BIBLIOTECA VITT. EMANUELE FONDO VITTORIO EMANUELE (FONDO EBORENSE?)
43
4 B
25

DE VITA ET HONESTATE CANONICORVM, ET ALIORVM ECCLESIASTICORVM SPECVLVM.

Ex optimis, & probatiſsimis Auctoribus, quorum catalogus infrà ponitur, deprompum ſtudio, & opera

IOANNIS LANGHECRVCII Hiluarenbecani, V. I. L. Collegiatæ Eccleſiæ S. Petri Caſletenſis Præpoſiti.

Cum duplici indice, priore capitum, altero præcipuarum rerum, ac verborum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

DVACI,
Ex officina Ioannis Bogardi, ANNO
M. D. LXXXVII.

Cum gratia & priuilegio Reg. Maieſt.

DE VITA ET HONESTATE CANONICORVM, ET ALIORVM ECCLESIASTICORVM SPECVLVM.

Ex optimis, & probatiſsimis Auctoribus, quorum catalogus infrà ponitur, deprom-ptum ſtudio, & opera

IOANNIS LANGHECRVCII Hiluarenbecani, V. I. L. Collegiatæ Eccleſiæ S. Petri Caſletenſis Præpoſiti.

Cum duplici indice, priore capitum, altero præcipuarum rerum, ac verborum.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

DVACI,
Ex officina Ioannis Bogardi, ANNO
M. D. LXXXVII.

Cum gratia & priuilegio Reg. Maiest.

SERENISSIMO PARMAE, ET PLACENTIÆ DVCI ALEXANDRO FARNESIO, CLARISSIMO AVREI VELLERIS EQVITI, ET BELGICARVM DITIONVM PHILIPPI II. HISPANIARVM, ET INDIARVM REGIS VNICE CATHOLICI GVBERNATORI; ET SVPREMO FELICISSIMOQVE BELLI SVÆ MAIESTATIS PRÆFECTO

S. O. P.

CVM abhinc octennium in noſtro exilio, Sereniſsime Dvx, memoria repeterem, reuerendum Dn. Ioannem Baptiſtam Langheum, felicis recordationis, collegiatæ Eccleſię S. Petri oppidi Caſſetenſis Præpoſitum, & Metropolitanę Mechlinienſis Canonicum & Officialem, Præpoſituram hanc ſuam mihi ignoto gratuita liberalitate ac beneficētia renuntiaſſe, & à Regia ſua Catholica Ma^te impetraſſe; ea ſancta lege, & cōditione, vt quàm poſſem maximè

pietati, ac honeſtati Canonicorum operam darem: nõ intempeſtiuum, nec incommodum fore putaui, ſi durantibus noſtræ reſidentiæ periculis, tractatus aliquot ex variis & probatis auctoribus colligerem; ad demonſtrandum iſtam meam ab Eccleſia inuitam & coactam abſentiam, nõ modò iure Pontificio, ſed etiam ſanctorum Patrum doctrina, & exemplis permiſſam, Eccleſiæ noſtræ Canonicis, & aliis mihi ſubditis non inutilem, imò mea corporali illic præſentia vtiliorem fuiſſe. Cùm igitur Dei gratia, pro meæ eruditionis, & induſtriæ exiguitate, duos libellos collegiſſem, eoſque viris inſigni doctrina, integritate, ac ſinceritate perluſtrandos & examinandos tradidiſſem: hortati me ſunt, vt quos Eccleſiæ tantùm noſtræ Canonicis prælegendos conceſſeram, ad communem totius Cleri vtilitatem prelo edi curarem. Quibus omnibus ſatisfacere cupiens, conſideratis libellorum argumẽtis, arbitratus ſum, priorem, ſcilicet, De malorum horum temporum cauſis, & remediis, nemini conuenientius dedicari poſſe, quàm

Regiæ

Regiæ ſuæ Catholicæ Maieſtati: alterum verò hũc, De vita & honeſtate Canonicorum & aliorum Eccleſiaſticorũ, Sereniſsimæ Celſit. T. nuncupandum duxi; quia illam ad huiuſmodi ſancta & honeſta ſtudia promouenda, & protegenda propẽſiſsimam intelligo. Præterea, quòd iſtius honeſtatis (ad quam amplectendam, omnes Eccleſiaſticos hortandos ac inducendos nunc puto) fundamentum iecerit Paulus 3. ſummus Pontifex, præclarum nobiliſsimæ familię Celſitudinis tuę Farneſianę decus & ornamentum, per Oecumenici Concilij indictionem, primò Mantuæ, poſtea Vincentiæ, tertiò denique Tridenti, vbi & fauſtum ſumpſit ſeſsionibus octo exordium. Quæ etiam non ſine magnis difficultatib. à Carolo quinto atque Ferdinando auguſtiſsimis Romani Imperij Cæſaribus, & Philippo ſecundo Rege Catholico; illuſtriſsimæ proſapię tuę quoque Celſitudinis Auſtriacæ ex parte materna, columnis, mirum in modũ, & vt initium ſumeret, & finem cõſequeretur, promota & adiuta fuit. Porrò, cùm ad locorũ temporũq.

leuandas calamitates, ſedandas de religione cōtrouerſias, ad deprauatos corrigendum mores & abuſus, denique ad veram & Chriſtianam Eccleſiæ pacem ac tranquillitatem parandam, à celeberrimo illo œcumenico Concilio clericorū honeſtas obſeruari decreta & ſtatuta ſit; ánne admiranda & deploranda res foret, DVX Sereniſsime, ſi tam celebris Synodus, Catholicam repræſentās Eccleſiam, tot tantorumque Patrum & Doctorum frequentia, tot tantorumq́. Imperatorum, Regum, Principum, Ducum, Rerumpublic. præſidio & auxilio conuocata, celebrata, & Dei fauore ac gratia peracta, diceretur, & videretur fruſtrà & incaſſum habita? quodq́; ipſa ſancta Catholica Eccleſia tot tantisque tunc circumcincta periculis, ſpe ſua & expectatione fruſtraretur? Fruſtratos autem nos omnes in Belgio, noſtris, prô dolor, oculis inuiti videmus. Quis enim hîc hereſes extirpatas, ſchiſmata ſublata, mores reformatos, Eccleſiaſticam diſciplinam inſtauratam, bella ſopita, priſtinam pacem ac trāquillitatem reductam eſſe dixerit? profectò, nullus.

Horum tamen cauſa Synodum illam indictam & celebratam fuiſſe, illius teſtantur decreta. Quinimò annos duodecim, priuſquam indiceretur ipſa, in cõuentu Eccleſiaſticorum,& pręcipuorum procerum Catholicorum Germaniæ, à Sedis Apoſtolicæ Legato Ratiſponæ habito, pluribus vtrinque in diſcuſsionem propoſitis & allatis, ac præcipuè,quibus conſiliis, quibúſve modis Germanicæ nationi periclitanti conſuleretur; paribus ſententiis declaratum, & receptum fuit, perditiſsimam iſtam hæreſim rudi populo plauſibilem, ob libertatē illi falsò perſuaſam (ſicut iam hîc in Belgio) prætextu Euangelicæ libertatis,non paruam habuiſſe occaſionem,partim à perditis clericorum vita & moribus;partim ob non diutius diſſimulãdum ſacrarum ſanctionum, Eccleſiaſticarumque cõſtitutionum abuſum:ideoque non parum momenti extirpandis hæreticorum, & eorum confœderatorum ſectis allaturum,ſi clerici ad honeſtatem vitæ moreſque illos, quos D.Paulus ipſis præſcripſit, debita cenſura reducti,abuſuſque laïcos malè offen- 1.Timoth.3. Ti.1.

offendentes ſublati fuerint.

lib. 3. de conſider. vide infra lib. 2. c. 2. f. 106.

D. Bernardum grauiter cũ Eugenio Papa 3. expoſtulaſſe legi, quòd quarto poſt cõcilium Remenſe anno, inueniſſet aliquot illius decreta nõ obſeruari. Quid ſi ille nũc ſupereſſet, & vigeſimo ſecũdo anno poſt tam ſolemnem œcumenicam Synodum Tridentinam, conſpiceret omnia adhuc fermè ipſius decreta Clericorum reformationem cõcernentia inuſitata & neglecta iacere? Si quis verò Prælatus reformationis in ſuam Eccleſiam inducendæ & exequendæ, præ cæteris ſtudioſior eſſe voluit, dictum illi fuit eam alibi nuſquam obſeruari; vel illam paulatim & tẽporis ſucceſſu inducẽdam; donec, ſcilicet, hæc aſpera Dei flagella ſaniorem nobis darẽt intellectum, & diligentiam. ſed vtinã hęc illis vel inuiti cõſequi ac retinere potuiſſemus. Pulchrũ quidem, imò & neceſſarium ad ſalutem noſtrã fuit, fidei & doctrinæ conſeruaſſe integritatẽ; ſed qui illorum cõſeruatione dumtaxat ſecuri fuerunt, illi ignoraſſe mihi videntur, ob vitæ morumq́. corruptionem, veram fidei & doctrinę integritatem amitti.

mitti. Si omnes Orientalis Eccleſię clerici voluiſſent ſe œcumenicarum Synodorũ decretis ſubmittere, eaq́. piè credere, ac rectè obſeruare, perſuaſiſſimum mihi habeo, quod totũ Orientem in fide ac religione Catholica adhuc florentiſſimũ audiremus. Verùm quia clerici, qui illic hæreſium ac prauorum morũ auctores fuerunt, ſacrorum conciliorũ decreta ręcipere & obſeruare noluerũt, idcirco omnes Aſiæ & Africę prouinciæ, propter quas potiſſimùm illa celebrata erant, nũc vel ad atheïſmũ ſeu paganiſmũ deuenerunt, vel in ſchiſmatibus excęcati & obdurati miſerè percũt.

Memoriæ prodidit Euſebius Cæſareæ Palestinæ quondam Epiſcopus, in Eccleſiaſtica ſua hiſtoria, ante ſui tēporis perſecutionem mirabiliter & valde magnificè per vniuerſum mundum, Chriſti ſermonem, pietatis doctrinam profeciſſe, & in illud ſublimitatis aſcendiſſe, vt enarrare vires ſuas ſuperarit. Atq. ſic diu Eccleſiarũ ſtatus incrementis proſperioribus augebatur, & gloria earum terris excedens, & cuncta ſupereminens feſtinare videbatur ad cęlum. *lib. 8. c. 1.*

Verùm vbi ex multa libertate, multaq́. indulgentia vitiati ſunt mores, & diſciplina corrupta eſt, dum alter alteri inuideret, & alter alteri derogaret; dumq́ue ſe inuicem morderent, & incuſarent; dum verborum iaculis proximorum corda terebrarent, & aduerſum ſe mutuò inteſtina prælia commouerent; dũ Principes cum Principibus, populi cũ populis ſeditiones & certamina concitarent: dum ſimulatio in vultu, dolus in corde, fallacia proferretur in verbis, & malorum per ſingula cumulus intumeſceret: diuina prouidentia iacturam diſciplinæ populo ſuo illatam, ex plurima pace, & nimia ſua lenitate proſpiciens, aggrediebatur primò ſenſim refrenare lapſantes; & integro adhuc Eccleſiæ ſtatu, congregationibusq́ue manentibus, permiſit eos, qui erant in militia tantùm Gentilium perſecutione pulſari. Sed cùm nullus ex hoc clemẽtiæ eius intellectus populis daretur, quin potius velut ignorantes Deum, abſq́ue diuina prouidentia res agi ducerent; & per hoc eò magis perſiſterent in malis; atque ipſi, qui duces populi videban-

debantur & principes, diuini mandati immemores effecti, aduerſus ſe inuicē contentionibus, zelo, liuore, ſuperbia, inimicitiis atque odiis inflammarētur; ita vt Chriſtianæ humilitatis obliti, ſacra myſteria profanis mētibus celebrarent: tunc demum ſecundum vocem Ieremię prophetæ, caligine obtexit, & obſcurauit in furore; & in ira ſua, Dominus filiam Syon, & deiecit de cælo in terram gloriam Iſraël, & omnes munitiones eius deſtruxit. Et ſicut dicit in Pſalmis; Deſtruxit & euertit teſtamentum ſerui ſui; polluit in terra ſanctificationem eius; per Eccleſiarum ſcilicet ſubuerſionem; & deſtruxit omnes macerias eius, qui trāſierunt per viam, pro quibus cunctis opprobrium facti erant vicinis ſuis: exaltabat enim dexteram inimicorum ipſorum, & auertebat adiutorium gladij ſui, & non adiuuit eos in bello, ſed deſtruxit eos ab emundatione, & thronum eorum eliſit in terram. Atque hac ratione & modo videbatur Deus paucos illorum feciſſe dies, & maximam ſuper eos effudiſſe confuſionem. Summa namque malorum omnium

Verùm vbi ex multa libertate, multaq́. indulgentia vitiati ſunt mores, & diſciplina corrupta eſt, dum alter alteri inuideret, & alter alteri derogaret; dumq́ue ſe inuicem morderent, & incuſarent; dum verborum iaculis proximorum corda terebrarent, & aduerſum ſe mutuò inteſtina prælia commouerent; dũ Principes cum Principibus, populi cũ populis ſeditiones & certamina concitarent: dum ſimulatio in vultu, dolus in corde, fallacia proferretur in verbis, & malorum per ſingula cumulus intumeſceret: diuina prouidentia iacturam diſciplinæ populo ſuo illatam, ex plurima pace, & nimia ſua lenitate proſpiciens, aggrediebatur primò ſenſim refrenare lapſantes; & integro adhuc Eccleſiæ ſtatu, congregationibusq́ue manentibus, permiſit eos, qui erant in militia tantùm Gentilium perſecutione pulſari. Sed cùm nullus ex hoc clemẽtiæ eius intellectus populis daretur, quin potius velut ignorantes Deum, abſq́ue diuina prouidentia res agi ducerent; & per hoc eò magis perſiſterent in malis; atque ipſi, qui duces populi videban-

debantur & principes, diuini mandati immemores effecti, aduerſus ſe inuicē contentionibus, zelo, liuore, ſuperbia, inimicitiis atque odiis inflammarētur; ita vt Chriſtianæ humilitatis obliti, ſacra myſteria profanis mētibus celebrarent: tunc demum ſecundum vocem Ieremię prophetæ, caligine obtexit, & obſcurauit in furore, & in ira ſua, Dominus filiam Syon, & deiecit de cælo in terram gloriam Iſraël, & omnes munitiones eius deſtruxit. Et ſicut dicit in Pſalmis; Deſtruxit & euertit teſtamentum ſerui ſui; polluit in terra ſanctificationem eius; per Eccleſiarum ſcilicet ſubuerſionem; & deſtruxit omnes macerias eius, qui trāſierunt per viam, pro quibus cunctis opprobrium facti erant vicinis ſuis: exaltabat enim dexteram inimicorum ipſorum, & auertebat adiutorium gladij ſui, & non adiuuit eos in bello, ſed deſtruxit eos ab emundatione, & thronum eorum eliſit in terram. Atque hac ratione & modo videbatur Deus paucos illorum feciſſe dies, & maximam ſuper eos effudiſſe confuſionem. Summa namque malorum omnium

mnium illis tunc adeſſe videbatur, cùm domus orationis & Eccleſiæ Dei viui ad ſolum deductę eſſent, atque ab ipſis ſubuerſæ iacerent fundamentis; diuinæ ſcripturę in medio platearum igne crematæ eſſent; Sacerdotes Domini & Paſtores Eccleſiarum publicè denudati, inuerecundè & inhoneſtè huc atque illuc ab impiis diſtraherētur. Sed nō eſt, inquit Euſebius, noſtrum deſcribere, quanta prius inter nos rabies diſſenſionis exarſerit: hoc ſolùm hiſtoria tradere licuit, quod iuſto Dei iudicio, & neceſſaria correptione, diuinam ſenſimus manum.

Iſta autem omnia cōmemorata nūc verè & peropportunè à Belgis dici & ſcribi poſſe, nemo qui illorum ante annos triginta cūctis in rebus felicitatem ac proſperitatem viderit, & iam eorumdē calamitates, clades, deuaſtationes, & ruinas cōnſpexerit, diffiteri poteſt. Itaq. qui inaniter confidunt Deum hinc nō ablaturum vnà cum fide & religione ſacerdotale regnum, dandum alij genti facturę iuſtitiam & fructus eius; illi profectò Euangelium & Prophetas nō viden-

videntur legiſſe, vel certè illis debitam non adhibere fidem. Nónne prętter alia plurima nefanda & deploranda, cerni in Belgio iam poſſunt templa ſolo adęquata, conflagrata, & ſtabulorum inſtar fœdata? ter ſanctum & venerandum Euchariſtiæ Sacramentum magna in parte Belgij non extare? diuina officia & ſacrificia ceſſare? bibliothecas ſacrarum ſcripturarum & ſanctorum Patrum igne combuſtas, deſtructas, direptas, vel prorſus conſumptas eſſe? omnem à Sacerdotibus honorem ſublatum? multos publicè denudatos, rebus ac omnibus bonis ſpoliatos & exutos? è patibulo ſuſpenſos? in fluminibus, mari, & ſtagnis ſubmerſos? in exilium miſſos, turpiterque proſcriptos? Epiſcopos & Nobiles Regiæ ſuæ Ma^tis fideles fraude & vi captos, in carceres admodũ inhumaniter detruſos? Quid multa? Nónne etiam ex variis & frequentibus reuerendorum Patrum Societatis IESV epiſtolis iampridem didicimus, barbaras planè nationes & nouas Inſulas hactenus à Romana Eccleſia & Sede Apoſtolica incognitas

fidem

fidem & religionem Chriſtianam ſuſcepiſſe, eamque illic vehementer dilatari? In cuius rei certum & indubitatum teſtimonium ac fidem Reuerendus Pater Viſitator Societatis Ieſu anno 1585 die 23. Martij adduxit ſecum è Iapania inſula prope Sinas ad Septemtrionalem plagam verſus Orientem poſita, ſummo Pontifici & Romano imperio ante annos triginta aut circiter ignota, & planè ethnica, trium potentiſsimorum Regum Legatos ad oſculandum pedes Rom. Pontificis, eique obedientiam præſtandum; & ſeſe ſanctę Catholicæ Eccleſiæ coniungendum, quò inter Chriſtianos numerari poſſent. At felix & proſper ibi ſucceſſus, ſpem quidem optimam ac certã de Dei clementia & miſericordia tribuit fiduciam: ſed abolitio & extinctio fidei ac religionis, quæ, eheu! iam hîc fit, metum incutit iuſtitiæ & ſeueritatis diuinæ: ne fortè nos nũc prorſus frangamur ex vera ſanctæ, Catholicę & Apoſtolicę Rom. Eccleſiæ oliua, & inſerãtur illi. Nam ſicut naturalibus ramis olim non parcens, ipſorum peccata noſtras fecit eſſe virtu-

tes

tes atque ſalutem: ita iam metuendum, ne noſtram in fide, religione & virtutibus defectionem ſeu diminutionem, illarum nouarum gentium faciat incrementa, ad æternam cõſequendam beatitudinem, nobis & poſteris noſtris ad inferni miſerias, pœnas & tormenta ſemper duratura detruſis. Quoniam nõ plura nobis de ipſius miſericordia polliceri poſſumus, quàm olim Aſia, Africa, & multæ nũc etiam Europæ partes: quæ quamdiu clericos vera honeſtate, fidei integritate, ſobrietate, caſtitate, pietate, cõcordia, humilitate, obedientia, aliiſque virtutibus præditos habuerunt; tamdiu viguerunt & floruerunt.

Quare, Sereniſsime DVX, quia illa fuit omnium ſanctorum Patrum SS. Cõcilij Tridentini, & maximè Pauli 3. Iulij 3. & Pij 4. Pontificum ſpes, quòd ad eiuſdem exequenda & obſeruanda decreta, omnes Chriſtiani & Catholici principes, Prælatis, cùm opus eſſet, auxilio & fauore ſuo adeſſent; Sereniſsimã Celſit. T. quàm poſſum effuſiſsimè obſecro, non ſolùm vt hoc Speculum ſub nominis ſui auſpicio & inſcriptione,

quò

quò maior illi accedat auctoritas, & gratius & commendatius ſit omnibus, in lucem prodire patiatur: verùm etiã huius patriç, & religionis in ea labaſcẽtis & pereuntis miſerta, illuſtri ſua auctoritate, prudentia, conſilio & ope ipſius Archiepiſcopos, Epiſcopos, & alios Prælatos in SS. Concilij Tridentini executione & obſeruatione adiuuare dignetur: quò omnes Eccleſiaſtici illam vitæ ac morum honeſtatem, pietatem & eruditionem ex ſacris conciliis, & aliis probatis auctoribus hauriant & deſumãt; quibus Laïcos ad verum Dei cultum, Catholicæ fidei ac religionis defenſionem & cõſeruationem, ad Regiæ ſuæ Ma^tis veri ac legitimi Domini obedientiam verbis ac factis inſtruant, cunctaque diuina officia, prçſertim tremendum & maximè venerãdum illud Miſſç ſacrificiũ, ſumma cum reuerẽtia, pietate ac deuotione Deo Opt. Max. pro ſuis populique delictis, pro Regiæ ſuæ Catholicç Ma^tis, & T. Celſit. perpetua incolumitate, & in bellicis politiciſque rebus curãdis proſperitate, ſemper perſoluant. Quia ſi id fecerint, ſpe-

randum

randum omnino eſt, maiorem nos ſtatim diuinam ſenſuros miſericordiam, clementiam ac beneficentiam; feliciorem que in recuperandis prouinciis & locis ab hæreticis, & aliis Regiæ ſuæ Catholicæ Ma^{ti} rebellibus occupatis, viſuros ſucceſſum. Quantò enim Sacerdotes meliores & digniores fuerint, tantò faciliùs (ſicut Diuus Alexander Papa & martyr inquit) in neceſsitatibus, pro quibus clamant, exaudiuntur: atq. tunc ipſemet Deus, fortis & potens in prælio, pugnabit pro nobis.

Alex. in. epiſt. 2. & c. ipſi ſacerdotes. 1. q. 1.

Non eſt aliquid, quo Sereniſsima T. Celſit. Deo Opt. Max. gratius officium præſtare, & ſibi ſuisq. poſteris maiorem gloriam, ampliorem laudem, & clariorem vitæ ac nominis ſplendorem apud mortales parare poſsit; quàm egregiis in Catholicæ & Apoſtolicæ fidei ac religionis defenſionem, reſtaurationem & cōſeruationem, collatis meritis. Neque aliud quidquam glorioſius, illuſtrius, & ad cōſtituendam nominis immortalitatem præſtantius, quam excitari Reip. vtilitate; & omnia, quę in grauibus temporum rerumque calamitatibus

tibus proſtrata & euerſa ſunt, in priſtinam auitamque poſſeſsionem ac tranquillitatem reſtituere. Quapropter & nos magna iam ſpe tenemur, omnes laborantes & afflictas Belgij prouincias, fortunarum ſpoliatione, agrorum deuaſtatione, fame, inopia & peſte exhauſtas & proſtratas, ſuſpiriis & fletibus madentes, ſæua & crudeli hoſtis tyrannide oppreſſas, Sereniſſ. Celſ. T. imperio, clementia, temperantia, ſapientia, fortitudine, iuſtitia & vigilãtia in antiquam illam veræ ac Chriſtianæ libertatis amplitudinem, & veterem laudis, proſperitatis, pacis ac cõcordię poſſeſsionem, Dei gratia & fauore, breui reſtituendas. Tuamque Sereniſsimam Celſit. talia in Belgio nunc effecturam ſperamus, qualia olim in Romanis ſeditionibus, & bellis inteſtinis maiores ſui maxima & perpetua cum laude & gloria gẽtis Farneſianæ, pro Eccleſiaſtica libertate & Reip. tranquillitate geſſerunt: qui Romanæ Eccleſiæ partes ſępe afflictas magna fortitudine & felicitate ſuſtinuerunt.

Et inter multos alios clariſsimæ ve-

ſtræ familiæ proceres, nónne memoriç proditum eſt, fortiſsimum illum & nobiliſsimum Petrum ſeniorem Farneſium, ante annos 4 8 3. aut circiter, Paſchale 2. Romano Pontifice, Eccleſiaſticorum Magiſtrum, præclaram de Eccleſiæ Romanæ hoſtibus in Vulcientium littore obtinuiſſe victoriam; & vetuſtiſsimam Coloniam Coſſam Vrbitelli nomine reſtituiſſe? Quis verò dignè commemorare & prædicare queat, quàm gloriosè Prudentius Petri ſenioris iſtius filius, Lucio Papa 2. & Pepo atque Raynutius, prædicto Prudentio progeniti, Eccleſiaſticam libertatem Innocentio 3. Pontifice defenderint? Anne etiam Romanæ teſtantur Hiſtoriæ, Petrum Iuniorem Farneſium, eiuſdem Raynutij filium, anno Domini 1 3 1 3. patriam à ciuili Gibellinorum & Guelphorum ſeditione (cuiuſmodi ferè iam hæc noſtra Belgica eſt) maxima cum gloria liberaſſe? Et clariſsimo illi Raynutio Farneſio Pauli 3. Pontificis auo, Eccleſiaſtici exercitus inſignem & ſtrenuum ducem agenti, contrà plurimos, eosque potentiſsimos Romanæ Eccle-

ſiæ perduelles, nónne Eugenius Papa quartus auream donauit roſam, ob rem militarem tunc præclarè geſtam? Adhæc, nunquid etiam primi Gothorum Reges, à quibus inuictiſsimus Rex noſter Philippus, Sereniſsimę Celſit. T. auunculus originem ducit; ex grata Honorij Imperatoris conceſsione Hiſpanias aggreſsi ſunt, & Vandalos, Sueuosque debellando, ab Hiſpania, quam tyrannicè & contra Imperatoris voluntatem (ſicut Princeps Auriacus Belgium) occupauerant, illos ſumma cum laude & gloria expulerunt? Talium Maiorum imagines, cùm Sereniſſima T. Celſit. intuetur, non dubium eſt, animum ſibi ad virtutem accendi: non quòd ſtatuæ, vel figuræ illę tantam in ſe vim habeāt, ſed rerum ab illis ſtrenuè & feliciter geſtarum recordatio & memoria, eam egregiis viris flammam in pectore excitat; quæ prius ſedari non poteſt, quàm ſua virtute illorū famam & gloriam ſuperarint, vel ſaltem adæquarint. Quare, Sereniſsime Dux, ſi Celſit. T. iſtos, contra quos bellum gerit, non ſolùm Romanę Eccleſię ac Sedis

dis Apoſtolicæ, ſed & Catholicæ Regię Ma^tis perduelles, deuicerit & profliga-rit, procul dubio, nõ tantùm aurea roſa, verùm multò etiam maioribus præmiis ac ornamentis à Romano Pontifice, & Catholica Regia Ma^te donabitur, & decorabitur. Quia in ſignum maximi, & integerrimi amoris, beneuolẽtię, ac munificẽtię, quibus Regia Ma^tas T.S. Celſitudinem ob præclara ſua ſtratagemata, & alia publicè ac priuatim ſapienter geſta amplectitur, illi nuper aureum Vellus pretioſiſsimo exornatum torque, dono miſit: atque in ampliſsimum nobiliſsimorum & chariſsimorum Equitum ſui aurei velleris ordinẽ arrogauit, & aſſumpſit. Propterea, quãuis aduerſarij plurimi ac potentiſsimi ſint, expectamus tamen Sereniſſ. Celſ. T. non minora nec infeliciora, Deo fauente & auxiliante, deſignaturã, quàm quæ cum clariſsimo, & fortiſsimo Domino Ioãne Auſtriaco admodum ſtrenuè ac fauſtè cõtra Turcam, anno 1571 bello nauali geſsit, & perpetrauit. Et nõ exiguam quoq. laudem & gloriam hîc in Belgio eadem Celſit. T. reportauit,

ex acerrima ac proſperrima plurimarũ munitiſsimarum vrbium, oppidorum & caſtrorum expugnatione, vel coacta deditione; & pacifica atque tranquilla in ditionibus Regiæ ſuæ Ma^ti reconciliatis adminiſtratione: relatura verò maximam & ęternam, ſi etiam alias omnes inferioris Germanię vrbes, & loca ab Hæreticis & rebellibus occupata, ad Eccleſię, fidei & religionis vnitatem, & clementiſsimi ſui Regis Catholici obedientiam reduxerit. Quod faxit citò ſua gratia, fauore, & auxilio omnipotens Deus, qui Sereniſsimam Celſit. T. nobis, & Eccleſię ſuę, ſaluam & incolumem perpetuò conſeruare dignetur.

Sereniſsimæ T. Celſitud. obſeruantiſsimus

Ioannes Langhecrucius.

AD

AD BELGII ECCLESIASTICOS honeſtatis ſtudioſos.

MIRABIMINI *fortaſſe non parum, beneuoli in Chriſto Fratres, ad primum huius libelli aſpectum, cur ego iam poſt tot ſummorũ Pontificum, & ſacrorum Conciliorum decreta & canones, ſuper vita & honeſtate Clericorum edita, hunc tam prolixè de eodem argumento ſcribendi laborem ſuſceperim: at poſtquam inſtituti & facti rationem cognoueritis, & iſtius Speculi penitiorem inſpectionem ac contemplationem habueritis, ſpero vos hunc meum conatum & ſtudium non reprehenſuros: ſed pro veſtra beneuolentia, candore, & æquitate, vtilem & commodam veræ honeſtati ac ſaluti noſtræ operam me hoc tempore collocaſſe iudicabitis. Pertractatis enim altero noſtro Speculo præcipuis malorum horum temporum cauſis & remedijs ad diuina officia pertinentibus, proximum nunc eſſe, ac rationi congruum exiſtimabam, vt illorum quoque cauſæ & remedia explicarentur, quæ ad vitæ, morumq́; noſtrorum honeſtatem ſpectarent. Ad quam in Clerum reducendam, & ad iſtorum temporum calamitates tollendas, ſanxit & decreuit SS. Tridentina Synodus*[a]*, ſacratiſſimos canones, exactè ab omnibus, & quò ad eius fieri poterit indiſtinctè obſeruandos: & quæ aliàs ſummi Pontifices, & ſacra Cõcilia de illa ſtatuerunt, eadem in poſterum eiſdem pœnis, vel maioribus arbitrio Ordinarij imponendis obſeruarentur. Si quæ verò ex his in de-*

a Seſſ.22. de reform. cap. 1. & ſeſſ. 25. de reform. cap. 18. 19

ſuetudinem abiuerint, ea quàm primùm in vſum reuocarentur,& ab omnibus accurate cuſtodirentur, nō obſtantibus cõſuetudinibus quibuſcumq;: ne ſubditorum neglectæ emendationis ipſi Prælati condignas, Deo vindice, pœnas perſoluant. Quocirca Pius Papa 4. in prædictæ Synodi confirmatione, mandauit in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub pœnis à ſacris canonibus cõſtitutis, alijsq; grauioribus, vniuerſis & ſingulis Eccleſiarũ Prælatis, vt eadem decreta & ſtatuta in Eccleſijs ſuis, ad quos quomodolibet pertinent, inuiolabiliter facerēt obſeruari: contradictores quoſlibet, & cõtumaces per ſentētias, cenſuras, & pœnas Eccleſiaſticas, appellatione poſtpoſita, compeſcendo: inuocato etiam, ſi opus fuerit, brachij ſecularis auxilio. Iſta, inquam, cùm ego animaduerterem, & exploratum certumq; haberem, prædictæ Synodi Tridētinæ decreta & canones de Clericorum vita ac honeſtate, à plurimis non obſeruari, & ab aliquibus certè admodum negligenter: eaq; nō magni fieri, & paucos illa habere ac legere, præſertim quæ generatim ab eadem Synodo innouata ſunt, propter librorũ inopiam: aut ſi qui fortè haberent, & legerent, dixerunt, illa his temporibus neutiquam in obſeruationem deducenda eſſe; aliud nunc Clericorum honeſtatem poſtulare, quàm olim. Deo igitur ter Opt. Max. & Eccleſiarũ Prælatis, ceteriſq; Eccleſiaſticis verum Dei timorem habentibus, ac piè & honeſtè vitam ſuam traducere cupientibus, non ingratũ nec inutile fore putaui, ſi ad demonſtrandum quàm ſit nunc Clericis neceſſaria huius veræ honeſtatis obſeruatio, non ſolùm Pontificum & Conci-

Conciliorum decreta; ſed etiam ſanctorũ Patrum aliorumq; Doctorum ſententias & dicta ad illam perſuadendã pertinentia, in certas quaſdam claſſes colligerem & digererem; vt illa, quæ ſparſim apud multos auctores, & in diuerſis libris internallo diſiuncta erant, in vnum conuenienti ordine coducẽ redacta traderentur: ex quo citra tædium & diuturnam inquiſitionem hauriri & deſumi poſſent.

Prima namq; claſſe digeſta ſunt illa, quibus honeſtas verbo, & ſermone à Clericis vel acquiritur, & conſeruatur; vel amittitur, aut violatur. Secunda traditur quomodo illa habitu, geſtu, inceſſu, & quibus virtutibus paretur, ac illuſtretur; & quibus vitijs contrarijs perdatur, aut obſcuretur. Tertia, quali conuerſatione Clerici ſacris initiati honeſtatem conſeruare, vel illam amittere poſſint. Quarta, quomodo cupiditate, & ambitione illa deturpetur, ac lædatur. Quinta, quorum negotiorum ſecularium procuratione illa in vilipẽdium, & contemptum deducatur. Sexta denique explicatur, quomodo illa per rectam diſciplinam reparanda, & priſtino ſuo ſplẽdori, ac vigori reſtituenda, & conſeruanda ſit.

Verùm quòd in auctoritatibus recitandis prolixior interdum ſim, id aut verborũ eiuſmodi, quæ Spiritus ſanctus protulit efficaciæ, aut noſtræ erga proximum charitati tribuendum eſt. Quid enim ad hoc noſtrum perſuadendum inſtitutum, vel accõmodatius, vel efficacius, vel Eccleſiaſticis gratius adferri poſſet, quàm Sanctorum verba? vt ipſi illa ſua eſſe agnoſcentes, nobiſcum cooperarentur: vel potius ipſe Spiritus ſanctus qui iſta ſuis

mnium illis tunc adeſſe videbatur, cùm domus orationis & Eccleſiæ Dei viui ad ſolum deductę eſſent, atque ab ipſis ſubuerſæ iacerent fundamentis; diuinæ ſcripturę in medio platearum igne crematæ eſſent; Sacerdotes Domini & Paſtores Eccleſiarum publicè denudati, inuerecundè & inhoneſtè huc atque illuc ab impiis diſtraherētur. Sed nō eſt, inquit Euſebius, noſtrum deſcribere, quanta prius inter nos rabies diſſenſionis exarſerit: hoc ſolùm hiſtoria tradere licuit, quod iuſto Dei iudicio, & neceſſaria correptione, diuinam ſenſimus manum.

Iſta autem omnia cōmemorata nūc verè & peropportunè à Belgis dici & ſcribi poſſe, nemo qui illorum ante annos triginta cūctis in rebus felicitatem ac proſperitatem viderit, & iam eorumdē calamitates, clades, deuaſtationes, & ruinas conſpexerit, diffiteri poteſt. Itaq. qui inaniter confidunt Deum hinc nō ablaturum vnà cum fide & religione ſacerdotale regnum, dandum alij genti facturę iuſtitiam & fructus eius; illi profectò Euangelium & Prophetas nō viden-

videntur legiſſe, vel certè illis debitam non adhibere fidem. Nónne prçter alia plurima nefanda & deploranda, cerni in Belgio iam poſſunt templa ſolo adęquata, conflagrata, & ſtabulorum inſtar fœdata? ter ſanctum & venerandum Euchariſtiæ Sacramentum magna in parte Belgij non extare? diuina officia & ſacrificia ceſſare? bibliothecas ſacrarum ſcripturarum & ſanctorum Patrum igne combuſtas, deſtructas, direptas, vel prorſus conſumptas eſſe? omnem à Sacerdotibus honorem ſublatum? multos publicè denudatos, rebus ac omnibus bonis ſpoliatos & exutos? è patibulo ſuſpenſos? in fluminibus, mari, & ſtagnis ſubmerſos? in exilium miſſos, turpiterque proſcriptos? Epiſcopos & Nobiles Regiæ ſuæ Ma^{ti} fideles fraude & vi captos, in carceres admodũ inhumaniter detruſos? Quid multa? Nónne etiam ex variis & frequentibus reuerendorum Patrum Societatis IESV epiſtolis iampridem didicimus, barbaras planè nationes & nouas Inſulas hactenus à Romana Eccleſia & Sede Apoſtolica incognitas

fidem

fidem & religionem Chriſtianam ſuſcepiſſe, eamque illic vehementer dilatari? In cuius rei certum & indubitatum teſtimonium ac fidem Reuerendus Pater Viſitator Societatis Ieſu anno 1585 die 23. Martij adduxit ſecum è Iapania inſula prope Sinas ad Septemtrionalem plagam verſus Orientem poſita, ſummo Pontifici & Romano imperio ante annos triginta aut circiter ignota, & planè ethnica, trium potentiſsimorum Regum Legatos ad oſculandum pedes Rom. Pontificis, eique obedientiam præſtandum; & ſeſe ſanctę Catholicæ Eccleſiæ coniungendum, quò inter Chriſtianos numerari poſſent. At felix & proſper ibi ſucceſſus, ſpem quidem optimam ac certā de Dei clementia & miſericordia tribuit fiduciam: ſed abolitio & extinctio fidei ac religionis, quæ, eheu! iam hîc fit, metum incutit iuſtitiæ & ſeucritatis diuinæ: ne fortè nos nūc prorſus frangamur ex vera ſanctæ, Catholicę & Apoſtolicę Rom. Eccleſiæ oliua, & inſerātur illi. Nam ſicut naturalibus ramis olim non parcens, ipſorum peccata noſtras fecit eſſe virtu-

tes

tes atque ſalutem: ita iam metuendum, ne noſtram in fide, religione & virtutibus defectionem ſeu diminutionem, illarum nouarum gentium faciat incrementa, ad æternam cõſequendam beatitudinem, nobis & poſteris noſtris ad inferni miſerias, pœnas & tormenta ſemper duratura detruſis. Quoniam nõ plura nobis de ipſius miſericordia polliceri poſſumus, quàm olim Aſia, Africa, & multæ nũc etiam Europæ partes: quæ quamdiu clericos vera honeſtate, fidei integritate, ſobrietate, caſtitate, pietate, cõcordia, humilitate, obedientia, aliisque virtutibus præditos habuerunt; tamdiu viguerunt & floruerunt.

Quare, Sereniſsime DVX, quia illa fuit omnium ſanctorum Patrum SS. Cõcilij Tridentini, & maximè Pauli 3. Iulij 3. & Pij 4. Pontificum ſpes, quòd ad eiuſdem exequenda & obſeruanda decreta, omnes Chriſtiani & Catholici principes, Pręlatis, cùm opus eſſet, auxilio & fauore ſuo adeſſent; Sereniſsimã Celſit. T. quàm poſſum effuſiſsimè obſecro, non ſolùm vt hoc Speculum ſub nominis ſui auſpicio & inſcriptione,

quò

quò maior illi accedat auctoritas, & gratius & commendatius ſit omnibus, in lucem prodire patiatur: verùm etiã huius patriç, & religionis in ea labaſcẽtis & pereuntis miſerta, illuſtri ſua auctoritate, prudentia, conſilio & ope ipſius Archiepiſcopos, Epiſcopos, & alios Prælatos in SS. Concilij Tridentini executione & obſeruatione adiuuare dignetur: quò omnes Eccleſiaſtici illam vitæ ac morum honeſtatem, pietatem & eruditionem ex ſacris conciliis, & aliis probatis auctoribus hauriant & deſumãt; quibus Laïcos ad verum Dei cultum, Catholicæ fidei ac religionis defenſionem & cõſeruationem, ad Regiæ ſuæ Ma^tis veri ac legitimi Domini obedientiam verbis ac factis inſtruant, cunctaque diuina officia, prçſertim tremendum & maximè venerãdum illud Miſſç ſacrificiũ, ſumma cum reuerẽtia, pietate ac deuotione Deo Opt. Max. pro ſuis populique delictis, pro Regiæ ſuæ Catholicç Ma^tis, & T. Celſit. perpetua incolumitate, & in bellicis politicisque rebus curãdis proſperitate, ſemper perſoluant. Quia ſi id fecerint, ſperandum

randum omnino eſt, maiorem nos ſtatim diuinam ſenſuros miſericordiam, clementiam ac beneficentiam; feliciorémque in recuperandis prouinciis & locis ab hæreticis,& aliis Regiæ ſuæ Catholicæ Mat.ti rebellibus occupatis,viſuros ſucceſſum. Quantò enim Sacerdotes meliores & digniores fuerint, tantò faciliùs (ſicut Diuus Alexander Papa & martyr inquit) in neceſſitatibus, pro quibus clamant,exaudiuntur:atq. tunc ipſemet Deus, fortis & potens in prælio,pugnabit pro nobis.

Alex.in. epiſt. 2. & c. ipſi ſacerdotes.1. q.1.

Non eſt aliquid,quo Sereniſsima T. Celſit.Deo Opt.Max. gratius officium præſtare,& ſibi ſuisq. poſteris maiorem gloriam,ampliorem laudem, & clariorem vitæ ac nominis ſplendorem apud mortales parare poſsit; quàm egregiis in Catholicæ & Apoſtolicæ fidei ac religionis defenſionem, reſtaurationem & cōſeruationem, collatis meritis. Neque aliud quidquam glorioſius, illuſtrius, & ad cōſtituendam nominis immortalitatem præſtantius, quàm excitari Reip. vtilitate; & omnia, quæ in grauibus temporum rerumque calamitatibus

tibus proſtrata & euerſa ſunt, in priſtinam auitamque poſſeſsionem ac tranquillitatem reſtituere. Quapropter & nos magna iam ſpe tenemur, omnes laborantes & afflictas Belgij prouincias, fortunarum ſpoliatione, agrorum deuaſtatione, fame, inopia & peſte exhauſtas & proſtratas, ſuſpiriis & fletibus madentes, ſæua & crudeli hoſtis tyrannide oppreſſas, Sereniſſ. Celſ. T. imperio, clementia, temperantia, ſapientia, fortitudine, iuſtitia & vigilātia in antiquam illam veræ ac Chriſtianæ libertatis amplitudinem, & veterem laudis, proſperitatis, pacis ac cōcordię poſſeſsionem, Dei gratia & fauore, breui reſtituendas. Tuamque Sereniſsimam Celſit. talia in Belgio nunc effecturam ſperamus, qualia olim in Romanis ſeditionibus, & bellis inteſtinis maiores ſui maxima & perpetua cum laude & gloria gētis Farneſianæ, pro Eccleſiaſtica libertate & Reip. tranquillitate geſſerunt: qui Romanæ Eccleſiæ partes ſępe afflictas magna fortitudine & felicitate ſuſtinuerunt.

Et inter multos alios clariſsimæ ve-

ſtræ

ſtræ familiæ proceres, nónne memoriæ proditum eſt, fortiſsimum illum & nobiliſsimum Petrum ſeniorem Farneſium, ante annos 4 8 3. aut circiter, Paſchale 2. Romano Pontifice, Eccleſiaſticorùm Magiſtrum, præclaram de Eccleſiæ Romanæ hoſtibus in Vulcientium littore obtinuiſſe victoriam; & vetuſtiſsimam Coloniam Coſſam Vrbitelli nomine reſtituiſſe? Quis verò digne commemorare & prædicare queat, quàm gloriosè Prudentius Petri ſenioris iſtius filius, Lucio Papa 2. & Pepo atque Raynutius, prædicto Prudentio progeniti, Eccleſiaſticam libertatem Innocentio 3. Pontifice defenderint? Anne etiam Romanæ teſtantur Hiſtoriæ, Petrum Iuniorem Farneſium, eiuſdem Raynutij filium, anno Domini 1 3 1 3. patriam à ciuili Gibellinorum & Guelphorum ſeditione (cuiuſmodi ferè iam hæc noſtra Belgica eſt) maxima cum gloria liberaſſe? Et clariſsimo illi Raynutio Farneſio Pauli 3. Pontificis auo, Eccleſiaſtici exercitus inſignem & ſtrenuum ducem agenti, contrà plurimos, eosque potentiſsimos Romanæ Eccle-

ſiæ perduelles, nónne Eugenius Papa quartus auream donauit roſam, ob rem militarem tunc præclarè geſtam? Adhæc, nunquid etiam primi Gothorum Reges, à quibus inuictiſsimus Rex noſter Philippus, Sereniſsimę Celſit. T. auunculus originem ducit; ex grata Honorij Imperatoris conceſsione Hiſpanias aggreſsi ſunt, & Vandalos, Sueuosque debellando, ab Hiſpania, quam tyrannicè & contra Imperatoris voluntatem (ſicut Princeps Auriacus Belgium) occupauerant, illos ſumma cum laude & gloria expulerunt? Talium Maiorum imagines, cùm Sereniſſima T. Celſit. intuetur, non dubium eſt, animum ſibi ad virtutem accendi: non quòd ſtatuæ, vel figuræ illę tantam in ſe vim habeāt, ſed rerum ab illis ſtrenuè & feliciter geſtarum recordatio & memoria, eam egregiis viris flammam in pectore excitat; quæ prius ſedari non poteſt, quàm ſua virtute illorū famam & gloriam ſuperarint, vel ſaltem adæquarint. Quare, Sereniſsime DVX, ſi Celſit. T. iſtos, contra quos bellum gerit, non ſolùm Romanę Eccleſię ac Se-

dis

dis Apoſtolicæ, ſed & Catholicæ Regię Ma^tis perduelles, deuicerit & profliga-rit, procul dubio, nõ tantùm aurea roſa, verùm multò etiam maioribus præmiis ac ornamentis à Romano Pontifice, & Catholica Regia Ma^te donabitur, & decorabitur. Quia in ſignum maximi, & integerrimi amoris, beneuolẽtię, ac munificẽtię, quibus Regia Ma^tas T.S. Celſitudinem ob præclara ſua ſtratagemata, & alia publicè ac priuatim ſapienter geſta amplectitur, illi nuper aureum vellus pretioſiſsimo exornatum torque, dono miſit: atque in ampliſsimum nobiliſsimorum & chariſsimorum Equitum ſui aurei velleris ordinẽ arrogauit, & aſſumpſit. Propterea, quãuis aduerſarij plurimi ac potentiſsimi ſint, expectamus tamen Sereniſſ. Celſ. T. non minora nec infeliciora, Deo fauente & auxiliante, deſignaturã, quàm quæ cum clariſsimo, & fortiſsimo Domino Ioãne Auſtriaco admodum ſtrenuè ac fauſtè cõtra Turcam, anno 1571 bello nauali geſsit, & perpetrauit. Et nõ exiguam quoq. laudem & gloriam hîc in Belgio eadem Celſit. T. reportauit,

ex acerrima ac proſperrima plurimarũ munitiſsimarum vrbium, oppidorum & caſtrorum expugnatione, vel coacta deditione; & pacifica atque tranquilla in ditionibus Regiæ ſuæ Ma^ti^ reconciliatis adminiſtratione : relatura verò maximam & ęternam, ſi etiam alias omnes inferioris Germanię vrbes, & loca ab Hæreticis & rebellibus occupata, ad Eccleſię, fidei & religionis vnitatem, & clementiſsimi ſui Regis Catholici obedientiam reduxerit. Quod faxit citò ſua gratia, fauore, & auxilio omnipotens Deus, qui Sereniſsimam Celſit. T. nobis, & Eccleſię ſuę, ſaluam & incolumem perpetuò conſeruare dignetur.

Sereniſsimæ T. Celſitud. obſeruantiſsimus

Ioannes Langhecrucius.

AD

AD BELGII ECCLESIASTIcos honeſtatis ſtudioſos.

MIRABIMINI fortaſſe non parum, beneuoli in Chriſto Fratres, ad primum huius libelli aſpectum, cur ego iam poſt tot ſummorũ Pontificum, & ſacrorum Conciliorum decreta & canones, ſuper vita & honeſtate Clericorum edita, hunc tam prolixè de eodem argumento ſcribendi laborem ſuſceperim: at poſtquam inſtituti & facti rationem cognoueritis, & iſtius Speculi penitiorem inſpectionem ac contemplationem habueritis, ſpero vos hunc meum conatum & ſtudium non reprehenſuros: ſed pro veſtra beneuolentia, candore, & æquitate, vtilem & commodam veræ honeſtati ac ſaluti noſtræ operam me hoc tempore collocaſſe iudicabitis. Pertractatis enim altero noſtro Speculo præcipuis malorum horum temporum cauſis & remedijs ad diuina officia pertinentibus, proximum nunc eſſe, ac rationi congruum exiſtimabam, vt illorum quoque cauſæ & remedia explicarentur, quæ ad vitæ, morumq́; noſtrorum honeſtatem ſpectarent. Ad quam in Clerum reducendam, & ad iſtorum temporum calamitates tollendas, ſanxit & decreuit SS. Tridentina Synodus[a], ſacratiſſimos canones, exactè ab omnibus, & quò ad eius fieri poterit indiſtinctè obſeruandos: & quæ aliàs ſummi Pontifices, & ſacra Cõcilia de illa ſtatuerunt, eadem in poſterum eiſdem pœnis, vel maioribus arbitrio Ordinarij imponendis obſeruarentur. Si quæ verò ex his in de-

[a] Seſſ.22. de reform. cap.1. & ſeſſ.25. de reform cap.18.19

ſuetudinem abiuerint, ea quàm primùm in vſum reuocarentur, & ab omnibus accuratè cuſtodirentur, nõ obſtantibus conſuetudinibus quibuſcumq;: ne ſubditorum neglectæ emendationis ipſi Prælati condignas, Deo vindice, pœnas perſoluant. Quocirca Pius Papa 4. in prædictæ Synodi confirmatione, mandauit in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub pœnis à ſacris canonibus cõſtitutis, alijsq; grauioribus, vniuerſis & ſingulis Eccleſiarũ Prælatis, vt eadem decreta & ſtatuta in Eccleſijs ſuis, ad quos quomodolibet pertinent, inuiolabiliter facerẽt obſeruari: contradictores quoſlibet, & cõtumaces per ſentẽtias, cenſuras, & pœnas Eccleſiaſticas, appellatione poſtpoſita, compeſcendo: inuocato etiam, ſi opus fuerit, brachij ſecularis auxilio. Iſta, inquam, cùm ego animaduerterem, & exploratum certumq; haberem, prædictæ Synodi Tridẽtinæ decreta & canones de Clericorum vita ac honeſtate, à plurimis non obſeruari, & ab aliquibus certè admodum negligenter: eaq; nõ magni fieri, & paucos illa habere ac legere, præſertim quæ generatim ab eadem Synodo innouata ſunt, propter librorũ inopiam: aut ſi qui fortè haberent, & legerent, dixerunt, illa his temporibus neutiquam in obſeruationem deducenda eſſe; aliud nunc Clericorum honeſtatem poſtulare, quàm olim. Deo igitur ter Opt. Max. & Eccleſiarũ Prælatis, ceteriſq; Eccleſiaſticis verum Dei timorem habentibus, ac piè & honeſtè vitam ſuam traducere cupientibus, non ingratũ nec inutile fore putaui, ſi ad demonſtrandum quàm ſit nunc Clericis neceſſaria huius veræ honeſtatis obſeruatio, non ſolùm Pontificum & Conci-

Conciliorum decreta; ſed etiam ſanctorũ Patrum aliorumq́; Doctorum ſententias & dicta ad illam perſuadendã pertinentia, in certas quaſdam claſſes colligerem & digererem; vt illa, quæ ſparſim apud multos auctores, & in diuerſis libris interuallo diſiuncta erant, in vnum conuenienti ordine codicẽ redacta traderentur: ex quo citra tædium & diuturnam inquiſitionem hauriri & deſumi poſſent.

Prima namq; claſſe digeſta ſunt illa, quibus honeſtas verbo, & ſermone à Clericis vel acquiritur, & conſeruatur; vel amittitur, aut violatur. Secunda traditur quomodo illa habitu, geſtu, inceſſu, & quibus virtutibus paretur, ac illuſtretur; & quibus vitijs contrarijs perdatur, aut obſcuretur. Tertia, quali conuerſatione Clerici ſacris initiati honeſtatem conſeruare, vel illam amittere poſſint. Quarta, quomodo cupiditate, & ambitione illa deturpetur, ac lædatur. Quinta, quorum negotiorum ſecularium procuratione illa in vilipẽdium, & contemptum deducatur. Sexta denique explicatur, quomodo illa per rectam diſciplinam reparanda, & priſtino ſuo ſplẽdori, ac vigori reſtituenda, & conſeruanda ſit.

Verùm quòd in auctoritatibus recitandis prolixior interdum ſim, id aut verborũ eiuſmodi, quæ Spiritus ſanctus protulit efficaciæ, aut noſtræ ergà proximum charitati tribuendum eſt. Quid enim ad hoc noſtrum perſuadendum inſtitutum, vel accõmodatius, vel efficacius, vel Eccleſiaſticis gratius adferri poſſet, quàm Sanctorum verba? vt ipſi illa ſua eſſe agnoſcentes, nobiſcum cooperarentur: vel potius ipſe Spiritus ſanctus qui iſta ſuis

 ſuppe-

ſuppeditando Sanctis locutus eſt, conſpiciens ſua ibi verba reſonare, noſtram coadiuuaret operam. Si quidem quantò Sanctorum vita melior, tantò eorum verba meis meliora efficaciora'q; fore, perſuaſum mihi habui, diui Athanaſij ſecutus doctrinam & aſſertionem. [a] *Nam in ijs, vt ipſe ait, placuerunt Deo; vicerũt regna; operati ſunt iuſtitiam; adepti ſunt repromiſſiones; obturarunt ora leonum; extinxerũt vires ignis; euitauerũt aciem gladij; confirmati ſunt ab infirmitate, validiq; in bello effecti, alienigenarum exercitus fugarunt. Hac, inquam, diui Athanaſij ſententia, ex diuo Paulo* [b] *deprompta permotus, ad animi mei cogitationes pronuntiandas, libenter ſacræ ſcripturæ verbis, ſummorum Pontificum & ſacrorum Conciliorum decretis, ſanctorumq; Patrum ſcriptis vſus ſum. Certam mihi de Dominis Canonicis, & aliis omnibus Eccleſiaſticis ſpem faciens, illa ipſis ad vitæ morumq; emendationem, & veram honeſtatem perſuadendam futura gratiora, maiorisq; auctoritatis ac ponderis, quàm mea; etſi omnibus Eloquẽtiæ floribus & coloribus ornata & diſpoſita eſſent. Adhæc animo mecum reuoluens plurimorũ Eccleſiaſticorum Belgij bibliothecas deſtructas, vel direptas: illosq; ad magnam inopiã nunc redactos, iisq; gratificari, & cõmodare ſtudens, hoc, & aliis duobus libellis paruo emendis, collegi & digeſſi, quæ illis ſcitu & obſeruatu vtilia, honeſta, & ad ſalutem neceſſaria videbantur.*

Quare, vos omnes, tanquam meos in Chriſto fratres, quàm poſſum maximè obſecro, vt hæc mea ſtudia & labores æqui boniq; conſulere dignemini: & abſque

a in epiſt. ad Marcellinum de vſu & interpret. pſalm.

b ad Hebræ. xi.

& abſque vlla dilatione vitam & mores noſtros emendemus; atq. in accuratam obſeruationem deducamus, quæ ad verã honeſtatem conſequendam piè & ſalubriter ſtatuta ac ordinata ſunt à ſancta matre noſtra Catholica Eccleſia, per ſacroſanctũ & œcumenicum Concilium Tridentinum repræſentata[a]. *Quæ omnia cùm obſeruatu facillima ſint, miror vehementer, quoſdam inferiores Prælatos, & Capitula, audere ſibi illorũ interpretationem & diſpenſationem vſurpare, neſcio ad quam carnis laſciuiam, & pigritiam, quò ſibi ſuorũ ſubditorum gratiam, & fauorem humanũ concilient, vel conſeruent: cùm tamen illa iure Canonico ad ſolum Pontificem Romanum pertineãt*[b]. *Et Pius quartus prædictam Synodum confirmãs expreſsè ſibi, & Sedi Apoſtolicæ reſeruauit declarationem & deciſionem difficultatum & controuerſiarum, ſi quæ ex illius decretis & ſtatutis orirentur, offerẽs ſe paratum omnium prouinciarum neceſſitatibus ea ratione, quæ ſibi commodior videretur, prouidere. Atque hanc illius auctoritatem ipſa quoque ſancta Synodus ſuo decreto reuerenter agnouit*[c]. *Quocirca irritum & inane decreuit Pontifex Pius 4. ſi ſecus ſuper his ſtatutis et decretis, à quoquam quauis auctoritate ſcienter vel ignoranter contingeret attentari. Cogitent igitur quàm malè ſuæ, & ſubditorum ſuorum ſaluti ſupradicti Prælati & Capitula conſulant, ſe, & ſuos hac ratione in antiquis vitiis & peccatis fouendo.*

Quid autem dicendum de illis, qui cùm in obſeruationem ſacroſancti concilij Trident. iurauerint, & tamen nulla neceſſitate, nullo timore,

nullo

a Seſſ. 18. cap. 1. Panormit. in tract. quæſtio. q. 1. num. 24. & in c. ſignificaſti. de elect.

b c. ex parte. de cap. mona. arg. c. ſtatutũ. c. cõſtitut. de elect. in 6. c. conſtitutionẽ. c. ſtatutum. de ſent. excom. in 6. c. ſtatutum. de reſcript. in 6. Ioan Andr. Panor. et Decius in c. ſignificaſti. & gloſ. not. in c. cùm dilectus. de elect. gloſ. in c. vbi periculũ. eodem tit. in 6.

c Seſſ. 25. cap. vlt.

nullo Superioris imperio, vel mandato coacti, ſed ad ſuorum confratrum dumtaxat captãdam, vel retinẽdam beneuolentiam, aut ob corporis ſui mollitiem ſeu negligentiam, aut quaeſtum, vel ambitionem & cupiditatem, prudentes, & ſcientes tranſgredi, & violare illius decreta non verentur? Vtinam illi recordarentur iure diuino ſancitum

a Num. 30. *eſſe*[a]*: Si quis virorum votũ vouerit Domino; aut ſe cõſtrinxerit iuramento, non faciet irritum verbum ſuum; ſed omne quod promiſit, adimplebit. Et*

b Deuter. 23. *alibi*[b]*: Cùm votum voueris Domino Deo tuo, nõ tardabis reddere; quia requiret illud Dominus Deus tuus. Et ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatũ. Si nolueris polliceri, abſq; peccato eris. Quod autem ſemel egreſſum eſt de labijs tuis, obſeruabis, & facies ſicut promiſiſti Domino Deo tuo, & propria voluntate, & ore tuo locutus es.*

c Eccleſ. 5. *Diſplicet enim ei, iuxta Sapientis ſentẽtiam*[c]*, infidelis, & ſtulta promiſſio. Sed quodcunque voueris redde: multoq; melius eſt non vouere, quàm poſt votum, promiſſa non reddere. Chriſtus diſcipulos*

d Mat. 5. *ſuos ſeorſim in mõte erudiens, inquit*[d]*; Nolite putare quoniam veni ſoluere legem, aut Prophetas; non veni ſoluere, ſed adimplere. Audiſtis, quia dictum eſt antiquis; Nõ periurabis, reddes autem Domino iuramenta tua.*

Quare non temerè iure Põtificio definitum legitur, tantò grauius vindicandum eſſe periurium, quantò maiori praeminent dignitate iuramenti

e c. cùm quidã. de iureiur. f c. praecipuè. 11. q. 3. Panor. in d. c. cùm quidam.

tranſgreſſores: quorũ exemplo alij facilius ad ſimilia prouocãtur[e]*. Quia cenſore D. Gregorio*[f]*, tot mortibus digni ſunt, quot ad ſuos ſubditos perditionis*

nis exempla tranſmittũt. Periurium enim tale, in clericis grauiſſimum reputatur peccatũ, nec homicidio quidem leuius[a]*. Siquidem tam ſanctum, & honeſtum iuramentum non obſeruantes, Deum planè cõtemnere, vel non magni facere videtur*[b]*. Et licet de magnitudine iſtiuſmodi contemptus euidenter non conſtet, tamen qui ordine & dignitate inter illos maior eſt, præſumitur de iure magis contemnere, & Deo magis ingratus eſſe: & ſic ratione iſtius veriſimilis præſumptionis, magis & acrius puniendus eſt*[c]*. Nec id iniuria; nam cùm iſtud iuramentum, de quo hîc loquimur, citra vllam controuerſiam licitum, & poſſibile ſit, nec libertati eccleſiaſticæ obuiet; conſequitur, illud omnino eſſe obſeruãdum ſub periculo peccati grauiſſimi*[d]*.*

Quod autem nõnulli periuri, & quibus perexigua cura eſt animæ ſuæ conſeruandæ, dicant, tale iuramentum generatim præſtitum de obſeruandis decretis concilij Trident. vel ſtatutis & conſuetudinibus Capituli & Eccleſiæ, nõ obligare tantopere, vt propter illius tranſgreſſionem quis periuriũ committeret; id friuolum prorſus eſt. Quãdoquidem ſi illud non eſſet verè & cum effectu obligatorium, ita vt illius violator in periurium incideret, non tam expreſſè Pontificio iure declaratum & definitum eſſet[e]*; quòd iuramẽtum ſub huiuſmodi generalitate præſtitum, ad licitum, poſſibile, & eccleſiaſticæ libertati non obuians, tantùm extendatur. Quam Pontificis declarationem Iuriſconſulti ſequentes docuerunt, iurantem generaliter ſeruare ſtatuta & conſuetudines in vno vel diuerſis li-*

a c. prædicandum. 22. q. 1. Panor. in d. c. querelam. de iureiu.

b Panor in d. c querelam. et in d. c. cùm quidam. & ibidẽ Hoſtienſ.

c Hoſtienſ. & Panor. in d. c. cùm quidam.

d c. 1. de iureiur. in 6. gloſ. Hoſtienſ. & Panor. in d. c. tua.

e d. c. 1. de iureiur. in 6.

ſis libris ſcripta, dummodo illa licita & poſsibilia ſint, & Eccleſiaſticæ libertati non obuient, iurare ſe ſeruaturum quodlibet ſtatutũ per ſe [a]*; nec oportere, quod iuramentum ſemper fiat ſuper re certa & ſpeciali, vt committatur periurium; ſed quomodocunque quis periuret, ſuccedere iura loquentia de periurio ſimpliciter, non expreſſo magis vno, quàm altero* [b]*. Si iuramentum de obſeruandis decretis & ſtatutis generatim præſtitum nõ eſſet reuera & cum effectu obligatorium, perſuaſiſsimum mihi habeo, quod SS. concilij Trident. Patres nũquam decreuiſſent, & ſtatuiſſent* [c]*, Epiſcopos, Canonicos, & alios beneficiatos præſertim curam animarum habentes, debere orthodoxæ ſuæ fidei publicam facere profeſsionem, & ea omnia & ſingula quæ à ſe definita & ſtatuta eſſent, palàm recipere, ſpondere, ac iurare ſe in Romanæ Eccleſiæ obediẽtiæ permanſuros: & Vniuerſitates earúmq; Magiſtros & Profeſſores, ſe initio cuiuſlibet anni ſolenni iuramento obſtringere, quod canones & decreta huius Synodi recipiant; & ea quæ Catholicæ fidei ſunt doceant, & interpretentur. Nam ſi antiquo iure Pontificio omnes Chriſtiani ol ligantur abſque vllo iuramento, canonum ſtatuta cuſtodire* [d]*, quis, quæſo, Eccleſiaſticorum tam imperitus, ne dicam impius erit, qui audebit publicè aſſerere, & iactitare, ſe ad huius vel illius decreti SS. & œcumenicæ Synodi Trident. ſuum officium concernentis, obſeruationem vigore iuramenti publicè & ſolenniter Deo ac Superiori ſuo generatim à ſe præſtiti, non eſſe multò obligatiorem, quàm ſi nullum iuramentum præſtitiſſet? cùm tamen etiam contra-*

a d.c.1. & ibi Philip. Franc. de iureiuran. in 6. Archid. in c. inter. 22. q. 4.

b c. etſi Chriſtus. & ibi Felin. & in c. querelam de iureiuran.

c Seſſ. 24. de reſor. c. 12. ſeſſ. 25. de reſor. c. 2.

d c. 1. & ibi gloſſ & DD. de conſtitut.

contractus profani, ſolius iuramenti præſtantia et efficacia, obſeruari debeant, qui aliàs de ſui natura nõ tenent [a]*: Quapropter Iuriſperiti tradunt* [b]*, quòd in obligationibus iuratis quis præcisè cõpellatur ad factum, maximè cùm iuramẽtum habeat vim illius clauſulæ; ſi nõ valet quod ago, vt ago, valeat meliori modo quo poteſt. Sed promiſſiones non iuratæ, non obligant præcisè ad factum, ſed ad intereſſe, ſi factum impleri ſeu præſtari non poſſit.*

Deinde quis inficias ibit, apud omnes Iuriſconſultos receptiſſimum eſſe, iuramentum ſuper re aliqua præſtitum ſeruandum eſſe, etiam ſi vergat in damnum vel præiudicium temporale [c]*; vel præſtetur ſuper contractu ex ſua natura non obligatorio* [d]*? Quocirca Alexander Papa tertius expreſſe reſcripſit* [e]*, non eſſe tutum quemlibet contra iuramentum ſuum venire, niſi tale ſit, quod vergat in interitum ſalutis æternæ, nec ſe velle alicui dare materiam veniendi contra iuramentum, ne auctor periurij videretur. Siquidem tranſgrediens, & violans licitum iuramentum, vel ei non obediens, incidit eo ipſo in periurium, nec requiritur ad illius declarationem aliqua ſententia* [f]*. Quinimo ſi ea, quæ per timorem, vel metum fiunt, qui poſſit cadere in conſtantem virũ, tenent: & obligetur quis illa obſeruare, licet coactus ſuper iis iuramentũ fecerit, dum ea talia ſint facta vel promiſſa, quæ ſeruari poſſint ſine interitu ſalutis æternæ* [g]*; quãto magis obligatur quis obſeruare illa, quorũ obſeruatione acquiritur vita atq. ſalus æterna? Et quæ ſponte, ac volũtariè, magnaq; cũ ſolennitate in conuentu Capitulari, vel alibi publicè*

coram

a arg. c. debitores. c. cùm contingat. & vtrobique gloſſ. de iureiuran. & in c. ſignificante de pignorib.

b in c. veniens de iureiuran.

c c. debitores. et ibi gloſſ. & Panor. de iureiur. c ſignificãte & ibid. gloſſ. de pignorib.

d c. cùm contingat. & ibi gloſ. de iureiur. Hoſtienſ. in ſum. d. tit. d. c. ſignificante.

e c ſi verò. de iureiuran.

f arg. c. breui et ibi Panor. de iureiur. & idẽ in c. veniens eod. titu.

g c. ſi aliquid. 22. q. 4. d. c ſi verò. gloſ. not. in c. abbas. de his quæ vi metúſve.

coram ſuo Superiore ſe obſeruaturũ iurauit? Quid autem cenſendum de illis, qui cùm blandis, vel acribus monitionibus, vel minis cenſurarum, aut priuationis beneficiorum ad iſtiuſmodi iuramenti obſeruationem vrgentur, non pudet eos, nec verentur ab illis prouocare, proteſtari & appellare ad Sedem Apoſtolicam? conantes tali modo a ratione ſui iuramenti obſeruationem declinare, ac ſubterfugere: nihili pendentes, vel ſaltem ignorantes ſe hoc ſuo facto rurſum periurij reatum incurrere, licet tali ſua prouocatione, proteſtatione, & appellatione non ſuſpendatur, quod iuramẽto promiſerunt[a].

Sunt non infimæ auctoritatis Iuriſconſulti, qui ſuſtinent, ac tuentur, periurum eſſe ipſo iure priuatum beneficijs[b]*; & collationem illi factam, eſſe nullam. Quia ſicut Alexander Papa 3. reſcripſit*[c]*; non merentur Eccleſias regere, qui ſunt crimine periurij irretiti. Et quamuis alij ſint, qui periurum non ipſo iure priuatũ beneficijs aſſerãt*[d]*, nemo tamen eorum negat illum beneficijs priuandum eſſe. Quinimo Panormitanus*[e]*, Felinus*[f]*, & Decius*[g]*, quorum maxima eſt in iure Pontificio auctoritas (præter alios, quos ego non legi) expreſsè docuerunt; propter periurium reſpectu certi beneficij commiſſum, priuari quem non ſolùm iſto beneficio, ſed etiam omnibus alijs; & inhabilitari perpetuò ad beneficium ſuſcipiendum; etiam ſi tale ſit periurium, quod infamiam nõ irroget. Quid? nónne ſacra teſtatur ſcriptura*[h]*, Deum Iſraëlitis triennalem immiſiſſe famem, & omnẽ ipſius Saulis familiam excepto Miphiboſeth filio Ionathæ, in cru-*

a c. breui. et ibi Panor. de iure iur. Io. Mõchol. in prompt V. I. ad verb. iuramentum.
b And. Sicul. in c. 2. de reſcript. Ant. de Butr. in c. fi. de poſtul. Rebuff. in tract. de pac. ſ. poſſeſ. num. 23.
c in d. c. querelam.
d in d. c. 2. de reſcript.
e in c. tua nos. de iur. iurand.
f in d. c. tua. et c. querelã. ibid.
g in c. ex parte. de reſcript.
h 2. Reg. 21.

in crucem actam & ſuſpenſam, ob violatum à Saule quaſi zelo quodam pro filiis Iſraël, & Iuda, iuramentum datum Gabaonitis? Si nunc Domini conſuleretur oraculum, ſicuti tūc, metuo, reſponſurum, hanc diuturnam famem, & inauditā ac incredibilem à Belgio condito rerum omnium caritatem, propter violata quoque iuramenta, nō Gabaonitis ſeu infidelibus & Hæreticis, ſed Deo Opt. Max. & Superioribus noſtris fidelibus præſtita, Belgis iam immitti. Quamobrem Alexander Imperator de pœna periurij conſultus reſpondit[a]: *Iuriſiurandi contempta religio, ſatis Deum vltorem habet. Et idcirco apud omnes populos, ac præſertim Romanos magna ſemper vis, magnus effectus, & reuerentia fuit iuriſiurandi, ſicut indicant leges duodecim tabularum, fœdera etiam cum hoſtibus inita, & animaduerſiones Cēſorum, qui nulla de re diligentius, quàm de iureiurando iudicabant.*

a in l. 2. c. de reb. credit. & iureiur.

O quàm horrenda & magna erit Prælatorum damnatio, qui (ſicut diuus Dionyſius Ricbelius cenſuit[b]*) pro ſingulis ſuorum ſubditorum ex eorum negligentia pereuntium torquebuntur! O quanta in eos cadet diuina vltio, qui cùm ad ſpiritualis conuerſationis munditiā obligantur, aliisq́ in omnibus exemplares eſſe tenentur, carnalibus vitiis ſeruiunt! vanitati, elationi, curioſitati intendunt! propriiq́ gradus dignitatem non ponderantes, vilem atque turpiſſimam peragunt vitam! Iſti corpus Dominicū ſacramentaliter comedunt; & non ſaturantur effectu, & gratia tanti ſacramenti: quia non ſumunt ſpiritaliter, fiuntq́ rei*

b in cap. 4. O. ſee.

corporis & ſanguinis Domini. Iam enim luxuriæ vitia vigent in eis, & qui deberent angelicam ducere vitam, beſtiales effecti ſunt, & beſtiis decies millies deteriores, qui Virginis filium tractant ore & manibus, quibus contrectant filias Veneris: tãtam quoque ſuæ conuerſationis impietatem magnitudinemq́ non attendunt. Hæc ille. Perpetuò igitur memoriæ noſtræ inhæreant, & frequenter

a Leuit. 20. *nobiſcum in animo verſemus hæc Dei verba*[a]*: Eritis mihi ſancti, quia ſanctus ſum ego Dominus, & ſeparaui vos à cæteris populis, vt eſſetis mei. Et*

b Leuit. 21. *quod dixit Dominus ad Moyſem*[b]*: Loquere ad Sacerdotes filios Aaron: & dices ad eos: Sancti erunt Deo ſuo, & non polluent nomen eius. Incenſum enim Domini, & panes Dei ſui offerent: & ideo ſancti erunt.*

Cogitemus quo in loco, gradu, & dignitate à Domino conſtituti ſimus, quam nobis ille poteſtatem, functionẽ, & adminiſtrationem tribuerit: & quam vitæ honeſtatem, ac ſanctitatem ille à laicis requiſiuerit. Nónne ille ad populum verba faciẽs

c Matth. 22. Mar. 12. Luc. 10. *dixit*[c]*: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua. Hoc eſt maximum & primum mandatũ. Secundum autem ſimile eſt huic: Diliges proximũ tuum, ſicut teipſum. Attendite vobis, ne fortè grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate, & cu-*

d Luc 21. e Epheſ. 5. *ris huius vitæ*[d]*. Et D. Paulus Epheſiis ſcribẽs*[e]*: Fornicatio autem, & omnis immũditia, aut auaritia nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos, aut turpitudo, aut ſtultiloquiũ, aut ſcurrilitas: ſed magis gratiarũ actio. Et, nolite inebriari vino, in*

quo

quo eſt luxuria: ſed impleamini Spiritu ſancto, loquentes vobiſmetipſis in pſalmis, hymnis, & cãticis ſpiritalibus, cantantes, & pſallentes in cordibus veſtris Domino: gratias agentes ſemper pro omnibus in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Deo & Patri. Et Romanis [a]: *Abijciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis: ſic vt in die honeſtè ambulemus. Non in cõmeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in cõtentione & æmulatione, ſed induimi Dominum Ieſum Chriſtum, & carnis curam ne feceritis in deſideriis. Si ad ſupraſcripta & alia illis ſimilia Chriſtus & Apoſtolus populum hortati ſunt, quid nos facere oportet; nos, inquam, qui tãto gradu à plebe diuidimur? qui pro illius delictis Deo ſacrificia offerre tenemur? cuius piis fundationibus viuimus? qui pſalmis & hymnis in choro reuerenter, diſtinctè & deuotè decantandis ad laudem & gloriam Dei, populiq́ ſalutem mancipati ſumus? Sed, prô dolor, haſce noſtras preces & orationes Deus non videtur iam velle exaudire; quia & ipſi, & ipſius Vicario Pontifici Romano, qui nobis SS. Concilij Tridentini obſeruationem mandauit, obedire detrectamus; cùm tamen melior ſit obedientia, quàm victima* [b]: *& auſcultare magis, quàm offerre adipem arietum: quoniam quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere. Sola obedientia fidei meritum poſſidet, ſine qua, cenſore diuo Gregorio* [c], *quiſque infidelis eſſe conuincitur, etiamſi fidelis eſſe videatur. Nec vllum ab aliis grauius neque maius*

a Rom. 13.

b 3. Reg. 7.

c lib. 35. in Iob. cap. 13. lib. 6. cap. 2 in 1. lib. Reg c. ſciendũ. 8. q. 1. c. in grauibus. 3. q. 7. c. ſcriptum 14. q. 5.

ius prauaſcium tolerat Deus , quàm à Sacerdotibus; quando eos , quos ad aliorum correctionem poſuit, dare de ſe exempla prauitatis cernit: quando ipſi peccant , qui compeſcere peccata debuerunt.

a in homilia 7. in Geneſim.

D. Chryſoſtomus [a] *de gentibus & infidelibus ſermonem faciens: Probabile eſt, inquit, quod proceſſu temporis Chriſto auſcultabunt, & maximè, ſi nos ita viuamus, ne à nobis incõmodentur. Multi enim illorum , cùm viderint noſtrorum aliquos verbo quidem & vocabulo Chriſtianos appellari, cæterum, ſicut ipſos rapere, pecuniæ cupidos eſſe, inuidere, inſidiari, dolos plectere, aliaq; omnia facere, crapulæ voluptatiq; vacare , non iam nos audiunt, neque ſi rationabiles ſint admonitiones noſtræ: ſed exiſtimant omnia noſtra deceptiones, & eiſdem criminibus omnes obnoxios. Cogitate obſecro, quantis illi digni ſint ſuppliciis: quãdoquidem non ſolùm ſibi ipſis inextinguibilem ignem coaceruant, ſed & aliis auctores ſunt, vt in errore perſeuerent: & ne virtutem addiſcant, obturent aures: & ad hæc, in cauſa ſunt, vt etiam virtutũ ſtudioſi accuſentur & reprehendantur, & (quod omnibus grauius) per ipſos Dominus blaſphematur. Videte quanta malitiæ pernicies? Videte, quomodo non vulgari pœnæ reos ſe faciunt, qui malum ſectantur: ſed & multò grauiſſima ſupplicia pro omnibus luituri ſunt, non ſolùm pro ſua perditione, ſed & pro errantium ſcandalo, & pro ſuggillatione iuſtorũ, & pro blaſphemia in Deum. Hæc omnia cogitemus, ne ſimus noſtræ ſalutis negligẽtes: ſed magna nobis ſit cura, vt iuxta Deũ viuamus, ſcientes*

tes nos inde vel cōdemnandos, vel illius miſericordia beādos. Sic omnia faciamus, vt & nos in pura conſcientia verſemur, & eos, qui adhuc errant, noſtra ad Deum cōuerſatione, ad veritatem manuducamus, vt & nos, & alij omnes, qui nobis cōnumerantur, bona fama fruamur: & ante omnia glorificetur Dominus noſter, maiorémque noſtri curam agat. Nam quādo in nos reſpiciunt homines, & laudem in Deum referunt, inde & nos plus diuinæ gratiæ aſſequemur. Quid enim beatius homine, qui ſic viuit, vt & homines obſtupeſcant, & dicant, Gloria tibi Deus. Proinde ſcientes quòd & de damno & de lucro proximorum iudicabimur: ſic vitam noſtram inſtituamus, vt non ſolùm nobis ſufficiat, ſed & alij inde erudiantur, vt & hic magnam Dei gratiam nobis concilicmus, & in futuro gloria per Dei miſericordiam fruamur. Hæc Chryſoſtomus.

Cæterum ne quis hāc meam monitionem & aſſertionem moleſtè ac iniquè ferat, huc in medium adferam, quod hac de re Reuerendiſſimus noſter in Chriſto Pater, ac Dominus Dn. Martinus Rythouius, piæ memoriæ primus Epiſcopus Iprenſis, ab hæreticis & rebellibus Regiæ Ma^tis Gandaui captus, anno Domini 1577. è carceribus ſuis ſcripſit ad Reuerēdum Dominū Ioannem Loaum Præpoſitum Euerſamenſem, qui iſtarum literarū Reuerēdiſſimi noſtri exemplar ad me miſit, in quo hæc infraſcripta habebātur. Inter cætera præſidia, quibus nituntur deſertores Eccleſiæ; & erroribus apud indoctam & malè affectā plebeculam fidem cōciliare ſtudent; primo loco habere videntur abu-

ſus Eccleſiaſticorum, quibus euulgandis, & exaggerandis declamationes ſuas ad populum multipliciter ornant, aut onerant potius. Nam ſæpe illarum maximam partem talibus floſculis inſumunt, vt naſutulos ſuauiter demulceant. Et ſanè (quod magno pudore noſtro debemus agnoſcere) grauiores fuerunt abuſus noſtri, etiamſi ad veritatem nihil addatur, quàm vt diſſimulari poſſint. Vtinam autem ipſi, priuſquam eò calamitatis veniretur, turpitudinem noſtram ad regulas tam in ſcripturis, quàm Patrum & Conciliorum decretis præſcriptas abſtergere voluiſſemus. Quod quia factum non eſt, æquo animo ferre debemus, ſi nobis improperentur; & in nobis impleatur comminatio Malachiæ Prophetæ dicentis: Et nunc ad vos mandatum hoc ô Sacerdotes; Si nolueritis audire, & ſi nolueritis ponere ſuper cor, vt detis gloriã nomini meo, ait Dominus exercituũ. Mittam in vos egeſtatem, & maledicam benedictionibus veſtris, & maledicã illis, quoniam nõ poſuiſtis ſuper cor. Ecce ego proijciam vobis brachium, & diſpergam ſuper vultũ veſtrum ſtercus ſolennitatum veſtrarum, & aſſumet vos ſecũ. Et ſcietis quia miſi ad vos mãdatum iſtud, vt eſſet pactum meum cum Leui, dicit Dominus exercituum. Pactum meũ fuit cum eo vitæ & pacis, & dedi ei timorem, & timuit me, & à facie nominis mei pauebat. Lex veritatis fuit in ore eius, & iniquitas non eſt inuẽta in labijs eius. In pace & in æquitate ambulauit mecum, & multos auertit ab iniquitate. Labia enim Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam: & legem requirent ex ore eius, quia angelus Domini

Malach. 2.

mini exercituum eſt. Vos autem receſsiſtis de via, & ſcandalizaſtis plurimos in lege. Irritum feciſtis pactum Leui, dicit Dominus exercituum. Propter quod & ego dedi vos contemptibiles & humiles omnibus populis, ſicut non ſeruaſtis vias meas, & accepiſtis faciem in lege. Prolixius, ait Reuerendiſsimus, iſta Malachiæ recitaui verba; quòd cauſas calamitatis, quam patimur, tam apertè contineant; easq; nobis in vita noſtra tam clarè oſtendant, vt nullum pateat ſubterfugium, nec aliò referre poſsimus, quòd in exilio nobis agẽdum ſit; quòd bonis & poſſeſsionib. quas Dei benedictione, & pietate fidelis populi cõſecuti eramus, ſpoliati ſimus, quàm in propriam culpam noſtrã, & vitæ noſtræ demerita. Neq. enim in paruo crimine habendum eſt, ſi Chriſti patrimoniũ inutiliter diſſipetur. Agnoſcẽda eſt igitur culpa, (quia vt diuus Auguſtinus inquit: *Initium operum bonorum, confeſsio eſt operum malorum*) & patienter ferendum, ſi traducimur, ſi vitia noſtra in publicum odioſè proferuntur: & ideo ad veram reformationem totis coniunctisq; viribus incũbendum. Si fideliter executioni mandata fuiſſent, quæ in Concilio Tridentino ſatis indulgenter, habita ratione infirmitatis, decreta & conſtituta fuerant, nunquam eò miſeriæ aut calamitatis veniſſemus. Vtinam autem vel iam icti ſapiamus. Nam nulla pœnitentia ſera, ſi tamen vera. Hactenus Reuerendiſsimus noſter: cuius omnia verba huc tam prolixè adducenda & tranſcribenda duxi: non dubitans plus fidei & auctoritatis illis tributum iri, quàm meis ſolius.

 Porrò

Porrò licet non parua iam ſpes affulgeat, Regem noſtrum Catholicum Dei fauore, & ſua potentia, Hæreticos, & alios ſibi rebelles, Eccleſiaſticorumq́; perſecutores temporis ſucceſſu ac diuturnitate ſuperaturum, & profligaturũ; tamen propterea non eſt à nobis differenda, ne in craſtinum quidem, noſtri ad Deum ex toto corde conuerſio, & vera honeſtatis obſeruatio. Quia ad illam obtinendam victoriam, non tam Regis noſtri potẽtia, quàm noſtra pœnitentia, vitæ emendatione, piiſq́; precibus & ſacrificiis opus eſſe videtur. Quamuis enim anno Domini 1567. cùm Hæretici in ſanctorum tẽmplorum ſpoliatione & profanatione, Diuorumq́; imaginum cõfractione ſuam ſatis ſuperq́; exercuiſſent tyrãnidem & inſaniam; nos fruſtrati non ſimus ſpe noſtra, quam tunc de Dei & Regis noſtri potentia conceperamus; tamẽ quia tunc in promiſſa Deo, & nonnihil incepta pœnitentia, & vita morúmque noſtrorum emendatione non perſeuerauimus, en altera calamitas, & decuplo grauiora, aſperiora, ac diuturniora Dei flagella, quàm illa fuerant priora, licet tamẽ acerbiſſima. Et quanquam nunc rurſus non minima miſericordiæ diuinæ ſpes reluceat, incertum tamen an ſimilem ſortietur illa euentum & effectum. Dolendum quidem ac deplorandum, quod prior illa Deo tranquillè ſeruiendi & ſecure viuendi libertas nobis tunc reſtituta, diuturnior nõ fuerit. Sed quæ cauſa? quia, ſicut Reuerendiſſimus noſter ſcripſit, turpitudinem noſtram, ad regula tam in ſacris ſcripturis, quàm Patrum & Conciliorum decretis præſcriptas, abſtergere noluimus.

Quod

Quod ſi factum eſſet, arbitror nos viſuros fuiſſe rerum omnium longè feliciorem ac proſperiorem, in religionis reſtauratione & conſeruatione, patrieq́ administratione ſucceſſum. Verùm quia id neglectū fuit, hinc anno Domini 1578. iuſto Dei iudicio ſuperueniſſe videtur, non ſolùm altera iconomachia, & Eccleſiarum ſpoliatio ac profanatio; ſed etiam harum plurimis in locis ad ipſa fundamenta deuaſtatio & euerſio, omnium bonorū depradatio & occupatio, Epiſcoporum & aliorum Paſtorum captiuitas, multorum interfectio, aliorum proſcriptio & exilium.

Non quòd his argumentis tantam Belgij calamitatem & ruinam ſolis Clericorum peccatis tribuere, & laicos planè innocentes pronūtiare velim. Abſit: Siquidem & ab iſtis maxima & abominanda ſcelera ac flagitia perpetrata fuiſſe, quibus Deum non parum offenderunt, illiúsq; iram vehementiſſimè exacerbarūt, lippis & tonſoribus notum eſt. Sed ánne Clerici ſuis delictis, & prauis exemplis ad talia committenda illos prouocauerint, Deo omnia ſcienti ac intuenti, aliisq; me ſapientioribus diſcernendum relinquo. Hoc vnum interim non me latet à SS. Tridentina Synodo declaratum: quòd cùm Clerici à rebus ſeculi in altiorem locū ſublati conſpiciuntur, in eos tanquam ſpeculum reliqui oculos conijciunt, & ex iis ſumunt, quod imitētur: nihilq́; eſt, quod alios magis ad pietatem & Dei cultū aſſiduè inſtruat, quàm eorum vita & exemplum, qui ſe diuino miniſterio dedicarunt. Ex quo videtur conſequi, nihil fuiſſe quod laicos magis à vero Dei cultu auerterit, &

 ad im-

ad impietatem deduxerit, quam Clericorũ diſſoluta & inhoneſta vita; cuius emendatione͂ ac reformationem, vt illis hoc tractatu perſuadere poſſim, orandus eſt Deus, & omnes Sancti eius. Habent enim vim magnam pro nobis Sanctorũ orationes, ſed tũc profectò maximam, cùm nos quoque idipſum, quod Sanctis exorandum commiſimus, per pœnitentiam poſtulamus, et ad ſtudia meliora cõfugimus. Alioquin, etiam ſi Moyſes ipſe, vt Chryſoſt. inquit [a], *ſi Samuël, ſi Ieremias, ſi Ezechiel, ſi Noë, ſi Iob, ſi Daniel, etiam ſi Abraham Patriarcha pro nobis in vitiis permane͂tibus Deum deprecentur, non tamen illorum oratione placabitur.*

a homil. 5. in Matth.

Si verò Deus non expectata noſtra debita pœnitentia & vita eme͂datione, ſed ſua ineffabili miſericordia, auguſtiſſimo & cleme͂tiſſimo Regi noſtro Philippo ob ſuam, ſuiq́; Sereniſſimi Nepotis Alexandri Farneſij Ducis Parmenſis, que͂ hìc ſui exercitus Imperatorem Ducémq́; & Belgicarũ ditionũ moderatorem conſtituit, pietate͂, & ſtudia erga Catholicæ fidei ac religionis patriaq́; reſtaurationem ac conſeruationem, tribuerit de inimicis ſuis victoriam; profectò nõ eſt quod nobis quicquã aſſcribamus, ſed Domini imme͂ſas perpetuò decãtemus & prædicemus miſericordias: omniq́; cura, ſolicitudine, et dilige͂tia caueamus, ne ad priſtina, ſolitaq́; noſtra peccata & abuſus, quibus Deum grauiſſimè offendimus, & ad hæc flagella nobis totiq́; patriæ immiſſa prouocauimus, reuertamur, veluti ad vomitũ canes, & ad volutabra ſues: alioquin vehemeter metuendũ, ne Deus ad ſe Catholiciſſimo piiſſimoq́; Rege noſtro, ex hac calamitatum &

tũ & tragœdiarum valle auocato, vna cũ fide & religione Catholica & Apoſt. Rom. regnum noſtrũ Sacerdotale, quod hic florentiſsimũ habuimus, aliò trãsferat; ſicut iam facere incepit, in Iapaniã, & alias inſulas nouas añte annos aliquot inuentas.

Si qui verò hos meos conatus, & labores grauius ægriúſve ferant; illos meminiſſe velim à Platone Philoſopho dictum [a]: *Veritati iraſci nefas eſt. Moleſta quidem veritas eſt, quia frequenter ex ea naſcitur odium, quod eſt amicitiæ venenum. Sed Cicerone cenſore* [b], *obſequium multò moleſtius, quòd peccatis indulgens, præcipitem ſinit ferri amicum. Quocirca malui interdũ in hac cauſa pia, cum Seneca nonnihil offendere, quam placere adulãdo. Quia adulatio vitiorũ adiutrix, non modò amico, at ne libero quidem homine digna eſt; maximaq́ in eo culpa eſt, qui & veritatem aſpernatur, & in vitia obſequio impellitur* [c]. *Cæterum ne mihimetipſi nimium Suffenus aut Meuius videar, id vnũ vos omnes in Chriſto fratres, aliosq́ huius libelli lectores obnixè precor, vt ſi quid correctione dignũ inueneritis, mihi amicè ac benignè indicetis, & gratiã habebo maximam; & præſtantiorẽ, potioremq́ veritatis, quàm opinionis meæ rationem ducam. Vel priuſquã me accuſetis, aut hæc ſcripta vituperetis, ſi facti vel ſcripti mei rationẽ beneuolo à me animo petere nolitis; obſecro, vt ſaltem veſtras vel aliorũ bibliothecas perluſtretis, et veritatis ſtudio, virtutis amore, ac veſtræ ſalutis deſiderio inquiratis; ánne probatos aliquot auctores habeam, quorum exemplo id ſcripſerim, aut fecerim, quod à me ſcriptum factúmve reprehenditis,*

a 5. de repub. dial.

b in Lelio.

c Cicero in Lelio.

benditis, ac vituperatis. Denique quia benignum, ac plenum ingenui pudoris eſt, vt Plinius Secundus in ſua naturalis Hiſtoriæ ad Veſpaſianum Imperatorem præfatione ait, fateri per quos profeceris: obnoxij verò animi & infelicis ingenij, deprehendi in furto malle, quàm mutuum reddere: operæpretium fore duxi etiam hîc, ſicut in altero noſtro Speculo feci, auctorum, ex quibus tractatum hunc collegi, Catalogum & Chronicon ſubijcere.

AVCTORVM, E QVIBVS HOC SPECVLVM DEPROMPTVM EST, Catalogus & Chronicon, in quo cl. claruit denotat, flo. floruit, ob. obijt, T. Theologum, IC. Iuriſconſultum, H. Hiſtoriographum.

ADrianus Papa 1. flo. anno Dn. 772. & obiit 795.
Adrianus Papa 2. cl. 867. ob. 872.
S. Agatho papa fl. 679. ob. 682.
Albericus de Roſate IC. fl. 1340.
Albinus Flaccus Alcuinus T. cl. 780. & obiit 804.
Alexander de Imola IC. fl. 1470.
S. Alexander papa 1. cl. 109. ob 117.
Alexander papa 2. fl. 1061. ob. 1073.
Alexander papa 3. cl. 1159. ob. 1181.
Alexander papa 4. fl. 1254. ob. 1261.
Alphonſus Aluarez IC. fl. 1558.
Amalarius Fortunatus Archiepiſcopus Treuerenſis cl. 813. ob. 835.
S. Ambroſius T. fl. 378. ob. 410.
S. Anacletus papa cl. 82. ob. 94.
S. Anaſtaſius papa fl. 398. ob. 401.
Andręas Alciatus IC. fl. 1533.
Andræas Barbatia IC. cl. 1466.
Andræas Tiraquellus IC. fl. 1556.
Angelus Peruſinus IC. cl. 1400.
S. Anicetus papa fl. 153. ob. 163.
S. Antherus papa cl. 236. ob. 237.
Antonius de Butrio IC. fl. 1417.
S. Antonius Florentinus T. fl. 1437. ob. 1459.

Anto-

Antonius Sabellicus H.cl.1486.
Aretinus IC.fl.1480.
Ariſtoteles Philoſophus.
Archidiaconus IC.fl.1290.
S.Athanaſius T.cl.333.ob.373.
S.Auguſtinus T.fl.397.ob.433.

B.

Baldus Peruſinus IC.fl.1400.
Bartholomæus Salicetus IC.fl.1390.
Bartholus de ſaxo Ferrato IC. cl.1347. & ob.1356.
S.Baſilius T.fl.367.ob. 380.
S.Beda T.cl.703.ob.734.
S.Bernardus T.fl.1127.ob.1153.
Bernardus Diaz IC.fl.1550.
Biblia ſacra.
S.Boëtius Philoſophus cl.487.ob.524.
S.Bonauentura T.fl.1269.ob.1275.
Bonifacius de Vitaliniis IC.fl.1342.
Bonifacius papa 8.cl.1294.ob.1303.
S.Burchardus decretorum collector fl. 996. obiit 1025.

C.

S.Calixtus ſeu Calliſtus papa 1.cl. 218.& obiit 223.
Canones Apoſtolorum.
Capitula Græcarum Synodorum edita in Concilio Lucenſi 564.
Cardinalis IC.cl.1400.ob.1419.
Catechiſmus Synodi Tridentinæ.
S.Cæleſtinus papa fl.423.ob.432.
S.Chryſoſtomus T.cl.390.ob.405.

S.Cle

S.Clemens papa 1.fl.69.ob.77.
Clemens papa 5.cl.1305.ob.1314.
Cicero Orator & philoſophus.
Concordata Francię cum ſede Apoſtolica Romana facta an.Dn.1518.
Cynus IC.fl.1330.
S.Cyprianus T.cl.249.ob.258.
S.Cyrillus Alexandrinus T. fl. 425. obiit 446.

D.

S.Damaſus papa fl.369.ob.387.
S.Dionyſius Richelius T. fl. 1462. ob. 1471.
Dominicus de S. Geminiano IC. fl.1423.
Dominicus de Soto T.cl.1546.
Domitius Bruſonius IC.fl. 1550.
Dynus IC.fl.1300.

E.

Egidius Bellemera IC.fl.1383.
Epiphanius T.cl.390.
Eugenius papa 1.fl.654.ob.657.
Eugenius papa 3.fl.1145.ob.1153.
Euſebius Cæſarienſis T. & H. fl. 320. obiit 342.
S. Euſebius Emiſſenus T. cl. 338. & obiit 361.
S.Eutychianus papa fl.275.ob.283.

F.

Felinus IC.fl.1482.
Florentinus T.cl.1437.ob.1459.
Franciſcus Aretinus IC.fl.1480.
Franciſcus de Platea T.cl.1410.

Fran-

Franciſcus de Ripa I C.fl.1519.
Franciſcus Iouerius T.fl.1555.
Franciſcus Sarmentus I C.cl.1569.

G.

S.Gelaſius papa fl.492.ob.496.
Goffredus aliàs Gauffredus I C.fl.1290.
Gloſſa in iure Canonico.
Gloſſa in pragmatica ſanctione.
Gratianus decretorum collector cl. 1120. obiit 1150.
S.Gregorius papa 1.fl.590. ob.604.
Gregorius papa { 9.cl.1227.ob.1241. / 10.fl.1271.ob.1276. / 13.cl.1572.ob.1585. }
S.Gregorius Turonenſis T.fl.594.
Guilielmus Durandus I C.fl. 1286.

H.

Heſiodus poëta.
S.Hieronymus T.fl.380.ob.422.
S.Hilarius Pictauienſis T.cl.361.ob.373.
Horatius Lutius I C.fl.1566.
S.Hormiſda papa fl.514.ob.523.
Henricus Hoſtienſis I C.fl.1250.
Hippolitus I C.

I.

Iacobus VVarinerius I C.fl.1545.
Iaſon de Mayno I C.cl. 1493.
S.Innocentius papa 1.fl.401.ob. 416.
Innocentius papa { 2.cl.1130.ob.1143. / 3.fl.1198.ob.1216. / 4.cl.1243.ob.1254. }
Ioannes Andreæ I C.fl.1320.ob.1348.

Ioannes Baptiſta Caccialupus IC. fl. 1539.
Ioannes Bernardi Diaz IC. fl. 1550.
S. Ioannes Chryſoſtomus T. cl. 390. ob. 405.
Ioannes de Anania IC.
Ioannes de Imola IC. fl. 1425. ob. 1436.
Ioannes Diaconus T. cl. 870.
Ioannes Driedo Turnhoutanus T. fl. 1533.
Ioannes Maior T. fl. 1516.
Ioannes Molanus T. fl. 1570.
Ioannes Moutholonius IC. fl. 1520.
Ioannes Thaulerus T. cl. 1348.
Ioannes Nauclerus IC. & H. fl. 1494.
Ioannes Viguerius T. cl. 1550.
Ioannes Tritenhemius T. & H. fl. 1494.
Ioannes VVanchelius IC. fl. 1463.
Iodocus Clichthoueus T. cl. 1519.
Iodocus Damhouderius IC. fl. 1551.
S. Iſidorus Hiſpalenſis T. cl. 603. ob. 637.
Iulius Cæſar H.
S. Iuo Carnutenſis decretorum collector. flo. 1073. ob. 1114.
Ius Canonicum & Ciuile.
L.
Lactantius Firmianus T. cl. 320.
Lancilottus Conradus IC. fl. 1563.
S. Leo papa 1. cl. 440. ob. 461.
Leo papa 2. fl. 682. ob. 683.
Leo papa 4. cl. 847. ob. 855.
Ludouicus Romanus IC. fl. 1430.
M.
Marianus Socinus IC. fl. 1466.
S. Martinus Braccarenſis T. cl. 564.

Martinus Nauarrus IC. fl. 1543. & illum Romæ adhuc ſuperſtitem vidi an. Dn. 1571.
S. Martinus papa 1. cl. 647. ob. 653.
Martinus Rythonius T. fl. 1560. & ob. 1583.

N.

Nicolaus Buſius T. fl. 1540. ob. 1552.
Nicolaus papa. 1. cl. 858. ob. 867.

O.

Origenes T. fl. 232. ob. 261.
Ouidius Poëta.

P.

Panormitanus IC. fl. 1435.
Paſchalis ſeu Paſcaſius papa 1. fl. 817. ob. 824.
Paulus Grillandus IC.
Paulus papa 2. cla. 1464. ob. 1471.
S. Pelagius papa 1. fl. 556. ob. 561.
Petrus Anchoranus IC. fl. 1400.
Petrus Peckius IC. cla. 1560.
Petrus Rebuffus IC. fl. 1534.
Petrus de Soto T. fl. 1551.
Philippus Decius IC. cl. 1500.
Philo Iudæus fl. 50.
S. Pius papa 1. cl. 142. ob. 153.
Pius papa 4. fl. 1560. ob. 1565.
Pius papa 5. cl. 1566. ob. 1572.
Plato Philoſophus.
S. Proſper T. cl. 445. ob. 466.

R.

Rabanus Maurus T. fl. 815. ob. 855.

S.

Salicetus IC. fl. 1390.
Seneca philoſophus cl. 50. ob. 62.

Sim-

Simplicius aliàs Sulpitius papa flo. 467. ob. 483.
Simon Verrepæus fl. 1573.
S. Simon Metaphraſtes T. cl. 933.
Siricius aliàs Vrſinus papa fl. 384. ob. 398.
Speculator, aliàs Guilielmus Durandus IC. fl. 1286.
Staniſlaus Hoſius T. cl. 1551. cumque Romæ Cardinalem vidi an. Dn. 1571.
Staphilus IC.
Stephanus Aufrerus IC.
Stephanus Bellingerus cl. 1559.
S. Stephanus papa 1. fl. 255. ob. 257.
Sylueſter de Prierio T. & IC. fl. 1513.

T.

Theophylactus Bulgarenſis T. 850.
Tertullianus T. cl. 200.
Teſtamentum vetus & nouum.
Thomas Campegius T. cl. 1555.
S. Thomas de Aquinate T. fl. 1260. ob 1274.

V.

S. Vrbanus papa 1. fl. 223. ob. 231.
Vrbanus papa { 2. cl. 1088. ob. 1099. / 4. fl. 1261. ob. 1264. / 5. cl. 1362. ob. 1370. }

Z.

Zacharias papa fl. 741. ob. 752.
S. Zepherinus aliàs Seuerinus papa fl. 198. ob. 218.

CONCILIORVM IN HOC *Libro allegatorum Index & Chronicon.*

AGathenſe celebratum an.Dn.432. S. Cæleſtino papa 1.
Aluernenſe,vel Aruernenſe, vel Auernenſe. 545. Vigilio papa.
Antiochenum 339. S. Iulio papa.
Aquiſgranẽſe 1. 816. Stephano papa 4.
Auguſtanum. 1548. Paulo papa 3.
Aurelianenſe 3. 539. Vigilio papa.

B.

Baſilienſe inchoatum 1431. & finitum 1442. Eugenio papa 4.
Braccarenſe 1. 536. S. Siluerio papa.
Buſcoducenſe, 1571. Pio papa 5.

C.

Cabilonenſe 813. Leone papa 3.
Cameracenſe 1565. Pio papa 4.
Chalcedonenſe 451. S. Leone papa 1.
Canones Apoſtolorum.
Carthagiẽnſe { 2. 386. S. Siricio papa. / 3. 397. S. Siricio papa. / 4. 414. S. Innocẽtio pa. 1. }
Conſtantinopolitanum. { 3. 681. S. Agathone pa. / 4. 869. Adriano papa 2. }
Conſtãtienſe inchoatũ 1414. Ioãne papa 23. & perfectũ 1418. Martino pa. 5.

Eliber-

E.

Elibertinum, vel Illibertinum, vel rectius Illiberinũ 338. S. Syluestro pa.

G.

Gangrenſe 326. S. Syluestro papa.

H.

Hildemenſe 1539. Paulo papa 3.

I.

Ilerdenſe 525. S. Ioanne papa 1.

Iprenſe 1577. Gregorio papa 13.

L.

Lateranenſe habitum an. Dn.
- 652. Martino papa 1.
- 1180. Alexandro papa 3.
- 1513. inceptũ Iulio pa. 2. & finitum 1517. Leone papa 10.

M.

Matiſconenſe 1. 583. Pelagio papa 2.

Matiſconenſe 2. 587. Pelagio papa 2.

Mechlinienſe 1570. Pio papa 5.

Mediolanenſe 1566. Pio papa 4.

Meldenſe 840. Gregorio papa 4.

Mogũtinum habitum an. Dn.
- 813. Leone papa 3.
- 888. Stephano papa 5.
- 1549. Paulo papa. 3.

N.

Nannatenſe, vel Nanatenſe, aliàs Nauatenſe.

Neoceſarienſe 316. S. Syluestro papa.

Nicænum { 1. 325. S. Syluestro papa.
2. 789. S. Adriano papa.

P.

Pariſienſe 829. Gregorio papa 4.

R.

Reformatio cleri Germaniæ per Legatum Sedis Apoſtolicæ facta 1225. Honorio papa 3. & altera facta 1524. Clemente papa 7.

Rhemenſe 813. Leone papa 3.

Romana duo Symmmacho papa, vnũ 501. & alterum 512.

S.

Senonenſe 1528. Clemente papa 7.

Synodus generalis 6, quæ eſt Conſtantinopolitana 3. 681. S. Agathone papa.

Synodus generalis 7, quæ eſt Nicæna 2. 789. Adriano 1.

Synodus generalis 8, quæ eſt Conſtantinopolitana 4. 869. Adriano papa 2.

T.

Toletanum { 2. 530. Bonifacio papa 2.
4. 633. Honorio papa 1.
11. 675. S. Aderdato pa.

Tre-

Treuirenſia duo 1548. & 1549. Paulo papa 3.

Triburienſe 896. Stephano Papa 6.

Tridentinum inceptum 1545. Paulo papa 3. reſumptum 1551. Iulio 3. & finitum 1563. Pio papa 4.

Turonenſe habitum
- 451. S. Leone papa 1.
- 570. Ioanne papa 3.
- 813. Leone papa 3.

V.

Viennenſe 1311. Clemente papa 5.

Ad Lectorem Nicolai Brumellij carmen.

QVicumque ætherei patris, Chriſtiq́; ſacerdos
Eſſe cupis, cœliq́; vias penetrare profundi:
In primis ſegetem vitiorum funditus omnem
Exſtirpa, & mentem caſtis virtutibus orna.
Caſta placent ſuperis. ſacris arcendus ab aris
Ebrius, impoſtor, fur, luxurioſus, adulter.
Hunc igitur librum Lector pervolue diurna,
Nocturnaq́; manu, & memor aurea dicta recōde.
Qui mores clerum deceant, quam ſancta pudenſq́;
Vita ſacerdotem: quæ ſint decreta piorum
Pontificum: quæ ſcita Patrum ſeruanda, docebit.
Hoc, tanquam ſpeculo, vitam componere diſces:
Et tete prudens ſæpe explorabis ad vnguem.
Sic vulgum indomitum, ſic corda aſperrima plebis
Erudies, vt dicta tuis ſint conſona factis.

Eiuſdem ad huius libri Auctorem.

OMnia in interitū ruerent voluentibus annis,
Ni clari virtute viri, & præſtantibus auſis
Erigerent collapſa prius, rebuſq́; caducis
Auxilium ferrent. & tu Μακρόσαυρε, *vetuſtæ*
Relligionis opes reparas, moreſq́; refingis
Corruptos, clerumq́; nouo de ſemine formas,
Floreat vt ſeclis gens inculpata renatis,
Atque ſalutiferæ crucis inſtaurentur honores,
Digna tuis ergo ſtudiis tibi præmia Chriſtus
Reddat, & eximiis immortalem inferat aſtris.

SPECVLI CANONICORVM, ET ALIORVM ECCLESIASTICORVM, DE VITA, ET HONESTATE, QVÆ AB EIS VERBO, ET SERMONE, VEL ACQVIRITVR, ET CONSERVATVR: VEL AMITTITVR, AVT VIOLATVR,

LIBER PRIMVS.

Qualis vita, & honeſtas clericorum eſſe debeat.

CAPVT PRIMVM.

SACROSANCTA Tridentina Synodus animaduertens decere omnino, clericos in ſortem Domini vocatos, ſic vitam moresq́ue ſuos omnes componere, vt habitu, geſtu, inceſſu, ſermone, aliisq́ue omnibus rebus nil niſi graue, moderatum, ac religione plenum præ ſe ferant: leuia etiam delicta, quæ in ipſis maxima eſſent, effugiant, vt eorum actiones cunctis adferant venerationem: ſtatuit [a], vt quæ alias à ſummis Pontificibus, & à ſacris conciliis de clericorum vita, honeſtate, cultu, doctrinaq; retinenda, ac ſimul de luxu, comeſſationibus, choreis, aleis, luſibus, ac quibuſcumque criminibus, necnon ſecularibus negotiis fugiendis copioſè, ac ſalubriter ſancita fuerũt, eadem in poſterum eiſdem pœnis, vel maioribus arbitrio ordinarij imponendis, obſeruentur: Nec appellatio execu-

Clericorũ actiones cunctis debẽt adferre venerationem.

a Seſſ. 22. de reform. cap. 1.

tionem hanc, quæ ad morum correctionem pertinet, ſuſpēdat. Si qua verò ex his in deſuetudinem abiiſſe compererint, ea quàm primū in vſum reuocari, & ab omnibus accurate cuſtodiri ſtudeant: non obſtantibus conſuetudinibus quibuſcumque: ne ſubditorum neglectæ emendationis, ipſi condignas Deo vindice pœnas perſoluant. Nam quo maiore in Eccleſia Dei & vtilitate, & ornamento hęc ſunt, ita etiam diligētius ſunt obſeruanda, vt actuum operumq; ſuorum teſtē habeant publicam exiſtimationē & atteſtationem, ne calūniis & obtrectationibus derogetur muneri, & officio eorū. Et vt videntes miniſtros altaris cōgruis ornatos moribus, & virtutibus, auctorē prædicent, & Dominū venerentur, qui tales ſeruulos habeat. Laus enim Domini, vt D. Ambroſius inquit [a], vbi munda poſſeſſio, & innocēs familię diſciplina. Deinde nihil eſt, quod alios magis ad pietatē, & Dei cultū aſſiduè inſtruat, quàm eorū vita, & exemplū, qui ſe diuino miniſterio dedicarūt. Cùm enim à rebus ſeculi in altiorem ſublati locum conſpiciantur, in eos tanquam ſpeculum reliqui oculos conijciunt, ex iiſque ſumunt, quod imitentur.

a lib. 1. offic. cap. 50.
Clericorum vita alios ad pietatem, ſi bona fuerit, inſtruit.
Clerici ſunt ſpeculum laicorū.
Laici ex clericis ſumunt, quod imitentur.

Deploranda igitur profectò res eſt, adeò nūc apud clericos honeſtatem viluiſſe, vt plurimis indecorum, & inhoneſtum, & naturæ ſuę contrarium videatur, decorè, & honeſtè viuere: cùm tamen Cicero homo ethnicus, de officiis ſcribens [b] dixerit, nos ad honeſtatem natos eſſe, eamque aut ſolam eſſe expetendam (vt Zenoni viſum fuit) aut certè omni pondere, & æſtimatione grauiorem eſſe habendam, quàm reliqua omnia; quod Ariſtoteli placuiſſe teſtatur. Itaque neceſſum eſſe, quod honeſtum ſit, id eſſe aut ſolum, aut ſummum bonum. Et ea deliberanda omnino non eſſe, in quibus eſt turpis ipſa deliberatio: Atque etiam in omni deliberatione celandi, & occultandi ſpem, opinionemque remouendam. Satis enim nobis, inquit, (ſi modò in philoſophia aliquid profecimus) perſuaſum eſſe debet, ſi omnes deos, hominesque celare poſſimus, nihil tamen auarè, nihil iniuſtè, nihil libidinosè, nihil incontinenter eſſe faciendum. O vtinam hæc omnium clericorum memoriæ perpetuò infixa permaneret ſententia, & ab iiſdem obſeruaretur.

b lib. 3.
Honeſtas Zenoni ſola eſſe expetenda videbatur.
Honeſtas Ariſtoteli omni æſtimatione grauior.
Nihil mali faciendum eſt, etſi Deum, & omnes homines celare poſſimus.

Certè

Certè inſignem in clero videremus honeſtatem. Nam vt idem in Tuſculanis quæſtionibus [a] ſcribit, ad ferendum dolorem placidè, & ſedatè, plurimum proficit toto pectore, vt dicitur, cogitare, quàm id honeſtum ſit. Sumus enim natura, vt ante dixi (dicendum eſt enim ſæpius) ſtudioſiſſimi appetentiſſimique honeſtatis. Cuius ſi quaſi lumen aliquod aſpexerimus, nihil eſt, quod, vt eo potiamur, non parati ſimus & ferre, & perpeti: Et ſola honeſtate vitam aſſeruit contineri beatam [b]. Item & D. Ambroſius [c] in honeſtate vitam beatam poſitam eſſe minimè dubitauit, ſed illam, inquit, ſcriptura appellat æternam; oſtendens aliam Chriſtianorum, aliam ethnicorum vitam fuiſſe beatam. Tantus enim ſplendor honeſtatis eſt, vt vitam beatam efficiant tranquillitas conſcientiæ, & ſecuritas innocentiæ. Et ideo, ſicut exortus ſol lunæ globum, & cætera ſtellarum abſcondit lumina, ita fulgor honeſtatis, vbi vero, & incorrupto vibrat decore, cætera, quæ putantur bona ſecundum voluptatem corporis, aut ſecundum ſeculum clara, & illuſtria, obumbrat. Vnde & Cicero [d]: Tu, inquit, cùm honeſtas in voluptate contemnenda conſiſtat, honeſtatem cum voluptate, tanquam hominem cum belua copulabis? Sed in eo hic errabat, quod claram, & illuſtrem in hoc mundo gloriam honeſtate quærendam arbitraretur. Nam, vt B. Ambroſius inquit [e], beata planè honeſtas eſt, quæ non alienis æſtimatur iudiciis; ſed domeſticis percipitur ſenſibus, tanquam ſui iudex. Neque enim populares opiniones pro mercede aliqua requirit, neque pro ſupplicio pauet. Itaque quo minus ſequitur gloriam, eo magis ſuper eam eminet. Nam qui gloriam requirunt, his iam merces præſentium vmbra futurorum eſt, quæ impediat vitam æternam. Quod in Euangelio ſcriptum eſt [f]: Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam; de his ſcilicet, qui velut tuba canendo, vulgare liberalitatem ſuam, quam faciunt circa pauperes, geſtiunt. Similiter & de ieiunio, quod oſtentationis cauſa faciunt: Habent, inquit, mercedem ſuam. Honeſtatis igitur eſt vel miſericordiam facere, vel ieiunium deferre in abſcondito, vt mercedem videaris à ſolo Deo tuo quærere, non etiam ab ho-

a lib. 2.

Honeſtatis ſecundum naturā ſumus ſtudioſiſſimi & appetentiſſimi.

b lib. 5. Tuſc. quæſt.

Honeſtate vita cōtinetur beata

c lib. 2. offic. cap. 1.

Vita æterna continetur honeſtate.

Honeſtatis quantus ſit ſplendor.

d in academic. quæſt. lib. 2.

Honeſtatem cū voluptate, tanquam hominē cum belua eſt copulare.

e lib. 2. offic. c. 1.

Quæ honeſtas beata ſit.

f Matt. 6. cap.

ab hominibus. Nam qui ab hominibus quærit, habet mercedem ſuam; qui autem à Deo, habet vitam æternam, quam præſtare non poteſt niſi auctor æternitatis, ſicut illud eſt [a]: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo. Vnde expreſſius ſcriptura vitam æternam appellauit eam, quæ ſic ſit beata, vt non hominum opinionibus æſtimanda relinqueretur, ſed diuino iudicio committeretur. Quare non inconueniens, nec inutile fore putauimus, ſi illa, quę alias à ſummis Pontificibus, & à ſacris conciliis, ſed præcipuè à Tridentino, de clericorum vita, & honeſtate, & aliis eodem pertinentibus ſtatuta ſunt, ſub certis titulis digererentur, vt in illis clerici, tanquam in ſpeculo ſe contueri, & contemplari poſſint, & videre num vitam vocationi, & ordini ſuo conuenientem, atque conformem ducant: ſi non, hinc diſcant, quid illis faciendum, quídve vitandum ſit. His enim rebus, quæ tractantur in vita, modum quẽdam adhibentes, & ordinem, vt Cicero inquit [b], honeſtatem, & decus conſeruabimus.

a *Luc.23.*

Cur hic liber Speculum inſcribatur.

b *lib.1.offic.*

Honeſtas quomodo conſeruetur.

De fide, eiusq́; profeſsione. CAPVT II.

DIVIDITVR autem in quatuor locos honeſti natura, & vis [c], quorum primus eſt ſapientia, atq; prudentia, quæ in veri inueſtigatione, & cognitione verſatur, atque conſiſtit, & ſcientiæ plenioris infundit cupiditatem. Secundus iuſtitia, quæ ſuum cuique tribuit, alienum non vendicat, vtilitatẽ propriam negligit, vt communem æquitatem cuſtodiat. Tertius fortitudo, quæ in rebus bellicis, & domi, excelſi animi magnitudine, corporiſque præſtat viribus. Quartus temperantia, quæ modum, ordinemq́ue ſeruat omnium, quę vel agenda, vel dicenda arbitramur. Quare cùm Chriſtianorum, & præſertim clericorum veri cognitio, atque ſapientia verſetur, & conſiſtat potiſſimùm in fide illa ſancta catholica, & Apoſtolica [d], quid de illa SS. Tridentina Synodus decreuerit, & definierit, dicemus. Ex qua manifeſtum erit, illam nõ modo ad honeſtatem, verumetiam ad æternam ſalutem, & beatitudinem eſſe neceſſariam. Conſtat enim, vt D. Auguſtinus inquit [e], neminẽ ad veram

c *D. Ambroſ. de offic. lib.1. cap.24. & 25. & Cic. lib.1. offic.*

Honeſtatis loci quot ſint.

Clericorum veri cognitio in quo conſiſtat.

d *Auguſt.li.2. retract.cap.65. et Ench. cap.2. & 3.*

e *ſerm.38. de temp. & ſerm. 181. ibid.*

ad veram peruenire poſſe beatitudinē, niſi Deo placeat: & Deo neminē poſſe placere, niſi per fidem. Fides namque eſt bonorum omnium fundamentum, & humanæ ſalutis initium. Sine hac nemo ad filiorum Dei conſortium poteſt peruenire, quia ſine ipſa, nec in hoc ſeculo quiſquam iuſtificationis conſequitur gratiam, nec in futuro vitam poſſidebit æternam. Et ſi quis hic non ambulauerit per fidem, non perueniet ad ſpem beatæ viſionis Domini noſtri IESV Chriſti.

Fides quàm ſit neceſſaria.

Huc pertinet & illud D. Euſebij Emiſſeni [a]: Fides religionis catholicæ, lumen eſt animæ, oſtium vitæ, fundamentum ſalutis æternæ. Quicumque hac derelicta, velut peſſimum ducem, proprium ſequitur intellectum: quicumque per ſapientiæ ſuæ ſenſum, ad myſteriorum cæleſtium ſe putat poſſe peruenire ſecretum, ſic facit, quomodo ſi abſque fundamento ædificet domum; aut ſi prętermiſſo oſtio velit introire per tectum; vel ſi nocte ſine lumine inferat greſſum, totum ſe clauſis oculis vrgeat in profundum. Hanc ergo nobis fidem, velut magnā lampadem, Chriſtus adueniens errantibus viam monſtraturus exhibuit, per quam poſſit Deus ignotus requiri, quęſitus credi, creditus inueniri. Et Chryſoſtomus [b]: Fides, inquit, eſt origo iuſtitiæ, ſanctitatis caput, deuotionis principium, religionis fundamentum. Nullus vnquam ſine hac Dominum promeruit; nullus ſine illa faſtigium ſublimitatis aſcendit. Eſt enim fides, innocens, ac pura credulitas; qua ad Deum accedimus, qua præceptis inſiſtimus, qua expiata mente Dominum veneramur. Hæc excludit dubia, tenet certa, promiſſa conſignat. Hanc qui tenet, felix eſt: qui deſeruerit, miſer. Confirmat & hoc noſtrum inſtitutum D. Ambroſius dicens [c]: Nihil eſt, quod magis ad vitam honeſtam proficiat, quàm vt credamus eum iudicem futurum, quem & occulta non fallant, & indecora offendant, & honeſta delectēt. Et idem alibi [d]: Habet, inquit, vitam æternam fides, quia fundamentum bonū eſt. Habent & bona facta, quia vir iuſtus, & dictis, & rebus probatur. Nam etſi exercitatus ſit in ſermonibus, & deſidioſus in operibus, prudentiam ſuam factis repellit; & grauius eſt, ſcire quid facias, nec feciſſe quod faciendum cognoueris. Contrà quoque ſtrenuum

a Hom. 2. de ſymb.

b in ſerm. de fide, ſpe, et charitate.

Fides quid ſit.

c lib. 1. offic. cap. 26.

Ad vitam honeſtam quæ fides requiratur.

d lib. 2. offic. cap. 2.

eſſe

eſſe in operibus, affectu infidum, ita eſt, ac ſi vitioſo fundamento pulchra culminum velis cleuare faſtigia; quod quò plus ſtruxeris, plus corruet: Quia ſine munimento fidei, bona opera non poſſunt manere.

Sine munimẽto fidei bona opera conſiſtere non poſſunt.

Sacroſancta verò œcumenica, & generalis Tridentina Synodus in Spiritu ſancto legitime congregata, in ea præſidentibus tribus Apoſtolicæ ſedis legatis, magnitudinem rerum tractandarum conſiderans, præſertim illarum quæ duobus illis capitibus de extirpandis hæreſibus, & moribus reformandis continentur (quorum cauſa præcipuè eſt congregata) & agnoſcens cum Apoſtolo [a], non eſſe ſibi colluctationem aduerſus carnem, & ſanguinem, ſed aduerſus ſpirituales nequitias in cœleſtibus: cum eodem omnes & ſingulos inprimis hortatur, vt confortentur in Domino, & in potentia virtutis eius, in omnibus ſumentes ſcutum fidei [b], in quo poſſint omnia tela nequiſſimi ignea extinguere, atque galeam ſpei ſalutis accipiant, cum gladio ſpiritus, quod eſt verbum Dei. Itaque vt hęc pia eius ſolicitudo, principium, & progreſſum ſuum per Dei gratiam haberet, ante omnia ſtatuit, & decernit [c], pręmittendam eſſe confeſſionem fidei, Patrum exempla in hoc ſecuta, qui ſacratioribus conciliis hoc ſcutum contra omnes hæreſes in principio ſuarum actionum apponere conſueuere [d], quo ſolo aliquando, & infideles ad fidem traxerunt, hæreticos expugnarunt, & fideles confirmarunt. Quare ſymbolum fidei, quo ſancta Romana Eccleſia vtitur, tanquam principium illud, in quo omnes, qui fidem Chriſti profitentur, neceſſariò conueniunt, ac fundamentum firmum, ac vnicum, contra quod portæ inferi nunquam præualebunt, totidem verbis, quibus in omnibus ecclesiis legitur, exprimendum eſſe cenſuit.

Synodus Tridetina cur congregata fuerit.

a Epheſ. 6.

Scutũ fidei contra diaboli tela ſumendum eſt.

b Epheſ. 6. & c. qui reſiſtit. 11. q. 3.

c Seſſ. 3. in decret. de ſymb. fidei.

In exordio conciliorum cõfeſſio fidei fieri ſolet.

d Concil. Nic. Roma. ſub Iulio 1. Hippon. Conſtantinopol. 6. c. 1. & 2. diſt. 15. c. 1. de ſum. Trinit.

Poſtea eadem SS. Synodus ſtatuit [e], vt prouiſi de beneficiis quibuſcumque curam animarum habentibus, teneantur à die adeptæ poſſeſſionis ad minus intra duos menſes, in manibus ipſius Epiſcopi, vel eo impedito coram generali eius vicario, ſeu officiali, orthodoxæ ſuę fidei publicam facere profeſſionẽ, & in Romanæ Eccleſiæ obedientia ſe permanſuros ſpondeant, ac iurent. Prouiſi autem de canonicatibus, & dignitatibus in eccleſiis cathedra-

e Seſſ. 24. de reform. cap. 12.

Qui fidei orthodoxæ ſuæ profeſſionẽ facere, & obedientiam Romanæ Eccleſiæ ſpondere, ac iurare debeant.

thedralibus, non ſolùm coram Epiſcopo ſeu eius officiali, ſed etiam in capitulo idem facere teneantur. Alioquin prædicti omnes prouiſi, vt ſupra, fructus non faciāt ſuos: nec illis poſſeſſio ſuffragetur. Huc pertinet & illud, quod ab eadem Synodo in alia ſeſſione decretum legitur [a]: Cogit temporum calamitas, & inualeſcentium hæreſum malitia, vt nihil ſit prætermittendum, quod ad populorum ædificationem, & catholicæ fidei præſidium videatur poſſe pertinere. Præcipit igitur ſancta Synodus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & omnibus aliis, qui de iure, vel conſuetudine in concilio prouinciali intereſſe debent, vt in ipſa prima Synodo prouinciali, poſt finem præſentis concilij habenda, ea omnia, & ſingula, quæ ab hac ſancta Synodo definita, & ſtatuta ſunt, palàm recipiant: necnon veram obedientiam ſummo Romano Pontifici ſpondeant, & profiteantur; ſimulque hæreſes omnes à ſacris canonibus, & generalibus conciliis, præſertimq; ab hac eadem Synodo dānatas, publicè deteſtentur, & anathematizent. Idemq; in poſterum, quicumque in Patriarchas, Primates, Archiepiſcopos, Epiſcoposque promouendi, in prima Synodo prouinciali, in qua ipſi interfuerint, omnino obſeruent. Quod ſi quis ex ſupradictis omnibus, quod abſit, renuerit: Epiſcopi comprouinciales ſtatim ſummum Romanū Pontificē admonere, ſub pœna diuinæ indignationis teneantur; interimque ab eiuſdem cōmunione abſtineant. Cæteri verò omnes, ſiue in præſenti, ſiue in futurū beneficia eccleſiaſtica habituri, & qui in Synodo diœceſana conuenire debent, idē, vt ſupra in ea Synodo, quæ primo quoque tēpore celebrabitur, faciāt, & obſeruent: aliàs ſecundum formam ſacrorum canonum puniantur. Ad hæc omnes ij ad quos vniuerſitatum, & ſtudiorum generalium cura, viſitatio, & reformatio pertinet, diligenter curent, vt ab eiſdem vniuerſitatibus canones, & decreta huius ſanctæ Synodi integrè recipiātur: ad eorūque normā, magiſtri, doctores, & alij in eiſdē vniuerſitatibus ea, quæ catholicæ fidei ſunt, doceāt, & interpretētur; ſeq; ad hoc inſtitutū initio cuiuſlibet anni ſolēni iuramēto obſtringāt. Sed & ſi aliqua alia in prædictis vniuerſitatibus correctione, & reformatione digna fuerint, ab eiſdem ad

a Seſſ. 25. de reform. cap. 2.

In concilio prouinciali cuiuſmodi debeat fieri profeſſio.

In Synodo diœceſana à quibus, & qualis fieri debeat profeſſio.

A quibus, & qualis in Vniuerſitatibus debeat fieri profeſſio.

quos ſpectat, pro religionis, & diſciplinæ eccleſiaſticæ augmento emendentur, & ſtatuantur. Quę verò vniuerſitates immediatè ſummi Romani Pōtificis protectioni, & viſitationi ſunt ſubiectę, has ſua Beatitudo per eius delegatos eadem, qua ſupra, ratione, & prout ei vtilius viſum fuerit, ſalubriter viſitari, & reformari curabit.

Super forma iuramenti profeſsionis fidei Pij Papæ quarti bulla. CAPVT III.

INIVNCTVM nobis Apoſtolicę ſeruitutis officium requirit, vt ea, quæ Dominus omnipotens ad prouidam eccleſiæ ſuæ directionem, ſanctis Patribus in nomine ſuo congregatis diuinitus inſpirare dignatus eſt, ad eius laudem & gloriā incunctanter exequi properemus. Cùm itaque, iuxta concilij Tridentini diſpoſitionem [a], omnes, quos deinceps cathedralibus, & ſuperioribus eccleſiis præfici, vel quibus de earum dignitatibus, canonicatibus, & aliis quibuſcumque beneficiis eccleſiaſticis, curam animarum habentibus prouideri cōtinget, publicam orthodoxæ fidei profeſſionem facere, ſeque in Romanæ eccleſiæ obedientia permanſuros, ſpondere, & iurare teneantur: Nos volentes etiam per quoſcumque, quibus de monaſteriis, conuentibus, domibus, & aliis quibuſcumque locis, regularium quorumcumque ordinum, etiam militiarum, quocumque nomine, vel titulo prouidebitur, idem ſeruari, & ad hoc, vt vnius eiuſdem fidei profeſſio vniformiter ab omnibus exhibeatur, vnicaque & certa illius forma cunctis innoteſcat, noſtræ ſolicitudinis partes in hoc alicui minimè deſiderari; formam ipſam præſentibus annotatam publicari, & vbique gentium per eos, ad quos ex decretis ipſius concilij, & alios prædictos ſpectant, recipi, & obſeruari, ac ſub pœnis per concilium ipſum in contrauenientes latis, iuxta hanc & non aliam formam profeſſionem prędictam ſolenniter fieri, auctoritate Apoſtolica, tenore pręſentium diſtrictè præcipiendo mandamus, huiuſmodi ſub tenore: Ego N. *firma fide credo, & profiteor omnia, & ſingula quæ* continentur in ſymbolo fidei, quo ſancta Romana eccleſia vtitur, videlicet; Credo in vnum Deum Patrem omnipotentem, factorem cæli & terrę, viſibilium omniū & inui-

a Seſſ. 24. de refor. cap. 1. & 12. Seſſ. 25. de reform. cap. 2. A quibus hæc fidei profeſſio fieri debeat.

Vnius eiuſdemque fidei vniformis debet eſſe profeſſio.

Forma profeſſionis fidei.

& inuiſibilium; Et in vnum Dominum IESVM Chriſtum filium Dei vnigenitum, & ex Patre natum ante omnia ſecula; Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero: genitum non factum conſubſtantialem Patri, per quem omnia facta ſunt: qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcẽdit de cælis: & incarnatus eſt de Spiritu ſancto ex Maria Virgine, & homo factus eſt: crucifixus etiam pro nobis ſub Pontio Pilato, paſſus & ſepultus eſt: & reſurrexit tertia die ſecundum ſcripturas: & aſcendit ad cęlos, ſedet ad dexterã Patris: & iterum venturus eſt cum gloria iudicare viuos, & mortuos, cuius regni non erit finis: & in Spiritum ſanctum Dominum, & viuificantem, qui ex Patre, Filioq́ue procedit, qui cum Patre & Filio ſimul adoratur, & conglorificatur, qui locutus eſt per Prophetas: & vnam ſanctam catholicam, & Apoſtolicam eccleſiam. Confiteor vnum baptiſma in remiſſionem peccatorum: & expecto reſurrectionem mortuorum, & vitam venturi ſeculi. Amen. Apoſtolicas, & eccleſiaſticas traditiones, reliquasq́ue eiuſdem eccleſiæ obſeruationes, & conſtitutiones firmiſſimè admitto, & amplector. Item ſacram ſcripturam iuxta eum ſenſum, quem tenuit, & tenet ſancta mater Eccleſia, cuius eſt iudicare de vero ſenſu, & interpretatione ſacrarũ ſcripturarum, admitto: nec eam vmquam niſi iuxta vnanimem conſenſum Patrum accipiam, & interpretabor. Profiteor quoque ſeptem eſſe verè, & propriè ſacramenta nouæ legis à IESV Chriſto Domino noſtro inſtituta, atque ad ſalutem humani generis, licet non omnia ſingulis neceſſaria: ſcilicet Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, extremam Vnctionem, Ordinem, & Matrimonium: illaq́ue gratiam conferre: & ex his Baptiſmum, Confirmationem, & Ordinẽ, ſine ſacrilegio reiterari non poſſe. Receptos quoque & approbatos eccleſiæ catholicę ritus, in ſupradictorum omnium ſacramentorum ſolenni adminiſtratione recipio, & admitto; omnia, & ſingula, quę de peccato originali, & de iuſtificatione in SS. Tridẽtina Synodo definita & declarata fuerunt, amplector, & recipio: Profiteor pariter in miſſa offerri Deo verum, proprium, & propitiatorium ſacrificium pro viuis & de-

 functis:

functis: atque in ſanctiſſimo Euchariſtię ſacramento eſſe verè, realiter, & ſubſtātialiter corpus, & ſanguinem, vna cum anima, & diuinitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, fieríque conuerſionem totius ſubſtantiæ panis in corpus, & totius ſubſtantiæ vini in ſanguinem: quam conuerſionem catholica Eccleſia tranſſubſtantiationem appellat. Fateor etiam ſub altera tantum ſpecie totum atque integrum Chriſtum, verumq́ue ſacramentum ſumi. Conſtanter teneo purgatorium eſſe, animasq́ue ibi detentas fidelium ſuffragiis iuuari. Similiter & Sanctos vna cum Chriſto regnantes venerandos atque inuocandos eſſe, eosq́ue orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum reliquias eſſe venerandas. Firmiſſimè aſſero imagines Chriſti, ac Deiparæ ſemper Virginis, necnon aliorum Sanctorum habendas, & retinendas eſſe, atque eis debitum honorem ac venerationem impartiendam. Indulgentiarum etiam poteſtatē à Chriſto in Eccleſia relictā fuiſſe, illarumq́ue vſum Chriſtiano populo maximè ſalutarem eſſe, affirmo. Sanctam catholicam, & Apoſtolicam Romanam Eccleſiam omniū eccleſiarum matrem, & magiſtram agnoſco: Romanoq́ue Pontifici, beati Petri Apoſtolorum principis ſucceſſori, ac IESV Chriſti vicario veram obedientiam ſpondeo, ac iuro: Cætera item omnia à ſacris canonibus, & œcumenicis cōciliis, ac præcipuè à SS. Tridentina Synodo tradita, definita, & declarata, indubitanter recipio, atq; profiteor; ſimulq́; contraria omnia, atque hæreſes quaſcumque ab Eccleſia damnatas, & reiectas, & anathematizatas, ego pariter damno, reiicio, & anathematizo. Hanc veram catholicā fidem, extra quam nemo ſaluus eſſe poteſt, quam in pręſenti ſpontè profiteor, & veraciter teneo, eandē integrā, & inuiolatam, vſq; ad extremum vitæ ſpiritū conſtantiſſimè (Deo adiuuante) retinere, & confiteri, atque à meis ſubditis, & illis quorum cura ad me in munere meo ſpectabit, teneri, doceri, & prædicari, quātum in me erit, curaturum, ego idem N. ſpondeo, voueo, ac iuro. Sic me Deus adiuuet, & hæc ſancta Dei Euangelia.

Volumus autem, quod pręſentes literę in Cancellaria noſtra Apoſtolica de more legantur: & vt omnibus facilius pateāt, in eius quinterno deſcribantur, ac etiam imprimantur.

primantur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ voluntatis, & mandati infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ 1564. Idibus Nouembris; Pontificatus noſtri anno quinto.

De ſtudio, doctrina, ac inſtitutione clericorum. CAP. IIII.

OMNIBVS, vt D. Ambroſius inquit [a], hominibus ineſt ſecundum naturam humanam verum inueſtigare, quod ad ſtudium cognitionis, & ſcientiæ trahit, & inquirẽdi infundit cupiditatem. Nihil eſt enim magis, quo homo cæteris animantibus præſtet, quàm quod rationis eſt particeps. Cauſas rerum requirit, generis ſui authorem inueſtigandum putat, in cuius poteſtate vitæ necisque noſtræ poteſtas ſit, qui mundum hunc ſuo nutu regat, cui ſciamus rationem eſſe reddendam noſtrorum actuum. In quibus excellere vniuerſis pulchrum videtur, ſed paucorum eſt aſſequi, qui voluendo cogitationes, conſilia examinando, non mediocrem impẽdunt laborem, vt ad illud beate honeſteq; viuendum peruenire poſſint, atq; operibus appropinquare. Nõ enim qui dixerit, inquit [b], mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum; ſed qui fecerit ea, quæ dico. Nam ſtudia ſciẽtiæ ſine factis, & bonis operibus, haud ſcio an etiã inuoluant magis. Scientia enim, vt D. Paulus ait [c], inflat; charitas verò ædificat. Nihilominus, quanto excelſior virtus eſt ſapientia, tanto magis enitendum eſſe arbitror omnibus clericis, vt eam aſſequi poſſint. Siquidẽ à Gelaſio Papa conſtitutum legitur [d]; vt illiteratos nullus præſumat ad clericatus ordinem promouere: quia literis carens, ſacris non poteſt eſſe aptus officiis. Ignorãtia enim mater cunctorum errorum eſt, debetq; maximè à ſacerdotibus Dei euitari, qui docendi officium in populo Dei ſuſceperunt. Nam hi ex decreto concilij 4. Toletani [e] ſcire debent ſanctas ſcripturas, & canones: & omne opus eorum in prædicatione, & doctrina conſiſtit, vt ædificent cunctos tam fidei ſcientia, quàm operum diſciplina.

[a] lib. 1. offic. cap. 26.

Omnes homines ad verum inueſtigandum propenſi ſunt. Homo Chriſtianus in quo cæteris animantibus præſtet.

[b] Matt. 7. cap.

[c] 1. Corinth. 8.

[d] c. illiteratos. diſt. 36.

Illiterati ad clericatum non ſunt promouendi.

[e] Cõcil. Toleta. 4. cap. 24. c. ignorãtia. diſt. 38.

Quare

Quare & à SS. Tridentina Synodo, quia illiterati & imperiti parochialium eccleſiarũ paſtores ſacris minus apti ſunt officiis, & alios propter eorum vitæ turpitudinem potius deſtruunt, quàm ædificant, ſtatutum fuit [a]; vt Epiſcopi etiam, tanquam Apoſtolicæ ſedis delegati, eiſdem illiteratis, & imperitis, ſi alias honeſtæ vitæ ſint, coadiutores, aut Vicarios pro tempore deputare, partemque fructuum eiſdem pro ſufficienti victu aſſignare, vel aliter prouidere poſſint: quacumque appellatione, & exemptione remota. Eos verò, qui turpiter, & ſcãdaloſè viuunt, poſtquam præmoniti fuerint, coërceant, ac caſtigent: &, ſi adhuc incorrigibiles in ſua nequitia perſeuerent, eos beneficiis, iuxta ſacrorum canonum conſtitutiones, exemptione, & appellatione quacumq; remota, priuandi facultatem habeant.

a Seſſ. 21. de reform. cap. 6.

Paſtoribus illiteratis coadiutores aut vicarij dandi ſunt.

Paſtores turpiter viuẽtes priuandi ſunt beneficiis.

Eadem quoque SS. Synodus Tridentina [b] piis ſummorum Pontificum, & probatorum conciliorum [c] conſtitutionibus inhærens, eaſque amplectens, & illis adijciens: ne cæleſtis ille ſacrorũ librorum theſaurus, quem Spiritus ſanctus ſumma liberalitate hominibus tradidit, neglectus iaceat: ſtatuit, & decreuit, quod in illis eccleſiis, in quibus præbendæ, aut præſtimonium, ſeu aliud quouis nomine nuncupatum ſtipendium pro lectoribus ſacræ Theologiæ deputatum reperitur, Epiſcopi, Archiepiſcopi, Primates, & alij locorũ Ordinarij eos, qui præbendam aut præſtimonium, ſeu ſtipendium huiuſmodi obtinent, ad ipſius ſacræ ſcripturę expoſitionem & interpretationem per ſe ipſos, ſi idonei fuerint, alioquin per idoneum ſubſtitutum ab ipſis Epiſcopis, Archiepiſcopis, Primatibus, & aliis locorum Ordinariis eligendum, etiam per ſubtractionem fructuum cogant, & cõpellant. De cætero verò præbenda, præſtimonium, aut ſtipendiũ huiuſmodi non niſi perſonis idoneis, & quæ per ſe ipſas id munus explicare poſſint, conferantur: & aliter facta prouiſio nulla ſit, & inualida. In eccleſiis autem metropolitanis, vel cathedralibus [d], ſi ciuitas inſignis, vel populoſa, ac etiam in collegiatis exiſtentibus in aliquo inſigni oppido, etiam nullius diœceſis, ſi ibi clerus numeroſus fuerit, vbi nulla præbenda, aut præſtimonium, ſeu ſtipendium huiuſmodi deputatum reperitur, præbenda quomo-

b Seſſ. 5. de refor. cap. 1.

c Conſtãtino. 6. cap. 5. Lateran. ſub Alexand. 3. cap. 18. & ſub Innoc. 3. cap. 11.

In quibus eccleſiis lectio ſacræ ſcripturæ fieri debeat.

Præbenda, cui annexum eſt munus docẽdi, quali viro conferenda ſit.

d c. quia. & c. fin. de magiſtris.

quomodocumque, præterquam ex cauſa reſignationis, primò vacatura, cui aliud onus incompatibile iniũctum non ſit, ad eum vſum ipſo facto perpetuò conſtituta, & deputata intelligatur. Et quatenus in ipſis eccleſiis nulla, vel non ſufficiens præbenda foret, Metropolitanus, vel Epiſcopus ipſe per aſſignationẽ fructuum alicuius ſimplicis beneficij, eiuſdem tamen debitis ſupportatis oneribus, vel per contributionem beneficiatorum ſuæ ciuitatis, & diœceſis, vel alias, prout commodius fieri poterit, de capituli cõſilio ita prouideat, vt ipſa ſacrę ſcripturæ lectio habeatur; ita tamen, vt quæcumque alię lectiones, vel conſuetudine, vel quauis alia ratione inſtitutæ propter id minimè prætermittantur.

Vbi, et quomodo Grãmatica professio & lectio instituẽda.

a c.1.2. c. quia & fin. de magiſtris. Synod. Coſtantino. 6. cap. 5.

Eccleſię verò quarum annui prouẽtus tenues fuerint, & vbi tam exigua eſt cleri, & populi multitudo, vt Theologiæ lectio in eis commodè haberi non poſſit, ſaltem magiſtrum habeant ab Epiſcopo cum conſilio capituli eligendum, qui clericos, alioſque ſcholares pauperes Grammaticam gratis doceat [a], vt deinceps ad ipſa ſacræ ſcripturę ſtudia, annuente Deo tranſire poſſint; ideoque illi magiſtro Grammatices alicuius ſimplicis beneficij fructus, quos tamdiu percipiat, quamdiu in docendo perſtiterit, aſſignentur: dum tamen beneficium ipſum ſuo debito non fraudetur obſequio: vel ex capitulari, vel epiſcopali menſa condigna aliqua merces perſoluatur; vel alias Epiſcopus ipſe aliquam rationem ineat ſuæ eccleſiæ in diœceſi accommodam: ne pia hæc, vtilis, atque fructuoſa prouiſio quouis quæſito colore negligatur.

In monaſteriis ſacræ ſcripturæ lectio inſtituẽda.

In monaſteriis quoque monachorum, vbi commodè fieri queat, etiam lectio ſacræ ſcripturę habeatur. Qua in re ſi Abbates negligentes fuerint, Epiſcopi locorum in hoc, vt ſedis Apoſtolicæ delegati, eos ad id opportunis remediis compellant. In conuentibus verò aliorum regularium, in quibus ſtudia commodè vigere poſſunt, ſacræ ſcripturæ lectio ſimiliter habeatur: quæ lectio à Capitulis generalibus vel prouincialibus aſſignetur dignioribus magiſtris.

In gymnaſiis etiam publicis, vbi tam honorifica, & cæterorum omnium maximè neceſſaria lectio hactenus inſtituta non fuerit, religioſiſſimorum Principum, ac

Profeſſores quando, à quibus, et quomodo examinandi ſint.

Rerumpublicarum pietate, & charitate ad catholicæ fidei defenſionem, & incrementum, ſanæq; doctrinæ conſeruationem, & propagationem inſtituatur, & vbi inſtituta foret, & negligeretur, reſtituatur. Et ne ſub ſpecie pietatis impietas diſſeminetur: ſtatuit eadẽ ſancta Synodus, neminem ad huiuſmodi lectionis officium tam publicè, quàm priuatim admittendum eſſe, qui prius ab Epiſcopo loci, de vita, moribus, & ſcientia examinatus, & approbatus non fuerit. Quod tamen de lectoribus in clauſtris monachorum non intelligatur.

Priuilegiũ doctorum et ſcholariũ vniuerſitatũ Theologiæ operã dantium.

a c. fin. de magiſt.

Docentes verò ipſam ſacram ſcripturam, dum publicè in ſcholis docuerint: & ſcholares, qui in ipſis ſcholis ſtudent, priuilegiis omnibus de perceptione fructuum, præbendarum, & beneficiorum ſuorum in abſentia à iure communi conceſſis, plenè gaudeant, & fruantur. Ab Honorio autem Papa 3. conſtitutum legitur [a]; vt docentes in Theologica facultate, dum in ſcholis docuerint, & ſtudentes in ipſa integrè per annos quinq;, percipiant de licentia ſedis Apoſtolicæ prouentus præbendarum, & beneficiorum ſuorum, non obſtãte aliqua contraria conſuetudine, vel ſtatuto, cùm denario fraudari non debeant in vinea Domini operantes. An autem aliis ſcientiis & diſciplinis ſtudentes hoc priuilegio gaudere poſſint, dubitatum fuit. Cui dubitationi Panormitanus reſpondens dicit [b]; quod licet verba dictæ conſtitutionis Honorij non adaptentur niſi ad ſtudentes in Theologia, tamen conſiderando mentem aliorum iurium; & quia Eccleſia vniuerſalis non poteſt regi ſine iure, præſertim canonico: quod extendatur in fauorem ſtudentium ad quamcumque facultatem, ſed maximè ad ius canonicum. Nam in hoc docti, & periti, promouent vtilitatem non ſolùm ſuæ propriæ eccleſiæ, ſed etiam Eccleſiæ vniuerſalis, quæ ad ſui regimen indiget viris literatis [c]. Nec obſtat c. fin. de magiſt. quia dicit ſpecialitatem in Theologis tantum reſpectu contrarij ſtatuti: ideoq; valeret ſtatutum, quod ſtudentes in iure canonico, vel ciuili non perciperent fructus beneficiorum: ſed in Theologia, non valeret tale ſtatutum [d]. Vide ſuper hac ſtudioſorũ abſentia à ſua reſidentia concilium Mediolanenſe part. 2. tit. de reſidẽtia.

An aliis diſciplinis ſtudentes Theologorum priuilegio gaudeant.

b in c. tuæ. de cleric. nõ reſid. & c. fin. de magiſt. gloſſ. ſing. & not in c. cùm de diuerſis. de priuilegiis. in 6.

c c. cùm ex eo, de electi. in 6.

d d. gloſ. not. in c. cùm de diuerſis. de priuil. in 6.

Pius verò Papa quartus, ad cuius aures peruenerat, nõnullos

nullos

nullos curata, vel aliàs ſacros ordines, aut perſonalem reſidentiam requirentia beneficia obtinentes, ſub prætextu quod literis operam dare cupiebant, poſt confirmationem concilij Tridentini per Sanctitatem ſuam factam, & publicatam, ſecum, vt literarũ ſtudio in loco, vbi illud vigeret generale actu inſiſtendo ratione beneficiorum per eos obtentorum huiuſmodi, vſque ad quinquẽnium, vel aliud tempus tunc expreſſum, dummodo infra primum illius annum Subdiaconi fierent, ad reliquos ordines promoueri minimè tenerentur, & tam eidem interim, quàm alij etiam ad eoſdem ordines, vel eorum aliquem, ſeu aliquos promoti, quod ſimiliter ſtudentes beneficiis per eos obtentis per vicarios idoneos à locorum Ordinariis etiam congrua fructuum beneficiorum huiuſmodi portione illis aſſignata, vel aliàs deputandos in diuinis deſeruiẽdo, animarum curam illis imminentem exercendo, & alia incumbẽtia onera ſupportando vſq; ad ſimile tẽpus perſonaliter in eiſdẽ beneficiis reſidere nõ tenerẽtur, & nihilominus interea omnes eorundẽ beneficiorũ fructus percipere poſſent, per ordinariam Sanctitatis ſuæ ſignaturã, ſeu Pœnitentiariæ ſuę officium diſpenſari, ſibiq; pariter indulgeri obtinuerant, nullũ in his vel fraudi, vel circũuentioni locum, præſertim quo ad abſentes à Romana Curia, de quorũ qualitatibus facilis notitia haberi non poteſt, quantum humana ratione prouideri poteſt, relinquere volẽs, concilij etiam Tridentini decretis inhærendo, huiuſmodi diſpẽſationes & indulta hactenus conceſſa, ac tam ipſius Pœnitẽtiarię, quàm Apoſtolicas, & alias deſuper confectas, & conficiẽdas literas, proceſſusq; habitos, & habẽdos per eaſdẽ dictis abſentibus nullatenus ſuffragari, niſi ſingulorum Ordinariorũ locorũ, in quibus ſingula beneficia huiuſmodi conſiſtũt, cõſenſus gratis præſtãdus ad id accedat, Apoſtolica auctoritate declarauit: decernens irritũ, &c.

Declaratio Pij 4. quod gratiæ de non reſidendo, et percipiendo fructus ratione ſtudij, nõ valeant ſine conſenſu Ordinarij.

Clerici quibus ſtudiis vacare, & ſe exercere debeãt. CAP. V.

NIHIL autẽ clericis, & præſertim ſacerdotibus, atq; Canonicis magis eſt declinandũ, quàm otium, & torpẽs animi ignauia, quoniã ea pręſtat alimentũ, & materiã multis vitiis, iuxta illud Eccleſiaſtici a: Multã malitiam

Omnibus clericis otiũ eſt fugiendum.

a 33. cap.

a c. niſi cũ pridem. §. verum, de renunciat.

b & in c. nunquam. de conſecrat. diſt. 5.

malitiam docuit otioſitas. Nam vt Innocẽtius Papa 3. reſcripſit [a]: Otioſitas, & voluptas arma ſunt hoſtis antiqui ad miſeras animas captiuandas. Ad quã toto animi nixu fugiendam, id maximè agendum, quod ſcribit Hieronymus ad Ruſticum Monachum [b]: Nunquam de manu tua, vel oculis tuis liber Pſalterij diſcedat, diſcatur ad verbũ, oratio ſine intermiſſione. Ama ſcientiam ſcripturarum, & vitia carnis non amabis. Facito aliquid operis, vt ſemper diabolus inueniat te occupatum. In deſideriis enim eſt omnis otioſus. Nam vt poëta Ethnicus habet:

Quæritur, Aegyſtus quare ſit factus adulter?
 In promptu cauſa eſt, deſidioſus erat.
Otia ſi tollas, periêre Cupidinis arcus,
 Contemptæque iacent, & ſine luce faces.

Actiones infrugiferæ adoleſcentibus ſunt fugiendæ.

Socrates dehortabatur iuuenes non ſolùm ab otio, ſed ab actionibus infrugiferis. Siquidem eos otioſos appellabat, qui alea, compotationibus ſuis, & ſcortis ætatem abſumerent. Iuxta illud Heſiodi: Non probrum eſt operari, aſt eſt ceſſatio probrum. Enimuero ſicut vrbs patens abſque murorum ambitu facile quoſuis admittit hoſtes; ita otioſus animus in ignauo corpore, omnes paſſim recipit dæmonum ſuggeſtiones, & per eas ad grauia impellitur ſine aliquo negotio ſcelera. Quibus vt viam præcludant, & aditum clerici, & præſertim Canonici ac ſacerdotes, poſt expleta chori officia lectioni ſacrarum literarum debent animum intendere, atque tam ſalutari ſtudio totos dies occupari, quo nullum dari poteſt ſalubrius, aut gradui Canonicali, & ſacerdotali congruẽtius.

Quid Canonicis & aliis clericis peractis in eccleſia diuinis agendum ſit.

c lib. 1. offic. cap. 20.

Chriſtum alloquimur cùm oramus: illũ audimus, cùm ſacram ſcripturã legimus.

Hinc D. Ambroſius clericis, quos elegerat in miniſteriũ Domini, ſcribens [c]: Cur non, inquit, illa tempora, quibus ab eccleſia vacas, lectioni impendas? Cur non Chriſtum reuiſas? Chriſtum alloquaris? Chriſtum audias? Illum alloquimur, cùm oramus; illum audimus, cùm diuina legimus oracula. Sanctos item doctores, Hieronymum, Auguſtinum, Ambroſium, Chryſoſtomum, Gregorium, Bernardum, Baſilium, & cęteros, qui ſacrę ſcripturæ, pręſertim in eccleſia legi, vel cani ſolitæ, ſenſum nobis ſuis explanationibus aperuerunt, euoluere, ac perlegere ſtudeant; ex quibus rectam eius aſſequantur intelligẽtiam. Nam, vt D. Hieronymus ait [d], ſcientia pietatis eſt, noſſe legem,

d in epiſt. ad Tit. cap. 1. & in c. ſi quis. diſtinct. 37.

legem, intelligere prophetas, euangelio credere, Apoſtolos non ignorare. Sed vt D. Clemẽs monet [a], diligenter obſeruandum eſt, vt lex Dei cùm legitur, non ſecundum propriam ingenij virtutem, vel intelligentiam legatur, vel doceatur. Sunt enim multa verba in ſcripturis diuinis, quæ poſſunt trahi ad eum ſenſum, quẽ ſibi vnuſquiſque ſponte prçſumpſerit; ſed non oportet. Non enim ſenſum extrinſecus alienum & extraneum debetis quærere, vt ipſum quoquo modo ex ſcripturarũ auctoritate cõfirmet.s; ſed ex ipſis ſcripturis ſenſum capere veritatis oportet. Et ideo oportet ſcientiam ab eo diſcere ſcripturarum, qui eam à maioribus ſecũdum veritatem ſibi traditam ſeruat, vt & ipſe poſſit eam, quam rectè ſuſceperit, competenter aſſerere. Cùm enim ex diuinis ſcripturis integram quiſq;, & firmam regulam veritatis ſuſceperit, abſurdum non erit, ſi aliquid etiam ex eruditione communi, ac liberalibus ſtudiis, quæ fortè etiam in pueritia attigit, ad aſſertionem veri dogmatis conferat: Ita tamẽ, vt vbi vera didicit, falſa & ſimulata declinet.

a epiſt. 5. et in c. relatũ. diſt. 37.

Scriptura ſacra quomodo legi, vel doceri debeat.

Scĩetia ſcripturarum à quo diſcenda ſit.

Quomodo autẽ nos gerere, & quid facere debeamus, occurrentibus in ſacra ſcriptura locis difficilioribus, quę intelligere non poſſumus, pulchrè admodũ docuit Origenes [b], nos ad aſſiduam ſacræ ſcripturæ lectionem, & ſtudium exhortans; Conabimur, inquit, nos cõſolationis communis cauſa, ne fortè tædio efficiatur auditoribus ſermo diuinus, & lectio, ſi nihil explanationis accipiat, orantibus vobis, & Domino donante hæc interim de iſtiuſmodi lectionibus perſtringere, quæ ædificare poſſint animas noſtras. Si qua autem ſunt, quæ nos ad præſens ſentire non poſſumus, vel vos nondum poteſtis audire, ex his tamen quæ diſſerimus correctiores, atque emendatiores redditi, etiam illa, quæ nunc capere non poſſumus, meliores effecti comprehenſuros nos ſperare debemus. Et quidem optimum erit hæc aſſequi, dum in hac vita ſumus, vbi laboris præmiũ iuſtum eſt; ſi minus, poſt obitum fortaſſe innoteſcent iis, qui merebuntur. Veruntamen etiam illud admoneo, non parũ ex hoc vtilitatis animæ conferri, quod aures noſtras, licet obſcura videantur, penetrant. Si enim creditum eſt à gentibus, quod quædam carmina, quas præcantationes appellant,

b Homil. 20. in cap. 15. Ieſu Naue.

Vitæ bonitas ad ſcripturæ intelligentiam conducit.

Præcantationum effectus.

quibus iſtud artis eſt,inſuſurrãtes nominibus quibuſdam compellatis,quæ ne illi quidem, qui inuocant,norunt,ex ſolo vocis ſono,vel ſopiantur ſerpentes, vel etiam de cauernis protrahantur abſtruſi; ſæpe autem & in corporibus humanis tumores,aut alia huiuſcemodi voce ſola reprimere dicũtur,interdum etiam animæ ſtuporem quendam ſenſus infligere,vbi tamen Chriſti non reſtiterit fides; quanto magis totius præcantationis, & carminis, validiorem,& potentiorem ducendam credimus quamcumque illam ſcripturę ſanctæ,vel ſermonum,vel nominum appellationem? Sicut enim apud infideles contrarię virtutes (id eſt diaboli) audientes illa, vel illa nomina in carminibus,vel præcantationibus,adſunt,& exhibent famulatum,& dant operam in hoc,ad quod inuocari ſe ex illo, vel ex illo nomine ſenſerint, officij ſui rem quódãmodo, ac miniſterij, cui ſemetipſos mancipauerint dependentes: eò magis vtique cæleſtes virtutes, & angeli Dei, qui nobiſcũ ſunt, ſicut Dominus de paruulis Eccle-
a *Matth.*18. ſiæ dicit [a]; quia angeli eorum ſemper aſſiſtũt in conſpectu Domini,videntes faciem eius,libenter,& gratè accipiũt, ſi ſemper verba ſcripturæ, & horum nominum appellationes,velut carmina quædam & præcantationes,ex ore noſtro promamus. Quia etſi nos non intelligimus, quæ de ore proferimus,illæ tamẽ virtutes, quæ nobis adſunt, intelligunt,& velut carmine quodam inuitatæ adeſſe nobis, & ferre auxilium delectantur.

Quod autem ſunt non ſolùm circa nos multæ diuinæ virtutes,ſed etiam intra nos, indicat propheta,cùm dicit
b *Pſal.*104. in pſalmis [b]; Benedic anima mea Dominum, & omnia interiora mea nomen ſanctum eius, hoc eſt, omnia, quæ intra me ſunt. Conſtat ergo multas eſſe virtutes intra nos, quibus vel animarum noſtrarum vel corporũ cura permiſſa eſt,quæ vtique,ſi ſanctæ ſcripturę legãtur à nobis, delectantur, & validiores erga noſtri diligentiam fiunt, ſi linguis loquamur, & ſpiritus noſter oret, ſenſus autem noſter ſine fructu ſit. Dixit enim hoc & ſanctus
c 1. *Corint.*14. Apoſtolus [c], & mirum quodãmodo myſteriũ humanis auribus prætulit,dicens aliquando fieri poſſe,vt ſpiritus, qui in nobis eſt,oret;& ſenſus noſter ſine fructu ſit. Intellige ergo ex hoc, quia fit aliquãdo noſter quidem ſenſus

ſine fructu;ſpiritus autem,id eſt, virtutes iſtæ,quæ animę noſtræ in adiutorium datæ ſunt, paſcuntur, & reficiuntur ex auditu ſcripturæ ſanctæ,velut ex diuinis & rationabilibus cibis.

Quid dico, quia diuinæ virtutes paſcantur,& epulentur in nobis, ſi nos verba diuinæ ſcripturæ proferamus ex ore? Ipſe Dominus noſter Ieſus Chriſtus,ſi nos inueniat his vacantes, & huiuſcemodi ſtudiis, & exercitiis operam dantes,non ſolùm paſci,& refici dignatur in nobis, verum etiā ſi has epulas apud nos viderit apparatas, patrem ſecum dignatur adducere. Sed hæc quia ſatis magna, & ſupra hominē videntur, non meis tibi,ſed ipſius Domini & Saluatoris ſermonibus comprobentur dicentis[a]; Amen dico vobis, quia ego & pater veniemus, & manſionem faciemus,& cœnabimus apud eum. Quem? illum profectò qui ſua mandata cuſtodit. Sed ſicut diximus, quia quemadmodum ex huiuſcemodi meditationibus,diuinarum erga nos virtutum conſortia, & officia prouocamus;ita è contrario malignarum virtutum inſidias, & peſſimorum dæmonum incurſiones ex huiuſcemodi ſermonum, & nominum appellationibus effugamus, Verbi gratia,vt ſi quis veſtrum aliquādo perſpexit præcantationibus ſopitū ſerpentem portari in manibus, vel protrahi de cauernis nihil valentem nocere venenis, vtpote incantationis virtute torpentibus;ita etiā lectionis diuinæ virtute, ſi quis intra nos eſt contrariæ poteſtatis ſerpens, ſi quis ad inſidiandum coluber latet, ſi patienter feras,ſi nō tædio fatigatus auertas auditū,ſcripturæ carminibus, & diuini ſermonis aſſiduitate depellitur.

Quam gratū ſit Chriſto ſtudiū ſacræ ſcripturæ.

a Ioan. 14.

Effectus ſtudiorum ſacræ ſcripturæ.

Si ergo vides aliquando legis ſcripturam in auribus tuis, quam non intelligis, & ſenſus tibi videtur obſcurus, interim hanc primam ſuſcipe vtilitatem, quod ſolo auditu velut præcantatione quadam noxiarum virtutum, quæ te obſident, & quæ tibi inſidiantur, virtus depellitur, & fugatur. Obſerua tantum ne efficiaris ſicut aſpides ſurdæ, & obturantes aures ſuas[b], ne audiant vocem incantationis, & venefici quod incantatur à ſapiente. Verbi cauſa, eſt carmen quod præcantatur à ſapiente Moyſe, & quod præcantatur à ſapiente Ieſu Naue, & quod præcantatur, & canitur

Verba ſacra etiam nō intellecta, quā habeant efficaciā.

b Pſal. 57.

à ſapientibus omnibus prophetis. Ne igitur faſtidium capiamus audientes ſcripturas, etiam ſi non intelligamus, ſed fiat nobis ſecundum fidem noſtram credentibus. Quia omnis ſcriptura diuinitus inſpirata eſt, & vtilis; etiam ſi non ſentiamus vtilitatem, credere tamen debemus, quia vtilis eſt. Solent medici præbere interdum cibum aliquem, interdum etiam potum dare ad diſcutiendam caliginem viſus, nec tamen in edēdo ipſo cibo, vel in potando ſentimus quia vtile eſt, & prodeſt oculis; ſed cum tranſierit viſum, cibi illius, aut poculi virtus paulatim purgat aſpectū, & tunc demum ſentire incipimus, quia cibus ille, vel potus profuit oculis. Sed & in aliis ſimiliter corporis partibus eadem fieri ſolent. Hoc ergo modo credendū eſt etiam de ſcriptura ſancta, quia vtilis eſt, & animæ prodeſt, etiam ſi ſenſus noſter ad pręſens intelligentiam non capit: quoniā, vt diximus, & bonæ virtutes, quæ nobis adſunt, reficiūtur in his ſermonibus, & paſcuntur; & contrariæ torpeſcunt his meditationibus, & effugantur.

Omnis ſcriptura ſacra etiam non intellecta vtilis eſt nobis.

Quare etſi non omnia ſemper ſcripturarum loca intelligimus, non tamen idcirco illarum lectionem & ſtudiū prorſus omittere, vel negligere debemus. Sed hoc vnum vehementer nunc eſt deplorandū, quod multi viri docti, qui illas legentes intelligere putantur, earum lectione ad Dei cognitionem non perueniant, nec illum inueniant. Qui enim, vt D. Ioan. Chryſoſtomus ait [a], legēs de Deo, vult inuenire, & cognoſcere Deum, feſtinet viuere dignè Deo, & ipſa conuerſatio bona, fit quaſi lampadis lumen ante oculos cordis eius, viam veritatis aperiēs: qui autē non feſtinat viuere dignè Deo, legēs non Deū quærit ad ſalutem ſuam, ſed ſcientiam Dei ad gloriam vanam. Ideo etſi ſemper legat, nunquā inuenit. Putas ſacerdotes Sadducæorum, Scribas, & Phariſæos non legiſſe ſcripturas? Legerunt quidem, ſed cognoſcere non poterant Deum in eis, quia nolebant viuere dignè Deo. Nec enim poterant ſua verba docere, quos mala opera docebant. At nō bonos tantum nos eſſe iuſſit Chriſtus, ſed & prudentes. Vtamur ergo cum ſimplicitate prudentia in doctrina & vitæ integritate; atque in ſcripturis omnibus ſedulam inquirendi diligētiam, quare dicta ſint, adhibeamus. Neq;

a Hom. 41. in Matth. in opere imperf.

Intelligentia ſcripturarum bonā in lectore requirit vitā.

exiſti-

exiſtimemus ſatis nobis ad excuſationem eſſe ignorantiam, & ſimplicitatem [a].

[a] *idem Hom. 38. in Ioānem.*

Inſuper decreta ſanctorum Patrum, Pontificū, & conciliorum canones de clericorum vita, & honeſtate inſtituenda tractantia aſſidua manu verſare non negligant Nam à Damaſo Papa conſtitutum legitur [b]: Omnia decretalia cunctorum prædeceſſorum noſtrorū ſtatuta, quæ de eccleſiaſticis ordinibus, & canonum ſunt promulgata diſciplinis, ita ab omnibus Epiſcopis ac ſacerdotibus generaliter cuſtodiri debere mandamus, vt ſi quid in illa commiſerint, veniam ſibi honoris deinceps nouerint denegari. Et Nicolaus Papa vniuerſali Synodo præſidens dixit [c]: Si quis dogmata, mandata, interdicta, ſanctiones, vel decreta pro catholica fide, vel eccleſiaſtica diſciplina, pro correctione imminentium, vel futurorum malorum à ſedis Apoſtolicæ Præſule ſalubriter promulgata contempſerit, anathema ſit. In concilio verò vniuerſali Chalcedonenſi habetur [d]: A ſanctis Patribus in vnaquaque Synodo vſque nunc prolatas regulas tenere ſtatuimus. Cui conſonat & ille canō concilij œcumenici octaui [e]: Regulas, quæ ſanctæ catholicæ & Apoſtolicæ, tam à ſanctis Apoſtolis, quàm ab orthodoxorum vniuerſalibus, necnon & localibus conciliis, vel etiam à quolibet Deiloquo patre ac magiſtro, Eccleſiæ traditæ ſunt, ſeruare, ac cuſtodire profitemur: quibus & propriā vitam, & mores, & omnem ſacerdotij catalogum regamus. Sed & omnes, qui Chriſtiano cēſentur vocabulo, damnationibus, & iuſtificationibus, quæ per illas prolatæ ſunt, canonicè ſubijci decernimus. Tenere quippe traditiones, quas accepimus ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam Sanctorum, qui ante fuerunt, Paulus apertè admonet [f]. Innocentius verò tertius in concilio generali expreſsè quoq; ſanxit, vt clerici ſe in officiis eccleſiaſticis, & aliis bonis ſtudiis exerceant diligenter [g]. Et in concilio Cabilonenſi ſecūdo, ſub Imperatore Carolo magno habito [h]: Decreuimus, inquiunt Patres, iuxta ſanctorum canonum conſtitutionem, & cæterarum ſcripturarum ſanctarum doctrinam, vt Epiſcopi aſſidui ſint in lectione, & ſcrutentur myſteria verborū Dei, quibus in Eccleſia doctrinæ fulgore ſplendeant, & verborū Dei alimentis animas

Decreta, et canones clerici ſcire, & obſeruare tenentur.

[b] *c. omnia. 25. q. 1.*

[c] *c. ſi quis. 25. q. 2.*

[d] *cap. 1. & c. à ſanctis. 5. q. 1.*

[e] *Conſtātinop. 4. cap. 1.*

[f] *2. Theſſal. 2.*

[g] *c. clerici. de vita et honeſt. cleric.*

[h] *cap. 1. & 2.*

Epiſcopi aſſidui ſint in lectione ſacræ ſcripturæ & canonum.

BIBLIOTECA N. 42 ROMA VITTORIO EMANUELE

ſibi ſubditas ſatiare non ceſſent, & cum Dauid quotidie
a Pſal. 118. dicant[a]: Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia
de lege tua, ita videlicet, vt illas ſcripturas notiſſimas
habeant, quæ catholicæ appellantur: & earum ſenſum per
Patrum tractatus inquirant. Canones quoque intelligāt,
& librum B. Gregorij Papæ de cura paſtorali, & ſecundū
formam ibidem conſtitutam, & viuant, & prædicent.
Vt ea, quæ legendo perſcrutantur, opere compleāt, iuxta
b Act. 1. illud[b]: Cœpit IESVS facere, & docere. Et illud[c]: Et
c Pſal. 118. memoriam tenentibus, vt faciant ea. Et illud[d]. Beati qui
d Rom. 2. ſcrutantur teſtimonia eius, in toto corde exquirunt ea.
Non enim qui operantur iniquitatem, in viis eius ambulauerunt. Et[e]: Quia non auditores legis, ſed factores iuſtificabuntur. Et[f]: Regnum Dei non in ſermone, ſed in opere.
e d. cap. 2. Rom.
f 1. Corinth. 15.
Et ſint ſubditis norma viuendi, ita videlicet, vt & verbis, & exemplo populo ad æternam patriam pergenti ducatum præbeant; vt vita eorum, & doctrina nequaquam diſcordent: ſed quæ dicunt, faciant, & quæ faciunt, docere ſtudeant. Et prædicatione aſſidua plebem admoneant: & falſæ iuſtitiæ à credentium mentibus vitiorum ſpinas eradicent, & verbi Dei ſemine agros mentis eorum ad fœcunditatem perducāt. Et infra in eodem
g cap. 37. concilio[g]: Cum igitur omnia concilia canonum, qui recipiuntur, ſint a ſacerdotibus legenda, & intelligenda, & per ea ſit eis viuendum, & prædicandum: neceſſarium duximus, vt ea, quæ ad fidem pertinent, & vbi de extirpandis vitiis, & plantandis virtutibus ſcribitur, hoc ab eis crebro legatur, & bene intelligatur, & in populo prędicetur.

Concilia à ſacerdotibus bene legenda, & intelligenda ſunt.

Huc pertinet & illud, quod in concilio Magun-
h cap. 10. tiaco primo de clericis ſtatutum fuit[h]: His lege Patrum cauetur, vt vulgari vita ſecluſi à mundi voluptatibus ſe abſtineāt; in doctrina, & lectionibus, pſalmis, & hymnis, & canticis exercitio iugi incumbant. Tales enim debent eſſe, qui diuinis cultibus ſe mancipandos ſtudent exhibere, ſcilicet, vt dum ſcientiæ operam dant, doctrinæ gra-
i cap. 8. tiam populo adminiſtrent. In Synodo verò Rhemenſi[i] lecti ſunt ſancti canones, vt quiſque Canonicus legem vitamque ſuam minimè ignoraret.

k cap. 34. an. Dn. 1524. Et in reformatione cleri Germaniæ ab Apoſtolicæ ſedis Legato inter alia ſtatutum hoc fuit[k]; Sunt pleraque

alia à ſummis Pontificibus, ſacris conciliis, prouincialibusque & ſynodalibus conſtitutionibus prodita, quæ mirè decent, & adornant candorem vitæ clericalis, nec minus obuiant offendiculis, quæ Chriſtus paſſim cauenda præcepit, quæ velut ſancta teneri, & obſeruari mandamus, tranſgreſſores ſecũdum canones ipſos, prædictaſque conſtitutiones puniri volentes. Qui verò ſacris obedire canonibus neſcit, hic iuxta ſanctionem B. Gregorij Papæ, nec ſacris miniſtrare altaribus, nec cõmunionem capere ſit dignus [a].

[a] c. hac conſena. 25. q. 1.

Poſtremò in ſtatutis pro cleri reformatione à Pio V. editis habetur: Inhærentes præterea concilij Tridentini decretis, per viſcera miſericordiæ IESV Chriſti Domini noſtri vehementer hortamur presbyteros, vt ſingulis dominicis, & aliis feſtis diebus, niſi iuſtè impediantur, ſalutare miſſæ ſacrificium faciant: Diaconos & Subdiaconos, vt bis ſingulis menſibus, & ſemper cùm miſſæ ſacrificio inſeruient: clericos denique & inferiorum ordinum gradibus initiatos, vt ſaltem ſemel ſacroſanctum Euchariſtiæ ſacramentum ſumant: Diuinam ſcripturam aſſiduè ſcrutentur, ſacros ſanctorum Patrum libros in manibus habeant, ex quibus vitalibus, & perennibus fontibus ſalutaris doctrinæ, & vitæ præcepta, & exempla hauriant.

Quando, & quoties ſacerdotibus ſit celebrandum, & aliis clericis communicandum.

Cur clericis ſacri libri ſint legendi.

Ad hæc autem pia, & ſancta ſtudia libentius, & alacrius capeſſenda, omnes clericos allicere, & inuitare debet, quod primus ille honeſtatis fons, & origo in veri cognitione conſiſtens, ſapientia nimirum, & prudentia, maximè naturam attingat humanam: qua omnes trahimur & ducimur, vt ipſe teſtatur Cicero [b], ad cognitionis, & ſcientiæ cupiditatem, in qua excellere pulchrum putamus: labi autem, errare, neſcire & decipi, & malum, & turpe ducimus. In hoc autem genere & naturali, & honeſto duo vitia vitanda ſunt. Vnum ne incognita pro cognitis habeamus, hiſq; temerè aſſentiamus. Quod vitiũ effugere qui volet (omnes autem velle debebunt) adhibebit ad conſiderandas res, & tempus, & diligentiam. Alterum eſt vitium, quod quidam nimis magnum ſtudium, multamq; operam in res obſcuras atque difficiles conferunt, eaſdẽ non neceſſarias. Quibus vitiis declinatis,

Honeſtatis fons quis ſit.

Ad diſcendum humanæ naturæ propenſio.

[b] 1. lib. offic.

Vitia in diſcẽdo fugienda.

quod in rebus honeſtis, & cognitione dignis operæ, curæque ponetur, id iure laudabitur.

Ethnicorũ ſacerdotes ſapiẽtia, & ſcientia claruerunt.

a Clichth. in opuſc. de vita & mor. ſacer. cap. 8.

Certe Ethnicorum, & gentilium ſacerdotes, & alij eorum ſacrificiis peragendis deſtinati, leguntur inſigni doctrina ſupra alios ſuæ nationis ſemper effloruiſſe [a]. Apud AEgyptios enim, ſacerdotes negotiorũ ſecularium curis liberi fuerunt, à Regibus annona illis ad victũ aſſignata, quo rerum arduarum contẽplationi vacarent: à quibus artes mathematicæ primùm inuentæ ſunt: fuitque adeo illuſtris, & celebris eorum in toto orbe ſapientia, vt Lycurgus Lacedęmonius, Pythagoras Samius, Plato Athenienſis, Democritus Abderites, & fere omnes Græci, qui ſingulari claruerunt doctrina, in AEgyptum, ad ſacerdotes profecti ſint, vt morum inſtituta, & diſciplinam illorum perciperent. Sic apud Babylonios Chaldæi eorum ſacerdotes illum locũ in ſua republica, quem AEgyptiorum ſacerdotes, quondam habuerunt. Ad cultum enim deorum, vt Diodorus Siculus auctor eſt, deputati per omnem vitam philoſophari ſolebant. Apud Perſas item Magi illorum ſacerdotes maximo in pretio fuere, & id nomen à magnitudine ſcientiæ ſunt aſſecuti. Ab illis autem profluxerunt Indorũ gymnoſophiſtæ, qui ab omni opere immunes, ſoli rerum contemplationi, & ſcientiæ fuerunt intenti, & ſacrificiorum diis offerendorum curã habuerunt. Præterea apud Græcos ſacerdotium fere philoſophiæ coniunctum fuit, & ſacerdotes ibidem aut philoſophi fuerunt, aut ſapientiæ ſtudio intenti. Denique apud Gallos Druidæ olim ſacerdotes habebantur rerum omnium periti ſſimi. Qui, vt refert Iulius Cæſar [b], rebus diuinis intereſſe, ſacrificia publica, ac priuata procurare, & religiones interpretari ex officio habebant. Ad eos magnus adoleſcentum numerus diſciplinæ gratia concurrere ium ſolebat. Multa de animæ immortalitate, de ſideribus, ac eorum motibus, de mundi ac terrarum magnitudine, de rerum natura, de deorũ immortalium vi, ac poteſtate diſputare, ac iuuentuti tradere ſunt ex more conſueti, vt ex his intelligamus, illos egregia polluiſſe doctrina. Sed quorſum hæc? Quò commonſtremus & Chriſtianos ſacerdotes, alioſque diuinis ſacrificiis peragendis mancipatos, diuinæ ſapientię ſtudio grauiter intentos

b lib. 6. comment. de bel. Gal.

tentos eſſe debere, cùm viderint ethnicos, & idolorum cultores tantam doctrinæ, & eruditionis curam ſimul & excellentiam habuiſſe; erubeſcātque ab illis ſuperari diligentia percipiendæ doctrinæ, quos longè antecedunt pia religionis ſinceritate, & veritatis agnitione, habentes ſanctum Dei veri cultum, cuius illi erant prorſus expertes, & ignari. Elaborandum itaque eſt omnibus clericis, & præſertim Canonicis, atque ſacerdotibus, vt ignorantiam à ſe quaſi quandam peſtem abijciant. Licet enim ſeruus neſciens voluntatem Domini ſui, & non faciens, dicatur vapulare paucis: non tamen hoc de omnibus generaliter intelligitur. Ait enim Apoſtolus [a]. Qui ignorat, ignorabitur. Quod de eo intelligendum eſt, qui noluit intelligere, vt bene ageret [b], vnde D. Auguſtinus [c]: Non omnis, inquit, qui ignorat immunis eſt à pœna. Ille enim ignorās poteſt excuſari à pœna, qui, quod diſceret, non inuenit. Illis autem hoc ignoſci non poterit, qui habentes à quo diſcerent, operam non dederunt.

Ignorantia clericis quaſi peſtis fugienda.

a 1. *Corint.* 14.

b *c. ideo. §. fin. diſt.* 37.

c *c. fin. d. diſtinct.* 37.

De clericorum ſeminario. CAPVT VI.

CVM adoleſcentium ætas, niſi rectè inſtituatur, prona ſit ad mundi voluptates ſequendas [d], & niſi à teneris annis ad pietatem, & religionem informetur, antequam vitiorum habitus totos homines poſſideat, nunquam perfectè, ac ſine maximo, & ſingulari propemodum Dei omnipotentis auxilio in diſciplina eccleſiaſtica perſeueret, ſancta Tridētina Synodus ſtatuit [e]: vt ſingulę cathedrales, Metropolitanę, atque his maiores eccleſiæ, pro modo facultatum; & diœceſis amplitudine certum puerorum ipſius ciuitatis, & diœceſis, vel eius prouinciæ, ſi ibi non reperiantur, numerum, in collegio ad hoc prope ipſas eccleſias, vel alio in loco conuenienti ab Epiſcopo eligendo, alere ac religioſè educare, & eccleſiaſticis diſciplinis inſtituere teneantur. In hoc verò collegio recipiantur, qui ad minimum duodecim annos, & ex legitimo matrimonio nati ſunt, ac legere, & ſcribere competenter nouerint, & quorum indoles, & voluntas ſpem adferat, eos eccleſiaſticis miniſteriis perpetuò inſeruituros. Pauperum autem filios præcipuè eligi vult; nec tamen ditiorum excludit, modò ſuo ſumptu

d *c. omnis.* 12. *q.* 1. *Gen.* 6. *Prouerb.* 11. *Concil. Aquiſgra.* 1. *cap.* 133. *Toleta.* 4. *cap.* 23. *Lateranē. ſub Leone* 10. *ſeſſ.* 9.

e *Seſſ.* 23. *de reform. cap.* 18. *c.* 1. *&* 2. *c. quia de magiſtris.*

Quales in Seminarium recipiendi ſint.

 alantur,

alantur, & ſtudium præ ſe ferant Deo, & Eccleſiæ inſeruiendi. Hos pueros Epiſcopus in tot claſſes, quot ei videbitur, diuiſos, iuxta eorũ numerum, ætatem, ac in diſciplina eccleſiaſtica progreſſum, partim, cum ei opportunum videbitur, eccleſiarum miniſterio addicet, partim in collegio erudiendos retinebit, aliosque in locum eductorum ſufficiet: ita vt hoc collegium Dei miniſtrorum perpetuum ſeminarium ſit. Vt verò in eadem diſciplina eccleſiaſtica commodius inſtituantur, tonſura ſtatim, atque habitu clericali ſemper vtentur: Grammatices, cantus, computus eccleſiaſtici, aliarumque bonarum artium diſciplinam diſcent: ſacram ſcripturam, libros eccleſiaſticos, Homilias Sanctorum, atque ſacramentorum tradendorum, maximè quæ ad confeſſiones audiẽdas videbuntur opportuna, & rituum, ac cæremoniarum formas diſcent. Curet Epiſcopus, vt ſingulis diebus miſſæ ſacrificio interſint, ac ſaltē ſingulis menſibus confiteantur peccata; & iuxta confeſſoris iudiciũ ſumant corpus Domini noſtri Iesv Chriſti: cathedrali, & aliis loci eccleſiis diebus feſtiuis inſeruiant. Quæ omnia, atque alia ad hanc rem opportuna, & neceſſaria Epiſcopi ſinguli cũ conſilio duorum Canonicorum ſeniorum, & grauiorũ, quos ipſi elegerint, prout Spirituſſanctus ſuggeſſerit, conſtituent; eaque, vt ſemper obſeruentur, ſæpius viſitando operam dabunt. Diſcolos & incorrigibiles, ac malorum morum ſeminatores acriter punient, eos etiam, ſi opus fuerit, expellendo: omniaque impedimenta auferentes, quęcumq; ad conſeruandum, & augendum tam pium, & ſanctum inſtitutum pertinere videbuntur, diligenter curabunt.

Quomodo pueri in ſeminario inſtitui debeãt. Ad iuuẽtutem hanc rectè, piè & Chriſtianè erudiendam, plurimũ proferunt libri inſtitutionum ſcholaſticarũ, per Simonem Verripæum conſcripti.

Et quia ad collegij fabricam inſtituendam, & ad mercedem præceptoribus, & miniſtris ſoluẽdam, & ad alendam iuuentutem, & ad alios ſumptus certi reditus erunt neceſſarij: vltra ea, quæ ad inſtituendos, vel alendos pueros ſunt in aliquibus eccleſiis, & locis deſtinata, quæ eo ipſo huic ſeminario ſub eadem Epiſcopi cura applicata cenſeantur, iidem Epiſcopi cum conſilio duorum de Capitulo, quorum alter ab Epiſcopo, alter ab ipſo Capitulo eligatur, itemq; duorum de clero ciuitatis, quorum quidem alterius electio ſimiliter ad Epiſcopum, alterius verò ad clerum pertineat: & ex fructibus integris menſæ

Vnde ſumptus ſeminarij inſtituendi & conſeruãdi parari & deſumi debeant.

Epiſco-

Epiſcopalis, & Capituli, & quarumcumque dignitatum, perſonatuum, officiorum, præbendarum, portionum, abbatiarum, & prioratuum cuiuſcumque ordinis, etiam regularis, aut qualitatis vel conditionis fuerint, & hoſpitalium, quæ dantur in titulum, vel adminiſtrationem, iuxta conſtitutionem concilij Viennenſis, quæ incipit: Quia contingit[a]: & beneficiorum quorumcumque, etiã regularium, etiam ſi iuris patronatus cuiuſcumque fuerint, etiam ſi exempta, etiam ſi nullius diœceſis, vel aliis eccleſiis, monaſteriis, & hoſpitalibus, & aliis quibuſuis locis piis etiam exemptis, annexa, & ex fabricis eccleſiarum, & aliorum locorum, etiam ex quibuſcumque aliis eccleſiaſticis reditibus ſeu prouentibus, etiam aliorum collegiorum, in quibus tamen ſeminaria diſcentium, vel docentium ad commune Eccleſię bonum promouẽdum actu non habentur (hæc enim exempta eſſe voluit præterquam ratione redituũ, qui ſuperflui eſſent vltra conuenientem ipſorum ſeminariorum ſuſtentationem, ſeu corporum, ſeu confraternitatum, quæ in nonnullis locis ſcholæ appellantur, & omnium monaſteriorum, non tamen mendicantium, etiam ex decimis quacũque ratione ad laicos, ex quibus ſubſidia eccleſiaſtica ſolui ſolent, & milites cuiuſcumque militiæ, aut ordinis pertinentibus, fratribus ſancti Ioannis Hieroſolymitani duntaxat exceptis, partem aliquam, vel portionem detrahent: & eam portionem ſic detractam; necnon beneficia aliquot ſimplicia, cuiuſcumque qualitatis, & dignitatis fuerint, vel etiam pręſtimonia, vel præſtimoniales portiones nuncupatas, etiam ante vacationem, ſine cultus diuini, & illa obtinentium præiudicio, huic collegio applicabũt, & incorporabunt. Quod locum habeat etiam ſi beneficia ſint reſeruata, vel affecta: nec per reſignationem ipſorũ beneficiorũ, vniones, & applicationes ſuſpẽdi, vel vllo modo impediri poſſint, ſed omnino quacumq; vacatione, etiã ſi in curia effectum ſuum ſortiãtur, & quacumq; conſtitutione non obſtante. Ad hanc autem portionem ſoluendã beneficiorũ, dignitatum, perſonatuũ, & omniũ, & ſingulorum ſupra cõmemoratorum poſſeſſores, nõ modo pro ſe, ſed pro pẽſionibus, quas aliis forſan ex dictis fructibus ſoluerent, retinendo tamen pro rata, quicquid pro dictis penſio-

a *Cle. quia contingit. de religioſ. domib.*

penſionibus illis erit ſoluendum, ab Epiſcopo loci, per cenſuras eccleſiaſticas, ac alia iuris remedia cōpellantur, etiam vocato ad hoc, ſi videbitur, auxilio brachij ſecularis: quibuſuis quòad omnia & ſingula ſupradicta, priuilegiis, exemptionibus, etiam ſi ſpecialem derogationē requirēt, conſuetudine etiàm immemorabili, quauis appellatione, & allegatione, quę executionē impediat, non obſtantibus Succedente vero caſu, quo per vniones effectum ſuum ſortientes, vel aliter, ſeminarium ipſum in totum, vel pro parte remittatur: quòd ſi cathedralium, & aliarum maiorum eccleſiarum Prælati in hac ſeminarij erectione, eiuſq; conſeruatione negligentes fuerint, ac ſuam portionem ſoluere detrectauerint: Epiſcopum Archiepiſcopus, Archiepiſcopum & Superiores Synodus prouincialis acriter corripere, eosque ad omnia ſupradicta cogere debeat: & vt quamprimum hoc ſanctum, & pium opus, vbicumque fieri poterit, promoueatur, ſtudioſè curabit. Rationes autem redituum huius ſeminarij Epiſcopus annis ſingulis accipiat, præſentibus duobus à Capitulo, & totidem à clero ciuitatis deputatis.

Rationes redituum ſeminarij, quibus reddi debeant.

Deinde, vt cum minori impenſa huiuſmodi ſcholis inſtituendis prouideatur, ſtatuit ſancta Synodus, vt Epiſcopi, Archiepiſcopi, Primates, & alij locorū Ordinarij, ſcholaſterias obtinentes, & alios, quibus eſt lectionis vel doctrinę munus annexum, ad docendum in ipſis ſcholis inſtituendos, per ſe ipſos, ſi idonei fuerint, alioquin per idoneos ſubſtitutos, ab eiſdem ſcholaſticis eligendos, & ab Ordinariis approbandos, etiam per ſubtractionem fructuum, cogant, & compellant. Quod ſi iudicio Epiſcopi digni non fuerint, alium, qui dignus ſit, nominent, omni appellatione remota Quod ſi neglexerint, Epiſcopus ipſe deputet. Docebūt autem prædicti, quæ videbuntur Epiſcopo expedire. De cętero verò officia, vel dignitates illæ, quæ ſcholaſteriæ dicūtur, non niſi Doctoribus, vel magiſtris aut Licentiatis in ſacra pagina, aut in iure Canonico, & aliàs perſonis idoneis, & qui per ſe ipſos id munus explere poſſint, conferātur: & aliter facta prouiſio nulla ſit, & inualida: non obſtantibus quibuſuis priuilegiis, & cōſuetudinibus, etiam immemorabilibus.

Scholaſticorum officium in vſum, & obſeruationem reuocandum.

Quæ doceri et prælegi à ſcholaſticis debeāt. Scholaſteriæ, quibus conferendæ ſint.

Si verò in aliqua prouincia eccleſiæ tanta paupertate laborent,

laborent, vt collegiũ in aliquibus erigi non poſſit: Synodus prouincialis, vel Metropolitanus cum duobus antiquioribus ſuffraganeis in eccleſia Metropolitana, vel alia prouinciæ eccleſia cõmodiori vnum, aut plura collegia, prout opportunum iudicabit, ex fructibus duarum, aut plurium eccleſiarum, in quibus ſingulis collegium commode inſtitui non poteſt, erigenda curabit, vbi pueri illarum eccleſiarum educentur.

In prouincia vbi Eccleſiæ pauperes ſunt quomodo erigendum ſeminarium.

In eccleſiis autem amplas diœceſes habentibus, poſſit Epiſcopus vnum, vel plura in diœceſi, prout ſibi opportunum videbitur, habere ſeminaria: quæ tamen ab illo vno, quod in ciuitate erectum, & conſtitutum fuerit, in omnibus dependeant.

In quibus diœceſibus plura ſint erigenda ſeminaria.

Poſtremò, ſi vel pro vnionibus, ſeu pro portionũ taxatione, vel aſſignatione, & incorporatione, aut qualibet alia ratione difficultatem aliquam oriri contigerit, ob quam huius ſeminarij inſtitutio, vel conſeruatio impediretur, aut perturbaretur: Epiſcopus cum ſuprà deputatis, vel Synodus prouincialis pro regionis more, pro eccleſiarum, & beneficiorum qualitate, etiam ſupraſcripta, ſi opus fuerit, moderando, aut augẽdo, omnia, & ſingula, quæ ad felicem huius ſeminarij profectum neceſſaria, & opportuna videbuntur, decernere, ac prouidere valeat.

Difficultates ſuper erectione, aut cõſeruatione ſeminariorũ oriæ à quibus ſopiri & decidi debeant.

Hanc autem ſeminarij inſtitutionem cum Archiepiſcopi, & Epiſcopi harum prouinciarum animaduerterẽt non modò perutilem fore ſuis eccleſiis, verumetiam eiſdem eſſe neceſſariam, hæc de illa in prouinciali Synodo Cameracenſi ſtatuta legũtur: Cum ad hæreſes extirpandas, & reddendum Eccleſiæ Dei priſtinum ſuum nitorẽ, & clero, ſacerdotioque priſtinum ſuum decus, ac conſequenter, vt intra nõ multos annos Eccleſia mirè floreat, eruditione ſacra, pietate, vitaq; puritate; habeantq; ſingulæ diœceſes pleroſque omnes miniſtros bene idoneos ad laudabiliter obeundum munus ſuum, & non paucos excellentes eruditione, & pietate, nihil dici, aut cogitari poſſit exquiſitius illo decreto SS. Tridentinæ Synodi, quo iubetur, vt in ſingulis diœceſibus inſtituantur ſeminaria miniſtrorum: Atque adeo iam inde ab initio Eccleſiæ vix quicquam præclarius, aut efficacius inſtitutum eſſe videatur, ad reddendum Eccleſiæ Dei florẽtiſſimum ſtatum

Cenſura concilij Cameracenſis de ſeminarij inſtitutione.

ſtatum literarum ſacrarum, cognitione, pietate, religione, vitæque puritate; ſanctiſſimum, & vtiliſſimum illud decretum complectens ſancta Synodus vehemẽter hortatur, & obſecrat, omnes ordinis eccleſiaſtici viros, maximeque eos, qui bonis eccleſiaſticis viũtur, in hãc rem, & vtiliſſimam, & ſingularis apud Deũ, & homines meriti, omnes conatus intendant, quo breui perfici poſſit, vt vberem ſegetem reipublicæ Chriſtianæ hæc literarum ſeminaria proferant. Quæ vbi per ætatem maturuerit, ornet Eccleſiã, & expleat horrea Domini: Neque enim melius opes eccleſiaſticæ, neque ſanctius collocari poſſunt. Nam cùm ſint varia officiorum genera, quibus charitas erga proximos exercetur: tamen hoc genus officij cæteris eſt maximè laudabile: In quo genere, cùm eccleſiaſtici prælucere debeant cæteris; debent & ipſi in tanta calamitate, ac neceſſitate promptum, hilarem, ac liberalem animum præbere. Quare præcipit ſancta Synodus, vt quamprimum fieri poſſit, modus conſtituatur, facta omnium beneficiorum, atque eorum omnium, quorum decretum concilij Tridẽtini mentionem facit [a], æſtimatione, quò ad hæc ſeminaria ponenda, & conſtituenda ſufficiens contributio fiat.

[a] *Seſſ. 23. cap. 18.*

Synodus verò prouincialis Mechlinienſis celebrata anno 1570: Ne diutius, vt pia, ita prorſus neceſſaria ſeminariorum inſtitutio à concilio Tridẽtino decreta differretur, ordinauit, & mandauit, vt vbi tunc illorũ inſtitutio facta non erat, in proxima tum Synodo diœceſana, aut aliàs commodiori tempore, ita tamen vt vltra ſex menſes non differretur, Epiſcopi diœceſani omnia & ſingula ad hanc rem opportuna, & neceſſaria conſtituerẽt, ſecundum eiuſdem concilij Tridentini ordinationẽ: & prima futura Synodus diœceſana non ſolueretur, donec certa erigendi ſeminarij ratio in ſingulis diœceſibus foret conſtituta.

De ſermone, & quomodo diuidatur. CAP. VII.

D. Ambroſius auſpicans ſecundum ſuum librum de officiis, quæ clericis, quos in miniſteriũ Domini elegerat, inculcare geſtiebat, atque infundere, (vt ea, quæ mentibus, atque moribus ipſorum vſu, & inſti-

& inſtitutione inolita, atque impreſſa erant, ſermone, ac diſciplina aperirentur[a].) Superiore, inquit, libro de officiis tractauimus, quæ conuenire honeſtati arbitrabamur, in qua vitam beatam poſitam eſſe minimè dubitamus, quam ſcriptura appellat vitam æternam[b]. In primo autē ſuo libro facta officij diuiſione: Nihil, ait[c], omnino, niſi quod deceat, & honeſtum ſit, futurorū magis, quàm præſentium metimur formula: nihilque vtile, niſi quod ad vitæ illius æternæ proſit gratiam, definiens, non quod ad delectationem præſentis; neque aliqua commoda in facultatibus, & copiis opum conſtituens, ſed incommoda hæc putans, ſi non reijciantur, eaque oneri magis, cùm ſint, æſtimari; quàm diſpendio, cùm erogantur. Primum igitur officium ab honeſto, & decoro ductum dixit eſſe loquendi modum[d]. Hoc, inquit, ſacrificium laudis Deo dependitur. Hoc reuerentia exhibetur, cùm ſcripturæ diuinæ leguntur. Hoc honorantur parentes. Scio pleroſque loqui, cùm tacere neſciant. Rarum eſt tacere quenquam, cùm ſibi non proſit loqui. Sapiens, vt loquatur, multa prius conſiderat: Quid dicat, aut cui dicat, quo in loco, quo tempore. Eſt ergo & tacendi, & loquendi modus. Eſt etiam in factis modus. Ita ergo informati ſimus, vt bonarum rerum ſubeat animum cogitatio; appetitus autem rationi obtemperet. Si verò & illud decorum cuſtodiamus, animum volumus intendere, ne rationem excludat rei alicuius affectus, ſed ratio, quid honeſtati conueniat, examinet.

a lib.2. offic. cap.6.
b lib.2. cap 1.
c lib.1. offic. cap.9.
d d. lib.1 cap. 10.
Primum officiū honeſtatis eſt loquendi modus.
Quæ ſapienti locuturo conſideranda ſint.

Diuiditur autem ſermo in duo, videlicet, in colloquiū familiare, & in tractatum fidei. In vtroque ſeruandū, ne ſit aliqua perturbatio, ſed tanquam mitis, & placidus, & beneuolentiæ plenus, & gratiæ, ſine vlla ſermo ducatur contumelia[e]. Vox ſit ſimplex, & pura, ſit diſtincta pronunciationis modo, & plena ſucci virilis, vt agreſtem, ac ſubruſticū fugiat ſonum, nō vt rythmū affectet ſcenicū, ſed myſticū ſonet, ac ſeruet[f]. Tractatus verò ſeu doctrina fidei duplex eſt. Alius enim ſit, dū in ſcholis publicis auditores de fide, & aliis ad doctrinam Chriſtianam pertinentibus inſtruuntur. De quo ſupra dictum eſt. Alius verò, qui in eccleſiis fit, populi potiſſimum inſtituendi, & erudiendi in fide, & iuſtitia cauſa, & eundē monendi,

Diuiſio ſermonis.
e Amb. d. lib.1. cap.22.
f Amb. d. cap. 22.
Tractatus fidei duplex.

vt vitia,

vt vitia, & peccata fugiant; virtutes verò amplectantur, & ſectētur. Hic autem tractatus, vt idem Ambroſius inquit [a], neque nimium prolixus ſit, neq; citò interruptus: ne vel faſtidium derelinquat, vel deſidiam prodat, aut incuriam. Oratio ſeu concio ſit pura, ſimplex, dilucida, atque manifeſta, plena grauitatis, & ponderis, non affectata elegantia, ſed non intermiſſa gratia. Ad quam gratiam concionandi conſequendam plurimum profuerit D. Ioannis Chryſoſtomi Homilias diurna nocturnaque verſare manu. Quot autem concionum ſint genera, quotuplex ſtatus, quæ ſingularum partes, & quomodo formari, & parari debeāt, noſtri inſtituti non eſt hic tradere. Verùm ſi quis illa ſcire deſideret, legat is de formandis ſacris concionibus libros Laurentij Xerezani Theologi, & eccleſiaſticam Rhetoricam de ratione concionandi Ludouici Granatenſis Theologi. Inſignis quoque ſuper hac verbi Dei prædicatione conſtitutio eſt edita in concilio prouinciali Mediolanenſi, præſide Illuſt.[mo] & R.[mo] D. Carolo Borrhomæo Archiepiſcopo [b], quam omnibus paſtoribus in manu eſſe, & diligenter legi optarem.

a d. cap. 22.

Qualis debeat eſſe oratio ſeu concio.

b an. Dn. 1566.

Verùm quia hiſce concionibus multus in Eccleſiam irrepſerat abuſus, idcirco SS. Tridentina Synodus [c] animaduertens Chriſtianę reipublicæ non minus neceſſariā eſſe prædicationem Euangelij, quàm lectionem, & illud præcipuum eſſe Epiſcoporum munus [d]: ſtatuit, & decreuit, omnes Epiſcopos, Archiepiſcopos, Primates, & omnes alios eccleſiarum Prælatos teneri per ſe ipſos, ſi legitimè impediti non fuerint, ad prædicandum ſanctum Iesv Chriſti Euangeliū. Si verò contigerit Epiſcopos, & alios prædictos legitimo detineri impedimento: iuxta formam generalis concilij [e] viros idoneos aſſumere teneantur, ad huiuſmodi prædicationis officium ſalubriter exequendum. Si quis autem hoc adimplere cōtempſerit, diſtrictę ſubiaceat vltioni. Archipresbyteri quoque, Plebani, & quicumq; parochiales, vel aliàs curam animarū habentes, qui eccleſias quocumque modo obtinent, per ſe, vel alios idoneos, ſi legitimè impediti fuerint, diebus ſaltem Dominicis, & feſtis ſolennibus plebes ſibi commiſſas pro ſua, & earum capacitate paſcant ſalutaribus verbis:

c Seſſ. 5. de refor. cap. 2.

Præcipuū Epiſcoporum munus eſt prædicare Euangelium.

d Concil. Toleta. 11. cap. 2. c. epiſcopus nullā. diſt. 88. Concil. Carthag. 4. c. 20. Remēſ. cap. 14. Arelatenſ. 4. cap. 10.

e Concil. Lateran. ſub Innocent. 3. cap. 10. c. inter cætera. de officio iud. Ordinarij.

verbis[a]: docendo, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, annuntiandoque eis cum breuitate, & facilitate ſermonis, vitia, quæ eos declinare; & virtutes, quas ſectari oporteat, vt pœnam æternã euadere, & cœleſtẽ gloriam conſequi valeant. Id verò ſi quis eorum præſtare negligat, etiam ſi ab Epiſcopi iuriſdictione quauis ratione exemptum ſe eſſe prætenderet: etiam ſi Eccleſiæ quouis modo exẽptæ dicerentur, aut alicui monaſterio, etiam extra diœceſin exiſtenti, forſan annexæ vel vnitæ, modo re ipſa in diœceſi ſint, prouida paſtoralis Epiſcoporum ſolicitudo nõ deſit, ne illud impleatur. Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis[b]. Itaque vbi ab Epiſcopo moniti trium menſium ſpatio muneri ſuo defuerint, per cenſuras Eccleſiaſticas, ſeu aliàs ad ipſius Epiſcopi arbitrium cogantur, ita vt etiam, ſi ei ſic expedire viſum fuerit, ex beneficiorũ fructibus alteri, qui id præſtet, honeſta aliqua merces ſoluatur, donec principalis ipſe reſipiſcens officium ſuum impleat.

a c. exiit. §. habetur etiam de verb ſignifi in 6. concil. conſtãtino. 6. cap. 8. concil, lateran. ſub leõ. 1c. ſeſſ. 11. concil. Maguntĩ, 1. cap. 25.

b Hierem. thr. 4.

Paſtores negligentes cõcionari quomodo puniendi.

Si quæ verò parochiales Eccleſiæ reperiantur ſubiectę monaſterijs in nulla diœceſi exiſtentibus: ſi Abbates, & regulares Prælati in prædictis negligentes fuerint, à metropolitanis, in quorũ prouincijs diœceſes ipſæ ſitæ ſunt, tanquam quo ad hoc, Sedis Apoſtolicę delegatis compellantur, neque huius decreti executionem conſuetudo vel exemptio, aut appellatio, aut reclamatio, ſiue recurſus impedire valeat, quouſq; deſuper à competenti iudice, qui ſummariè, & ſola facti veritate inſpecta procedat, cognitum & deciſum fuerit. Regulares verò cuiuſcumque ordinis, niſi a ſuis Superioribus de vita, moribus, & ſcientia examinati, & approbati fuerint, ac de eorum licentia, etiam in Eccleſiis ſuorum ordinum, prædicare nõ poſſint[c]: cum qua licentia perſonaliter ſe coram Epiſcopis præſentare, & ab eis benedictionem petere teneãtur, antequam prædicare incipiant. In Eccleſijs verò, quæ ſuorum ordinum non ſunt, vltra licentiam ſuorum ſuperiorum, etiam Epiſcopi licentiam habere teneantur[d]: ſine qua in ipſis Eccleſijs non ſuorum ordinum nullo modo prędicare poſſint. Ipſam autem licentiam gratis Epiſcopi concedant.

Regulares quo modo ad prædicandũ admitti debeant.

c Conc. Lat: ſub leone, 10. ſeſſ. 11.

d c. excõmunicamus, §. quia verò de hæretic.

Si verò, quod abſit, prędicator errores, aut ſcandala

 diſſeminet;

Mali prædicatores quomodo coercendi & puniendi.

diſſeminauerit in populum, etiam ſi in monaſterio ſui vel alterius ordinis prædicet: Epiſcopus ei prædicationẽ interdicat. Quod ſi nihilominus prædicauerit, contra eum ſecundum iuris diſpoſitionem, aut loci conſuetudinẽ procedat, etiam ſi prædicator ipſe generali, vel ſpeciali priuilegio exemptum ſe eſſe prætenderet. Quo caſu Epiſcopus auctoritate Apoſtolica, & tanquam ſedis Apoſtolicæ delegatus procedat. Curent autem Epiſcopi, ne quis prædicator, vel ex falſis informationibus, vel aliàs calũnioſè vexetur, iuſtámve de eis conquerendi occaſionem habeat.

Caueant prætcrea Epiſcopi, ne aliquem vel eorum, qui cum ſint nomine regulares, extra clauſtra tamen & obedientiam religionum ſuarum viuunt, vel presbyterorũ ſecularium niſi ipſis noti ſint, & moribus atque doctrina probati, etiam quorumlibet priuilegiorum prætextu in ſua ciuitate vel diœceſi prędicare permittant, donec ab ipſis Epiſcopis ſuper ea re ſancta Sedes Apoſtolica conſulatur: à qua priuilegia huiuſmodi, niſi tacita veritate, & expreſſo mendacio ab indignis extorqueri, veriſimile non eſt.

Quæſtuarij ad prædicandũ non ſunt admittendi.

a c. cum ex eo. de pœniten. c. vt officiũ. §. compeſcendi. de hæret in 6. de. abuſionibus. de pœnit. n.

b cap 4 de reform. ſeſſ. 24.

Quæſtores verò eleẽmoſynarij, qui etiã vulgò quæſtuarij dicuntur, cuiuſcumq; conditionis exiſtant, nullo modo, nec per ſe, nec per alium prædicare præſumant, & contrafacientes, ab Epiſcopis, & Ordinariis locorũ, priuilegiis quibuſcumq; non obſtantibus, opportunis remedis omnino arceantur.[a]

Et quia hoc prędicationis munus Epiſcoporum præcipuum eſt, vt ſuprà dictum eſt, cupiens prędicta ſancta Synodus Tridentina quò frequentius poſſit ad fidelium ſalutem exerceri, prædictos canones aptius præſentium temporum vſui accommodãdo mandat[b], vt in Eccleſia ſua ipſi per ſe, aut, ſi legitimè impediti fuerint, per eos, quos ad prędicationis munus aſſument, in aliis autẽ Eccleſijs per parochos, ſiue ijs impeditis, per alios ab Epiſcopo, impenſis eorum, qui eas pręſtare, vel tenentur, vel ſolent, deputãdo in ciuitate, aut in quacumq; parte diœceſis, cenſebunt expedire, ſaltem omnibus Dominicis, & ſolemnibus diebus feſtis, tempore autem ieiunorum quadrageſimę, & aduentus Domini quotidie, vel ſaltem

Quando parochis concionãdum ſit.

trib us

tribus in hebdomada diebus,ſi ita oportere duxerint,ſacras ſcripturas diuinamque legem annuntient; & aliàs quotieſcumq; id opportunè fieri poſſe iudicauerint. Moneatque Epiſcopus populum diligēter, teneri vnūquemque parochiæ ſuæ intereſſe,vbi commodè id fieri poteſt, ad audiendum verbum Dei [a], nullus autem ſecularis ſiue regularis,etiam in eccleſijs ſuorum ordinum,contradicente Epiſcopo prædicare præſumat. Iidem etiam ſaltem dominicis, & alijs feſtiuis diebus pueros in ſingulis parochijs fidei rudimenta, & obedientiam erga Deum, & parētes,diligenter ab ijs, ad quos ſpectabit doceri curabūt,& ſi opus ſit, etiā per cenſuras eccleſiaſticas compellent:non obſtantibus priuilegijs, & conſuetudinibus.

a c. omnes. e ſacerd. de conſecrat. d. ſt. 1. cano. apoſto. cap. 10. concil. carthag. 4. ca. 24.

Quid pueris diebus dominicis & feſtis docendum.

Vt autem fidelis populus ad ſuſcipienda ſacramenta maiori cum reuerentia,atque animi deuotione accedat, præcipit eadem ſancta Synodus [b] Epiſcopis omnibus, vt non ſolùm, cùm hęc per ſe ipſos erunt populo adminiſtranda,prius illorum vim , & vſum pro ſuſcipientiū captu explicent, ſed etiam idem à ſingulis parochis piè, prudenterque etiam lingua vernaçula,ſi opus ſit,& commode fieri poterit,ſeruari ſtudeant,iuxta formam à ſancta Synodo in catecheſi ſingulis ſacramentis pręſcribēdam:quam Epiſcopi in vulgarem linguam fideliter verti atque à parochis omnibus populo exponi curabūt : necnon vt inter miſſarum ſolemnia, aut diuinorum celebrationem,ſacra eloquia , & ſalutis monita eadem vernacula lingua ſingulis diebus feſtis, vel ſolemnibus explanent: eademq; in omnium cordibus, poſtpoſitis inutilibus quæſtionibus inſerere, atque eos in lege Domini erudire ſtudeant.

Quid populo docendum ſit, vt dignè ſacramenta ſuſcipiat.

b d. ſeſſ. 24 de refor. cap. 7.

Catechiſmus Synodi Tridētina.

Cęterum omnes verbi Dei concionatores memores ſint illius, quod D. Ioan. Chryſoſtomus [c], ipſis dici voluit in hæc verba [c]: Malus ſacerdos de ſacerdotio ſuo crimen acquirit, non dignitatem . In iudicio enim tuo ſedes : ſiquidem bene vixeris,& bene docueris , populum inſtruis: Si bene docueris,& malè vixeris,tui ſolius cōdemnator eris. Nam bene viuendo , & bene docendo, populum inſtruis,quomodo viuere debeat: Bene autem docendo,& malè viuendo ; Deum inſtruis quomodo te debeat condemnare.

c Hom. 43. ad cap. 23. Matth. & in c. multi. diſt. 40.

Quis bonus, & quis malus ſit cōcionator.

Ad ſermonem fidei, & doctrinæ faciendum, Eccleſiaſque regendas quales aſſumendi ſint; & quod hi propterea in ipſis reſidere debeant Eccleſijs.

CAP. VIII.

SAcroſancta Tridentina Synodus[a] ad reſtituendam collapſam admodum Eccleſiaſticam diſciplinā, deprauatoſque in populo Chriſtiano, & clero mores emendandos ſe accingere volens, ab ijs qui maioribus eccleſiis præſunt, initium cenſuit eſſe ſumendum. Integritas enim præſidentium, ſalus eſt ſubditorum.[b] Confidens itaq; per Domini ac Dei noſtri miſericordiā, prouidamq; ipſius Dei in terris vicarij ſolertiam omnino futurum, vt ad eccleſiarum regimen, onus quippe angelicis humeris formidandum, qui maximè digni fuerint, quorumq; prior vita, ac omnis ætas, a puerilibus exordiis, vſq; ad perfectiores annos per diſciplinæ ſtipendia eccleſiaſticæ, laudabiliter acta teſtimonium præbeat, ſecundum venerabiles beatorum patrum ſanctiones aſſumantur,[c] omnes Patriarchalibus, Prouincialibus, Metropolitanis, & cathedralibus eccleſiis quibuſcumq; quouis nomine, ac titulo præfectos monet, ac monitos eſſe vult, vt attendentes ſibi, & vniuerſo gregi, in quo Spiritusſanctus poſuit eos regere eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo,[d] vigilent, ſicut Apoſtolus præcipit,[e] in omnibus laborent, & miniſterium ſuum impleant: implere autem illud ſe nequaquam poſſe ſciant, ſi greges ſibi commiſſos mercenariorum more deſerant, atque ouium ſuarum, quarū ſanguis de eorum eſt manibus à ſupremo iudice requirendus.[f] cuſtodiæ minimè incumbant; cùm certiſſimum ſit, non admitti paſtoris excuſationem, ſi lupus oues comedit, & paſtor neſcit. Ac nihilominus, quia nonnulli, quod (vehementer dolendum eſt) hoc tempore reperiuntur, qui propriæ etiam ſalutis immemores, terrenaq; cæleſtibus, ac diuinis humana præferentes in diuerſis curiis vagantur, aut in negotiorum temporalium ſolicitudine, ouili derelicto, atq; ouium ſibi commiſſarum cura neglecta, ſe detinent occupatos: placuit SS. Synodo antiquos canones,[g] qui temporū, atq; hominū *iniuria penè in deſuetudinem abierunt aduerſus non reſidentes promulgatos innouare,

a ſeſſ. 6. de reform. cap. 1.

Reformatio à maioribus eccleſiis initium ſumere debet.

b c. Miramur. diſt. 61.

c c. In ſacerdotibus. c. miramur. c. epiſcopū. e. fin. diſt. 61.

d Act. 20.

e 2. Timo. 4. c. ſit rector. diſt. 43. c. aduerſus 7. q. 1. c. niſi. de renūt.

f Ezech. 33. & 34. Act. 20. d. c. ſit rector.

g c. 1. & aliis ſeqq. de cler. nō reſid. c. peruenit cū multis ſeqq. 7. q. 1. c. cū ex eo de electi. in 6.

* al. incuria.

innouare, quemadmodum virtute præſentis decreti innouat: ac vlterius pro firmiori eorundem reſidentia, & reformandis in eccleſia moribus, in hunc qui ſequitur modum ſtatuere, atque ſancire. Si quis à patriarchali, primatiali, metropolitana, ſeu cathedrali eccleſia, ſibi quocumq; titulo cauſa, nomine, ſeu iure commiſſa, quacumq; ille dignitate, gradu, & præeminētia prafulgeat, legitimo impedimēto, ſeu iuſtis & rationabilibus cauſis ceſſantibus, ſex menſibus continuis,[a] extra ſuam diœceſim morādo abfuerit, quartæ partis fructuum vnius anni fabricæ eccleſiæ, & pauperibus loci per Superiorem eccleſiaſticum applicandorum, pœnam ipſo iure incurrat. Quod ſi per alios ſex menſes in huiuſmodi abſentia perſeuerauerit, aliam quartam partem fructuum ſimiliter applicandam eo ipſo amittat. Creſcente verò contumacia, vt ſeueriore ſacrorum canonum cenſuræ ſubijciatur, metropolitanus ſuffraganeos Epiſcopos abſentes: metropolitanum verò abſentem ſuffraganeus Epiſcopus antiquior reſidens, pœna interdicti ingreſſus eccleſię eo ipſo incurrenda infra tres menſes per literas, ſeu nuntium Romano Pōtifici denuntiare teneatur: qui in ipſos abſentes, prout cuiuſque maior, aut minor contumacia exegerit, ſuæ ſupremæ ſedis auctoritate animaduertere, & eccleſiis ipſis de paſtoribus vtilioribus prouidere poterit,[b] ſicut in Domino nouerit ſalubriter expedire.

Epiſcoporū ab eccleſiis ſuis abſentia quando & quomodo punienda.

[a] arg. c. ex tue de cle. nō reſid.

[b] c. relatū, c. ex parte & 3. ſequen. & c. fin. de cleric. non reſiden.

Epiſcopis inferiores quæuis beneficia eccleſiaſtica perſonalem reſidentiam de iure, ſiue conſuetudine exigentia in titulum, ſiue commendam obtinentes, ab eorum ordinarijs, quemadmodum eis pro bono eccleſiarum regimine, & diuini cultus augmento, locorum, & perſonarū qualitate penſata, expediens videbitur opportunis iuris remedijs reſidere cogātur,[c] nulliq; priuilegia, ſeu indulta perpetua de non reſidendo, aut de fructibus in abſentia percipiendis ſuffragentur, Indulgentijs verò, & diſpēſationibus tēporalibus, ex veris & rationabilibus cauſis tantum conceſſis, & coram Ordinario legittime probādis in ſuo robore permanſuris: quibus caſibus nihilominus officium ſit Epiſcoporum, tanquàm in hac parte à ſede Apoſtolica delegatorum, prouidere, vt per deputationem idoneorum vicariorum, & congruæ portionis

Habentes beneficia perſonalē reſidentiam exigentia, ad hāc faciendā compellendi ſunt. concil. Trid. ſeſſ 6. de refor. cap. 2.

[c] c. ex parte, c. inter c. ex tua. c. conquerente. & c. fin. de cleric. nō reſid.

alantur, & ſtudium præ ſe ferant Deo; & Eccleſiæ inſeruiendi. Hos pueros Epiſcopus in tot claſſes, quot ei videbitur, diuiſos, iuxta eorũ numerum, ætatem, ac in diſciplina eccleſiaſtica progreſſum, partim, cùm ei opportunum videbitur, eccleſiarum miniſterio addicet; partim in collegio erudiendos retinebit, aliosque in locum eductorum ſufficiet: ita vt hoc collegium Dei miniſtrorum perpetuum ſeminarium ſit. Vt verò in eadem diſciplina eccleſiaſtica commodius inſtituantur, tonſura ſtatim, atque habitu clericali ſemper vtentur: Grammatices, cantus, computus eccleſiaſtici, aliarumque bonarum artium diſciplinam diſcent: ſacram ſcripturam, libros eccleſiaſticos, Homilias Sanctorum, atque ſacramentorum tradendorum, maximè quæ ad confeſſiones audiēdas videbuntur opportuna, & rituum, ac cæremoniarum formas ediſcent. Curet Epiſcopus, vt ſingulis diebus miſſæ ſacrificio interſint, ac ſaltē ſingulis menſibus confiteantur peccata; & iuxta confeſſoris iudiciũ ſumant corpus Domini noſtri IESV Chriſti: cathedrali, & aliis loci eccleſiis diebus feſtiuis inſeruiant. Quæ omnia, atque alia ad hanc rem opportuna, & neceſſaria Epiſcopi ſinguli cũ conſilio duorum Canonicorum ſeniorum, & grauiorũ, quos ipſi elegerint, prout Spiritusſanctus ſuggeſſerit, conſtituent; eaque, vt ſemper obſeruentur, ſæpius viſitando operam dabunt. Diſcolos & incorrigibiles, ac malorum morum ſeminatores acriter punient, eos etiam, ſi opus fuerit, expellendo: omniaque impedimenta auferentes, quęcumque ad conſeruandum, & augendum tam pium, & ſanctum inſtitutum pertinere videbuntur, diligenter curabunt.

Quomodo pueri in ſeminario inſtitui debeāt. Ad iuuētutem hoſce rectè, piè & Chriſtianè erudiendam, plurimũ proſ erint libri inſtitutionum ſcholaſticarũ, per Simonem Verripæum conſcripti.

Et quia ad collegij fabricam inſtituendam, & ad mercedem præceptoribus, & miniſtris ſoluēdam, & ad alendam iuuentutem, & ad alios ſumptus certi reditus erunt neceſſarij: vltra ea, quæ ad inſtituendos, vel alendos pueros ſunt in aliquibus eccleſiis, & locis deſtinata, quæ eo ipſo huic ſeminario ſub eadem Epiſcopi cura applicata cenſeantur, iidem Epiſcopi cum conſilio duorum de Capitulo, quorum alter ab Epiſcopo, alter ab ipſo Capitulo eligatur, itemque duorum de clero ciuitatis, quorum quidem alterius electio ſimiliter ad Epiſcopum, alterius verò ad clerum pertineat: & ex fructibus integris menſæ Epiſco-

Vnde ſumptus ſeminarij inſtituendi & conſeruādi parari & deſumi debeant.

Epiſcopalis, & Capituli, & quarumcumque dignitatum, perſonatuum, officiorum, præbendarum, portionum, abbatiarum, & prioratuum cuiuſcumque ordinis, etiam regularis, aut qualitatis vel conditionis fuerint, & hoſpitalium, quæ dantur in titulum, vel adminiſtrationem, iuxta conſtitutionem concilij Viennenſis, quæ incipit: Quia contingit[a]; & beneficiorum quorumcumque, etiã regularium, etiam ſi iuris patronatus cuiuſcumque fuerint, etiam ſi exempta, etiam ſi nullius diœceſis, vel aliis eccleſiis, monaſteriis, & hoſpitalibus, & aliis quibuſuis locis piis etiam exemptis, annexa, & ex fabricis eccleſiarum, & aliorum locorum, etiam ex quibuſcumque aliis eccleſiaſticis reditibus ſeu prouentibus, etiam aliorum collegiorum, in quibus tamen ſeminaria diſcentium, vel docentium ad commune Eccleſię bonum promouẽdum actu non habentur (hæc enim exempta eſſe voluit) præterquam ratione redituũ, qui ſuperflui eſſent vltra conuenientem ipſorum ſeminariorum ſuſtentationem, ſeu corporum, ſeu confraternitatum, quæ in nonnullis locis ſcholæ appellantur, & omnium monaſteriorum, non tamen mendicantium, etiam ex decimis quacũque ratione ad laicos, ex quibus ſubſidia eccleſiaſtica ſolui ſolent, & milites cuiuſcumque militiæ, aut ordinis pertinentibus, fratribus ſancti Ioannis Hieroſolymitani duntaxat exceptis, partem aliquam, vel portionem detrahent: & eam portionem ſic detractam; necnon beneficia aliquot ſimplicia, cuiuſcumque qualitatis, & dignitatis fuerint, vel etiam pręſtimonia, vel præſtimoniales portiones nuncupatas, etiam ante vacationem, ſine cultus diuini, & illa obtinentium præiudicio, huic collegio applicabũt, & incorporabunt. Quod locum habeat etiam ſi beneficia ſint reſeruata, vel affecta: nec per reſignationem ipſorũ beneficiorũ, vniones, & applicationes ſuſpẽdi, vel vllo modo impediri poſſint, ſed omnino quacumq; vacatione, etiã ſi in curia effectum ſuum ſortiãtur, & quacumq; conſtitutione non obſtante. Ad hanc autem portionem ſoluendã beneficiorũ, dignitatum, perſonatuũ, & omniũ, & ſingulorum ſupra cõmemoratorum poſſeſſores, nõ modo pro ſe, ſed pro pẽſionibus, quas aliis forſan ex dictis fructibus ſoluerent, retinendo tamen pro rata, quicquid pro dictis penſio-

[a] *Cle. quia cõtingit. de religioſ. domib.*

penſionibus illis erit ſoluendum, ab Epiſcopo loci, per cenſuras eccleſiaſticas, ac alia iuris remedia cõpellantur, etiam vocato ad hoc, ſi videbitur, auxilio brachij ſecularis: quibuſuis quòd ad omnia & ſingula ſupradicta, priuilegiis, exemptionibus, etiam ſi ſpecialem derogationẽ requirẽt, conſuetudine etiam immemorabili, quauis appellatione, & allegatione, quę executionẽ impediat, non obſtantibus. Succedente vero caſu, quo per vniones effectum ſuum ſortientes, vel aliter, ſeminarium ipſum in totum, vel pro parte remittatur: quòd ſi cathedralium, & aliarum maiorum eccleſiarum Prælati in hac ſeminarij erectione, eiusq; conſeruatione negligentes fuerint, ac ſuam portionem ſoluere detrectauerint: Epiſcopum Archiepiſcopus, Archiepiſcopum & Superiores Synodus prouincialis acriter corripere, eoſque ad omnia ſupradicta cogere debeat: & vt quamprimum hoc ſanctum, & pium opus, vbicumque fieri poterit, promoueatur, ſtudioſè curabit. Rationes autem redituum huius ſeminarij Epiſcopus annis ſingulis accipiat, præſentibus duobus à Capitulo, & totidem à clero ciuitatis deputatis.

Rationes redituum ſeminarij, quibus reddi debeant.

Deinde, vt cum minori impenſa huiuſmodi ſcholis inſtituendis prouideatur, ſtatuit ſancta Synodus, vt Epiſcopi, Archiepiſcopi, Primates, & alij locorũ Ordinarij, ſcholaſterias obtinentes, & alios, quibus eſt lectionis vel doctrinę munus annexum, ad docendum in ipſis ſcholis inſtituendos, per ſe ipſos, ſi idonei fuerint, alioquin per idoneos ſubſtitutos, ab eiſdem ſcholaſticis eligendos, & ab Ordinariis approbandos, etiam per ſubtractionem fructuum, cogant, & compellant. Quod ſi iudicio Epiſcopi digni non fuerint, alium, qui dignus ſit, nominent, omni appellatione remota. Quod ſi neglexerint, Epiſcopus ipſe deputet. Docebũt autem prædicti, quæ videbuntur Epiſcopo expedire. De cętero verò officia, vel dignitates illæ, quæ ſcholaſteriæ dicũtur, non niſi Doctoribus, vel magiſtris aut Licentiatis in ſacra pagina, aut in iure Canonico, & aliàs perſonis idoneis, & qui per ſe ipſos id munus explere poſſint, conferãtur: & aliter facta prouiſio nulla ſit, & inualida: non obſtantibus quibuſuis priuilegiis, & cõſuetudinibus, etiam immemorabilibus.

Scholaſticorum officium in vſum, & obſeruationem reuocandum.

Quæ doceri et prælegi à ſcholaſticis debeãt. Scholaſteriæ, quibus conferendæ ſint.

Si verò in aliqua prouincia eccleſiæ tanta paupertate laborent,

laborent, vt collegiũ in aliquibus erigi non poſſit: Synodus prouincialis, vel Metropolitanus cum duobus antiquioribus ſuffraganeis in eccleſia Metropolitana, vel alia prouinciæ eccleſia cõmodiori vnum, aut plura collegia, prout opportunum iudicabit, ex fructibus duarum, aut plurium eccleſiarum, in quibus ſingulis collegium commode inſtitui non poteſt, erigenda curabit, vbi pueri illarum eccleſiarum educentur.

In prouincia vbi Eccleſiæ pauperes ſunt quomodo erigendum ſeminarium.

In eccleſiis autem amplas diœceſes habentibus, poſſit Epiſcopus vnum, vel plura in diœceſi, prout ſibi opportunum videbitur, habere ſeminaria: quæ tamen ab illo vno, quod in ciuitate erectum, & conſtitutum fuerit, in omnibus dependeant.

In quibus diœceſibus plura ſint erigenda ſeminaria.

Poſtremò, ſi vel pro vnionibus, ſeu pro portionũ taxatione, vel aſſignatione, & incorporatione, aut qualibet alia ratione difficultatem aliquam oriri contigerit, ob quam huius ſeminarij inſtitutio, vel conſeruatio impediretur, aut perturbaretur: Epiſcopus cum ſuprà deputatis, vel Synodus prouincialis pro regionis more, pro eccleſiarum, & beneficiorum qualitate, etiam ſupraſcripta, ſi opus fuerit, moderando, aut augẽdo, omnia, & ſingula, quæ ad felicem huius ſeminarij profectum neceſſaria, & opportuna videbuntur, decernere, ac prouidere valeat.

Difficultates ſuper erectione, aut cõſeruatione ſeminariorũ oriæ à quibus ſopiri & decidi debeant.

Hanc autem ſeminarij inſtitutionem cum Archiepiſcopi, & Epiſcopi harum prouinciarum animaduerterẽt non modò perutilem fore ſuis eccleſiis, verumetiam eiſdem eſſe neceſſariam, hæc de illa in prouinciali Synodo Cameracenſi ſtatuta legũtur: Cum ad hæreſes extirpandas, & reddendum Eccleſiæ Dei priſtinum ſuum nitorẽ, & clero, ſacerdotioque priſtinum ſuum decus, ac conſequenter, vt intra nõ multos annos Eccleſia mirè floreat, eruditione ſacra, pietate, vitaq; puritate; habeantq; ſingulæ diœceſes plerosque omnes miniſtros bene idoneos ad laudabiliter obeundum munus ſuum, & non paucos excellentes eruditione, & pietate, nihil dici, aut cogitari poſſit exquiſitius illo decreto SS. Tridentinæ Synodi, quo iubetur, vt in ſingulis diœceſibus inſtituantur ſeminaria miniſtrorum: Atque adeo iam inde ab initio Eccleſiæ vix quicquam præclarius, aut efficacius inſtitutum eſſe videatur, ad reddendum Eccleſiæ Dei florẽtiſſimum ſtatum

Cenſura concilij Cameracenſis de ſeminarij inſtitutione.

ſtatum literarum ſacrarum, cognitione, pietate, religione, vitæque puritate; ſanctiſſimum, & vtiliſſimum illud decretum complectens ſancta Synodus vehemẽter hortatur, & obſecrat, omnes ordinis eccleſiaſtici viros, maximeque eos, qui bonis eccleſiaſticis viuũt, in hãc rem, & vtiliſſimam, & ſingularis apud Deũ, & homines meriti, omnes conatus intendant, quo breui perfici poſſit, vt vberem ſegetem reipublicæ Chriſtianæ hæc literarum ſeminaria proferant. Quæ vbi per ætatem maturuerit, ornet Eccleſiã, & expleat horrea Domini: Neque enim melius opes eccleſiaſticæ, neque ſanctius collocari poſſunt. Nam cùm ſint varia officiorum genera, quibus charitas erga proximos exercetur: tamen hoc genus officij cæteris eſt maximè laudabile: In quo genere, cùm eccleſiaſtici prælucere debeant cæteris; debent & ipſi in tanta calamitate, ac neceſſitate promptum, hilarem, ac liberalem animum præbere. Quare pręcipit ſancta Synodus, vt quamprimum fieri poſſit, modus conſtituatur, facta omnium beneficiorum, atque eorum omnium, quorum decretum concilij Tridẽtini mentionem facit [a], æſtimatione, quò ad hæc ſeminaria ponenda, & conſtituenda ſufficiens contributio fiat.

a *Seſſ. 23. cap. 18.*

Synodus verò prouincialis Mechlinienſis celebrata anno 1570: Ne diutius, vt pia, ita prorſus neceſſaria ſeminariorum inſtitutio à concilio Tridẽtino decreta differretur, ordinauit, & mandauit; vt vbi tunc illorũ inſtitutio facta non erat, in proxima tum Synodo diœceſana, aut aliàs commodiori tempore, ita tamen vt vltra ſex menſes non differretur, Epiſcopi diœceſani omnia & ſingula ad hanc rem opportuna, & neceſſaria conſtituerẽt, ſecundum eiuſdem concilij Tridentini ordinationẽ: & prima futura Synodus diœceſana non ſolueretur, donec certa erigendi ſeminarij ratio in ſingulis diœceſibus foret conſtituta.

De ſermone, & quomodo diuidatur. CAP. VII.

D. Ambroſius auſpicans ſecundum ſuum librum de officiis, quæ clericis, quos in miniſteriũ Domini elegerat, inculcare geſtiebat, atque infundere, (vt ea, quæ mentibus, atque moribus ipſorum vſu, & inſti-

& inſtitutione inolita, atque impreſſa erant, ſermone, ac diſciplina aperirentur[a]:) Superiore, inquit, libro de officiis tractauimus, quæ conuenire honeſtati arbitrabamur, in qua vitam beatam poſitam eſſe minimè dubitamus, quam ſcriptura appellat vitam æternam[b]. In primo autē ſuo libro facta officij diuiſione: Nihil, ait[c], omnino, niſi quod deceat, & honeſtum ſit, futurorũ magis, quàm præſentium metimur formula: nihilque vtile, niſi quod ad vitæ illius æternæ proſit gratiam, definiens, non quod ad delectationem præſentis; neque aliqua commoda in facultatibus, & copiis opum conſtituens, ſed incommoda hæc putans, ſi non reijciantur, eaque oneri magis, cùm ſint, æſtimari; quàm diſpendio, cùm erogantur. Primum igitur officium ab honeſto, & decoro ductum dixit eſſe loquendi modum[d]. Hoc, inquit, ſacrificium laudis Deo dependitur. Hoc reuerentia exhibetur, cum ſcripturæ diuinæ leguntur. Hoc honorantur parentes. Scio pleroſque loqui, cùm tacere neſciant. Rarum eſt tacere quenquam, cùm ſibi non proſit loqui. Sapiens, vt loquatur, multa prius conſiderat: Quid dicat, aut cui dicat, quo in loco, quo tempore. Eſt ergo & tacendi, & loquendi modus. Eſt etiam in factis modus. Ita ergo informati ſimus, vt bonarum rerum ſubeat animum cogitatio; appetitus autem rationi obtemperet. Si verò & illud decorum cuſtodiamus, animum volumus intendere, ne rationem excludat rei alicuius affectus, ſed ratio, quid honeſtati conueniat, examinet.

a *lib.2. offic. cap.6.*
b *lib.2. cap 1.*
c *lib.1. offic. cap.9.*
d *d. lib.1 cap. 10.*
Primum officiũ honeſtatis eſt loquendi modus.
Quæ ſapienti locuturo conſiderãda ſint.

Diuiditur autem ſermo in duo, videlicet, in colloquiũ familiare, & in tractatum fidei. In vtroque ſeruandũ, ne ſit aliqua perturbatio, ſed tanquam mitis, & placidus, & beneuolentiæ plenus, & gratiæ, ſine vlla ſermo ducatur contumelia[e]. Vox ſit ſimplex, & pura; ſit diſtincta pronunciationis modo, & plena ſucci virilis, vt agreſtem, ac ſubruſticũ fugiat ſonum, nõ vt rythmũ affectet ſcenicũ, ſed myſticũ ſonet, ac ſeruet[f]. Tractatus verò ſeu doctrina fidei duplex eſt. Alius enim fit, dũ in ſcholis publicis auditores de fide, & aliis ad doctrinam Chriſtianam pertinentibus inſtruuntur. De quo ſupra dictum eſt. Alius verò, qui in eccleſiis fit, populi potiſſimum inſtituendi, & erudiendi in fide, & iuſtitia cauſa, & eundē monendi, vt vitia,

Diuiſio ſermonis.
e *Amb. d. lib.1. cap.22.*
f *Amb. d. cap. 22.*
Tractatus fidei duplex.

vt vitia, & peccata fugiant; virtutes verò amplectantur, & ſectetur. Hic autem tractatus, vt idem Ambroſius inquit [a], neque nimium prolixus ſit, neq; citò interruptus: ne vel faſtidium derelinquat, vel deſidiam prodat, aut incuriam. Oratio ſeu concio ſit pura, ſimplex, dilucida, atque manifeſta, plena grauitatis, & ponderis, non affectata elegantia, ſed non intermiſſa gratia. Ad quam gratiam concionandi conſequendam plurimum profuerit D. Ioannis Chryſoſtomi Homilias diurna nocturnaque verſare manu. Quot autem concionum ſint genera, quotuplex ſtatus, quæ ſingularum partes, & quomodo formari, & parari debeāt, noſtri inſtituti non eſt hic tradere. Verùm ſi quis illa ſcire deſideret, legat is de formandis ſacris concionibus libros Laurentij Xerezani Theologi, & eccleſiaſticam Rhetoricam de ratione concionandi Ludouici Granatenſis Theologi. Inſignis quoque ſuper hac verbi Dei prædicatione conſtitutio eſt edita in concilio prouinciali Mediolanenſi, præſide Illuſt.[mo] & R.[mo] D. Carolo Borrhomæo Archiepiſcopo [b], quam omnibus paſtoribus in manu eſſe, & diligenter legi optarem.

a d. cap. 22.

Qualis debeat eſſe oratio ſeu concio.

b an. Dn. 1566.

Verùm quia hiſce concionibus multus in Eccleſiam irrepſerat abuſus, idcircò SS. Tridentina Synodus [c] animaduertens Chriſtianę reipublicæ non minus neceſſariā eſſe prædicationem Euangelij, quàm lectionem, & illud præcipuum eſſe Epiſcoporum munus [d]: ſtatuit, & decreuit, omnes Epiſcopos, Archiepiſcopos, Primates, & omnes alios eccleſiarum Prælatos teneri per ſe ipſos, ſi legitimè impediti non fuerint, ad prædicandum ſanctum IESV Chriſti Euangeliū. Si verò contigerit Epiſcopos, & alios prædictos legitimo detineri impedimento: iuxta formam generalis concilij [e] viros idoneos aſſumere teneantur, ad huiuſmodi prædicationis officium ſalubriter exequendum. Si quis autem hoc adimplere cōtempſerit, diſtrictę ſubiaceat vltioni. Archipresbyteri quoque, Plebani, & quicumq; parochiales, vel aliàs curam animarū habentes, qui eccleſias quocumque modo obtinent, per ſe, vel alios idoneos, ſi legitimè impediti fuerint, diebus ſaltem Dominicis, & feſtis ſolennibus plebes ſibi commiſſas pro ſua, & earum capacitate paſcant ſalutaribus verbis:

c Seſſ. 5. de refor. cap. 2.

Præcipuū Epiſcoporum munus eſt prædicare Euangelium.

d Concil. Toleta. 11. cap. 2. c. epiſcopus nullā. diſt. 88. Concil. Carthag. 4. c. 20. Remēſ. cap. 14. Arelatenſ. 4. cap. 10.

e Concil. Lateran. ſub Innocent. 3. cap. 10. c. inter cætera. de officio iud. Ordinarij.

verbis[a]: docendo, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, annuntiandoque eis cum breuitate, & facilitate ſermonis, vitia, quæ eos declinare, & virtutes, quas ſectari oporteat, vt pœnam æternã euadere, & cœleſtẽ gloriam conſequi valeant. Id verò ſi quis eorum præſtare negligat, etiam ſi ab Epiſcopi iuriſdictione quauis ratione exemptum ſe eſſe prætenderet: etiam ſi Eccleſiæ quouis modo exẽptæ dicerentur, aut alicui monaſterio, etiam extra diœceſin exiſtenti, forſan annexæ vel vnitæ, modo re ipſa in diœceſi ſint, prouida paſtoralis Epiſcoporum ſolicitudo nõ deſit, ne illud impleatur. Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis[b]. Itaque vbi ab Epiſcopo moniti trium menſium ſpatio muneri ſuo defuerint, per cenſuras Eccleſiaſticas, ſeu aliàs ad ipſius Epiſcopi arbitrium cogantur, ita vt etiam, ſi ei ſic expedire viſum fuerit, ex beneficiorũ fructibus alteri, qui id præſtet, honeſta aliqua merces ſoluatur, donec principalis ipſe reſipiſcens officium ſuum impleat.

Si quæ verò parochiales Eccleſiæ reperiantur ſubiectę monaſterijs in nulla diœceſi exiſtentibus: ſi Abbates, & regulares Prælati in prædictis negligentes fuerint, à metropolitanis, in quorũ prouincijs diœceſes ipſæ ſitæ ſunt, tanquam quoad hoc, Sedis Apoſtolicę delegatis compellantur, neque huius decreti executionem conſuetudò vel exemptio, aut appellatio, aut reclamatio, ſiue recurſus impedire valeat, quouſq; deſuper à competenti iudice, qui ſummariè, & ſola facti veritate inſpecta procedat, cognitum & deciſum fuerit. Regulares verò cuiuſcumque ordinis, niſi a ſuis Superioribus de vita, moribus, & ſcientia examinati, & approbati fuerint, ac de eorum licentia, etiam in Eccleſiis ſuorum ordinum, prædicare nõ poſſint[c]: cum qua licentia perſonaliter ſe coram Epiſcopis præſentare, & ab eis benedictionem petere teneãtur, antequam prædicare incipiant. In Eccleſijs verò, quæ ſuorum ordinum non ſunt, vltra licentiam ſuorum ſuperiorum, etiam Epiſcopi licentiam habere teneantur[d]; ſine qua in ipſis Eccleſijs non ſuorum ordinum nullo modo prędicare poſſint. Ipſam autem licentiam gratis Epiſcopi concedant.

Si verò, quod abſit, prędicator errores, aut ſcandala

C diſſemina-

a c. exiit. §. habetur etiam de verb ſignifi in 6. concil. conſtãtino. 6. cap. 8. concil. lateran. ſub leõ. 10. ſeſſ. 11. concil. Maguntí, 1. cap. 25.

b Hierem. thr. 4.

Paſtores negligentes cõcionatores quomodo puniendi.

Regulares quomodo ad prædicandũ admitti debeant.

c Conc. lat. ſub leone, 10. ſeſſ. 11.

d c. excõmunicamus, §. quia verò de hæretic.

Mali prædicatores quomodo coercendi & puniendi.

diſſeminauerit in populum, etiam ſi in monaſterio ſui vel alterius ordinis prædicet; Epiſcopus ei prædicationẽ interdicat. Quod ſi hæreſes prædicauerit, contra eum ſecundum iuris diſpoſitionem, aut loci conſuetudinẽ procedat, etiam ſi prædicator ipſe generali, vel ſpeciali priuilegio exemptum ſe eſſe prętenderet. Quo caſu Epiſcopus auctoritate Apoſtolica, & tanquam ſedis Apoſtolicæ delegatus procedat. Curent autem Epiſcopi, ne quis prædicator, vel ex falſis informationibus, vel aliàs calũniosè vexetur, iuſtá mve de eis conquerendi occaſionem habeat.

Caueant præterea Epiſcopi, ne aliquem vel eorum, qui cum ſint nomine regulares, extra clauſtra tamen & obedientiam religionum ſuarum viuunt, vel presbyterorũ ſecularium, niſi ipſis noti ſint, & moribus atque doctrina probati, etiam quorumlibet priuilegiorum prætextu in ſua ciuitate vel diœceſi prędicare permittant, donec ab ipſis Epiſcopis ſuper ea re ſancta Sedes Apoſtolica conſulatur: à qua priuilegia huiuſmodi, niſi tacita veritate, & expreſſo mendacio ab indignis extorqueri, veriſimile non ẻſt.

Quæſtuarij ad prædicandũ non ſunt admittendi.

a c. cum ex eo. de pœniten. c. vt officiũ. §. cõpeſcendi. de hæret in 6. cle. abuſionibus. de pœnit. n.

b cap 4 de reform ſeſſ. 24.

Quæſtores verò eleẽmoſynarij, qui etiã vulgò quæſtuarij dicuntur, cuiuſcumq; conditionis exiſtant, nullo modo, nec per ſe, nec per alium prædicare pręſumant, & contrafacientes, ab Epiſcopis, & Ordinariis locorũ, priuilegiis quibuſcumq; non obſtantibus, opportunis remedijs omnino arceantur. [a]

Et quia hoc prędicationis munus Epiſcoporum præcipuum eſt, vt ſuprà dictum eſt, cupiens prędicta ſancta Synodus Tridentina quò frequentius poſſit ad fidelium ſalutem exerceri, prædictos canones aptius præſentium temporum vſui accommodãdo mandat [b], vt in Eccleſia ſua ipſi per ſe, aut, ſi legitimè impediti fuerint, per eos, quos ad prędicationis munus aſſument, in aliis autẽ Eccleſijs per parochos, ſiue ijs impeditis, per alios ab Epiſcopo, impenſis eorum, qui eas pręſtare, vel tenentur, vel ſolent, deputãdo in ciuitate, aut in quacumq; parte diœceſis, cenſebunt expedire, ſaltem omnibus Dominicis, & ſolemnibus diebus feſtis, tempore autem ieiunorum quadrageſimę, & aduentus Domini quotidie, vel ſaltem

Quando parochis concionãdum ſit.

tribus

tribus in hebdomada diebus, ſi ita oportere duxerint, ſacras ſcripturas diuinamque legem annuntient; & aliàs quotieſcumq; id opportunè fieri poſſe iudicauerint. Moneatque Epiſcopus populum diligēter, teneri vnūquemque parochiæ ſuæ intereſſe, vbi commodè id fieri poteſt, ad audiendum verbum Dei [a], nullus autem ſecularis ſiue regularis, etiam in eccleſijs ſuorum ordinum, contradicente Epiſcopo prædicare præſumat. Iidem etiam ſaltem dominicis, & alijs feſtiuis diebus pueros in ſingulis parochijs fidei rudimenta, & obedientiam erga Deum, & parētes, diligenter ab ijs, ad quos ſpectabit doceri curabūt, & ſi opus ſit, etiā per cenſuras eccleſiaſticas compellent: non obſtantibus priuilegijs, & conſuetudinibus.

a c. omnes. c ſacerd. de conſecrat. d. ſt. 1. cano. apoſto. cap. 10. concil. carthag. 4. ca. 24.

Quid pueris diebus dominicis & feſtis docendum.

Vt autem fidelis populus ad ſuſcipienda ſacramenta maiori cum reuerentia, atque animi deuotione accedat, præcipit eadem ſancta Synodus [b] Epiſcopis omnibus, vt non ſolùm, cùm hęc per ſe ipſos erunt populo adminiſtranda, prius illorum vim, & vſum pro ſuſcipientiū captu explicent, ſed etiam idem à ſingulis parochis piè, prudenterque etiam lingua vernaçula, ſi opus ſit, & commode fieri poterit, ſeruari ſtudeant, iuxta formam à ſancta Synodo in catecheſi ſingulis ſacramentis pręſcribēdam: quam Epiſcopi in vulgarem linguam fideliter verti atque à parochis omnibus populo exponi curabūt: necnon vt inter miſſarum ſolemnia, aut diuinorum celebrationem, ſacra eloquia, & ſalutis monita eadem vernacula lingua ſingulis diebus feſtis, vel ſolemnibus explanent: eademq; in omnium cordibus, poſtpoſitis inutilibus quæſtionibus inſerere, atque eos in lege Domini erudire ſtudeant.

Quid populo docendum ſit, vt dignè ſacramenta ſuſcipiat.

b d. ſeſſ. 24 de refor. cap. 7.

Catechiſmus Synodi Tridētinæ.

Cęterum omnes verbi Dei concionatores memores ſint illius, quod D. Ioan. Chryſoſtomus [c], ipſis dici voluit in hæc verba [c]: Malus ſacerdos de ſacerdotio ſuo crimen acquirit, non dignitatem. In iudicio enim tuo ſedes: ſiquidem bene vixeris, & bene docueris, populum inſtruis: Si bene docueris, & malè vixeris, tui ſolius cōdemnator eris. Nam bene viuendo, & bene docendo, populum inſtruis, quomodo viuere debeat: Bene autem docendo, & malè viuendo; Deum inſtruis quomodo te debeat condemnare.

c Hom. 43. ad cap. 23. Matth. & in c. multi. diſt. 40.

Quis bonus. & quis malus ſit cōcionator.

innouare, quemadmodum virtute præſentis decreti innouat: ac vlterius pro firmiori eorundem reſidentia, & reformandis in eccleſia moribus, in hunc qui ſequitur modum ſtatuere, atque ſancire. Si quis à patriarchali, primatiali, metropolitana, ſeu cathedrali eccleſia, ſibi quocumq; titulo cauſa, nomine, ſeu iure commiſſa, quacumq; ille dignitate, gradu, & præeminētia præfulgeat, legitimo impedimēto, ſeu iuſtis & rationabilibus cauſis ceſſantibus, ſex menſibus continuis,[a] extra ſuam diœceſim morādo abfuerit, quartæ partis fructuum vnius anni fabricæ eccleſiæ. & pauperibus loci, per Superiorem eccleſiaſticum applicandorum, pœnam ipſo iure incurrat. Quod ſi per alios ſex menſes in huiuſmodi abſentia perſeuerauerit, aliam quartam partem fructuum ſimiliter applicandam eo ipſo amittat. Creſcente verò contumacia, vt ſeueriore ſacrorum canonum cenſuræ ſubijciatur, metropolitanus ſuffraganeos Epiſcopos abſentes: metropolitanum verò abſentem ſuffraganeus Epiſcopus antiquior reſidens, pœna interdicti ingreſſus eccleſię eo ipſo incurrenda infra tres menſes per literas, ſeu nuntium Romano Pōtifici denuntiare teneatur: qui in ipſos abſentes, prout cuiuſque maior, aut minor contumacia exegerit, ſuæ ſupremæ ſedis auctoritate animaduertere, & eccleſiis ipſis de paſtoribus vtilioribus prouidere poterit,[b] ſicut in Domino nouerit ſalubriter expedire.

Epiſcoporū ab eccleſiis ſuis abſentia quando & quomodo punienda.

a arg. c. ex tuę de cle. nō reſid.

Epiſcopis inferiores quæuis beneficia eccleſiaſtica perſonalem reſidentiam de iure, ſiue conſuetudine exigentia in titulum, ſiue commendam obtinentes, ab eorum ordinarijs, quemadmodum eis pro bono eccleſiarum regimine. & diuini cultus augmento, locorum, & perſonarū qualitate penſata, expediens videbitur opportunis iuris remedijs reſidere cogātur,[c] nulliq; priuilegia, ſeu indulta perpetua de non reſidendo, aut de fructibus in abſentia percipiendis ſuffragentur, Indulgentijs verò, & diſpēſationibus tēporalibus, ex veris & rationabilibus cauſis tantum conceſſis, & coram Ordinario legittime probādis in ſuo robore permanſuris: quibus caſibus nihilominus officium ſit Epiſcoporum, tanquàm in hac parte à ſede Apoſtolica delegatorum, prouidere, vt per deputationem idoneorum vicariorum, & congruæ portionis

b c. relatū, c. ex parte & 3. ſequen. & c. fin. de cleric. non reſiden.

Habentes beneficia perſonalē reſidentiam exigentia ad hāc facienda compellendi ſunt. concil. Trid. ſeſſ 6. de refor. cap. 2.

c c. ex parte, c. inter c. ex tua. c. conquerente. & c. fin. de cleric. nō reſid.

fructuū aſſignationē, cura animarū nullatenus negligatur: [a] nemini quo ad hoc priuilegio, ſeu exceptione quacumque ſuffragante.

Cùm autē præcepto diuino mandatū ſit omnibus, quibus animarum cura cōmiſſa eſt, oues ſuas agnoſcere[b], pro his ſacrificiū offerre, verbiq; diuini prędicatione, ſacramentorū adminiſtratione, ac bonorū omniū operum exemplo paſcere, pauperum, aliarūq; miſerabiliū perſonarum curam paternam gerere, & in cętera munia paſtoralia incumbere, quę omnia nequaquam ab ijs præſtari, & impleri poſſunt, qui gregi ſuo nō inuigilant, neq; aſſiſtūt, ſed mercenariorum more deſerūt[c]: SS. Tridentina Synodus eos admonet, & hortatur[d], vt diuinorum præceptorū memores, factiq; forma gregis[e], in iudicio, & veritate paſcant & regant. Ne verò ea quæ de reſidentia ſanctè, & vtiliter iam ante ſub felicis recordationis Paulo 3. ſancita fuerant[f], in ſenſus à SS. Synodi mēte alienos traherentur, ac ſi vigore illius decreti quinq; menſibus cōtinuis abeſſe liceret, illis inhærendo declarauit eadē SS. Synodus ſub Pio 4. omnes patriarchalibus, primitialibus, metropolitanis ac cathedralibus eccleſiis quibuſcūque, quocūq; nomine, & titulo præfectos, etiā ſi ſanctæ Romanę eccleſiæ Cardinales ſint, obligari ad perſonalem in ſua eccleſia, vel diœceſi reſidentiā, vbi iniuncto ſibi officio defungi teneātur: neq; abeſſe poſſe, niſi ex cauſis & modis infraſcriptis. Nā cùm Chriſtiana charitas vrgēs neceſſitas, debita obediētia, ac euidens eccleſię vel reipublicę vtilitas[g], aliquos nonnūquam abeſſe poſtulēt, & exigant: decernit eadē SS. Synodus, has legitimę abſentiæ cauſas à beatiſſimo Romano Pontifice, aut à metropolitano, vel eo abſente, ſuffraganeo Epiſcopo antiquiori reſidēte, qui idē metropolitani abſentiam probare debebit, in ſcriptis eſſe approbandas: niſi cùm abſentia inciderit propter aliquod munus, & reipublicæ officium, epiſcopatibus adiūctum: cuius quoniam cauſæ ſunt notorię, & interdum repentinę, ne eas quidem ſignificari metropolitano neceſſe erit: Ad eūdem tamē cū cōcilio prouinciali ſpectabit iudicare de licētijs à ſe, vel ſuffraganeo datis, & videre, nę quis eo iure abutatur: & vt pœnis canonicis errātes puniātur. Interea meminerint diſceſſuri, ita quibus ſuis proui-

dendum

a c. fin. de inſcrip. in 6. c. cū ex eo. de elect. in 6. c. beneficium. de regularibus. in 6.

Quid faciendū curam animarum habētibus.

b Ioan. 21. Act. 20 c. Epheſiis. diſt. 43. c. ſicut. 7. q. 1. c. in ſcripturis. c. qui epiſcopatū. c. licet. 8. q. 1.

c Ioan. 10. c. ſit rector. diſt. 43.

d ſeſſ. 23. de reform. cap. 1.

e 1. Petri 5.

f ſeſſ. 6. de reform. cap. 1.

Cauſæ propter quas ab eccleſiis ſuis Epiſcopi abeſſe poſſint.

g c. relatum. c. inter. c. ad audientiā de cleric. nō reſid. c. vnico. eodē tit. in 6. c. ad ſupplicationem. de renuntia. c. quorundā diſt. 74. c. præſentium. 7. q. 1.

dendum, vt quantũ fieri poterit, ex ipſorũ abſentia nullũ damnum accipiant[a]: Quoniam autem qui aliquantiſper tantum abſunt, ex veterum canonum ſententia non videntur abeſſe, quia ſtatim reuerſuri ſunt: SS. Synodus vult, illud abſentiæ ſpatium ſingulis annis, ſiue continuum, ſiue interruptũ, extra prędictas cauſas, nullo pacto debere duos aut ad ſummum tres menſes excedere: & haberi rationem vt id æqua ex cauſa fiat, & abſque vllo gregis detrimento, quod an ita ſit, abſcedentium, conſcientiæ relinquit, quam ſperat religioſam, & timoratã fore, cum Deo corda pateant, cuius opus non fraudulẽter agere, ſuo periculo tenentur. Eoſdem interim admonet, & in Domino hortatur, ne per illius tẽporis ſpatiũ, Dominici Aduentus, Quadrageſimæ, Natiuitatis, Reſurrectionis Domini, Pentecoſtes [b], item, & corporis Chriſti diebus, quibus refici maximé, & in Domino gaudere paſtoris pręſentia oues debeant, & ipſi ab eccleſia ſua cathedrali vllo pacto abſint, niſi epiſcopalia munia in ſua diœceſi eos aliò vocent.

a c. cum ex eo. de elect. in 6. c. beneficiorum. de reg. iul. in 6. concil. Sardicenſ. cap. 4.

Quamdiu Epiſcopi ſingulis annis ab eccleſiis ſuis abeſſe poſſint.

Quibus anni temporibus Epiſcopi ab eccleſiis ſuis abeſſe non poſſint.

b c. ſi quis in cleric. 7. q. 1. concil. Agathen. cap. 64.

Si quis autem, quod vtinam nunquam eueniat, contra huius decreti diſpoſitionem abſuerit: ſtatuit SS. Synodus præter alias pœnas aduerſus non reſidentes ſub Paulo 3. impoſitas, & innouatas [c]; ac mortalis peccati reatũ quem incurrit: eum pro rata temporis abſentiæ fructus ſuos non facere, nec tuta conſcientia, alia etiam declaratione non ſecuta, illos ſibi detinere poſſe: ſed teneri aut ipſo ceſſante per Superiorem eccleſiaſticum illos fabricę eccleſiarum, aut pauperibus loci erogare: prohibita quacũq; cõuentione, vel cõpoſitione, quæ pro fructibus malè perceptis appellatur: ex qua etiã prædicti fructus in totũ, aut pro parte ei remitterẽtur: nõ obſtantibus quibuſcumq; priuilegijs, cuicũque collegio, aut fabricę cõceſſis.

Pœna Epiſcoporũ abſentantiũ ſe ab eccleſiis ſuis.

c ſeſſ. 6. de refor. cap. 1. c. 2. c. relatũ c. conquerent. c. ex parte. & 3. ſequent. & c. fin. de cleri. non reſident.

Eadem omninò, etiam quò ad culpam, amiſſionem fructuum, & pœnas de curatis inferioribus, & alijs quibuſcumque, qui beneficium aliquod eccleſiaſticum curam animarum habens, obtinent, ſacroſancta Synodus declarat & decernit: ita tamen, vt quandocumque eos, cauſa prius per Epiſcopum cognita, & probata abeſſe contigerit, vicarium idoneum, ab ipſo Ordinario approbandum cum debita mercedis aſſignatione relinquãt. Diſcedendi

Pœna curatorum inferiorũ qui ab eccleſiis ſuis abſunt.

Inferiores curati quamdiu & quomodo à ſuis eccleſijs abeſſe poſſint.

autem licentiam in ſcriptis, gratiſq; concedendam vltra bimeſtre tempus, niſi ex graui cauſa, non obtineãt. Quod ſi per edictum citati etiam non perſonaliter, contumaces fuerint: liberum eſſe vult Ordinarijs, per cenſuras eccleſiaſticas, & ſequeſtrationem & ſubtractionem fructuum, aliaq; iuris remedia, etiam vſque ad priuationem, compellere, nec executionem hanc, quolibet priuilegio, licentia, familiaritate, exemptione, etiam ratione cuiu cumq; beneficij, pactione, ſtatuto, etiam iuramento vel quacũque auctoritate confirmato, conſuetudine etiam immemorabili, quæ potius corruptela cenſenda eſt, ſiue appellatione aut inhibitione, etiam in Romana curia, vel vigore Eugenianæ conſtitutionis,[a] ſuſpendi poſſe. Poſtremò tam decretum illud ſub Paulo 3,[b] quam hoc ipſum in cõcilijs prouincialibus, & Epiſcopalibus publicari ſancta Synodus præcipit: cupit enim quæ adeo ex paſtorũ munere, animarumque ſalute ſunt, frequenter omnium auribus, mentibuſque infigi, vt in poſterum, Deo iuuante, nulla temporum iniuria, aut hominum obliuione, aut deſuetudine aboleantur.

a *c. diuina. de priuilegiis in extrauagant. com.*

b *ſeſſ. 6. cap. 1. & 2.*

Super reſidentia curam animarum habentium, & aliorũ reſidere debentium Pij Papæ quarti bulla.

CAP. IX.

IN ſuprema eccleſiæ militantis ſpecula, meritis licet inſufficientibus, diuina diſpoſitione conſtituti, cunctos, non ſolum vigilantia noſtræ commiſſos dominicos greges: ſed etiam ſingulorum paſtorum ſuorũ actus intenſa noſtræ mentis acie colluſtrãtes, ſtudium efficax, operam ſedulam ad hoc omnino ſtatuimus adhibere, vt quemadmodum operoſum ſacri concilij Tridentini progreſſum, feliceemque exitum, Domino cooperãte, præſtitimus: ita ſanctiſſima illius decreta, ipſorũ præſertim, qui in Apoſtolicæ ſolicitudinis partẽ vocati ſunt paſtorum officia concernentia, non tepidè, neque diſſimulanter exequantur. Sanè licet in concilio præfato ſaluberrima fuerit ordinatione decretum, quod omnes & ſinguli venerabiles fratres noſtri, Patriarcha, primates, Archiepiſcopi, & Epiſcopi, & alij beneficiati, apud eccleſias ſpõſas ſuas reſidere teneantur: nonnulli tamen, quod non ſine ani-

ne animi noſtri mœrore referimus, adeo ſui gregumque quos olim deperditos, Saluator noſter proprio ſanguine redimere dignatus eſt, ſibi creditorum obliti ſunt, vt etiã nunc in alma Vrbe, vel alibi commorantes, & ſacroſancta ſpiritualis matrimonij inter eos, ſuaſque eccleſias ſolemniter contracti iura confundentes, ſponſas ſuas in longa quaſi viduitate relictas, ac prædictas eccleſias quomodocũque ſibi conceſſas inuiſere, & apud illas, vt probos & prouidos patresfamilias decet, reſidere non curent, in perditionem animarum ſuarum, & ſubditorum ſuorum, ac perniciosum exemplum, & ſcandalum plurimorum: nos hanc illorum contumaciam alicuius, etiam temporalis pœnæ metu frangendam, ſeu conuincendam eſſe cenſentes motu proprio, & ex certa ſcientia noſtra, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, omnibus & ſingulis patriarchis, primatibus, Archiepiſcopis, & Epiſcopis, Præfatis, ac alijs quibuſcumq; etiam quauis auctoritate, dignitate, gradu, vel præeminentia, præfulgẽtibus prædictas eccleſias in commendam vel adminiſtrationem, aut alio quouis nomine obtinentibus, & alijs quibuſcumq; beneficiatis curam animarum habẽtibus, qui, iuxta decreti ſuper reſidentia in conſilio prædicto promulgati tenorem [a], perſonalem in ſuis eccleſijs reſidentiam facere tenentur, in virtute ſanctæ obedientię, & vltra pœnas in dicto decreto concilij contentas, etiam ſub priuationis eorum à regimine, & adminiſtratione eccleſiarum ſuarum, ac alijs noſtro & pro tempore exiſtentis Romani Pontificis ſucceſſores noſtri arbitrio imponendis pœnis, diſtricté præcipiendo per Apoſtolica ſcripta mãdamus; quatenus omni mora ceſſante in eiuſdem ſuis eccleſijs, iuxta formam, & tenorem dicti concilij perſonaliter reſideãt. Et nihilominus ſi quis mandato noſtro huiuſmodi, quod abſit, non parere contigerit, ne etiam tales abſentes melioris in hac parte conditionis, quàm cęteri in ſuis eccleſiis reſidentes exiſtant, hac noſtra perpetuó valitura ſanctione per præſentes ſtatuimus, & ordinamus, quod deinceps omnia & ſingula mobilia, immobilia, etiam in Vrbe vel eius diſtrictu exiſtentia, & ſe mouentia res & bona, iura & actiones cuiuſcumq; qualitatis, quantitatis, & valoris, ac vbicumq; locorum conſiſtant ad Patriarchas,

a Seſſ 6. cap. 1. de reforma. & ſeſſ. 23. de refor. cap. 1.

Alia pæna, vltra eas quæ a concil. Triden. decret. ſunt, cõtra curatos nõ reſidentes.

Primates, Archiepiſcopos, Epiſcopos, & alios quoſcumque, etiam quauis auctoritate, dignitate, gradu & pręeminentia præfulgentes, eccleſias prędictas in titulum, vel commendam, ſiue adminiſtrationem, aut alio quouis nomine obtinentes, & alios quoſcumque beneficiatos curam animarum habentes, qui extra prędictas eccleſias, & diœceſes, etiam in Romana curia, aut alibi degentes, & iuxta decretum, & formam concilij huiuſmodi non reſidentes deceſſerint, pertinentia, & per illos ſuarum eccleſiarum, ac quorumcumque monaſteriorum, prioratuum, præpoſiturarum, & aliorum beneficiorum eccleſiaſticorum, cum cura, & ſine cura, ſecularium & regularium, quæ illi quomodolibet obtinuerint, ac fructuum, redditu-um, & prouentuum eccleſiaſticorum: necnon penſionum animarū ſibi ſuper ſimilibus fructibus, redditibus & prouentibus reſeruatarum, & aſſignatarum occaſione quæſita, etiam ſi facultatem ſpecialem de illis, aut eorum parte teſtandi, & aliàs liberè diſponendi à nobis, & quibuſuis aliis Romanis Pontificibus, prædeceſſoribus, & ſucceſſoribus noſtris, etiam cum clauſulis, quod facultates huiuſmodi reuocari nequeant, alijſque irritantibus decretis obtinuerint, & in vim illarum literarum deſuper cōfectarum de rebus & bonis huiuſmodi iam diſpoſuerint, tanquam ſpolia ad cameram Apoſtolicam legitime pertineant, liceatque dilectis filiis moderno, & pro tempore exiſtenti commiſſario noſtro generali, & ſuis dictęque cameræ deputatis in euentuum deceſſus huiuſmodi, ſolitū inuentarium ſuper rebus, & bonis præfatis conficere, illaque prout de reliquis clericorum ſpolijs fieri ſolet, ad dilecti filij noſtri moderni, & pro tempore exiſtentis generalis theſaurarij manus redigere, dictæq; camerę applicare, cuiuſuis licentia deſuper minimè requiſita. Ac facultates, & deſuper confectas literas prędictas etiā, motu & ſcientia ſimilibus, etiam in recompenſam laborum, & obſequiorum, etiā nobis, & Eccleſiæ Romanæ, dictæque ſedi impenſorum, quomodolibet conceſſas, & etiam iteratis vicibus approbatas, illarum omniū tenores pręſentibus pro ſufficienter expreſſis, & ad verbum inſertis habentes in euentum obitus huiuſmodi, etiam ſi in Vrbe, aut eius diſtrictu, vel alibi extra ſuas eccleſias, vt præfertur

Fructus & reditus beneficiorū in abſentia nō legitima percep. i tanquam ſpolia cameræ apoſtolicæ applicandi ſunt.

ſertur cõtigerit, ex nunc prout ex tunc, & è contra in dictę contumaciæ pœnam eiuſdem poteſtatis plenitudine, & tenore reuocamus, caſſamus, & annullamus. Ac tã eos quàm earum prætextu quomodolibet pro tempore condita, factaq; teſtamenta; codicillos, legata, donationes, & alias diſpoſitiones quaſlibet, etiam ad pias cauſas, vel in remunerationem ſeruitiorum, nulla, & inualida, nulliuſq; roboris, vel momenti fore, neq; quicquam contra pręſentium tenorem ſuffragari. Et ſic per quoſcũque iudices, & commiſſarios quauis auctoritate fungentes, etiam ſanctæ Romanę Eccleſię Cardinales, in quauis inſtantia, ſublata eis. & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretãdi facultate, iudicari, & definiri debere. Ac quicquid ſecus à quoquam quauis auctoritate ſcienter vel ignorãter attentari cõtigerit, irritum, & inane decernimus. Per hoc autem noſtris, & Romanorum Pontificum prędeceſſorũ noſtrorum ordinationibus, reſeruationibus, & decretis, quo ad Prælatorum, & aliorum beneficiatorum, etiam in ſuis eccleſijs, aut diœceſibus reſidentium, & ibi decedentium, quę etiam ampliamus, & extendimus ad habentes eccleſias in vrbis diſtrictu, ibique reſidentes, & decedentes, ſpolia cameræ applicata Apoſtolicæ, hactenus emanatis, nullatenus præiudicare, neq; quicquam in eis alterare intendimus, ſed ea in ſuo robore, vt antea, manere volumus, præterquam quò ad eos, qui in ſuis eccleſiis iuxta formam prædicti concilij reſiderint, & ſpecialem licentiã teſtandi habuerint, hanc enim tantùm ſaluam eis eſſe volumus. Ita vt generalis licentia teſtandi eis, quãquam reſidentibus, minimè ſuffragetur, ſed ſola ſpeciali, ſi quam habuerint, tueri ſe poſſint. Cæterum vt præceptum, mandatum, ſtatutum, ordinatio, reuocatio, caſſatio, decretum, & alia præmiſſa, præſenteſq; literæ, ad eorum, quorũ intereſt notitiam deducantur, nulluſque poſſit aliquam illorum ignorantiam prætendere, vel excuſationem allegare, ſed illa perpetuò firma, & illibata permaneant, volumus, & mandamus, quod eædem præſentes in baſilicæ Principis Apoſtolorum de Vrbe, & Cancellariæ noſtræ valuis, ac acie Campi Floræ per aliquem ex curſoribus noſtris affixæ, copia illarum ibi dimiſſa ab ea die omnes perinde arctent, ac ſi illis perſonaliter intimatæ fuiſſent, non

Ampliatio prædictæ bullæ.

Ad teſtandũ de reditibus beneficiorũ requiritur ſpecialis licentia.

nō obſtātibus præmiſſis, ac in fauorem curialium per fe. rec. Sixtum 4. Leonem 10. Iulium 3, & quoſcumq; alios Rom.Pont. prædeceſſores noſtros, ac etiam per nos editis, & approbatis, necnon alijs literis, conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſq; contrarijs quibuſcumque, Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtri præcepti, mandati, ſtatuti, ordinationis, reuocationis, caſſationis, annulationis, decreti, ampliationis, extentionis. intentionis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Dat. Romæ apud ſanctum Petrum anno incarnationis Dominicæ 1564. ſeptimo Kal. Decemb. Pontificatus noſtri anno quinto.

Super executione concilij Tridentini, & prædicta bulla Pij quarti, & quinti conſtitutiones.

CAP. X.

Motu proprio &c. Cùm tā per ſacroſanctū œcumenicum concilium Tridentinum, quàm etiam per noſtras literas, ſiue bullas etiam deſuper emanatas, & inter alias ſub dat. Romæ apud ſanctum Petrum anno incarnationis Dominicæ 1564. ſeptimo kal. Decemb. Pontificatus noſtri anno quinto, mādatum ſit omnibus Epiſcopis, Archiepiſcopis, & alijs, quibus animarū cura commiſſa eſt, oues ſuas agnoſcere, pro eis ſacrificiū offerre, verbique diuini prædicatione, ſacramentorū adminiſtratione, ac bonorum omnium exemplo paſcere, pauperum aliorumq; miſerabilium perſonarum curā paternam gerere, & ſignanter munera paſtoralia, & eis diligenter incumbere, & aſſiſtere, aliaque facere, quæ in dicto ſacro cōcilio, & in dictis noſtris literis ſiue bullis cōtinentur. Quæ omnia nequaquàm ab eis præſtari, & adimpleri poſſunt, cum gregibus ſuis non inuigilant, neque aſſiſtunt, ſed mercenariorum more oues ſuas deſerūt, & propterea debuiſſent, & deberent omnes, & ſinguli Epiſcopi, Archiepiſcopi, & alij in dignitatibus eccleſiaſticis conſtituti, & præfecti, & quibus animarum cura exiſtit, iuxta diuina præcepta, & prædicti œcumenici concilij, ac prædicta-

Cur mandata ſit paſtoribus reſidentia.

prædictarum noſtrarum literarum,ſeu bullarum vim, formam,continentiam & tenorem ad earum reſpectiué eccleſias diœceſ. ac alia beneficia, quibus perſonalis reſidētia requiritur,ad effectum in eis perſonalem reſidentiam facien. ſeſe contuliſſe,ac omnia,& ſingula in eiſdē præceptis,concilio, & literis ſiue bullis reſpectiué contenta adimpleuiſſe,& obſeruaſſe. Attamē ſicut accepimus multi & multi præfatorū præceptorū & mandatorū contēptores,animarumque ſuarum, propriæ ſalutis immemores in dictis dignitatibus eccleſiaſticis, quibus cura animarū imminet,ac Epiſcopalibus, & Archiepiſcopalibus reſpectiué conſtituti præmiſſa facere,& adimplere hactenus minimé curarunt.ſed diſtulerunt, & differunt in graue animarum ſuarum,gregumque ſibi commiſſorum periculum, & ouium ſuarum pernicioſum exemplum, & ſcandalū,ſentētias,cenſuras, & pœnas propterea ſibi inflictas temeré,& damnabiliter incurrendo. Quæ omnia, cùm non ſint coniuentibus oculis, aut impuné prætermittenda ſed grauiter, vt cęteris tranſeant in exemplum, cùm iam per tot menſes inobedientes fuerint, cenſuras præfatas ſuſtinen. motu proprio,& ex certa noſtra ſcientia,deque poteſtatis noſtræ plenitudine dilecto filio noſtro Alexandro Riario Cameræ Apoſtolicæ generali auditori,cui aliàs etiam, ſeu prædeceſſori ſuo viuę vocis oraculo commiſimus, vt dictos Epiſcopos, Archiepiſcopos,& alias perſonas eccleſiaſticas, animarum curā habentes non reſidentes pœnas præfatas in dicto cōcilio,& literis,ſiue bullis noſtris contentas incurriſſe declararet, & ad illarum effectualē executionem, aliaque grauiora procederet vocis oraculo commiſimus: tamen quia nonnulla monitoria contra certos Epiſcopos, & alias perſonas præfatas in vim commiſſionis noſtræ huiuſmodi ſibi factæ tunc decreuerat,& relaxauerat, ne in poſterum de illius iuriſdictione dubitari contingat, denuó eidem auditori noſtro nunc officium auditoratus, exercēti auctoritate noſtra committimus,& mandamus, quatenus ſtatim tam cōtra Epiſcopos, Archiepiſcopos,& alios quoſcūque Prælatos,tā in Vrbe, quàm alibi,& vbiq; locorū exiſten. & in proprijs diœceſibus non reſiden. conſtito ſibi,quantum ſufficere videbitur ſummariè, ſimpliciter, & de

Ad ſermonem fidei, & doctrinæ faciendum, Eccleſiaſque regendas quales aſſumendi ſint; & quod hi propterea in ipſis reſidere debeant Eccleſijs.

CAP. VIII.

a *ſeſſ.6.de reform. cap.1.*

Reformatio à maioribus eccleſiis initium ſumere debet.

b *c.Miramur. diſt.61.*

SAcroſancta Tridentina Synodus[a] ad reſtituendam collapſam admodum Eccleſiaſticam diſciplinā, deprauatoſque in populo Chriſtiano, & clero mores emendandos ſe accingere volens, ab ijs qui maioribus eccleſiis præſunt, initium cenſuit eſſe ſumendum. Integritas enim præſidentium, ſalus eſt ſubditorum,[b] Confidens itaq; per Domini ac Dei noſtri miſericordiā, prouidamq; ipſius Dei in terris vicarij ſolertiam omnino futurum, vt ad eccleſiarum regimen, onus quippe angelicis humeris formidandum, qui maximè digni fuerint, quorumq; prior vita, ac omnis ætas, a puerilibus exordiis, vſq; ad perfectiores annos per diſciplinæ ſtipendia eccleſiaſticæ, laudabiliter acta teſtimonium præbeat, ſecundum venerabiles beatorum patrum ſanctiones aſſumantur,[c] omnes Patriarchalibus, Prouincialibus, Metropolitanis, & cathedralibus eccleſiis quibuſcumq; quouis nomine, ac titulo præfectos monet, ac monitos eſſe vult, vt attendentes ſibi, & vniuerſo gregi, in quo Spirituſſanctus poſuit eos regere eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo,[d] vigilent, ſicut Apoſtolus præcipit,[e] in omnibus laboret, & miniſterium ſuum impleant: implere autem illud ſe nequaquam poſſe ſciant, ſi greges ſibi commiſſos mercenariorum more deſerant, atque ouium ſuarum, quarū ſanguis de eorum eſt manibus à ſupremo iudice requirendus,[f] cuſtodiæ minimè incumbant; cùm certiſſimum ſit, non admitti paſtoris excuſationem, ſi lupus oues comedit, & paſtor neſcit. Ac nihilominus, quia nonnulli, quod vehementer dolendum eſt) hoc tempore reperiuntur, qui proprię etiam ſalutis immemores, terrenaq; cæleſtibus, ac diuinis humana præferentes in diuerſis curiis vagantur, aut in negotiorum temporalium ſolicitudine, ouili derelicto, atq; ouium ſibi commiſſarum cura neglecta, ſe detinent occupatos.: placuit SS Synodo antiquos canones,[g] qui temporū, atq; hominū *iniuria penè in deſuetudinem abierunt aduerſus non reſidentes promulgatos innouare,

c *c.In ſacerdotibus.c. miramur.c.epiſcopū.e.fin.diſt.61.*

d *Act.20.*

e *2.Timo.4.c. ſit rector.diſt. 43.c.aduerſus 7.q.1.c.niſi.de renūti.*

f *Ezech.33.& 34. Act .o.d.c ſit rector.*

g *c.1.& alijs ſeq. de cler, nō reſid..peruenit cū multis ſeque.7 q 1.c.cū ex eo de electi. in 6.*

* *al.incuria,*

innouare, quemadmodum virtute præſentis decreti innouat: ac vlterius pro firmiori eorundem reſidentia, & reformandis in eccleſia moribus, in hunc qui ſequitur modum ſtatuere, atque ſancire. Si quis à patriarchali, primatiali, metropolitana, ſeu cathedrali eccleſia, ſibi quocumq; titulo cauſa, nomine, ſeu iure commiſſa, quacumq; ille dignitate, gradu, & præeminētia pra fulgeat, legitimo impedimēto, ſeu iuſtis & rationabilibus cauſis ceſſantibus, ſex menſibus continuis,[a] extra ſuam diœceſim morādo abſuerit, quartæ partis fructuum vnius anni fabricæ eccleſiæ, & pauperibus loci, per Superiorem eccleſiaſticum applicandorum, pœnam ipſo iure incurrat. Quod ſi per alios ſex menſes in huiuſmodi abſentia perſeuerauerit, aliam quartam partem fructuum ſimiliter applicandam eo ipſo amittat. Creſcente verò contumacia, vt ſeueriore ſacrorum canonum cenſuræ ſubijciatur, metropolitanus ſuffraganeos Epiſcopos abſentes: metropolitanum verò abſentem ſuffraganeus Epiſcopus antiquior reſidens, pœna interdicti ingreſſus eccleſię eo ipſo incurrenda infra tres menſes per literas, ſeu nuntium Romano Pōtifici denuntiarę teneatur: qui in ipſos abſentes, prout cuiuſque maior, aut minor contumacia exegerit, ſuæ ſupremæ ſedis auctoritate animaduertere, & eccleſiis ipſis de paſtoribus vtilioribus prouidere poterit,[b] ſicut in Domino nouerit ſalubriter expedire.

Epiſcoporū ab eccleſiis ſuis abſentia quando & quomodo punienda.

a arg. c. ex tue de cle. nō reſid.

b c. relatū, c. ex parte & 3. ſequen. & c. fin. de cleric. non reſiden.

Epiſcopis inferiores quæuis beneficia eccleſiaſtica perſonalem reſidentiam de iure, ſiue conſuetudine exigentia in titulum, ſiue commendam obtinentes, ab eorum ordinarijs, quemadmodum eis pro bono eccleſiarum regimine, & diuini cultus augmento, locorum, & perſonarū qualitate penſata, expediens videbitur opportunis iuris remedijs reſidere cogātur,[c] nulliq; priuilegia, ſeu indulta perpetua de non reſidendo, aut de fructibus in abſentia percipiendis ſuffragentur, Indulgentijs verò, & diſpēſationibus tēporalibus, ex veris & rationabilibus cauſis tantum conceſſis, & coram Ordinario legittime probādis in ſuo robore permanſuris: quibuſ caſibus nihilominus officium ſit Epiſcoporum, tanquàm in hac parte à ſede Apoſtolica delegatorum, prouidere, vt per deputationem idoneorum vicariorum, & congruæ portionis

Habentes beneficia perſonalē reſidentiam exigentia ad hāc faciendā compellendi ſunt. concil. Trid. ſeſſ 6. de refor. cap. 2.

c c. ex parte, c. inter c. ex tua. c. conquerente. & c fin. de cleric, nō reſid.

fructuū aſſignationē,cura animarū nullatenus negligatur: [a] nemini quo ad hoc priuilegio , ſeu exceptione quacumque ſuffragante.

Cùm autē præcepto diuino mandatū ſit omnibus,quibus animarum cura cōmiſſa eſt,oues ſuas agnoſcere[b],pro his ſacrificiū offerre,verbiq; diuini prędicatione , ſacramentorū adminiſtratione,ac bonorū omniū operum exemplo paſcere,pauperum , aliarūq; miſerabiliū perſonarum curam paternam gerere,& in cętera munia paſtoralia incumbere, quę omnia nequaquam ab ijs præſtari, & impleri poſſunt,qui gregi ſuo nō inuigilant,neq; aſſiſtūt, ſed mercenariorum more deſerūt[c]: SS.Tridentina Synodus eos admonet,& hortatur[d], vt diuinorum præceptorū memores,factiq; forma gregis[e],in iudicio, & veritate paſcant & regant.Ne verò ea quæ de reſidentia ſanctè, & vtiliter iam ante ſub felicis recordationis Paulo 3.ſancita fuerant[f], in ſenſus à SS.Synodi mēte alienos traherentur,ac ſi vigore illius decreti quinq; menſibus cōtinuis abeſſe liceret,illis inhærendo declarauit eadē SS. Synodus ſub Pio 4. omnes patriarchalibus, primitialibus, metropolitanis ac cathedralibus eccleſiis quibuſcūque , quocūq; nomine,& titulo præfectos, etiā ſi ſanctæ Romanę eccleſiæ Cardinales ſint, obligari ad perſonalem in ſua eccleſia, vel diœceſi reſidentiā, vbi iniuncto ſibi officio defungi teneātur: neq; abeſſe poſſe, niſi ex cauſis & modis infraſcriptis. Nā cùm Chriſtiana charitas vrgēs neceſſitas,debita obediētia,ac euidens eccleſię vel reipublicę vtilitas[g],aliquos nonnūquam abeſſe poſtulēt, & exigant: decernit eadē SS. Synodus,has legitimę abſentiæ cauſas à beatiſſimo Romano Pontifice,aut à metropolitano, vel eo abſente, ſuffraganeo Epiſcopo antiquiori reſidēte, qui idē metropolitani abſentiam probare debebit , in ſcriptis eſſe approbandas:niſi cùm abſentia inciderit propter aliquod munus,& reipublicæ officium , epiſcopatibus adiūctum: cuius quoniam cauſæ ſunt notorię, & interdum repentinę, ne eas quidem ſignificari metropolitano neceſſe erit: Ad eūdem tamē cū cōcilio prouinciali ſpectabit iudicare de licētijs à ſe , vel ſuffraganeo datis, & videre , nę quis eo iure abutatur: & vt pœnis canonicis errātes puniātur. Interea meminerint diſceſſuri,ita ouibus ſuis prouidendum,

a c.fin. de inſcrip.in 6.c. cū ex eo.de elect. in 6.c. beneficium.de regularibus.in 6.

Quid faciendū curam animarum habētibus.

b Ioan.21. Act. 20 c.Epheſiis.diſt.43. c.ſicut.7.q.1.c. in ſcripturis.c. qui epiſcopatū. c.licet.8.q.1.

c Ioan.10.c. ſit rector.diſt. 43.

d ſeſſ.23.de reform. cap.1.

e 1.Petri 5.

f ſeſſ.6.de reform.cap.1.

Cauſæ propter quas ab eccleſiis ſuis Epiſcopi abeſſe poſſint.

g c.relatum.c. inter.c ad audientiā de cleric. nō reſid.c. vnico.eodē tit. in 6.c.ad ſupplicationem.de renuntia.c. quorundā diſt. 74.c. præſentium.7.q.1.

dendum, vt quantũ fieri poterit, ex ipſorũ abſentia nullũ damnum accipiant[a]: Quoniam autem qui aliquantiſper tantum abſunt, ex veterum canonum ſententia non videntur abeſſe, quia ſtatim reuerſuri ſunt: SS. Synodus vult, illud abſentiæ ſpatium ſingulis annis, ſiue continuum, ſiue interruptũ, extra prędictas cauſas, nullo pacto debere duos aut ad ſummum tres menſes excedere: & haberi rationem vt id æqua ex cauſa fiat, & abſque vllo gregis detrimento, quod an ita ſit, abſcedentium, conſcientiæ relinquit, quam ſperat religioſam, & timoratã fore, cum Deo corda pateant, cuius opus non fraudulẽter agere, ſuo periculo tenentur. Eoſdem interim admonet, & in Domino hortatur, ne per illius tẽporis ſpatiũ, Dominici Aduentus, Quadrageſimæ, Natiuitatis, Reſurrectionis Domini, Pentecoſtes[b], item, & corporis Chriſti diebus, quibus refici maximè, & in Domino gaudere paſtoris prę̨ſentia oues debeant, & ipſi ab eccleſia ſua cathedrali vllo pacto abſint, niſi epiſcopalia munia in ſua diœceſi eos aliò vocent.

a c. cum ex eo. de elect. in 6. c. beneficium. de reg. iul. in 6. cõcil. Sardicenſ. cap. 4.

Quamdiu Epiſcopi ſingulis annis ab eccleſiis ſuis abeſſe poſſint.

Quibus anni temporibus Epiſcopi ab eccleſiis ſuis abeſſe non poſſint.

b c. ſi quis in cleric. 7. q. 1. cõcil. Agathen. cap. 64.

Si quis autem, quod vtinam nunquam eueniat, contra huius decreti diſpoſitionem abfuerit: ſtatuit SS. Synodus præter alias pœnas aduerſus non reſidentes ſub Paulo 3. impoſitas, & innouatas[c]; ac mortalis peccati reatũ quem incurrit: eum pro rata temporis abſentiæ fructus ſuos non facere, nec tuta conſcientia, alia etiam declaratione non ſecuta, illos ſibi detinere poſſe: ſed teneri aut ipſo ceſſante per Superiorem eccleſiaſticum illos fabricę eccleſiarum, aut pauperibus loci erogare: prohibita quacũq; cõuentione, vel cõpoſitione, quæ pro fructibus malè perceptis appellatur: ex qua etiã prædicti fructus in totũ, aut pro parte ei remitterẽtur: nõ obſtantibus quibuſcumq; priuilegijs, cuicũque collegio, aut fabricę cõceſſis.

Pœna Epiſcoporũ abſentiũ à ſe ab eccleſiis ſuis.

c ſeſſ. 6. de refor. cap. 1. c. 2. c. relatũ c. conquerent. c. ex parte. & 3. ſequent. & c. fin. de cler. nõ reſident.

Eadem omninò, etiam quò ad culpam, amiſſionem fructuum, & pœnas de curatis inferioribus, & alijs quibuſcumque, qui beneficium aliquod eccleſiaſticum curam animarum habens, obtinent, ſacroſancta Synodus declarat & decernit: ita tamen, vt quandocumque eos, cauſa prius per Epiſcopum cognita, & probata abeſſe contigerit, vicarium idoneum, ab ipſo Ordinario approbandum cum debita mercedis aſſignatione relinquãt. Diſcedendi

Pœna curatorum inferiorũ qui ab eccleſiis ſuis abſunt.

Inferiores curati quamdiu & quomodo à ſuis eccleſijs ab eſſe poſſint.

autem licentiam in ſcriptis, gratiſq; concedendam vltra bimeſtre tempus, niſi ex graui cauſa, non obtineat. Quod ſi per edictum citati etiam non perſonaliter, contumaces fuerint: liberum eſſe vult Ordinarijs, per cenſuras eccleſiaſticas, & ſequeſtrationem & ſubtractionem, fructuum, aliaq; iuris remedia, etiam vſque ad priuationem, compellere, nec executionem hanc, quolibet priuilegio, licentia, familiaritate, exemptione, etiam ratione cuiu cumq; beneficij, pactione, ſtatuto, etiam iuramento vel quacũque auctoritate confirmato, conſuetudine etiam immemorabili, quæ potius corruptela cenſenda eſt, ſiue appellatione aut inhibitione, etiam in Romana curia, vel vigore Eugenianæ conſtitutionis,[a] ſuſpendi poſſe. Poſtremò tam decretum illud ſub Paulo 3,[b] quam hoc ipſum in cõcilijs prouincialibus, & Epiſcopalibus publicari ſancta Synodus præcipit: cupit enim quæ adeo ex paſtorũ munere, animarumque ſalute ſunt, frequenter omnium auribus, mentibuſque infigi, vt in poſterum, Deo iuuante, nulla temporum iniuria, aut hominum obliuione, aut deſuetudine aboleantur.

a *c. diuina. de priuilegiis in extrauagant., com.*
b *ſeſſ. 6. cap. 1. & 2.*

Super reſidentia curam animarum habentium, & aliorũ reſidere debentium Pij Papæ quarti bulla.

CAP. IX.

IN ſuprema eccleſiæ militantis ſpecula, meritis licet inſufficientibus, diuina diſpoſitione conſtituti, cunctos, non ſolum vigilantia noſtræ commiſſos dominicos greges: ſed etiam ſingulorum paſtorum ſuorũ actus intenſa noſtræ mentis acie colluſtrãtes, ſtudium efficax, operam ſedulam ad hoc omnino ſtatuimus adhibere, vt quemadmodum operoſum ſacri concilij Tridentini progreſſum, felicemque exitum, Domino cooperãte, præſtitimus: ita ſanctiſſima illius decreta, ipſorũ præſertim, qui in Apoſtolicæ ſolicitudinis partẽ vocati ſunt paſtorum officia concernentia, non tepidè, neque diſſimulanter exequantur. Sanè licet in concilio præfato ſaluberrima fuerit ordinatione decretum, quod omnes & ſinguli venerabiles fratres noſtri, Patriarcha, primates. Archiepiſcopi, & Epiſcopi, & alij beneficiati, apud eccleſias ſpõſas ſuas reſidere teneantur: nonnulli tamen, quod non ſine ani-

ne animi noſtri mœrore referimus, adeo ſui gregumque quos olim deperditos, Saluator noſter proprio ſanguine redimere dignatus eſt, ſibi creditorum obliti ſint, vt etiã nunc in alma Vrbe, vel alibi commorantes, & ſacroſancta ſpiritualis matrimonij inter eos, ſuaſque eccleſias ſolemniter contracti iura confundentes, ſponſas ſuas in longa quaſi viduitate relictas, ac prædictas eccleſias quomodocũque ſibi conceſſas inuiſere, & apud illas, vt probos & prouidos patresfamilias decet, reſidere non curent, in perditionem animarum ſuarum, & ſubditorum ſuorum, ac perniciosum exemplum, & ſcandalum plurimorum; nos hanc illorum contumaciam alicuius, etiam temporalis pœnæ metu frangendam, ſeu conuincendam eſſe cenſentes motu proprio, & ex certa ſcientia noſtra, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, omnibus & ſingulis patriarchis, primatibus, Archiepiſcopis, & Epiſcopis, Præfatis, ac alijs quibuſcumq; etiam quauis auctoritate, dignitate, gradu, vel præeminentia, præfulgẽtibus prædictas eccleſias in commendam vel adminiſtrationem, aut alio quouis nomine obtinentibus, & alijs quibuſcumq; beneficiatis curam animarum habẽtibus, qui, iuxta decreti ſuper reſidentia in conſilio prædicto promulgati tenorem [a], perſonalem in ſuis eccleſijs reſidentiam facere tenentur, in virtute ſanctæ obedientiæ, & vltra pœnas in dicto decreto concilij contentas, etiam ſub priuationis eorum à regimine, & adminiſtratione eccleſiarum ſuarum, ac alijs noſtro & pro tempore exiſtentis Romani Pontificis ſucceſſores noſtri arbitrio imponendis pœnis, diſtricté præcipiendo per Apoſtolica ſcripta mãdamus, quatenus omni mora ceſſante in eiuſdem ſuis eccleſijs, iuxta formam, & tenorem dicti concilij perſonaliter reſideãt. Et nihilominus ſi quis mandato noſtro huiuſmodi, quod abſit, non parere contigerit, ne etiam tales abſentes melioris in hac parte conditionis, quàm cęteri in ſuis eccleſijs reſidentes exiſtant, hac noſtra perpetuó valitura ſanctione per præſentes ſtatuimus, & ordinamus, quod deinceps omnia & ſingula mobilia, immobilia, etiam in Vrbe vel eius diſtrictu exiſtentia, & ſe mouentia res & bona, iura & actiones cuiuſcumq; qualitatis, quantitatis, & valoris, ac vbicumq; locorum conſiſtant ad Patriarchas,

a ſeſſ 6. cap. 1. de reforma. & ſeſſ. 23. de refor. cap. 1.

Alia pœna, vl tra eas quæ a concil. Triden. decret. ſunt, cõtra curatos nõ reſidentes.

Primatęs

Primates, Archiepiſcopos, Epiſcopos, & alios quoſcumque, etiam quauis auctoritate, dignitate, gradu & præeminentia præfulgentes, eccleſias prędictas in titulum, vel commendam, ſiue adminiſtrationem, aut alio quouis nomine obtinentes, & alios quoſcumque beneficiatos curam animarum habentes, qui extra prędictas eccleſias, & diœceſes, etiam in Romana curia, aut alibi degentes, & iuxta decretum, & formam concilij huiuſmodi non reſidentes deceſſerint, pertinentia, & per illos ſuarum eccleſiarum, ac quorumcumque monaſteriorum, prioratuum, præpoſiturarum, & aliorum beneficiorum eccleſiaſticorum, cum cura, & ſine cura, ſecularium & regularium, quæ illi quomodolibet obtinuerint, ac fructuum, reddituum, & prouentuum eccleſiaſticorum: necnon penſionum annuarũ ſibi ſuper ſimilibus fructibus, redditibus & prouentibus reſeruatarum, & aſſignatarum occaſione quæſita, etiam ſi facultatem ſpecialem de illis, aut eorum parte teſtandi, & aliàs liberè diſponendi à nobis, & quibuſuis aliis Romanis Pontificibus, prædeceſſoribus & ſucceſſoribus noſtris, etiam cum clauſulis, quod facultates huiuſmodi reuocari nequeant, alijſque irritantibus decretis obtinuerint, & in vim illarum literarum deſuper cõfectarum de rebus & bonis huiuſmodi iam diſpoſuerint, tanquam ſpolia ad cameram Apoſtolicam legitime pertineant, liceatque dilectis filiis moderno, & pro tempore exiſtenti commiſſario noſtro generali, & ſuis dictęque cameræ deputatis in euentuum deceſſus huiuſmodi, ſolitũ inuentarium ſuper rebus, & bonis præfatis conficere, illaque prout de reliquis clericorum ſpolijs fieri ſolet, ad dilecti filij noſtri moderni, & pro tempore exiſtentis generalis theſaurarij manus redigere, dictæq; camerę applicare, cuiuſuis licentia deſuper minimè requiſita. Ac facultates, & deſuper confectas literas prędictas etiã, motu & ſcientia ſimilibus, etiam in recompenſam laborum, & obſequiorum, etiã nobis, & Eccleſiæ Romanæ, dictæque ſedi impenſorum, quomodolibet conceſſas, & etiam iteratis vicibus approbatas, illarum omniũ tenores pręſentibus pro ſufficienter expreſſis, & ad verbum inſertis habentes in euentum obitus huiuſmodi, etiam ſi in Vrbe, aut eius diſtrictu, vel alibi extra ſuas eccleſias, vt præ-

Fructus & reditus beneficiorũ in abſentia nõ legitima percep. ì tanquam ſpolia cameræ apoſtolicæ applicandi ſunt.

fertur cõtigerit, ex nunc prout ex tunc,& è contra in dictę contumaciæ pœnam eiuſdem poteſtatis plenitudine, & tenore reuocamus,caſſamus,& annullamus. Actã eos quàm earum prætextu quomodolibet pro tempore condita,factaq; teſtamenta,codicillos,legata,donationes,& alias diſpoſitiones quaſlibet, etiam ad pias cauſas, vel in remunerationem ſeruitiorum,nulla,& inualida,nulliuſq; roboris,vel momenti fore,neq; quicquam contra pręſentium tenorem ſuffragari. Et ſic per quoſcũque iudices,& commiſſarios quauis auctoritate fungentes,etiam ſanctæ Romanę Eccleſię Cardinales,in quauis inſtantia,ſublata eis.& eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretãdi facultate, iudicari,& definiri debere. Ac quicquid ſecus à quoquam quauis auctoritate ſcienter vel ignorãter attentari cõtigerit, irritum,& inane decernimus. Per hoc autem noſtris,& Romanorum Pontificum prędeceſſorũ noſtrorum ordinationibus, reſeruationibus, & decretis, quo ad Prælatorum,& aliorum beneficiatorum,etiam in ſuis eccleſijs,aut diœceſibus reſidentium, & ibi decedentium,quę etiam ampliamus, & extendimus ad habentes eccleſias in vrbis diſtrictu, ibique reſidentes,& decedentes,ſpolia cameræ applicata Apoſtolicæ,hactenus emanatis,nullatenus præiudicare, neq; quicquam in eis alterare intendimus,ſed ea in ſuo robore ,vt antea, manere volumus,præterquam quò ad eos., qui in ſuis eccleſiis iuxta formam prædicti concilij reſiderint, & ſpecialem licentiã teſtandi habuerint, hanc enim tantùm ſaluam eis eſſe volumus. Ita vt generalis licentia teſtandi eis,quãquam reſidentibus,minimè ſuffragetur, ſed ſola ſpeciali,ſi quam habuerint,tueri ſe poſſint. Cæterum vt præceptum,mandatum,ſtatutum,ordinatio,reuocatio,caſſatio,decretum, & alia præmiſſa,præſenteſq; literæ, ad eorum , quorũ intereſt notitiam deducantur,nulluſque poſſit aliquam illorum ignorantiam prætendere,vel excuſationem allegare, ſed illa perpetuò firma, & illibata permaneant , volumus,& mandamus , quod eædem præſentes in baſilicæ Principis Apoſtolorum de Vrbe , & Cancellariæ noſtræ valuis , ac acie Campi Floræ per aliquem ex curſoribus noſtris affixæ, copia illarum ibi dimiſſa ab ea die omnes perinde arctent , ac ſi illis perſonaliter intimatæ fuiſſent,

Ampliatio prædictæ bullæ.

Ad teſtandũ de reditibus beneficiorũ requiritur ſpecialis licentia.

non

nō obſtātibus præmiſſis, ac in fauorem curialium per fe. rec. Sixtum 4. Leonem 10. Iulium 3, & quoſcumq; alios Rom. Pont. prædeceſſores noſtros, ac etiam per nos editis, & approbatis, necnon alijs literis, conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſq; contrarijs quibuſcumque, Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtri præcepti, mandati, ſtatuti, ordinationis, reuocationis, caſſationis, annulationis, decreti, ampliationis, extentionis, intentionis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Dat. Romæ apud ſanctum Petrum anno incarnationis Dominicæ 1564. ſeptimo Kal. Decemb. Pontificatus noſtri anno quinto.

Super executione concilij Tridentini, & prædictæ bullæ Pij quarti, & quinti conſtitutiones.

CAP. X.

MOtu proprio &c. Cùm tā per ſacroſanctū œcumenicum concilium Tridentinum, quàm etiam per noſtras literas, ſiue bullas etiam deſuper emanatas, & inter alias ſub dat. Romæ apud ſanctum Petrum anno incarnationis Dominicæ 1564. ſeptimo kal. Decemb. Pontificatus noſtri anno quinto, mādatum ſit omnibus Epiſcopis, Archiepiſcopis, & alijs, quibus animarū cura commiſſa eſt, oues ſuas agnoſcere, pro eis ſacrificiū offerre, verbique diuini prædicatione, ſacramentorū adminiſtratione, ac bonorum omnium exemplo paſcere, pauperum aliorumq; miſerabilium perſonarum curā paternam gerere, & ſignanter munera paſtoralia, & eis diligenter incumbere, & aſſiſtere, aliaque facere, quæ in dicto ſacro cōcilio, & in dictis noſtris literis ſiue bullis cōtinentur. Quæ omnia nequaquàm ab eis præſtari, & adimpleri poſſunt, cum gregibus ſuis non inuigilant, neque aſſiſtunt, ſed mercenariorum more oues ſuas deſerūt, & propterea debuiſſent, & deberent omnes, & ſinguli Epiſcopi, Archiepiſcopi, & alij in dignitatibus eccleſiaſticis conſtituti, & præfecti, & quibus animarum cura exiſtit, iuxta diuina præcepta, & prædicti œcumenici concilij, ac prædicta-

Cur mandata ſit paſtoribus reſidentia.

prædictarum noſtrarum literarum,ſeu bullarum vim, formam,continentiam & tenorem ad earum reſpectiué eccleſias diœceſ. ac alia beneficia, quibus perſonalis reſidētia requiritur, ad effectum in eis perſonalem reſidentiam facien. ſeſe contuliſſe,ac omnia,& ſingula in eiſdē præceptis,concilio, & literis ſiue bullis reſpectiué contenta adimpleuiſſe,& obſeruaſſe. Attamē ſicut accepimus multi & multi præfatorū præceptorū & mandatorū contēptores,animarumque ſuarum, propriæ ſalutis immemores in dictis dignitatibus eccleſiaſticis, quibus cura animarū imminet,ac Epiſcopalibus, & Archiepiſcopalibus reſpectiué conſtituti præmiſſa facere, & adimplere hactenus minimé curarunt. ſed diſtulerunt, & differunt in graue animarum ſuarum, gregumque ſibi commiſſorum periculum, & ouium ſuarum pernicioſum exemplum, & ſcandalū,ſententias, cenſuras, & pœnas propterea ſibi inflictas temeré, & damnabiliter incurrendo. Quæ omnia, cùm non ſint coniuentibus oculis, aut impuné prætermittenda ſed grauiter, vt cęteris tranſeant in exemplum, cùm iam per tot menſes inobedientes fuerint, cenſuras præfatas ſuſtinen. motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia,deque poteſtatis noſtræ plenitudine dilecto filio noſtro Alexandro Riario Cameræ Apoſtolicæ generali auditori,cui alias etiam, ſeu prædeceſſori ſuo viuę vocis oraculo commiſimus, vt dictos Epiſcopos, Archiepiſcopos, & alias perſonas eccleſiaſticas, animarum curā habentes non reſidentes pœnas præfatas in dicto cōcilio, & literis,ſiue bullis noſtris contentas incurriſſe declararet, & ad illarum effectualē executionem, aliaque grauiora procederet vocis oraculo commiſimus: tamen quia nonnulla monitoria contra certos Epiſcopos, & alias perſonas præfatas in vim commiſſionis noſtræ huiuſmodi ſibi factæ tunc decreuerat, & relaxauerat, ne in poſterum de illius iuriſdictione dubitari contingat, denuó eidem auditori noſtro nunc officium auditoratus, exercēti auctoritate noſtra committimus, & mandamus, quatenus ſtatim tam cōtra Epiſcopos, Archiepiſcopos, & alios quoſcūque Prælatos,tā in Vrbe, quàm alibi, & vbiq; locorū exiſten. & in proprijs diœceſibus non reſiden. conſtito ſibi, quantum ſufficere videbitur ſummarié, ſimpliciter,

& de

vt vitia, & peccata fugiant; virtutes verò amplectantur, & ſectetur. Hic autem tractatus, vt idem Ambroſius inquit [a], neque nimium prolixus ſit, neq; citò interruptus: ne vel faſtidium derelinquat, vel deſidiam prodat, aut incuriam. Oratio ſeu concio ſit pura, ſimplex, dilucida, atque manifeſta, plena grauitatis, & ponderis, non affectata elegantia, ſed non intermiſſa gratia. Ad quam gratiam concionandi conſequendam plurimum profuerit D. Ioannis Chryſoſtomi Homilias diurna nocturnaque verſare manu. Quot autem concionum ſint genera, quotuplex ſtatus, quæ ſingularum partes, & quomodo formari, & parari debeāt, noſtri inſtituti non eſt hic tradere. Verùm ſi quis illa ſcire deſideret, legat is de formandis ſacris concionibus libros Laurentij Xerezani Theologi, & eccleſiaſticam Rhetoricam de ratione concionandi Ludouici Granatenſis Theologi. Inſignis quoque ſuper hac verbi Dei prædicatione conſtitutio eſt edita in concilio prouinciali Mediolanenſi, præſide Illuſt.[mo] & R.[mo] D. Carolo Borrhomæo Archiepiſcopo [b], quam omnibus paſtoribus in manu eſſe, & diligenter legi optarem.

a d. cap. 22.

Qualis debeat eſſe oratio ſeu concio.

b an. Dn. 1566.

Verùm quia hiſce concionibus multus in Eccleſiam irrepſerat abuſus, idcircò SS. Tridentina Synodus [c] animaduertens Chriſtianę reipublicæ non minus neceſſariā eſſe prædicationem Euangelij, quàm lectionem, & illud præcipuum eſſe Epiſcoporum munus [d]: ſtatuit, & decreuit, omnes Epiſcopos, Archiepiſcopos, Primates, & omnes alios eccleſiarum Prælatos teneri per ſe ipſos, ſi legitimè impediti non fuerint, ad prædicandum ſanctum IESV Chriſti Euangeliū. Si verò contigerit Epiſcopos, & alios prædictos legitimo detineri impedimento: iuxta formam generalis concilij [e] viros idoneos aſſumere teneantur, ad huiuſmodi prædicationis officium ſalubriter exequendum. Si quis autem hoc adimplere cōtempſerit, diſtrictę ſubiàceat vltioni. Archipresbyteri quoque, Plebani, & quicumq; parochiales, vel aliàs curam animarū habentes, qui eccleſias quocumque modo obtinent, per ſe, vel alios idoneos, ſi legitimè impediti fuerint, diebus ſaltem Dominicis, & feſtis ſolennibus plebes ſibi commiſſas pro ſua, & earum capacitate paſcant ſalutaribus verbis:

c Seſſ. 5. de refor. cap. 2.

Præcipuū Epiſcoporum munus eſt prædicare Euangelium.

d Concil. Toleta. 11. cap. 2. c. epiſcopus nullā. diſt. 88. Concil. Carthag. 4. c. 20. Remēſ. cap. 14. Arelatenſ. 4. cap. 10.

e Concil. Lateran. ſub Innocent. 3. cap. 10. c. inter cætera. de officio iud. Ordinarij.

verbis[a]: docendo, quę ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, annuntiandoque eis cum breuitate, & facilitate ſermonis, vitia, quæ eos declinare, & virtutes, quas ſectari oporteat, vt pœnam æternā euadere, & cœleſtē gloriam conſequi valeant. Id verò ſi quis eorum præſtare negligat, etiam ſi ab Epiſcopi iuriſdictione quauis ratione exemptum ſe eſſe prætenderet: etiam ſi Eccleſiæ quouis modo exēptæ dicerentur, aut alicui monaſterio, etiam extra diœceſin exiſtenti, forſan annexæ vel vnitæ, modo re ipſa in diœceſi ſint, prouida paſtoralis Epiſcoporum ſolicitudo nō deſit, ne illud impleatur. Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Itaque vbi ab Epiſcopo moniti trium menſium ſpatio muneri ſuo defuerint, per cenſuras Eccleſiaſticas, ſeu aliàs ad ipſius Epiſcopi arbitrium cogantur, ita vt etiam, ſi ei ſic expedire viſum fuerit, ex beneficiorū fructibus alteri, qui id præſtet, honeſta aliqua merces ſoluatur, donec principalis ipſe reſipiſcens officium ſuum impleat.

a c. ex iis. §. habetur etiam de verb ſignifi in 6. concil. conſtātino. 6. cap. 8. concil. lateran. ſub leō. 10. ſeſſ. 11. concil. Maguntī. 1. cap. 25.

b Hierem. thr. 4.

Paſtores negligentes cōcionari, quomodo puniendi.

Si quæ verò parochiales Eccleſiæ reperiantur ſubiectę monaſterijs in nulla diœceſi exiſtentibus: ſi Abbates, & regulares Prælati in prædictis negligentes fuerint, à metropolitanis, in quorū prouincijs diœceſes ipſæ ſitæ ſunt, tanquam quo ad hoc, Sedis Apoſtolicę delegatis compellantur, neque huius decreti executionem conſuetudo vel exemptio, aut appellatio, aut reclamatio, ſiue recurſus impedire valeat, quouſq; deſuper à competenti iudice, qui ſummariè, & ſola facti veritate inſpecta procedat, cognitum & deciſum fuerit. Regulares verò cuiuſcumque ordinis, niſi a ſuis Superioribus de vita, moribus, & ſcientia examinati, & approbati fuerint, ac de eorum licentia, etiam in Eccleſiis ſuorum ordinum, prædicare nō poſſint[c]: cum qua licentia perſonaliter ſe coram Epiſcopis præſentare, & ab eis benedictionem petere teneātur, antequam prædicare incipiant. In Eccleſijs verò, quæ ſuorum ordinum non ſunt, vltra licentiam ſuorum ſuperiorum, etiam Epiſcopi licentiam habere teneantur[d]: ſine qua in ipſis Eccleſijs non ſuorum ordinum nullo modo prędicare poſſint. Ipſam autem licentiam gratis Epiſcopi concedant.

Regulares quomodo ad prædicandū admitti debeant.

c Conc. Lat. ſub leone, 10. ſeſſ. 11.

d c. excōmunicamus, §. quia verò de hæretic.

Si verò, quod abſit, prędicator errores, aut ſcandala

C diſſemina-

Mali prædicatores quomodo coercendi & puniendi.

diſſeminauerit in populum, etiam ſi in monaſterio ſui vel alterius ordinis prædicet: Epiſcopus ei prædicationē interdicat. Quod ſi hæreſes prædicauerit, contra eum ſecundum iuris diſpoſitionem, aut loci conſuetudinē procedat, etiam ſi prædicator ipſe generali, vel ſpeciali priuilegio exemptum ſe eſſe prętenderet. Quo caſu Epiſcopus auctoritate Apoſtolica, & tanquam ſedis Apoſtolicæ delegatus procedat. Curent autem Epiſcopi, ne quis prædicator, vel ex falſis informationibus, vel aliàs calūnioſè vexetur, iuſtámve de eis conquerendi occaſionem habeat.

Caueant præterea Epiſcopi, ne aliquem vel eorum, qui cum ſint nomine regulares, extra clauſtra tamen & obedientiam religionum ſuarum viuunt, vel presbyterorū ſecularium, niſi ipſis noti ſint, & moribus atque doctrina probati, etiam quorumlibet priuilegiorum prætextu in ſua ciuitate vel diœceſi prędicare permittant, donec ab ipſis Epiſcopis ſuper ea re ſancta Sedes Apoſtolica conſulatur: à qua priuilegia huiuſmodi, niſi tacita veritate, & expreſſo mendacio ab indignis extorqueri, veriſimile non eſt.

Quæſtuarij ad prædicandū non ſunt admittendi.

Quæſtores verò eleēmoſynarij, qui etiā vulgò quæſtuarij dicuntur, cuiuſcumq; conditionis exiſtant, nullo modo, nec per ſe, nec per alium prædicare pręſumant, & contrafacientes, ab Epiſcopis, & Ordinariis locorū, priuilegiis quibuſcumq; non obſtantibus, opportunis remedijs omnino arceantur.[a]

Et quia hoc prędicationis munus Epiſcoporum præcipuum eſt, vt ſuprà dictum eſt, cupiens prędicta ſancta Synodus Tridentina quò frequentius poſſit ad fidelium ſalutem exerceri, prædictos canones aptius præſentium temporum vſui accommodādo mandat[b], vt in Eccleſia ſua ipſi per ſe, aut, ſi legitimè impediti fuerint, per eos, quos ad prędicationis munus aſſument, in aliis autē Eccleſijs per parochos, ſiue ijs impeditis, per alios ab Epiſcopo, impenſis eorum, qui eas pręſtare, vel tenentur, vel ſolent, deputādo in ciuitate, aut in quacumq; parte diœceſis, cenſebunt expedire, ſaltem omnibus Dominicis, & ſolemnibus diebus feſtis, tempore autem ieiunorum quadrageſimę, & aduentus Domini quotidie, vel ſaltem

Quando parochis concionandum ſit.

a c. cum ex eo. de pœniten. c. vt officiū. §. cōpeſcendi. de heret in 6. de. abuſionibus. de pœnit. n.

b cap 4 de reform. ſeſſ. 24.

tribus in hebdomada diebus, ſi ita oportere duxerint, ſacras ſcripturas diuinamque legem annuntient; & aliàs quotieſcumq; id opportunè fieri poſſe iudicauerint. Moneatque Epiſcopus populum diligẽter, teneri vnũquemque parochiæ ſuæ intereſſe, vbi commodè id fieri poteſt, ad audiendum verbum Dei [a], nullus autem ſecularis ſiue regularis, etiam in eccleſijs ſuorum ordinum, contradicente Epiſcopo prædicare præſumat. Iidem etiam ſaltem dominicis, & alijs feſtiuis diebus pueros in ſingulis parochijs fidei rudimenta, & obedientiam erga Deum, & parẽtes, diligenter ab ijs, ad quos ſpectabit doceri curabũt, & ſi opus ſit, etiã per cenſuras eccleſiaſticas compellent: non obſtantibus priuilegijs, & conſuetudinibus.

[a] c. omnes. c ſacerd. de conſecrat. d. ſt. 1. cano. apoſto. cap. 10. concil. carthag. 4. ca. 24.

Quid pueris dieb. us dominicis & feſtis docendum.

Vt autem fidelis populus ad ſuſcipienda ſacramenta maiori cum reuerentia, atque animi deuotione accedat, præcipit eadem ſancta Synodus [b] Epiſcopis omnibus, vt non ſolùm, cùm hęc per ſe ipſos erunt populo adminiſtranda, prius illorum vim, & vſum pro ſuſcipientiũ captu explicent, ſed etiam idem à ſingulis parochis piè, prudenterque etiam lingua vernaçula, ſi opus ſit, & commode fieri poterit, ſeruari ſtudeant, iuxta formam à ſancta Synodo in catecheſi ſingulis ſacramentis pręſcribẽdam: quam Epiſcopi in vulgarem linguam fideliter verti atque à parochis omnibus populo exponi curabũt: necnon vt inter miſſarum ſolemnia, aut diuinorum celebrationem, ſacra eloquia, & ſalutis monita eadem vernacula lingua ſingulis diebus feſtis, vel ſolemnibus explanent: eademq; in omnium cordibus, poſtpoſitis inutilibus quæſtionibus inſerere, atque eos in lege Domini erudire ſtudeant.

Quid populo docendum ſit, vt dignè ſacramenta ſuſcipiat.

[b] d. ſeſſ. 24 de refor. cap. 7.

Catechiſmus Synodi Tridẽtina.

Cęterum omnes verbi Dei concionatores memores ſint illius, quod D. Ioan. Chryſoſtomus [c], ipſis dici voluit in hæc verba [c]: Malus ſacerdos de ſacerdotio ſuo crimen acquirit, non dignitatem. In iudicio enim tuo ſedes: ſiquidem bene vixeris, & bene docueris, populum inſtruis: Si bene docueris, & malè vixeris, tui ſolius cõdemnator eris. Nam bene viuendo, & bene docendo, populum inſtruis, quomodo viuere debeat: Bene autem docendo, & malè viuendo; Deum inſtruis quomodo te debeat condemnare.

[c] Hom. 43. ad cap. 23. Matth. & in c. multi. diſt. 40.

Quis bonus. & quis malus ſit cõcionator.

 Ad ſermo-

innouare, quemadmodum virtute præſentis decreti innouat: ac vlterius pro firmiori eorundem reſidentia, & reformandis in eccleſia moribus, in hunc qui ſequitur modum ſtatuere, atque ſancire. Si quis à patriarchali, primatiali, metropolitana, ſeu cathedrali eccleſia, ſibi quocumq; titulo cauſa, nomine, ſeu iure commiſſa, quacumq; ille dignitate, gradu, & præeminētia præfulgeat, legitimo impedimēto, ſeu iuſtis & rationabilibus cauſis ceſſantibus, ſex menſibus continuis,[a] extra ſuam diœceſim morādo abfuerit, quartæ partis fructuum vnius anni fabricæ eccleſiæ. & pauperibus loci, per Superiorem eccleſiaſticum applicandorum, pœnam ipſo iure incurrat. Quod ſi per alios ſex menſes in huiuſmodi abſentia perſeuerauerit, aliam quartam partem fructuum ſimiliter applicandam eo ipſo amittat. Creſcente verò contumacia, vt ſeueriore ſacrorum canonum cenſuræ ſubijciatur, metropolitanus ſuffraganeos Epiſcopos abſentes: metropolitanum verò abſentem ſuffraganeus Epiſcopus antiquior reſidens, pœna interdicti ingreſſus eccleſię eo ipſo incurrenda infra tres menſes per literas, ſeu nuntium Romano Pōtifici denuntiare teneatur: qui in ipſos abſentes, prout cuiuſque maior, aut minor contumacia exegerit, ſuæ ſupremæ ſedis auctoritate animaduertere, & eccleſiis ipſis de paſtoribus vtilioribus prouidere poterit,[b] ſicut in Domino nouerit ſalubriter expedire.

Epiſcoporū ab eccleſiis ſuis abſentia quando & quomodo punienda.

a arg. c. ex tue de cle. nō reſid.

b c. relatū, c. ex parte & 3. ſequen. & c. fin. de cleric. non reſiden.

Epiſcopis inferiores quæuis beneficia eccleſiaſtica perſonalem reſidentiam de iure, ſiue conſuetudine exigentia in titulum, ſiue commendam obtinentes, ab eorum ordinarijs, quemadmodum eis pro bono eccleſiarum regimine. & diuini cultus augmento, locorum, & perſonarū qualitate penſata, expediens videbitur opportunis iuris remedijs reſidere cogātur,[c] nulliq; priuilegia, ſeu indulta perpetua de non reſidendo, aut de fructibus in abſentia percipiendis ſuffragentur, Indulgentijs verò, & diſpēſationibus tēporalibus, ex veris & rationabilibus cauſis tantum conceſſis, & coram Ordinario legittime probādis in ſuo robore permanſuris: quibus caſibus nihilominus officium ſit Epiſcoporum, tanquàm in hac parte à ſede Apoſtolica delegatorum, prouidere, vt per deputationem idoneorum vicariorum, & congruæ portionis

Habentes beneficia perſonalē reſidentiam exigentia ad hāc faciendā compellendi ſunt. concil. Trid. ſeſſ. 6. de refor. cap. 2.

c c. ex parte, c. inter c. ex tua. c. conquerente. & c. fin. de cleric. nō reſid.

fructuũ aſſignationẽ, cura animarũ nullatenus negligatur: [a] nemini quoad hoc priuilegio, ſeu exceptione quacumque ſuffragante.

Cùm autẽ præcepto diuino mandatũ ſit omnibus, quibus animarum cura cõmiſſa eſt, oues ſuas agnoſcere[b], pro his ſacrificiũ offerre, verbiq; diuini prędicatione, ſacramentorũ adminiſtratione, ac bonorũ omniũ operum exemplo paſcere, pauperum, aliarũq; miſerabiliũ perſonarum curam paternam gerere, & in cętera munia paſtoralia incumbere, quę omnia nequaquam ab ijs præſtari, & impleri poſſunt, qui gregi ſuo nõ inuigilant, neq; aſſiſtũt, ſed mercenariorum more deſerũt[c]: SS. Tridentina Synodus eos admonet, & hortatur[d], vt diuinorum præceptorũ memores, factiq; forma gregis[e], in iudicio, & veritate paſcant & regant. Ne verò ea quæ de reſidentia ſanctè, & vtiliter iam ante ſub felicis recordationis Paulo 3. ſancita fuerant[f], in ſenſus à SS. Synodi mẽte alienos traherentur, ac ſi vigore illius decreti quinq; menſibus cõtinuis abeſſe liceret, illis inhærendo declarauit eadẽ SS. Synodus ſub Pio 4. omnes patriarchalibus, primitialibus, metropolitanis ac cathedralibus eccleſiis quibuſcũque, quocũq; nomine, & titulo præfectos, etiã ſi ſanctæ Romanę eccleſiæ Cardinales ſint, obligari ad perſonalem in ſua eccleſia, vel diœceſi reſidentiã, vbi iniuncto ſibi officio defungi teneãtur: neq; abeſſe poſſe, niſi ex cauſis & modis infraſcriptis. Nã cùm Chriſtiana charitas vrgẽs neceſſitas, debita obediẽtia, ac euidens eccleſię vel reipublicę vtilitas[g], aliquos nonnũquam abeſſe poſtulẽt, & exigant: decernit eadẽ SS. Synodus, has legitimę abſentiæ cauſas à beatiſſimo Romano Pontifice, aut à metropolitano, vel eo abſente, ſuffraganeo Epiſcopo antiquiori reſidẽte, qui idẽ metropolitani abſentiam probare debebit, in ſcriptis eſſe approbandas: niſi cùm abſentia inciderit propter aliquod munus, & reipublicæ officium, epiſcopatibus adiũctum: cuius quoniam cauſæ ſunt notorię, & interdum repentinę, ne eas quidem ſignificari metropolitano neceſſe erit: Ad eũdem tamẽ cũ cõcilio prouinciali ſpectabit iudicare de licẽtijs à ſe, vel ſuffraganeo datis, & videre, ne quis eo iure abutatur: & vt pœnis canonicis errãtes puniãtur. Interea meminerint diſceſſuri, ita ouibus ſuis prouidendum,

a c. fin. de inſcrip. in 6. c. cũ ex eo. de elect. in 6. c. beneficium. de regularibus. in 6.

Quid faciendũ curam animarum habẽtibus.

b Ioan. 21. Act. 20 c. Epheſiis. diſt. 43. c. ſicut. 7. q. 1. c. in ſcripturis. c. qui epiſcopatũ. c. licet. 8. q. 1.

c Ioan. 10. c. ſit rector. diſt. 43.

d ſeſſ. 23. de reform. cap. 1.

e 1. Petri 5.

f ſeſſ. 6. de reform. cap. 1.

Cauſæ propter quas ab eccleſiis ſuis Epiſcopi abeſſe poſſint.

g c. relatum. c. inter. c. ad audientiã de cleric. nõ reſid. c. vnico. eodẽ tit. in 6. c. ad ſupplicationem. de renuntia. c. quorundã diſt. 74. c. præſentium. 7. q. 1.

dendum, vt quantũ fieri poterit, ex ipſorũ abſentia nullũ damnum accipiant[a]: Quoniam autem qui aliquantiſper tantum abſunt, ex veterum canonum ſententia non videntur abeſſe, quia ſtatim reuerſuri ſunt: SS. Synodus vult, illud abſentiæ ſpatium ſingulis annis, ſiue continuum, ſiue interruptũ, extra prędictas cauſas, nullo pacto debere duos aut ad ſummum tres meſes excedere: & haberi rationem vt id æqua ex cauſa fiat, & abſque vllo gregis detrimento, quod an ita ſit, abſcedentium, conſcientiæ relinquit, quam ſperat religioſam, & timoratã fore, cum Deo corda pateant, cuius opus non fraudulẽter agere, ſuo periculo tenentur. Eoſdem interim admonet, & in Domino hortatur, ne per illius tẽporis ſpatiũ, Dominici Aduentus, Quadrageſimæ, Natiuitatis, Reſurrectionis Domini, Pentecoſtes [b], item, & corporis Chriſti diebus, quibus refici maximé, & in Domino gaudere paſtoris pręſentia oues debeant, & ipſi ab eccleſia ſua cathedrali vllo pacto abſint, niſi epiſcopalia munia in ſua diœceſi eos alio vocent.

a c. cum ex eo. de elect. in 6. c. beneficium. de regul. in 6. concil. Sardicenſ. cap. 4.

Quamdiu Epiſcopi ſingulis annis ab eccleſiis ſuis abeſſe poſſint.

Quibus anni temporibus Epiſcopi ab eccleſiis ſuis abeſſe non poſſint.

b c. ſi quis in cleric. 7. q. 1. concil. Agathen. cap. 64.

Si quis autem, quod vtinam nunquam eueniat, contra huius decreti diſpoſitionem abfuerit: ſtatuit SS. Synodus præter alias pœnas aduerſus non reſidentes ſub Paulo 3. impoſitas, & innouatas [c], ac mortalis peccati reatũ quem incurrit: eum pro rata temporis abſentiæ fructus ſuos non facere, nec tuta conſcientia, alia etiam declaratione non ſecuta, illos ſibi detinere poſſe: ſed teneri aut ipſo ceſſante per Superiorem eccleſiaſticum illos fabricę eccleſiarum, aut pauperibus loci erogare: prohibita quacũq; cõuentione, vel cõpoſitione, quæ pro fructibus malè perceptis appellatur: ex qua etiã prædicti fructus in totũ, aut pro parte ei remitterẽtur: nõ obſtantibus quibuſcumq; priuilegijs, cuicũque collegio, aut fabricę cõceſſis.

Pœna Epiſcoporũ abſentiũ ſe ab eccleſiis ſuis.

c ſeſſ. 6. de refor. cap. 1. c. 2. c. relatũ c. conquerent. c. ex parte. & 3. ſequent. & c. fin. de cler. nõ reſident.

Eadem omninò, etiam quò ad culpam, amiſſionem fructuum, & pœnas de curatis inferioribus, & alijs quibuſcumque, qui beneficium aliquod eccleſiaſticum curam animarum habens, obtinent, ſacroſancta Synodus declarat & decernit: ita tamen, vt quandocumque eos, cauſa prius per Epiſcopum cognita, & probata abeſſe contigerit, vicarium idoneum, ab ipſo Ordinario approbandum cum debita mercedis aſſignatione relinquãt. Diſcedendi

Pœna curatorum inferiorũ qui ab eccleſiis ſuis abſunt.

Inferiores curati quamdiu & quomodo à ſuis eccleſijs abeſſe poſſint.

autem licentiam in ſcriptis, gratiſq; concedendam vltra bimeſtre tempus, niſi ex graui cauſa, non obtineãt. Quod ſi per edictum citati etiam non perſonaliter, contumaces fuerint: liberum eſſe vult Ordinarijs, per cenſuras eccleſiaſticas, & ſequeſtrationem & ſubtractionem fructuum, aliaq; iuris remedia, etiam vſque ad priuationem, compellere, nec executionem hanc, quolibet priuilegio, licentia, familiaritate, exemptione, etiam ratione cuiuſcumq; beneficij, pactione, ſtatuto, etiam iuramento vel quacũque auctoritate confirmato, conſuetudine etiam immemorabili, quæ potius corruptela cenſenda eſt, ſiue appellatione aut inhibitione, etiam in Romana curia, vel vigore Eugenianæ conſtitutionis,[a] ſuſpendi poſſe. Poſtremò tam decretum illud ſub Paulo 3,[b] quam hoc ipſum in cõcilijs prouincialibus, & Epiſcopalibus publicari ſancta Synodus præcipit: cupit enim quæ adeo ex paſtorũ munere, animarumque ſalute ſunt, frequenter omnium auribus, mentibuſque infigi, vt in poſterum, Deo iuuante, nulla temporum iniuria, aut hominum obliuione, aut deſuetudine aboleantur.

a *c. diuina. de priuilegiis in extrauagant. com.*
b *ſeſſ. 6. cap. 1. & 2.*

Super reſidentia curam animarum habentium, & aliorũ reſidere debentium Pij Papæ quarti bulla.

CAP. IX.

IN ſuprema eccleſiæ militantis ſpecula, meritis licet inſufficientibus, diuina diſpoſitione conſtituti, cunctos, non ſolum vigilantia noſtræ commiſſos dominicos greges: ſed etiam ſingulorum paſtorum ſuorũ actus intenſa noſtræ mentis acie colluſtrãtes, ſtudium efficax, operam ſedulam ad hoc omnino ſtatuimus adhibere, vt quemadmodum operoſum ſacri concilij Tridentini progreſſum, felicemque exitum, Domino cooperãte, præſtitimus: ita ſanctiſſima illius decreta, ipſorũ præſertim, qui in Apoſtolicæ ſolicitudinis partẽ vocati ſunt paſtorum officia concernentia, non tepidè, neque diſſimulanter exequantur. Sanè licet in concilio præfato ſaluberrima fuerit ordinatione decretum, quod omnes & ſinguli venerabiles fratres noſtri, Patriarcha, primates, Archiepiſcopi, & Epiſcopi, & alij beneficiati, apud eccleſias ſpõſas ſuas reſidere teneantur: nonnulli tamen, quod non ſine ani-

ne animi noſtri mœrore referimus, adeo ſui gregumque quos olim deperditos, Saluator noſter proprio ſanguine redimere dignatus eſt, ſibi creditorum obliti ſunt, vt etiã nunc in alma Vrbe, vel alibi commorantes, & ſacroſancta ſpiritualis matrimonij inter eos, ſuaſque eccleſias ſolemniter contracti iura confundentes, ſponſas ſuas in longa quaſi viduitate relictas, ac prædictas eccleſias quomodocũque ſibi conceſſas inuiſere, & apud illas, vt probos & prouidos patresfamilias decet, reſidere non curent, in perditionem animarum ſuarum, & ſubditorum ſuorum, ac perniciosum exemplum, & ſcandalum plurimorum: nos hanc illorum contumaciam alicuius, etiam temporalis pœnæ metu frangendam, ſeu conuincendam eſſe cenſentes motu proprio, & ex certa ſcientia noſtra, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, omnibus & ſingulis patriarchis, primatibus, Archiepiſcopis, & Epiſcopis, Præfatis, ac alijs quibuſcumq; etiam quauis auctoritate, dignitate, gradu, vel præeminentia, præfulgẽtibus prædictas eccleſias in commendam vel adminiſtrationem, aut alio quouis nomine obtinentibus, & alijs quibuſcumq; beneficiatis curam animarum habẽtibus, qui, iuxta decreti ſuper reſidentia in conſilio prædicto promulgati renorem [a], perſonalem in ſuis eccleſijs reſidentiam facere tenentur, in virtute ſanctæ obedientię, & vltra pœnas in dicto decreto concilij contentas, etiam ſub priuationis eorum à regimine, & adminiſtratione eccleſiarum ſuarum, ac alijs noſtro & pro tempore exiſtentis Romani Pontificis ſucceſſores noſtri arbitrio imponendis pœnis, diſtrictẽ præcipiendo per Apoſtolica ſcripta mãdamus; quatenus omni mora ceſſante in eiuſdem ſuis eccleſijs, iuxta formam, & tenorem dicti concilij perſonaliter reſideãt. Et nihilominus ſi quis mandato noſtro huiuſmodi, quod abſit, non parere contigerit, ne etiam tales abſentes melioris in hac parte conditionis, quàm cęteri in ſuis eccleſijs reſidentes exiſtant, hac noſtra perpetuó valitura ſanctione per præſentes ſtatuimus, & ordinamus, quod deinceps omnia & ſingula mobilia, immobilia, etiam in Vrbe vel eius diſtrictu exiſtentia, & ſe mouentia res & bona, iura & actiones cuiuſcumq; qualitatis, quantitatis, & valoris, ac vbicumq; locorum conſiſtant ad Patriarchas,

a Seſſ. 6. cap. 1. de reforma. & ſeſſ. 23. de refor. cap. 1.

Alia pœna, vl tra eas quæ a concil. Tridẽn. decret. ſunt, cõtra curatos nõ reſidentes.

Primatęs

Primates, Archiepiſcopos, Epiſcopos, & alios quoſcumque, etiam quauis auctoritate, dignitate, gradu & præeminentia præfulgentes, eccleſias prędictas in titulum, vel commendam, ſiue adminiſtrationem, aut alio quouis nomine obtinentes, & alios quoſcumque beneficiatos curam animarum habentes, qui extra prędictas eccleſias, & diœceſes, etiam in Romana curia, aut alibi degentes, & iuxta decretum, & formam concilij huiuſmodi non reſidentes deceſſerint, pertinentia, & per illos ſuarum eccleſiarum, ac quorumcumque monaſteriorum, prioratuum, præpoſiturarum, & aliorum beneficiorum eccleſiaſticorum, cum cura, & ſine cura, ſecularium & regularium, quæ illi quomodolibet obtinuerint, ac fructuum, redditutuum, & prouentuum eccleſiaſticorum: necnon penſionum animarũ ſibi ſuper ſimilibus fructibus, redditibus & prouentibus reſeruatarum, & aſſignatarum occaſione quæſita, etiam ſi facultatem ſpecialem de illis, aut eorum parte teſtandi, & aliàs liberè diſponendi à nobis, & quibuſuis aliis Romanis Pontificibus, prædeceſſoribus, & ſucceſſoribus noſtris, etiam cum clauſulis, quod facultates huiuſmodi reuocari nequeant, alijſque irritantibus decretis obtinuerint, & in vim illarum literarum deſuper cõfectarum de rebus & bonis huiuſmodi iam diſpoſuerint, tanquam ſpolia ad cameram Apoſtolicam legitimè pertineant, liceatque dilectis filiis moderno, & pro tempore exiſtenti commiſſario noſtro generali, & ſuis dictęque cameræ deputatis in euentuum deceſſus huiuſmodi, ſolitũ inuentarium ſuper rebus, & bonis præfatis conficere, illaque prout de reliquis clericorum ſpolijs fieri ſolet, ad dilecti filij noſtri moderni, & pro tempore exiſtentis generalis theſaurarij manus redigere, dictæq; camerę applicare, cuiuſuis licentia deſuper minimè requiſita. Ac facultates, & deſuper confectas literas prędictas etiã, motu & ſcientia ſimilibus, etiam in recompenſam laborum, & obſequiorum, etiã nobis, & Eccleſiæ Romanæ, dictæque ſedi impenſorum, quomodolibet conceſſas, & etiam iteratis vicibus approbatas, illarum omniũ tenores pręſentibus pro ſufficienter expreſſis, & ad verbum inſertis habentes in euentum obitus huiuſmodi, etiam ſi in Vrbe, aut eius diſtrictu, vel alibi extra ſuas eccleſias, vt præfertur

Fructus & reditus beneficiorũ in abſentia nõ legitima percep. tanquam ſpolia cameræ apoſtolicæ applicandi ſunt.

ſertur cõtigerit, ex nunc prout ex tunc, & è contra in dictę contumaciæ pœnam eiuſdem poteſtatis plenitudine, & tenore reuocamus, caſſamus, & annullamus. Ac tã eos quàm earum prætextu quomodolibet pro tempore condita, factaq; teſtamenta, codicillos, legata, donationes, & alias diſpoſitiones quaſlibet, etiam ad pias cauſas, vel in remunerationem ſeruitiorum, nulla, & inualida, nulliuſq; roboris, vel momenti fore, neq; quicquam contra pręſentium tenorem ſuffragari. Et ſic per quoſcũque iudices, & commiſſarios quauis auctoritate fungentes, etiam ſanctæ Romanę Eccleſię Cardinales, in quauis inſtantia, ſublata eis. & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretãdi facultate, iudicari, & definiri debere. Ac quicquid ſecus à quoquam quauis auctoritate ſcienter vel ignorãter attentari cõtigerit, irritum, & inane decernimus. Per hoc autem noſtris, & Romanorum Pontificum prędeceſſorũ noſtrorum ordinationibus, reſeruationibus, & decretis, quo ad Prælatorum, & aliorum beneficiatorum, etiam in ſuis eccleſijs, aut diœceſibus reſidentium, & ibi decedentium, quę etiam ampliamus, & extendimus ad habentes eccleſias in vrbis diſtrictu, ibique reſidentes, & decedentes, ſpolia cameræ applicata Apoſtolicæ, hactenus emanatis, nullatenus præiudicare, neq; quicquam in eis alterare intendimus, ſed ea in ſuo robore, vt antea, manere volumus, præterquam quò ad eos, qui in ſuis eccleſiis iuxta formam prædicti concilij reſiderint, & ſpecialem licentiã teſtandi habuerint, hanc enim tantùm ſaluam eis eſſe volumus. Ita vt generalis licentia teſtandi eis, quãquam reſidentibus, minimè ſuffragetur, ſed ſola ſpeciali, ſi quam habuerint, tueri ſe poſſint. Cæterum vt præceptum, mandatum, ſtatutum, ordinatio, reuocatio, caſſatio, decretum, & alia præmiſſa, præſenteſq; literæ, ad eorum, quorũ intereſt notitiam deducantur, nulluſque poſſit aliquam illorum ignorantiam prætendere, vel excuſationem allegare, ſed illa perpetuò firma, & illibata permaneant, volumus, & mandamus, quod eædem præſentes in baſilicæ Principis Apoſtolorum de Vrbe, & Cancellariæ noſtræ valuis, ac acie Campi Floræ per aliquem ex curſoribus noſtris affixæ, copia illarum ibi dimiſſa ab ea die omnes perinde arctent, ac ſi illis perſonaliter intimatæ fuiſſent, non

Ampliatio prædictæ bullæ.

Ad teſtandũ de reditibus beneficiorũ requ. itur ſpecialis licentia.

prædictarum noſtrarum literarum, ſeu bullarum vim, formam, continentiam & tenorem ad earum reſpectiué eccleſias diœceſ. ac alia beneficia, quibus perſonalis reſidẽtia requiritur, ad effectum in eis perſonalem reſidentiam facien. ſeſe contuliſſe, ac omnia, & ſingula in eiſdẽ præceptis, concilio, & literis ſiue bullis reſpectiué contenta adimpleuiſſe, & obſeruaſſe. Attamẽ ſicut accepimus multi & multi præfatorũ præceptorũ & mandatorũ contẽptores, animarumque ſuarum, propriæ ſalutis immemores in dictis dignitatibus eccleſiaſticis, quibus cura animarũ imminet, ac Epiſcopalibus, & Archiepiſcopalibus reſpectiué conſtituti præmiſſa facere, & adimplere hactenus minimé curarunt. ſed diſtulerunt, & differunt in graue animarum ſuarum, gregumque ſibi commiſſorum periculum, & ouium ſuarum pernicioſum exemplum, & ſcandalũ, ſententias, cenſuras, & pœnas propterea ſibi inflictas temeré, & damnabiliter incurrendo. Quæ omnia, cùm non ſint coniuentibus oculis, aut impuné prætermittenda ſed grauiter, vt cęteris tranſeant in exemplum, cùm iam per tot menſes inobedientes fuerint, cenſuras præfatas ſuſtinen. motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia, deque poteſtatis noſtræ plenitudine dilecto filio noſtro Alexandro Riario Cameræ Apoſtolicæ generali auditori, cui aliàs etiam, ſeu prædeceſſori ſuo viuę vocis oraculo commiſimus, vt dictos Epiſcopos, Archiepiſcopos, & alias perſonas eccleſiaſticas, animarum curã habentes non reſidentes pœnas præfatas in dicto cõcilio, & literis, ſiue bullis noſtris contentas incurriſſe declararet, & ad illarum effectualẽ executionem, aliaque grauiora procederet vocis oraculo commiſimus: tamen quia non nulla monitoria contra certos Epiſcopos, & alias perſonas præfatas in vim commiſſionis noſtræ huiuſmodi ſibi factæ tunc decreuerat, & relaxauerat, ne in poſterum de illius iuriſdictione dubitari contingat, denuó eidem auditori noſtro nunc officium auditoratus, exercẽti auctoritate noſtra committimus, & mandamus, quatenus ſtatim tam cõtra Epiſcopos, Archiepiſcopos, & alios quoſcũque Prælatos, tã in Vrbe, quàm alibi, & vbiq; locorũ exiſten. & in proprijs diœceſibus non reſiden. conſtito ſibi, quantum ſufficere videbitur ſummariè, ſimpliciter, & de

& de plano ſola veritate inſpecta, & manu regia de inobedietia propria vſque ad ſententiam excluſiue procedat, & deinde nobis referat, vt nos in conſiſtorio noſtro ſecreto de fratrum noſtrorum conſilio, vt moris eſt, ad ſententiam priuationis, & depoſitionis Prælatorũ inobedientium huiuſmodi procedere valeamus, prout procedere intendimus. Quo verò ad alios curam animarũ habentes vſq; ad ſententiam incluſiuè procedat, & exequatur iuxta formam, & tenorem dicti concilij, & literarum noſtrarum prędictarum, cum eiſdẽ facultatibus, vt ſupra, ac alia faciat, & exequatur, prout in dictis literis ſiue bullis continetur, cum poteſtate, citãdi, inhibendi, excõmunicandi, ſuſpendendi à diuinis, declarandi, interdicẽdi, aggrauandi, reaggrauandi, carcerandi, & brachium ſæculare decernendi, relaxandi, & exequendi, aliaque faciendi neceſſaria quomodolibet, & opportuna. Contrarijs quibuſcumque non obſtantibus: & quod pręſentis noſtri Motus proprij ſola ſignatura ſufficiat; ac vbique fidem faciat in iudicio, & extra, regula contraria & alijs quibuſcumque, quibus omnibus expreſsè derogamus, non obſtantibus.

Epiſcopi nolẽtes reſidere, quomodo Epiſcopatu ſuo priuandi & deponendi ſunt. Inferioribus curatis reſidere nolẽtibus, quæ pœna infligẽda.

Pij verò quinti contra omnes eccleſiaſticas perſonas curam animarum habentes, conſtitutio hæc eſt:

Motu proprio, &c. Cùm aliàs per felic. rec. Pium 4. prædeceſſorem noſtrum iuxta formam concilij Tridentini, & aliarum bullarum emanatarum, tã ab ipſo Pio prædeceſſore noſtro, quàm alijs Rom. Pontif. Motu proprio cuius tenores pro expreſſis haberi volumus, ex ipſius certa ſcientia, & de Apoſtolicę poteſtatis plenitudine fuerit mandatum dilecto filio Alexandro Riario noſtro, & curię cauſarum Cameræ Apoſtolicæ generali Auditori, vt omnes Epiſcopos, Archiepiſcopos, Patriarchas, & alias eccleſiaſticas perſonas curam animarum habentes, nõ reſidentes pœnas in dicto concilio, & bullis contentas incurriſſe declararet, & ad illarum effectum executioni demandentur per eũdem Alexandrum Auditorem noſtrũ, & vt ne de eius iuriſdictione in poſterum dubitari cõtingat: denuo eidem Auditori noſtro auctoritate noſtra cõmittimus, & mandamus, quatenus ſtatim, tam contra Epiſcopos quàm Archiepiſcopos, & alios quoſcũque Prælatos tam in Vrbe, quàm alibi, & vbiq; locorum exiſten-

Renouat Pius 5. commiſſionẽ datam à Pio 4. contra non reſidentes.

Innouat Pius 5. formam procedẽdi & pœnas à Pio 4. conſtitutas cõtra non reſid.

& in

& in proprijs diœceſ. non reſiden. conſtito ſibi quantũ ſuffi.c.e videbitur ſummarie, ſimpliciter, & de plano, ſola veritate inſpecta, & manu regia de inobedientia propria vſq; ad ſententiam excluſiue procedat, & deinde nobis referat, vt nos in conſiſtorio noſtro ſecreto de fratrũ noſtrorum conſilio, vt moris eſt, ad ſententiam priuationis, & depoſitionis Prælatorum inobedientium huiuſmodi procedere valeamus, prout procedere intendimus: quò verò ad alios curam animarum habẽtes vſq; ad ſententiam incluſiuè procedat, & exequatur iuxta formam, & tenorem dicti concilij, & literarum noſtrarum præfatarum, cum eiſdem facultatibus, vt ſuprà, & alia faciat & exequatur prout in dictis literis, ſiue bullis continetur, cũ poteſtate citandi, inhibendi, excommunicandi, ſuſpendẽdi a diuinis, declarandi, interdicendi, aggrauãdi, reaggrauandi, carcerandi, & brachium ſęculare decernẽdi, relaxandi, & exequendi, aliaque faciendi neceſſaria quomodolibet, & opportuna, contrarijs quibuſcũque non obſtantibus. Et quòd præſentis noſtri Motus proprij ſola ſignatura ſufficiat, ac vbique fidem faciat in iudicio, & extra regula contraria, & alijs quibuſcũque, quibus omnibus expreſsè derogamus, non obſtantibus. Die decima Iunij. 1566. Porrò de canonicorũ & aliorũ beneficiatorum reſidentia, quia ad ſermonẽ populo faciendum non videntur obligari, hic nil dicendũ putamus, ſed alibi opportunitatem nacti aliquid dicemus.[a]

a *Vide infra lib.4.ca.17.18. 24.25.26.& 27.& alterum noſtrum ſpecu. de malor. hor. ſęp cauſ. lib.1. cap.16 & ſequen. lib 2.c. 10.11.16.& 17.lib.3.c.7. 20.21.*

De colloquio familiari. CAP. XI.

QVoniam à Salomone dictum eſt[b]: Qui cuſtodit os ſuum, cuſtodit animã ſuam, qui autem incõſideratus eſt ad loquendum, ſentiet mala, idcirco, quomodo clerici os ſuũ cuſtodire debeãt deinceps agere inſtituimus. Nam vt ſupra diximus; primum officiũ honeſtatis D. Ambroſius modo loquendi, & ſermoni tribuit. Dabunt igitur inprimis operam omnes clerici, vt ſermo eorum in colloquio familiari ſit opportunus, Salomonis ſapientiam & iudicium ſecuti, dicentis[c]: Lætatur homo in ſententia oris ſui, & ſermo opportunus eſt optimus. Nam vt D. Hier. inquit[d], Quoties loquimur, aut nõ in opportuno tẽpore, aut non in opportuno loco,

b *Prouerb.15.*

Primum officiũ honeſtatis clericorum in quo conſiſtat. Sermo ſit opportunus.

c *Prouerb.15.*

d *in c.quoties. 22.q.5.*

aut

Silentium quoque ipſum, in quo eſt reliquarum virtutũ otium, maximus actus verecundiæ eſt. Paulus quoque orationem deferri præcepit[a] cum verecundia, & ſobrietate. Primam hanc, & quaſi præuiam vult eſſe orationis futuræ, vt non glorietur peccatoris oratio, ſed quaſi colore pudoris obducta; quò plus defert verecundiæ de recordatione delicti, eò vberiorem mereatur gratiam.

a 1. Timoth. 2.

Quanta autem prudentia, & diſcretio in ſermone adhibenda ſit, pulchrè oſtendit D. Ioannes Chryſoſtomus: Si quis, inquit [b], vt in quibuſdam iuſtis ſtateris, noſtros velit cogitatus ſiſtere, inter mille ſecularium ſermonum talenta, vix centum denarios ſpiritualium poterit inuenire verborum, imò nec decem quidem obulos. An verò non turpe maximeque ridiculum ſit, res neceſſarias, certaſq; magna plerumque parte ſeruis, quos habemus, demandare: ori verò quod proprium noſtrumque poſſidemus viliora, quàm mãcipijs, nempe inutilia quædam, & ſuperuacua committere? Vtinam verò ſuperuacua tãtùm, non etiam damnoſa & noxia; nihilque profutura. Quòd ſi meliora loqueremur, etiam Deo procul dubio verba oris noſtri placerent. Nunc verò quaſcunque hoſtis antiquus ſuggerit locutiones, loquimur; tum quidem ridentes ipſi, tum verò in aliorum riſum facetè aliqua & vrbana dicentes: & nunc quidem maledicta iaculantes, & iniurias inferentes; nunc verò mentientes, iurãtes, & nunc quidem de rebus friuolis conquerentes. Nunc verò multiloqua vanitate deliros omnes deliraſque ſuperantes, ea quæ ad nos omnino non pertinent abſque vlla in medium ratione proferimus. Quis enim veſtrûm, reſpondete, quæſo, qui aſſiſtitis, vnum, ſi exigatur, pſalmum poteſt memoriter edicere, aut ſcripturarum vllam aliam portionem? Nullus omnino eſt. Nec tamen ſolum iſtud eſt malum, ſed quoniam ad ſpiritualia deſides, & remiſſi, ad diabolica ignem ipſum ardore ſuperatis. Etenim ſi quis vos de theatralibus aliquid voluit interrogare canticis, & meretriceos illos, fractoſque modulos audire; multos, qui illa etiam diligentiſſimè didicerint, poteris inuenire, & qui ea cum maxima etiam pronunciẽt voluptate. Sed eſtne horum criminum tandem aliqua defenſio? Non ſum ego, inquit, monachus. Hoc enim eſt,

b in 1. cap. Matth. hom. 2.

Optima quæque verba ori noſtro ſunt cõmittenda.

Criminum excuſatio quæ fit.

eſt, quod omnia quaſi vna quadam peſte corrumpit, quoniam lectionem diuinarum ſcripturarum ad ſolos putatis monachos pertinere; cùm multo magis vobis, quàm illis ſit neceſſaria; qui enim verſantur in medio, & vulnera quotidie accipiunt, magis indigent medicamine.

Quantus ex ſcripturis diuinis naſcatur profectus.

Quòd ſi diſcere cupis, quantus ex ſcripturis diuinis naſcatur profectus, temetipſum diligēter examina: qualis quidē efficiaris cùm pſallis Deo, qualis, cùm diabolo: Et quemadmodum quidem affici ſoleas cùm in eccleſia ſteteris, quemadmodū verò ſi ſteteris in theatro, & videbis, quàm ſit grāde iſtius animæ, illiuſq; diſcrimen, licet vna ſemper in te anima ſit. Idcirco enim Apoſtolus ait[a]: Corrūpunt bonos mores colloquia mala. Itaq; aſſiduè potētibus ſpiritus Dei carminibus egemus. Etenim iſtud eſt, quo irrationabilibus præſtamus animātibus, cū certè inferiores ſumus in cæteris. Hoc enim nutrimentū animæ, hoc ornamentum: vt è regione, Dei non audire verbū, fames, atq; internicies eſt. Dabo, inquit[b], eis nō famem panis, neq; ſitim aquæ, ſed famem audiendi verbū Dei. Quid igitur infelicius eſſe poſſit, quā vt, quòd Deus in pœnam minatur, hoc tu iam ſpontè in caput tuum attrahens, corroges malum, & inferens animæ tuæ ſæuiſſimā famem, atq; peſtiferam, per quam miſeriorem illā cunctis omnino rebus efficias. Verbis enim nunc ſanari illa ſolet, nunc corrumpi. Nam & ſępe in iram ſermone ſuccenditur, & ab ipſo incendio alio rurſus ſermone reſtinguitur: & ad cōcupiſcentiam ſermo illam obſcænus inflāmat, & ad pudicitiam verbum honeſtatis reducit. Si autem hoc facit ſermo iſte communis, reſponde: Quare tu ſcripturarum eloquia contemnis? Nam ſi admonitio ſola tantùm valet, quanto magis ſi etiam per Spiritusſancti gratiam ipſa admonitio proferatur? Ex ſcripturis namque diuinis ſermo prolatus ipſo igne vehementius animam audientis accendit, atque in omnium illam præparat vſum bonorum. Sic etiam Paulus Corinthios, quos inflatos eſſe cognouerat, ac tumentes, caſtigatione ſermonis reddidit mitiores[c]. Et Dauid poſt peccatum, quoniam ſermonem audiuit Dei, ad ſalutarem illam pœnitentiam conuolauit[d]. Et Apoſtoli eodem pacto facti ſunt tales, quales eos fuiſſe miramur: eodē pacto vniuerſum

a 1. Corinth. 15.

Corrumpunt bonos mores colloquia praua.

Verbum Dei nutrimentum & ornamentū eſt animæ.

b Amos 8.

Anima nunc verbis ſanatur, nunc laeditur.

Sermo ex ſcripturis prolatus quantæ ſit efficaciæ.

c 2. Corinth. 7.

d 2. Reg. 12.

uerſum illi mundũ attraxerunt. Et quid, ais, lucri eſt, quã-do quis audit, & non accedit ad implẽda quę dicta ſunt? Non paruus eſt etiam ex ipſo profectus auditu. Nam qui audit, & ſeipſum reprehendit, ſæpe & altiùs ingemiſcit, & eò quandoq; peruenit, vt ſtudeat etiam implere, quod didicit. Qui verò nec quia peccauit intelligit, quando à peccatis recedet? quando ſe ipſe culpabit? quando etiam emẽdare conabitur? Non igitur contẽnamus ſcripturas audire diuinas. Hęc enim diabolicæ inſpirationis operatio eſt, non ſuſtinẽtis nos aſpicere theſaurum, ne diuitias acquiramus. Propterea illis ſuadet, nihil eſſe commodi diuinas audire leges, ne quãdo ex auditu ſequi etiam videat actiones. Deprehendentes igitur hanc illius artem malignam, vndiq; nos muro ſcientiæ muniamus, vt ſpiritualibus circũſtipati armis, & ipſi permaneamus intacti, & caput deijciamus inimici. Sicq; victoriæ inſignibus adornati, futurorum gaudio potiamur bonorũ. Huc pertinet & illud D. Hieronymi [a]: Ornet prudentiam verecundia. Diu ante conſidera, quid loquẽdum ſit, & adhuc tacens prouide, ne quid dixiſſe pœniteat. Verba tua ponderet cogitatio, & linguę officium libra animi diſpenſet. Vnde ſcriptura dicit [b]: Verbis tuis facito ſtateram, & frænos ori tuo rectos, & attende, ne fortè labaris lingua.

Maximus ex auditu verbi Dei profectus.

Cur diabolus ſuadeat non audiendas eſſe ſcripturas diuinas.

a *in epiſt. ad Celant.*

Locuturo quid faciendum.

b *Eccleſ. 28.*

In colloquio familiari vitanda eſt adulatio.

CAP. XII.

QVantopere adulatio nobis vitanda, & fugiẽda ſit, pulchrè D. Hieronymus demonſtratum reliquit, inquiens [c]: Adulatorũ aſſentationes, & noxia blãdimenta fallaciæ, velut quaſdã peſtes animæ fuge. Nihil eſt, quod tam facilè corrumpat mentes hominum, nihil quod tam dulci, & molli vulnere animũ feriat. Vnde & quidã ſapiens ait: Verba adulatorum mollia, feriunt autẽ interiora vẽtris. Et Dominus loquitur per Prophetã [d]: Populus meus, qui beatificãt vos, ſeducunt vos, & ſemitas pedũ veſtrorum diſſipant. In multis iſto maximè tẽpore regnat hoc vitiũ, quodq; eſt grauiſſimũ, humilitatis ac beneuolẽtię loco ducitur. Eo fit, vt qui adulari neſcit, aut inuidus, aut ſuperbus putetur. Eſt ſanè grãde, & ſubtile artificiũ laudare alterum in cõmendationem ſui,

c *in epiſt. ad Celant.*

Adulatio velut peſtis animæ fugienda.

d *Iſa. 3.*

Adulatio nũc beneuolentiæ, & humilitatis loco ducitur.

 & deci-

& decipiendo animũ ſibi obligare decepti. Quodq́ue hoc maximè vitio agi ſolet, fictas laudes certo pretio vendere. Quæ hæc tanta eſt leuitas animi, quæ tanta vanitas, relicta propria conſcientia, alienam opinionem ſequi, & quidem fictam atque ſimulatam? Rapi vento falſæ laudationis, gaudere ad circumuentionem ſuam, & illuſionem pro beneficio accipere? Tu ergo ſi verè laudabilis eſſe cupis, laudem hominum ne requiras: illiq́ue præpara conſcientiam tuam, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium, & tũc laus erit tibi à Deo. Sit igitur intentus, ac vigilans, & aduerſus peccata ſemper armatus animus tuus. Sermo in omnibus moderatus, & parcus, & qui neceſſitate magis loqui indicet, quàm volũtate. Rurſus idem ad Ruſticum de viuendi forma ſcribens. Ne credas laudatoribus tuis, imò irriſoribus aurem ne libenter accõmodes, qui cùm te adulationibus fouerint, & quodammodo impotem mẽtis effecerint, ſi ſubitò reſpexeris, aut ciconiarum deprehendes poſt te colla curuari, aut manu auriculas agitari aſini, aut æſtuantem canis protendi linguam.

Sermo in omnibus moderatus & parcus.

Adulatorum effectus & geſtus.

D. verò Ioannes Chryſoſtomus[a]: Si, inquit, auerti nonnullos decet, adulatores magis, quàm contumeliantes odiſſe oportet. Maior enim non attendentibus ex adulatione peſtis oriri ſolet, & facilius eſt hanc, quàm illam paſſionem ſuperare. Quare, qui ſuperat illam tum mirabilior videtur, tum etiam maiora conſequetur præmia. Mirabilius enim profectò eſt videre hominem, qui, dum vituperatur, quàm hominẽ, qui dum depellitur, & percutitur, non decidat. Sed quomodo dices, potero non moueri? vituperando quidã perſequitur, crucis ſigno ſtatim pectus ſignato, recordare omniũ quæ tũc geſta ſunt, & cõfeſtim omnia extinguũtur: nec quia vituperat modò aliquis cogita, verũetiam ſi quid boni vnquã ab illo in te profectũ eſt, diligenter conſidera, & cõfeſtim ad clementiã redigeris. Et idem ad Eutropium[b]: Nõne tibi dicebam, cùm me frequenter corriperes, & increpares vera proſequẽtem, quia ego te magis diligerẽ, quàm illi, qui adulabantur? Ego qui arguebam te plus tibi profuerã, ſi audire voluiſſes, quàm illi, qui aſſentabantur. Nõ meminiſti cùm dicerem tibi quia meliora ſunt vulnera amici, quàm

a in cap. Mat. 27. hom. 88.

Adulatores magis quàm contumeliantes odiſſe oportet.

Quid remedii contra contumeliantes.

b hom. 19.

quàm voluntaria oſcula inimicorum? Si mea verba, quę tunc vulnera videbantur, audiſſes, nunquam tibi oſcula adulatorum iſtum exitum peperiſſent. Mea enim verborum vulnera ſanitatem ferebant; illorum autem oſcula, & blandimenta, morbum tibi inſanabilem generabant. Vbi ſunt illi nunc, qui te in foro longis ambagibus conſtipabant, qui domi foriſque laudabant? Abnegauerunt te omnes amici tui, diſceſſerunt vnuſquiſque in ſua, & nudum te, atque inanem reliquerunt, nullus illorum vel propè accedere auſus eſt. Nos verò non ita, ſed & tunc, cùm difficilis eſſes ac durus, ad monita noſtra non pertimeſcebas: & nunc caſum tuum non perhorremus, nec deſerimus, ſed quantum poſſumus ſubleuamus: & eccleſia quidem, quæ à te impugnata eſt, apertis te gremijs ſuis ſuſcipit.

Quare cùm tãtum malum à ſanctis Patribus habitum, & reputatum ſit adulatio, rectè in Concilio Carthaginẽſi quarto, cui D. Auguſtinus interfuit, decretum eſt [a]; vt clericus, qui adulationibus vacare deprehenditur, degradetur ab officio. Nemo enim peritorum, aut prudentium putet, quòd minus ſit periculum in verbis lingua mentiendo, quàm manibus ſanguinem fundendo. Et melius eſt, vt D. Auguſtinus inquit, [b] pro veritate pati ſuppliciũ, quàm pro adulatione beneficium.

Cenſetur autem quis adulari attribuendo alicui bonũ, quod non habet: vel nimium extollendo, quod habet: vel approbando malum, quod in eo eſt [c]. Vnde D. Gregorius [d]: Sunt, inquit, nonnulli, qui dum mala facta hominum laudibus efferunt, augent, quæ increpare debuerant. Hinc enim per Prophetam dicitur [e]: Væ his, qui conſuunt puluillos ſub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia ſub capite vniuerſæ ætatis. Ad hoc quippe ſub cubito puluillus, ſub capite ceruical ponitur, vt molliter quieſcat. Quiſquis ergo malè agentibus adulatur, puluillum ſub cubito, vel ceruical ſub capite iacentis ponit, vt qui corripi ex culpa debuerat, in ea fultus laudibus, molliter quieſcat. Hinc rurſus ſcriptum eſt [f]: Ipſe ædificabat parietem, illi autem liniebant eum. Parietis quippe nomine peccati duritia deſignatur. Ædificare ergo parietem, eſt cõtra ſe quempiam obſtacula peccati conſtruere.

a concil. Carth. 4. cap. 56. c. clericus qui. diſt. 46.

Clericus adulationibus vacans deponẽdus eſt.

b *c. nemo peritorum. 11. q. 3.*

Quis adulari dicatur.

c *gloſſ. in c. vnum. ad verbũ adulari diſt. 25*

d *lib. 18. in Iob cap. 30 & c. ſunt. diſt. 46.*

e *Ezech. 13.*

f *Ezech. 13.*

ſtruere. Sed parietem liniunt, qui peccata perpetrantibus adulantur, vt quod illi peruersè agentes ædificant, ipſi adulantes quaſi nitidum reddant. Qui autem vitijs parcit, & fauet, ne contriſtet peccantium voluntatem, non tam eſt miſericors, quàm qui non vult cultrum capere puero, ne audiat plorantem; & nõ timet, ne vulneratum doleat, vel extinctum[a].

Sed illud non otioſè tranſcurrẽdum eſt, quòd vno peccante ira Dei ſuper omnem populum venit. Hoc quomodo accidit? Quando, vt D. Hieronymus inquit[b], ſacerdotes, qui populo præſunt, erga delinquentes beneuoli videri volunt, & verentes peccantium linguas, ne fortè malè de ijs loquãtur, ſacerdotalis ſeueritatis immemores, nolunt cõplere, quod ſcriptum eſt[c]: peccantem corã omnibus argue, vt cæteri metum habeant. Et iterum[d]: Auferte malum à vobis ipſis. Nec zelo Dei ſuccenſi imitantur Apoſtolum dicentem[e]: Tradidi huiuſmodi hominem ſatanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus fiat. Neque illud euangelij adimplere ſtudent[f]; vt ſi viderint peccantem primò, ſecretò eum conueniant, pòſt etiam duobus, vel tribus adhibitis teſtibus, quos ſi contempſerit, & poſt Eccleſiæ correctionem nõ fuerit emendatus, de eccleſia expulſum velut gentilem habeant, aut publicanum: & dum vni parcunt, vniuerſæ Eccleſię moliuntur interitum. Quæ eſt iſta miſericordia, quæ iſta bonitas, vni parcere, & omnes in diſcrimen adducere? Polluitur enim ex vno peccatore populus, ſicut ex vna oue morbida, vniuerſus grex inficitur: ſic & vno fornicante, vel aliud quodcumq; ſcelus committente, plebs vniuerſa polluitur. Hinc etiam alibi dicitur: Rectorem ſubditis pietas matrem, diſciplina verò patrem exhibeat. Vnde & Hormiſda Papa[g]: Quæ eſt, inquit, iſta iuſtitiæ inimica bonitas, palpare criminoſos, & vulnera eorum vſque in diem iudicij incurata ſeruare? Verè dico, quia ipſi, quibiſcum periculoſa miſericordia indulgere videmur, cùm ante tribunal Chriſti pro tantis peccatis damnãdi aduenerint, contra nos cauſam dicturi ſunt, dicẽtes: quòd dũ ad durã linguæ eorum aſperitatem expauimus, aut falſa blãdimenta, & periculoſas adulationes ipſorum libẽter accepimus, in ijſdem permanere peccatis ijs inutiliter indulgemus.

a c. qui vitijs. 23. q. 5.

b in c. ſed illud diſt. 45. & Orig. hom. 7. ad cap. 6. & 7. Ioſue.

c 1. Timot. 5. c.

d 1. Corin. 5. c.

e d. ca. 5. Corin.

f Matth. 18.

g c. ſi quis diaconus. diſt. 50. Quæ bonitas inimica ſit iuſtitiæ.

dulgemus, aut ipſa peccata augere permittimus, non recordantes illud, quod in veteri teſtamēto ſcriptum eſt[a], quia vno peccante contra omnes ira Dei deſæuijt.

[a] Numer. 6.

Cæterū quamuis adulationem illicitam eſſe ſatis conſtet, affabilitatē tamen ſermonis D. Ambroſij ſententiā ſecuti[b], nō vituperamus: ſiquidem, hęc ad conciliandam gratiā plurimùm valet, ſed illam volumus eſſe ſincerā, ac ſobriam, ſine vlla adulatione, ne ſimplicitatē, ac puritatem alloquij dedeceat ſermonis adulatio. Forma enim eſſe debent clerici cæteris non ſolū in opere, ſed etiam in ſermone, in caſtitate, ac fide. Quales haberi volumus, tales ſimus, & qualē affectum habemus, talem aperiamus, neq; dicamus in corde noſtro verbū iniquum, quod abſcōdi putemus ſilentio ab eo, qui audit in occulto dicta, qui occulta facit, & cognoſcit ſecreta viſcerū, qui ſenſum viſceribus infudit. Ergo tanquā ſub oculis cōſtituti iudicis, quicquid gerimus, in luce poſitū putemus, vt omnibus manifeſtetur.

[b] lib. 2. offic. cap. 19.

Affabilitas ſermonis eſt laudanda.

Affabilitas qualis eſſe debeat.

Clerici alijs debent eſſe forma non ſolùm in opere, ſed etiam in ſermone.

De contentione Canonicis, alijsq; clericis vitanda.

CAP. XIII.

NOn temerè D. Paulus ad Timoth. ſcripſit[c]: Noli cōtendere verbis. Ad nihil enim, inquit, vtile eſt, niſi ad ſubuerſionē audientium. Honor autem eſt homini, qui ſeparat ſe à cōtentionibus[d]. Eſt autem contētio, definitore D. Auguſt.[e] impugnatio veritatis agnitæ, cū fiducia clamoris. Quæ cùm à D. Paulo inter opera carnis numeretur, ſummoperè fugiēda, & cauēda venit. Nam qui talia agunt, regnū Dei non conſequētur[f]. Vnde & D. Amb.[g] etiam in familiari ſermone pertinacem abeſſe voluit contentionē, quæſtiones enim magis excitare inanes, quā vtilitatis aliquid adferre ſolet. Et ſicut in omni actu vitę id cauere debemus, ne rationē nimius animi motus excludat, ſed teneamus conſilij locū; ita etiā in ſermone formulam eam tenere cōuenit, ne aut ira excitetur, aut odiū, aut cupiditatis noſtræ, aut ignauię aliqua exprimamus indicia. Sit igitur ſermo huiuſmodi familiaris de ſcripturis maximè. Quid enim magis nos oportet loqui, quā de cōuerſatione optima, adhortatione obſeruationis, diſciplinæq; cuſtodia? Habeat caput eius rationē, & finis modū. Sermo enim tędioſus iras excitat.

[c] Epiſt. 1. c. 2.

[d] Prou. 20. c.

[e] Vt refert Archid. in c. 1. de pœnit. diſt. 2.

[f] ad Gala. 5. c.

[g] lib. 1. offic. cap. 22.

De quibus clericis ſit loquēdum.

citat. Quàm verò indecorū, vt cùm omnis confabulatio habere ſoleat incrementum gratię, habeat næuum offenſionis. Quare in octaua generali Synodo cōſtitutum legitur [a]: Si quis ſemel notatus fuerit inuidiæ, vel contentionis vitio, & rurſus in hoc ipſum inciderit, ſciat ſe primā cauſam, ex qua inuidia, vel cōtentio naſcitur, in interioribus medullis habere recōditam. Oportet ergo eū per cōtraria, atq; diuerſa curari, id eſt, per humilitatis exercitiū. Exercitia verò humilitatis ſunt, ſi ſe vilioribus officijs ſubdat, & miniſterijs indignioribus tradat. Ita namq; arrogātię, & humanę glorię vitiū euitari, vel curari poterit: vt in conſuetudinē humilitatis affectus vltra iam non incidat in arrogantię, & vanę gloriæ delictum, ſed in ſingulis huiuſmodi vitijs cura ſimilis adhibeatur.

a c. ſi quis. diſt. 90. & c. ſi quis ſemel. de pœnis. diſt. 2.

Contentiones in conuentibus Capitularibus eſſe ſolent.

Cæterum quia contentiones Canonicis potiſſimùm in conuentibus ſuis Capitularibus valdè, proh dolor, familiares ſunt, in quibus tamen ſe profitentur eſſe ad tractandum eccleſiæ negotia, & iuſtitiam adminiſtrandam, memores ſint oportet canonis primi in Concilio Toletano ij. editi [b]: In loco benedictionis conſidentes Domini ſacerdotes, nullus debet aut indiſcretis vocibus perſtrepere, aut quibuſlibet tumultibus perturbare: nullus etiam fabulis vanis vel riſibus agi, & (quod eſt deterius) obſtinatis diſceptationibus tumultuoſas voces effundere. Si quis enim (vt Apoſtolus ait [c]) putat ſe religioſum eſſe, non refrenans linguam ſuam, ſed ſeducēs cor ſuum, huius vana eſt religio. Cultum enim ſuum iuſtitia perdit, quando ſilentia iudiciorum, obſtrepētium turbo cōfundit: dicente Propheta [d]: Erit cultus iuſtitiæ ſilētium. Debet ergo quicquid aut conſidentium conſultationibus agitur, aut ab accuſantium parte proponitur, ſic mitiſſima relatione verborum proferri, vt neç contentioſis vocibus ſenſus audientium perturbent; nec iudicij vigorem tumultu eneruent. Quicunque ergo in conuentu concilij hæc, quæ præmiſſa ſunt, violanda crediderit; & cōtra hęc interdicta, aut tumultu, aut contumelijs, vel riſibus conciliū perturbauerit, iuxta diuinæ legis edictum, quo præcipitur [e]: Eijce deriſorē, & exibit cum eo iurgiū, cum omni dedecore de conſeſſione abſtractus, à cōmuni cœtu ſecedat: & triū dierū excōmunicationis ſentētiam ferat.

b in cap. in loco. 5. q. 4.

Canonici in actibus Capitularibus quomodo ſe gerere debeant.

c Iacob. 1.

d Iſa. 32.

Cultus iuſtitię ſilentium.

e Prouerb. 22.

Eſt &

Eſt & alia inſignis conſtitutio in Concilio Colonienſi[a] edita, ad reformandum, & eliminandum huiuſmodi contentiones, & alia delicta ex conuentibus Capitularibus Canonicorum, in qua inter alia habetur: Inſuper ſub pœna excommunicationis, quam ferimus in his ſcriptis, ſex tamen dierum canonica monitione præmiſſa, diſtricte præcipimus, & mādamus omnibus & ſingulis Præpoſitis, Decanis, Canonicis, & Capitulis ciuitatis, & diœceſis Colonienſis, quòd de cætero in antea nullatenus accedant, aut vadant, ad quoſcunque tractatus, collationes, aut collocutiones pro quibuſcunque etiam factis, & negotijs, niſi vigilijs, miſſa defunctorum, & commendatione penitus peractis, & cōpletis, & quòd nemini quotidianas diſtributiones, ſiue præſentias faciant dari, aut diſtribui, neque dent, vel diſtribuant, niſi illi, vel illis, qui in choro fuerint; & quod hoc iurare faciāt Camerarios, aut præſentiarum diſtributores, durantibus ſuis officijs, inuiolabiliter obſeruaturos. Inhibemus etiam diſtrictius præcipiendo omnibus, & ſingulis Canonicis, & cuilibet eorum ſub pœna excommunicationis ſupradicta, vt in tractatibus, & factis Capitularibus, ac alijs collocutionibus, & collationibus quibuſcūque, inter ſe communiter, vel diuiſim habendis, taliter ſint compoſiti & morati, quòd ex hoc eccleſiarum, & eccleſiaſticarum perſonarū ſcandala, & vituperia, damna, diſpendia, & grauamina non exurgant, & ne per clamores importunos, & diſturbia, aut interruptiones vocum aliorum, & præſertim per opprobria, inſultationes & contumelias ipſi, vel aliquis eorum contra alium, vel alios quomodolibet inſurgat, vel inſurgant: & quòd nec ipſi, vel aliquis eorum per ſe, vel alium, ſeu alios vllo vnquam loco, vel tempore per minas quaſcunque, verbo, vel facto quomodolibet illatas vel inferendas, aut per inſidias, perſecutiones, vel inuaſiones violentas, vel alias iniurias enormes quaſcunq; contra alias perſonas eccleſiaſticas, aut aliquam earum quomodolibet ſæuiant, vel inſurgāt, ſæuiat vel inſurgat publicè vel occultè. Sed iuſtitia, & iuris executione contenti cauſas & quæſtiones inter ſe motas, vel mouendas via iuſtitiæ proſequantur. Alioqui omnes & ſingulos in præmiſſis, culpabiles & rebelles prædicta canonica monitione

a Anno domini 1390. ſub Frederico habit. cap. 72.

Sub vigilijs, miſſa defunctorum, & eorundem commēdatione Capitula celebrari non debent.

Contentiones, & aliæ in actibus Capitularibus inſolētiæ ſub pœna excommunicationis inhibētur.

nitione præmiſſa,ſententia excommunicationis, quam ferimus in his ſcriptis innodamus. Grauius nihilominus proceſſuri,prout nobis videbitur,iuſtitia mediante. Patres verò in concilio Mogontiaco ſecundo [a], præceperunt,vt in eccleſijs,ſiue atrijs eccleſiarum, vel domibus placita ſecularia minimè fiant : quanto minus rixæ, & contentiones,vt in illis fierent,permiſiſſent.

a cap.11.

Rurſum & in alio Concilio Prouinciali Colonienſi [b] ordinatum, & declaratum legitur: Inuidiæ,detractioniſque vitium longè omniũ peſtilentiſſimum in collegijs Canonicorum nõ eſt nouum, quod humani generis hoſtis inter fratres ſerere ſemper conatus eſt,quemadmodũ de Abel & Caim [c]:de Ioſeph & fratribus eius [d] legimus. Quin parũ aberat,ab omnium ſanctiſſimo illo collegio, nempe Apoſtolico,niſi pacificator Christus Iesvs interceſſiſſet,ac ſatanam repẽtè eieciſſet [e].Hinc ſæpenumerò in clero rixæ,iurgia,& iniuriæ naſcuntur. Hinc multæ falſæ criminationes,ęmulationes,obtrectationes, & delationes oriuntur. Et fit lingua ordinata in laudem Dei, inquietum malum,plena veneno mortifero.Fit denique vt in ea,qua benedicimus Deum,& Patrem,in ipſa maledicantur homines,qui ad imaginem, & ſimilitudinem Dei facti ſunt,atque ex eodem ore procedit benedictio, & maledictio.Non oportet,inquit D. Iacobus [f], fratres mei hæc ita fieri : ſed qui ſapientes & diſciplinati inter vos,oſtendant ex bona conuerſatione operationem ſuã in mãſuetudine ſapientię.Nam ſi zelũ amarum habetis, & contẽtiones ſint in cordibus veſtris, nolite gloriari,& mẽdaces eſſe aduerſus veritatem.Non enim iſta ſapientia de ſurſum,deſcendens à patre luminum,ſed terrena, animalis,diabolica. Vbi enim zelus, & contentio eſt,ibi inconſtantia,& omne opus prauum. Quæ autem de ſurſum eſt ſapiẽtia,primũ quidem pudica eſt,deinde pacifica,modeſta, ſuadibilis, bonis conſentiens, plena miſericordia, & fructibus bonis,nõ iudicans,ſine ſimulatione. Fructus enim iuſtitiæ in pace ſeminatur, facientibus pacem. Proinde ſi quis putat ſe religioſum eſſe nõ refrenãs linguã ſuam, ſed ſeducẽs cor ſuũ,huius vana eſt religio. Agathenſi verò Concilio conſtitutũ eſt [g],vt quicumque odio,aut lõginqua inter ſe lite diſſenſerint, & ad pacem reuo-

b celeb.an.1536 tit. de metrop. cath. & colleg. eccleſ.cap.16.

c Geneſ.4.
d Geneſ.37.

e Ioan.13.

Lingua ordinata in laudem Dei.

f Iacob.3.

Vbi contentio eſt,ibi omne opus prauum.

g Concil.Agathenſ. cap.31.et c.placuit. diſt. 90.

reuocari nequiuerint, primitùs arguantur. Qui ſi inimicitias deponere pernicioſa intẽtione noluerint, de eccleſiæ cœtu iuſtiſſima excommunicatione pellantur. Decanus ergo vbi viderit intercedere inter fratres diſſenſionis materiam, quæ fraternam dirimat charitatem, huius canonis auctoritate vtatur, ac pro pace ſarcienda, cõſeruandaque, Capituli ſui conſilium atque auxilium imploret, quod inuicem libenter præſtabunt, cuiuſcumque odio, vel amore longè poſtpoſito.

Pœna aduerſus contentioſos pertinaces.

Ab iniurijs, & maledictis abſtinendum eſſe.

CAP. XIIII.

PRæterea vt clerici honeſtatem ſermonis ſui conſeruent, & tueantur, neceſſum eſt caueant, ne cui iniuriam dicant. Maledictio enim in ore clerici grauiter vituperatur, & punitur. Siquidem à Patribus in Cõcilio Carthaginenſi quarto, cui D. Auguſt. interfuit, ſtatutum legitur[a]: Clericus maledicus maximè in ſacerdotibus cogatur ad poſtulandũ veniam, &, ſi noluerit, degradetur, nec vnquã abſq; ſatisfactione ad officiũ reuocetur[b]. Si verò clericus verba quędã in depreſſionem officij, & beneficij Pontificis Romani protulerit, ille à temeritate ſua cõpeſcendus eſt per iudicẽ ſuum, vt pœna illius alijs terrorẽ incutiat, ne deinceps contra Romanã Eccleſiam in talia verba illi etiam prorũpant[c]. Et licet homo conſueuerit maledicta proferre, cũ forte conuitijs, atq; iniurijs prouocatur, hoc tamẽ profectò clericis faciendũ non eſt, cũ Chriſtus dixerit, & mandauerit auditoribus ſuis[d]; Diligite inimicos veſtros, benefacite ijs, qui vos oderunt. Benedicite maledicentibus vobis. Orate pro calũniantibus vos. Et D. Petrus præceptoris ſui doctrinam ſecutus[e]: In fide, inquit, omnes vnanimes, compatientes, fraternitatis amatores, miſericordes, modeſti, humiles, non reddentes malum pro malo, nec maledictũ pro maledicto, ſed è contrario benedicẽtes, quia in hoc vocati eſtis, vt benedictionem hęreditate poſſideatis: Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos, coërceat linguam ſuam à malo, & labia eius ne loquantur dolum. Et D. Auguſtinus[f]: Humanum, inquit, iudicium tunc ſcit maledicta proferre, cùm fortè cõuitijs prouocatur.

a Concil. Carthag. 4. cap. 57.

b c. clericus maledicus. diſt. 46.

c c. 1. de maled.

d Luc. 6. ca. & Matth. 5.

e epiſt. 1. cap. 3.

f in c. Deus. 24. q. 3.

Quod

a 1. *Petri 3.*

Quod vitium volens reſecare Apoſtolus[a], ne maledicta maledictis, & conuitia conuitijs prouocemus, mandatũ neceſſarium ponit, vt benedicamus; quo conuitiandi vitium reſecetur. Qui verò negligunt oris maledici conſuetudinem reſecare, etiam ſi non corde maledicant, tamen, vt D. Hieronymus inquit[b], immunditiem labiorũ ſecundum Iſaiæ verbum[c], & inquinamenta oris incurrunt. Omnis autem ſermo, qui ob hoc profertur, vt aliquem infamet, aut deroget alicui, vel malè commendet, maledicus eſt, etiamſi videatur non eſſe iniurioſus[d].

b *in c. qui negligunt. 24. q. 3.*
c *Iſaiæ 6.*
d *Baſil. in queſt. diffuſ. explic. cap. 32.*

Quæ maledictio licita.

Cæterum maledictio, quæ procedit ex zelo iuſtitiæ, & non vltionis ſeu vindictæ, illa non improbatur; quandoquidem criminoſi ſententia maledictionis feriẽdi ſunt[e]. Illud autem cum D. Auguſtino[f] non temerè dixerim; quòd ſi quiſquam fidelium fuerit anathematizatus iniuſtè, potius ei oberit, qui facit, quã qui hanc patitur iniuriam: Spiritus[g] enim ſanctus habitãs in ſanctis, per quẽ quiſque ligatur, aut ſoluitur, immeritam nulli ingerit pœnam. Per eum quippe diffunditur charitas in cordibus noſtris, quæ non agit perperam. Pax eccleſiæ dimittit peccata: & ab eccleſiæ pace alienus tenet peccata, nõ ſecundum arbitrium hominum, ſed ſecundum arbitrium Dei. Petrã tenet, petra dimittit: columba tenet, columba dimittit. Item Salomon[h]: Sicut auis in incertum volans, & paſſer quolibet vadens, ſic maledictum fruſtra prolatum venit ſuper illum, qui miſit illud. Nam, vt D. Gregorius reſcripſit[i]; inter verba laudantium ſiue vituperantium, ad mentem ſemper recurrendum eſt. Et ſi non in ea inuenitur bonum, quod de nobis dicitur, magnam triſtitiam generare debet; & rurſum, ſi non in ea inuenitur malum, quod de nobis homines loquuntur, in mãgnam debemus lætitiam proſilire. Quid enim ſi non omnes laudant, & conſcientia liberos nos eſſe demõſtret? Habemus Paulum dicentem[k]: Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Iob quoque dicit[l]: Ecce in cælo teſtis meus. Si ergo eſt nobis teſtis in cælo, teſtis in corde, dimittamus ſtultos foris loqui, quod volunt. Quid enim aliud detrahentes faciunt, niſi quòd in puluerem ſufflant, & in oculos ſuos terram excitant? vt vnde plus detractionis perflant; inde magis nihil veritatis videant.

e *c. cùm ſancti & c. ſi igitur. et c. cùm ergo. & c. certum. 24. q. 3. c. vera iuſtitia diſt 45*
f *in c. illud 11. q. 3.*
g *epiſt. 45. lib. 8. et in c. inter. 11. q. 3.*
h *Prouerb. 26.*
i *Epiſt. 45. lib. 8. & c. inter. 11. q. 3.*

Super iis, quæ de nobis dicuntur, conſcientia conſulenda eſt.

k *2. Corinth. 1.*
l *Iob 16.*

Detractionis fructus & effectus.

videant? Vocandi tamen etiam ſunt ipſi, & tranquillè monendi, eiſque ſatisfieri modis omnibus debet, ſciẽtes, quid de Iudæis veritas dicit [a]: Ne fortè ſcandalizemus eos. Si autem ſatisfieri ſibi ex veritate noluerint, habes conſolationem, quam aſpicias in euãgelio [b]: Cùm enim Domino dictum fuiſſet: Scis quia audito hoc verbo ſcãdalizati ſunt Iudæi? reſpondit: Sinite illos: cæci ſunt, & duces cæcorum. Paulus quoque Apoſtolus admonet dicens [c]: Si fieri poteſt (quod ex vobis eſt) cum omnibus hominibus pacem habentes. Dicturus, cum omnibus pacem habeamus, hoc difficile eſſe perſpiciens, pręmiſit, ſi fieri poteſt: & ſubiunxit; quod fieri poteſt, cùm dicit: quod ex vobis eſt. Quia ſi nos in mente charitatem erga odientes ſeruare cupimus; & ſi illi nobiſcum pacem non habent, nos tamen cum illis ſine dubio pacem habemus. Hoc inter eos obſeruandum eſt, qui parati ſunt ſuſpicari, quod non vident, parati ſemper reprehendere, nunquam imitari. Apud alios autem, conſcientia eſt neceſſaria nobis, fama illis, qui parati ſunt imitari bona exempla, & non reprehendere [d]. Vnde D. Auguſtinus [e]: Non ſunt audiendi ſiue viri ſancti, ſiue fœminæ, qui quando reprehenduntur in aliqua negligentia, per quam fit, vt in malam veniant ſuſpicionem, vnde ſuam vitam longè abeſſe ſciunt, dicunt, coram Deo ſufficere ſibi conſcientiam, exiſtimationem hominum non ſolùm impudẽter, verumetiam crudeliter contemnentes, cùm occidant animas aliorum ſiue blaſphemantium viam Dei: quibus ſecundum ſuam ſuſpicionem quaſi turpis, quæ caſta eſt, diſplicet vita ſanctorum, vel etiam cũ excuſatione imitantium non quod vident, ſed quod putãt. Proinde quiſquis à criminibus flagitiorum atque facinorum vitam ſuam cuſtodit, ſibi bene facit: quiſquis autem etiam famam, & in aliis eſt miſericors: nobis enim neceſſaria eſt vita noſtra, aliis fama noſtra. Et idem alibi [f]: Nolo, inquit, vt aliquis de vobis inueniat malè viuendi occaſionem. Prouidemus enim bona, vt ait Apoſtolus [g]. non ſolùm coram Deo, ſed etiam coram hominibus. Propter nos conſcientia noſtra neceſſaria eſt nobis, propter vos fama noſtra non pollui, ſed pollere debet in vobis. Duæ res ſunt conſcientia, & fama, conſcientia neceſſaria eſt tibi,

a *Matth. 17.*
b *Matth. 15.*
c *Rom. 12.*
d *gl. in c. ſenti. 11. q. 3.*
e *in c. nõ ſunt, 11. q. 3.*
f *in c. nolo. 12. q. 1.*
g *Rom. 12. & 2. Corinth. 8.*

Conſciẽtia nobis eſt neceſſaria, fama proximo.

*

Qui confidens conſcientię ſuę negligit famā, crudelis eſt.

a epiſt. 4. ad Marcel. & in c. paratus. 23. q. 1.

tibi, fama proximo tuo. Qui confidens conſcientiæ negligit famam, crudelis eſt. Vnde etiam & alibi dicit [a]: Paratus debet eſſe homo iuſtus, & pius, patienter eorum malitiam ſuſtinere, quos fieri bonos quærit, vt potius numerus creſcat bonorum, non vt pari malitia ſe quis numero addat malorum. Denique iſta præcepta magis ſunt ad præparationem cordis, quàm ad opus, quod in aperto fit, vt teneatur in ſecreto animi patientia, cum beneuolentia. In manifeſto autem id fiat, quod eis videtur prodeſſe, quibus bene velle debemus.

b epiſt. 63.

Ad calumnias non oportet tacere.

Hinc & D. Baſilius clericis in Neocæſarea ſcribens [b] ait: Concordia quidem odij contra nos, &, quòd ad vnũ omnes ſequimini præfectum belli contra nos, perſuaſit, me æqualiter ad omnes conticeſcere, & neque literis amicis, neque aliqua conuerſatione laceſſere, ſed in ſilentio mœrorem meum concoquere. Quandoquidem verò ad calumnias conticeſcere non oportet, non vt per contradictionem noſipſos defendamus, ſed vt ne mendacio ſucceſſum permittamus, & deceptos in damno ne ſinamus, neceſſarium viſum eſt mihi, & hoc proponere omnibus, & veſtræ prudentiæ ſcribere, etiamſi nuper, vbi omnibus presbyteris ſcripſimus, nullo à vobis reſponſo digni facti fuerimus. Ne aſſentimini fratres his, qui praua dogmata animis veſtris inducunt, neque admittite, vt contemnatis in veſtra cognitione, ac vobis ſcientibus, populum Dei per impia dogmata ſubuerti.

Ca[illegible]ũ p[illegible]

c c. 1. de calũniator. & c. quia iuxta. 5. q. 6.

d Anth. de But. & Pa- tor. ind. c. 1.

e c. clericus. 3. q. 4. c. ſtatuimus. 11. q. 1. c. fin. d. tit. de calum. vide c. grauem. de exceſſ. Prælat.

Porrò cùm fortius punienda ſint crimina, quæ inſontibus, & maximè ſacratis hominibus inferuntur; clericus alium in ſacris conſtitutum calumniãs priuatur officio, & verberatus publicè in exilium mittitur, ſi ſuccumbat in cauſa [c]; ſi ea pœna plectendus fuiſſet, quem accuſat: & quatenus pœna accuſati congruat accuſatori [d]. Clericus tamen denuntiator criminis in probatione deficiens generatim ab officio, & beneficio ſuſpenditur, donec canonicè ſuam purgauerit innocẽtiam, ſcilicet quòd non calumniandi animo ad huiuſmodi crimina proponenda proceſſerit; & hoc potiſſimum locum habet in eo, qui Prælati ſui exceſſus ſeu crimina denuntiauerit, vt cæteri ſimili pœna perterriti, ad infamiam ſuorum facilè non proſiliant Prælatorum [e]. Quocirca Panormitanus

nus dicit[f], præfatam pœnam ſuſpenſionis procedere, etiam ſi denuntians intenderet pœnitentiam tantùm, nō pœnam eſſe imponendam. Si quis verò electionem, poſtulationem, vel prouiſionem factam impugnat, in formam obijciens aliquid, vel perſonam, & plenè non probauerit, quod in formam opponit, ad expenſas, quas propter hoc pars altera ſe feciſſe docuerit cōdemnatur. Qui verò in probatione defecerit eius, quod obijcit in perſonam, à beneficijs eccleſiaſticis triennio ſe nouerit ſuſpenſum. Ad quæ ſi intra illud tempus propria temeritate ſe ingeſſerit, eis ipſo iure perpetuò eſt priuatus, nullam ſuper hoc de miſericordia ſpem aut fiduciam habiturus: niſi manifeſtiſſimis conſtiterit documentis, quòd ipſum à calumnię vitio cauſa probabilis & ſufficiens excuſaret [a].

f in d.c.fin. quē alleg. Diaz in pract. crim. can.

Prouiſionem alicuius calūnijs impugnās, qua pœna mulctandus ſit.

a c.1. de elect. in 6.

Murmurationem fugiendam eſſe.

CAP. XV.

QVia nulla re Deum magis offendiſſe populus Iudaicus dicitur, quàm contra Deum murmurādo, idcirco D. Paulus Corinthijs ſcribēs [b]: Ne, inquir, murmurauerit is, ſicut quidā murmurauerunt, & perierunt ab exterminatorę [c]. Quoniā qui contra ſuprapoſitā ſibi poteſtatem murmurat, liquet quod illum redarguit, qui eandem homini poteſtatē dedit [d]. Quocirca D. Paulus Philippenſibus mandat [e], vt omnia faciant ſine murmurationibus, & hæſitationibus, vt ſiñt ſine querela, & ſimplices filij Dei, ſine reprehēſione in medio nationis prauę, atq; peruerſę. Sed vtinā addi iam de clericis poſſet, quod ille laicis ſol attribuit dicendo: Inter quos lucetis, ſicut luminaria in mūdo, verbum vitę continentes ad gloriam meā in die Chriſti. Si murmurationes, & rebelliones in clericis, & potiſſimū Canonicis cōtra ſuos Superiores tātę non fuiſſent, proculdubio tātas Deus clero non immiſiſſet plagas, & calamitates. Quamobrē perpetuò aurea hęc ſapiētis ſentētia [f] memorię eorum fixa inhęreat, vel parietibus Capituli, aut tēpli inſcribatur: Auris cęli audit omnia, & tumultus murmurantiū non abſcōdetur. Cuſtodite ergo vos à murmuratione, quæ nihil prodeſt, & à detractione parcite linguæ, quoniam ſermo obſcurus in vacuum non ibit. Hinc nō temerè in octaua

b 1. Corinth. 10 cap.

c. Exod. 15. & 16. cap.

d Greg. in moral. lib. 25. c. 22.

e cap. 2.

f Sap. 1. cap.

Inſignis contra murmurantes ſententia.

Synodo

a c. alienus. diſt. 90.

Murmuratores quomodo puniendi.

b 1. Corinth. 10

Synodo generali conſtitutum fuit[a]: Alienus ſit à fratrum vnitate, qui murmurat, & opus eius abijciatur, qui murmurans extiterit: Ne pœnam murmurantium incurrat, de qua Apoſtolus ſcribit[b]: Neque enim murmuraueritis ſicut quidam murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore. Iuxta menſuram itaque operis peccator (quod in hac ſententia Apoſtoli plenius declaratur) ſacerdotis iudicio pœniteat[c].

c Iuo parte 3. decret. cap. 53.

d Eccle. [illegible]

e Iſid de ſum. bon. lib. 3 c. 4.

f. 1. Corint. 11.

g Iuo 13. part. decret. cap. 56.

Vir prudens & diſciplinatus, vt ſapiens inquit[d], non murmurabit correptus. Nam etiamſi ignoret cur mala patitur, per hoc tamen ſe iuſtè pati arbitratur, quia ab illo iudicatur, cuius nunquam iniuſta iudicia ſunt[e]. Si quis verò videtur contentioſus eſſe, dicente Apoſtolo[f], Nos talem conſuetudinem non habemus, neque Eccleſia Dei; ſi quis hoc facit, ex decreto Hilarij Papę[g] notetur, vſquequo corrigatur. Frequens enim & vſitata Canonicorum capitulantium vox hæc eſt cõtra Superiores ſuos reformationem inducere, & deprauatos eorum mores corrigere conantes: Nos talem conſuetudinem non habemus. Sed huiuſmodi in lingua laſciui triduana pœnitentia expiandi eſſent[h]. Imò quia Apoſtolus dicit[i]: Neque maledici regnum Dei poſſidebunt: Ex ſentẽtia Hieronymi[k], ſi quis hoc peccatum admiſerit, tam grandè pœnitere debet, quàm grande perpetrauit ſcelus, quò à regno Dei non ſeparetur.

h Iuo d. parte, cap. 57.

i 1. Corinth. 6.

k vt habet Iuo parte 13 decret. cap. 52.

l Sermone 26.

Murmuratio conuentus clericorum, & ciuitates multas deſtruxit.

Hinc D. Auguſtinus fratribus ſuis ſermonem faciens[l]: O quàm peſtis miſera, & mortalis eſt, inquit, ipſa murmuratio, ô quàm venenoſa. Hęc enim eſt, quę conuentus clericorum, & ciuitates multas deſtruxit. Et quia grande periculum eſt inter murmuratores habitare, ideo expellendi ſunt tales, ne cęteri corrumpantur per eos. Deponite murmura, claudite intra dentes linguam, ponite cuſtodiam ori veſtro, & ſilete. Non ſolùm à malis, ſed etiam quandoque à bonis ſilere laudabile eſt. Ait enim ſanctus Propheta[m]: Silui à bonis. Nam bonum vbique proferre non debemus, ſed tempus proferendi agnoſcamus in cunctis. Eſtote igitur non loquaces, ſed veraces: calcate murmurationes, & fugite eas vt mortem. Nam murmurare, detrahere, vel deſpicere, hypocritarum conditio eſt, & ignorantium. Murmurare denique & detrahere

m Pſalm. 38.

Bonũ vbique proferre non debemus.

trahere hypocrita non ſatiatur de omnibus maledicens, vt ipſe ſolus cunctis prædicetur beatus. Omnia iudicat, vt nemo ſit, qui eum audeat iudicare. Omnia deſpicit, vt ipſe ſolus ſit, qui ab omnibus aſpiciatur.

Et D. Bernardus [a]: Cùm, inquit, eligit homo eſſe in congregatione multorum, nunquid eliget eſſe magiſter, qui nondum diſcipulus fuit? & docere, qui didicit nunquam? Eligis abiectus eſſe in domo Dei ſui, & ſubiectus eſſe magiſtro, ſub quo frangatur eius voluntas, & obedientiæ fræno concupiſcētia reprimatur: ſitque quod ait Propheta [b], Impoſuiſti homines ſuper capita noſtra. Nec dedignandū ſeruo, quod præceſſit in Domino. Siquidem non eſt ſeruus maior Domino ſuo [c]. Sed iam tibi in obedientię via aliqua fortaſſis dura, & aſpera occurrere poſſunt, vt accipias interdum præcepta nonnulla, quæ licet ſalubria ſint, minus tamen ſuauia videantur. Hæc ſi moleſtè cæperis ſuſtinere, ſi dijudicare Prelatum, ſi murmurare in corde, etiam ſi exteriùs impleas quod iubetur, nō eſt hæc virtus patientiæ, ſed velamentum malitiæ. Neceſſe eſt ergò, vt illuceſcat dies patiētiæ, per quam omnia dura, & aſpera, tacita amplectaris conſcientia. Ergò ne incurrat, qui currit, illuminari neceſſe eſt lumine diſcretionis, quæ mater virtutū eſt, & conſummatio perfectionis. Hæc nimirum docet, ne quid nimis. At verò quia omnino rara iſta auis eſt in terris, huius diſcretionis locum in vobis, fratres, ſuppleat virtus obedientiæ, vt nihil plus, nihil minus, nihil aliter quàm imperatū ſit faciatis. Et idem alibi [d]: Multos, inquit, videmus poſt præcipientis imperiū multas facere quæſtiones; Cur, quare, quamobrem, ſæpius interrogare, crebras ingeminare querelas, quęrere, quare hoc præcipis, vnde hoc venit, quis hoc adinuenit cōſilium. Inde murmuratio, inde verba murmurationem, & indignationem ſonantia, & redolētia amaritudinem. Inde frequens excuſatio, ſimulatio impoſſibilitatis, aduocatio amicorum. Non ſic Abraham. Audi quid Dominus de ſimplici populo proteſtetur: In auditu, inquit [e], auris, obediuit mihi, vt videlicet oſtenderet vno eodemque momento proceſſiſſe & imperantis imperiū, & obſequium obſequentis.

a in ſerm. 3. de circũciſio. Domini.

In cōgregatione multorum agere cupiētis, quæ debeat eſſe intentio.

b Pſal. 65.

c Ioann. 13.

Ne in corde quidem murmurandum eſt.

Diſcretio mater virtutū eſt, & cōſummatio perfectionis, eámq; ſupplet obediētia.

d in ſerm. de virt. obedien.

Hæc ſunt Canonicorū contra reformationem verba.

e Pſal. 17.

Quàm graue, & abominandum ſit detractionis vitium.

CAP. XVI.

QVIA ſupra ex concilio Colonienſi [a] dictum eſt detractionis vitium in collegiis Canonicorū non eſſe nouum; nunc quàm illud graue, & abominandum ſit, paucis demonſtrabimus, vt eo cognito ex illis eradicari, & expelli poſſit. In primis enim Sapiēs filium ſuū inſtruēs [b]: Time, inquit, Dominū, fili mi, & Regem, & cum detractoribus nō commiſcearis, quoniā repentè conſurget perditio eorū. Quia vt D. Paulus cēſuit [c], Deo ſunt odibiles. Et idcirco Zepherinus Papa diuina auctoritate eradicandos eos eſſe pronūtiauit [d]. Vnde Anacletus Papa [e]: Si, inquit, detractores quorumcumq; grauiter iudicātur, & in perditionis laqueū cadunt: multò magis laceratores, & detractores, atq; accuſatores famulorū Dei damnantur, & in barathrū (niſi ſe correxerint, & per eorum ſatisfactionē condignam egerint pœnitentiā) indubitāter cadunt, & vindicibus flāmis exuruntur. De ſacerdotibus enim prius dixerat Dominus [f]: Diis non detrahes. Hanc autē ſententiam de ſacerdotibus intelligēdam eſſe, liquet ex D. Gregorij epiſtola [g] Mauritio Imperatori ſcripta, vbi inter alia inquit: In diuinis eloquiis [h] ſacerdotes aliquādo dij, aliquādo angeli vocātur. Nā & ad Moyſen de eo, qui ad iuramentū deducēdus eſt, dicitur: Applica illū ad deos, id eſt, ad ſacerdotes. Et rurſus ſcriptū eſt [i]: Diis non detrahes, id eſt, ſacerdotibus. Et Propheta ait [k]: Labia ſacerdotis cuſtodiūt ſcientiā, id eſt iuſtitiā, & legē exquirūt ex ore eius, quia angel⁹ Domini exercituū eſt. Et Innocentius 3 vniuerſis Chriſtifidelibus ſcribens [l]: Licet, inquit, ſcientia ſit valde neceſſaria ſacerdotibus ad doctrinam, quia iuxta verbū Propheticum [m], labia ſacerdotis cuſtodiūt ſcientiam, & legē exquirunt ex ore eius; non eſt tamen ſimplicibus ſacerdotibus etiā ſcholaſticis detrahēdum, cùm in eis ſacerdotale officium debeat honorari, propter quod Dominus in lege præcepit [n]: Diis non detrahes, ſacerdotes intelligēs, qui propter excellentiam ordinis, & officij dignitatem, deorum nomine nuncupantur. Nec quiſquam ſuæ præſumptionis audaciā illo defendat exemplo, quod aſina legitur reprehendiſſe prophetam, vel quod Dominus ait [o]: Quis ex vobis arguet

me de

a *celeb. an. 1536 tit. de metrop. cathe. et colleg. eccle. cap. 16.*

b *Prouerb. 24.*

c *ad Rom. 1.*

d *epiſt. 1. et in c. detractores. 3. q. 4.*

e *epiſt. 2. & c. deteriores. 6. q. 1. & c. accuſatio. 2. q. 7.*

Dira in detractores ſententia.

f *Exod. 22. cap. & in c. ſacerdotibus. 11. q. 1.*

g *epiſt. 31. lib. 4. & ex d. c. ſacerdotibus.*

h *Exod. 22.*

i *Exod. 22.*

k *Malach. 2.*

l *in c. cùm ex iniūcto. de hæret.*

m *Malach. 2.*

n *Exod. 22.*

Sacerdotes cur Dij appellētur.

o *Ioan. 8.*

me de peccato? Cùm aliud ſit fratrem in ſe peccantem occultè corripere (quod quiſque tenetur efficere ſecundum regulam euangelicam, in quo ſanè caſu poteſt intelligi, quod Balaam fuit correptus ab aſina [a]) & aliud eſt fratrem ſuum delinquentem reprehendere manifeſtè. Quod vtique nulli licet, ſecundum euangelicam veritatem. Nam qui etiam dicit fratri, fatue, reus erit gehennæ ignis [b]. Rurſus, aliud eſt, quod Prælatus ſponte de ſua confiſus innocentia, ſubditorum ſe accuſationi ſupponit (in quo caſu præmiſſum Domini verbum debet intelligi) & aliud eſt quod ſubditus non tam animo reprehendendi quàm detrahēdi exurgit temerarius in Prælatum, cùm ei potius incumbat neceſſitas obſequendi. — *a Num. 22.* — *b Matth. 5.*

D. verò Iacobus huius peccati detractionis grauitatē non ignorans: Nolite, inquit [c], detrahere alterutrum, fratres mei. Qui enim detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem ſuum, detrahit legi, & iudicat legem. Si autem iudicas legem, non es factor legis, ſed iudex. Ille autem iudicat legem, qui dicit aliquid non iuſtè præceptum, & ignorantiā non habere peccatum: & fruſtra offerri victimas pro errore, quod peccati non habet conſcientiam. Neque enim in lege ratio quæritur, ſed auctoritas [d]. Et D. Petrus [e]: Deponentes omnem malitiam, & omnē dolum, & ſimulationes, & inuidias, & omnes detractiones, ſicut modo geniti infantes rationabiles & ſine dolo lac concupiſcite, vt in eo creſcatis in ſalutem. Quem locum D. Auguſtinus explicans [f]: Agite, inquit, ad ſanctæ inſtar admoniti infantiæ, deponite malitiā, dolum, adulationē, & inuidiam, & detractionem. Hanc innocentiam ſic habere debetis, vt eā creſcendo nō amittatis. Quid eſt malitia, niſi nocendi amor? Quid eſt dolus, niſi aliud agere, & aliud ſimulare? Quid eſt adulatio, niſi fallaci laude ſeductio? Quid eſt inuidia, niſi odiū felicitatis alienę? Quid eſt detractio, niſi mordacior, quàm veracior reprehēſio? Malitia malo delectatur alieno. Inuidētia bono cruciatur alieno. Dolus duplicat cor. Adulatio duplicat linguā. Detractio vulnerat famā. Et D. Paulus Corinthiis ſcribēs [g]: Timeo, inquit, ne fortè cùm venero nō quales volo inueniā vos, & ego inueniar à vobis, qualē non vultis, ne fortè contentiones, æmulationes, animoſitates, diſſenſiones, — *c cap. 4.* — *Iudicare legem quis dicatur.* — *d Hieron. aduerſ. Pelag. lib. 1.* — *e epiſt. 1. cap. 2.* — *f lib. 50. Hom. 20.* — *Malitia quid ſit.* — *Dolus.* — *Adulatio.* — *Inuidia.* — *Detractio.* — *g 2. Corint. 12.*

detractiones, ſuſurrationes, inflationes, ſeditiones ſint inter vos. Rurſus D. Petrus referente & teſtante B. Clemente papa & martyre, illius in pontificatu ſucceſſore, & diſcipulo[a], Homicidiorum tria genera eſſe dicebat, & pœnam eorum parilem fore docebat: Sicut enim homicidas, interfectores fratrum: ita & detractores eorum, eoſque odientes, homicidas eſſe manifeſtabat. Quia & qui occidit fratrem ſuum, & qui odit, & qui detrahit ei, pariter homicidæ eſſe monſtrantur. Omnes etiam à carnalibus deſideriis, quæ militant aduerſus animam, abſtinere, & bonam eorum conuerſationem, ac innocentiam omnibus monſtrare rogabat. Ex corde enim cunctos attentius inuicem diligere inſinuabat, & veram fraternitatem inter ſe habere docebat. Et infrà: Non eſſe ſuperbũ, non vinolentum, nec multùm edacē, non ſomnolentum, non pigrum, non murmuratorem, nec detractorem, quia qui detrahit, non ſe tantùm, ſed & multos alios occidit.

a epiſt. 1. & c. homicidiorũ. de pœniten. diſt. 1.

Et idem alibi[b]: Hæc nos familiarius docebat, & hæc nobis publicitus prędictus magiſter, & inſtructor, atque ordinator noſter Princeps Apoſtolorum Petrus in eccleſia prædicabat, exēplum dans, vt & nos ſimiliter faciamus. Humiliamini, inquit, in conſpectu Domini, & exaltabit vos. Nolite detrahere alterutrum, quoniam qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem ſuum, detrahit legi, & iudicat legem. Qui autem iudicat legem, non eſt factor legis, ſed iudex. Vnus eſt enim legiſlator & iudex, qui poteſt perdere, & liberare: tu autem, quis es, qui iudicas proximum? Et infra: Non enim, inquit, rectè diligit Deum, qui fratrem inſequitur, nec diligit proximũ, qui ei detrahit, vel qui illum accuſat. Quia quod ſibi quis fieri non vult, hoc alteri nullatenus facere debet.

b in epiſt. 2.

Et Alexander Papa 1.[c] Humana, inquit, iniquitas eſt, fratres, detrahere, & accuſare. Vnde ſcriptũ eſt[d]: Omnis qui detrahit fratri ſuo homicida eſt, & omnis homicida non habet partem in regno Dei. Anacletus verò Papa & martyr[e]: Deteriores, inquit, ſunt qui doctorum vitam, moreſque corrumpunt, his, qui ſubſtantias aliorum prædiaque diripiunt. Ipſi enim ea, quæ extra nos ſunt, licet noſtra ſint, auferunt: noſtri quoque detractores, & morum corruptores noſtrorum, ſiue qui aduerſus nos armantur

c epiſt. 3. & in c. ſumma. 6. q. 1.

d 1. Ioan. 3.

e epiſt. 3. & in c. deteriores. 6. q. 1.

mantur, propriè noſipſos decipiũt,& ideo iuſtè infames ſunt,& meritò ab eccleſia extorres fiunt. Caueat itaque vnuſquiſque, ne aut linguam, aut aures habeat prurientes, id eſt, ne aut ipſe aliis detrahat, aut alios detrahentes audiat. Sedens, inquit Propheta [a], aduerſus fratrem tuum loquebaris detrahendo, & aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum. Parcant ſinguli detractioni linguæ, cuſtodiantque ſermones ſuos, & ſciant, quia cuncti, qui de aliis loquuntur, ſua ſententia iudicabuntur. Nemo inuito auditori libenter refert. Officium ſingulorum ſit dilectiſſimi, non ſolùm oculos caſtos ſeruare, ſed & linguã. Nec quicquid in cuiuſquã domo agatur alia domus vnquam per eos nouerit, habeant omnes ſimplicitatem columbæ, nec cuiquã machinentur dolos, & ſerpentis aſtutiam, ne aliorum ſupplantentur inſidiis [b]. Huc pertinet & illud D. Gregorij [c]: Sunt, inquit, plurimi, qui vitã bonorum fortaſſe amplius quàm debent, laudant, & ne qua elatio de laude ſubrepat, permittit omnipotẽs Deus malos in obtrectationem, & obiurgationem prorumpere: vt ſi qua culpa ab ore laudantium in corde naſcitur, ab ore vituperantium ſuffocetur. Hinc eſt, quod Doctor gentium [d] ſe in prædicatione currere teſtatur inter infamiam, & bonam famam. Et infra: Quapropter manifeſtum eſt diabolum (qui ſicut leo rugiens circuit, quærens quem deuoret) cordibus plebium ſuadere, vt doctoribus, atque paſtoribus ſuis detractiones irrogent, vel eos accuſent, vt plebes langueſcentes, non tenẽtibus paſtoribus fræna eorum, laſciuiant, atque in ima ruant, vt ſaltem ſic periclitari poſſint. Multum verò diſtant damna morum à damnis rerum temporalium: cùm iſta extra nos ſint, illa verò in nobis. Peius autem malum fore non exiſtimo, quàm Chriſtianos ſuis inuidere ſacerdotibus.

D. verò Hieronymus oſtendens, quàm hoc vitium detractionis ſit fugiẽdum [e]: Nulli, inquit, vnquam omnino detrahas, ne aliorum vituperatione te laudabilem videri malis: Magiſque vitam tuam ordinare diſce, quàm alienam carpere. Ac ſemper ſcripturę memor eſto, dicẽtis [f]: Noli diligere detrahere, ne eradiceris. Pauci admodum, qui huic vitio renuntiãt, raroque inuenies, qui ita vitam ſuam irreprehenſibilem exhibere velint, vt non libenter

a Pſal. 49.

b c. ex merito. 6. q. 1.

c epiſt. 19 lib. 9. [illegible] ſunt. 6. q. 1.

Cur Deus permittat, vt mali bonis detrahant.

d 2. Corinth. 6.

Peſſimum malum eſt inuidere ſacerdotibus.

e in epiſt. ad Celant.

Nulli vnquã omnino detrahendum eſt.

f Prouerb. 20.

reprehendant alienam. Tantaq; huius mali libido hominum mẽtes inuaſit, vt etiam qui procul ab aliis vitiis receſſerunt, in iſtud tamen quaſi in extremum diaboli laqueum incidant. Tu verò hoc malum ita effuge, vt non modò ipſe non detrahas, ſed ne alij quidem detrahenti aliquando credas: nec obtrectatoribus auctoritatem de conſenſu tribuas, ne eorum vitium nutrias annuendo. Noli, inquit ſcriptura, conſentaneus eſſe cum derogantibus aduerſus proximum tuum, & non accipies ſuper illũ peccatum. Et alibi [a]: Sepi aures tuas ſpinis, & noli audire linguam nequam. Vnde & B. Dauid diuerſas innocentiæ ſpecies iuſtitiæq; dinumerans, de hac quoque virtute non tacuit, dicendo [b]: Et opprobrium non accepit aduerſus proximos ſuos. Propterea quod ipſe non ſolùm aduerſatur, ſed etiam perſequitur detrahentem. Ait enim [c]: Detrahentem ſecretò proximo ſuo, hunc perſequebar. Eſt ſanè tale hoc vitium, quod vel inprimis extingui debeat, & ab iis, qui ſe ſanctè inſtituere volunt, prorſus excludi. Nihil enim tam inquietat animum, nihil eſt quod ita mobilem mentem ac leuem faciat, quàm facilè totũ credere, & obtrectatorum verba temerario mentis aſſenſu ſequi. Hinc enim crebræ diſſenſiones, hinc odia iniuſta naſcuntur. Hoc eſt, quod ſæpe de amiciſſimis etiam inimicos facit, dum cõcordes quidem, ſed credulas animas maliloqua lingua diſſociat. At contra magna quies animi, magnaque eſt morum grauitas, non temerè de quoquam ſiniſtri quid audire. Beatúſque eſt, qui ita ſe cõtra hoc vitium armauit, vt apud eum detrahere nemo audeat. Quod ſi hæc in nobis eſſet diligentia ne paſſim detrectatoribus crederemus, iam omnes detrahere timerẽt, ne non tam alios, quàm ſeipſos viles detrahẽdo facerent. Sed hoc ideo malum celebre eſt, idcirco in multis feruet hoc vitium, quia penè ab omnibus libenter auditur.

Detrahẽti nunquam credendum.

a Eccleſ. 28.

b Pſal. 14.

c Pſal. 100.

Detractionis incommoda.

Beatus eſt, apud quem detrahere nemo audet.

Detractio penè ab omnibus libenter auditur.

Et idem ad Nepotianum de vita clericorum ſcribens: Caue, inquit, ne aut linguam aut aures habeas pruriẽtes, id eſt, ne aut ipſe aliis detrahas, aut alios audias detrahentes. Sedẽs aduerſus fratrem tuum, loquebaris, & aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum. Hæc feciſti & tacui. Exiſtimaſti inique quod ero tibi ſimilis? Arguã te, & ſtatuam contra faciem tuam [d]. Parce à detractione

d Pſal. 49.

linguæ,

linguæ; cuſtodi ſermones tuos, & ſcito, quia per cuncta, quæ de aliis loqueris, tua conſcientia iudicaris; & in his ipſe deprehenderis, quæ in aliis arguebas. Neque verò iuſta illa eſt excuſatio, referentibus aliis, iniuriam facere non poſſum. Nemo inuito auditori libēter refert. Sagitta in lapidem nunquam figitur: Interdum reſiliens percutit dirigentem. Diſcat detractor, cùm te videt non libenter audire, non facilè detrahere. Cum detractoribus, ait Salomon [a], ne miſcearis: quoniam repentè veniet perditio eorum, & ruinā vtriuſq; quis nouit? Tam videlicet, illius qui detrahit, quàm illius qui aurē accōmodat detrahēti.

Per illa, quæ de aliis loqueris tua cōſcientia iudicaris.

Cum detractoribus ne miſcearis.

a *Prouerb.24.*

Idem quoque ſimile quid ad Ruſticum de viuēdi forma ſcripſit: Nulli detrahas, nec in eo te ſanctum putes, ſi cæteros laceres. Accuſamus ſæpe quod facimus, & contra noſmetipſos diſerti in noſtra vitia inuehimur: muti de eloquentibus iudicātes. Teſtudineo Grunnius incedebat ad loquēdum gradu, & per interualla quædam, vix pauca verba carpebat, vt eum putares ſingultire, non proloqui. Et tamen cum mēſa poſita librorum expoſuiſſet ſtruem, adducto ſupercilio, contractiſq; naribus, ac fronte rugata duobus digitulis concrepabat: hoc ſigno ad audiendū diſcipulos prouocās. Tum nugas meras fundere, & aduerſum ſingulos declamare. Creticū diceres eſſe Lōginum, Cenſoriumq; Romanę facūdiæ. Notare quē vellet, & de ſenatu doctorū excludere. Hic bene numatus plus placebat in prādiis. Nec mirum, ſi, qui multos ineſcare ſolitus erat, facto cuneo cicūſtrepentium garrulorū procedebat in publicum, intus Nero, foris Cato. Totus ambiguus, vt ex contrariis diuerſiſq; naturis vnū monſtrum, nouamq; beſtiā diceres eſſe cōpactam; iuxta illud poëticum: Prima leo, poſtrema draco, media ipſa chimera. Nūquam ergo tales videas, nec huiuſmodi hominibus appliceris, nec declines cor tuū in verba malitiæ, & audias [b]: Sedēs aduerſus fratrē tuū, loquebaris, & aduerſus filiū matris tuę ponebas ſcandalū [c]. Et iterū [d]: Filij hominū, dētes eorū arma, & ſagittę. Et alibi [e]: Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleū, & ipſi ſunt iacula. Et apertius in Eccleſiaſta [f]: Sicut mordet ſerpēs in ſilētio, ſic qui fratri ſuo occultè detrahit.

b *Pſal.140.*

c *Pſal.49.*

d *Pſal.56.*

e *Pſal.54.*

f *Eccleſ.10.*

Sed dices: Ipſe non detraho, aliis loquentibus quid facere poſſum? Ad excuſandas excuſationes in peccatis, iſta

Excuſatio detrahentem audientis, eiúſque refutatio.

iſta prætendímus. Chriſtus arte non illuditur: Nequa-
a *Galat.6.* quã mea, ſed Apoſtoli ſententia eſt[a]: Nolite errare, Deus
non irridetur. Ille in corde, nos videmus in facie. Salo-
b *Prouerb.25.* mon loquitur in Prouerbiis[b]. Ventus aquilo diſſipat nu-
bes, & vultus triſtis linguas detrahentium. Sicut enim
ſagitta, ſi mittatur contra duram materiam, nonnũquam
in mittentem reuertitur, & vulnerat vulnerantem, illud-
c *Pſal.77.* que completur[c]: Facti ſunt mihi in arcum prauum. Et
d *Eccleſ.27.* alibi[d]: Qui mittit in altũ lapidem, recidet in caput eius:
Ita detractor, cùm triſtem faciem viderit audientis, imo
ne audientis quidem, ſed obturantis aures ſuas ne audiat
iudicium ſanguinis, ilico conticeſcit; pallet vultus; hærẽt
e *Prouerb.24.* labia, ſaliua ſiccatur. Vnde idem vir ſapiens[e]: Cum de-
tractoribus, inquit, ne miſcearis, quoniam repente veni-
ret perditio eorum, & ruinam vtriuſq; quis nouit? Tam
ſcilicet illius, qui loquitur, quàm eius, qui audit loquentẽ.
Veritas angulos non amat. Veritas angulos non amat, nec quærit ſuſurrones. Timo-
theo dicitur: Aduerſus presbyterum accuſationem citò
Aduerſus preſbyterum accuſatio non facile recipienda. ne receperis. Peccantem autem coram omnibus argue, vt
& cæteri metũ habeant. Non eſt facile de prouecta ætate
credendum, quam & vita præterita defendit, & honorat
1. Timoth.5. vocabulum dignitatis. Verùm quia homines ſumus, &
interdum cõtra annorum maturitatem, puerorum vitiis
labimur, ſi me vis corrigere delinquentem, apertè incre-
pa, tantùm ne occultè mordeas. Corripiet me iuſtus in
miſericordia, & increpabit. Oleum autem peccatoris nõ
impinguet caput meum. Quem enim diligit Deus corri-
pit; caſtigat autem omnem filium, quem recipit. Et per
f *Iſa.3.* Eſaiam[f] clamat Dominus: Populus meus, qui beatos
vos dicunt, ſeducunt vos, & ſemitas pedum veſtrorum
ſupplantant. Quid enim mihi prodeſt, ſi aliis mala refe-
ras mea? Si me neſciente, peccatis meis, imo detractioni-
bus tuis alium vulneres, & cùm certatim omnibus nar-
res, ſic ſingulis loquaris, quaſi nulli dixeris alteri? Hoc eſt
non me emendare, ſed vitio tuo ſatisfacere. Præcipit Do-
g *Matth.18.* minus[g] peccãtes in os argui debere ſecretò, vel adhibito
teſte, & ſi audire noluerint, referri ad Eccleſiam, haben-
doſque in malo pertinaces, ſicut ethnicos, & publicanos.

Quantum

Quantum mali in Eccleſiam proſtrat detractio.

CAP. XVII.

QVANQVAM ex præmiſſis euidenter ſatis conſtet, detractionem grauiter lædere honeſtatem, tamen quia cenſore D. Ioanne Chryſoſtomo, nihil eſt quod Eccleſiam Dei ita deſtruat, & diſſoluat, quid ipſe de illa pronuntiauerit [a], non grauabimur in medium proferre: Quid, inquit, illis diſcipulis D. Pauli fuerit beatius, quid autem nobis miſerius? quandoquidem illi ſanguinem, & animam pro præceptoribus promittebant. Nos autem neque breue verbum pro communibus patribus emittere audemus, cùm audiamus eis maledici, & conuitiis eos proſcindi, & blaſphemari, & à ſuis, & ab alienis. Nam maledicentes neque compeſcimus, neque reprehendimus, neque prohibemus. Vtinam ne ipſi primi accuſatorũ ſimus. Sanè non tanta ab infidelibus conuitia, & probra, quanta in principes ab his, qui nobis iuncti religione vidẽtur fidelibus iaci videbit aliquis. Vltra hîc quærimus, vnde hæc ignauia, & vnde hic pietatis cõtemptus euenit, quod ſic hoſtiliter erga patres noſtros ſumus affecti? Nihil eſt, quod Eccleſiam Dei ita deſtruere, & diſſoluere poteſt, vt quando diſcipuli magiſtris, & patribus filii, & principibus ſubditi non magno ſtudio cohærent. Diuina voce, ſi quis fratrum cuipiam maledicit, à ſacrarum ſcripturarum lectione excluditur, Vt quid enim accipis, ait [b] teſtamentum meum per os tuum? Et cauſa poſita dicit: Sedens contra fratrẽ tuum obloqueris. Patrem accuſans dignum te putas, qui diuina veſtibula accedas? Quomodo hoc congruet? Nam ſi maledicentes patri, vel matri morte moriuntur iuxta legem: quali iudicio dignus eris, qui maledicere, ſeu detrahere audes ei, qui parentibus illis magis neceſſarius eſt, & melior? An non timeas, ne aperiat ſe terra, & totum te abſorbeat? vel fulmen ſupernè in te adigatur, & maledicam illam linguam comburat? Non audiſti, quid paſſa ſit Moyſi ſoror principi maledicens, ac detrahens? quomodo facta ſit immunda, inciderit in lepram [c], ſummam ſuſtinuerit ignominiam, fratre Deum orante veniam nõ obtinuerit? tametſi illa ipſa eſſet, quæ ſanctũ illum olim expoſuerat, & pro eius educatione multa excogitauerat, vt eius ma-

a in Hom. in Priſ. et Aquil.

Ad compeſcẽdum maledicos, ſumus timidi.

Cur Eccleſia Dei tantoperè diſſoluatur, et deſtruatur.

b *Pſal. 49.*

Quàm tremẽda pœna maneat detractores.

c *Num. 20.*

E v   trem

iſta prætendimus. Chriſtus arte non illuditur: Nequa-
a Galat.6. quã mea, ſed Apoſtoli ſententia eſt[a]: Nolite errare, Deus
non irridetur. Ille in corde, nos videmus in facie. Salo-
b Prouerb.25. mon loquitur in Prouerbiis[b]. Ventus aquilo diſſipat nu-
bes, & vultus triſtis linguas detrahentium. Sicut enim
ſagitta, ſi mittatur contra duram materiam, nonnũquam
in mittentem reuertitur, & vulnerat vulnerantem, illud-
que completur[c]: Facti ſunt mihi in arcum prauum. Et
c Pſal.77.
d Eccleſ.27. alibi[d]: Qui mittit in altũ lapidem, recidet in caput eius:
Ita detractor, cùm triſtem faciem viderit audientis, imo
ne audientis quidem, ſed obturantis aures ſuas ne audiat
iudicium ſanguinis, ilico conticeſcit; pallet vultus; hæret
e Prouerb.24. labia, ſaliua ſiccatur. Vnde idem vir ſapiens[e]: Cum de-
tractoribus, inquit, ne miſcearis, quoniam repente veni-
ret perditio eorum, & ruinam vtriuſq; quis nouit? Tam
ſcilicet illius, qui loquitur, quàm eius, qui audit loquentẽ.
Veritas angulos non amat. Veritas angulos non amat, nec quærit ſuſurrones. Timo-
theo dicitur: Aduerſus presbyterum accuſationem citò
Aduerſus presbyterum accuſatio non facile recipienda. ne receperis. Peccantem autem coram omnibus argue, vt
& cæteri metũ habeant. Non eſt facile de prouecta ætate
credendum, quam & vita præterita defendit, & honorat
1. Timoth. vocabulum dignitatis. Verùm quia homines ſumus, &
interdum cõtra annorum maturitatem, puerorum vitiis
labimur, ſi me vis corrigere delinquentem, apertè incre-
pa, tantùm ne occultè mordeas. Corripiet me iuſtus in
miſericordia, & increpabit. Oleum autem peccatoris nõ
impinguet caput meum. Quem enim diligit Deus corri-
pit; caſtigat autem omnem filium, quem recipit. Et per
f Iſa.3. Eſaiam[f] clamat Dominus: Populus meus, qui beatos
vos dicunt, ſeducunt vos, & ſemitas pedum veſtrorum
ſupplantant. Quid enim mihi prodeſt, ſi aliis mala refe-
ras mea? Si me neſciente, peccatis meis, imo detractioni-
bus tuis alium vulneres, & cùm certatim omnibus nar-
res, ſic ſingulis loquaris, quaſi nulli dixeris alteri? Hoc eſt
non me emendare, ſed vitio tuo ſatisfacere. Præcipit Do-
g Matth.18. minus[g] peccãtes in os argui debere ſecretò, vel adhibito
teſte, & ſi audire noluerint, referri ad Eccleſiam, haben-
doſque in malo pertinaces, ſicut ethnicos, & publicanos.

Quantum

Quantum mali in Eccleſiam proferat detractio.

CAP. XVII.

QVANQVAM ex præmiſſis euidenter ſatis conſtet, detractionem grauiter lædere honeſtatem, tamen quia cenſote D. Ioanne Chryſoſtomo, nihil eſt quod Eccleſiam Dei ita deſtruat, & diſſoluat, quid ipſe de illa pronuntiauerit [a], non grauabimur in medium proferre: Quid, inquit, illis diſcipulis D. Pauli fuerit beatius, quid autem nobis miſerius? quandoquidem illi ſanguinem, & animam pro præceptoribus promittebant. Nos autem neque breue verbum pro communibus patribus emittere audemus, cùm audiamus eis maledici, & conuitiis eos proſcindi, & blaſphemari, & à ſuis, & ab alienis. Nam maledicentes neque compeſcimus, neque reprehendimus, neque prohibemus. Vtinam ne ipſi primi accuſatorũ ſimus. Sanè non tanta ab infidelibus conuitia, & probra, quanta in principes ab his, qui nobis iuncti religione videtur fidelibus iaci videbit aliquis. Vltra hîc quærimus, vnde hæc ignauia, & vnde hic pietatis cõtemptus euenit, quod ſic hoſtiliter erga patres noſtros ſumus affecti? Nihil eſt, quod Eccleſiam Dei ita deſtruere, & diſſoluere poteſt, vt quando diſcipuli magiſtris, & patribus filij, & principibus ſubditi non magno ſtudio cohærent. Diuina voce, ſi quis fratium cuipiam maledicit, à ſacrarum ſcripturarum lectione excluditur. Vt quid enim accipis, ait [b] teſtamentum meum per os tuum? Et cauſa poſita dicit: Sedens contra fratrẽ tuum obloqueris. Patrem accuſans dignum te putas, qui diuina veſtibula accedas? Quomodo hoc congruet? Nam ſi maledicentes patri, vel matri morte moriuntur iuxta legem: quali iudicio dignus eris, qui maledicere, ſeu detrahere audes ei, qui parentibus illis magis neceſſarius eſt, & melior? An non timeas, ne aperiat ſe terra, & totum te abſorbeat? vel fulmen ſupernè in te adigatur, & maledicam illam linguam comburat? Non audiſti, quid paſſa ſit Moyſi ſoror principi maledicens, ac detrahens? quomodo facta ſit immunda, inciderit in lepram [c], ſummam ſuſtinuerit ignominiam, fratre Deum orante veniam nõ obtinuerit? tametſi illa ipſa eſſet, quæ ſanctũ illum olim expoſuerat, & pro eius educatione multa excogitauerat, vt eius ma-

[a] *in Hom. in Priſ et Aquil.*

Ad compeſcẽdum maledicos, ſumus timidi.

Cur Eccleſia Dei tantoperè diſſoluatur, et deſtruatur.

[b] *Pſal. 49.*

Quàm tremẽda pœna maneat detractores.

[c] *Num. 20.*

iſta prætendimus. Chriſtus arte non illuditur: Nequa-
a Galat.6. quã mea, ſed Apoſtoli ſententia eſt[a]: Nolite errare, Deus
non irridetur. Ille in corde, nos videmus in facie. Salo-
b Prouerb.25. mon loquitur in Prouerbiis[b]. Ventus aquilo diſſipat nu-
bes, & vultus triſtis linguas detrahentium. Sicut enim
ſagitta, ſi mittatur contra duram materiam, nonnũquam
in mittentem reuertitur, & vulnerat vulnerantem, illud-
c Pſal.77. que completur[c]: Facti ſunt mihi in arcum prauum. Et
d Eccleſ.27. alibi[d]: Qui mittit in altũ lapidem, recidet in caput eius:
Ita detractor, cùm triſtem faciem viderit audientis, imo
ne audientis quidem, ſed obturantis aures ſuas ne audiat
iudicium ſanguinis, ilico conticeſcit, pallet vultus, hæret
e Prouerb.24. labia, ſaliua ſiccatur. Vnde idem vir ſapiens[e]: Cum de-
tractoribus, inquit, ne miſcearis, quoniam repente veni-
ret perditio eorum, & ruinam vtriuſq; quis nouit? Tam
ſcilicet illius, qui loquitur, quàm eius, qui audit loquentẽ.
Veritas angulos non amat. Veritas angulos non amat, nec quærit ſuſurrones. Timo-
theo dicitur: Aduerſus presbyterum accuſationem citò
Aduerſus preſbyterum accuſatio non facile recipienda. ne receperis. Peccantem autem coram omnibus argue, vt
& cæteri metũ habeant. Non eſt facile de prouecta ætate
credendum, quam & vita præterita defendit, & honorat
1. Timoth.5. vocabulum dignitatis. Verùm quia homines ſumus, &
interdum cõtra annorum maturitatem, puerorum vitiis
labimur, ſi me vis corrigere delinquentem, apertè incre-
pa, tantùm ne occultè mordeas. Corripiet me iuſtus in
miſericordia, & increpabit. Oleum autem peccatoris nõ
impinguet caput meum. Quem enim diligit Deus corri-
pit; caſtigat autem omnem filium, quem recipit. Et per
f Iſa.3. Eſaiam[f] clamat Dominus: Populus meus, qui beatos
vos dicunt, ſeducunt vos, & ſemitas pedum veſtrorum
ſupplantant. Quid enim mihi prodeſt, ſi aliis mala refe-
ras mea? Si me neſciente, peccatis meis, imo detractioni-
bus tuis alium vulneres, & cùm certatim omnibus nar-
res, ſic ſingulis loquaris, quaſi nulli dixeris alteri? Hoc eſt
non me emendare, ſed vitio tuo ſatisfacere. Præcipit Do-
g Matth.18. minus[g] peccãtes in os argui debere ſecretò, vel adhibito
teſte, & ſi audire noluerint, referri ad Eccleſiam, haben-
doſque in malo pertinaces, ſicut ethnicos, & publicanos.

Quantum

Quantum mali in Eccleſiam proferat detractio.

CAP. XVII.

QVANQVAM ex præmiſſis euidenter ſatis conſtet, detractionem grauiter lædere honeſtatem, tamen quia cenſore D. Ioanne Chryſoſtomo, nihil eſt quod Eccleſiam Dei ita deſtruat, & diſſoluat, quid ipſe de illa pronuntiauerit [a], non grauabimur in medium proferre: Quid, inquit, illis diſcipulis D. Pauli fuerit beatius, quid autem nobis miſerius? quandoquidem illi ſanguinem, & animam pro præceptoribus promittebant. Nos autem neque breue verbum pro communibus patribus emittere audemus, cùm audiamus eis maledici, & conuitiis eos proſcindi, & blaſphemari, & à ſuis, & ab alienis. Nam maledicentes neque compeſcimus, neque reprehendimus, neque prohibemus. Vtinam ne ipſi primi accuſatorũ ſimus. Sanè non tanta ab infidelibus conuitia, & probra, quanta in principes ab his, qui nobis iuncti religione vidētur fidelibus iaci videbit aliquis. Vltra hic quærimus, vnde hæc ignauia, & vnde hic pietatis cõtemptus euenit, quod ſic hoſtiliter erga patres noſtros ſumus affecti? Nihil eſt, quod Eccleſiam Dei ita deſtruere, & diſſoluere poteſt, vt quando diſcipuli magiſtris, & patribus filij, & principibus ſubditi non magno ſtudio cohærent. Diuina voce, ſi quis fratrum cuipiam maledicit, à ſacrarum ſcripturarum lectione excluditur. Vt quid enim accipis, ait [b] teſtamentum meum per os tuum? Et cauſa poſita dicit: Sedens contra fratrẽ tuum obloqueris. Patrem accuſans dignum te putas, qui diuina veſtibula accedas? Quomodo hoc congruet? Nam ſi maledicentes patri, vel matri morte moriuntur iuxta legem: quali iudicio dignus eris, qui maledicere, ſeu detrahere audes ei, qui parentibus illis magis neceſſarius eſt, & melior? An non timeas, ne aperiat ſe terra, & totum te abſorbeat? vel fulmen ſupernè in te adigatur, & maledicam illam linguam comburat? Non audiſti, quid paſſa ſit Moyſi ſoror principi maledicens, ac detrahens? quomodo facta ſit immunda, inciderit in lepram [c], ſummam ſuſtinuerit ignominiam, fratre Deum orante veniam nõ obtinuerit? tametſi illa ipſa eſſet, quæ ſanctũ illum olim expoſuerat, & pro eius educatione multa excogitauerat, vt eius ma-

[a] in Hom. in Priſ. et Aquil.

Ad compeſcendum maledicos, ſumus timidi.

Cur Eccleſia Dei tantoperè diſſoluatur, et deſtruatur.

[b] Pſal. 49.

Quàm tremẽda pœna maneat detractores.

[c] Num. 20.

E v trem

trem in alumnam, & nutricem aſſumeret, & ne puellus in barbarico ſinu enutriretur: & ab initio tanta fecerat, vt fœminarum dux fieret, ſicut Moyſes virorum, vtpote omnes antecellens, verè ſoror Moyſis exiſtens. Veruntamen cùm maledixit, atque detraxit, nihil ei profuerunt hæc omnia ad aufugandam iram Dei, ſed nec Moyſes, qui tantum populum poſt recentem illam impietatem precibus obtinuerat, pro ſorore ſupplicans, & veniam petens, placare Deum potuit, ſed ab eo valde increpatur: quò diſcamus & nos quantũ malum ſit principibus maledicere, & aliorum iudicare vitam. Etenim in die illo magno non ſolùm de his, quæ nos peccauimus, ſed & de his, ob quæ in alios ſentẽtiam tulimus, omnino iudicabit nos Deus. Et quod ſæpe natura leue peccatum eſt, hoc graue, & incondonabile fit, dum peccans alium iudicat.

Deus propter detractionem placari non potuit.

Propter detractionem grauiter à Deo iudicandiſumus.

Fortè non ſatis claret, quod diximus. Igitur clarius dicemus. Peccauit aliquis, & alium idem committentẽ peccatum condemnauit, is in die illo valde amaro non eam pœnam luet, quàm peccati natura expoſcit, ſed maiorẽ, quàm duplicem, & triplicem: non propter id, quod ipſe peccauit, ſed quòd aliũ iudicauit, & ideo in eum ſententiam feret Deus, & quod hoc verum ſit, ex his, quæ iam facta ſunt, & contigerunt, demõſtrabo. Nam Phariſęus [a], quamuis ipſe nihil peccauerat, ſed & iuſtè vixerat, & multa de ſe prædicare poterat, quia tamen publicanum, vt raptorem, auarum, & iniquiſſimum condemnauit, iuſtificatus non eſt, & ad maiorem quàm ille pœnam ſeruatus. Quod ſi is, qui nihil peccauit, & peccantem alium (qui manifeſtatus erat omnibus) verbo breui condemnauit, tantum iacturæ fecit, & in tantum eſt punitus: qui multum quotidie peccant, aliorumq; vitam condemnant etiam ignotorum, cogita quantam ſuſtinebunt pœnam, quomodo omni venia excident? In quo enim iudicio iudicatis, inquit, & vos iudicabimini. Propter hæc vtiq; & ſupplico, & precor, & exhortor, vt ab hac mala cõſuetudine deſiſtatis. Nihil enim nocebimus ſacerdotibus, quibus maledicimus, ſiue mentita, ſiue vera ea ſint, quæ de ipſis dicimus. Quoniã & Phariſæus Publicano nihil nocuit, ſed ei profuit, licet vera de eo diceret. Cæterum nobis ipſis mala extrema ipſi accerſimus, ſicut & Phariſęus in ſe-

a Luc. 18.

in ſeipſum gladiũ intruſit,& accepta plaga abiit. Vt igitur ne & nos idẽ patiamur,imperemus indomitę linguę. Nã ſi qui publicano maledixit pœnã non effugit,nos qui patribus maledicere ſolemus, qua nos apologia tuebimur? Si Maria,quę fratrẽ blaſphemauit ſemel,tantã dedit pœnã, cuius nobis ſalutis ſpes cũ nos quotidie principes infinitis cõuitiis,vt aiũt,abluimus? An mihi hoc quis dicet: ille Moyſes erat: Potero & ego dicere,illa Maria erat. *Principibus nõ eſt detrahendũ.*

Cęterùm,vt & alia ratione hoc manifeſtè cognoſcas, quod nec ſi criminum rei ſint, illorum tibi vitã iudicare fas ſit,audi quid dicat de Principibus Iudęorũ Chriſtus [a]: Super cathedrã Moyſi ſederũt Scribæ,& Phariſęi;omnia igitur,quęcumque dixerint vobis vt faciatis,facite: iuxta opera autem eorum ne faciatis.Iam quid illis erat peius, quorum zelus futuros diſcipulos corrupit? Attamen neque ſic eos depoſuit à dignitate,neque ſubditis contẽptibiles fecit. Quod ſi ſemel poteſtatẽ hanc arripuerint ſubditi,ſtatim hi,qui alios ordinãt,à ſtatu & gradu deturbari videbãtur. Eapropter Paulus cùm Principẽ Iudæorum notaſſet, ac dixiſſet [b]: Percutiet te Deus paries dealbate, & tu iudicans me ſedes? Poſtquam autẽ alios audiuit ſibi reſiſtentes,& dicẽtes: Pontificem Dei conuitiis inceſſis? monſtrare volens,quãtum oportet ſacerdotibus Dei exhibere honorem,& reuerentiam: Neſciebã,inquit,quod Pontifex eſſet. Propterea & Dauid [c],cùm Saulem apprehendiſſet præuaricatorẽ,& ſpirãtem homicidiũ,& multis pœnis dignũ,non ſolùm eius vitę pepercit,ſed neque vt verbum aſperũ in eum iaceretur,ſuſtinuit,cauſamque ponens,dicit: Chriſtus Domini eſt.Neq; hinc ſolùm,ſed & aliũde licet videre copioſè, quomodo ſubditũ procul à ſacerdotum correptione abeſſe oportet. Enimuero ſi quoties indignè aliqua à ſacerdotibus fiunt, ſinguli ad corrigendum proſiliãt, ad hoc vt ſacerdotij dignitas honeſtetur,nunquã deerit corrigẽdi occaſio,& cõfuſis inter ſe omnibus,inter Principẽ, & ſubditum nõ diſcernemus. Quodſi & malos haberetis patres, & moleſtos magiſtros, neq; ſic eis maledicere vobis ſecurũ,& abſq; graui periculo foret. De corporalibus enim parentibus dicit [d]: Si ſenſu deficiant, veniã da.Quid enim illis dabis? Quale ipſi tibi. Multò magis in ſpiritualibus hæc lex obſeruãda.

Superiorũ vita, etſi criminũ rei ſint,iudicari non debet à ſubditis.

a *Matth.23.*

b *Act.23.*

c *1.Reg.24.*

d *Eccleſ.3.l.ſi pater tuus. C. de cura. furio. auctẽt.Vt cùm de appel. cognoſ. §.cauſas.*

Præterea

Præterea vniuſcuiuſque officium eſt, vt ſuam ipſius vitam diligenter conſideret, ne videlicet audiamus in die illo: Hypocrita, quid vides feſtucam in oculo fratris tui, in tuo autem oculo trabem non conſideras? Etenim hypocritarum opus eſt, publicè quidem & omnibus videntibus oſculari manus ſacerdotum, genua tangere, ſupplicare vt pro ſe orent, & baptizãdos ad illorum ianuas deducere: domi autem, & in conuentibus, tantorum bonorum authores, & miniſtros multis abluere probris, & opprobratores eorũ ferre. Quod ſi verè malus eſt pater, quomodo fidelem putas tam terribilium ſacramentorũ miniſtrum? Si autẽ fidelis tibi miniſter eſſe videtur, quare fers alios ei maledicẽtes, & non concludis eorum ora, neque ſtomacharis, neque ægrè fers, vt & mercedem accipias à Deo, & laudem ab illis? Nam licet valde illudãt, omnes tamen te laudabunt, & amplexabuntur ob egregiam in parentes curam: ſicut, ſi hoc non facitis, omnes vos condemnabũt, etiam illi ipſi, qui maledicunt. Ad hęc omnia accedit illud multò grauius, quod grauem illic dabimus pœnam. Quia nihil, nihil planè ſic offendit eccleſias, atque morbus ille. Et ſicut corpus neruorum debita habitudine carens multas gignit ægritudines, & vitam facit non diuturnã: ita Eccleſia non circũdata forti, & vehementer vrgente catena, plurima parturit bella, irã Dei auget, & multarum tentationum eſt occaſio. Ne igitur hæc contingant, néve Deum exacerbemus, noſtraque augeamus mala, & pœnam certam indeclinabilemque comparemus, vitam hanc multis implentes doloribus, noſtram ad bene loquẽdum linguam aſſuefaciamus, noſtram ipſorum vitam ſingulis diebus diligenter ſcrutemur, aliorum autem vitam ei, qui etiã incognita nouit, iudicandam relinquamus, ipſi noſtra peccata interim iudicantes. Ita nobis gehennalem ignem licebit effugere. Nam ſicut qui in alienis curioſius explorandis occupati ſunt, ſuorum peccatorum nullam habent rationem: ita qui ab aliena vita diſcutienda abhorrent, magnam ſuorũ delictorum habent curam. Et quia ſua conſiderant mala, illaque quotidie iudicant, à ſeipſis expoſcentes pœnas, mitem habituri ſunt iudicem. Id quod Paulus declarans dicebat a. Nam ſi noſipſos iudicamus, non vtique iudicabimur.

Detractorum quorundam quanta ſit hypocriſis.

Detractiones de ſacerdotibus ſiue mali, ſiue boni illi ſint, non ſunt audiendæ.

Nihil ſic offendit eccleſias atque detractio.

Ad bene loquendum linguam noſtram aſſuefaciamus.

Sua delicta quiſque diiudicare debet.

a 1. Corinth. 11.

bimur. Vt autem hanc ſententiam effugiamus, relictis omnibus aliis magno ſtudio vita, & conſcientia noſtra exquirenda, puniendæ cogitationes ad peccandum irritantes. Subinde de factis noſtris reddenda ratio. Sic poterimus facile à peccatorum exonerari ſarcina, multa venia frui, præſentemque ſimul vitam cum voluptate tranſmittere, & aſſequi bona futura.

Contra detractores quomodo nos gerere debeamus.
CAP. XVIII.

PORRÒ quia Salomon filium ſuum inſtruens dicebat [a]: Remoue à te os prauum, & detrahentia labia procul ſint à te, quoniam abominatio hominum detractor [b]: Non pigebit & alia, quæ idem Chryſoſtomus de detractione ſcripſit huc adferre. Qui ad populum ſermonem faciens [c]: Ieiunet, inquit, & auris: aurium autem ieiunium eſt detractiones, & calumnias non ſuſcipere. Auditum enim vanum nō ſuſcipies, inquit. Ieiunet quoque os à verbis turpibus, & conuitiis. Quę enim vtilitas, cùm auibus quidē & piſcibus abſtineamus, fratres verò mordeamus, & comedamus? Detrahēs fraternas carnes comedit, proximi carnem momordit. Propterea & Paulus terruit, dicens [d]: Si autem vos inuicem mordetis, & comeditis, videte ne ab inuicem conſumamini. Non infixiſti dentes carni, ſed animæ maledictum, improbam ſuſpicionem infixiſti, vulneraſti, innumeris affeciſti malis, & teipſum & illum, & alios plures. Etenim audientē peiorem feciſti, proximo calumnians: ſiue enim peccator ſit, ſegnior fit, peccati communicatorem nactus, ſiue iuſtus eſt, in arrogantiam tollitur, & inflatur ex aliorum peccato, magna de ipſo ſentire perſuaſus. Inſuper communem Eccleſię ſtatum lęſiſti: non enim omnes audientes peccatorem ſolùm accuſant, ſed opprobria Chriſtianorum genti infliguntur. Nec audiunt infideles dicentes, quod ille leno eſt, & diſſolutus, ſed pro eo qui peccauit, Chriſtianos omnes calumniis inſectantur. Adhæc Dei gloriam blaſpemari feciſti: ſicut enim nobis laudabiliter viuentibus Dei nomen glorificatur, ſic peccantibus blaſphematur, & cōtumelia afficitur. Quartò, malè audientem confudiſti, & ſic imprudentiorem reddidiſti, inimicum,

a *Prouerb.4.*
b *Prouerb.24*
c *Hom.3.* *Aurium, & oris ieiunium quid ſit.*
Detrahēs fraternas carnes comedit.
d *Galat.5.*
Detrahēs communē Eccleſiæ ſtatum lædit.

cum, & hoſtem conſtituens. Quintò, te ipſum pœnæ & correctionis reum feciſti, negotia ad te nihil attinentia texẽs. Ne quis enim hoc mihi dicat: Tunc detraho, quando falſa dico. Nam ſi vera loquens maledixeris, & hoc eſt crimen: Etenim Phariſæus ille Publicano veridicus maledixit [a]: ſed tamen hoc ipſi nihil profuit. Dic enim mihi: Publicanus, non erat publicanus & peccator? Cuiq; certum eſt quod publicanus erat, ſed tamen quoniam ipſum vituperauit Phariſæus abiit omnibus amiſſis. Vis fratrem corrigere? lachryma, ora Deum ex corde, apprehenſum admone, conſule, exhortare. Sic & Paulus faciebat [b]: Ne iterũ cùm venero humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos ex his, qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam ſuper immũditia, & fornicatione, & impudicitia, quam geſſerunt. Demonſtra charitatem erga peccatorem, perſuade ipſi, quod conſulens, & curãs, non peruulgare volens peccati ipſum commonefacis; comprehende, pedes oſculari non erubeſcas, ſi modo verè mederi vis. Hæc & medici faciunt, ſæpius difficiles ægrotos habentes, deoſculantes, rogantes perſuadent ſalutarem ſumere medicinam: Ita tu quoque fac: ſacerdoti vulnus manifeſta: hoc eſt curantis, hoc prouidentis, hoc conſulentis.

Non ſolùm cũ falſa, verumetiam cum vera loquimur, detrahimus.
a *Lucæ* 18.
Quomodo frater ſit corrigẽdus.
b 2. *Corint.* 12.

Non ſolos autem maledicentes, ſed & aliis detrahi audientes admoneo aures obſtruere, & Prophetam imitari dicentem [c]: Detrahẽtem ſecretò proximo ſuo hunc perſequebar. Dic proximo: Habes aliquem quem laudes, & commendes, aures aperio, & vnguẽta ſuſcipiam. Si verò malè velis dicere, verbis ingreſſum obturo: nõ enim ſtercus, & cænum ſuſcipere patior. Quod mihi lucrum, ſi didicero, quod ille improbus? Maximum igitur nocumentum ex hoc & extrema iactura Loquere ad ipſum: Curemus noſtra, quomodo peccatorum rationes demus, & curioſitatem hanc, & operoſam indagationem circa vitã noſtram exhibeamus. Quam enim habebimus excuſationem, quam veniam, cùm noſtra ne in mentem quidem capiamus, aliena verò curioſè ſcrutemur? Sicut in domum declinare & interiora conſiderare prætereunti turpe eſt, & multa ignominia plenum: ſic & circa alienã vitam ſatagere illiberalitatis extremæ eſt. Hoc verò ridiculum

Detractoribus aures ſunt obſtruendæ.
c *Pſal.* 100.
Quid dicẽdum ſit proximo nobis de alio loqui volenti.
Circa alienam vitam ſatagere illiberalitatis extrema eſt.

diculum magis eſt, quod talem habentes vitam, & propriam negligentes, cùm aliquid arcanum dixerint, rogāt audientem, & adiurant ne cuiquam amplius alteri dicat. Huic declarantes, quod rem reprehenſione dignam commiſerint. Si enim illum, vt nemini dicat, rogas: multò magis te priorem huic dicere non oportebat. In tuto ſermonem habebas: poſtquam ipſum prodidiſti, tunc ſalutē ipſius curas: ſi nō vis efferri, neque alteri ipſe dicas: poſtquam verò alteri prodidiſti ſermonis cuſtodiam, ſuperflua facis, & inutilia, admonens & obteſtans pro dictorū cuſtodia. Sed iniucundum detrahere, imo iucundum non detrahere. Detrahens enim deinceps in agonia eſt, ſuſpicatur, & timet, pœnitentiam agit, & linguam ſuam mandit, timens & tremiſcens, ne fortè aliis enuntiatum verbum magnum ſibi periculum adferat, & ſuperfluam & inutilem inimicitiam his, qui dixêre, operetur. Apud ſe ipſum verò continens in ſecuritate plurima cum multa viuet voluptate. Audiſti ſermonem, inquit, moriatur in te, confide, non te diſrumpet. Quid eſt moriatur in te? Extingue ipſum, defode, nec exire neque penitus moueri permittas: ſed maximè ſtude, neque alios quidem dicentes malè, tolerare. Quod ſi quando & ſuſceperis, infode interrime dictum, obliuioni trade, vt his, qui non audierint, ſimilis fias, & cum multa pace & ſecuritate præſentem tranſigas vitam.

Quod tacitum vis nemini dixeris.

Sermo, quē audiſti, moriatur in te.

Si delatores didicerint, quod ipſos magis, quàm accuſatos auerſemur, & ipſi tandem ab hac mala conſuetudine deſiſtent, & peccatum corrigent, & laudabunt: poſt hæc & noſipſos ſuos ſaluatores factos, & benefactores prædicabunt; ſicut enim benedicere & laudare amicitiæ principium eſt; ſic & maledicere, & calumniari inimicitiæ, & odij, & iniuriarum principium eſt, atque diſcordiarum materia. Non aliunde noſtra negliguntur, quàm quod aliena ſatagimus, curioſéque ſcrutamur: non enim vacat homini accuſanti, & alienos exquirenti mores, propriam quandoque vitam curare, ſtudio enim omni in aliorum curioſitatem impenſo, neceſſe eſt omnia eius temerè, & negligenter iacere. Etenim optandum omne otium in propriorum curam peccatorum, & iudicium impendentem amplius quid perficere poſſe. Cùm verò ſemper

Detractoribus declarandum, quod magis eos quàm accuſatos, auerſemur.

Benedicere initium amicitiæ.

Maledicere principiū inimicitiæ.

ſemper aliena cures, quando tua meditaberis mala?

Detractiones ſunt ſatanicũ barathrum inſidiarum.

Fugiamus igitur dilecti, fugiamus detractiones, docti, quod eſt totum ſatanicum barathrũ inſidiarum eius hæc inſeſſio. Vt enim noſtra negligamus, & grauiores nobis reatus conſtituamus, in hanc nos cõſuetudinem diabolus duxit: imo verò non ſolùm ineſt hoc malum, quod tunc rationem dabimus eorum, quæ diximus, ſed etiam quod peccata noſtra ſic grauiora faciemus, omni nos excuſatione priuantes: Acerbè enim aliena exquirens, in ſuis exceſſibus nullam veniam nanciſcetur. Non enim tantũ à peccatorum natura, ſed & ex iudicio de aliis noſtro ſententiam Deus proferet. Idcirco admonuit, dicens [a]: Nolite iudicare, ne iudicemini: non enim quale fuit peccatum, tale illic in futurum apparebit: ſed quandam magnam, & ineuitabilem additionẽ à iudicio in conſeruum facto, accipiet. Sicut enim humanus, & mitis, & clemẽs maiorem peccatorum grauitatem ſuccidit, ita acerbus, crudelis & implacabilis magnum propriis pondus peccatis apponit. Eliminemus igitur omnem ex ore noſtro detractionem, ſcientes, quòd etſi cinerem comedamus, nulla nobis aſperæ vitæ huius vtilitas proderit, niſi detractione abſtineamus: non enim quę intrant coinquinãt hominem, ſed quæ exeunt ex ore. Si quis te prætereunte ſtercus commoueat, hoc facientem non conuitio, & contumelia afficias? Hoc fac & circa detractores. Non enim ſic commotum ſtercus illam fœtorem ſuſcipientem cartilaginem percellit, ſicut aliena peccata excuſſa, & vita impura audientium animos prodita contriſtari, & exturbare ſolent.

Deus ex iudicio noſtro de aliis dato nos condemnabit.
a *Matth.7.*

Huius vitæ aſperitas nihil nobis proderit niſi à detractione abſtineamus.

Abſtineamus igitur detractione, turpiloquio, blaſphemia, & neque proximo, neque Deo maledicamus. Multi enim obtrectatorum in hoc furoris lapſi ſunt, vt à conſeruis in Deum linguã ſuam reuocauerint. Et idem alibi de hoc vitio detractionis loquens [b]: Quid, inquit, patientur, qui peccata fratrum euulgant, & non ſolùm non contegunt, & excuſant, ſed magis ea faciunt manifeſta, multaque ex hoc operantur peccata? Quando enim manifeſtas fratris peccatum, non illum tãtum ignominioſiorem feciſti, & ſegniorem fortè ad virtutis viam: ſed & eos, qui audiunt, facis negligentiores, & ad ſocordiam inducis:

b *in 9. cap. Gen. Hom. 29.*

ducis; neque etiam hoc ſolùm, ſed & Deum blaſphemari facis. Quod quantum adfert ſupplicium, nemo eſt mentis compos, qui ignoret. Fugiamus igitur, obſecro, mores Cham, nec imitemur. Imitemur autem gratorũ illorum filiorum pudorem, quem in contegenda patris nuditate declararunt. Et ita adumbremus fratrum peccata, ne ipſos negligentiores per hoc reddamus; ſed vt hac ratione maiorem illis occaſionem præbeamus, vt ſtatim ab hoc malo liberentur, & in virtutis viam redeant. Nam ſicut non habere multos teſtes ſuorum delictorum reſipiſcenti faciliorem reditum præbet: ſic ſi frontem perfricuerit anima, & viderit, quod nemo ignoret, quæ mala admiſerit, non facile deſiſtere ſolet, ſed quaſi in profundum lacum incidiſſet, & ſubtus ab innumeris raperetur fluctibus, difficilè emergere poterit. In deſperationem enim cadit, & nullum ſibi reditum promittit. Idcirco precor, vt non detegamus proximorum lapſus, & ſi ab aliis eos didicerimus, ne ſatagamus vt nuditas videatur, ſed ſicut grati illi pueri obtegamus, adumbremus, admonitione, & conſiliis lapſam animam erigere ſtudeamus, miſericordię Dei magnitudinem docentes, & bonitatis eius excellentiam, & miſericordiæ immẽſitatem, vt maiorem quàm illi benedictionem ab omnium Domino conſequamur; qui vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, qui non vult mortem peccatoris, ſed magis vt conuertatur, & viuat.

Detractor alius Deum blaſphemare facit.

Cur aliorum peccata ſint occultanda.

Quibus periit peccandi pudor nihil non audent.

Quomodo lapſi ad emendationem reduci poſſint.

Huc pertinet & illud D. Bernardi [a]: Non veniat anima mea in concilio detrahentium, quoniam Deus odit eos, dicente Apoſtolo [b]: Detractores Deo odibiles. Quã ſententiam Deus ipſe loquens in Pſalmo [c], audi quomodo affirmet: Detrahentẽ, inquit, ſecretò proximo ſuo, hunc perſequebar. Nec mirum, cùm id præcipuè vitium charitatem, quæ Deus eſt, & quidẽ cæteris acrius impugnare, & perſequi cognoſcatur, quemadmodum vos quoq; poteſtis aduertere. Omnis qui detrahit, primũ quidem ſeipſum prodit vacuum charitate: deinde quid aliud detrahendo intendit, niſi vt is, cui detrahit, veniat in odiũ, vel cõtemptum ipſis apud quos detrahit? Ferit ergo charitatem in omnibus, qui ſe audiunt, lingua maledica, &

a *in ſerm.* 24. *ſuper Cantic.*

Detractores Deo odibiles.

b *Rom.* 1.

c *Pſal.* 100.

Deus perſequitur detrahẽtem ſecretò proximo ſuo.

Detrahẽs charitatem nõ habet.

quantum in ſe eſt necat funditus & extinguit: non ſolū autem, ſed & in abſentibus vniuerſis, ad quos volās verbum fortè per eos, qui præſentes ſunt peruenire contigerit. Vides quàm facilè, & in breui ingentem multitudinem animarum velociter currens ſermo tabe malitiæ huius inficere poſſit? Propterea dicit de talibus propheticus ſpiritus [a]: Quorum os maledictione, & amaritudine plenum eſt, veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem. Vtique tam veloces, quàm velociter currit ſermo. Vnus eſt, qui loquitur, & vnum tantum verbum profert, & tamen illud vnum verbum vno in momento multitudinis audientiū dum aures inficit, animas interficit. Cor ſiquidem felle liuoris amarū per linguæ inſtrumentum ſpargere, niſi amara, non poteſt, dicente Domino [b]: Ex abundantia cordis os loquitur. Et ſunt ſpecies peſtis huius, dum alij quidem nudè, atq; irreuerēter, vti
1. in buccam venerit, virus euomāt detractionis: Alij autē
2. quodam ſimulatæ verecundiæ fuco cōceptam malitiam, quam retinere non poſſunt adumbrare conātur. Videas præmitti alta ſuſpiria, ſicq; quadā cum grauitate, & tarditate, vultu mœſto, demiſſis ſuperciliis, & voce plāgenti egredi maledictionē, & quidem tanto perſuaſibiliorē, quāto creditur ab his, qui audiūt corde inuito, & magis condolentis affectu, quàm malitioſè proferri. Doleo, inquit, vehementer pro eo, quod diligo eū ſatis, & nunquā
3. de hac re corrigere eū potui. Et alius: Mihi quidē, ait, bene compertum fuerat de illo iſtud, ſed per me nunquā innotuiſſet. At quoniā per alterū patefacta eſt res, veritatē negare non poſſum: dolēs dico: reuera ita eſt. Et addidit: Grāde damnū: nam aliàs quidē in pluribus valet: cæterū in hac parte (vt verum fatear) excuſari minimè poteſt.

Idem alibi [c]: An non amittunt, inquit, vitā detractores Deo odibiles, odibiles vitę? Fugit vita quos odit; & quos vita fugit mori neceſſe eſt. An non & ipſe moritur, qui venenū bibit, quod ei maleſuada detractoris lingua propinat? Siquidem furtim ei dilectionis vita ſubtrahitur, & dum neſcit, paulatim in cōfraterna charitas refrigeſcit. Auditurus eſt forſitan ipſe quoque cui detrahitur: vndiq; enim verba volant, & multorū prius ora ſermo pertrāſiens, difficilè fieri poteſt, quin ſingulorū creuerit linguis, & quaſi

Marginalia: a *Pſal. 13.* — *Vis, & efficacia detractionis.* — b *Matth. 12. Luc. 6.* — *Diuerſæ detractionū ſpecies.* — *Simulata detractio pernicioſa.* — c *in ſerm. de tripl cuſt. manus, linguæ & cordis.*

& quaſi iam prouectus referatur ad eũ, ad cuius ſpectat offenſam. Itaque ſcãdalizabitur audiẽs; & tabeſcet, eoq́; facilius extinguetur in eo charitas, quo amplius ante viuere videbatur. Si inimicus, ait [a] meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtique. Et quidẽ cauet ſibi prudens auditor, cauet & ipſe, ſi nõ deſipit, qui ſibi nouerit eſſe detractum: ille, ne veneno inficiatur: iſte, ne ſcãdalo perturbetur. Sed quod in ſe eſt tamen, lingua maledica, & illius percutiẽs cõſcientiã, & iſtius vulnerans charitatẽ, ſecũ pariter vtrumq; perimit. Nunquid nõ vipera eſt lingua iſta? Ferociſſima planè, nimirum quæ tres tam lethaliter inficiat flatu vno. Nũquid nõ lancea eſt lingua iſta? Profectò & acutiſſima, quæ tres penetrat ictu vno. Lingua, inquit, eorũ gladius acutus. Gladius equidẽ anceps, imo triceps eſt lingua detractoris. Nec verò eiuſmodi linguã ipſo etiam mucrone, quo dominicũ latus cõfoſſum eſt, crudeliorẽ dicere verearis. Fodit enim hęc quoq; Chriſti corpus; & membrũ de membro, nec iam exanime fodit, ſed facit exanime fodiẽdo. Ipſis quoque nocẽtior eſt ſpinis, quas illi tam ſublimi capiti furor militaris impoſuit: ſeu etiã clauis ferreis, quos ſanctiſſimis manibus illis, & pedibus conſummatio Iudaicæ iniquitatis infixit. Niſi enim huius, quod nũc pungitur, & trãsfoditur, corporis ſui vitã illius vitæ corporis prætuliſſet, nunquã illud pro illo mortis iniuriæ, crucis ignominiæ tradidiſſet Et dicimus: Leuis res ſermo, tenera, mollis, & exigua caro lingua hominis, quis ſapiens magni pendat? Leuis quidem res ſermo, quia leuiter volat, ſed grauiter vulnerat: Leuiter tranſit, ſed grauiter vrit: leuiter penetrat animam, ſed non leuiter exit. Profertur leuiter, ſed non leuiter reuocatur: facilè volat, atq; ideo facilè violat charitatem. D. verò Baſilius in regulis ſeu quæſtionibus fuſius diſputatis, quæſt. ſeu cap. 33. Duas, inquit, opinor eſſe cauſas, in quibus licet aliquẽ dicere & retractare aliena mala. Si quando conſiliũ habere neceſſe eſt cum aliis, qui in hoc ipſum videntur aſſumi, quomodo corrigatur is, qui peccauit, vel mali aliquid egit. Et rurſum, ſi quando neceſſe eſt præuenire aliquẽ & commoneri, ne fortè incurrat in conſortiũ alicuius mali, dum eum putat eſſe bonũ. quia Apoſtolus dicit [b]: Nolite cõmiſceri cũ huiuſcemodi homine,

[a] *Pſal. 54.*

Lingua detractoris vipera eſt ferociſſima.

Lingua detractoris lãcea eſt acutiſſima.

Lingua detractoris gladius triceps.

Lingua detractoris nocẽtior eſt ſpinis & clauis Chriſti corpori infixis.

Detractio leuiter quidẽ volat, ſed grauiter vulnerat.

[b] *Theſſ. 3.*

mine. Et Salomon[a]: Noli manere cum homine iracundo: ne fortè eius vias diſcas, & ſumas laqueum animæ tuæ. Quod & ipſum Apoſtolum feciſſe inuenimus per hoc quod ſcribit ad Timotheum, dicens[b]: Alexāder ærarius multa mihi mala oſtendit, quem & tu deuita. Valdè enim reſtitit noſtris ſermonibus. Præter huiuſcemodi neceſſitates, quicumque dicit aliquid aduerſus alium, vt vel deroget ei, vel obtrectet, iſtud eſt detrahere, etiamſi vera videantur quæ dicit. Qui ergo detrahit fratri, vel audit detrahentem, & patitur, excōmunicari debet, quia ſcriptum eſt: Noli libenter audire detrahentem, ne fortè eradiceris. Hæc Baſilius.

a Prouerb. 22.

b Tim. 4.

Cæterum, quia honeſtas perſonæ læditur non tantùm verbis, verumetiam ſcriptis, ſciendum ab Adriano Papa ſancitum eſſe: Qui in alterius famā publicè ſcripturam, aut verba contumelioſa confinxerit, & repertus ſcripturam non probauerit, flagelletur, & qui eam prius inuenerit, rumpat, ſi non vult auctoris facti cauſam incurrere[c]. Si qui verò inuēti fuerint famoſos libellos in eccleſia ponere, illi ex decreto concilij Elibertani ſunt anathematizandi[d]. De iure autem ciuili[e]: ſi quis famoſum libellum, ſiue domi, ſiue in publico, ſiue in quocumq; loco ignarus repererit, aut corrumpat prius, quàm alter inueniat, aut nulli confiteatur inuentum. Si verò non ſtatim eaſdem chartulas, vel corruperit, vel igne conſumpſerit, ſed vim earum manifeſtauerit, ſciat ſe quaſi auctorē huiuſmodi delicti capitali ſententiæ ſubiugandum. Sanè ſi quis deuotionis ſuæ, aut ſalutis publicæ cuſtodiam gerit, nomen ſuum profiteatur, & quæ per famoſum libellum perſequenda putauerit, ore proprio edicat: ita vt abſque vlla trepidatione accedat, ſciens quidem, quod ſi aſſertionibus ſuis veri fides fuerit opitulata, laudem maximam, & præmium conſequetur. Sin verò minimè hæc vera oſtenderit, capitali pœna plectetur. Huiuſmodi autem libellus alterius opinionem non lædat.

Detractio, quæ ſcriptis fit, quomodo puniēda.

c c. qui in alterius. 5. q. 1.
d Cōci. Elibert. cap. 5.. & c. ſi qui. 5. q. 1.
e l. vnica. C. de famoſ. libell.

De blaſphemia cauenda. CAP. XIX.

QVIA honeſtas in ſermone requiſita non ſolùm violatur verbis iniurioſis hominibus dictis (de quorum præcipuis nonnulla diximus) verumetiā

& illis,

& illis, quæ Deo, eiúſve Sanctis dicuntur: de hiſce nunc agere inſtituimus. Lege diuina olim in veteri Teſtamento cōſtitutum erat [a]: Qui maledixerit patri ſuo, vel matri, morte moriatur. Sed hæc lex, vt D. Chryſoſtomus inquit [b], propoſita eſt, cùm nōdum optimæ vitæ diligentia exigebatur; cùm adhuc religio introducebatur; cùm adhuc eſſent puerilia præcepta, lac pædagogus, lucerna figura, & vmbra. Quid igitur nos dicemus nunc, qui ſub tanta gratia, in tanta rerum veritate, in tanta ſcientia, quando non tantum patri, & matri, ſed & ipſi omnium Deo maledicitur? Quibus illi excipiēdi pœnis? Quod illis irrogandum ſupplicium tanto ſcelere dignū? Quis igneus ille fluuius? quis immortalis vermis? quæ externę tenebræ? quę vincula? quis ſtridor? qui fletus debentur? Omnia tormēta, & quæ ſunt, & quæ futura ſunt, inferiora ſunt, quàm mereatur anima ſic malè affecta, inque id flagitij deducta. Neque enim eſt peccatum aliud hoc grauius, neque huic ſimile aliud. Quippe aggrauatio eſt peccatorum, & omnia confundit, intolerabileq; ſupplicium, & pœnam abſque venia meretur.

a *Exod. 21.*
b *ſerm. 1. de prouid.*
Cùm nō ſit peccatum grauius blaſphemia, intolerabile ſuppliciū meretur.

Porrò cum variis diuerſiſq; modis blaſphemia committatur, operæpretium fuerit præcipuos hic recenſere, ne quis vltro in quempiam eorum incidat. Primò, attribuendo Deo, quod ei non conuenit, vt cùm dicitur, quòd malè, vel iniuſtè quippiam facit, vel quod alio modo agere deberet, aut aliquid aliud huiuſmodi. Secundò, negando quod ei cōuenit, ſcilicet, miſericordiam, omnipotentiam, gubernationem, dicēdo: Deus non curat nos, vel: Deus hoc non poſſet facere. Tertiò, quādo attribuitur creaturæ, quod ſoli Deo conuenit. Vt ſi diceretur, quod diabolus ſit omnipotens, aut, quod fatum regat omnia, aut quid aliud ſimile. Quartò, imprecando Deo malum aliquod, vt, maledictus ſit Deus, veniat Deo hoc, vel illud, & ſimilia. Quintò, affirmando, vel negando, vel deteſtando, ſeu imprecādo prædicto modo in ſanctis Dei, in quibus ipſe & contemnitur, & honoratur. Sextò, ſi Deo, vel Sanctis eius attribuatur quidem aliquid verum, ſed tamen inhoneſtum, cum irreuerentia magna, vel attribuendo aliquid verum, & honeſtum, ſed tamen irreuerenter [c]. Septimò, cùm contemnitur Dei verbum,

Quibus modis committatur blaſphemia.
c *Syluest. in ſum. in verb. blaſphemia. et Vigner. in inſtitut. ad Chriſtia. Theol. tit. de virt. fid.*

 & pro

& pro nihilo ducitur, vel cùm Chriſti infamatur euangelium[a] Octauò, ille, qui ſacris canonibus derogat. Nã & Damaſus Papa declarauit[b]; Violatores canonũ voluntariè, grauiter à ſanctis Patribus iudicantur: & à ſancto Spiritu, inſtinctu cuius ac dono dicati ſunt, damnantur, quoniam blaſphemare Spiritũ ſanctum non incongruè videntur, qui contra eoſdem ſacros canones, non neceſſitate compulſi, ſed libenter, vt præmiſſum eſt, aliquid aut proteruè agunt, aut loqui præſumunt, aut facere volentibus ſponte conſentiunt. Talis enim præſumptio manifeſtè vnum genus eſt blaſphemantium Spiritumſanctum, quia, vt iam prælibatum eſt, contra eum agit, cuius nutu, & gratia ſancti canones editi ſunt. Vnde & Adrianus Papa[c]: Generali, inquit, decreto cenſemus, & conſtituimus, vt execrandum anathema ſit, & velut prçuaricator fidei Catholicç ſemper apud Deũ reus exiſtat, quicumque Regum, ſeu Epiſcoporum, vel potentum, deinceps Romanorum Pontificum decretorum cenſurã in quoquam crediderit, vel permiſerit violandam. Et Agatho Papa[d]: Sic omnes, inquit, ſanctiones Apoſtolicç ſedis accipiendæ ſunt, tanquam ipſius diuina voce Petri firmatæ. Et Stephanus Papa[e]: Quia in ſpeculũ, & exemplum ſancta Romana Eccleſia (cui nos Chriſtus præeſſe voluit) præpoſita eſt, ab omnibus quicquid ſtatuit, quicquid ordinat perpetuò, & irrefragabiliter obſeruandum eſt. Item Gregorius Papa[f]: Nulli, inquit, fas eſt, vel velle, vel poſſe tranſgredi Apoſtolicæ ſedis præcepta, nec noſtræ diſpoſitionis miniſteriũ, quod veſtram ſequi oportet charitatem. Sit ergo ruinæ ſuæ dolore proſtratus, quiſquis Apoſtolicis voluerit contraire decretis, nec locum deinceps inter ſacerdotes habeat, ſed exors à ſancto fiat miniſterio, nec de eius iudicio quiſquam poſtea curam habeat, quoniam iam damnatus à ſancta & Apoſtolica Eccleſia ſua inobedientia, atque præſumptione à quoquam eſſe non dubitetur; quia maioris excommunicationis deiectione eſt abijciendus, cui ſanctæ Eccleſiç cõmiſſa fuerit diſciplina: quia non ſolùm præfatæ ſanctç Eccleſiæ iuſſionibus parere debuit, ſed etiã aliis ne præterirent inſinuare. Sitque alienus à diuinis, & pontificalibus officiis, qui noluerit præceptis Apoſtolicis obtemperare,

a c. cùm caput. 33. q. 5.
b c. violatores. 25. q. 1.
In Spiritũ ſanctum blaſphemat, qui ſacros canones violat.
c in c. generali. 25. q. 1.
Decreta pontificum diligẽter obſeruãda eſſe.
d c. ſic omnes. diſt. 19.
e c. enimuero. diſt. 19.
f c. nulli fas. d. diſt. 19.

perare. Et idem alibi generalius loquens[a]: Hac, inquit, conſona ſanctis Patribus definitione ſancimus, vt qui ſacris obedire canonibus neſcit, nec ſacris miniſtrare altaribus, nec communionem capere ſit dignus.

a epiſt. 7 lib. 2. et in c. hac conſona, 25. q. 1.

Verùm ne quis putet prædicta Pontificum decreta intelligenda eſſe de illis, quæ fidei ſunt, obſeruari ab omnibus debere, (licet tamen generaliter loquantur) quid à Damaſo Papa hac de re reſcriptū ſit, audiatur[b]: Omnia decretalia cunctorum prædeceſſorum noſtrorum conſtituta, quæ de eccleſiaſticis ordinibus, & canonum ſunt promulgata diſciplinis, ita ab omnibus Epiſcopis, ac ſacerdotibus generaliter cuſtodiri debere mandamus, vt ſi quid in illa commiſerint, veniam ſibi honoris deinceps nouerint denegari. Et D. Gregorius[c]: Iuſtitiæ, inquit, ac rationis ordo ſuadet, vt qui à ſucceſſoribus ſua mādata ſeruari deſiderant, deceſſoris ſui procul dubio voluntatē, & ſtatuta cuſtodiāt[d]. Item in concilio quodam, cui Carolus Magnus Imperator interfuit, conſtitutum & declaratum legitur: In memoriam B. Petri Apoſtoli honoremus ſanctam Romanam Eccleſiam, & Apoſtolicam ſedem, vt quę nobis ſacerdotalis mater eſt dignitatis, eccleſiaſticę eſſe debeat magiſtra rationis. Quare ſeruanda eſt cum manſuetudine humilitas, & licet vix ferendum ab illa ſancta ſede imponatur iugum, tamen feramus, & pia deuotione toleremus.[e]

Omnia decreta Pontificū qualiacumq; ſint, obſeruāda eſſe.

b c. omnia. 25. q. 1.

c epiſt. 112. lib. 5.

d c. iuſtitię. 25. q. 1.

e c. in memoriam, diſt. 19.

Anne autem huius noſtri deplorandi temporis clerici SS. Tridentinæ Synodi, & Pontificum canones, & decreta obſeruare recuſantes, aut illa violantes blaſphemi ſint dicendi, & çenſendi, aliorum prudentiorum eſto iudicium. Interim hoc nobis perſuaſiſſimum habemus, ſi clerici prædictæ Synodi, & piorum Pontificum decreta diligenter, & ſtudioſè obſeruaſſent, nos nunquam viſuros fuiſſe tantam eccleſiarum prophanationem, ſpoliationem, & deuaſtationem. In lege veteri conſtitutum legitur[f]: Qui blaſphemauerit nomen Domini morte moriatur, lapidibus obruet eum omnis multitudo populi, ſiue ille ciuis, ſiue peregrinus fuerit. Angelus Domini percuſſit in caſtris Sennacherib Regis Aſſyriorum centum octoginta quinque millia, ob ipſius, & ſuorum blaſphemiam, reuerſuſq; eſt çum ignominia in terrā ſuam.

f Leuit. 24. cap.

Lex Dei cōtra blaſphematores.

Vltio diuina in blaſphematores.

Cumque ingreſſus eſſet domũ Dei ſui Neſrach, filij ſui, qui egreſſi fuerunt de vtero eius, interfecerunt eum gladio [a]. Ob blaſphemiam quoque Nicanoris ducis belli, ipſe, & triginta quinq; millia ſuorum militum proſtrati ſunt, & lingua ipſius Nicanoris blaſphemi, & impij præciſa eſt, & particulatim auibus data [b].

a 4. Reg. 19 c. & 2. Paralip. cap. 32.
b 2. Malach. 15

Hinc Iuſtinianus Imperator contra iurantes, & blaſphemantes legem tulit, his verbis [c]: Quia quidam blaſphema, & execrabilia etiam verba, & iuramenta de Deo proferunt, Deum prouocantes ad iracundiam, conſimiliter & hos admonemus, vt tam execrabilibus verbis & item per capillum & caput adiurationibus, & id genus aliis verbis abſtineant. Nam ſi conuitia hominibus ingeſta, ſaltem inulta non relinquuntur: multò magis qui diuinum numen conuitiis inceſſit, dignus eſt, qui ſupplicium ſuſtineat. Propterea igitur omnes huiuſmodi cohortamur, vt prędictis delictis abſtineant, & Dei timorem in animum ſumant, & eos, qui honeſtè vitã tranſigunt, imitentur. Propter huiuſmodi enim delicta, & fames, & terræmotus, & peſtilentiæ oboriũtur. Atque hoc genus hominum propterea vt memoratis illicitis actionibus abſtineant, admonemus; ne ſuas ipſorum animas conijciant in interitum. Nam ſi poſt hanc noſtram commonitionem iiſdem inhærere delictis aliqui deprehendantur, principio quidẽ indignos ſe præbebunt Dei erga homines amore, deinde legitimas etiam ſuſtinebũt pœnas. Dedimus enim glorioſiſſimæ huius vrbis Præfecto negotium, vt eos, qui poſt hãc noſtram admonitionem prædictis illicitis, & impiis actionibus inhærere non dubitauerint, & comprehendat, & vltimo ſubmittat ſupplicio: ne quando ex talium peccatorum cõtemptu, per tam impia facinora inueniatur, iã ipſa hæc ciuitas, quàm tota ciuilitas, & reſpublica ſuſtinere iniuriam. Siquidem & ſi poſt hanc noſtram cohortationem aliqui tales inuenientes, eos occultauerint, cõſimiliter & ipſi à Domino Deo condemnabuntur. Sed & ipſe glorioſiſſ. Præfectus ſi quos tale aliquid delinquere deprehenderit, neque illis ſecundum leges noſtras vindictam induxerit, principio quidem Dei iudicio obnoxius erit, deinde verò etiam à nobis indignationem excipiet.

c in nouell. tit. vt qui contra nat. conſtitut. 77.

Iuſtiniani Imperatoris cõtra iurãtes, et blaſphemãtes conſtitutio.

Propter blaſphemias & iuramẽta, quæ à Deo mittantur plagæ.

Quæ pœna afficiẽdi ſint blaſphemi, & iurãtes per Deũ.

Pius verò Papa, & martyr ſanxit[a]: Si quis per capillū Dei, vel caput iurauerit, vel alio modo blaſphemia cōtra Deum vſus fuerit, ſi in eccleſiaſtico ordine eſt, deponatur; ſi laicus, anathematizetur. Et ſi quis per creaturas iurauerit, acerrimè caſtigetur, & iuxta id quod Synodus dijudicauerit, pœniteat. Si quis autem talem hominem non manifeſtauerit, non eſt dubium, quin diuina cōdemnatione ſimiliter coërceatur. Et ſi Epiſcopus iſta emendare neglexerit, acerrimè corripiatur.

a c. ſi quis per capillū. 22. q. 1.

Pij papæ primi contra blaſphemantes & iurantes conſtitutio.

D. verò Ioannes Chryſoſtomus[b]: Poſtquam, inquit, de blaſphemia nobis verba nunc facta ſunt, nam vos omnes petere volo retributionem pro concione hac atq; ſermone, vt in ciuitate blaſphemantes mihi caſtigetis: & ſi quempiam in biuio & foro Deum blaſphemantem audieris, accede, increpa, & ſi verbera infligere oporteat, ne recuſes. Ipſius faciem alapa percute, contere os ipſius, percuſſione manum tuam ſanctifica. Et, ſi vlli accuſauerint, & ſi in carcerem traxerint, ſequere: & ſi pœnas iudex pro tribunali repopoſcerit, dic cum libertate, quod angelorum Regem blaſphemauit. Si enim Regem terræ blaſphemantes puniri oportet, multò magis illum contumelia afficientes. Commune crimen eſt, publica iniuria, cuique licet accuſare volenti. Diſcant & Iudæi, & Gentiles, quod ciuitatis ſaluatores ſint Chriſtiani, & curatores, & præſides, & magiſtri, & idē diſcant diſſoluti, & peruerſi, quod & Dei ſeruos ipſos timere oportet: vt & ſi quid tale loqui aliquando eligant, ſeſe vndique circunſpiciant, vt vmbras timeant, anxiātes ne forte Chriſtianus audiens inſiliat, & vehementius puniat. Non audiſti, quid Ioannes fecerit? tyrannum vidit hominem nuptiarum leges ſubuertentem, & cum fiducia in medio fori dicit[c]: Non licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui. Ego autem non ad tyrannum te duxi, neque ad iudicem, neque pro nuptiis temerariis, neque pro ſeruis contumelia affectis: ſed pro furore in Deum, æqualē caſtigare depoſco. Ergò ſi tibi dixiſſem: Reges, vel iudices præuaricantes puni, vel corrige, nō me inſanire dixiſſes? Et quidem Ioannes hoc fecit. Ita non eſt ſupra nos id. Nunc verò ſaltem conſeruum, vel æqualem corrige, & ſi mori opus ſit, caſtigare fratrē ne torpeas. Martyrium tibi

b Hom. 1. ad Antioch.

Blaſphemantes à quouis Chriſtiano caſtigari, increpari, et verberari oportet.

c Mar. 6. Luc. 3

Cauſa martyrij ſancti Ioānis Baptiſtæ.

Etſi mori opus ſit, corrigere fratrem ne deſinas.

tibi hoc, quandoquidem & Ioannes martyr fuit. Non ſacrificare iuſſus fuit, neque idolum adorare, ſed pro ſacris legibus temeratis caput depoſuit. Et tu igitur pro veritate vſque ad mortem contende, & Deus pugnabit pro te. Nec mihi illud dicas frigidum verbum: quæ verò mihi cura eſt? Cum ipſo commune habeo nihil. Cum diabolo ſolo commune nihil habemus, cum omnibus autem hominibus multa habemus communia. Eiuſdem enim nobiſcum naturæ participes ſunt, eandem habitant terram, eiſdemque aluntur nutrimentis; eundem habent Dominum; eaſdem ceperunt leges; ad eadem nobiſcum bona inuitantur. Ne igitur dicamus, quod nihil amplius, vel commune cum ipſis habeamus. Satanica eſt iſta vox, diabolica inhumanitas. Ne igitur hæc dicamus, ſed congruam fratribus curam exhibeamus. Ego autem hoc cum omni polliceor diligentia, & vobis omnibus ſpondeo, quod ſi vos omnes hic præſentes ciuitatem habitantium ſalutem curare volueritis, breui tota nobis corrigetur. Atqui non minima ciuitatis pars eſt hic, multitudine minima, ſed pietate ſumma. Diſpenſemus ſalutem fratrum noſtrorum. Sufficit vnus homo fidei zelo ſuccenſus totum corrigere populum. Cùm verò non vnus tantum, neque duo, vel tres, ſed tanta ſit multitudo, quę negligentium curam poſſit attingere, non aliunde, ſed per torporem veſtrum, non per impotentiam plures pereunt, & labuntur. Valde enim abſurdum, ſi pugnam quidem in foro videamus, non accedere, & pugnantes conciliare: quid verò dico pugnam? Cum aſinum cecidiſſe viderimus, omnes manum porrigere, & pariter erigere ſtudemus: fratrum verò pereuntium curam habemus nullam. Aſinus eſt blaſphemus, animi pondus non ferens, cecidit; accede, excita, & per verba, & per facta, & per lenitatem, & vehementiam varia ſit medicina.. Et ſi ſic noſtra diſponamus, & proximorum ſalutem ſuſcipiamus, citò & illis ipſis correctionem admittentibus deſiderabiles erimus, & quod omnibus maius eſt, repoſitis fruemur bonis, gratia, & benignitate Domini noſtri IESV Chriſti; per quem, & cum quo Deo, & Patri cum ſancto Spiritu gloria, poteſtas, honor, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amen.

Ob fratris correctionem moriēs, martyr eſt.

A fraterna correptione excuſare nos nō poſſumus.

Mali per negligentiam bonorum ſæpe pereunt, et labuntur.

Blaſphemus eſt aſinus.

Et idem

Et idem alibi [a]: Aliam à vobis tunc mercedem exegi. Fortè noſtis & meminiſtis. Quæ verò erat merces? ciuitatis blaſphematores punire, & caſtigare Deum contumelia afficientes, & impios cohibere. Non ex me ipſo talia me dixiſſe arbitror, ſed Deum talia prçuidentem in mentem noſtram verba miſiſſe. Si enim talia auſos puniſſemus, non talia nunc accidiſſent, quæ acciderunt. Quanto melius erat, ſi periclitari oportebat ipſos caſtigantes, & corrigentes aliquid pertuliſſe, quod & martyrij coronam nobis attuliſſet, quàm nunc formidare, & tremere, & ex illorum petulantia mortem expectare? Ecce paruum crimen commiſſum eſt, & culpa communis efficitur. Ecce propter illos nunc omnes paueſcimus, & ab illis patratorum pœnas ipſi ſuſtinemus. Si autem præuenientes ipſos ex vrbe expuliſſemus, & correxiſſemus, & ægrotum curaſſemus membrum, non præſentem timeremus pauorem. Noui quod ciuitatis mores à maioribus ingenui ſunt. Sed peregrini quidam & promiſcui homines ſceleſti, & pernicioſi, & de ſua deſperantes ſalute, auſi ſunt, quę patrata ſunt. Propterea clamare, & contriſtari non deſtiti: Blaſphemantium furorem puniamus; ipſorum mentem caſtigemus; ipſorum ſaluti prouideamus; & ſi hoc facientes mori oporteat, magnum nobis hoc adferet lucrum, ne communem Dominum contumeliis affici negligamus. Magnum ciuitati malum pariet talia deſpicere. Hæc prędicebam, hæc nunc acciderunt, torporis illius pœnas pendimus. Deum contumelia affectum deſpexiſtis: Ecce permiſit Regem contumelia affici, & de extremis periculum omnibus impendere, vt in hoc tîmore illius negligentiæ pœnas demus. Num igitur fruſtrà, num temerè prædicebam, & continuè veſtram charitatem interpellabam? Sed tamen nihil amplius factum eſt. Sed fiat nunc, & à præſenti calamitate caſtigati inordinatum illorum furorem cohibeamus; obſtruamus ipſorum ora, tanquam fontes mortiferos concludamus: & in contrarium mutemus, & penitus euaneſcent mala, quæ ciuitatem comprehenderunt. Non eſt theatrum Eccleſia, vt ad delectationem audiamus. Adiutos hinc recedere oportet, lucratos quicquam amplius, & magnum

ſic recę-

[a] *Hom. 1. ad Antioch.*

Si blaſphemi puniti fuiſſent, non talia hoc etiam tempore accidiſſent, quæ acciderunt.

Martyres ſunt, qui ob correctionem malorum moriuntur.

Blaſphemos impunitos relinquere magnum malum patriæ parit.

Blaſphemorum caſtigatione placatur Deus ad auferendum mala.

ſic recedere expedit, quoniam temerè, & fruſtra proficiſcimur, ſi ad tempus refrigerati, ſic receſſerimus vacui, & dictorum vtilitate inanes facti. Quæ mihi horũ plauſuum vtilitas, quæ laudum, & tumultuũ? Laus mea eſt, per opera vos omnia, quæ dicuntur, exhibere. Tunc ego fœlix habendus & beatus, non quando ſuſcipiatis, ſed quando omni cum alacritate faciatis, quæcumque à nobis audieritis. Quiſque proximum corrigat; ædificate enim alter alterum, inquit; Niſi enim hoc faciamus à quocumque commiſſa præuaricatio commune quoddã, & intolerabile damnum ciuitati afferet. Ecce nihil feciſſe conſcij non minus his, qui peccauerunt territi ſumus, & contremiſcimus, ne omnes Imperatoris ira corripiat. Nec enim nobis in excuſationem dicere ſufficit: non aderam, non conſcius eram, commiſſis non communicaui, Ob hoc igitur, inquit, punieris; & vltimam pendes pœnam, quia non adfuiſti, nec prohibuiſti, neque cohibuiſti tumultuantes, neque pro Regis honore periclitatus es. Non patratis participaſti? Laudo hoc, & accepto. Sed neque facta prohibuiſti: hoc accuſatione dignum. Hæc & de Deo verba audiamus quando cum ſilentio & contumelias, & iniurias in ipſum commiſſas patimur. Quoniam & is, qui talẽtum illud fodit, non pro reatibus ſuis tunc accuſabatur; integrum enim depoſitum reddidit, ſed quoniam ipſum non multiplicauit, quoniam non caſtigauit cęteros, quoniam argentum ad numularios non detulit, non increpuit, non correxit proximos peccatores inordinatos, idcirco abſque miſericordia, in illas intolerabiles pœnas mittebatur. Sed ſi non antea, quod nunc ſaltem quidem hanc facietis correctionẽ, & Deum contumelia affici non negligetis, ſatis credo. Poſſunt enim, quæ acciderunt, licet nemo ſit, qui admoneat, vel inſenſatos deinceps propriã afferere ſalutẽ perſuadere?

Quiſq; proximum corrigat.

Similis et nunc à catholicis auditur excuſatio.

Quomodo blaſphemia nunc puniri debeat.

CAP. XX.

PORRÒ, cum antiqua ſupradicta Pontificum decreta in deſuetudinem abiiſſent, & iam plurima in Eccleſiam Dei irrepſiſſent mala, ac blaſphemãtium lingua impunè peccaret, quos Hoſtienſis Iudæis deterio-

tres vocat [a], qui fruſtatim decidunt membra illius, qui eos proprio ſanguine redemit, cuius corpus Iudęi ſaltem integrum reſeruarunt. Quid magis nefarium? quid naturæ ipſi magis aduerſum? quàm vt creatura in ſuum inuehatur creatorem? & ſeruus in Dominum ſuum, à quo pretioſo ſuo ſanguine è diaboli tyrannide redēptus fuit? Quid à brutis ipſis alienius, quorum nullum, quantumuis magna feritate vigeat, ſuum nutritorem ſeu benefactorem offendit, nec in offendendo ſolum ſe gratum oſtendere credit, niſi defendat eundem data opportunitate. Cumque lingua id fari natura non dederit, eadem ſaltem benefactoris pedes, vel manus lambendo, aliiſq; corporis ſui geſtibus declarat. O ſeculum infelix, ó homines Chriſtianorum nomen ad maiorem in die iudicij confuſionem, & in inferno pœnam vſurpantes. O homines, qui inimicos amicorum veſtrorum vſque ad necem ex lege quadam conſanguinitatis perſequimini, & inimicos Dei, & creatoris veſtri intra familiam alitis, defenditis, & ſuſtinetis. O ignaui, ac infelices iudices, qui poteſtate diuina in terris vtimini, quorum iuſſis ob id cæteri homines natura pares, & meritis ſæpe ſuperiores obtemperant. Si quis Principem ſuum terrenum, ſi dominum, ſi amicum, ſi denique famulum iniuria vlla affecerit, corrigitur, & à vobis punitur; ſi creatorem, ac redemptorem veſtrum, & præſentis huius vitæ largitorem, & auctorem, ac futurum iudicem viuorum & mortuorum blaſphemari auditis, obmuteſcitis? Vbi fides, vbi religio? Dedecus ac infamiæ notam cenſetis, ſi quorum cibis ad tempus nutrimini, iniuriam inultam relinquitis: Nónne maiorem ignominiam oportet iudicare illius, cuius quotidie corpus & ſanguinem ſumitis, per quem eſtis, quicquid eſtis, blaſphemiam patiēter audire, aut ſaltem vix tepidè reprehendere? & blaſphemantium cœtibus frequenter admiſceri? [b]

Quare Patres in cōcilio Lateranenſ. vltimo [c] tandem animaduertentes, & perpendētes, quanta mala in Eccleſiam Dei tunc irruerent propter clericorum exceſſus & flagitia, ſtatuerunt inter alia; vt quicumque clericorum Deo palam ſeu publicè maledixerit, contumelioſiſque, atq; obſcenis verbis Dominum noſtrum IESVM Chriſtum,

a *in ſum. de exceſſib. Prælat. §. clericus.*

Blaſphemi Iudæis deteriores ſunt, qui Chriſtum crucifixerunt.

b *Bern. Diaz in prax. crim. can. cap. 103.*

c *ſub Leone 10. celebrato, ſeſ. 9.*

ſtum, vel glorioſam Virginem Mariam eius genitricem expreſſè blaſphemauerit, eo ipſo quod de delicto huiuſmodi fuerit conuictus, etiam beneficiorum, quæcumque habuerit fructibus vnius anni mulctetur: & hoc ſit pro prima vice: pro ſecunda verò, ſi ita deliquerit, & conuictus, vt præfertur, fuerit, ſi vnicum habuerit beneficium, eo priuetur: ſi autem plura, quod Ordinarius maluerit, id amittere cogatur. Quod ſi tertiò eius ſceleris arguatur, & conuincatur, dignitatibus, & beneficiis omnibus, quæcumque habuerit, eo ipſo priuatus exiſtat, ad eaque vlterius retinenda inhabilis reddatur, eaque liberè impetrari, & conferri poſſint. Verùm quia hac conſtitutione non obſtante poſtea rurſum blaſphemi è clero, & Eccleſia prodierunt, Pius V. Pontifex hanc contra eos ſanctionem promulgauit.

Pij V. contra blaſphemos cõſtitutio edita an. Dn. 1566. pontificatus ſui anno primo. Vide Concil. Mediola. par. 1. tit. de blaſph. Contra laicos blaſphemãtes.

Ad abolendum nefarium, & execrabile blaſphemiæ ſcelus, quod in antiqua lege Deus morte puniri mandat, & imperialibus quoque legibus receptum eſt, nunc autem propter nimiam iudicum in puniendo ſegnitiem, vel potius deſuetudinem, ſupra modum inualuit, Leonis decimi prædeceſſoris noſtri in nouiſſimo Lateranenſi concilio ſtatuta innouantes decernimus; vt quicumque laicus Deum, & Dominũ noſtrum IESVM Chriſtum, vel glorioſam Virginem Mariam eius genitricem expreſſè blaſphemauerit, pro prima vice pœnam viginti quinque ducatorum incurrat: pro ſecunda, pœna duplicabitur: pro tertia autem cẽtum ducatos ſoluet, & ignominia notatus exilio damnabitur. Qui verò plebeius fuerit, nec erit ſoluendo, pro prima vice manibus poſt tergum ligatis, ante fores eccleſiæ conſtituetur per diem integrum; pro ſecunda fuſtigabitur per vrbem: pro tertia lingua ei perforabitur, & mittetur ad triremes.

Contra clericos blaſphemantes.

Quicumque clericus in hoc blaſphemiæ vitium incurrerit, pro prima vice fructibus vnius anni omnium, & quorumcumque beneficiorum ſuorum: pro ſecunda beneficiis ipſis priuetur: pro tertia omnibus etiam dignitatibus exutus deponatur, & in exilium mittatur. Quodſi clericus nullum obtinuerit beneficium, pœna pecuniaria, vel corporali pro prima vice puniatur, pro ſecunda carceribus mancipetur, pro tertia verbaliter degradetur, & ad

triremes

triremes mittatur. Qui reliquos ſanctos blaſphemauerit, pro qualitate blaſphemiæ, atque perſonæ, arbitrio iudicis puniatur.

Statutum eſt inſuper in prædicto concilio Lateranẽſi vltimo[a], vt in foro conſcientiæ nemo blaſphemiæ reus, abſque grauiſſima pœnitentia ſeueri confeſſoris arbitrio iniuncta, poſſit abſolui. Qui verò in blaſphemis inquirendis puniendiſque diligẽtes, & ſeueri fuerint, pro qualibet vice decem annorum indulgentiam conſequantur, & tertiam partem mulctę pecuniariæ habeant. Quicumque verò blaſphemantem eum verbis acriter obiurgare teneantur, ſi citra periculum ſuum id fieri poſſe continget, eundemque deferre, vel notificare apud iudicem eccleſiaſticum, ſeu ſecularem intra triduum debeant. Et vt huius delicti notitia facilius habeatur, voluit Pius V. in prædicta ſua conſtitutione, vt in illo non ſolùm per accuſationem & inquiſitionem, ſed etiam ad ſimplicem & ſecretam denuntiationem procedatur per quoſcũque iudices, alias tamen de iure competentes, tam ratione delicti, quàm perſonarum, ita quod inter eos locus ſit præuentioni. Quod ſi aliqui ex calumnia aliquos denũtiaſſe comperti fuerint, eos ad pœnam talionis teneri voluit, & mandauit. Mulctæ autem pecuniariæ illius decreto, applicabũtur pro duabus partibus locis piis arbitrio ordinariorum, pro tertia accuſatori, qui delinquentes detulerit. Et in virtute ſanctæ obedientiæ Principibus Chriſtianis & terrarum Dominis mandat, vt pro diuini nominis reuerentia, & honore, præmiſſa omnia in ſuis Dominiis ac terris exactiſſimè ſeruari faciant, vberrimam ab ipſo Deo mercedem tam boni operis recepturi.

a *d. ſeſſ. 9. Blaſphemis in confeſſione grauiſſima eſt iniungenda pœnitentia.*

De ira, odio, & ſimultate refrenanda. CAP. XXI.

QVONIAM vitia, quibus honeſtatem ſermonis grauiter lędi ſupra demonſtrauimus, ex ira, odio, ſimultate atque impatientia tanquam radice ſua prodeunt. De hiſce igitur reprimendis, & profligandis nunc aliquid dicemus. Quoniã Dominus noſter IESVS Chriſtus dixit[b]: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, hinc ergo nos benignitatem, hinc mãſuetudinem diſcamus, & omnẽ malitiam abſcindamus, atq; D. Ioannis Chry-

b *Mat. 11. cap.*

a in cap.7.Ioã. Hom.47.

Ira fera vehemens eſt, et furibunda, & quomodo frænanda ſit.

nis Chryſoſtomi ſententiam ſequentes[a], ſi quis nobis inſultauerit, humiliemur: ſi quis exaſperatur, mitigemus; ſi quis mordet, & lacerat, & contumeliis proſequitur, nolimus commoueri, ne victi nos ipſos perdamus. Etenim ira, fera vehemens eſt, & furibunda. Incantemus eam diuinæ ſcripturæ carminibus. Terra & puluis es, & quid ſuperbit terra & puluis? Et impetus iræ eius caſus ei; & vir iratus immodeſtus eſt. Nihil turpius aſpectu irati, nihil viſu grauius. Quod ſi aſpectus, multo magis anima. Quemadmodum enim æuũ ſi contrectetur grauius olet: ita & anima cum perturbata eſt, & multis intrinſecus fluctibus agitata. Sed non poſſum, inquis, inimicorum cõtumelias tolerare. Qua gratia? Nam ſi verè accuſaris, etiam coram compungi deberes, & gratiam ei habere: Si falsò, deride. Dixit mendicum? Ride. Dixit pauperem: ride. Dixit degenerem vel ſtultum: iam illũ defle. Nam qui dicit fratri ſuo fatue, reus eſt gehennæ ignis. Iniuria ergo affecto in mentem veniat, quod illum ſupplicium maneat, & non modo nulla in proximũ ira fereris, ſed deplorabis vicem eius. Neque enim febribus laborãti, neque tumido quiſquam iraſcitur, ſed his morbis affecti ſui miſericordiam, & lachrymas mouent. Huiuſmodi eſt irati animus, qui ſi in te proſiliet tace, & opportunam ei plagam infliges. Si contumeliã contumelia proſequeris, ignẽ excitabis. Sed puſilli animi arguemur, inquies, ſi tacebimus. Imo tuam admirabimur ſapientiã. Quod ſi contumelioſè contrà reſpõderis, materiam dabis vt vera putentur, quorum argueris. Quare diues, ſi pauper appellatur, ridet? quoniã falſum id nouit. Itidem ſi nos iniurias ridebimus, magnum erit argumentum, quod falsò reprehendamur. Adhæc quouſque hominum iudicia formidabimus? quouſque communem Dominũ deſpiciemus & carni vacabimus? Donec enim inter vos contentio eſt, & æmulatio, & ſeditiones, nónne carnales eſtis? Fiamus igitur ſpiritales, & ſæuiſſimam hanc beluam fræno cohibeamus. Inter iram, & inſaniam nihil differt, ſed breuis quidem dæmon eſt, imo, quàm qui dæmonio vexatur grauior. Ille enim venia dignus eſt, iratus nulla; ſed ſuppliciis innumeris ſponte ſua in profundum perditionis defertur, & etiam ante futuram gehennam pœ-

Ira breuis dæmon eſt.

nam pœnas dat. Tumultu enim quodam, & æſtu intolerabili die, noctuque variis cogitationibus anxius iactatur. Vt igitur & præſenti ſupplicio, & futuro liberemur, abiecto penitus hoc affectu, omnes manſuetudinem induamus, & modeſtiam, vt & in hac vita, & in regno cælorum tandem animis noſtris requiem inueniamus.

Et idem alibi[a]: Ponamus, inquit, ſi placet, iram quoq; beſtiam eſſe quandam: quantum igitur ab aliis erga mitigandum leonem ſtudium commodatur, tãtam tu erga iracundiam impende curam, & effice huiuſmodi cogitationem mitem, atque manſuetam. Siquidem hæc fera & vnguibus ſæuiſſimis armatur, & dentibus, & niſi illam ſolicitè manſuefeceris, cuncta ſimul diſperdet, & lacerabit. Nullus enim leo, nulla ſic vipera viſcera queũt humana laniare, vt hominis iracundia, ferreis quibuſdam vnguibus vniuerſa confodiens. Neque enim ſolummodo corpori nocet, ſed ipſius etiam corripit animæ ſanitatem, cunctas ſiquidem eius omnino vires decerpit, ac deuorat, eamque ad omnia inutilem facit. Nonnulli hominum vermes quoſdam in interioribus corporis nutrientes ne reſpirare quidem ſinuntur, vexatis profectò adeſiſque viſceribus: nos tamen venenatam hanc in nobis alentes viperam (iram dico) quæ omnia interiora hominis depaſcitur: quid vnquã ſanum aut forte poſſumus cogitare? Quonam igitur modo ab hac tam noxia peſte fugiemus? Si illam vtique potionẽ bibamus, quæ omnes intra nos vermes ſerpenteſque mortificet. Et quodnam, inquies, illud eſt poculum? Pretioſus ſcilicet Chriſti ſanguis, ſi cum fiducia vtique ſumatur. Omnis enim hoc remedio morbus extinguitur. Poſt hoc, ſanctarum quoque ſcripturarum diligens, & deuotus auditus, & miſericordia auditui copulata. Per hęc enim omnes mortificari illę poſſunt, quæ animam noſtram tabefaciũt paſſiones: & tunc verè vita, ac ſanitate potiemur, qui certè nihil fere nunc à mortuis diſcrepamus. Neque enim poſſibile eſt nos verè viuere, niſi in nobis vitia omnino moriantur. Hæc neceſſario nos perimunt in futuro, ſi nos viuere hic illa patiamur. Quinimo etiam ante illã mortem hic exigunt à nobis horrenda ſupplicia. Siquidem vniuerſa hæc vitia, & crudelitatis plena ſunt, & auiditatis,

a in c. 1. Matt. Hom. 4.

Ira quã ſit ſeuera in hominem.

Alia contra irã remedia.

Vniuerſa vitia plena ſunt crudelitatis.

tis,noſque quotidie deuorare non deſinunt.Itaq; & dentes eorum non immeritò eſſe dixerim dentes leonum, imo etiam ſeueriores. Nam leo quidem ſimul vt fuerit explétus,ſemeſum continuò cadauer relinquit:hęc verò vitia nec ſatiantur aliquando,nec ab anima noſtra vſquã recedunt: captumq; à ſe hominem diabolo ſimilimum faciunt.

Prædicta vitia hominem diabolo ſimilimum faciũt.

a lib.1.cap.3.

D.verò Ambroſius in officiis ſuis ad clericos ſcribẽs[a], coſque erudiens,quomodo iracundia reprimenda, & in aliis mitiganda ſit: Habet, inquit, ſuas habenas mentis ſobrietas, quibus regitur & gubernatur. Sit ori tuo oſtiũ,vt claudatur vbi oportet, & obſeretur diligentius, ne quis in iracundiam excitet vocem ſuam,& contumeliam rependas contumeliæ. Audiſti hodie lectum[b]: Iraſcimini & nolite peccare.Ergo etſi iraſcimur,quia affectus naturę eſt,non poteſtatis,malum ſermonẽ non proferamus de ore noſtro,ne in culpam ruamus.Sed iugum ſit verbis tuis,& ſtatera,hoc eſt humilitas,atque mẽſura, vt lingua tua menti ſubdita ſit.Reſtringatur habenę vinculis,frænos habeat ſuos,quibus reuocari poſſit ad menſuram. Sermones proferat libra examinatos iuſtitiæ,vt ſit grauitas in ſenſu,in ſermone pondus, atque in verbis modus[c]. Hæc ſi cuſtodiat aliquis, fit mitis, manſuetus, modeſtus.Cuſtodiendo enim os ſuum,& retinendo linguam ſuam, nec prius loquendo quàm interrogetur, & expendat, atque examinet verba ſua,ſi dicendum hoc, ſi dicendum aduerſum hunc,ſi tempus ſermonis ſit huius, is profectò exercet modeſtiam, ac manſuetudinem, ac patientiam; vt non ex indignatione,& ira in ſermonem erumpat, non alicuius paſſionis iudicium det in verbis ſuis, non ardorem libidinis flammare in ſermone ſuo indicet,& ineſſe dictis ſuis ſtimulos iracũdiæ:poſtremò, ne ſermo,qui commendare interiora debet, vitium aliquod eſſe in moribus aperiat, & prodat. Tunc enim maximè inſidiatur aduerſarius,quando videt nobis paſſiones aliquas generari, tunc fomites mouet, laqueos parat. Laqueus aduerſarij eſt ſermo noſter. Loquimur plerumque quod excipiat inimicus, vt quaſi noſtro gladio nos vulneret. Quanto tolerabilius eſt alieno gladio, quàm noſtro perire? Explorat ergò aduerſarius noſtra

b Pſal.4.

Lingua tua menti ſubdita ſit.

Qualis debet noſter eſſe ſermo.

c lib.1.offic. cap.3.

Quid præmeditandũ ſit locuturo.

Sermo interiora hominis cõmendare debet.

arma, & concutit ſua tela. Si viderit moueri me, inſerit aculeos ſuos, vt ſeminaria iurgiorum excitet. Si emiſero verbum indecorum, laqueum ſuum ſtringit. Interdum mihi quaſi eſcam proponit vindictæ poſſibilitatem, vt dum vindicare cupio, ipſe me inſeram laqueo, & nodum mihi mortis aſtringam. Si quis ergò hunc aduerſarium ſentit præſentem eſſe, tunc magis cuſtodiam adhibere debet ori ſuo, ne det locum aduerſario: ſed non multi hunc vident[a]. Verumetiam ille cauendus eſt, qui videri poteſt: quicumque irritat, quicumque incitat, quicumq; exaſperat. Quando ergo aliquis nobis conuitiatur, laceſſit, ad violentiam prouocat, ad iurgium vocat, tunc ſilentium exerceamus: tunc muti fieri non erubeſcamus. Peccator eſt enim, qui nos prouocat, qui iniuriam facit, & nos ſimiles ſui fieri deſiderat. Denique ſi taceas, ſi diſſimules, ſolet dicere: Quid taces? Loquere ſi audes. Sed non audes; mutus es, elinguem te feci. Si ergò taceas plus rumpitur, victum ſe reputat, irriſum, poſthabitum, atq; illuſum. Si reſpondeas, ſuperiorem ſe factum arbitratur, quia parem inuenit. Si enim taceas, dicetur: Ille conuitiatus eſt huic; contempſit iſte. Si referas contumeliam, dicetur: Ambo conuitiati ſunt. Vterque condemnatur; nemo abſoluitur. Ergò illius eſt ſtudium, vt irritet; vt ſimilia illi loquar; ſimilia agam. Iuſti eſt autē diſſimulare, nihil loqui, tenere fructum bonæ conſcientiæ, plus committere bonorum iudicio, quàm criminantis inſolentiæ, contentum eſſe grauitate morum ſuorum. Hoc eſt enim ſilere à bonis: quia bene ſibi cōſcius falſis non debet moueri, nec æſtimare plus ponderis in alieno eſſe conuitio, quàm in ſuo teſtimonio. Ita fit, vt etiam humilitatem cuſtodiat. Si autem nolit humilior videri, talia tractat, & dicit ipſe ſecum: Hic ergò me contemnat, & in conſpectu meo loquatur talia aduerſum me, quaſi non poſſim ego aperire illi os meum? Cur nō etiam ego dicam, in quibus eum mœſtificare poſſim? Hic ergò mihi iniurias faciat, quaſi vir non ſim, quaſi vindicare me non poſſim? Hic me criminetur quaſi ego non poſſim grauiora in eum componere? Qui talia dicit, non eſt mitis, atque humilis, nō eſt ſine tentatione. Tentator enim exagitat: ipſe ei tales opiniones inſerit. Plerumque adhibet homi-

a d. lib. cap. 4.

Quomodo inimicus nos ad conuitia prouocat, & ad irā.

Iuſti officium contra iratum.

Iniuriæ impatientis verba.

 nem

nem nequam ſpiritus, qui hæc illi dicat. Sed tu in petram fixum veſtigium tene. Et ſi ſeruus cõuitium dicat, iuſtus tacet. Et ſi infirmus contumeliam faciat, iuſtus tacet. Et ſi pauper criminetur, iuſtus non reſpõdet. Hęc ſunt arma iuſti, vt cedendo vincat: Sicuti periti iaculandi, cedentes ſolent vincere, & fugientes grauioribus ſequentem ictibus vulnerare [a]. Quid enim opus eſt moueri cùm audimus conuitia; cur non imitemur dicentem? Obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui à bonis [b]? An hoc dixit tantummodo, non etiam fecit Dauid? Imò & fecit. Nam cùm ei conuitiaretur Semei filius Gemini, tacebat Dauid [c], & quamuis ſeptus armatis non torquebat conuitium, non vltionem quærebat eo vſque, vt dicente ſibi Saruię filio, quod vindicare in eum vellet, non permiſerit. Ibat ergò tanquam mutus, & humiliatus; ibat tacens, nec mouebatur cùm vir appellaretur ſanguinis, qui erat conſcius propriæ manſuetudinis. Non ergò mouebatur conuitiis, qui abundabat bonorum operum conſcientia. Itaque is, qui citò iniuria mouetur, facit ſe dignum videri contumelia, dum vult ea indignus probari. Melior eſt itaq; qui contemnit iniuriam, quàm qui dolet. Qui enim cõtemnit, quaſi non ſentiat, ita deſpicit; qui autem dolet quaſi ſenſerit, torquetur. [d]

a Ambroſ. d. lib. cap. 5.

Dauid iniuriarum patiẽs.

b Pſal. 38.

c 2. Reg. 16.

Vide Chryſoſtomum Hom. 29. 30. & 31. ad popul. Antioch.

d Ambroſ. d. lib. cap. 6.

Caueatur itaque iracundia, aut ſi præcaueri nõ poteſt, cohibeatur. Mala enim illex peccati indignatio eſt, quæ ita animum perturbat, vt rationi non relinquat locum. Primùm eſt igitur, ſi fieri poteſt, vt morum tranquillitas vſu quodam affectioni propoſito in naturam vertatur. Deinde, quoniam ita plerũque motus infixus eſt naturę, ac moribus, vt euelli, atque euinci non queat, ſi prȩuideri potuerit, ratione reprimatur. Aut ſi prius occupatus fuerit animus ab indignatione, quàm conſilio proſpici, ac prouideri potuerit, ne occuparetur, meditare, quomodo motum animi tui vincas, iracundiam temperes. Reſiſte iræ ſi potes, cede, ſi non potes, quia ſcriptum eſt [e]: Date locum iræ. Ergo ſi præuenerit, & præoccupauerit mentẽ tuam iracundia, & aſcenderit in te, non relinquas locum tuum. Locus tuus patientia eſt, locus tuus ſapientia eſt, locus tuus ratio eſt; locus tuus ſedatio indignationis eſt; aut ſi te contumacia reſpondẽtis mouerit, & peruerſitas impu-

Indignatio quomodo reprimẽda.

Reſiſte iræ ſi potes, ſi non potes, cede.

e Rom. 12.

Quis locus dandus ſit iræ.

impulerit ad indignationem, ſi non potueris mitigare mentem, reprime linguam tuam: ſic enim ſcriptum eſt[a]: Cohibe linguam tuam à malo, & labia tua, ne loquantur dolum. Deinde: Inquire pacem, & ſequere eam. Vitemus ergò aut temperemus iracundiam, ne ſit eius aut in laudibus exceptio, aut in vitiis exaggeratio. Non mediocre eſt mitigare iracundiam, non inferius, quàm omnino nō moueri. Hoc noſtrum eſt, naturæ illud. Non conſideres quid ab aliis in te referatur; locum tuum ſerua; ſimplicitatem, & puritatem tui pectoris cuſtodi. Noli reſpōdere irato ad iracundiam eius, ſiue imprudenti ad imprudentiam eius. Iraſcimini vbi culpa eſt, cui iraſci debeatis. Non poteſt enim fieri, vt nō rerum indignitate moueamur, alioquin non virtus, ſed lenitudo, & remiſſio iudicatur. Iraſcimini ergò ita, vt à culpa abſtineatis: vel ſi iraſcimini nolite peccare, ſed vincite ratione iracundiam, aut ſi iraſcimini, vobis iraſcimini, quia commoti eſtis, & nō peccabitis. Qui enim ſibi iraſcitur, quia citò commotus eſt, deſinit iraſci alteri. Qui autem vult iram ſuam iuſtam probare, plus inflammatur, & citò in culpā cadit. Melior eſt autem ſecundum Salomonem[b], qui iracundiam continet, quàm qui vrbem capit. Quia ira etiā fortes decipit. Cauere igitur debemus, ne in perturbationes prius incidamus, quàm animos noſtros ratio cōponat. Exanimat enim mentem plerumque, aut ira, aut dolor, aut formido mortis; & improuiſo percellit ictu. Ideò præuenire pulchrum eſt cogitatione, quæ voluēdo mentem exerceat, ne repentinis excitetur commotionibus, ſed iugo quodā rationis, & habenis conſtricta miteſcat.[c]

a Pſal. 33.

Quando iraſcendum ſit.

b Prouerb. 16.

c Ambroſ. d. lib. cap. 21.

Et D. Baſilius[d]: Ne, inquit, fratres dilectiſſimi, malū malo curate, neu contendite inuicem calamitate mutua vincere. In rixa enim is inferior eſt, qui victor eſt: ac peccatis longè grauior diſcedit. Ira certamen excitat, certamen verò conuitium, conuitium verbera, verbera demū vulnera, ex quibus & mortes ſæpe ſequuntur. Ille maledixit, tu benedicas, verberauit, tu patere: expuit, nihilq; te æſtimauit; tu cogita, quomodo ex terra es, & in terrā reuerteris. His namque modis atque rationibus te confirmans, longè leuiora, quàm reuera ſint, euenient tibi aduerſarij facta, iurgiaque. Sic enim taliōnē illi ſecurius

d in Hom. de ira.

In rixa is inferior eſt, qui victor eſt.

Quomodo coërcenda ſit ira.

reddes, oſtendeſque quàm ſis cõtumeliis inuulnerabilis, ac præclaram tibi patientiæ coronam comparabis, dum alterius inſaniam occaſionem philoſophiæ ac tuorum feceris meritorum. Quamobrem, ſi mihi credis, probra contumeliaſque minimè curabis. Obſcurum te, atque inglorium vocauit, nulliuſque æſtimationis? terram te, ac cinerem eſſe dicas, nec tu melior es patre noſtro Abraham, qui ſe eadem vocauit[a]. Ignarum, pauperem, ignobilem nominauit? tu vermem te dicas, & è ſtercore genus ducere, verba Dauid memorans[b]. His etiam Moyſis decus adde[c]: Ille ab Aaron, & Maria verbis petitus probroſis, non ad Deum aduerſus illos interpellauit, ſed pro eis orauit. Quorũ tu dic mihi cupis eſſe diſcipulus? beatorum hominum, ac Deo gratorum, an eorum, qui ſpiritu referti ſunt maligno? Quando enim verborum contumelia tentaris, illud exiſtima: periculum de te fieri, an Deo per patientiam adhæreas, an per iram in aduerſarij partes inclines. Da tempus cogitationibus ad optimam eligendi partem opportunum. Nam è duobus alterum proculdubio conſequeris: aut inimicum tuæ manſuetudinis exemplo mitiorem reddes, vel certè ſi deſpexeris, acrius illum vindicabis. Si enim malum eſt ira, cur malum id non euitas? Si venia dignum, cur irato ſuccenſes? Ex quo ſi ſecundus veniſti ad iram, nihil te hoc iuuabit. Non enim in certaminibus palæſtram prius prouocans, ſed qui ſuperat coronatur. Quamobrem non ſolùm is, qui facinus aliquod graue prius tentauerit, ſed qui mali ducis ad ſcelus exemplum fuerit imitatus omnino mulctatur. Si enim te pauperem verè appellat, verũ reſpuere nequaquam debes. Si mentitur, quid ad te dicti vanitas? ſicut enim ad laudes tuas, ſi veritatem excedunt, efferri non debes: ita nec & probra in te non verè iactata minimè dolere. Si verò ſtultus, & indoctus appellaberis, reminiſcere eorum, quæ à Iudæis iactata ſunt in veram ſapientiam[d]: Samaritanus es, & dæmonium habes. Si enim contra hæc maledicta iraſceris, iam ea corroboraſti. Quidnam eſt ira ſtultius? Si verò quietus, & immobilis perſiſtas, pudorem maledicenti magnum intuliſti, cùm re ipſa prudentiam, modeſtiamque oſtenderis. Alapa ſeu pugillo cæſus es? expuit aliquis in faciem tuam? Eadem

a Geneſ. 18.
b Pſal. 21.
c Numer. 20.
d Ioan. 8. cap.
Nihil ira ſtultius.

Eadem & Dominus eſt paſſus: Nec enim ab expuenti-bus, aut cędentibus faciem auertit. Calumniam pateris? Et Dominus. Tua laceratur veſtis? Et à Domino quoq; veſtis per vim extracta Nondum condemnatus es, nondum cruci affixus. Multa tibi toleranda, vt ad eius imitationem peruenias. Talia igitur, & horum ſimilia tibi ſuccurrant, mentiſque tuæ impetum, ac iram cōpeſcant. Similes namque præparationes, & animi diſpoſitiones morſus cordis, & impulſus facilè delebunt, & animi cogitationes in tranquillum ſtatum deducent.

Meditatione paſſionis Domini cōpeſcenda eſt ira ac iniuria.

Quomodo igitur iræ incommoda fugiamus? Si eam nullo modo mētem rationemve occupare ſinamus. Sed quando oportet, & vt oportet ex ratione diſpenſata fortitudinem, patientiam, ac conſtantiam ira parit: præter verò rectam rationem tractata, furor & inſania efficitur. Idcirco nos Pſalmus admonet [a]: Iraſcimini, & nolite peccare. Ipſe namque Dominus in Euangelio[b], illum qui temerè fratri iratus fuerit, reum iudicij facit. Illum verò, qui tanquam pharmaco ad ea, quæ oportet ira vtitur, minimè condemnat; ſicut fecit Moyſes[c], Phinees[d], Samuel[e], Helias[f] & alij. Non autem verba ſolent triſtitiam mouere, ſed ſuperbia aduerſus eum, qui nos vituperat, & vniuſcuiuſque de ſeipſo phantaſia. Quodſi horum alterutrum menti tuæ exemeris, inanes quidam ſonorum ſtrepitus erunt, quæ ab aduerſario dicentur. Quamobrem iram omnino ſedabis, indignationemque, ne iram illam, quæ de cælo ſupra omnem impietatem, & iniuſtitiam hominum reuelabitur experiare. Si enim animo ſapienti amaram indignationis radicem extirpare poteris, multa cum hoc principio perturbationum ſemina facilè extingues. Nam & dolus, & ſuſpicio, & infidelitas, & malignitas, & inſidiæ, & audacia, & omnia his ſimilia huius vitij germina ſunt, atque appendices. Itaque, fratres amantiſſimi, ne obſecro tantum nobis malum inducamus animæ morbum, rationis tenebras, à Deo alienationem, obliuionem familiaritatis, principium bellorum, plenitudinem calamitatum, dæmonem peſſimum noſtris animis innatum, incolam quendam impudentem noſtra interiora poſſidentem, deniq; ſancti Spiritus iter ad nos impedientem. Vbi inimicitiæ ſunt,

Iræ incōmoda quomodo vitari queant.

a *Pſal. 4.*
b *Matth. 5.*
c *Exod. 32. cap.*
d *Numer. 25.*
e *1. Reg. 15.*
f *3. Reg. 18.*

Non tā alterius verba, quàm noſtra ſuperbia nos ad irā prouocat.

Filiæ iræ.

Egregia iræ deſcriptio.

contentiones, indignationes, ſectæ noſtris animis perpetuos generantes tumultus, ibi ſpiritus manſuetudinis haud requieſcit. Quamobrem B. Pauli [a] monitis obtemperantes omnem à nobis indignationem, ac clamorem, cum omni malitia abijciamus, ac inuicem boni ac miſericordes exiſtamus, expectantes beatam ſpem manſuetis omnibus promiſſam.

a Epheſ. 4. Coloſſ. 3. Tit. 2.

b in Hom. de ſimult. ſiue ira.

In ira pertinax communicare non poteſt.

Rurſum Chryſoſtomus [b]: Vt fornicantem, blaſphemantemque impoſſibile eſt ſacræ menſæ participē fieri: ita quoque qui inimicitias fouet, atq; in ira pertinax eſt, non poteſt frui ſancta communione. Quomodo poſtulabis Deum tibi manſuetū fieri, cùm tu conſeruo tuo tam grauis ſis, & inexorabilis? Eſto, cōtumelia te affecit conſeruus, nónne tu ſæpe Deo contumelias facis? Cogita, ſi vellet Deus aduerſus ſe commiſſa diligenter exquirere, ne ad vnum quidem diem viueremus. Peccata, inquit [c], ſi obſeruaueris Domine, Domine quis ſuſtinebit? Et vt omittam alia omnia peccata, quæ ſola cuiuſcumque conſcientia cognita habet, & vbi præter Deum nullum teſtē reformidat, ſi de confeſſis iſtis, & apertis rationem repoſcamur, quam veniam quęſo ſperare poſſemus, ſi precum noſtrarum negligentiam, & inertiam expenderet, quod coràm apud eum in præſentia conſiſtentes, ipſumque inuocantes, ne tantum quidē pudoris, & reuerentiæ exhibemus, quantum ſerui dominis ſuis, aut miles ducibus. Cum amico enim colloquens, cum attentione illud facis; cum Deo autem de peccatis tuis agens, & condonationem poſtulans, & veniam orans ſubinde torpeſcis, genibuſque humi poſitis, ſæpe per forum, ſæpe per ædes mētem tuam diuagari ſinis, ore tuo interim temerè inaniterque garriente; Idque nō ſemel, aut bis, ſed frequenter nobis accidit; quod ſi vel illud ſolum ponderare velit, an veniam, putas, obtinebimus? an purgationem aliquā adornare poterimus? Mihi certè impoſsibile videtur. Quid ſi iam conuitia, quibus quotidie alij alios inceſsimus, in medium produxerit, iudiciaque improba, quibus proximum cōdemnamus, idque nulla alia de cauſa, quàm quod criminoſi, & moroſi ſimus; quid poterimus quæſo pro defenſione noſtri recitare? Quod ſi ineatur ratio noſtrorum conuitiorum, quum qui fratri ſuo dixerit

c Pſal. 129.

Arguitur noſtra in precibus negligentia, & diſtractio.

dixerit

dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis [a], num vel os deducere, vel hiſcere licebit, aut parum, aut magnum reſpondere? Tot peccata, tanta ſupplicia, tantum pudoris eluere licet, per condonationem offenſæ, nihil enim eſt huic virtuti æquale. Quos non potuerunt Moyſes, & Samuel eripere ab ira Dei, huius præcepti obſeruatio eripere potuit, ac proinde illis, quibus iſta dixit, aſſiduè præcepit, inquiens [b]: Remittite malefacta vnuſquiſque fratri ſuo: ne ſitis memores offenſarum in cordibus veſtris. De malefactis proximi ne cogitaueris. Non dixit ſolum remitte, ſed vel in mente habeas, ne cogites, omitte vniuerſam iram; hulcus tolle. Dum vindictam adornas, primùm te ipſum tormēto afficis, veluti ſi carnificem iram tibi appoſuiſſes, dilanians tua ipſius viſcera. Quid enim miſerius homine perpetuò irato? Quemadmodum furioſi nunquam fruuntur tranquillitate, ita qui ſimultatē gerit, & inimicum habet, nūquam fruitur vlla pace, perpetuò æſtuans, tempeſtatemque cogitationum indies aggrauat. Verba factaque ſecum reputat, ipſius quoque nomini infeſtus, qui iniuriam dedit. Si audiat illum nominari, efferatur continuò magno cum animi cruciatu, & ad ſolum illius conſpectum trepidat, & horret, tanquam ſi vltima patiatur. Quod ſi quid illius, vel veſtem, vel domum videat, omnium iſtorum intuitu torquetur: ac quemadmodum dilectorum, & charorum hominum veſtes, vultus, calceamenta, domus mox vt viſa fuerit, excitare nos, & commouere ſolent: Ita quoque inimicorum ſeruus, amicus, domus, angiportus in cōſpectum datus, aut quodcumque illius monumētum præfert, animos arrodit, atque alias ſuper alias, vt quodcūque viſum fuerit, plagas incutit. Quorſum opus eſt iſtiuſmodi animi obſidione, tantis tormentis, ac tali ſupplicio? Quodſi nec gehēna immineret odio laborantibus, ſaltē ob ipſius odij cruciatum peccata proximorum condonāda eſſent.

a Matth. 5.

Virtus, & efficacia cōdonationis offenſæ.

b Mat. 5. 6. 18. Mar. 11. Luc. 6.

Homine perpetuò irato nihil miſerius.

Ob ipſius odij cruciatum peccata proximorū ſunt cōdonanda.

De excuſationibus iram remittere nolentium.

CAP. XXII.

NE mihi alleges iniuriarum acceptarum moles; nō enim illud in te facit pertinaciā irarum, ſed quod parum memor es tuorum delictorum, neque gehennam

Cauſa ſimultatis quæ ſit.

hennam ante oculos habes, aut Dei timorem. Si ipſe vindictæ incumbas, vltionemque perſequare, ſiue per verba, ſiue per facta, ſiue per imprecationem, Deus ipſe à ſumẽda vltione ſuperſedebit, vtputa te ſatagente circa tui ipſius vindictam. Imo non ſolùm perſequetur pœnas iniuriarum tuarum, quas paſſus es, ſed à te ipſo mulctã exiget, vt iniurioſè à te habitus. Si in rebus humanis nemo ſibi ius dicit, & pro arbitrio vltionẽ diſpenſat, quanto magis id obſeruandum in rebus illis, vbi Deus ipſe vindex conſtitutus eſt? Iniurias igitur aliquis tibi fecit, læſit, infinita mala inflixit? caue pœnam tuam perſequare, ne Dominum illius contumelioſè tractes: cede Deo. Ipſe negotium multò melius adminiſtrabit, quàm tu cupis, tibi ſolummodo iuſſum eſt[a], vt pro eo, qui te læſit, preces fundas, quid autem de eo ſtatuendum ſit, ipſe ſibi reſeruari iuſſit. Nunquam tibi tales vltiones aſſequêre, quales ille inſtruxit, modo illi ius irarum tuarum concedas. Neque imprecationes facito aduerſus inimicum, ſed illi relinquas arbitrium iudicandi; ſiue enim nos iniurias condonemus, ſiue reconciliemur, ſiue pro inimicis deprecemur, niſi ipſi conuerſi fuerint, ac in melius ſe mutauerint, Deus ipſe non dimittet, quaſi qui eorum commodis tantũmodo ſtudeat. Sed te laudat, tuamque philoſophiam amplectitur, illum verò punit, ne tua philoſophia deterior reddatur.

Nemo ſibi ius dicere poteſt.

Iniuriarũ noſtrarũ acceptarum actio Deo cõmittenda eſt.

a Mat. 5. Luc. 6.

Multi à nobis admoniti ſuper reconciliatione, vbi obtemperare non placebat, hanc excuſationem prætenderunt, quæ nihil aliud fuit, quàm prætextus eorum malitiæ; nolle, ſcilicet, ſe reconciliationem, ne deteriorem inimicum faciant, ne acerbiorem poſtea & maiorem eius contemptum experiantur, ac præter hoc illud quoque adijciunt, vulgò exiſtimatum iri, ipſos ob imbecillitatem priores ad reconciliationem placationemque veniſſe. Cæterum omnia iſta vana ſunt. Oculus enim ille nunquam dormitans nouit mentem tuam, ac proinde conſeruorum rumuſculos curare non debemus, vbi iudici ipſi perſuaſuri ſumus, qui de cauſa noſtra cognitor futurus eſt. Si autem illud tibi curæ eſt, ne eum deteriorem tua bonitate facias, ſcias velim eum hoc pacto deteriorem non futurum, ſed deteriorem futurum, ſi eum

Excuſatio reconciliari nolentium.

non pla-

non places. Nam etſi mortalium omnium ſceleſtiſſimus ſit, etſi non dicat, neque palàm præ ſe ferat, attamen tacitus approbabit tuos philoſophicos mores, conſcientiaque ſua tuam reuerebitur manſuetudinem. Quodſi in eadem malignitate perſtiterit, nec blanditiis emolliatur, maximam pœnam à Deo ſuſtinebit. Id tibi certum habe, quod quanto magis aſpernatus fuerit tuæ placationis induſtriam, tanto maiorem ſibi pœnam coacervat. Quid ais, deterior fit colendo? Id crimen ipſius, tuum autem encomium, quod cùm eum talem diuinabas futurum, non tamen ab eo colendo abſtiteris, vt diuinæ voluntati ſatisfaceres; ipſius crimen quod tua bonitate nihilo quàm antea melior redditur. Multò tolerabilius, alios incuſari propter nos, quàm nos propter alios.

Alia reconciliari nolentium excuſatio.

Ne mihi dixeris frigida iſta verba: verendum ne ob metum me putet ad ſe accurriſſe, ac proinde maiores faſtus ſumat: pueriliſ iſta animi ſunt, & ſtulti, & ad hominum exiſtimationes obſtupeſcentis. Ne me putet, ais; Putet, inquam, quod ob metũ acceſſiſti. Quid tum? nam & ita merces tua maior futura eſt, cùm & iſtud præcognoſcas, & tamen ob timorem Dei omnia iſtiuſmodi ſuſtineas. Qui famam hominum aucupans, famæque gratia reconciliationem inſtituit, abſcinditur à remunerandi lucro. Qui autem hoc ipſum planè cognitũ habet, quod multi & irridebunt, & vituperabunt, neque tamen vel ita abſiſtat à reconciliatione, duplicatam, & triplicatam habebit coronam.

Tertia reconciliari nolẽtium excuſatio.

Caue igitur homo ab iſtis irrationabilibus affectibus, neque pudefias, neque erubeſcas, neque ita loquare: Modo inter nos rixati ſumus, fanda, infanda diximus, ac iam ſtatim ad reconciliationem accurram? At quis non vituperabit meam facilitatem? Nemo cordatus damnabit tuam facilitatem, ſed ſi manſeris implacabilis, tum te omnes irridebũt, tum magnum dabis diabolo ſpatium, non enim ex tempore ſolùm durior fiet reconciliatio, ſed ex rebus interea oborientibus. Cogita, quod ob Deum talia pateris, & plenam percipies conſolationem, animumq; ſubterfugientem, reformidantem, erubeſcentem, pudefientem exacue, eique continuò iſta occine; Quid

Quid ceſſas? quid ſubterfugis? quid detrectas? non de pecunia, non de aliis rebus momẽtaneis, ſed de noſtra ipſorum ſalute agitur. Deus iſta facienda præcepit. Omnia igitur illius mandatis poſtponantur, ne ceſſatores, ne lenti ſimus. Intelligat inimicus magnam à nobis curam adhibitam, vt diuinis placitis nos attemperemus, ſiue denuo cõtumelias inferat, ſiue quid aliud acerbius faciat, omnia feramus generosè, neque tantum illi, quantum nobiſmetipſis gratificemur, præ omnibus virtutibus id ad maiorem mercedem nobis imputabitur in illo die. Multa deliquimus, in magnis offendimus, & Dominum noſtrum irritauimus, dedit ex ſua humanitate hanc viã recõciliationis. Ne igitur deſeramus hunc pulchrum theſaurum: ex multa ſua benignitate mercedem nobis ſpopõdit, & magnam & ineffabilem, & quam maximè deſideramus, nimirum veniam noſtrorum peccatorum.

Si legem Cæſar ſtatuiſſet, vt omnes inimici in gratiã redirent, aut capite plecterentur, quid putas, an non omnes feſtinarent ad mutuas recõciliationes? Ego quidem ſic arbitror. Quam veniã igitur habebimus, cùm ne tantundem reuerentiæ tribuimus Domino, quantum conſeruis noſtris tribuimus? Ob hoc ipſum iuſſus es dicere[a]: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Quid eo mitius? quid manſuetius præcepto? Te iudicem fecit in condemnatione tuorum criminum; ſi pauca dimittis, pauca dimittuntur: ſi plura, plura: Si ex corde dimittis & ſinceriter, eodem pacto tibi Deus remittit. Si præter veniam datam eum etiam pro amico habeas, eodem modo aduerſus te Deus afficietur, adeo, vt quanto magis quis aduerſus te peccauerit, tanto magis tibi ad reconciliationem properandum ſit, quandoquidem ipſe hoc pacto in cauſa eſt, vt nobis maiora crimina condonentur. Cùm dixeris, Dimitte nobis, quemadmodum nos dimittimus, ſi tum nõ dimittas, nihil aliud à Deo poſtulas, quàm vt te omni excuſatione, omni venia denudet. Cæterum, inquis, non auſim dicere: dimitte mihi, & dimitto, ſed tãtum vnam partem in precatione enuntio, quæ habet, dimitte mihi. Quid tum hoc, etiamſi tu ipſe illud non dicas, Deus tamen ita facit: & quemadmodum dimittis, ita dimittit.

Cur dicamus: dimitte nobis debita noſtra, ſicut et nos, etc. a Matth. 6.

Nõ prodeſt iracundis omittere in oratione dominica: ſicut & nos dimittimus.

Nam illud ex ſequentibus, quæ poſtea inducit, clarum facit: Si enim non remiſeritis hominibus, neque pater veſter cœleſtis remittet vobis. Ne igitur cautelam putes, ſi non totam orationem proferas, aut dimidiatam precationem facias, ſed prout inſtituit, ita precare, vt neceſſitas dictionis quotidie exterrens cõpellat te ad proximo veniam condonandam.

D. verò Gregorius[a] docens quomodo ira compeſci debeat; Duobus, inquit, modis fracta poſſidere animum ira deſueſcit. Primus quippe eſt, vt mens ſolicita antequã agere quodlibet incipiat, omnes ſibi quas pati poteſt, contumelias proponat, quatenus redemptoris ſui probra cogitans, ad aduerſa ſe præparet. Quæ nimirum venientia tanto fortius excipit, quanto ſe cautius ex præſcientia armauit. Qui enim improuidus ab aduerſitate deprehenditur, quaſi ab hoſte dormiens inuenitur, eumque citius inimicum necat, quia non repugnantem perforat. Nam qui mala imminentia per ſolicitudinem prænotat, hoſtiles incurſus quaſi in inſidiis vigilãs expectat, & inde ad victoriam valenter accingitur, vnde neſciens deprehendi putabatur. Solerter ergo animus ante actionis ſuæ primordia cũcta debet aduerſa meditari, vt ſemper hæc cogitans, ſemper contra hæc thorace patientiæ munitus, & quicquid acciderit prouidus ſuperet, & quicquid non acceſſerit lucrum putet. Secundus autem ſeruandæ manſuetudinis modus eſt, vt cùm alienos exceſſus aſpicimus, noſtra, quibus in aliis exceſſimus, delicta cogitemus. Conſiderata quippe infirmitas propria, mala nobis excuſat aliena. Patiẽter namque illatam iniuriam tolerat, qui piè meminit, quod fortaſſe adhuc habeat, in quo debeat tolerari. Et quaſi aqua ignis extinguitur, cũ ſurgente furore animi ſua cuique ad mentem culpa reuocatur.

a lib. 5. moral. in Iob cap. 32. Ira bifariam compeſcitur.

Iniuria illata quomodo tolerari poſſit.

Sed inter hæc, inquit[b], ſolerter ſciẽdum eſt, quod alia eſt ira, quam impatientia excitat, alia quam zelus iuſtitiæ format. Illa ex vitio, hæc ex virtute generatur. Si enim nulla ira ex virtute ſurgeret, diuinę animaduerſionis impetum Phinees per gladium non placaſſet[c]. Hanc iram quia Heli non habuit, motum cõtra ſe implacabiliter ſupernæ vltionis excitauit[d]. Nam quo contra ſubditorum

b d. lib. cap. 23. Ira duplex. Contra ſubditorũ vitia irâſcendum eſt. c Numer. 25. Pſal. 105. d 1. Reg. 2. et 4

ditorum vitia tepuit, eo contra illum diſtrictio æterni rectoris exarſit. De hac ira per Pſalmiſtam dicitur [a]: Iraſcimini, & nolite peccare. Et per Salomonem [b]: Melior eſt ira riſu, quia per triſtitiam vultus corrigitur animus delinquentis. De hac iterum Pſalmiſta ait [c]: Turbatus eſt prę ira oculus meus. Sed cùm per zelum animus mouetur, curandum ſummopere eſt, ne hæc eadem, quæ inſtrumento virtutis aſſumitur, menti ira dominetur, nec quaſi domina præeat, ſed velut ancilla ad obſequium parata à rationis tergo nunquam recedat. Vnde neceſſe eſt, vt hoc ante omnia qui zelo rectitudinis mouetur, attendat, ne ira extra mentis dominium tranſeat, ſed in vltione peccati tempus, modumque conſiderans ſurgentem animi perturbationem ſubtilius retractanda reſtringat, animoſitatem reprimat, & motus feruidos ſub æquitate diſponat, quatenus ſic culpas delinquentium corrigat, vt ante ipſe qui corrigit per patientiam creſcat, vt feruorem ſuum tranſcendendo dijudicet, ne intemperanter excitatus ipſo zelo rectitudinis longè à rectitudine aberret.

a Pſal.4.
b Eccleſ.7.
c Pſal.30.
Ira iuſtitiæ pediſſequa non domina eſſe debet.

Et idem alibi [d]: Quoties ira animum inuadit, mentem edoma, vince teipſum, differ tempus furoris, & cùm tranquilla mens fuerit, quod placet, vindica. Ira enim in vindicta malorum, ſequi debet rationem animi, non præire, vt quaſi ancilla iuſtitiæ poſt tergum veniat, & non laſciua ante faciem prorumpat. Aliquando verò oſtendenda eſt, & non exhibenda: aliquando exhibenda eſt, ſed non ſequenda. Quando enim in executione iuſtitiæ placata mente iraſcimur, iracundiam & non ſequimur, & exhibemus. Ira enim, quæ animum perturbat, quanta conſideratione cauenda eſt monſtratur, de qua ſcriptum eſt [e]: Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendũ, & tardus ad iram, Ira enim viri iuſtitiam Dei non operatur, & de ea dictũ eſt [f]: Melior eſt vir qui vincit iram, quàm qui capit ciuitatem magnam. Cùm igitur iram, quæ cor permouet ſacra eloquia tot teſtimoniis deteſtentur, perpendamus, qua intentione debemus hoc vitium fugere, quod Deo iudice, in teſtimonio illius toties reprobatur.

d lib.8.epiſt.51
Ira refrænanda eſt.
e Iacob.1.
f Prouerb.16.

De im-

De impatientia cohibenda. CAP. XXIII.

QVONIAM blaſphemiæ, omnium vitiorum ſermonem dehoneſtantium grauiſſimè, & turpiſſimè, mater eſt impatientia, vt D. Chryſoſtomus inquit [a], quomodo hæc refrænari, & cohiberi debeat, dicemus. Inprimis autem oportet premere malas cogitationes, neque permittere linguæ, vt aliquid ſonet abſurdi, quemadmodum B. Iob innumera perpeſſus mala, perſeuerauit gratias agere Deo. Sunt nonnulli, qui ſi ioco conuitióve abs quopiam tacti fuerint, aut in aduerſam valetudinem inciderint, aut capitis dolorem, aut alium huius generis morbum, ilico blaſphemias effundunt, ac moleſtiam quidem morbi ſuſtinent, ſed fructu priuantur, dum in beneficum Deum ſuum, in prouiſorem, in ipſorum curam agentem, in ſeruatorem conuitia iaciunt, nec ſe ſentiunt in præcipitium abripi, ſeque ipſos in extremi exitij barathrum deijcere. Non enim ſi blaſphemiam proferunt, leuiorem reddūt morbum, aut iniuriam illatam tollunt. Exacerbant potius illa, ac moleſtiorem ſibi reddunt cruciatum. Propter hoc enim diabolus innumeras impingit moleſtias, vt in illud barathrum eos præcipitet. Et ſiquidem viderit eos blaſphemias proferentes, protinus auget dolorem, ac maiorem reddit, quo ſtimulati rurſus indignè ferant. Quod ſi videret eos fortiter perferentes, quoque morbus, ſeu iniuria eſſet acrior, & maior, hoc magis agerēt gratias Deo, ilico deſiſteret, vt qui incaſſum fruſtraque pergeret immittere. Quemadmodum enim, vt D. Chryſoſtomus inquit [b], canis aſſiſtens menſæ, ſi viderit hominem veſcentem ſubinde aliquid eorum, quæ in menſa ſunt ipſi proijcientem, manet aſſiduè. Quod ſi ſemel, atque iterum ſic aſtitit, vt diſceſſerit nihil adeptus, protinus abſtinet, veluti qui iam fruſtra, & incaſſum aſſiſtat. Itidem & diabolus iugiter nobis inhiat, ſi quod blaſphemum verbum ipſi ceu cani proijciamus, hoc accepto rurſus aggreditur. Quod ſi perſeueraueris gratias agere; iugulaueris illum fame, celeriterque abegeris, & aufugere coegeris. Verùm non poteſt tacere cruciatu ſtimulatus: nec ego prohibeo te loqui, ſed volo te pro blaſphemia loqui gratiarum actionem, pro verbis indigna-

Impatientia blaſphemiæ mater.

a in Hom. 3. de Lazaro.

b in d. Hom. 3.

Loco blaſphemiæ quid dicendum et faciendum Deo.

dignationis, verbá boni ominis. Cõfitere Domino, clama vehementer, obſecrando; clama vehementer, glorificando: ſic tibi & morbus redditur leuior, diſcedente quidem diabolo propter tuam gratiarum actionem, Dei verò auxilio accedente. Nam ſi blaſphemias effuderis, pariter & Dei auxiliũ ſubmouiſti, & diabolum aduerſus temetipſum reddidiſti ſæuiorem, & teipſum magis inuoluiſti doloribus. Sin gratias egeris, & inſidias propuleris mali dæmonis, & Dei pro te ſoliciti medelã tibi conciliaueris. Verùm ex conſuetudine frequẽter impetu rapitur lingua, vt peruerſum illud verbum ſonet. Verùm cùm huc rapietur, priuſquam verbum effuderit, commorde illam vndique dentibus acriter. Præſtat illã nunc fluere ſanguine, quàm tunc in inferno concupiſcere guttam, nec impetrare poſſe refrigerium; præſtat illam temporarium ferre dolorem, quàm tunc perenniter & immortalibus malis cruciari: Quemadmodũ diuitis illius lingua ardore æſtuans nullum impetrauit refrigerium. Deus præcepit, vt inimicos tuos diligas, tu vero Deum te amantem auerſaris. Deus iuſſit, vt conuitiis inſectantibus benignè loquaris, maledicentibus benedicas; tu verò illi benefacienti & tui curam agẽti maledicis; cùm nulla in re læſus ſis. An nõn potuit ſoluere afflictionem? Potuit, ſed permiſit, vt fias probatior. Verùm ecce, inquis, collabor interim ac pereo: non propter afflictionis naturam peris, ſed propter tuam ſocordiam. Dic mihi vtra res eſt facilior, blaſphemia, an gratiarũ actio? Nónne illa eos, qui audiunt hoſtes, & inimicos tibi reddit, & in deſperationem poſtea conijcit? Hæc verò innumeras adfert Philoſophiæ coronas, incredibilẽque ab omnibus admirationem, denique ingentia à Deo prẽmia. Cur igitur quod vtile eſt, quod facile, quod iucundum omittẽs, id quod lædit, quod contriſtat, quod tabefacit illius loco ſectaris? Quin & alioqui ſi tentationis, ac paupertatis afflictio cauſa eſſet blaſphemiarum, oporteret omnes qui in paupertate viuunt, blaſphemos eſſe. Ne igitur dicamus quod paupertas, morbus, & periculorum inſultus compellant ad blaſphemiam. Nõn paupertas, ſed animi conſternatio; non morbus, ſed Dei contemptus: non periculorum inſultus, ſed pietatis deſertio, vt ad blaſphemiam,

Lingua cohibenda.

Cur gratiarum actio, blaſphemia ſit facilior, magiſque amplectenda.

Quæ ſint cauſa blaſphemiæ.

miam, ita ad omne malitiæ genus adducit minus attentos.

Porrò quia medicorum axioma eſt, contraria contrariis curari, ad impatientiam curandam, & cohibendam patientia opus erit, quæ vt D. Gregorius tradit [a], tribus modis exerceri ſolet. Alia namque ſunt quæ à Deo, alia quæ ab antiquo aduerſario, alia quæ à proximo ſuſtinemus. A proximo namque perſecutiones, damna, & contumelias ſuſtinemus: ab antiquo aduerſario tentamẽta: à Deo autem flagella toleramus. Sed in his omnibus modis vigilanti oculo ſemetipſum debet mens circunſpicere, nec contra mala proximi pertrahatur ad retributionem mali: nec contra tentamẽta aduerſarij ſeducatur ad delectationem, vel conſenſum delicti: nec contra flagella opificis prorumpat ad exceſſum murmurationis, nec hîc agẽtes retribui nobis præſentia bona quæramus. Patientia enim, vt D. Chryſoſtomus inquit [b], omnium bonorum cauſa eſt, & vniuerſę philoſophiæ radix. Vnde non abs re Sapiens quidã: Multæ prudentiæ vir tolerans eſt, inquit [c], intolerans validus ſtultitia: Et ciuitati conferens munitæ, hanc illa tutiorem eſſe dicit. Eſt enim patientia ſcutum inexpugnabile, turris firma, mala omnia repellens: & quemadmodum in abyſſum maris ſcintilla delata, huic quidem nihil obeſt, ipſa extinguitur; ſic in animum tolerãtem quicquid incidere maximarũ etiam rerum poteſt, facile quidem abſumitur ipſum, ille conturbabitur prorſus nihil. Quãdo rebus omnibus ſolidior patientia eſt, exercitus, theſauros, equos, muros, arma, & quodcumque tandem memores licet, æquè firmum patientia nihil adduces. Hiſce rebus enim omnibus, vt ſtipatus quis ſit, ſæpe accidit tamẽ, vt ira iuueniliter victus loco moueatur; tumultu, & turba miſceat omnia. Hic verò velut in portu ſedens ſumma ſemper fruitur tranquillitate. Inijce mulctam, nihil hanc petram mouebis: contumelia pete, nondum turrim concuſſiſti: plagas incute, nihildum adamantem illum perterruiſti. Longanimus enim idcirco vocatur, quia longum & ingẽtem animum habet. Nam longum, magnũ etiam dici conſueuit. Et hanc talem virtutem charitas nobis parit, quæ tam poſſidentibus, quàm fruentibus ſe ingentem pręſtat vtilitatem.

Impatiẽtia refrænanda, ſeu ſananda eſt patientia.

a *Hom. 36. in euang.*

Quibus modis patientia exerceatur.

b *in cap. 13. epiſt. 1. ad Corinth. Hom. 33.*

Patientia omnium bonorum cauſa.

c *Prouerb. 14.*

Patiẽtia laus, de qua etiam lege Tertulliani librum.

Patiẽtia rebus omnibus eſt ſolidior.

Patiens cur dicatur longanimus.

Patientia charitatis filia.

litatem. Nolo homines deſperatos dicas, qui cum multis obſunt impunè, deteriores euadunt. Fit iſtud enim nō eorum longanimitate, ſed improbitate eorum, qui optima re peſſimè vtuntur: Hos nolo dicas mitiores, illos volo, qui multum ea re iuuantur. Hi cùm iniuriam intulerunt, & nullam ipſi contra ſentiunt; tamen manſuetudinem à ſe affectorum mirati, ingens virtutis ex ea re documentum ſumunt.

a lib. 1. offic. cap. 48.

Tria ſunt genera hominum iniuriam accipientium.

D. verò Ambroſius[a] docēs quemadmodum reprimatur iracundia, tria ponit genera hominum iniuriam accipientium. Vnum eſt eorum, quibus peccator inſultat, cōuitiatur, inquietat. Iis quia deeſt iuſtitia pudor creſcit,
1. augetur dolor. Horum ſimiles plurimi de meo ordine, de meo numero. Nam mihi infirmo ſi quis iniuriam facit, forſitan licet infirmus donem iniuriam meam, ſi crimen obijciat, non ſum tantus, vt ſim contentus conſcientia mea, etiam ſi me eius obiecti alienum nouerim, ſed cupio abluere ingenui pudoris notam, tanquam infirmus. Ergo oculum pro oculo, & dentem pro dente exigo, &
2. conuitium conuitio rependo. Si verò is ſim qui proficiā, etſi nondum perfectus, non retorqueo cōtumeliam, etſi influat ille conuitiis, & inundet aures meas contumeliis,
3. ego taceo, & nihil reſpondeo. Si verò perfectus ſum benedico maledicentibus, ſicut benedicebat & Paulus, qui ait[b]: Maledicimur, & benedicimus. Audierat enim dicentem[c]: Diligite inimicos veſtros; orate pro calumniantibus, & perſequentibus vos. Ideo Paulus perſecutionem patiebatur, & ſuſtinebat, quia vincebat, & mitigabat humanum affectum propoſitæ mercedis gratia, vt filius Dei fieret, ſi dilexiſſet inimicum.

b 1. Corint. 4.
c Matth. 5.

Præparandus eſt autem animus, exercenda mens, ſtabilienda ad conſtātiam, vt nullis perturbari animus poſſit terroribus, nullis frangi moleſtiis, nullis ſuppliciis cedere. Quæ difficilè quidem ſuſtinentur: Sed quia omnia ſupplicia, grauiorum ſuppliciorum vincuntur formidine, ideo ſi conſilio firmes animum tuum, nec à ratione diſcedendum putes, & proponas diuini iudicij metum, perpetui ſupplicij tormenta, potes animi ſubire tolerantiam. Hoc igitur diligentiæ eſt, vt quis ita ſe comparet. Illud ingenij, ſi quis poteſt vigore mentis præuidere quę

Quomodo acquiratur tolerantia, & patientia.

futura

futura ſunt, & tanquam ante oculos locare, quid poſſit accidere, & quid agere debeat, ſi ita acciderit, definire: interdum duo, & tria ſimul voluere animo, quæ conijciat aut ſingula aut coniuncta accidere poſſe, & aut ſingulis, aut coniunctis diſponere actus, quos intelligat profuturos. Fortis ergò eſt viri, nō diſſimulare cùm aliquid immineat, ſed prætendere, & tanquam explorare de ſpecula quadam mentis, & obuiare cogitatione prouida rebus futuris, ne fortè dicat poſtea: ideo iſta incidi, quia non arbitrabar poſſe euenire. Denique niſi explorentur aduerſa, citò occupant. In his ergò duobus illa eſt animi excellentia, vt primùm animus tuus bonis excitatus cogitationibus, mūdo corde quod verum & honeſtum eſt, videat. Beati enim mundo corde, quia ipſi etiam Deum videbunt [a]: atque id quod honeſtum eſt ſolum bonum *a Matth. 5.* iudicet. Deinde nullis perturbetur occupationibus, nullis *Id ſolum bonū eſt quod honeſtum eſt.* cupiditatibus fluctuet, & iudicium ſuum ſtabili ratione confirmet, & quæ iudicauerit leuia, tanquam nihil profutura contemnat. *Aduerſa quomodo toleranda ſint.* Deinde ſi quid acciderit aduerſi, idq; graue, & acerbum putetur, ita ferat, vt nihil præter naturam accidiſſe putet, cùm legerit [b]: Nudus natus ſum, nu- *b Iob 1.* dus exibo: Quæ Dominus dedit, Dominus abſtulit; feruetque in omnibus perſonam ſapientis, & iuſti, ſicut ille ſeruauit, qui ait [c]: Sicut Domino placuit ita factum eſt, *c Iob 1.* ſit nomen Domini benedictum. Si bona ſuſcepimus de manu Domini, quæ mala ſunt non ſuſtinebimus? [d] *d Ambroſ. de lib. 1. offic. cap. 38.*

Fortitudo igitur nec tentetur cupiditatibus, nec frangatur metu, quia virtus ſibi cōſtat, vt fortiter omnia perſequatur vitia, tanquam virtutis venena. Iracundiam velut quibuſdam propulſet armis, quæ tollit conſilium, & *Iracūdia tollit conſilium.* tanquam ægritudinem vitet [e]: perturbata enim mente *e Ambroſ. de lib. cap. 39.* latius ſe, ac longius fundit appetitus, & tāquam efferato impetu frænos rationis non ſuſcipit, nec vlla ſentit aurigæ moderamina, quibus poſſet reflecti. Vnde plerumque non ſolùm dum animus exagitatur, amittitur ratio, ſed etiam inflammatur vultus, vel iracundia, vel libidine: palleſcit timore, voluptate ſe non capit, & nimia geſtit lætitia. Hęc cùm fiunt, abijcitur illa naturalis quædā cen- *Quomodo grauitas morum, & conſtant. amittatur.* ſura, grauitaſque morum, nec teneri poteſt illa, quæ in rebus gerendis, atque conſiliis ſola poteſt auctoritatem

 ſuam,

ſuam, atque illud quod decet, tenere conſtantia. Grauior autem appetitus ex indignatione nimia naſcitur, quam acceptæ plerumque accendit iniuriæ dolor.[a]

a Ambroſ. d. lib. cap. 47.

Eos verò, quos ad tolerantiam paſſionum fortes Dei charitas reddit, nulla delectatio carnis, nulla voluptas malè blanda corrumpit. Quoniã, ſi non quid, ſed propter quid patiamur plurimum refert, non in iis patientia eſt, vt D. Proſper inquit[b], qui æquanimiter patiũtur angentia, ſed in iis tantum, quos fortiter facit ſuſtinere iuſtitia. Denique Dominus non ait[c]: Qui perſecutionem patiuntur, & tacuit, ſed adiecit: propter iuſtitiam; vt euidenter oſtenderet, quod patientiam veram non facit pœna, ſed cauſa; & ideo beatitudinem, non perſecutionem patientibus, ſed propter iuſtitiam patiẽtibus repromiſit. Quod ſi ita eſt, ſuperandorum malorũ ſuſtinentia tunc eſt vera patientia, ſi fuerit iuſta: Et in iis iuſta eſt patientia, quorũ nec doloribus, nec voluptatibus cedit mẽtis inuictæ conſtantia. Sed hæc animi fortitudo ab illo eſt nobis, cui cũ Propheta cantamus[d]: Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus eſt mihi in ſalutẽ. Fortitudo noſtra eſt, quia ita nos cõtra omnia vitia inuicta protectione corroborat, vt animum noſtrum nec blanda diſſoluant, nec aduerſa deijciant, & tunc laus noſtra Dominus fit, ſi non nos de muneribus Dei, ſed diuina in nobis cupiamus munera prædicari. Nec illi ſuam poſſunt iactare virtutẽ, quibus Dominus factus eſt in ſalutem. Is ergo cui Dominus eſt animi fortitudo, nullis carnalibus deſiderijs cedat, nullis voluptatibus acquieſcat, ambitionẽ ac popularem gloriam vincat: Non eum pecuniæ amor alliciat, non acerbitas paſſionum, damnorumque ſubijciat. Sit illi Deus laus tota, perfecta gloria, delectatio pura, ſpes certa, ſecuritas firma, poſſibilitas ſana, ſanitas incorrupta, vt ei, quicquid carnalibus placet in hoc mũdo, diſpliceat; quicquid pretioſum videtur eſſe vileſcat; quicquid nitidum, futurorum contemplatione ſordeſcat; nec iam ab his, quæ iam per gratiam Dei eliſit, ſe patiatur elidi, quia & turpius videtur animũ ab his vitiis vinci, quæ vicerat, & nihil ei proſit aliqua ſuperaſſe, ſi alicui, quod neglexerit ſuperare, ſubiaceat, quando non ille fortis haberi ſolet, qui in adeundis laboribus, periculiſque claruerit,

b de vita contemp. lib. 3. cap. 20.

In quibus ſit vera patientia.

c Matth. 5.

Patiẽtiam veram non facit pœna, ſed cauſa.

Patiẽtia iuſta in quibus ſit.

d Pſal. 117.

Verè fortis, qualis eſſe debeat.

claruerit,aut frænandis voluptatibus,ac domandis inſtiterit: ſed ille magnus, & ſublimis, ille potens, atq; dignus fortitudinis appellatione cẽſendus ſit, qui nihil ſibi vitij rebellare, aut dominari permiſerit, modo abſit ignauia; ne nos id deſperemus poſſe, quod poſſumus: Abſit præſumptio vitioſa; ne nobis hoc quoq;, quod per Dei gratiam poſſumus, aſſcribamus. Quia ſiue de munere Dei, quo fortes efficimur, deſperemus; ſiue nos de noſtra poſſibilitate iactemus, idonei ad reſiſtendum vitiis eſſe non poſſumus. Et vtique animi fortitudo tam deſperandi ignauiam debet excutere, quàm iactantiæ contraire.

Cæterùm Prælati in ſubditos nimiam oſtentare cauebunt patientiam. Nam ſi, quod abſit, eccleſiaſticam ſolicitudinem, vigoremq́ue negligant, perdet deſidia diſciplinam, & animabus fideliũ profectò nocebitur[a]. Cunctis enim rectoribus, vt D. Gregorius inquit[b], vtraque ſummoperè ſunt tenenda, vt nec in diſciplinæ vigore benignitatem manſuetudinis, nec rurſus in manſuetudine, diſtrictionẽ deſerant diſciplinæ, quatenus nec à compaſſione pietatis obdureſcant, cum contumacem corrigunt; nec diſciplinæ vigorem molliant, cum infirmorum animos conſolantur. Regat ergo vigor diſciplinæ manſuetudinem, & manſuetudo ornet ſermone vigorem, & ſic alterum commendetur ex altero, vt nec vigor ſit rigidus, nec manſuetudo diſſoluta. Et, vt D. Auguſtinus inquit[c]; qui emendat verbere in quem poteſtas datur, vel coërcet aliqua diſciplina, & tamen peccatum eius, quo ab illo læſus, aut offenſus eſt, dimittit ex corde, vel orat, vt ei dimittatur, nõ ſolùm in eo, quod dimittit ex corde, atque orat; verumetiam in eo, quod corripit, & aliqua emendatoria pœna plectit, eleemoſynam facit; quia miſericordiam pręſtat: Multa enim bona præſtãtur inuitis, quando eorum conſulitur vtilitati, non voluntati, quia ipſi inueniuntur ſibi inimici. Et idem alibi[d]: Quando, inquit, neceſſitas diſciplinæ in moribus coërcẽdis dicere vos dura verba compellit, ſi etiam ipſi modum vos exceſſiſſe ſentitis, non à vobis exigitur, vt vos à ſubditis veniam poſtuletis; ne apud eos, quos oportet eſſe ſubiectos, dum nimiũ ſeruatur humilitas, regẽdi frangatur auctoritas. At petenda eſt venia ab omnium Domino,

Prælati in ſubditos nimiam non debẽt oſtẽtare patiẽtiam.

a *c. iuſtum. 23. q. 3. & arg. c. fin. 21. q. 5.*

b *in c. ſunt nõ-que. diſt. 45.*

c *in c. & qui emendat. diſt. 45.*

Quomodo bona præſtanda ſint inuitis.

d *in c. quando. diſt. 86.*

Dum à Prælatis nimiũ ſeruatur humilitas, regẽdi frãgitur auctoritas.

qui nouit eos,quos plus iuſto fortè corripitis,quanta beneuolentia diligatis. Nam, vt Chryſoſtomus inquit[a], iræ tempus nullum eſt, cùm nobis auxiliamur. Si verò ſit opus alios corrigere,tunc ea præſertim oportet vti,vt alios eruamus.

a Hom.30. ad popu.Antioch.

Danda itaque omnibus eſt opera, vt in vera, & bona patientia animas noſtras poſſidere poſſimus. Quod fiet, ſi refrænantes impatiẽtiam noſtram,ſemper in Domino gaudeamus,ſine intermiſſione oremus,in omnibus gratias agentes. Hæc eſt enim voluntas Dei ſemper gratias agere. Hoc eſt animæ ſapienter inſtitutæ,vt D.Chryſoſtomus alibi inquit[b]; Paſſus es aliquid mali? ſed ſi velis non eſt malũ. Gratias age Deo, & malum in bonũ fuerit tranſmutatum. Dic tu quoque queadmodum & Iob: Sit nomen Domini benedictum in ſecula. Quid enim tale, quęſo,paſſus es?Incubuit morbus?At nihil nouum.Corpus enim mortale nobis eſt,& pati natum.Sed pecuniarum inopia? Verùm & hæ acquiri poſſunt, & amitti, & hic tantùm manẽt.Sed ab inimicis inſidiæ,& calumnię? Sed nos in his iniuriam non patimur,ſed illi,qui faciunt. Ait enim[c]: Anima quæ peccat,ipſa & morietur. Peccauit autem non qui malè paſſus eſt, ſed qui malè fecit. Non ergò mortuum oportet vlciſci,ſed orare pro eo,vt eruatur à morte. Non Paulum audis dicentem[d]? Quare potius iniuriam non patimini, quare potius non priuamini? At vos iniuriam facitis, & aufertis; & hæc fratribus. Vides quod malè pati in malè faciendo eſt;bene verò pati in malè patiendo. Dic enim,quæſo,ſi quis principes conuitiis inſectaretur;ſi quis rerum dominos afficeret iniuria, quem læderet, ſemetipſum,an illos? planum eſt quod ſemetipſum. Ergò principem quidem lædens, non illi,ſed ſibi nocet,Chriſtum autem contumelia afficiens, per illud eum contumeliam pati cogit? Nequaquam.Imagines lapidibus impetens quem lapidat,nónne ſemetipſum? Poſtmodum Regis quidem terreni lapidans imaginem, ſe lapidibus obruit, Chriſti verò temerans imaginem (homo namque Dei imago) nónne ſemetipſum lædit? Dixit Chriſtus[e]: Qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa, & qui fatuum vocat, reus erit gehennæ. Alibi verò maiorem exigit philoſophiam[f], non modo quieſcę-

b Hom.68. ad pop.

Malum quomodo vertendũ ſit in bonum.

c Ezech.18.

d 1.Corinth.6.

In quo benè vel malè pati conſiſtat.

Imagines lapidibus impetens ſemetipſum lapidat.

e Matth.5.

f Mat.5.Luc.6.

quieſcere percuſſum iubet, ſed è contrario etiam honorare cædentem, aliamque illi maxillam parare. Hoc autem dicit, nō ad hanc vnam tantummodo iniuriam imperans patientiam, ſed in omnibus quoque aliis ad iſtius nos exercitationem virtutis erudiens. Sicut enim cùm dicit: qui fratrem ſuum fatuum vocat, reus erit gehennę; non de ſola iſtud pronuntiat illius ſermonis iniuria, ſed de omni profectò maledicto: Ita hic quoque, non vt tantūmodo palmis cæſi fortiter feramus iubet, ſed vt quodcumque illud nobis fuerit illatum abſque vlla perturbatione patiamur. Propterea ibi extremā elegit iniuriam, & hic faciei verberationē locauit. Quod certè maximè exprobrabile, & præcipuè eſſe iniurioſum ſolet. Cùm autem de illo, qui percutitur dixerat; pone etiam pro percutiente præceptum. Quando enim ille, qui patitur iniuriam, nihil ſe graue exiſtimat ſuſtinere. Siquidem ad philoſophandum paratus, quodammodo ne ſenſum quidem ipſum experitur iniurię. Certat enim potius ille, qui cęditur. Tunc proculdubiò percuſſor pudore ſuffunditur, nec iam ictum infert ſecundum, etiamſi omni prorſus fera exiſtat immanior. Imò plurimum ſe etiam de priore culpabit. Nihil enim ita lædentes coercet, vt patientia, ac modeſtia læſorum. Nec ſecutorum modò coercet impetum, ſed de præcedente exigit pœnitentiam, cogitque cædentē, vt à percuſſo cum modeſtiæ illius admiratione diſcedat. Quinimo & familiares facit, nec ſolùm amicos de inimicis, ſed ſæpe etiam famulos. Sicut è cōtrario, vltionis exactio vtrumque confundit, ac deteriorem facit, ac iram ad maius inflammat incendium; ad mortem quoque ipſam peruenit malum in vlteriora progrediēs. Propterea eum, qui palmis cęditur, non modò prohibuit iraſci, ſed etiam percutiētis iram exatiare pręcepit, vt ne primam quidem iniuriam videretur ſuſtinuiſſe inuitus. Hoc enim, inquit, modo, etiam impudentiſſimum plaga certiore percuties, quàm ſi eum ferires manu. Et non ſolùm tibi eum tolerabiliorem facis, verumetiam ſibi modeſtiorem.[a]

Quid fatui & maxillę nomine in præallegatis locis cōprehendatur.

Nihil ita lædentes coërcet, vt patientia modeſtiáque læſorum.

a Chryſoſt. in cap. 5. Matth. Hom. 18.

Præterea D. Hieronymus ad Euſtochium Paulæ epitaphium ſcribens: Ego, inquit, inter alia aiebam, liuori eſſe cedendum, & dandum inſaniæ locum, quod feciſſet

Liuori, & inſaniæ cedēdum eſt.

Iacob in fratre ſuo Eſau, & Dauid in pertinaciſſimo inimicorum Saul. At illa reſpondebat: iuſtè hæc diceres ſi diabolus contra ſeruos Dei, & ancillas non vtiq; pugnaret, & ad omnia loco fugiẽtes non præcederet. Cur enim non patientia liuorem ſuperem, cur non humilitate frangam ſuperbiam, & percutienti maxillam, offeram alteram, dicẽte Apoſtolo Paulo [a]: Vincite in bono malum? Nónne Apoſtoli gloriabantur, quando pro Domino patiebantur contumeliam? Nónne ipſe Saluator humiliauit ſe formam ſerui accipiens, & factus eſt obediẽs Patri vſque ad mortem, & mortem crucis [b], vt nos ſua paſſione ſaluaret? Iob niſi certaſſet, & viciſſet in prælio, non accepiſſet coronam iuſtitiæ, nec audiſſet à Domino: Putáſne me aliter locutum tibi, quàm vt appareres iuſtus? Beati dicuntur in Euãgelio [c], qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam. Secura ſit conſcientia, quòd non propter peccata patiamur, & afflictio in ſeculo materia præmiorum eſt. Si quando procacior fuiſſet inimicus, & vſque ad verborum iurgia proſiliiſſet, illud pſalterij decantabat [d]: Cùm conſiſteret aduerſum me peccator, obmutui, & ſilui à bonis. Et rurſus [e]: Ego autem quaſi ſurdus non audiebam, quaſi mutus non aperiens os ſuum. Et factus ſum ſicut homo non audiens, & non habens in ore ſuo increpationes. In tentationibus Deuteronomij verba [f] voluebat: Tentat vos Dominus Deus veſter, vt ſciat ſi diligatis Dominum Deum veſtrum de toto corde veſtro, & de tota anima veſtra. In tribulationibus, & anguſtiis Iſaiæ replicabat eloquia [g]: Qui ablactati eſtis à lacte, qui abſtracti ab vbere, tribulationem ſuper tribulationem expectate, ſpem ſuper ſpem. Adhuc puſillum propter malitiam labiorum, propter linguã malignam. Et ſcripturæ teſtimonium in cõſolationem ediſſerebat: Ablactatorum eſſe, eorum ſcilicet, qui ad virilem ætatẽ perueniſſent, tribulationem ſuper tribulationem ſuſtinere, vt ſpem ſuper ſpem mereantur accipere. Scientes, quoniam tribulatio patientiam operatur, patiẽtia autem probationem, probatio verò ſpem, ſpes autem non confundit. Et quod, ſi is, qui foris eſt, homo noſter corrumpatur, ille, qui intus eſt, innouetur: & impræſentiarum leue, & momentaneũ tribulationis veſtræ æternæ gloriæ pondus

a Rom. 12. Malum in bono eſt vincendum.

b Philipp. 2.

c Matth. 5. Quando afflictio materia ſit præmiorum. Contra iurgia quid meditandum.

d Pſal. 38.

e Pſal. 37.

Quid in tentationibus.

f Deuter. 13.

Quid in tribulationibus, & anguſtiis.

g Iſa. 28.

pondus operatur in vobis, non aſpicientibus quæ videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur tẽporalia ſunt, quæ autem non videntur, æterna: Nec longum fore tempus etiam ſi humanæ impatientiæ tardum videatur, quin Dei ſtatim videatur auxilium, dicentis [a]: Tempore opportuno exaudiui te, & in die ſalutis auxiliatus ſum tibi. Nec doloſa labia, & linguas iniquorũ eſſe metuendas cùm Domino adiutore lętemur, & ipſum debeamus audire, per Prophetam [b] monentem: Nolite timere opprobria hominum, & blaſphemias eorũ ne metueritis. Sicut enim veſtimẽtum, ſic comedit eos vermis, & ſicut lanam, ſic deuorauit eos tinea. Et [c]: Per patientiam veſtram poſſidebitis animas veſtras. Et [d]: Non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Et alibi [e]: Tribulationem ſuper tribulationem ſuſtinere, vt patienter agamus in omnibus, quæ accidunt nobis. Patiens enim vir multum eſt prudens: qui autem puſillanimis eſt, vehementer inſipiens.

a Iſaia 49. *Linguæ iniquorum non ſunt metuendæ.* *b Iſa. 51.* *c Luc. 21.* *d Rom. 8.* *e Prouerb. 14.* *Patiens vir, prudẽs eſt, impatiens, vehemẽter inſipiẽs.*

De patientia amplectenda, & ſeruanda.

CAP. XXIIII.

ETsi præmiſſa ad cohibendam impatientiam, & amplectendam patientiam ſufficiunt, tamen quia D. Ioannes Chryſoſtomus patientiam aſſerit omnium bonorum eſſe cauſam, & vniuerſę philoſophiæ radicem, vt ſuprà dictum eſt. D. verò Gregorius illam, quæ mater eſt omnium cuſtoſque virtutum per impatientiæ vitium amitti [f], coronidis loco, quędam ex D. Cypriano de bono patientiæ ſupradictis adijciemus.

Origo autem, & magnitudo patientiæ Deo auctore procedit. Diligenda autẽ res homini, quæ Deo chara eſt. Bonum, quod amat diuina maieſtas, commẽdat. Si Dominus nobis & Deus pater eſt, ſectemur patientiam Dei pariter & patris, quia & ſeruos oportet eſſe obſequẽtes, & filios non decet eſſe degeneres. Qualis verò in Deo, & quanta patiẽtia, quod in contumeliam ſuę maieſtatis, & honoris inſtituta ab hominibus prophana templa, terrena figmenta, & ſacra ſacrilega patientiſſimè ſuſtinẽs, ſuper bonos, & malos æqualiter facit diem naſci, & lumen ſolis oboriri, & cùm imbribus terram rigat, nemo

Patientia omnium bonorum cauſa, & philoſophiæ radix. *f Hom. 35. in euang. et 3 parte curæ paſtor. admonitio. 10.* *Patientiæ origo à Deo.*

à beneficiis eius excluditur, quo minus iuſtis ſimiliter, & iniuſtis indiſcretas pluuias largiatur. Videmus inſeparabili æqualitate patientię nocentibus, & innoxiis, religioſis, & impiis, gratias agentibus, & ingratis Dei nutu tempora obſequi; elementa famulari; ſpirare ventos; fontes fluere; grandeſcere copias meſſium; fructus miteſcere vinearũ; exuberare pomis arbuſta; nemora frondeſcere; prata florere. Et cùm crebris imo continuis exacerbetur offenſis Deus, indignationem ſuam temperat, & præſtitutum ſemel retributionis diem patienter expectat. Cumq; habeat in poteſtate vindictam, mauult diu tenere patientiam, vt, ſi fieri poteſt, multum malitia protracta aliquando mutetur, & homo in errorum, & ſcelerum contagione volutatus, vel ſerò ad Dominum conuertatur, ipſo monente, & dicente[a]: Nolo mortem morientis; tantum, vt reuertatur, & viuat. Et iterum [b]: Reuertimini ad Dominum Deum veſtrum, quia miſericors, & pius eſt, & patiens, & multę miſerationis, & qui ſententiam flectet aduerſus malitias irrogatas.

Deus ſua patientia vindictam differt.

a Ezech. 18.
b Ioel. 2.

Atque vt plenius intelligere poſſimus, fratres dilectiſſimi, quia patientia Dei res eſt; & quiſquis lenis, & patiens & mitis eſt, Dei patris imitator eſt, cùm in Euangelio ſuo Dominus præcepta in ſalutem daret, & diuina monita depromẽs ad perfectum diſcipulos erudiret, poſuit & dixit: Audiſtis quia dictum eſt [c]: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum: Ego autẽ dico vobis [d], diligite inimicos veſtros, & orate pro illis, qui vos perſequuntur, vt ſitis filij patris veſtri, qui in cælis eſt, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Si enim dilexeritis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nónne hoc & publicani faciũt? & ſi ſalutaueritis fratres veſtros tantum, quid amplius facietis? nónne ethnici idipſum faciunt? Eſtote itaque vos perfecti, ſicut pater veſter cæleſtis perfectus eſt. Et quia ad hoc deſcendiſſe ſe dixerat Chriſtus, vt voluntatem patris faceret, inter cætera admirabilia ſuarum virtutum, quibus iudicia diuinæ maieſtatis expreſſit, paternam quoque patientiam tolerãtię tenore ſeruauit, omnes denique actus eius ab ipſo ſtatim aduentu patientia comite ſignantur. In Iudæis verò tolerandis

Patiens Dei Patris imitator eſt.

c Leuit. 19.

d Matth. 5.

Patientia Chriſti.

lerandis æquanimitas quanta, & quanta eius patientia? Incredulos ad fidem ſuadendo flectere obſequio, ingratos fouere, contradicentibus reſpondere leniter, ſuperbos ſuſtinere clemẽter; humiliter perſequentibus cedere; prophetarum interfectores, & aduerſum Deum ſemper rebelles vſque ad crucis, & paſſionis horã velle colligere; ſub ipſa autem paſſione, & cruce prius quàm ad crudelitatem necis, & effuſionem ſanguinis veniretur, quę conuitiorum probra patienter audita, quæ contumeliarum tolerata ludibria? Vt inſultantium ſputamina patienter exciperet, qui ſputo ſuo cœci oculos paulò ante formaſſet, & cuius in nomine nunc à ſeruis eius Zabulus cum angelis ſuis flagellatur, flagella ipſe pateretur, coronaretur ſpinis, qui martyres floribus coronat æternis: palmis in faciem verberaretur, qui palmas veras vincẽtibus tribuit: ſpoliaretur veſte terrena, qui indumento immortalitatis cæteros veſtit: cibaretur felle, qui cibum cæleſtem dedit: aceto potaretur, qui poculum ſalutare propinauit. Ille innocens, ille iuſtus, imo innocentia ipſe, & ipſe iuſtitia inter facinoroſos deputatur, & teſtimoniis falſis veritas premitur, iudicatur iudicaturus, & Dei ſermo ad vindictam tacens ducitur. Et cùm ad crucem Domini confundantur ſidera, elementa turbentur, contremiſcat terra, nox diem claudat, ſol ne Iudæorũ facinus aſpicere cogatur, & radios, & oculos ſuos ſubtrahat: ille non loquitur, nec mouetur, nec maieſtatem ſuam ſub ipſa ſaltẽ paſsione profitetur: vſque ad finem perſeueranter ac iugiter tolerantur omnia, vt cõſummetur in Chriſto plena & perfecta patientia. Et poſt iſta adhuc interfectores ſuos, ſi conuerſi ad eum fuerint, ſuſcipit, & patientia ſua ſalutari ad conſeruandos benignus, & patiens Eccleſiam ſuã nemini claudit: Illos aduerſarios, illos blaſphemos, illos nominis ſui ſemper inimicos, ſi pœnitẽtiam delicti agant, ſi admiſſum facinus agnoſcant, non ſolũ ad indulgentiam criminis, ſed ad præmiũ regni cæleſtis admittit. Quid poteſt patientius, quid benignius dici? Viuificatur Chriſti ſanguine, etiam qui effudit ſanguinem Chriſti, talis eſt Chriſti ac tanta patientia, quæ niſi talis, ac tanta exiſteret, Paulũ quoque Apoſtolum Eccleſia nõ haberet.

In Chriſto plena, & perfecta patientia, conſummata eſt.

Patiẽtia Chriſti dedit Eccleſiæ Paulum.

Quod ſi & nos fratres chariſſimi in Chriſto ſumus; ſi ipſum

à beneficiis eius excluditur, quo minus iuſtis ſimiliter, & iniuſtis indiſcretas pluuias largiatur. Videmus inſeparabili æqualitate patientię nocentibus, & innoxiis, religioſis, & impiis, gratias agentibus, & ingratis Dei nutu tempora obſequi; elementa famulari; ſpirare ventos; fontes fluere; grandeſcere copias meſſium; fructus miteſcere vinearū; exuberare pomis arbuſta; nemora frondeſcere; prata florere. Et cùm crebris imo continuis exacerbetur offenſis Deus, indignationem ſuam temperat, & præſtitutum ſemel retributionis diem patienter expectat. Cumq; habeat in poteſtate vindictam, mauult diu tenere patientiam, vt, ſi fieri poteſt, multum malitia protracta aliquando mutetur, & homo in errorum, & ſcelerum contagione volutatus, vel ſerò ad Dominum conuertatur, ipſo monente, & dicente[a]: Nolo mortem morientis; tantum, vt reuertatur, & viuat. Et iterum [b]: Reuertimini ad Dominum Deum veſtrum, quia miſericors, & pius eſt, & patiens, & mulię miſerationis, & qui ſententiam flectet aduerſus malitias irrogatas.

Deus ſua patientia vindictam differt.

a Ezech. 18.
b Ioel. 2.

Atque vt plenius intelligere poſſimus, fratres dilectiſſimi, quia patientia Dei res eſt; & quiſquis lenis, & patiens & mitis eſt, Dei patris imitator eſt, cùm in Euangelio ſuo Dominus præcepta in ſalutem daret, & diuina monita depromēs ad perfectum diſcipulos erudiret, poſuit & dixit: Audiſtis quia dictum eſt [c]: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum: Ego autē dico vobis [d], diligite inimicos veſtros, & orate pro illis, qui vos perſequuntur, vt ſitis filij patris veſtri, qui in cælis eſt, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Si enim dilexeritis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nónne hoc & publicani faciūt? & ſi ſalutaueritis fratres veſtros tantum, quid amplius facietis? nónne ethnici idipſum faciunt? Eſtote itaque vos perfecti, ſicut pater veſter cæleſtis perfectus eſt. Et quia ad hoc deſcendiſſe ſe dixerat Chriſtus, vt voluntatem patris faceret, inter cætera admirabilia ſuarum virtutum, quibus iudicia diuinæ maieſtatis expreſſit, paternam quoque patientiam tolerātię tenore ſeruauit, omnes denique actus eius ab ipſo ſtatim aduentu patientia comite ſignantur. In Iudæis verò tolerandis

Patiens Dei Patris imitator eſt.

c Leuit. 19.

d Matth. 5.

Patientia Chriſti.

lerandis æquanimitas quanta, & quanta eius patientia? Incredulos ad fidem ſuadendo flectere obſequio, ingratos fouere, contradicentibus reſpondere leniter, ſuperbos ſuſtinere clemēter; humiliter perſequentibus cedere; prophetarum interfectores, & aduerſum Deum ſemper rebelles vſque ad crucis, & paſſionis horā velle colligere; ſub ipſa autem paſſione, & cruce prius quàm ad crudelitatem necis, & effuſionem ſanguinis veniretur, quę conuitiorum probra patienter audita, quæ contumeliarum tolerata ludibria? Vt inſultantium ſputamina patienter exciperet, qui ſputo ſuo cœci oculos paulò ante formaſſet, & cuius in nomine nunc à ſeruis eius Zabulus cum angelis ſuis flagellatur, flagella ipſe pateretur, coronaretur ſpinis, qui martyres floribus coronat æternis: palmis in faciem verberaretur, qui palmas veras vincētibus tribuit: ſpoliaretur veſte terrena, qui indumento immortalitatis cæteros veſtit: cibaretur felle, qui cibum cæleſtem dedit: aceto potaretur, qui poculum ſalutare propinauit. Ille innocens, ille iuſtus, imo innocentia ipſe, & ipſe iuſtitia inter facinoroſos deputatur, & teſtimoniis falſis veritas premitur, iudicatur iudicaturus, & Dei ſermo ad vindictam tacens ducitur. Et cùm ad crucem Domini confundantur ſidera, elementa turbentur, contremiſcat terra, nox diem claudat, ſol ne Iudæorū facinus aſpicere cogatur, & radios, & oculos ſuos ſubtrahat: ille non loquitur, nec mouetur, nec maieſtatem ſuam ſub ipſa ſaltē paſſione profitetur: vſque ad finem perſeueranter ac iugiter tolerantur omnia, vt cōſummetur in Chriſto plena & perfecta patientia. Et poſt iſta adhuc interfectores ſuos, ſi conuerſi ad eum fuerint, ſuſcipit, & patientia ſua ſalutari ad conſeruandos benignus, & patiens Eccleſiam ſuā nemini claudit: Illos aduerſarios, illos blaſphemos, illos nominis ſui ſemper inimicos, ſi pœnitētiam delicti agant, ſi admiſſum facinus agnoſcant, non ſolū ad indulgentiam criminis, ſed ad præmiū regni cæleſtis admittit. Quid poteſt patientius, quid benignius dici? Viuificatur Chriſti ſanguine, etiam qui ęffudit ſanguinem Chriſti, talis eſt Chriſti ac tanta patientia, quæ niſi talis, ac tanta ęxiſteret, Paulū quoque Apoſtolum Eccleſia nō haberet.

In Chriſto plena, & perfecta patientia, conſummata eſt.

Patiētia Chriſti dedit Eccleſiæ Paulum.

Quod ſi & nos fratres chariſſimi in Chriſto ſumus; ſi ipſum

Chriſti patientia nobis eſt imitanda.
a 1. Ioan. 2.

ipſum induimus; ſi ipſe eſt ſalutis noſtræ via, qui Chriſtum veſtigiis ſalutaribus ſequimur, per Chriſti exempla gradiamur, ſicut Ioannes Apoſtolus inſtruit, dicens a: Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet, quomodo ille ambulauit, & ipſe ambulare. Item Petrus, ſuper quem Eccleſia Domini dignatione fundata eſt, in epiſtola ſua ponit, & dicit b: Chriſtus paſſus eſt pro nobis, relinquens vobis exemplum, vt ſequamini veſtigia eius, qui peccata non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius, qui cùm malediceretur, non remaledicebat, cùm pateretur, non comminabatur. Tradebat ſe iudicanti ſe iniuſtè. Inuenimus denique & Patriarchas, & Prophetas, & iuſtos omnes, qui figuram Chriſti imagine præeunte portabant, nihil magis cuſtodiſſe in laude virtutum ſuarum, quàm quod patientiã forti, & ſtabili æquanimitate tenuerunt. Tot denique martyres glorioſis mortibus honorati, qui omnes ad cæleſtes coronas patientiæ laude venerunt. Neque enim poteſt accipi dolorum, & paſſionum corona, niſi præcedat in dolore, & paſſione patientia.

b 1. Petri 2.

In Patriarchis, & Prophetis, aliiſque iuſtis maxima fuit patientia.
In martyribus requiritur patientia.

Ad cognoſcendum quàm patientia ſit vtilis, & neceſſaria, vide etiam de eadem Tertulliani librũ.

Quàm ſit autem patientia vtilis, & neceſſaria, vt manifeſtius, & plenius poſſit noſci, Dei ſententia cogitetur, quam in origine ſtatim mũdi, & generis humani Adam præcepti immemor, & datæ legis tranſgreſſor accepit, tunc ſciemus, quàm patientes in iſto ſeculo eſſe debeamus, qui ſic naſcimur, vt preſſuris illic, & conflictationibus laboremus. Nec ſudantibus, & laborantibus poſſunt alia magis, quàm patientiæ ſubuenire ſolatia, quæ cùm apta ſint, & neceſſaria in iſto mundo vniuerſis, tum magis nobis, qui diabolo impugnante plus quatimur, qui in acie quotidie ſtantes inueterati, & exercitati hoſtis colluctationibus fatigamur, quibus præter varias, & aſſiduas tentationum pugnas, & in perſecutionum quoque certamine patrimonia relinquenda ſunt, ſubeundus carcer, portandę catenę, animæ impendẽdæ, gladius, beſtię, ignes, cruces, omnia denique tormẽtorum, ac pœnarum genera fide, ac virtute patientiæ perferẽda Domino ipſo inſtruente, & dicente c: Hæc locutus ſum vobis, vt in me pacem habeatis, in ſeculo autem preſſuram habebitis; ſed fidite, quoniam ego vici mũdum. Bonum autem facientes non deficiamus. Tempore enim ſuo metemus. Quo dicto

c Ioan. 16.

dicto Apoſtolus admonet, ne quis impatiens in operatione deficiat: ne quis tentationibus, aut auocatus, aut victus in medio laudis, & gloriæ itinere deſiſtat, & pereant præterita, dum quę ſuperant, deſinunt eſſe perfecta.

Patientia autem, non tantum bona cuſtodit, ſed & repellit aduerſa, Spirituiſancto fauens, & cæleſtibus, ac diuinis cohærens contra facta carnis, & corporis, quibus anima expugnatur, & capitur, virtutum ſuarum propugnaculo reluctatur. Charitas fraternitatis vinculum, fundamentum pacis, tenacitas, ac firmitas vnitatis, quæ & ſpe, & fide maior eſt, quę & opera, & martyria pręcedit, quæ nobiſcum ſemper æterna apud Deum in regnis cæleſtibus permanebit. Tolle illi patientiam, & deſolata non durat. Tolle ſuſtinendi, tolerandique ſubſtantiam, & nullis radicibus, ac viribus perſeuerat. Apoſtolus denique cùm de charitate loqueretur [a], tolerantiam, & patientiam illi iunxit. Et alio in loco [b]: Cum patientia, inquit, ſupportantes inuicem in charitate, ſoliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Probauit nec charitatem ſeruari poſſe, nec pacem, niſi ſe inuicem fratres mutua tolerantia foueant, & concordiæ vinculum patientia intercedente cuſtodiant. Quid deinde, vt non iures, neq; maledicas, vt tua ablata non repetas, vt accepta alapa & alteram maxillam verberanti prębeas, vt fratri in te peccanti non tantũ ſepties, ſed ſeptuagies ſepties, ſed omnia omnino peccata dimittas; vt diligas inimicos tuos; vt pro aduerſariis, & perſecutoribus precem facias? Non poteris iſta perferre, niſi tolerantiæ, & patientiæ teneas firmitatem.

Patientia non tantũ bona cuſtodit, ſed & repellit aduerſa.

Charitatis effectus, eiúſque præſtantia.

Charitas abſq; patientia non durat.

a 1. Cor. 13. cap.
b Epheſ. 4. cap.

Ad iniurias omnes perferendas patientia opus eſt.

Quid dicam de ira, de diſcordia, de ſimultate, quæ in Chriſtiano eſſe non debent? Sit patientia in pectore, & hæc illic locum habere non poſſunt; aut ſi adire tentauerint, citò diſcedẽt excluſa, vt domicilium pacificum perſeueret in corde, vbi Deum pacis delectet habitare. Admonet denique Apoſtolus, & docet, dicẽs [c]: Nolite contriſtare Spiritumſanctum Dei, in quo ſignati eſtis in diẽ redemptionis. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia auferantur à vobis. Si enim Chriſtianus à furore & contentione carnali tãquam de maris turbinibus exceſſit, ac trãquillus, & lenis in portu

c Epheſ. 4.

Chriſti

Chriſti eſſe iam cæpit, nec iram, aut diſcordiam debet intra pectus admittere, cui nec malum pro malo reddere licet, nec odiſſe.

Ad carnis incommoda, & corporis cruciatus perferendos patiẽtia neceſſaria eſt.

Necnon ad varia quoque carnis incommoda, & crebros corporis, duroſque cruciatus, quibus humanum genus quotidie fatigatur & patitur, patiẽtia neceſſaria eſt. Examinandis namque nobis, atque explorandis diuerſi importantur labores, & multiplex tentationum qualitas irrogatur, de iacturis facultatum, de ardoribus febrium, de cruciatu vulnerum, de amiſſione charorum. Nec aliud magis iuſtos diſcernit, & iniuſtos, quàm quod in aduerſis per impatientiam queritur, & blaſphemat iniuſtus; patientia iuſtus probatur, ſicut ſcriptum eſt [a]: In dolore ſuſtine, & in humilitate tua patiẽtiam habe, quoniam igne probatur aurum, atque argẽtum. Sic Iob examinatus eſt, & probatus eſt, ad ſummum faſtigium patiẽtiæ laudis virtute prouectus. Tobias quoq; poſt iuſtitiæ, & miſericordiæ ſuæ opera magnifica luminũ amiſſione tentatus, in quantum patienter cęcitatem pertulit, in tantum granditer Deum patientiæ laude promeruit.

Iuſtus ab iniuſto patientia diſcernitur.
a Eccleſ. 2.
Iob patientia probatus eſt.
Tobias patientia tentatus.

Impatientia quid mali importet conſiderãdum: de quo etiam lege Tertullia. in lib. de patient.

Atque vt magis, fratres dilectiſſimi, patiẽtiæ bonum luceat, quid mali è contrario impatientia importet, conſideremus. Nam vt patientia bonum Chriſti eſt, ſic è contra impatientia Zabuli malum; & ſicut in quo habitat, & manet Chriſtus, patiens inuenitur; ita impatiens ſemper exiſtit, cuius mentem Zabuli nequitia poſſidet. Quid Iudaicus populus circa beneficia diuina perfidus & ingratus, nónne quod à Deo primùm receſſit impatientiæ crimen fuit? Dum Moyſi cum Deo loquẽtis moras non poteſt ferre, profanos Deos auſus eſt poſtulare; nec vnquam ab eadem impatientia deſtitit, quo minus ſemper docilitatis, & diuinæ admonitionis impatiens prophetas ſuos, & iuſtos quoſque perimendo ad crucem quoque, & ſanguinem Domini proſiliret. Impatientia etiam in Eccleſia hæreticos facit, & ad Iudæorum ſimilitudinem contra Chriſti pacem, & charitatem rebelles ad hoſtilia, & furioſa odia compellit.

Impatientia in Eccleſia hæreticos facit.
Impatiẽtia rebelles ad odia compellit.

Quæ patientia ædificat ad gloriã, impatientia deſtruit ad ruinam.

Et ne longum ſit ſingulatim recenſere omnia, omnino quæ patientia ædificat ad gloriam, impatiẽtia deſtruit ad ruinam. Quare, fratres dilectiſſimi, & bonis patientiæ, & impa-

& impatientiæ malis diligenter expenſis, patiētiam per quam in Chriſto manemus, vt venire cum Chriſto ad Deum poſsimus, plena obſeruatione teneamus: quæ copioſa, & multiplex non anguſto fine cōcluditur, nec breuibus terminis coercetur. Latè patet patientiæ virtus, & vbertas eius, ac largitas de vnius quidem nominis fonte proficiſcitur, ſed exundantibus venis per multa gloriarū itinera diffunditur, nec proficere aliquid in actibus noſtris poteſt, ad conſummandam laudem, niſi inde conſummationis accipiat firmitatem. *Per patiētiam in Chriſto manemus.*

Patientia eſt, quæ nos Deo, & commendat, & ſeruat: ipſa eſt, quæ iram temperat, quæ linguam frænat, mentem gubernat, pacem cuſtodit, diſciplinam regit, libidinis impetum frangit; timoris violentiam comprimit; incendium ſimultatis extinguit; coercet potentiam diuitū, inopiam pauperum refouet; tuetur in virginibus beatā integritatem, in viduis laborioſam caſtitatē, in coniunctis & maritatis indiuiduā charitatem: facit humiles in proſperis, in aduerſis fortes, contra iniurias, & contumelias mites: docet delinquentibus citò ignoſcere; ſi ipſe delinquas, diu, & multum rogare: tētationes expugnat, perſecutiones tolerat, paſsiones, & martyria conſummat: ipſa eſt, quæ fidei noſtræ fundamenta firmiter ponit: ipſa eſt, quæ incrementa ſpei ſublimiter prouehit; ipſa actū dirigit, vt tenere poſsimus viam Chriſti, dum per eius tolerantiam gradimur: ipſa efficit, vt perſeueremus filij Dei, dum patientiam patris imitamur. Et quoniam plurimos ſcio, vel pondere iniuriarum ingentium, vel dolore de iis, qui aduerſum ſe graſſantur, & ſæuiunt, vindicare velociter cupere: Nec illud in extrema parte reticendum eſt, vt in iſtis fluctuantis mundi turbinibus, & Iudæorum ſiue gentilium, & hæreticorū quoque perſecutionibus cōſtituti, patiēter expectemus vltionis diē, nec ad vindictā doloris noſtri querula feſtinatione properemus, cùm ſcriptū ſit[a]: Expecta me, dicit Dominus, & diem reſurrectionis meæ in teſtimoniū, quoniam iudicium meū eſt ad congregationes gentium, vt excipiā Reges, & effundā ſuper eos iram meam. Expectare nos iubet Dominus, & futuræ vltionis diem forti patientia ſuſtinere, qui & in Apocalypſi loquitur, dicens[b]: Ecce *Patientia nos Deo commendat, & ſeruat. Varij, & inſignes patientiæ effectus.*

a *Soph. cap. 3.*

b *cap. 22.*

venio

venio citò, & merces mea mecum eſt. reddere vnicuiq; ſecundum facta ſua. Vnde etiam clamantes martyres & ad vindictam ſuam dolore erumpente properantes, expectare adhuc iubentur, & temporibus conſummandis, implendiſque martyribus præbere patientiam [a]. Chriſti patientiam, fratres dilectiſsimi, & in perſecutionibus, & paſsionibus noſtris cogitemus. Huius aduentui plenum expectationis obſequium præbeamus. Nec defendendi ante Dominum ſerui irreligioſa, & inuerecunda feſtinatione properemus. Inſiſtamus potius, & elaboremus, & toto corde vigilantes, atque ad omnem tolerantiam ſtabiles dominica præcepta ſeruemus, vt cum illa iræ, & vindictæ dies venerit, non cum impiis, & peccatoribus puniamur, ſed cum iuſtis, & Deum timentibus honoremur.

[a] *Apoc. 6. cap.*

Ad acquirendam patiētiam quædā media.

Ad hanc autem patientiam in nobis ſtabiliēdam vtile, & expediens fuerit [b] cōſiderare, nos longè grauiora mala diuerſis multorum annorum peccatis commeruiſſe, quę ſi non in iſto mundo his ſimilibuſque afflictionibus, certò in futuro ſeculo purgatorij ignibus excoquenda erunt. Deinde conferre tribulationes, moleſtiaſque noſtras cum his, quas multi alij fortaſſe etiam meliores nobis tolerant. Tertiò, reſpicere ad lucrum, quod ex tribulatione ſequetur. Sicut enim operarius in ſummis laboribus cōſolatur ſe expectatione mercedis; ita Chriſtianus in omnibus moleſtiis, & afflictionibus gaudere debet ſpe retributionis. Quartò, cogitare quid ex impatientia leuaminis ſentiemus. Non enim ob id dolor minuetur, aut moleſtia tolletur, quia impatientię ſigna edimus, ſed potius augebitur, quod ad certa mala etiam conſcientiæ vulnus addamus. Ergo faciamus de neceſsitate virtutē, patienterque feramus quod ad Dei voluntatem ferēdum videmus. Poſtremò, oculis fidei ad Dei voluntatem omnia referre oportet quæ patimur, neque imputare hominibus vllis mala illata, ſed Deo, quo auctore nobis omnia eueniunt. Sicut B. Iob tam magno à variis accepto detrimento, nihil de vllis inimicis conqueſtus, dixit [c]: Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino placuit, ſic factum eſt: ſit nomē Domini benedictum. D. verò Gregorius [d]: Magna eſt, inquit, conſolatio in eo, quod diſplicet,

[b] *vt tradit Præfect. Sodal. B. Mariæ Colon. part. 2. piar. & Chriſtian. inſtit. tit. de med. ad patient.*

[c] *Iob 1.*

[d] *lib. 2. moral. cap. 18.*

diſplicet, quod illo ordinante erga nos agitur, cui non niſi iuſtum placet. Si igitur iuſta placere Deo ſcimus, pati autem niſi quæ Domino placuerunt non poſſumus: iuſta ſunt cuncta, quæ patimur, & valde iniuſtum eſt, ſi de iuſta paſſione murmuramus. Deinde ſciendum eſt, quod plerumque euenire patientibus ſolet [a], vt eo quidē tēpore, quo aduerſa patiuntur, vel contumelias audiunt, nullo dolore pulſentur, & ſic patientiam exhibeant, vt cuſtodire etiam cordis innocentiam curent. Sed cùm poſt paululum hæc ipſa, quæ pertulerint, ad memoriam reuocant, igne vehementiſsimi doloris inſtigantur, argumenta vltionis inquirunt, & manſuetudinem, quam tolerātes habuerunt in retractatione, & recordatione ſua ſemetipſos diiudicantes perdunt. Ille ergò veraciter patientiam ſeruat, qui & ad tempus aliena mala ſine dolore tolerat, & hæc eadem retractans pertuliſſe ſe talia exultat, ne bonum patientiæ quietis, & pacis tempore pereat, quod in perturbationibus cuſtoditur.

Pati niſi quæ Domino placuerunt nō poſſumus.

a *Greg. Hom. 35. in euang.*

Quis vere patientiā ſeruet.

In ſermone dicendam veritatem, & mendacium fugiendum eſſe.
CAP. XXVI.

AD ſermonis honeſtatem, de qua hactenus egimus, inſuper requiritur, vt in eo veritas ſit, & nō mendacium. Quoties enim aliquid aut dicimus, aut loquimur, vt Cicero inquit [b], toties de nobis iudicatur. Nam interpres mentis noſtræ eſt ipſa oratio, verbis quidem diſcrepans, ſententiis congruens [c]. Hinc & vulgò dici ſolet: Qualis vir, talis oratio. Itaq; inprimis prouidēdum, ne ſermo vitium aliquod indicet noſtris ineſſe moribus, quod maximè tū ſolet euenire, cùm ſtudioſè de abſentibus detrahendi cauſa, aut maledicè, aut per ridiculum, aut ſeuerè contumglioſeque dicitur [d]. Charondas Tyrius dixiſſe legitur [e], vt honeſtatem, ac veritatem quiſque colat, turpitudinem atque mendacium oderit: nam hiſce notis virtus, & malitia diſcernuntur. Quare ſtatim à pueris aſſueſacere oportet, caſtigando quidem mentiendi ſtudioſos, veritatis autem, amando. Idcirco, vt Cicero refert [f], quæ pœna à diis immortalibus periuro, hæc mendaci conſtituta fuit. Non enim ex pactione verborum quibus iuſiurandum comprehenditur, ſed ex

b *1. de oratore.*

c *Cic. 1. de legib.*

Qualis vir, talis oratio.

d *Cic. 1. lib. offic.*

e *apud Stepha. Bellengardum in ſenten. volum.*

f *Pro Roſcio.*

Mendaci & periuro eadem eſt pœna conſtituta.

perfidia, & malitia, per quam inſidiæ tenduntur alicui deos immortales ſuos iraſci, ac ſuccenſere cõſueuiſſe aiebat. Quocirca & Perſæ liberos ſuos in prima ætate docebant iuſtitiam colere: æquum ab iniquo diſcernere, præcipuè autem verum dicere. Vtinam autem tam ſtudioſi eſſent Chriſtiani hoc tempore in ſuis erudiendis liberis. Sed nunc, proh dolor, cùm Iſaia Propheta [a] exclamandũ videtur: Corruit in plateis veritas, & æquitas nõ poteſt ingredi. Et facta eſt veritas in obliuione. Et cũ Dauide [b]: Saluum me fac Domine, quoniam defecit ſanctus, quoniam diminutæ ſunt veritates à filijs hominum. Et cum Zacharia Propheta [c]: Loquimini veritatem vnuſquiſque cum proximo ſuo: veritatem, & iudicium pacis iudicate in portis veſtris, & vnuſquiſque malum contra amicum ſuũ ne cogitetis in cordibus veſtris, & iuramẽtum mendax ne diligatis. Omnia enim hæc ſunt, quæ odi, dicit Dominus.

Perſarum inſignis inſtitutio.

a cap. 59.

b Pſal. 11.

c cap. 8.

Et vtinam à Rege noſtro Philippo Catholico nũc per haſce ſuas prouincias inferioris Germaniæ dici, & mandari cum Iuſtiniano Imperatore poſſet cum effectu: Iubemus omnes violentias, & omnem auaritiam ceſſare, & iuſtitiam, ac veritatem reſtaurari, ac referuari [d]. Cæterum hoc vnum nunc maximè deploradum, quod contra veritatem, quæ à Prælatis ex SS. Concilio Tridentino potiſsimùm ad reformandum deprauatos Canonicorũ, & aliorum eccleſiaſticorum mores, allegatur, opponatur inueterata conſuetudo. Quare hoſce abuſuum defenſores, & excuſatores meminiſſe velim à D. Auguſtino ſcriptum eſſe [e]: Qui contempta veritate præſumit conſuetudinem ſequi, aut circa fratres inuidus eſt, & malignus, quibus veritas reuelatur, aut circa Deum ingratus eſt, inſpiratione cuius Eccleſia eius inſtruitur. Nam Dominus in euãgelio [f]: Ego ſum, inquit, veritas. Non dixit: ego ſum conſuetudo. Itaque veritate manifeſtata cedat conſuetudo veritati. Et D. Cyprianus [g]: Conſuetudo, inquit, quæ apud quoſdam irrepſerat, impedire non debet, quo minus præualeat veritas, & vincat. Nam cõſuetudo ſine veritate, vetuſtas erroris eſt. Propter quod relicto errore ſequamur veritatem, ſcientes quia apud Heſdram veritas vincit, vt ſcriptum eſt [h]: Veritas valet, & inualeſcit,

d l. 1. C. de offic. præfect. prætor. Afric.

Inueterata cõſuetudo reformationi inducendæ paſſim opponitur.

e c. qui contempta. diſt. 8.

f Ioan. 14.

g c. cõſuetudo. 8. diſt.

h 3. Heſd. 3. & 4.

leſcit, & viuit in æternum. & obtinet in ſecula ſeculorũ. Atque huius ſententiam ſecutus D. Gregorius Papa [a]: Si, inquit, conſuetudinem fortaſſe opponas, aduertendũ eſt, quod Dominus dicit: Ego ſum via, veritas, & vita. Non dixit: Ego ſum cõſuetudo, ſed veritas. Et certè, vt B. Cypriani vtamur ſententia, quęlibet conſuetudo quantumuis vetuſta, quantũuis vulgata veritati omnino eſt poſtponenda: Et vſus, qui veritati eſt contrarius, eſt abolendus. Quo pertinet & illud D. Auguſtini [b]: Fruſtra qui ratione conuincuntur, conſuetudinem nobis obijciunt, quaſi conſuetudo maior ſit veritate, aut nõn ſit in ſpiritualibus ſequendum quod melius à Spirituſancto reuelatum eſt. Hoc planè verũ eſt, quia ratio, & veritas conſuetudini præponenda ſunt. Sed ſi conſuetudini veritas ſuffragatur, nihil oportet firmius retineri. Mala autem conſuetudo, vt Nicolaus Papa reſcripſit [c], non minus, quàm pernicioſa corruptela abijciẽda, & vitanda eſt; quę niſi citius radicitus euellatur, in priuilegiorum ius ab impiis aſſumitur. Et incipiũt præuaricationes, & variæ præſumptiones celerrimè non compreſſæ pro legibus venerari, & priuilegiorum more perpetuò celebrari.

Veritas inualeſcit, & viuit in æternum.

a in c. ſi conſuetudinem. d. diſt. 8.

Qualibet conſuetudo veritati eſt poſtponenda.

b in c. fruſtra. d. diſt. 8.

Ratio, & veritas conſuetudini præponenda ſunt.

Conſuetudo quatenus ſeruanda.

Mala conſuetudo pro priuilegiis ab impiis aſſumitur.

c in c. mala. d. diſt.

Quare omnibus eccleſiarum Prælatis vnicè danda eſt opera, vt quàm citiſſimè radicitus euellãtur ex ipſorum eccleſiis conſuetudines rationi, & veritati contrariæ, vel decretis SS. concilij Tridentini non conformes. Et non timeant eos, qui occidunt corpus, ne fortè propter timorem mortis, vel rebellionem, aut contradictionem ſuorũ ſubditorum, non liberè audeant dicere, quod illis ex concilio Tridentino iniũctum eſt. Siquidem non ſolùm ille proditor eſt veritatis, vt D. Chryſoſtomus inquit [d], qui tranſgrediens veritatem palam pro veritate mẽdacium loquitur; ſed etiam ille, qui nõ liberè veritatem pronuntiat, quam liberè pronuntiare oportet: aut non liberè veritatem defendit, quam liberè defendere cõuenit, proditor eſt veritatis. Et D. Auguſtinus [e]: Quiſquis metu cuiuſlibet poteſtatis veritatem occultat, iram Dei ſuper ſe prouocat, quia magis timet hominem, quàm Deũ. Vterque autem reus eſt, & qui veritatẽ occultat, & qui mendacium dicit. Quia & ille prodeſſe nõ vult, & iſte nocere deſiderat. Nemo verò peritorum aut prudentium putet,

d Hom. 25. in Matth. & in c. nolite timere. 11. q. 3.

Proditor eſt veritatis, qui illam liberè nõ pronuntiat, vel non defendit.

e in c. quiſquis. 11. q. 3.

Quiſquis metu veritatẽ occultat, irã Dei ſuper ſe prouocat.

quod minus ſit periculum in verbis lingua mentiendo, quàm manibus ſanguinem fundendo. Melius eſt autem pro veritate pati ſupplicium, quàm pro adulatione beneficium[a]. Innocentius verò Papa[b]; error, cui nõ reſiſtitur, inquit, approbatur; & veritas cùm minimè defenſatur, opprimitur. Negligere quippe cùm poſsis perturbare peruerſos, nihil eſt aliud, quàm fouere, nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare. Cui conſonat & illud D. Gregorij[c]: Conſentire videtur erranti, qui ad reſecanda, quę corrigi debent, non occurrit.

a c.nemo. 11.q. 3.

Melius eſt pro veritate pati ſupplicium, quàm pro adulatione beneficium.

Quando quis peruerſos fouere dicatur.

b in c. error. diſt. 83.

c in c. conſentire. diſt. 83.

Et ſtudioſè in hiſce corrigendis cauendum eſt, ne propinquitatis, & familiaritatis, ac dominationis affectio veritatem impediat: Amor enim carnalis, & timor, atq; auaritia plerumque ſenſus hebetant humanos, & peruertunt opiniones, vt quęſtum pietatem putent, & pecuniã quaſi mercedem prudentiæ[d]. Tantam ſemper potẽtiam veritas habuit (etiam apud ethnicos[e]) vt nullis machinis, aut cuiuſquam hominis ingenio aut arte ſubuerti potuerit. Et licet in cauſis nullum patronum, aut defenſorẽ obtineat, tamen per ſe ipſa defenditur. O magna vis veritatis, quę contra hominum ingenia, calliditatem, ſolertiam, contraque fictas omnium inſidias facilè ſe tueri poſsit. Sed dolendum, adeo multorum improbitate, & mendaciis depreſſam eſſe, vt illius emergendæ perexigua ſpes refulgeat, cùm tamẽ quod verum, ſimplex, ſincerumque eſt, id naturæ hominis, vt Cicero docuit[f], ſit accommodatiſsimum. Quapropter Epaminondas tam ſeuerus veritatis cultor fuit, vt ne ioco quidem mentitus ſit quicquam. Non enim ignorabat omnium vitiorum, maximè odioſum, & inuiſum tam diis, quàm hominibus, eſſe mendacium, tanquam litem quãdam, & peſtem ciuitatis.[g]

Quæ affectio carnalis veritatẽ impediat.

d c.accuſatores vel teſtes. 3. q. 5.

e Cicer. in Vatin.

f 1. lib. offic.

Mendaciũ diis & hominibus præ cęteris vitiis maximè odioſum.

g Plato de rep. dial. 2. et 3.

Quod & è iure ſcripto euidenter liquet. Siquidem ab Imperatoribus cõſtitutum legitur[h]: Pręſcriptione mendaciorum oppoſita, ſiue in iuris narratione mendacium reperiatur, ſiue in facti, ſiue in tacendi fraude pro tenore veritatis, non deprecantis affirmatione, datum iudicem cognoſcere debere; & ſecundum hoc de cauſa conuenit ferre ſententiam. Et ſi legibus cõſentaneum ſacrum oraculum,

h l. 2. c. ſi cõtra ius vel vtilit. publ. vel per mendac. fuer. ali. poſtul.

culum, mendax precator attulerit, careat penitus impetratis. Et ſi nimia mentientis inueniatur improbitas, etiam ſeueritati ſubiaceat iudicantis[a]. Vnde & in reſcriptis Apoſtolicis ſemper intelligenda eſt hæc conditio, etiamſi non apponatur: Si preces veritate nitantur[b]. Præcepit quoque Dominus[c]: Non mentiemini, nec decipiet vnuſquiſque proximũ ſuum. Os enim quod mentitur occidit animam[d]. Et abominatio eſt Domino labia mendacij; qui autem fideliter agũt, placent ei[e]. Hinc Dauid Pſalmiſta[f]: Odiſti Domine omnes, qui operantur iniquitatem, perdes omnes, qui loquuntur mendacium. Is autem cenſetur loqui mendacium, cenſore D. Auguſtino[g], qui, contra id quod animo ſentit, loquitur voluntate fallendi. Et vtique verba propterea inſtituta ſunt, nõ vt per ea ſe inuicem homines fallãt, ſed vt eis quiſque in alterius notitiam cogitationes ſuas proferat. Verbis ergò vti ad fallaciam, nõ ad quod ſunt inſtituta, peccatum eſt. Nec ideo vllum mendacium putandum eſt non eſſe peccatum, quia poſſumus aliquãdo alicui prodeſſe mentiendo: poſſumus enim & furando, ſi pauper cui palàm datur ſentit commodum, & diues, cui clam tollitur non ſentit incommodum: nec ideo tale furtum quiſquam dixerit peccatum non eſſe. Nemo mentiens iudicãdus eſt, qui dicit falſum, quod putat verum: quia quantum in ipſo eſt, non fallit ipſe, ſed fallitur; Non itaque mẽdacij, ſed aliquando temeritatis arguendus eſt, qui falſa incautus credit, ac pro veris habet, potiuſq; è contrario quantum eſt in ipſo, ille mentitur, qui dicit tanquam verum, quod putat falſum. Quantum enim ad animum eius attinet, qui nõ quod ſentit, hoc dicit, nõ verùm dicit; quamuis verum inueniatur eſſe quod dicit; nec vllo modo liber eſt à mendacio, qui ore neſciens verũ loquitur; ſciens autem voluntate mentitur. Non conſideratis itaque rebus ipſis, de quibus aliquid dicitur, ſed ſola intentione dicentis, melior eſt qui neſciens falſum dicit, quoniam id verum putat; quàm qui mentiendi animum ſciens gerit, neſciens verum eſſe quod dicit. Et ideo etiam Dominus, vt Chryſoſtomus inquit[h]; Inter iuramentum, & loquelam noſtram, nullam vult eſſe diſtantiam. Quia ſicut in iuramento nullam conuenit eſſe perfidiam; ita quoque in ver-

a *l. & ſi legibus. C. d. tit.*
b *c. 2. de reſcrip.*
c *Leuit. 19. cap.*
d *Sapien. 1.*
e *Prouerb. 12.*
f *Pſal. 5.*
g *in c. is autẽ, 22. q. 2. & in enchirid. c. 12.*

Verbis vti ad fallaciam, non ad quod ſunt inſtituta, peccatum eſt.

h *c. iuramẽti, 22. q. 5.*

Inter iuramentum, & noſtrã loquelam nulla debet eſſe diſtantia.

in verbis noſtris nullum debet eſſe mendacium, quia vtrumque, & periurium, & mendaciũ diuini iudicij pœna damnatur, dicente ſcriptura: Os quod mentitur occidit animam. Ita vt nec artificioſo mendacio, nec ſimplici verbo oporteat quẽquam decipere: quia quomodolibet mentitur quis occidit animã [a]. Cùm autem humilitatis cauſa mẽtiris, ſi non eras peccator antequam mẽtireris, mentiendo efficeris quod euitaras. Veritas autem ipſa in te non eſt, niſi te ita dixeris peccatorem, vt etiam eſſe cognoſcas. Veritas autẽ ipſa eſt, vt quod eſt, dicas. Nam quomodo eſt humilitas, vbi regnat falſitas [b]? Quocirca non ita caueatur arrogantia, vt veritas relinquatur [c].

a c. nec artificioſo. 22. q. 2.
Cauſa humilitatis non licet cuiquam mentiri.
b c. cùm humilitatis. 22 q. 2.
c c. non ita. 22. q. 2.
d epiſt. 1.
Qualis D. Petri quotidiana fuerit prædicatio.

D. verò Clemens Papa & martyr D. Iacobo ſcribens, quæ à B. Petro audiuiſſet, & didiciſſet [d]: Quotidiana, inquit, illius prædicatio, inter cætera diuina mandata, hæc erat, quam in eius exemplum etiam tibi, frater chariſſime, ſignificare curaui: Bonorum, inquit, operum inter cætera ſemina, ac negotia ſunt, quantum vnuſquiſque ſapit & poteſt, totius intimi cordis viſceribus Deum diligere, & proximum velut ſeipſum. Abnegare ſeipſum ſibi, vt IESVM Chriſtum Dominum noſtrum ſequatur, & nihil eius amori præponere, veritatem corde & ore proferre debere, & totam ſpem ſuam in Deo ſemper committere. Inſtruebat actus ſuæ vitæ omni hora cuſtodire, & in omni loco Deum reſpicere, firmiter ſcire cogitationes malas cordi ſuo aduenientes, mox ad Chriſtum allidere, & ſacerdotibus Domini manifeſtandas. Os ſuum à multo, vel prauo colloquio cuſtodire, & verba vana, aut mendacia non loqui; quia os quod mentitur occidit animam. Verba diuina libenter audire, & ſacerdotibus ſuis libenter obtemperare, atque obedientes eſſe docebat.

Veritas corde, & ore proferenda eſt.
Os à multo, & prauo colloquio cuſtodiendũ eſt.
Sacerdotibus libenter obediendum eſt.

An vnquam mentiri liceat, & quot mendacij genera.
CAP. XXVII.

D. VERÒ Auguſtinus explicans illud Pſalmiſtæ: Perdes omnes, qui loquuntur mendacium; ne quis, inquit [e], arbitretur perfectum & ſpirituale hominem pro iſta temporali vita, morte cuius ſua, vel alterius non occiditur anima, debere mentiri: quoniam aliud

e in c. ne quis. 22. q. 2.
Pro conſeruanda iſta vita tẽporali, mẽtiendum non eſt.

aliud eſt mentiri, aliud eſt verum occultare; ſiquidem aliud eſt falſum dicere, aliud verũ tacere: vt ſi quis fortè non velit ad iſtam viſibilem mortem hominem prodere, paratus eſſe debet verum occultare, non falſum dicere, vt neque prodat, neque mentiatur; nec occidat animã ſuam pro corpore alterius. Cui conſonat & illud quod idem alibi ſcriptum reliquit, dicẽs[a]: Faciat homo etiam pro temporali ſalute hominum quod poteſt, cùm autem ad hoc ventum fuerit, vt tali ſaluti, niſi peccando conſulere non poſſit, iam ſe exiſtimet non habere quid faciat: quoniam id reliquum eſſe perſpexerit quod rectè faciat. Si quis igitur ad te confugerit, qui de mendacio tuo poſſit à morte liberari, non es mentiturus. Os enim quod mentitur, occidit animam. Cùm ergò mentiendo vita æterna amittitur, numquam pro cuiuſquàm vita temporali mentiendum eſt[b]. Nec ab his diſcedit B. Iſidorus, dicens[c]: Omne genus mẽdacij ſummoperè fuge: nec caſu, nec ſtudio loquaris falſum, nec vt præſtes mentiri ſtudeas: nec qualibet fallacia vitam alicuius defendas. Caue mendacium in omnibus.

a in lib. contra mẽdac. cap. 17. & c. faciat. 22. q. 2.

b c. ſi quis ad te. 22. q. 2.

c in dial. hom. & ration. & in c. omne. 22. q. 2.

In ipſarum autem conſideratione rerum, quæ dicuntur, tantum intereſt (quia ſiue quis fallatur, ſiue mentiatur; vtcumque * falli quàm mentiri minus eſt malum) quantum pertinet ad hominis voluntatem: tamen longè tolerabilius eſt, in his, quæ à religione fidei ſeiũcta ſunt, mentiri; quàm in his, ſine quorum fide, vel notitia Deus coli non poteſt, falli[d]. Mihi autem, vt D. Auguſtinus inquit[e], non abſurdè videtur omne quidem mendacium eſſe peccatum, ſed multum intereſt, quo animo, & de quibus rebus quiſque mentiatur. Non enim ita peccat, qui conſulendi, quomodo ille, qui nocendi voluntate mentitur: nec tantum nocet qui viatorem mentiendo in aduerſum iter mittit, quantum is, qui viam vitæ mendacio fallente deprauat. Quare ſciendum eſt diuerſa ab ipſo D. Auguſtino[f] numerata eſſe mendaciorum genera: Primum eſt capitale mendacium, & longè fugiendum: quod fit in doctrina religionis; ad quod mendacium nulla conditione quiuis debet adduci. Secundum, vt ſi aliquem lædat iniuſtè, quod tale eſt, vt nulli proſit, & obſit alicui. Tertium, quod prodeſt

al. vbicunque

d c. in ipſarũ. 22. q. 2.

e in enchirid. cap. 18. & in c. mihi autẽ. 22. q. 2.

f in lib. de mẽdac. cap. 14. & in c. primũ eſt. 22. q. 2.

Mendaciorum multa ſunt genera.

alteri,ita vt obſit alteri: quamuis non ad immunditiam obſit corporalem. Quartum,ſola mentiendi fallendique libidine, quod merum mendacium eſt. Quintum, quod fit placendi cupiditate de ſuaui eloquio. His omnibus penitus euitatis, atque reiectis, ſequitur ſextum genus quod nulli obeſt,& prodeſt alicui: velut ſi quiſpiam pecuniam alicuius iniuſtè tollendam ſciens, vbi ſit neſcire ſe mentiatur. Septimũ genus mendacij eſt,quod & nulli obeſt,& prodeſt alicui,velut,ſi nolẽs hominem ad mortem quæſitum prodere,mẽtiatur. Octauum genus mendacij eſt,quod & nulli obeſt,& prodeſt ad hoc,vt ab immunditia corporali aliquẽ tueatur. Non eſt igitur mentiendum in doctrina pietatis, quia magnum ſcelus eſt, & primum genus deteſtabilis mendacij. Non eſt igitur mentiendum ſecundo genere,quia nulli facienda iniuria eſt. Non eſt mentiendum tertio genere, quia nulli cum alterius iniuria eſt conſulendum. Non eſt mentiendum quarto genere,propter mendacij libidinem, quæ per ſeipſam vitioſa eſt. Non eſt mentiendum quinto genere, quia nec ipſa veritas, placendi cauſa hominibus, enuntianda eſt;quanto minus mẽdacium,quod per ſeipſum, quia mendacium eſt,vtique turpe eſt. Non eſt mentiendum ſexto genere: neque enim rectè teſtimonij veritas, pro cuiuſcumque temporali cõmodo,ac ſalute corrumpitur: ad ſempiternam verò ſalutem nullus ducendus eſt opitulante mendacio. Neque ſeptimo genere mentiendum eſt. Non enim cuiuſquam commoditas, aut ſalus temporalis perficiendæ fidei præferenda eſt: nec ſe quiſquam in rectè factis noſtris tam malè moueri ſentiat, vt fiat etiam animo deterior, longeque à pietate remotior. Nec octauo genere mentiendum eſt, quia & in bonis caſtitas animæ,pudicitiæ corporis præfertur: & in malis quod ipſi facimus, eo quod fieri ſinimus nobis damnabilius eſt.In his autem octo generibus tanto quiſque minus peccat cùm mentitur,quãto magis à primo recedit. Quiſquis autem, eſſe aliquod genus mẽdacij,quod peccatum non ſit, putauerit, decipiet ſemetipſum turpiter; cùm honeſtum ſe deceptorem arbitretur aliorum. Duo tamen ſunt genera mendaciorum,in quibus non eſt magna culpa, ſed tamen non ſunt ſine culpa, cùm aut iocamur,

mur, aut proximo conſulendo mentimur. Illud autem primum in iocando, ideo non eſt pernicioſum, quia non fallit. Nouit enim ille, cui dicitur, cauſa iocandi fuiſſe dictum. Secundum autem ideo minus eſt, quia retinet nonnullam beneuolentiam. Illud verò quod non habet duplex cor, nec mendacium quidem dicendum eſt. Aliquando verum tacere, falſum autem dicere nō inuenitur ſanctis conceſſum.[a]

Hæc autem de mendacio paulò latius ſpontè, & ſtudioſè deduximus, quia ſi vnquam aliàs nunc maximè prophetia Hieremiæ impleta videtur, quam præcinuit, dicens[b]: A propheta vſque ad ſacerdotem cuncti faciunt mendacium. Vnuſquiſque ſe à proximo ſuo cuſtodiat, & in omni fratre ſuo non habeat fiduciam, quia omnis frater ſupplantans ſupplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet, & vir fratrem ſuum deridebit, & veritatem non loquentur. Docuerūt enim linguam ſuam loqui mendacium; vt iniqua agerent laborauerūt[c]. Nullus eſt, qui agat pœnitentiam ſuper peccato ſuo, dicēs: Quid feci? Omnes conuerſi ſunt ad curſum ſuum, quaſi equus impetu vadens in prelium. Et quod Christus Scribis, atque Phariſæis dixit[d], nunc peropportunè multis eccleſiaſticis dici poſſe videtur: Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere. Ille in veritate non ſtetit, quia non eſt veritas in eo. Cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mēdax eſt, & pater eius. Ego autem ſi veritatem dico non creditis mihi. Omnes autem, vt D. Ambroſius inquit[e], qui amant mendacium, filij ſunt diaboli. Quia non ſolùm in falſis verbis, ſed etiā in ſimulatis operibus mendacium eſt. Mendacium namque eſt, ſe Chriſtianū dicere, & opera Chriſti non facere. Mendacium eſt, Epiſcopum, ſacerdotem, vel clericum ſe profiteri, & contraria huic ordini operari. Anne igitur hæc vitæ, & morū clericorum diſſolutio, & inhoneſtas, ad quam reformandam ſacroſanctum Concilium Tridentinum tantoperè deſudauit, & elaborauit, euidenter teſtantur, atque conuincunt, eos mendaces eſſe; atque ob hoc ipſum non temerè poſſe illos dici diaboli filios, deſideria patris ſui facientes, & SS. Tridentini concilij contemnentes, vel ſaltem huius decreta non obſeruantes.

a *c. ne quis. §. duo verò, 22. q. 2.*

b *cap. 8.*

c *Hierem. c. 9.*

d *Io. cap. 8.*

e *in c. cauete. 22. q. 5.*

Mendacium nō tantùm verbis, ſed etiam operibus fit.

Mēdacium eſt clericū ſe profiteri, & contraria huic ordini operari.

Qui enim dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt; & in eo veritas non eſt, vt Chriſtus inquit[a], ac proinde clerici, qui neque Dei, neque Pontificum, neq; conciliorum decreta, & mandata cuſtodiũt, anne rectè, & verè mendaces nunc dici poſſunt, quodq́; veritas in eis non eſt? Quare D. Pauli mandatũ[b] ſequentes, deponant mendacium, & loquantur veritatẽ. Quandoquidem ſeuera & terribilis contra mẽdaces à D. Ioanne[c] promulgata refertur ſententia, nimirum; quod pars illorum erit in ſtagno ardenti igne, & ſulphure.

a *Ioan. 8.*
b *ad Epheſ. 4.*
c *in Apoc. c. 21.*

Sermonem clericorum debere eſſe pudicum & opportunum.

CAP. XXVIII.

AD ſeruandam à clericis in ſermone honeſtatem, requiritur quoque, vt is ſit pudicus, ne quid turpe ore exeat: hoc enim grauiter coinquinat hominem. Quia, vt D. Ambroſius ait[d]; Non cibus coinquinat hominem, ſed iniuſta obtrectatio, ſed verborum obſcœnitas. Hæc etiã vulgò pudori ſunt. In noſtro verò officio nullum verbum, quod inhoneſtè cadat, non incutiat verecundiam. Et non ſolum nihil ipſi indecorum loqui, ſed ne aurem quidẽ præbere debemus huiuſmodi dictis: ſicut Ioſeph ne incongrua audiret ſuæ verecũdiæ, veſte fugit relicta; quoniam quem delectat audire, alterũ loqui prouocat. Intelligere quoque quod turpe ſit, pudori maximo eſt. Multa de ratione dicendi dant pręcepta ſeculares viri, vt idem D. Ambroſius inquit[e], quæ nobis pretereunda arbitror, vt de iocandi diſciplina. Nam licet honeſta interdum ioca, ac ſuauia ſint, tamen ab eccleſiaſtica abhorrent regula. Quoniã quæ in ſcripturis ſanctis non reperimus, ea quemadmodum vſurpare poſſumus? Sit igitur ſermo huiuſmodi de ſcripturis maximè. Quid enim magis nos oportet loqui, quàm de conuerſatione optima, adhortatione obſeruationis, diſciplinæque cuſtodia? habeat caput eius rationem. Sermo enim tædioſus iras excitat. Quàm verò indecorum, vt cùm omnis confabulatio habere ſoleat incrementum gratiæ, habeat næuum offenſionis? Diſceptatio ſit ſine ira, ſuauitas ſine amaritudine, monitio ſine aſperitate. Hortatio ſine offenſione: Et ſicut in omni actu vitæ id cauere debemus, ne ratio-

d *lib. 1. offic. cap. 18.*
e *d. lib. cap. 23.*
Quale debeat eſſe colloquiũ familiare clericorum.

ne rationem nimius animi motus excludat, ſed teneamus cōſilij locum: ita etiam in ſermone formulam eam tenere conuenit, ne aut ira excitetur, aut odium: aut cupiditatis noſtræ, aut ignauiæ aliqua exprimamus indicia[a]. Cauendum etiam in fabulis eſt, ne inflectant grauitatem ſeuerioris propoſiti. Vę vobis, qui ridetis, quia flebitis, ait Dominus[b]. Et nos ridendi materiam requirimus, vt hîc ridentes illic fleamus? Non ſolùm profuſos, ſed omnes etiam iocos declinandos arbitror, plenum tamen ſuauitatis, & gratiæ ſermonem eſſe, non indecorum[c]. Et quia, vt D. Paulus Corinthiis ſcripſit[d], Corrumpunt mores bonos colloquia praua: hinc in concilio Carthaginenſi quarto, cui D. Auguſtinus interfuit, conſtitutum legitur[e]; clericum ſcurrilem, & verbis turpibus ioculatorem ab officio eſſe retrahendum.

Et cùm colloquiū mulieris quaſi ignis exardeſcat, vt Sapiēs inquit[f], à B. Clemēte Pontifice cōſtitutum fuit[g], vt clericus ſolus ad fœminæ tabernaculum non accedat, neque properet ſine maioris natu ſacerdotis iuſſione; nec ſolus presbyter cum ſola fœmina fabulas miſceat, nec Archidiaconus ſub prætextu humilitatis, aut officij frequenter intret domicilia matronarum, aut fortè per clericos, aut domeſticos matronæ mandet aliquid ſecretè. Si agnitum fuerit, & ille deponatur, & illa à liminibus Eccleſiæ arceatur. Et in ſeptima Synodo generali[h]: In omnibus ſeruare conuenit, vt certus quis, & certo tempore, & certo loco, & certis perſonis vel apparere clericus, vel loqui debeat mulieribus, vt excludatur omnis nefanda ſuſpicio. Certè ſolum ad ſolā accedere nulla religionis ratio permittit, melius eſt enim duos eſſe ſimul, quàm vnum. Simul enim & fideliùs, & tutius res geritur. Væ enim vni, quia ſi ceciderit, non eſt qui erigat eum[i]. Et ab Eugenio Papa[k]: Si quiſquam ſacerdotum, id eſt, presbyter, diaconus, ſubdiaconus de quacumque fœmina crimine fornicationis ſuſpectus, poſt primam, ſecundam, & tertiam admonitionem inueniatur fabulari, & aliquo modo conuerſari cum ea, excōmunicationi ſubdatur: fœmina verò canonicè iudicetur.

Habet ſanè ſuos ſcopulos verecundia, vt D. Ambroſius docet[l], non quos ipſa inuehit, ſed quos ſæpe incurrit, ſi in

a *Ambroſ. d. lib. 1. cap. 22.*
b *Lucæ 6. cap. & Ambroſ. d. lib. 1. cap. 23.*
c *Ambroſ. d. lib. 1. cap. 23.*
d *epiſt. 1. c. 15.*
e *cap. 60. & c. clericū. diſt. 46*
f *Eccleſ. 9. cap.*
g *epiſt. 2. ad Iacob. et c. clericus. diſt. 81.*
h *quę fuit Nicæna 2. cap. 18.*
i *c. in omnibus. diſt. 81. Eccleſ. 4. Cantic 17.*
k *in c. ſi quiſquam. de cohabit. cleric.*
Suſpectus de fornicatione clericus, in ſacris cū muliere non fabuletur.
l *lib. 1. offic. cap. 20.*

Intemperantiũ hominum conſortia fugienda ſunt clericis.

ſi in intemperantiũ incidamus conſortia, qui ſub ſpecie iocunditatis venenum infunduntbonis. Hi ſi aſſidui ſint, & maximè in conuiuio, ludo, ac ioco, eneruant grauitatem illam virilem. Caueamus itaque, ne dum relaxare animum volumus, ſoluamus omnem harmoniam, quaſi concentum quẽdam bonorum operum. Vſus enim citò inflectit naturam. Vnde quàm prudẽter factis conuenire eccleſiaſticis, & maximè miniſtrorum officiis arbitror, declinare extraneorum conuiuia, vel vt ipſi hoſpitales ſitis peregrinantibus, vel vt ea cautione nullus ſit opprobrio locus. Cõuiuia quippe extraneorum occupationes habent, tum etiam epulandi produnt cupiditatem. Subrepunt etiam fabulæ frequẽter de ſeculo, ac voluptatibus, claudere aures non potes; prohibere putatur ſuperbiæ; ſubrepunt etiam præter voluntatem pocula. Melius eſt tuæ domui ſemel excuſes, quàm alienæ frequenter, & vt ipſe ſobrius ſurgas, tamen ex aliena inſolentia condemnari non debet præſentia tua. Viduarum, ac virginũ domos, niſi viſitandi gratia, maiores adire non eſt opus, & hoc cum ſenioribus, hoc eſt, vel cum Epiſcopo, vel ſi grauior eſt cauſa, cum presbyteris. Quid neceſſe eſt, vt demus ſecularibus obtrectandi locum? Quid opus eſt, vt illæ quoque viſitationes crebræ accipiant auctoritatem? Quid ſi aliqua illarum fortè labatur, cur alieni lapſus ſubeas inuidiam? quàm multos etiã fortes illecebra decepit?

Vſus citò inflectit naturã.

Clericis extraneorum conuiuia declinanda ſunt.

Clerici non debẽt ſecularibus dare obtrectãdi locum.

Multos etiam fortes illecebra decepit.

Huc pertinet & illud D. Chryſoſtomi [a]: Ridere, inquit, & iocoſa dicere verba, nõ manifeſtum quidem peccatum eſſe videtur, ſed in manifeſtum crimen inducit: nempe ſæpius ex riſu turpia naſcuntur verba, à turpibus verbis actiones turpiores. Sæpius ex verbis, & riſu conuitia, & contumeliæ: de conuitio, & contumelia, plagæ, & vulnera: de vulneribus, & plagis iugulationes, & homicidia. Si igitur tibi bene conſulturus es, non turpia tantùm verba, neque turpia tantùm facta, neque plagas, & vulnera, & homicidia, verùm & ipſum intempeſtiuum riſum, & verba fugies ſcurrilia; quoniam ſubſequentium radix talia eſſe ſolent. Propterea Paulus inquit [b]: Stultiloquium, & ſcurrilitas, ne prodeat ex ore veſtro. Etſi namque per ſe paruum ipſum eſſe videtur, magnorum tamẽ malorum nobis efficitur cauſa. Magnus laqueus eſt linguæ

a Hom 15. ad pop. Antioch.

b Epheſ. 5. cap. Stultiloquiũ, et ſcurrilitas non prodeat ex ore veſtro.

Magnus laqueus eſt linguæ petulantia.

linguę petulantia, & multæ refrænationis indigens. Propterea & quidam inquit [a]; Laqueus fortis viro propria labia, & capitur verbis oris proprij: Supra cætera igitur cuncta membra hanc moderemur, hanc refrænemus, & conuitia, contumeliaſque ac turpiloquia, & accuſationes ex ore pellamus, & malā iuramentorum conſuetudinē.

a *Prouerb. 6.*

Lingua ſupra omnia mēbra moderanda & refrenanda eſt.

Quàm vtilis & laudabilis ſit taciturnitas.

CAP. XXIX.

QVARE cùm ex ſermone noſtro frequenter in magna, & grauia incidamus pericula, & peccata, optimum, & tutiſſimum fuerit tacere, donec ratio, & tempus poſtulēt nos debere loqui. Vnde D. Ambroſius clericis ſuis ſcribens [b]: Quid; inquit, præ cæteris debemus diſcere, quàm tacere, vt poſſimus loqui, ne prius me vox condemnet mea, quàm abſoluat aliena? Scriptum eſt enim [c]: Ex verbis tuis cōdemnaberis. Quid opus eſt igitur, vt properes periculū ſuſcipere condemnationis loquendo, cùm tacēdo poſſis eſſe tutior? Complures vidi loquendo peccatum incidiſſe, vix quenquam tacendo. Sapiēs eſt ergò, qui nouit tacere. Ideoque ſancti Domini, qui ſciebant, quia vox hominis plerumque peccato adiuncta eſt, & initium erroris humani ſermo eſt hominis, amabant tacere. Vnde & Pſalmiſta ait [d]: Dixi cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Sciebat enim & legerat diuinæ protectionis eſſe, vt homo à linguę ſuæ flagello abſconderetur, & à conſcientię ſuæ teſtimonio. Verberamur enim tacito cogitationis noſtræ opprobrio, & iudicio conſcientiæ; verberamur etiam vocis noſtræ verbere, cùm loquimur ea, quorum ſono cęditur animus noſter, & mens conſauciatur. Quis eſt enim, qui mundum cor à peccatorum habeat colluuione, aut non delinquat in lingua ſua? Et ideo quia neminem ſciebat caſtum os ſeruare poſſe ab immunditia ſermonis, ipſe ſibi ſilentio legem impoſuit innocentię, vt tacendo culpā declinaret, quam vix effugere poſſet loquendo. Tace ergò prius, & audi; & nō delinques in lingua tua. Graue malum, vt aliquis ore ſuo condemnetur. Etenim ſi pro otioſo verbo reddet vnuſquiſque rationē, quanto magis pro verbo impuritatis, & turpitudinis?

b *lib. 1. offic. c. 2.*

Tacendo diſcimus rectè loqui.

c *Matth. 12.*

Sapiens eſt, qui nouit tacere.

d *Pſal. 38.*

Quis eſt, qui nō delinquat in lingua ſua?

Tace, & audi; vt non delinquas in lingua tua.

Grauiora

Grauiora ſunt enim verba præcipitationis, quàm otioſa. Ergò ſi pro otioſo verbo ratio poſcitur, quanto magis pro ſermone impietatis, ac impuritatis pœna exoluitur? Quid igitur? Mutos nos eſſe oportet? Minimè. Eſt enim tempus tacendi, & tempus loquendi.

Eſt tempus tacendi, & tempus loquendi. *Ambroſ. lib. 1. off. cap. 3.*

Deinde ſi pro otioſo verbo reddemus rationem, videamus, ne reddamus pro otioſo ſilentio. Homo ſapiēs, vt ſcriptura inquit[a], tacebit vſque ad tempus. Et[b]: Dominus dedit mihi linguam eruditionis, vt ſciam quando oporteat ſermonem dicere. Rectè ergo Dauid non ſilentium ſibi indixit perpetuum, ſed cuſtodiam. Cuſtodiamus ergò cor noſtrum, cuſtodiamus os noſtrum. Et cùm niſi vnicuique noſtrum ſcriptum eſt[c]: Sepi poſſeſſionem tuam ſpinis; & aurum, & argētum tuum alliga, & ori tuo fac oſtium, & vectem, & verbis tuis iugum, & ſtateram. Poſſeſſio tua, mens tua eſt; aurum tuum, cor tuum eſt: argentum tuum, eloquium tuum eſt. Sepi ergò hanc poſſeſſionem, & circumuallato cogitationibus, munito piis ſolicitudinibus, ne in eam irruant & captiuam ducant irrationabiles corporis paſſiones; ne incurſent motus graues; ne diripiant vindemiam eius tranſeuntes viam. Cuſtodi interiorem hominem tuum, noli eum quaſi vilē negligere, ac faſtidire, quia pretioſa poſſeſſio eſt. Et meritò pretioſa, cuius fructus non caducus, & temporalis, ſed ſtabilis, atque æternæ ſalutis eſt. Cole ergò poſſeſſionem tuam, vt ſint tibi agri. Alliga ſermonem tuum ne luxuriet, ne laſciuiat, & multiloquio peccata ſibi colligat. Sit reſtrictior, & ripis ſuis coërceatur. Alliga ſenſum tuum, non ſit remiſſus, ac defluus. Habet ſuas habenas mentis ſobrietas, quibus regitur, & gubernatur. Sit ori tuo oſtium, vt claudatur vbi oportet, & obſeretur diligentius, ne quis in iracundiam excitet vocem tuam, & contumeliam rependas contumeliæ[d].

a *Eccl. 20. cap.*
b *Iſaiæ 50. cap.*
c *Eccl. 28. cap.*

Ori fac oſtium & vectem, & verbis tuis ſtateram.

d *Ambr. lib. 1. offic. cap. 3.*

D. verò Hieronymus ad Nepotianum de vita clericorum ſcribens; Officij, inquit, tui eſt, non ſolùm oculos caſtos ſeruare, ſed & linguam. Nunquam de formis mulierum diſputes, nec, quid agatur in alia, domus alia per te nouerit. Hippocrates adiurat diſcipulos ſuos antequam doceat, & in verba ſua iurare compellit, extorquet ſacramento ſilentium, ſermonem, inceſſum, habitum,

Hippocrates à diſcipulis ſacramento extorquet ſilentium.

tum, moreſque præſcribit. Diu ante conſidera, quid loquendum, & adhuc tacens prouide, nè quid dixiſſe pœniteat. Verba tua ponderet cogitatio, & linguę officium animi libra diſpenſet. Vnde ſcriptura dicit [a]: Argentum & aurum tuum confla, & verbis tuis facito ſtateram, & frænos ori tuo rectos. Et attende ne fortè labaris lingua. Nunquam malum verbum de ore tuo procedat [b]. Et D. Ambroſius clericos ſuos docens ad alienas domos confabulandi, vel conuiuãdi gratia non eſſe eundum: Quid, inquit [c], nobis cum alienis domibus? Vna eſt domus (Eccleſiam intelligens) quæ omnes capit: illi potius ad nos veniant, qui nos requirunt. Quid nobis cum fabulis? Miniſterium altaribus Chriſti, non obſequium hominibus deferendum recepimus. Humiles nos eſſe decet, mites, manſuetos, graues, patientes, modum tenere in omnibus, vt nullum vitium eſſe in moribus, vel tacitus vultus, vel ſermo annuntiet. Tacere autem noſſe, quàm loqui difficilius eſt. Nam plerique loquuntur, cùm tacere neſciant. Rarum, & pulchrum eſt, tacere quenquam cùm ſibi loqui nihil proſit [d]. Cùm Catoni Vticenſi adhuc puero vitio daretur taciturnitas, dixit: Carpant taciturnitatem, modo vitam probent. Tum demum abrumpam hoc meum ſilentium, cùm ea loqui potero, quę ſunt indigna ſilentio. Et Xenocrates cùm ſolus in conuiuio, cæteris multa garrientibus, nihil diceret, interroganti, cur vnus omnium ſileret [e]: Quoniam, inquit, locutum fuiſſe pœnituit aliquando; ſiluiſſe nunquam. Debemus enim, vt Cicero docet, conſiderare in omni re, quid aptum ſit, & conſentaneum tempori, & perſonæ; tum quid in dictis, factiſque dedeceat.[f]

Quanta cura, & ſolicitudine ſit loquendum.

a *Eccleſ. 28.*

b *Hieron. ad Celant.*

c *lib. 1. off. cap. 10.*

Clerici, miniſterium altaribus, non hominibus deferendum receperũt. Clerici modum tenere debẽt in omnibus.

d *lib. 1. cap. 1.*

e *vt refert Stephan. Bellen. in ſuo ſenten. volum.*

Nil tacuiſſe nocet, nocet eſſe locutum.

f *Ad Brutũ.*

SPECV-

SPECVLI

CANONICORVM,

ET ALIORVM ECCLESIASTICORVM, DE VITA, ET HONESTATE, QVAM IPSI HABITV,

geſtu, ſobrietate, beneficentia, charitate, aliiſq; virtutibus his connexis conſequuntur, & illuſtrant; & de vitijs illis contrariis quibus eandem maculant, vel extinguunt, & peſſundant,

LIBER SECVNDVS.

De rebus quibuſdam ad honeſtatem clericorum requiſitis, & primùm de tonſura ſeu corona eorundem.

CAPVT PRIMVM.

CVM clericorum honeſtas non tantùm in ſermone, de quo hactenus, verumetiam aliis in rebus conſiſtat, de hiſce nunc agere conſtituimus, & primùm de tonſura eorundem: Siquidem per eam regia dignitas declaratur, quæ & ob hoc corona appellatur[a]. Clerici namque, vt D. Hieronymus inquit[b], quos Deus in ſuos elegit, ſunt Reges, id eſt, ſe, & alios in virtutibus regentes; & ita in Deo regnum habent; & hoc deſignat corona in capite. Hanc autem coronam habent ab Inſtitutione Romanæ Eccleſiæ in ſignum regni, quod in Chriſto expectatur. Raſio verò capitis, eſt temporalium omnium depoſitio. Vel, vt B. Dionyſius Areopagita inquit[c], Tonſura crinium vitam mundiſſimam indicat, & nulla figura fucatam; & quæ nullis fictis coloribus

a c. clerici. de vita et honeſt. cleric.

b in c. duo ſunt. 12. q. 1: Corona ſeu tōſura clericorū quid deſignet. vide gloſ. not. in cle. 2. de vita & hon.

c lib. de eccleſ. hierarch. cap. 6. part. 3.

ribus inductis animi deformitatem exornet: ſed ipſa in ſeipſa non humanis venuſtatibus, ſed ſingularibus, & vnicis, ad Dei exactiſſimam ſimilitudinem properet. Quod verò D. Petrus Apoſtolus fideli populo tribuit [a]: Vos genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta: peculiari quadam, & magis propria ratione ad eccleſiaſticos miniſtros pertinere facilè intelligitur: Etſi non deſunt, qui vel perfectioris vitę profeſſionem à clericis ſuſceptam circuli figura, quæ omnium perfectiſſima eſt, ſignificari exiſtiment; vel externarũ rerum contemptionem, animique ab omnibus humanis curis vacuitatem declarari putent; quod capilli, ſuperuacaneum quiddam in corpore, tondeantur. Primum autem omnium ferunt nonnulli [b], Apoſtolorum Principem eam cõſuetudinem induxiſſe, ad memoriam coronę, quæ ex ſpinis contexta Saluatoris noſtri capiti fuit impoſita; vt quod impij ad Chriſti ignominiam, & cruciatum excogitarunt, eo Apoſtoli ad decus, & gloriam vterentur; ſimulque ſignificarent curandum eſſe à miniſtris eccleſiæ, vt omnibus in rebus Chriſti Domini noſtri ſpeciem, & figuram gerant. Quocirca perpetuò illam conſeruare oportet; & vt quiſque in altari deinceps ordinis gradu collocatur, ſic eius orbis forma latius circumſcribi debet.

Quod quidem ex Apoſtolica traditione acceptum eſſe docet Eccleſia; cùm de huiuſmodi tondendi more ſancti Dionyſius Areopagita [c], Auguſtinus [d], Hieronymus [e], vetuſtiſſimi & grauiſſimi Patres meminerint [f]. Et à diuerſis Pontificibus, atque conciliis variæ conſtitutiones deſuper promanarint. Anicetus enim Papa Epiſcopis Galliæ ſcribens [g]: Prohibete, inquit, fratres, per vniuerſas regionum veſtrarum eccleſias, vt clerici iuxta Apoſtolum comam non nutriant, ſed deſuper caput in modum ſphęræ radant. Et Martinus Papa [h]: Non oportet clericos comam nutrire, & ſic miniſtrare; ſed attonſo capite, auribus patentibus, & ſecundum Aaron talarem veſtem induere, vt ſint in habitu ornato. Item Gregorius [i]: Si quis ex clericis relaxauerit comã, anathema ſit. Alexander verò tertius Papa: Clerici, qui comam nutriunt, & barbam, etiam inuiti à ſuis Archidiaconis tondeantur [k]. Et Innocentius tertius [l]: Clerici comam & tonſuram

a 1. Petr. 2. cap.
b *Amal. Fort. de offic. eccleſ. lib. 2. cap. 5. lib. 4. cap. 39. & Beda de hiſt. Ang. lib. 5. cap. 22. Iſidor. de eccleſ. off. lib. 2. cap. 4. & Albin Flac. in lib. de diuin. off. tit. de tonſ. cleric. Raban. Maur. de inſtit. cler. lib. 1. cap. 3. Iuo Carnot. in ſerm. de excell. ſacr. ord. & 6. part. decret. cap. 4.*
c *lib. de eccleſ. hierar. cap. 6. part. 3.*
d *lib. de opere monacho. cap. 31. & lib. 2. retractatio. cap. 21.*
e *in d. c. duo ſunt.*
f *Catechiſ. Syn. Trid. de ſacram. ord. & Hoſtien. in ſum. de vita et honeſt. cler.*
g *c. prohibete. diſt. 23.*
h *c. non liceat. diſt. 23.*
i *c. ſi quis. d. diſt. 23. & c. ſi quis. de vita & hon. cleric.*
k *c. clericus. de vita et honeſt. cler.*
l *c. clerici officia. de vit. & hon. cler.*

habeant congruentem, & ſe in officiis eccleſiaſticis, & aliis bonis ſtudiis exerceant diligenter. In concilio verò Carthaginenſi quarto, cui D. Auguſtinus interfuit[a]: Clericus nec comā nutriat, nec barbam. Et in concilio Agathenſi[b]: Clerici, qui comam nutriunt, ab Archidiacono etiam ſi noluerint, inuiti tondeantur, veſtimenta etiam, vel calceamenta eis, niſi quæ religionem deceant, vti aut habere non liceat. Item in concilio Senonenſi[c]: Ipſi clerici in ſacris præſertim conſtituti, & eorum commenſales, neque comam relaxent, aut barbam nutriant; ſed tonſuram, coronam, ſeu raſuram habeant ſecundum ordinē ſuum honeſtè raſam. In concilio verò Coloniēſi[d]: Conſtitutionem fel. record. D. Gregorij Papæ noni, & aliam in concilio Carthaginenſi editam, in quibus ſub excommunicationis pœna prohibetur clericis, ne nutriant comam & barbam, niſi ex iuſta cauſa, exequentes, eas inuiolabiliter præcipimus obſeruari: ſtatuta quoque, mandata, & præcepta piæ memoriæ Do. Henrici, D. VValrami, necnon D. Guilhelmi Archiepiſcoporum Colonienſium prædeceſſorum noſtrorū edita, contra clericos qui coronam ſeu tonſuram eccleſiaſticas debitas iuxta ſtatus, & ordinis recepti exigentiā non deferunt, barbas, & comas nutriunt ſine cauſa iuſta portando: quibus in effectu cauetur inter cætera in ordinatione videlicet & ſtatuto dicti D. Henrici, quod clerici beneficiati tonſurā eccleſiaſticam ſecundum ſui ſtatus, & ordinis exigētiam decenter, & patiēter, ac publicè in capite aſſiduè portare negligentes, interdicti ſententiam ab ingreſſu eccleſiæ (quindecim dierum canonica monitione præmiſſa) incurrent. In ordinatione verò, ſtatuto, & mandato dictorum D. VValrami & Guilhelmi (qui huiuſmodi pœnæ ſuſpēſionis ab ingreſſu eccleſiæ, quàm etiam ad clericos barbas gerentes extenderunt, pœnam ſubſcriptam addiderunt) cauetur; quod clericus barbam nutriēs ſine cauſa iuſta, eamque deferens vltra quindenam non abraſam, nec coronam ſeu tonſurā ſtatui & ordini ſuo congruentem portans publicè in capite, & propter hoc pœnam ſuſpenſionis ab ingreſſu Eccleſiæ inciderit ſupradictam, à fructibus ſuorum beneficiorum ſit eo ipſo ſuſpenſus; & ſi ſic ſuſpenſus exiſtens quicquam de fructibus huiuſmodi

[a] cap. 44. & in c. clericus neque. de vit. & hon. cleric.

[b] cap. 20. c. clerici qui. diſt. 23

[c] de decret. mor. cap. 24.

[d] celebr. ſub Frider. Archiep. cap. 5.

Interdicti ſententia decernitur contra non gerentes tonſuram.

modi receperit, aut quiſquam ei aliquid miniſtrauerit tam recipiens, quàm miniſtrans eo ipſo ſe nouerit excommunicationis ſententiam incidiſſe. Et capitulum eccleſiæ, ſi collegiata fuerit, ſuſpenſionis, ſi in culpa extiterit, vel negligentia, vel adminiſtrationem huiuſmodi factam gratam, & ratam habuerit, & ipſa eccleſia interdicti ſententias incurrant ipſo facto. Idemque D. Guilhelmus per ſuum poſtmodum ſtatutum tales non deferentes tonſuram clericalem ipſo facto ſuſpendit. Nos igitur præſentibus innouantes mandamus, & præcipimus inuiolabiliter obſeruari ipſas ſententias ex abundanti repetentes, quas dicta monitione canonica præmiſſa in non parentes, & rebelles ſerimus in his ſcriptis.

Quare SS. Tridentina Synodus [a] animaduertẽs apud plurimos clericos adeo pietatem refrixiſſe, vt tonſuram ſeu coronam geſtent, nõ propter rei ſignificatæ præſtantiam, & excellentiam, ſed potius propter fori, & temporalis commodi priuilegium; ſtatuit, & ſanxit; vt nullus prima tonſura initiatus fori priuilegio gaudeat, niſi beneficium eccleſiaſticum habeat, aut clericalem habitum, & tonſuram deferens alicui eccleſiæ ex mãdato Epiſcopi inſeruiat, vel in ſeminario clericorum, aut in aliqua ſchola, vel vniuerſitate de licentia Epiſcopi, quaſi in via ad maiores ordines ſuſcipiendos verſetur. In clericis verò coniugatis ſeruari voluit conſtitutionem Bonifacij octaui, quæ incipit: Clerici, qui cum vnicis; modo hi clerici alicuius eccleſiæ ſeruitio, vel miniſterio ab Epiſcopo deputati eidem eccleſiæ ſeruiant, vel miniſtrent, & clericali habitu, & tonſura vtantur: nemini quo ad hoc, priuilegio, vel conſuetudine etiam immemorabili ſuffragante. Bonifacij octaui de clericis coniugatis conſtitutio in 6. à SS. Tridentina Synodo renouata hæc eſt:

a ſeſſ. 23. de reform. cap. 6.

Qui clerici fori priuilegio nunc gaudeãt.

Clerici, qui cùm vnicis & virginibus contraxerunt, ſi tonſuram, & veſtes deferant clericales priuilegium retineant canonis ab Innocentio Papa ſecundo prædeceſſore noſtro editi in fauorem totius ordinis clericalis. Et cùm iuxta Pariſienſe concilium nullus clericus diſtringi, aut condemnari debeat: à iudice ſeculari, præſenti

Clericus coniugatus quando fori priuilegio gaudeat.

præſenti declaramus edicto, huiuſmodi clericos coniugatos pro commiſſis ab eis exceſſibus, vel delictis trahi non poſſe criminaliter, aut ciuiliter ad iudiciū ſeculare; nec ab ipſis ſecularibus iudicibus eos debere perſonaliter, vel etiam pecuniariter (ne per vnam viam cōcedatur eiſdem iudicibus, quod per aliam denegatur) vllatenus condemnari. In cæteris autem, vel niſi, vt præmittitur, tonſuram, vel veſtes deferant clericales, etiam in præmiſſis eos gaudere nolumus priuilegio clericali.

Canon autem prædictū priuilegium continens ab Innocentio ſecundo editus hic eſt: Si quis ſuadēte diabolo huius ſacrilegij vitium, vel crimen incurrerit, quòd in clericum, vel monachum violētas manus iniecerit, anathematis vinculo ſubiaceat, & nullus Epiſcoporum illū præſumat abſoluere, niſi mortis vrgente periculo, donec Apoſtolico conſpectui præſentetur, & eius mandatum ſuſcipiat.[a]

a c. ſi quis ſuadente. 17. q. 4.

Pius verò quintus omnibus & ſingulis ſacris ordinibus initiatis, aut quæcumq; beneficia eccleſiaſtica etiam ſimplicia obtinētibus cuiuſcumque gradus, aut dignitatis ſint, præcepit, vt clericalem tonſuram (quæ eſt militię ſpiritualis inſigne) vniuſcuiuſque ordini & gradui conuenientem perſpicuè gerant, ſub pœna viginti quinque aureorum locis piis attribuendorum: Et eiuſdem pœnæ periculo omnibus clericis aliiſve aliquo inferiorum ordinum gradu initiatis edixit, ſi clericalibus veſtibus vti voluerint, vt tonſuram quoque gerant. Et in concilio prouinciali Mechlinienſi ſtatutum fuit[b]: Nulli clericorū, omnium autem minimè hi, qui in eccleſia actu miniſtrant, barbam nutriant, & capillitiū dependens à fronte ad auriculas ſenſim & rotūditer præcidatur. Tonſuram & coronam in vertice conſpicuam, & notabilis magnitudinis pro gradu ordinis ſui ſemper gerant.

Tōſura eſt militiæ ſpiritualis inſigne.

Tonſuram non gerentes mulctandi ſunt 25 aureis.

b de vita & hon. cler. cap. 1.

De veſtitu & habitu clericorum. CAP. II.

AD veram honeſtatem acquirendam, & tuendam plus conferre cultum cordis, quàm corporis; atq; illo potius quàm hoc Deum quærendum, & colendum eſſe euidentibus ſcripturæ ſanctæ patet indiciis. Proinde ſecundum ſanctæ Synodi Aquiſgranēſis primæ declara-

declarationem, & ordinationem [a] Canonicis totis viribus elaborandum eſt, vt & indumenta virtutum habeāt interius, & per immoderatum cultum caueant dehoneſtare religionis dignitatem exterius. Quantum etiam à ſuperfluo, & immoderato cultu veſtium ſe compeſcere debeant, multis ſanctorum Patrum documentis perdoceri poteſt. Dicit enim B. Hieronymus in epiſtola ad Euſtochium [b]: Sunt quidā mei ordinis, quibus omnis cura eſt de veſtibus, ſi bene oleant, ſi pes, laxa pelle, nō folleat, crines calamiſtri veſtigio rotantur, digiti de annulis radiant; & ne plantas humidior via ſpargat, vix imprimūt ſumma veſtigia. Tales, inquit, cùm videris, ſponſos magis exiſtimato, quàm clericos. Et B. Gregorius [c]: Nemo, inquit, exiſtimet in luxu, atque ſtudio veſtium peccatum deeſſe. Quia ſi hoc culpa non eſſet, nullo modo Ioannem Dominus de veſtimēti ſui aſperitate laudaſſet. Si cultus veſtium culpa non eſſet, nequaquam Petrus Apoſtolus per epiſtolam fœminas à pretioſarum veſtium appetitu compeſceret, dicens [d]: Non in veſte pretioſa. Penſandum nobis ſummoperè eſt de cultu veſtium, quæ culpa ſit, hoc etiam viros appetere, à quo curauit Paſtor Eccleſiæ & fœminas prohibere.

a cap. 124.

b epiſtola 22.

c Hom. 6. in euang.

In pretioſo veſtitu non deeſt peccatum.

d epiſt. 1. cap. 3.

Quapropter oportet Canonicos ſanctarum ſcripturarum auctoritati parere, ſanctorumque Patrū documenta vigilanter perpendere, vt humilitatem, quam corde geſtant, actu, habitu, inceſſu, ipſa etiam equitatione religioſiſſimè demonſtrent, pluſque velint ſancta conuerſatione, eximiiſque moribus, quàm ornatu veſtium ſplendere. Si enim more coniugatorum in ſe ornandis nitore veſtium, phaleris equorum, cæteriſq; humanæ vanitatis rebus abuſi fuerint, ſcilicet, vt ſe ſimilibus vti debere cōtendant, in quo eorum conuerſatio à laicorum diſtare videbitur? Decet porrò talis ſit veſter cultus, qui occaſione vanitatis careat, & nihil nouitatis, nihil ſuperfluitatis redoleat, nihilque reprehēſionis, aut detractionis habeat. Non enim ſpecialiter præſumi debet ab aliquo, quod nō generaliter teneatur ab omnibus, id eſt, nec plus iuſto cultior veſtis, nec inſolita aut deformis; quia in vtroque illorum aut electionis, aut certè ſimulationis noxa pateſcet. Inter vtrumque enim virtus diſcretionis modera-

A clericis ſua demonſtranda humilitas.

Cultus Canonicorum omni reprehenſione carere debet.

Virtus diſcretionis in veſtitu à canonicis tenenda.

tiſſimè tenenda eſt. Quæ pleniſſimè in vita B. Auguſtini in laudem illius prolata ita legitur[a]: Veſtis eius, & calceamenta, vel lectualia ex moderato & competenti habitu erant, nec nitida nimium, nec abiecta plurimum, quibus plerique vel iactare ſe inſolenter homines ſolent, vel abijcere, ex vtroque non quæ IESV Chriſti, ſed quę ſua ſunt quærentes. At iſte (vt dixi) medium tenebat, neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram declinãs. Quocirca D. Hieronymus ad Nepotianum de vita clericorũ ſcribens: Veſtes, inquit, pullas æquè deuita, vt candidas. Ornatus & ſordes pari modo fugiendæ ſint: quia alterũ delicias, alterum gloriam redolet. Rurſus idem ad Euſtochium: Veſtis, ait, nec ſatis munda, nec ſordida, & nulla diuerſitate notabilis, ne ad te obuium prætereuntium turba conſiſtat, & digito mõſtreris. Siquidem nec affectatæ ſordes, nec exquiſitæ munditiæ conueniunt Chriſtiano. Cæterum, quod feſtis diebus nitidiore veſtitu induamur, & prodeamus, id, cenſore D. Leone magno[b], rationabile, & quodammodo religioſum videtur, vt habitu corporis hilaritatem mentis oſtendamus; quia ipſam quoque orationis domum propenſiore tunc cura, & ampliore cultu, quantum poſſumus, adornamus. Vt huiuſmodi contemplatione, anima Chriſtiana, quæ verum viuumque Dei templum eſt, ſpeciem ſuam prudenter exornet; & redemptionis ſuæ celebratura ſacramentum, omni circumſpectione præcaueat, ne vlla eam macula iniquitatis obfuſcet, aut duplicis cordis ruga dedecoret. Nam quid prodeſt honeſtatis formam præferens cultus exterior, ſi interiora hominis aliquorum ſordeant contaminatione vitiorum? Omnia igitur quæ animi puritatem & ſpeculum mentis obnubilant abſtergenda ſedulò, & quadam elimatione radenda ſunt. Quia dum mortali carne circundamur, non deſinit nobis antiquus hoſtis laqueos peccati vbique prætendere, & tunc maximè aduerſus Chriſti membra ſæuire, quando ab eis ſunt celebranda ſacratiora myſteria, ſolet.

D. verò Bernardus Eugenio Pontifici ſcribens[c]: Nónne, inquit, os tuum in Remẽſi concilio ſubiecta capitula promulgauit? quis ea tenet? quis tenuit? falleris ſi tenerĩ putas: Si non putas; ipſe peccaſti; aut ſtatuens, quæ non teneę-

a *in Poſſidon. cap. 22.*

b *ſerm. 3. de quadrag.*

c *lib. 3. de conſiderat.* *Superior ſtatuere nõ debet, niſi quod obſeruari velit.*

tenerentur;aut quod non tenerentur diſſimulans.Præcipimus, aiſti, vt tam Epiſcopi,quàm clerici, neque in ſuperfluitate ſeu inhoneſta varietate colorum, aut fiſſura veſtium,neque in tonſura intuentium(quorum forma & exemplum eſſe debent) offendant aſpectum: ſed potius ita in ſuis actibus errata condemnent, & amorem innocentiæ conuerſatione demonſtrent, ſicut dignitas exigit ordinis clericorum.Quodſi moniti ab Epiſcopis ſuis intra quadraginta dies non obtemperauerint,eccleſiaſticis beneficiis eorundem Pontificum auctoritate priuentur. Epiſcopi verò ſi præfixam pœnā irrogare neglexerint, quia inferiorum culpæ ad nullos magis referendæ ſunt, quàm ad deſides negligenteſq; Rectores) tamdiu ab officio pontificali abſtineant, donec pœnam à nobis conſtitutam clericis ſibi ſubiectis imponant. Verba tua hæc tu ſanxiſti; quid effectui mancipatum? Luxus veſtium interdictus,ſed non reſtrictus;pœna dictata;ſed minimè ſecuta eſt.Iam quartus annus eſt,ex quo datum mandatū audiuimus, & neminem adhuc clericorū priuatum beneficio;neminem Epiſcoporū ſuſpenſum ab officio luximus. At luctu amariſſimo dignum, quod ſecutum eſt. Quid hoc? Impunitas incuriæ ſoboles,inſolentiæ mater, radix impudentiæ,tranſgreſſionum nutrix. Et beatus,ſi omni ſatagas cura malorum omnium primam parentem cauere incuriam. Sed ad hoc tu operam dabis. Et nunc leua oculos tuos, & vide,ſi non æquè vt prius pellicula diſcolor ſacrum ordinem decolorat;ſi nō,vt prius fiſſura enormis penè inguuia nudat? Solent dicere: Num de veſtibus cura eſt Deo, & non magis de moribus? At forma hæc veſtium deformitatis mentium, & morum indicium eſt.Quid ſibi vult,quod clerici aliud eſſe,aliud videri volunt?Id quidem minus caſtum,minuſque ſincerum. Nempe habitu milites,quæſtu clericos,actu neutrū exhibent.Nam neque vt milites pugnāt,neque vt clerici euangelizant.Cuius ordinis ſunt? Cum vtriuſq; eſſe cupiunt,vtrumque deſerunt,vtrūque confundūt.Vnuſquiſque,inquit [a],in ſuo ordine reſurget;Iſti in quo?An qui ſine ordine peccauerūt,ſine ordine peribūt?Aut ſi ſummè ſapiens Deus creditur veraciter à ſummo vſq; deorſum nihil inordinatū relinquere,vereor nō alibi ordinandos, quàm

Clerici intuentium debēt eſſe forma & exēplum.

Inferiorū culpæ,quibus imputandæ ſint.

Impunitas, & incuria omnibus rectoribus ſtudioſè cauēda eſt.

Forma veſtiū mētis, & morū indiciū eſt.

Clerici aliud eſſe, aliud videri volunt.

a 1. Corint.14.

Clerici mali, quo loco conſtituendi. quàm vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. O miſerandam ſponſam talibus creditam paranymphis, qui aſſignata cultui eius, proprio retinere quæſtui non verentur. Non amici profectò ſponſi, ſed æmuli ſunt.

a cap. 5. In concilio verò Matiſconenſi primo ſancitum fuit [a], vt nullus clericus ſagum, aut veſtitum, aut calceamēta ſecularia, niſi quod religionē deceat, induere præſumat. *Pœna clericorū indecentem habitum geſtantium.* Quodſi poſt hanc definitionem clericus aut cum indecenti veſte, aut cum armis inuentus fuerit, à ſeniore ita coërceatur, vt triginta dierum incluſione detentus, aqua tantum & modico pane diebus ſingulis ſuſtentetur. In concilio verò Conſtantienſi hæc contra veſtitum clericorum ſanctio legitur [b]: *b cap. 35.* Inter cæteros Prælatorū, & clericorum exceſſus hoc maximè inoleuit, quod ſpreta in veſtibus eccleſiaſtica forma honeſtatis, plurimi delectātur eſſe deformes, & cupiunt laicis cōformari, quodque mente gerunt, habitu confiteatur. *Clerici in veſtitu laicis, cōformari cupiunt.* Vnde præter cætera, quæ circa veſtes, tonſuram, & habitus clericorum, tam in formis, quàm in coloribus; atq; comam, ſeu capillos, vitamque & honeſtatem clericorū iura ſtatuunt, & quæ nimium collapſa ſunt, tam in ſecularibus, quàm in regularibus ſacro approbante concilio innouamus, & præcipimus diligenter obſeruari, illum ſpecialiter abuſum eodem approbante concilio decernimus penitus abolendū, quod in quibuſdam partibus nonnulli clerici, & perſonæ eccleſiaſticæ ſeculares, & regulares, etiam, quod magis *Tollitur abuſus longarum manicarum.* execramur, Prę̨lati eccleſiarum manicas ad cubitum pendentes, & longas cum magna ſumptuoſa ſuperfluitate veſtes etiam fiſſas retrò, & in lateribus cum fodraturis vltra oram excedentibus, etiam in fiſſuris deferunt, & cum talibus in Eccleſiis cum ſuperpelliceis, ac aliis veſtibus ad cultum, & officium eccleſiaſticum ordinatis, etiā intra eccleſias ipſas, in quibus beneficiati exiſtunt, non verentur diuinis officiis intereſſe. Hanc veſtium deformitatem, in quibuſcumque perſonis eccleſiaſticis reprobamus; ac vſum talium inhibemus. Contrarium autem facientes, vt tranſgreſſores canonum puniantur: Specialiter ſtatuentes, vt quicumque beneficiatus, aut officium *Pœna longas manicas geſtātium in eccleſia.* in eccleſia gerens in habitu huiuſmodi diuinis officiis præſumpſerit intereſſe, pro qualibet vice à participatione pro-

ne prouentuum eccleſiaſticorum per menſem nouerit ſe ſuſpenſum, fructuſque illi fabricæ illius Eccleſiæ applicentur.

Auguſtus Cæſar indumentorum ſuperfluitates tãtum habuit odio, vt veſte alia non ſit vſus, quàm domeſtica [a]. Huius dictum erat venuſtiſſimum; Veſtitus inſignis, ac mollis ſuperbiæ vexillum eſt, niduſque luxuriæ. Liſander & Archidamus viri probitatis extremæ, ea indumenta recuſarunt pretioſiſſima, quę Dionyſius Siciliæ tyrannus ad eorum filias miſerat, timentes maximè, ne hiſce deformiores fierent. Ipſe verò Dionyſius adeo exoſam habebat in veſtitu luxuriam, vt malefactoribus, qui ſupplicijs afficiendi erant, ignoſceret, ſi veſtium fures eſſent, quo facilius Siracuſani ab huiuſmodi luxuriis abſtinerẽt; ſicut hæc cõmemorat Stephanus Bellengardus [b]. Theodoſius verò Imperator perpetua conſtitutione ſanxit [c], vt temperent vniuerſi cuiuſcunque ſint ſexus, dignitatis, artis, profeſſionis, & generis, ab huiuſmodi ſpeciei poſſeſſione, quæ ſoli principi eiuſque domui dedicatur: nec pallia tunicaſque domi quis ſericas contexat, aut faciat: alioquin ad ſimilitudinem læſæ maieſtatis periculũ ſuſtinebit. Veſtes autem auratæ, vel purpurei, rubicundi vel violucei coloris principibus dedicatæ cenſentur: Et ſicut prædicta veſtimenta priuatis conficere non licet: ita nec vendendi, vel emendi facultas conceditur. quod ſi contrafecerint, capitis ſupplicio cum fortunarum omniũ ſubijci poſſunt ſecundum iuris ciuilis diſpoſitionem [d]. Porrò intolerabilis videtur etiam quorundam eccleſiaſticorum abuſus, qui ſe ſuaſque veſtes ſtudioſè admodũ odoriferas reddunt. Nam iſta cura, iudicio D. Chryſoſtomi [e], eſt meretriciis amoribus implicatorum, ac perditorum, ſcenicorum, mentiſque deploratę hominũ. Clericos enim non oportet olere vnguentum, ſed ſpirare virtutẽ. Nihil immũdius anima, quoties corpus talem habet fragrantiam. Quia corporis ac veſtium fragrantia, arguit intus latẽre animum graueolentẽ & immundum. Quum enim diabolus aggreſſus, deliciis euirauerit animam, omniq; vitiorum genere compleuerit, tum & in corpore ſuæ corruptionis lectum obliuit vnguentis. Quis enim præclarum aliquid, aut bonę frugis opinabitur de eo, qui

a *Suetonius in vita eiuſd. cap. 73.*

b *in volum. ſent. ad verb. veſtimentum, & veſtitus.*

c *l. temperent. C. de veſtib. oloberis.*

d *vt patet per ll. & interpretes earũ. d. tit. C. de veſtib. olobe. l. 1. C. quæ res vend. non.*

e *in oratio. 1. de Lazaro.*

ſpirat vnguenta? Spiret anima ipſius fragrantiam ſpiritualem, quò tum ſibiipſi, tum aliis ſecum viuentibus maximã adferat vtilitatem. Nihil eſt enim, nihil eſt, inquam, deliciis huiuſmodi pernicioſius.

D. Dionyſius Richelius de vita eccleſiaſticorum ſcribens[a]; quanto, inquit, miniſtri eccleſiæ tenentur præ laicis eſſe honeſtiores, eo debent præ illis eſſe in veſtitu ſimpliciores, humiliores, & magis exemplares, implereque debent quod in Eccleſiaſtico legitur[b]: In veſtitu ne glorieris vnquam, imo quicquid intuentium præſertim fœminarum oculos, & corda poteſt ſcandalizare, ac libidinosè mouere, omnẽ videlicet curioſum ornatum, & apparatum pompaticum tenentur omnimodè præcauere, cùm non de iis duntaxat, ſed de omni quoque credente ſancti Patres, Hieronymus, Chryſoſtomuſque teſtentur[c]: Vir aut mulier ſe ornans, & ſuo ornatu in ſe hominum oculos prouocans, etiamſi nullum malum inde ſequatur, tamen ęternum ſupplicium patietur, quia venenum prębuit, ſi fuiſſet, qui biberet. Si hoc tam mortale eſt in vulgaribus, quanto iniquius eſt in miniſtris eccleſiæ, qui pręcipuè obligantur cæteras ædificare perſonas. Cur ergò incedunt tam compti, & culti, vt ſponſæ, prout ait S. Bernardus[d]. Reſpice eminus qualiter incedunt ornati, tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo, vt ſi à longe videris alium quenquam, potius putes ſponſam, quam ſponſæ paranymphum. Certè ſecundum ſanctorum Patrum doctrinam iubentur ſimplici veſtitu, ſicut & ſimplici victu, eſſe contenti. Præterea D. Apoſtolus ait[e]: Nolite conformari huic ſeculo, ſed renouamini ſpiritu mentis veſtræ.

Canonicus igitur & ſacerdos ab omni curioſitate, pompa, ſuperfluitate, vanitate, & laſciuia veſtium hominum mũdanorum debet cauere, prout ſancti Doctores ac Præſules Baſilius, atque Iſidorus docuerunt. Sed iam ſuper hac re canones, & ſtatuta ex diuina inſpiratione edita perpendantur. Legitur namque in ſeptima Synodo generali[f]: Omnis iactantia, & ornatura corporalis aliena eſt ab ordine ſacro; eoſque Epiſcopos, & clericos, qui ſe claris, & fulgidis veſtibus ornant, emendari oportet: Qui ſi in hoc permanſerint, correctioni tradantur.

a *art. 11.*

b *cap. 11. In veſtitu ne glorieris vnquam.*

c *vt refert Richelius in d. artic. 11.*

d *in ſermo: Ecce nos reliquimus omnia.*

e *Rom. 12. cap.*

f *can. 16. & c. omnis. 21. q. 4.*

tur. Similiter eos, qui vnguentis vtuntur, ſeu vnguntur. Inſuper deridentes eos, qui vilibus, & religioſis veſtibus amicti ſunt, mulcta corrigantur. Priſcis enim temporibus omnis vir ſacratus, hoc eſt, in ſacris ordinibus conſtitutus cum mediocri, & vili veſte conuerſabatur. Omne quippe, quod non propter neceſſitatem, ſed propter venuſtatem accipitur, elationis habet calumniam, ſicut magnus ait Baſilius[a]. Inſuper Zacharias Papa inſtituit[b]: vt Epiſcopi, presbyteri, diaconi indumentis ſecularibus non vtantur, niſi (vt condecet) tunica ſacerdotali, & veſtibus ſuo ordini congruentibus. Neque dum ambulauerint in ciuitate, aut in via, aut in plateis, ſine operimento ambulare præſumant, niſi in longo itinere. Quia ſicut mulier orans in eccleſia non velato capite deturpat caput ſuum iuxta Apoſtolum[c]; ita ſacerdotes ſine operimento euntes, deturpant ſacerdotium ſuum. Quòd ſi temerè præſumpſerint contra ſtatuta hæc agere, communione priuentur, donec, quæ ſtatuta ſunt, impleant. His conſonat quod ait Innocentius Papa ſecundus[d]: Præcipimus, vt tam Epiſcopi, quàm ſacerdotes, & clerici in ſtatu mentis, in habitu corporis Deo, & hominibus ſtudeant complacere, & nec in ſuperfluitate, vel ſciſſura, aut colore veſtium, nec in tonſura aſpectum intuentium (quorum forma, & exemplum eſſe debent) offendant, ſed potius quod eorum decet ſanctitatem obſeruent. Quocirca B. Bernardus ait[e]: Res pauperum non pauperibus dare ſacrilegij crimen eſt. Porrò facultates eccleſiarum ſunt patrimonia pauperum, & ſacrilega crudelitate illis ſubripitur, quicquid ſibi miniſtri eccleſiæ vltra ſimplicem victum accipiant & veſtitum. Nec enim ordinauit Deus his, qui euangelio ſeruiunt, de euangelio quærere diuitias, vel ornatum, ſed viuere ex eodem, vt ſint contenti corporis alimento, nec gulæ irritamenta, nec incentiua quærant libidinis; & quibus tegantur, non quibus ornentur accipiant.

a teſte Dionyſ. Richelio d. artic. 11.
b c. Epiſcopi. 21 q. 4.
c 1. Corinth. 11.
Pœna contra veſtium abuſum.
d c. fin. 21. q. 4.
Clerici aliorũ debent eſſe in omnibus forma & exemplum.
e in declam. ſuper illo: Ecce nos reliquimus omnia.

Sed quando neceſſariis poterit eſſe contentus, qui eo animo introiuit, vt ſtipẽdia cleri in vſus voluptatis, curioſitatis, vanitatis cõgreget, ſeruet & expẽdat? Huic D. Bernardus reſpondẽs, ait: Clamãt nudi, clamãt famelici, & con-

Pauperum contra eccleſiaſticos querela.

& conqueruntur, dicentes: Nobis fame, & frigore miſerabiliter laborantibus quid conferũt tot mutatoria veſtimentorum, vel extenſa in perticas, vel plicata in manticis? Noſtrum eſt, quod effunditis; nobis crudeliter ſubtrahitur, quod inutiliter, & iniquè expenditis; habetis, ô curioſi, quo delectemini, & quo ſuſtentemur non inuenimus nos miſeri. Neque enim, vt D. Ambroſius inquit[a], minoris eſt criminis habenti tollere, quàm cùm poſſis, & abundas indigentibus denegare. Eſurientium panis eſt, quem tu detines, nudorum veſtimentum, quod recludis: miſerorum redemptio, & abſolutio pecunia, quam tu in terra defodis. Tantorũ te ergò inuadere ſcias bona, quantis vales, & non vis præſtare.

a ſerm. 81. & in c. ſicut hi. diſt. 47.

Aduertant hæc D. Canonici, quibus nec vnum beneficium competens ſufficit; ponderent hæc qui tot veſtes pretioſas ſeu pellibus foderatas ſeu ſuffultas in cameris habent iacentes, qui aurum ſibi & argentum theſaurizant, aut libidinosè, & ſumptuosè viuendo conſumunt. Itaque ſicut in ſumma virtutum, ac vitiorum inducitur, miniſtri Eccleſiæ circa veſtitum multipliciter, grauiterq; offendunt. Primò, in nimia veſtium pretioſitate; ſecundò, in mollitie; tertiò, in curioſitate; quartò, in multitudine earundẽ, cùm dicat beatiſſimus Ioannes Baptiſta[b]: Qui habet duas tunicas, id eſt, vnam nõ neceſſariam, det non habenti. Obſeruanda ſunt ergò Canonicis, & miniſtris eccleſiæ circa veſtes, veſtiumque ornatus ea, quæ Innocentij tertij conſtitutio habet[c], nimirum: vt clauſa deferant deſuper indumenta, nimia breuitate, vel longitudine non notanda, pannis rubeis, aut viridibus, necnon manicis, aut ſotularibus conſutitiis, frænis, ſellis, pectoralibus, calcaribus deauratis, aut aliam ſuperfluitatem gerentibus non vtantur. Cappas manicatas ad diuinum officium intra eccleſiã non gerant; ſed nec alibi, qui ſunt in ſacerdotio, & perſonatibus conſtituti, niſi iuſta cauſa timoris exegerit habitum transformari. Fibulas omnino non ferant, neque corrigeas auri, vel argenti ornatũ habentes, ſed nec annulos, niſi quibus competit ex officio dignitatis. Pontifices autem in publico, & in eccleſia ſuperindumentis lineis omnes vtantur, niſi monachi fuerint, quos oportet ferre habitum monachalem. Palliis diffibu-

Eccleſiaſtici circa veſtitũ multipliciter & grauiter offendunt. de quo etiam vide homil. Radul. Arden. in Dom. 3. aduen.

b Luc 3

c c. clerici de vita, et honeſt. cler.

Iuſta cauſa timoris permittit habitum transformari.

Quibus permitatur annuli geſtatio.

diſſibulatis: non vtantur in publico, ſed vel poſt collum, vel ante pectus hinc inde connexis.

Hinc in concilio Senonenſi cõſtitutum legitur[a]: Omnes clericos maximè in ſacris cõſtitutos admonitos eſſe volumus, ſe cùm in ſanctorum loco ſint, neceſſitatẽ bene viuendi, non licentiam peccandi eſſe conſecutos. Idcirco eos hortamur, vt opera ſanctorum exerceant, luceantq; coram hominibus opera eorum, ſintque verè illud ſal euangelicum, in miniſterio vigilantes, & ſoliciti, plantent, euellant, diſſipent, & cum ſummo ſtudio ædificent, quæ pietatem reſpiciunt. Inſuper profeſſionẽ ſuam probent habitu, ſcilicet, vt per decẽtiam habitus extrinſeci, intrinſecam morum honeſtatẽ oſtendant. Veſtitus ergò clericorum, maximè in ſacris conſtitutorum non ſit expectoratus, ſed à collo deſuper vndique clauſus, à manicis, lateribus, & retro: Cum elationis habeat calũniam, quicquid propter venuſtatem, non propter neceſſitatem accipitur; & ne bona eccleſiæ, quæ pauperum ſunt, in faſtum, & corporis ornatum (qui à ſacrato ordine alienus eſſe debet) conuertantur; Inhibemus omnibus & ſingulis eccleſiaſticis noſtræ prouinciæ, ne veſtimentis exterioribus, & ſagis oblongis ſericeis in publicum, aut domeſticè vtãtur ſub pœnis arbitrio diœceſanorum imponendis. Non tamen intendimus eccleſiaſticis ex ſanguine regio, aut ducali ortis huiuſmodi veſtimentorum ſericeorum delationem prohibere, quos tamen hortamur, vt in ſuis veſtimentis decentiam eccleſiaſticam obſeruẽt. Veſtes ſint talares, non fornicatę, aut partitæ, nec nimia amplitudine ſuperfluæ, nec plus æquo conſtrictæ; in quibus clericalis ordinis honeſtas, & modeſtia; nõ faſtus, iactantia, vel elationis vitium deprehendatur. Non etiam camiſias geſtent (quod dicunt) froncicatas: Non pannoſi ſint clerici, aut in veſtibus laceri. Neque enim affectatæ ſordes, aut exquiſitæ delitiæ laudem pariunt. Non caligas partitas, aut ſcacatas aſſumant, neque circa genu diſſutas, non lunatis ſeu cornutis, aut nimis feneſtratis calceis vtantur[b]. Non annulos in digitis deferant, niſi forte huiuſmodi ſint, quibus id ad decorem ſuarum dignitatum permittatur.

Huc pertinet & illud in concilio Colonienſi declaratum

a de decret. mor. cap. 23. & 24.

Clerici ſuo ordine neceſſitatẽ bene viuendi, non licentiam peccandi ſunt aſſecuti.

Matt. 5. Iere. 1.

Habitus externus internam morum honeſtatẽ declarat.

Qualis debeat eſſe habitus clericorum.

Affectata ſordes laudem non pariunt.

b De abuſu calceamẽtorum vide Chryſoſtomum in 14. cap. Mat. Hom. 50.

a an. Dom. 1536. tit. de off. prin. ac pleb. v tiq; ac mor. cler. cap. 26.
b 1. Timoth. 2.
Qualis in mulieribus debeat eſſe habitus.
c 1. Petri 3.

tum[a]: Beatiſſimus Paulus habitus modeſtiam in mulieribus deſiderat[b], quem vult verecundum eſſe, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veſte pretioſa, ſed quod decet, mulieres promittentes pietatem per opera bona Itidem Apoſtolus Petrus eas commendat[c], quarum non ſit extrinſecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus, ſed qui abſconditus eſt cordis homo in incorruptibilitate quieti, & modeſti ſpiritus, qui eſt in conſpectu Dei locuples. Quàm turpis ergò putanda eſt in clericis tanto gradu ſublimioribus deformiſſima illa, ac frequentiſſima noſtræ tempeſtatis habitum variatio, quam ne inferiori quidem vaſculo Apoſtolorum principes permittendam duxerunt? Ex veſte apud homines ſanctimoniẹ opinionem aucupari prohibuit Chriſtus[d], qui in omnibus operibus noſtris id quod intus eſt primum reſpicit, mundarique iubet, deinde quod à foris eſt; væ illud horrendum Phariſæis hypocritis interminans, qui vt viderentur ab hominibus iuſti, dilatabant philacteria ſua, & magnificabant fimbrias; cùm eſſent intus pleni rapina, & immunditia. Interim tamen euangelium non temerè veſtimentum Ioannis Baptiſtæ (quod illius profeſſioni ac menti reſpondebat) de pilis camelorum contextũ celebrat[e], ac ipſe Chriſtus veſtium mollitiem, ac leuitatem auerſatur, Ecce, inquiens[f], qui mollibus veſtiuntur in domibus Regum ſunt. Quæ omnia huc ſpectant vt velimus clericos præter indictam tonſuram veſtes quoque ſuo ordini congruentes deferre, quemadmodũ olim generali cõcilio cautum eſt[g]: Pudet ſiquidem nos, cùm videmus prodire clericos perinde atque ſeculi milites amictos, vel qui ſint, vt fœmina compti. Itidem pannoſi clerici, ac veſtibus laceri diſplicent. Neque enim affectatæ ſordes, aut exquiſitæ deliciæ laudem pariunt[h].

Habitum variatio ne mulieribus quidẽ permiſſa eſt.
d Matth. 23.
e Matth. 3.
f Matth. 11.
g Lateranen. 3. ſub Inno. 3. cap. 16. c. clerici. de vita et honeſt.
h §. 1. et c. parſimoniã. diſt. 4. Panor. in c. clerici. nu. 18. de vita & honeſt.

Debet autem in clericis veſtitus tanto eſſe decẽtior, quo ſunt altiori loco, & perinde atque in ſpeculo quodam conſtituti. Sit ergò chorum ingredientibus veſtis talaris, ſint pilei (quæ bireta vocamus) ſint camiſiæ, ſint denique calcei pariter & caligæ tales, in quibus non faſtus, iactantia, elationis vitium, & mentis leuitas, ſed clericalis ordinis honeſtas, & modeſtia deprehendatur.

Siquidem ita ſemper viſum eſt maioribus, externum habitum, quid intus crepet deſignare. Adeò vt leges ciuiles iniuriam matronæ habitu meretriceo venti illatam, non vindicent[a]; ac canones clericum non alligatum coniugio habitum, ac tonſuram clericales deferentem poſt tertiam monitionem; clericum verò coniugatum ſtatim priuilegio exuant clericali; adeò vt ſic in maleficiis deprehenſi animaduerſionem ciuiliũ magiſtratuum non euadant[b]. Ne autem poſthac quiſpiam excuſationem nõ factæ, aut præuiæ monitionis prętexat, hac noſtra ſynodali conſtitutione omnes (quotquot ſunt in noſtris diœceſibus conſtituti) clericos, qui habitu minus decenti vtuntur monemus, vt intra tres menſes, quorũ ſingulos pro ſingulis dilationibus; tertium verò, vti peremptorium terminum præfigimus, habitum, qui clericos deceat, reaſſumant; alioquin ipſo facto, nulla poſthac alia monitione expectanda in cenſuras, ac pœnas conſtitutionum canonicarum incurſuri.[c]

Sacroſancta verò Tridentina Synodus animaduertens abuſus in habitu, & veſtitu clericorum nondũ ſublatos, inſignem deſuper conſtitutionem edidit his verbis[d]: Etſi habitus non facit monachum, oportet tamen clericos veſtes proprio congruentes ordini ſemper deferre, vt per decentiam habitus extrinſeci morum honeſtatem intrinſecam oſtendant: tanta autẽ hodie aliquorum inoleuit temeritas, religioniſque contemptus, vt propriam dignitatem, & honorẽ clericalem parui pendentes, veſtes etiam deferant publicè laicales, pedes in diuerſis ponentes; vnum in diuinis, alterum in carnalibus[e]: propterea omnes eccleſiaſticæ perſonæ, quantumcumque exemptæ, quæ aut in ſacris fuerint, aut dignitates, perſonatus, officia, aut beneficia qualiacumque eccleſiaſtica obtinuerint, ſi poſtquam ab Epiſcopo ſuo, etiam per edictum publicum moniti fuerint, honeſtum habitum clericalem, illorum ordini, & dignitati congruentem, & iuxta ipſius Epiſcopi ordinationem, & mandatum non detulerint, per ſuſpenſionem ab ordinibus, ac officio, & beneficio, ac fructibus, redditibus, & prouentibus ipſorum beneficiorum, necnon, ſi ſemel correpti, denuo in hoc deliquerint, etiam per pri-

a arg. l. raptores. C. de epiſc. & cle. l. vnica. & ibi Syn. & Salic. C. de raptu virg. Iod. Damhoud. in praxi crim. cap. 95.

Quando clericus amittat priuilegiũ clericale.

b c. ex parte. 3. de priuileg. & exceſſ. prælato.

c d. Concil. Colon. tit. de metrop. cath. & colleg. eccleſ. cap. 8.

d ſeſſ. 14. de ref. cap. 6.

Habitus non facit monachũ.

e c. porrectũ. c. ex parte. de regular. c. vlt. diſt. 41. Concil. Conſtantien. cap. 15. Matiſco. 1. cap. 5.

Habitum clericalem nõ geſtantes quomodo puniendi.

per priuationem officiorum, & beneficiorum huiuſmodi coërceri poſſint, & debeãt: Conſtitutionem Clementis quinti in concilio Viennẽſi editam, quæ incipit, Quoniam [a], innouando & ampliando. Cuius tenor hic eſt:

a Cle. quoniã. de vita & honeſt.

Quoniam qui abiectis veſtibus proprio congruẽtibus ordini, alias aſſumere, & in publico portare rationabili cauſa ceſſante præſumit, profeſſorum illius ordinis prærogatiua ſe reddit indignum, pręſenti conſtitutione ſancimus; quod quicumq; clericus virgata, vel partita veſte publicè vtetur (niſi cauſa rationabilis ſubſit) ſi beneficiatus extiterit, per ſex menſes à perceptione fructuum beneficiorum, quæ obtinet, ſit eo ipſo ſuſpenſus. Si verò beneficiatus non fuerit, in ſacris tamen ordinibus citra ſacerdotium conſtitutus, per idem tẽpus reddatur eo ipſo inhabilis ad eccleſiaſticum beneficium obtinẽdum. Idem quoque cenſemus de clericis aliis veſtem talem, ſimul & tonſuram publicè deferentibus clericalem. Dignitatem verò, perſonatum, ſeu beneficium aliud obtinẽs, cui cura immineat animarum, necnon cæteri in ſacerdotio conſtituti, ac religioſi quilibet, quos oportet per decentiam habitus extrinſeci morum intrinſecam honeſtatẽ oſtendere (ſi pręterquam ex cauſa rationabili) publicè veſtem ferant huiuſmodi, aut infulam, ſeu pileum lineum publicè portent in capite; ſint eo ipſo beneficiati videlicet à perceptione fructuum beneficiorum, quæ obtinent, ſuſpenſi per annũ: cæteri verò ſacerdotes, & religioſi quilibet per idem tempus reddantur inhabiles ad quodcumque beneficium eccleſiaſticum obtinẽdum. Sed & tales, & cæteri quicumque clerici vtentes epitogio, ſeu tabardo foderato vſque ad oram, & ita breui, quod veſtis inferior notabiliter videatur: epitogium ipſum ſeculares clerici, & religioſi adminiſtrationem habentes teneãtur intra menſem dare pauperibus, Cæteri verò religioſi, adminiſtrationem non habentes, intra idem tempus illud teneãtur ſuis ſuperioribus aſſignare in pios vſus aliquos conuertendum. Alioquin beneficiati ſuſpenſionis, cæteri verò inhabilitatis pœnas prædictas per idem tempus ſe nouerint incurriſſe. Huic inſuper adiicimus ſanctioni, vt clerici præſertim beneficiati caligis ſcacatis, rubeis, aut viridibus publicè non vtantur.

Clerici beneficiati geſtantes virgatam vel partitam veſtẽ quomodo puniendi.

Clerici non beneficiati quomodo ob prædictum habitũ puniendi.

Dignitatẽ vel curam animarum habentes quomodo ob prædictum habitum ſint puniendi.

Sacerdotes & religioſi quomodo ob prædictum habitũ puniendi ſint.

Epitogio vtentes quomodo puniendi.

Veſtis

Veſtis autẽ virgata, prædicta hac conſtitutione prohibita, illa dicitur, quæ eſt ſtripata per diuerſos colores, vel cùm pannus de ſe eſt planus, ſed aliquid ſupra ponitur per modũ virgæ, vel literaturæ. Veſtis verò partita eſt, quæ fit de diuerſis coloribus, vel quæ eſt ſciſſa, vel diuiſa per ferrum, & tales non congruunt clericis etiam in minoribus conſtitutis, ſeu primã tonſuram duntaxat habentibus; quia & illi veniunt appellatione clericorũ, etiam in pœnali materia. Imò ſi coniugatus ſit clericus, & vtatur huiuſmodi veſte, perdit priuilegiũ clericale[a]. Infula verò hic nihil aliud eſt, quàm pileus lineus, ſeu faſciola linea ad tegendum caput. Epitogium pallij genus eſt, quod ſupra togam ferebatur, ſeu breuis tabardus, vt interpretes loquuntur. Scacatæ autem caligæ, quæ ex rebus diuerſorum colorum conficiuntur.[b]

Veſtis virgatà quæ dicatur.

Veſtis partita.

a gloſ. in d. clem. quoniam. & Io. VVãcq. ibid. & Io. Bernard. Diaz in pract. crim. cap. 69.

Infula, & epitogium, caligà ſcacata.

b Boniſac. de Vital. in d. clem. quoniã.

Luxus veſtium huius ſeculi quid portendat.

CAP. III.

QVAM autem hæc habitus, & veſtitus forma, qua huius deploratiſſimi ſeculi multi tam viri, quàm mulieres nunc vtuntur, animabus ipſorum periculoſa ſit, & quantorum malorum nuntia & teſtis ſit, iam olim à ſublimi ac illuminato Theologo D. Ioanne Thaulero his verbis prædictum, & vaticinatum fuiſſe conſtat: Quæſo mortales omnes ex animo, & multo cum timore, atque tremore magnam Dei iram & iam olim meritas diuinæ iuſtitiæ plagas attendite, quæ licet hoc tempore plus quàm in quadringentis retro annis mundo grauiter imminent, valde tamen metuendũ eſt, multò incomprehenſibilius, inſuperabilius, grauiusque, etiã ſupra quàm æſtimari queat adhuc irruituras. Tam enim graues, ac magnæ erunt calamitates illæ, vt quotquot tunc ſupereſſe cõtigerit, optaturi ſint, atque dicturi: O vtinam nos plagę priores abſumpſiſſent, nam tunc fortè vel animarum noſtrarum iacturam nullam feciſſemus: nunc verò cum corporis, tum animæ grande periculum ſuſtinemus. Porrò ſigna, quę terribiles has magnaſque plagas portendent, partim ſunt breues iſtæ ac diſſciſſæ, & in varias ſubinde formas abominabili quadam metamorphoſi nunc quidem ſic, nunc verò aliter

Hæc Thauleri vaticinia adiuncta ſunt ipſius epiſtolis.

Frequens hæc in veſtium mutatio, & inſolẽtia quid portendat.

L commu-

commutatæ veſtes, cum inſolētibus ac laſciuis geſtibus. Quod totum haud dubiè ex malignorū ſpirituum ſuggeſtione, & in corda hominum inſtillatione procedit. Sicut & ſancta Hildegardis ante annos fermè ducentos apertiſſimè prædixit, & prædicendo mundum præmonere ſtuduit. Et hæc quidem, necnon pleraque alia ſigna iam annis decem euidenter apparuere. Cuiuſmodi verò plagæ ſupradictæ futuræ ſint, eadem ſancta Hildegardis multa cum diſtinctione deſcripſit. Nec tamen has aliquis vulgò edicere audet, eò quod ipſas minimè capiat, & metuendum ſit huiuſmodi publicatione comminatas plagas accelerari magis debere, quàm impediri. Verùm vt piis quibuſque perſpicuum, ac notum fiat, quomodo ſeſe harum calamitatum temporibus habere, ac gerere debeant, lubet eas hîc ſub parabolis, ac ſimilitudinibus ob oculos ponere. Concernent quippe ſacroſanctam fidem noſtram, & ſacramenta, & omnes eccleſiaſticas atque Chriſtianas inſtitutiones. Vnde in tātam homines fluctuationem, ac errorem præcipites ibunt, vt cuinam, ceu catholicæ veritatis aſſertori credere tutò poſſint, atque confidere, prorſus ſint ignoraturi. Et hoc quidem idcirco diuina permittet iuſtitia, quòd nos ex multo iam tempore, ita negligenter, imo & vitiosè viuendo ipſam fidem moribus, ac vita impugnauimus, ac digniſſimum Chriſti corpus vna cum aliis eccleſiæ ſacramentis, cum omni denique ſanctimonia Chriſtiana tam planè irreuerenter, indignè, impurè, infructuosè tractare, ac ſuſcipere auſi ſumus. Magna igitur tunc pericula contaminatis, vitioſis, & diuinam inſpirationem contemnentibus imminebunt. Quotquot verò ſignum thau frontibus ſuis impreſſum habuerint, id eſt, omnes, qui per fidem Chriſti viuam in quodam melioris vitæ initio, atque profectu inuenti fuerint, ab his plagis immunes erunt. Id quod B. Ioannes Apocalyp. cap. 9. has plagas ſub obſcuris quidem verbis, ſed à B. Hildegarde luce clarius detectas recenſens teſtatur. Cæterùm fidelis, ac ſaluberrimi conſilij, omnibus, qui periculoſis iſtis temporibus victuri ſunt, nobis per B. Hildegardem reuelati, iſta ſumma, & intentio eſt; vt videlicet ſeneſcēti, ac propemodū effætæ matri ſuæ Eccleſię ſanctæ animo reſignato

S. Hildegardis prophetia.

Prophetia hæc de quibus intelligendæ ſint.

Cauſæ harum calamitatum, quibus nunc premimur.

Qui ab his plagis immunes erunt.

Qui periculoſis hiſce tēporibus ſaluabuntur.

reſignato ac propenſiſſima voluntate patienter ac humiliter condeſcendentes omnibus ordinationibus, atq; doctrinis illius, quæ nobis huc vſque palam in ſuggeſtu à concionatoribus proponũtur, ſpontanea, ac obedienti ſubiectione obtemperent, nec vlli alteri perſuaſioni fidem adhibeant, etiamſi vel angelus de cælo præter id quod euangelizatum eſt, annuntiet, ac perſuadere moliatur. Sicut & à Domino noſtro IESV Chriſto diligenter præmoniti ſumus, cùm diceret [a]: Supra cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi; omnia ergò quæcumque dixerint vobis, ſeruate, & facite. Item B. Paulus [b]: Licet nos, aut angelus de cælo euangelizet vobis, pręterquam quod euangelizamus vobis, anathema ſit. Immenſa illa, ac inexhauſta Dei miſericordia dignetur nos in viua, & vera Chriſti fide ſemper ſtabiles conſeruare. Scriptum eſt prædictum vaticinium in eo libro, vnde huc tranſlatum eſt anno à Chriſto nato 1348.

a Matth. 23.

b Galat. 1.

An. Dn. 1348. prædicta ſuper veſtitu huius ſeculi vaticinia facta ſunt.

Nunc igitur dilectiſſimi certi eſtote, quia niſi in melius vitam noſtram commutare ſtudeamus, grauiter nobis plagæ prædictæ immineant, ita quod tanta erit afflictio, vt iudicium extremum nobis ad memoriam ſit reuocatura. Quæ enim nunc pace multa gaudere videntur, in maxima tunc vexatione erunt, & Dei verba peruertẽtur, cultuſq́ue diuinus penè in obliuionem ibit, & vnus huc, alius illuc properabit, nec facilè ſciri poterit quorſum hæc tandem euaſura ſint. Interim tamen fideliſſimus Deus nidulũ aliquem habebit, vbi ſuos conſeruet, protegatq́ue. Diſcat ergò quiſque pati, & abnegare ſeipſum, auſcultãs intus vocem patris ſui, quid ille in ſe loquatur, ac foris matris ſuæ, id eſt, Eccleſiæ ſanctæ. Horum quippe vox vna eſt. Quare, qui has voces non didicerit cognoſcere, in æternum pereat neceſſe eſt. Exurget enim vox fallax, quæ omnes huic paternæ voci auſcultare nolentes in errorem abducet. Sonat autem nobis paterna vox per vocem ſanctæ matris Eccleſiæ, in omnibus doctrinis, præceptis, atque conſiliis illius. Væ proinde, ac iterum væ omnibus voci huic obtemperare nolentibus, vt ſe ipſos in veritate paruipendant, & ſtudeant eſſe humiles. His enim teterrimæ

Hoc vaticiniũ verum eſſe nũc nos proh dolor, experimur, & videmus.

Hanc vocem nũc exurrexiſſe videmus.

Hac nunc vox eſt miniſtrorũ hæreticorum in ſuis concionibus.

deſperationis vox inſpirabitur dicẽtibus pſeudodoctoribus falſum eſſe, atque confictum, quicquid vnquam priſcæ veritatis doctores hic edocuere. Quicumque igitur in fundo ſuo humilitate deſtituti fuerint, & pro ſuo ipſorũ ſenſu, ac proprio beneplacito in ſuis illis vafris, ac ſubtilibus conceptibus perdurauerint, hi omnes in tantos abducentur errores, vt cunctos eccleſiæ ritus, ac inſtituta fallacia, & à veritate aliena ſint credituri. Quod profectò ex ipſorum vitioſiſſimo vel maximè fundo, tum etiam quod veri illius, atque viui fundi penitus expertes erunt. Vera namque humilitas eſt, Deũ ex toto inquam & ex omni diligere corde. Hoc eſt diſertiſſimi rerum totius boni fundamentum. O ſi præuidere poſſetis, chariſſimi, quantis periculis, atque anguſtiis mundus ipſe, & quotquot Deo in fundo ſuo, vel ſaltem Dei amicis reuera non adhæſerint vniuerſi inuoluendi ſint, quamq́ue terribiliter cum illis agetur (ſicut adhuc in proximo veris Dei amicis ſignificatũ eſt per reuelationẽ) & quàm denique vera fides conculcabitur: Si, inquam, hæc ſciretis, dilectiſſimi, ſenſus vniuerſi naturales nulla ratione ſuſtinerent. Qui tunc victuri ſunt, cogitent hæc ipſis longè ante prædicta fuiſſe.

Vera humilitas.

Clerici in memoriã nunc reuocent quid illis de habitu et veſtitu ab Epiſcopo dictũ ſit cùm tonſuram acciperent.

Quare omnes clericos memores eſſe velim exhortationis, quam Epiſcopus illis, dum tonſuram conferret, dixit his verbis: Filij chariſſimi, animaduertere debetis, quod hodie de foro eccleſiæ facti eſtis, & priuilegiá clericalia ſortiti eſtis. Cauete igitur, ne propter culpas veſtras illa perdatis; & habitu honeſto, boniſq́ue moribus, ac operibus Deo placere ſtudeatis. Tum etiam orationis, quam pro illis ad Deum fudit: Omnipotens ſempiterne Deus, propitiare peccatis noſtris, & ab omni ſeruitute ſecularis habitus, hos famulos tuos emunda, vt dum ignominiam ſecularis habitus deponunt, tua ſemper in æuum gratia perfruantur: & ſicut ſimilitudinem coronæ tuę eos geſtare facimus in capitibus; ſic tua virtute hæreditatem tuam conſequi mereantur æternam in cordibus.

Quid

Quid Pius V. & Concilia Mechlimenſe, & Cameracenſe de veſtitu clericorum ſtatuerint. CAP. IIII.

PIVS verò quintus cupiens, & ſatagens ſacri Concilij Tridentini iuſſa in omnibus exequi; vt cum vitæ & animi integritate clericalis externus etiam habitus, & veſtitus congrueret; ſtatuit, & præcepit [a] omnibus & ſingulis ſacris ordinibus initiatis; aut quęcumque beneficia eccleſiaſtica etiam ſimplicia obtinentibus, cuiuſcumque gradus, aut dignitatis ſint, vt veſtem ſuperiorem, & interiorem ſimplicem, & talarem omnes geſtent, non reflexam, ſed compoſitè, & aptè ad collum annexam. Pallium, quod ferraiolum dicitur, id babeant, vt clericali decoro nō ſit alienum, idque tantum in pluuiæ, & frigoris neceſſitate, ſemperque cum talari tunica induant. Quas tamen veſtes ad longioris itineris neceſſariam commoditatem breuiores, modo ordinis honeſtati conueniant, adhiberi permittimus. Caligis non inflatis, nec diſſectis; calceis crepidíſve nō inaniter inciſis vtantur, ſed ſimplicibus & integris. Camiſias ad manū, & ad collum criſpas, & (vt dicunt) lactucatas, aut arte laboratas ne ſumant. Pileos ne habeant, niſi valetudinis cauſa, & eos ſimplices, neque turbinatos, quos ingredientes in eccleſiam, vel ædes, maximè publicas, ſemper omittant. Neque reticulum, aut ſubbiretum, niſi valetudinis neceſſitas poſtulet, idque ſine redimiculis; nec annulos, niſi honoris gradus, aut officij munus requirat. Pretioſioribus pellibus, vnguentis, & aliorum odorum ſuauitatibus abſtineant. Ab omni mulæ & equi inſtrumento, & ornamento, aurum, argentum, villutum, & omnino ſericum amoueant. Veſtium colorem tantummodo nigrum, niſi alium magiſtratus, aut honoris ratio poſtulet, adhibeant. Veſtes holoſericas, aut ſerico otnatas, domi aut foris ne habeāt. Arma ne ferant, néve perſonati incedant. In omni denique veſtitu nouitatem, & tam elegantiæ, & concinnitatis, quàm negligentię, ac ſordium ſuſpicionem vitent. Qui in aliquo horum deliquerit præter veſtium, aliarúmve rerum amiſſionem vigintiquinque aureis mulctetur, locis piis arbitrio noſtro attribuendis; carcere etiam ac beneficiorum priuatione,

a ſua cōſtitut. ex. edita an. Dn. 1566. Vide concil. Mediolanen. part. 1. tit. de cleric. veſtitu. & reliqua vitæ moderatione: & tit. de armis, lud. et ſpectac.

In habitu clericali delinquētes quomodo puniendi.

tione, maioribuſque pœnis pro delicti, & perſonarum genere arbitrio noſtro puniatur.

Prouincialis verò Synodus Mechliniẽſis, quę à ſummis Põtificibus, & ſanctis Synodis, maximè à Synodo Tridentina de clericorum habitu, vita, honeſtate, & modeſtia retinenda, & ſimul de luxu, comeſſationibus, luſibus, & quibuſcumque criminibus vitãdis, copioſè, & ſalubriter ſancita ſunt, eadem ſub eiſdem aut etiam maioribus pœnis, tanquam hic repetita Synodus prouincialis ſeruari præcipit, & mandat, & ſtatuit ea, quæ ſequuntur de veſtitu & habitu: Quo autem luxus vani huius ſeculi à Dei miniſtris arceatur, nullus clericorum nimis pretioſis, aut ſtatui incongruentibus in poſterum vtatur veſtibus, neque caligis ſollicantibus, & peregrina forma leuitatem prę ſe ferentibus. Dum in publicum prodeunt, qui in ſacris ſunt ordinibus conſtituti, pileum ſacerdotalem, & veſtem geſtent talarem, potiſſimum qui in oppidis agunt. Qui verò ruri, vt minimum ad dimidium tibiarum vſque promiſſam habere debeant. Porrò clerici viatores, aut peregrinantes, ita ſe decenter, ſuaque profeſsione dignè gerant, vt eorum moribus, verbis, habituque modeſto per omnia glorificetur Deus. Clerici, qui in academiis, aut ſcholis maioribus, vel minoribus viuunt, & in alio, quàm ſui beneficij loco reſident, intra menſem à die publicati huius concilij prouincialis, corona, pileo, caligis ſimplicibus, & veſtitu ordini ſuo, & vocationi congruo vtantur; & ſingulis annis huius rei teſtimoniales literas ſigillo vniuerſitatis, ſi in ea reſideant, munitas, aut ludimagiſtri manu, ſi in priuatis ſcholis agant, conſcriptas, ei, cui literas teſtimoniales ſtudij exhibere debent tẽpore congruo tranſmittant. Qua in re, ſi defectuoſi fuerint, fructibus ſuorum beneficiorum priuentur.

Cõcilij prouincialis Mechlinienſis de habitu & veſtitu ſtatuta.

Conciliũ verò prouinciale Cameracenſe paucis multa complectens, ſtatuit [a]; vt clerici geſtu, vultu, habitu, & veſtitu ſtatum, & ordinem ſuum profiteantur. Qui eam diſciplinam neglexerit, & eum veſtitum ambierit, qui deceat potius militem, aut laicum, quàm clericum, caſtigetur, cogaturque in ordinem redigi. Atque prædictorum veſtigia, & exempla ſecutus R.^mus noſter in

a de vita & honeſt. cleric. cap. 4.

Iprenſi

Iprenſi Synodo ſua diœceſana ſtatuiſſe legitur [a]: Cùm nihil ſit, quod alios magis ad pietatem & Dei cultum aſſiduè inſtruat, quàm vita, & exemplum eorum, qui ſe diuino cultui dedicarunt; præcipimus omnibus Prælatis, presbyteris, & quibuſcumque clericis nobis ſubditis, vt vitam & mores ſuos in habitu, geſtu ac ſermone ita componant, vt eorum actiones cunctis adferant venerationem. Proindè ab omni leuitate, vanitate, & ſpurcitia ſermonis abſtineant. Non vtantur veſtibus partitis, non caligis ſciſſis, aut follatis; ſed omnibus veſtibus oblõgis, honeſti coloris, vulgari, & ſimplici modo confectis, ita, vt omni tempore, & loco cunctis innoteſcat eorum ſtatus.

a cap. 1. de vita & honeſt. miniſtr. eccl.

Quæ autem ſuprà diuerſis in locis à Pio V. pro cleri reformatione ſtatuta fuiſſe commemorauimus, vel deinceps à nobis narrabuntur, eadem ferè omnia ex eiuſdem Pij bulla deſumpta R.mus noſter eccleſiæ noſtræ Canonicis, & clericis ad obſeruandum propoſuit. Ad quorum obſeruationem, vt ipſi etiam nunc ſe obligatiores intelligãt, meminerint ab eodem poſtea in Synodo ſua diœceſana Iprenſi hoc promanaſſe ſtatutum: De Canonicis tam cathedralibus, quàm collegiatis, & eorum officio multa præclarè à Concilio Tridentino, pro inducenda reformatione, decreta ſunt; quæ etiam nos in viſitatione eccleſiarũ huiuſmodi, ex parte (prout tempus, & locus patiebãtur) in executionem miſimus. Atque nunc quæcumque per nos tam de vita, & morũ probitate, quàm de officio diuino in viſitationibus noſtris ordinata, & publicata fuerunt, eadẽ in hac Synodo tanquam de verbo ad verbum repetita habemus; atque ab omnibus, quorum reſpectiuè intereſt, obſeruari, præſenti ſtatuto mandamus.

Quæcunque de Canonicis eorúmque officio à concilio Trident. decreta ſunt, mandantur in Synodo Iprenſi ab eiſdẽ obſeruari.

Honeſtatem in motu corporis ſeruandam eſſe.
CAP. V.

CLERICVS profeſſionem & honeſtatem ſuam non modò habitu, & veſtitu; verumetiam inceſſu probare, & declarare debet; vt grauitate itineris mentis maturitatem oſtendat. Incompoſitio enim corporis, vt D. Auguſtinus ait, inæqualitatem

indicat mentis. Vnde Hiſtoriographus ille, cùm eius mutabilitatem deſcriberet, cuius conſcientia excitata curis, mentem vaſtabat, inter cętera hoc etiam notabile indicauit, dicens: Inceſſus eius modo citus, modo tardus [a]. Et vt D. Ambroſius docet [b], in ipſo motu, geſtu, inceſſu, tenenda verecundia, & honeſtas eſt. Habitus enim mētis in corporis ſtatu cernitur. Hinc homo cordis noſtri abſconditus, aut leuior, aut iactantior, aut turbidior, aut ſtupidior; vel contrà grauior, & conſtantior, & purior & maturior æſtimatur. Itaq; vox quædam eſt animi corporis motus. Ad cuius declarationem, & probationem adducit D. Ambroſius duorum clericorum exempla memoratu digna, inquiens [c]: Meminiſtis filij quendam amicum, cùm ſedulus ſe videretur commendare officiis, hoc ſolo tamen in clerum à me non receptum, quod geſtus eius plurimum dedeceret. Alterum quoque cùm in clero reperiſſem, iuſſiſſe me, ne vnquã præiret mihi, quia velut quodam inſolētis inceſſus verbere oculos feriret meos. Idque dixi, cùm redderetur poſt offenſam muneri, hoc ſolum excepi, nec fefellit ſententia. Vterque enim ab eccleſia receſsit, vt qualis inceſſu prodebatur, talis perfidia animi demõſtraretur. Namque alter Arrianæ infeſtationis tempore fidem deſeruit; alter pecuniæ ſtudio, ne iudicium ſubiret, ſacerdotem ſe noſtrum negauit. Lucebat in illorum inceſſu imago leuitatis, ſpecies quædam ſcurrarum percurſantium. Sunt etiam qui ſenſim ambulando, imitantur hiſtricos geſtus, & quaſi quædam fercula pomparum, & ſtatuarum motus nutãtium, vt quotieſcumque gradum transferunt, modulos quoſdam ſeruare videantur. Nec curſim ambulare honeſtum arbitror, niſi cùm cauſa exigit alicuius periculi, vel iuſta neceſsitas. Nam plerumque feſtinantes anhelos videmus torquere ora, quibus ſi cauſa deſit feſtinationis neceſſariæ, næuus eſt iuſtæ offenſionis. Sed non de his dico, quibus rara properatio ex cauſa naſcitur, ſed quibus iugis & continua in naturam vertitur; nec in illis ego tanquam ſimulacrorũ effigies probo, nec in iſtis tanquam excuſſorum ruinas. Eſt etiam greſſus probabilis, in quo ſit ſpecies auctoritatis, grauitatiſque pondus, tranquillitatis veſtigium, ita ta-

a c. clericus. §. ſicut ergo. diſt. 41.

b lib. 1. offic. cap. 18.

Habitus mētis in corporis ſtatu cernitur.

Motus corporis eſt quædã vox animi.

c d. lib. 1. c. 18.

Qualis debeat eſſe inceſſus ſeu greſſus.

ita tamen, ſi ſtudium deſit, atque affectatio, ſed motus ſit purus ac ſimplex. Nihil enim fucatũ placet: motum natura informet. Si quid ſane in natura vitij eſt, induſtria emendet: vt ars deſit, non deſit correctio.

Verùm quia propter calceos, eorúmve ornatum inceſſum faciunt, quo animi ſui ſuperbiam declarent, & Deum grauiter offendant, hinc in concilio Carthaginenſi quarto ſancitum fuit [a]; vt clericus profeſſionem, & in habitu, & in inceſſu probet; & ideo nec veſtibus, nec calceamentis decorem quærat [b]. D. verò Ioannes Chryſoſtomus vehementer in abuſum calceamentorũ inuehens [c]: Etſi, inquit, parua hæc peccata videantur, ac ideo negligantur, maiorum tamen delictorum cauſas nobis præbent. Sed quod minus peccatum inueniri poterit, inquies, quàm ornatos, & quaſi reſplendentes habere calceos, ac pedibus ita inhærentes, vt nulla inde ruga conficiatur? quod nec peccati quidem appellatione notandum eſt. Vultis igitur vt largas orationi habenas mittamus, ac dedecus huius rei ob oculos ponamus? Sed nolite, oro, iraſci: imò verò etiãſi iraſcimini, parua mihi cura eſt; nõ enim ipſe, ſed vos huius leuitatis cauſa eſtis, qui cùm nec peccata quidem iſta putetis, ad reprehendẽdum acrius tale iniuriæ genus impellitis. Audiatis Paulum, quanta hęc cum acrimonia reprehendat, & auctoritate ipſius turpitudinem rei cognoſcite. Quid igitur hac de re Paulus ſcribit [d]? Non in plicationibus, inquit, auri, aut margaritarum, nec veſtimẽto pretioſo. Quam igitur veniam habere poteris, cùm neque vxori, iubente Paulo, pretioſæ veſtes permittantur, tu calceos luxurioſiſsimè polias, ac ita conſtruas, vt nimium attentus ad ridiculoſa dedecora eſſe videaris. Virtutis quoque penitus expers, qui ſtudium ſuum ad hæc contulit vniuerſum. Tu ad terrena, quaſi porcus, diaboli artibus perſuaſus deuolueris. Hæc enim omnia ille excogitauit, vt tu beatitudine priuatus ad hæc miſerrima detrudaris. Ita Deus, qui cælum tibi offert, à diabolo ſuperatur. Imò verò nec iſta offert diabolus. Opera enim hæc etiam Dei ſunt; ſed mollitiem, luxum, atque maleficas artes; quibus oppreſsi adoleſcẽtes, aſpicere terram coguntur: Qui cælorum philoſophiæ ſtudere iuſsi ſunt,

a cap. 45.

b c. fin. diſt. 41.

Chryſoſtomi in calceorũ abuſum inuectio.

c Hom. 50. in Matth.

d 1. Timoth. 2.

Vxori non ſunt permittendæ veſtes pretioſæ.

Curioſa propter calceos deambulatio.

magis calceis ſuis gloriantur, quàm ſi nouas res, atquè inauditas geſſiſſent; digitis enim pedum ſubleuatis deambulant in plateis nimio plerumque inde mœrore confecti, in cæno, in hyeme, aut puluere in æſtate, ne veſtimenta, & calcei ſui maculentur. Quid facis homo? Animam hac luxuria in cænum coniecisti, eam in terra negligis detineri, & calceamentorum tanto mœrore augeris? Diſcas vſum ipſorum, & tāti ea facere pudebit. Adiumenta enim certe ſunt, vt lutum, & omnes terræ ſordes audaciter conculcemus. Quod ſi tu ab huiuſmodi labe munda cupis calceamenta ſeruare, ceruicibus tuis, atque capiti connecte. Ridetis hoc audientes; mihi autē lachrymandum potius videtur, cùm ſtudia in his rebus veſtra, & veſaniam conſidero, cumque intelligam, corpus vos malle luto, quàm calceos deturpare.

Calceorū vſus quis ſit.

Conuiuia clericorum qualia eſſe debeant. CAP. VI.

QVIA honeſtas tam dictis quàm factis frequenter à clericis in conuiuiis ipſorum violatur, nunc qualia ea eſſe debeant, diuerſis Pontificum, & conciliorū conſtitutionibus oſtēdemus. Inprimis enim D. Gregorius Natali Epiſcopo ſcribens: Conuiuia, inquit[a], communia, quæ ex intentione impendendæ charitatis fiunt, recte veſtra fraternitas in ſuis epiſtolis laudat. Sed tamen ſciendum eſt, quia tunc ex charitate veraciter prodeunt, cùm in eis nulla abſentium vita mordetur; nullus ex irriſione reprehenditur; nec in eis inanium ſecularium negotiorum fabulæ, ſed verba ſacræ lectionis audiuntur; cùm non plus, quàm neceſſe ſit, ſeruitur corpori, ſed ſola eius infirmitas reficitur, vt ad vſus exercendæ virtutis habeatur. Hæc itaque ſi vos in veſtris conuiuiis agitis, abſtinētiæ, fateor, magiſtri eſtis. Et Martinus Papa[b]: Non oportet clericos ante horam ſacram diei tertiam inire conuiuia, nec aliquando clericos, non hymno dicto comedere panem, & poſt cibos gratiam auctori Deo referre. Pro reuerentia verò Dei, & ſacerdotum id vniuerſa conſtituit Synodus Toletana quarta[c]; vt (quia ſolent crebrò menſis otioſæ fabulæ interponi) in omni ſacerdotali conuiuio diuinarum ſcripturarum lectio immiſceatur. Per hoc enim & animæ ædi-

a epiſt. 37. lib. 2. & c. conuiuia. diſt. 44.

Quæ charitatis conuiuia cenſeantur.

b c. fin. d. diſt. 44.

c cap. 7. & c. pro reuerentia. diſt. 44.

Clerici cibum ſumpturi illū benedicere, eóq. ſumpto gratias Deo agere debent.

Sacerdotali cōuiuio ſacra immiſcenda eſt lectio.

mæ ædificantur ad bonum, & fabulæ non neceſſariæ prohibentur.

In concilio verò Nauetēſi de diuerſis generibus conuiuiorum diuerſa clericis præſcripta ſunt ſtatuta. Primum [a] quando conueniunt presbyteri ad aliquod conuiuium, aliquis prior illorum verſum ante menſam incipiat, & cibum benedicat, & tunc ſecundum ordinem ſedeant, alter alteri honorem præbentes; & per vices cibum, & potum benedicant, & aliquis de illorum clericis aliquid de ſancta ſcriptura legat. Poſt refectionem ſimiliter hymnum dicant ad exemplum Domini, ſicut in cœna feciſſe legitur [b]: & ſe contineāt omnes presbyteri, maximè in talibus locis; vt non vituperetur miniſterium eorum [c]. Quando verò presbyteri per Calēdas ſimul conueniunt poſt peractum diuinum miniſterium ad neceſſariam collectionem; non quaſi ad plenam refectionem, ſed quaſi ad prandium ibi ad tabulas reſideant, ne per talia inhoneſta conuiuia ſe inuicem grauent; quia indecens eſt, & oneroſum: ſæpe etiam tardè ad eccleſiam redeuntes maius damnū de reprehenſione conſequuntur (quod de grauedine mutua contrahunt) quàm lucrum ibi faciant. Nam de huiuſmodi conuentu Paulus Corinthios reprehendit [d]; quia inconuenienter cœnam dominicam manducare conueniebant. Sic & qui ad cœnam dominicam, id eſt, ad collationem verbi ſub occaſione conueniunt, & ex ingluuietate, ventris cauſa coniunguntur, reprehenſibiles coram Deo, & hominibus habentur: & ideo peractis omnibus qui volunt panē cum charitate in domo fratris ſui ſimul cum fratribus frangant; & ſinguli ſingulum bibere faciant, & maximè vltra tertiam vicem poculum non contingant; & ſic ad eccleſias redeant [e]. Deinde nullus presbyterorum quando ad anniuerſarium diem trigeſimum, aut 7. vel 3. alicuius defuncti, aut quacumque vocatione ad collectam conuenerit, ſe inebriare vllatenus præſumat, nec precatus amore ſanctorum, vel ipſius animæ bibere, aut alios ad bibendum cogere, vel ſe aliena precatione ingurgitare, nec plauſus, & riſus inconditos, & fabulas inanes ibi referre, aut cantare præſumat; aut turpia ioca, vel vrſo,

a c. quādo autem. diſt. 44.

b Matth. 26. Mar. 14.

c d. c. quando autē. diſt. 44.

d 1. Corinth. 11.

e c. quādo preſbyteri. d. diſt. 44.

Amore ſanctorum vel alicuius defuncti animæ bibēdum non eſt.

vrſo, vel tornatricibus ante ſe fieri patiatur: nec laruas dæmonum ante ſe ferri cõſentiat; quia hoc diabolicum eſt, & ſacris canonibus prohibitum [a]. Vnde & D Clemens Papa martyr clericis ſtatuta præſcribens [b]: Qui, inquit, ad memorias mortuorum vocamini cum modeſtia, & cum Dei timore comedite, veluti valentes legatione fungi pro mortuis. Cùm ſitis presbyteri, & diaconi Chriſti, ſobrij eſſe debetis & priuatim, & cum aliis, vt poſſitis intemperantes coërcere. Dicit autem ſcriptura [c]: Dynaſtæ ſunt iracundi; vinum verò non bibant, ne cùm biberint obliuiſcantur ſapientiæ, & recta iudicare non poſsint. Quare presbyteri, & diaconi poſt Deum omnipotentem, & dilectum filium eius ſunt eccleſiæ Dynaſtæ; quod non ideo dicimus, ne bibant; nam cæteroqui contumelia afficerent id, quod à Deo creatũ eſt in lætitiam; ſed ne vinolentiæ ſtudeant. Non enim dixit ſcriptura: Ne bibas vinum. Sed quid dicit? Noli bibere vinum ad ebrietatem.

a c. nullus. d. diſt. 44. & c. nullus. de conſecrat. diſt. 5.
b lib. 8. conſtitut. Apoſt. cap. 50.
Cur presbyteri ſobrij eſſe debeant.
c Prouerb. 31.

D. verò Ioannes Chryſoſtomus de conuiuiis, & corporis voluptate loquens [d]: Quod tantis, ait, myſteriis imbuti cæleſtium tantam notitiam habentes, præſentibus adhuc rebus immoriuntur, qua venia digni ſunt? Quod immoriuntur porrò rebus his, vnde tandem fit? Quia voluptatibus ſeſe dedunt; quia cutem curant; quia cupiditati indulgent; quia grauem ſarcinam colligunt; denſas tenebras craſſum velum mentis oculis quotidie opponunt. Sic accidit enim, vt in voluptate præſtantiſſima quidẽ pars noſtri ſeruiat, imperet autem abiectiſſima: Illa excæcetur vndique, cæca vinciatur: Hæc agat circumagat vndique, quam conueniebat duci potius. Arctum vinculum animi, & corporis eſt, ſic opifice de induſtria comparante, ne corpus ſuum velut alienum abijcerent quidam. Nam cùm Deus inimicis etiam benefieri velit, tantum diabolus poteſt, vt proprium corporis odium perſuaſerit quibuſdam. Qui enim diaboli eſſe dicit, quid aliud quàm hoc ſtruit? Quod extremæ cuiuſdam dementiæ eſt. Si diaboli eſt, vnde iſta tanta conſonantia, vt diuinæ noſtræ menti ad omnem vſum aptiſſimum velut inſtrumentum ſit corpus factum. Si aptum, inquis, cur animum excæcat? Haud corpus eſt, quod

d Hom. 39. in epiſt. 1. ad Corinth.
Voluptatis effectus.
Diabolus quibuſdã perſuadet odium ſui corporis.
Corpus inſtrumentum eſt animæ.

quod tenebris iſtis animũ obducit. Abſit bone vir; ſed voluptas. Voluptatis igitur ſtudium,inquis,quę res alia parit, quàm corpus? Nequaquam: Sed voluntas praua. Fomento corpus; non incitamento eget: vt nutriatur corpus, non vt diſtendatur, perſundatur. Eſtque non menti ſolum, ſed ipſi etiam corpori inimica, & infenſa voluptas. Ex forti debile reddit;e ſolido eneruatũ;morbidum è ſano; tenue ex compacto; ex florente, & formoſo,deforme;olidum ex fragrãti; ex mundo & puro, impurum; ex abſoluto, doloribus vndique differtum; ex vtili,inutile; ex recenti,vetus;ex robuſto,flaccidum; ex celeri,tardum & languens; ex recto,claudum. Præterea ſi diaboli ſit, nõ oportuit à familiaribus infeſtari; malitia dico. Sed nec corpus, nec cibi diaboli ſunt, ſed voluptas ſola: per hanc mille mala malignus ille patrat ſatan. Sic totam peſſundedit gentẽ.Impinguatus enim, incraſſatus,dilatatus eſt,inquit [a], & calcitrauit dilectus. Sodomis hoc principium fulminum illorum fuit; quod ſignificans Ezechiel [b]: Peccatum hoc,inquit,Sodomorum fuit,ſuperbia, ſaturitas cibi, abundantia potus, his deliciabantur.Hinc Paulus [c]. Qui in deliciis verſatur,is viuens mortuus eſt;quod velut ſepulcrum corpus mille malis deuinctum circumfert.Quodſi corpus ita comparatum ſit, qui animam habere putes, quanto tumultu, quantis fluctibus,quibus procellis erit plena? Hinc inutilis ad omnia fit,nec dicere,nec audire, nec conſultare, nec facere neceſſariarum rerũ quicquam poteſt. Velut gubernator artem tempeſtate ſuperante cum naui, cum nauigãtibus mergitur ipſe quoque.Sic anima cum corpore in horrendum demergitur ſtupiditatis abyſſum.

Corpus non excęcat animum, ſed voluptas.

Cur voluptas inimica nõ ſolum menti, ſed etiam corpori.

Nec corpus, nec cibi diaboli ſunt, ſed voluptas ſola.

a *Deuter.32.*

b *Ezechiel.16.*

c *1. Timoth.5.*

Ventrem porrò ſic Deus quemadmodum portam quandam intra nos locauit, commenſam vim ipſi tradens,& modum ſtatuens certum,quãtum molere quotidie oportet. Huc ſi quid adijciatur,illaboratum relinquitur. Hinc nocumentum,hinc morbi,debilitates,deformitates. Non morbidum enim ſolum,ſed & deformem eum,qui pulcher erat, voluptas facit. Si enim ingratum aſsiduè ructet vinum, nõdum coctum exhalet, plus æquo rubeſcat, & formam,quæ ſe decet,amittit,& ornamentum omne perdit. Nam flaccida caro fit, turgentes,

Voluptatis effectus.

gentes, & velut ſanguine ſuffecti oculi, æquo plus craſſum, carnoſum- ue corpus. Cogita, quæ hinc moleſtia ſequatur; nam ſpiritu multitudine eorum, quæ ingeruntur, diſtracto, hiſque digirendis occupato, quod vegetando corpori cedere debebat, totum abſumitur ſuperfluorũ ſubactione. Quid enim podagras, fluxus paſſim toto corpore oberrantes. morbos cæteros, qui hinc ſunt, & tragœdiam vniuerſam attinet commemorare? Diurna exercitatio enim, & labores, & tolerantia, & moderata menſa, & victus ſimplex habiliora corpora reddunt, & formam præterea plurimùm iuuant. Voluptatem verò deliciarum narres, licet, tamen ea vltra ſummam gulam non durat. Simul enim ac linguam extremam tranſabiit, euaneſcit; multum interim tibi negotij relinquens. Nolo enim diſcumbentes modò voluptuarios homines obſerues; cùm ſurrexerunt, vide; tum ſequere: beluarum corpora non hominum iudicabis. Capite nutant, tenduntur, conſtringuntur * lectica, magno ſilentio: denique velut tempeſtate turbentur, his, qui ſe liberent, opus habent, optantes ſlatum eum, in quo erant priuſquam diſtenderentur. Nam ceu grauidæ mulieres, ſic ventrem onerati circumferunt, vix ingrediuntur, vix oculos tollunt, vix loquuntur, omnia vix. Quod ſi dormiant paululum, ſomnia prodigioſa, & mille phantaſiis plena vident. Nam quid alteram illam inſaniam rei venereæ dicam, quæ ipſa quoque ſcaturit hinc? Itaque quemadmodum equi ſalaces, ſic illi ebrietatis æſtro concitati, omnibus inſultant petulãtius, quàm equi geſtientes: turpia multa committunt, quę ne dicere quidem fas eſt. Nec quid agant enim, quídve patiantur, amplius tum norunt. At verò non eſt talis ſobrius, ſed hic in portu ſedens, aliorũ naufragia ſpectat; voluptate fruitur mera, & conſtante; vitam, quæ hominem deceat, liberam viuens. Quæ cùm videmus, fratres, quid non voluptates, pernicioſa conuiuia vitamus, & ſimplicem potius perſequimur victum? vt corpore ſimul & animo rectè comparati, virtutibus pleni, futuris aliquando bonis potiamur. Quæ vt omnibus nobis contingant gratia faxit Domini noſtri IESV Chriſti.

Quibus corpora noſtra habiliora et formoſiora reddãtur.

Voluptatis breuitas.

Voluptuarij.

* lecto.

Luxuria ex voluptate.

Sobrius.

Ruſus idem Chryſoſtomus in ſermone ſuper illo:

Carnis

Carnis concupiſcentias ne ſectemur,quę generant mortem. Velim, inquit, eſſe admonitos, & eos maximè, quos grata conuiuia delectant. Non enim ſunt illa pro cibo, vel animi remiſſione habenda, ſed pro ſupplicio, & tormentis. Quippe non indecẽs,& indecorus ſermo, ſed grauis, & moderatus; & cibo expleri,non frangi in oblectamentis ducenda ſunt. Quodſi his rebus ineſſe aliquid voluptatis exiſtimaueris,adfer mihi,quam heri, & veſperi ex his cõcœnationibus ceperis voluptatem: nullam habes: deinde & quæ illam aſſequantur noxia. Sitque mihi interea de voluptate,quę ſtatim deflaccet, & fluit diſceptatio. Simulac enim miſſum conuiuium fuerit, euolat omnis ex eo cepta iucunditas, cumque & vomitus, capitiſque grauedines, & languores innumeros, animique capturam, & illecebras commemorauerim; quid ipſe ad hæc reſpondebis? Nec enim decet per paupertatis occaſionem agere impudenter. Hæc autem dixerim, non vt omnino negem conueniendum inter nos eſſe nonnunquam, & concœnandum; ſed vt inhoneſta,& turpia interdicam;cupiamque luxum in cibum conuerti,qui dolore,temulentia,& laſciuia careat; vtq; vel gentes intelligant Chriſtianos noſſe modum deliciis facere,id eſt,modeſtè, & temperanter his vti.Exultate,Propheta inquit[a],Domino in tremore. Qualis illa erit exultatio? Hymnos,ſcilicet pronuntiare, orare, & pſalmos pro ſeruilibus illis cantionibus inducere. Hoc pacto Chriſtus & menſæ aderit, & dapes benedictione complebit; cùm preces ad eum fuderis, cùm ſpiritu decantabis,cùm egenos ad victus communionem conuocaueris, conuiuiiſque modum, & temperantiam exhibebis. Sic ex triclinio, Dei domum effeceris; proque immoderatis, & intẽpeſtiuis clamoribus hiſce, & plauſibus Dominum extuleris. Neque id dixeris,extare hoc tempore alias conuiuandi leges:quin potius corrigenda per te erunt,quæ ſe haud rectè habuerint. Si enim,Paulus inquit[b], cibum ſumitis aut potum, ſeu aliud quodcumque agitis, omnia in Dei laudem facitote. Solent namque ex iſtiuſmodi epulis tum turpia nobis deſideria, tum omnis laſciuia obuenire.

Grata conuiuia pro ſupplicio et tormentis habenda.

Breuitas voluptatis ex conuiuio perceptæ.

Non decet occaſione paupertatis agere impudenter.

Quatenus conuiuandum ſit.

a *Pſalm.2.*

Quomodo in conuiuiis ſit exultandum.

Malè nũc conuiuantium excuſatio.

b *1.Corint.10.*

Omnia in Dei laudem ſunt facienda.

Malarũ epularum prouẽtus.

In con-

In conuiuiis frugalitatem, & ſobrietatem ſeruandam.
CAP. VII.

Chryſoſt. in Hom. quod nemo lęditur niſi à ſeipſo.

Menſarum diuitis, & mediocris collatio; & vtra melior ſit.

Incommoda menſæ diuitis.

Menſa mediocris.

CAETERVM quia Canonici, & alij eccleſiaſtici peſsimè in populo audiunt propter illorum in conuiuiis luxum, & delicias, ad demonſtrandum frugalitatem & ſobrietatem in illis præſtantiores eſſe, non grauabimur adhuc ex D. Chryſoſtomo, atque aliis hoc ipſum demonſtrare, atque comprobare. In Homilia enim ſuper illo, quod nemo lęditur niſi à ſemetipſo: Incipiamus, inquit, ſi videtur, à conuiuiis, & à menſarum affluentia. In his enim diuitiarum magnificentia prædicatur: conferamus mēſam diuitis & mediocris; & diſcutiamus vtroſque conuiuas. Qui magis quæſo ſunt, qui puram, veramque vtriuſque menſę capiūt voluptatem. Illínam, qui tota die attritis, & laſſeſcentibus cubitis recumbunt, & cœnas prandiis iungunt, quique ventris diſtentione rumpuntur, atque oppreſsione ciborum ſuorum premūtur. In quorum corpore vini inundatione, velut naufragij cuiuſdam fluctibus, obruta anima necatur, vbi neque oculus, neque lingua, neque pes propriis deſeruit officiis, ſed omnia membra corporis vini vinculis iacent vincta grauius, quàm catenis: vbi nō ſopor eis ipſe ad quietem datur, neque ad ſalubritatem cedit, ſed exterriti ſomniis inſanientibus, & furētibus deteriores fiunt; & quaſi ſponte dęmones ſuperducāt animæ ſuæ; riſus, & ſpectaculum omnibus etiam famulis ſuis fiunt. Nihil agnoſcunt eorum, quæ videntur; nihil norunt; dicere aliquid, & audire non poſſunt, ſed latera fœdiſsima portantur de accubitis ad lectos. In talibus igitur conuiuiis magis voluptas eſt, an in illis, vbi cibus potuſque tantus eſt, quantus famem depellat, ac ſitim? Hunc modum vitę natura docuit, illum corruptela libidinis inuenit. Ideo denique in hoc etiam ſanitas adeſt, & ratio permanet, & honeſtas cum ſobrietate perdurat; nec grauatum corpus, atque oppreſſum leuatur de conuiuio, ſed adiutum potius, atque auctum viribus, totaque alacritate ſubnixum ſurgit incolume.

Sobriorum corporū diſpoſitio.

Quodſi tibi parū fidei habere ſermo noſter videtur, vtrorumque corpora animoſque conſidera; & inuenies illa magis robuſta, & valida, ac ſucci plena, quæ mediocribus,

cribus, ac ſimplicibus viũtur alimoniis. Nec mihi nunc adducas in medium, ſi qui fortè ex accidenti ægritudine, aut qualibet debilitate fatigantur. Alia eſt iſta cauſa, & alio in tempore requirenda. Hi verò, qui in deliciis, ac luxuria vitam ducunt, reſoluta quidem corpora, & omni cera molliora circumferunt, atque agmine quodam infirmitatum repleta, quibuſque ad cumulum malorum podagrę tremor & immatura ſenectus ſuccedit, & eſt eis vita ſemper cum medicis, & medicamentis; ſenſus autem ipſi tardi, graues, obtuſi, & quodammodo iam ſepulti. Et ſi aliquid voluptatis, aliquid iucũditatis habent, quis hæc iucunda dicat, & grata, qui tamen nouerit, quid ſit iucunditas, & voluptas? A prudentibus enim ita definitur; quia hæc ſit ſola voluptas, cùm quis deſideriis ſuis fruitur. Vbi verò frui deſideriis non poteſt, dum vel ægritudo non ſinit, vel ſatietas ipſa deſiderari non facit, quę oneroſa efficit abundantia, ſine dubio, & voluptas in eis pariter & iucunditas perit.

Mala diſpoſitio corporũ in delicijs viuentium.

Voluptas quid ſit.

Denique conſidera ægros, qui faſtidio perurgentur, quomodo, quamuis ſuaues eis, & lauti apponãtur cibi, horrori tamen eos accipiunt magis, quàm voluptati. Sic ergò cùm per abundãtiam cupiditas fuerit extincta, pariter & voluptas, ac iucunditas perimitur; quia non tam ciborum gratia, quàm deſiderij gignit ſatisfactio voluptatem. Vnde & Sapiens quis, atque in horũ diſciplina philoſophari bene ſciens, aiebat [a]: Anima in ſatietate poſita fauis illudit: Oſtendens etiam ipſe, quia voluptas non in natura, vt diximus, ciborum, ſed in deſiderij vigore conſiſtit. Propter hoc & Propheta mirabilia enarrans, quæ in AEgypto geſta ſunt, quæque in eremo, inter cætera etiam hoc dicit [b]: De petra melle ſaturauit eos. Equidem nuſquã inuenimus mel fluxiſſe de ſaxo. Quid ergo eſt, quod dixit? Quoniam quidem poſt multam itineris fatigationem, & laborem, ſitiẽtes aquis frigidis è ſaxo fluentibus fruebantur, eaſque multo cum deſiderio hauriebant. Hoc ipſo ergò quod dulciſſimè, & deſiderabiliter potãdi cupiditas explebatur, aquas illas mel appellauit, non quòd natura aquarum fuerit commutata, ſed quòd dulcedo poculi inſtar mellis ſitientibus, & deſiderantibus obtineret dulcorem.

Cupiditas, & voluptas per abundantiam extinguuntur.

a *Prouerb. 27.*

Voluptas in quo conſiſtat.

b *Pſal. 80.*

Qui de petra melle ſaturati eſſe dicantur.

M Igitur

Igitur cùm hæc ita ſint, nec dubitari à quoquam de his poſſit, niſi ſit aliquis aut contentioſus, aut ſtultiſſimus, nónne palam eſt & in propatulo, quod ſimplicior victus, & menſa mediocris plurimum iucunditatis habeat, & voluptatis: è contra verò diuitum menſæ execrabiles, & horridæ, ac morborum & contaminationis plenæ, & ſicut ait quidam prudentium, in quibus moleſta ſint etiam ea, quæ delectabilia videntur. Eodem pertinent & ea, quæ D. Chryſoſtomus habet in Homilia 49. in 14. cap. Matth. & in Homilia 72. in 22. cap. Mat. Homil. 27. in epiſt. 1. ad Corint. & Hom. 2. ad Antiochenos. Sed breuitatis ſtudio illa omittimus.

Menſa mediocris longè melior eſt diuitũ.

D. verò Gregorius tradens quibus modis à gula tentemur [a]: Sciendum eſt, inquit, quia quinque nos modis gulæ vitium tentat. Aliquando namque indigẽtiæ tempora præuenit; aliquando verò tempus non præuenit, ſed cibos lautiores quærit; aliquando verò quæ ſumenda ſunt, præparari accuratius expetit; aliquando autem & qualitati ciborum & tempori congruit, ſed in ipſa quantitate ſumendi menſuram moderatæ refectionis excedit. Nonnunquam verò & abiectius eſt, quod deſiderat, & tamen ipſo æſtu immenſi deſiderij deterius peccat [b]. Mortis quippe ſententiam patris ore Ionathas meruit, quia in guſtu mellis conſtitutum edendi tempus anteceſſit [c]. Et ex AEgypto populus eductus in eremum occubuit; quia deſpecto manna, cibos carnium petiit, quos lautiores putauit [d]. Et prima filiorum Heli culpa ſuborta eſt, quòd ex eorum voto ſacerdotis puer non antiquo more coctas vellent de ſacrificio carnes accipere, ſed crudas quærerent, quas accuratius exhiberent [e]. Et cùm ad Hieruſalem dicitur [f]: Hęc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia: apertè oſtenditur, quòd idcirco ſalutem perdidit, quia cum ſuperbiæ vitio menſuram moderatę refectionis exceſſit. Et quia non cibus, ſed appetitus in vitio eſt, propterea lautiores cibos plerumque ſine culpa ſumimus, & abiectiores non ſine reatu conſcientiæ deguſtamus. Vnde & antiquus hoſtis, quia non cibum, ſed cibi concupiſcentiam eſſe cauſam damnationis intelligit; & primum ſibi hominem non carne, ſed pomo tentauit,

a *lib. 30. moral. cap. 27.* *Quinque modis à gula tentamur.*

b *c. quinque modis. de conſecrat. diſt. 5.*

c *1. Reg. 14.*

d *Exod. 16. Eſdr. 2. cap. 9. Iudith 5.*

e *1. Reg. 2.*

f *Ezech 16.* *Iniquitas Sodomæ.*

tentauit, hinc eſt, quod plerumque Adam culpa committitur, etiã cum abiecta, & vilia ſumuntur. Nam cùm alimenta quædam ſaluti noſtræ Deus contraria iudicat, ab his nos quaſi per ſententiam vetat. Et dum concupiſcentes noxia attingimus, profectò quid aliud, quàm vetita deguſtamus? Ea itaque ſumenda ſunt, quæ naturæ neceſſitas quærit, & non quæ edendi libido ſuggerit. *Quæ nobis ēdenda ſint.*

Et idem tradens quæ ex gulæ vitio peccata prodeãt[a]: De ventris, ait, ingluuie inepta lætitia, ſcurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo ſenſus circa intelligentiam propagantur. Quod idẽ alibi[b] latius demonſtrans, dicit: Gulæ deditos ſuperfluitas locutionis, leuitas operis, atque luxuria cõmitatur. Niſi enim illos immoderata loquacitas raperet, diues ille, qui epulatus quotidie dicitur ſplendide[c], in lingua grauius non arderet, dicẽs: Pater Abraham, miſerere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aquam, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flãma. Quibus profectò verbis oſtẽditur, quia epulando quotidie, crebrius in lingua peccauerat, qui totus ardẽs, refrigerari ſe in lingua præcipuè requirebat. Rurſum quia gulæ deditos leuitas protinus operis ſequitur, auctoritas ſacra teſtatur, dicens[d]: Sedit populus mãducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere; quos plerumq; edacitas ad luxuriam pertrahit; quia dum ſatietate venter extenditur, aculei libidinis excitantur. Admonendi ergò ſunt gulæ dediti, ne in eo, quod eſcarum delectationi incumbunt, luxuriæ ſe mucrone trãsfigant: & quanta ſibi per eſum loquacitas, quanta mentis leuitas inſidietur, aſpiciant, ne dum ventri molliter ſeruiunt, vitiorum laqueis crudeliter aſtringantur. Tanto enim longius à ſecundo parente receditur, quanto per immoderatum vſum, dum manus ad cibum tenditur, parentis primi lapſus iteratur. Itaque ne aut gulæ deditos appetitus à mentis ſtatu deiiciat, aut abſtinentes afflicta caro ex elatione ſupplantet, audiant illi ex ore veritatis[e]: Attendite vobis, ne fortè grauentur corda veſtra crapula, & ebrietate, & curis huius mundi. Vbi vtilis quoque pauor adiicitur; Et ſuperueniat in vos repentinus dies ille. Tanquam laqueus enim veniet in omnes, qui

Proles & fructus gulæ.

a lib. 31. moral. cap. 31.

b 3. par. cur. paſtor. admonitio. 20.

c Luc. 19.

d Exod. 32. 1. Corinth. 10.

Gulæ dediti, quomodo admonendi ſint.

e Luc. 21.

a 1.Corinth. 6. ſedent ſuper faciem omnis terræ. Audiant illi[a]; Eſca ventri, & venter eſcis; Deus autem & hunc, & hanc deſtruet. Audiant illi[b]: Quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſorum. Audiant illi[c]: Bonum eſt non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus ſcandalizatur. Audiant iſti[d]: Modico vino vtere propter ſtomachum tuum, & frequẽtes tuas infirmitates. Quatenus illi diſcant cibos carnis inordinatè non appetere, & iſti creaturam Dei, quam non appetunt, non audeant condemnare.

b Philipp. 3.
c Rom. 14.
d 1. Timoth. 5.

Huc pertinent & illa, quæ B. Iſidorus tradit libro 2. de ſummo bono cap. 42. quę breuitatis cauſa omittuntur. D. verò Bernardus de hac voluptate conuiuiorum loquens[e]: Voluptas, inquit, gutturis, quæ tanti hodie æſtimatur, vix duorum obtinet longitudinem digitorum, & huius tam modicæ partis, tam exigua delectatio, quanta paratur ſolicitudine, quanto ſumptu, quàm grandi labore; quantam deinde parit moleſtiam? Hinc monſtruoſius dilatantur renes, & humeri: hinc tumentes vteri non tam impinguantur, quàm impregnantur à ruina, dumque carnis onus oſſa non ſuſtinent, morbi varij generantur.

e vt refert Dionyſ. Richelius in opuſc. de vita eccleſ. art. 7.

D. verò Hieronymus[f]: Eſus, inquit, carnium & potus vini, ventriſque ſaturitas, ſeminarium libidinis eſt. Vnde & Comicus; Sine Cerere, & Libero friget Venus. Quod ſi quis exiſtimat, & abundantia ciborum, potionumque ſe perfrui, & vacare poſſe ſapientiæ; hoc eſt, & verſari in deliciis, & deliciarum vitiis nõ teneri, ſe ipſum decipit. Sapientiæ enim ſtudio, & deliciis ſimul quis vacare non poteſt. Cùm enim procul ab his remoti ſæpe capiamur naturæ illecebris, & cogamur illa cupere, quorum copiam nõ habemus: quantò magis ſic circundati retibus voluptatum, eſſe nos liberos arbitremur? Abſque guſtu, & cibis impoſſibile eſt humanũ corpus ſubſiſtere. Adeſſe ergò debet ratio, vt tales, ac tantas ſumamus eſcas, quibus non oneretur corpus, nec libertas animi prægrauetur; quia & comedendum eſt, & deambulandum, & dormiendum, & digerendum, & poſtea inflatis venis incentiua libidinum ſuſtinenda. Luxurioſa res vinum, & tumultuoſa ebrietas. Omnis qui cum

f lib. 1. aduerſ. Iouinian. libidinis ſeminarium.

Sapientiæ ſtudio & deliciis ſimul quis vacare non poteſt.

Quantum cibi ſumendum ſit.

Prouerb. 20. Luxurioſa res vinum.

qui cùm his miſcetur non erit ſapiens. Ne tales cibos accipiamus, quos aut difficulter digerere, aut comeſos magno partos, & perditos labore doleamus. Olerum, pomorum, ac leguminum, & facilior apparatus eſt, & arte impendiiſque coquorum non indiget; & ſine cura ſuſtētat humanum corpus, moderateque ſumptus (quia nec auidè deuoratur, quod irritamēta gulæ non habet) leuiore digeſtione concoquitur. Nemo enim vno, aut duobus cibis, hiſque vilibus, vſque ad inflationē ventris oneratur; quæ diuerſitate carnium, & ſaporis delectatione percipitur. Cùm variis nidoribus fumant patenæ ad eſum ſui expleta eſurie, quaſi captiuos trahunt. Vnde & morbi ex ſaturitate nimia concitantur; multique impatientiam gulæ vomitu redimunt; & quod turpiter ingeſſerunt, turpius egerunt. Hippocrates in aphoriſmis docet, craſſa, & obeſa corpora, quæ creſcēdi menſuram compleuerint, niſi citò ablatione ſanguinis imminuantur, in paralyſim, & peſſima morborum genera erumpere, & idcirco neceſſariā eſſe demptionem, vt rurſum habeant in quæ poſſint creſcere; non enim manere in vno ſtatu naturam corporum, ſed aut creſcere ſemper, aut decreſcere, nec poſſe viuere animal, niſi creſcendi capax ſit. Vnde & Galenus vir doctiſſimus Hippocratis interpres; Athletas, quorum vita, & ars ſagina eſt, dicit, in exhortatione medicinæ, nec viuere poſſe diu, nec ſanos eſſe; animaſque eorum ita nimio ſanguine & adipibus, quaſi luto inuolutas, nihil tenue, nihil cæleſte, ſed ſemper de carnibus, & ructu, & ventris ingluuie cogitare.

Qualibus vtendum ſit cibis, & ne tales. de cōſecrat. diſt. 5.

Morbi ex ſaturitate nimia concitantur.

Craſſorū corporum pericula, & mala.

Corpora in vno ſtatu non manent.

Quare in concilio Aquiſgranenſi primo, in quo Canonicis viuendi regula præſcripta eſt, legitur [a]: Solet in Canonicorum congregationibus irrationabiliter, atque indiſcretè fieri, vt nōnulli clerici, qui & diuitiis affluūt, & aut parum, aut nihil vtilitatis eccleſiæ conferunt, maiorem cæteris diuinum ſtrenuè peragentibus officium, annonam accipere: cùm hoc ita fieri debere nuſquam, nec in auctotitate ſcripturarum, nec in traditionibus ſanctorum Patrum poſſit quoquo modo ſancitū reperiri. Sed quia huiuſmodi factū nulla auctoritate fulcitur, ſed magis gulæ, imo auaritię cauſa cōſtat eſſe inolitum,

a cap. 121.

 reſtat

reſtat, vt falce iuſtitiæ reſecetur, & æquitatis cenſura ab iiſdem locis, in quibus fit, prorſus abdicetur. Eſt nempe rationabile, iuſtumque coram Deo, & hominibus vt in vnaquaque canonica congregatione, à minimo vſque ad maximum, cibum, & potum omnes æqualiter accipiant, hi etiam videlicet, qui propter aliquã vtilitatem in numero Canonicorum ſunt admiſſi. Quanquam plerique ſubditorũ à Prælatis rebus quibuſlibet aliis, plus cæteris meritò ſoleant honorari, in hac tamen ſocietate, ſecluſa perſonarum acceptione, vna debet cibi, & potus æqualitas eſſe.

Et in formula viuendi Canonicorum in cõcilio Hildemenſi edita[a] habetur: Sit Canonicorum menſa frugalis, de cibis ſimplicibus, nõ nimis delicatis, nec nimis groſſis, ſed mediè temperatis, quia hoc expedit ad ſanitatem corporis[b]. Finitis igitur diuinis, quando prandendi tempus aduenit, cum omni ſobrietate, & gratitudine Canonicus cibum ſumat, ſemper; Benedicite præmittendo flexis genibus, vel reuerenter ſtando. Eleemoſynam aliquam corporalem, ſi facultas adeſt, faciat, ſimiliter & ſpiritualem, ſcilicet, De profundis, cum collecta pro animabus in purgatorio detẽtis, ſimiliter pro afflictis, & tribulatis aliquid poteſt breuiter mente tractare, prout Dominus dederit[c]. Modum in comedendo teneat, quem D. Bernardus deſcribit, vt ſcilicet tractim cibum, & potũ ſumat, ſingulos morſellos bene maſticando, quia tũc dulcius ſapit, nutrit melius, & digeritur ſalubrius. Omnino memor ſit ſanctorũ angelorum pręſentiam adeſſe, in quorũ conſpectu ſe reuerẽter habere debet[d]. Faciat etiã ſibi aliquid legi de diuina ſcriptura, vt non ſola fauce corporalẽ cibum ſumat, & mens ſuo ferculo fraudetur. Si verò lectorẽ nõ habet, tũc ponat librũ ante ſe, & quantũ poteſt legat pro habẽda memoria ſpiritualiũ[e]. Cõuiuia & hoſpites, & nũdinas, & dedicationes, & cõcurſus hominũ ſtudeat euitare, quia teſte B. Hieronymo, ſunt quaſi quædã catenę voluptatis, & qui talia diligit, Chriſto diſplicet. Si tamen hoſpites pauperes, aut religioſos habuerit; aut viros boni teſtimonii, qui eum à bono propoſito non retrahãt, laudabile eſt[f].

Facto prandio, gratias dicat, ſimul dolendo ſi in modo, aut

a anno 1539.
Qualis Canonicorũ debeat eſſe menſa.
b cap. 14. in form. viuen. Cano. d. conc. Vide Tertull. lib. apol. aduerſ. gent. cap. 39. c. fin. diſt. 44. & Hierony. in epiſt. ad Furiũ. ad Euſtochiũ de virginit. ſeruãda.
De modo comedendi.
c in d. formu. viuen. cap. 38.
d in d. formu. viuen. cap 39.
Lectio ſacra in menſa fiat.
e in d. for. viuen cap. 40.
De conuiuiis Canonicorum.
f d. loco cap. 41
De gratiis agendis. vide Chryſoſt. Hom. 1. de Lazaro. c. fin. diſt. 44.

do, aut menſura exceſſit, quia ſecundum ſententiam B. Auguſtini, rarò poteſt debita menſura ſeruari. Ait enim [a]: Certo quotidie aduerſus manducandi concupiſcentiam, & bibẽdi; & quis eſt, qui non rapitur aliquantulum extra metas neceſſitatis [b]? Deinde poteſt pro recreatione, quaſi ſpatiando tranſire, ſine magno motu, quia hoc eſt ſanum. Eccleſiaſtici enim, qui volunt ſolicitè ſuum officiũ exercere, non habẽt tempus pro groſſis laboribus faciendis. Et ergò debent ſe diligentius regere in dietis quotidianis, ne in diuino officio inhabiles fiant. Poſthæc ſi naturæ ſuæ conuenit, poteſt parũ quieſcere, & maximè in æſtate, ne caput grauetur [c]. Reliquũ tempus vſque ad veſperas, poteſt liberè expendere ſicut placet, videlicet ſcribendo, legendo, carpentando, aut in hortulo aliquid plantãdo, ſiue cum familia colloquendo de cura rei familiaris, & neceſſariis domus. Semper illud obſeruãdo, ne cor nimium elongetur à Deo, quia alias difficulter redibit in priſtinam deuotionem. Si autem ſentit ſe grauatum, tunc poteſt honeſta colloquia, & ſolatia admittere. Cùm autem veſperarum tempus aduenerit, tunc præparet ſe ad illas iuxta ritum, & morem eccleſiæ ſuæ [d]. Denique ſi cœnandum eſt, procedat, ſicut dictum eſt de prandio [e]. Si verò ieiunium extiterit, tunc ſecundum conſuetudinẽ poteſt aliquid guſtare, ſiue de ſpeciebus, ſiue torta cum potu competenti [f]. Semper tamen obſeruandum eſt, quod cœna frugalis ſit, & ſobria: Alioquin multa inconuenientia ſentiet. Mirum eſt dicere, quomodo nonnulli de eleemoſynis pauperum, ventrem replent, vltra quàm digerere poſſunt. Quodſi gratis huiuſmodi deliciæ darentur, fortè ſimplex malum eſſet, ſcilicet corporis debilitatio. Nunc autem animæ grauamen accreſcit, pro eo quod vix aliquis poteſt ſatisfacere pro eleemoſynis, etiamſi tantum extremum victum, & veſtitum inde ſuſciperet. Quid ergò de iactura hac tam grandi tot epularum, & deliciarum? De hac ſunt horrendæ ſententiæ B. Hieronymi, & Bernardi [g]. D. verò Gregorius libro primo moral. cap. 5. dicit conuiuia ſine culpa vix celebrari poſſe; magnaque purgatione ſacrificiorum diluendas eſſe epulas conuiuiorum. Nonnulla

a lib. 10. confeſſionũ cap. 31.
b d. loco cap. 43
Quid faciendũ ſit Canonicis poſt prãdium.
c d. loco c. 44.
d d. loco cap. 45
De cœna.
e d. loco c. 46.
f cap. 47.
g d. loco c. 48.

nulla quippe ſunt vitia quæ à conuiuiis aut ſeparari vix poſſunt, aut certè nequaquam poſſunt. Penè enim ſemper epulas comitatur voluptas, cumq; venter reficitur, lingua defrænatur, & cor ad inane gaudium relaxatur.

Quomodo veſperi eundum ſit cubitum, & manè ſurgendum. CAP. VIII.

Quid poſt cœnam faciẽdum ſit.

COMPLETO denique die quorundam mos eſt, quod nihil poſt cœnam loquantur, ſed ad oratorium feſtinãt pro exercitiis ſpiritualibus. Sin autem honeſtè quis recreari voluerit cum familia, non eſt inconueniens [a]. Quo facto antequam lectum petat, diligenter ſe recolligat, quomodo diem expenderit, de negligentiis veniam petendo; &, ſi aliqua notabilia peccata, licet venialia, inueniat ſe admiſiſſe, diligenter aſcribat, ne obliuiſcatur, vt craſtino die ea confiteatur. De bene autem geſtis gratias agat ſimul rogans Deum, vt futuram noctem ſibi ſalubrem, & in puritate, & caſtitate, & ſine omni dæmonum infeſtatione periculoſa tranſire concedat, quatenus iterũ manè ſurgens, denuo ipſum cum omnibus Sanctis laudare mereatur. Iacens etiam aliquid boni ſtudeat cogitare, donec ſimul cum ſancta cogitatione obdormiat [b]. Nam ſicut nocturna quies corporis valetudini, vel prodeſt, vel officit; ita ad diurnam animi compoſitionẽ magni refert, quomodo veſpere incumbens; nocte quieſcens; manè euigilans, atque è lecto conſurgens te habeas. Et quia matutina animi collectio ferè ex veſpertino tempore pendere ſolet, idcirco præter alia, quæ dicta ſunt, petatur à Deo gratia pro vera cognitione, & deteſtatione peccatorum tranſacto die commiſſorum, & ſeriò proponatur in poſterũ cum Dei gratia vitę emendatio, & maximè in illis peccatis, in quæ ſæpius, aut grauius eo die lapſus fuerit, & oret Chriſtum Dominum noſtrum, vt lecto, & dormienti ea nocte adeſſe dignetur cum matre ſua ſanctiſſima, angelo cuſtode, ſanctiſque patronis, ad quos tanquam præſentes, mens etiam & oratio conuertẽda eſt, talique ſancta cogitatione obdormiendum.

a d. loco cap. 49. & 50.

Quid faciendũ antequam lectum ingrediatur.

b in d. formu. cap. 5. & 12. Præfectus Sodalit. B. Mar. Colo. par. 1. piar. et Chriſt. inſtit. tit. de modo mane ſurg. & veſp. incumben.

Quomodo manè ſit ſurgendum.

Vbi verò primum euigilamus, vel nocte, vel manè, cauendum ſummoperè eſt, ne primitias cogitationum noſtra-

noſtrarum alius præter Deum habeat. Solet enim diabolus primis diei cogitationibus vehementer inſidiari, quòd ſciat ab illis ferè reliquam diei conſtitutionem in homine pendere. Nam qualis quiſque mane eſt, talis eſt frequẽter reliquo die. Prima igitur cogitatio nocturna, vel matutina, ſit gratiarum actio ad Deum, B. Virginẽ, angelum cuſtodem, cæteroſque ſanctos patronos ſuos, quorum ſe curæ, & fidei ea nocte cõmiſit, quòd ſe conſeruarint, ſibi adfuerint, dæmonem fugauerint; oretque humiliter, vt toto die ſe non deſerant, ſed in actionibus omnibus iuuent. Si tempus ſurgẽdi necdum aduenerit, occupetur mens cogitatione ſancta, aut oratione. Caueatur autem ne externæ cogitationes irrepant, maximè verò turpes, aut de negotiis futuris, quãtumuis ſub ſpecie magnæ vtilitatis ſeſe inſinuẽt, aut ingerant. Cùm autem erit hora ſurgendi, ilico ſurgatur, factoque ſigno crucis, orationes aliquæ piæ recitentur, quibus animus ab euagationibus, dum corpus veſtitur atque componitur, cohibeatur, & dicatur hymnus & aliȩ preces, quas in prima claſſe florum è pſalmis à nobis decerptorum & collectorum poſuimus.

De comeſſationibus, ebrietate, & crapula fugiendis.
CAP. IX.

SAPIENTISSIMVS ille Salomon erudiens filiũ ſuum præceptis pulcherrimis [a]: Noli, inquit, eſſe in conuiuiis potatorum, nec in comeſſationibus eorum, qui carnes ad veſcendum conferunt, quia vacantes potibus, & dantes ſymbola, conſumentur, & veſtietur pannis dormitatio. Et D. Paulus Romanis ſcribens [b]: Abijciamus, inquit, opera tenebrarum, & induamur arma lucis; ſic vt in die honeſtè ambulemus, non in comeſſationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitiis, non in contentione, & æmulatione, ſed induimini Dominum IESVM Chriſtum, & carnis curã ne feceritis in deſideriis. Et ad Galathas [c]: Manifeſta ſunt opera carnis, quȩ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt regnum Dei non conſequentur.

a *Prouerb. 23.*
b *cap. 13.*
c *cap. 5.*

M v Quam

Quàm autem grauiter Deus puniri voluerit in veteri lege huiuſmodi peccata, ſatis ex eo liquet, dum ſancitum fuit [a]: Si genuerit homo filium contumacem, & proteruum, qui non audiat patris, ac matris imperium, & coërcitus obedire contempſerit, apprehendent eum, & ducent ad ſeniores ciuitatis illius & ad portam iudicij, dicentque ad eos: Filius iſte noſter proteruus, & contumax eſt, monita noſtra audire contemnit, comeſſationibus vacat, & luxuriæ, atque conuiuiis; lapidibuſque eum obruet populus ciuitatis, & morietur, vt auferatis malum de medio veſtri, & vniuerſus Iſraël audiens pertimeſcat. Et ſi vnquam alias, nunc maximè quoque impleri videtur illud Iſaiæ [b]: Sacerdos & Propheta neſcierunt præ ebrietate, abſorpti ſunt à vino, errauerunt in ebrietate, neſcierunt videntem, ignorauerunt iudicium. Omnes enim menſæ repletæ ſunt vomitu, ſordibuſque, ita vt non eſſet vltra locus.

a Deut. 21.

Lex contra inobedientes, & comeſſatores.

b 28. cap.

Quare olim ab Apoſtolis rectè conſtitutum legitur [c]: Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus aleæ ſeu ebrietati deſeruiens, aut deſinat, aut damnetur. Subdiaconus autem, aut lector, aut cantor ſimilia faciēs, aut deſinat, aut communione priuetur. Et in concilio Agathenſi [d]: Ante omnia clericis vetatur ebrietas, quæ omnium vitiorum fomes, ac nutrix eſt. Itaque cum, quem ebrium fuiſſe conſtiterit (vt ordo patitur) aut 30 dierum ſpatio à communione ſubmoueatur, aut corporali ſubdatur ſupplicio. Quæ pœnæ ſic fuerunt diſiunctiuè deſcriptæ, vt diſcretus iudex quem huic vitio deditum animaduerteret, & quod à communione priuetur parui penderet, corporali potius ſupplicio caſtiget [e]. Hoſtienſis verò dicit [f], quod Epiſcopus, presbyter, vel diaconus deſeruiens ebrietati, ſi non deſinat, deponatur: ſubdiaconus & etiam inferior, ſiue clericus, ſiue laicus, communione priuetur. Si verò ſemel ebrius fuerit: aut 30 dierum ſpatio à communione ſubmoueatur, aut ſubdatur ſupplicio corporali. Et ſi à Superiore commonitus hoc modo non ſatisfecerit, ab officio, & beneficio ſuſpendatur.

c can. 24. & c. Epiſcopus. diſt. 35.

d cap. 4. & c. fin. diſt. 35.

e Diaz in pract. crim. canon. cap. 71.

f in ſum. tit. de temp. ordinat. & qual. ordinan.

Nam in concilio generali Lateranenſi ſub Innocentio 3 celebrato conſtitutum fuit [g]: A crapula, & ebrietate

g cap. 15. & c. à crapula. de vita & honeſtate cleri.

tate omnes clerici diligenter abſtineant, vnde vinum ſibi temperent, & ſe vino; nec ad bibendum quiſquam incitetur, cùm ebrietas mentis inducat exilium, ſeu exitium, & libidinis prouocet incentiuum. Vnde illum abuſum decernimus penitus abolendum, quo in quibuſdam partibus ad potus æquales ſuo modo ſe obligant potatores. Et ille iudicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit. Si quis autem ſuper his culpabilem ſe exhibuerit, niſi, à ſuperiore commonitus, ſatisfecerit, competenter à beneficio, vel officio ſuſpendatur.

Nemo ad bibẽdum incitãdus eſt.

Tollitur abuſus potandi ad hauſtus æquales.

Pœna ebriorũ, & ad hauſtus æquales potantium.

Hinc & in concilio Cameracenſi ſtatutum hoc promanauit [a]: Quantum probri, & incommodi ebrietas adferat, cum omnibus ordinibus reipublicæ, tum clero maximè, res ipſa docet: Atque eam ob rem ebrioſum hominem nauigio iactato ſine vllo gubernaculo Salomon comparat [b]. Nec enim vllum poteſt virtutis, aut mentis conſtans officium præſtare, qui temulentiam, & ebrietatem ſectatur. Propterea lege veteri ſacerdoti mandabatur [c], vino vt abſtineret, quo tempore munus ſacerdotij eſſet obiturus. Quare præcipit ſancta Synodus, vt quicumque in clero fuerit annumeratus, ab hac ebrietatis, & crapulæ macula ſe prorſus abſtineat. Tollatur autem omnino turpis ea conſuetudo, qua mutuò ſe quandoque prouocant ad hauſtus æquales, certantque hac infamia reliquos vincere. Iſaias enim iis execrationem denuntiat [d], qui potentes ſunt, ad bibendum. Quicumque verò ex clero hanc normam contempſerit, niſi à ſuperiore monitus paruerit, caſtigetur: caſtigatus ſi non reſipuerit, ſuſpendatur ad tempus, ſiue ab officio, ſiue à beneficio. Homini eccleſiaſtico, quacumque dignitate fulgeat, plus laudis adfert frugalitas in menſa, quàm ſumptus; plus dedecoris exquiſitus apparatus, quàm ſimplex; plus moleſtiæ longus accubitus, quàm breuis, & naturæ ſufficiens. Sit ergò cultus in menſa, & conuiuiis potius in grauitate, ſobrietate, & ſale conditis ſermonibus, quàm in pompa & deliciis; atque ita deteſtetur clericus comeſſationes, quę ventri ſic ſeruiunt, vt menti noceant.

a *de vita & honeſt. cler. cap. 1. & 2.*

b *Prouerb. 23.*

c *Leuit. 10.*

d *Iſa. 5.*

Frugalitas in menſa eccleſiaſticorum laudanda eſt.

Conci-

a de vit. & honeſt. cler. cap. 5.

Prandia à clericis vſque ad veſperas protrahenda non ſunt.

Concilium verò Mechlinienſe ſtatuit [a]; vt clerici à tabernarum frequẽtatione, ebrietate, comeſſationibus, & ſuſpecta cum mulieribus conuerſatione, & cohabitatione omnino abſtineãt: neque prandia ad veſperarum horas protrahant, neque choreas ducãt, aut per plateas, vel domos noctu, & interdiu laruati incedant. Et ſi per quenquam contrarium factum fuerit, priuatione diſtributionum, & fructuũ ſui beneficij ſeu officij per menſem puniatur, & creſcente contumacia, creſcat ſimiliter & pœna.

b tit. de vit. et hon. cler. cap. 1, 2. & 3.

c 1. Timo. 3. & Tit. 1.

Hinc & in Synodo Buſcoducenſi prima rectè & piè ſtatutũ fuit [b]: Cùm clericos nõ tantum doctrina, ſed & vitæ integritate cæteris prælucere, ac iis dotibus ornatos eſſe oporteat, quas Apoſtolus in Epiſcopis, presbyteris, & diaconis requirit [c], vt eorũ vita aliis ſit ad pietatem incitamentum, mandamus omnibus clericis noſtræ diœceſis, vt in iis eccleſiis, quibus aſſcripti ſunt, honeſtè, grauiter, & modeſtè ſe gerant, ac Deum piè, ac religiosè colant, caueantque diligenter, ne crimine aliquo, aut turpitudine vitæ iis ſint offendiculo, quibus exemplo eſſe debent. Et quia inter alia vitia, quibus ordo clericalis apud populum maximè vileſcit, & in contemptum venit, primum locum obtinẽt, incontinentia, auaritia, & ebrietas, quibus clerici ſe hactenus impunè polluerunt; diſtrictè præcipimus, vt quæcumque de huiuſmodi ac aliis vitiis à clero vitandis in generali Tridentino, & prouinciali Mechlinienſi conciliis ac ſacris canonibus copiosè, & ſalubriter conſtituta ſunt, ab omnibus clericis, ſub pœnis inibi contẽtis, noſtriſque arbitrariis inuiolabiliter obſeruentur. Vt autem hæc & alia vitia, quæ ex otio, omnium malorum fonte, oriuntur, à clericis facilius vitari poſſint, eoſdem monemus, vt ſtudio, & lectioni ſacrarum ſcripturarum, & bonorum auctorum ſe totos dedant, & comparẽt potiſſimum biblia ſacra, concilium generale Tridentinum, & prouinciale Mechlinienſe, atque hoc noſtrum diœceſanum, ex quibus normam bene viuendi depromant.

Otium omniũ malorum fons.

Cæterùm quia hoc ebrietatis vitium tantoperè cleri ordinẽ dehoneſtat, non grauabimur, quid de illo ſancti Patres ſenſerint, in mediũ huc adducere. D. enim Ioannes Chry-

nes Chryſoſtomus[a]: Vbi, inquit, ebrietas, ibi diabolus: *Vbi ebrietas, ibi diabolus.* vbi turpia verba, vbi ſaturitas, illic dæmones choreas agũt. Et idem alibi[b]: Diabolo nemo magis amicus eſt, *a Hom. 57. ad popu. Antioch.* quàm qui deliciis & ebrietate maculatur: hic enim *b Hom. 58. in 17. cap. Matth. & Hom. 71. ad popul.* fons, hęc mater atque origo vitiorum omnium eſt. Hac via olim Hebræos in cultum diabolus idolorũ iniecit, hac iniquos amores Sodomitarum inflammauit. Hæc enim, ait, iniquitas eſt Sodomæ, in copia & plenitudine panis luxuriabantur. Haç denique via mille alij gehẽnæ traditi periere. Quid enim deliciarũ hæc fœditas mali *Deliciæ ſues ex hominibus faciunt.* non inducit? Sues ex hominibus facit, imo verò etiam ſuibus multò deteriores. Audiui enim multos, cùm inſanæ iſtæ accidũt paſſiones, dicentes: Vtinam non eſſet vinum. O amentiam ſingularem, ô ſtoliditatem inauditam; Alij delinquunt, & Dei tu dona criminaris? Putaſne à vino hoc factũ malum? Non fecit vinum certè; *Vinũ culpandum nõ eſt, ſed incontinentia, & eiuſdẽ abuſus.* ſed incontinentia eorum, qui vino abuſi ſunt. Dicas ergò: vtinam non eſſet ebrietas, non eſſent delicię. Si verò dicis; vtinam non eſſet vinum, ordine paulatim progrediens, optabis ne ſit ferrum propter homicidium; ne ſit nox propter fures; ne ſit lux propter calumniatores; ne ſit fœmina propter adulterium; & ſic omnia Dei opera tibi deſtruentur. Non igitur ita dicas, nec vinum, ſed ebrietatem crimineris; & ebrio, cùm in ſe fuerit reuerſus, omni dedecore ſuo prius deſcripto, dicas datum eſſe *Quid ebrio post ebrietatem ſit dicendum.* vinum ad lætitiam, non ad turpitudinem noſtram: datum eſt, vt rideamus, non vt derideamur, vt rectè valeamus, non vt ægrotemus: vt imbecilla corpora reficiamus, non vt robur animi deijciamus: honorauit te hoc munere Deus, cur dehoneſtas, propter intemperantiam bibendi, teipſum? Audi quid ad Timotheum dicit Paulus[c]: Modico vino vtere propter ſtomachũ tuum, *c 1. Tim. cap. 5. Modico vino vti licet.* & crebras ægrotationes tuas. Quod ſi ſanctus vir ille morbo depreſſus, & alternis ægritudinibus laborans, quouſque magiſter permiſit, vino non vtebatur; quam veniam nos conſequemur, vino ad ebrietatem ſani abutentes? Et illi quidẽ dicebat: pauco vtere vino propter ſtomachum tuum. Ebrioſo verò dicit: vtaris modico *Cur à nimio vino abſtinendum ſit.* vino propter fornicationes; vt crebra turpiloquia fugias; propter peſtiferas cupiditates, quas ebrietas parit.

Quod ſi hæc non perſuadent vobis, vt ab his abſtineatis, ſaltem propter dolores, & euerſiones ſtomachi abſtineatis. Non ad mœrorem, nec ad dolorem, ſed ad lætitiam vinum datum eſt. Vinum enim, inquit [a], lætificat cor hominis, quam eius virtutē vos deijcitis. Nam quæ lętitia eſt, ſi non es in teipſo, ſi mille doloribus vexaris, ſi omnia tibi circumferri videantur, ſi tenebris detentus, quaſi febricitās hominibus indigeas, qui oleo caput tuum perfundant. Hæc non omnibus dicta eſſe velim, imo verò dicta ſunt omnibus; non quia omnes vino corrumpantur; ſed quia nullam de ebrioſis curam ſobrij habent, idcirco ad ſobrios magis orationem direximus, quoniam & medicus, ægrotis omiſſis, ſanos, qui ipſis aſſident, alloquitur. Vos ergò ſobrios oro, ne hac turpiſſima inſania vnquam capiamini, & vt eos, qui capiuntur, diligenter ſanare curetis. Nolite pati, peiores beſtiis homines fieri: nihil enim vltra, quàm opus eſt, illæ deſiderant; iſti autem mediocritatis terminos excedentes, irrationabiliores illis conſtituuntur. Quanto enim melior aſinus ebrioſo eſt, quāto canis præſtantior? Omnes certè animantes, quæ rationis expertes ſunt, cùm bibunt, aut comedunt vltra quàm ſatis eſt, etiamſi mille homines cogerent, nunquam elabuntur. Peiores igitur irrationabilibus vos eſtis, qui inebriamini, non apud mentis compotes ſolùm, verumetiā apud vos iudices. Inde namque manifeſtum, canibus, atque aſinis veſtro vos iudicio eſſe peiores, quia nullum brutorum comedere aut bibere cogitis vltra menſuram. Et ſi quis huius rei cauſam quæreret, nemo reſpondere dubitabit, ne comedendi, aut bibendi exceſſus detrimento ei ſit. Cùm igitur minus tibi, quàm beſtiæ prouideas, nónne hoc facto tuo minoris te putare videris, qui te continuè in dolores impellas? Non enim in die, quo inebriaris, verumetiam in craſtinum ebrietatis reliquiæ conſeruantur.

a Eccleſ. 40.

Ebrietas turpiſſima eſt inſania.

Aſini & canes ebrioſo præſtantiores ſunt.

Crapula.

Et quemadmodum cùm febris ceſſauerit, debilitas tamen inde facta diutius remanet, ſic ebrietate tranſacta, effectus tamen eius tam corpus, quàm animam; diutius exagitat. Iacet enim plerumque, tanquam tempeſtate conquaſſata nauis, miſerū hominis corpus; anima verò deteſta-

Ebrietatis effectus & incommoda.

deteſtabili cupiditate compulſa, vehementer accẽditur; & cùm iam ab ebrietate reſipuerit, tunc multò magis, quam prius inſanit Vinum, dolia, calices, cyathos, & crateres plenos confringens. Et quemadmodum, quamuis tranquillitas ex tempeſtate facta ſit, detrimentum tamen quod inde factum eſt, non reſtituitur, ſi ſemel iactura facta ſit, ſic omnium penè bonorum iacturam ebrij patiuntur. Modeſtiam enim, pudorem, prudentiã, patientiam, humilitatem, omnia hæc quaſi naufragium paſſi, iniquitatis pelago ſubmerſerunt. Verùm multa peiora ſunt, quæ ſequũtur ebrietatem, quàm quæ tempeſtatem. Nam ibi quidem iactura leuior eſt, hîc verò grauiorem nauiculam reddit; quæ, diuitiis virtutum eiectis, arenam, atque aquam fœtidam ex ebrietate ſibi coaceruauit, quibus nauicula cum rectoribus, atque gubernatore ſimul demergitur. Quæ ne accidant, fugiamus, oro, hanc tempeſtatem; reuoluamus ſemper nobiſcum, ebrioſum neminem in cælorum regnum peruenturũ. Nolite, inquit Apoſtolus [a], errare: Nec ebrioſi, nec conuitiatores regnum Dei hæreditabunt. Quid regnum cælorum dixi, cùm nec præſentibus quidem iucundè vtantur, noctem in die habentes, & in luce tenebris obuoluti, & apertis oculis nihil rectè videntes. Et ad hoc grauiſſimum illud ſupplicium luunt, cum mœrore ſine ratione conficiantur, inſaniant, ægrotent, ac omnibus ridiculi ſint. Quæ igitur venia ipſis dabitur, qui ſponte tantis ſe malis obruunt? Nulla profectò. Fugiamus igitur hunc morbum, ſi tam præſenti vita, quàm futura frui volumus.

Ebrij patiũtur iacturam omnium bonorũ.

a 1. *Corinth.* 6.

Grauiſſimum ſuppliciũ quod ebrij luunt hic.

Ebriis nulla dãda eſt venia.

Huc pertinet & illud D. Hieronymi dicentis [b]: Quartumdecimum locũ inter carnis opera, ebrietas tenet [c]. Ebrioſi quippe regnum Dei non poſſidebunt [d]. Et Dominus ad diſcipulos: Cauete, ait [e], ne fortè grauentur corda veſtra in vino & crapula. Vino hominis ſenſus euertitur, pedes corruunt, mens vacillat, libido ſuccenditur. Vnde Apoſtolus clamitat [f]: Et vinum in quo eſt luxuria. Habet vnuſquiſque ſuæ ſententiæ poteſtatem, ego Apoſtolum ſequor, in vino eſſe luxuriam, in vino ebrietatem. Ebrietatem autem, & luxuriam inter carnis opera numerari nec ille poteſt negare,

b *in cap.* 5. *ad Galat.*

c *Galat.* 5.

d 1. *Corinth.* 6.

e *Luc.* 21.

Vini immoderatè ſumpti operatio.

f *ad Epheſ.* 5.

qui eiſdem paſſionibus vincitur. Ebrietas autem tam ex vino, quàm ex cæteris bibēdi generibus, quæ vario modo conficiuntur, poteſt accidere: ex quo & de ſancto dicitur [a]: Vinum & ſiceră non bibet. Sicera interpretatur ebrietas. Et ne quis vinum non bibēs, aliud ſibi putaret bibendum, excluſa cauſatio eſt, dum omne quod inebriare poteſt, cum vino pariter aufertur. Quintadecima, quæ & extrema inter carnis opera, comeſſatio eſt. Manducauit quippe populus, & bibit, & ſurrexerunt ludere. Semper ebrietati iuncta luxuria eſt. Pulchre quidē non ignobilis orator, cùm ebriū de ſomno excitatum deſcriberet, ait: Nec dormire excitatus, nec vigilare ebrius poterat. Qua ſententia expreſſit quodammodo, nec mortuum eum fuiſſe, nec viuum. Nam, vt idē Hieronymus alibi ait [b], perſpicuum eſt ebrietate, & ſicera ſtatum mentis euerti; & non plenè nos ſapere, quando vini ſatietate animus occupatur. Et Chryſoſtomus de eadem ſcribens [c]: Hæc, inquit, obtuſum, & craſſum ingenium, hæc carnalem animam reddit, hæc cæcat intellectum, nec ſinit, vt quicquam perſpiciat. Ideoque nihil ea perniciosius, nihil ignominioſius eſt.

a ſcilicet de Ioanne Baptiſta. Luc. 1.

Ebrietati ſemper eſt iuncta luxuria.

b *in cap. 44. Ezech.*

Statum mentis euertit ebrietas.

c *Hom. 44. in Ioan.*

D. verò Auguſtinus ſermonem de ebrietate faciēs [d]: Cùm, inquit, fratres chariſſimi, ebrietatis malū ſit graue vitium, & Deo odibile, ita per vniuerſum mundum à pluribus in conſuetudinem miſſum eſt, vt ab illis, qui Dei præcepta cognoſcere nolunt, iam nec putetur, nec credatur eſſe peccatum; in tantum, vt in conuiuiis ſuis rideant eos, qui minus bibere poſſunt; & per inimicam amicitiam adiurare homines non erubeſcūt, vt potum amplius accipiant, quàm oportet. Qui enim alterum cogit, vt ſe, plus bibendo, quàm opus eſt, inebriet, minus malum ei erat, ſi carnem eius vulneraret gladio, quàm animam eius per ebrietatem necaret. Et omnes ebrioſi tales ſunt, quales paludes eſſe videntur, quod enim in his naſcitur, nullum fructum habere cognoſcitur: Tales ſunt omnes ebrioſi, quorum prandia ducūtur vſque ad noctem; quorum cœnas lucifer videt, qui ſtare non poſſunt, etiam cùm videntur eſſe ieiuni, quorum ſenſus tardi, graues, obtuſi, & quodāmodo iam ſepulti. Denique in ipſa frequenter ebrietate, nec ſeipſos, nec alios

d *ſerm. 231. de temp.*

Propter cōſuetudinem putatur ebrietas nō eſſe peccatum.

Quam grauiter peccet cogēs alterum ad nimium potum.

Peſſimi ebrioſorum mores.

alios recognoſcunt;nec ambulare valent,nec ſtare. Dicere aliquid, vel audire, quod ad rationem pertineat, omnino non poſſunt. Frequēter etiam vſque ad vomitum ingurgitare ſe non erubeſcunt, & ad mēſuras ſine menſura bibere. Maiora enim pocula prouidētur,certa bibendi lege contenditur; qui poterit vincere, laudem meretur ex crimine. Inde lites,& rixæ naſcuntur, inde diuerſis & horrendis ſaltationibus membra torquētur, inde adulteria,& nonnunquam homicidia perpetrātur. Et quoties nimium potum accipiunt, tanquam in paralyſim reſoluti, dum ſuis pedibus ambulare non poſſunt, fœdiſſima latera, aliorum manibus portantur ad lectum. Et eſt in illis oculorū caligo,vertigo,fatigatio, & dolor capitis, ſuffuſio vultus,membrorum omnium tremor, animæ, ac mentis ſtupor. In talibus impletur, quod ſcriptum eſt[a]: Cui væ? cui tumultus? cui iræ?cui rixæ? cui ſine cauſa vulnera? cui ſuffuſio oculorum? Nónne his,qui morantur in vino,& eis,qui inueſtigāt, vbi potus ſunt?& ſtudent calicibus epotandis? Sed illi qui tales eſſe volunt, miſerabiliter ſe excuſare conātur, dicentes:Ingratum habeo amicum meum,ſi quoties illum ad conuiuium vocauero,potum illi,quantum voluerit ipſe,non dedero. Et nō ſit tibi amicus,qui te Deo vult facere inimicum,qui & tuus, & ſuus eſt inimicus. Si & te, & alium inebriaueris, habebis hominem amicum;habebis Deum inimicum. Et ideo ſapiēter conſidera, ſi iuſtum ſit, vt te à Deo ſepares, dum te ebrioſo coniungis. Ad extremum tu eum noli adiurare, noli cogere, ſed in poteſtate illius dimitte, vt quantum ſibi placuerit bibat,& ſi ſe inebriare voluerit,vel ſolus pereat, & non ambo pereatis.

Fructus ebrietatis. de quibus vide etiam Ambroſ. in tract. de Helia & ieiu. cap. 12. 15. 16. 17. et 18.

a Prouerb. 23.

Excuſatio potatorum, & conuiuas ſuos inebriantium.

Nemo ad bibendum cogendus eſt. de quo vidè Ambroſ. in tract. de Helia & ieiunio cap. 13.

O infelicitas generis humani,quàm multi inueniuntur, qui ebrioſos, & luxurioſos amplius quàm oportet cogunt bibere, & ante oſtium pauperibus petētibus vel vnum calicem diſſimulant dare, nec attendunt, quia illud,quod luxurioſis videntur ingerere,Chriſtus in pauperibus debet accipere,qui dixit[b]: Quod feciſtis vni ex minimis meis, mihi feciſtis. Rogo, fratres chariſſimi, diligenter attendite, & videte, quia quando animalia ducuntur ad aquam, vbi ſaturauerunt ſitim ſuam, etiāſi

b Matth. 25.

ſupra aquam diutius teneantur, repleta ſiti bibere nolunt omnino, nec poſſunt. Conſiderent ebrioſi, ſi non peiores animalibus iudicandi ſunt. Cùm enim animalia amplius, quàm eis opus eſt bibere nolunt, illi & duplũ, & triplum, quàm eis expedit, potum accipiunt. Et vnde trium, aut quatuor dierum refectionem potuerant rationabilem habere, vno die cum grãdi peccato contendunt perdere potius, quàm expẽdere, propter inuidiam aut ebrietatem. Atque vtinam potum tantũmodo perderent, & non etiam ipſi perirent; ipſi qui contra amicam ſuam ebrietatem loquentibus iraſcuntur, libera à nobis voce audiant, quia quicumque ebrioſus pœnitentiam de ipſa non egerit, ſed vſque ad mortem ſuam in ipſa ebrietate permãſerit, in æternum profectò peribit, quia non mentitur Spirituſſanctus per Apoſtolum, dicens[a]: Neque ebrioſi regnum Dei poſſidebunt. Et ideo quicumque ſunt ebrioſi, melius faciunt vt non nobis, ſed ſibi potius iraſcantur, & cum Dei adiutorio de luto fecis ſe excutiant, vel de cloaca ebrietatis, dum adhuc tempus pœnitendi eſt, feſtinent, quanta poſſunt, celeritate Deo auxiliante conſurgere, & totis animæ viribus cum Propheta ſupplicantes Domino dicant[b]: Eripe me de luto vt non inhæream: Et illud[c]: Non me demergat tempeſtas aquæ, neque abſorbeat me profundũ, neque vrgeat ſuper me puteus os ſuum. Ebrietas enim quaſi inferni puteus, quoſcumque ſuſceperit, niſi digna ſubuenerit pœnitentia, & emendatio fuerit ſubſecuta, ita fortiter ſibi vendicat, vt eoſdem ipſos de inferni tenebroſo puteo ad charitatis, vel ſobrietatis lucem redire ſine pœnitentia non permittat.

Ebrioſi peiores brutis iudicandi ſunt.

Ebrioſus niſi pœnitentiam egerit in æternum peribit.

a 1. *Corinth.* 6.

b *Pſal.* 68.

c *Pſal.* 68.

Ebrietas inferni puteus.

Qui ſe de hoc malo deſiderat liberare, quomodo ſibi interuallo dierũ potum addendo ad ebrietatis tenebras peruenit; ita paulatim ſubtrahendo ad ſobrietatis lucem redeat. Qui ſi ſemel totum, quod amplius accipiebat, ſubtraxerit; vbi nimia ſiti cœperit exardeſcere, cum grandi amaritudine clamat, & dicit: Malle ſe mori, quàm ſibi bibendi, vel inebriandi conſuetudinem tollere; nec attendit, quod tolerabilius erat illi in carne mori, quàm in anima per ebrietatem interfici. Et ideo vt nec ardorem nimiũ patiatur, & de tam graui malo, quod

Conſuetudo inebriandi quomodo tollenda.

quod patitur liberetur, per interualla dierum ſibi aliquid de nimietate potus ſubtrahat, quouſque ad rationabilem bibendi conſuetudinem redeat. Qui hoc ita, vt diximus, per partes, ſubducere voluerit, & de ebrietate liberabitur, & illam intolerabilem pœnam nõ patietur. Ergò, fratres chariſſimi, dum hæc ſuggero, me abſoluo apud Deum. Quicumque me audire contempſerit, & ad bibendum pronus fuerit, vel in conuiuio ſuo alios adiurare, vel cogere voluerit, & pro ſe, & pro illis in die iudicij reus erit.

Illud verò quale eſt, quod ipſi infelices ebrioſi, quando ſe nimio vino ingurgitant, rident, & vituperant eos, qui rationabiliter hoc tantum quod ſufficit, bibere volunt, dicentes eis: Erubeſcite, & verecundia ſit vobis, quare non poteſtis bibere quantum nos? Dicunt enim eos non eſſe viros, & videte miſeriam ebrioſorum. Se dicunt eſſe viros, qui in ebrietatis cloaca iacent; & illos non dicunt eſſe viros, qui honeſtè, & ſobriè ſtant. Iacent proſtrati, & viri ſunt; ſtant erecti, & viri non ſunt? Victor ebrietatis vituperatur, & victus ebrietate laudatur. Irridetur ſobrius, qui & ſe, & alios poteſt regere; & non irridetur, imo non plangitur ebrioſus, qui nec ſe, nec alios poteſt agnoſcere. Solent ebrioſi ita ſe excuſare, vt dicant: perſona potens me coëgit, vt amplius bibam; & in conuiuio regio non potui aliud facere. Ad excuſandas excuſationes in peccatis iſta prætendimus, & quod implere nolumus, implere non potuiſſe nos dicimus. Nolle in culpa eſt noſtra; & non poſſe prætenditur. Etiamſi ad hoc veniretur, vt tibi diceretur: aut bibas, aut morieris; melius erat, vt caro tua ſobria occideretur, quàm per ebrietatem anima moreretur. Sed excuſatio iſta falsò obijcitur. Ipſi enim Reges, & quicumque ſunt alij potentes, quia Deo propitio & Chriſtiani ſunt, & prudentes, & ſobrij, & toto corde Deum timentes, ſi te viderent definiſſe, vt eis non acquieſcas pro timore Dei inebriari, ſi tibi ſub hora videantur iraſci, poſtea verò te in grandi admiratione ſuſcipiunt, dicentes: Quantum cum illo egimus, quantis eum minis & terroribus fatigauimus, & tamen nunquam eum à ſobrietate ſeparare

ſerm. 131. *Sobrios irridentium amentia.*

Excuſatio ebriorum.

Pſal. 140.

Melius eſt ſe pati occidi, quàm per ebrietatem animam ſuam mori.

 potuimus.

potuimus. Nam & Deus, qui te videt per eius amorem inebriari non velle, ipſe tibi gratiam illorum dabit, qui te, vt amplius biberes videbantur hortari, & cogere. Ille, qui ebrietati reſiſtit, ſi cum Dei adiutorio perſeuerare voluerit, & pro ipſa aliquas pertulerit tribulationes, omnia ei Dominus ad martyrij gloriam reputabit. Ideo chariſſimi, tanta infelicitate ſe inebriant homines, quia putant ebrietatem aut paruum, aut nullũ eſſe peccatum: ſed pro iſta ignorantia maximè ſacerdotes in die iudicij reddituri ſunt rationem, ſi cõmiſſis ſibi populis, quæ, & quanta mala de ebrietate naſcũtur, aſſiduè noluerint prædicare. Qui ergò credit ebrietatẽ eſſe paruum peccatum; ſi ſe non emẽdauerit, & pro ipſa ebrietate pœnitentiam non egerit, cum adulteris, & homicidis æterna ſine remedio illum pœna cruciabit, ſecundum illud, quod ipſi bene noſtis B. Apoſtolum prædicaſſe[a]: Neque fornicarij, neque idolis ſeruientes, neque molles, neque maſculorum concubitores, neque auari, neque adulteri, neque ebrioſi regnum Dei poſſidebunt. Videte, ebrioſos cum fornicatoribus & idolis ſeruientibus, & maſculorum concubitoribus, & adulteris iunxit.

Si quis inebriari nolens tribulationes perferat, illa ipſi ad martyrij gloriam reputabuntur.

Paſtores ſubditis ſuis prædicare tenẽtur ebrietatis mala.

Credẽtes ebrietatem eſſe paruum peccatum quæ pœna manet.

a 1. *Corinth.* 6.

Huc pertinent & illa, quæ B. Iſidorus de ſummo bono ſcribens, habet[b]: Eſca, inquit, crapulam; potus ebrietatem generat; ebrietas autem perturbationem gignit mentis, furorem cordis, flammam libidinis. Ebrietas ita mentem alienat, vt vbi ſit, neſciat. Vnde etiam & malum non ſentitur, quod per ebrietatem committitur. Verum eſt, quod iuxta Prophetã[c] fornicatio, & ebrietas aufert cor. Vnde in Prouerbiis[d]: Potentes, qui iracundi ſunt, vinum non bibant, ne cùm biberint obliuiſcantur ſapiẽtiam. Pleriſque laus eſt multum bibere, & non inebriari. Audiant hi aduerſum ſe dicentem Prophetam[e]: Væ qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem. Vino multo deditos, & luxurioſè viuentes Iſaias ſic arguit, dicens: Væ qui conſurgitis manè ad ebrietatem ſectandam, & potandum vſque ad veſperum, vt vino æſtuetis. Multi enim à manè vſque ad ſolis occubitũ ebrietati, & gulæ voluptatibus inſeruiunt, nec intelligũt cur nati ſunt, ſed conſue-

b *lib.* 2. *cap.* 43.

c *Oſeæ* 4. *cap.*

d *Prouerb.* 31.

Pleriſque laus eſt multum bibere, & non inebriari.

e *Iſa.* 5.

conſuetudine beluina detenti, luxuriæ tantum tota die, epuliſq; inſeruiunt. Clamat Ioël propheta his, qui ebrietati deſeruiunt, dicens[a]: Expergiſcimini ebrij, & flete, & vlulate omnes, qui bibitis vinum in dulcedine. Quo teſtimonio non ait tantum: flete omnes, qui bibitis vinum, vt bibere omnino non liceat; ſed adiecit in dulcedine; quod ad voluptuoſam pertinet, & prodigam effuſionem. Nam quantum ſatis eſt neceſſitati edocet Timotheum bibere Apoſtolus, dicens[b]: Vino modico vtere. Non ſolum ex vino inebriãtur homines, ſed etiam ex cæteris potandi generibus, quæ vario modo conficiuntur. Vnde & Nazaræis, qui ſe ſanctificabant Domino, præceptum eſt[c], vinum, & ſiceram nõ bibere: vtraque enim ſtatũ mentis euertunt, & ebrios faciunt, luxuriam quoque carnis vtraque æqualiter gignunt. Quidã continentes, ſicut panem cum pondere edunt; ita & aquam cum menſura ſumũt, aſſerentes ad caſtimoniam carnis, etiam aquæ abſtinentiam conuenire.

Expergiſcimini ebrij & flete. a *Ioël.* 1.

b 1. *Timoth.* 5. *Vino modico vtere.*

De varia ebrietate vide Chryſoſtomum aduerſus Iudæos oratione quinta.

c *Num.* 6.

Ad caſtimoniã carnis etiam aquæ abſtinentia conuenit.

Ebrietatis & crapulæ fructus, prouentus & effectus.

CAP. X.

DEVerò Ambroſius de ebrietate ſcribẽs[d]: Sicut, inquit, mater fidei continẽtia; ita perfidiæ mater ebrietas eſt. In quod facinus non iſta præcipitat? Rogas ad iucunditatem[e], cogis ad mortem; inuitas ad prandium, efferre vis ad ſepulchrum; cibos promittis, tormenta irrogas: Vina prætendis, venena ſuffundis. Omne enim quicquid nocet, venenum eſt. Tollit ſenſus, viſcera exurit, ſomnum infert, caput vexat. Etiam maior vis vini, quàm veneni eſt. Denique venenum vino excluditur, non vinum veneno. Meritò Deus per Moyſen non ſolum veneno, ſed etiam draconum veneno vinum comparauit, dicens[f]: Furor draconum vinum eorum, & ira aſpidum inſanabilis; & pulchrè additur inſanabilis: Multi enim reliquorum ſerpentium veneno curantur, nemo ebrietate. Certè veneno caro vulneratur, vino mens. Noxia eſt ebrietas ad corporis ſanitatem, menti etiam crimen adiungit[g]. Sudant vino corpora temulentorum, ſi leuius ea tetigeris, exprimis vinum. Ebrietas fomentum libidinis. Ebrietas incentiuum inſaniæ. Ebrietas venenum inſipientiæ. Hæc ſenſus hominum

d *in lib. de Helia, & ieiun. cap.* 2.

Ebrietas mater perfidię eſt.

e *Ambroſ. d. lib. cap.* 14.

Maior vis vini quàm veneni eſt.

f *Deut.* 32.

g *Ambroſ. d. lib. cap* 14.

Mala ex ebrietate promanãtia.

hominum mutat, & formas; per hanc fiunt ex hominibus equi adhinnientes. Siquidem naturali vapore corporis calidi, & præter naturam vini calore flammati, cohibere ſe non queunt, & in beſtiales libidines excitantur, vt nullum tempus præſcriptum habeant, quo deceat indulgere concubitui. Vocem amittunt, colore variantur, oculis igneſcunt, ore anhelant, fremunt naribus, in furore ardeſcunt, ſenſu excedunt. Hinc phreneſis periculoſa, hinc calculi grauis pœna, hinc exitialis cruditas, hinc vomitus frequens ſemeſas epulas cum internorum viſcerum eruore ſundentium. Nam eadem Dominus per Hieremiam locutus eſt, dicens[a]: Bibite, & inebriamini, & vomite, & cadetis, & non conſurgetis. Hinc etiam vanę imagines, incerti viſus, inſtabilis greſſus, vmbras ſæpe tranſiliunt, ſicut foueas. Nutat his cum facie terra; ſubitò erigi & inclinari videtur; & quaſi vertatur, timentes in faciem ruunt, & ſolum manibus apprehendunt, aut concurrentibus montibus ſibi videntur includi. Murmur in auribus, tanquã maris fluctuantis fragor, & reſonãtia fluctu littora. Canes ſi viderint, leones arbitrantur, & fugiunt: Alij riſu ſoluuntur incondito: alij inconſolabili mœrore deplorant; alij cernunt irrationabiles pauores. Vigilantes ſomniant, dormientes litigant. Vita his ſomniũ eſt: ſomnus his mors eſt. Excitari nullis vocibus poſſunt, quantolibet ſtimulando impulſu petas: niſi reſipuerint, euigilare non poſſunt. Vnde bene Hieremias huiuſmodi hominem, tanquam ſuperfluam creaturam, deflendum putat. Quid eſt enim homo ebrius niſi ſuperflua creatura? [b]

Vnde & D. Hieronymus[c]: Vinolentia, ſcurrarum eſt, inquit, & comeſſatorum; venterque mero æſtuans citò diſpumat in libidines. In vino luxuria, in luxuria voluptas, in voluptate impudicitia. Qui luxuriatur, viuens mortuus eſt. Ergò qui inebriatur, & mortuus, & ſepultus eſt. Noë ad vnius horæ ebrietatem, nudat fœmora ſua, quæ per ſexcentos annos ſobrietate contexerat [d]. Loth per temulentiam neſciens libidini miſcet inceſtum, & quem Sodoma non vicerat, vina vicerunt [e]. Et idem epiſtolam ad Titum explicans [f]: Quale eſt, inquit, Epiſcopum videri vinolentum, vt ſenſu occupato vel

a *Hierem.* 25.

Homo ebrius, ſuperflua creatura.

b *Ambro. d. lib. cap.* 16.

c *in epiſt. ad Ocean.*

Qui inebriatur mortuus, et ſepultus eſt.

d *Geneſ.* 9.

e *Geneſ.* 19. §. 1 *diſt.* 35.

f *cap.* 1.

vel exaltet riſum contra grauitatis decorem, & labiis diſſolutis cachinnet, vel ſi paululum triſtis cuiuſdam rei fuerit recordatus inter pocula, in ſingultus prorumpat, & lachrymas. Longum eſt ire per ſingula, & inſanias, quas ebrietas ſuggerit, explicare.

Quas inſanias ebrietas ſuggerat.

Videas alios, pocula in tela vertentes, ſcyphum in faciem iacere conuiuæ; alios ſciſſis veſtibus in vulnera aliena proruere, alios clamare, alios dormitare; qui plus biberit, fortior computatur; accuſationis occaſio eſt, adiuratũ per Regem frequentius non bibiſſe? Vomunt, vt bibant: bibunt, vt vomant. Digeſtio ventris, & guttur vno occupantur officio. Vbicumque ſaturitas, atque ebrietas fuerint, ibi libido dominatur. Nunquam ego ebrium caſtum putabo, qui etſi vino conſopitus dormierit, tamen potuit peccare per vinum, Paſcitur enim, vt D. Ambroſius inquit[a], libido conuiuiis, nutritur deliciis, vino accenditur, ebrietate flammatur. Grauiora ſunt his fomenta verborum, vbi caro inebriatur, mẽs titubat, animus vacillat, cor fluctuat.

a lib. 1. de pœnit. cap. 14.

Libido vino accenditur, & ebrietate flammatur.

Rurſum D. Hieronymus ad Nepotianum de vita clericorum ſcribens: Nunquam, inquit, vinum redoleas, ne audias illud philoſophi: Hoc non eſt oſculum porrigere, ſed vinum propinare. Vinolentos ſacerdotes & Apoſtolus damnat[b], & vetus lex prohibet[c]; qui altario deſeruiunt, vinum, & ſiceram non bibãt. Sicera Hebræo ſermone omnis potio nũcupatur, quæ inebriare poteſt, ſiue illa, quæ frumento conficitur, ſiue pomorum ſucco, aut cum faui decoquũtur in dulcem, & barbaram potionem; aut palmarum fructus exprimũtur in liquorem, coctisq; frugibus aqua pinguior coloratur.

b 1. Timot. 3. et 5. Tit. 2.

c Leuit. 10. Iſaiæ 28.

Vinolentos ſacerdotes Apoſtolus damnat, & vetus lex prohibet.

Sicera quid ſit.

Quicquid inebriat, & ſtatum mentis euertit, fuge ſimiliter vt vinũ[d]. Nec hoc dico, quod Dei a nobis creatura damnetur (ſiquidẽ & Dominus vini potator eſt appellatus[e], & Timotheo dolenti ſtomachum modica vini ſorbitio relaxata eſt) ſed modũ pro ætatis, & valetudinis, & corporum qualitate exigimus in potando. Quodſi abſque vino ardeo adoleſcentia, & inflãmor calore ſanguinis, & ſucculento, validoq; ſum corpore, libenter carebo poculo, in quo ſuſpicio veneni eſt.

Quicquid inebriat fugiendũ vt vinum eſt.

d c. vinolenti. diſt. 35.

e Matth. 11.

D. verò Baſilius in ebrietatem & luxum ſermonem faciens: Ebrietas, inquit, dæmon eſt voluntarius, ex vo-

Ebrietas voluntarius dæmon.

luptate animabus noſtris inditus. Ebrietas malitiæ mater eſt, virtutis inimica, fortem virum reddit ignauum, ex temperato facit laſciuum; iuſtitiam ignorat, prudentiam extinguit. Sicut enim aqua igni eſt aduerſa, ſic vinum immodicum rationem ſupprimit. Qua in re, dic homo miſer à brutis differs? Nónne rationis munere, quam à Deo omnium conditore accepiſti, reliquæ creaturæ omnis factus Dominus, & imperator? Hoc igitur te mentis lumine per ebrietatem priuans, inter beſtias ratione carentes numerati poteris, ſimiliſque illis videri. Nec ſolùm eo peiores brutis, quòd mente inſaniāt ebrij, ſed etiam quòd ſenſibus longè infra illa deficere videantur. Quod quæſo animal ita viſu auditúve, atque ebrius homo, debilitatur? Nónne familiariſſimos interdum ignorāt, alienis verò ſæpe vt domeſticis congrediuntur? An non vmbras ſæpenumero, tanquam ſulcos, aut loca prærupta tranſiliunt? Aures terrifico ſonitu more fluctuantis maris refertas habent; terra interdum inſurgere, ac in arduum, & rectum erigi, montes verò commoueri videntur. Quandoque ab re, & præter modum ridenr: nunc verò ſine conſolationis remedio plorant; nunc item audaces, & temerarij, mox timidi & ignaui. Lymphatus, & malo dæmone captus miſericordia quidem dignus: ebrius verò eadem fere & ipſe patiens minimè miſericordia dignus, qui ſpontaneo ſeruit dæmoni. Quis eſt qui maledictionem Caim in ſeip'um transfert? An non qui vino tremit, & vacillat per omnem vitam? Naturali namq; firmitate deficiente, neceſſe eſt corpus continuo vacillet, atque moueatur. Cum potatione procedente eò veniunt, vt de augenda hac inſania certēt, & de ebrietate per ambitionem contendant cuius auctorem legis diabolum habēt: victoriæ verò præmium, peccatum. Nam qui plus hauſerit meri, is præ cæteris laudatur, is victoriam refert. Atque ita gloria in ignominia illorum eſt. Inter ſe namque contendunt. & vt in iudicio aliquo defenſitant. Ebrietas itaque rationis interitus, fortitudinis pernicies, ſenectus immatura, mors momentanea. Quid quæſo ſunt ebrij, quàm gentium idola? Oculos habent, & non vident: aures habent, & non audiunt, manus paralyſi affectas habent,

Ebrioſi peiores brutis.

Maledictionē Caim in ſe transferunt ebrioſi.

Legis ebrioſorū auctor diabolus.

Ebrij gentium idola.

habent, pedes infirmos, ac facilè offendentes.

Quid autem B. Iuo de ebrietate ſenſerit, liquet ex his B. Auguſtini à ſe allegatis verbis[a]: Fuge, inquit, vinũ, velut venenum, ne ebrietas ſuperet te, expoliatumque virtutibus te nudum efficiat. Vinum enim, vt ſancta ſcriptura dicit[b] apoſtatare facit etiam ſapientes. Attende Noë virum ſapientem, & ſanctum quomodo per ebrietatem nudatus eſt, dormiens[c]. Attende & Loth patriarcham, qui per ebrietatem ſe miſcuit filiabus impudenter[d]. Hinc B. Baſilius dicit[e]: Multi per vinum à dæmonibus capti ſunt. Nec eſt aliud ebrietas, quàm manifeſtiſſimus dæmon. Et Propheta ait[f]: Fornicatio & vinum, & ebrietas aufert cor. Ebrietas enim perturbationem parit; gignit mentis furorem, & flammam ſuſcitat libidinis, Apoſtolo teſte[g]: Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria. Si quis autem contra hæc fecerit ſanctorum ſtatuta, dignam, & longam agat pœnitentiam, quia vnum eſt ex his peccatis, quæ hominem ſeparant à regno Dei, dicente Apoſtolo Paulo[h]: Neque ebrioſi regnum Dei poſſidebunt. In cuius rei probationem, & demonſtrationem facit inſigne, & memoria dignum exemplum illud quod venerabilis Beda in hiſtoria ſua eccleſiaſtica gentis Anglorum, commemorat, dicens[i]: Noui, inquit, ipſe fratrem, quem vtinam non noſſem, cuius etiam nomen ſi hoc aliquid prodeſſet, dicere poſſem, poſitum in monaſterio nobili, ſed ipſum ignobiliter viuẽtem. Corripiebatur quidem ſedulò à fratribus, ac maioribus loci, atque ad caſtigationem vitam conuerti admonebatur; & quamuis eos audire noluiſſet, tolerabatur tamen ab eis longanimiter ob neceſſitatem operum ipſius exteriorum; erat enim fabrili arte ſingularis. Seruiebat autem multum ebrietati, & cæteris vitę remiſſioris illecebris, magiſque in officina ſua die noctuque reſidere, quàm ad pſallendum, atque orandum in eccleſia, audiendumque cum fratribus verbum vitæ concurrere conſueuerat. Vnde accidit, (quod ſolent dicere quidam) quia qui non vult eccleſiæ ianuam ſponte humiliatus ingredi, neceſſe habet in ianuam inferni non ſponte damnatus introduci. Percuſſus enim languore, atque ad extrema perductus vocauit fratres, & multum

a 13. par. decreti cap. 80.
b Eccleſ. 19.
c Geneſ. 9.
d Geneſ. 19.
e Tomo 2. in admonit. ad fil. ſpirit.
Ebrietas eſt manifeſtiſſimus dæmon.
f Oſeas 4.
g Epheſ. 5.
h 1. Corinth. 6.
i lib. 5. cap. 15.
Memorabile exemplum de ebrioſo damnato.
Notent Canonici non libenter venientes ad eccleſiam.

mœrens ac dānato ſimilis cœpit narrare, quia videret inferos apertos, & ſatanam immerſum in profundum tartari, Caipham quoque cum cæteris, qui occiderunt Dominum, iuxta eum flammis vltricibus cōtraditum. In quorum vicinia, inquit, heu miſero mihi locum perſpicio æternæ damnationis eſſe præparatum. Audiētes hæc fratres cœperunt diligenter exhortari, vt vel tunc poſitus adhuc in corpore, pœnitētiam ageret. Reſpondebat ille deſperans: Non eſt mihi modò tempus vitam mutandi, cùm ipſe viderim iudicium meum iam eſſe completum. Talia dicens, ſine viatico ſalutis obiit, & corpus eius in vltimis eſt monaſterij locis humatum, neque aliquis pro eo vel miſſas facere, vel pſalmos cantare, vel ſaltem orare præſumebat. O quàm grandi diſtantia diuiſit Dominus lucem, & tenebras. B. protomartyr Stephanus paſſurus mortem pro veritate vidit cælos apertos, vidit gloriam Dei, & IESVM ſtantem à dexteris Dei, & vbi erat ipſe futurus poſt mortem, ibi oculos mentis ante mortem, quo lætior occumberet, miſit. At cōtra faber ille tenebroſę mentis, & actionis, imminente morte vidit aperta tartara, vidit damnationem diaboli, & ſequacium eius. Vidit etiam ſuum infelix inter tales carcerem, quo miſerabilis ipſe deſperata ſalute, periret; ſed viuentibus, qui hæc cognouiſſent, cauſam ſalutis ſua perditione relinqueret. Factum eſt hoc nuper in prouincia Berniciorum ac longè latèque diffamatum, multoſque ad agendam, & non differendam ſcelerum ſuorum pœnitudinem, prouocauit. Quod vtinam ex hinc etiam noſtrarū fiat lectione literarum.

Locus ebrioſo, & ad pſallendum in eccleſiā non venienti in inferno præparatus.

Pro ebrioſo quodā defuncto nec miſſæ factæ nec pſalmi cantati, nec oratum fuit.

Multi exemplo cuiuſdā ebrioſi damnati, ad pœnitudinem prouocati fuūt.

D. Petrus, vt teſtatur B. Clemens Papa & martyr, ipſius diſcipulus[a], ebrietatem quoque oppido cohibebat, & ebrioſos corpore, & animo mortuos eſſe prædicabat. De quibus & in exemplum aiebat iſta Iſaiæ verba[b]: Væ qui conſurgitis manè ad ebrietatem ſectandā, & potandum vſque ad veſperam, vt vino æſtuetis, &c. Væ qui potentes eſtis ad bibendum, ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem, &c. Alexander verò Papa tertius, audiens quod quidam inter ſe diabolica fraude decepti hominem quendam in potatione,

a epiſt. 1. ad Iacob. fratr. Dom. & Ivo in decr. par. 13. cap. 84.

b Iſa. 5. cap.

tatione, & ebrietate occiſum, quaſi ſanctum (more infidelium) venerarentur, reſcripſit, & mandauit illis [a], vt cùm vix pro talibus in ebrietatibus peremptis eccleſia permitiat orare; dicit enim Apoſtolus [b]: Ebrioſi regnum Dei non poſſidebunt; illum non præſumerent de cætero colere, etiamſi per eum miracula fierent. *a c. 1. de reliqui. et venerat. b 1. Corinth. 6.*

D. verò Dionyſius Richelius de vita eccleſiaſticorũ, & præſertim Canonicorum ſcribens [c], & explicans illud Oſeæ prophetæ [d]: Vinum, & ebrietas, & fornicatio auferunt cor. Hoc eſt, inquit, mentem excæcant, atque iudicium obtenebrant rationis. Cumque optimum hominis ſit eſſe, & viuere ſecundum rationis cenſuram, conſtat quod crapula ingerat homini maxima nocumenta. Nam lædit naturam, abbreuiat vitam, intellectũ obſcurat, voluntatem ſubuertit, varias parit infirmitates, tædium & torporem adfert, faſtidium diuinorum gignit, acediam cauſat, ad iniuriandum aliis facit præcipitem, ſomnolentiam, negligentiamque inducit, ad loquacitatis nugas inſtigat, & omnem cordis cuſtodiã, compunctionem, timorem diſſipat prorſus. Idcirco non tantum Canonicis, & cunctis cæteris ſpiritualibus perſonis, ſed vniuerſis quoque fidelibus prohibetur, Chriſto dicente [e]: Attendite autem vobis, ne fortè grauentur corda veſtra crapula, & ebrietate, aut curis huius vitæ. Denique ſicut gula mentem commaculat, ita corpus reddit deforme, & monſtris conſimile, naturali decore, & conueniente hominem priuat. Gula, & libido voluptati deſeruiunt carnis: crapula & ebrietas calix eſt dæmoniorum, qui cùm aut mentem, aut ventrem impleuerit, Chriſtus in homine crapuloſo non inuenit locum. Quemadmodum ignis, & aqua ſimul eſſe non valent, ſic ſpirituales, & corporales deliciæ ſe in eodem non patiuntur. Vbi crapulam ructantis inter pocula ſenſerit Chriſtus, vina ſua ſuper mel & fauum ſuauia menti propinare nequaquam dignatur. Filij hominum vſquequo graui corde, cur diligitis vanitatem, & negligitis veritatem [f]? cur voluptatem amatis, & virtutem, ac ſalutem amittitis? Imò pro breui, ac fœda delectatione æternam vobis amaritudinem procuratis. Citò cum diuite epulone

c art. 7. d Oſe. 4.

Crapulę maxima nocumẽta.

e Luc. 21.

Crapula & ebrietas calix eſt dæmoniorũ.

f Pſal. 4.

lone guttam aquæ pro refrigerio cupietis, nec obtinere poteritis. Nempe in quos ardor tartareæ ſitis, infernaliſque famis acerbiſſima pũctio magis, quàm in guloſo deſæuient, qui pauperum neceſſarias ſuſtentationes in ſuas conuertunt delicias. Planè, vt teſtatur B. Bernardus[a], pinguedo carnis, deliciæ corporis, ſaturitas vẽtris, aut ante mortem vos deſerent, aut vos in morte hæc relinquetis. Hìc caro veſtra paulò poſt deputabitur vermibus: illìc anima infernalibus tradẽda eſt ignibus, donec rurſus infeliciter colligatæ ſine fine ſocientur in pœnis, quæ ſociatæ fuêre in vitiis. O delicate, qui deliciis, ac diuitiis circumfuſus es, & confuſus cõfuſionem expectas, & mortem atque damnationem; aduerte, quod ait Paulus[b]: Non eſt regnum Dei eſca, & potus, non biſſus, & purpura; quoniam diues omnibus his abundans deſcendit in puncto ad inferos. Quid ad hæc dicitis delicati & lubrici, quorũ Deus venter eſt, qui in luxuriis, & cõuiuiis nutriſtis corda & corpora veſtra[c].

a in declamatio. de bonis deſerendis.

Grauis in delicatũ inuectio.

b Rom. 14.

c Ad Philip. 3. & Iacob. 5.

Aduertant, timeantque Canonici, qui ab obſeruãtiis ſacrorum canonum penè totaliter corruerunt, quod ait infallibilis iudex[d]: Vę vobis, qui ſaturati eſtis, quia eſurietis. Væ vobis diuitibus, qui habetis conſolationem veſtram: Væ vobis, qui nunc ridetis, quia plorabitis & flebitis. Nónne de talibus ſcripſit Iudas Apoſtolus: Hi ſunt in epulis ſuis maculæ, conuiuantes ſine timore, ſemetipſos paſcentes, deſpumantes ſuas confuſiones, quibus procella tenebrarum cõſeruata eſt in æternum. Cur ſanctus ille Apoſtolus: Hi, inquit, ſunt in epulis ſuis maculæ, & non potius: Hi ſunt in epulis ſuis maculati? niſi quod epulando incidunt tot, & tantã peccata, vt non ſolùm maculati, ſed & maculæ appellentur; ſicut quibuſdam ex gentilitate conuerſis ſcribit Apoſtolus[e]: Fuiſtis aliquando tenebræ. Epulãdo quippe non ſolùm excedunt in quãtitate & qualitate eſcarum, & potuum, ſed item in verbis vanis, ſuperfluis, prauis, ne dicam detractoriis, ſcurrilibus, & laſciuis, in iocis, ludis, cachinnis, diſſolutionibus, amiſſione tẽporis, & omiſſionibus multis. Talibus clamat Ioël propheta[f]: Expergiſcimini ebrij, & flete, & vlulate omnes, qui bibitis vinũ in dulcedine, quia peribit de ore veſtro.

d Lucæ 6. cap.

e ad Epheſ. 5.

Exceſſus, qui epulando fiunt.

f cap. 1.

Inſuper

Inſuper adde, quod cùm vniuerſi fideles ad arctam viam, ad pœnitentialem conuerſationem, ad vitam coram altiſſimo timoratam teneantur, quanto Canonici in altiori gradu, ſpiritalioriqúe ſtatu ſunt conſtituti, tanto præ vulgo virtuoſiores, magisque ſobrij & timorati eſſe obligantur. Nemo ſeducat ſeipſum, ab vnoquoque exigit Deus vt iuxta exigentiam ſuæ vocationis ambulet dignè. Porrò conſuetudo praua, quo diuturnior, eò incurabilior, atque iniquior. Hinc D. Auguſtinus cùm laicis dixiſſet in ſuo ſermone [a]: Quicumque me audire contempſerit, & ad bibendum pronus fuerit, vel in conuiuio ſuo alios adiurare, vel cogere voluerit, & pro ſe & pro illis in die iudicij reus erit; ſubdit: Et quia, quod peius eſt, aliqui etiam clerici, qui hoc debe-rent prohibere, ipſi cogūt bibere aliquos plus quàm expedit; amodo incipiant & ſeipſos corrigere, & alios caſtigare, vt cùm ante tribunal venerint, nec de ſua, nec de aliorum ebrietate incurrant ſupplicium. Sed magis, dum & ipſi ſe emendant, & alios caſtigare non ceſſant, peruenire ad æternum præmium mereantur. Et illud ante omnia rogo, & per tremendum diem iudicij vos adiuro, vt quotieſcumque vobis inuicem conuiuia exhibetis, illam fœdam conſuetudinem, per quam grandi menſura ſine menſura tres homines aut volentes, aut inuiti ſolebāt bibere, tanquam venenum diaboli de veſtris conuiuiis reſpuatis: quia iſta infelix conſuetudo adhuc de paganorum obſeruatione remanſit. Et quicumque hoc in ſuo conuiuio, aut alieno fieri acquieuerit, diabolo ſe ſacrificaſſe non dubitauerit. De qua bibitione non ſolùm anima occiditur, ſed etiam corpus debilitatur. Sed credo de Dei miſericordia, quod ita vobis inſpirare dignabitur, vt tam lugēdum, & erubeſcendum malum ita vobis in horrorē veniat, vt illud nunquam fieri permittatis, ſed quod in illa ebrietate periturum erat, in pauperum refectionem proficiat.

Canonici debēt eſſe magis ſobrij laicis.

a ſerm. 231. de temp.

Monitio Auguſtini ad clericos, qui alios cogunt bibere.

Conſuetudo bibēdi ad æqualem menſuram reſpuenda ex conuiuiis.

Aequali menſura bibēs, aut bibenti acquieſcēs diabolo ſacrificat.

Rurſus idem Auguſtinus [b] de ebrietate ad populum ſermonem faciens, & verba ſua ad clerum deflectens: Definiat, inquit, ac deliberet vnuſquiſque apud ſe ebrietatem graue eſſe peccatum, & tunc aut nunquam, aut difficile eum ebrietas poterit ſuperare. Cùm enim non ſolùm

b ſerm. 232. de temp.

Quomodo cauenda ſit ebrietas.

ſolùm in futuro ſeculo propter ebrietatem torquendi ſunt homines, ſed etiam in præſenti per ipſam ebrietatem multis frequenter infirmitatibus fatigantur; vel morbum corporis timeant, qui de animæ ſuæ ſalute nō cogitant; oculorum ſuffuſionem, atque caliginem, capitis vertiginem, & membrorum tremorem expaueſcāt, qui inferni ſupplicia non formidant. Et hæc quidem nō ſolùm laicis, ſed etiā clericis dicimus, quia, quod peius eſt, multi ſunt etiam maioris ordinis clerici, qui cùm aliis ſobrietatis bonum deberent iugiter prædicare, nō ſolùm hoc non faciunt, ſed etiam & ſe, alioſque inebriare non erubeſcunt, nec metuunt. Sed agnoſcant & doleāt quicumque tales ſunt, quia ſi ſe noluerint emendare, pro ſe, & pro aliis, neceſſe eſt eos æterna ſupplicia ſuſtinere.

Alia D. Auguſtini ad clericos de ebrietate admonitio.

Quæ pœna maneat clericos ebrioſos.

Illud verò quale eſt, quod iam tranſacto cōuiuio, expleta ſiti, cùm amplius bibere non poſſunt, nec debeant, tunc quaſi nouelli, quaſi & qui ipſa hora ſuperuenerint diuerſis nominibus incipiunt bibere, non ſolùm viuorū hominum, ſed etiam angelorum, & reliquorū antiquorum ſanctorum, æſtimantes, quod maximum illis honorem impendant, ſi ſe in eorū nominibus nimia ebrietate ſepeliant; ignorantes, quod nullus tam grauem iniuriam ſanctis angelis, vel ſanctis hominibus agnoſcitur irrogare, quàm illi, qui in illorū nominibus bibendo per ebrietatem ſuas animas probantur occidere. Sunt enim aliqui, qui ſola ex cauſa aliqua ſalſa cibaria ſibi ordinant fieri, vt per ipſam ſalſitudinem nimia ſe poſſint ebrietate obruere. Hæc enim ſi pagani, qui Deum ignorant, faciunt, nec mirandum eſt, nec nimis dolendum, quia & in Deo ſpem non habent; antiquā parentū ſuorum conſuetudinem ſeruant. Chriſtiani verò, quos Deus de tenebris duxit ad lucem; de morte vocauit ad vitam, quibus omnes ſcripturæ clamant, ebrietatem fugere, ſobrietatem diligere, quare turpiſſimas eorum ebrietates imitantur, de quorū perfidia liberari per Dei miſericordiam meruerūt? Et ideo rogo, & per tremendum diem iudicij vos adiuro, vt quantum poteſtis, ebrietatis malum auxiliante Deo fugiatis, & iam vobis incipiat verecundum eſſe, quod hucuſque gentibus, & paganis

Comeſſatio.

Grauiter peccant qui in nominibus ſanctorū ſe inebriant.

Notātur comedentes ſalſā cibaria cauſa potationis. de quo etiam vide Auguſt. lib. 8. confeſſ. cap. 3.

paganis in ebrietatis turpitudine vos voluiſtis ſimiles exhibere. Et ideo quia Deo propitio illis diſſimiles eſtis in fide, ſimiles eſſe in ebrietate penitùs non debetis; quia etiamſi reliqua peccata Chriſtiani non admittant, ſola eos, ſi frequens fuerit ebrietas, & emendatio ac pœnitentia non ſubuenerit, in inferni profunda præcipitat, ſecundum illud quod iam dictum eſt: Neque ebrioſi regnum Dei poſſidebunt.

Ad extremum, qui amico ſuo nimium propinat, in anima efficitur inimicus. Corpus quoque eius debilitare, & animam probatur occidere. Melius erat, vt illud, quod vna die plus eum bibere coëgit, quàm expedit, per duos, aut tres dies ipſum amicum ad cõuiuium reuocaret ſuum. Et vnde vna die eum nimium bibendo debilitauerat; ipſum in aliis diebus ſufficiente potu reficeret; nec potum ille perderet, nec amicum deciperet. Aut certè, quod eſt melius, quicquid nimio potu perditum eſſet gula, pauperibus daretur in eleëmoſynam, vt & caro rationabiliter bibendo reficeretur, & per miſericordiam pauperum animæ redemptio præpararetur. Ergo, fratres chariſſimi, dum hæc, humiliter, & cum grandi charitate pro ſolicitudine paterna commoneo, abſoluo apud Deum conſcientiam meam. Qui me libẽter audierit, & fideliter quod ei prædicatum eſt implere voluerit, habebit præmium æternum. Qui autem contempſerit, timeat, ne ei æternum neceſſe ſit ſine vllo fine ſuſtinere ſupplicium.

Amico ſuo nimiũ propinãs, inimicus eius efficitur.

Frequenter charitatem veſtram paterna pietate admonui, vt ebrietatis malum, tanquam inferni foueam vitare & fugere deberetis. Et licet apud plures profecerit caſtigatio, quàm multi tamen ſunt, qui nec Deum timent, nec eos, qui honeſti ſunt, vel ſobrij, reuerentur; & tantum bibunt, vt interdum neceſſe habeant viſcera nimio potu plena per vomitum relaxare, & tanquam fractæ & naufragæ naues, ita ipſius ebrietatis fluctibus fatigantur, vt nec vbi ſint recognoſcant, & dicere aliquid vel audire, quod ad rationem pertinet, omnino non valeant. Sed credimus de miſericordia Dei, quod ita omnes ebrioſi de ebrietatis malo ad bonum ſobrietatis ſunt per Dei gratiã redituri, vt & nobis gaudium

Ebrietas tanquam inferni fouea vitanda eſt.

faciant,

faciant, & ipſi feliciter ad æternum peruenire mereantur præmium.

Sacroſancta verò Tridentina Synodus volens è clero ſupradicta vitia extirpare, & profligare, ſtatuit, & ſanxit[a], vt quæ alias à ſummis Pontificibus, & à ſacris conciliis de clericorum vita, & honeſtate retinenda, ac ſimul de luxu & comeſſationibus, ac quibuſcũque criminibus fugiendis copioſè, & ſalubriter ſancita eſſent, eadem in poſterum eiſdem pœnis, vel maioribus arbitrio ordinarij imponendis obſeruarentur. Quocirca ſupra diuerſorum Pontificum, & conciliorum deſuper editas conſtitutiones, & ordinationes poſuimus: quibus & hanc Eutychiani papæ addendam putauimus[b]: Magnum malum ebrietatis, vnde omnia vitia pullulãt Chriſtianis, modis omnibus cauere præcipimus. Qui autem hoc vitare noluerit, excommunicandum eſſe decreuimus, vſque ad congruam emendationem. Eſtq; eadem conſtitutio renouata in concilio Magũtiaco primo cap. 46.

a ſeſſ. 22. de reſ. cap. 1.

b Iuo in decret. par. 13. cap. 70. & Burchar. lib. 14. decret. cap. 2.

In concilio verò Treuirenſi inſigne quoque ſuper ebrietate emanauit ſtatutum[c]: Ebrietas, vt palam eſt, inſignium flagitiorũ incitatrix, ac ſcaturigo, quæ in comeſſationibus & cõuenticulis dominatur, eccleſiaſticum gradum ſumma cum turpitudine paſſim infamauit. Quod perpendẽs R.mus Dominus noſter, quàm tetrum & abominabile ſit, tum in profanis, tum in ſacerdotibus vitium, quamque periculoſum, rixis nimirum, cædibus, atque vulneribus ſcatens, quod confeſſionum arcana ſæpe effutit, iudicium mentemque peruertit, in quaſcumque denique libidines pecudis inſtar ratione priuatum impellit, atque exagitat; ideo huic fœditati deditos eccleſiarum miniſtros R.ma illius paternitas vna cum præſenti Synodo ab officiis, curis, & eccleſiæ muneribus remouendos decernit. Quid enim inhoneſtius, quàm vino aſſiduè madidos eiuſmodi helluones animarum curę præeſſe, de quibus Propheta dicit[d]: Vę ſacerdoti, & prophetæ præ ebrietate erranti, & nunquã iudicium aſpicieñti. Formidabilem namque in eo ſtatuit pœnam euangelica tuba[e], niſi Ioële propheta[f] monente fleuerint atque vlulauerint, ex inopinato diuidendi

c an. Dom. 1548. cap. 1.

Ebrietas eccleſiaſticum gradũ turpiter infamauit.

d Iſaiæ 28.

e Luc. 21.
f Ioel. 1.

dendi à ſobriis, vt cum hypocritis exitij, æternæque damnationis partem ſortiatur. Quare ad ſobrietatem, cùm omnes, tum præcipuè eccleſiæ ſeruos, qui luminaria mundi, & ſal terræ ſunt, vnà cum Paulo R.ma illius paternitas hortatur, vtque temulentiam, in qua luxus eſt, deuitent obnixè precatur. Cæterum qui turpiter illi vitio indulgent immorigeri, ab officiis, & beneficiis, vt dictum eſt, eccleſiaſtica cenſura & Synodi auctoritate primùm ſuſpendit: Deinde ſi etiam impudenter deteſtandæ conſuetudini, ac dictu pariter & viſu fœdiſſimæ diutius inhęſerint, omnibus honorum gradibus exutos, ad quadrupedum ſortem, quæ natura prona atque vētri obedientia finxit, maioribus ſupplicciis affectos ſtatuit abijciendos. Quæ autem à Confeſſariis iniungenda ſit ebrioſis pœnitentia, alibi à nobis dictum eſt.[a] *Inſignis contra ebrioſos pœna.*

[a] *in ſpecul. de malor. hor. tēp. cauſ. et remed. lib. 3. cap. 10.*

Anne dies Dominicos, & Sanctorum feſta epulis ac ſymposiis decorare & celebrare liceat? C A P. X I.

ETSI ad propoſitam quæſtionem, ſobrietatis, pietatis, ac veræ honeſtatis amatoribus, & cultoribus per præmiſſa ſatis reſponſum eſſe arbitramur, tamen, quia fortè quiſpiā poſſet obijcere, ſcriptum eſſe[b]; Epulaberis in feſtiuitate tua; & D. Clemētem martyrē ac pontificem declaraſſe[c], illum peccato obnoxium, qui in die feſto Domini mœſtitiam præ ſe fert, eo quod per huiuſmodi dies exhilarari oporteat; Ad ſingula quid ſancti Patres reſponderint, huc producemus. Et primò præfatus Clemēs introducens Apoſtolos ſuam ad Deū orationem fundentes, hæc illos refert dixiſſe verba[d]: Domine omnipotens, mundum per Chriſtū condidiſti, & Sabbatum propter id inſtituiſti, quoniam in eo quieuiſti ab operibus, in meditationem tuarum legum, feſtaque præcepiſti in lætitiam noſtrarum animarum, vt memoriam recoleremus creatæ à te ſapientiæ: quemadmodum propter nos naſci voluit ex muliere, apparuit in vita, demonſtrans ſe in baptiſmo, quod Deus & homo erat, qui pro nobis paſſus eſt tua permiſſione, & mortuus, atque tua potentia ſuſcitatus, ideo reſurrectionis feſtum celebrantes, in Dominica lætamur, propter eum, qui vicit mortem, donauit vitam, & immortali- *Cur dies Dominici & feſta inſtituta.*

[b] *Deutero. 16.*

[c] *Lib. 5 conſt. apoſt. cap. vlt.*

[d] *lib. 7. conſt apoſtol. cap. 36.*

O tatem:

tatem: per quem acceſſerunt gentes ad ipſum in populum magnum, verum Iſraëlem, Deo charum. Tu enim Domine etiam Patres noſtros de terra AEgypti eduxiſti; Sabbatum eos ſeruare iuſſiſti, non vt anſam ceſſandi eis dares, ſed vt occaſionem pietatis haberent; ſcilicet, vt potentiam tuam agnoſcerent, & mala vitarent: quaſi ſacris quibuſdam cancellis eos aſtringens, vt ne ſermonem quidem iratum in die Sabbati de ore ſuo quiſquã vellet emittere. Dies verò Dominicus, cùm demonſtret nobis ipſum mediatorem, legiſlatorem, reſurrectionis auctorem, primogenitum omnis creaturæ, Deum verbum, & hominem, natum de Maria ſine congreſſu viri, conuerſatum ſanctè, crucifixum pro nobis ſub Pontio Pilato, & mortuum ac ſuſcitatum à mortuis, meritò vt Dominicus præcipitur, vt tibi Domine pro iis omnibus gratiarum actio offeratur: ea eſt enim à te collata gratia, quæ ſua magnitudine omnia beneficia obſcurat.

a in Hom. de eleemoſyna.

Huic Apoſtolorum ſententiæ & orationi ſubſcribẽs D. Ioannes Chryſoſtomus [a], & de Sabbato verba faciens: Tum, inquit, à labore omni ceſſatur, relaxationeq́ue & feriis alacrior fit animus. Et quod multo maius eſt, innumeris eo die bonis potiti ſumus. Nam eo die deſtructus eſt infernus, extinctũ maledictum, diſparuit peccatum, confractæ inferorum portæ, captiuus factus eſt diabolus, diuturnum bellum diremptum, conciliati Deo homines, noſtrumq́ue genus ad priſtinam, imo ad maiorem rediit dignitatem, viditq́ue, ſed inopinatum, & admirabile illud ſpectaculum, quod homo factus eſt immortalis. Hæc omnia volens ipſe nobis in memoriã referre, diem illum in medium attulit, ipſum in aduocatum aſſumens, qui vnicuique diceret: Cogita homo, quanta & qualia bona accepiſti hoc die, quantis malis es liberatus. Qualis eras antea, qualis poſtea factus es.

Dies Dominicus quomodo venerandus.

Spirituali autem honore hunc diem venerari oportet, non conuiuando, non vinum profundendo, non ebrietati, choreiſque vacando, ſed indigentes fratres liberalitate facili iuuando. Quę dico, non vt laudetis tantùm, ſed vt vos quoque imitemini. Faciamus itaque ſicut Paulus præſcripſit, & die Dominico vnuſquiſque noſtrum domi opes Dominicas reponat; fiatq́; ex hoc lex & con-

& conſuetudo immutabilis; nec dubito poſthac non fore opus adhortatione, vel conſilio. Nequaquam enim tam efficax eſt adhortatio & ſermo, vt cõſuetudo tempore firmata. Statuamus igitur hoc, vt Dominico die aliquid in ſubſidium pauperum repõnamus, neque legẽ poſtea tranſgrediamur, etiam quantacunque vrgeat neceſſitas. Obediamus, & faciamus etiam nos ita, vt cum priuatis ſint & ſacræ opes in domibus noſtris repoſitæ, futurumque vt per eas etiam priuatę conſeruentur. Quemadmodũ ſi opes ſubditorum in regiis promptuariis conſeruentur, per illas etiam regiæ ſecuriores ſunt; ita certè & in domo tua ſi pauperũ opes repoſueris, & Dominico die collegeris, etiã tuæ ſecuriores erunt. Erisq; diſpenſator opum illarũ à Paulo ordinatus.

D. verò Auguſtinus explicans[a], quomodo dies Dominicus, & Sanctorum feſta celebrari debeãt; Sciendum eſt, inquit, fratres chariſſimi, quod ideo à ſanctis Patribus noſtris conſtitutum eſt Chriſtianis, & mandatum, vt in ſolennitatibus Sanctorum, & maximè in Dominicis diebus, otium haberent, & à terreno negotio vacarent, vt paratiores, & prõptiores eſſent ad diuinũ cultum, cùm non haberẽt, quod eos inde retardaret incommodum, relinquerentq; eo tempore terrenã ſolicitudinem, quò facilius poſſent Dei intendere voluntati. Inde ipſe Dominus per prophetam dicit[b]: Vacate & videte, quoniam ego ſum Deus. At hi, qui diuerſis curis ac negotiis implicati, hanc ſententiam Dei ſpernunt, & diuinæ contemplationi vacare nolunt, timeo quod in futuro iudicio illis ianuam Domini pulſantibus, atque aperiri poſcentibus, Dominus reſpondeat; Amen dico vobis, neſcio vos. Diſcedite à me omnes, qui operamini iniquitatem[c]. Et qui modò Deum quærere negligũt, ab ipſo tunc reſpuantur. Idcirco fratres, non ſit vobis moleſtum, in Dominicis diebus, & in natalitiis Sanctorũ, diuino ſtudere cultui. Dominicũ ergo diem Apoſtoli & Apoſtolici viri ideo religioſa ſolennitate habendũ ſanxerũt, quia in eodẽ Redẽptor noſter à mortuis reſurrexit. Quiq; ideo Dominicus appellatur, vt in eo à terrenis operibus, vel mũdi illecebris abſtinẽtes, tãtùm diuinis cultibus ſeruiamus; dãtes ſcilicet diei huic honorẽ et

a *ſerm. 251. de tempo.*

b *Pſal. 45.*

c *Matth. 7. Luc. 13.*

Cur dies Dominicus ex Apoſtolorum inſtitutione celebretur.

reuerentiam propter ſpem reſurrectionis noſtræ, quam habemus in illa.

a ſerm.6.

D. verò Ambroſius[a] docens quibus epulis & compotationibus Sanctorum feſta colenda ſint: Dicite, inquit, mihi ſi non dolendum fuerit hoc peccatum, ſic vos ſalutis immemores tunc fuiſſe, vt beatiſſimis apoſtolis Petro & Paulo honorificentiam minimè reddideritis, cùm ipſos eſſe ſciatis Doctores gentium, authores martyrum, principes ſacerdotum, nec volueritis eorum natalem nobiſcum feſtiuiſſimum celebrare, atque illic cæleſti intereſſe conuiuio, in quo pro martyrum tanta lætitia, ſubſtantiam vitæ ipſe nobis Dominus miniſtrauit. Vultis autem ſcire quantis bonis fraudati fueritis; interrogate, fratres, qui tunc mecum pariter adfuerunt, quàm refecti à Dominica menſa diſceſſerint, vel quales ſecum domũ ſpirituales diuitias reportauerint. Igitur fratres, quotieſcunque martyrum memoriam celebramus, prætermiſſis omnibus ſeculi actionibus, ſine aliqua dubitatione concurrere debemus, reddere illis honorificentiam, qui nobis ſalutem profuſione ſui ſanguinis pepererint, qui tam ſacrata hoſtia pro noſtra propitiatione Domino ſunt oblati, præſertim cùm dicat ad Sanctos ſuos omnipotens Deus: Qui vos honorat me honorat; & qui vos ſpernit, me ſpernit. Quiſquis ergo honorat martyres, honorat & Chriſtum; & qui ſpernit Sanctos, ſpernit & Dominum. Quinimo noſtri tantùm cauſa profectus, Sanctorum celebramus memoriam, vt D. Baſilius ſentit[b], Non enim noſtris indigent laudibus ornari, ſed nos ipſorum vitæ hiſtoria & commemoratione, imitationis gratia indigemus. Quemadmodum enim ex igne naturaliter emicat ſplendor; ex vnguento quoque præſtanti diffunditur odor: ſic è Sanctorum commemoratione geſtorũ ad omnes prouenit vtilitas. Sanctus Apollonius referẽte Gratiano[c], die Dominica nihil aliud agendum eſſe declarauit, niſi Deo vacãdum, nullam operationem in illa die ſancta agendam, niſi tantùm hymnis & pſalmis, & canticis ſpiritualibus diẽ illam tranſigendam.

Cuiuſmodi epulis & diuitiis Sanctorum natalitia celebranda ſint.

Matt.10. Mar. 9. Luc.10.

b in Hom. de Gordio martyre.

Sunt inſuper diuerſa concilia[d], quæ ſtatuerunt diem Dominicum, & Sanctorum natalitia ſeu feſta nõ comeſſatio-

c in c. ieiunia. de conſec. diſt.3.

d concil. Matiſco. 2. cap.1. Maguntì. ſub Carolo Magno, cap.36.37. Triburienſe ſub Arnulpho Imp. cap.35.

eſſationibus,& compotationibus,ſed omni cum honore, pietate,deuotione,& ſobrietate veneranda,precibus & orationibus non ſine lachrymis inſiſtẽdum totis illis diebus, oculis manibusq́ue ad Deum ſemper expanſis. Dn. Albinus Flaccus Alcuinus,Caroli Magni Imp. pręceptor quæſtionem tractans, cur Sanctorũ dies,quibus ab hoc ſeculo tranſierunt, ſummis laudibus & magna recolamus alacritate, inter alia dicit [a]; Mos eccleſiaſticus obtinuit, dies illos non funebres, ſed natalitios appellare. Iure enim naſci dicuntur,qui de preſſuris huius mundi tanquam de anguſtiis cuiuſdam arctiſſimi ventris, ad illam ſpatioſiſſimam & lucidiſſimam cæleſtis habitationis emittũtur latitudinem Si ergo nos eorum fratres eſſe pia ſumimus, quos ita glorificatos adſpicimus,dignum eſt eorum felicitati congratulemur,& eorum lætitiæ collætemur; fratrum noſtrorũ gloriæ congaudeamus; eorumq́ue triumphis, quibus per diuinum auxilium diabolum vicerunt & ſeculũ, dignis laudibus cæleſtes eorum natales debita alacritate veneremur. Nam ſi eos lugubriter, aut cum mœrore tranſigamus, duplici redarguemur errore,quia videmur aut non credere eos ad gloriam tranſiſſe,& ideo quaſi mortuos lugere: aut ſi ſcimus eos felicitati donatos, & non congratulemur, gloriæ illorum inuidere conuincimur. Et cùm antiquos natalitia ſua, vel ſuorũ affinium, quibus in hanc miſeram effuſi ſunt vitam, tanta alacritate inuenimus celebraſſe, vt in his etiam omni corporeæ voluptati licenter operam darent: quantò nos ſpirituali hilaritate ſanctorum Patrum natalitia cõuenit celebrare; quibus non ad miſerias naſcuntur,ſed de miſeriis ad gaudia tranſierunt, ſine fine poſſidenda. Non nos corporalibus illecebris reſoluentes,vt faciebant pagani, verùm canticis ſpiritualibus, hymniſq́ue cæleſtibus in Chriſto tripudiantes,vt Chriſtiani. Quamuis non denegemus etiam corporaliter aliquantulum remiſſiùs quam cæteris diebus eſſe viuendum, propter quoſdam (vt reor) hebetiores(inter quos Dominos canonicos & alios eccleſiaſticos non arbitror numerandos) qui nihil putant eſſe feſtiuum, niſi quod viderint corporali delectatione mellitum. Sanè,quia Sanctos eoſdem ad hanc,

a *in lib. de diuin. offic. tit De feria ſexta, quæ & paraſceue.*

quam diximus felicitatem, per afflictionem non ignoramus perueniſſe temporalē, neceſſe eſt, vt ſicut æternæ eorum congaudemus lætitię: ſic temporali quoque illorum compatiamur anguſtiæ: quatenus per omnia eorū ſequentes veſtigia, ad eadē illis intercedentibus mereamur pertingere gaudia. Ad quod ſignandum præcedentibus eadem natalitia diebus, quas vulgò vigilias eorū appellamus, ſolito parciùs veſcentes, eadem ſolennia debitis ieiuniorum obſequiis, & maceratione carnis deuotè præuenimus, vt per pridianam purificati abſtinentiam, dignius celebremus ſequentis feſti lætitiam.

Vigiliæ Sāctorum cur inſtitutæ.

Cæterùm dato, & conceſſo, etiam inter eccleſiaſticos hebetiores eſſe, quibus permittēdum videatur, vt feſtis diebus aliquantulum remiſſius, & hilarius bibant & comedant, quàm cæteris diebus, attamē nequaquā tolerandum arbitramur, vt in Sanctorū nomine, vel honore hauſtus ſeu potus æquales ſibi mutuò propinent, & ad epotādum obligent, ac inuitos importunitate ſua cogant: tales enim etiā ſi laici ſint, cēſore D. Auguſtino [a], grauiſſimam Sanctis iniuriam irrogāt, & ſacrorum canonum [b] violatores ſunt. Ab illis verò Sanctorum in veritate gaudia feſtiua celebrantur, qui ipſorum exēpla virtutum, ſcilicet ſobrietatis, abſtinētiæ, pietatis, continentiæ & ſimiliū ſequuntur. Solennitates enim Sanctorum exhortationes ad ſanctitatē illorū ſunt: vt imitari non pigeat, quos celebrare delectat. Sed nos volumus gaudere cum Sāctis, & eorū virtutes nolumus imitari. Qui verò illos in quantum potuerit noluerit imitari, ad eorum beatitudinem non poterit peruenire. Sed dicet aliquis: Quis eſt, qui poſſit beatorū martyrum veſtigia ſequi? Huic nos cum D. Auguſtino [c] reſpōdemus; Quod non ſolùm martyres, ſed & ipſum Dominū, cum ipſius adiutorio, ſi volumus, poſſumus imitari. Audite nō me, ſed ipſum Dominū generi humano clamantē [d]: Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde. Audite & B. Petrum Apoſtolū admonentē: Chriſtus pro nobis paſſus eſt, nobis relinquens exemplum, vt ſequamur veſtigia eius [e]. Vel ſi illius & aliorū martyrum in paſſionibus & tribulationibus veſtigia ſequi nolumus, alias eorum in confeſſione ſequamur virtutes, vt ſi non martyres, ſaltē moriamur

An in Sanctorū nomine vel honore alteri propinare liceat.

a *ſerm. 232. de temp.*

b *c. nullus preſbyterorū. diſt. 44.*

c *ſerm. 47. de Sanctis.*

d *Matth. 11. c. qui ſut. 2. q. 6.*

e *1. Petri 2. c. cum Marthæ. de celebr. miſſ.*

moriamur confeſſores. Et cùm manifeſtum ſit, ſicut D. Bernardus ait [a], Sanctorũ ſolẽnitates ad animas magis, quàm ad corpora pertinere, dignum eſt, vt prius anima ſatietur, quòd hæc portio ſine dubitatione, & ſine comparatione ſit potior: & quę animarum ſunt, animæ plus acceptant, quippe naturali quadam eis cognatione coniunctæ. Quibus propterea quoque Sancti iſti cõpatiuntur amplius; propterea magis deſiderãt animarũ bona, & plus earũ refectionibus delectãtur; quoniã & ipſi ſimiles nobis fuêre paſſibiles, & ipſi peregrinationis huius & exilij miſerabilis deplorauêre moleſtias; & ipſi graue huius corporis onus, et tumultus ſeculi, & tẽtationes experti ſunt inimici. Nulli itaq; dubiũ quin gratior eis ſit, & multo acceptabilior illa feſtiuitas, qua intenditur epulis animarũ, quã ſit ea, quæ celebratur à ſecularibus curã carnis perficientibus in deſideriis voluptatũ.

[a] in ſerm. 1. de feſto omnium Sanctor.

Quocirca diabolica fraude ineſcati ac decepti nobis vidẽtur, qui nunc in honorem quaſi Sanctorum, eorum occurrentibus feſtis, comeſſationes, & cõpotationes agunt, perinde ac ſi Sancti illis genio indulgẽtes Deo placuiſſent, & iam potatorum & comeſſatorũ patroni eſſent. Atque hoc modo, prô dolor, ab eccleſiæ cãtoribus ſeu muſicis ſanctę Cæciliæ feſtũ celebratur; quos cuperẽ tunc orationis eſſe memores, quã pia mater Eccleſia in illius honorem Deo canit, dicens: Deus, qui nos annua beatæ Cæciliæ virginis & martyris tuæ ſolennitate lætificas: da vt quam veneramur officio, etiam piæ conuerſationis ſequamur exemplo. Si Deum hac oratione deprecamur, vt S. Cæciliam, quam veneramur officio ipſius feſto occurrente, piæ conuerſationis ſequamur exemplo, an ne iſtud fieri debere comeſſationibus, & ebrietatibus ſancti Patres docuerunt? Quinimo ab his accepimus, quod ipſa cilicio & ieiuniis membra ſua domuerit, & Deum aſſiduis gemitibus exorauerit: & cantantibus organis in die nuptiarum ſuarum, non laſciuè ac petulanter, vt nunc fit, cum ſuo ſponſo Valeriano tripudiabat, ſed in corde ſuo ſoli Domino decantabat, dicens: Fiat Domine cor meum, & corpus meum immaculatum, vt non confundar. Ipſa ſemper euangelium Chriſti gerebat in pectore: & neque

diebus, neque noctibus vacabat à colloquiis diuinis, & oratione. O vtinam omnes cantores & eccleſiaſtici huiuſmodi piæ conuerſationis exemplo S. Cæciliam, quam patronam ſibi conſtituunt, ſequerentur. Sed eheu eò cæcitatis ac dementiæ iam multi deuenerunt, vt illius feſtiuitatem non cilicio & ieiuniis, ſed comeſſationibus, ebrietatibus, tripudiis, laſciuis ac impudicis cantilenis inter epulas venerandam putent, ad omnem nequitiam ac laſciuiam propēſiores, quàm ad vitæ emendationem, ieiunia & orationes. Atque hunc ferè in modum omnes artifices ac opifices aliquē Sanctorum in patronum ſibi delegerunt colendum. Ita vt huiuſmodi cultu ac ritu ad ethniciſmum ſeu atheiſmum relabi videamur. De talibus Sanctorum cultoribus D. Auguſtinus ſcribens [a]: Comeſſationes, inquit, & ebrietates ita conceſſæ & licitæ putantur, vt in honorem beatiſſimorum martyrum non ſolùm per ſolennes dies (quod ipſum quis non lugendum videat, qui hæc non carneis oculis inſpicit) ſed etiam quotidie celebrentur. Quæ fœditas ſi tantùm flagitioſa, & nō etiam ſacrilega eſſet, quibuſcumque tolerantiæ viribus ſuſtentandam putaremus. Et idem Auguſtinus alibi [b]: Qui ſe in memoriis martyrum inebriant, quomodo à nobis approbari poſſunt, cùm ea etiam ſi in domibus ſuis id faciant, ſana doctrina condemnet? Alia eſt diſciplina Chriſtianorum, alia luxuria vinolentorū, vel error infirmorum. D. verò Io. Chryſoſtomus contra eos, qui poſt hymnos ſacros, & diuina myſteria Deo eiusque Sanctis celebrata ſe inebriant, verba faciens [c]: Orationum, ait, tempus eſt, non ebrietatis, & quidem ſemper, maximè autem in ſolennitatibus: ſolennitas enim propterea inſtituta eſt, non vt turpiter viuamus, neque vt peccatis abundemus, ſed præſentia tollamus. Audiſti hymnos ſacros, vidiſti nuptias ſpirituales, in regia menſa diſcubuiſti, impletus es Spiritu ſancto, ſimul cum Cherubim in choreis fuiſti, ſocius factus es ſupernis poteſtatibus. Noli tantam lætitiam abiicere: noli theſaurum effundere; noli te ebrietati dedere, quæ anxietatis mater eſt, diaboli lætitia innumera pariens mala: hinc enim morti ſimilis ſomnus, hinc grauedo capitis, hinc morbi, & obliuio, & mortis imago.

a *epiſt. 64. ad Aurelium. & c. comeſſationes. diſt. 44.*

b *lib. 20. cōtra Fauſtū cap. 21.*

c *Hom. 27. in epiſt. 1. ad Corinth.*

Ebrietas anxietatis mater, & diaboli lætitia.

imago. Præterea ne amico quidem vellem, vt ebrius obuiam fieret. Cùm autem Chriſtum intus habeas, audes, quæſo, tantum vini ingurgitare? Sed delicias amas. Igitur ab ebrietate ceſſa: etenim ego te in deliciis eſſe volo, ſed in veris, quæ nunquã langueſcunt. Quæ igitur veræ deliciæ ſunt, quę ſemper florent? Voca ad prandiũ Chriſtum, participem rerum tuarum facias, vel ſuarum potius; hoc immẽſam habet voluptatem, & ſemper florentem. Verùm ſenſibilia nõ huiuſmodi ſunt, ſed ſimul & apparent, & abolentur; & qui in deliciis eſt, nihil melius ſe habet, quàm qui in nullis eſt deliciis; imo peius. Ille enim tanquam in portu ſedet, hic tanquam in fluctibus & morborum obſidionibus, tãtum æſtum ferre minimè poteſt. Si ergo ſententia ſanctorum Doctorum præfatæ comeſſationes laicis damnabiles ſunt, multo magis eccleſiaſticis ad gehennam imputantur.[a] *Veræ deliciæ.*

a c. fi. diſt. 44.

Si quis verò dixerit, inueteratam conſuetudinẽ non poſſe, aut admodum difficulter, relinqui. Hoc ipſum etiam nos fatemur cum D. Io. Chryſoſtomo[b], adeo fortis eſt conſuetudo mala, vt, licet res peſſima ac turpiſſima ſit, ſtatim abijci non poſſit, nec tempore breui, niſi vi incidatur, ac deijciatur. Quod fiet, ſi publico edicto ſeu ſtatuto ſub graui pœna vel mulcta inhibeantur prædictæ comeſſandi ac compotandi conſuetudines. Nam vbi eſt timor, facile ſoluitur conſuetudo, etiam ſi valde diuturna ſit, & neceſſaria[c]. Tamen ſi voluerimus prudentes eſſe, & noſtræ ſalutis curam habere, poſſumus noſtra ſponte, & nulla pœna coacti, à mala cõſuetudine deſiſtere, & in bonam conſuetudinem nos reducere: & ſic poſteris noſtris non paruam dabimus occaſionem eadem imitandi, & accipiemus etiam nos mercedem eorum quæ ab his bene agentur. Nam qui initium bonę viæ præbuerit, hic author eſt eorum, quę & ab aliis fiũt, & duplicem recipiet mercedem: tam pro his quæ ipſe rectè facit, quàm quibus alios in optimã illam induxit viuendi rationem[d]. Dolendum profectò, eò rediiſſe Chriſtianorum mores, & præſertim clericorũ, vt quàm olim ex religionis commodo ac profectu erat feſta inſtituere, tam nunc præſtare ferè videatur, eadem antiquare, & abrogare, cùm magna pars Chriſtianorum

b Hom. 3. de pœnit. & lib. 3. aduerſ. vitup. vitæ mo.

c Chryſoſt. ad popul. Hom. 7. 14. & 28.

d Chryſoſt. Hom. 56. in Geneſim.

otium iſtud feſtorum, non ad orandum, non ad ſacra diuina, & verbum Dei audiendum, aliaq́; pia & ſancta legendum vel meditandum (cuius rei cauſa datum eſt) ſed ad omnifariam bonorum morum corruptelam augendam, in dies magis magiſq́ue impudenter cõſumat, dictitans ſe id animi gratia facere, quaſi planè idem ſentiens cum Platone, qui ob illud ipſum, Deum eiuſmodi feſta ſacra inſtituiſſe aiebat [a]: Atque ita bellè ethnicos perinde in hac re, vt in multis aliis imitamur. Quod, tantum abſuit, vt maiores noſtri fecerint, vt etiam illud ipſum audacter eiſdē ethnicis vitio dederint, teſte Tertulliano [b], qui de Cæſarum ſolennibus factis ſcribens; Propterea, inquit, publici hoſtes Chriſtiani, quia Imperatoribus neque vanos, neque mentientes, neque temerarios honores dicant. Grande videlicet officium, focos & choros in publicum educere, vicatim epulari, ciuitatem tabernæ habitu abolefacere, vino lutum cogere, catervatim curſitare ad iniurias, ad impudētias, ad libidinis illecebras, ſiccine exprimitur publicum gaudiū per publicum dedecus? hæccine ſolennes dies principum decent, quę alios dies non decent? Qui obſeruant diſciplinam de Cæſaris reſpectu, ij eam propter Cæſarem deſerunt, & malorum morum licentia pietas erit; occaſio luxuriæ religio deputabitur. O nos meritò damnandos, cur enim vota & gaudia Cæſarū caſti, & ſobrij, & probi expungimus? cur die lęto non laureis poſtes obūbramus? nec lucernis diem infringimus? honeſta res, & ſolennitate publica exigente inducere domui tuæ habitū alicuius noui lupanaris, &c. Non putauit Tertullianus futurū, vt prædicta in noſtros Chriſtianos aliquādo caderēt, qui hoc producto loco ethnicos deridet, & tamē, eheu, venit tēpus, quod illos potius Cæſarū, quā Chriſti & Sanctorū eius feſta celebrare cōſpiciamus. Faxit igitur Deus, vt Pōtifices & Epiſcopi noſtri tandē illa priſtino ſuo vigori, obſeruationi, ac venerationi reſtituāt.

a *vt refert Polyd. lib. 6. de ver. inuent. cap. 8.*

b *in apologet. aduerſ. gentes cap. 35.*

Vtrum dies noſtros natales comeſſationibus & compotationibus celebrare non poſſimus? CAP. XII.

SI quis verò interroget, an dies noſtros natales non poſſimus comeſſationibus & cõpotationibus celebrare? huic reſpondendū putamus; quod cùm comeſſationes

eſſationes & compotationes iure diuino[a] & humano[b] non ſolùm clericis, ſed etiam laicis prohibitæ ſint, illis natales celebrari non poſſe conſequitur. Deinde quia conſuetudo iſta celebrandi natales, ab ethnicis ad nos traducta videtur; qui ſacris, pulte, fritillo, mere, libis, floribus & thure Genio oblatis, necnon oppiparis, ac lautis conuiuiis non ſine luxu illos colere ſolent[c]. idcirco ne hos imitari cenſeamur, ne conuiuiis quidem ſolito lautioribus natalitia noſtra eſſe colenda exiſtimarem, maximè hoc miſero & calamitoſo tempore: quo multi exules, vel inter hæreticos degentes cũ beato Iob[d] exclamãt: Pereat dies, in qua natus ſum: dies ille vertatur in tenebras: Non requirat eum Deus deſuper, & non illuſtretur lumine. Obſcurent eum tenebræ, & vmbra mortis. Occupet eũ caligo, & inuoluatur amaritudine. Non cõputetur in diebus anni, nec numeretur in menſibus. Quare non in vulua mortuus ſum? quare egreſſus ex vtero non ſtatim perij? quare exceptus genibus? cur lactatus vberibus? Nunc enim dormiẽs ſilerẽ, & ſomno meo requieſcerem cum Regibus & conſulibus terræ. Quare miſero data eſt lux. & vita iis qui in amaritudine animæ ſunt? Qui expectant mortẽ & non venit? Antequam comedam ſuſpiro, & quaſi inundantes aquę, ſic rugitus meus, &c. his ſimilia. Quem locum Iob D. Ambroſius explicãs[e]: Conqueritur, inquit, de illa hora inſperata, vnde in tantã lapſus eſt miſeriam. Nam cognouerat, naſci malorum omniũ eſſe principiũ: & ideo diẽ, qua natus eſt, perire optauit, vt tolleretur origo incommodorum: & optauit perire diem generationis ſuæ, vt diem reſurrectionis acciperet. Et ne quis putet omnes ethnicos in ea fuiſſe ſententia, vt diem ſuum natalem præſcripto modo colerent, eũque morti præferrent, adferam quid Cicero hac de re ſcribat[f]: Iudicauiſſe Deum dicũt, & eum quidem Deum, cui reliqui dij cõceſſiſſent, vt præter cęteros diuinaret, mortem eſſe optimum homini. Fertur etiam de Sileno fabella quædam: qui cùm à Mida captus eſſet, hoc ei muneris pro ſua miſſione dediſſe ſcribitur: docuiſſe Regem, non naſci homini longè optimum eſſe: proximum autem, quàm primùm mori. qua eſt vſus ſententia in Creſphonte Euripides.

Nam

a *Deut. 21. Prouerb. 23. & 28. Rom. 13. & 1. Petri 4.*

b *c. 1. c. comeſſationes. c. non oportet. & c. fin. diſt. 44. c. à crapula. de vita & hon. cler.*

c *Alex. ab Alexand. Genial. dier. lib. 2. cap. 22. Polyd. de rer. inuent. lib. 6. cap. 7.*

d *Iob 3. cap.*

e *in tract. de reſurrectio.*

f *lib. 1. Tuſcul. quaſt.*

Nam nos decebat cœtus celebrantes, domum
Lugere, vbi eſſet aliquis in lucem editus,
Humanæ vitæ varia reputantes mala:
At, qui labores morte finiſſet graueis,
Omnes amicos laude & lætitia exequi.

Claræ verò mortes pro patria oppetitæ, nō ſolùm glorio æ rhetoribus,ſed etiam beatæ videri ſolēt. Quę cùm ita ſint,magna tamen eloquentia eſt vtendum, atq; ita velut ſuperiore è loco concionādum,vt homines mortem vel optare incipiant,vel certè timere deſiſtāt. Nam ſi ſupremus ille dies non extinctionem, ſed cōmutationem adferti loci, quid optabilius? ſin autem perimit, ac delet omnino,quid melius,quàm in mediis vitæ laboribus obdormiſcere. Nos verò,ſi quid tale acciderit, vt à Deo denuntiatum videatur, vt exeamus è vita, læti & agentes gratias pareamus, emittique nos è cuſtodia,& leuari vinculis arbitremur, vt aut in æternam, & planè in noſtram domum remigremus, aut omni ſenſu, moleſtiaque careamus. Sin autem nihil denuntiabitur, eo tamen ſimus animo, vt horribilē eum diem aliis,nobis fauſtum putemus: nihilque in malis ducamus,quod ſit vel à diis immortalibus, vel à natura parente omnium conſtitutū: non enim temerè,nec fortuitò ſati & creati ſumus:ſed profectò fuit quædam vis,quæ generi conſuleret humano: nec id gigneret aut aleret,quod cùm exantlauiſſet omnes labores,tum incideret in mortis malum ſempiternum: portum potius paratum nobis, & perfugium putemus,quò vtinam velis paſſis peruehi liceat. Sin reflantibus ventis reiiciemur, tamen eodem paulò tardius referamur neceſſe eſt. Quod autem omnibus neceſſe eſt, id ne miſerum eſſe vni poteſt? hactenus Cicero. Adhæc,nónne & ipſe Sapiēs dixit[a],diem mortis meliorem die natiuitatis? In hac opinione videntur & Thraces fuiſſe, quibus mos erat in lucem editos lachrymis proſequi, mortuos conuiuiis & tripudiis[b]. Trauſi,edito infante propinqui circūſedentes cum ploratu commemorabant, quantum calamitatum illi eſſet perferēdum vitam ingreſſo: Contrà defunctum hominem cum luſu lætitiaque efferebār,recenſentes quantis malis ſubductus ſit[c]. Plinius ſecundus[d] collectis plurimis

a *Eccleſ. 7.*

b *Eraſ. in Chiliadib. adag. chil. 2. cent. 3. Prouerb. 49.*

c *Herodot. lib. 5 hiſt. Eraſ.*

d *in proœm. lib. 7. natur. hiſto.*

mis tum natiuitatis noſtræ periculis, tum vitæ incommodis, tandem cōcludit: Itaque multi extitère, qui non naſci optimum cenſerent, aut quàm ocyſſime aboleri. Quare quàm rectè nunc faciant Chriſtiani, qui non ſolùm diem natiuitatis, ſed etiã mortis, ſplendidis ac oppiparis conuiuiis, compotationibus, & aliis exceſſibus celebrant, aliorum eſto iudicium. Quæ ſi moderata eſſent, tolerabiliora viderentur, niſi in illis parochi aliiq; ſacerdotes ſæpe multa dicerent, facerent, & audirent, præſertim in natalitiis, quæ eorum ſtatui ac ordini non conueniunt.

Si quis verò dixerit clericos & alios Chriſtianos ſua natalitia agere, exēplo Seruatoris noſtri IESV Chriſti, & S. Ioannis Baptiſtæ, quorum natiuitates ſolennibus feſtis ſancta Eccleſia Catholica celebrat: Vtinã omnes Chriſtiani, & præcipuè clerici, ſuos natales ſic celebrarent, quemadmodum ſancti Patres ac Doctores docuerunt, Chriſti, & Ioan. Baptiſtæ natiuitates decorandas & celebrandas eſſe. Et vt è multis aliquot adferam, ac oſtendam quomodo illorum natiuitates coli debeant, in primis accipite quid D. Auguſtinus de Chriſti natiuitate ſermonem faciens, dicat [a]: Licet nos omni tempore bonis operibus ornatos ac ſplendidos eſſe conueniat, præcipuè tamen in die natalis Domini. Certè ſi te Rex terrenus, aut quicunque paterfamilias ad ſuum natalitium inuitaret, qualibus veſtimentis ſtuderes ornatus incedere, quàm nouis vel nitidis, quàm ſplendidis, quorum nec vetuſtas, nec vilitas, nec aliqua fœditas oculos inuitantis offenderet? Tali ergo ſtudio inquãtum præuales Chriſto auxiliante contende, vt diuerſis virtutum anima tua compoſita, ſimplicitatis gemmis, & ſobrietatis floribus adornata, ad ſolennitatē Regis æterni, id eſt, natalem Domini Saluatoris cum ſecura conſcientia procedat, caſtitate nitida, charitate ſplendida, eleēmoſynis candida. Ideo etiã ab omni inquinamento ante eius natalē multis diebus abſtinere debetis. Quotieſcunque natalem Domini, aut reliquas ſolennitates celebrare diſponitis, ebrietatem ante omnia fugite, iracundiæ quaſi beſtiæ crudeliſſimæ repugnate, odiũ velut venenum mortiferum de corde repellite, &c. D. verò Grego-

a *in Dominica 1. Aduent.*

b *Homil.8.* Gregorius a, Natus, inquit, in præſepio reclinatur, vt fideles omnes, videlicet ſancta animalia, carnis ſuæ frumento reficeret: ne ab æternę intelligentię pabulo ieiuna remanerent. Quid autem eſt quod vigilantibus paſtoribus angelus apparet, eoſque Dei claritas circumfulget, niſi quod illi præ cæteris videre ſublimia merentur, qui fidelibus gregibus præeſſe ſolicitè ſciunt? Dumque ipſi piè ſuper gregem vigilant, diuina ſuper eos gratia largius coruſcat. Curemus ergo, fratres chariſſimi, ne qua nos immunditia polluat, qui in æterna præſcientia & Dei ciues, & angelis eius æquales ſumus. Vendicemus moribus dignitatē noſtram, nulla nos luxuria inquinet, nulla nos turpis cogitatio accuſet, non malitia mentem mordeat, non inuidiæ rubigo conſumat, non elatio inflet, non ambitio per terrena oblectamēta dilatet, non ira inflammet. Dij etenim vocati ſunt homines. Defende ergò tibi, ô homo, contra vitia honorem Dei; quia propter te factus eſt Deus homo, qui viuit & regnat in ſecula ſeculorum, amen. Cur autem, & quomodo in natiuitate Domini nobis lætādum ſit, multis egregiis ſermonibus explicauit D. Leo Magnus, in quorum primo ſic ait: Saluator noſter, dilectiſſimi, hodie natus eſt, gaudeamus. Neque enim fas eſt locum eſſe triſtitiæ, vbi natalis eſt vitæ: quæ conſumpto mortalitatis timore ingerit nobis de præmiſſa æternitate lætitiam. Nullus ab huius alacritatis participatione ſecernitur: vna cunctis lætitiæ communis ratio eſt: quia Dominus noſter peccati, mortiſque deſtructor, ſicut nullum à reatu liberum reperit, ita pro liberandis omnibus venit. Exultet Sanctus, quia appropinquat ad palmam: gaudeat peccator, quia inuitatur ad veniam; animetur gentilis, quia vocatur ad vitam. Dei namque filius ſecūdum plenitudinem temporis, quam diuini cōſilij inſcrutabilis altitudo diſpoſuit reconciliandam auctori ſuo, naturam generis aſſumpſit humani; vt inuētor mortis diabolus per ipſam, quam vicerat, vinceretur. Agamus ergo, dilectiſſimi, gratias Deo Patri per filium eius in Spiritu ſancto, qui propter multam charitatem ſuam, qua dilexit nos, miſertus eſt noſtri; & cùm eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Chriſto, vt eſſemus in ipſo noua creatura, nouum-

nouumq́ue figmentum. Deponamus ergo veterem hominem cum actibus ſuis, & adepti participationem generationis Chriſti, carnis renũtiemus operibus. Agnoſce ô Chriſtiane dignitatem tuam, & diuinæ conſors factus naturæ, noli in veterem vilitatem degeneri conuerſatione recidere. Memento, cuius capitis & cuius corporis ſis mẽbium. Reminiſcere, quia erutus de poteſtate tenebrarum, trãſlatus es in Dei lumen, & regnũ. Per baptiſmatis ſacramentum, Spiritus ſancti factus es templum. Noli tãtum habitatorem prauis de te actibus effugare, & diaboli te iterum ſubijcere ſeruituti, &c.[a]

Pulchrè admodũ, & expreſsè inſtituti noſtri ſententiam a D. Bernardo confirmatam inueni, qui in aduentu Domini de ipſius natalis ſolennitate verba faciens[b]. Quantæ, inquit, inſaniæ, vt poſt tanti Regis aduentum, aliis quibuſlibet negotiis homines velint ſeu audeant occupari; & non magis omiſſis omnibus, ſoli eius cultui vacent, nec in eius præſentia cuiuſquam meminerint cæterorum? Quorum ſecularis eſt mens & vita, memoriam hanc etſi celebrant, ſine deuotione & affectione dies iſtos arida quadam conſuetudine obſeruãt. Denique, quod damnabilius eſt, ipſa quoque inæſtimabilis huius dignationis memoria datur in occaſionem carnis, vt videas eos tanta ſolicitudine diebus iſtis veſtium gloriam, ciborum parare delicias, ac ſi hæc & huiuſmodi quærat in natiuitate ſua Chriſtus; & ibi ſuſcipiatur dignius, vbi hæc accuratius exhibẽtur. Sed ipſum audi dicentem: Superbo oculo & inſatiabili corde, cum hoc non edebam: quid tanta ambitione veſtes paras in natalem meum? Deteſtor ego ſuperbiam, non amplector. Quid tanta ſolicitudine ciborum copias reponis in tempus illud? Damno ego carnis delicias, non accepto. Planè inſatiabilis es corde tanta parans; & ex tam longo: nam corpori vtique & pauciora ſufficerent, & quæ poſſent opportunius inueniri. Celebrans ergo aduentum meum, labiis me honoras, ſed cor tuum longè eſt à me. Non me colis, ſed Deus tuus venter eſt, & gloria in confuſione tibi. Infelix omnino, qui voluptatem corporis, & ſecularis colit gloriæ vanitatem. Beatus autem populus, cuius

a De hac Chriſti natiuitate lege Chryſoſt. Hom. & oratio. de B. Philogonio. Cypria. de eadẽ ſermo. Bernard. ſerm. de eadem & euſdẽ vigilia.

b in ſerm. 3. de aduent.

Pſal. 100.

cuius eſt Dominus Deus eius. Fratres nolite vos æmulari in malignantibus, neque zelaueris facientes iniquitatem. Intelligite magis in nouiſſima eorum, & compatimini eis ex animo,& orate pro eis,qui præoccupati ſunt in delicto. Hæc enim faciunt miſeri, quia ignorantiam Dei habent. Nam ſi cognouiſſent,nunquã Dominum gloriæ tanta aduerſum ſe inſania prouocarent.

Porrò, qui exemplo D. Ioannis Baptiſtæ ſe natales ſuos celebrare dicunt, audiant,quæſo, quid ipſis eorum patronus concionetur[a]: Ego vox elamantis in deſerto, dirigite ſeu parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius. Pœnitentiam agite,appropinquabit enim regnum cælorum. Genimina viperarum,quis oſtendit vobis fugere à ventura ira? facite ergo fructus dignos pœnitentia. Iam enim ſecuris ad radicem arboris poſita eſt. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Qui habet duas tunicas, det non habenti vnã: & qui habet eſcas,ſimiliter faciat. Multa quidem & alia exhortans euangelizabat populo. Ipſe autem Ioannes habebat veſtimentum de pilis camelorum,& zonam pelliceam circa lumbos ſuos. Eſca autem eius erat, locuſtæ & mel ſylueſtre. D. verò Io. Chryſoſt.ſuper præmiſſis egregium ſermonem faciens, inter alia inquit[b]; Venit Ioannes, nihil aliud faciens, quàm vt illos ad peccatorum ſuorum cognitionẽ trahat. Hoc illius etiam habitus ipſe oſtendit, qui vtique compunctioni, ac pœnitentiæ congruebat. Hoc ipſum quoque prædicationis eius verba declarant. Nihil enim aliud aiebat,quàm,facite fructus dignos pœnitẽtię. Erat illi impræparata menſa, & facilis amictus, & habitatio facilior amictu. Neque enim vel tecto indiguit ille vel lecto;non menſam vel aliqua huiuſmodi requiſiuit,ſed angelica quadam vita mortali in carne reſplenduit: Propterea etiam veſtimentum de pilis camelorum habuit,vt habitu quoque ipſo mundi contemptũ doceret: ſuadens cæteris nihil eum terra habere commune, ſed ad priorem nobilitatem reuerti. Quod quidẽ ipſe Chriſtus pro maxima prædicat laude virtutis[c]. Quid, inquit,exiiſtis videre in deſertum,hominem mollibus veſtimentis

a Mat.3. Luc.3. & Ioan.1. Iſa. 40.c.hæc autẽ. 23.q.4. Mar.1.

b Homil.10.in Matt. & 3. in oper. imperf.

c Matth.11.

ſtimentis indutum? Ecce qui mollibus veſtiuntur in domibus regum ſunt. Si verò ille in omni vitæ ratione munditiſſimus, cœloq; ipſo clarior, & prophetis celſior, quo nullus hominum maior fuit, quique tanta apud Deum familiaritate gaudebat, ad omnem tamē patientiam durabat laborum, ſatis altè deliciarū fluxa deſpiciens, atque ad omnem ſe vitæ rigorem coartās; quam nos ſatisfactionē adferre poterimus, qui poſt tot Chriſti beneficia, poſtque mille noſtrorum onera peccatorum, ne minimam quidem partem illius caſtigationis imitamur: ſed comeſſationibus, & potationibus dediti, ac peregrino odore fragrantes, vel potius fœtentes, nihilque à theatralibus feminis diſcrepantes, ac noſmetipſos eneruantes vndique, ac vndique relaxātes, in prædam diaboli præparamur. Hunc igitur etiam nos ſtudeamus imitari, & omnem luxuriam ac temulentiam relinquentes, ad precioſiorem vitam nos vndique coartemus. Abſiſtamus ab hac fluida, diſſolutaque vita. Nequeunt enim omnino, nequeunt aliquando in vnum & confeſſionis lachrymæ & corporis conuenire voluptas. Et hæc nos doceat beatus Ioānes, & cibo ſuo, & habitu, & habitaculo, &c. quæ licet pulcherrima breuitatis ſtudio omittenda duxi. Nunc quid D. Bernardus in illius natiuitate concionatus ſit, ſubijciam: Hic Ioannes, quo nullus maior in natis mulierum, innocentiſſimum illud corpus ſic caſtigat, ſic extenuat, ſic affligit: vos indui feſtinatis byſſo & purpura, & ſplendidè epulari? heu hic eſt præſentis totus honor diei, hæc Baptiſtæ reuerentia tota: hæc natiuitatis eius prophetata quondā lætitia eſt? Cuius enim memoriam agitis, ô nimis delicati cultores, cuius celebratis natalem? Nónne illius, qui in eremo fuit hirſutus veſte, confectus inedia? Quid exiſtis in deſertum videre filii Babylonis, arundinem vento agitatam? Quid igitur? hominē mollibus veſtitum? nutritum mollibus? In his nempe tota verſatur hæc veſtra celebritas, in popularis fauoris aura ſectanda: in gloria veſtium, & voluptate ciborum. Sed quid hæc ad Ioannem? Neque enim Ioannes fecit ſic, aut talibus vnquam potuit delectari. Multi, (ait angelus [a]) in natiuitate eius gaudebunt. Verum id quidem, multi in natiuitate eius a *Luc. 1.*

gaudent: & paganis ipſis(vt audiuimus)læta eſt & ſolennis. Illi celebrant quod ignorant, ſed non ita debuerunt Chriſtiani. Nunc verò & ipſi in hac B. Ioannis Baptiſtæ natiuitate gaudent, ſed vtinam de natiuitate, nõ de vanitate. Gaudemus intus, & non ſub ſole, ſed iuxta

a 2. Corint. 6. Apoſtolum [a], tanquam triſtes propter humilitatem & grauitatem: ſemper autem gaudẽtes propter internam conſolationem. Gaudeamus, dilectiſſimi, in natali B. Ioãnis, & gaudeamus de ipſa natiuitate. Ille erat lucerna ardens & lucens. Gaudeamus in feruore eius ad imitationẽ; gaudeamus in lumine, non tamẽ ibi manẽtes, ſed vt in lumine eius videamus lumẽ. Lumen vtiq; verũ, quod nõ eſt ipſe, ſed cui teſtimoniũ perhibet ipſe. Accẽdamur ad pœnitentiã, fratres, interrogemus conſciẽtias noſtras, & animemur ad vltionẽ exigendã de nobis, vt horrendũ poſſimus euadere iudiciũ Dei viuẽtis. Quicquid verò minus eſt feruoris, humilitas ſuppleat puræ confeſſionis. Fidelis eſt Deus ſi confiteamur iniquitates noſtras, ſi miſerias noſtras exponamus, ſi nõ excuſemus infirmitates noſtras, dimittet nobis peccata noſtra.

Rurſum idem Bernardus alterũ de natiuitate Ioannis Baptiſtæ ſermonẽ faciens: Conſiderandũ, inquit, quanta dignitate præpolleat natiuitatis huius celebrãda deuotio, quãtamq́ue gratiam in oculis Eccleſiæ potuerit inuenire. Nullius hominis natiuitatẽ, præter ſolius Dei, in authoritatis arcẽ recepit Eccleſia, huius iſtius exceptione ſeruata. Nouit enim, quia melior eſt dies mortis die natiuitatis; & quod ortus hominũ triſtitia comitetur. Inde eſt quòd diẽ mortis martyrum, nõ natiuitatis, ſolennizat Eccleſia: mortẽ tamẽ illorũ natalitiorum nomine nominãs, quibus factus eſt de morte natalis. Tũc enim cœperunt de morte naſci ad vitã, cùm vitã depoſuerunt pro vita. Porrò quãta ſublimitas in cõuerſatione fuerit, non eſt currẽtis linguæ volubilitate differendum, ſed euãgelicæ dignitatis comprobandũ eloquio [b].

b Mat. 3. et 11. Rigida veſtis et duriſſimis hiſpiditatibus cõtexta, rigore ſqualifero corpus afficit patriarchæ; carnemq́; tenerrimam immatura diſtrictio diſciplinę feritate coarctat; teneros artus, & ſacratiori ſpiritu ſuperfuſos, continuè quaſſat longitudo martyrij. Cibus autem eius qualis

erat?

erat? Non quæruntur perdices,faſiani,ſeu aliæ aues: nõ per totam curritur regionẽ, vt patriarchalis ſtomachus impleatur : ſed erat eſca eius locuſta & mel ſylueſtre. Cœli rore paſcitur, & animalis viliſſimi ſatiatur edulio,nihilq; coctũ accepit ieiunãtis auſteritas. Caſtigato vẽtri,& diuturna maceratione diſtẽto, ignota fuit varietas ferculorum,nec introiuit in os eius,quod gulam alliceret, ſuffarciret ventrem, ſtomacho blandiretur.

At,quia veriſimile eſt,nullos hãc literalẽ viuẽdi rationem D. Io.Baptiſtæ nũc velle imitari,adſerã aliã ex Innocẽtio faciliorẽ,quã omnes ſalutis ſuæ ſtudioſos,ſpero libẽter amplexuros. Multi, inquit[a], gaudẽt in natiuitate Ioãnis ſecundũ tropologiã, vniuerſi videlicet, qui naſcentẽ in ſe Dei gratiã cũ mẽtis hilaritate ſuſcipiũt, & conſeruant. De qua dicebat & orabat Pſalmiſta[b]: Redde mihi lætitiam ſalutaris tui , & ſpiritu principali cõfirma me. Ioãnes enim interpretatur Dei gratia,quæ per affectũ concipitur. Et multi in natiuitate eius gaudent, videlicet omnes boni, qui proximo ſuo cõgratulantur in bono. Propter quod veritas dicit[c];luceat lux veſtra corã hominibus,vt videntes opera veſtra bona, glorificent patrem veſtrum, qui in cœlis eſt. Eſt ergo ſummoperè prouidendũ, vt qui gaudemus exterius in corpore,gaudeamus intus exultantes in mẽte: Non eſt autẽ impiis gaudere dicit Dominus[d]: nec eſt pax oſſibus meis à facie peccatorum. Quocirca purgemus animas noſtras à maculis peccatorum, vitiorũ, vt tãtæ ſolennitatis gaudiũ dignè celebrare poſſimus: ne fortè ſimus ex illis,qui lætãtur cùm malefecerint, & exultãt in rebus peſſimis: & tenent tympanũ & citharã, & gaudẽt ad ſonitũ organi,ſed in pũcto ad inferna deſcẽdunt.

Si quis verò obijciat,D. Auguſtinũ diem ſuũ natalẽ prãdio celebraſſe:Fateor,ſed ſicut ipſemet ſcripſit[e], tenui,vt ab eo nihil ingeniũ impediretur. Verũ diligẽter à lectore illic animaduerti cuperẽ,quos ſe cõuiuas habuiſſe cõmemoret,& quo ſtudio ac intẽtione eos inuitauerit:nõ ad indulgendũ genio,nõ ad curandũ cutẽ,fœcũdos euacuandũ calices,potandũ hauſtus æquales,comedendas placẽtas,paſtillos, artocreata, & alia his ſimilia delicata & oppipara fercula,ſed ad tractãdũ & diſputãdũ omni cũ ſobrietate,modeſtia,ac pietate de vita beata; de

a *ſerm. 3. de nati. Io. Baptiſtæ.*
b *Pſalm. 50.*
c *Matth. 5.*
d *Pſalm. 37.*
e *in lib. de vita beata.*

de qua tunc librum ſuum, quem de illa ſcripſit, tridui diſputatione compleuit, quemadmodum ipſe teſtatum reliquit[a]. Quod ſi hoc modo Canonici & alij eccleſiaſtici ſuos iam celebrarẽt natales, profectò illos apprimè laudarem, nec tam prolixum hac de re ſcribendi ſubiuiſſem laborem. Deinde quod D. Auguſtinus natalem ſuum celebrauerit, & aliis, vt hoc ipſum in ſpiritali gaudio facerent, docuerit, propter ſui temporis hæreticos feciſſe videtur: qui ſuſtinebant, non eſſe bonum naſci, & idcirco natiuitatem noſtram non colẽdam. Quam opinionem ipſe longa diſputatione refutat in libro de diuerſis quæſtionib[b]. Vbi inter alia dicit; Certè omnis homo gaudet cùm fuerit Dei dignationem adeptus, & meliorari ſe credit, dum ſacramentũ creatoris addiſcit, quod vtique non aſſequeretur niſi natus: quia fructus natiuitatis, cognitio eſt veritatis. Et ſi encœnia celebrabantur Hieroſolymis, id eſt, dedicationis templi Dei agebatur feſtiuitas: quanto magis ipſius hominis celebrandus natalis eſt, qui magis templum Dei eſt; cuius etiam ad agendum Deo gratias manibus templum eſt fabricatum. Melius eſt enim templum corpus noſtrum: quia hoc Dei opere, illud verò humano labore conſtructum eſt: & hoc ſub ſpe æternitatis eſt, illud perditionis. Itaq; qui Deo inſtituente natum ſe nouit, vt ei gratias agat, cognitum habens myſterium eius, debet in natali ſuo gaudere, videns profectũ eſſe natiuitatis ſuæ. Verè autem naſci illi non debuerunt, qui creatorẽ ſuum relinquentes gloriam eius aliis deputant: horum enim natiuitas proficit ad pœnam, ſed non natiuitas crimen incurrit, ſed voluntas. Itaque non video reos fieri homines, quia nati ſunt, ſed quia malè conuerſati ſunt. Promiſſum eſt regnum cœlorum natis benè agentibus, vt neque natiuitas proſit malè agenti, neque obeſſe poſſit benè agenti. At reſpondetur è contra: Si vtilis eſt natiuitas, cur renaſcimur? Non renaſceremur, niſi vtilis eſſet natiuitas. Renaſci enim renouari eſt, & qui renouantur, inſtaurantur. Non ergò accuſat renaſcibilitas natiuitatem, ſed reformat. Et quod reformatur, benè ab initio inſtitutum probatur. Hæc ille.

a *lib.1. retract. cap.2.*

b *cap.127.*

D. Ambroſius ad Felicem Epiſcopum Comenſem ſcribens,

ſcribens[a], quomodo natalem ſuum, non lautis ac delicatis conuiuiis & cōpotationibus, ſed piis orationibus & meditationibus in eccleſia celebrare debeat, egregiè inſtruit, atque inter alia dicit: Natalem tuum proſequemur noſtris orationibus, & tu noſtri in tuis votis non obliuiſcaris. Te noſter ſpiritus comitabitur, tu quoque cùm ingredieris ſecundum tabernaculum, quod dicitur ſancta ſanctorum, facito noſtro more, vt nos quoq; tecum inducas cum ſpiritu. Adolens aureum illud thymiamateriō, nos ne intermiſeris. Ipſum eſt enim quod in ſecūdo tabernaculo eſt, de quo plena ſapientię oratio tua, ſicut incenſum, dirigitur ad cœleſtia, &c. Epiſcopis lectu digniſſima. a *epiſt.5. lib.1.*

Poſtremò D. Ioan. Chryſoſtomus erudiens nos quomodo dies Dominicus & natalitia noſtra à nobis celebranda ſint. Iam, inquit[b], ſi nos natalitia celebramus, & multi libertinorum etiam eos dies, in quibus libertate donati ſunt in magno habent honore, ita vt alij venerando tempus, conuiuia faciant, alij multa munera largiantur: quanto magis nobis dies ille obſeruandus, quē ſi quis natalitium totius humanę naturæ appellet, haud aberrarit. Perditi enim eramus, & inuenti ſumus: mortui eramus & reuiximus: inimici eramus, & reconciliati ſumus. Spirituali autem honore hunc diē venerari oportet, non conuiuando, non vinum profundēdo, non ebrietati choreiſque vacando, ſed indigentes fratres liberalitate facili iuuando. b *in Hom. de eleemoſ.*

De Calendarum Ianuarij & Vigiliæ earundem ritu ac cultu.

CAP. XIII.

PORRÒ, quia Calendas Ianuarij, earumque vigiliam, cōuiuiis, compotationibus, ſtrenis, tripudiis, cantilenis & aliis ad gentilium imitationem[c], ritibus coli & obſeruari vidimus, quid de illarum celebratione & obſeruatione ſancti Patres ſtatuerint & docuerint Chriſtianis faciendum eſſe iam dicemus. Inprimis à S. Zacharia Papa ſtatutum legitur[d]: Si quis Calendas Ianuarij ritu paganorum colere, vel aliquid plus noui facere propter nouū annum, aut menſas cum lampadibus vel epulis in domibus præparare, & per vicos

c *Polyd. de rer. inuent. lib. 5. cap. 2.*

d *c. ſi quis. 26. q. 7.*

Calēdas Ianu. ritu gentili nō colendas.

 & pla-

& plateas cãtores & choros ducere præſumpſerit, anathema ſit. D. verò Auguſtinus[a]: Non obſeruetis, inquit, dies, qui dicuntur AEgyptiaci, aut Calendas Ianuarij, in quibus cantilenæ quædam & comeſſationes, & adinuicem dona donãtur, quaſi in principio anni boni fati augurio, aut aliquos menſes & tẽpora, aut dies & annos, aut lunæ ſolisque curſum: quia qui has & quaſcunque diuinationes, aut fata, aut auguria obſeruat, aut attẽdit, aut conſentit obſeruãtibus, inutiliter & ſine cauſa, magis ad ſui damnationem, quàm ad ſalutem tendit: ſiue qui per quoſdam numeros literarum & lunæ, & per Pythagoricam necromantiam ægrotantium vitam vel mortem; vel proſpera, vel aduerſa futura inquirunt: ſiue qui attendunt ſomnialia ſcripta, & falsò Danielis nomine intitulata; & ſortes, quæ dicũtur ſanctorum Apoſtolorum; & auguria auiũ; aut aliqua pro domo facienda; aut propter cõiugia copulanda; aut in collectionibus herbarum carmina dicunt; aut pyctociola pro quauis infirmitate ſcripta ſuper homines & animalia ponunt, præter ſymbolum & orationem Dominicam; aut magicis falſitatibus & grandinariis tempeſtatibus credũt. Qui autem talibus credunt, aut ad eorum domum euntes, aut ſuis domibus introducunt, & interrogant: ſciant ſe fidem Chriſtianam & baptiſmum prçuaricaſſe: & vt ad paganum & apoſtatam, id eſt, retrò abeũtem, & Dei inimicum, itam Dei grauiter in çternum incurriſſe, niſi eccleſiaſtica pœnitentia emendatus Deo reconcilietur. Dicit enim Apoſtolus[b]: Siue manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliquid aliud facitis, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti facite. His conuenienter addere licebit, quod B. Iſidorus in eandẽ ſcribit ſententiam, dicens[c]: Ieiunium Calendarum Ianuariarum propter errorem gentilitatis inſtituit Eccleſia. Ianus enim quidam princeps paganorum fuit, à quo nomen menſis Ianuarij nuncupatur. Quem imperiti homines, veluti Deum colentes, in religionem honoris poſteris tradiderunt, diemque ipſum ſcenis & luxuriæ ſacrauerunt. Tunc enim miſeri homines, &, quod peius eſt, etiam fideles ſumentes ſpecies monſtruoſas in ferarum habitu trãsformantur: alij fœmineo geſtu demutati, virilem vultum effœminãt; nonnulli

Calendæ Ianuarij quomodo à gentilibus cultæ.

a *in c. non obſeruetis. 26. q. 7. Durand. in ratio. diuin. offic. lib. 6. cap. 15. in fin.*

b *1. Corint. 10.*

c *lib. 1. de eccleſ. offic. cap. 40.*

nulli etiam de fanatica adhuc conſuetudine, quibuſdam ipſo die obſeruationum auguriis profanantur; perſtrepunt omnia ſaltantium pedibus, tripudiantium plauſibus, & quod his turpius eſt nefas, nexis inter ſe vtriuſq; ſexus choris, inops animi, furens vino turma miſcetur. Proinde ergò ſancti Patres, conſiderantes maximam partem humani generis eodē die huiuſmodi ſacrilegiis ac luxuriis inſidere, ſtatuerunt in vniuerſo mundo per omnes eccleſias publicum ieiunium, per quod agnoſcerent homines intantùm ſe prauè agere, vt pro eorum peccatis neceſſe ſit omnibus eccleſiis ieiunare. *Ieiunium Calend. Ianuarij cur inſtitutū.*

Dn. Albinus Flaccus Alcuinus ſuam de his Calendis opinionem proferens a; Hæ Calendæ, inquit, ſecundum dementiam gentilium potius dicendæ ſunt cauendæ, quàm calendæ. Ea ſiquidem tempeſtate (quādo iudices præerant filiis Iſraël, hoc eſt, ante Samſonem) fuit quidam princeps Gentilium in Italia, nomine Ianus, à quo Ianuarius menſis poſteà nuncupatus eſt. Hunc verò Ianum imperiti homines, qui Deum non cognoſcebant, quaſi Regem metuebāt, & pro Deo illum colere cœperunt, duaſque illi facies figurauēre, propter Oriētem & Occidentem: necnon & quadrifrontem appellauerunt, id eſt, Ianum geminum, propter quatuor partes, ſeu elementa quatuor, atque tempora quatuor. Sed cùm hoc facerent, formabant potius monſtrum, quàm Deum. Vnde Numa poſt Romulum hunc eſſe primū menſem anni voluit, tanquam bicipitis Dei menſem reſpicientem, ac proſpicientem tranſacti anni finem, futuriq; initium: & Ianuarium vocatū, eò quod ſit limes & ianua anni. Vnde imperiti homines veluti Deū colentes, diē ipſum multis ſpurcitiis ſacrauerunt. Quidam mutabant ſe in ſpecies monſtruoſas, in ferarumque habitus transformabāt. Alij in fœmineo geſtu mutati, virilem vultū effæminabant. Nec immeritò virilem fortitudinē non habēt, qui in mulieris habitum tranſierunt: aliqui fanaticis auguriis profanabantur, perſtrepebant ſaltando pedibus, tripudiando plauſibus: nōnulli ita auguria obſeruabant, vt focum de domo ſua, vel aliud quodcunq; beneficium, cuiquā petenti minimè tribuerent. Diabolicas etiam ſtrenas & ab aliis accipiebant, & ipſi aliis trade-

a in lib. de diui. offic. tit. de Calend. Ianua.

Ianus cur bifrons & quadrifrons dicatur.

Vide Durand. in ratio. diuin. offic. lib. 6. cap. 15.
Ieiunij publici origo Calend. Ianuarij.

tradebant. Necnon etiam menſulas plenas ad manducandum tota nocte paratas habebant, credentes quod Calend. Ianuarij per totum annum præſtare poſſent. Et quia his atque aliis miſeriis mũdus vniuerſus repletus erat, ſtatuit vniuerſalis Eccleſia ieiunium publicũ in iſto die fieri, quatenus his calamitatibus auctor vitę finem imponeret. Sed quia Domino largiente, hæc à fidelibus pro nihilo habentur, licet quantulæcunq; ſimilitudines, quod abſit, adhuc lateant in feris hominibus, omni tamen conamine prohibendę ſunt atque pellendæ: neque enim aliud quicquam noui in iſtiuſmodi Calend. præſumendum eſt, niſi quod & in aliis Calend. menſium, excepto quod octauæ Dominicæ cum eximio cultu celebrantur. Sed neque illud reticendum, quod dum quadã die hæ ſuperſtitiones diabolicæ Romæ agerentur, quidam S. Almachius, cùm diceret: Hodie octauę diei Dominicæ ſunt, ceſſate ab his ſuperſtitionibus idolorum, & ſacrificiis pollutis, iubente Alypio vrbis præfecto, hac de cauſa interfectus eſt. Quo ſcelerato crimine & tyrãnidis exemplo paſtores fortaſſe territi ac perculſi, videntur ceſſaſſe populum redarguere de præfatis ſuperſtitionibus, & exhortari atque vrgere ad prædicti ieiunij obſeruationem: Atq; hac ratione iſtud Eccleſiæ præceptum prorſus in deſuetudinem veniſſe putamus; & illas, ſi non omnes, ſaltem pleraſque ad hæc noſtra tempora perſeueraſſe; niſi quod quæ olim ipſis Calẽdis fieri ſolent, nunc aliqua eorum in illarum vigilia ſeu veſpera & nocte præcedente fiant. Verùm quia olim ethnici non tãtùm Ianuarij, ſed etiam cæterorum menſium Calendas variis inhoneſtis & indecentibus ritibus celebrare conſueuerãt [a], idcirco hæc generalis à Martino Papa promulgata fuit conſtitutio [b]. Non licet iniquas obſeruationes agere Calendarum, & otiis vacare: neque lauro, aut viriditate arborum cingere domos. Omnis enim hæc obſeruatio paganorum eſt.

a Macrob. lib. 1. Satur. cap. 15.
b c. non licet. 26. q. 7.

Vincite igitur oro prauam & pernicioſam cõſuetudinem celebrandi Calendas Ianuarij, eiuſque vigiliam, & cogitate, quod non hoc ſolũ graue eſt, quod qui illas ſic colunt, ſibi damnum & Dei indignationẽ aſſciſcunt, ſed & quod multis aliis ſcandalo ſunt. Quippe hęretici,

gentiles

gentiles & Iudæi videntes eos, qui quotidie in templo verſantur, & ſacra officia peragunt, talia facere, quomodo res noſtræ religionis pro deceptionibus non habebunt? & non idem de omnibus nobis ſuſpicabuntur? An non audiris beatum Paulum admonentem & conſulentem clara voce [a]: Abſq; offendiculo eſtote? Deinde ne putetis de noſtris tantùm admonere, ſubdit: & Iudæis & Gentibus. Et tandem adijcit: & Eccleſiæ Dei. Nihil enim ita offendit, & nocet religioni noſtræ, vt ſcandali anſam præbere infidelibus. Nam quando vident aliquos è noſtris virtute conſpicuos, huius vitæ negotia & curas è ſublimi cōtemnere, carnis deſideria non ſectari, multos ex ipſis malè habet: plerique admirantur & obſtupeſcunt, quod cum eiuſdem naturæ nobiſcum ſint, non concedantur ipſis eadem. Denique quando vident paruum aliquod delictum noſtrorum, ſtatim linguam exacuunt ſimul contra nos omnes, & ex vnius delicto totum clerū iudicant. Neque hoc contenti ſunt, ſed ſtatim aduerſus caput ſuum loquentes, ob ſeruorum delicta etiā communem Dominum blaſphemare audent, & putant velamēta errorum ſuorum eſſe aliorum deſidiam & peccata. Quod autē hoc maximè periculoſum ſit his, qui blaſphemiæ occaſionem præbent, audiamus prophetam clamantem, & ex perſona Dei dicentem [b]: Væ vobis, quia propter vos nomen meum blaſphematur in gentibus. Terribile hoc verbum eſt, & horrore plenum. Væ enim, hoc eſt, quaſi lamentantis ſupplicium illos non euaſuros. Porrò ſicut hos qui per ſuam negligentiam ac peccata cauſam illis præbent blaſphemiæ, tanta manet pœna ac condēnatio: ita è diuerſo virtutum ſtudioſis fit multarū coronarum materia: quod docens Chriſtus dicebat [c]: Luceat lux veſtra coram hominibus, vt videāt opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, qui in cœlis eſt. Nam quemadmodum illi delictis aliquorum offenſi, linguā acuunt contra Dominum noſtrum: ſic, inquit, ſi virtutem exercueritis, videntes vos homines, non vos tantū laudabunt; ſed cùm viderint opera veſtra lucentia, & facies veſtras illuſtrantia, ad glorificandum patrem veſtrum in cœlis prorumpent: cumq́ue hoc ab illis fit, rurſum no-

a 1. *Corint.* 10.

b *Iſa.* 52. *Ezechiel.* 36. *Rom.* 2.

c *Matth.* 5. & *quatuor.* 12. q. 2.

ſum noſtræ retributiones augebuntur, & multa nobis bona concedet Deus, eo quòd ab illis laudetur. Omnia igitur faciamus fratres, vt per noſtra opera glorificetur Dominus noſter, & nulli ſimus offendiculi occaſio [a].

a *Chryſoſt. Hom. 7. in Geneſ.*

Quomodo Vigilia Epiphaniæ celebranda ſit.

CAP. XIIII.

PRÆTEREA, deplorandum etiam mihi videtur, vigiliam Epiphanię in tantam veniſſe deſuetudinē, & gentilitatem, quaſi (vt ſic loquar) vt non cēſeatur ritè acta, niſi veſperi creetur & inauguretur Rex, paretur oppipara cœna, incendantur multæ candelæ in honorem & inaugurationem Regis, eoque bibente acclametur ab omnibus diſcumbentibus, apertis & detectis capitibus: Rex bibit. His, inquam, & aliis ritibus, laſciuiis ac voluptatibus niſi traducatur veſpera in multam noctem, non rectè vigilia iſta celebrata creditur. Si quis tum ieiunet, vel à cœna abſtineat, ſimulatæ ac fucatæ pietatis, & ſanctitatis notatur & arguitur. O tempora, ô mores, ô, quàm procul à prima vigiliarum inſtitutione, & earundem in ieiunium mutatione iam receſſum eſt. Refert Polydorus Vergilius [b] ex Tertulliani lib. 2. ad vxorem: Morem fuiſſe ſtatim ab initio creſcentis religionis, vt, quia Seruator Chriſtus noctu naſci voluiſſet, ſacerdotes nocturno tempore ſurgerent, horasq; canonicas canerent, ac profani ſimiliter viri atque mulieres de media nocte ſurgerent, & dies, præſertim Paſchales, agerent pernoctantes in templo, ibique orarēt, & die cœnæ Domini conuiuium concelebrarent, quod Dominicum conuiuium appellabant, vnaque eodē loci frequenter conuiuarētur, vbi ſimul inopes cibo reficiebantur. Hęc & huiuſmodi ſancti illi (vt D. Hieronymus ait [c]) cecinerunt, fecerunt, ac ſcripta reliquerunt, vt nos eorum poſteri paribus excitaremur exemplis, ad celebrandas etiam noctibus ſalutis noſtræ excubias. Quod nempe ex præcepto Domini fiebat, dicente ſuis diſcipulis [d]: Sic non potuiſtis vna hora vigilare mecum? Vigilate & orate, vt non intretis in tentationē: ſpiritus quidem promptus eſt, ſed caro infirma. Et Propheta illud ipſum decantat [e]: Media nocte ſurgebam, vt confiterer tibi

b *lib. 6. de inuen. rer. cap. 4.*

c *in ſerm. de obſeruat. vigili.*

d *Matth. 26. Mar. 14. Luc. 22.*

e *Pſalm. 118.*

tibi ſuper iudicia iuſtitię tuę. Item Apoſtolus ait[a]: Ora- a *Coloſſ. 4.*
tioni inſiſtite vigilantes. Hinc populus quoque imitans illos & paſtores, qui circa Bethleem atque gregē ſuum noctè excubias agentes[b], meruerunt primi de ortu Domini cognoſcere, ſolebat ea nocte, quę diem quempiam præceſſiſſet ſolennem, in templis ad ſepulchra martyrū pernoctare orando, ſacrosq́ue hymnos canendo. Sed quia ea pietas poſtea paulatim in impietatem, illi ſacri hymni in diſſolutas cantiunculas, preces illæ in procaces affectus verti cœperunt: ita vt in eo nocturno conuentu, pueri puellæque amores ſuos iam licentius meditari, iuuenes palam ſtuprum offerre, ſenes lenociniū facere, & matronæ paſſim corrūpi minus erubeſcerent. Quod Patres vbi animaduerterunt, ne id malum latius ſerperet, tandem inſtituerunt loco vigiliarum, ieiunium illis diuis, pridie diei cuiuſque feſti, ſi ille celebris ac ſolennis eſſet, & vt ſacerdotes nihilominus de media nocte ſurgerent, ac horas ſuas celebrarent: quia vti Cyprianus ait[c], efficax fit precatio præcedente ieiunio. Manſit dein vigiliarum, id eſt, officij nomen huiuſmodi ieiunio, quod æquè obſeruatur ac quadrageſimale. Ita AEgyptij, teſte Herodoto[d], pridie diei feſti, ſolenne ieiunium habere, & poſtquam dormierant, vaccam immolare ſolent. Hunc ritum attendāt, qui eiuſmodi diebus grauatè abſtinent, quando inde ſcire licet, nos à priſcis hominibus iſtum accepiſſe abſtinentiæ modum, vt non videantur nouum obiiſſe munus.

b *Luc. 2.*
c *in ſerm. de ieiu. & tenta.*
d *lib. 2. hiſto.*

Ioannes verò Belethus inſignis academiæ Pariſienſis olim Theologus, de diuinis officiis ſcribens circa an. Dn. 1153: Solebant, ait[e], maiores noſtri illa nocte, quæ proximè feſtum præcedebat, vigilare, vnde & vigilias appellabant dies feſta proximè præcedentes, ad quas conueniebant iuuenes & puellæ, cantores & luſores, ſicut adhuc fit in pleriſque regionibus, vt in Pictauia, præcipuè in feſtis patronorum eccleſiarum. Sed quoniam multa inde naſcebantur incommoda, inſtitutum fuit, vt in locum vigiliarum ſuccederent ieiunia, vt eo demum modo comeſſationes ſuperfluæ & ebrietates, quæ crebrò contingebant, tollerentur è medio. Quod in ea forma ab Eccleſia ita diſpen-

e *lib. de diui. offic. cap. 11.*

ſatum

ſatum accepimus. Si quis tamen ieiunaret & vigilaret, is vtique haud malè faceret. Nihil enim vetat bonum duplicare. Eheu, quò ergo nos iam deuenimus, qui neq; Epiphaniæ vigiliam, neque illius loco inſtitutum ieiunium obſeruamus, ſed per hoc abrogatatum à ſanctis Patribus comeſſationum, ebrietatũ, luxuriarum & voluptatum diuerſarum obſeruatores tenaciſſimi ſumus.

His addere licebit, quod Guilielmus Durandus Epiſcopus Mimatenſis an. Dn. 1286 ad inſtituti noſtri confirmationem ſcripſit, dicēs [a]: Sciendum autem eſt, quod in primitiua Eccleſia miniſtri eccleſiæ ter de nocte interpolatim ſurgebant, ad diuinum officium celebrandum; tria in hoc tempora deſignātes, videlicet tempus ante legem, tempus ſub lege, & tempus gratiæ. Surgebant enim primò, circa primum ſomnum, quando vulgus ſolet ire dormitum: ſecūdò, circa mediam noctem; tertiò, paululum ante diem: ſic ordinantes vt officium nocturnum & lectiones cum ſuis reſponſoriis finitæ & perlectæ eſſent, prius quàm luceſceret: apparente verò aurora pulſatis campanis cantabant: Te Deum laudamus, & matutinas laudes. Ad primam nocturnam Pontifex & miniſtri Eccleſiæ ſurgebāt, quæ ſine inuitatorio cantabatur, pro eo, quia nullus ad hanc inuitabatur. Et vocabatur vigilia, quia habuit initium à paſtoribus vigilias noctis ſuper greges ſuos ſeruantibus. In præcipuis tamen ſolēnitatibus populus tota nocte in Dei laudibus perſiſtebat, ac vigilabat, quod adhuc Romæ & in pleriſque locis in magnis feſtiuitatibus, præſertim ſanctorum patronorum eccleſiarum obſeruatur. Sed quia luſores, & cantores conueniebant, & turpibus cantilenis, & ſaltationibus, & comeſſationibus, potationibus, & fornicationibus intendere cœperunt; propter hæc & multa alia inconuenientia, quæ fiebant, huiuſmodi vigiliæ ſunt interdictæ: & inſtitutum, vt loco earum fiant ieiunia, quæ ieiunia adhuc retinent nomen officij: nam communiter vigiliç, & non ieiunia nuncupātur. Si quis tamen ieiunaret, & honeſtè in eccleſia vigilaret, vtique bene faceret. Ad ſecundam nocturnam ſurgebant miniſtri ſimul & coniugati [b], tam mulieres, quàm viri: quæ cum inuitatorio dicebatur: ad ſignificandum angelos

inuitantes

a in ratio. diuin. offic. lib. 5. cap. 5.

b Guil. Durand. in ratio. diuin. offic lib. 6. cap. 7.

inuitantes paſtores, ad videndum Regem natum. Ad tertiam ſurgebant omnes communiter: ſed poſteà algeſcente charitate, cùm omnes tam miniſtri eccleſiæ, quàm populus ſurgere ad matutinum officium pigritarent, ſtatutũ eſt, vt omnes media nocte ſurgerent, iuxta illud Prophetæ [a]: Media nocte ſurgebam, &c. Et totum noctis officium continuè cantaretur, & plures adhuc illa hora ſurgunt. Quia verò quidam nocturnis deliciis plus quàm Dei ſeruitiis vacantes, inſtitutionem huiuſmodi non ſeruabant, conſequenter ſtatutum fuit, vt ſaltem tempore vltimi nocturni omnes ſurgant. A nonnullis nocturnum officium in quatuor partes eſt diſtinctum, ſcilicet in tres nocturnas, & matutinas laudes, quod per quatuor noctis vigilias contra quatuor hoſtiũ perſecutiones, antiquitus Eccleſia decantabat. Porrò in memoriam illius laudabilis conſuetudinis, & deuotionis antiquorum, in tempore æſtiuali celebrat Eccleſia nocturnum officium in tempore primæ nocturnæ; licet quandoque tempeſtiuius (quod quidam vigilias ſub antiquo nomine vocant) & ſpecialiter in feſtiuitatibus beatorũ Ioannis Baptiſtę, Petri & Pauli, & Aſſumptionis beatæ Mariæ: quæ ſunt præcipuæ illius temporis ſolennitates. Romani etiam adhuc in præcipuis feſtiuitatibus totius anni, in ſero dicunt tres pſalmos, & tres lectiones, quos vigilias vocant; & in nocturnis idem repetunt: & totum officium matutinum perficiunt [b].

Vigiliam autem Epiphanię olim in Eccleſia fuiſſe celebrem, teſtantur antiqua Rom. Miſſalia & Breuiaria, & liber rituum eccleſiaſticorum SS. Rom. Eccleſiæ [c], Micrologus [d], Rodulphus de Riuo [e], & alij. Et illam in ieiunium, ſicut aliorum ſolennium feſtorum, mutatam eſſe, euidenter conſtat ex concilio Salegunſtadienſi Benedicto papa 8. & Henrico Imp. 2. celebrato circa annũ Dn. 1032. Quare, qui contendunt & ſuſtinent illam non ieiunio, ſed comeſſationibus, potationibus, regum inauguratione, cantilenis, choreis, & aliis laſciuiis ac voluptatibus carnalibus colendam eſſe, à recta videntur nobis aberrare via. D. enim Chryſoſtomus auditores ſuos inuitans ad celebrandum feſtum Natiuitatis Domini, & Epiphaniæ [f]: Rogo, inquit, vos omnes, obſecroque

a *Pſal. 118.*

b *Guil. Durand. in ratio. lib. 5. cap. 3.*

c *lib. 2. cap. 17.*

d *de eccleſ. obſeruat. cap. 40.*

e *de cano. obſeruan. propoſ. 19.*

f *in orat. de B. Philogonio.*

croque, vt ſummo ſtudio, ſummaque cum alacritate velitis adeſſe, ſed prius ſuam quiſque domum repurget, vt videamus Dominum noſtrum in cunis iacentem, ac faſciis inuolutum; horrendum ac ſtupendum ſpectaculum. Quid enim excuſabimus, aut quam veniam obtinebimus, ſi quum ipſe noſtra cauſa deſcenderit è cœlis, nos ad illum vel ex ædibus ire grauemur: quum alienigenæ barbarique ex Perſide accurrant, vt illum videant in præſepi iacentem, tu verò ne breue quidem ſpatium emetiri ſuſtines, vt hoc felici ſpectaculo perfruaris. Nam ſi cum fide acceſſerimus, procul dubio videbimus illum in præſepi iacentem. Siquidem hæc menſa vicem explet præſepis. Nam & hic ponitur corpus Dominicum: non quidem faſciis inuolutum, ſicut tunc, ſed vndiquaque Spiritu ſancto conueſtitum. Qui myſteriis initiati ſunt; intelligunt quæ dicuntur. Ac Magi quidem nihil aliud quàm adorant, tibi verò, ſi cum pura acceſſeris conſcientia permittemus vt ſumas, & ſumpto domum abeas. Accede igitur tu quoque munera offerens, non qualia deferebant illi, ſed multo religioſiora. Obtulerunt illi aurum, offer tu temperantiam ac virtutem. Obtulerunt illi thus, offer tu puras preces, quæ ſunt odoramenta ſpiritualia. Obtulerunt illi myrrham, offer tu modeſtiam & cor ſubmiſſum cum eleemoſyna. Quod ſi hiſce cum muneribus acceſſeris, multa cum fiducia particeps eris huius ſacræ menſæ. Nam hæc ideo nunc loquor, quòd ſciam certò futurum, quod in illa die complures irreuerenter accedant, irruantque ad victimam hanc ſpiritualem. Id igitur ne faciamus ad detrimentum & condemnationem animæ noſtræ, ſed ad ſalutem, iam nunc obteſtor, obſecroque, vt omnibus modis repurgatis animis veſtris, ita demum adeatis myſteria. Ex quibus Chryſoſtomi verbis facilè cognoſci poteſt, quomodo ipſius iudicio ac cenſura, vigilia Epiphaniæ peragenda & celebranda fuerit.

D. verò Leo Magnus papa de hac feſtiuitate ſermonem faciens [a]: Gaudete in Domino, inquit, dilectiſſimi, iterum dico gaudete, quoniam breui interuallo temporis poſt ſolennitatem Natiuitatis Chriſti feſtiuitas declarationis

[a] *ſerm.* 1.

clarationis eius illuxit, & quem in illo die virgo peperit, in hoc mundus agnouit. Agnoſcamus ergo in Magis adoratoribus Chriſti, vocationis noſtræ fideique primitias, & exultantibus animis beatæ ſpei initia celebremus. Honoretur itaque à nobis ſacratiſſimus dies, in quo ſalutis noſtræ auctor apparuit, & quem Magi infantem venerati ſunt in incunabulis, nos omnipotentem adoremus in cœlis. Ac ſicut illi de theſauris ſuis myſticas Domino munerum ſpecies obtulerunt: ita & nos de cordibus noſtris, quæ Deo ſunt digna, promamus. Quamuis enim omnium bonorum ſit ipſe largitor, etiam noſtræ tamē fructum quærit induſtriæ. Non enim dormientibus prouenit regnum cœlorum, ſed in mandatis Dei laborantibus atque vigilantibus; vt ſi dona illius irrita non fecerimus, per ea quæ dedit, mereamur accipere quod promiſit. Vnde cohortamur dilectionem veſtram, vt abſtinentes vos ab omni opere malo, quæ ſunt caſta & iuſta ſectemini. Filij enim lucis abijcere debent opera tenebrarum. Itaque odia declinate, mendacia abijcite, ſuperbiam humilitate deſtruite, auaritiam largitate delete. Decet enim vt capiti ſua membra conueniant. Diligite caſtimoniæ puritatem, quia Chriſtus virginitatis eſt filius: abſtinete vos à carnalibus deſideriis, quæ militant aduerſus animam. Induite vos virtutem patientiæ, in qua animas veſtras poſſitis acquirere, quoniam qui cunctorum eſt redemptio, ipſe eſt omnium fortitudo. Quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram. Per viam veritatis & vitæ conſtanter incedite, nec vos impediant terrena, quibus ſunt parata cœleſtia [a]. Fugiantur noxiæ voluptates, inimica gaudia, & deſideria iam iamque peritura. Quis fructus, quæ vtilitas, ea indeſinenter cupere, quæ etiamſi non deferant, deſerenda ſunt? Amor rerum deficientium ad incorruptibilia transferatur, & ad ſublimia vocatus animus cœleſtibus delectetur. Dum itaque tempus vobis ad mandata Dei exequenda conceditur, glorificate Deum in corpore veſtro, & lucete dilectiſſimi ſicut luminaria in hoc mundo. Sint lucernæ mentium veſtrarū ſemper ardentes, & nihil reſideat veſtris tenebroſum in cordibus.

a *Leo ſerm. 1. de Epipha.*

Quoniam

a *Ephes.5.* Quoniam ſicut ait Apoſtolus[a]: Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, vt filij lucis ambulate: impleaturque in vobis, quod in trium Magorum imagine præceſſit. Et ſic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videntes opera veſtra bona, magnificent patrem veſtrum, qui in cœlis eſt. Sicut enim magnum peccatum eſt, cùm inter gẽtes propter malos Chriſtianos nomẽ Domini blaſphematur: ita magnum pietatis eſt meritum, cùm idem in ſancta ſeruorũ ſuorum conuerſatione benedicitur[b]. Magnum verò nobis aliquid (vt D. Gregorius inquit) Magi innuunt, quod in regionem ſuam per aliam viam reuertuntur. In eo namque quod admoniti faciunt, nobis profectò inſinuant, quid faciendum. Regio quippe noſtra paradiſus eſt, ad quam IESV cognito, redire per viam, qua venimus prohibemur. A regione etenim noſtra ſuperbiendo, inobediendo, viſibilia ſequendo cibum vetitum guſtando diſceſſimus: ſed ad eam neceſſe eſt, vt flendo, obediendo, viſibilia contemnendo, atque appetitũ carnis refrænando redeamus: quoniam qui à paradiſi gaudiis per delectamenta diſceſſimus, ad hęc per lamẽta reuocamur. Vnde neceſſe eſt, fratres chariſſimi, vt ſemper pauidi, ſemperque ſuſpecti, ponamus ante oculos cordis hinc culpas operis, illinc iudiciũ extremæ diſtrictionis. Penſemus, quàm diſtrictus iudex veniat, qui iudicium minatur, & latet; terrores peccatoribus intentat, & tamen adhuc ſuſtinet, & idcirco venire citius differt, vt minus inueniat quod condemnet. Puniamus fletibus culpas, & cũ Pſalmiſtæ voce[c] præueniamus faciem eius in confeſſione. Voluptatũ nos ergò fallacia nulla decipiat, nulla vana lætitia ſeducat. In proximo namque eſt iudex, qui dixit[d]: Vę vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis, & flebitis. Hinc enim Salomõ ait[e]; Riſus dolore miſcebitur: & extrema gaudij luctus occupat. Hinc iterum dicit[f]: Riſum reputaui errorem, & gaudio dixi: Quid fruſtra deciperis? Hinc rurſus ait[g]: Cor ſapientium, vbi triſtitia eſt: & cor ſtultorum, vbi lætitia.

b *Leo ſerm. 5. de Epiphan.*

c *Pſalm. 94.*

d *Luc. 6.*

e *Prouerb. 14.*

f *Eccleſ. 2.*

g *Eccleſ. 7.*

O vtinam omnes & ſinguli Prælati ac paſtores Ipſis Calendis Ianuarij, & ipſo Epiphaniæ vere nunc dicere ſubditis ſuis poſſent, quod D. Ioan. Chryſoſtomum tũc

vel alia

vel alia ſimili ſolennitate dixiſſe ad ſuos videtur: Heſternum, inquiens, diem, quum eſſet feſtum, feciſtis feſtum ſpiritus, quia multo cum animi ſtudio recepiſtis ea, quæ à nobis dicebantur, maximamque diei partem in eo conſumpſiſtis, ebrij temulentia quadam ſobrietatis plena, cumque Paulo ducentes choreas. Qua quidem ex re nobis geminum accreuit lucrum; primum, quod ab indecora temulentorum ſaltatione abſtinuiſtis, deinde quod ſpiritualibus ſaltaſtis tripudiis, quibus plurimũ adeſt decoris ac modeſtiæ. Adhæc quod crateris participes fuiſtis, non mero, ſed ſpirituali doctrina redundantis: neque ſaltaſtis ad tibiæ, citharæque modos, ſed ipſi tibia citharaque fuiſtis Spiritui ſancto: quumque cæteri choros ducerent diabolo, vos eo quod hoc in loco verſabamini, præbuiſtis vos ipſos organa vaſaque ſpiritui, exhibuiſtiſque animas veſtras, ceu muſica inſtrumenta, quæ Spiritus ſanctus pulſaret, moueretque; præbuiſtis corda veſtra, velut organa, quibus gratiam ſuam inſpiraret. Vnde modulatum concentum reddidiſtis, non ſolùm homines demulcentem, verumetiam ſupernas virtutes delectantem. Agè itaque & hodie, aduerſus ebrietatem armemus linguam, iſtamq; vitam madidam ac diſſolutam proſternamus; vituperemus iſtos, qui in ea totis diebus verſantur, non vt illos pudefaciamus, ſed vt eos à pudendis liberemus; non vt illos probris afficiamus, ſed vt eos corrigamus; non vt illos traducamus, ſed vt ab infami traductione, & à diaboli, hoc eſt traductoris manibus eripiantur. Quiſquis enim in temulentia totos agit dies, quiſquis in deliciis & ingurgitatione, ſub diaboli tyrannidem redactus eſt. Atq; vtinam oratio hæc noſtra profectus aliquid adferat.

An clerici Bacchanalia celebrare poſſint.
CAP. XV.

VERVM, quia dici ſolet: ſemel in anno ridet Apollo: quæritur num eccleſiaſtici Bacchanalia ſeu carniſpriuia celebrare iã poſſint dominica Quinquageſimæ, quæ vulgò à Flãdris Papen-vastelavont vocatur: Ad quam quæſtionem reſpondendum nobis videtur; quod cùm ex decreto [a] S. Aniceti papæ clerici, *a epiſt. 1. cap. 4. & c. prohibet. diſt. 23.*

Q laicis

laicis & ſimplicibus, virtutis, honeſtatis, pudicitiæ & grauitatis exemplar eſſe debeant: ac ſe ipſos tanquam ſignum purioris vitæ, rudioribus ad imitationem prudenter exhibere, nequaquã Bacchanalia, celebrare poſſunt, & præſertim ſacerdotes, licet ab illorũ diſſoluta, voluptaria, & luxurioſa vita Dominica illa ſuam appellationem ſortita videatur, in turpem ac inhoneſtam totius cleri notam. Quia cenſore D. Gregorio[a], decet Dominicum ſacerdotem moribus & vita clareſcere, quatenus in eo tãquam in vitæ ſuæ ſpeculo plebs commiſſa & eligere quod ſequatur, & videre poſſit quod corrigat. Dolendum profectò ac deflendum huiuſmodi Bacchanalia adhuc à Chriſtianis nominari, nedum celebrari, cùm iam olim ante Chriſtum natum Romana ſeueritas illa damnarit, eo quod ſub nomine religionis, corruptelæ omnis generis fieri cœpiſſent: ab his omnia facinora & flagitia orta ſunt, teſte Liuio[b]. In his verò, & aliis ſimilibus non debent eccleſiaſtici ad vulgi ſeu multitudinis exempla reſpicere; quæ nullã quaſi diſciplinam ſequens, nullum viuendi tenens ordinem, non tam ratione ducitur, quàm quodam impetu fertur. Nec imitãdi nobis illi ſunt, qui ſub Chriſtiano nomine Gẽtilem vitam agunt, & aliud profeſſione, aliud conuerſatione teſtantur: atque (vt Apoſtolus ait[c]) Deum confitentur ſe noſſe, factis autem negãt. Inter Chriſtianum & Gentilem, non fides tantùm debet, ſed etiam vita diſtinguere; & diuerſam religionem per diuerſa opera monſtrare. Nolite, ait Apoſtolus[d], iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate? Aut quæ ſocietas lucis ad tenebras? Quæ autem conuentio Chriſti ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli? Qui autem conſenſus templo Dei cum idolis? Sit ergo inter nos & illos maxima ſeparatio. Diſiungitur certo diſcrimine error & veritas: illi terrena ſapiãt, qui cœleſtia promiſſa non habent: illi breui huic vitæ ſe totos implicent, qui æterna neſciũt: illi peccare non metuant, qui peccatorum impunitatem putant: illi ſeruiant vitiis, qui non ſperant futura præmia virtutum. Nos verò qui puriſſima confitemur fide, omnem hominem manifeſtandum eſſe ante tribunal Chriſti, vt recipiat

a *epiſt. 32. lib. 7.*

b *Decad. 4. lib. 9. Polyd. de rer. inuen. lib. 6. cap. 4.*

c *Tit. 1.*

d *2. Corint. 6.*

recipiat vnuſquiſque propria corporis ſui, prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum, procul eſſe debemus à vitiis, & concupiſcentiis, dicente Apoſtolo [a]: Qui enim Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis. Nec turbam ſequantur errantem, qui ſe veritatis diſcipulos confitentur. Duas certè conuerſationis vias, & diſtincta in diuerſum itinera viuendi, Saluator in euangelio oſtendit [b]: Quam, inquit, ſpatioſa via, quæ ducit ad mortem, & multi ſunt, qui intrant per eam. Et rurſum: Quam arcta via & anguſta eſt, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt, qui inueniunt eam. Vide quanta inter has vias ſeparatio ſit, quantumque diſcrimen. Illa ad mortem, hæc tendit ad vitam. Illa celebratur & teritur à multis, hæc vix inuenitur à paucis. Illa enim vitiis per conſuetudinem, quaſi decliuior ac mollior, & velut quibuſdam amœna floribus voluptatum, facilè ad ſe rapit commeantiũ multitudinem. Hæc verò inſueto calle virtutum triſtior atque horridior, ab his tantùm eligitur, quibus non tam delectatio itineris cordi eſt, quàm vtilitas manſionis. Aſperam enim nobis & inſuauem virtutum viam, nimia facit vitiorum conſuetudo: quæ ſi in partem alteram transferatur, inuenietur, ſicut Scriptura dicit, ſemita iuſtitiæ leuis. Ponamus ergò iam rationem vitæ noſtræ, & per quam potiſſimùm gradiamur viam, conſcientia teſte diſcamus. Omne enim quod agimus, omne quod loquimur (ſicut D. Hieronymus inquit) aut de lata aut de anguſta via eſt. Si cum paucis anguſtum iter & ſubtilem quandam ſemitam inuenimus ad vitam tẽdimus. Si verò multorum comitamur viam in Bacchanaliorum celebratione, ſecundum Domini ſententiam imus ad mortem.

a *Galat. 5.*

b *Matth. 7.*

in epiſt. ad Celant.

Adhæc audiant quæſo clerici, quid ſancti Pontifices Rom. de Dominica Quinquageſimę decreuerint & ſanxerint. Theleſphorus enim omnibus Epiſcopis ſcribens [c]: Statuimus, inquit, vt ſeptẽ hebdomadas plenas ante ſanctum Paſcha omnes clerici, id eſt, in ſortẽ Domini vocati, à carne ieiunant; quia ſicut diſcreta debet eſſe vita clericorũ à laicorum cõuerſatione: ita & in ieiunio debet eſſe diſcretio. Has ergò ſeptẽ hebdomadas

c *c. ſtatuimus. diſt. 4. Durãd. in ratio. diuin. offic. lib. 6. cap. 27. Polyd. de rer. inuen. lib. 6. cap. 3.*

omnes clerici à carne, & deliciis ieiunent: & hymnis & vigiliis atque orationibus inhærere die noctuq; ſtudeant. Et D. Gregorius [a]: Sacerdotes, ait, & Diaconi, & reliqui omnes, quos dignitas eccleſiaſtici gradus exornat, à Quinquageſima propoſitum ieiunādi ſuſcipiant: quò & aliquid ad penſum ſanctæ inſtitutionis adijciāt: & eorum, qui in laicali ordine conſiſtunt, obſeruantiā, ſicut loco, ita & religione præcellant. De ipſa verò Dominica hæſitamus quidnam dicendum ſit, cùm omnes laici & ſeculares illa die plus ſolito cęteris diebus accuratius cibos carnium appetant: & niſi noua quadam auiditate vſque ad medias noctes ſe ingurgitent, non aliter ſe huius ſacri temporis obſeruationem ſuſcipere putant: quod vtique non rationi, ſed voluptati, imò cuidam mentis cœcitati aſſcribendum eſt: Vnde nec à tali conſuetudine auerti poſſunt: & ideo cum venia ſuo ingenio relinquendi ſunt, ne fortè peiores exiſtunt, ſi à tali conſuetudine prohibeantur. Par autem eſt, vt nos qui his diebus à carnibus animalium abſtinemus, ab omnibus quoque, quæ ſementinam trahunt originem carnis, ieiunemus; à lacte videlicet, caſeo & ouis. Cæterum piſcium eſus ita Chriſtiano relinquitur, vt hoc ei infirmitatis ſolatium, non luxuriæ pariat incendium. Denique qui à carne abſtinent, nequaquā ſumptuoſiora marinarum beluarum cōuiuia præparent. Vinum quoque ita bibere permittitur, vt ebrietatem omnino fugiamus: alioquin reſtat, vt omnia, quæ corporibus libent, ſimiliter faciamus.

[a] c. denique. diſt. 4.

Quare, licet multi laicorum Dominica Quinquageſimæ & duobus diebus ſequentibus, oppiparis & delicatis veſcuntur cibis; & quorum Deus venter eſt, ad vomitum vſque ſaturentur, quaſi expleturi futuram famem, quam quadrageſimali ieiunio paſſuri ſunt: & laruarum ſeu habituū peregrinorum aſſumptione aleis ludant, & ſub inueterata delirandi licentia, ac turpi inſaniendi ſtudio dies illos cōſumant, atque ſexcenta flagitia quotidie faciant, & illud impunè; perinde ac ſi eo modo cuique liceat eſſe ſcelerato; nihilque maleficij credant committi, ſi vera hominis facies non videatur: quaſi non pateāt etiam Deo; quem nemo fidelium ambigit,

bigit, fandi atque nefandi iuſtum eſſe iudicem : qui & improbos pœna, & probos præmio ſemper afficiat. Vtinam de Belgio noſtro narrare poſſem, quod Polydorus Vergilius de Anglia commemorat[a]: quam eiuſmodi perſonatas belluas ad ſua vſque tempora ſcilicet an. Dn. 1499 non vidiſſe, nec quidem voluiſſe videre teſtatur, quādo apud Anglos, in re hac præ aliis ſapientiores, lex fuit, vt capitale eſſet, ſi quis perſonas indueret. Illorum, inquam, laicorum exempla clerici ſequi non debent, imò quantum in ipſis eſt, omnem adhibere debent diligentiam, ne diutius laici talia peccata committant, eoſque & verbo, & vitæ exemplo, ad meliorē viuendi rationem reuocare. Siquidem referente Io. Belethe[b]; cum clerici olim conſiderabant ſe præcedere populum ordine, rati ſunt æquum eſſe, vt & ſanctitate præirent. Quare, inquit, duos dies addiderunt, & à die Dominica ante Inuocauit me, incipiūt ieiunare. D. Ambroſius dicit[c] Pythagoricum mandatum in aliquorum ſcriptis prædicari : quod ille diſcipulos ſuos cōmunem atque vſitatam populo prohibuerit ingredi viam. Sed hoc vnde aſſumpſerit, non eſt incognitum. Nam cùm ex populo Iudæorum (vt plerique arbitrantur) genus duxerit, ex eius diſciplina deriuauit etiam magiſterij præcepta, meritòq; magnus apud Philoſophos habitus, æqualem (vt aiunt) vix reperit. Legerat itaque diuino præceptum eſſe oraculo Ieſu Naue: vt detritæ & popularis viæ deponerent puluerem, qui viam Domini ambulare deſiderarent. Legerat etiam præceptum Moyſi, vt montem cum ſacerdotibus aſcenderet, populus autē deorſum ſtaret. Separauit igitur ſacerdotes à populo, & poſtea ipſum Moyſen introire intro nubē præcepit. Videtis diuiſiones? Nihil in ſacerdotibus plebeium requiri, nihil populare, nihil commune cum ſtudio, atque vſu, & moribus illius, dignitas ſibi vendicat ſacerdotalis. Quomodo enim poteſt obſeruari à populo, qui nihil habet ſecretum à populo, diſpar à multitudine? Quid enim in te miretur, ſi ſua in te recognoſcat, ſi nihil in te aſpiciat, quod vltra ſe inueniat: ſi quæ in ſe erubeſcit, in te, quem reuerendum arbitratur, offendat? Superegrediamur ergò plebeias viuendi rationes, & ſtrata quædā

a lib. 5. de rer. inuen. cap. 2.

Perſonam induere, apud Anglos capitale eſt.

b in lib. de diui. offi. cap. 78.

c epiſt. 6. lib. 1.

Pythagoras à Iudæis genus duxit.

gregalis conuerſationis, ac detritæ viæ orbitas declinemus, ac vulgaris ſemitæ ſolum, quam currit ille, cuius vita leuior curſore, de quo dicitur: Tranſiuit, & non vidit. Sed non quæramus nobis viam inacceſſam ſermonibus inſolentium, inuiam operibus imperitorum, quā nullus maculoſus deterat, maculoſus ſcilicet, ignauiæ ſuæ ſordibus, & fumo iniquitatis oblitus, tenebriſque & parietinis quibuſdam animæ ruinoſus, qui nullam virtutis ſuauitatem guſtauerit, aut certè limis eam ſpectandam, magis quàm dilecto affectu, & aperto ſinu mentis ſuſcipiendam arbitratus ſit: & quod pleriquc amant, qui ſibi faceti atque vrbani videntur, pulchritudinem ſapientiæ in dedecus verſutiæ transfigurantes, veram non intuens gratiam, tanquam in nocte poſitus non credit in die viuentibus. Has igitur deuias ſemitas declinantium, qui propter ſuam appetentiam ſæpe ceciderunt in deſerto; derelinquamus. Conuertamur autem & ſequamur ſapientię viam, quam non calcauerunt filij glorificantium ſe, & iactantium, quam interitus ignorat, mors neſcit, quia Deus dilexit eam. Colere autem Deum, atque & ſubditum eſſe ſapientia eſt: abſtinere à peccatis diſciplina eſt. Quid igitur nobis cum iſtius ſeculi via, in qua eſt tentatio; in qua ſub ardore feruentium cupiditatum, inſtar cicadarum, ſe mulcent cantu ſibi noxio ſtatimque occidunt, nullum fructum ferentes. Horum viæ noxiæ tortuoſæque ſerpentium, qui venenato lapſu corporis ſeſe trahunt, atque in ſpiram nequitiæ ſeſe colligunt, & erigere non queunt ad cœleſtia. Ingrediamur ergò portas Domini, portas iuſtitiæ, quas iuſtus, qui fuerit ingreſſus confitetur Domino. Sed hæc paucorum eſt ingreſſio. Vnde ait Dominus[a]: Quia anguſta porta, & arcta eſt via, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inueniunt eam. Lata autem & ſpatioſa via, quam multi gradiuntur, ad mortem dirigit, & viatores ſuos eò ducit. Sit itaque via noſtra anguſtior, virtus exuberantior, trames preſſior, fides ſublimior, callis arctior, vigor mentis exundans, ſemitæ rectæ, quia inflexibilia ſunt virtutum veſtigia. Vnde Salomon. O qui dereliquerunt ſemitas rectas, ſit greſſus ad ſuperiora, quia melius (licet difficilius) eſt aſcendere,

a *Matth.7.*

dere,quàm deſcendere. Væ iis,qui deſcendunt in AEgyptum. Non vtique tranſire in AEgyptum criminoſum eſt, ſed tranſire in mores AEgyptiorum, tranſire in eorum perfidiam, eſcæ cupiditatem, luxuriæ deformitatem,qui eò tranſit, deſcendit; qui deſcendit, cadit. Declinemus itaque AEgyptium hominem, & non Deum. Lætemur,& exultemus ſemper in Domino; & epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ,ſed in azymis ſobrietatis, pietatis,ſinceritatis, & veritatis. *Iſa. 31.*

De ſobrietate amplectenda. CAP. XVI.

CVM ex præmiſſis manifeſtum ſit, nulla eſſe vitia, quibus magis dehoneſtentur, & in vituperium veniant clerici,quàm luxus,comeſſationes, & ebrietates, è quibus plurima alia vitia turpiſſima profluunt,& promanant, conſequitur ex virtutibus his oppoſitis clericorum honeſtatem mirum in modum augeri & illuſtrari. Quare licet ex ſupradictis ſatis illæ manifeſtæ ſint, tamen operæpretium duximus, aliqua de hiſce ſpeciatim hîc tractare. De ſacerdotibus veteris teſtamenti (quorum ſacerdotium carnale, & typicum tantum fuit) Dominus ad Aaron loquens,dixit[a]: Vinum, & omne quod inebriare poteſt non bibes tu, & filij, quando intrabitis in tabernaculum teſtimonij, ne moriamini:quia præceptum ſempiternum eſt in generationes veſtras,vt habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum, & profanum, inter pollutum, & mundum. Si itaque cauenda fuit ebrietas, fugiendaque temulentia à ſacerdotibus, quando hircorum & taurorum fiebat ſacrificium, quanto magis ſacerdotibus, & miniſtris Eccleſiæ noui Teſtamenti, quorum ſacerdotium, ordo & ſtatus ſpirituales ſunt, quique diuinis aſſiduè occupati ſunt; qui (cum illi per vices tantum) quotidie templum Dei ingrediuntur, quando omnium hoſtiarum immolanda eſt veritas, vitanda eſt omnis ebrietas, ingurgitatio, & voluptas? Deinde D. Ioannes Baptiſta vt idoneus eſſet miniſter baptiſmi Chriſto exhibendi,vinum,& ſiceram non bibit[b]. Quid igitur faciẽt ſacerdotes, & alij altaris in ſacrificio miniſtri Chriſtũ

a *Leuit. c.10.*

b *Lucæ 1.*

vnigenitum Dei filium realiter, & ſubſtantialiter præſentem Deo Patri offerentes? D. verò Paulus Chriſti Domini ſui præceptoris doctrinam ſecutus, laicos etiã ab ebrietatibus, & comeſſationibus abſtinere omnino voluit[a]; & ne carnis curam in deſideriis facerent, prędicebat ebrioſos regnum Dei nõ poſſeſſuros[b]. Quocirca Epiſcopi, & Diaconi vitam deſcribẽs[c] rectè ſanxit, & ſtatuit, eos vinolentos, ſeu vino deditos eſſe non oportere, ſed ſobrios, ornatos, ſanctos, pudicos, & continentes.

a *Ad Rom. cap.13.*
b *1. ad Corint. 6. cap.*
c *1. ad Timot. 3. cap. & ad Tit. 1. cap.*

Nam quàm rarum ſit, atque difficile eos, qui ſobrietati non ſtudent caſtimoniam, aliasq; virtutes conſeruare, ex verbis D. Hieronymi ſatis innoteſcit[d]: Eccleſiæ, inquit, principes, qui deliciis affluũt, & inter epulas, atque laſciuias pudicitiam ſeruare ſe credunt, propheticus ſermo deſcribit, quod eijciendi ſunt de ſpacioſis domibus, lautiſque conuiuiis, & multo labore epulis conquiſitis. Et ſi vis ſcire quo eijciendi ſunt propter malas cogitationes, & opera ſua; euangelium lege, in tenebras ſcilicet exteriores, vbi erit fletus, & ſtridor dẽtium. An non confuſio, & ignominia eſt, I e s v m crucifixum pauperem, & eſurientem fartis prædicare corporibus; & ieiuniorum doctrinam rubentes buccas, tumentiaque ora proferre? Si in Apoſtolorũ loco ſumus, non ſolùm ſermonem eorũ imitemur, ſed etiam conuerſationem, & abſtinentiam.

d *c. eccleſiæ. diſt. 35.*

Hinc & ab Eutichiano Papa ſtatutũ fuit[e]: Epiſcopi, & Dei miniſtri non debent comeſſationibus & vinolentiis nimis incumbere, ſed conſiderent ſentẽtiam Domini, dicentis[f]: Attendite ne grauentur corda veſtra in crapula, & ebrietate. Moderatè enim cibum, & neceſſarium ſumptum ſumant, vt iuxta Apoſtolum ſobrij ſint, & parati ad ſeruitium Domini. Et ab Euſebio Pontifice[g]: Oportet Epiſcopum moderatis epulis contentum eſſe, ſuoſque conuiuas ad comedendum, & potandum non vrgere quin potius ſemper ſobrietatis prębeat exẽplum. Remoueantur ab eius conuiuio cuncta turpitudinis argumenta, non ludicra ſpectacula, non acromatum vaniloquia, non ſatuorum ſtultiloquia, non ſcurrilium admittantur præſtigia. Adſint peregrini, & pauperes, & debi-

e *Iuo in decre. par. 13. cap. 71. et Burchar. lib. 14. decret. cap. 3.*
f *Luc. 21.*
g *Decret. 10. et Iuo par. 13. decret. cap. 75. Burchard. lib. 14. decr. cap. 7.*
Qualia Epiſcoporum debeant eſſe conuiuia.

& debiles, qui de ſacerdotali menſa Chriſtũ benedicentes, benedictionem percipiant. Recitetur ſacra lectio, ſubſequatur viuæ vocis exhortatio, vt non tantùm corporali cibo, imo verbi ſpiritalis alimento conuiuantes ſe refectos, gratulentur, vt in omnibus honorificetur Deus per IESVM Chriſtum Dominum noſtrum.

Quocirca in SS. Tridẽtina Synodo hæc conſtitutio legitur[a]: Optandum eſt, vt ij, qui epiſcopale miniſteriũ ſuſcipiunt, quæ ſuæ ſunt partis, agnoſcant, ac ſe non ad propria commoda, non ad diuitias, aut luxum, ſed ad labores, & ſolicitudines pro Dei gloria vocatos eſſe intelligant. Nec enim dubitandum eſt, & fideles reliquos ad religionem, innocentiamque facilius inflammãdos, ſi præpoſitos ſuos viderint non ea, quæ mundi ſunt, ſed animarum ſalutem, ac cœleſtem patriam cogitantes[b]. Hæc cùm ad reſtituendam eccleſiaſticam diſciplinam præcipua eſſe ſancta Synodus animaduertat; admonet Epiſcopos omnes, vt ſecum ea ſæpe meditantes, factis etiam ipſis, ac vitę actionibus, quod eſt veluti perpetuũ quoddam prædicandi genus, ſe muneri ſuo conformes oſtendant: inprimis verò ita mores ſuos omnes componant, vt reliqui ab eis frugalitatis, modeſtiæ, continentiæ, ac quæ nos tantopere commendat Deo, ſanctæ humilitatis exẽpla petere poſſint[c]. Quapropter exemplo Patrum noſtrorum in concilio Carthaginẽſi[d] non ſolùm iubet, vt Epiſcopi modeſta ſupellectili, & mẽſa, ac frugali victu contenti ſint: verumetiam in reliquo vitæ genere, ac tota eius domo caueant, ne quid appareat, quod à ſancto hoc inſtituto ſit alienum; quodque non ſimplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum præ ſe ferat. Omnino verò eis interdicit, ne ex reditibus eccleſiæ conſanguineos, familiaréſve ſuos augere ſtudeant[e]: cùm & Apoſtolorum canones prohibeant[f], ne res eccleſiaſticas, quę Dei ſunt, conſanguineis donent; ſed, ſi pauperes ſint, iis vt pauperibus, diſtribuant[g]; eas autem non diſtrahant, nec diſſipent illorum cauſa: imo quàm maximè poteſt, eos ſancta Synodus monet, vt omnem humanum hũc erga fratres, nepotes, propinquoſque carnis affectum, vnde multorum malorum in Eccleſia ſeminarium extat, penitus deponant.

a ſeſſ. 25. de reform. cap. 1.

Quid cogitandum illis qui epiſcopatum ſuſcipiunt.

b c. magnæ. de voto & voti redem. c. qualiter. 2. de accuſationib.

c Matth. 18. Mar. 9. Luc. 9. Eccleſ. 3. 35. 66. Cõcil. Toletan. 3. cap. 7. c. præuenerẽtia. diſt. 44.

Quæ exempla ſubditi ab Epiſcopis ſuis petere ac diſcere debeant.

d Concil. Carthag. 4. cap. 15. c. epiſcopus. diſt. 41.

e c. ſint manifeſtæ. c. epiſcopus. 1. c. res. & ſequent. 12. q. 1.

f Canon. apoſt. 49. 41. 75. d. c. ſint manifeſtę. c. præcipimus. 12. q. 1.

g Cano. apoſt. 75. c. quiſquis epiſcopus. 12. q. 2.

Quæ verò de Epiſcopis dicta ſunt; eadem non ſolùm in quibuſcunque beneficia eccleſiaſtica, tam ſecularia, quàm regularia obtinentibus pro gradus ſui conditione obſeruari, ſed & ad ſanctæ Eccleſiæ Romanæ Cardinales pertinere decernit[a]; quorum conſilio apud ſanctiſſimum Romanum Pontificem cum vniuerſalis eccleſiæ adminiſtratio nitatur, nefas videri poteſt, non iis etiam virtutum inſignibus, ac viuendi diſciplina eos fulgere, quæ meritò omnium in ſe oculos conuertant.

a Concil. Lateran. ſub Leone 10. ſeſſ. 9.

Cæterum diligenter notandum, & retinēdum, quod prædicta Synodus Tridentina declarauerit, illa quæ de Epiſcopis ab eadem dicta ſunt, in quibuſcumque beneficia eccleſiaſtica, tam ſecularia, quàm regularia obtinentibus, pro gradus ſui conditione, obſeruari debere. D. enim Dionyſius Richelius de vita Canonicorum ſcribens[b]: Sobrietatem, inquit, amplectantur, quæ eſt mentis ac ſenſuum corporis protectrix, pacis, & amicitiæ conſeruatrix. Ebrietas verò in ſacerdote, & Canonico ſacrilegium eſt, in aliis crimen. Sobrietas vitam naturæ prolongat, vitam gratiæ fouet, vitam gloriæ promeretur; proportionatum, & validum efficit corpus, & cor præſtat tranquillum ad profectum ſapientię, ac virtutum præparat mentem ad vacandum diuinis obſequiis, ad gloriandum in hymnis, & pſalmis, ad inhærendum meditationibus ſacris reddit idoneum. Canonici ergo qui caſto corpore, mundoque corde iubentur omnipotenti ſeruire Deo, & cultui eius aſſiduò eſſe intenti; hanc indeſinenter ſeruēt virtutem; & ſicut Pontifex ſummus diſtrictè inſtituit[c], vina, ſi fortia ſint, temperent ſibi, nec vnus alium incitet ad potandum, ſed & ſummè, & inuiolabiliter caueant ad hauſtus potare ęquales: cùm non conueniat complexioni, ſtatuíve vnius, quod conuenit, aut minus diſconuenit alteri. Quàm autem vitioſum, & enorme ſit in aliquo prædictorū excedere, patet ex eo, quod idem ſummus Pontifex præcepit reos in talibus ab officio beneficioque ſuſpendi, niſi commoniti reſipiſcant. Quodſi Canonicorum Pręlatus non corripuerit ita agentes, vel ſi (quod abſit) in prætactis, aut aliquo prætactorum perſonaliter peccet, quanta damnatio imminet ei? Similiter quoque

b art. 7.

Ebrietas in ſacerdote & canonico ſacrilegium eſt.

Sobrietatis cōmoda.

c in c. à crapula. de vita & honeſt. cler.

quoque Canonicis culpabilibus in prædictis, nec tamen in vita hac recipientibus diſciplinam?

D. verò Baſilius [a] reſpondens ad hanc quæſtionem: Nunquid pietatem in vita colere volenti neceſſaria continentia ſit [b]. Quod neceſſaria quidem ſit continentia perſpicuum, inquit, eſt. Primum quidem, quod ab Apoſtolo ea inter fructus ſpiritus cõnumerata eſt: tum quod ex hac etiam illud aſſequi nos affirmat, vt miniſterium noſtrum reprehenſione careat. Continentiam autem appellamus, non ſi quis ſe à cibo penitus abſtineat, quando hoc quidem violenta quædam vitæ diſſolutio eſt, ſed eam quam tollendæ contumaciæ corporis cauſa, pietatis ergo de induſtria ſequimur rerum voluptatem titillantium abſtinentiam; atque vt ſemel finiam; quarum rerum voluptates ab iis, qui ex libidine vitam degunt, expeti ſolitę ſunt, ab his nobis, qui ad veram pietatis culturam contendimus, eſt temperandum. Proinde non in vna tantum eſcarum fugiẽda voluptate continentiæ culturam conſiſtere exiſtimandum eſt; ſed eam ad omnem etiam rem, quæcumque propoſito nobis fini aduerſaria ſit, & impedimento, pertinere. Ex quo intelligitur, qui hanc perfectè virtutem tenuerit, eum nullo modo, cùm ventrem in poteſtatem redegerit ſuam, humanam ſibi paſſurum gloriam dominari; aut cum obſcœnam voluptatem didicerit, opum cupiditatem, aut aliam quamuis degenerem animi affectionem veluti iram ægritudinémve, aut quæcumque imperitis animis dominari conſueuerunt non ſuperaturũ. Ferme enim quod in omnibus præceptis animaduertimus, ea videlicet inter ſe connexa eſſe, neq; fieri poſſe, vt vllo modo vni ſeparatim ab altero ſatisfiat, hoc præcipuè in continẽtia cernitur; nam & dimiſsè de ſe ſentit verè humilis, qui in gloria continentiã adhibet; & euangelicæ inopiæ menſurã expectat, qui in congerẽdis opibus continẽtiam ſeruat; & ab ira trãquillus eſt, qui animi elationẽ atq; iracundiã in officio continet. Ea deniq; abſolutæ continẽtiæ ratio eſt, vt linguæ, vt oculis limites præſcribat; vt auribus minimè curioſam indulgeat auſcultationẽ, & ſingulis his cancellos ipſorum officij quaſi quoſdam circumſcribat, atq; circũdet, extra quos, qui

a lib. regul. fuſ. diſp. inter. 16.

b Id quod interpres continẽtiam in Baſilio vertit Græcè ἐγκράτειαν habetur quod alij pro abſtinentia, tẽperantia, ſeu moderatione atque ſobrietate accipiunt.

Quid temperantia ſiu continentia ſit.

Continẽtię vocabulũ admodum latè et generaliter hic accipitur. de qua vide Io. Stobæi ſenten. ſerm. 17. et 18.

qui egreſſus ſit, is incontinens, ac petulans eſt.

a *Baſil. d. lib. inter. 17.* *In riſu etiam continētia adhibenda eſt.* Atque illud etiam[a], quod à pleriſque negligitur, non mediocriter caueri ab illis debet, qui colēdæ pietati ſtudent, ne in riſum videlicet præter modum effuſi ſint, quandoquidem non abeſſe à ſe intemperantiam ſignificat is, qui profuſo nimis petulantique riſu tentatur, ſeſeque animi ſui motus nequaquam ſedatos eiuſque mollitiem, ac veluti laxitatem, nequaquam ratione ſeuera habere compreſſam declarat. Verùm enim modicè rictum diducere, eoque modo animi ſui diffuſionem leuiter ſignificare, non eſt contra decorum, quatenus illud tantum indicetur, quod ſcriptum eſt[b]: Cor gaudēs exhilarat faciem. Illud autem in immanes cachinnos prorumpere, & corpore contra animi voluntatem ſuffultare, nequaquam eſt eius, qui animo cōpoſito ſit, aut planè probo, aut compote ſui ipſius. Porrò hoc ita eſſe vir ſapientiſſimus Salomon confirmat his verbis[c]: Fatuus in riſu exaltat vocem ſuam; vir autem ſapiens vix tacitè ridebit. Quamobrem qui omnibus animi ſui affectionibus moderatur, neq; voluptatis titillatione vlla permouetur, contraque fortiter, conſtanterq; aduerſus quamcumque prauam libidinem animatus eſt, hic perfectè continens eſt. Atq; etiam eſt, cùm interdum à rebus iis conuenit abſtinere, quæ alioqui genere ipſo conceſſæ, ac neceſſariæ ad vitæ vſum ſunt, quotieſcumque abſtinentia illa fratrum noſtrorum ſalutis cauſa à nobis ſuſcipitur. Quemadmodum eſt apud Apoſtolum[d]: Si eſca ſcandalizat fratrem meum, nō comedam carnes in æternum. Qui etiam cùm haberet poteſtatem viuendi ex euangelio, ea poteſtate vſus non eſt, ne quod offendiculum daret euangelio Chriſti[e].

b *Prouerb. 15.* *Cachinnādum non eſt.*

c *Eccleſ. 21.*

Perfectè continens.

d *1. Corint. 8.*

e *1. Corint. 9.* *Continētiæ definitio, quam alij ſobrietatē ſeu temperantiam nomināt.* *Quid ſit voluptas.*

Eſt ergo continentia peccatorum ſublatio, vitioſarū affectionum emendatio, corporis ad naturales etiam vſque paſſiones, cupiditateſque mortificatio, principiū vitæ ſpiritualis, ſempiternorum bonorum conciliatio, voluptatis aculeum in ſe ipſa abolens. Siquidem voluptas nihil eſt aliud, quàm eſca illa maligni, per quā nos homines ad peccatum valde procliues ſumus. Ab ea omnis anima non ſecus atque hamo quodam ad exitiū pertrahitur. Quodſi quis adhibita continentia, ab ea ſe

neque

neque effœminari paſſus ſit, neque inflecti, hic ſine controuerſia quoduis penitus peccatum effugerit. Ac reliquæ quidem virtutes cùm in occulto exerceãtur, minus ſæpe illuſtres apud homines exiſtunt; continẽtia autem in quo ineſt, eum vel primo ipſo aſpectu tantum notum facit. Vt eum opimus corporis habitus, & coloris bonitas, pugilem à cæteris diſtinguit; ſic Chriſtianum à cæteris macilentia corporis, pallorque deflorefcens, qui continentiæ velut adiunctus eſt comes, iudicio eſt eum Chriſti mandatorum verè pugilem eſſe, qui in infirmitate corporis aduerſarium ſuum in lucta proſternat, & quam potens ſit in pietatis certaminibus declaret conuenienter verbis illis: cùm enim infirmor, tunc potens ſum [a]. Quantum enim vel in ſolo continentis alicuius aſpectu lucri eſt; videre illum videlicet parcè tenuiterq; res ipſas neceſſarias attingentem, ægreque naturæ miniſterium, perinde ac tributum moleſtiæ & angoris plenum pendentem, temporiſque quod in hoc ipſo conſumitur moram animo iniquo ferentem, celerrimeque à menſa ad obeunda munera ſua reſilientem. Siquidem opinor ad animum illius, qui vẽtris libidinibus ſeruiat, peruellendum, & ad frugem reuocandũ meliorem, nullam cuiuſuis generis orationem poſſe excogitari, quæ tantundem valeat, quantum vel ſolum continentis alicuius aſpectum. Atq; hoc eſt, ni fallor, illud ad gloriam Dei manducare, & bibere, vt in menſa etiam luceant bona opera noſtra, vt glorificetur Pater noſter, qui in cœlis eſt.

Chriſtianus quibus ſignis à cæteris diſtinguatur.

a 2. Corint. 12.

Quid in continente ſeu ſobrio cõſiderandum ſit.

Ratio reuocãdi ebrioſum ad frugem.

Ad gloriã Dei manducare, et bibere.

Verumenimuerò ne ſimiles efficiamur inimicorum Dei, qui cauteriatam habent conſcientiam ſuam, ac propterea abſtinent à cibis, quos Deus creauit ad ſumendum cum gratiarum actione fidelibus: ſingula, ſi quando tempus inciderit, attingenda nobis ſunt, quatenus iis, qui nos cernunt, oſtendamus omnia eſſe munda mundis, & nihil reijciendum, quod cum gratiarũ actione percipiatur. Sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem. Videndum eſt tamẽ, vt ea in re ab inſtituto continentiæ noſtræ non diſcedamus, vt videlicet de iis, quæ viliora ſunt, & ad neceſſitatem ſolam parata, eatenus ſumamus, quo ad neceſſitati factum ſit ſatis, atque

Quicquid in menſa nobis apponitur quatenus deguſtandum ſit.

Baſil. d. lib. Interrogat. 18.

in his

in his ipſis ſaturitatis etiam malum declinemus, & ab his quę voluptuaria ſunt penitùs nos abſtineamus. Hoc enim modo & voluptariorũ hominum libidinem excidemus, & eos, qui cauteriatam habent conſcientiam ſuam, quantum in nobis erit curabimus, à nobiſque ſuſpicionem illam, quæ in vtramque partem poſſet exiſtere, amouebimus. Vt quid enim libertas mea, inquit [a], ab alia conſcientia iudicatur? Sanè continentia illa eſt quę hominem mortuũ eſſe ſimul cum Chiſto, ac membra ſua, quæ ſunt ſuper terram mortificaſſe declarat. Hanc ſcimus eſſe temperantię matrem, ſanitatis conciliatricẽ; ab hac egregiè quicquid, quicquid id eſt, quod Chriſtianorum virtutum fœcunditati officiat extirpari. Siquidem, vt dictum eſt à Domino [b], ſolicitudines vitę huius, voluptateſque ac reliquę cæterarum rerum cupiditates eę ſunt quæ verbum Dei ſuffocant, & infœcundum efficiunt. Ab hac verò dæmones profugiunt, cùm ipſe nos Dominus docuerit [c], eſſe eorum genus quoddam, quod in re alia nulla exeat, niſi in oratione, & ieiunio. Porrò in vitiis quidem animi vnus continentiæ modus eſt, ſumma earum rerum, quæ ad peſtiferã voluptatẽ ferunt, à nobis alienatio. In cibis autem, quemadmodum alij, aliis neceſſarij ſunt, pro ætate videlicet cuiuſque ac ſtudiis, iique appoſitè ad corporis cuiuſque habitudinem diſtincti: item quoque diuerſa ſunt, vſus illorum, modus, ratioq́ue. Quò fit, vt nequaquã omnes vni, & eidem regulæ ſubijci poſſint [d]. Verùmenimuero commune illud propoſitum ſit, videlicet vt ne quid cuiquam deſit eorum, quæ neceſſitas cuiuſque deſideret. Nam illud: immodicè ventrem diſtendere, & immoderatis ſe epulis onerare, prærerquã quod deteſtabilis, atque execratione digna res ſit, cùm Dominus dixerit: Væ qui ſaturati eſtis nũc, corpus etiam ipſum ineptum prorſus reddit ad labores, & procliuè in ſomnos, & morbis expoſitum facit, ac peruium. Neque verò ſuauitate metiendus eſt finis, aut ſpectãdus cibi ſumendi, ſed neceſſario rantum vſu ad vitæ conſeruationem expeti debet, reiecta voluptatis libidine; quando voluptatibus ſeruire nihil eſt aliud, quàm ventrẽ Deum ſuum facere. Quoniam corpus noſtrum, quod aſſiduè ſingulis momentis

Margin notes:
a 1. *Corint.* 10.
Continẽtia ſeu ſobrietas quã ſit efficax.
b *Matth.* 13. *Mar.* 4. *Luc.* 8. *& hinc. diſt.* 49 *c. exiit. de ver. ſignific. in* 6.
c *Mar.* 9.
d *Baſil. d. lib. inter.* 19.
Quis ſeruari in continentia ſeu ſobrietate debeat modus.
Quis ventrem Deum ſuũ faciat.

mentis exinanitur,ac defluit,ea re ſubinde opus habet, vt repleatur (quæ etiam cauſa eſt,cur cibi appetitiones naturales ſint) ſanè recta ratio vſus ciborum id replendum admonet;quod exinanitum ſit,quo videlicet conſtare animal poſſit,ſiue aridum,ſiue humidum illud alimentum ſit,quod natura deſideret. Proinde quod minore negotio à naturalis nos deſiderij moleſtia liberet, illud adhibendum nobis eſt. Sed cum tuendi corporis cauſa eſcas aſſumamus, per eaſdem ei rurſum bellum inferre non debemus, & impedimento eſſe,quo minus præcepta Dei exequi poſſit: Atque animum noſtrum ea aſſueſaciamus fugere,quæ ipſi nocēt,etiamſi illa voluptatem habeant. Verùm enim eæ omnino nobis præferendæ epulę ſunt,vt quæque minori poſſunt negotio comparari,ne prætextu continentiæ ex his eas,quę nobiliores ſint, ac maioris pretij,exquiramus,nempe qui magno partis condimentis epulas noſtras apparemus. Sed quod in quaque regione, & haberi facilè poteſt, & vile eſt, & quo paſſim populus vtitur,eo eſt nobis vtēdum, iiſque tantummodo importatis, quæ ad vitam ſummè ſunt neceſſaria, atque hoc ipſum ita procuretur, citra curioſitatis notam. Abſit item tumultuoſa omnis, & importuna diſtractio.

Quæ epulæ præferēdæ cæteris.

Cur ſeruanda in menſa ſobrietas & continentia.

CAP. XVII.

DVerò Ioannes Chryſoſtomus de hac in menſa ſeruanda continentia ſcribens [a]: Fugite, inquit, delicias, ſi quid mihi obeditis, & creditis. Sed voluptatem,inquis,habent deliciæ;ſed non tantam voluptatem, quantas difficultates, atque moleſtias. Huc accedit, quia voluptas illa vſquequo linguam, vel gulam tangit, apparet; cùm autem menſa remota fuerit, vel poſtquam erit cibus abſumptus, ſimilis eris ei, qui nihil illius attigerit, magis autem multoque amplius peiorem grauedinem ex illis cibis, & diſtenſionem, & oppreſſionem mentis habiturus,atque ſomnum morti conſimilem: forenſes etiam iuges habebis vigilias propter ſtomachi cruditatem, & præcluſionem ſpiritus interioris, & per moleſtiam ructationis indigeſtæ, & plu-

a Hom.19. in cap.11. ad Hebræ.

Breuitas voluptatis, quæ ex gula percipitur.

Intemperantiæ vitium arguẽdum, non venter.
a Ad Rom. 13.

& plurimum maledicturus es tuum ventrem, cùm deberes magis intemperantiæ vitium atque immoderationis arguere. Non itaq; deliciemur deliciis corporis, ſed audiamus Paulum dicẽtem [a]: Carnis curam ne perficiatis in concupiſcentiis. Tale namque eſt, in ventrem cibos mittere, quale, ſi quiſquam eos in cloacam proijciat, magis autem non tale eſt, ſed multo peius. Hic enim fimum tantum operatur ſine tua læſione, illic autem plurimos morbos, plurimaſque procreat ægritudines. Nutrimentum enim niſi ex ſufficientia non fit, quæ valeant ſine labore digeri: cùm verò plus exuberat, quàm reficiẽdi corporis ratio poſtulat, non ſolùm nutrimentum nullum, ſed etiam corruptio generatur.

Quantum nutrimenti ſumendum ſit.

Sed nullus attendit hæc; præoccupatæ ſunt omnium mentes ſuperflua voluptate. Vis nutrire corpus? reſeca quod eſt ſuperuacaneũ, & quod ſufficiat, ſubminiſtra, quãtum poterit ſtomachi decoctio maturare, ne magis ex cibis abundantibus opprimatur, ne dimergas, & obruas, quod poſſet ſufficere. Sufficientia quippe, & nutrimentum, & voluptas eſt. Nihil enim ſic iucundum eſt, ſicut cibus bene digeſtus, & decoctus. Nihil enim ſic ſalutem; nihil ſic ſenſuum acumẽ operatur; nihil ſic ægritudinẽ fugat, ſicut moderata refectio. Sufficientia quippe cum nutrimento, & ſoſpitatẽ ſimul etiam procreat, & voluptatem: Abundãtia verò morbum facit, & moleſtias ingerit, & ęgritudines generat. Quod enim facit fames, hoc etiam plenitudo facit ciborum, magis autẽ multo peiora: Fames quippe in paucis diebus aufert hominem, & liberat ex hac vita pœnali: Exceſſus verò ciborum conſumit, & putrefacit corpus humanum, & macerat ægritudine diuturna, & tunc enim morte crudeli conſumit. Nos autem famem quidem inoptabile quoddam, fugiendumque putamus, & ad indigeſtiones confugimus, quas multò videmus eſſe peiores.

Quomodo nutriendum ſit corpus.

Sobrietatis ſeu moderatę refectionis efficacia.

Cur fames melior ſit exceſſu ciborum.

Vnde igitur iſte morbus ad homines? Vnde hic furor? Non dico, vt ſe homines crucient, ſed tantum, vt nutriantur, quantum illis & voluptatem pariat, & ſalutem, & corpori nutrimentum competens ſubminiſtret, vt opus ſit corpus noſtrum operationibus animæ obſequium ſui muneris exhibere, dum ſuã tenet bene compagem,

pagem, & concinnum ſibi conſtet ex ſuis operibus vniuerſis. Cùm verò exundans deliciis fuerit factum, compagem ſuam & concinnantiam non valet ex diffluentia retinere; ſubintrans quippe humorum redundantia totum diſſoluit penitùs, & effundit. Carnis, inquit Apoſtolus [a], curam ne perfeceritis in concupiſcentiis. Bene dixit. Materies namque eſt cibus cupiditatibus inhoneſtis. At ſi in philoſophia quiſque cunctis emineat, tamē ſi deliciatur, neceſſe eſt, vt aliquid, vel ex cibis vel vino patiatur, vt flammam excitet ampliorem. Hinc fornicationes, hinc adulteria. Etenim venter eſuriens, amorē non valet procreare, magis autem neque ſufficientia ſi fuerit moderata. Quæ verò generat abſurdas cupiditates, illa eſt abundantia, quæ ſe deliciis tradit. Obſecro igitur, ne noſtrū corpus vitioſum, ne inutile faciamus, neque ei vitia inſeramus, ſed præparemus ei fructus vtiles, & arbuſta fructuoſa, nec ea diſſoluamus per immoderationem ciborum. Immoderatio quippe pro fructibus vermes facit. Sic etiam inſita nobis cupiditas, ſi eam deliciarum inundationibus inebries, cupiditates generat turpes, & voluptates admodum turpiores. Abiiciamus itaque hanc luem, vt poſſimus adipiſci bona, quæ promiſſa ſunt in Chriſto IESV Domino noſtro.

a Rom. 13.

Cibus eſt materies inhoneſtis cupiditatibus.

Et idē Chryſoſtomus de pœnitentia verba faciens [b]: Si, inquit, ipſe meis ſermonibus detogas fidem, de his filios medicorum percunctare, ipſique eadem tibi manifeſtius explicabunt; qui abſtinentiam matrē ſanitatis appellant. Pedum verò dolores, & grauedinem capitis, vomitum, apoſtema & hydropiſim, & flegmata, milleque morborum aliorum torrentes à delicatis cibis, crapulaque prouenire dicunt, quaſi à peſſimo quodam fonte prauos riuulos, bonam corporis habitudinem, & animę ſanum intellectum, non tam lædentes, quàm depopulantes. Sapiēs verò ſobrietati, & modeſtię in menſa ſtudendum eſſe docens [c]: Vtere, inquit, quaſi homo frugi, iis, quæ apponuntur, & non cùm manducas multum odio habearis. Ceſſa prior, cauſa diſciplinæ, & noli nimius eſſe, ne fortè offendas. Et, ſi in medio multorū ſediſti, prior illis ne extendas manum tuam, nec prior poſcas bibere. Quàm ſufficiens eſt homini erudito vinum exi-

b Homil. 1.

Abſtinentia eſt mater ſanitatis.

Plurima morborum genera à delicatis cibis crapulaq; proueniunt.

c Eccleſ. 31. cap.

num exiguum, & in dormiendo non laborabis ab illo; & non ſenties dolorem. Ignis probat ferrum durum, ſic vinum corda ſuperborum arguet in ebrietate potatũ: æqua vita hominibus vinum in ſobrietate: ſi bibas illud moderatè, eris ſobrius. Vinum in iucũditatem creatum eſt, nõ in ebrietatem ab initio. Exultatio animæ, & corporis vinum moderatè potatum. Sanitas eſt animæ, & corpori ſobrius potus.

a *epiſt.1. cap.5.*

Hinc D. Paulus Timothæo ſcribens [a]; Noli, inquit, adhuc aquam bibere, ſed modico vino vtere propter ſtomachũ tuũ, & frequẽtes tuas infirmitates. Quem locum D. Ioan. Chryſoſtomus enarrãs, & explicãs [b]; Cogita, inquit, quomodo non à principio, neq; ab exordiis hoc conſilium dederit Paulus; ſed poſtquam vidit omnẽ virtutem deiectam, tunc conſuluit: neque hoc ſimpliciter, ſed cum prædefinitione quadã. Non enim ſimpliciter dixit: vino vtere, ſed vino modico: non quod hac admonitione, & conſilio Timothæus egeret; ſed quod nos indigemus. Idcirco ad illum ſcribens, nobis bibendi vini menſuram, & terminos ſtatuit; tantum bibere iubens, quantum valetudinem adiuuet, quantum corpori ſanitatem præbeat, & non alterum morbum. Non pauciores enim, quàm continuatus aquæ potus, ſed multo plures, & difficiliores animi, & corporis morbos, immodica vini parit potatio, paſſionum bellum, abſurdarum cogitationum hyemem menti introducens, & corporis vim molliorem, & ſolubiliorem efficiens. Non enim ita terrę natura vexata aquarum ſuperabundantia continuè diſſoluitur, vt corporis vis molleſcit, & diffluit, & exiliis redditur vini potu continuo ingurgitata. Fugiamus igitur vtramque intemperantiam, & corporis valetudinem curemus, & ipſius laſciuias recidamus.

b *Hom.1. ad Antioch.*

D. Paulus per Timothæũ bibẽdi vini menſuram nobis præſcripſit.

Vinum ad ſobrietatẽ à Deo datum eſt, non ad ebrietatem.

c *Pſalm.103.*

Quatenus vinũ optima ſit medicina.

Vinum enim à Deo datum eſt, non vt inebriemur, ſed vt ſobrij ſimus, vt delectemur, non vt doleamus. Vinum enim lætificat, inquit Dauid [c], cor hominis; tu verò ipſum triſtitiæ materiã facis. Etenim animo grauato ſunt ſupra modũ ebrij, tenebris multis mente diffuſis. Medicina optima eſt, quando commẽſurationem habet optimam. Hic omnibus locus, & cõtra hæreticos

vtilis

vtilis eſt Dei creaturam accuſantes : ſi enim de vetitis eſſet,non permiſiſſet Paulus, non vino vtendū dixiſſet. Non ſolum autem contra hæreticos, ſed & contra fratrum noſtrorum ſimpliciores, qui poſtquā aliquos præ ebrietate ſe deturpātes viderint, illos vituperare omittentes, fructum à Deo datum calumniantur, dicentes: Non ſit vinum. Ipſis itaque dicamus: Non ſit ebrietas. Vinum enim Dei:ebrietas autem diaboli opus eſt. Non vinum ebrietatē facit, ne Dei creaturā accuſes, ſed conſerui inſaniam argue. Tu verò peccātem punire, & corrigere omittens, benefactorem afficis cōtumelia. Cùm igitur quoſdam hæc dicentes audierimus, obmuteſcere faciamus. Non enim vſus, ſed immodeſtia ebrietatem facit; ebrietatem, inquam, malorum omnium radicem. *Vinum Dei ebrietas diaboli opus eſt.* *Ebrietas malorum omniū radix.*

Vinum datum eſt, vt corporis imbecillitatem corroboret, non vt animi ſanitatem exterminet. Noli igitur immoderatè Dei munere vtens, ſtultis & impudentioribus hominibus occaſiones præbere. Quid enim ebrietate miſerabilius? Mortuus, eſt animatus: Ebrius, dæmon eſt voluntarius. Morbus veniam non habens; ruina excuſatione carens, commune generis noſtri opprobrium. Non enim in conuentibus tantum inutilis ebrius aut in priuatis, & publicis negotiis, ſed etiam ſolo eſt aſpectu omnium grauiſſimus; fœtores exhalans teterrimos, eructationes, & oſcitationes, & voces ebriorum inſuaues, atque moleſtæ, eos, qui ſpectant, & ſimul ſunt, extremæ abominationis implent. Et quod malorum caput eſt, cœlum ebriis inuiſum hic morbus efficit, nec æterna bona aſſequi permittit, ſed poſt vitæ huius opprobrium & illic tali morbo laborantes, pœna manet æterna. Hanc igitur improbam conſuetudinem recidamus, & Paulum audiamus dicentem [a]: vino modico vtere. Etenim ipſum modicum propter infirmitatem permiſit, quod niſi imbecillitas vexaſſet, neq; modicum admittere diſcipulū coēgiſſet. Neceſſarium enim eſt nobis traditos cibos & potus temporibus, & neceſſitatibus ſemper metiri, & nullatenus neceſſitatē excedere, neque imprudēter; & temerè quid facere oportet. *Ebrius, dæmon eſt voluntarius.* *Cœlum ebriis eſt inuiſum.* a 1. *Timoth.* 5.

Præterea ſapiētiſſimus ille Salomon filium ſuum inſtruens [b]: Noli, inquit, eſſe in cōuiuiis potatorum, nec in b *Prouerb.* 23.

comeſſationibus eorum. Cui væ? cuius patri væ? cui rixæ? cui foueæ? cui ſine cauſa vulnera? cui ſuffuſio oculorum? nónne his, qui commorantur in vino, & ſtudent calicibus epotandis? Ne intuearis vinum, quando flaueſcit, cùm ſplenduerit in vitro color eius. Ingreditur blandè, ſed in nouiſſimo mordebit vt coluber, & ſicut regulus venena diffundet. Oculi tui videbũt extraneas, & cor tuum loquetur peruerſa; Et eris ſicut dormiens in medio mari, & quaſi ſopitus gubernator amiſſo clauo, & dices: Verberauerunt me, ſed non dolui; traxerũt me, & ego non ſenſi; quando euigilabo & rurſus vina reperiam?

a in tract. de ſobrieta. & caſtit.

D. verò Auguſtinus de ſobrietate ſcribens [a]: Quoniam, inquit, ſtudij commoda à nobis ſuggerenda ſunt honeſtatis, admonemus in tali propoſito militare volentem, ſegnem, ſomnolentum, atque temulentum eſſe non debere; quoniam ab his vitijs tribus, niſi quis fuerit declinatus, ſecurus nunquam eſſe poteſt, vel tutus, imo & periculis omnibus, & ipſi etiam morti erit is ſemper obnoxius. Fortitudo enim inimicũ opprimit, vigilãtia tendentibus inſidias obſtat: ſobrietas verò præparatum cor hominis facit. Propterea enim Dominus Deus noſter paterno affectu per prophetas, & Apoſtolos ſuos nobis præcepit ab omnibus vitijs, & maximè ab ebrietate, quæ omnium vitiorũ gurges eſt, penitùs abſtinere.

Sobrietatis cõditiones.

Sobrietas autem caſtitatis eſt ſenſus, & mentis, membrorum omnium corporiſque tutela, caſtitatis, pudicitiæque munimen, pudori proxima, amicitiæ, paciſque ſerua, honeſtati ſemper cõiuncta, criminum, vitiorúmque omnium profuga: recti iudicij tenax; memoriæ recordationiſque inſeparabilis ſapientia, ſecretorum cuſtos, arcani velamen, lectionum, & doctrinæ capax, ſtudiorum, & artium diſcipula pariter, & magiſtra, ingeniorum capiendorum pediſſequa; bonæ famæ ſemper auida, in cogitationibus ſalubria, atque vtilia creãs virtutis ſingulare auxilium, cuncta cum oratione diſponens, in congregatione honeſtorum ſe ipſam ſemper ingerens. Sobrietas temeritatem fugit, pericula cuncta declinat, mutuis officiis obtẽperat, ſuperbiam deteſtatur, domum familiamque cum moderatione gubernat, fidẽ

ſibi

ſibi committentibus ſeruat, & vt ſummatimbreuitérque dicam; ſobrietatis perſeuerantia, inæſtimabilis eſt animi fortitudo, omnes eam virtutes, & omnes laudũ ſemper tituli concupiſcunt, quia ſine ipſa ornari, aut placere omnino non poſſunt. Fomentis corporalibus prouiſum eſt vini munus; abutẽtibus autem eo penitùs interdicitur, & ſobrietatis diſciplina cuſtodienda ſancitur.

Eſt quidem in multis vitæ mortalium vinum neceſſarium, debilem ſtomachum reficit, vires deficientes reparat, algentem frigore calefacit, vulneribus infuſum medetur, antidotis etiam, diuerſiſque medicaminibus adiunctum ſalutem operatur, triſtitiam remouet, languores omnes animi delet, lætitiam infundit, conuiuas honeſta miſcere colloquia facit. Paulò amplius verò ſumptum, potanti omnino conuertitur in venenum. Propterea enim vini abſtinentiam ſacerdotibus primo, & Leuitis à Domino legimus imperatam [a], quia oportebat, vt illi primitus ſobrietatis modum obſeruãdum ſuſciperent, qui cæteris mortalibus non dictis, ſed factis præcepta diuina obſeruanda traderent, & caſtitatis, & ſanctitatis moribus adimplerent. Quare debet congrua obſeruatione ſobrietas cum ſacerdotali affectu certare, quia qui non ſobrius acceſſerit ad diuinæ maieſtatis altarium, ſentiet immaturæ mortis interitum. Quicunq; erit honore ſacerdotali præditus, & proximus fuerit ebrietati, vicinus eſt vltioni. Et in eos, qui Deo proximant, ſi fuerint temulenti, procul non ſunt vindictæ ſæuienti. Ergo quiſquis diuino munere ſacerdos conſtitutus vinolentus acceſſerit ad ſacramenti celebrationem, mortis conſequendæ non habet dilationem. Quiſquis immoderatus conuiuioque medius amiſſis modeſtiæ frænis inſana fuerit ebrietate proſtratus, auerſos aſpicit nutantes, quos integros videre nequiuit, aut ſermone longo ſuperflua verba emittit, & vana dicta componit, malè clamans, & bene ſibi ſonans, & dum nihil conſequitur ſanum, nullo alio cogente præter vinum, cordis ſui arcana patefacit, & amicorum ſibi commiſſa ſecreta in medium prodit.

Vini vſus, & vtilitas.

Cur ſacerdotibus & Leuitis vini vſus fuerit prohibitus.

a *Leuit.* 10. *Ezech.* 44.1. *Timoth.* 3. *Tit.* 1, & 2.

Ad vniuerſa vel crudelitatis, vel turpitudinis faci-

nora perpetrāda facilis inuenitur, cui nulla ſobrię mentis ratio, ſed ebrietas dominatur. Aſſumit inter pocula iniuſta certamina, & nullis ſtantibus cauſis aſperam excitat rixam, & in contumeliam erigitur conuiuarum, & crimina proximorum. Ebrietas ab animæ iniuria incipit, & flagitiorum omnium mater eſt, culparum materia, radix criminum, origo omnium vitiorum, turbatio capitis, ſubuerſio ſenſus, tempeſtas linguæ, procella corporis, naufragiū caſtitatis. Ebrietas temporis amiſſio eſt, inſania voluntaria, ignominioſus languor, mentis ſanæ debilitatio, turpitudo morum, dedecus vitæ, honeſtatis infamia, animæ corruptela. Ebrietas timorem Dei aufert, futurum Dei iudicium de corde ſe habentium tollit. Ebrietas regna cœleſtia appetētibus denegat; ebrietas famulo non ſolùm fidem aufert, ſed etiā fraudum & ſeruitutis officio inutilem facit, & alia mala, quæ comprehendi non poſſunt. Tantam ergo turpitudinem, & tantum malum à vobis abijcite, & ebrietatis crimina totis viribus declinate; fugite crapulam; ea loquentes, aut facientes, quibus ſobrij non erubeſcant [a]. Vos verò, qui pro Dei amore vinum tantum ſumitis, quod oportet; & quod ebrioſis in terra perditur, à vobis per eleemoſynam in cœlo reponitur, non vobis ſufficiat, quod vos honeſti, & ſobrij eſtis, ſed quantum poteſtis, ita caſtigate, & corripite ebrioſos, vt eis nunquā licet vobis præſentibus amplius bibere, quàm oportet; vt dum & ipſi ſobrietatem diligitis, & alios per veſtrā admonitionem ab ebrietatis perditione reuocatis, non ſolùm pro veſtra, ſed etiam pro aliorum ſalute duplicia vobis præmia in æterna beatitudine præparetis [b].

Ebrietatis conditiones.

a Auguſt. in d. tract. de ſobriet. & caſtit.

Sobrij ebrioſos corripere debent.

b Auguſt ſer. 231. de temp.

B. verò Proſper temperantiam, quæ ſobrietatis mater, & parens eſt, mirum in modum laudans ab illius effectibus [c]: Temperantia, inquit, temperātem facit, abſtinentem, parcum, ſobrium, moderatum, pudicum, tacitum, ſerium, verecundum. Hæc virtus ſi animo habitat, libidines frænat, affectus temperat, deſideria ſancta multiplicat, vitioſa caſtigat, omnia intra nos confuſa ordinat, ordinata corroborat, cogitationes prauas remouet, inſerit ſanctas. Ignem libidinoſæ voluptatis extinguit, animi teporē deſiderio futuræ remunerationis accendit,

c lib. 3. de vita contempl. cap. 19.

Varij temperātiæ effectus.

accendit, mentem placita tranquillitate componit, & totam ſemper ab omni vitiorum tempeſtate defendit. Temperantia intemperantiam noſtram ad honeſtum modum redigit in cibo ipſo, vel potu, vt contenti ſimus appoſitis; ne poſcamus impudenter, quod aut ille, qui poſcitur fortè non habeat, aut alios, quod deſiderio noſtro placet offendat, aut gulæ noſtrę intemperans appetitus appareat, nec iudicemus eos, qui volunt cibis, quos ipſi percipimus, abſtinere: nec iis verecundiam faciamus, qui ea, quibus ipſi abſtinemus, fortè percipiunt, & Deo gratias agunt: certi quod ſatis miſerum ſit, aliquos de cibi, & potus perceptione damnare, aut nobis arrogare per abſtinentiam ſanctitatem. Temperantiæ eſt, quod reuerentiam ſenioribus exhibemus, æquales germanitus honoramus, minoribus gratiam paternæ dilectionis impendimus; quod præſtamus loquenti ſeniori ſilentium; quod ipſius ad loquendum pręſtolamur imperium; quod non attollimus immoderatum in collocutionibus ſonum; quod riſui prorumpere non permittimus in cachinnum, quod nulli detrahimus, nec detrahentes æquanimiter ſuſtinemus; ſciētes, quod tam illi, qui detrahunt, quàm illi, qui detrahentibus acquieſcunt vanitatis morbo corrupti ſunt. Qui ad hoc alios viles videri volunt, vt ſe commendent eorum comparatione quos carpunt, & videantur ea vitia non habere, quæ malitioſè in aliis reprehendunt: quod malum temperantia tollit; cui, qui ſeruire voluerit, non quod reprehendat in fratribus, ſed vnde Deum laudet, attendit; Ac per hoc ipſius temperantię eſt, quod non ſolùm temperantes in omnium membrorum officiis ſumus, ſed etiam quod omnia libenter, quæ nos moderatos ac ſobrios faciunt obſeruamus.

Temperantia intemperantiā noſtram ad honeſtum modum in cibo & potu redigit.

Ad alia, quam quæ cibi, et potus ſunt extenditur temperantia.

Tēperantię eſt quod obſeruamus ea quę nos ſobrios faciūt.

Ceterùm hîc obiter notandum, & obſeruandū venit; quod, ſicut à B Proſpero tēperantia, & à Baſilio eiúſve interprete, continētia, non ſolùm ad ea, quæ cibi & potus ſunt, verumetiam ad plura alia extēditur; ita etiam ſobrietatis vocabulum à Chryſoſtomo eiúſve interprete latius quàm ad moderatā cibi potuſque ſumptionem porrigitur. Explicans enim illum locum Pauli ad Titum[a]; Sobriè, & piè, & iuſtè viuamus in hoc ſeculo:

[a] Hom. 5. in cap. 2. & ibid. Theophylact.

 Vides,

Vides, inquit, quod ſemper dicere ſoleo, ſobrietas non modo abſtinentiam fornicationis indicat, verum perturbationum quoq; reliquarum. Igitur & qui pecunias amat, ſobrius non eſt. Nam ſicut eſt corporum amor, ita & pecuniarum. Imò longè hic impotentior, qui non tantum habet vim, qua poſſet impellere. Et in epiſtola ſecunda ad Timothæum explicans illud[a]: Non enim dedit nobis Deus ſpiritum timoris, ſed virtutis, & dilectionis, & ſobrietatis: ſobrietatem, inquit, ſiue ſanitatem mentis atque animæ dicit, ſiue per quam ipſi reſipiſcimus, cùm quid aduerſi contingit, quod & caſtiget nos, & noſtra ſuperflua amputet.

Qui pecunias amat non eſt ſobrius.

a *Hom.* 1. *in cap.* 1.

Cur in Completorio legatur ſemper: Sobrij eſtote, &c.

CAP. XVIII.

PRÆTEREA cùm ſobrietas, & vigilantia virtutũ omnium ſeruatrix ſit, & ad illam Apoſtolus capeſſendam frequenter nos hortetur, & præcipiat[b]. Idcirco in Eccleſia Romana receptum eſt, vt in Completorio horarum canonicarum canatur ad clericos iſta lectio[c]. Fratres, Sobrij eſtote, & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret, &c. Quoniam qui ſobrius eſt, & vigilat, vt D. Ioannes Chryſoſtomus inquit[d], quamuis à peccato capiatur, mox tamen ipſum abijcit, fugatq́ʒ: Qui verò ſomno, aut inſania comprehenditur, non intelligit, quo pacto ſub iis detineatur ſeruitute. Et, vt D. Baſilius dixit[e]: ebrietas vt ſomnium adfert, mortis germanum; ita vigiliam habet ſomnij aſſimilem. An ignoras quem es hoſpitio excepturus? nimirum illum, qui nobis ita pollicitus eſt: Ego & Pater veniemus, & mãſionem apud eum faciemus. Cur igitur prius recipis temulentiam, ac Domino ingreſſum præcludis? Cur permittis, vt hoſtis munimenta tua prior occupet? Ebrietas non recipit Dominum: ebrietas Spiritum ſanctum propellit. Fumus quidem abigit apes, dona verò ſpiritualia fugat luxus. Sed non ſatis eſt, vt Theophylactus ait[f], vigilare, ac ſobrium eſſe, verùm opus eſt etiam armari. Vt enim quis vigilans ſit, & ſobrius, non habeat autem arma, facilè eum, latrones, & prædones conficiunt.

b *Ad Theſſ. cap.* 5. 1. *ad Timoth.* 3. *cap. &* 2. *ad Timot.* 4. *ad Titum* 1. *et* 2. *cap.*

c 1. *Petr.* 5.

d *in cap.* 1. *Ioã. Hom.* 4.

e *in Hom.* 1. *de ieiunio.*

Ioan. 14.

Ebrietas Spiritum ſanctum eiúſque dona propellit.

f *in epiſt.* 1. *ad Theſſ. cap.* 5.

Cùm

Cùm igitur Apoſtolus moneat nos, quia aduerſarius noſter diabolus, tanquam leo rugiens circumeat, quærens quem deuoret; nullum non aditum tentans in nos per corporis voluptates[a]: Si contra hunc aduerſarium arma poſcitis, arripite quæ Apoſtolus ſubminiſtrat, dicens: Cui reſiſtite fortes in fide. Fides enim eſt illa lorica, qua nos contra illum D. Paulus indui voluit, dicens[b]: Non dormiamus, ſicut & cæteri; ſed vigilemus & ſobrij ſimus: Qui enim dormiunt, nocte dormiunt; & qui ebrij ſunt, nocte ebrij ſunt: nos autem, qui Dei ſumus, ſobrij ſimus, induti loricam fidei, & charitatis, & galeam ſpem ſalutis. Loricam autem ſiue thoracem fidei & charitatis dicens, vt Theophylactus inquit[c], dogmata, & bonam vitam adumbrauit: Hoc enim eſt verè ſobrium eſſe. Non ſimpliciter autem hæc habēda, cæterùm veluti lorica. Hanc enim nihil facilè diſſecat, ſed veluti munimentum quoddam eſt pectori, ac nihil ignitorum ſatanæ telorū nos tanget. Quid enim, quęſo, vt Chryſoſtomus inquit[d], fides conferet emolumenti, ſi vita ſincera non fuerit, & pura? Cùm rectæ fidei dogmatibus vitam quoque veſtram diligēter curate. Fulgeat enim, inquit[e], lux veſtra coram hominibus, vt videant veſtra opera bona, & glorificent patrem veſtrum in cœlis, vt & vita cōſonet fidei dogmatis, & dogmata prædicent vitam. Fides enim ſine operibus mortua eſt[f], & opera ſine fide mortua ſunt. Nam tametſi ſanam teneamus doctrinam, vitam autem negligamus, nihil nobis proderūt doctrinæ. Rurſus ſi vitæ curam diligentem geſſerimus, in fidei autē placitis claudicauerimus, neque ſic nobis aliquid lucri fuerit.

a Vide Cyprianum in ſerm. de zelo, et liuore, in principio.
b 1. ad Theſſ. cap. 5.
c d. loco ad Theſſ.
Quid ſit verè ſobrium eſſe.
d aduerſ. vituperat. vitæ monaſt lib. 1. et in 1. cap. Gen. Hom. 1.
e Matth. 5.
f Iacob. 2.

D. verò Hieronimus de ſobrietate hæc ſcribens[g]: Aiunt medici, inquit, & qui humanorum corporum ſcripsêre naturas, præcipueque Galenus in libris quorū titulus; περὶ ὑγιεινῶν, puerorum, & iuuenum, ac perfectę ætatis virorum mulierumque corpora, inſito calore feruere, & noxios illis, eſſe cibos ætatibus, qui, calorem augeant; ſanitatique conducere, frigida quæque in eſu & potu ſumere. Sicut è contrario ſenibus, qui pituita laborāt, & frigore, calidos cibos, & vetera vina prodeſſe. Nonnulli vitam pudicam appetentium in medio itinere

g in epiſt. 10, ad Furi.
Quales cibi pueris, iuuenibus, viris & mulieribus cōducant vel non conducant.
Senibus quales cibi conueniant.

nere corruunt, dum ſolam abſtinentiam carniū putant, & leguminibus onerant ſtomachū, quæ moderatè, parceq́; ſumpta innoxia ſunt; &, vt quod ſentio loquar, nihil ſic inflāmat corpora, & titillat mēbra genitalia, ſicut indigeſtus cibus, ructuſq́; conuulſus. Quicquid facit ſeminariū voluptatū, venenū puta. Parcus cibus, & vẽter ſemper eſuriens triduanis ieiuniis præfertur: Et multo melius eſt quotidie parū, quàm rarò ſatis ſumere. Quādo comedis, cogita, quod ſtatim tibi orandū, ilico & legendū ſit. De ſcripturis ſanctis habeto fixū verſuū numerū; iſtud pēſum Domino tuo redde: nec antè quieti mēbra cōcedas, quā calathū pectoris tui hoc ſub tegmine impleueris. Poſt ſcripturas ſanctas doctorū hominū tractatus lege, eorum duntaxat, quorum fides nota eſt.

Inter comedendum quid deriçis cogitandum.

Cæterùm deploranda res eſt, & cū Innocētio 3 Pontifice[a], dolentes referimus, quod licet hæc ſobrietas Canonicorum, & aliorū eccleſiaſticorū auribus quotidie inclametur, nō ſolùm tamen quidā minores, verūetiam aliqui eccleſiarū Prælati circa comeſſationes ſuperfluas, & fabulationes illicitas (vt de aliis taceamus) ferè medietatem noctis expendunt, & ſomno reſiduum relinquentes, vix ad diurnum concentum auium excitantur.

a in c. dolentes, de celebr. miſſ.

Origines verò explicans illum locum Leuitici[b]: Et locutus eſt Dominus ad Aaron, dicens: Vinum, & ſiceram nō bibetis tu & filij tui tecum, cùm intrabitis in tabernaculū teſtimonij, aut cùm accedetis ad altare, & non moriemini. Lex, inquit, euidens datur & ſacerdotibus, & principi ſacerdotum, vt cùm accedunt ad altare vino abſtineant, & omni potu, quod inebriare poteſt, quod ſcripturæ diuinæ appellatione vernacula ſiceram moris eſt nominare. Vult ergo ſermo diuinus ſobrios in omnibus eſſe Domini ſacerdotes, vtpote qui accedētes ad altare Dei orare pro populo debeant, & pro alienis interuenire delictis, qui portionem in terra non habeant, ſed ipſe Dominus portio eorū ſit, ſic enim dicit de his ſcriptura[c]. Filiis Leui non dabitis partē in medio fratrum ſuorum, quia ego portio eorū Dominus Deus ipſorum. Vult ergo iſtos, quibus ipſe Dominus portio eſt, ſobrios eſſe, & ieiunos; vigilātes in omni tempore; maximè autē cùm ad exorandū Dominum, & ſacrificandum

b 10. cap.

Sicera quid ſit.

c Ioſ. 13. cap.

candum in conſpectu eius altaribus præſto ſunt. Quæ mandata in tantũ vim ſui ſeruant, & omni obſeruantia cuſtodienda ſunt, vt & Apoſtolus hæc eadẽ noui Teſtamenti legibus firmet. In quo ſimiliter etiam ipſe ſacerdotibus, vel principibus ſacerdotũ vitæ regulas ponẽs, dicit eos non debere eſſe vino multo ſeruientes, ſed ſobrios eſſe: ſobrietas enim omniũ virtutũ mater eſt, ſicut è cõtrario ebrietas omniũ vitiorum. Apertè enim pronuntiauit Apoſtolus, dicẽs [a]: vinum in quo eſt luxuria, vt oſtenderet, ex ebrietate veluti primogenitam filiam generari luxuriam. Tum præterea Saluator, Domini & Regis auctoritate ſacerdotibus ſimul ac populis leges, & iura conſtituens [b]: Attẽdite, inquit, ne fortè grauentur corda veſtra in ebrietate, & crapula, & in ſolicitudinibus ſeculi, & veniat ſuper vos ſubitaneus interitus.

Sobrietas omnium virtutũ mater eſt.
a *Ephes.* 5.
Luxuria filia primogenita ebrietatis.
b *Luc.* 21.

Audiſtis edictum Regis æterni, & lamentabilẽ finem ebrietatis vel crapulę didiciſtis. Si quis vobis peritus, & ſapiẽs medicus his ipſis verbis pręciperet, & diceret: Attẽdite vobis, ne quis (verbi gratia) de illius vel illius herbæ ſucco auidè ſumat; quod, ſi fecerit, ſubitus ei veniet interitus, nõ dubito, quin vnuſquiſq; propriæ ſalutis intuitu pręmonentis medici pręcepta ſeruaret. Nunc verò animarũ, & corporũ medicus, ſimulq; & Dominus, iubet ebrietatis herbã, & crapulæ vitandã; ſimiliter & ſolicitudinum ſecularium, velut mortiferos ſuccos cauendos. Et neſcio ſi quis noſtrum non in his cõſumitur, vt ne dixerim ſauciatur. Eſt ergo ebrietas vini pernicioſa in omnibus. Sola namque eſt, quæ ſimul cum corpore, & animam debilem reddat. In cæteris etenim poteſt fieri, vt, ſecũdum Apoſtolum [c], cùm infirmatur corpus, tunc magis potens ſit ſpiritus, & vbi is, qui de foris eſt, homo corrũpitur, ille, qui intus eſt, renouetur. In ebrietatis verò ęgritudine corpus ſimul, & anima corrũpitur, ſpiritus pariter cum carne vitiatur. Omnia membra debilitat, pedem, manum, linguam reſoluit, oculos tenebrat, mẽtem velat obliuio, ita vt hominẽ ſe neſciat eſſe, nec ſentiat. Habet ergo iſtud primo dedecoris corporalis ebrietas. Iam verò ſi diſcutiamus, quot modis mens inebriatur humana, inueniemus ebrios etiam eos, qui ſibi ſobrij videntur. Iracũdia inebriat animã, furor verò eam plus

Ebrietas vini pernicioſa in omnibus.
c *Rom.* 8.
In ebrietate corpus ſimul & anima corrũpitur.
Qui ſobrij etiã ebrij ſint.

eam plus quàm ebriam facit;ſi quid tamen, eſſe ebrietate amplius poteſt. Cupiditas & auaritia; non ſolùm ebrium, ſed & rabidum hominem reddunt.

Cupiditas, & auaritia rabidum hominem reddunt.

Quò pertinet & illud, quod D.Ioannes Chryſoſtomus aduerſus Iudæos dixit [a]: Præteriit ieiunium Iudæorum, imò potius ebrietas Iudæorum. Etenim & abſque vino ebrietas eſt, & in ſobrietate temulentia, luxurioſaque comeſſatio. Quodſi nemo poſſet abſque vino temulentus eſſe, nequaquam Propheta diceret [b]: Væ iis, qui ebrij ſunt, & non à vino. Si nõ eſſet ſine vino ebrietas haudquaquam dixiſſet Paulus [c]: Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria. Nam quemadmodum vino, ſic & alio modo poſſet aliquis inebriari; Eoq; dixit: nolite inebriari vino. Eſt enim ebrietas & in ira, & in abſurda concupiſcentia, & in auaritia, & in amore gloriæ, denique in aliis innumeris affectibus. Ebrietas enim nihil aliud eſt, quàm excidiſſe à recta ratione, deliratioque & ſanæ mentis priuatio. Non ſolùm igitur qui multis exhaurit merum, verumetiam qui alium quempiam morbum alit in animo, vehementer ebrius eſſe iudicabitur. Etenim qui mulieris alienæ tenetur amore, qui ſcortis vacat, ebrius eſt. Et quemadmodũ is, qui multum ebibit merum, ſeſeque ingurgitauit, illiberales voces effundit, aliudque pro alio videt; ſic & hic, veluti mero quopiam ſua cupiditate repletus, neque ſana profert verba, ſed obſcœna omnia, ſed pernicioſa, ſed illiberalia, riſuſque plena, aliaque pro aliis videt, cæcutiens ad ea, quæ cernuntur. Quodſi mulieri ſtuprum inferre cõcupiſcit, hanc vbique imaginans, non aliter, quàm mẽte captus, & delirans in conuenticulis, in conuiuiis, in omni tempore, in omni loco, etſi innumera hominũ millia ipſum alloquantur, nec audire quidem videtur, ſed ad illam tantum intentus eſt animus, nec aliud ſomniat, quàm peccatum, habetque ſuſpecta omnia, metuit omnia, nihilo melior animante, quod alligatum ſcutica impellitur. Rurſus quem tenet ira, ebrius eſt. Similiter & huic turget facies, vox fit aſperior; oculi fiunt ſanguinolenti, mens obtenebratur, prudentia ſubmergitur, lingua tremit, oculi intorquentur, aures alia pro aliis audiunt, nimirum ira longè grauius, quam vllum merum ſoleat, percel-

a oratione 5.
In ſobrietate quoque eſt temulentia, & luxurioſa comeſſatio.
b Iſa. 29.
c Epheſ. 5.
Varia ebrietas.
Ebrietatis definitio.
Quẽ tenet ira, ebrius eſt.

percellente cerebrum, tempeſtatem concitante, turbationemque gignente inſedabilem. Quodſi ebrius eſt, quem tenet concupiſcentia, iráve; multo magis homo impius, & in Deum blaſphemus, illiusque legibus repugnans ebrius eſt, inſanitque, deterius affectus, quàm ij, qui comeſſantur, quique mente capti ſunt, licet ipſe morbum ſuum non ſentire videatur. Nam id maximè conuenit ebrietati, etiam ſenſu vacare malorum, quæ turpiter committit.

Impius & in Deū blaſphemus ebrius eſt.

Huc etiam accedere videtur illud D. Hieronymi[a]: Caue, ne ſi ieiunare, aut abſtinere cœperis, te putes eſſe iam ſanctam. Hæc enim virtus adiumentum eſt, non perfectio ſanctitatis. Magisque id prouidendum eſt, ne tibi hoc, cùm licita contemnas, ſecuritatem quandam illicitorum faciat. Quicquid ſupra iuſtitiā offertur Deo, non debet impedire iuſtitiam, ſed adiuuare. Quid autē prodeſt tenuari abſtinētia corpus, ſi animus intumeſcat ſuperbia? quam laudem merebimur de pallore ieiunij, ſi liuore liuidi ſimus? Quid virtutis habet vinum non bibere, & ira atque odio inebriari? Tunc, inquā, præclara eſt abſtinentia, tunc pulchra, atque magnifica caſtigatio corporis, cùm eſt animus ieiunus à vitiis. Imò qui probabiliter, ac ſcienter abſtinentiæ virtutem tenent, eo affligunt carnem ſuam, quò animæ frangant ſuperbiam, vt quaſi de quodam faſtidio contemptus ſui atque arrogantiæ deſcendant ad implendam Domini volūtatem, quæ maximè in humilitate perficitur. Idcirco à variis ciborum deſideriis mentē retrahunt, vt totam eius vim occupent in cupiditate virtutum. Iamque minus ieiuniorum, & abſtinentiæ laborem caro ſentit, anima eſuriente iuſtitiam. Nam & vas electionis Paulus dum caſtigat corpus ſuum, & in ſeruitutem redigit[b], ne aliis prædicans ipſe reprobus inueniatur, non ad ſolam (vt quidam imperiti putāt) hoc facit caſtitatem. Non enim huic tantummodo, ſed & omnibus omnino virtutibus abſtinētia opitulatur. Neque magna, aut tota Apoſtoli gloria eſt, nō fornicari, ſed hoc agit, vt caſtigatione corporis erudiatur animus; quantoq; nihil ex voluptatibus concupiſcit, tantò magis poſſit de virtutibus cogitare, ne perfectionis magiſter imperfectū aliquid in ſe oſtendat.

a *ad Celant.*

Sobrietas, & abſtinentia quando laudanda.

Domini voluntas maximè in humilitate perficitur.

b *1. Corint. 9.*

Abſtinentia omnibus opitulatur virtutibus.

dat. Abſtinere autem cõuenit ab omni cibo, quem concupiſcentia, & libido præſumit, quem deliciæ parant, & luxus excogitat, videndumq; eſt, non ſolùm quali, ſed quanto cibo, & quo in tempore, & quã parco vtamur[a].

Cùm autem clerici vino dediti eſſe prohibentur, gulę intemperantiã nequaquam habere permittuntur. Neq; enim ebrietas prohibetur, & voracitas permittitur, vtrumq; enim inter opera tenebrarũ Apoſtolus commemorat ſcribens Romanus[b]: non in comeſſationibus, & ebrietatibus: ventris námq; ingluuies ad luxuriam prouocat facilè, & omne opus bonum diſſoluit[c]. Gulæ autem vitium, vt D Baſilius inquit[d], non in eſcarum copia naturæ ſuæ vim poſitam exercere nouit, ſed in voluptate, atque guſtatu, licet modicis admodum vtare. Quod, ſi ita eſt, vt vel breuiſſima modo guſtatu percepta delectatio obnoxium te iſtiuſmodi morbo valeat efficere, haud dubiè id te nullo negotio ad interitũ dabit. Etenim multos ego, inquit, animaduerti ſępe, qui cũ alterius cuiuſuis generis vitiis laborarent, ad ſanitatem tamen redierint poſtea; qui autem hoc morbo tenerentur, vt ventris ingluuie duci ſe ſinerent, neminem ex omnibus vidi vnquam, qui cõualuerit. Nam qui iſtiuſmodi ſunt, ij mendaces ſunt, ad iuſiurãdum parati, periurioſi, litigioſi, pertinaces, clamoſi, & qui ſaturi ediſſe ſe pertinaciſſimè pernegent, illiberales, qui victu delicato apprimè gaudeant, queruli, aliorum curioſi exploratores, totius vitæ honeſtæ de induſtria inimici, qui vt gulę libidinem obtegant, innumerabilibus ſe aliis vitiis inuoluunt, qui cum habitu quidem inter ſaluos eſſe videantur, rebus ipſis inter perditos numerandi ſunt. Hæc fuit quæ Adæ interitum, & poſt ipſum, etiam vniuerſæ illius poſteritati exilium apportauit.

De tabernis, & ludis clericis vitandis. CAP. XIX.

VERVM, quia in tabernis, ſeu cauponis comeſſationes, & ebrietates à clericis, vt plurimum fiunt, ad eorum honeſtati. & ſaluti conſulẽdum, à diuerſis Pontificibus & conciliis, illis earundẽ ingreſſus prohibitus fuit, niſi peregrinationis, vel itineris neceſſitati compulſis[e]. Sunt enim illæ dæmonũ officinæ, & om-

a *Origin. in epiſt. ad Rom. lib. 9. cap. 14.*

b *cap. 13.*

c *§. 1. diſt. 44.*

d *in ſerm. de abdicat. rerũ.*

e *c. clerici. de vit. et hon. cleric. c. clerici e-dendi, et c. non oportet. diſt. 44. Iuo par. 6. decret. cap. 203 & 2. ſequent. Burch. lib. 2. decret. cap. 129. & 2. ſequent.*

& omnis intemperantię ſchola: Vbi omnis vitæ regula diſſoluitur, & inconceſſis voluptatibus habenæ laxantur [a]. Quocirca etiam nuper in reformatione cleri Germaniæ à Sedis Apoſtolicæ Legato ſtatutum fuit [b], vt clerici tabernas publicas euitent, niſi eas peregrè proficiſcentes ingredi oporteat, & tam inibi, quàm domi, & alibi à crapula, ebrietatibus, omniq; ludo à iure prohibito, blaſphemiis, rixis, ac aliis quibuſcũque exceſſibus, & offenſionibus penitùs abſtineãt: choreas, ſpectaculáque, & conuiuia publica vitent; ne ob luxum, petulantiamque eorum nomen eccleſiaſticum malè audiat.

a *Iud. Clichthi. in opuſc. de vita & morib. ſacerd. cap. 17.*
b *cap. 3.*

Qui ludi clericis ſint prohibiti.

Ludi autẽ a iure prohibiti ſunt, quos mimi, ioculatores, & hiſtriones faciunt, ſeu exercẽt [c]: qui à Bonifacio octauo goliardi ſeu bufones vocantur [d]. Quodſi clerici clericalis ordinis dignitati nõ modicũ detrahentes per annum artem illã igniminioſam exercuerint ipſo iure; ſi autem tempore breuiori, & tertio moniti nõ reſipuerint, omni priuilegio clericali vt careãt conſtitutũ eſt [e].

c *c. clerici officia. de vita & honeſt. cler.*
d *c. vnico. de vita et honeſt. cler. in 6.*
e *d. c. vnico.*

Iure quoq; canonico clericis prohibetur [f], vt ad aleas, & taxillos non ludant, nec huiuſmodi ludis interſint. Propterea quod plurima crimina in talibus ludis perpetrari ſoleãt. Quod Iuſtinianus Imperator ſua conſtitutione deſuper ædita egregiè teſtatur, inquiens [g]: Alearũ vſus antiqua res eſt, & extra operas pugnatorias cõceſſa: verùm pro tẽpore abiit in lachrymas, multa millia extranearũ nationum ſuſcipiẽs. Quidã enim nec ludentes, nec ludum ſcientes, ſed numeratione tantũ proprias ſubſtantias perdiderũt, die noctuq; ludẽdo, argento, apparatu lapidũ, & auro. Conſequẽter autem ex hac inordinatione blaſphemare Deum conãtur, & inſtrumenta conficiunt. Cõmodis igitur ſubiectorũ proſpiciẽtes hac generali lege diſcernimus; vt nulli liceat in publicis, vel priuatis domibus, vel locis ludere, neq; in genere, neque in ſpecie. Et ſi contra factũ fuerit; nulla ſequatur condẽnatio, ſed ſolutũ reddatur, & competentibus actionibus repetatur ab his, qui dederunt, vel eorũ hæredibus, aut his negligẽtibus à patre aut defenſoribus illius ciuitatis, vel recipiat fiſcus, nõ obſtãte 50 annorũ præſcriptione. Et idẽ Imperator in alia authẽtica cõſtitutione [h]. Interdicimus ſanctiſſimis Epiſcopis, & presbyteris, diaconis, & ſub-

f *d. c. clerici officia.*

Ad aleas & taxillos ludere clericis eſt inhibitum.

g *l. vnica. C. de alear. luſu, & aleatorib.*

Ex aleæ luſu prouenit ſubſtãtiarum perditio, & blaſphemia in Deum.

h *authen. interdicimus. C. de Epiſ. et cler. & in authen. de ſanctiſſimis Epiſcopis. collat. 9. §. interdicimus. Iuo 5. parte decret. cap. 370.*

& ſubdiaconis, & lectoribus, & omnibus aliis cuiuſlibet ordinis venerabilis collegij conſtitutis, ad tabulas ludere, aut alijs ludẽtibus participes eſſe, aut inſpectores fieri, aut ad quodlibet ſpectaculum ſpectandi gratia venire. Si quis autem ex his in hoc dereliquerit, iubemus hunc tribus annis à venerabili miniſterio prohiberi, & in monaſterium redigi. Sed in medio tempore ſi ſe pœnitentem oſtenderit, liceat ſacerdoti ſub quo cõſtitutus eſt, tempus minuere, & hunc priori rurſus miniſterio reddere.

Pœna clericis aleatoribus iure ciuili conſtituta.

Et cùm teterrimum ſit prodigalitatis inſtrumentum alea, qua complures per inconſultam temeritatem ad inopiam redacti Deo maledicunt, & grauiora facinora nonnunquam aggrediuntur, vt ex prædicta Iuſtiniani conſtitutione liquet, meritò & hoc prouidendum fuit, ne ludo tam noxio vlla ratione indulgeretur; ſed potius quoad eius fieri poſſet, omnis eius vſus procul è finibus bene inſtitutæ reipublicæ exterminaretur. Huius enim intereſt, ne quis re ſua abutatur. Et quia receptatores occaſionem adiumentúmque præbent eiuſcemodi nequitiæ, rectè prætor de iis hoc edictum propoſuit [a]: Si quis enim apud quem alea luſum eſſe dicetur, verberauerit, damnúmve ei dederit, ſiue quid eo tempore dolo eius ſubſtractum eſt, iudiciũ non dabo. In eum, qui aleæ ludendę cauſa vim intulerit, vti quæq; res erit, animaduertam. Hoſtienſis ſedecim [b]: Florentinus verò viginti vnum [c] eminerat ſcelera, crimina, & peccata, quę in hoc ludi genere euenire ſolent. Verum hęc breuitatis ſtudiò nos omittimus.

Alea prodigalitatis inſtrumentum.

Pœna autem clerici publici aleatoris eſt, vt repellatur à promotione, & ab obtinẽdo beneficio, etiãſi nunquã fuerit monitus, vt deſiſtat à ludo; ſed non priuatur beneficio obtento, niſi præcedat monitio. Adeò, vt collatio facta tali ſit nulla, ſi de hoc conſtabat, tanquam facta vili, & indigno: & ſi non conſtabat, quia erat occultus, debet irritari [d]. Ludus autem aleæ hoc loco vocatur is, qui iactu teſſerarum ſeu taxillorũ committitur, & ſoli innititur fortunæ. Sub quo comprehenditur, & omnis alius luſus, cuius lucrum è ſolo pendet fortunæ euentu, & nulla induſtria humana dirigitur [e]: qui certè nullam habet

a l. 1. ff. de aleator.
b in ſumma t.t. de exceſſ. prælat.
c in 2. part. tit. 1. cap. 23.
d c. inter dilectos, et ibi gloſ. & Panor. de exceſſ. prælat. et idem Panor. in c. clerici officia. de vita & honeſt. cleric.
e Panor. in d. c. clerici officia. Syluester in ſum. in verb. ludus. Iud. Clichth de vita & morib. ſacer. cap. 19. et conc. Senon. tit. de decret. mor. cap. 25.

habet iuſti lucri rationem, ob quam legitimè transferatur lucrum in ipſius lucrantis dominium. Quocirca ſanctus Bonauentura dixit[a], huiuſmodi lucrantes ad reſtitutionem eorum, quæ hoc ludo ſunt aſſecuti ſtrictè obligari, & quod taxillorum iactu, aut chartis luſoriis ſunt lucrati in pios vſus pauperũ erogari debere. Enimuero ſi quis ſemel, aut bis contrectet aleas, & eas iactitet, concertans cum alio poſito pignore, nónne tandem trahetur ex huiuſmodi ineſcatione ludi in conſuetudinem, & fiet aleator, habebitq́; aleas in deliciis? Nónne qui ſibi cauere, ne in aſſuetudinem mali ducatur eniti debet, vt ne ſemel quidē admittat id, cuius aſſuefactionem vult euitare? cùm Eccleſiaſtes dicat[b]: qui in vno deliquerit, multa bona perdet. Quocirca in Synodo Senonenſi dicto loco expreſsè clericis omnibus ſtatutum & mandatum fuit, vt à ludo alearum, aliiſque qui à ſorte pendent, abſtineant, neque ludentium fautores, ſpectatores, aut teſtes exiſtant.

a *vt refert Iudo. Clichtho. in d. opuſ. cap. 19.*

b *Eccleſiaſt. 9.*

D. verò Dionyſius Richelius de huiuſmodi ludis ſcribens[c]: Miniſtros, inquit, eccleſiæ, quos à ſeculariũ vita, & moribus differre oportet, neceſſe eſt maturitati morum, ac probitati vacare; compunctioni, atque diuino timori operam dare, ſicque in conſpectu altiſſimi orationibus, ac pſalmodiis, & pœnitētiæ actibus inhærere, vt pro propriis, ac fundatorum, & benefactorum ſuorũ exceſſibus, & peccatis ſatisfaciant Deo. Idcirco cauere iubentur ea, quæ compunctionem, maturitatem, deuotionemque diſſipant, diſſolutionem inducunt, & ſeculares generant mores, vt ſunt familiaritates, exercitia, ludi, & ioci mimorum, & ioculatorum, ac hiſtrionum, viſitatio tabernarum, comeſſationes, & lauta conuiuia, luſus alearum, & taxillorum, quibus multa enormia coniuncta ſunt vitia, & ex amore procedunt pecuniæ, auaritiamque concernunt.

c *de vit. Can. & eccle. art. 9.*

Quando & quomodo clericis permiſſum ſit ludere. CAP. XX.

INTEREA, vt ſolidius, euidentius, ac certius innoteſcat, qualiter Canonicis, & miniſtris Eccleſiæ interdum liceat ludere, & qui ludi ſint liciti; aduertendum

dum quod D. Thomas, Durandus, & alij ſcribunt, & aſſerunt[a]: Quemadmodum hominis corpus indiget corporali refocillatione, quiete, & ſomno, quia nō valet continuò laborare: ſic itidem anima indiget virium recreatione, atque ſolatio, quod fit per aliqua verba, aut opera, in quibus non intenditur, neque requiritur, niſi animi delectatio; & hęc verba aut opera vocata ſunt ludicra, aut iocoſa. Circa quæ tria ſunt obſeruanda. Primum, vt delectatio talis non quæratur per verba, aut facta inhoneſtá, turpia, aut nociua alicui. Secūdum eſt, ne grauitas ſeu deuotio cordis nimis reſoluatur per talia. Tertium, vt iocus ſeu ludus exiſtat conueniens ex parte perſonæ, ac loci, & temporis, aliis quoque virtutū circunſtātiis debitè decoretur. Virtus autem per quam homo ita decenter ſe habet in ludis, ſecundum philoſophum εὐτραπελία, id eſt, vrbanitas vocatur[b]. Porrò ſi ludo admiſceantur verba, aut facta turpia, laſciua, nociua, ſcandalizatiua, mendoſa graue peccatum eſt, & frequenter mortale: imo affectus ad ludum, & iocum poſſet eſſe tam immoderatus, diſſolutus, & vehemēs, quod eſſet mortale peccatum, quamuis ludus in ſe non eſſet, niſi peccatum veniale. In concilio verò Mediolanenſi ſtatutum legitur: Clericalis ordinis hominibus omnī genere ſaltationis, & ludi, præſertim verò aleæ & teſſerarum ac talorum interdicimus. Prohibemus etiā globos, qui malleis ligneis impelluntur; item follis ludum, id eſt, pilæ maioris, nec ſolùm ludere vetamus, ſed eos ludorum ſpectatores eſſe nolumus: aut quemquam ludētem in ædibus ſuis permittere. Si autem valetudinis interdum cauſa, parua pila, aut alio non indecoro eiuſmodi exercitationis genere vti contigerit; nec publicè id faciant; nec pecunia intercedat in ludo; nec quicquā quod facilè pecunia æſtimari poſſit. Choreas priuatas, aut publicas non agent, nec ſpectabunt.

Ex his elicitur quibus & quando, ac qualiter liceat ludere. His planè ludere licet modo præfato, qui ſpiritalibus, aut corporalibus exercitiis bonis inſiſtūt vſque ad rationabilem fatigationem: non autem his, qui loquacitati, & otio vacant, qui otia, riſus, & diſſolutiones admittunt quotidie, qui lauta agunt conuiuia, & in iis per

yerba,

a vt narrat Dionyſ. Richel. in d. artic. 9.

In ludis licitis quæ obſeruāda ſint.

b 4. Ethicor.

Vrbanitas.

Quatenus in ludis licitis cōmittatur peccatum.

Quibus clericis ludere liceat, et quibus non.

verba, cachinnos, & diſſolutiones immoderatas excedunt. Grauiter igitur peccant, & intolerabilia promerentur ſupplicia miniſtri Eccleſiæ, præſertim Canonici, atque in ſacris ordinibus conſtituti, qui cùm quotidie ea, quæ Dei ſunt curſoriè agant, horas feſtinanter perſoluant; imò de diuino officio ſe celeriter nimis expediant; deinde ea, quæ carnis ſunt, expleant diligenter, & lautè ac lentè reficiantur, ſuasque habeant cõſolationes in multis; & tamen quaſi aſſiduè frequenter refectione completa, aut aliis horis, ludis vacant, iocisque immorantur; aut etiam quod enormius eſt, ad aleas ſeu taxillos ludunt, aut ludis illis interſunt, communicantes, & fauentes ludentibus, ſeu in lucro, & damno ipſorũ participantes. Certè iſti non habent legitimam cauſam ludendi; ſed potius horis, quibus ludunt, deberent ſua deplorare peccata, & tempus quod in aliis ſuis vanis recreationibus, fabulis, riſibus infructuosè, imò vitiosè conſumunt, recuperare pro poſſe; negligentias quoque, & defectus, quos diuinum ſoluendo officium incidunt, & committunt deflere.

Hi inſuper nimium ſuis ludis immorantur, & iocis, qui deuotionem, maturitatemq; cordis, ſi quam paulò ante habebant, omnino diſſipant, & corrumpunt. Heu quam periculoſa eſt taliũ vita, quam perdita atque damnabilis, qui pro eo quod prandio facto, & cœna cõpleta deberent ad cameras ſuas redire, aut bibliothecas intrare, & ſacris lectionibus, ſaluberrimisq; conſiderationibus eſſe intẽti (prout ſanctus loquitur Cyprianus[a]) ſe ad exteriora omnino profundunt, ad carnalia & mundana ſolatia intimoratè exponunt, ac variis modis pretioſiſſimum tempus ipſis indultũ inutiliter ac lamẽtabiliter perdũt, ſuæ vocationis ſtatum non attendẽtes, nec conſciẽtias ſuas corã Deo diſcutiẽtes; imò ad quæ, quãta, & qualia teneãtur vix vnquã debitè efficaciterq; pẽſantes. De talibus ait D. Bernardus[b]: Inſolentia clericorũ vbiq; terrarũ turbat eccleſiã, & moleſtat: alienis nimirũ laboribus locupletãtur, comedũt fructus terrę abſq; pecunia, & prodit quaſi ex adipe iniquitas ipſorum: mẽs quippe aſſueta deliciis, nec exculta diſciplinis multas contrahit ſordes. Quantos videmus, qui nõ Chriſto Domino, ſed

a *in tract. de aleatoribus. Tom. 3. ſecundũ editionem Pamelij.*

b *epiſt. 158. Inſolentia clericorum vbiq; terrarũ turbat eccleſiam.*

ſuo deſeruiunt ventri, atq; in multis eorum fornicatio regnat, qui puritatis auctori impuro corde, ac ſordido corpore miniſtrantes non verentur iuxta ſe ſtare angelum Dei, qui ſecet eos medios, & diſperdat.

Ludus alearũ quatenus pro pecunia fieri poſſit.

Praeterea ludus, qui fortunæ innititur, vt eſt ludus alearũ, non poteſt pro pecunia fieri, niſi ſex concurrant. Primum eſt, congruitas perſonæ: Clericis autẽ ad aleas & taxillos ludere, aut huiuſmodi ludis intereſſe de iure non licet[a]. Vnde aleator publicus, & vſurarius repelluntur à dignitate obtinenda, non obſtante conſuetudine contraria[b]. In beneficio tamen obtento poteſt ei Epiſcopus gratiam facere ſi ſe corrigat; alias de iure debet deponi[c]. Secundum eſt, cõgruitas materiæ, qua pro eſculento vel poculento aliquo modo ludere licet; loquendo de ludo laudabili iuxta prædicta, idque cauſa recreationis, & non lucri in crumena reponendi, ſed, vt dictum eſt, in eſculẽta, aut poculenta conuertendi, modo exigiuum illud ſit pretium, ne ſuccumbens graui detrimento afficiatur, conuertaturque in ſumptus mediocris conuiuij, quod relaxandi animi gratia inſtruatur[d]. Verum Panormitanus[e] hoc in laicis, non autem in clericis procedere exiſtimat, quia & his cõuiuia interdicta ſunt[f]. Tertium eſt, cõgruitas temporis, vt non tempore luctus, aut pœnitentiæ, aut officij diuini, vel communionis fiat. Quartum eſt, congruitas modi, vt fiat ſine dolo, nec quis contra legem ludi faciat, nec alium prouocet, aut cogat ad ludendum. Quintum eſt, congruitas loci, ne ſcilicet fiat in loco ſacro, vel publico, ex quo ſcandalum oriri apud laicos poſſit. Sextum eſt, congruitas finis, vt ſcilicet ludatur non propter auaritiam, ſeu lucrandi cupiditatem, ſed gratia honeſtæ, & neceſſariæ recreationis ſuæ, vel ſocij[g].

Aduertant hæc clerici ad tantam cœcitatem, impietatem, inſaniamque prolapſi, vt non obſtantibus ſacris canonibus, & decretis, audeant, & præſumant publicè, & deſiderio lucri turpiſſimi ad aleas, & taxillos inſtar luſorum ſecularium ludere, cùm tamen ad lucratorum reſtitutionem, ſeu in pios vſus conuerſionem penitus teneantur, nec aliter poſſint ſaluari, ſacramentaliterque abſolui, vt D. Dionyſius Richelius in opuſculo de vita eccleſia-

a c. clerici officiis. de vit. & honeſt. cler.

b c. inter dilectos. de exceſſib. Prælat.

c Panor. in d. c. inter dilectos alleg. c. 1. diſt. 35.

d Dionyſ. Richel. in d. opuſ. art. 9. et Clichtho. in d. opuſc. cap. 19. gl. in c. 1. diſt. 35.

e in d. c. clerici officia. per l fi. ff. de aleatorib.

f Panor. in d. c. clerici officia. et d. c inter dilectos. Syluеſt. in ſumma. in verb. ludus.

g Dionyſ. Richel. in d. opuſc. art. 9 et Clichtho. in d. opuſc. cap. 19.

eccleſiaſticorum ſcribit [a]; & Iudocus Clichthoueus Theologus Pariſienſis in opuſculo de vita, & moribus ſacerdotum, allegans ſanctum Bonauenturam [b]. Nec obſtat ſi dicatur, hanc conſuetudinem ludendi in toto orbe eſſe præſcriptam ab eo tempore, cuius non extat memoria in contrarium: Quia iſta obiectio locum non habet, quando conſuetudo eſt nutritiua peccati; excuſat quidem interdum à pœna temporali, ſed non à pœna gehennali. c. fin. & ibi gloſ. & dd. de conſuet. gloſ. not. in c. deniq; diſt. 4. Scripſit D. Alphonſus Aluarez in Theſauro Chriſt. religio. cap. 60. huius ludi inuĕtorem eſſe diabolum, ac proinde conſuetudine non poſſe validari, eiuſque conditionem adeo ignominioſam, & vituperabilem aſſerit, quod cum Chilon Athenienſis Philoſophus, vnus ex ſeptem ſapientibus miſſus eſſet Corinthū iungendæ ſocietatis cauſa; & ibi duces, ac ſeniores populi ludentes alea comperiſſet, adeo illud abhorruit, vt ſtatim infecta re illinc diſcederet, inquiens: Nolle ſe Spartanorum, quorū virtus per orbem clareſcebat, hac infamia maculare; ne diceretur cum aleatoribus ſocietatem contraxiſſe. Quos Philoſophus 4 ethic. affirmat eſſe deterioris conditionis, quàm latrones. & idcirco Odoffre. in l. 1. ff. de aleato. eos velut reipubl. reputat hoſtes & inimicos. Reſipiſcāt ergo miſerrimi, & diuini penſent rigorem iudicij, intolerabilia quoque tormenta inferni, quæ paulo poſt incident haud dubiè, niſi iam non ſolùm deſiſtant, ſed & condignos agant pœnitĕtiæ fructus [c]. Cæterùm, in illis ludis, qui ſorti fortuitæ non ſubijciuntur, ſed humana diriguntur induſtria, ſolertia atque peritia (quorum nonnullæ leges, & conditiones ſupra poſitæ ſunt) adhibĕda & hæc cautio eſt, & regula; ne ſcilicet quid in his fiat, quod in aliis fortunæ ſubiectis cauendum diximus. Quibus & illud addendum videtur [d]; clericos id ludi genus exercere nō debere, in quo euenire plerumque ſolet periculū læſionis fortuitæ ſibi, vel alteri inferendæ, vt in ludo arcus, aut eiaculationis bombardarum ſeu ſclopetorum; propterea, quod exponant ſe periculo effundendi humanum ſanguinem, aut grauiter ſe, vel aliquem caſu lædendi; & hoc ludi genus inſpectoribus ſæpe ingerit, propterea etiam ſcandalum,

a *art. 9.*

b *cap. 19.*

c *Dionyſ. Richel. in d. opuſ. art. 9.*

d *Clichth. in d. opuſc. cap. 19.*

Ludus arcuum & bombardarum clericis, periculoſus & malus eſt.

& præbet offendiculum, iudicantibus clericali ordini id minimè licere. Vnde occaſionem ruinę pręſtant proximo, grauiuſque delinquunt.

De profanis ſpectaculis & ſcenis fugiendis.

CAP. XXI.

De fugiendis ſpectaculis publicis.

PRÆTEREA ſpectacula publica clericis fugienda eſſe non ſine cauſa ſupra dictum eſt: Siquidem Lactantius de illis ſcribens a: Voluptas, inquit, oculorum varia, & multiplex eſt, quæ capitur ex aſpectu rerum, quæ ſunt in vſu hominum, vel natura, vel opere delectabiles. Hanc philoſophi rectiſſimè ſuſtulerunt. Aiunt enim multò eſſe præclarius, & homine dignius, cœlum potius, quàm cœlata intueri, & hoc pulcherrimum opus, intermicantibus aſtrorum luminibus, tanquam floribus adornatum, quam picta, & ficta, & gemmis diſtincta mirari. Sed cùm diſertè ad contemptum terreſtrium nos exhortati ſunt, & ad cœli ſpectaculum excitauerunt, tamen ſpectacula hæc publica non contemnunt. Itaque his & delectãtur, & libenter interſunt. Quæ quoniam maxima ſunt irritamenta vitiorum, & ad corrumpendos animos potentiſſimè valent, tollēda ſunt nobis, quia non modo ad beatam vitam nihil conferunt, ſed etiam nocēt plurimùm. Nam qui hominem quamuis ob merita damnatum in cõſpectu ſuo iugulari pro voluptate computat, conſciētiam ſuam polluit, tam ſcilicet, quàm ſi homicidij, quòd fit occultè ſpectator, & particeps fiat. Hos tamen ludos vocant, in quibus humanus ſanguis effunditur, adeò longè ab hominibus receſſit humanitas, vt cùm animas hominum interficiant ludere ſe opinentur, nocētiores iis omnibus, quorum ſanguinem voluptati habent. Huius autem publici homicidij ſocios, & participes eſſe non conuenit eos, qui iuſtitiæ viam tenere nituntur.

Voluptas oculorum varia.
a lib. 6. diuinar. inſtitut. cap. 20.

Spectacula publica maxima ſunt irritamēta vitiorum.

In ſcenis quoque neſcio an ſit corruptela vitioſior. Nam & comicæ fabulæ de ſtupris virginum loquuntur, aut amoribus meretricum, & quò magis ſunt eloquentes, qui flagitia illa finxerunt, eò magis ſententiarum elegantia perſuadent, & facilius inhærent audientium memoriæ verſus numeroſi, & ornati. Item tragicæ hiſtoriæ ſubijciunt oculis parricidia, & inceſta Regum

In ſcenicis ludis quę tractētur.

malorum,

malorum, & cothurnata ſcelera demonſtrant. Hiſtrionũ quoque impudiciſſimi motus, quid aliud, niſi libidines docent, & inſtigãt? quorum eneruata corpora, & in muliebrem inceſſum habitumque mollita, impudicas fœminas inhoneſtis geſtibus mentiuntur. Quid de mimis loquar corruptelarum præferentibus diſciplinam? qui docent adulteria, dum fingunt, & ſimulatis erudiunt ad vera? Quid iuuenes, aut virgines faciant, cùm & fieri ſine pudore, & ſpectari ab omnibus libenter cernunt? Admonentur vtique quid facere poſſint, & inflammantur libidine, quæ aſpectu maximè concitatur; ac ſe quiſque pro ſexu in illis imaginibus præfigurat, probantque illa dum rident, & adhærẽtibus vitiis corruptiores ad cubicula reuertuntur: nec pueri modò, quos præmaturis vitiis imbui non oportet, ſed etiã ſenes, quos peccare iam non decet, in talem vitiorum ſemitam dilabuntur. Circẽſium quoque ludorum ratio, quid aliud habet, niſi leuitatem, vanitatem, inſaniam? Tanto namque impetu concitantur animi in furorem, quanto illic impetu curritur, vt iam plus ſpectaculi exhibeant, qui ſpectãdi gratia veniũt, cùm exclamare, & efferri & exilire cœperũt.

Libido aſpectu maximè concitatur.

Vitanda ergo ſpectacula omnia, non ſolùm ne quid vitiorum pectoribus inſideat, quæ ſedata, & pacifica eſſe debent, ſed ne cuius voluptatis nos cõſuetudo deliniat, & à Deo, atq; à bonis operibus auertat. Quare rectè in concilio Laodicẽſi ſtatutũ fuit [a]: nõ oportere miniſtros altaris, vel quoſlibet clericos ſpectaculis aliquibus, quæ aut in nuptiis, aut ſcenis exhibentur intereſſe. Quod & in cõcilio Senonenſi eiſdem cautum, & prohibitũ eſt [b]. Et in cõcilio Agathẽſi ſancitũ fuit [c]; vt presbyteri, diaconi, ſubdiaconi, vel deinceps, quibus ducẽdi vxores licẽtia modo nõ eſt, etiã aliarũ nuptiarũ euitent cõuiuia; nec his cœtibus miſceantur, vbi amatoria cantantur, & turpia, aut obſcœni motus corporũ choreis & ſaltationibus efferuntur, ne auditus, & obtuitus ſacris miniſteriis deputati, turpiũ ſpectaculorum atq; verborũ contagione polluantur. Nam auriũ voluptas, quæ ex vocũ, & cantuũ ſuauitate percipitur, tam eſt vitioſa, vt Lactantius inquit [d], quàm oblectatio oculorum. Quis enim nõ luxurioſum, ac nequã putet eum, qui ſcenicas artes do-

Cur vitanda ſint ſpectacula.

a *cap. 54. & c. non oportet. de cõſecrat. diſt. 5.*
b *cap. 25. tit. de decret. mor.*
c *cap. 39. & c. presbyteri. diſt. 34*

Clerici nuptiis, vel aliis conuiuiis, vbi choreæ fiunt, vel amatoria cantãtur, intereſſe nõ debent.

d *lib. 6. diuinar. inſtitut. cap. 21.*

mi habeat? Atqui nihil refert vtrúmne luxuriam ſolus domi, an cum populo exerceas in theatro. Et quis illi, vt D. Cyprianus ait[a], in nuptiis locus eſt, cui animus ad nuptias non eſt?

a in tract. de habitu virgi.

Sed iam de ſpectaculis dictum eſt, reſtat vnum quod eſt nobis expugnandum, ne capiamur iiſquę ad ſenſum intimum penetrant. Nam illa omnia, quæ verbis carẽt, id eſt, aëris & neruorum ſuaues ſoni, poſſunt facilè contemni, quia non adhærent nec ſcribi poſſunt. Carmen autem compoſitum, & oratio cum ſuauitate decipiens, capit mentes, & quo voluerit, impellit. Inde homines literati, cùm ad Dei religionem acceſſerint ab aliquo imperito doctore fundati minus credunt. Aſſueti enim dulcibus & politis, ſiue orationibus ſiue carminibus, diuinarum literarum ſimplicem, communemque ſermonem pro ſordido aſpernantur. Id enim quærunt, quod ſenſum mulceat. Perſuadet autem quicquid ſuaue eſt, & animo penitùs, dum delectat, inſidet. Num igitur Deus, & mentis, & vocis, & linguæ artifex diſertè loqui non poteſt? Imò verò ſumma prudentia, carere fuco voluit ea, quæ diuina ſunt, vt omnes intelligerent, quæ ipſe omnibus loquebatur. Ergo qui veritati ſtudet, qui non vult ſeipſum decipere, abijciat inimicas, ac noxias voluptates, quæ animã ſibi vinciant, vt corpus cibi dulces: præferantur vera falſis, æterna breuibus, vtilia iucũdis. Nihil aſpectu gratum ſit, niſi quod piè, quod iuſtè fieri videas; nihil auditu ſuauè, niſi quod alit animam, melioremque te reddit. Maximeque hic ſenſus non eſt ad vitiũ detorquendus, qui nobis ideo datus eſt, vt doctrinam Dei percipere poſſemus. Itaque ſi voluptas eſt audire cantus, & carmina, Dei laudes canere, & audire iucundum ſit. Hæc eſt voluptas vera, quæ comes, & ſocia virtutis eſt. Hæc eſt non caduca, & breuis, vt illæ, quas appetunt, qui corpori, vt pecudes ſeruiũt, ſed perpetua, & ſine vlla intermiſſione delectans. Cuius terminos ſi quis exceſſerit, nihilque aliud ex voluptate petierit, niſi ipſam voluptatem, hic mortẽ meditatur: quia ſicut vita perpetua in virtute eſt, ita mors in voluptate. Qui enim temporalia maluerit, carebit æternis: qui terrena prætulerit, cœleſtia non habebit.

Carminis & orationis quãta vis & efficacia ſit.

Cur literati ſacras literas cõtemnant.

Cur ſcripturæ ſimplici ſtylo factæ ſint.

Quid viſui, et auditui debeat eſſe gratum ac ſuaue.

Dei laudes canere & audire iucundum eſt. Voluptas vera quæ ſit.

In virtute vita eſt perpetua: in voluptate mors.

Vt igi-

Vt igitur clerici à morte ad vitã perpetuam perduci poſſent, lege patrum cautum illis fuiſſe teſtatur B. Iſidorus [a], vt à vulgari vita ſecluſi, à mundi voluptatibus ſe abſtineant, non ſpectaculis, non pompis interſint, conuiuia publica fugiant; priuata non tantum pudica, ſed & ſobria colant; vſuris nequaquam incumbant; neque turpium occaſiones lucrorum, fraudiſque cuiuſquam ſtudium appetant. Amorem pecuniæ quaſi materiam cunctorum criminum fugiant; ſecularia officia negotiaque abijciant; honorum gradus per ambitionem ne ſubeant; pro beneficiis medicinæ Dei munera ne accipiant: dolos, & coniurationes caueant: odium, æmulationem, obtrectationem, atque inuidiam fugiant: non vagis oculis, non infreni lingua, aut petulanti tumidoq; greſſu incedant, ſed pudorem, ac verecundiam mentis ſimplici habitu inceſſuque oſtendant: obſcœnitatem etiam verborum, ſicut operum penitùs execrentur. Caſtimoniam quoque non violati corporis perpetuò obſeruare ſtudeant: ſenioribus debitam prębeant obedientiam neque vllius iactantiæ ſtudio ſemetipſos attollãt: Poſtremò doctrinæ, lectionibus, pſalmis, hymnis, canticis, exercitio iugiter incumbant. Tales enim debẽt eſſe, qui diuinis cultibus ſeſe mancipãdos ſtudent exhibere, ſcilicet, vt dum ſcientiæ operam dant, doctrinę gratiam populis adminiſtrent. Melius nãque eſt, vt D. Clemens inquit [b], Domini ſacerdotiũ paucos habere miniſtros, qui poſſint dignè opus Dei exercere, quàm multos inutiles, qui onus graue ordinatori adducant.

a lib. 2. de offic. eccleſiaſt. cap. 2. & c. his igitur. diſt. 23.

Qualis debeat eſſe clericorum conuerſatio.

Pecuniæ amor cunctorum criminum materia eſt.

b in c. tales. diſt. 23. et epiſt. 2. ad Iacob. fratrem Dom.

Melius eſt paucos habere clericos bonos, quã multos inutiles.

Quodſi eccleſiaſtici, & præſertim Canonici, perſolutis à ſe in Eccleſia diuinis officiis, ſtudiis ſanctis occuparentur, neque ignauia, atq; otio torperent; inhoneſtis, & turpibus ludis, & cõpotationibus reſiduum tempus non conſumerent. Quos tamen, vt D. Auguſtinus inquit [c], oportet aſſiduitatem habere legendi, & inſtantiã orãdi [d]. Quia vita viri iuſti lectione inſtruitur, oratione ornatur, & aſſiduitate lectionis munitur homo à peccato, iuxta illum, qui dicebat [e]: In corde meo abſcondi eloquia tua, vt non peccem tibi. Hæc ſunt enim arma, videlicet lectio, & oratio, quibus diabolus expugnatur. Hæc ſunt inſtrumenta, quibus æterna beatitudo acquiritur.

c referẽte Burchardo lib. 2. decret. cap. 100. et Iuone par. 6. decr. cap. 177.

d Cyprian. lib. 2. epiſt. epiſt. 2. in fin.

e Pſal. 118.

Arma, quibus diabolus expugnatur, et beatitudo acquiritur.

ritur. His armis vitia comprimuntur; his alimentis virtutes nutriuntur. Sed ſi quando à lectione ceſſatur, debet manuum operatio ſubſequi; quia otioſitas inimica eſt animæ: & antiquus hoſtis, quem à lectione, ſiue ab oratione vacantem inuenerit, facilè ad vitia rapit. Per vſum namq; lectionis diſcetis qualiter & vos viuatis, & alios doceatis. Per vſum orationis, & vobis, & his, quibus in charitate cōiuncti eſtis, prodeſſe valebitis. Per manuum operationē, & corporis macerationē, & vitiis alimēta negabitis; & veſtris neceſſitatibus ſubuenietis, & habebitis vnde neceſſitatem patientibus porrigatis.

Otium inimicum eſt animę.

Pius verò 5 Papa decretorū concilij Tridētini obſeruator, & executor diligētiſſimus, ad extirpandū, et profligandū ſupra commemoratos clericorum exceſſus, & vitia, inter alia cauit, & edixit [a]; vt clerici, quos propter Chriſtū ſpectaculū fieri oportet mūdo, angelis, et hominibus, maximè debeāt ab iis ſpectaculis, quę Chriſtū nō ſapiūt abſtinere, et ne comœdias, fabulas, choreas, haſtiludia, aut ludicrū, & profanū vllū ſpectaculi genus agāt, vel ſpectent: Ne talis, teſſeris, pagellis pictis, & omninò alea, aut vllo præterea vetito, aut indecoro ludi genere ludāt, néve huiuſmodi ludi ſpectatores ſint: Ne comeſſationibus aut minus honeſtis cōuiuiis interſint, cauponasq; aut tabernas ne ingrediātur, niſi longioris itineris cauſa. Imò vſque adeò honeſtatis, & ſobrietatis amator fuit dictus Pius 5 Papa, vt clericis prohibuerit [b], ne cuiquā propinēt, aut prouocati ad bibendū reſpondeāt, ſed ſobriè & caſtè ex doctrina Apoſtoli viuāt: Ne fœminas nobiles aſſectētur, néve officij cauſa ſtent circū mēſam, illis accūbentibus. In famulatu verò eccleſiaſticarū perſonarum vilia officia aut opera, quę clericali decoro nō conueniāt, minimè faciāt. Quicūq; in iis, quæ ſupra prohibita ſunt deliquerit pręter mulctā 25 aureorū ob ſingula delicta exigendā, et in pios vſus erogandā, carcere, priuatione beneficij, & graui⁹ etiā pro perſonę cōditione, & facinoris, ac flagitij modo plectēdos eſſe minatur.

a ſua conſt. an. Dn. 1566.

Clerici debent eſſe angelis & hominibus ſpectaculum.

b in d. ſua conſtitu.

Anne ſcholares eorúmque magiſtri ludos ſcenicos nunc agere poſſint. CAP. XXII.

VErùm ſi quis interroget, anne ludimagiſtri poſſint per diſcipulos ſuos comœdias, et tragœdias, alióſve ludos ſcenicos agere. Huic reſpondēdum videtur,

An ludimagiſtri eorūve diſcipuli comœdias alióſve ludos ſcenicos agere poſſint.

videtur, ꝙ ſi prędicti ludimagiſtri, eorũve diſcipuli clericali tõſura inſigniti ſint, eos nõ poſſe, vt ꝑ ſupradicta patet, niſi ludi pij & ſacri ſint. Quia iure canonico expreſsè cautũ eſt: vt clerici mimis, ioculatorib⁹, & hiſtrionibus nõ intẽdãt. c. clerici. de vita & honeſt. Verũ ſi diſcipuli nõ ſint tõſurati, nec illis quidẽ permittendũ hoc videtur, prçſertim ſi laſciui vel prorſus profani ſint, cùm ab illis Chriſtiana religio eos prohibeat. Nã cũ paruuli, q̃ ſuccreſcẽtes in maiorũ ſuorũ locũ in reipublicę, tã eccleſiaſticę, q̃ ſecularis adminiſtratione ſuccedãt, et cõſequẽs ſit ab ipſis prauè ac nequiter inſtitutis reipub. perniciẽ imminere. idcirco ſummoperè refert, vt pueritia, q̃ ſeminariũ & ſeges eſt omniũ rerũ publicarũ, in timore Dñi, verecũdia, pudicitia, ac bonis diſciplinis edoceatur, prout ſupra ex SS. Cõcilio Tridẽt. demõſtratũ fuit. D. enim Cypr.[a] cõſultus quid ſibi videretur de hiſtrione quodã, an talis deberet cõmunicare cũ catholicis, qui adhuc in eiuſdẽ artis ſuæ dedecore perſeuerabat; reſpõdit his verbis: Puto ego nec maieſtati diuinæ, nec euangelicæ diſciplinæ cõgruere, vt pudor, & honor eccleſiæ tã turpi, & infami cõtagione fœdetur. Nã cùm in lege[b] prohibeãtur viri induere muliebrẽ veſtẽ, & maledicti eiuſmodi iudicẽtur, quãtò maioris eſt criminis, nõ tantũ muliebria indumenta accipere, ſed & geſtus quoq; turpes, & molles, & muliebres magiſterio impudicæ artis exprimere? Nec excuſet ſe quiſpiã, ſi à theatro ipſe ceſſauerit, cùm tamẽ hoc cæteros doceat. Non poteſt enim videri ceſſaſſe, qui vicarios ſubſtituit, & qui pro ſe vno plures ſuccedaneos ſuggerit cõtra inſtitutionẽ Dei, erudiẽs & docẽs, quẽadmodũ maſculus frãgatur in fœminã, & ſexus arte mutetur, & diabolo diuinũ plaſma maculãti per corrupti, atque eneruati corporis delicta placeatur. Quodſi penuriã talis, & neceſſitatẽ paupertatis obtẽdit, poteſt inter cęteros, qui alimẽtis eccleſię ſuſtinẽtur huius quoq; neceſſitas adiuuari; ſi tamẽ cõtentus ſit frugalioribus, & innocẽtibus cibis. Nec putet ſalario ſe eſſe redimendũ, vt à peccatis ceſſet, quãdo hoc nõ nobis, ſed ſibi prçſtet. Cęterũ quãtũ vult inde quęrat. Qualis quęſtus eſt, qui de cõuiuio Abrahę, Iſaac, & Iacob, & homines rapuit, & malè ac pernicioſè in ſeculo ſaginatos ad æternæ famis, ac ſitis ſupplicia deducit? Et ideo

a lib. 1. epiſt: epiſt. 10.

An hiſtrio cõmunicare poſſit cũ Catholicis.

b Deutero. 22.

Viri muliebrẽ veſtem induere non poſſunt.

Cur nõ ſit quis ſalario redimẽdus vt à peccatis ceſſet.

quantum

quantum potes eum à prauitate, & dedecore ad viam innocentiæ,atque ad ſpem vitæ ſuæ reuoca, vt ſit contentus eccleſiæ ſumptibus parcioribus quidem, ſed ſalutaribus.

a lib.1 epiſt. epiſt.2.
Mala ex ludis ſcenicis prouenientia.

Et idem alibi de huiuſmodi ludis ſcenicis,& ſpectaculis publicis ſcribens[a]: In theatris, inquit, conſpicies, quod tibi & dolori ſit,& pudori. Cothurnus eſt tragicus priſca facinora carmine recenſere. De parricidis & inceſtis horror antiquus,expreſſa ad imaginē veritatis actione replicatur, ne ſeculis tranſeuntibus exoleſcat, quod aliquando commiſſum eſt. Admonetur omnis ætas,auditu,fieri poſſe,quod aliquādo factum eſt. Nunquam æui ſenio delicta moriuntur, nunquam crimen temporibus obruitur;nunquam ſcelus obliuione ſepelitur. Exempla fiunt, quæ iam eſſe facinora deſtiterunt. Tunc delectat in minus turpitudinum magiſterio, vel quid domi geſſerit recognoſcere,vel quid gerere poſſit audire. Adulterium diſcitur,dum videtur,& lenocinãte ad vitia publicæ auctoritatis malo, quæ pudica fortaſſe ad ſpectaculum matrona proceſſerat, de ſpectaculo reuertitur impudica.

Hiſtrionicis geſtibus inquinantur omnia.

Adhuc deinde morum quanta labes,quæ probrorum fomenta, quæ alimenta vitiorum hiſtrionicis geſtibus inquinari?videre contra fœdus,iuſque naſcendi patientiam inceſtæ turpitudinis elaboratã? Eiurantur mares; omnis honor, & vigor ſexus eneruati corporis dedecore emollitur, pluſque illic placet, quiſquis virum in fœminam magis fregerit.In laudem creſcit ex crimine, & eo peritior,quo turpior iudicatur.Spectatur hic proh nefas, & libenter; quid non poteſt perſuadere, qui talis eſt? Mouet ſenſus, mulcet affectus,expugnat boni pectoris conſcientiam fortiorem; nec deeſt probri blandientis auctoritas, vt auditu molliore pernicies hominibus obrepat. Exprimit impudicam Venerem,adulterium, Martem, Iouem illum ſuum non magis regno, quàm vitiis principẽ in terrenos amores cum ipſis ſuis fulminibus ardentem, nunc in pluuias oloris albeſcere; nunc aureo imbre defluere; nūc in puerorum pubeſcentium raptus miniſtris auibus proſilire.Quære iam nunc an poſſit eſſe,qui ſpectat, integer, & pudicus, cum deos ſuos,

ſuos, quos venerantur, imitãtur. Fiunt miſeris & delicta religioſa. O ſi & poſſis in illa ſublima ſpecula conſtitutus oculos tuos inſerere ſecretis, recludere cubiculorũ obductas fores, & ad conſcientiam luminum penetralia occulta reſerare, aſpicias ab impudicis geri, quod nec aſpicere poſſit frons pudica: Videas quod crimen ſit & videre, videas quod vitiorum furore gementes geſſiſſe ſe negant, & gerere feſtinãt. Libidinibus inſanis in viros viri proruunt. Fiunt, quæ nec ipſis, nec illis poſſunt placere, qui faciũt. Mentior, niſi alios, qui talis eſt, increpat; turpis turpes infamat, & euaſiſſe ſe conſciũ credit, quaſi conſcientia ſatis non ſit: iidem in publico accuſatores, in occulto rei, in ſemetipſos cenſores pariter, & nocentes. Damnant foris quod intus operantur; admittunt libenter, quod cùm admiſerint, criminantur. Audacia prorſus conuitiis fauens, & impudentia congruens impudicis. Nolo mireris, quæ loquũtur huiuſmodi ore illo polluto. Quicquid iam voce delinquitur minus eſt, ſed tibi poſt inſidioſas vias, poſt diſperſas orbe toto multiplices pugnas; poſt ſpectacula vel cruẽta, vel turpia; poſt libidinum probra, vel lupanaribus proſtituta, vel domeſticis parietibus obſepta, quorum quo ſecretior culpa, maior audacia eſt. Deinde in œcumenica Synodo ſexta, quæ fuit Conſtantinopolitana 3, ſtatutum eſt [a]: Vt nullus vir muliebri veſte induatur, nec mulier veſte viro conueniente, ſed nec Comicas, nec Tragicas, nec Satyricas perſonas induant. Qui ſecus fecerit, ſi clerici ſint, deponantur; ſi laici, ſegregentur à communione.

Quare piè & rectè à prouinciali Synodo Mechlinienſi ſtatutum fuit [b], vt illi auctores, qui per gentilitatem, aut turpes amores iuuenum mores corrumpere poſſent, à ſcholis arceantur. Et [c] vt non ſolùm è templis, & locis ſacris, verumetiam è domibus, & hortis eccleſiaſticorũ tollantur imagines, ſculpturæ, aulæa, quæ gentilitatem, aut mendaces ethnicorum fabulas, ſatyrorum, faunorũ, Syrenarum, terminorum, & Nympharum, ac id genus alia repræſentant. Similiter quæcumque figuræ laſciuę, procaces, & ob pudendam nuditatem vel alias tam obſcœnæ, vt pias mentes offendant: vel ſuperſtitioſæ, quæ fidelium mentes à religione, & deuotione diſtrahunt,

a can. 62. Vide conſtitut. de ſanct. epiſ §. penul. in authẽt. & Sum. Syluestri in verb. ars verſ. 7. & in verb. ludus. §. 7. & Panor. in c. cũ decorem. de vita & honeſt.

b tit. de ſchol. cap. 3.

c tit. de imaginib. cap. 1. & 3. & d. Synod. Conſtant. 3. can. 100.

& ſæpius

quantum potes eum à prauitate, & dedecore ad viam innocentiæ, atque ad ſpem vitæ ſuæ reuoca, vt ſit contentus eccleſiæ ſumptibus parcioribus quidem, ſed ſalutaribus.

a lib.1 epiſt. epiſt.2.

Mala ex ludis ſcenicis prouenientia.

Et idem alibi de huiuſmodi ludis ſcenicis, & ſpectaculis publicis ſcribens[a]: In theatris, inquit, conſpicies, quod tibi & dolori ſit, & pudori. Cothurnus eſt tragicus priſca facinora carmine recenſere. De parricidis & inceſtis horror antiquus, expreſſa ad imaginē veritatis actione replicatur, ne ſeculis tranſeuntibus exoleſcat, quod aliquando commiſſum eſt. Admonetur omnis ætas, auditu, fieri poſſe, quod aliquādo factum eſt. Nunquam æui ſenio delicta moriuntur, nunquam crimen temporibus obruitur; nunquam ſcelus obliuione ſepelitur. Exempla fiunt, quæ iam eſſe facinora deſtiterunt. Tunc delectat in minus turpitudinum magiſterio, vel quid domi geſſerit recognoſcere, vel quid gerere poſſit audire. Adulterium diſcitur, dum videtur, & lenocināte ad vitia publicæ auctoritatis malo, quæ pudica fortaſſe ad ſpectaculum matrona proceſſerat, de ſpectaculo reuertitur impudica.

Hiſtrionicis geſtibus inquinantur omnia.

Adhuc deinde morum quanta labes, quæ probrorum fomenta, quæ alimenta vitiorum hiſtrionicis geſtibus inquinari? videre contra fœdus, iuſque naſcendi patientiam inceſtæ turpitudinis elaboratā? Eiurantur mares; omnis honor, & vigor ſexus eneruati corporis dedecore emollitur, pluſque illic placet, quiſquis virum in fœminam magis fregerit. In laudem creſcit ex crimine, & eo peritior, quo turpior iudicatur. Spectatur hic proh nefas, & libenter; quid non poteſt perſuadere, qui talis eſt? Mouet ſenſus, mulcet affectus, expugnat boni pectoris conſcientiam fortiorem; nec deeſt probri blandientis auctoritas, vt auditu molliore pernicies hominibus obrepat. Exprimit impudicam Venerem, adulterium, Martem, Iouem illum ſuum non magis regno, quàm vitiis principē in terrenos amores cum ipſis ſuis fulminibus ardentem, nunc in pluuias oloris albeſcere; nunc aureo imbre defluere; nūc in puerorum pubeſcentium raptus miniſtris auibus proſilire. Quære iam nunc an poſſit eſſe, qui ſpectat, integer, & pudicus, cum deos ſuos,

ſuos,quos venerantur,imitãtur.Fiunt miſeris & delicta religioſa.O ſi & poſſis in illa ſublima ſpecula conſtitutus oculos tuos inſerere ſecretis, recludere cubiculorũ obductas fores,& ad conſcientiam luminum penetralia occulta reſerare, aſpicias ab impudicis geri, quod nec aſpicere poſſit frons pudica: Videas quod crimen ſit & videre,videas quod vitiorum furore gementes geſſiſſe ſe negant,& gerere feſtinãt.Libidinibus inſanis in viros viri proruunt. Fiunt,quæ nec ipſis,nec illis poſſunt placere,qui faciũt.Mentior,niſi alios,qui talis eſt,increpat; turpis turpes infamat, & euaſiſſe ſe conſciũ credit,quaſi conſcientia ſatis non ſit: iidem in publico accuſatores, in occulto rei,in ſemetipſos cenſores pariter, & nocentes. Damnant foris quod intus operantur;admittunt libenter, quod cùm admiſerint, criminantur. Audacia prorſus conuitiis fauens, & impudentia congruens impudicis. Nolo mireris,quæ loquũtur huiuſmodi ore illo polluto. Quicquid iam voce delinquitur minus eſt,ſed tibi poſt inſidioſas vias,poſt diſperſas orbe toto multiplices pugnas;poſt ſpectacula vel cruẽta,vel turpia;poſt libidinum probra,vel lupanaribus proſtituta,vel domeſticis parietibus obſepta, quorum quo ſecretior culpa, maior audacia eſt. Deinde in œcumenica Synodo ſexta,quæ fuit Conſtantinopolitana 3,ſtatutum eſt[a]: Vt nullus vir muliebri veſte induatur,nec mulier veſte viro conueniente,ſed nec Comicas,nec Tragicas,nec Satyricas perſonas induant.Qui ſecus fecerit,ſi clerici ſint, deponantur; ſi laici, ſegregentur à communione.

Quare piè & rectè à prouinciali Synodo Mechliniẽſi ſtatutum fuit[b],vt illi auctores,qui per gentilitatem,aut turpes amores iuuenum mores corrumpere poſſent, à ſcholis arceantur. Et[c] vt non ſolùm è templis,& locis ſacris,verumetiam è domibus,& hortis eccleſiaſticorũ tollantur imagines,ſculpturæ,aulæa,quæ gentilitatem, aut mendaces ethnicorum fabulas,ſatyrorum,faunorũ, Syrenarum,terminorum, & Nympharum,ac id genus alia repræſentant.Similiter quæcumque figuræ laſciuę, procaces, & ob pudendam nuditatem vel alias tam obſcœnæ,vt pias mentes offendant: vel ſuperſtitioſæ,quæ fidelium mentes à religione, & deuotione diſtrahunt,

a can. 62. Vide conſtitut. de ſanct. epiſ §. penul. in authẽt. & Sum. Sylueſtri in verb. ars verſ. 7. & in verb. ludus. §. 7. & Panor. in c. cũ decorem. de vita & honeſt.

b tit. de ſchol. cap 3.

c tit. de imaginib. cap. 1. & 3. & d. Synod. Conſtantz. 3. can. 100.

& ſæpius grauiter offendunt. Et ſi clerici poſt publicationem dicti concilij prędictas imagines infra trimeſtre è ſuis domibus non eiecerint, Epiſcoporum eſt curare, vt contra illos ad condignam punitionem procedatur. Turpem etiam illum abuſum in quibuſdam frequentatum eccleſiis; quo in certis anni celebritatibus nonnulli cum mitra,baculo ac veſtibus pontificalibus more Epiſcoporum benedicunt: alij vt Reges ac duces induti, (quod feſtum fatuorum, vel innocētium ſeu puerorum in quibuſdam regionibus nuncupatur) alij laruales ac theatrales iocos: alij choreas ac tripudia marium ac mulierum facientes, vt homines ad ſpectacula & cachinnationes moueant:alij comeſſationes & conuiuia ibidem præparant. Hæc ſancta Synodus Baſilienſis deteſtans [a],ſtatuit & iubet tam ordinariis quàm eccleſiarum Decanis & rectoribus ſub pœna ſuſpenſionis omnium prouentuum eccleſiaſticorum trium mēſium ſpatio,ne hæc aut ſimilia ludibria,neque etiam mercantias ſeu negotiationes nundinarum in eccleſia, quæ domus orationis eſſe debet, & etiā in cœmiterio exerceri amplius non permittant. Tranſgreſſoresque per cenſuram eccleſiaſticam aliaque iuris remedia punire non negligant.Omnes autē conſuetudines,ſtatuta,aut priuilegia, quæ in his non concordant decretis (niſi fortè maiores adijcerent pœnas) irrita eſſe hæc ſancta Synodus decreuit.huc pertinet c.cum decorem,& quæ ibidem ſcripſit Hoſtienſis & Panor. & alij. de vita & honeſt. cleric.

a cap. 25.

Et quoniam piè introducta conſuetudo repręſentādi populo venerādam Chriſti Domini paſſionem, & glorioſa martyrum certamina, aliorumque ſanctorum res geſtas, hominum peruerſitate eo deducta eſt,vt multis offenſioni, multis etiam riſui, & deſpectui ſit, ideo in concilio prouinciali Mediolanēſi ſtatutum eſt anno Do. 1566 [b]. vt deinceps Saluatoris paſſio, nec in ſacro,nec in profano loco agatur, ſed doctè & grauiter eatenus à concionatoribus exponatur, vt,qui ſunt vberes concionum fructus,pietatem & lachrymas commoueat auditoribus, quod adiuuabit propoſita crucifixi Saluatoris imago,cæterique pij actus externi,quos eccleſiæ probatos eſſe Epiſcopus iudicabit,Item Sanctorum martyria

b parte 1. tit. de actionib.

& actio-

& actiones ne agantur;ſed ita piè narrentur,vt auditores ad eorum imitationem, venerationem, & inuocationem excitentur.Si quis perſonatus veſtes clericales, aut monachales, vel ad eorum formam induerit; & is, qui eas aſſumpſerit, & is, qui accommodarit, graues pœnas ſubeant. Fabulis,comœdiis & haſtiludiis,aliiſve profanis & inanibus ſpectaculis non intererunt; ne aures & oculi ſacris officiis addicti, ludicris & impuris actionibus, ſermonibusque diſtracti polluantur [a].

a part. 2. tit. de cleric. veſtitu. et tit. de armis, ludis & ſpectac.

De *hoſpitalitate.* CAP. XXIII.

D. Ambroſius ad clericos ſuos de officiis honeſtatem inducentibus ſcribens [b]: Commendat, inquit,pleroſque etiam hoſpitalitas, Eſt enim publica ſpecies humanitatis, vt peregrinus hoſpitio non egeat,ſuſcipiatur officioſe,pateat aduenienti ianua. Valde id decorum totius eſt orbis exiſtimatione, peregrinos cum honore ſuſcipere;non deeſſe menſæ hoſpitalitatis gratiam; occurrere officiis liberalitatis; explorare aduentus hoſpitum.Quod Abrahæ laudi eſt datum,qui ante ianuam ſuam ſpeculabatur, ne fortè præteriret peregrinus aliquis,& diligenter prætendebat excubias, vt occurreret,vt præueniret,vt rogaret,ne tranſiret hoſpes,dicens: Domine,ſi inueni gratiam ante te,ne prætereris puerum tuum. Et ideo pro hoſpitalitatis mercede fructum poſteritatis accepit [c].Loth quoque nepos eius non ſolùm genere, ſed etiam virtute proximus propter hoſpitalitatis affectum Sodomitana à ſe ſuiſq; ſupplicia detorſit [d]. In officiis autem hoſpitalibus,omnibus quidem humanitas impartienda eſt; iuſtis autem vberior deferenda honorificentia.Quicumque enim iuſtum receperit in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet,vt Dominus pronuntiauit [e]. Tanta autem eſt apud Deum hoſpitalitatis gratia, vt ne potus quidem aquæ frigidæ à præmiis remunerationis immunis ſit. Vides quia Abraham Deũ recepit hoſpitio cùm hoſpites quęrit?vides quia Loth angelos ſuſcepit?Qui ſcis an & tu, cùm ſuſcipis hoſpitẽ, ſuſcipias Chriſtũ? Licet in hoſpite ſit Chriſtus, quia Chriſtus in paupere eſt, ſicut ipſe ait [f]: In carcere eram,& veniſtis ad me; nudus eram,& operuiſtis

b lib. 2. offic. cap. 21.

c Geneſis 18.

d Geneſ. 19.

e Matth. 10.

Magna eſt apud Deum hoſpitalitatis gratia.

Chriſtus eſt in hoſpite.

f Matth. 25.

ruiſtis me. Suaue eſt igitur non pecuniæ, ſed gratiæ ſtudere. Verum non prodigos nos docet eſſe ſcriptura, ſed liberales.

Duo ſunt largitatis genera.

Largitatis enim duo ſunt genera; vnum liberalitatis, alterum prodigæ effuſionis. Liberale eſt hoſpitio ſuſcipere, nudum veſtire, redimere captiuos, non habentes ſumptum iuuare. Prodigum eſt ſumptuoſis effluere conuiuiis, & vino plurimo. Vnde legitur [a]: Prodigum eſt vinum, & contumelioſa ebrietas: prodigū eſt popularis fauoris gratia exinanire proprias opes; quod faciūt, qui ludis Circenſibus, vel etiam theatralibus, & muneribus gladiatoriis, vel etiam venationibus patrimonium dilapidant ſuum, vt vincant ſuperiorum celebritates, cùm totum illud ſit inane quod agūt. Quandoquidem etiam in bonorum operum ſumptibus immoderatum eſſe non decet. Pulchra liberalitas erga ipſos quoq; pauperes menſuram tenere, vt abundes pluribus, nōn conciliandi fauoris gratia vltra modum fluere. Quicquid ex affectu puro, ac ſincero promitur, hoc eſt decorum; non ſuperfluas ædificationes aggredi, nec prętermittere neceſſarias. Et maximè ſacerdoti hoc conuenit, ornare Dei templum decore congruo, vt etiam hoc cultu aulæ Domini reſplendeant, impenſas miſericordiæ conuenientes frequentare, quantum oporteat largiri peregrinis: non ſuperflua, ſed competentia; non redundantia, ſed congrua humanitati; ne ſumptu pauperum alienam ſibi quærat gratiam, ne reſtrictiorem erga clericos, aut indulgentiorem ſe præbeat. Alterum enim inhumanū; alterum prodigum; Si aut ſumptus deſit neceſſitati eorum, aut voluptati ſuperfluat.

a Prouerb. 20.

In bonis, et piis operibus ſeruanda menſura eſt.

Ornatus tēplorum à quibus, & quomodo fieri debeat.

Et eò magis infirmo, ac inopi nos ſtudere conuenit, quia pro eo, qui non habet remunerationem, ſperamus à Domino IESV, qui ſub ſpecie cōuiuij generalem virtutis edidit formam, vt his potius noſtra cōferamus beneficia, qui nobis ea non poſſunt repræſentare, dicens [b]: Ad conuiuium atque epulas non eos qui diuites ſunt, ſed pauperes inuitandos. Diuites enim rogari videntur, vt ipſi quoq; nobis reddant conuiuium. Pauperes, quia non habent quod reſtituant, cum acceperint remuneratorem nobis faciunt Dominum, qui ſe pro paupere obligandum

b Luc. 14. cap.

ligandum obtulit. Ad ipſum quoq; ſeculi vſum collatio beneficij facta in pauperes magis quã in locupletes plus iuuat; quia diues dedignatur beneficium, & pudet eum debitorem eſſe gratiæ. Quinetiam id quod collatum eſt ſibi meritis ſuis arrogat, quod velut debitum acceperit, vel ideo datum ſit eo quod is, qui dedit reddendum ſibi à diuite vberius exiſtimauerit. Ita in accipiendo beneficio, eo ipſo quod acceperint diuites, dediſſe ſe magis, quàm accepiſſe exiſtimant. Pauper verò etſi non habet vnde reddat pecuniam, refert gratiam. In quo certũ eſt, quod plus reddat, quàm acceperit. Pecunia enim nũmo ſoluitur; gratia nunquã exinanitur. Reddendo vacuatur pecunia, gratia autem & habendo ſoluitur, & ſoluendo retinetur. Deinde quod diues refugit, pauper fatetur, quod ſit obligatus debito, ſibique ſubuentum, non honori ſuo delatum putat: donatos ſibi arbitratur filios, vitam redditam, ſeruatã familiam. Quantò igitur melius apud bonos, quàm apud ingratos locare beneficiũ [a]?

Cur beneficia diuitibus dãda non ſint.

Cur pauperi bẽnefaciendũ ſit.

Vnde D. Baſilius docens quæ ratio tenenda ſit in accipiendis hoſpitibus [b]: Iam, inquit, cùm inanis gloria, & humani fauoris captatio, & quælibet prorſus in quacumque re oſtentatio interdicta Chriſtianis hominibus ſint (quando qui ipſa etiam mandata idcirco exequitur, vt ſpectetur ab hominibus, eaque re apud illos in gloria ſit, debitam alioqui ſtudio illi mercedem amittit) mirabiliter quælibet fugienda inanis gloriæ ſignificatio. Sed quoniam videmus eos, qui in ciuili vitę genere verſantur, humilitatem paupertatis fugere, veluti rem ignominioſam, ob eamque cauſam, quotieſcumque aliquis ipſis ſuſcipiendus hoſpes ſit, epularum & copiam, & magnificentiam ſtudioſius conſectari equidem metuo, ne ad nos quoq; furtim iſtiuſmodi peſtis inſinuet, néve planè ij eſſe conuincamur, quos tantoperè cõmendatæ à Chriſto paupertatis pudeat. Vt igitur ſi vaſa argẽtea veláve purpura prætexta, aut mollia ſtragula, & pellucida amicula foris accerſita comparemus, ex decoro noſtro non eſſet; ſic indecorum prorſus fuerit, ſi noua & à communi victus noſtri ratione longè abhorrentia eſcarum genera excogitare velimus. Illud enim circumcurſare nos, vt ea perueſtigemus, quæ non ad neceſſariũ

a Ambroſ. lib. 2. offic. cap. 25.

b lib. de quæſtion. fuſ. diſput. quæſt. 20. & 21.

Qualibet inani gloria ſignificatio fugiẽda.

Indecorum eſt clericis, cauſa hoſpitalitatis à cõmuni victus ratione recedere.

T vitæ

& præbet offendiculum, iudicantibus clericali ordini id minimè licere. Vnde occaſionem ruinę pręſtant proximo, grauiusque delinquunt.

De profanis ſpectaculis & ſcenis fugiendis.

CAP. XXI.

De fugiendis ſpectaculis publicis.

Voluptas oculorum varia.

a lib. 6. diuinar. inſtitut. cap. 20.

PRÆTEREA ſpectacula publica clericis fugienda eſſe non ſine cauſa ſupra dictum eſt: Siquidem Lactantius de illis ſcribens [a]: Voluptas, inquit, oculorum varia, & multiplex eſt, quæ capitur ex aſpectu rerum, quæ ſunt in vſu hominum, vel natura, vel opere delectabiles. Hanc philoſophi rectiſſimè ſuſtulerunt. Aiunt enim multò eſſe præclarius, & homine dignius, cœlum potius, quàm cœlata intueri, & hoc pulcherrimum opus, intermicantibus aſtrorum luminibus, tanquam floribus adornatum, quam picta, & ficta, & gemmis diſtincta mirari. Sed cùm diſertè ad contemptum terreſtrium nos exhortati ſunt, & ad cœli ſpectaculum excitauerunt, tamen ſpectacula hæc publica non contemnunt. Itaque his & delectãtur, & libenter interſunt.

Spectacula publica maxima ſunt irritamẽta vitiorum.

Quæ quoniam maxima ſunt irritamenta vitiorum, & ad corrumpendos animos potentiſſimè valent, tollẽda ſunt nobis, quia non modo ad beatam vitam nihil conferunt, ſed etiam nocẽt plurimùm. Nam qui hominem quamuis ob merita damnatum in cõſpectu ſuo iugulari pro voluptate computat, conſciẽtiam ſuam polluit, tam ſcilicet, quàm ſi homicidij, quòd fit occultè ſpectator, & particeps fiat. Hos tamen ludos vocant, in quibus humanus ſanguis effunditur, adeò longè ab hominibus ſeceſſit humanitas, vt cùm animas hominum interficiant ludere ſe opinentur, nocẽtiores iis omnibus, quorum ſanguinem voluptati habent. Huius autem publici homicidij ſocios, & participes eſſe non conuenit eos, qui iuſtitiæ viam tenere nituntur.

In ſcenicis ludis quę tractẽtur.

In ſcenis quoque neſcio an ſit corruptela vitioſior. Nam & comicæ fabulæ de ſtupris virginum loquuntur, aut amoribus meretricum, & quò magis ſunt eloquentes, qui flagitia illa finxerunt, eò magis ſententiarum elegantia perſuadent, & facilius inhærent audientium memoriæ verſus numeroſi, & ornati. Item tragicæ hiſtoriæ ſubijciunt oculis parricidia, & inceſta Regum

malorum,

malorum, & cothurnata ſcelera demonſtrant. Hiſtrionū quoque impudiciſſimi motus, quid aliud, niſi libidines docent, & inſtigāt? quorum eneruata corpora, & in muliebrem inceſſum habitumque mollita, impudicas fœminas inhoneſtis geſtibus mentiuntur. Quid de mimis loquar corruptelarum præferentibus diſciplinam? qui docent adulteria, dum fingunt, & ſimulatis erudiunt ad vera? Quid iuuenes, aut virgines faciant, cùm & fieri ſine pudore, & ſpectari ab omnibus libenter cernunt? Admonentur vtique quid facere poſſint, & inflammantur libidine, quæ aſpectu maximè concitatur; ac ſe quiſque pro ſexu in illis imaginibus præfigurat, probantque illa dum rident, & adhærētibus vitiis corruptiores ad cubicula reuertuntur: nec pueri modò, quos præmaturis vitiis imbui non oportet, ſed etiā ſenes, quos peccare iam non decet, in talem vitiorum ſemitam dilabuntur. Circēſium quoque ludorum ratio, quid aliud habet, niſi leuitatem, vanitatem, inſaniam? Tanto namque impetu concitantur animi in furorem, quanto illic impetu curritur, vt iam plus ſpectaculi exhibeant, qui ſpectādi gratia veniūt, cùm exclamare, & efferri & exilire cœperūt.

Libido aſpectu maximè concitatur.

Vitanda ergo ſpectacula omnia, non ſolùm ne quid vitiorum pectoribus inſideat, quæ ſedata, & pacifica eſſe debent, ſed ne cuius voluptatis nos cōſuetudo deliniat, & à Deo, atq; à bonis operibus auertat. Quare rectè in concilio Laodicēſi ſtatutū fuit [a]: nō oportere miniſtros altaris, vel quoſlibet clericos ſpectaculis aliquibus, quæ aut in nuptiis, aut ſcenis exhibentur intereſſe. Quod & in cōcilio Senonenſi eiſdem cautum, & prohibitū eſt [b]. Et in cōcilio Agathēſi ſancitū fuit [c]; vt presbyteri, diaconi, ſubdiaconi, vel deinceps, quibus ducēdi vxores licētia modo nō eſt, etiā aliarū nuptiarū euitent cōuiuia; nec his cœtibus miſceantur, vbi amatoria cantantur, & turpia, aut obſcœni motus corporū choreis & ſaltationibus efferuntur, ne auditus, & obtuitus ſacris miniſteriis deputati, turpiū ſpectaculorum atq; verborū contagione polluantur. Nam auriū voluptas, quæ ex vocū, & cantuū ſuauitate percipitur, tam eſt vitioſa, vt Lactantius inquit [d], quàm oblectatio oculorum. Quis enim nō luxurioſum, ac nequā putet eum, qui ſcenicas artes do-

Cur vitanda ſint ſpectacula.

a *cap. 54. & c. non oportet. de cōſecrat. diſt. 5.*

b *cap. 25. tit. de decret. mor.*

c *cap. 39. & c. presbyteri. diſt. 34*

Clericis nuptiis, vel aliis conuiuiis, vbi choreæ fiunt, vel amatoria cantātur, intereſſe nō debent.

d *lib. 6. diuinar. inſtitut. cap. 21.*

mi habeat? Atqui nihil refert vtrúmne luxuriam ſolus domi, an cum populo exerceas in theatro. Et quis illi, vt D. Cyprianus ait[a], in nuptiis locus eſt, cui animus ad nuptias non eſt?

a in tract. de habitu virgi.

Sed iam de ſpectaculis dictum eſt, reſtat vnum quod eſt nobis expugnandum, ne capiamur iis quę ad ſenſum intimum penetrant. Nam illa omnia, quæ verbis carēt, id eſt, aëris & neruorum ſuaues ſoni, poſſunt facilè contemni, quia non adhærent nec ſcribi poſſunt. Carmen autem compoſitum, & oratio cum ſuauitate decipiens, capit mentes, & quo voluerit, impellit. Inde homines literati, cùm ad Dei religionem acceſſerint ab aliquo imperito doctore fundati minus credunt. Aſſueti enim dulcibus & politis, ſiue orationibus ſiue carminibus, diuinarum literarum ſimplicem, communemque ſermonem pro ſordido aſpernantur. Id enim quærunt, quod ſenſum mulceat. Perſuadet autem quicquid ſuaue eſt, & animo penitùs, dum delectat, inſidet. Num igitur Deus, & mentis, & vocis, & linguæ artifex diſertè loqui non poteſt? Imò verò ſumma prudentia, carere fuco voluit ea, quæ diuina ſunt, vt omnes intelligerent, quæ ipſe omnibus loquebatur. Ergo qui veritati ſtudet, qui non vult ſeipſum decipere, abijciat inimicas, ac noxias voluptates, quæ animā ſibi vinciant, vt corpus cibi dulces: præferantur vera falſis, æterna breuibus, vtilia iucūdis. Nihil aſpectu gratum ſit, niſi quod piè, quod iuſtè fieri videas; nihil auditu ſuauè, niſi quod alit animam, melioremque te reddit. Maximeque hic ſenſus non eſt ad vitiū detorquendus, qui nobis ideo datus eſt, vt doctrinam Dei percipere poſſemus. Itaque ſi voluptas eſt audire cantus, & carmina, Dei laudes canere, & audire iucundum ſit. Hæc eſt voluptas vera, quæ comes, & ſocia virtutis eſt. Hæc eſt non caduca, & breuis, vt illæ, quas appetunt, qui corpori, vt pecudes ſeruiūt, ſed perpetua, & ſine vlla intermiſſione delectans. Cuius terminos ſi quis exceſſerit, nihilque aliud ex voluptate petierit, niſi ipſam voluptatem, hic mortē meditatur: quia ſicut vita perpetua in virtute eſt, ita mors in voluptate. Qui enim temporalia maluerit, carebit æternis: qui terrena prætulerit, cœleſtia non habebit.

Carminis & orationis quāta vis & efficacia ſit.

Cur literati ſacras literas cōtemnant.

Cur ſcripturæ ſimplici ſtylo ſactæ ſint.

Quid viſui, et auditui debeat eſſe gratum ac ſuaue.

Dei laudes canere & audire iucundum eſt. Voluptas vera quæ ſit.

In virtute vita eſt perpetua: in voluptate mors.

Vt igi-

Vt igitur clerici à morte ad vitã perpetuam perduci poſſent, lege patrum cautum illis fuiſſe teſtatur B. Iſidorus [a], vt à vulgari vita ſecluſi, à mundi voluptatibus ſe abſtineant, non ſpectaculis, non pompis interſint, conuiuia publica fugiant; priuata non tantum pudica, ſed & ſobria colant; vſuris nequaquam incumbant; neque turpium occaſiones lucrorum, fraudiſque cuiuſquam ſtudium appetant. Amorem pecuniæ quaſi materiam cunctorum criminum fugiant; ſecularia officia negotiaque abijciant; honorum gradus per ambitionem ne ſubeant; pro beneficiis medicinæ Dei munera ne accipiant: dolos, & coniurationes caueant: odium, æmulationem, obtrectationem, atque inuidiam fugiant: non vagis oculis, non infreni lingua, aut petulanti tumidoq; greſſu incedant, ſed pudorem, ac verecundiam mentis ſimplici habitu inceſſuque oſtendant: obſcœnitatem etiam verborum, ſicut operum penitùs execrentur. Caſtimoniam quoque non violati corporis perpetuò obſeruare ſtudeant: ſenioribus debitam præbeant obedientiam: neque vllius iactantiæ ſtudio ſemetipſos attollãt: Poſtremò doctrinæ, lectionibus, pſalmis, hymnis, canticis, exercitio iugiter incumbant. Tales enim debẽt eſſe, qui diuinis cultibus ſeſe mancipãdos ſtudent exhibere, ſcilicet, vt dum ſcientiæ operam dant, doctrinę gratiam populis adminiſtrent. Melius nãque eſt, vt D. Clemens inquit [b], Domini ſacerdotiũ paucos habere miniſtros, qui poſſint dignè opus Dei exercere, quàm multos inutiles, qui onus graue ordinatori adducant.

Quodſi eccleſiaſtici, & præſertim Canonici, perſolutis à ſe in Eccleſia diuinis officiis, ſtudiis ſanctis occuparentur, neque ignauia, atq; otio torperent; inhoneſtis, & turpibus ludis, & cõpotationibus reſiduum tempus non conſumerent. Quos tamen, vt D. Auguſtinus inquit [c], oportet aſſiduitatem habere legendi, & inſtantiã orãdi [d]. Quia vita viri iuſti lectione inſtruitur, oratione ornatur, & aſſiduitate lectionis munitur homo à peccato, iuxta illum, qui dicebat [e]: In corde meo abſcondi eloquia tua, vt non peccem tibi. Hæc ſunt enim arma, videlicet lectio, & oratio, quibus diabolus expugnatur. Hæc ſunt inſtrumenta, quibus æterna beatitudo acquiritur.

a *lib. 2. de offic. eccleſiaſt. cap. 2. & c. his igitur. diſt. 23.*

Qualis debeat eſſe clericorum conuerſatio.

Pecuniæ amor cunctorum criminum materia eſt.

b *in c. tales. diſt. 23. et epiſt. 2. ad Iacob. fratrem Dom.*

Melius eſt paucos habere clericos bonos, quã multos inutiles.

c *referẽte Burchardo lib. 2. decret. cap. 100. et Iuone par. 6. decr. cap. 177.*

d *Cyprian. lib. 2. epiſt. epiſt. 2. in fin.*

e *Pſal. 118.*

Arma, quibus diabolus expugnatur, et beatitudo acquiritur.

ritur. His armis vitia comprimuntur; his alimentis virtutes nutriuntur. Sed ſi quando à lectione ceſſatur, debet manuum operatio ſubſequi; quia otioſitas inimica eſt animæ: & antiquus hoſtis, quem à lectione, ſiue ab oratione vacantem inuenerit, facilè ad vitia rapit. Per vſum namq; lectionis diſcetis qualiter & vos viuatis, & alios doceatis. Per vſum orationis, & vobis, & his, quibus in charitate cõiuncti eſtis, prodeſſe valebitis. Per manuum operationẽ, & corporis macerationẽ, & vitiis alimẽta negabitis; & veſtris neceſſitatibus ſubuenietis, & habebitis vnde neceſſitatem patientibus porrigatis.

Otium inimicum eſt animæ.

Pius verò 5 Papa decretorũ concilij Tridẽtini obſeruator, & executor diligẽtiſſimus, ad extirpandũ, et profligandũ ſupra commemoratos clericorum exceſſus, & vitia, inter alia cauit, & edixit [a]; vt clerici, quos propter Chriſtũ ſpectaculũ fieri oportet mũdo, angelis, et hominibus, maximè debeãt ab iis ſpectaculis, quę Chriſtũ nõ ſapiũt abſtinere, et ne comœdias, fabulas, choreas, haſtiludia, aut ludicrũ, & profanũ vllũ ſpectaculi genus agãt, vel ſpectent: Ne talis, teſſeris, pagellis pictis, & omninò alea, aut vllo præterea vetito, aut indecoro ludi genere ludãt, néve huiuſmodi ludi ſpectatores ſint: Ne comeſſationibus aut minus honeſtis cõuiuiis interſint, cauponasq; aut tabernas ne ingrediãtur, niſi longioris itineris cauſa. Imò vſque adeò honeſtatis, & ſobrietatis amator fuit dictus Pius 5 Papa, vt clericis prohibuerit [b], ne cuiquã propinẽt, aut prouocati ad bibendũ reſpondeãt, ſed ſobriè & caſtè ex doctrina Apoſtoli viuãt: Ne fœminas nobiles aſſectẽtur, néve officij cauſa ſtent circũ mẽſam, illis accũbentibus. In famulatu verò eccleſiaſticarũ perſonarum vilia officia, aut opera, quę clericali decoro nõ conueniãt, minimè faciãt. Quicũq; in iis, quæ ſupra prohibita ſunt deliquerit pręter mulctã 25 aureorũ ob ſingula delicta exigendã, et in pios vſus erogandã, carcere, priuatione beneficij, & graui' etiã pro perſonę cõditione, & facinoris, ac flagitij modo plectẽdos eſſe minatur.

a ſua conſt. an. Dn. 1566.

Clerici debent eſſe angelis & hominibus ſpectaculum.

b in d. ſua conſtitu.

Anne ſcholares eorũmque magiſtri ludos ſcenicos nunc agere poſſint. CAP. XXII.

An ludimagiſtri eorũve diſcipuli comœdias alióſve ludos ſcenicos agere poſſint.

Verùm ſi quis interroget, anne ludimagiſtri poſſint per diſcipulos ſuos comœdias, et tragœdias, alióſve ludos ſcenicos agere. Huic reſpondẽdum videtur,

videtur, ꝙ ſi prędicti ludimagiſtri, eorũve diſcipuli clericali tõſura inſigniti ſint, eos nõ poſſe, vt ꝑ ſupradicta patet, niſi ludi pij & ſacri ſint. Quia iure canonico expreſsè cautũ eſt: vt clerici mimis, ioculatorib⁹, & hiſtrionibus nõ intẽdãt. c. clerici. de vita & honeſt. Verũ ſi diſcipuli nõ ſint tõſurati, nec illis quidẽ permittendũ hoc videtur, pręſertim ſi laſciui vel prorſus profani ſint, cùm ab illis Chriſtiana religio eos prohibeat. Nã cũ paruuli, q ſuccreſcẽtes in maiorũ ſuorũ locũ in reipublicę, tã eccleſiaſticę, q̃ ſecularis adminiſtratione ſuccedãt, et cõſequẽs ſit ab ipſis praue ac nequiter inſtitutis reipub. perniciẽ imminere, idcirco ſummoperè refert, vt pueritia, q ſeminariũ & ſeges eſt omniũ rerũ publicarũ, in timore Dñi, verecũdia, pudicitia, ac bonis diſciplinis edoceatur, prout ſupra ex SS. Cõcilio Tridẽt. demõſtratũ fuit. D. enim Cypr.[a] cõſultus quid ſibi videretur de hiſtrione quodã, an talis deberet cõmunicare cũ catholicis, qui adhuc in eiuſdẽ artis ſuæ dedecore perſeuerabat; reſpõdit his verbis: Puto ego nec maieſtati diuinæ, nec euangelicæ diſciplinæ cõgruere, vt pudor, & honor eccleſiæ tã turpi, & infami cõtagione fœdetur. Nã cùm in lege[b] prohibeãtur viri induere muliebrẽ veſtẽ, & maledicti eiuſmodi iudicẽtur, quãtò maioris eſt criminis, nõ tantũ muliebria indumenta accipere, ſed & geſtus quoq; turpes, & molles, & muliebres magiſterio impudicæ artis exprimere? Nec excuſet ſe quiſpiã, ſi à theatro ipſe ceſſauerit, cùm tamẽ hoc cæteros doceat. Non poteſt enim videri ceſſaſſe, qui vicarios ſubſtituit, & qui pro ſe vno plures ſuccedaneos ſuggerit cõtra inſtitutionẽ Dei, erudiẽs & docẽs, quẽadmodũ maſculus frãgatur in fœminã, & ſexus arte mutetur, & diabolo diuinũ plaſma maculãti per corrupti, atque eneruati corporis delicta placeatur. Quodſi penuriã talis, & neceſſitatẽ paupertatis obtẽdit, poteſt inter cęteros, qui alimẽtis eccleſię ſuſtinẽtur huius quoq; neceſſitas adiuuari; ſi tamẽ cõtentus ſit frugalioribus, & innocẽtibus cibis. Nec putet ſalario ſe eſſe redimendũ, vt à peccatis ceſſet, quãdo hoc nõ nobis, ſed ſibi pręſtet. Cęterũ quãtũ vult inde quęrat. Qualis quęſtus eſt, qui de cõuiuio Abrahę, Iſaac, & Iacob, & homines rapuit, & malè ac perniciosè in ſeculo ſaginatos ad æternæ famis, ac ſitis ſupplicia deducit? Et ideo

a *lib. 1. epiſt. epiſt. 10.*

An hiſtrio cõmunicare poſſit cũ Catholicis.

b *Deutero. 22.*

Viri muliebrẽ veſtem induere non poſſunt.

Cur nõ ſit quis ſalario redimẽdus vt à peccatis ceſſet.

quantum potes eum à prauitate, & dedecore ad viam innocentiæ,atque ad ſpem vitæ ſuæ reuoca, vt ſit contentus eccleſiæ ſumptibus parcioribus quidem, ſed ſalutaribus.

a lib.1 epiſt. epiſt. 2.

Mala ex ludis ſcenicis prouenientia.

Et idem alibi de huiuſmodi ludis ſcenicis,& ſpectaculis publicis ſcribens[a]: In theatris, inquit, conſpicies, quod tibi & dolori ſit,& pudori. Cothurnus eſt tragicus priſca facinora carmine recenſere. De parricidis & incœſtis horror antiquus,expreſſa ad imaginē veritatis actione replicatur, ne ſeculis tranſeuntibus exoleſcat, quod aliquando commiſſum eſt. Admonetur omnis ætas,auditu,fieri poſſe,quod aliquādo factum eſt. Nunquam æui ſenio delicta moriuntur, nunquam crimen temporibus obruitur;nunquam ſcelus obliuione ſepelitur. Exempla fiunt, quæ iam eſſe facinora deſtiterunt. Tunc delectat in minus turpitudinum magiſterio, vel quid domi geſſerit recognoſcere,vel quid gerere poſſit audire. Adulterium diſcitur,dum videtur,& lenocināte ad vitia publicæ auctoritatis malo, quæ pudica fortaſſe ad ſpectaculum matrona proceſſerat, de ſpectaculo reuertitur impudica.

Hiſtrionicis geſtibus inquinantur omnia.

Adhuc deinde morum quanta labes,quæ probrorum fomenta, quæ alimenta vitiorum hiſtrionicis geſtibus inquinari?videre contra fœdus,iuſque naſcendi patientiam incœſtæ turpitudinis elaboratā? Eiurantur mares; omnis honor, & vigor ſexus eneruati corporis dedecore emollitur, pluſque illic placet, quiſquis virum in fœminam magis fregerit. In laudem creſcit ex crimine, & eo peritior,quo turpior iudicatur. Spectatur hic proh nefas, & libenter; quid non poteſt perſuadere, qui talis eſt? Mouet ſenſus, mulcet affectus,expugnat boni pectoris conſcientiam fortiorem; nec deeſt probri blandientis auctoritas, vt auditu molliore pernicies hominibus obrepat. Exprimit impudicam Venerem,adulterium, Martem, Iouem illum ſuum non magis regno, quàm vitiis principē in terrenos amores cum ipſis ſuis fulminibus ardentem, nunc in pluuias olorís albeſcere; nunc aureo imbre defluere; nūc in puerorum pubeſcentium raptus miniſtris auibus proſilire. Quære iam nunc an poſſit eſſe,qui ſpectat, integer, & pudicus, cum deos

ſuos,

ſuos,quos venerantur,imitātur.Fiunt miſeris & delicta religioſa.O ſi & poſſis in illa ſublima ſpecula conſtitutus oculos tuos inſerere ſecretis, recludere cubiculorū obductas fores,& ad conſcientiam luminum penetralia occulta reſerare, aſpicias ab impudicis geri, quod nec aſpicere poſſit frons pudica: Videas quod crimen ſit & videre,videas quod vitiorum furore gementes geſſiſſe ſe negant,& gerere feſtināt.Libidinibus inſanis in viros viri proruunt. Fiunt,quæ nec ipſis,nec illis poſſunt placere,qui faciūt.Mentior,niſi alios,qui talis eſt,increpat; turpis turpes infamat, & euaſiſſe ſe conſciū credit,quaſi conſcientia ſatis non ſit: iidem in publico accuſatores, in occulto rei,in ſemetipſos cenſores pariter, & nocentes. Damnant foris quod intus operantur;admittunt libenter, quod cùm admiſerint, criminantur. Audacia prorſus conuitiis fauens, & impudentia congruens impudicis.Nolo mireris,quæ loquūtur huiuſmodi ore illo polluto. Quicquid iam voce delinquitur minus eſt,ſed tibi poſt inſidioſas vias,poſt diſperſas orbe toto multiplices pugnas;poſt ſpectacula vel eruēta,vel turpia;poſt libidinum probra,vel lupanaribus proſtituta,vel domeſticis parietibus obſepta, quorum quo ſecretior culpa, maior audacia eſt. Deinde in œcumenica Synodo ſexta,quæ fuit Conſtantinopolitana 3,ſtatutum eſt [a]: Vt nullus vir muliebri veſte induatur,nec mulier veſte viro conueniente,ſed nec Comicas,nec Tragicas,nec Satyricas perſonas induant.Qui ſecus fecerit,ſi clerici ſint, deponantur; ſi laici, ſegregentur à communione.

Quare piè & rectè à prouinciali Synodo Mechliniēſi ſtatutum fuit [b],vt illi auctores,qui per gentilitatem,aut turpes amores iuuenum mores corrumpere poſſent, à ſcholis arceantur. Et [c] vt non ſolùm è templis, & locis ſacris,verumetiam è domibus,& hortis eccleſiaſticorū tollantur imagines,ſculpturæ,aulæa,quæ gentilitatem, aut mendaces ethnicorum fabulas,ſatyrorum,faunorū, Syrenarum,terminorum, & Nympharum,ac id genus alia repræſentant.Similiter quæcumque figuræ laſciuç, procaces, & ob pudendam nuditatem vel alias tam obſcœnæ,vt pias mentes offendant: vel ſuperſtitioſæ,quæ fidelium mentes à religione, & deuotione diſtrahunt,

& ſæpius

a can. 62. Vide conſtitut. de ſanct. ſpiſ §. penul. in authēt. & Sum. Syluestri in verb. ars verſ. 7. & in verb. ludus. §. 7. & Panor. in c. cū decorem. de vita & honeſt.

b tit. de ſchol. cap 3.

c tit. de imaginib. cap. 1. & 3. & d. Synod. Conſtant. 3. can. 100.

& ſæpius grauiter offendunt. Et ſi clerici poſt publicationem dicti concilij prędictas imagines infra trimeſtre è ſuis domibus non eiecerint, Epiſcoporum eſt curare, vt contra illos ad condignam punitionem procedatur. Turpem etiam illum abuſum in quibuſdam frequentatum eccleſiis; quo in certis anni celebritatibus nonnulli cum mitra, baculo ac veſtibus pontificalibus more Epiſcoporum benedicunt: alij vt Reges ac duces induti, (quod feſtum fatuorum, vel innocẽtium ſeu puerorum in quibuſdam regionibus nuncupatur) alij laruales ac theatrales iocos: alij choreas ac tripudia marium ac mulierum facientes, vt homines ad ſpectacula & cachinnationes moueant: alij comeſſationes & conuiuia ibidem præparant. Hæc ſancta Synodus Baſilienſis de-

a cap. 25. teſtans [a], ſtatuit & iubet tam ordinariis quàm eccleſiarum Decanis & rectoribus ſub pœna ſuſpenſionis omnium prouentuum eccleſiaſticorum trium mẽſium ſpatio, ne hæc aut ſimilia ludibria, neque etiam mercantias ſeu negotiationes nundinarum in eccleſia, quæ domus orationis eſſe debet, & etiã in cœmiterio exerceri amplius non permittant. Tranſgreſſoresque per cenſuram eccleſiaſticam aliaque iuris remedia punire non negligant. Omnes autẽ conſuetudines, ſtatuta, aut priuilegia, quæ in his non concordant decretis (niſi fortè maiores adijcerent pœnas) irrita eſſe hæc ſancta Synodus decreuit. huc pertinet c. cum decorem, & quæ ibidem ſcripſit Hoſtienſis & Panor. & alij. de vita & honeſt. cleric.

Et quoniam piè introducta conſuetudo repręſentãdi populo venerãdam Chriſti Domini paſſionem, & glorioſa martyrum certamina, aliorumque ſanctorum res geſtas, hominum peruerſitate eo deducta eſt, vt multis offenſioni, multis etiam riſui, & deſpectui ſit, ideo in concilio prouinciali Mediolanẽſi ſtatutum eſt anno Dn.

b parte 1. tit. de actionib. 1566 [b]. vt deinceps Saluatoris paſſio, nec in ſacro, nec in profano loco agatur, ſed doctè & grauiter eatenus à concionatoribus exponatur, vt, qui ſunt vberes concionum fructus, pietatem & lachrymas commoueat auditoribus, quod adiuuabit propoſita crucifixi Saluatoris imago, cæterique pij actus externi, quos eccleſiæ probatos eſſe Epiſcopus iudicabit, Item Sanctorum martyria

& actio-

& actiones ne agantur;ſed ita piè narrentur, vt auditores ad eorum imitationem, venerationem, & inuocationem excitentur. Si quis perſonatus veſtes clericales, aut monachales, vel ad eorum formam induerit; & is, qui eas aſſumpſerit, & is, qui accommodarit, graues pœnas ſubeant. Fabulis, comœdiis & haſtiludiis, aliiſve profanis & inanibus ſpectaculis non intererunt; ne aures & oculi ſacris officiis addicti, ludicris & impuris actionibus, ſermonibuſque diſtracti polluantur [a].

a *part. 2. tit. de cleric. veſtitu. et tit. de armis, ludis & ſpectac.*

De hoſpitalitate. CAP. XXIII.

D. Ambroſius ad clericos ſuos de officiis honeſtatem inducentibus ſcribens [b]: Commendat, inquit, pleroſque etiam hoſpitalitas. Eſt enim publica ſpecies humanitatis, vt peregrinus hoſpitio non egeat, ſuſcipiatur officioſe, pateat aduenienti ianua. Valde id decorum totius eſt orbis exiſtimatione, peregrinos cum honore ſuſcipere; non deeſſe menſæ hoſpitalitatis gratiam; occurrere officiis liberalitatis; explorare aduentus hoſpitum. Quod Abrahæ laudi eſt datum, qui ante ianuam ſuam ſpeculabatur, ne forte præteriret peregrinus aliquis, & diligenter prætendebat excubias, vt occurreret, vt præueniret, vt rogaret, ne tranſiret hoſpes, dicens: Domine, ſi inueni gratiam ante te, ne prætereieris puerum tuum. Et ideo pro hoſpitalitatis mercede fructum poſteritatis accepit [c]. Loth quoque nepos eius non ſolùm genere, ſed etiam virtute proximus propter hoſpitalitatis affectum Sodomitana à ſe ſuiſq; ſupplicia detorſit [d]. In officiis autem hoſpitalibus, omnibus quidem humanitas impartienda eſt; iuſtis autem vberior deferenda honorificentia. Quicumque enim iuſtum receperit in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet, vt Dominus pronuntiauit [e]. Tanta autem eſt apud Deum hoſpitalitatis gratia, vt ne potus quidem aquæ frigidæ à præmiis remunerationis immunis ſit. Vides quia Abraham Deũ recepit hoſpitio cùm hoſpites quærit? vides quia Loth angelos ſuſcepit? Qui ſcis an & tu, cùm ſuſcipis hoſpitẽ, ſuſcipias Chriſtũ? Licet in hoſpite ſit Chriſtus, quia Chriſtus in paupere eſt, ſicut ipſe ait [f]: In carcere eram, & veniſtis ad me; nudus eram, & operuiſtis

b *lib. 2. offic. cap. 21.*

c *Geneſis 18.*

d *Geneſ. 19.*

e *Matth. 10.*

Magna eſt apud Deum hoſpitalitatis gratia.

Chriſtus eſt in hoſpite.

f *Matth. 25.*

ruiſtis me. Suaue eſt igitur non pecuniæ, ſed gratiæ ſtudere. Verum non prodigos nos docet eſſe ſcriptura, ſed liberales.

Duo ſunt largitatis genera. Largitatis enim duo ſunt genera; vnum liberalitatis, alterum prodigæ effuſionis. Liberale eſt hoſpitio ſuſcipere, nudum veſtire, redimere captiuos, non habentes ſumptum iuuare. Prodigum eſt ſumptuoſis effluere conuiuiis, & vino plurimo. Vnde legitur [a]: Prodigum eſt vinum, & contumelioſa ebrietas: prodigũ eſt popularis fauoris gratia exinanire proprias opes; quod faciũt, qui ludis Circenſibus, vel etiam theatralibus, & muneribus gladiatoriis, vel etiam venerationibus patrimonium dilapidant ſuum, vt vincant ſuperiorum celebritates, cùm totum illud ſit inane quod agũt. Quandoquidem etiam in bonorum operum ſumptibus immoderatum eſſe non decet. Pulchra liberalitas erga ipſos quoq; pauperes menſuram tenere, vt abundes pluribus, non conciliandi fauoris gratia vltra modum fluere. Quicquid ex affectu puro, ac ſincero promitur, hoc eſt decorum; non ſuperfluas ædificationes aggredi, nec prętermittere neceſſarias. Et maximè ſacerdoti hoc conuenit, ornare Dei templum decore congruo, vt etiam hoc cultu aulæ Domini reſplendeant, impenſas miſericordiæ conuenientes frequentare, quantum oporteat largiri peregrinis: non ſuperflua, ſed competentia; non redundantia, ſed congrua humanitati; ne ſumptu pauperum alienam ſibi quærat gratiam, ne reſtrictiorem erga clericos, aut indulgentiorem ſe præbeat. Alterum enim inhumanũ; alterum prodigum; Si aut ſumptus deſit neceſſitati eorum, aut voluptati ſuperfluat.

a Prouerb. 20.

In bonis, et piis operibus ſeruanda menſura eſt.

Ornatus tẽplorum à quibus, & quomodo fieri debeat.

Et eò magis infirmo, ac inopi nos ſtudere conuenit, quia pro eo, qui non habet remunerationem, ſperamus à Domino IESV, qui ſub ſpecie cõuiuij generalem virtutis edidit formam, vt his potius noſtra cõferamus beneficia, qui nobis ea non poſſunt repræſentare, dicens [b]: Ad conuiuium atque epulas non eos qui diuites ſunt, ſed pauperes inuitandos. Diuites enim rogari videntur, vt ipſi quoq; nobis reddant conuiuium. Pauperes, quia non habent quod reſtituant, cum acceperint remuneratorem nobis faciunt Dominum, qui ſe pro paupere obligandum

b Luc. 14. cap.

ligandum obtulit. Ad ipſum quoq; ſeculi vſum collatio beneficij facta in pauperes magis quã in locupletes plus iuuat; quia diues dedignatur beneficium, & pudet eum debitorem eſſe gratiæ. Quinetiam id quod collatum eſt ſibi meritis ſuis arrogat, quod velut debitum acceperit, vel ideo datum ſit eo quod is, qui dedit reddendum ſibi à diuite vberius exiſtimauerit. Ita in accipiendo beneficio, eo ipſo quod acceperint diuites, dediſſe ſe magis, quàm accepiſſe exiſtimant. Pauper verò etſi non habet vnde reddat pecuniam, refert gratiam. In quo certũ eſt, quod plus reddat, quàm acceperit. Pecunia enim nũmo ſoluitur; gratia nunquã exinanitur. Reddendo vacuatur pecunia, gratia autem & habendo ſoluitur, & ſoluendo retinetur. Deinde quod diues refugit, pauper fatetur, quod ſit obligatus debito, ſibique ſubuentum, non honori ſuo delatum putat: donatos ſibi arbitratur filios, vitam redditam, ſeruatã familiam. Quantò igitur melius apud bonos, quàm apud ingratos locare beneficiũ [a]?

Cur beneficia diuitibus dãda non ſint.

Cur pauperi benefaciendũ ſit.

Vnde D. Baſilius docens quæ ratio tenenda ſit in accipiendis hoſpitibus [b]: Iam, inquit, cùm inanis gloria, & humani fauoris captatio, & quælibet prorſus in quacumque re oſtentatio interdicta Chriſtianis hominibus ſint (quando qui ipſa etiam mandata idcirco exequitur, vt ſpectetur ab hominibus, eaque re apud illos in gloria ſit, debitam alioqui ſtudio illi mercedem amittit) mirabiliter quælibet fugienda inanis gloriæ ſignificatio. Sed quoniam videmus eos, qui in ciuili vitę genere verſantur, humilitatem paupertatis fugere, veluti rem ignominioſam, ob eamque cauſam, quotieſcumque aliquis ipſis ſuſcipiendus hoſpes ſit, epularum & copiam, & magnificentiam ſtudioſius conſectari equidem metuo, ne ad nos quoq; furtim iſtiuſmodi peſtis inſinuet, néve planè ij eſſe conuincamur, quos tantoperè cõmendatæ à Chriſto paupertatis pudeat. Vt igitur ſi vaſa argẽtea veláve purpura prætexta, aut mollia ſtragula, & pellucida amicula foris accerſita comparemus, ex decoro noſtro non eſſet; ſic indecorum prorſus fuerit, ſi noua & à communi victus noſtri ratione longè abhorrentia eſcarum genera excogitare velimus. Illud enim circumcurſare nos, vt ea peruestigemus, quæ non ad neceſſariũ

a Ambroſ. lib. 2. offic. cap. 25.

b lib. de quæſtion. fuſ. diſput. quæſt. 20. & 21.

Quælibet inanis gloriæ ſignificatio fugiẽda.

Indecorum eſt clericis, cauſa hoſpitalitatis à cõmuni victus ratione recedere.

 vitæ

vitæ vſum requiruntur, ſed ad explendam miſeram libidinem, ambitionemq; anxiè ſolita ſunt inueniri, præterquam quod fœdũ, ac turpe eſt, & ab inſtituto noſtro alienum, exemplo etiam apprimè nocet, quãdo videlicet qui luxu diffluunt, ac deliciis, ac vitam beatam ventris voluptatibus finiunt, nos quoque in earundem rerum, quibus inhiant curis, ſolicitudinibusque verſari animaduertunt. Si enim res damnanda ac fugienda indulgentior ille eſt deliciarum luxus, nullo eas pacto amplecti, ac deligere debemus. Siquidem de iis, quæ iudicata ſunt praua, nullo vnquam tempore videri nobis debet aliquid expediens, & commodum.

Indulgẽtior deliciarum luxus damnandus ac fugiendus eſt.

In hoſpitibus diſcretio perſonarum habẽda non eſt, quo ad menſæ apparatum.

Quid ergo nobis cum apparatibus ſumptuoſis? Acceſſit ad nos hoſpes aliquis? Si frater eſt, & idem nobiſcum vitæ inſtitutũ habet, is domeſticam ſuam menſam agnoſcet, quippe cũ quę domi reliquerit, ea inuenturus ſit apud nos. At defatigatus ex itinere? Eatenus cum eo prolixius, liberaliũ ſvę agatur, quatenus ad recreandam eius laſſitudinem ſit ſatis. Acceſſit alius à cõmuni, vulgarique viuendi conſuetudine? Hic diſcat ex factis, quæ ratio illi perſuadere nõ potuit: formulam, & adumbrationẽ hinc mutuẽtur vitæ frugalioris. Inſideant in huius animo monumenta, quæ ipſi memoriã excitent menſę Chriſtianorum, neq; pudendæ propter Chriſtũ, paupertatis. Quod ſi his minimè ille permouebitur, ac potius ridiculo habebit, prorſus iterũ nobis moleſtus non erit. Verumenimuerò nos quandocumque diuites aliquos animaduertimus, ex iis, qui ſummum bonum in voluptatibus ponunt, vehementer admodum illorum vicem dolemus, deploramuſque, quod totum vitæ tempus in futilibus, ac nullius pretii rebus conſumant, nempe qui voluptates ſuas, Deum ſibi ſuum conſtituerunt, nec ipſi ſentiunt, vt partem bonorũ ſuam in hac vita recipiant, & per haſce delicias ad ſibi paratum ignem, & illius æſtuantiſſimum ardorẽ hinc emigrẽt. Quod ſi futurũ eſt, vt nos quoq; in iiſdẽ, in quibus ipſi criminibus ſumus, & ea, quæ voluptuaria ſunt, inquiramus, & ad oſtentationem ea apparemus, equidẽ metuo, ne quæ deſtruximus, ea ædificare videamur, illis etiam eiſdẽ rebus, per quas cæteros iudicamus, nempe quorũ vita aſſimulatio

ſit,qui videlicet modò in hanc,modò in illam formam pro varia temporum ratione tranſeamus, niſi fortè veſtitus etiam demutandus nobis ſit, quotieſcumq; caſus tulerit,vt in ſuperbos,ac faſtidio elatos aliquos inciderimus. Quodſi hoc facere minus inſtituto noſtro conueniat, illud certè multò ab honeſto alienius, ſi ob iſtos delicatulos à menſæ noſtræ ſolito ritu receſſerimus.

Pro varia tẽporum ratione neque menſa, neque veſtitus à clericis mutari debet.

Conſtans, atque vnius modi eſt vita germanè Chriſtiani,eaque vnum modum ſibi propoſitum habet gloriam Dei. Siue enim manducatis,ſiue bibitis,omnia ad gloriam Dei facite. Verba Pauli ſunt hæc [a], ex cuius ore Chriſtus loquebatur; contraque, eorum, qui à vera pietate ſunt alieni, inconſtans, ac varia; nempe quæ ſeſe modo in hanc;modo in illam formam per ſimulationẽ tranſmutet, & ad illorum quibuſcum eſt libidinem accommodet. Quamobrem tu quoque cum & largiore epularum copia,& exquiſita nimis in illis ad voluptatem apparandæ ſolertia in fratre accipiendo menſæ tuę ſolitum ritum immutas,ſine controuerſia ipſum veluti hominem voluptatibus deditum accuſas, & apparatu illo ei contumeliam infligis,nimirum qui ventris illi libidinem obijcias. An nõ ſæpenumerò & genere ipſo & modo apparatus animaduerſo coniecturã conſueuimus facere,quis,aut cuiuſmodi ille ſit,qui expectetur. Porrò aliis rebus eſt opus, pro diſſimilitudine videlicet naturæ,corporis cuiuſque,& propoſitæ rei gerendæ neceſſitate. Siquidem huic largiore & validiore opus eſt cibo propter defatigationẽ laboris;illi cõtra tenuiore,leuioreque,& ad corporis ipſius imbecillitatẽ accõmodato.

Gloria Dei in omnibus noſtrũ debet eſſe propoſitum.

a 1. Corint. 10. Coloſſ. 3.

In communi autem hoc ſtatuendum eſt, vt cibaria, quę promiſcuè omnibus apponãtur,eiuſmodi ſint,quę cum vili pretio,tum paruo etiã negotio apparẽtur. Adhibenda tamen in menſa neceſſario vbiq; munditia eſt, atque elegantia,ita tamen,vt nunquam extra fines noſtros egrediamur. Atq; hoc vnum in acceptione hoſpitum noſtra ſpectemus modò, vt eorum cuiuſque, quos acceperimus neceſſitati ſatisfiat: Qui enim vtũtur,hoc modo,inquit [b],ſint tanquã non abutẽtes. Porrò abuſus nihil eſt aliud, quàm ſumptus ille, qui vltra neceſſariũ vſum fit. Loci autem in accubatione aſſignationem

Qualia debeãt eſſe cibaria hoſpitibus apponenda.

In menſa adhibenda mũditia atque elegãtia eſt.

b 1. Corint. 7.

Abuſus in mẽſa quis ſit.

Quæ ratio ſeruãda ſit in accubatione.

 arbitrio

arbitrio permittamus illius apud quem ſumus; ſicuti Dominus etiam videtur admonuiſſe, quādo dixit[a] pertinere ad patremfamilias huiuſcemodi locorum diſtributionem. Hoc enim modo & inter nos viciſſim ſupportabimus in charitate, honeſtè omnia, & ſecundum ordinem facientes[b], & illud demonſtrabimus omiſſa vehementi, atque obſtinata de accūbendo contentione, neutiquam nos oſtentationis, aut captandæ cauſa gloriꝗ popularis humilitatem conſectari. Quin cedēdo potius parendoque ad veram humilitatē perueniemus. Quando maius ſuperbiæ ſignum eſt nimis præfractè contendere, quàm principem locum in ſubſelliis tenere, quandocumque id facere iuſſi obtemperemus. Si vulgaris ac communis vitæ ſint, qui nobiſcum accumbant, danda nobis ſedulò opera eſt, vt in hac etiam parte exemplo noſtro illi diſcant ſe intra modeſtiæ fines continere, neque prima ſubſellia appetere, memores perpetuò illius quod Chriſtus diſcipulis ſuis dixit[c]: Quicumq; voluerit inter vos maior fieri, ſit veſter miniſter; & qui voluerit inter vos primus eſſe, erit omnium ſeruus. Nam & filius hominis non venit vt miniſtraretur ei, ſed vt miniſtraret. Nam quis, inquit, maior eſt qui recumbit, an qui miniſtrat, nónne qui recumbit? Ego autem in medio veſtrum ſum ſicut qui miniſtrat.

a Luc. 14.

b 1. Corint. 14.

c Matth. 20. Marci 10. & Lucæ 22. cap.

Vnde D. Ioannes Chryſoſtomus[d]: Nullo, inquit, pacto metuas, quaſi tollatur honor tuus, ſi teipſum humiliaueris; Hinc enim vel ad cœlos vſque gloria tua pertranſit, hinc amplior, atque præſtantior redditur, hinc regni ianua tibi aperitur. Si verò voluerimus magni, atque mirabiles videri, non modò tales non erimus, verumetiam reliquis omnibus abiectiores futuri ſumus. Hac ratione ſanctos viros maximè admiramur, qui quò cæteris erant excellentiores, eò humiliores ſe ipſos ducebant, qui ad hunc vſque diem in ſublimitate ſua perſeuerant, cùm nec mors quidem ipſa magnitudinem eorum deprimere potuerit. Ad hanc regulam hoſpitalitatis, vt idem Chryſoſtomus inquit[e], iura ſeruāda ſunt. Noſipſos cuncta inferre oportet officia, vt ipſi ſanctificari mereamur, vt benedicantur manus noſtræ; Chriſto enim, non pauperi tribuis. Quis verò ſit adeò infelix, vt erubeſcat

d in cap. 20. Mat. Hom. 66.

e in cap. 5. ad Timoth. Hom. 14.

Hoſpitalitatis iura.

erubeſcat manum Chriſto porrigere? Iſtud reuera hoſpitalitas eſt; iſtud verè de amore Dei proficiſcitur. Cæterum ſi ſuperbè cæteris, inferre miniſterium, imperes, quantalibet hoſpites humanitate foueantur, nequaquam hoſpitalitas ea res eſt. Ingenti nempe hoſpes eget obſequio, & ne ſic quidem ille fiduciā ſumit. Ea quippe rei natura eſt, vt erubeſcat cùm infertur hoſpitalitatis officium, nimioque ad eam tollēdam verecundiam eſt opus obſequio, vt & ſigno, & verbo oſtendamus inter iſta officia beneficium nos non inferre, ſed referre, plúſque longè recipere, quàm demus. In hunc modum ex alacritate noſtra, quod agimus incrementa ſuſcipiet. Sicut enim, qui detrimenti nomine id officium cenſet, omnia perdit, & qui beneficium ſe putat inferre mercedis multum amittit: ita & qui ſe accipere beneficiū, dum exhibet, exiſtimat, fœcūdioribus ſucceſſibus gaudet. Hilarem enim datorem diligit Deus [a]. Gratias magis pauperi debet, qui dignatur accipere. Niſi enim eſſent pauperes, peccatorum difficile ſarcinam poneres; medici illi ſunt vulnerum tuorum, manus eorum tibi medicamenta præſtant: non ita medicus, vt medicamenta imponat, extendens manum, curationē exhibet, vt pauper abs te, vt accipiat porrigens manum. Dediſti pecuniam; &, peccata ſimul exuiſti.

Erubeſcit cui infertur hoſpitalitas.

a 2. *Corinth.* 9.

Pauperi, qui dignatur accipere, debetur gratia.

Deinde quod hoſpitalitas hæc nō in ſumptuoſa menſa, ſed frugali, & tenui, ac potius in liberalitate mentis, atque corporis alacritate in officiis præſtandis cōſiſtat, idem Chryſoſtomus pulchrè demonſtrat, ſcribens in Geneſim [b], vbi Abrahę, & Loth hoſpitalitatem mirum in modum commendat, & amplificat. Rurſus idem alibi [c]: Nec vitium aliquis ſuum, inquit, ſcripturæ illius auctoritate defendat, quæ iubet ſacerdotem hoſpitalem [d] eſſe debere. Hoſpitalitas enim non circa delicioſos cibos, & magnos oſtenditur, ſed circa aſſiduas ſuſceptiones impotentium peregrinorum, vt hoſpitalitas noſtra non ab hominibus laudetur, ſed à Deo cenſeatur. Nam delicioſa conuiuia magis luxuriam accuſant, quàm humanitatem commendent.

b *Hom.* 41. *in cap.* 18. & *Hom.* 43. *in cap.* 19.

c *in* 24. *cap. Matt. Hom.* 51. *in opere imperfecto.*

d 1. *Timoth.* 3. *Tit.* 1.

nes, vt hoſpitalitatem diligant, vt nulli hoſpitium præbere detractent. Et ſi cui forte hoſpitium præſtiterint, nullam ab eo mercedem accipiant, niſi forte illi, qui recipiuntur ſponte aliquid dent. Dicendum quoque eſt illis, qualiter multi per hoſpitalitatis officium Deo placuerint, dicente Apoſtolo[a]: Hoſpitalitatis nolite obliuiſci. Per hanc enim placuerunt quidam Deo, angelis hoſpitio ſuſceptis. Et iterum[b]: Hoſpitales ſitis inuicem ſine murmuratione. Sciant quicumque hoſpitalitatem amãt Chriſtum ſe in hoſpitibus recipere. Nam ille modus hoſpitalitatis non ſolum inhumanus, ſed etiam crudelis eſt, quo nunquam in domũ hoſpes ante recipitur, niſi prius dandi hoſpitij merces compenſetur. Et quod Dominus agere iuſſit pro perceptione regni cœleſtis, pro acquiſitione terrenarum rerum agatur. Et in concilio Nannetenſi[c]: Vt curam hoſpitum maxime pauperum, atque debilium, orphanorum quoque atque peregrinorum habeat presbyter, hos quoq; ad prãdium ſuũ iuxta poſſibilitatem conuocet, eiſq; hoſpitium tribuat. Vt autem omnis rapinæ tollatur occaſio, volumus, vt presbyteri, qui bonum exemplum charitatis omnibus oſtendere debent, hoſpitales exiſtant iuxta dominicum, & Apoſtolicum pręceptum, vt humanitatem præbeant iter facientibus, quia per hoſpitalitatem placuerunt quidam Deo angelis hoſpitio receptis. Et Dominus in die iudicij dicturus eſt electis[d]: Hoſpes eram, & ſuſcepiſtis me. Et Iob dicit[e]: oſtium meum ſemper viatori patuit. Et in concilio Matiſconenſi ſecundo[f]: Sectatores hoſpitalitatis nos eſſe non ſolum Dominus IESVS admonet, cùm ſe dicit[g] in hoſpitem receptum fuiſſe, ſed etiam eius Apoſtolus omnibus pœnè præcepit[h]: Proptereà, beatiſſimi fratres, vnumquemq; noſtrum oportet non ſolùm ſemetipſum ad hoc opus aptare; ſed etiã omnium fidelium mentes, vt poſſint apud Deum miſericordiæ operibus pro noſtris peccatis intercedere, & nos ei per veram hoſpitalitatem reconciliari. Si quis ergo noſtrum non admonuerit, aut exemplum exhortationis ſuæ ipſe prius non comprobarit opere indignationem diuinæ proculdubio incurret maieſtatis. Prædicetur hoc noſtræ mediocritatis ſtatutum in auribus

a *Paul. ad Hebræ. 13. cap.*
b *Petr. epiſt. 1. cap. 4.*
c *cap. 3. & 5. Iuo par. 6. decret. cap. 257. et 258. Burchard. lib. 2. decret. cap. 166. et 167.*
d *Matth. 25.*
e *cap. 31.*
f *cap. 11.*
g *Matth. 25.*
h *1. Timoth. 3. Tit. 1. 1. Pet. 4.*

cilio Pariſienſi ſub Ludouico,& Lothario Imperatoribus celebrato legitur [a]: Cùm hoſpitalitas in tremendi examinis die ab æterno iudice ſit remuneranda, qui dicturus eſt [b]: Hoſpes fui, & collegiſtis me, & ob id ab omnibus Chriſtianis ſummoperè ſit ſectanda, multò magis tamen vigilantiuſq; ab his, qui dictis,& exemplis ad vitam æternam aliis ducatum præbere debent, poſtpoſita auaritiæ peſte, & alia qualibet occaſione prorſus eſt exequēda. Ab Apoſtolo quippe inter cætera virtutum præconia,quæ Epiſcopo ineſſe debent,hoſpitalitas etiam habenda prædicatur [c]. Epiſcopi namque domus, vt B. Hieronymus ſcribit [d],omnium commune debet eſſe hoſpitium. Laicus enim vnum,aut duos, aut paucos recipiens implebit hoſpitalitatis officium: Epiſcopus, niſi omnes recipiat, inhumanus ab eo ſcribitur. Hoſpitalitas verò quam Dominus remuneraturum ſe eſſe aſſeruit,illa eſt intelligenda, quæ membris Chriſti, tecto videlicet indigentibus,& diuerſas neceſſitates patientibus exhibetur. Proinde ſtudendum ſummoperè Epiſcopis eſt,vt cum hoſpitalitatem ſubditis habēdam prædicant, ipſi eam ante omnes primùm factis adimpleant.

a lib.1.cap.14.
b Matth.25.
c 1.Tim.3. cap.
d in cap. 1. ad Tit.

D. verò Dionyſius Richelius de vita Canonicorum, & aliorum eccleſiaſticorum ſcribēs [e]: Timeant,inquit, Canonici,& miniſtri Eccleſiæ,ſi non ſuſceperint hoſpitio,& piè tractauerint pauperes,& mendicos; quid reſpondebunt, qui tales dedignantur penitùs hoſpitare? quique vix ſiccum panem, aut viles ciborum reliquias eis largiuntur? cùm Dominus dicet [f]: Hoſpes fui,& nō collegiſtis me. Quod in perſona membrorum ſuorum, videlicet pauperum, & indigentium dicet, non in perſona diuitum,& potentium, quos tamē & propinquos ſuos ſuſcipiunt reuerenter,tractant ſolenniter,pretioſè, & lautè reficiunt, molliterque cubant. Audiant hi, & formident, atque implere conentur quod Chriſtus in euangelio loquitur [g]: Cùm facis prandium,aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos,neque vicinos,neque diuites, ne fortè & ipſi te reinuitent, & fiat tibi retributio. Sed cùm facis conuiuium voca pauperes,debiles,claudos,& cæcos,& beatus eris,

e art. 22.
f Matth.25.
g Luc 14.cap.
Qui ad conuiuia vocādi,qui non vocandi ſint. Vide cōcil. Mediola celebra.1566. tit.de iis, quæ pertinent ad honor. & iur. Eccleſ. conſeruat. rect. adminiſt. et diſpenſa.

tus eris, quia non habent retribuere tibi: Retribuetur enim tibi in reſurrectione iuſtorum. Ecce aperta ſententia, ſaluberrimaq; doctrina; veruntamen non ita intelligenda ſunt iſta, quin Canonici, & ſacerdotes licitè poſſint interdum ex pia, & rationabili cauſa hoſpitalitatem decentem diuitibus, potentibus, prȩſidentibus, & cognatis impendere; quod tamen rarò, & ſine exceſſu, ac pompa agendum eſt, intētione ſincera, ne derogetur pauperibus, & vera opera miſericordiæ relinquantur, in quæ conuertēda ſunt bona, quæ eccleſiaſticis ſuperſunt, quoniam eccleſiaſtici reditus ſunt patrimoniū Chriſti, eleemoſynæ pauperum, ſtipēdia miniſtrorum egentiū.

Quādo et quomodo Canonicis permiſſum ſit diuites inuitare.

Porrò ſacrilegium eſt, vt ſanctus dicit Hieronymus[a], res pauperum non pauperibus erogare: & paria ſunt, peccatoribus, maximè diuitibus dare, & dæmonibus immolare. D. verò Auguſtinus[b] allegans in quodam ſermone ſupradicta Chriſti verba: Cùm facis prādium, aut cœnam, &c. tacitè occurrens obiectioni: Ergo amicos aut parentes non debeo ad conuiuium vocare? Rogandi, inquit, ſunt, & parentes, & vicini, ſed rarius rogandi ſunt, & nō nimis ſumptuoſa, & delicioſa, ſed tam parca & ſobria vel honeſta debent illis conuiuia præparari, vt remaneat, vnde poſſint pauperes refici, vnde poſſit aliquid indigentibus erogari, vt, cùm dies iudicij venerit, non cum impiis, qui nunc pauperes deſpiciunt audiamus: diſcedite a me maledicti in ignem æternum; ſed cum iuſtis, & miſericordibus audire mereamur: venite benedicti patris mei, percipite regnū. Quia eſuriui, & dediſtis mihi manducare, ſitiui, & dediſtis mihi bibere: Simul etiā nobis illa vox deſiderabilis dirigatur: Euge ſerue bone, & fidelis, ſupra multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui[c]. D. enim Bernardus[d]: Res, inquit, pauperum non pauperibus dare, ſacrilegij crimen eſſe dignoſcitur. Patrimonia enim pauperū ſunt facultatis eccleſiarum, & ſacrilega eis crudelitate ſurripitur, quicquid ſibi miniſtri, & diſpenſatores vltra victū accipiūt, & veſtitum. Nec enim ordinauit Deus his, qui euangelio ſeruiunt, de euangelio quærere diuitias, vel ornatum, ſed viuere ex eo, vt videlicet ſint contenti alimento corporis, nō gulæ irritamenta, aut incētiua libidinis,

a c. clericos. 1. q. 2. et c. fin. 16. q. 1.

b ſerm. 2. de temp. habit. in dom. 2. aduentus.

Parentes et amici quando et quomodo ad prandium vocandi.

c Matth. 25.

d in ſerm. de colloq. Simon. & Ieſu, ſeu in decla. ſuper illo: Ecce nos reliquimus omnia, &c.

dinis,& quibus tegantur, non quibus ornētur accipere.

Propterea rectè, & egregiè in concilio Aquiſgranēſi ſub Ludouico pio Imperatore celebrato, cùm adhuc Canonici tam cathedralium, quàm collegiatarum eccleſiarum in monaſteriis ſuis viuerent, ſtatutū legitur[a]: Euangelicis, atq; Apoſtolicis inſtruimur documētis in colligendis hoſpitibus ante omnia dari debere operam, vt meritò de nobis à Domino dicatur: Hoſpes fui, & collegiſtis me, &c. Proinde oportet, vt Prælati Eccleſiæ præcedentium Patrum exempla ſectantes, aliquod pręparent receptaculum, vbi pauperes colligantur, & de rebus Eccleſiæ tantum ibidem deputent, vnde ſumptus neceſſarios iuxta poſsibilitatem rerū habere valeāt, exceptis decimis, quæ de Eccleſię villis ibidē conferuntur. Sed & Canonici tam de frugibus, quàm etiā de omnibus eleemoſynarū oblationibus in vſus pauperum decimas libētiſsimè ad ipſum conferant hoſpitale. Et boni teſtimonij frater conſtituatur, qui hoſpites, & peregrinos aduentantes, vtpote Chriſtū in membris ſuis ſuſcipiat, eiſque neceſſaria libenter pro viribus adminiſtret. Qui etiam ea, quæ in vſus pauperum cedere debent nequaquā in ſuos vſus reflectat, ne cum Iuda loculos Domini furante, ſententiam damnationis excipiat. Sed & Prælatorum debet vigilare induſtria, ne eum, cui hoſpitale committitur, pauperum res pauperibus deputatas in aliquo minuere, aut his, quaſi beneficiario munere conceſsis, ſinant vti. Quod à Prȩlatis quibuſdam curam pauperum paruipendentibus fieri comperimus. Clerici namque ſi aliis temporibus nequeunt, ſaltem quadrageſimæ tempore, pedes pauperum in competenti lauēt hoſpitali, iuxta illud euangelicum[b]: Si ego Dominus, & magiſter veſter laui vobis pedes, quantò magis vos debetis alter alterius lauare pedes, &c. Quapropter expedit, vt in competenti loco hoſpitale ſit pauperum, vbi perfacilis ad illud veniēdi conuentus fieri poſſit fratrū. Quodſi is, cui hoſpitale commiſſum eſt, curam pauperum neglexerit, eorumque res in ſuos vſus retorſerit; quanquā diuina vltione dignus ſit, ſeuerius tamē quam cæteri delinquētes à Præpoſitis iudicādus, & à miniſterio remouēdus eſt: Nec immerito, quippe qui & pretia pecca-

a cap. 141. in reg. Canonic.

Qualis olim Canonicis prȩcepta fuerit hoſpitalitas.

b Ioan. 13.

peccatorum, & alimẽta pauperum, & theſaurum cœlo recondendum ſuis (quod fas non fuit) aptauit vſibus.

De pauperum portione in Canonicorum Eccleſiis, ſi perierit, reſtituenda. CAP. XXV.

QVARE cùm dubitandum non ſit, quin iuxta hanc prædictam Aquiſgranenſis concilij conſtitutionem in omnibus Canonicorum tam cathedralium, quàm collegiatarum, eccleſiarũ collegiis olim à prædeceſſoribus vel fundatoribus ipſorum certa bona deſtinata ſint ad hoſpitalitatem pauperum, & peregrinorum, ter pium, & ſanctum fuerit, ſi Prælati prædictarum eccleſiarum diligentiſſimè inquirant, quo prędicta bona ad vſum hoſpitalitatis pauperum deſtinata deuenerint. Ex Gelaſij namque, Simplicij, & Gregorij pontificũ conſtitutionibus, (quas alibi poſuimus) manifeſtè cõſtat, bona Eccleſię olim in quatuor partes diuiſa fuiſſe, & vnam ex illis in hoſpitalitatem & vſus pauperum relictam, & tributam fuiſſe [a]. Et ſi inuenerint illa bona poſt clauſtrorum ſeu monaſteriorum deuaſtationem, vel profanationem ad alia ipſorũ bona communia deueniſſe (prout veriſimile omnino eſt) danda diligens eſt opera, vt iuxta Synodum Auguſtanam anno 1548. celebratam ex collegiorũ Canonicorum ærario, aut prouentibus, pauperum, & infirmorum, atque peregrinorũ neceſſitati prouideatur. Quodſi ad hoc præſtandũ nunc induci, vel cogi facilè nõ poſſint, propter immemorialem præſcriptionem (quæ coram Deo veritate cognita malæ fidei poſſeſſorẽ non iuuat [b]) grauiter, & diligẽter monebuntur, & requirentur, vt reformatis exceſſibus, & delictis eorum circa veſtitum, conuiuia, comeſſationes, ebrietates, ludos, & alia ſimilia, liberales ſint in pauperes. Quoniam ſecũdum D. Hieronymum [c], aliena rapere cõuincitur, qui vltra neceſſaria ſibi retinere probatur, ac ſic per opera omnia pietatis ſe inſtituat, vt & præſentis vitæ ſubſidia, & æternæ claritatis præmia à Deo percipiat; vtrumque enim pietati promittitur. Vnde Apoſtolus ſcribens ad Timothęum, ait [d]: Exerce te ipſum ad pietatem. Nam corporalis quidem exercitatio ad modicum vtilis eſt. Pietas autem eſt vtilis ad omnia,

a c. vobis. et 8. ſequẽt. 12. q. 2. Vide alterum noſtrum ſpeculum de malorũ tem. cauſ. lib. 2. cap. 10. et lib. 4. cap. 6.

Bona olim collegiis Canonicorum ad vſus & hoſpitalitatem pauperũ relicta, quomodo nunc reſtituenda ſint.

b c. vigilanti. de præſcriptionib.

c ſicut Gratianus habet in §. 1. diſt. 42.

d 1. Timoth. 4.

Pietas vtilis eſt ad omnia.

omnia, habens promiſſionem vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ. Ab hac quiſquis alienus fuerit, in ſacerdotem ordinari non poterit. Si enim vidua ab eccleſia recipi prohibetur [a], quæ pauperes non recipit hoſpitio, quæ pedes Sanctorum non lauit, quæ tribulationẽ patientibus non ſubminiſtrauit, quę omne opus bonum nõ eſt executa: Multò magis ſunt prohibẽdi à ſacerdotio, qui ab opere pietatis perhibentur alieni. Vnde quidam hoſpitalitatis opera deſpicientes in Gangrenſi concilio excommunicantur, ſic enim in eo ſtatutũ eſt [b]: Si quis deſpicit eos, qui fideliter agapas, id eſt, conuiuia pauperum exhibẽt, & propter honorem Domini conuocant fratres; & noluerit communicare huiuſmodi conuocationibus, paruipendens quod geritur, anathema ſit. Hinc etiam Ioannes Euangeliſta [c] quendam excommunicauit Diotrephen, qui nec pauperes recipiebat, & recipientes de eccleſia deijciebat [d].

a 1. ad Timo. 5.

b Concil. Gangrenſ. cap. 11.

c in epiſt. ſua 3

d c. ſi quis deſpicit. diſt. 42.

Quamobrem piè & religioſè D. Hieronymus in epiſtola ad Nepotianum de vita clericorum ſcribens: Menſulam, inquit, tuam pauperes, & peregrini, & cum illis Chriſtus conuiua nouerit: hoſpitiolum tuum aut rarò, aut nunquam mulierum pedes terant. Conuiuia tibi vitanda ſunt ſecularium, & maximè eorũ, qui honoribus tument. Turpe eſt ante fores ſacerdotis Chriſti crucifixi & pauperis, & qui cibo quoq; veſcebatur alieno lictores conſulum, & milites excubare. Quodſi obtenderis te facere hæc, vt roges pro miſeris, atque ſubiectis, iudex ſeculi plus deferet clerico continenti, quàm diuiti; & magis ſanctitatem tuam venerabitur, quàm opes. Aut ſi talis eſt, qui non audiat clericos pro quibuſlibet tribulatis, niſi inter phialas, libenter carebo huiuſmodi beneficio, & Chriſtum rogabo pro iudice, qui magis, & citius ſubuenire poteſt, quàm iudex: melius eſt enim cõfidere in Domino, quàm confidere in homine; melius eſt ſperare in Domino, quàm ſperare in principibus. Item omnes, ait, qui ſtipendiis templi, & his, quæ conferuntur ad vſus eccleſiæ abutũtur in aliis rebus, quibus ſuam expleant voluptatem, ſimiles ſunt Scribis, & Phariſæis, & ſacerdotibus Iudæorum. Enormiter ergo peccant, qui de bonis Eccleſiæ theſaurizant, hæreditaria emunt,

Conuiuia ſecularium et maximè potẽtum clericis vitanda ſunt.

Clerici Eccleſię bonis abutẽtes quibus ſimiles ſint.

emunt, quæ ſuis relinquant cognatis, ne dicam ſcortis, & filiis, & filiabus locupletandis, aut in vana, & ſeculari hoſpitalitate exercẽda iis abutuntur, quotidie celebrantes conuiuia cum carnalibus amicis ſuis, & ſociis atque diuitibus, pro quibus, & præparãt ſumptuoſè, & vix ſine talibus poſſunt menſæ accumbere, niſi vel eos inuitent, vel ab ipſis inuitentur [a], quæ conuiuatio clericis diſtrictè prohibetur, ſicut ſupra à nobis declaratum fuit.

a Dionyſ. Richel. in opuſc. de vita eccleſ. art. 22.

Aduerte & penſa, ô Chriſti ſacerdos, & miniſter Eccleſiæ quod D. Ioannes Chryſoſtomus, & alij quidam Sancti nunquam acquieuerunt, cum inuitantibus manducare, nec conuiuia celebrauerunt, & quod quidã deuotus, & magnus, locupleſque Prælatus ex conſcientiæ remorſu compunctione, ac diuina illuſtratione aiebat [b]: Diues factus ſum, vt fiam ſpiritaliter miſer; mundi honores adeptus ſum, vt perderem Deum: ſequor curias Principum, vt à cœleſti curia excludar: interſim magnatum conſiliis, vt de aliis ſolicitus mei obliuiſcar. Quid de hoſpitalitate hodierna dicam, quæ meritò hoſtilitas potius, quàm hoſpitalitas cẽſetur. Chriſtus enim ei cauſam non præſtat, ſed ſtudium vanæ gloriæ. Diuitibus quidem in hoſpitio cum honore, & reuerentia ſuſceptis in omni opulentia deliciæ apponuntur de patrimonio crucifixi. Chriſtus autem ſemel crucifixus in ligno, in mẽbris ſuis pauperibus quotidie torquetur, affligitur, ac crucifigitur, multiplicis miſeriæ pœna, dũ de patrimonio ſuo deliciantur diuites, quo debebãt, refici pauperes ipſius hæredes, quibus (horrendum dictu) pleriq; præferunt ſuos equos, & canes. Quis huius crudelitatis ſit futurus exitus docet nos parabola diuitis epulonis [c], qui induebatur purpura, & byſſo, & epulabatur quotidie ſplẽdidè, & paulò poſt morte ſublatus in inferno ſepultus eſt. Vtinam hoc iudiciũ ſibi ob oculos ponant, qui patrimonio Chriſti tã indignè, tamq; grauiter abutuntur, atq; hoc ſub prætextu honeſtatis ſeu hoſpitalitatis.

b vt habet Richel. d. art. 22.

Inſigne apophthegma Prælati aulici.

Qualis ſit hodierna clericorum hoſpitalitas.

c Luc. 16.

An non credimus hæc omnia aliquando diſtrictè iudicanda? eiuſmodi, inquam, vanos, & inutiles ſumptus, qui de eleẽmoſynis pauperum, fidelium oblationibus, decimis, & tributis egẽtium animarũ, de exactionibus, & oppreſſionibus pauperũ fiunt, & qui in ſudore vultus

noſtri pane noſtro veſci debuimus, labores miſerorum nobis ad delicias vſurpamus, atque in ebrietate, & crapula ſudorem alienũ bibimus? Ille, qui intuetur abyſſos, & ſedet ſuper Cherubin, iudicabit cauſas pauperum, quando ſtabunt iuſti in magna conſtãtia aduerſus eos, qui ſe anguſtiauerunt, & eorũ ſtipendia conſumpſerũt. Vbi eſt, quęſo, verbum iſtud Prophetæ [a]: Diſperſit dedit pauperibus. Porrò nos nec diuitibus dare, nec ligna in ſyluam ferre oportet. Fuge ergò, ô Chriſti ſacerdos, frequentia, & lauta conuiuia tantis periculis plena, & eccleſiaſtica bona iuſtè, diſcretè, ac piè expende.

a Pſal. 111.

Ex his non obſcurum eſt intelligere, quęnam ſit vera hoſpitalitas, quæ ab eccleſiaſticis requiritur, nimirum ea, quæ ex charitate, ac pietate, non autem quæ ex vanitate, carnalive affectione procedit. Patet item qualiter bonis eccleſiaſticis ſit vtendum; nimirum in vera, ac euangelica hoſpitalitate exercẽda, ac cæteris miſericordię operibus non modo corporalibus, verumetiã ſpiritualibus: primum circa domeſticos, deinde circa alios. Primò enim per opera miſericordiæ ſpiritualia piã inſtructionem, ac quatenus opus ſit, ſedulam vitiorũ correctionem eccleſiaſticus debet circa ſuam familiã exercere. Circa ſubuentionem quoq; temporalem quantum illa indiget. Deinde quod reliquum eſt facultatum, in alios pios vſus conuertere [b].

Vera hoſpitalitas à clericis requiſita.

Qualiter bonis eccleſiaſticis ſit vtendum.

b Ridel. in d. art. 22.

Quare SS. Tridẽtina Synodus [c] admonet quoſcumq; eccleſiaſtica beneficia ſecularia ſeu regularia obtinẽtes, vt hoſpitalitatis officium à ſanctis Patribus frequenter commendatum [d], quantũ per eorum prouentus licebit, promptè benignèq; exercere aſſueſcant. Memores eos, qui hoſpitalitatem amant Chriſtum in hoſpitibus recipere [e]. Illis verò, quæ hoſpitalia vulgò nũcupata; ſeu alia pia loca ad peregrinorũ, infirmorũ, ſenium, pauperũve vſum præcipuè inſtituta, in cõmendam, adminiſtrationem, aut quemcumq; titulũ, aut etiã Eccleſiis ſuis vnita obtinent, vel ſi Eccleſiæ parochiales, hoſpitalibus fortè vnitæ, aut in hoſpitalia erectæ, earũq; patronis in adminiſtrationẽ conceſſæ ſint, præcipit omnino vt impoſitũ illis onus, officiũve adminiſtrẽt, atq; hoſpitalitatẽ, quã debẽt, ex fructibus ad id deputatis actu exerceãt, iuxta

c ſeſſ. 25. de reform. cap. 8. Vide concil. Mediolan. part. 3. de piorũ locor. adminiſtra.

d c. quieſcamus. diſt. 42. c. Archidiaconũ. diſt. 85. c. volumus. diſt. 89. c. vobis. c. qui. et 7. ſequen. 12. q. 2. c. quoniam. 16. q. 1.

e Matth. 25.

conſtitu-

a Clem. quia contingit. de religioſ. domib.
b ſeſſ. 7. de refor. cap. vlti.

conſtitutionem concilij Viennẽſis [a], aliàs in hac eadem Synodo ſub felic. recor. Paulo 3 renouatã [b]; quæ incipit; Quia contingit. Quodſi hoſpitalia hęc ad certũ peregrinorum, aut infirmorum, aut aliarũ perſonarum genus ſuſcipiendum fuerint inſtituta; nec in loco vbi ſunt dicta hoſpitalia, ſimiles perſonę, aut perpaucę reperiãtur: mãdat adhuc vt fructus illorum in alium pium vſum, qui eorum inſtitutioni proximior eſt, ac pro loco, & tempore vtilior conuertantur, prout Ordinario, cùm duobus de Capitulo, qui rerũ vſu peritiores ſint, per ipſum deligẽdis, magis expedire viſum fuerit: niſi aliter fortè, etiam in hunc euentum, in eorum fundatione, aut inſtitutione fuerit expreſſum: quo caſu quod ordinatũ fuit, obſeruari curet Epiſcopus, aut ſi id non poſſit, ipſe, prout ſupra, vtiliter prouideat. Itaque ſi prædicti omnes, & ſinguli, cuiuſcumq; ordinis, & religionis, & dignitatis, etiamſi laici fuerint, qui adminiſtrationem hoſpitalium habent, non tamen regularibus ſubiecti, vbi viget regularis obſeruantia, ab Ordinario moniti hoſpitalitatis munus adhibitis omnibus, ad quæ tenentur, neceſſariis, re ipſa obire ceſſauerint; non ſolùm per eccleſiaſticas cenſuras, & alia iuris remedia, ad id compelli poſſint: ſed etiam hoſpitalis ipſius adminiſtratione, curave perpetuò priuari poſſint, aliique eorum loco ab iis, ad quos ſpectabit, ſubſtituantur. Et prædicti nihilominus, etiam ad fructuum reſtitutionem, quos cõtra ipſorum hoſpitalium inſtitutionem perceperunt, quæ nulla eis remiſſione, aut compoſitione indulgeatur, in foro conſciẽtiæ teneantur: nec adminiſtratio ſeu gubernatio huiuſmodi locorum vni & eidem perſonæ vltra triẽnium deinceps committatur; niſi aliter in fundatione cautũ reperiatur; non obſtante, quo ad omnia ſupradicta quacumque vnione, exemptione, & conſuetudine in contrarium etiã immemorabili, ſeu priuilegiis, aut indultis quibuſcumque. Piorum locorum bona adminiſtratorum arbitrio ne locentur: ſed publicè locanda proponantur, facta omnibus conducendi poteſtate. Quos piis locis aliquid debere conſtiterit, iis eorum locorum bona locari ne liceat. Qui verò piorum locorũm bona cõducere voluerit, det idoneum fideiuſſorem, cum quo iure agi poſſit, æquè

... ſeri poteſt, ſunt obſeruandæ.

Mali hoſpitalium adminiſtratores ad fructuum reſtitutionem obligantur.

Hoſpitalium adminiſtratio tantum triennalis eſſe poteſt.

æquè atq; cum ipſo principali conductore. Aliter facta locatio, & conductio irrita ac nulla ſit. Fructus, qui pauperibus addicti fuerint, veris pauperibus tantum diſtribuantur, quemadmodum cuiuſque inopia, & eius voluntas, à quo bona illa profecta ſunt, poſtularit. Quos autem compererit Epiſcopus, vel iniquè diſtribuendo, vel in ſuum commodum vertendo, vel inutilibus & ſuperuacaneis ſumptibus faciendis, malè in adminiſtratione verſari, eos pro modo culpæ puniat; & ad reſtitutionem legitimè compellat, & ab officio etiam, ſi ei videbitur, amoueat. Concil. Mediolanen. part. 3. tit. de piorum locorum adminiſtratione.

De reformatione hoſpitalium Concilij Viennenſis conſtitutio, à SS. Tridentino Concilio innouata. CAP. XXVI.

QVIA contingit interdum, quod xenodochiorum, leproſariarum, eleemoſynariarum, ſeu hoſpitalium rectores, locorum ipſorum cura poſtpoſita bona, res, & iura ipſorum interdum ab occupatorum, & vſurpatorū manibus excutere negligunt; quinimo ea collabi, & deperdi, domos, & ædificia ruinis deformari permittunt, & non attento, quod loca ipſa ad hoc fundata, & fidelium erogationibus dotata fuerunt, vt pauperes, infectiq; lepra reciperentur inibi, & ex prouentibus ſuſtentarentur illorum, id renuūt inhumaniter facere, prouentus eoſdē in vſus ſuos damnabiliter conuertentes, cùm tamē ea, quæ ad certum vſum largitione ſunt deſtinata fidelium, ad illum debeant, non ad alium (ſalua quidem Sedis Apoſtolicæ auctoritate) conuerti: Nos incuriam, & abuſum huiuſmodi deteſtātes hoc ſacro Concilio approbante, ſancimus; vt hi, ad quos id de iure, vel ſtatuto in ipſorum fundatione locorum appoſito, aut ex conſuetudine præſcripta legitimè, vel priuilegio Sedis Apoſtolicæ pertinet, loca ipſa ſtudeant in prædictis omnibus ſalubriter reformare, ac occupata, deperdita, & alienata indebitè, in ſtatum reduci debitū faciant, & ad ipſarum miſerabilium perſonarum receptionem, & ſuſtentationem debitam iuxta facultates, & prouentus locorum ipſorū rectores prædictos compellere non omittant, In quo ſi fortè cōmiſerint negli-

Quæ ſunt ad certum vſum largitione fidelium deſtinata, non debent ad alium cōuerti.

Hoſpitalium adminiſtratio reformanda et reſtaurāda eſt.

Adminiſtratorum hoſpitaliũ negligentia ab Ordinariis eſt ſupplenda.

gentiam,vel defectum, Ordinariis locorũ iniungimus, vt etiam ſi pia loca prędicta exemptionis priuilegio munita conſiſtant; per ſeipſos, vel alios impleant omnia præmiſſa, & ſingula, & rectores eoſdem vtique non exemptos,propria;exemptos verò, & alios priuilegiatos, apoſtolica ad id auctoritate compellant, cõtradictores cuiuſcumq; ſtatus, aut conditionis exiſtant,ac præbẽtes eiſdem circa præmiſſa cõſilium, auxilium vel fauorem, per cenſuram eccleſiaſticã, & aliis iuris remediis compeſcendo. nullum tamẽ per hoc exemptionibus,ſeu priuilegiis ipſis,quo ad alia præiudiciũ generando. Vt autem pręmiſſa prõptius obſeruentur,nullus ex locis ipſis ſecularibus clericis in beneficium conferatur,etiam ſi de cõſuetudine(quam reprobamus penitus) hoc fuerit obſeruatum, niſi in illorum fundatione ſecus conſtitutum fuerit, ſeu per electionẽ ſit de rectore locis huiuſmodi prouidendum. Sed eorũ gubernatio viris prouidis,idoneis,& boni teſtimonij committatur,qui ſciant,velint, & valeãt loca ipſa,bona eorum, ac iura vtiliter regere, & eorum prouẽtus, & reditus in perſonarum vſum miſerabilium fideliter diſpẽſare, & quos,in vſus alios bona prædicta conuertere,pręſumptio veriſimilis non exiſtat: in quibus ſub obteſtatione diuini iudicij, illorum ad quos dictorum locorum commiſſio pertinet, conſcientias oneramus. Illi etiam,quibus dictorum locorũ gubernatio, ſeu adminiſtratio cõmittetur,ad inſtar tutorum, & curatorum iuramentum præſtare,ac de locorum ipſorum bonis inuentaria conficere, & Ordinariis ſeu aliis,quibus ſubſunt loca huiuſmodi,vel deputandis ab eis annis ſingulis de adminiſtratione ſua teneantur reddere rationem. Quodſi ſecus à quoquam fuerit attentatum; collationem,prouiſionem ſeu ordinationem ipſam carere decernimus omni robore firmitatis.

Hoſpitalia non ſunt conferẽda clericis ſecularibus in beneficium.

Qualibus hoſpitaliũ gubernatio ſit committenda.

Hoſpitalium adminiſtratores iuramentum præſtare tenentur.

Adminiſtratores hoſpitalium ſingulis annis tenentur reddere rationem.

Præmiſſa verò ad hoſpitalia militarium ordinum,aut religioſorum, aut aliorum minimè extendi volumus: quorum tamen hoſpitalium rectoribus in ſanctæ obedientiæ virtute mandamus, vt in illis ſecundum ſuorũ ordinum inſtituta, & antiquas obſeruantias prouidere pauperibus,& hoſpitalitatẽ debitam in illis tenere procurent;ad quod per Superiores eorum arcta diſtrictione cogantur,

cogantur, ſtatutis, aut conſuetudinibus quibuſlibet nõ obſtantibus in præmiſſis.

Cæterùm noſtræ intentionis exiſtit, quod ſi qua ſint hoſpitalia, altare, vel altaria, & cœmiterium ab antiquo habentia, & presbyteros celebrantes, & ſacramenta eccleſiaſtica pauperibus miniſtrantes, ſeu ſi parœciales rectores conſueuerint in illis exercere præmiſſa, antiqua conſuetudo ſeruetur, quo ad exercenda, & miniſtranda ſpiritalia ſupradicta.

Spiritualia in hoſpitalibus à quibus admiſtrari debeã.

De beneficentia, & liberalitate. CAP. XXVII.

CVM eccleſiaſticis omnibus, & præſertim Canonicis ad honeſtatem parandam, & conſeruãdam plurimum conferat beneficẽtia, & liberalitas; qua nihil eſt, vt Cicero inquit [a], naturæ hominis accommodatius; de qua quidem ipſe naturale ſuum ingenium, & prudentiam ſecutus pulchrè quidẽ ſcripſit; ſed D. Ambroſius fidei lumine illuſtratus longè pulchrius, & præclarius. Itaq; quid hic de ea ſenſerit, & ſcripſerit, ſubijciemus. Diuidit autem beneficẽtiam [b] in beneuolentiã, & liberalitatem, quæ ad illius perfectionem requiri ait. Non enim ſatis eſt bene velle, ſed etiã benefacere opus eſt: nec ſatis eſt iterũ benefacere, niſi id ex bono fonte, hoc eſt ex bona, & libera volũtate proficiſcatur [c]. Hilarẽ enim datorẽ diligit Deus [d]. Nam ſi inuitus facias, quę tibi merces eſt? Vnde Apoſtolus generaliter inquit [e]: Si volens hoc ago, mercedem habeo: ſi inuitus, diſpẽſatio mihi credita eſt. In euãgelio quoque multas diſciplinas accepimus iuſtæ liberalitatis. Pulchrum eſt igitur; bene velle, & eo largiri cõſilio, vt proſis, nõ vt noceas. Nam ſi luxurioſo ad luxuriæ effuſionem, adultero ad mercedem adulterij largiẽdum putes, non eſt beneficẽtia iſta, vbi nulla eſt beneuolentia. Officere enim iſtud eſt; non prodeſſe alteri, ſi largiaris ei, qui conſpiret aduerſus patriã, qui cõgregare cupiat tuo ſumptu perditos, qui impugnẽt Eccleſiã. Nõ eſt probabilis liberalitas, ſi adiuues eum, qui aduerſus viduam, & pupillum graui diſcernit iurgio; aut vi aliqua poſſeſſiones eorũ eripere conatur. Non probatur largitas, ſi quod alteri largitur, alteri quis extorqueat; ſi iniuſtè quærat, & iuſtè diſpenſandum putet; niſi

a 1. lib. offic.

Liberalitate naturæ hominis nihil accõmodatius.

b lib. 1. offic. cap. 30.

c c. nõ ſatis eſt. diſt. 86.

d 2. Corint. 9.

e 1. ad Corinth. 9. cap. et c. iam verò. 23. q. 6.

Dare oportet vt proſis, nõ vt obſis.

a Luc. 19. tet: niſi fortè, vt ille Zacheus [a], reddas quadruplũ prius ei, quem fraudaueras, & gentilitatis vitia fidei ſtudio, & credentis operatione compenſes.

Liberalitatis fundamẽtum. Fundamentum igitur habeat liberalitas tua. Hoc primum quæritur, vt cum fide conferas, fraudem nõ facias oblatis, ne dicas te plus conferre & minus conferas. Quid enim opus eſt dicere? Fraus promiſſi eſt: in tua poteſtate eſt largiri quod velis. Fraus fundamentum ſoluit, & opus corruit. Nunquid Petrus ita indignatione efferbuit [b], vt Ananiam extingui vellet, & vxorem eius? Sed exemplo eorũ noluit perire cæteros. Nec illa perfecta eſt liberalitas, ſi iactantiæ cauſa magis, quàm miſericordiæ largiaris. *Non oſtētationis ſeu iactantiæ cauſa largiendum.* Affectus tuus nomen imponit operi tuo. Quomodo à te proficiſcitur, ſic æſtimatur. Vides quàm moralem iudicem habeas? Te conſulit, quomodo opus tuum ſuſcipiat; mentem tuam prius interrogat. *b Act. 5.* *c Matth. 6.* Neſciat, inquit [c], ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua. Non de corpore loquitur, ſed etiam vnanimus tuus, frater tuus quod facis neſciat, ne dum hic quæris iactantiæ, illic remunerationis fructum amittas.

Perfecta liberalitas. Perfecta autem eſt liberalitas, vbi ſilentio quis tegit opus ſuum, & neceſſitatibus ſingulorum occultè ſubuenit, quem laudat os pauperis, & non labia ſua. Deinde perfecta liberalitas fide, cauſa, loco, tempore commendatur, vt primũ opereris circa domeſticos fidei. Grandis culpa, ſi ſciente te fidelis egeat, ſi ſcias eum ſine ſumptu eſſe, fame laborare, erumnam perpeti, qui præſertim egere erubeſcat, ſi in cauſam ceciderit aut captiuitatis ſuorum, aut calumniæ, & non adiuues; ſi ſit in carcere, & pœnis, & ſuppliciis propter debitum aliquod iuſtus excrucietur (nam etſi omnibus debetur miſericordia, tamen iuſto amplius) ſi tempore afflictionis ſuę nihil à te impetret, ſi tempore periculi, quo rapitur ad mortẽ, plus apud te pecunia tua valeat, quàm vita morituri [d]. *Domeſticis fidei ante alios benefaciẽdum.* *Iuſtis magis benefaciẽdum, quàm aliis.* *d c. non eſt ſatis. diſt. 86.* *e Iob 29.* De quo pulchrè Iob dixit [e]: Benedictio perituri in me veniebat. Perſonarũ quidem Deus acceptor non eſt, quia nouit omnia. Nos autem omnibus quidem debemus miſericordiam: ſed quia plerique fraude eam quærunt, & fingũt erumnam, ideo vbi cauſa manifeſtatur, perſona cognoſcitur, tempus vrget, largius ſe debet

profun-

profundere miſericordia. Non enim auarus Dominus eſt, vt plurimum quærat. Beatus quidem, qui dimittit omnia, & ſequitur eum. Sed & ille beatus, qui quod habet, ex affectu facit. Denique duo æra viduæ illius[a] diuitum muneribus prætulit: quia totum illa quod habuit contulit: illi autem ex abundanti partem exiguā contulerunt. Affectus igitur diuitem collationem, aut pauperem facit, & pretium rebus imponit. Cæterùm Deus non vult ſimul effundi opes, ſed diſpenſari, niſi fortè, vt Heliſæus[b], qui boues ſuos occidit, & pauit pauperes ex eo, quod habuit, vt nulla cura teneretur domeſtica, ſed relictis omnibus in diſciplinam ſe propheticam daret.

a Luc. 21.

Minus ex affectu, nō ex quātitate ſpectatur.

b 3. Reg. 19. c. Dominus. diſt. 86.

Eſt etiam illa probanda liberalitas, vt proximos ſeminis tui non deſpicias, ſi egere cognoſcas. Melius eſt enim, vt ipſe ſubuenias tuis, quibus pudor eſt ab aliis ſumptum depoſcere, aut alicui poſtulare ſubſidium neceſſitati, non tamen vt ditiores illi eo fieri velint, quod tu potes conferre inopibus. Cauſa enim præſtat, non gratia Neq; enim propterea te Domino dicaſti, vt tuos diuites facias, ſed vt vitam tibi perpetuam fructu boni operis acquiras, & pretio miſerationis peccata redimas tua. Putant ſe parum poſcere? pretium tuum quærunt; vitæ tuæ fructum adimere contendunt. Et accuſat, quod eum diuitem non feceris, cùm te ille velit æternæ vitæ fraudare mercede[c].

Cognatorum etiam habenda eſt ratio, ſi egeant. c. eſt probanda. diſt. 86.

Non debet quis ſe Deo dedicare, vt amicos diuites faciat.

c d. c. eſt probanda. diſt. 86.

Conſideranda etiam in largiendo ætas, atque debilitas, nonnunquam etiam verecundia, quæ ingenuos prodit natales: vt ſenibus plus largiaris, qui ſibi labore iam non queunt victum quærere: Similiter & debilitas corporis, & hæc iuuāda promptius. Tum ſi quis ex diuitiis cecidit in egeſtatem, & maximè ſi nō vitio ſuo, ſed aut latrociniis, aut proſcriptione; aut calumniis, quæ habebat, amiſit. Sed ſi fortè dicat aliquis: Cœcus vno loco ſedet, & præteritur, & iuuenis validus frequenter accipit, verum eſt, quia[d] obrepit propter importunitatem.

Conſiderāda in pauperibus ætas, debilitas, et verecundia. ſ. conſideranda. diſt. 86.

d fortè legend. abripit.

Huc pertinent & illa, quæ D Gregorius in beneficiis præſtandis obſeruanda ſcripſit[e]: Admonendi, inquit, ſunt qui iam ſua miſericorditer tribuunt, vt à cœleſti Domino ſe poſitos diſpenſatores ſubſidiorum temporalium agnoſcant, & tantò humiliter præbeant, quantò

e par. 3. curæ paſtor. admonit. 21.

Quomodo admonendi ſint qui ſua miſericorditer tribuunt.

 & aliena

nimiè inopiam tolerantes, ad impatientiam erumpant, audiant quod ſcriptum eſt [a]: Non vt aliis ſit remiſſio, vobis autem tribulatio, ſed ex æqualitate veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat; vt & illorum abundantia veſtrę ſit inopiæ ſupplementum. Cùm enim dantis mens ferre inopiam neſcit, ſi multa ſibi ſubtrahit occaſionem contra ſe impatientię exquirit. Prius namque præparandus eſt patientiæ animus, & tunc aut multa ſunt, aut cuncta largienda, ne dum minus æquanimiter inopia irruens fertur, & præmiſſæ largitatis merces pereat, & adhuc mentem deteriùs murmuratio ſubſequēs perdat. Ne omnino nihil eis præbeant, quibus conferre aliquid paruum debent, audiant quod ſcriptum eſt [b]: Omni petenti te tribue. Ne ſaltem aliquid præbeant, quibus omnino conferre nihil debent, audiant quod ſcriptum eſt [c]: Da bono, & noli recipere peccatorem: Benefac humili, & non dederis impio. Et rurſum [d]: Panem tuum, & vinum ſuper ſepulturam iuſti conſtitue, & noli ex eo manducare, & bibere cum peccatoribus. Panem enim ſuum & vinum peccatoribus præbet, qui iniquis ſubſidia, pro eo quod iniqui ſunt, impendit. Vnde & nonnulli huius mundi diuites, cùm fame crucientur Chriſti pauperes, effuſis largitatibus nutriunt hiſtriones. Qui verò indigenti etiam peccatori panem ſuum non quia peccator, ſed quia homo eſt, tribuit, nimirum non peccatorem, ſed iuſtum pauperem nutrit, quia in illo non culpam, ſed naturam diligit.

a 2. Corinth. 8.
b Luca 6.
c Eccleſ. 12.
d Tob. 4.
Peccatori qua ratione benefaciendum ſit.

Admonendi ſunt etiam, qui iam ſua miſericorditer largiuntur, vt ſolicitè cuſtodire ſtudeant, ne cum commiſſa peccata eleemoſynis redimunt, adhuc redimenda committant. Ne venalem Dei iuſtitiam æſtiment, ſi cum curant pro peccatis nummos tribuere, arbitrentur ſe poſſe inultè peccare. Melior quippe eſt anima, quàm eſca; melius corpus, quàm veſtimentum [e]. Qui ergo eſcam, aut veſtimentum pauperibus largitur, ſed tamen vel corporis iniquitate polluitur, quod minus eſt iuſtitiæ obtulit: & quod maius eſt culpæ commiſit: ſua enim Deo dedit; & ſe diabolo.

Non ideo tribuendę eleemoſynæ vt liberius peccetur.
e Matth. 6. Luc. 12.

pecunia conſumitur: conſilia exhauriri neſciũt. Hęc vſu augentur; pecunia minuitur, & citò deficit, atque ipſam deſtituit benignitatẽ; vt quo pluribus largiri volueris, eò pauciores adiuues, & ſæpe tibi deſit, quod aliis conferendum putaueris. Conſilij autem operiſque collatio, quo in plures diffunditur, eò redundantior manet, & in ſuum fontem recurrit. In ſe enim refluit vbertas prudentiæ, & quo pluribus fluxerit, eo exercitius fit omne quod remanet [a].

Conſilia longè præſtantiora ſunt pecuniis.

a Ambroſ. lib. 2. offic. cap. 15.

Liquet ergo debere eſſe liberalitatis modum, ne fiat inutilis largitas: cuius ſobrietas tenenda eſt, maximè ſacerdotibus; vt non pro iactantia, ſed pro iuſtitia diſpenſent. Nuſquam enim maior auiditas petitionis. Veniunt validi; veniunt nullam cauſam niſi vagandi habentes, & volunt ſubſidia vacuare pauperum, exinanire ſumptum, nec exiguo contenti maiora quærũt, ambitu veſtium captantes petitionis ſuffragium, & natalium ſimulatione licitantes incremẽta quæſtuum. His ſi quis facilè deferat fidem, citò exinanit pauperum alimoniis profutura compendia. Modus adſit largiendi, vt nec illi inanes recedant, neque tranſſcribatur vita pauperum in ſpolia fraudulentorum. Ea ergo menſura ſit, vt neque humanitas deſeratur, neque deſtituatur neceſſitas. Plerique ſimulant debita: ſit veri examen. Exutos ſe per latrocinia deplorant, aut iniuria, fidem faciat, aut cognitio perſonæ quo propenſius iuuentur. Ab eccleſia relegatis ſumptus impartiendus, ſi deſit eis alendi copia. Itaque qui modum ſeruat, auarus nulli, ſed largus omnibus eſt.

Amb. lib. 2. offic. cap. 16.

Liberalitatis debet eſſe modus.

Querulosis nõ facilè credendum.

Seruans in liberalitate modum, auarus nulli, ſed largus omnibus eſt.

Non enim ſolas aures præbere debemus audiendis precationum vocibus, ſed etiam oculos conſiderandis neceſſitatibus. Plus clamat operatori bono debilitas, quàm vox pauperi. Neque verò fieri poteſt, vt non extorqueat amplius importunitas vociferantium, ſed non ſemper impudentiæ locus ſit. Videndus eſt ille, qui te non videt. Requirendus ille, qui erubeſcit videri. Ille etiam clauſus in carcere occurrat tibi. Ille affectus ægritudine mentem tuam perſonet, qui aures non poteſt. Quò plus te operari viderit populus, magis diliget. Scio pleroſque ſacerdotes, quo plus contulerunt, plus abun-

Non ſemper impudentię locus ſit.

daſſe, quoniam quicumque bonum operarium videt, ipſi confert, quod ille ſuo officio diſpẽſet ſecurus, quod ad pauperem ſua perueniat miſericordia. Nemo enim vult, niſi pauperi proficere ſuam collationem. Nam ſi quem aut immoderatum, aut minus tenacem diſpenſatorem viderit, vtrumque deſpiciet: ſi aut ſuperfluis erogationibus diſſipet alieni fructus laboris, aut recondat ſacculis. Sicut igitur modus liberalitatis tenendus eſt; ita etiam calcar plerumque adhibendum videtur. Modus ideo, vt quod bene facis, id quotidie facere poſſis; ne ſubtrahas neceſſitati, quod indulſeris effuſioni. Calcar propterea, quia melius operatur pecunia in pauperis cibo, quàm in diuitis ſacculo. Caue ne intra loculos tuos includas ſalutem inopum, & tanquam in tumulis ſepelias vitam pauperum.

Cur in liberalitate adhibendus ſit modus.

Potuit donare Ioſeph totas opes AEgypti, & effundere theſauros Regios, noluit tamen de alieno effuſus videri: maluit frumẽta vendere, quã donare eſuriẽtibus [a], quia ſi paucis donaſſet, pluribus defuiſſet. Eam liberalitatem probauit, quæ abundaret omnibus. Patefecit horrea, vt omnes emerent ſubſidium frumẽtarium, ne gratis accipiendo cultus terrarum relinquerent; quoniã qui alieno vtitur, ſuum negligit. Itaq; primum omniũ coaceruauit pecunias; deinde inſtrumenta cętera, ad poſtremum iura terrarũ Regi acquiſiuit, non vt omnes exueret ſuo, ſed fulciret, publicum tributum cõſtitueret, quò ſua tutius habere poſſent. Quod ita fuit gratum omnibus, quibus terras ademerat, vt non venditionẽ ſui iuris, ſed redemptionẽ ſalutis putarent. Denique dixerũt: Sanaſti nos; inuenimus gratiã in conſpectu Domini noſtri. Nam & de proprietate nihil amiſerãt, qui ius receperant, & de vtilitate nihil perdiderãt, qui acquiſiuerãt perpetuitatem. O virum magnũ, qui non largitatis ſuperfluæ temporalem captauit gloriam, ſed perpetuam commoditatẽ conſtituit prouidentiæ. Fecit enim vt tributis populi ſe iuuarẽt ſuis, nec in tempore neceſſitatis aliena ſubſidia deſiderarẽt. Melius enim fuit cõferre aliquid de fructibus, quàm totum de iure amittere [b]. Talis itaq; debet eſſe, qui conſiliũ alteri det, vt ſe ipſum formam aliis præbeat, ad exemplum bonorum operum, in doctri-

De alieno in largiendo nemo debet eſſe effuſus.

a Geneſ. 41. et 47.

Qui alieno vtitur, ſuum negligit.

b Ambr. d. lib. 2. offic. cap. 16.

Qualis debeat eſſe cõſiliarius.

doctrina, in integritate, in grauitate; vt ſit eius ſermo ſalubris, atque irreprehenſibilis, conſilium vtile, vita honeſta, ſententia decora: Qui nihil nebuloſum habeat, nihil fallax, nihil fabuloſum, nihil ſimulatum, quod vitam eius ac mores refellat. nihil improbum, ac maleuolum, quod auertat conſulentes [a].

a Ambr. d. lib. 2. offic. cap. 17.

De inſignibus aliquot liberalitatis effectibus.

CAP. XXIX.

QVARE D. Ioannes Chryſoſtomus, qui de hac beneficentia, & liberalitate diuerſos ſermones habuit [b], in quorũ duobus [c] non dubitauit dicere, & oſtendere qualiter ſit ars omniũ artium quæſtuoſiſſima, eleemoſyna, atq; miſericordia. Si enim illud maximè propriũ artis eſſe ab omnibus prædicatur, vt ad vtiliſſimũ finẽ rectiſſimè tẽdat, nec vtilius quicquã liberali miſericordia facilè inuenies. Nemo ipſam & artẽ eſſe, & cæteris excellẽtiorem, atq; omniũ optimã dubitabit. Non enim nobis hæc cõficit calceamẽta, nec veſtimẽta cõtexit, nec has lapideas, ſeu luteas domos ædificat, ſed vitã æternã miniſtrat, ex mortis manibus eripit, & tã in hac vita, quàm in futura præclaros reddit. Hæc mãſiones nobis in cœlo ædificat, & æterna tabernacula præparat. Hæc lãpades noſtras extingui non ſinit. Hæc veſtes noſtras ita lauat, vt nõ ſordidi, ſed niue candidiores ad nuptias peruenire poſſimus. Si enim fuerint, ait [d], peccata veſtra ſicut puniceum ſeu coccinum ſuper niuẽ dealbabo. Hęc non patitur eo nos detrudi, vbi diues ille cruciatur, ſed in ſinum Abrahæ certo itinere ducit [e], & cæterarum quidẽ artium quælibet, vnũ aliquem finem reſpicit: vt agricultura hominis pabulũ, ſeu alimoniam, ars tectoria noſtrum amictum: imo verò nulla ſola finẽ ſuum conſequitur. Cùm verò liberaliter miſericordia moti quicquam facimus, nulla re alia pręter volũtatem nobis opus eſt. Si autem putas magno pecuniarum cumulo, & veſtibus, & calceis tibi opus eſſe, illa Chriſti verba, quæ de vidua dixit [f], tecum retracta. Et ſi adeò pauper es vt mendicare cogaris, nulla tamen animi ſolicitudine laborabis. Nã ſi duo minuta contuleris, dummodo id ex facultate feceris tua pręclarũ facinus feciſti. Si panis fruſtum, quia nihil aliud habes, dediſti, ad huius artis

b Hom. 32 ad pop. Antioch. & Hom. 33. et 34. 35. 36. 37. & 53. in Matth. et Hom. 55. in Geneſ. & ſerm. de miſer.

c Hom. 33. ad pop. & 53. in Matth.

Inſignia aliquot beneficentiæ ac liberalitatis commoda & effectus.

d Iſa. 1.

e Lucæ 16.

f Lucæ 21.

artis faſtigium aſcendiſti. Hanc igitur artem oro proſeſſi diligenter officia eius proſequamur. Hęc vberiores nobis adfert fructus, quàm imperia huius vitæ, ac regna. Non enim hac te ſolùm cæteris præſtat, quia eis non indiget, verumetiam quia multa nobis, & varia ſola conſtruit. Nam & domos perpetuas in cœlis condit, & facit vt profeſſores eius immortalem fugiant mortẽ; & theſauros donat, qui nunquam abſumuntur, qui nec à latronibus, nec à vermibus, nec à tineis, nec à longis temporum ſpatiis violantur. Si quis te docere pollicetur quo artificio ad longiora tempora fruges terræ poſſes conſeruare, quid non dares vt tibi frumenta multos annos illæſa permanerent? Ecce autem hæc non vt frumenta ſolùm, ſed vt cuncta, quæ habes in æternum conſerues, docet & pollicetur, & poteſt: nec ſolùm quẽadmodum externæ res tuæ; verùmetiã quomodo tam corpus quàm anima perpetua integritate fruantur, diligenter inſtituit. Cur tempus conteremus in exponẽdis artis huius officiis, & meritis. Hæc erudire ſolet, quo pacto poſſis Deo ſimilis eſſe, quod omnium bonorum caput, & radix atque ſumma eſt.

Ars ad conſeruandum frumenta & alia noſtra bona in perpetuum.

Docet hęc liberalitas Deo ſimilem fieri.

Sed breuiter fines quoque ipſius perſtringamus, vt videas quomodo ad plurima conducit nulla re alia adiuta. Veſtimenta igitur texit, theſauros immarceſſibiles parat, & reddit; mortem ſuperari facit; diabolum nobis domat; Deo denique ſimiles efficit. Quid igitur hac arte vtilius, atque præſtãtius? Nam alia cum iis, quæ dicta ſunt ſimul & cum hac vita prætereunt; & cum artifices ægrotent, labantur, opera quoque ſua non permanent, & ad hæc conficienda longo egent tempore, aliiſque quàm pluribus. Hæc verò poſt hanc vitam maximè fulget, & opera ſua à ſe geſta monſtrat, nec ſpatiis temporum longioribus, nec labore improbo, nec alia re huiuſmodi eget: quodque maius eſt, etiam quando ægrotus, quando ſenio confectus iaces operatur, & tecũ ſimiliter ab hac vita egreditur, nec te vnquam ſolum deſerit. Hæc eloquentiſſimis te oratoribus ſuperiorem facilè reddit; & cum illis plures inuideant, & proſperitate illorum tabeſcant, qui hoc artificio vtũtur ab vniuerſis benedicuntur, & infinitos habent pro ſe orantes. Accedit

Inſignes huius liberalitatis effectus.

quod

quod illi ad hominum mortalium tribunalia venientes ab iniuria nonnullos defendunt, & nonnunquam iniuriantibus patrocinantur. Hæc verò ad tribunal Chriſti accedit, nec ipſa ſolùm patrocinatur, vt pro eis ſententiam ferat, verumetiam ipſi perſuadet iudici, vt reo patrocinium præſtet, & pro eo ſententiam ferat; & licet millies peccauerit, coronat tamen eum, & victorē promulgat, atque laudibus effert[a]. Ait enim[b], date eleemoſynam, & omnia erunt munda. Et quid de futuris loquor? In præſenti vita ſi homines interrogemus, & optio ipſis detur; eloquentéſne oratores ſe, an miſericordes, humanos; & liberales vellēt eſſe, audies eos hoc vltimum potius electuros: & merito quidem. Sublata namque dicendi facultate, nihil mali humana vita patietur, quippe quæ multùm, antequam ars oratoria inuenta ſit, temporis extiterit. Sed ſi miſericordiam auferes, omnia tranſibunt, & perierint.

a Chryſoſt. Hom. 53. in Matth.
b Luca 11. & Chryſoſt Hom. 33. ad popul.

Et ſicut mare non poteſt nauigari portibus, & ſtationibus obrutis; ita nec hæc vita conſtare, ſi miſericordiā, liberalitatem, & humanitatem tollas. Quamobrem non tantum eam Deus rationi, & voluntati commiſit, verumetiam multas ipſius partes inſperſit, & indidit naturæ neceſſitati. Natura enim duce patres, & matres liberorum miſerentur, & filij parentum; neque in hominibus id tantum, ſed etiam in rationis expertibus fieri videmus. Natura duce fratres in ſe mutuo humaniores ſunt, propinqui etiam ac affines, & ſimpliciter homines inter ſe vniuerſi. Natura vtique proni ad miſericordiā facti ſumus. Quamobrem ſi iniuria pelli aliquos videamus, moleſtè ferimus, commouemur, iraſcimur: Et cędi homines aſpicientes, aut interimi, flectimur; & cùm flentes cernimus, collachrymamus. Itaque quoniam huius rei armis, & pugnare, & defendi nos Deus voluit, iuſſu eius natura nobis ad iſta plurima contulit, vt ſaltē ex hoc intelligamus quàm magnæ Deo curæ ſimus.

Hæc vita ſine miſericordia liberalitate & humanitate cōſtare nequit.

Natura proni ſumus ad miſericordiam.

Hæc igitur nobiſcū verſantes noſipſos, propinquos, & affines ad miſericordiæ & liberalitatis ſcholam, atq; diſciplinam perducamus. Magna quippe res eſt homo, & pretioſum quid, eſt vir miſericors. Itaque qui hoc nō habet, homo eſſe deſiit. Hoc ſapientes facit. Et quid admiraris,

Homo ſine miſericordia eſſe non poteſt.

miraris, ſi hoc & homo eſt, & Deus eſt? Ait enim Chriſtus[a]. Eſtote miſericordes, ſicut & Pater veſter cœleſtis miſericors eſt. Diſcamus igitur hanc miſericordiæ artẽ non ſolum multorum, ſed omnium gratia, præcipuè autem, quia nobis quoque ipſis magnam miſericordiam præſtamus. Miſericordiam autem dum dico, illam intelligo, quæ auaritia vacat. Nam ſuis contentus, & aliis non impartiens procul à miſericordiæ officio abeſt. Aliena rapiens quomodo miſericors? Non eſt profectò miſericors licet infinita largiatur. Nam ſi propriis ſuis frui ſolum, eſt inhumanũ, inhumanius certè multò erit rapere aliena[b]. Tuarum es, ô homo, pecuniarũ diſpenſator, non minus, quàm qui Eccleſiæ bona diſpenſat. Sicut igitur ille poteſtatem non habet, ea, quæ propter pauperes à bonis erogantur, temerè, & vt caſu venit, diſpergendi; quoniam in pauperum data ſunt alimẽtum: ita neque tu tua. Etſi namque paternam accepiſti hæreditatem, & ita poſſides quæcumque tibi ſunt: ita quoqꝫ tamẽ Dei ſunt omnia. Poſtea verò tu quòd erogaſti quidem, tali vis diſpenſari diligentia: Deum verò ſua non cenſes maiori nos repetiturum vehementia, ſed ea ſimpliciter paſſurum pereuntia? Non ita eſt. Nequaquam. Hæc enim propterea tibi conceſſit, vt dares illis eſcam in tempore opportuno, egenis, eſuriẽtibus, Sicut tu conſeruo diſpenſanda dediſti, itidem & Deus te vult hæc in congrua erogare. Propterea quoque cùm auferre poſſet ea dimiſit, vt exhibendę virtutis occaſionem habeas, vt alterum alterius indigentem conſtituens, mutuam charitatem redderet feruentiorem[c]. Non enim ad hoc accepiſti, vt in delicias abſumeres, ſed vt in eleẽmoſynam erogares. Nunquid enim tua poſſides? Res pauperũ tibi ſunt creditæ, ſiue ex laboribus iuſtis, ſiue ex hæreditate paterna poſſideas. Nunquid enim non potuit tibi Deus hæc auferre? Verùm hoc non facit, in poteſtate tua ponens liberam in pauperes liberalitatem[d].

a *Luc. 6.*

b *Chryſoſt. Hom. 53 in Mat. & Hom. 33. ad popul.*

Laici tam ſunt ſuarum pecuniarum diſpenſatores, quàm eccleſiaſtici.

Diuitiæ non ſunt noſtræ, ſed Dei. Chryſoſt. Hom. 12. in Matth. in oper. imperf. Hom. 34. ad popul.

c *Chryſoſt. Hom. 34. ad popul.*

Cur diuitiæ quibuſdam à Deo concedantur.

d *Chryſoſt. Hom. 34. ad popul.*

An eleemoſyna coram hominibus fieri poſſit.
CAP. XXX.

Obiectio.

CAETERVM roget hîc quiſpiam peròpportunè, an hanc liberalitatem, & eleemoſynam, ſeù miſericordiã publicè & coram hominibus facere poſſit, cùm

ſit, cùm Chriſtus dixerit [a]: Attendite, ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus. Et: Cum facis eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua, vt ſit eleemoſyna tua in abſcondito. Huic quæſtioni reſpondens D. Auguſtinus [b]: Quomodo, inquit, hoc ſecundum literā accipere poſſumus, cùm ipſe Dominus alibi dicat [c]: Sic luceat lumen veſtrū coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt? Diligenter attēdite fratres, & intellectū diuinæ ſcripturę humiliter, & ſapiēter requirite. Non enim ſibi ipſi Dominus in euāgelica lectione contrarius eſſe poteſt. Nam quia eleemoſynam, & occultè fieri ipſe dixit, & publicè; ipſe admonuit, vt ſibi præcepta eius non videantur eſſe contraria, intellectū ſobrium quærit. Qui enim ideo facit eleemoſynā, vt ab hominibus ſe laudari deſideret, etiamſi occultè fecerit, publicè facit quia laudem ab hominibus quærit. Qui vero eleemoſynam pro ſolo amore Dei facit, vt ad opus bonū illum reliqui imitentur, & non ipſe, ſed Dominus collaudetur, etiamſi publicè faciat eleemoſynam, abſconsè facit: quia pro eleemoſyna illa non hoc quod videtur, ſed quod non videtur deſiderat, nec ab hominibus laudem, ſed mercedem à Deo optat accipere. Vel vt D. Chryſoſtomus ait [d]: Non eleemoſyna ingrata eſt ante Deum, quę hominibus viſa fuerit, ſed quę ideo facta fuerit, vt ab hominibus videatur. Deus enim mentem ac volūtatem dantis eleemoſynam, modumque miſerendi cōſiderat. Poteſt enim aliquis etiā corā hominibus illā facere, nec tamē hoc ideo facere, vt eam oculis hominū oſtētet: & aliquis non corā hominibus faciēs, eo tamē animo facere, vt ſe id facientē optet videri. Itaq; peſtem illā quæ de vanæ gloriæ naſci ſolet amore, Dominus tantummodo cōpeſcere voluit. Hoc etiā & de ieiunio debemus accipere, cū enim ipſe Dominus dicat [e]: Vnge caput tuū, & faciē tuā laua, ne videaris ieiunās hominibus. Ergo contra Chriſti pręcepta facimus qui publicè ieiuniū indicimus, & vidēte toto populo pariter cū ipſo ieiunamus? Et in hoc ſenſu oportet intelligi, vt nemo pro laude humana, ſed pro peccatorū indulgētia, vel pro miſericordia diuina ieiunet. Vnuſquiſq; interroget cōſcientiā ſuā,

Solutio.

Quatenus corā hominibus beneficiendum ſit, vel non ſit.

Quatenus publicè ieiunandum.

a *Matth. 6. cap.*
b *ſerm. 60. de temp.*
c *Matth. 5. cap.*
d *Hom. 19. in Mat. & Hom. 13. in opere imperf. in Matth.*
e *Matt. d. cap. 6.*

& ſi

& ſi pro ſolo Deo facit eleemoſynam, ſecurus & publicè faciat, vt quicumque viderint, imitentur. Nam & illud, quod dicit Dominus: Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua, ad hoc quod ſupra diximus pertinere cognoſcitur. In dextera enim intelligitur amor Dei: in ſiniſtra vanitas, vel cupiditas mundi. Si pro laude humana dederis eleemoſynam, totũ ſiniſtra facit: dextera omnino nihil facit. Si verò pro remiſſione peccatorum & amore vitæ æternæ eleemoſynam dederis, totum dextera facit. Quid eſt ergo: Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua; niſi, quod facit amor Dei non corrumpat, aut perdat vanitas, vel cupiditas mundi.

Neſciat dextera tua quid faciat ſiniſtra tua; quomodo intelligendum ſit.

a *Matth. 6.*

Ad hoc pertinet etiam illud, quod dixit [a]: Cùm oratis nolite in angulis platearum orare; ſed intra, inquit, in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora patrem tuum in abſcondito. Ecce ipſi bene noſcitis, quia hoc nõ ſemper ſecundum literam poterit impleri; nam & nos ipſi, & totus populus non ſolùm in cubiculis noſtris oramus, ſed etiam publicè ad Eccleſiam conuenimus, & ſimul cum omni populo genua flectimus. Et nunquid hæc facientes præceptis Chriſti contrarij ſumus? Non. Vnde etiam & iſte ſenſus ſuperiori ſententiæ conueniens eſt. Si quando oras Deum, & hoc ab illo petis, quod videtur, publicè, & aperto oſtio oras; quia hoc à Deo vis accipere, quod videtur. Si verò pro indulgentia peccatorum, & pro vita æterna volueris ſupplicare, etiamſi publicè oraueris, clauſo oſtio oras, quia non petis quod videtur, ſed quod non videtur. Quæ enim videtur, temporalia ſunt: quæ autem non videntur æterna ſunt. Si temporalia quæris, publicè, & aperto oſtio oras: ſi æterna quęris, ſecreta eſt oratio tua. Qui ergo illa, quæ non videntur in veritate quæſierit, & illa, quæ videntur Deo remunerante percipiet; quia non mentitur qui dicit [b]: Quærite primum regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hęc omnia adijcientur vobis. Nec hoc ſic dicimus, vt pro rebus temporalibus Deum non oremus, id eſt, pro ſanitate corporum, aut pro pace temporũ, aut pro abundantia fructuum. Debemus & iſta à Deo petere, ſed ſecundo, & tertio loco, vt primas partes in omni intentione noſtræ orationis amor animæ, & deſiderium vitę æternæ

Quatenus publicè orandum ſit, vel non ſit.

b *Matth. 6.*

Pro temporalibus quatenus Deũ orare debeamus.

Quæ debeat noſtra eſſe in oratione intẽtio.

æternæ obtineat. Et ideo ſiue in ieiuniis, ſiue in eleemoſynis, ſeu in orationibus in dextera vel in ſiniſtra hoc ſeruare ſtudeamus, vt quicquid agimus, nō pro vanitate, vel cupiditate ſeculi, ſed pro amore æternæ beatitudinis faciamus.

Quis ſeruandus ſit ordo in eleemoſyna facienda.
CAP. XXXI.

CAETERVM in eleemoſyna facienda & illud obſeruandum venit, quod docet D. Auguſtinus [a]: Quid eſt, inquit: Facite miſericordiā? Si intelligis à te incipe. Quomodo enim es miſericors alieri, ſi crudelis ſis tibi? Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis. Quid eſt eleemoſyna? Miſericordia. Audi igitur ſcripturam [b]: Et miſerere animę tuæ placens Deo. Mendicat à te anima tua. Redi ad conſcientiam. Quicumq; malè viuis, quicumque infideliter viuis, redi ad conſcientiam tuam, & ibi inuenis mendicantem animam tuam, inuenis egētem, inuenis pauperem, inuenis crumnoſam, inuenis forte nec egentem, ſed egeſtate obmuteſcentem. Nam ſi mendicat eſurit iuſtitiam, fac prius illi eleemoſynam in iudicio, & charitate. Quid eſt iudicium? Reſpice & inueni; diſplice tibi; pronuntia in te. Et quid eſt charitas? Dilige Dominum in toto corde tuo, & tota anima tua, & tota mente tua: dilige proximum tanquam teipſum, & feciſti miſericordiam prius cum anima tua in conſcientia tua. Hanc autem eleemoſynā ſi prætermittis, de quanto vis, dona, quantū vis retrahe de fructibus tuis, nō decimas, ſed dimidias; nouē partes da, & vnam tibi dimitte: nihil facis, quando tecum non facis, & tecum pauper es. Rurſum idem alibi [c]: Qui, inquit, vult eleemoſynam ordinate dare, à ſe ipſo debet incipere, & eam ſibi primùm dare. Eſt enim eleemoſyna opus miſericordiæ, veriſſimeque dictum [d]: Miſerere animæ tuæ placens Deo. Non ergo ſe fallāt, qui per eleemoſynas quaſlibet largiſſimas fructuum ſuorum, vel cuiuſque pecuniæ, impunitatem ſe emere exiſtimant in facinorum ſuorum immanitate, ac flagitiorū nequitia permanendo. Non ſolùm enim hæc faciunt, ſed ita diligunt, vt in iis ſemper optent tantum, ſi poſſent, impunè

a ſerm. 30. de verbis Dom.

Animę propria primum danda eſt eleemoſyna.

b Eccleſ. 30.

Magnitudo eleemoſynarum nō prodeſt manēti in peccato.

c In enchirid. ad Lauren. cap. 76. & 77.

d Eccleſ. 30.

Impunitas eleemoſynis non emitur in peccatis manendo.

verſari. Qui autem diligit iniquitatem, odit animam ſuam [a]; & qui odit animam ſuam non eſt miſericors, ſed crudelis. Diligendo eam quippe ſecundum ſeculum, odit eam ſecundum Deum. Si ergo vellet ei dare eleemoſynam, per quam munda illi eſſent omnia, odiſſet eam ſecundũ ſeculum, & diligeret eam ſecundum Deũ.

a Pſal. 10.

Quare cùm Deus his temporibus ſatis ſuam in eccleſiaſticos harum prouinciarum inferioris Germaniæ demonſtrauerit iram, & furorem, propter eorum, indubie, ſcelera, & delicta, ſic vt multi captiuitatem, vel necem, alij exilium; alij alias calamitates, & miſerias perpeſſi ſint, eorumque eccleſiæ, & bona in deuaſtationem, & profanationem deuenerint: Idcirco ne nobis peiora, atque grauiora eueniant, neceſſum eſt, vt à primo ad infimum, & contra, ab infimo ad primum vitam noſtram in meliorem emendemus, & eleemoſynarum liberalitatem a nobis ipſis incipiamus, & ſinguli illam ſibi primum faciãt, deinde aliis pauperibus, ad redimenda peccata noſtra. Nullum enim tam graue delictum, vt D. Ambroſius inquit [b], quod non purgetur abſtinentia, & eleemoſynis extinguatur. Ait enim ſanctus Propheta [c]: Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum. Magna ergo eſt eleemoſyna, quæ ardentium criminum globos beneuolentiæ ſuæ fonte refrigerat, & quodam irriguo largitatis, obruit incendia delictorum, vt quamuis offenſus Deus, quamuis criminibus prouocatus cogatur liberare eleemoſynis, quem diſpoſuerat punire peccatis. Cogitur enim à nobis quodammodo, dum compellitur pro actibus noſtris mutare ſententiam, & in vno eodemque homine nunc ſeueritate iudicis permoueri, nunc patris pietate blandiri. Pater enim nobis Deus eſt, cùm bene agimus: Iudex noſter eſt, cùm peccamus. Compellitur ergo operibus noſtris Dominus, vt nobis ſuam miſericordiam largiatur, atque ideo ipſe in euangelio ſancto dicit [d]: A diebus Ioannis Baptiſtæ regnum cœlorum cogitur, ac vim patitur, & violenti rapiunt illud.

Nullum tam graue delictũ, quod nõ extinguatur eleemoſynis.
b *ſerm. 15.*
c *Eccleſ. 3.*

Cogitur quodãmodo Deus à nobis noſtris actibus.

d *Mat. 11. cap.*

Quapropter ipſemet Dominus, vt ait D. Proſper [e], Scribis, & Phariſæis ſingulare ſacrificium oſtendit, dicens [f]: Veruntamen dico vobis, date eleemoſynam. &

e *de promiſſion. & prædiction. Dei. par. 2. cap. 7.*
f *Luce 11.*

ecce

ecce vobis munda ſunt omnia. O quàm breue compendioſumque ſacrificium, quod intrinſecus, atque extrinſecus, totumque hominem mūdat. Eleemoſyna à morte liberat, & ipſa purgat peccata. Eleemoſyna munus bonum eſt omnibus facientibus eam corā ſummo Deo. Hæc eſt, quæ perpetuos ignes extinguit. Hæc eſt, quæ reſiſtit peccatis. Hæc eſt, quæ Chriſtum paſcit eſurientem in paupere. Hæc veſtit nudum, hæc viſitat infirmū; hæc peregrinum hoſpitio accipit. Hæc eſt, quæ omnem anguſtiam carceris tollit; hæc omnē inopiam finit. Hæc diuitibus confert remedia. Hęc vitam æternam comparat. Hæc fænerat Deum. Hæc continet regnum cœlorū; hæc eſt, quæ diſcernit agnos ab hædis; hæc eſt, quæ ad dexteram collocat iudicis; hæc angelis ſociat. Hæc ex ſeruis filios Dei fieri præſtat. Cōcurrite omni ex genere peccatores; concurrite omnes ex vitiis erroribusq; leproſi: Cōcurrite omnes quolibet flagitio maculati, atq; immundi pœnitētes, vouentesq; concurrite ad tam magnum compēdioſum vtileq; ſacrificium cum omni lætitia offerentes. Hilarem enim datorem diligit Deus. Prout quiſq; quod offerat habuerit, hoc offerat munus. Quod ita noſter princeps ſacerdotū inſtituit, acceptúmque præ omnibus eſſe mandauit, vt vſq; ad duo minuta calicemq; aquæ frigidæ menſuras huius perduxerit ſacrificij; pacē promittens, etſi hęc deſunt, hominibus bonæ volūtatis. Itaq; hoc vnū ſtudioſè nūc agendū eſt eccleſiaſticis, & pręſertim Canonicis, vt tā ſint liberales in dādis eleemoſynis ad redimēda ſua peccata, quā fuerūt pleriq; liberales ad ſuppeditandū ſumptus, quò repulſa SS. Cōcilij Tridētini reformatione, in antiqua ſua exēptione, & impunè peccādi libertate permanere poſſent.

Inſignes eleemoſynæ effectus. *Tob. 4.*

De beneuolentia. CAP. XXXII.

QVIA D. Ambroſij ſententiam ſecuti ſupra beneficentiam in liberalitatem, & beneuolentiam diuiſimus: pertractatis iis, quæ ad liberalitatem clericorū, huic noſtro inſtituto congruētia, pertinere videbātur, proximū nūc eſt, vt de beneuolētia tractemus: quę duplex eſt: alia enim eſt, quā quiſq; erga nos habet, cui primū illud in officio eſt, vt ei plurimū tribuamus, à quo plurimū diligimur. Sed hāc nō adoleſcētulorum

Beneuolentia duplex eſt.

more, ardore quodam amoris, ſed ſtabilitate potius, & conſtantia iudicare debemus [a]. Et hæc beneuolentia liberalitati coniuncta eſt. Imò, vt D. Ambroſius inquit [b], ab illa liberalitas proficiſcitur; quia non ſatis eſt benefacere, niſi id ex bono fonte, hoc eſt, ex bona voluntate proficiſcatur [c]. Altera verò beneuolentia eſt, quam debemus illi, à quo beneficium accepimus, ita vt non ineunda, ſed referenda ſit gratia; atque tunc in ea maior quædam cura adhibenda eſt. Nullum enim officium referenda gratia magis neceſſarium eſt. Quodſi ea, quæ acceperis vtenda maiore menſura (ſimodo poſſis) iubet reddere Heſiodus: Quidnam beneficio prouocati facere debemus? an non imitari agros fertiles, qui multò plus afferunt, quam acceperunt? Etenim ſi in eos, quos ſperamus nobis profuturos non dubitamus officia conferre, quales in eos eſſe debemus, qui iam profuerunt? Quocirca Cicero duo genera liberalitatis conſtituens [d], vnū dandi beneficij, alterum reddendi; demus, inquit, nec ne, in noſtra poteſtate eſt: non reddere, viro bono nō licet, ſi modo id facere poſſit ſine iniuria. Acceptorū autem beneficiorum ſunt delectus habendi; nec dubium, quin maximo cuique plurimum debeatur. In quo tamen inprimis quo quiſque animo, ſtudio, beneuolētia fecerit, ponderandum eſt. Multi enim multa faciunt temeritate quadam, ſine iudicio, vel modo in omnes, vel repētino quodam, quaſi vento, impetu animi incitati. Quæ beneficia æquè magna non ſunt habenda, atque ea, quę iudicio, conſideratè, conſtanterque delata ſunt. Sed in collocando beneficio, & in referenda gratia, ſi cætera paria ſunt, hoc maximè officij eſt, vt quiſque maximè opis indigeat, ita ei potiſſimùm opitulari. Quod contra fit à pleriſque: à quo enim plurimum ſperāt, etiamſi ille his non eget, tamen ei potiſſimùm inſeruiunt [e].

a Cic. lib. 1. offi.
b lib. 1. offic. cap. 32.
c c. non ſatis. diſt. 85. et Ambroſ. d lib. 1. offic. cap 30.
Gratitudo.
d lib. 1. offic.
Duo liberalitatis genera.
Acceptorū beneficiorū quis delectus ſit habendus.
e Cic. d. lib. 1. de offic.
f lib. 1. cap. 31.

Quod nec D. Ambroſium [f] de officiis ſcribentem latuit: Pulchrum, inquit, eſt, propenſiorem eius haberi rationem, qui tibi beneficiū aliquod, aut munus contulit, ſi ipſe in neceſſitatem incidit. Quid enim tam cōtra officium, quàm non reddere quod acceperis? Nec mēſura pari, ſed vberiore reddendum arbitror, & vſum penſandum beneficij, vt tantò ſubuenias, quantò eius ærumnā

repellas.

repellas. Etenim ſuperiorem non eſſe in referēdo, quàm in conferendo beneficio, hoc eſt, minorē eſſe. Quoniam qui prior contulit, tempore ſuperior eſt, humanitate prior. Vnde imitanda nobis eſt in hoc quoq; natura terrarum, quæ ſuſceptum ſemen multiplicatiori ſolet numero reddere, quam acceperit. Eſto igitur, vt aliquis excuſare poſſit, quod non dederit, quomodo excuſare poteſt, quod non reddiderit? Non dare cuiquā vix licet: non reddere verò non licet. Ideo pulchrè Salomon ait [a]: Si ſederis cœnare ad menſam potentis, ſapienter intellige ea, quæ apponuntur tibi, & mitte manum tuam; ſciens quod oportet te talia præparare. Si autem inſatiabilis es; noli concupiſcere eſcas eius; hæc enim obtinent vitam fallacem. Quem nos imitari cupientes ſententias ſcripſimus· Conferre gratiam bonum eſt; at qui referre neſcit duriſſimus. Humanitatis exemplum ipſa terra ſuggerit; ſpontaneos fructus miniſtrat, quos non ſeueris; multiplicatum quoque reddit, quod acceperit. Negare tibi pecuniam numeratam non licet, quomodo licet acceptam non referre gratiam? In Prouerbiis quoque habes, quod ita plurimum redhibitio iſta gratiæ apud Deum conſueuit valere, vt etiam in die ruinæ inueniat gratiam, quando poſſunt præponderare peccata. Et quid aliis vtar exemplis, cùm Dominus ipſe remunerationem vberiorem ſanctorum meritis in euāgelio polliceatur, atque exhortetur, vt operemur bonū opus, dicēs [b]: Dimittite, & dimittetur vobis: Date, & dabitur vobis; menſuram bonam, & confertam, & coagitatam, & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum.

a *Prouerb. 23.*

Sententiæ aliquot ad demonſtrandam gratitudinem.

b *Luc. 6.*

Quid autem ſi reddendi nulla facultas ſuppetit? In beneficio reddendo, vt D. Ambroſius inquit [c], plus animus, quàm ſenſus operatur, magiſque præponderat beneuolentia, quàm poſſibilitas referendi muneris. Gratia enim in eo ipſo quod habetur, refertur. Magna igitur beneuolentia, quæ etiamſi nihil conferat, plus exhibet, & cùm in patrimonio nihil habeat, largitur omnibus, idque facit ſine vllo ſuo diſpendio, & lucro omnium. Et ideo præſtat beneuolentia ſuper ipſam liberalitatem. Ditior illa moribus, quàm hæc muneribus. Vbi enim deeſt liberalitas, beneuolentia manet communis quædā

c *d. lib. 1. offic. cap. 32.*

Gratia quomodo refeꝛatur.

Beneuolētia liberalitate potior eſt.

parens omnium, quæ amicitiam connectit, & copulat. In conſiliis fidelis, in proſperis læta, in triſtibus mœſta, vt vnuſquiſque beneuolentis ſe magis, quàm ſapientis credat conſiliis. Tolle ex vſu hominum beneuolentiam, tanquam ſolem è mundo tuleris, quia ſine ea vſus hominum eſſe non poteſt: vt peregrinãti monſtrare viam, reuocare errantem, deferre hoſpitium, aquam de aqua profluenti dare, lumen de lumine accendere. Beneuolentia itaque in his eſt omnibus, tanquam fons aquæ reficiens ſitientem, tanquam lumen quod etiam in aliis luceat, nec illis deſit, qui de ſuo lumine aliis lumen accenderint. Eſt etiam illa beneuolentiæ liberalitas, vt ſi quod habes debitoris non ſoluendo chyrographum, nihil à debitore conſecutus ſcindens reſtituas, quod exemplo ſui facere nos debere ſanctus Iob admonet [a]. Nam qui habet, non mutuatur; qui non habet, non liberat ſyngrapham. Quid igitur etiamſi ipſe non exigas auaris hæredibus reſeruas, quam potes cum beneuolentiæ laude ſine damno pecuniæ repræſentare?

Sine beneuolentia vſus hominum eſſe non poteſt.

Beneuolentiæ in vſu hominum neceſſitas.

a Iob 31.

Porrò beneuolentia, quæ de paradyſo egreſſa, vt D. Ambroſius inquit [b], mundum repleuit, augetur cœtu eccleſiæ, fidei conſortio, initiandi ſocietate, percipiendę gratiæ neceſſitudine, myſteriorum communione. Multum ad illam cumulandam adiuuant parium ſtudia virtutum. Siquidem beneuolentia etiam morum facit ſimilitudinem. Inter diſpares verò mores, & ſtudia compugnantia beneuolentia eſſe non poteſt. Nihil quoque tam inſociabile, quàm cum æquitate iuſtitia, quæ velut compar, & ſocia beneuolentiæ, facit, vt eos, quos pares nobis credimus, diligamus: Beneuolentia facit, vt amici vulnera vtilia magis, quàm voluntaria inimici oſcula ſint. Beneuolentia facit, vt vnus fiat ex pluribus: quoniam etſi plures amici ſint, vnum fiunt, in quibus vnus ſpiritus, & vna ſententia eſt. Simul aduertimus etiam correptiones in amicitia gratas eſſe, quæ aculeos habẽt, dolorem non habent. Compungimur enim cenſoriis ſermonibus, ſed beneuolentiæ delectamur ſedulitate. Ad ſummam non omnibus eadem ſemper officia debentur, nec perſonarum ſemper, ſed plerumque cauſarũ, & temporum prælationes ſunt, vt vicinum quis interdum ma-

b lib. 1. offic. cap. 32. & 33.

Beneuolentia etiam morũ facit ſimilitudinem.

Correptiones in amicitia gratæ ſunt.

dum magis, quàm fratrem adiuuerit; quoniam & Salomon dicit[a]: Melior eſt vicinus in proximo, quàm frater longè habitans. Et ideo plerumque amici ſe beneuolentiæ quiſque potius committit, quàm fratris neceſſitudini. Tantum valet beneuolentia, vt plerumque pignora vincat naturæ[b].

a *Prouerb.27.*

b *Ambroſ. d. lib. 1. offic. cap. 34.*

De amicitia & charitate. CAP. XXXIII.

CVM amicitia ex beneuolentiæ fonte procedat, & amici mutuæ beneuolentiæ ſuæ ſe committāt, vt D. Ambroſius inquit[c], nunc de illa agere inſtituimus. Eſt autem amicitia rerum humanarum & diuinarum cum beneuolentia, & charitate conſenſio[d]. Charitas verò eſt, definitore D. Auguſtino[e], motus animi ad fruendum Deo propter ipſum, & ſe atque proximo propter Deum. Seu: Eſt virtus diuinitus infuſa, qua Deus diligitur ſincerè propter ſe, & proximus propter Deum. Nihil ita humano generi nocere conſueuit, vt amicitiam contemnere, neque eam magno cum ſtudio, & tota obſeruatione ſeruare: ſicut è cōtra nihil eſt, quod ita res humanas moderetur, ac dirigat, vt hanc omnibus viribus perſequi, quod profectò Chriſtus inſinuans aiebat[f]: Si duo ex vobis conſenſerint in vnum, quicquid petierint accipient. Et rurſus: Cùm abundauerit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum. Eiuſmodi profectò contemptus, vt D. Ioannes Chryſoſtomus inquit[g], omnes hæreſes genuit: quippe ex eo, quod non diligerent fratres, ſecundis eorum ſucceſſibus inuidebant. Ex ea autem inuidia, dominationis ambitione tenebantur: Porrò ex ea ambitione hæreſes naſcebantur. Idcirco & cùm Paulus dixiſſet[h]: vt denunties quibuſdā nō aliter docere, modū etiam ſuggerit, quò id fieri poſſit, nimirùm per charitatē. Quemadmodum deniq; dixit[i]: Finis legis Chriſtus, hoc eſt, impletio; ita & præceptum iſtud charitati cōiungitur, atq; ex ea depēdet. Medicinæ nempe finis, ſanitas eſt. Itaq; cùm adeſt ſanitas, pręcepto, ac denūtiatione nihil opus eſt. Charitatē verò cuiuſmodi dicit? ſincerā, & quę nō verbis tantū, ſed quę ex ſententia, & intimo cordis affectu, proximorumque

c *d. lib. 1. offic. cap. 33. & 34.*

Amicitia quid ſit.

d *Auguſt. lib. 3. contra academic. cap. 6.*

e *lib. 3. de doct. Chriſt. cap. 10.*

f *Matt. 18. 24.*

g *Hom. 2. ad 1. Timoth. 1.*

Hæreſes ex cōtēptu amicitiæ ſunt ortæ.

h *Tit. 1.*

i *Roma. 10.*

Quæ charitas finis ſit præcepti: et cuius cōtemptu hæreſes naſcuntur.

miſeratione proueniat. Ex corde, inquit, puro, ſiue de recta conuerſatione, ſiue de chariſsima amicitia intelligendū ſit: quippe & vita impura ſchiſmata facit. Omnis enim, qui malè operatur odit lucē. Nam & in malis dilectio inuenitur: puta latrones latrones amāt, & homicidæ homicidas. Verùm nō eſt ea dilectio ex conſciētia bona, ſed mala: Neque ea ex puro corde, ſed ex impuro perficitur, neque ex fide non ficta. Fides enim quod verum eſt iudicat. Et ex ſincera fide charitas gignitur. Qui enim veraciter in Deum credit, nunquam prorſus ab ea deſiſtere poterit. A quibus, inquit Paulus[a], quidam aberrantes, conuerſi ſunt in vaniloquium, volentes eſſe legis doctores, non intelligentes, neque ea, quæ dicunt, neque de quibus affirmant. Nam cùm anima deſerta, & contempta charitate ſe ipſam negotiis carnalibus penitus dederit, hebetatur illius acies, ac prorſus obtūditur, atque vbi ſic à charitate deciderit, neceſſariò ad contentionis deuoluitur ſtudia, iamq; mentis acies nihil aliud, quàm rixas conſpicari poteſt.

Vita impura ſchiſmata facit.

Ex ſincera fide charitas gignitur.

a 1. *Timot.* 1.

D. verò Ambroſius[b] eam amicitiam dicit probabilē, quæ honeſtatem tuetur, præferendam ſanè opibus, honoribus, poteſtatibus: honeſtati verò præferri non ſolet, ſed honeſtatem ſequi. Qualis fuit Ionathas, qui pro pietate nec offenſam patris, nec ſalutis periculum refugiebat[c]. Qualis fuit Achimelech[d], qui pro hoſpitalis gratiæ officiis necem potius, quàm proditionem fugientis amici ſibi ſubeundam arbitrabatur.

b *lib.* 3. *offic. cap.* 15.

Amicitia honeſtatē ſequitur.

c 1. *Reg.* 20.

d 1. *Reg.* 21.

Sunt tamen pleræque quæſtiones: Vtrùm amici cauſa quiſquam contra patriam ſentire, nec ne debeat, vt amico obediat: vtrùm oporteat vt fidem deſerat, dum indulget, atque intendit amici commoditatibus. Quibus quæſtionibus D. Ambroſius reſpondendo dicit[e]; Honeſtatem amicitiæ ſtudio non prætereundam. Siquidem ſcriptura ait[f]: Claua & gladius, & ſagitta ferrata, ſic homo eſt teſtimonium dans falſum aduerſus amicum ſuū. Conſiderandum enim quid ſcriptura aſtruat, Non teſtimonium reprehendit dictum in amicum, ſed falſum teſtimonium. Quid enim ſi Dei cauſa, quid ſi patriæ, cogatur aliquis dicere teſtimonium? Nunquid præponderare debet amicitia religioni? præponderare charitati vitiū?

An amici cauſa contra patriam vel fidē quid fieri poſſit.

e *d. lib.* 3. *cap.* 16.

f *Prouerb.* 25.

In his

In his tamen ipſis rebus requirenda eſt veritas teſtimonij, ne amicus appetatur amici perfidia, cuius fide abſolui debebat. Amicus itaque neque noxio gratificari debet, neque innocenti inſidiari. Sanè ſi neceſſe ſit dicere teſtimonium, ſi quid in amico vitij cognouerit, corripere occultè; ſi nõ audierit, corripere palam debet. Sunt enim bonæ correptiones, & plerumque meliores, quàm tacita amicitia. Etſi lædi ſe putat amicus, tu tamen corripe. Etſi amaritudo correptionis animũ eius vulneret, tu tamẽ corripere ne verearis. Tolerabiliora ſunt enim amici vulnera, quàm adulantium oſcula. Errantẽ igitur amicum corripe; innocentem amicum ne deſeras. Conſtans enim debet eſſe amicitia, & perſeuerare in affectu, non puerili modo amicos mutare vaga quadam debemus ſententia.

Amicus neque noxio gratificari debet, neq; innocenti inſidiari.

Quatenus amicus corripiẽdus ſit.

Tolerabiliora ſunt amici vulnera, quàm adulãtium oſcula.

Prouerb.27.

Aperi pectus tuum amico, vt fidelis ſit tibi, & capias ex eo vitæ tuæ iucunditatem. Fidelis enim amicus medicamentum eſt vitæ, & immortalitatis gratia. Defer amico, vt æquali; nec te pudeat, vt præuenias amicum officio. Amicitia enim neſcit ſuperbiam. Ideo Sapiens dicit[a]: Amicum ſalutare nõ erubeſcas, nec deſeras amicum in neceſſitate, nec derelinquas eũ, neque deſtituas: quoniam amicitia vitæ adiumentum eſt. Idcirco in ea onera noſtra portemus, ſicut Apoſtolus docuit. Dicit enim his, quos eadem complexa eſt charitas; Etenim ſi amici ſecundæ res amicos adiuuant; cur non & in aduerſis amici rebus amicorum adiumentum ſuppetat? Iuuemus conſilio, conferamus ſtudia, compatiamur affectu; ſi neceſſe eſt, toleremus propter amicum etiam aſpera. Plerumque inimicitiæ ſubeundæ ſunt propter amici innocentiam, ſæpe obtrectationes, ſi reſtiteris, vel reſponderis, cùm amicus arguitur, & accuſatur: nec te pœniteant eiuſmodi offenſiones. Iuſti enim vox eſt[b]: Etſi mala mihi euenerint propter amicum, ſuſtineo. In aduerſis enim amicus probatur. Nam in proſperis amici omnes videntur. Sed vt in aduerſis amici patientia, & tolerantia neceſſaria: ſic in proſperis auctoritas cõgrua eſt, vt inſolentiam extollentis ſe amici reprimat, & redarguat. Quàm pulchrè in aduerſis poſitus Iob dicit[c]: Miſeremini mei, miſeremini mei ſaltem vos amici mei.

Amicitia neſcit ſuperbiam.

a *Eccleſ.22.*

Quomodo iuuandi ſint amici.

b *Eccleſ.22.*

In aduerſis amicus probatur.

c *19.cap.*

Non quaſi abiecta vox iſta eſt,ſed quaſi cēſorea. Nam cùm iniuſtè argueretur ab amicis, reſpondit: Miſeremini mei,amici, hoc eſt, miſericordiam debetis facere. Opprimitis autem vos,& impugnatis hominem,cuius ęrumnis compati pro amicitia vos oportebat.

Amicitia huius vitæ eſt ſolatium. Seruate igitur initam cum fratribus amicitiam, qua nihil eſt in rebus humanis pulchrius. Solatium quippe vitæ huius eſt, vt habeas cui pectus aperias tuum, cum quo arcana participes,cui committas ſecretum pectoris tui,vt colloces tibi fidelem virum,qui in proſperis gratuletur tibi, in triſtibus compatiatur, in perſecutionibus adhortetur. Hic eſt amicitiæ fructus; non vt fides propter amicitiam deferatur. *Non poteſt homini eſſe amicus, qui Deo fuerit infidus.* Non poteſt enim homini amicus eſſe,qui Deo eſt infidus. *Pietatis cuſtos amicitia eſt.* Pietatis cuſtos amicitia eſt,& æqualitatis magiſtra: vt ſuperior inferiori ſe exhibeat æqualem,inferior ſuperiori. Inter diſpares enim mores non poteſt eſſe amicitia: Et ideo conuenire ſibi vtriuſque debet gratia: Nec auctoritas deſit inferiori,ſi res popoſcat;nec humilitas ſuperiori. Audiat hic quaſi parem,quaſi æqualē;& ille quaſi amicus moneat nō iactātiæ ſtudio,ſed affectu charitatis.Neq; monitio aſpera ſit,neq; obiurgatio cōtumelioſa,ſicut enim adulationis fugitās amicitia debet eſſe, ita etiā aliena inſolētiæ.

Amicus quis ſit. Quis eſt enim amicus, niſi conſors amoris, ad quem animum tuum adiungas,atque applices,& ita miſceas, vt vnum velis fieri ex duobus; cui te tāquam alteri tibi committas: à quo nihil timeas;nihil ipſe commodi tui cauſa inhoneſtum petas. Non enim vectigalis amicitia eſt;ſed plena decoris,plena gratiæ. *Amicitia virtus eſt,nō quæſtus.* Virtus eſt enim amicitia,non quęſtus,quia nō pecunia quæritur,ſed gratia; nec licitatione pretiorū, ſed cōcertatione beneuolētiæ. *Amicitiæ inopum meliores plerūque ſunt, quàm diuitū.* Deniq; meliores amicitię ſunt inopum plerūque,quàm diuitum, & frequenter diuites ſine amicis ſunt, quibus abundant pauperes. Non eſt enim vera amicitia,vbi eſt fallax adulatio. Diuitibus itaq; plerіq; aſſentatoriè gratificātur:erga pauperes nemo ſimulator eſt. Verum eſt quicquid defertur pauperi;huius amicitia inuidia vacat.

Amicitia angelis & hominibus cōmunis eſt. Quid amicitia pretioſius, quæ angelis communis & hominibus eſt? Vnde & Dominus IESVS dicit[a]: Facite vobis amicos de iniquo mammona,qui recipiāt vos in æter-

a Luc.16.

in æterna tabernacula ſua. Ipſe nos Deus amicos ex ſeruulis facit, ſicut ipſe ait[a]: Iam vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio vobis. *a Io.15.* Dedit formā amicitiæ, quam ſequamur; vt faciamus amici voluntatē, vt aperiamus ſecreta noſtra amico, quęcumque in pectore habemus, & nos illius arcana non ignoremus; oſtēdamus nos illi pectus noſtrum, & ille nobis aperiat ſuum. *Forma amicitiæ.* Ideo, inquit[b], vos dixi amicos, quia omnia, quæcumq; audiui à Patre meo nota feci vobis. *b Io.15.* Nihil ergo occultat amicus, ſi verus eſt, effundit animum ſuum, ſicut effundebat myſteria Patris Dominus IESVS. Ergo qui facit mandatū Dei, eius amicus eſt; & hoc honoratur nomine. Qui eſt vnanimis, ipſe amicus eſt; quòd vnitas animorum in amicis ſit. Neq; quiſquā deteſtabilior, quàm qui amicitiam lęſerit. *Nihil deteſtabilius quam amicitiā lædere.* Vnde in proditore Dominus hoc grauiſſimum inuenit; quo eius cōdemnaret perfidiam, quod gratiæ vicem non repræſentauerit, & conuiuiis amicitiæ venenum malitiæ miſcuerit. Itaq; ſic ait[c]: Tu verò homo vnanimis, dux meus & notus meus, qui ſemper mecum dulces capiebas cibos, hoc eſt, Non poteſt ſuſtineri iſtud, quia vnanimis appetiſti eum, qui tibi donauerat gratiam. *c Pſal 54.* Nam ſi inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtique, & ab eo, qui me oderat abſcondiſſem me. Inimicus vitari poteſt, amicus non poteſt, ſi inſidiari velit. Illum cauemus, cui non committimus conſilia noſtra; hunc cauere non poſſumus, cui commiſimus. Itaque ad aceruandam peccati inuidiam, non dixit: Tu verò ſeruus meus, Apoſtolus meus; ſed vnanimis meus; hoc eſt, non meus, ſed etiā tuus proditor es, qui vnanimē prodidiſti. Beatus itaq; qui inuenit amicum verū, & fidelem, nam qui inuenit illū, inuenit theſaurum, cui nulla eſt cōparatio, & nō eſt digna ponderatio auri, & argenti contra bonitatē fidei illius: protectio fortis eſt, medicamentū vitæ, & immortalitatis. *Beatus qui inuenit amicum verum, & fidelem.* Qui metuunt autem Dominum inuenient illum[d]. *d Eccleſ.6.cap.*

D. Ioannes Chryſoſtomus explicans iſta verba Domini[e]: Vbi ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. *e Matt.18.cap. Hom.61.* Tale eſt, ait, quod dicitur. Si quis propter me principaliter charitate proximo coniungitur, ſecum ipſe ſum, ſi ad hoc virtutis

etiam

etiam opus adiecerit. Nunc autem complures videmus alias quaſdã cauſas amicitiæ quærere; nam alius amat, quia redamatur; alius quia honore afficitur; alius, quia vtilitati ſibi eſſe, aut fore hominem putat. Chriſti verò cauſa difficillime quenquam inuenies, qui amicum, vt oportet, diligat; ſed omnes fere ſecularium vinculo rerum inter ſe vinciuntur. Non ita quippe Paulus, ſed propter Chriſtum diligebat. Quare quamuis non tantum amabatur, quantum amabat, tamen quoniam robuſtas amoris radices iecit, non diſſoluit charitatẽ. Nunc verò ſi omnia diligentiori cura ſcrutabimur, amicitiarum efficientia, commoda magis ſecularia, quàm hoc inueniemus. Nam qui caducis, citoq; inſtabilibus cauſis copulantur, eorum coniunctio perpetua eſſe nõ poteſt. Sed vel contemptus, vel pecuniarum iactura, vel liuor, vel gloriæ cupiditas, vel aliud huiuſmodi amicitia diſſoluta, diſſidium inducet. Vbi ſi ſpiritalis eſſet radix, nulla res ſecularis eam euelleret.

Chriſti cauſa diligendus eſt amicus.

Quæ amicitia & charitas optima ſit.
CAP. XXXIIII.

EA certè charitas, quæ Chriſti cauſa fundatur, firma, ſtabilis, atque inuicta eſt, nec vlla re conquaſſatur, non obtrectatione, non periculis, non morte, nõ alia re temporali. Nam qui hac de cauſa diligit, nullo diſſidio diſiungetur. Qui enim amat, quoniam redamatur, ſi quid minus iucundum ab amico ad eum profectũ fuerit, finem amandi ilico facit. Qui verò Chriſti charitate amicis conglutinatur, nunquam ab amãdo deſiſtit. Idcirco Paulus quoque dicebat[a]: Chari[...] nunquam excidet. Quid enim dicere poteris, an quia honoratus abs te contumeliæ vicem honoris loco retulit? An quia pro beneficiorum gratia interficere conatus eſt? Sed ſi propter Chriſtum diligis, hæc ipſa ad maiorem te impellũt charitatem. Omnia enim quę ſeculares amicitias tollũt, ſpiritalem confirmant amorem magis, atque ſtabiliunt. Quo pacto? inquis: Primùm quia hic præmia tibi præparat amicus. Deinde quia magis ope indiget tua, qui ſic miſerè affectus. Quapropter qui hoc amore ſpiritali diligit, non generis nobilitatem; non præſtantiã patriæ, non ex-

Amicitia Chriſti cauſa fundata, perpetua eſt.

a 1. Corinth. 13. e. charitas nunquã. de pœnit. diſt. 2.

Spiritalis amicitia quemodo cõfirmetur & ſtabiliatur.

non excellentes diuitias, non denique quantum redametur inueſtigat, verumetiam ſi odio habeatur, ſi contemnatur, ſi interficiatur, quoniam ſufficiens ſibi ad amandũ Chriſtus cauſa eſt, perſeuerat in amore. Firmus ergo ac ſtabilis ſtat, fixus, & immobilis ad Chriſtum reſpiciens; a quo inimici, cõtemptores, obtrectatores, perſecutores, qui nec videre ipſum æquo animo poterant, ſupremo amore, quo maiorem excogitare non poſſumus, amati ſunt. Maiorem enim hoc amorem nemo vnquam habuit, quàm vt aliquis animã ponat pro amicis ſuis. Et conſidera quoniam etiam eos, qui crucifixerunt ipſum, qui ſummo furore aduerſus ipſum inſaniebant, magno ſtudio ſanare conabatur Sic enim ad Patrem de illis dicit[a]: Dimitte eis; neſciunt enim quid faciunt. Et diſcipulos quoque poſtea ad ſaluandos eos miſit. Hanc igitur charitatem imitemur, & ad hanc quaſi ad exemplar reſpiciamus, vt imitatores Chriſti facti, tam præſentia, quàm futura bona conſequamur.

a *Luc. 23. c. paraius. 23. q. 1.*

Et ad hunc amorem amplectendum facit & illud, quod D. Auguſtinus ſcripſit[b]. Eſt, inquit, amicitia quædam adhuc carnalis per conſuetudinẽ cohabitandi, colloquendi, ſimul conuerſandi, vt contriſtetur homo, quando deſeritur ab amico, cum quo ſolet colloqui, & habere coniunctiones. Conueniunt duo homines, ambulant ſecum triduo, & iam nolunt à ſe recedere; & iſta quædam amicitiæ dulcedo eſt; honeſta quidẽ, ſed conſuetudinis, non rationis. Habent enim illam & pecora. Eſt & alia ſuperior amicitia, non conſuetudinis, ſed rationis, qua diligimus hominem propter fidem, & mutuam beneuolentiam in iſta vita mortali. At ſuperius quicquid iam inuenerimus diuinum. Incipiat homo amare Deum, & non amabit in homine niſi Deum. Sed videndum amicitię amor qualiter debeat eſſe gratuitus. Non enim propterea debet habere amicum vel amare, vt aliquid ſibi præſtet. Si propterea illũ amas, vt præſtet tibi, vel pecuniam, vel aliquod commodum temporale, non illum amas, ſed illud quod præſtat. Amicus gratis amandus propter ſeſe, non propter aliud. Si hominem te hortatur amicitię regula, vt gratis diligas, quam gratis amandus eſt Deus, qui iubet, vt hominem diligas?

b *Hom. 38. lib. quinquag. Homil.*

Amor debet eſſe gratuitus.

Nihil

Nihil delectabilius Deo. Nam in homine ſunt, quæ offendant, per amicitiam tamen cogis te, vt etiam illa, quæ offendunt in homine toleres propter amicitiam. Si ergo non debes propter quædam toleranda diſſoluere hominis amicitiam; Dei amicitia quibus rebus debet cogi, vt diſſoluatur à te? Deus non eſt, qui te offendat, ſi tu enim nõ offendas: Nihil illo pulchrius, nihil illo dulcius. Sed dicturus es mihi non illum video, quomodo ſum amaturus, quem non video? Et quomodo diſcis amare, quod iſtis oculis non potes videre? Ecce amas amicum hominem fortè ſenem; quid amas in ſene? Incuruum corpus; album caput; rugas in fronte; cõtráctam maxillã? Si corpus quod vides non amas, quia deforme eſt: vnde vides quod amas? Si enim quæram à te, quare amas? Reſponſurus es mihi; homo eſt fidelis. Ergo fidẽ amas. Si fidem amas; quibus oculis videtur fides; ipſis oculis videtur Deus. Incipe ergo Deum amare, & amabis hominem propter Deum.

Quomodo amemus Deum, quem non videmus.

Cauere debes, ne propter præmiũ temporale diligas Deum, euelle cor tuum ab amore creaturæ, vt inhæreas creatori, & dicas quod in Pſalmo ſcriptum eſt [a]: Mihi autem adhærere Deo bonum eſt: Nihil aliud volo; ſed ipſum adhærere illi, hoc eſt gratuitum bonum meum. Cùm ergo cœperis amare gratis ſecuritas eſt; quia amicum gratis amas, & ad hoc eum amas, vt tecum amet Deum. Et quia tu iam talem ſalutẽ deſideras, quæ æterna eſt, ad ipſam ſalutem diligis amicum tuum, & totum quicquid vis amico tuo præſtare, ad hoc vis præſtare, vt illam tecum teneat ſalutem. Amas enim iuſtitiam; vis illum eſſe iuſtum. Amas ſub Deo eſſe; vis & illum eſſe ſub Deo. Amas vitam æternam, illic eum vis tecum regnare in æternum. Inimicum tuum vides perſequi te; iniquitas eſt quæ te perſequitur. In illo iraſci debes miſericordia, febrit in anima. Quomodo ergo amicus huius ſeculi, ſecundum ſeculum amans animã ſuam febrem vult pellere de amico ſuo, quem ſimiliter amat vt ſe, propter præſentem ſalutem. Sic tu quemcumque diligis, propter vitam æternam dilige. Cùm inueneris iram, odium, indignationẽ, iniquitatem, ſic coneris expellere morbum animi, quomodo amicus ſeculi morbũ

Deus nõ eſt diligẽdus propter præmium temporale.

a Pſal 72.

corporis,

corporis. Ad hoc enim amas, vt facias quod & tu es; & erit in te perfecta charitas. Sicut enim radix omnium malorum eſt cupiditas: ita & radix omnium bonorum eſt charitas, & ſimul ambæ eſſe nõ poſſunt. Niſi vna penitùs euulſa fuerit, alia plantari non poteſt. Sine cauſa conatur aliquis incidere ramos, ſi radicem non contendit euellere[a]. Totam magnitudinem, & latitudinem diuinorum eloquiorum ſecura poſſidet charitas, qua Deũ proximumque diligimus. Si ergo non vacat omnes paginas ſacras ſcrutari, omnia inuolucra ſermonum euoluere; omnia ſcripturarum ſecreta penetrare; tene charitatem, vbi pendent omnia: ita tenebis quod ibi didiciſti; tenebis etiam quod nondum didiciſti. Ille enim tenet & quod patet, & quod latet in diuinis ſermonibus, qui charitatem tenet in moribus.

a c. quia radix. de pœnit. diſt. 2. c. bonorũ, diſt. 47.

Quapropter, fratres, ſectamini charitatẽ, dulce ac ſalubre vinculum mentium, ſine qua diues pauper eſt; & cum qua pauper diues eſt. Hæc in aduerſitatibus tolerat; in proſperitatibus temperat; in duris paſſionibus fortis; in bonis operibus hilaris; in tentatione tutiſſima; in hoſpitalitate latiſſima; inter veros fratres lætiſſima; inter falſos patientiſſima. Sed quid ego de charitate maius, aut vberius poſſim dicere, quã quod per os Apoſtoli[b] laudes eius intonat Dominus ſupereminentem viam demonſtrantis, atque dicentis: Si linguis hominũ loquar, & angelorũ, charitatem autem nõ habeam, factus ſum æramẽtum ſonans, aut cymbalum tinniẽs. Etſi habuero prophetiã, & ſciero omnia ſacramẽta, & omnem ſcientiam, & habuero omnẽ fidem, ita, vt montes transferã, charitatem autẽ non habeam, nihil ſum. Et ſi donauero omnes facultates meas, & ſi diſtribuero omnia mea pauperibus, & ſi tradidero corpus meũ, vt ardeã, charitatem autẽ non habeã; nihil mihi prodeſt. Charitas magnanima eſt; benigna eſt. Charitas nõ æmulatur, nõ agit perperã; non inflatur, non dehoneſtatur, non quærit quæ ſua ſunt; non irritatur; nõ cogitat malum, nõ gaudet ſuper iniquitatẽ; congaudet autẽ veritati: Omnia tolerat; omnia credit; omnia ſperat; omnia ſuffert charitas, nunquam cadit. Quanta eſt iſta? Animarũ ſalus; ſciẽtiæ ſolidamentũ; fidei fructus; diuitiæ pauperũ; vita morientiũ.

Inſignes charitatis effectus et proprietates.

b 1. Corinth. 13.

Quid

Quid tam magnanimũ, quàm pro impiis mori? Quid tam benignum, quàm inimicos diligere? Sola eſt, quam felicitas aliena non premit, quia non æmulatur. Sola eſt, quam felicitas ſua non extollit; quia nõ inflatur. Sola eſt, quam conſcientia mala non pungit; quia non agit perperam. Inter opprobria ſecura eſt; inter odia benefica eſt; inter iras placida eſt; inter inſidias innocẽs; inter iniquitates gemens; in veritate reſpirans. Quid illa fortius non ad retribuendas, ſed ad non curandas iniurias? quid illa facilius, nõ vanitate, ſed veritate? Nam ideo tolerat omnia in præſenti vita, quia credit omnia de futura vita: & ſuffert omnia, quę hic irrogantur, quia ſperat omnia, quæ ibi promittuntur. Merito nunquam cadit.

Ad probãdam charitatẽ quid requiratur.

a Greg. Hom. 30. in euang.

b epiſt. 1. cap. 2. & 5.

Ergo ſectamini charitatem, & eam ſanctè cogitantes afferte fructum iuſtitiæ, & appareat in veſtris moribus. Probatio enim dilectionis, ſeu charitatis, exhibitio eſt operis, & diuinorum obſeruatio mandatorum [a]. Vnde & Ioannes Euangeliſta [b]: Hæc eſt, inquit, vera charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiamus; & mãdata eius grauia non ſunt. Qui autem dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt, & in hoc veritas nõ eſt. Qui autem ſeruat verbum eius, verè in hoc charitas Dei perfecta eſt. In hoc ſcimus, quoniam in ipſo ſumus.

c Io. 14. cap.

Quinetiam ipſemet Chriſtus diſcipulis ſuis dixit [c]: Si diligitis me, mandata mea ſeruate. Qui habet mandata mea, & ſeruat ea, ille eſt, qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo, & manifeſtabo ei meipſum. Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat.

d lib. 3. de vita cõtempl. cap 13. & 15. c charitas eſt. de pœnit. diſt. 2.

Hinc D. Proſper charitatem definiens [d]: Charitas, inquit, eſt, vt mihi videtur, recta volũtas ab omnibus terrenis, à præſentibus prorſus auerſa, iuncta Deo inſeparabiliter, & vnita, igne quodam ſancti Spiritus, à quo eſt, & ad quem refertur incenſa, inquinamẽti omnis extranea, corruptionis neſcia, nulli vitio mutabilitatis obnoxia; ſuper omnia quæ carnaliter diliguntur, excelſa; affectionum omnium potentiſſima; diuinæ contemplationis auida; in omnibus ſemper inuicta; ſumma actionum bonarum, ſalus morum, finis cœleſtium præceptorum; mors criminum; vita virtutum; virtus pugnantiũ; palma victorum, anima ſanctarum mentium, cauſa meritorum

ritorum bonorum, præmiũ perfectorum, ſine qua nullus Deo placuit, cum qua aliquis peccare non potuit, nec poterit: fructuoſa in pœnitentibus, læta in proficientibus; glorioſa in perſeuerantibus, victorioſa in martyribus, operoſa in omnibus omnino fidelibus, ex qua quicquid eſt boni operis, viuet. Item, hæc eſt charitas vera, germana, perfecta, quam excellentiorem viam nominat Apoſtolus ſanctus[a]. Sicut enim ſine via nullus peruenit quò tendit; ita ſine charitate, quæ dicta eſt via, non ambulare poſſunt homines, ſed errare. Ergo ſi charitatem Deo exhibeamus, & proximo de corde puro, & conſcientia bona, & fide nõ ficta, facilè peccato reſiſtimus, bonis omnibus abundamus, ſeculi blandimenta contemnimus, & omnia, quæ difficilia ſunt humanæ fragilitati vel aſpera, etiam cum dilectione perficimus, ſi tamen Deum charitate perfecta, quæ nobis ab illo eſt, ex toto corde, & ex tota anima, & ex totis viribus diligamus. Ex ea enim parte quis peccat, ex qua minus diligit Deum: quoniam ſi ex toto corde diligamus, nihil erit in nobis, vnde peccati deſideriis ſeruiamus. Et quid eſt Deum diligere, niſi illi copulari animo, concipere fruendæ viſionis eius affectum, peccati odium, mundi faſtidium, diligere etiam proximum, quem in ſe cenſuit diligendum; in ipſo amore reſeruare legitimum modum, neq peruertere dilectionis ordinem conſtitutum? Ordinem dilectionis illi peruertunt, nec modum diligendi cuſtodiunt, qui aut mundum, qui contemnendus eſt, diligunt; aut corpora ſua minus diligenda plus diligunt; aut proximos non ſicut ſeipſos, aut Deum plus quam ſe ipſos fortè non diligunt. Corpus noſtrum, quia pars noſtri eſt, ad hoc nobis diligendum eſt, vt ſaluti eius ac fragilitati naturaliter conſulamus, & agamus quatenus ſpiritui ordinatè ſubiectum ad æternam ſalutem accepta immortalitate, & incorruptione perueniat. Proximos autem tunc diligimus ſicut nos, ſi non propter aliquas vtilitates noſtras, non propter ſperanda beneficia, vel accepta, non propter affinitates, vel conſanguinitates, ſed propter hoc tãtum, quòd naturæ noſtræ ſunt participes, diligamus. Non illi tantum proximi credẽdi ſunt, quos nobis gradus ſanguinis iungit; ſed proximi

a 1. Corint. 13.

Ex qua parte quis peccet.

Deum diligere quid ſit.

Qui dilectionis ordinẽ peruertant.

Corpus noſtrũ quomodo diligi debeat.

Proximos quãdo diligamus.

Proximi qui ſint.

noſtri credendi ſunt omnes homines, naturæ noſtræ (ſicut dixi) participes. Proinde ſicut nos proximos noſtros diligimus, quando ad mores bonos, & æternam vitam conſequendam, ſicut nobis, eorum ſaluti conſulimus, quando nos in eorum peccatis, ac periculis cogitamus, & ſicut nobis ſubueniri optaremus, ita eis ſubuenimus; aut ſi facultas defuerit, voluntatem ſubueniendi tenemus. Quapropter, chariſſime, tota dilectione ſatage, vt bonum quod tibi fieri vis, velis & proximo. Illi verò plus, quàm ſe, diligunt Deum, qui pro eius amore ſuæ ad tempus ſaluti non parcunt, ſe ipſos tribulationibus, ac periculis tradunt, nudari facultatibus propriis, patriç ſuæ extorres fieri, parentibus, & vxoribus, ac filiis renuntiare parati ſunt, & (vt totum dicam) ipſam mortẽ corporis non ſolùm non refugiunt, ſed etiam libenter accipiunt, ambientes à corporis ſui vita magis quàm à Deo vita vitæ ſuæ diſcedere.

Qui plus Deũ quàm ſe diligant.

D. verò Bernardus docẽs quibus gradibus amoris ad veram charitatem aſcendatur[a]: Inprimis, ait, diligit ſeipſum homo propter ſe, caro quippe eſt, & nil ſapere vult præter ſe. Cumque ſe videt per ſe non poſſe ſubſiſtere, Deum quaſi neceſſarium incipit per fidem inquirere, & diligere. Diligit itaque in ſecundo gradu Deũ, ſed propter ſe, non propter Deum. At verò cùm ipſum cœperit occaſione propriæ neceſſitatis colere, & frequentare cogitando, legendo, orando, obediendo, quadam huiuſmodi familiaritate paulatim, ſenſimq; Deus innoteſcit, conſequẽter & dulceſcit; & ſic guſtato quàm ſuauis eſt Dominus, tranſit ad tertium gradum, vt diligat Deum non iam propter ſe, ſed propter ipſum.

a in tract. de diligen. Deo.

Quibus gradibus ad veram charitatẽ aſcẽdatur.

De concordia ſeruanda. CAP. XXXV.

CAETERVM quia D. Auguſtinus amãdam eſſe pacem, & diligendam concordiam inquit[b], propterea quòd generent charitatem, de iſtis nõnulla dicere nunc inſtituimus. Nam illa cumprimis omnibus perſonis eccleſiaſticis, & præſertim Canonicis, eorúmque Capitulis ſunt neceſſaria. D. enim Cyprianus[c] pacificos, & concordes, atque vnanimes eſſe in domo ſua Deum præcepiſſe aſſerit, & quales ille nos fecit natiuitate

b ſerm. 57. in append. de diuerſ.

Canonicis eorúmque Capitulis pax et cõcordia ſunt neceſſaria.

c in ſerm. de oratio. dominica.

tate ſecunda, tales vult renatos perſeuerare, vt qui filij Dei eſſe cœpimus, in Dei pace maneamus; & quibus ſpiritus vnus eſt, vnus ſit & animus, & ſenſus: ſic nec ſacrificium Deus recipit [a]. Diſſidētem ab altari reuertentem prius fratri reconciliari iubet, vt pacificis precibus & Deus poſſit eſſe pacatus. Sacrificium Deo maius eſt pax noſtra, & fraterna concordia, & de vnitate Patris, & Filij, & Spiritusſancti plebs adunata. Neque enim in ſacrificiis, quæ Abel, & Caim primi obtulerunt [b], munera eorum Deus, ſed corda intuebatur, vt ille placeret in munere, qui placebat in corde. Abel pacificus, & iuſtus dum Deo ſacrificat, innocenter, docuit & cæteros, quando ad altare munus offerūt, ſic venire cum timore Dei, cum ſimplici corde, cum lege iuſtitiæ, cum concordiæ pace. Meritò ille dum in ſacrificio Dei talis eſſet, poſtmodum ſacrificium Deo factus eſt, vt martyrium primus oſtendens, initiaret & ſanguinis ſui gloria dominicam paſſionem, qui & iuſtitiam habuerat, & pacē. Tales denique à Domino coronātur: tales in die iudicij cum Domino vindicabuntur. Caterùm diſcordans, & diſſidens, & pacem cum fratribus non habens, ſecūdum quod B. Apoſtolus, & ſancta ſcriptura teſtatur [c], nec ſi pro nomine Chriſti occiſus fuerit, crimen diſſenſionis poterit euadere; quia, ſicut ſcriptum eſt [d], qui fratrem ſuū odit homicida eſt, nec ad regnum cœlorum peruenit, vt cum Deo viuat homicida. Non poteſt eſſe cum Chriſto, qui imitator Iudæ maluit eſſe, quàm Chriſti. Quale delictum eſt, quod nec baptiſmo ſanguinis poteſt ablui? quale crimen eſt, quod martyrio non poteſt expiari?

a Matth. 5.

Concordia fraterna magnum ſacrificium & Deo gratum.

b Geneſ. 4.

Abel primus martyr.

c 1. Ioan. 3.

d 1. Ioan. 3.

Et idem Cyprianus alibi [e]; In domo Dei, inquit, in Eccleſia Chriſti vnanimes habitant, concordes, & ſimplices perſeuerant. Hęc eſt in Eccleſia noſcenda ſimplicitas, hæc charitas obtinenda, vt columbas dilectio fraternitatis imitetur, vt manſuetudo, & lenitas agnis, & ouibus æquetur. Quid facit in pectore Chriſtiano luporum feritas? canum rabies? & venenum ſerpentum? & cruenta ſæuitia beſtiarum? Gratulandum eſt, cùm tales de Eccleſia ſeparantur, ne colūbas, ne oues Chriſti ſæua ſua, & venenata contagione prædentur. Cohærere, & coniungi non poteſt amaritudo cum dulcedine, caligo

e in tract. de ſimplicit. Prælat.

In Eccleſia vnanimes habitant, & cōcordes perſeuerāt.

cum lumine; pugna cum pace; cum fœcunditate ſterilitas; cum fontibus ſiccitas; cum tranquillitate tempeſtas. Dominus cùm diſcipulis ſuis vnanimitatem ſuaderet, & pacem [a]: Dico, inquit, vobis, quoniam ſi duobus ex vobis conuenerit in terra, de omni re, quamcumque petieritis, continget vobis à patre meo, qui in cœlis eſt. Vbicumq; fuerint duo, aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis ſum; oſtendens non multitudini, ſed vnanimitati deprecantium plurimum tribui. Si duobus, inquit [b], ex vobis cōuenerit in terra; vnanimitatem prius poſuit, concordiam pacis ante præmiſit, vt conueniat nobis, fideliter, & firmiter docuit. Quando ergo in præceptis ſuis ponit, & dicit: Vbi fuerint duo, aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis ſum, non homines ab Eccleſia diuidit, qui inſtituit, & fecit Eccleſiam: Sed exprobrans diſcordiam perfidis, & fidelibus pacem ſua voce commendans, oſtendit magis eſſe ſe cum duobus, aut tribus vnanimiter orantibus, quàm cum diſſidentibus plurimis; pluſque impetrari poſſe paucorum concordi prece, quàm diſcordi oratione multorum. Ideo & cùm orandi legem daret, addidit, dicens [c]: Cùm ſteteritis ad orationem, remittite, ſiquid habetis aduerſus aliquem, vt & Pater veſter, qui in cœlis eſt, remittat vobis peccata. Et ad ſacrificium cum diſſenſione venientem, reuocat ab altari, & iubet [d] prius concordare cum fratre, & tunc cum pace redeuntem Domino munus offerre; quia nec ad Caim munera reſpexit Deus [e]. Neque enim habere pacatũ Deum poterat, qui cum fratre pacẽ per zeli diſcordiã non habebat. Quam ſibi igitur pacem promittunt inimici fratrum? Quę ſacrificia celebrare ſe credũt æmuli ſacerdotũ? Tales etiãſi occiſi in confeſſione nominis fuerint, macula iſta nec ſanguine abluitur.

Inexpiabilis, & grauis culpa diſcordiæ nec paſſione purgatur. Pacem nobis Chriſtus dedit [f], concordes, atq; vnanimes eſſe præcepit; dilectionis, & charitatis fœdera incorrupta, atque inuiolata ſeruari mandauit. Exhibere ſe non poteſt martyrem, qui fraternam non tenuit charitatem. Docet hoc & conteſtatur Paulus Apoſtolus, dicens [g]: Etſi habuero fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum: Etſi in cibos

a Mat. 18. cap.

Vnanimitati deprecantium plurimum tribuendum eſt.

b *Matth. 18.*

Plus à Deo impetratur paucorum concordi prece, quàm multorum diſcordi.

c *Mar. 11. cap.*

d *Matth. 5.*

e Geneſ. 4.

Diſcordia expiabilis non eſt, nec paſſione purgatur.

f Ioan. 14.

Non poteſt eſſe martyr, qui nõ tenuit charitatem.

g 1. Corint. 13.

pauperum

pauperum diſtribuero omnia mea: etſi tradidero corpus meum, vt ardeam; charitatem autem non habeam, nihil proficio. Charitas nunquam excidit. Nunquam, inquit, charitas excidit. Hæc enim ſemper in regno erit; hæc in æternum, fraternitatis ſibi cohærente vnitate, durabit. Ad regnum cœlorum nō poteſt peruenire diſcordia, nec ad præmia Chriſti, qui dixit[a]: Hoc eſt mandatum meum, vt diligatis inuicem, quemadmodum dilexi vos. Beati Ioannis Apoſtoli vox eſt[b]: Deus dilectio eſt, & qui in dilectione manet, manet in Deo, & Deus in illo manet. Cum Deo manere non poſſunt, qui eſſe in Eccleſia Dei vnanimes noluerunt, ardeant licet flammis, & ignibus traditi, vel obiecti beſtiis animas ſuas ponant, non erit illa fidei corona, ſed pœna perfidię, nec glorioſę virtutis, exitus glorioſus, ſed deſperationis interitus. Occidi talis poteſt, coronari non poteſt. Sic ſe Chriſtianum eſſe profitetur, quomodo & Chriſtū diabolus ſæpe mentitur. Monet nos Spiritusſanctus, & dicit[c]: Quis eſt homo, qui vult vitam, & amat dies optimos? Contine linguam tuam à malo, & labia tua, ne loquantur inſidioſe. Declina à malo, & fac bonum; quære pacem, & ſequere eam. Pacem quærere debet, & ſequi filius pacis; à diſſenſionis malo continere linguam ſuam debet, qui nouit, & diligit vinculum charitatis. Inter ſua diuina mādata, & magiſteria ſalutaria paſſioni iam proximus Dominus addidit, dicens[d]: Pacem dimitto vobis, pacem meam do vobis. Hanc nobis hęreditatem dedit, dona omnia ſuæ pollicitationis, & præmia in pacis cōſeruatione promiſit. Si cohæredes Chriſti ſumus, in Chriſti pace maneamus. Si filij Dei ſumus, pacifici eſſe debemus. Beati, inquit[e], pacifici, quoniam ipſi filij Dei vocabuntur. Pacificos oportet eſſe Dei filios, corde mites, ſermone ſimplices, affectione concordes, fideliter ſibi vnanimitatis nexibus cohærentes.

Diſcordia ad regnum cœlorū non peruenit.
a *Ioan.* 15.
b 1. *Ioan.* 4.
c *Pſal.* 33.
Charitatē diligēs à diſſenſione linguā continere debet.
d *Ioan.* 14.
e *Matth.* 5.
Dei filij quales eſſe debeant.

Huc pertinet illud D. Auguſtini[f]: Felices pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. En filius Dei eſſe incipit, qui pacificus eſſe cœpit: Non vult filius dici Dei, qui pacificus noluerit inueniri: negat ſibi Patrem Deū, qui hæres pacis eſſe nequiuit. Seuerum ſenſurus eſt Deum, quem clementē blandumq; dedignatus eſt patrē. Gaudeamus

f *in ſerm.* 57. *in append. de diuerſ.*

 hoc no-

hoc nomine, quaſi filij, & hæredes Dei, cohæredes autē Chriſti. Quanta eſt huius pacis retributio, hæreditatem poſſidere cum Chriſto, ſubſtantiam patris habere cum filio; cœleſte regnum participare cum Domino; & in conſortium perpetuitatis admitti cum Domino? Quæ ſit hæc prauitas morum, inuidere melioribus, atque in ſordidioribus inhærere, adoptati victoriam perdere, ac nolle hæreditatem cœleſtium poſſidere. Scriptum eſt in Eccleſiaſtico[a]: In tribus placitum eſt ſpiritui meo, quæ ſunt probata coram Deo & hominibus: Concordia fratrum, & amor proximorum; & vir & mulier conſentientes ſibi. Concordia ergo fratrum voluntas Dei eſt, iucunditas Chriſti, perfectio ſanctitatis, iuſtitiæ regula, materia doctrinæ, morū cuſtodia, atque in rebus omnibus laudabilis diſciplina, pax, ſuffragiū precum, & ſupplicationum, facilis atque impetrabilis; quia deſideriorum omnium competens eſt plenitudo, ſicut ſcriptum eſt in Apoſtolo[b]: Pax conuentionis amabilem Deo facit in fratribus, quæ charitatis indicat teſtimonium. Pax ergo dilectionis mater eſt, concordiæ vinculum, ac puræ mentis indicium manifeſtum; quia ſibi exigit de Deo quod velit. Quicquid voluerit petat, & quicquid voluerit, ſumat.

a cap. 25.
Concordia fratrū probata eſt coram Deo, & hominibus.
b *Coloſſ.* 3.
Pax mater eſt dilectionis, & concordiæ vinculum.

Pax præceptis regalibus conſeruanda eſt, Domino Chriſto dicente[c]: Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis. Qui diſcipulus Chriſti eſt, Chriſti præcepta ſeruat; ſeruare mandatum, eſt pacem in omnibus cuſtodire. Nam diuidere vnitatem, non eſt magiſtrum ſequi, ſed eius mādatum calcare. Sequi enim Chriſtum, eſt habere pacem; & non ſequi quod pacis eſt, hoc eſt, habere in magiſtro ex parte quod diligas, & ex parte quod damnes. Plantare pacē radicitus, Dei eſt; euellere penitus, inimici. Amor fratris ex Deo eſt; odium ex diabolo; propter quod damnanda ſunt odia, quia ſcriptum eſt[d]: Qui oderit fratrem ſuum, homicida eſt. Amāda eſt pax, & diligenda concordia. Iſta ſunt, quæ generāt charitatem. Et ſcitis ſanctum Apoſtolum dicere[e], quod Deus charitas eſt. Sine Deo ergo eſt, qui non habet charitatem. Dilectio ergo omnibus votis, ac deſideriis amplectenda eſt: cuſtodiēda omnibus viribus pax eſt; quoniam

c *Ioan.* 14.
Amor fratris ex Deo eſt: odiū ex diabolo.
d 1. *Ioan.* 3.
Pax, & concordia generāt charitatem.
e 1. *Ioan.* 4.

niam Deus ſemper in pace eſt. Pax plebis, gloria ſacerdotis, & parentum lætitia, perfecta charitas filiorum. Sacerdotis eſt, quod debet admonere; plebis eſt audire quod admonet: Quicquid non licet, paſtoris eſt prohibere ne fiat, gregis eſt audire, vt faciat. Vt aque conueniant, & vniuerſa ſaluata ſunt: nec Deus inuenit in plebe quod puniat, nec ſacerdos poteſt habere quod doleat. Seruemus itaque mandata, quæ vitæ ſunt, teneat ſe profundè pacis nexibus colligata fraternitas, & ſalutari vinculo charitatis mutua ſe dilectione conſtringat. Procul contentiones, procul lites, & odia, procul maledicta mittantur; & quia laqueus mortis eſt lingua, ſuſurro, ac bilinguis parcat animæ ſuæ, ne in ſuppliciū ſuum vincula ſibi mortis adducat. *Lingua laqueus eſt mortis.*

Sicut enim ignis, vt D. Chryſoſtomus inquit[a], de modica ſcintilla magnum conflat incendium: ita & ſermo malus de leui occaſione magnam ſuccendit inimicitiam. Cohibe ergo linguam tuam à malo ſermone, & labia tua ne loquantur dolum. Illius autem labia dolum loquuntur, qui pacem portat in labiis, & malitiā ſeruat in corde. Si ergo Chriſtianus es, aut quod loqueris hoc cogita; aut quod cogitas hoc loquere. Patres verò in concilio Pariſienſi[b] magnum in vtroque ordine, clericali videlicet, & laicali declarabāt periculum eſſe, quod charitas, quæ Deus eſt, ac decus Chriſtianitatis, & in qua ſumma totius fidei noſtræ conſiſtit, in multis vtriuſque ordinis non regnare conuinceretur. Expreſſiſſimè namque Apoſtolus Ioannes ait[c], quod Deus charitas eſt, & qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo. Perpendat quiſque ſi in charitate manet, Deum manere in ſe: Si charitatem non habet, non Deum, ſed hoſtem animæ ſuæ habitare in ſe: Cum charitate quippe cuncta bona; ſine charitate verò nulla haberi poſſunt. Neque etenim dignè angelicum hymnum charitate carēs Domino decantare valet; quia non eſt bonæ voluntatis. Definitio quippe charitatis eſt, vt Doctores noſtri tradunt, bona voluntas. Ergo quicumque bonam voluntatem non habet, charitatem non habere comprobatur. Et ideo pacem, quæ Chriſtus eſt, quia bonæ voluntatis non eſt, habere non meretur. Gloria, inquit[d], multitudo

a *Hom. 9. in cap. 5. Matth.*

b *lib. 2. cap. 6.*

In charitate ſumma totius fidei noſtræ cōſiſtit.

c 1. *Ioan.* 4.

d *Luca* 2.

cœleſtis exercitus in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Miſerabiliter planè decipiuntur plerique, qui ſine charitate, aut Deo in hac mortalitate placere, aut ad eum ſine illa ſe putant peruenire. Verùm ſi nobis charitas non eſt, ſed odium & inuidia, & auaritia, & diſcordia, & ſimulatio, & luxuria, & cetera mala regnant, quæ omnia à Chriſtianitatis propoſito abhorrent, mirum non eſt, ſi animaduerſiones diuinæ nos interiùs exteriusque diuerſiſſimis modis feriant, & impetum inimicorum aduerſum nos commoueant. Siquidem, vt Theophylactus inquit [a], radix omnium malorum eſt ipſa charitatis refrictio. Hinc enim eſt, quod alter alteri non reconcilietur; alter alterum non diligat, nulla ergo alium tangatur miſeratione. Quod & Chriſtus dixit [b]: Quando abundabit iniquitas, refrigeſcet charitas. Porrò natura nos inter nos ipſa conglutinat æquè ac reliqua animalia. Quapropter ſi pacis tempora quietè, & tranquillè ducere volumus, pacis, & tranquillitatis amatorem diligamus, & timeamus, eiuſque præceptis colla humiliter ſubmittamus. Hi autem, qui honoribus fulciuntur, dignum eſt, vt vinculo charitatis connectantur, ne alterutrius iniuriam, aut dehonorationem contra fas meditentur, ne deſides, & doloſi ad inuicem exiſtant; ne fortè qui doloſi ſunt incidant in iſtud Pſalmiſtæ, dicentis [c]: Qui loquuntur pacem cum proximo ſuo, mala autem in cordibus eorum; da illis Domine ſecundum opera eorum, & ſecundum nequitiam adinuentionum ipſorum. Secundum opera manuum illorum tribue illis, redde retributionem eorum ipſis [d].

a in epiſt. ad Rom. cap. 1.
Charitatis refrictio, radix omnium malorum eſt.
b Matth. 24.
c Pſal. 27.
d Pſal. 27.

Quomodo renouari concordia & charitas debeant.

CAP. XXXVI.

D. Verò Auguſtinus de fraterna concordia & offenſionis relaxatione ſermonem faciens [e]: Cùm, inquit, vita iſta mortalis, & fragilis, quæ inter tot terrenas tentationes periclitatur, & orat ne ſubmergatur, non poteſt eſſe in quouis iuſto ſine qualibuſcumque peccatis; vnum eſt remedium per quod viuere poſſu-

e Hom. 40. lib. quinquag. Homil.

poſſumus, quia docuit nos magiſter Deus dicere in oratione[a]: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Pactum, & placitum cum Deo fecimus, & conditionem ſoluendi debiti in cautione ſubſcripſimus: Dimitte nobis, plena fiducia petimus, ſi & nos dimittimus. Si autem non dimittimus, dimitti nobis peccata non putemus, ne nos ipſos fallamus. Humanum eſt iraſci; ſed non debet iracundia tua natus ſurculus breuis, ſuſpicionibus irrigari, & ad trabem odij peruenire. Aliud eſt enim ira, aliud odium: nam ſæpe etiam pater iraſcitur filio; ſed non odit filium; iraſcitur, vt corrigat: ſi propterea iraſcitur, vt corrigat, amando iraſcitur. Qui verò odit fratrem ſuum, homicida eſt. Si ergo odis fratrem tuum, ſecurus ambulas, & concordare non vis? Non agnoſcis quare ſpatium tibi dederit Deus? Ecce iam homicida es, & adhuc viuis. Si Dominum iratum haberes cum odio fratris ſubitò rapereris. Parcit tibi Deus, parce tu tibi, concorda cum fratre tuo. Si fortè tu vis, & ille non vult, ſufficiat tibi, & dic ſecurus: dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Si fortè peccaſti in illum, & vis cum illo concordare, eique dicere: Frater, ignoſce mihi quod peccaui in te: ſi ille non vult ignoſcere, non vult dimittere debitum, ipſe obſeruet quando habet orare, tu ſecurus ſis de Domino tuo, ſi dixiſti ex toto corde tuo, ſi vera humilitate, non ficta charitate, quia Deus videt in corde vnde dixiſti. Si non erubuiſti peccare, non erubeſcas rogare; ſi non erubuiſti de iniquitate, non erubeſcas de humilitate.

a Matt.6. Luc. 11.

Quid faciendũ illi, qui peccauit in proximũ.

Quicumque ergo habetis diſcordiam cum fratribus veſtris, & iuſtum iudiciũ fertis in vos, intus in cordibus veſtris, & inuenitis vos non debuiſſe facere, quod feciſtis; non debuiſſe dicere, quod dixiſtis, petite veniã fratres à fratribus veſtris. Quodſi perſonæ ſunt humiles pro ordine ſeculi huius, à quibus ſi petamus veniã extollũtur in ſuperbiam, vt ſi dominus peccet in ſeruum ſuum iniuſtè litigando, iniuſtè cędendo; ante oculos Dei pœniteat Dominum; ante oculos Dei puniat cor ſuum. Et, ſi non poteſt, nec oportet dicere ſeruo ſuo; da mihi

Si dominus peccet in ſeruum, quomodo recõciliari cum illo debeat.

veniam; blandè tamen illum alloquatur; blanda enim appellatio veniæ eſt poſtulatio. Si verò ille qui in te peccauit, veniam petere nolit, non eſt, quod illi dicas: Da mihi veniam, qui te noſti non peccaſſe in fratrem tuum; quid expetis tibi ignoſci ab eo quem non læſiſti, aut in quem non peccaſti? Si bene noſti, bene diſcuſſiſti, quia in te peccauit, non tu in illum, in iſta tuta ſcientia ſit tua conſcientia. Debent inter vos eſſe alij pacifici, qui illum obiurgent, vt à te prius veniam petat, tu tantum paratus eſto ignoſcere, prorſus paratus eſto ex toto corde dimittere. Si paratus es dimittere, iam dimiſiſti. Habes tamen adhuc quod ores, nimirum vt petat à te veniam, quia ſcis ei nocere, ſi non petat. Ora ergo pro illo, & dic in oratione tua: Domine, ſcis me nõ peccaſſe in illum fratrem meum; ſed illũ potius peccaſſe in me, & obeſſe illi, quod peccauit in me, ſi veniam non petit à me; ego bono animo peto, vt ignoſcas ei. Memor enim ſis oportet illius, quod Dominus dixit [a]: Diligite inimicos veſtros, benefacite iis, qui oderũt vos; & orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos, vt ſitis filij patris veſtri, qui in cœlis eſt: qui ſolem ſuum facit oriri ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos. Si enim diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nõnne & publicani hoc faciunt? Et ſi ſalutaueritis fratres veſtros tãtum, quid amplius facitis? nõnne & Ethnici hoc faciunt? Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & pater veſter cœleſtis perfectus eſt.

In quem peccatum eſt, veniã petere non debet à peccante in ſe.

Oratio dicẽda pro nolente reconciliari.

a *Matt.* 5. *cap.*

Num ſemper concordia ſeruanda ſit.

CAP. XXXVII.

CAETERVM obſeruandum eſt illud, quod interdum concordiam ſoluere bonum eſt. Nam vt D. Chryſoſtomus inquit [b], eſt & mala concordia & diſcordia bona. Siquidem qui turrim ædificabant concordes erant in malo ſuo; inde etſi inuiti, ad bonum tamen, diſſenſerunt. Et ſocij Chore malè conueniebant [c], ideo bene diuiſi ſunt. Et Iudas cum Iudęis prauè conſenſit [d]. Eſt ergo bona diſcordia, & concordia mala. Quamobrem ait Dominus [e]: Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum; &, ſi pes, abſcinde. Quodſi membrũ malè coniun-

b *Hom.* 56. *in Ioan.*

c *Num.* 16. & 26. *Iudæ* 1.

d *Matth.* 26. *Mar.* 14. *Luc.* 22.

e *Matth.* 5.

coniunctum abſcindendũ eſt, nónne longè magis praui amici? Quare concordia non ſemper bona, ſicut neque diſcordia mala. Dico hoc, vt malos fugiamus, ſequamur bonos. Nam ſi mẽbrum inſanabile, metu, ne reliqua corrumpat, incidimus; non quòd illud negligamus, ſed vt ſeruemus cætera, quantò magis in his, qui malè nobis iuncti ſunt ita faciendum? Quodſi eos meliores reddere poſſemus, & nobis non officeremus, omnia eſſent facienda: ſin incorrigibiles, & nos lædimus, abſcindendi ſunt à nobis. Sæpe enim hoc pacto magna proficiunt. Vnde Paulus[a]: Tollite malum de medio veſtrũ.

Concordia non ſemper bona, neque diſcordia mala.

a *1. Corinth. 4.*

Atque in eandem ſententiam idem Chryſoſtomus alibi pulchrè ſcripſit, dicens[b]: Si amicitię detrimẽto ſint, & ad ſocietatem ſuæ impietatis inuitent, recedendum, reſiliendumque, etiãſi cum parentibus agitur, eruendus eſt oculus, ſi offendit. Ita enim præcipitur[c]: Si oculus tuus dexter te ſcandalizat, erue eum: Quod nõ de oculo corporis intelligimus. Nam ſi de corporis natura hoc diceretur, crimen & culpa iure in corporis creatorem transferretur. Præterea non oculum vnum, ſed vtrumq; eruere oportet. Nam ſi alter, id eſt, ſiniſter relinquatur, non minus ſcandalizare te poterit. Sed vt intelligas nõ de oculo dici, adiungit dexterum; quo oſtẽdat præſtare, ſi quem amicum habeas etiam charum, perinde ac tuũ oculum, eum quoque reijcere, & à tua præcidere familiaritate, ſi modo te ſcandalizet, hoc eſt, animæ noceat. Quid enim iuuet habere oculum, cùm reliquum corpus lædatur, & pereat? Ergo ſi, vt propoſui, detrimentoſæ ſint amicitiæ, reſiliamus, & fugiamus: at ſi nullam noxam, nullam iniuriam nobis ad religionem, pietatiſque rationem inferent, inuitemus, ducamus amicos ad meliora. Verùm ſi neque prodeſſe amico poſſis, & detrimentum ex eo haurias, conſulere tibi debes, vt tutus, ſecuruſque maneas. Fugiendæ ſunt enim amicitiæ, ſi offendant; ſi minus, probentur, tamen ſine lite, ſine pugna fuge: ſic enim Paulus monet, cùm dicit[d]: Si poſſibile eſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes. Seruus enim es Dei, qui auctor eſt pacis.

b *in tract. de incõp. nat. Dei. Hom. 1.*

Ab amicitia parentũ quando recedendum.

c *Matth. 6.*

Oculus dexter quid deſignet.

Quando deſerendus eſt amicus.

d *Rom. 12. cap.*

Eſt inſuper concordia, quæ in cõiurationibus & conſpirationibus à malis iniri ſolet; qui tunc, vt D. Auguſtinus

Concordia coniurationis & conſpirationis.

ſtinus

a Hom. 2. in Pſal. 36.

ſtinus inquit [a], ſecum concordāt, quando in perniciem iuſti conſpirant; ſed hæc tanquam impia, & peruerſa omnibus inhibita eſt. Siquidē in ſancta vniuerſali Synodo Calchedonenſi ſancitum eſt [b]: Coniurationum, & conſpirationū crimen (quod apud Græcos dicitur φρατρία) publicis etiam legibus certum eſt penitus inhiberi. Hoc multò magis in ſancta Dei Eccleſia ne fiat, cōuenit abdicari. Si qui verò clerici, vel monachi inuenti fuerint coniuratores, aut cōſpiratores, aut phratrias, vel factiones componētes aliquas ſuis Epiſcopis, aut aliis clericis, omnino cadant de proprio gradu, vel ab eo penitus abijciantur. Quocirca & Calixtus Papa martyr ad tollendum iſtiuſmodi conſpirationum concordias vniuerſis Epiſcopis per Gallias conſtitutis ſcribens [c]: Conſpirationum, inquit, crimina vniuerſis in partibus vigere audiuimus, & plebes contra Epiſcopos ſuos conſpirare, nobis mandatum eſt: cuius criminis aſtutia non ſolùm inter Chriſtianos abominabilis eſt, ſed etiā inter Ethnicos, & ab exteris legibus prohibita [d]; & idcirco huius criminis reos non ſolùm eccleſiaſticæ, ſed etiam ſeculi damnant leges [e]; & non ſolùm conſpirantes, ſed etiam conſentientes iis. Anteceſſores verò noſtri, cum turba plurima Epiſcoporum, quicumq; eorum in ſacerdotali honore ſunt poſiti, aut exiſtūt clerici, honore, quo vtuntur, carere præceperunt: cæteros verò communione priuari, & ab eccleſia extorres fieri iuſſerunt, omneſque ſimul vtriuſque ordinis viros infames eſſe cenſuerunt; & non ſolùm facientes, ſed etiam conſentientes. Iuſtum eſt enim, vt qui diuina contemnunt mandata, & inobedientes patrum exiſtunt iuſſionibus, ſeuerioribus corrigantur vindictis, quatenus cæteri timorem habeant talia committere, & omnes gaudeant fraterna concordia; & cuncti ſumant ſeueritatis, atque bonitatis exemplū. Nam ſi (quod abſit) eccleſiaſticam ſolicitudinem, vigoremque negligimus, perdit deſidia diſciplinam, & animabus fidelium profectò nocebitur [f].

b cap. 18. & c. coniurationū. 11. q. 1. & c. ſi qui clerici. ibid.

Clerici cōiurationem fac. ētes quomodo puniendi.

c epiſt. 2. c. conſpirationum 11, q. 1.

d l. denuntiamus. C. de his qui ad eccleſ. confug. l. quiſquis. & aliis. C. ad l. Iul. maieſt. l. 1. 2 3. & 4. ff. eodem tit. e iam ſupra allegatæ.

f Calixt. Pap. in d. epiſt. 2.

Veruntamen quia ſuperioribus his annis diuerſis in locis à clericis iſtiuſmodi conſpirationum concordiæ factæ fuiſſe videntur ad SS. concilij Tridētini reformationis executionem impediendam, conſultum, & expediens

diens fore arbitramur, ſi concilij Aurelianēſis tertij ſtatutum, & decretum in obſeruationem nunc deducatur hac de re editum [a]: Si qui clericorum (vt nuper in multis locis per ſuperbiam diabolo inſtigante actum fuiſſe perpatuit) rebelli auctoritate ſe in vnum coniuratione intercedente collegerint; aut ſacramenta inter ſe data, aut chartulam conſcriptam fuiſſe patuerit; nullis excuſationibus præſumptio elabatur; ſed re detecta, cùm in Synodum ventum fuerit, in præſumptores iuxta perſonarum, & ordinum qualitatem à Pontificibus, qui tunc in vnum collecti fuerint, vindicetur: quia ſicut charitas ex præceptis diuinis, corde, non chartulæ conſcriptione, vel coniuratione eſt exhibenda: ita quæ ſupra ſacras admittuntur ſcripturas, auctoritate & diſtrictione pontificali ſunt reprimenda. Pius verò Papa ſanxit [b]: Si quis ſacerdotum, vel reliquorum clericorum ſuo Epiſcopo inobediens fuerit, aut ſi ei inſidias parauerit, aut contumeliam, aut calumniam, aut conuitia intulerit, & conuinci potuerit; mox depoſitus curiæ tradatur, & recipiat, quod iniquè geſſit. Quo pertinet & illud Stephani Pontificis decretum [c]: Clericus qui Epiſcopum ſuum accuſauerit, aut ei inſidiator extiterit, non eſt recipiendus, quia infamis effectus eſt, & à gradu debet recedere, ac curiæ tradi ſeruiturus. De huiuſmodi cōſpiratoribus & inſidiatoribus horrendum & memoria dignum extat exemplum apud Euſebium lib. 6. cap. 7. de Narciſſo Epiſcopo, & apud Gregorium Turonen. lib. 2. hiſtor. Franc. cap. 23. de Sidonio Epiſcopo. Narciſſus enim cùm inter cætera virtutum ſuarū bona eſſet valde conſtantis animi, & iuſti rectique indeclinabiliter tenax, quidam homunculi nequam, malè ſibi conſcij, metuentes ne criminum ſuorum, ſi arguerentur, non poſſent effugere vindictam, præueniunt, & factionibus circumuenire parant eum, cuius iudicium verebantur. Concinnant igitur aduerſum eum infame ſatis & noxium crimen: conueniunt auditores: teſtes ex ſemetipſis producunt, qui ſub ſacramento iuramenti, quæ obijciebantur, cōfirmarent: quorū vnus teſtis, ita vt non igni cōſumeretur, vera ſe dicere teſtabatur: alius, ita ne regio morbo corrumperetur; tertius, ita ne luminibus orbaretur.

Et quam-

a *c. 21. & c. ſi qui clericorum, 11. q. 1.*

b *c. ſi quis ſacerdotū. 11. q. 1.*

c *c. clericus verò. 3. q. 4.*

Conſpiratio cōtra Narciſſum Epiſcopū Hieroſolymorum.

Et quamuis ne iuramentis quidem iſtis quiſquam fidelium & Deum timentiū crederet, eò quòd vita Narciſſi & inſtitutio, ac pudicitia ab omnibus noſceretur, ipſe tamen eorum, quæ mota ſunt, indignitatem ac moleſtiam non ferens, ſimul & ſecretam ac philoſophicam vitam ſemper habere deſiderans, ſubterfugit eccleſiæ multitudinem, & in deſertis locis, atque agellis ſecretioribus deliteſcit annis quamplurimis. At non ille magnus diuinæ prouidentię oculus quieſcit in longum, ſed in impios vltionem per ea, quæ ſibi in periuriis ſtatuerant maledicta, molitur. Primus namque ille teſtis, parua ignis ſcintilla noctis tempore domo ſua ſuccenſa, cum omni genere ſuo, omnique familia, flammis vltricibus conflagrauit. Alius repente ab imis pedibus vſque ad ſummum capitis verticem morbo regio, quo fuerat imprecatus, repletur atque conſumitur. Tertius autem priorum exitum videns, & oculum diuinum non ſe latuiſſe perſpiciens, prorumpit in medium, & audiētibus cunctis ſera pœnitentia vniuerſum concinnati ſceleris ordinem pandit. Tantis autē lachrymis immanis commiſſi facinus deflet, & in tantum die noctuq; perdurat in fletibus, vſque quo luminibus orbaretur. Hi igitur figmenti ſui huiuſcemodi pœnas dederunt. Narciſſus verò cùm ita deſertum periiſſet, ac locis ſemet ſecretioribus abdidiſſet, vt vbinam degeret, nullus agnoſceret, neceſſarium viſum eſt Epiſcopis eccleſiarū vicinarum, vt alium pro ipſo ordinarent, cui nomen erat Dius: cuíque cum paruo tempore præfuiſſet eccleſiæ, ſucceſſit Germanion, & Germanioni Gordius: & ecce ſubitò velut rediuiuus, cœloque redditus ex improuiſo apparuit Narciſſus, & rurſus à fratribus ad præſidendum rogatur eccleſiæ. Multo enim vehementius erga eum amor omnium fuerat incitatus, vel pro eo quòd criminoſis innocens eſſet, vel quòd ſecretam, & philoſophicam vitam dilexit, & quòd in eo compleuit Dominus, dicens[a]: Mihi vindictam, & ego retribuam.

Quomodo teſtes coniuratione contra Narciſſum factæ diuinitus puniti ſint.

Scribit Gregorius Turonenſis[b], de ſancto Sidonio, quod cùm ad officium Dominicum fuiſſet mancipatus, & ſanctam ageret in ſeculo vitam, ſurrexêre cōtra eum duo presbyteri, & ablata ei omni poteſtate à rebus eccleſiæ,

a *Ezech. 9. Deut 32. Rom. 12.*
b *lib. 2. hiſto. Franco. cap. 21.*

cleſiæ, arctum ei victum & tenuem relinquentes, ad ſummam eum contumeliam redegêre. Sed non longi temporis ſpacio inultam eius iniuriã diuina voluit ſuſtinere clementia: Nam vnus ex his nequiſſimis & indignis dici presbyteris, cùm ante noctem minatus fuiſſet eum de eccleſia velle extrahere, ſignũ ad matutinas audiens fuiſſe commotum, feruẽs felle contra ſanctum Dei ſurrexit, hoc iniquo corde explere cogitans, quod die pręcedente cogitauerat & tractauerat. Ingreſſus autem in ſeceſſum ſuum, dum ventrem purgare nititur, ſpiritum exhalauit. Vnde indubitatum eſt, nõ minoris criminis hunc reum fuiſſe, quàm Arium illum, cui ſimiliter in ſeceſſu fuêre interna depoſita per partes inferiores egeſta: quia nec iſtud ſine hæreſi poteſt accipi, vt in eccleſia non obediatur ſacerdoti Dei, cui ad paſcendũ oues commiſſæ ſunt: & ille ſe ingerat poteſtati, cui neque à Deo, neque ab hominibus aliquid eſt cõmiſſum. Dehinc beatus ſacerdos, vno adhuc manente nihilominus inimico, ſuæ reſtituitur poteſtati. Factum eſt autem poſt hæc, vt accedente febre ægrotare inciperet, & tandem moreretur. Quo migrante presbyter ille nequam, alter ex duobus qui remanſerat, protinus omnem facultatem eccleſiæ, tanquam ſi iam Epiſcopus eſſet, inhians cupiditate præoccupat, dicens: Tandem reſpexit in me Deus, cognoſcens me iuſtiorem eſſe Sidonio, largitúſque eſt mihi hanc poteſtatem. Cumque per totam vrbem ſuperbus ferretur, adueniente die Dominico, qui imminebat poſt tranſitum ſancti viri, præparato epulo, iuſſit cũctos ciues in domo eccleſiæ inuitari: deſpectíſque ſenioribus, primus recumbit in toro. Cui, cùm pincerna, oblato poculo, dixiſſet, ſibi per ſomnium mandatum à iudice, cunctis poteſtate præſtantiore, vt ipſi diceret, quod Sidonius ipſum accerſiri deprecatus eſſet ad reſpondendum cauſæ ſuę, alioquin ſi taceret, morte peſſima ſe moriturum. Hęc eo loquente, exterritus presbyter, elapſo de manu calice, reddidit ſpiritum. Tale iudicium ſuper contumaces clericos Dominus in hunc prætulit mundum, vt vnus Arij ſortiretur mortẽ, alius tanquam Simon Magus Apoſtoli ſancti oratione ab excelſa arce ſuperbiæ præceps alliderctur. Qui nõ ambigun-

tur pa-

tur pariter poſſidere tartarum, qui ſimul egerunt nequiter contra S. Epiſcopum ſuum. Quare profligatis huiuſmodi conſpirationum concordiis, de vera, & fraterna agamus concordia (de qua ſuprà) cum Superioribus & fratribus ineunda, & perpetuo conſeruanda; quæ multum, vt D. Auguſtinus inquit [a], valet ad propitiandum Deum; quem iratum iam annos multos nobis ſenſimus.

a *lib. 1. contra Donatiſt.*

De inuidia. CAP. XXXVIII.

CVM ex præmiſſis manifeſtum ſit, charitatem & concordiam omnibus Chriſtianis, & præſertim eccleſiaſticis, maximè eſſe neceſſarias [b]; ad has conſeruandas; omni ſtudio & conatu laborandum eſt, vt à nobis propellamus, & arceamus inuidiam. Nam per illam, vt D. Cyprianus inquit [c], vinculũ pacis rumpitur; charitas fraterna violatur, vnitas ſcinditur. Ideo & Apoſtolus Paulus cùm pacis & charitatis merita depromeret, cumque aſſeueraret firmiter, & doceret, nec fidem ſibi, nec eleemoſynas, nec paſſionẽ quoque ipſam confeſſionis, & martyrij profuturam, niſi charitatis fœdera integra, atq; inuiolata ſeruaſſet, adiecit, & dixit [d]: Charitas magnanima eſt, charitas benigna eſt, charitas non zelat ſeu æmulatur; docens ſcilicet & oſtendens, eum poſſe charitatem tenere, quiſquis magnanimus ſeu patiens, & benignus, & à zelo ac liuore alienus eſt. Cognita itaque inuidiæ ex ſanctis Patribus turpitudine, & malitia, ſpes eſt, quod illam, ſi in nobis forte ſit, eijciemus: Et ſi nondum ſit, illi ad nos aditum fortiter præcludemus. D. enim Ioannes Chryſoſtomus [e]: Tale certè, inquit, malum inuidia eſt, qua nulla vnquam malignitas peior inuenitur. Inuidi namque & multò ante ſeipſos, quàm quibus inuident, perturbant, & cruciant, & ita in agendo ſemper inuidendoque ſunt, vt nunquã peccandi afferãt finem: ſed quemadmodum ſus lutoſa immunditia, & dæmones noſtris damnis lætantur; ſic inuidi calamitate proximorum exultant; cumque aliquid triſte, ac doloris efficiens proximo acciderit, tunc aliquantulum acquieſcit, atque reſpirat. Alienas enim iacturas ſuos quæſtus exiſtimat, & aliorum felicitatem miſeriam

b *Cyprian. in tract. de ſimplic. prælat.* *Ad conſeruandam in clero charitatem & concordiã quid facto opus ſit.*
c *in ſerm. de zelo, & liuor.*
d *1. Corinth. 13.*
e *Hom. 41. in 12. cap. Matth.* *Nulla malitia peior inuidia.*

miſeriam ſuam arbitratur, nec magis conſiderat, quid ipſe ſuaue conſequatur, quàm quid proximo calamitoſum inferatur. Nónne igitur tales homines lapidibus petendi? Nónne omni cruciatu torquendi ſunt? Non aliter profectò, quàm rabie concitati, canesq; pernicioſi, dæmonesque atrocis furiæ. Nam quemadmodum ſcarabęi alieno ſtercore, ſic inuidi aduerſa aliorum fortuna nutriuntur, cùm ſint communes humano generi hoſtes, atque inimici. Et alij quidem homines ſi animantes rationis expertes crudeliter cædi, ac dilaniari viderint, aliquantulum commiſerantur: tu verò cùm ſalutis beneficium conferri homini cernas, expalles, & tremis, & in ferocitatem cædendi benefactoris conſpiras.

Quomodo tractandi inuidi.

Inuidi cõmunes hoſtes humano generi ſunt.

Et quid hac inſania furioſius vnquam reperietur? His profectò de cauſis fornicatores, ac publicani ad cœlos aſcendere potuerunt: inuidiæ autem morbo laborantes, cùm intus eſſent, à regno cœlorum exciderunt. Filij autem, inquit[a], regni eijcientur foras. Præterea omni prauitate illi ex animis expulſa, ea, quæ nunquam ſperarũt, facilè nacti ſunt: Phariſæi autem vel ea quæ retinebant bona penitùs amiſerunt: Neque id iniuria. Nam inuidia peſtiferum malum, hominem in diaboli conditionem, ac in dæmonem immaniſſimum conuertit. Inuidia prima hominis cædes apparuit. Inuidia fraterna charitas contempta eſt. Inuidia ſanguine hominis terra primò maculata. Inuidia denique factum eſt, vt hiatu ſuo terra Dathan, Chore, Abiron, vniuerſumque illum populum viuos abſorpſerit. Quomodo igitur, ne veneno ſuo nos inficiat, faciemus? Si dabimus operam, vt quemadmodum fornicatori nefas eſt eccleſiam ingredi, ſic inuido quoque: imò verò multò magis inuidus, quàm fornicator à cœtu fidelium exterminãdus eſt. Si enim nunc, cùm id malum indifferens penè videatur, à nonnullis ſpernitur, profectò ſi atrocitas malignitatis eius omnibus patuerit, facilè ab ea reſiliemus.

a Matth. 8.

Inuidia hominem cõuertit in dæmonem.

Quomodo cauenda & expellenda ſit inuidia.

Lachrymarum igitur fontes in fletibus manare debent ex oculis. Deus orandus, perdiſcẽdumque tibi eſt, turpiſſimum flagitium eſſe inuidiam: ſic enim affectus celeriter, tanquam à periculoſo morbo fugies, ac pœnitentiam ages. Sed quis ignoret, inquies, vitium eſſe inuidiam.

Inuidia eſt turpiſſimum flagitium.

inuidiam. Ignorat quidem nemo; non tamen ſicuti fornicationem, aut adulterium abominandam ducunt. Quod vt credas, quæſo, dic mihi, quādo quiſpiam amarè fleuit, quoniam in inuidiam lapſus eſſet? Nemo certè vnquam. Sed quamuis inuidentior hominibus ſit, ieiunio tamen aliquo, aut paruo argento pauperibus dato, effeciſſe credit, vt nihil mali commiſiſſe videatur, cùm tamen omni peſſima, atque ſceleſtiſſima paſſione vexetur. Nam vnde Caim fratricida effectus eſt? Vnde verò Eſau fratrem inſectabatur? Vnde Laban, vnde Iacob filij, vnde Chore, Dathan & Abiron; vnde Maria atque Aaron inquinati fuerunt? vnde ipſe diabolus calumniæ nomen ſortitus eſt? Ad hæc illud etiam ſemper tecum verte, quia non maiorem illi, cui inuides, quàm tibi ipſi facis iniuriam; cùm teipſum verſus mucronem impellas. Quam enim Abel ipſi Caim iniuriam intulit? Nónne illum quidem inuitus ad meliorem vitā citius tranſmiſit, ac ſeipſum ærumnis inuoluit? Eſau verò qua in re manſueto Iacob obfuit, cùm ipſe etiam paterna domo excidit, & poſt inſidias illas in aliena vagabatur regione: Iacob verò multis bonis, atque diuitiis abundauit? Qua in re fratres ſui Ioſeph peiorem reddiderunt? Nónne quanquam vſque ad ſanguinem ferè veniſſent, inediæ malo in extremis periculis fuerunt, cùm ille regia poteſtate in AEgypto potiretur?

Inuidia peſſima atque ſceleſtiſſima eſt paſſio.

Inuidus maiorem ſibi, quàm alij iniuriā facit.

Nam quanto inuidia maiore laboras, tanto maiora illi offers bona, cui inuides. Deus enim qui omnia perſpicit, cùm viderit innocentem iniuria circumuentum, extollit multò magis, clarumque illum facit, inuidentem autem deprimit. Nam ſi lætitia inimicorū incommodis affectos impunè id committere non patitur (nō lætare, inquit, caſu inimicorum tuorum, ne quando videat Deus, & nō placebis ei) multo maioribus profectò eos, à quibus innocentes per inuidiam exagitantur, ſupplicijs tradet. Interimamus ergo peſtiferam hanc beſtiam, ac multa eius capita detruncemus. Multæ quippe inuidiæ ſunt ſpecies. Quod ſi quis amantem ſe diligit, nihil maius publicanis adipiſcitur. Qui odio innocentem inſectatur, quid patietur? Quomodo autem gehennam effugietis, qui gentibus, atque infidelibus deteriores eſtis?

Inuidia eſt beſtia peſtifera.

res eſtis? Quibus de cauſis fit, vt vehementius doleam, atque conciter, cùm video nos, qui angelos, atque archangelorum Dominum imitari ex præcepto debemus, diabolum obnixa æmulatione zelare?

Magna enim etiam in eccleſia, & in clero, multoque maior, quàm in laicis eſt inuidia. Propterea de nobis quoque ipſis dicendum eſt aliquid. Cuius enim rei gratia proximum inuidendo perſequeris? An quia in honore, ac dignitate viuit? Non cogitas igitur quantam honores perniciem ignauis, ac indiligentibus ſolent adferre. Extollunt enim ad inanem facilè gloriam, in tumorem, atque ſuperbiam, & contemptum aliorum impellunt: deſidiam augent: & ad hæc omnia, ipſi etiam parua commoti aura defloreſcunt: quodque acerbius eſt, malorum præcipitia, in quæ honores detrudunt, perpetua ſunt, atque prærupta. Voluptas verò, quæ ab iis capitur, vix ſenſum delinit, ac repentè deuolat. Iſtis ergo de cauſis inuides? reſponde quæſo. Ita inquis, ſed plurimum ille apud Pontificem poteſt; ducit, fert, vexatque omnia, quæ, quomodo velit, & offendentes, atque inimicos perſequi poteſt, adulatores, aſſentatoresque ſuos in maius euehit, magnaque vſus felicitate, poteſtateque ſimul lætatur. Secularium perditorumque hominum hæc ſunt verba. Nam ſpiritalem hominem nulla res poteſt dolore vexare. Quid enim malè faciet, ſi etiam à dignitate te deponeret? Nam ſi iuſtè id fecerit, maxima certè contulit. Nulla enim re magis Deus offenditur, quàm ſi quis indignus ſacerdotij dignitate præfulgeat. Si verò iniuria, omnis culpa non te tenet irretitum. Nam qui iniuriam paſſus æquo animo perfert, maiorem hac re apud Deum acquirit fiduciam. Quare nolimus, obſecro, excogitare, quomodo in honoribus, atque in dignitatibus, ſed quomodo in virtute, atque recta philoſophia viuemus. Nam dignitates profectò ad multa obſcœna hominē inducunt. Quapropter etiam valde magno animo, ſublimique opus eſt ingenio, vt dignitate vti, non abuti poſſis. Ita qui ea caret, volens, nolensque philoſophatur. Qui verò dignitate, ac poteſtate floret, ei ſimilis eſt, qui cum puella formoſa cohabitans legem atque præceptum ſuſcepit, ne ini-

In clero maior quàm in laicis eſt inuidia.

Honores ſunt cauſa inuidiæ in clero.

Nulla re magis Deus offenditur quàm indigno ſacerdote.

Quid cogitandum habentibus dignitatem.

Incommoda ex dignitate prouenientia.

ne iniquè laſciuiētibus ipſam oculis videat. Talis quippe res dignitas atque poteſtas eſt. Quocirca multos etiā inuitos ad contumeliandum intruſit, iram plerumque accendit, linguæ frænum abſtulit, & ianuam morti reſerauit, quaſi magna procellarum vi animū ſubuertens, & ad profundum malorum omniū nauiculam ſubmergens. Cur igitur virum tu admiraris, eique inuidendum eſſe putas, qui tot tantiſque periculis concutitur? Sed ad hæc, quæ dicta ſunt, tecum illud etiam verſa, quot inimicis, quot accuſatoribus, quot aſſentatoribus, qui in dignitatibus eſt, obſideatur. Hęc igitur, reſponde quęſo, beatificatione digna opinaris? Quiſnam inſanus id diceret? Sed ad populu, inquies, maxima de ipſo exiſtimatio eſt. Quidnam hoc ſibi vult? Non enim certè populus, ſed Deus Iudex eſt, cui vitæ rationes redditurus es. Quare, quando populum dicis, caue promontoria, ſcopulos, atque latentia ſaxa. Approbatio enim vulgi quantò clariorem quempiam facit, tantò maioribus curis, ſolicitudine, atque periculis vexat. Nec enim reſpirare, qui dominatui populi ſeruit, nec in re aliqua firmiter ſtare poteſt. Cur autem nec reſpirare, nec firmiter ſtare diximus? Difficilè, inquam, huiuſmodi homines, etiamſi mille virtutibus muniantur, in regnum Dei peruenient. Nihil enim magis è iugo iuſtitiæ ſubducere collū ſolet, quàm hic inanis cōflatus glorię, quæ tumidos, remiſſos, adulatores, ſimulatores homines reddit. Cur autē putes Chriſtum à Phariſæis dæmoniacū fuiſſe appellatum[a]? Nónne quia gloriam à multis aucupari cupiebāt? Vnde autem vulgus rectius de Chriſto ſentiebat? Nónne quia procul ab huiuſmodi ægritudine aberat? Nihil certè ita iniquos atque amentes facit, quemadmodum, ſi ad inanem multorum gloriā inhiare cupiditate cogaris: nihil ita probos, fortes, ac adamantis inſtar infractos conſtituit homines, quemadmodum inanis huius gloriæ, ac exiſtimationis multorum contemptus. Quare excelſo quodam animi robore opus eſt, vt poſſimus tot tantóſque vndarum fluctus euadere; tot ventorum flatibus reluctari atque reſiſtere. Nam qui multitudinis exiſtimationem, & famam ſequitur, quando aſpirauerit fortuna, omnibus ſe ipſum fluctibus proponit: quando verò reſpirauerit,

Cur in dignitate conſtituto inuidendum nō ſit.

Difficillimè in dignitate cōſtituti in cœlum perueniunt.

a *Ioan.7.8.& 10.*

Contēptus gloriæ quid præſtet.

ſpirauerit, in profundum vellet ſe ipſum ſubmergere. Etenim cùm hac paſſione quiſpiam victus fuerit, ſicut populari aura extolli regnum cœlorũ ducit: ita deprimi, atque exibilari gehẽnam arbitratur. Hæc igitur obſecro digna ſunt, quibus inuideas, an potius fletu, atq; lachrymis copioſis? Tali ergo tu homini cùm inuideas, ei ſimilis es, qui cùm vinctum, afflictumque viderit, atque cæſum vulneribus, ac flagellis, commotus ipſi nimium inuidet. Nam certè quot homines in populo ſunt, tot vinculis conſtringitur, tot dominis ſubijcitur, qui vulgi laude gaudet: quodq; indignius eſt, qui cùm incommoda accidunt, ea omnia ſeruienti attribuunt, nullum negotium examinãtes, ſed quæ huic, vel illi viſa fuerint affirmãtes. Hæc igitur qua tempeſtate, quibus procellis peiora non ſunt? Inflantur enim voluptate tales homines, ac extollũtur; & in profundum rurſus facilè demerguntur, ſemper vexati animo, nunquam in tranquillitate viuunt.

Quantopere Christiano fugienda ſit inuidia.
CAP. XXXIX.

QVARE verè, & præclarè dixit Cyprianus [a]: Nihil magis Chriſtiano cauendũ, nihil cautius prouidendum, quàm ne quis inuidia, & liuore capiatur; ne quis fallẽtis inimici cœcis laqueis implicatus, dum zelo in fratris odia conuertitur frater, gladio ſuo neſcius ipſe perimatur. Videamus ergo vnde zelus, & quando, & quomodo cœperit. Facilius enim malũ tam perniciofum à nobis vitabitur, ſi eiuſdem mali origo, & magnitudo noſcatur. Quale malũ eſt, fratres chariſſimi, quo angelus cecidit, quo circumueniri, & ſubuerti alta illa, & præclara ſublimitas potuit, quo deceptus eſt is, qui decepit? Exinde inuidia graſſatur in terris dum liuore periturus magiſtro perditionis obſequitur; dum diabolum, qui zelat, imitatur, ſicut ſcriptũ eſt [b]: Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Imitantur ergo illum, qui ſunt ex parte eius. Quæ nos conſiderantes, fratres chariſſimi, contra tantam mali perniciem vigilanter, & fortiter dicata Deo & vegetata pectora noſtra muniamus.

a in ſerm. de zelo & liuor.
Nihil magis Chriſtiano cauendum, quàm inuidia.
Inuidiæ ſeu zeli origo.
b Sapient. 2.

Inuidia radix eſt omniũ ma-rum.

Latè patet zeli multiplex & fœcunda pernicies. Radix eſt omnium malorum, fons cladium, ſeminarium delictorum, materia culparum. Inde odium ſurgit, animoſitas inde procedit; auaritiam zelus inflammat, dum quis ſuo non poteſt eſſe contentus, videns alterum ditiorem. Ambitionem zelus excitat, dum cernit quis alium in honoribus altiorem, zelo excæcãte ſenſus noſtros, atque in ditionem ſuam mentis arcana redigente. Dei timor ſpernitur: magiſterium Chriſti negligitur: iudicij dies non prouidetur: inflat ſuperbia, exacerbat ſæuitia, perfidia præuaricatur, impatientia concutit, furit diſcordia, ira feruescit, nec ſe poteſt iam cohibere, vel regere, qui factus eſt poteſtatis alienæ: Hinc dominicæ vinculum pacis rumpitur; hinc charitas fraterna violatur; hinc adulteratur veritas; vnitas ſcinditur; ad hæreſes atque ſchiſmata proſilitur, dum obtrectatur ſacerdotibus, dum Epiſcopis inuidetur; dum quis aut queritur non ſe potius ordinatum, aut dedignatur alterum ferre Præpoſitum. Huic recalcitrat; huic rebellat de zelo ſuperbus, de æmulatione peruerſus, animoſitate, & liuore non hominis, ſed honoris inimicus. Qualis verò eſt animi tinea, aut quæ cogitationum tabes, pectoris quanta rubigo, zelare in altero vel virtutem eius, vel felicitatem; id eſt, odiſſe in eo vel merita propria, vel beneficia diuina, in malum proprium bona aliena conuertere, illuſtrium proſperitate torqueri, aliorum gloriam facere ſuam pœnam, & velut quoſdam pectori ſuo admouere carnifices, cogitationibus, & ſenſibus ſuis adhibere tortores qui ſe inteſtinis cruciatibus lacerent, qui cordis ſecreta maleuolentiæ vngulis pulſent. Non cibus talibus lætus, non potus poteſt eſſe iucundus, ſuſpiratur ſemper, & gemitur, & dolẽtur. Cumque ab inuidis nũquam liuor exponitur, diebus, ac noctibus pectus obſeſſum ſine intermiſſione laniatur.

Inuidia peccatũ eſt ſine fine.

Mala cætera habent terminum, & quodcumque delinquitur, delicti conſummatione finitur: zelus terminum non habet, permanens iugiter malum, & ſine fine peccatum eſt. Quantoque ille, cui inuidetur, ſucceſſu meliore profecerit, tantò inuidus in maius incendium liuoris ignibus inardeſcit. Hinc vultus minax, toruus aſpectus,

Inuidi deſcriptio.

aſpectus, pallor in facie; in labiis tremor; ſtridor in dentibus; verba rabida; effrænata conuitia; manus ad cædis violentiam promptæ, etiamſi gladio interim vacuæ, odio tamen furioſæ mentis armatæ. Quicumque ergo es inuidus, & malignus, videris, quàm ſis eis, quos odiſti, inſidioſus, pernicioſus, infeſtus, nullius tamē magis, quàm tuę ſalutis inimicus es. Quiſquis ille eſt, quē zelo perſequeris, ſubterfugere, & vitare te poterit, tu te fugere non potes; vbicumque fugeris, aduerſarius tuus tecum eſt. Hoſtis ſemper in pectore tuo eſt, pernicies intus incluſa eſt; ineluctabili catenarum nexu ligatus, & vinctus es; zelo dominante captiuus es, nec ſolatia tibi vlla ſubueniunt. Perſeuerans malum eſt, hominem perſequi ad Dei gratiam pertinentem: calamitas ſine remedio eſt, odiſſe felicem. Et idcirco, fratres dilectiſſimi, huic periculo conſulens Dominus, ne quis zelo fratris in laqueum diaboli incurreret, cùm eum diſcipuli interrogarēt, quis inter illos maior eſſet: Qui fuerit, inquit [a], minimus in omnibus vobis, hic erit magnus: amputauit omnem æmulationem reſponſo ſuo, omnem cauſam, & materiam mordacis inuidiæ eruit, & abſcidit.

Inuidus nullius magis quā ſuæ ſalutis eſt inimicus.

Odiſſe felicem, calamitas ſine remedio eſt.

a Matth. 5.

Diſcipulo Chriſti zelare non licet, nō licet inuidere. Exaltationis apud nos non poteſt eſſe contentio: de humilitate ad ſumma creſcimus; didicimus vnde placeamus. Denique & Apoſtolus Paulus inſtruens, & docēs, vt qui illuminati Chriſti lumine tenebras nocturnæ conuerſationis euaſimus, in factis atque operibus luminis ambulemus, ſcribit, & dicit [b]: Nox tranſiuit, dies autem appropinquauit: abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, tanquam in die decenter ambulemus. Non in comeſſationibus, & ebrietatibus, non in concupiſcentiis, & impudicitiis, non in certaminibus, & zelo. Si receſſerunt de pectore tuo tenebræ, ſi nox inde diſcuſſa eſt, ſi caligo deterſa eſt, ſi illuminauit ſenſus tuos ſplendor diei; ſi homo lucis eſſe cœpiſti, quę ſunt Chriſti ſequere; quia lux & dies Chriſtus eſt. Quid in zeli tenebras ruis? Quid inuidiæ cæcitate omne pacis, & charitatis lumen extinguis? Quid ad diabolum, cui renuntiaueras, iterum redis?

Diſcipulo Chriſti non licet inuidere.

b Rom. 13.

Venena fellis euome; diſcordiarum virus exclude; purge-

Quomodo curanda inuidia ſit.

purgetur mens, quam ſerpentinus liuor infecerat. Amaritudo omnis, quæ intus inſederat, Chriſti dulcedine leniatur. Si de ſacramento crucis, & cibum ſumis, & potum, tibi in veritate proficiat ad mulcendi pectoris lenitatem; nec ad medelam proſperãdæ valetudinis labores. Vnde vulneratus fueras, inde curare. Ama eos, quos ante oderas; dilige illos, quibus iniuſtis obtrectationibus inuidebas. Bonos imitare, ſi potes: ſi ſectari non potes, collætare certè, & gratulare melioribus. Fac te illis adunata dilectione participem, fac te conſortio charitatis, & fraternitatis vinculo cohæredem. Dimittentur tibi debita, quando tu ipſe dimiſeris. Accipientur ſacrificia, cùm pacificus ad Deum veneris. Senſus atque actus tui diuinitus dirigentur, quando ea, quæ diuina & iuſta ſunt

a *Prouerb. 16.* cogitaueris; ſicut ſcriptum eſt [a]: Cor viri cogitat iuſta, & à Deo dirigentur greſſus eius. Habes autem multa, quæ cogites; paradiſum cogita; cogita cœleſte regnum, ad quod non niſi concordes, atque vnanimes Dominus admittit; cogita quod filij Dei hi ſoli poſſint vocari, qui ſint pacifici, qui natiuitate cœleſti, & lege diuina ad ſimilitudinem Dei Patris, & Chriſti reſpondent adunati.

b *in Hom. de inuid.* Nihil mortalium animis, vt D. Baſilius inquit [b], inuidiæ perturbatione perniciofius contingit: quę ante omnia ipſi nocet auctori; aliis verò quàm minimum. Eſt

Inuidia quid ſit. enim inuidia dolor de proximi proſperitate, ac rerum ſucceſſu conceptus. Quapropter animo inuidioſo nunquam triſtitia, nunquam mœſtitia deeſt. Quid igitur hoc morbo perniciofius? Interitus vitæ, peſtis naturæ, aduerſa omnibus bonis ex Deo venientibus. Demum ipſi Deo contraria. Quamobrem, fratres dilectiſſimi, inuidiam fugiamus, pugnæ in Deum magiſtram, homicidij matrem, naturę confuſionem, amicitię ac familiaritatis expertem, calamitatẽ abſurdiſſimam. Quid miſer homo angeris, qui nihil mali paſſus es? Quid cum eo contendis, aut quid eum petis in quibuſdam bonis exiſtentem, qui de tuo nihil detrahit; aut minuit. Sapiens

Inuidi familiaritas fugienda. profectò fuerit, quicumq; cum inuidioſo minimè congreditur, aut conuerſatur, nec etiam in eadem eſſe cum eo menſa ſtudet, dicente Salomone [c]: Ne comedas cum

c *Prouerb. 23.* homine inuido, & ne deſideres cibos eius: quoniam

comede

comede & bibe dicet tibi, & mens eius non eſt tecum. Non AEgyptio vir Scytha inuidebit, ſed ſuę genti quilibet. Et in eadem gente non ignotis, ſed familiaribus, & vicinis, & eiuſdem artis hominibus, aut alia de cauſa coniunctis; & his denique coæuis, cognatis, & fratribus: & omnino vt erugo frumenti eſt vaſtatio, ſic inuidia amicitiæ peſtis. *Inuidia amicitiæ peſtis.*

Fugiamus ergo, fratres, intolerabile malum Serpẽtis, id eſt præceptum, diaboli inuentum, inimici ſatio, punitionis arrabo, pietatis impedimentum, via ad gehennã, regni cœlorum priuatio. Quid ergo faciendum, vt hanc animi peſtem ab initio minimè quidem patiamur, aut in ea fortaſſe affecti, facilè liberemur? Primùm quidem ſi nihil rerum humanarum magnũ aut ſupra inuidiam exiſtimemus: Non enim in rebus fluxis bonum conſtituimus, ſed ad ſempiternorum & verorum bonorum participationem vocati ſumus. Itaque nec diues æmulandus eſt propter diuitias, nec potens ob dignitatis, ac magiſtratus culmen, nec fortis ob corporis robur, nec eloquens ob dicendi facultatem: inſtrumenta ſunt hæc virtutis rectè vtentibus, nihil per ſe veræ felicitatis habentia. Miſer eſt, qui his abutitur; non aliter quàm qui in pugna contra inimicos enſem corripiens, in ſe, ac interitum ſuum conuertit. Omnino autem qui res humanas rationi ſubiecerit, & ad veram pulchritudinem, laudemque ſe conuerterit, multum abfuerit ab eo, vt in rebus terrenis, & fluxis quenquam putet eſſe felicem, & æmulandum. Qui verò ita fuerit animatus, vt nihil vſquam humanũ admiretur, huic proculdubio dominari inuidia nullo modo poterit. Si quis verò ita gloriæ cupidus fuerit, vt omnes antecellere cupiat, nec ſecundas facilè patiatur, maximam profectò occaſionem, cauſamque inuidiæ dabit. *Inuidia vituperatio.* *Remedia aduerſus inuidiã.* *Quis ab inuidia immunis eſſe cenſeatur.*

Funditus igitur eã vndiq; euellamus, illud (D. Chryſoſtomi ſententiam ſecuti [a]) penſantes, quod quemadmodum offendimus Deum alienis tabeſcentes bonis, ita placemus gratulantes, & noſmetipſos participes facimus bonorum benemerẽti repoſitorum. Et propterea Paulus dicit [b]: Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus: vtrinque magnum lucremur emolumentum.

a *Hom.44. ad popul.*

b *Rom.12.*

purgetur mens,quam ſerpentinus liuor infecerat. Amaritudo omnis,quæ intus inſederat,Chriſti dulcedine leniatur. Si de ſacramento crucis, & cibum ſumis,& potum,tibi in veritate proficiat ad mulcendi pectoris lenitatem;nec ad medelam proſperãdæ valetudinis labores. Vnde vulneratus fueras,inde curare. Ama eos,quos ante oderas; dilige illos, quibus iniuſtis obtrectationibus inuidebas. Bonos imitare,ſi potes: ſi ſectari non potes, collætare certè,& gratulare melioribus.Fac te illis adunata dilectione participem, fac te conſortio charitatis, & fraternitatis vinculo cohæredem. Dimittentur tibi debita,quando tu ipſe dimiſeris. Accipientur ſacrificia, cum pacificus ad Deum veneris. Senſus atque actus tui diuinitus dirigentur,quando ea,quæ diuina & iuſta ſunt

a *Prouerb. 16.* cogitaueris; ſicut ſcriptum eſt [a]: Cor viri cogitat iuſta, & à Deo dirigentur greſſus eius. Habes autem multa, quæ cogites; paradiſum cogita; cogita cœleſte regnum, ad quod non niſi concordes, atque vnanimes Dominus admittit;cogita quod filij Dei hi ſoli poſſint vocari,qui ſint pacifici, qui natiuitate cœleſti, & lege diuina ad ſimilitudinem Dei Patris,& Chriſti reſpondent adunati.

b *in Hom. de inuid.* Nihil mortalium animis,vt D.Baſilius inquit [b],inuidiæ perturbatione pernicioſius contingit: quę ante omnia ipſi nocet auctori; aliis verò quàm minimum. Eſt

Inuidia quid ſit. enim inuidia dolor de proximi proſperitate, ac rerum ſucceſſu conceptus. Quapropter animo inuidioſo nunquam triſtitia, nunquam mœſtitia deeſt. Quid igitur hoc morbo pernicioſius? Interitus vitæ, peſtis naturæ, aduerſa omnibus bonis ex Deo venientibus. Demum ipſi Deo contraria. Quamobrem,fratres dilectiſſimi,inuidiam fugiamus,pugnæ in Deum magiſtram,homicidij matrem, naturę confuſionem,amicitię ac familiaritatis expertem, calamitatē abſurdiſſimam. Quid miſer homo angeris, qui nihil mali paſſus es? Quid cum eo contendis, aut quid cum petis in quibuſdam bonis exiſtentem, qui de tuo nihil detrahit; aut minuit. Sapiens

Inuidi familiaritas fugienda. profectò fuerit,quicumq; cum inuidioſo minimè congreditur,aut conuerſatur, nec etiam in eadem eſſe cum

c *Prouerb. 23.* eo menſa ſtudet,dicente Salomone [c]:Ne comedas cum homine inuido, & ne deſideres cibos eius: quoniam

comede

comede & bibe dicet tibi, & mens eius non eſt tecum. Non AEgyptio vir Scytha inuidebit, ſed ſuę genti quilibet. Et in eadem gente non ignotis, ſed familiaribus, & vicinis, & eiuſdem artis hominibus, aut alia de cauſa coniunctis; & his denique coæuis, cognatis, & fratribus: & omnino vt erugo frumenti eſt vaſtatio, ſic inuidia amicitiæ peſtis. *Inuidia amicitiæ peſtis.*

Fugiamus ergo, fratres, intolerabile malum Serpẽtis, id eſt præceptum, diaboli inuentum, inimici ſatio, punitionis arrabo, pietatis impedimentum, via ad gehennã, regni cœlorum priuatio. Quid ergo faciendum, vt hanc animi peſtem ab initio minimè quidem patiamur, aut in ea fortaſſe affecti, facilè liberemur? Primùm quidem ſi nihil rerum humanarum magnũ aut ſupra inuidiam exiſtimemus: Non enim in rebus fluxis bonum conſtituimus, ſed ad ſempiternorum & verorum bonorum participationem vocati ſumus. Itaque nec diues æmulandus eſt propter diuitias, nec potens ob dignitatis, ac magiſtratus culmen, nec fortis ob corporis robur, nec eloquens ob dicendi facultatem: inſtrumenta ſunt hæc virtutis rectè vtentibus, nihil per ſe veræ felicitatis habentia. Miſer eſt, qui his abutitur; non aliter quàm qui in pugna contra inimicos enſem corripiens, in ſe, ac interitum ſuum conuertit. Omnino autem qui res humanas rationi ſubiecerit, & ad veram pulchritudinem, laudemque ſe conuerterit, multum abfuerit ab eo, vt in rebus terrenis, & fluxis quenquam putet eſſe felicem, & æmulandum. Qui verò ita fuerit animatus, vt nihil vſquam humanũ admiretur, huic proculdubio dominari inuidia nullo modo poterit. Si quis verò ita gloriæ cupidus fuerit, vt omnes antecellere cupiat, nec ſecundas facilè patiatur, maximam profectò occaſionem, cauſamque inuidiæ dabit. *Inuidia vituperatio.* *Remedia aduerſus inuidiã.* *Quis ab inuidia immunis eſſe cenſeatur.*

Funditus igitur eã vndiq; euellamus, illud (D.Chryſoſtomi ſententiam ſecuti [a]) penſantes, quod quemadmodum offendimus Deum alienis tabeſcentes bonis, ita placemus gratulantes, & noſmetipſos participes facimus bonorum benemerẽti repoſitorum. Et propterea Paulus dicit [b]: Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus: vtrinque magnum lucremur emolumentum.

a *Hom.44. ad popul.*

b *Rom. 12.*

Z v Cogi-

Cogitantes itaque quod licet non laboremus, ſed laboranti condelectemur, illius coronarum efficimur participes. Omnem eijciamus inuidiam, & in animabus noſtris charitatem plantemus. Graue quid inuidia, graue, & ſimulatione plenum, hoc mundũ innumeris repleuit malis. Ex hoc morbo litibus plena ſunt tribunalia, ex hoc liuores, & pecuniarum amor, ambitio, & inanis gloria. Hinc vrbes obſidentur, & mare piratas habet: hinc per orbem cædes: hinc genus noſtrum diſſipatum eſt. Quodcumque malum videris, ex hac radice producitur. Iam enim & in eccleſias irrepſit, atq; debacchata eſt. Et prius innumera patrauit mala: hoc auaritiam parit, vitium omnia confundens, & iuſtitiam corrũpens [a]. Quod ſcientes, huius, quæſo, vitij peſtem fugiamus, & totis viribus ex noſtris relegemus animis. Omnium enim vitiorum hoc eſt pernicioſiſſimum, & ipſam ſalutem noſtram ſuper omnia vaſtat. Improbi namque diaboli eſt inuentum. Quocirca nec aberrauerit quis hanc diaboli filiam appellans, & poſt hæc inanis gloriæ fructum, quin & radicem. Et propterea Sapiẽs quidam dicebat [b]: Inuidia verò diaboli introiuit mors in orbem terrarum. Poſtquam enim vidit hæc improba beſtia factum immortalem protoplaſtum, per propriam nequitiam eum in mandati præuaricationem induxit, & per eam fecit, vt mortis pœnam attraheret. Itaque inuidia deceptionem fecit, inobedientiam deceptio, mortem inobedictia. Propterea ergo dicit: Inuidia diaboli mors intrauit in mundum [c].

Quantam malorum iliadem inuidia produxerit; quam habet idem Chryſoſt. Hom. 63. in Ioan.

a Chryſoſt. in d. Hom. 44. ad pop.

Inuidia filia diaboli.

b Sapient. 2.

c Chryſoſt. Hom. 45. ad popul.

Inuidia quomodo curanda ſit. C A P. X L.

SI quis autem ſemel notatus fuerit inuidiæ, vel contentionis vitio, & rurſus in hoc ipſum inciderit, ſciat ſe primam cauſam, ex qua inuidia, vel contentio naſcitur in interioribus medullis habere reconditam, iuxta octauę Synodi generalis declarationem [d]. Oportet ergo eum per contraria, atque diuerſa curari, id eſt, per humilitatis exercitium. Exercitia verò humilitatis ſunt, ſi ſe vilioribus officiis ſubdat, & miniſteriis indignioribus tradat. Ita namq; arrogantiæ, & humanæ gloriæ vitium euitari, & curari poterit, vt in conſuetudinem

d c. 1. de pœnit. diſt. 2.

Inuidia quomodo ſit curanda.

dinem humilitatis affectus vltra iam non incidat in arrogantiæ, & vanæ gloriæ delictum; ſed in ſingulis huiuſmodi vitiis cura ſimilis adhibeatur.

In concilio verò Aquiſgranenſi primo, à quo Canonicorum viuendi regula compoſita, & edita fuit ex diuerſis D. Gregorij Papæ locis de inuidis, & proteruis ſubditis hæc conſtitutio promanauit[a]: Plerumque ſubditi ſub paſtorali regimine conſtituti, dum valde de ſe elati præſumunt, exprobrando cæteros dedignantur, dū ſingulariter ſumma exiſtimant cuncta, quæ agunt. Subtiliter itaque ab arguente diſcutienda ſunt opera proteruorum, vt, in quo ſibi placent, oſtendantur, quia Deo diſplicent. Tum proteruos melius corrigimus, cùm ea, quæ bene egiſſe ſe credunt, malè acta monſtramus; vt vnde adepta gloria creditur, inde vtilis confuſio ſubſequatur. Nonnunquam verò cùm ſe vitium proteruiæ minimè perpetrare cognoſcunt, compendioſius ad correctionem veniunt, ſi alterius culpæ manifeſtioris, & ex latere requiſitę improperio confundātur, vt ex eo quod defendere nequeunt, cognoſcant, ſe tenere improbè, quod defendunt[b].

a cap. 105.

Subditi inuidi quomodo argui, & corrigi debeant.

b Greg. in paſtoral. lib. 3. cap. 9.

Admonendi autem ſunt inuidi, vt perpendant quātæ cœcitatis ſunt, qui alieno profectu deficiunt, aliena exaltatione contabeſcunt: quantæ infelicitatis ſunt, qui melioratione proximi deteriores fiunt, dumq́; augmenta alienæ proſperitatis aſpiciunt, apud ſemetipſos anxiè afflicti cordis ſui peſte moriuntur. Quid iſtis infelicius, quos dum conſpecta felicitas afficit, pœna nequiores reddit? Aliorum verò bona, quæ habere non poſſunt, ſi diligerēt, ſua feciſſent. Noſtra nimirum ſunt bona aliorum, quæ etſi imitari non poſſumus, amamus in aliis: & amantium fiunt, quæ amantur in nobis. Hinc ergo penſent inuidi, charitas quantæ virtutis, quæ alieni laboris opera, noſtra ſine labore facit. Dum ſe inuidi à labore minimè cuſtodiunt, in antiquam verſuti hoſtis nequitiam demerguntur. Dicendum eſt inuidis, dum ſe iſta intrinſecus peſte conſumunt, etiam quicquid in ſe aliud boni habere videntur, interimunt.

Cœcitas, et infelicitas inuidorum.

Admonendi ſunt quoq; beneuoli, vt ſic alienis bonis congaudeāt, quatenus habere & propria concupiſcant.

Beneuoli quomodo ſint monendi.

Sic

Sic proximorum facta diligendo laudent, vt ea etiam imitando multiplicent. Valde quippe peccamus, ſi aliena bene geſta non diligimus: ſed nihil mercedis agimus, ſi ea, quæ diligimus, in quantum volumus non imitamur. Itaque beneuoli, cùm proximorum facta conſpiciunt, ad ſuum cor redeant, & de alienis actibus non præſumant, ne bona laudent, & agere recuſent[a].

a Greg. d. lib. cap. 11.
b ſerm. 83. de temp.

D. verò Auguſtinus de hac inuidia verba faciens[b]: Sicut, inquit, erugo ferrum; ita inuidia ipſam animam in qua eſt, interimit, & conſumit. Et ſicut aiunt viperas, dilacerato, & dirupto illo ipſo materno vtero, in quo conceptæ ſunt, naſci: ita & inuidiæ natura illam ipſam animam, à qua concepta eſt, & conſumit, & perdit. Quanta rubigo zelare in homine donũ Dei, & in malo opprobrio bona aliena conuertere, aliorum gloriam facere pœnam ſuam, velut quoſdam pectori ſuo admouere carnifices; cogitationibus, & ſenſibus ſuis adhibere tortores, qui ſe inteſtinis cruciatibus lacerent.

Crudelitas, & ſæuitia inuidiæ.

c lib 1. de vita cont mp. cap. 9.

Inuidi bonorũ merita inuidẽdo ſua faciunt eſſe peccata.

Inuidorũ qualia ſint ſtudia, & conatus.

D. verò Proſper[c] oſtendens qualiter inuidi ſanctè viuentium merita, ſua faciant inuidendo peccata; & quantum in iis bonum corrumpat inuidia, qui quicquid boni fieri, vel dici à ſanctis audierint, aut omnino non credunt, aut res bene geſtas in malum, malè interpretando conuertunt: Omne, inquit, malum, quod de illis ſanctè viuentibus mendax fama iactauerit, ſtatim, tanquam ſi ipſi viderint, credunt: Feraliter eis, qui illud verum non eſſe probare voluerint, contradicunt. Omnia ſuis æmulis fingunt, eorum profectu deficiunt, odia intra ſe abſcondunt, & in ſuos cruciatus enutriunt, proficientibus inuident, peccantibus fauent. De bonorum malis gaudent, de profectibus lugent, de inimicitiis gratuitis ardent, deprehendi pectoris ſui malitiam timent; ſemper amari, nunquam certi, amici diaboli, inimici autẽ ſui. Inter amicos diſcordias ſeminant: diſcordantes ad tempus, ſi poſſunt, in diſſenſione confirmant. Opinionem bonorum mendaciis decolorant, in ſpiritualibus carnalia laudant, vt ſpiritualia bona eis deeſſe perſuadeant. Amicitias ſimulant, vt eos, qui ſe incautè ſibi committerunt, qua poſſunt arte decipiant: odiorum ſibi occaſiones prauis ſuſpicionibus coaceruãt. Dæmones quorum ſe-

rum ſectantur facta lętificant: ſanctos viros, quibus ſunt noti contriſtant, velut amici in obſequio, hoſtes in animo: continentes in verbo, turpes in facto: prodigi ſecretorum; tenaces malorum: prompti ſuſpicionum malarum; inanes bonorum: Pleni ſordium; præditi fraudibus; aduerſarij corde virtutibus; praui moribus, & inſidioſi cunctis ſecum in ſimplicitate viuentibus. Hæc, & his ſimilia ſunt, quæ omnes inuidos bonis voto, ſiue animo inimicos oſtendunt. Conſiderate, obſecro, qualiter inuidos punitura ſint mala ſua, quos etiam bona puniunt aliena. Vbi iſti fieri poterunt boni, qui ſunt in bono mali? aut quando bene malis vſuri ſunt, qui male bonis vti non deſinunt? Item bonis vtitur inuidus malè, quia omnibus bonis, quę miſer execratur, adiunctus, animi ſui ſupplicio relinquetur affligendus. Et quis ei poterit ſubuenire, qui ſe ſibi exhibet inuidendo carnificem: aut vnde ſibi parabit ſalutem, qui de ſalutis materia (bonis malè vtendo) facit perniciem?

Inuidus bonis vtitur male.

Inuidus ſibi eſt carnifex.

D. verò Ambroſius clericis ſuis ſcribens[a]: Sit inter vos, inquit, Dei zelus, non iſte humanus, quem inuidia generat; ſit inter vos pax, quæ ſuper omnem ſenſum eſt; amate vos inuicem. Nihil charitate dulcius; nihil pace gratius: & vos ipſi ſcitis, quod præ cæteris vos ſemper dilexi, & diligo: quaſi vnius patris filij coaluiſtis in affectum germanitatis. Quæ bona ſunt tenete; & Deus pacis & dilectionis erit vobiſcum in Domino IESV, cui eſt honor, gloria, & magnificentia.

a *lib. 2. offic. cap. vlt.*

Qualis inter clericos debeat eſſe zelus.

SPECV-

SPECVLI CANONICORVM,

ET ALIORVM ECCLESIASTICORVM, DE VITA, ET HONESTATE, QVAM IPSI BONA conuerſatione, & continentia adipiſcuntur, & cuſtodiunt; vel mala conuerſatione, & incontinentia violant, vel amittunt,

LIBER TERTIVS.

Clericorum conuerſatio, & familiaritas qualis eſſe debeat.

CAPVT PRIMVM.

PLVRIMVM ad honeſtatem in clero parandam, & conſeruandam cōfert conuerſatio, & familiaritas eorum, quibuſcum verſamur. Nam vt Regius ille Propheta Dauid inquit[a], Cum ſancto ſanctus eris; & cum viro innocente innocēs eris; & cum electo electus eris, & cum peruerſo peruerteris. Et ſapientiſſimus ille Salomon ingenuè profitens ſui inſtitutionem, quam à Dauide patre ſuo acceperat, ſibi ab eodem dictum, & præceptum ait[b]: Poſſide prudentiam. Ne obliuiſcaris, neque declines à verbis oris mei. Ne dimittas eam, & cuſtodiet te: Dilige eam, & conſeruabit te. Ne delecteris in ſemitis impiorum, nec tibi placeat malorum via. Fuge ab ea, nec tranſeas per illam; declina, & deſere illam. Non enim dormiunt, niſi cùm malefecerint, & non rapitur ſomnus ab eis, niſi ſupplantauerint. Comedunt panem impietatis, & vinum iniquitatis

a *Pſal. 17. & 2. Reg. cap. 22.*

b *Prouerb. 4.*

Impiorũ ſtudia

quitatis bibunt. Iuſtorum autē ſemita, quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit vſque ad perfectam diem. Via impiorum tenebroſa, neſciunt vbi corruant. Omni cuſtodia ſerua cor tuum, quia ex ipſo vita procedit. Remoue à te os prauum, & detrahentia labia ſint procul à te. Oculi tui recta videant, dirige ſemitas pedibus tuis, & omnes viæ tuæ ſtabiliētur; ne declines ad dexteram, neque ad ſiniſtram. Auerte pedem tuum à malo. Qui cum ſapientibus graditur, ſapiens erit. Amicus ſtultorũ, ſimilis efficietur [a]. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea; & qui communicauerit ſuperbo induet ſuperbiam. Caue tibi, & attende diligenter auditui tuo, quoniam cum ſubuerſione tua ambulas [b]. Cum viro ſancto aſſiduus eſto, quemcumque cognoueris obſeruantem præcepta Dei, cuius anima eſt ſecundum animam tuam [c].

Iuſtorũ ſemita. *Cuſtodia cordis.* *Cuſtodia et directio viſus ſeu oculorum.* *Cuſtodia pedũ ſeu greſſus.* a *Prouerb. 13.* *Cuſtodia tactus.* *Cuſtodia auditus.* b *Eccleſ. 13. cap.* c *Eccleſ. 37.*

Deinde D. Paulus docens malorum conuerſationem fugiendam eſſe [d]: Corrumpunt, inquit, mores bonos colloquia mala. Et D. Clemens Papa martyr, ſancti Petri diſcipulus, ſcribens D. Iacobo fratri Domini, quæ à B. Petro accepiſſet [e]: Tam, ait, iuuenes, quàm ſenes de omni conuerſatione ſua, & conuerſione, & pœnitentia valde eſſe ſolicitos oportet, ſatiſque agere, vt hæc condignè agant, & de reliquo ornent, tam clerici, quàm ſeculares animas ſuas ornamentis digniſſimis; dogmatibus ſcilicet veritatis, decore pudicitiæ, ſplēdore iuſtitiæ, candore pietatis, aliiſq; omnibus quibus compoſitam, & comptam decet eſſe rationabilem mentem. Tum præterea declinare à cōſortiis inhoneſtis, & infidelibus, & ſocietates habere fidelium, atque illos frequentare conuentus, in quibus de pudicitia, de iuſtitia, de pietate tractatur.

d *1. Corinth. 15.* e *epiſt. 1.* *Quibus ornanda ſit anima et mens noſtra.* *Quæ conſortia fugienda, & quæ ſequenda.*

D. verò Ambroſius [f] non diſtinguens honeſtum ab vtili, & iuſto, neque honeſtatem ab vtilitate: In conuerſatione nihil, inquit, eſſe tam vtile, quàm diligi: nihil tã inutile, quàm non amari. Nam odio haberi exitiale, ac nimis capitale arbitror. Itaque id agamus, vt omni ſedulitate commendemus exiſtimationem, opinionemq; noſtram, ac primùm placiditate mentis, & animi benignitate influamus in affectũ hominum. Popularis enim & grata eſt omnibus bonitas, nihilque tam facilè illabitur

f *lib. 1. offic. cap. 6 & 7. & lib. 3. cap. 2.* *In conuerſatione quomodo nos gerere debeamus.* *Bonitas omnibus grata.*

bitur humanis ſenſibus. Ea ſi manſuetudine morum,ac facilitate animi, moderatione præcepti, & affabilitate ſermonis, verborumque honore, patienti quoque ſermonum vice,modeſtięque adiuuetur gratia, incredibile quantum procedit ad cumulum dilectionis. Legimus enim non ſolùm in priuatis,ſed etiam in ipſis Regibus, quantum facilitas blandæ affabilitatis profuerit,aut ſuperbia, verborumque obfuerit tumor, vt regna ipſa labefactaret,& poteſtatem ſolueret. Iam ſi quis conſilio, vſu, miniſterio, officiis popularem comprehendat gratiam,aut ſi quis periculum ſuum pro vniuerſa plebe offerat,non eſt dubium,quod tantum charitatis à plebe in eum refundatur. Quantas Moyſes à populo Dei illatas abſorbebat contumelias [a], & cùm Dominus in inſolentes vindicare vellet, ſe tamen pro populo offerebat frequenter, vt indignationi diuinæ plebem ſubduceret. Quàm miti ſermone poſt iniurias appellabat populum, conſolabatur in laboribus, delinibat oraculis, fouebat operibus, &,cùm Deo conſtanter loqueretur, homines tamen humili,& grata appellatione affari ſolebat [b]:qua ſic ſibi totius plebis mentes deuinxerat,vt plus eum pro manſuetudine diligerent, quàm pro factis admirarentur. Quid eius imitator ſanctus Dauid electus ex omnibus ad plebem regendam [c], quàm mitis,& blandus,humilis ſpiritu, ſedulus corde, facilis affectu. Dolum ſibi meditantibus os ſuum non aperiebat, & tanquam non audiens,nullum ſermonem referendum putabat. Non reſpondebat conuitiis.Ferre magis promptus,quàm referre iniurias. Cùm ſibi derogaretur orabat:cùm malediceretur,benedicebat: ambulans in ſimplicitate,& ſuperborum fugitans arrogantiam, ſectator extitit immaculatorum.

Facilitas blandæ affabilitatis multũ prodeſt.

a *Exod.*32.

b *Exod.*34. *Deut.*34.

c 1. *Reg.*16.

Porrò ad incẽtiuum charitatis communis plurimùm proficit,ſi quis vicem amãtibus reddat,nec minus redamare ſe probet,quàm ipſe amatur, idq; amicitiæ fidelis patet exemplis.Quid enim tam populare,quàm gratia; quid tam inſitum naturæ, quàm vt diligentem diligas: quid tam inolitum, atque impreſſum affectibus humanis, quàm vt eum amare inducas in animum, à quo te amari velis? Meritò Sapiens dicit [d]: Perde pecuniam propter

d *Eccleſ.*29.

propter fratrem, & amicum. Et alibi [b]: Amicum ſalutare non erubeſcam, & à facie illius non me abſcōdam. Siquidem vitæ, & immortalitatis medicamentum in amico eſſe eccleſiaſticus ſermo teſtatur. Et ſummum in charitate præſidium nemo dubitauerit, cùm Apoſtolus dicat [b]: Omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet. Charitas nunquam cadit. Ideo Dauid non cecidit, quia charus fuit omnibus, & diligi à ſubiectis, quàm timeri maluit. Timor enim temporalis tutaminis ſeruat excubias, neſcit diuturnitatis cuſtodiam. Itaq; vbi timor diſceſſerit, audacia obrepit; quoniam fidem non timor cogit, ſed affectus exhibet. Prima ergo ad commendationem noſtri eſt charitas. Bonum itaq; eſt, teſtimonium habere de plurimorum dilectione. Hinc naſcitur fides, vt committere ſe tuo affectui nō vereantur etiam alieni, quem pluribus charum aduerterint. Similiter etiam per fidem ad charitatem peruenitur, vt qui vni, aut duobus præſtiterit fidem, tanquam influat in animos vniuerſorum, & omnium acquirat gratiam.

a Eccleſ. 22.

b 1. Corinth. 13.

Charitas prima eſt noſtri commendatio.

Duo igitur hæc ad commendationem noſtri plurimū operantur; charitas, & fides. Et tertium hoc: Si habeas, quod in te admiratione dignum plerique exiſtiment, & iure honorandū putent. Et quia conſiliorum vſus maximè conciliat homines, ideo prudentia & iuſtitia in vnoquoque deſiderantur, & ea expectantur à pluribus, vt in quo ea ſint, illi deferatur fides, quo poſſit vtile conſilium à fideli deſiderāti dare. Quis enim ei ſe committat, quem non putet plus ſapere, quàm ipſe ſapiat, qui quærit conſilium? Neceſſe eſt igitur vt præſtantior ſit à quo cōſilium petitur, quàm ille eſt, qui petit. Quid enim conſulas hominem, quem nō arbitreris poſſe melius aliquid reperire, quàm ipſe intelligis? Quodſi eum inueneris, qui viuacitate ingenij, mentis vigore, atque auctoritate præſtet, & accedat eò, vt exemplo & vſu paratior ſit, præſentia ſoluat pericula, proſpiciat futura, denuntiet imminentia, argumenta expediat, remedium ferat in tempore, paratus ſit non ſolùm ad conſulēdum, ſed etiam ad ſubueniendum, huic ita fides habetur, vt dicat qui conſilium petit: Etſi mala mihi euenerint, per illum, ſuſtineo. Huiuſmodi igitur viro ſalutē noſtram,

Ad noſtri commendationem plurimum operātur charitas, fides, & facultas ac promptitudo ad dādum cōſilium aliis.

Cōſiliarius debet eſſe iuſtus & prudens.

& exiſtimationem committimus, qui ſit, vt ſupra diximus, iuſtus, & prudens. Facit enim iuſtitia, vt nullus ſit fraudis metus; facit etiam prudentia, vt nulla erroris ſuſpicio ſit. Promptius tamen nos iuſto viro, quàm prudenti committimus.

a Lib. 2. offic. cap. 12.

Ab improbis licet prudentes videantur cōſilia petenda nō ſunt.

In acquirendis autem conſiliis, vt idem Ambroſius inquit [a], plurimū adiungit vitæ probitas, virtutum prærogatiua, beneuolentiæ vſus, frugalitatis gratia. Quis enim in cœno fontem requirat? Quis è turbida aqua potum petat? Itaque vbi luxuria eſt, vbi intemperantia, vbi vitiorum confuſio, quis inde ſibi aliquid hauriendum exiſtimet? quis non deſpiciat morū colluuionem? Quis vtilem cauſæ alienæ iudicet, quem videt inutilem vitæ ſuæ? Quis iterum improbum, maleuolum, contumelioſum non fugiat, & ad nocendū paratum? Quis non eum omni ſtudio declinet? Quis verò, quamuis inſtructum, ad conſilij opem, difficilem tamen acceſſu, ambiat, in quo ſit illud, tanquam ſi quis aquæ fontem præcludat? Quid enim prodeſt habere ſapientiam, ſi conſilium neges? Si conſulendi intercludas copiam, clauſiſti fontem; vt nec aliis influat, nec tibi proſit. Pulchrè autem & de illo conuenit, qui habens prudentiam, commaculat eam vitiorum ſordibus, eo quod aquæ exitum contaminet. Degeneres animos vita arguit. Quomodo enim eum potes iudicare conſilio ſuperiorem, quem videas inferiorem moribus? Supra me debet eſſe, cui me committere paro. An verò idoneum eum putabo, qui mihi det conſilium, quod non dat ſibi; & mihi eum vacare credam, qui ſibi non vacet? cuius animum voluptates occupent, libido deuinciat, auaritia ſubiuget, cupiditas perturbet, quatiat metus? Quomodo hic conſilij locus, vbi nullus quieti?

Cōſiliarius acceſſu non debet eſſe difficilis.

Degeneres animos vita arguit.

b Sapient. 7.

Quis igitur tantam vultu ſpeciem præ ſe ferat pulchritudinis, & beluinis poſterioribus, ac ferinis vnguibus formæ ſuperioris dehoneſtet gratiam, cùm tam admirabilis, & præclara forma virtutum ſit, & ſpecialiter pulchritudo ſapientiæ, ſicut ſeries ſcripturę indicat [b]? Eſt enim hæc ſpecioſior ſole, & ſuper omnem ſtellarum diſpoſitionem luci cōparata inuenitur purior. Lucem etenim hanc ſuſcipit nox; ſapientiā autem non vincit malitia.

litia. Nullum ei contubernium cum vitiis eſt, ſed indiuidua cum cęteris virtutibus coniunctio, cuius ſpiritus eſt diſertus, ſine inquinamento, certus, ſanctus, amans bonum, acutus, qui nihil vetet bene facere, benignus, ſtabilis, ſecurus, omnē habens virtutem, omnia proſpiciēs. *Sapientiæ nullum cum vitiis conſortium eſt.*

Omnia igitur operatur prudentia, cum omnibus bonis habens cōſortium. Nam quomodo poteſt vtile conſilium dare, niſi habeat iuſtitiam; induat conſtantiam; mortem non formidet; nullo terrore, nullo reuocetur metu; nulla adulatione à vero deflectendum putet; exilium non refugiat, qui nouerit ſapienti patriam mundum eſſe; egeſtatem non timeat, qui nihil ſapiēti deeſſe ſciat, cui totus mundus diuitiarum eſt. Quid enim præcelſius illo viro, qui auro moueri neſciat, contemptum habeat pecuniarum, & velut ex arce quadam deſpiciat hominum cupiditates? Quomodo enim non admirandus, qui diuitias ſpernit, quas plerique ſaluti propriæ prætulerunt? Decet igitur omnes cenſura frugalitatis, continentiæ auctoritas, & maximè eum, qui honore præſtet, ne præeminentem virum theſauri poſſideat ſui, & pecuniis ſeruiat, qui pręeſt liberis. Illud magis decet, vt ſupra theſaurum ſit animo, & infra amicū obſequio. Humilitas enim gratiam auget[a]. *Ad vtile conſilium dādum, quæ requirantur in conſiliario.* *Mundus ſapiēti patria eſt.*

Talis itaque debet eſſe, qui conſilium alteri det, vt ſe ipſum formam aliis præbeat ad exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in grauitate, vt ſit eius ſermo ſalubris atque irreprehenſibilis, conſilium vtile, vita honeſta, ſententia decora. Qui nihil nebuloſum habeat, nihil fallax, nihil fabuloſum, nihil ſimulatū, quod vitam eius, ac mores refellat; nihil improbum, ac maleuolum, quod auertat conſulentes[b]. *Qualis debeat eſſe cōſiliarius.*

a *Ambroſ. d. lib. 2. offic. cap. 14.*

b *Amb. d. lib. 2. offic. cap. 17.*

Quid faciendum clericis, qui alios conſilio iuuare nequeunt.

CAP. II.

VERVNTAMEN cùm omnes huiuſmodi conſiliarij eſſe nō poſſint: ſicut enim multa ſunt mēbra corporis, omnia verò non eundē actū habent; ita multi ſunt ordines in eccleſia; ſed nō omnes idē habent officiū: quia ſecundum Apoſtolū[c] alios Dominus dedit Apoſtolos, alios prophetas, alios paſtores & Doctores[d].

c *Epheſ. 4.*

d *c ſicut in vno corpore. & c. cùm ex iniūcto. de hæret. & ad Epheſ. cap. 4.*

 Si igi-

Si igitur omnes clerici alios prudentia, & ſapientia ſua iuuare non poſſint, ſibique aliorum gratiam, & amicitiam in conuerſatione conciliare, omnium tamen vita, aliorum debet eſſe, vt D. Auguſtinus inquit [a], eruditio, & aſſidua ſalutis prædicatio, & tales decet Dominum habere miniſtros, qui nulla contagione carnis corrumpantur, ſed potius continentia caſtitatis ſplendeant, & totis honeſtis fulgeant in populo exemplis, quibus Dominus per legiſlatorem dicit [b]: Sancti eſtote, quia & ego ſanctus ſum Dominus Deus veſter. Deus enim lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt vllæ, nec aliqua fœditas ei ſociari poteſt. Et ideo, fratres chariſſimi, ſecūdum Apoſtoli admonitionem [c] mundemus nos ab omni inquinamento carnis, & ſpiritus, perficiētes ſanctificationem in timore Dei. Quocirca & ſacroſancta Tridētina Synodus: Nihil, inquit [d], eſt, quod alios magis ad pietatem, & Dei cultum aſſidue inſtruat, quàm eorum vita, & exemplum, qui ſe diuino miniſterio dedicarūt Cùm enim à rebus ſeculi in altiorem ſublati locum conſpiciantur, in eos tanquam ſpeculum reliqui oculos conijciunt [e], ex iiſque ſumunt, quod imitentur. Quapropter ſic decet Canonicos vitam, moreſque ſuos omnes componere, vt habitu, geſtu, inceſſu, ſermone, aliiſq; omnibus rebus nil niſi graue, moderatum, ac religione plenum præ ſe ferant. Leuia etiam delicta, quæ in ipſis maxima eſſent, effugiant: vt eorum actiones cunctis adferant venerationem. Quandoquidem & iam olim Anicetus Papa martyr Epiſcopis per Galliæ prouincias cōſtitutis ſcribens [f]: Prohibete, inquit, fratres, per vniuerſas regionum veſtrarum eccleſias, vt clerici, qui laicis & ſimplicibus virtutis, honeſtatis, pudicitiæ, & grauitatis exemplar eſſe debent, ac ſeipſos tanquam ſignum purioris vitę rudioribus ad imitationē prudenter exhibere, iuxta Apoſtolum [g] comam non nutriāt, ſed deſuper caput in modum ſpheræ radant, quia ſicut diſcreti debēt eſſe in conuerſatione, ita & in tonſura, & omni habitu diſcreti debent apparere. Et in concilio Toletano quarto conſtitutum legitur [h]: Quicumque in ſacerdotio Dei poſiti ſunt, irreprehenſibiles eſſe debent, Paulo atteſtante [i]: Oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe. Inoffenſos ergo, & immacu-

a ſerm. 249. de temp.

b Leuit. 19. cap.

c 2. Corinth. 7.

d ſeſſ. 22. de reform. cap. 1.

In clericos, tanquam ſpeculū, laici oculos cōijciunt.

e c. qualiter. 2. de accuſatio. c. clericos. diſt. 21.

f epiſt. 1. cap. 4. & c. prohibete, diſt. 23.

Clerici debent laicis eſſe exēplar honeſtatis & aliarū virtutum.

g 1. Corinth. 11.

h cap. 20. & 21. 22. & 26.

i 1. ad Timoth. 3. cap.

immaculatos decet Dei exiſtere ſacerdotes, nec vllius eos fornicationis contagio pollui, ſed caſtè viuentes, mundos ſemetipſos celebrandis exhibeant ſacramentis. Abſtineamus ergo nos ab omni opere malo, & ab omni inquinamento carnis liberi maneamus, vt mundi corpore, purgati mente poſſimus ad ſacrificium Chriſti digni accedere, & Deum pro delictis omniũ deprecari. Quamuis conſcientiam puram apud Deum nos habere oporteat, tamen & apud homines famam optimam cuſtodire conuenit, vt iuxta præceptum Apoſtolicum [a], non tantùm coram Deo, ſed etiam coram hominibus vitæ ſanctæ teſtimoniũ habeamus. Quidam enim hucvſque ſacerdotum non modicum ſcandalum creauerũt, dum in conuerſatione vitæ non bonę famæ exiſtunt. Vt ergo excludatur deinceps omnis nefandæ ſuſpicionis occaſio, & ne detur vltra ſecularibus locus obtrectandi, oportet Epiſcopos teſtimonium probabilium perſonarum conuerſationis, & vitæ in conclaui ſuo habere, vt & Deo placeant per cõuerſationem bonam, & eccleſiæ per optimam famam. Similiter placuit, vt quemadmodum Antiſtites, ita presbyteri, atque leuitæ, quos fortè infirmitas, atque ætatis grauitas in cõclaui ſuo manere non ſinit, vt & iidem in cellulis ſuis teſtes vitæ habeãt, vitamque ſuam ſicut nomine, ita meritis teneãt. Quando presbyteri, aut diaconi per parochias conſtituuntur, oportet eos primùm profeſſionẽ Epiſcopo ſuo facere, vt caſtè, & purè viuãt ſub Dei timore, vt dum eos talis profeſſio obligauerit, vitæ ſanctæ diſciplinã retineant [b].

Fama noſtra magna habẽda eſt ratio.

a *Rom. 12. & 2. Corinth. 8.*

b *c. quando presbyteri. diſt. 28.*

Hinc & D. Hieronymus [c]: Apoſtolici, inquit, & præcepti eſt, & exempli, vt habeamus rationem non conſcientiæ tantùm, ſed etiam famæ. Non ſuperfluum & à fructu vacuum gẽtium magiſter hoc docet. Vult enim etiam extraneos ad fidem homines per fidelium opera proficere, vt religionẽ ipſam religionis diſciplina commendet. Et ideo ſicut luminaria in mundo lucere nos iubet [d] in medio nationis prauæ, & peruerſæ, vt incredulæ mentes errantium ex noſtrorum actuum lumine, ignorantiæ ſuæ tenebras comprehendant. Vnde & ipſe ad Romanos ait [e]: Prouidentes bona non ſolùm coram Deo, ſed etiam coram hominibus. Et alibi [f]: Sine offen-

c *in epiſt. ad Celant.*

Non tantũ conſcientiæ, ſed etiam famæ habenda eſt ratio.

d *Philippen. 2.*

e *Rom. 12.*

f *1 Corint. 10. 2. Corint. 6.*

ſione eſtote Iudæis, & gentibus, & Eccleſiæ Dei, ſicut ego per omnia omnibus placeo, non quęrens quod mihi vtile eſt, ſed quod multis. Beatus eſt, qui tã ſanctè, támque grauiter diſponat vitam ſuam, vt de eo ne ſiniſtrè quidem aliquid fingi poſſit, dum aduerſus obtrectatorũ libidinem pugnat meriti magnitudo, nec fingere quiſquam auſus eſt, quod à nullo putat eſſe credendum. Quodſi id aſſequi difficile, atque nimis arduum eſt, ſaltem hanc adhibeamus vitæ noſtræ diligentiam, ne malę mentes occaſionem inueniant detrahendi: ne ex nobis ſcintilla procedat, per quam aduerſus nos ſiniſtræ famæ flamma confletur. Alioqui fruſtra iraſcimur obtrectatoribus noſtris, ſi iis ipſis obtrectandi materiam miniſtrauimus. Si autẽ nobis diligenter, atque ſolicitè omnia ad honeſtatem prouidẽtibus; cunctiſque actibus noſtris timorem Dei præferentibus illi nihilominus inſaniunt, conſoletur nos conſciẽtia noſtra, quæ tunc maximè tuta eſt, tunc optimè ſecura eſt, cùm ne occaſionem quidem malè de ſe ſentiendi dedit. Illis enim væ dicitur per Prophetam [a], qui dicũt, quod bonũ eſt malum, qui lucẽ appellãt tenebras, & quod dulce eſt, amarũ vocant. Nobis ergo Saluatoris aptabitur ſermo [b]: Beati eſtis, cũ vobis maledixerint homines mentientes. Nos modo id agamus, vt malè de nobis nemo loqui abſq; mẽdacio poſſit.

Conſciẽtia noſtra quãdo tuta cenſenda ſit.

a *Iſaiæ 5.*

b *Matth. 5.*

D. verò Auguſtinus in ſermone habito de communi vita clericorum: Nolo, inquit, vt aliquis de vobis inueniat malè viuendi occaſionem. Prouidemus enim bona, vt ait Apoſtolus [c], non ſolùm coram Deo, ſed etiam coram hominibus. Propter nos conſciẽtia noſtra nobis neceſſaria eſt, propter vos fama noſtra non pollui, ſed pollere debet in vobis. Duæ res ſunt conſcientia, & fama: conſcientia neceſſaria eſt tibi; fama proximo tuo. Qui confidens conſcientiæ negligit famam, crudelis eſt [d]. Vnde & Apoſtolus Paulus Timotheo ſcribens, in cuius perſona alios omnes ſacerdotes doceri voluit: Exemplum, inquit [e], eſto fidelium in verbo, in conuerſatione, in charitate, in fide, in caſtitate. Quem locum D. Chryſoſtomus explicans: Exemplar, ait, vitæ atque morum ipſe eſto, tanquam imago propoſitus, tanquam animata lex, veluti regula, ac norma bene, recteque viuendi. Huiuſmodi

c *Rom. 12. & 2. Corinth. 8.*

Qui confidens conſcientiæ negligit famam, crudelis eſt.

d *c. nolo. 12. q. 1.*

e *1. ad Tim. 4.*

iuſmodi quippe Doctorem eſſe neceſſe eſt. In ſermone, inquit, vt facilè inſtruere per doctrinam poſſit: In conuerſatione, vt eccleſiæ ſit propoſitus ad imitandum: In charitate, in fide, in integerrima caſtitate, in ſobrietate, cæteriſque virtutibus, ex quibus norma ſumitur bene, beateque viuendi. Hinc idem Chryſoſtomus ad populũ ſermonem faciens [a]: Quid, inquit, altũ ſapies, quoniam per verba doces? Sed hoc facile verbis medicari. Doce me per vitam tuã, hæc eſt doctrina optima. Dices, quod opus eſt modeſtiã ſequi, & longum ſuper hoc trahis ſermonem, & inoffensè fluens dicendi copiã oſtentas. Sed te melior ille, qui per opera hoc me docet. Non enim diſciplinæ tam à verbis, quàm à factis animæ ſolent intromitti, quoniam ſi non habueris opera, non tantùm loquens nõ profuiſti, ſed & potius læſiſti. Propterea Propheta dicit [b]: Peccatori autẽ dixit Deus: quare tu enarras iuſtitias meas? Maius enim hoc damnũ, cùm aliquis bene verbis docens, per opera doctrinã impugnat. Hoc fuit multorum in eccleſiis malorum cauſa. Quoniam, vt idem alibi ait [c], Non tãtùm ſibi Chriſtianum ſatisfacere vult Deus, verùm & alios ædificare, nõ tantùm per doctrinam, verùm, & per vitam & conuerſationem. Nihil enim ſic in veritatis viam inducit, vt conuerſationis integritas. Nec enim ita dictis noſtris intendũt, ſicut his, quæ à nobis gerũtur. Et vt diſcas, quod hoc ita ſe habet, licet in infinitum verbis philoſophemur, & de tolerãtia diſſeramus, niſi cadente tempore hanc exhibeamus per opera, non tantum ſermo profuerit, quantum nocuerit actio. Si verò & ante verba, & poſt, virtutem per opera præſtemus, digni fide cenſebimur, illa cõmouentur, quæ per actiones etiã implemus. Nã & Chriſtus hos beatos vocauit, dicens [d]: Beatus, qui fecerit, & docuerit. Præcedẽte enim actione, licet doctrina nõ cõſequatur, poſſunt opera bona voce clarius docere in nos reſpiciẽtes. Hoc ita ſemper conſideremus, vt prius factis, deinde verbis doceamus. Ne nos quoq; Paulũ audiamus nobis dicẽtẽ [e]: Qui doces aliũ, te ipſum non doces. Et cũ aliquẽ admonere voluerimus, vt neceſſariũ aliquid corrigat, prius illud ipſi præſtare ſtudeamus, vt cũ maiore fiducia doctrinã faciamus, & omnis noſtra ſit cura circa animæ ſalutẽ.

Qualis debeat eſſe eccleſiæ doctor.

a *Hom. 38.*

Doctrina vitæ eſt optima.

b *Pſalm. 49.*

c *Hom. 72. ad pop.*

d *Matth. 5.*

e *Rom. 2.*

Quibuſcum clerici conuerſari debeant. CAP. III.

PRÆTEREA cùm tantoperè ad honeſtatẽ parandam, & conſeruandam conducat conuerſatio, rectè in concilio Senonenſi ſtatutum fuit[a]; vt omnes clerici, & maximè in ſacris conſtituti, in cõuerſatione cum laicis ita ſe habeant, vt neq; ex nimia familiaritate, aut conuerſatione æquali reddatur contemptus dignitatis: neque ex nimia auſteritate, faſtu, aut pompa ſuperbi, aut plus æquo elati iudicentur. Neque in publico ludãt pila, aut aliis ludis, maximè cũ laicis. A ludo alearum aliiſque, qui à ſorte pendent, abſtineant; neque ludentium fautores, ſpectatores, aut teſtes exiſtant. Non ſe admiſceant choreis publicis, tripudiationibus, aut ſaltationibus: non turpes, amatorias, aut laſciuas depromant cantilenas, ſeu cantantibus faueãt, aut adſint. Siquidem iam olim in diuerſis conciliis conſtitutum fuit[b]; vt presbyteri, & diaconi, vel deinceps, quibus ducere vxores non eſt licitum, etiam alienarum nuptiarum euitent conuiuia; neque his cœtibus admiſceantur, vbi amatoria cantantur, & turpia carmina, aut obſcœni motus corporis choreis, & ſaltationibus offeruntur; ne auditus, & obtutus ſacris miniſteriis deputati, turpium ſpectaculorum, atque verborum contagione polluantur.

a cap. 25. de decret. mor.

Qualis clericorum cum laicis debeat eſſe conuerſatio.

b Cõc. Venet. 1. cap. 11. & Agat. cap. 39. c. presbyteri. diſt. 34.

Cæterum cùm Eccleſiaſticus dicat[c]: omne animal diligere ſimile ſibi, ſic & omnẽ hominem proximum, operam dabunt clerici, vt poſtpoſita nimia illa laicorũ familiaritate, quiſq; ſibi deligat è clero virum bonum, & prudentem, quicum verſetur. Nam cohærere, & coniungi non poſſunt, quibus ſtudia, & vota ſunt diuerſa[d]. Plurimùm autẽ, vt D. Ambroſius inquit[e], prodeſt vnicuique bonis coniungi, & præſertim adoleſcẽtibus vtile, vt claros, & ſapientes viros ſequantur. Quoniam qui congreditur ſapientibus, ſapiens eſt: qui autem cohæret imprudentibus, imprudens cognoſcitur[f]. Et ad inſtructionem itaque bonis iungi plurimum proficit, & ad probitatis teſtimonium. Oſtendunt enim adoleſcentes, eorum ſe imitatores eſſe, quibus adhæſerint; & ea conualeſcit opinio, quod ab his viuendi acceperint ſimilitudinem cum quibus conuerſandi hauſerint cupiditatem. Pulchra itaque copula ſeniorum, atque adoleſcentum.

c cap. 12.

d c. in noua. 16. q. 7.

e lib. 2. offic. cap. 20.

f Prouerb. 13.

Inde tantus Ieſus Naue[a], quod cum non modò erudiuit ad legis ſcientiam Moyſi copula; verumetiam ſanctificauit ad gratiam. Vnde factum eſt, vt qui fuerat ſocius conuerſationis, fieret ſucceſſor poteſtatis. Sic Abrahæ adhæſit Loth adoleſcentulus[b]; Helię Heliſæus[c]. In Actibus Apoſtolorum Barnabas aſſumpſit Marcum[d]; Paulus Timotheum[e], & Titum[f]. Sed illis videmus diuiſa fuiſſe officia, vt ſeniores conſilio præualerent, iuniores miniſterio. Plerumque etiam virtutibus pares, diſpares ætatibus ſui delectantur copula, ſicut delectabantur Petrus & Ioannes[g].

D. verò Cyprianus[h]: Conſtantis, inquit, Apoſtoli vox eſt[i]: Præcipimus vobis in nomine Domini IESV Chriſti, vt recedatis ab omnibus fratribus ambulãtibus inordinatè, & non ſecundum traditionem, quam acceperunt à nobis. Et iterum[k]: Nemo vos decipiat inanibus verbis. Propterea enim venit ira Dei ſuper filios contumaciæ. Nolite ergo eſſe participes eorum. Recedendum eſt à delinquentibus, vel imò fugiendum, ne dum quis malè ambulantibus iungitur, & per itinera erroris, & criminis graditur, à via veri itineris exerrãs, pari crimine & ipſe teneatur. Nihil enim, vt D. Chryſoſtomus cenſuit[l], ita perniciosum, ac peſtiferum eſt, vt conſuetudo prauorum hominum: qui etiam ſi valde tecum amore, aut neceſſitudine coniuncti ſint, abſcindẽdi ſunt ab amicitia tua. Nam niſi hoc feceris, nec illos lucraberis, & tu ipſe ſimul peribis: ſin verò procul abs te illos abieceris, tu ſaltem ſalutem conſequeris. Quia niſi noſtra plerunque membra reſcindimus, cum incurabili morbo & ipſa tabeſcunt, & reliquis officiunt: multò magis in amicis atque cognatis id faciendum, ſi ſaluti tuæ obſunt. D. verò Bernardus[m]: Hæc tria, inquit, ſunt conuerſationi noſtræ maximè neceſſaria, nimirum vt ſobriè, & iuſtè, & piè viuamus; quoniam primum debemus nobis, ſecũdum proximo, tertium Deo. Ante omnia igitur perfectam hanc continentiam, & ſobrietatem quære, quam debes tibi ipſi; Dehinc adde miſericordiã, quam debes proximo, quia cum eo ſaluãdus es: Deinde patientiam, quam debes Deo; quia ab eo ſaluandus es. Omnes enim, qui piè volunt viuere in Chriſto, perſecu-

a *Deut. 31.*
b *Geneſ. 12.*
c *3. Reg. 19. 4. Reg. 2.*
d *Act. 15.*
e *Act. 16.*
f *2. Corinth. 8. Galat. 2.*
g *Ioan. 20. & 21. Act. 3. 4.*
h *in tract. de ſimplic. Prælat.*
i *2. Theſſal. 3.*
k *ad Epheſ. 5.*
l *Hom. 60. in Matth.*
m *ſerm. 1. de reſurrectio.*
Quæ conuerſationi noſtræ maximè ſint neceſſaria.

tionem patiuntur, & per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorum. Vide ergo ne per impatientiam pereas, ſed vniuerſa pro eo ſuſtine, qui prior pro te maiora ſuſtinuit, & apud quem infructuoſa patientia non erit.

Excubandum eſt itaq;, fratres dilectiſſimi, atq; omnibus viribus elaborandum, vt D. Cypriani ſentētiam ſequentes[a], inimico ſæuienti, & iacula ſua in omnes corporis partes, quibus percuti, & vulnerari poſſumus, dirigenti, ſolicita, & plena vigilantia repugnemus; ſecundum quod Petrus quoq; Apoſtolus in epiſtola ſua præmonet, & docet, dicens[b]: Sobrij eſtote, & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiēs, & aliquid deuorare quærēs, circuit. Circuit ille nos ſingulos, & tanquam hoſtis clauſos obſidens, muros explorat, & tentat, an ſit aliqua pars membrorum minus ſtabilis, & minus fida, cuius aditu ad interiora penetretur. Offert oculis formas illices, & faciles voluptates, vt viſu deſtruat caſtitatem. Aures per canorā muſicam tentat, vt ſonus dulciori auditu ſoluat, & molliat Chriſtiani vigorem. Linguam ad conuitium prouocat; manus iniuriis laceſſentibus ad petulātiam cædis inſtigat; vt fraudatorem faciat, lucra opponit iniuſta: vt animā pecunia capiat, ingerit pernicioſa compendia: Honores terrenos promittit, vt cœleſtes adimat: oſtēdit falſa, vt vera ſubripiat. Et cùm latenter non poteſt fallere, exertè, atque apertè minatur, terrorem turbidæ perſecutionis intentans, ad debellandos Dei ſeruos, inquietus ſemper, & ſemper infeſtus. In pace ſubdolus; in perſecutione violentus. Quamobrem, fratres dilectiſſimi, contra omnes diaboli, vel fallaces inſidias, vel apertas minas ſtare debet inſtructus animus, & armatus: tam paratus ſemper ad repugnandum, quàm eſt ad impugnandum ſemper paratus inimicus.

a In ſerm. de zelo & liuore.

b 1. Pet. 5. cap.

Quibus modis à diabolo tentemur.

De caſtitate & continentia clericorum ſacro ordine initiatorum. CAP. IIII.

NON infimum in honeſtate clericorū locum obtinet caſtitas. Quid enim, vt D. Bernardus inquit[c], caſtitate decorius? quæ mundum de immundo conceptum ſemine, de hoſte domeſticum, angelum de-

c epiſt. 42.

lum denique de homine facit? quæ in hoc mortalitatis loco, & tempore quendam ſtatum immortalis gloriæ repræſentat? Hæc, vt D. Cyprianus inquit[a], munimẽ inuictum eſt ſanctimoniæ, & expugnatio fortis infamiæ. Fortitudinis firmitas, & laſciuiæ petulantis infirmitas, probitatis præſidium, & improbitatis excidium, animæ victoria, & corporis præda: vbertas gloriarum, & captiuitas criminum, pronuba ſanctitatis, & repudium turpitudinis, ſinceritatis indicium, & abolitio ſcandalorum, exercitium continentiæ, & euacuatio tota luxuriæ, pax ſecura virtutũ, & debellatio inquieta bellorũ; puritatis culmẽ, & libidinis carcer; honeſtatis portus, & ignominiæ naufragalis locus; virginitatis mater, & hoſtis immunditiæ; lorica pudoris, & ſpolium probroſitatis; corruptionis exitiũ, murus rigoris, & deſtructio vulgaritatis; ſeueritas, gladius, triũphator, & diſſolutionis occiſor; armatura viriũ, & exarmatura fluxarũ; integritatis dignitas, & fornicationis abdicatio; claritatis faſtigiũ, & dedecoris pręcipitium; volũtas bonorum operum, & afflictio vitiorũ; refrigerium pudicitię, pœna petulãtiæ, acquiſitio triumphorum, & facinorũ detrimentum; requies ſalutis, & perditionis exiliũ; vita ſpiritus, & carnis interitus; ſtatus qualitatis angelicę; ſummus humanę ſubſtãtię. Huius retinaculis omnis obſcœnitas fręnatur, & compedibus eius calces furentis libidinis ſtatuuntur. In hac velut in ſcopulo frangũtur impetus qualeſcumq; ſanguinis inundantis, & in illa ſedatur ſpumans tumoris inſania corporalis. Quæ dum ſibi ſubtrahit adminicula concupiſcentiæ, mortua membra ſua cognoſcitur baiulare. De quibus Apoſtolus Paulus præmonet, dicens[b]: Mortificate ergo mẽbra, quæ ſunt ſupra terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiam, quæ eſt idolorum ſeruitus, propter quæ venit ira Dei.

a in libel. de ſingular. cler.

Inſignis caſtitatis laus & commendatio.

b ad Coloſſ. 3.

B. vero Cyrillus: Non ignoremus, inquit[c], caſtitatis gloriam; angelica enim eſt corona, & ſupra hominẽ hęc perfectio; parcamus corporibus, quæ lucere debent ſicut ſol. Ne propter paruã voluptatem, tãtum ac tale corpus polluamus. Paruũ enim eſt ad horã peccatum. Longęua autem eſt ex eo, & ęterna verecundia. Angeli ambulantes in

c catecheſi 12.

Caſtitatis gloria.

tes in

tes in terra ſunt caſtitatis operatores, virgines cum Maria Virgine habebunt partem. D. verò Chryſoſtomus [a]: Vidéſne, inquit, virginitatis prę́ſtantiam, quomodo terrarum incolas ſic afficiat, vt iidem illi, quibus cœlites muneribus perfunguntur, & qui corpore veſtiti ſunt, eos incorporeis mentibus exæquet, & homines ipſos æmulos ſtudij efficiat angelorum? Piis autē virginibus multa, & maxima præſto erunt bona, & planè ea, quæ non modò ſupra ſunt oculorum, & aurium ſenſum, ſed omnem hominum mentem, & cogitationē ſuperant. Quid virginitate ſuauius? quid pulchrius? quid illuſtrius? Etenim ipſis ſolis radiis fulgores ſplēdidiores emittit: nos verò ab omnibus terrenis rebus auocans, ſic afficit, vt ſolem iuſtitiæ puris, & intentis oculis intueamur.

a in lib. de virginit. cap. 12. et 21.

Caſtitatis præſtantia.

Interim animaduertendum, & retinendum illud D. Hieronymi dictum [b]; Quod quomodo abſque cæteris operibus virginitas ſola non ſaluat [c]; ſic omnia opera abſque virginitate, puritate, continentia, caſtitate, imperfecta ſunt. Vnde D. Ambroſius [d] oſtendens quid de virginitate ſenſerit D. Paulus: Bonum dicit eſſe virginē permanere. Et vt hoc abſolutius oſtēderet, propter præſentem neceſſitatem, ait. Quia optimum eſt, vt inter bonum & optimum nihil tam præclarum atq; vtile eſſe cognoſceretur, quàm eſt virginitas: quia nō ſolùm apud Deum virginitatem commendatiorem docet, ſed & apud vitam præſentem, dum neceſſitates tēporis neſcit, quas patitur coniugatio. Vt ergo ad hanc affectandam hortaretur, præſentis neceſſitatis exitia lucrari docet, vt cùm non ſolùm hanc apud Deum locum meliorem habere diſcunt, verumetiam in pręſenti, omni induſtria illam appeterent. Et Apoſtolus his loquitur, qui mira deuotione obſequi deſiderant cœleſtibus præceptis, oſtendens, & docens, quo compendio citius itur ad Deum: quia qui propter Deum promerendum, virgo manere vult, ſciens quale præmium poſſit accipere, qui à licito temperat, vt melior fiat, ſimul omnia impedimenta carnis ſpernit, non neſcius hæc eſſe, quę greſſum currentis, velut oneribus compedum detinent. Et idem alibi [e]: Si, inquit, ibi eſt patria, vbi genitale domiciliū, in cœlo profectò eſt patria caſtitatis: itaque hic aduena, illic incola

b lib. 1. aduer. Iouinia. & c. hoc ſolum. 33. q. 5.

c Vide Auguſt. de ſancta virginit. cap. 44.

d in cap. 7. 1. epiſt. ad Corint.

Virginitas & apud Deum, et in vita pręſenti cōmendatior eſt.

Virginitas eſt compendiū, quo citius itur ad Deum.

e lib. 1. de virginib.

Caſtitatis patria eſt cœlum.

cola eſt. Quid autem eſt caſtitas virginalis, niſi expers contagionis integritas? Atque eius auctorem, quem poſſumus exiſtimare, niſi immaculatũ Dei filium, cuius caro non vidit corruptionem, diuinitas non eſt experta contagionem? Videte igitur, quanta virginitatis merita ſint. Et quid pluribus exequar laudem? caſtitas enim angelos fecit. Qui eam ſeruauit, angelus eſt, qui perdidit diabolus.

Virginalis caſtitas quid ſit. Auctor caſtitatis Chriſtus.

Qui perdit caſtitatem diabolus eſt.

D. verò Athanaſius [a]: Magna, inquit, virtus continentia; ingens gloriatio, puritas; magna encomia virginis. O virginitas opulentia indeficiens: ô virginitas corona immarceſſibilis; ô virginitas templum Dei, & domicilium ſancti Spiritus. O continentia amica Dei, & à Sanctis deprædicata; ô continentia apud multos odioſa, ſed apud dignos ſpectata: ô continẽtia mortem, & infernum profligans, & quæ ab immortalitate poſſidetur: ô continentia gaudium prophetarum, & Apoſtolorum gloriatio: ô continentia angelorum vita, & Sanctorum corona. Beatus eſt, qui te tenet, beatus, qui obdurat tolerantia; quoniam pauxillulum fatigatus, multum in te gaudebit.

a in libel. de virginit.

Scripſit inſignem de virginitate libellum D. Baſilius, in quo præter alia hoc vnum memoria dignum dicit: Magnum reuera quiddam, ac præclarum virginitas eſt; quæ, vt totum ſimul explicem, hominem incorruptibili Deo ſimillimum facit. Hæc autem profectò non à corporibus ad animas manat, ſed cùm incorporalis animæ propria, & præcipua ſit, eius precioſiſſima integritate corpora quoque incorrupta ſeruantur. Præoccuparunt virtutis opere virgines, quod in regeneratione per eam corporum mutationem, quæ in reſurrectione continget in ipſis, Dei virtute perficiendum eſt. Hic enim angelorum inſtar, neque nubent, neque nubentur, verùm & virtute animæ, & corporis integritate angelis æquales ſunt. Nuſquam Dominus virginitatem inter veteris, vel noui Teſtamenti mandata cõſtituit. Voluit quippe eximiæ virtutis meritum non iuſſionis neceſſitati obnoxium fieri, ſed egregij, ac ſingularis animi ſpecimen atque indicium eſſe, dum ſponte ſua, nulla imperij neceſſitate cogente, quod mãdata omnia excellit, & ſupra humanæ

Virginitas hominem incorruptibili Deo ſimillimũ facit.

Cur virginitas nõ ſit poſita inter mandata Dei.

humanæ naturæ modum eſt, deſiderio, affectuque virtutis efficeret. Coniugium quippe naturale eſt, vbi etiã lex conuenientia naturæ diſponit: virginitas verò ſupergreſſa naturam, legis vinculis non tenetur aſtricta, quæ incorruptionis excellentem virtutem creatori, & auctori legis iure pretioſi muneris offert. Quocirca quoniam hæc integerrima caſtitas pretioſiſſima omniũ eſt, maximaq; poſſeſſio, hiſque qui hanc fuerint adepti, repoſita ſunt glorioſiſſima præmia, doctrinæ Domini obtemperantes, impollutamque & ab omni macula intactam aſſiduè naturalem diuinæ effigiei ſeruemus pulchritudinem.

Caſtitas pretioſiſſima omniũ poſſeſſio eſt eique præmia repoſita ſunt glorioſiſſima.

Huc pertinet & illud, quod ſcripſit D. Auguſtinus[a]: Virginalis, inquit, integritas, & per piam continentiam ab omni concubitu immunitas, angelica portio eſt, & in carne corruptibili incorruptionis perpetuæ meditatio. Cedat huic omnis fœcunditas carnis, omnis pudicitia coniugalis. Illa non eſt in poteſtate, illa non eſt in æternitate: fœcunditatem carnalem non habet liberum arbitrium; pudicitiam coniugalem non habet cœlum. Profectò habebunt magnum aliquid præter cæteros in illa communi immortalitate, qui habent aliquid iam non carnis in carne. Vnde mirabiliter deſipiunt, qui putant huius continẽtiæ bonum nõ eſſe neceſſarium propter regnum cœlorum, ſed propter præſens ſeculũ, quod ſcilicet coniugia terrenis curis pluribus, atque arctioribus diſtenduntur, qua moleſtia virgines, & continentes carent: quaſi ob hoc tantùm melius ſit non coniugari, vt huius temporis relaxentur anguſtiæ, non quod in futurum ſeculum aliquid profit.

a *in lib. de ſancta virg. cap. 13*

Virginalis integritas angelica portio eſt.

B. verò Iſidorus docturus vnde, & quomodo caſtitas iſta, & continẽtia obtineri poſſit[b]: A Deo, inquit, datur continentia, ſed petite, inquit Dominus, & accipietis. Tunc autẽ tribuitur, quando Deus gemitu interno pulſatur. Coniugium conceſſum eſt, virginitas admonita tantùm, non iuſſa: ſed ideo tantũ admonita, quia nimis excelſa. Geminum eſt bonum virginitas, quia & in hoc mundo ſolicitudinem ſeculi adimit, & in futuro æternũ caſtitatis præmium percipit. Nec dubiũ, quod qui caſti perſeuerant, & virgines, angelis Dei efficiuntur æquales.

b *lib. 2. de ſummo bono cap. 40.*

Virginitas geminum eſt bonum.

Virgines angelis Dei efficiuntur æquales.

Amanda eſt pulchritudo caſtitatis, cuius deguſtata delectatio dulcior inuenitur, quàm carnis. Caſtitas enim fructus ſuauitatis eſt, & pulchritudo inuiolata Sanctorum. Caſtitas ſecuritas mentis eſt, & ſanitas corporis. Vnde & aliquos gentilium gymnicos legimus perpetuã Veneris abſtinentiam exercuiſſe, ne virtutem libidine frangerent[a]. Luxurioſa namque vita carnem citò debilitat, fractamque celeriter ducit ad ſenectutem. Omne peccatum per pœnitentiam recipit vulneris ſanitatem: virginitas autem ſi labitur, nullatenus reparatur. Nam quamuis pœnitudo veniæ fructum percipiat, incorruptionem tamen nullatenus recipit priſtinam.

a *Anto. Sabelli. lib. 5. exēplo. cap. 6. Dom. Bruſo. lib. 1. exemplo. cap. 9.*

Virginitas amiſſa reparari non poteſt.

Sacris initiandi quomodo ſe voto continentiæ aſtringant.

CAP. V.

QVOCIRCA & D. Auguſtinus ad virginitatem nos hortans[b]: Vos, inquit, ſequimini Chriſtum, tenendo perſeueranter quod vouiſtis, ardenter facite cùm poteſtis, ne virginitatis bonũ à vobis pereat, cui facere nihil poteſtis, vt redeat. Quare omnes clerici, ſacerdotes videlicet, diaconi, & ſubdiaconi, qui ordine ſacro initiati ſunt, ſolicitè curabunt, vt caſtitatem, & continentiam, quam Deo vouerunt, perſeueranter teneant. Quemadmodũ enim religioſi in vitæ monaſticæ profeſſione ſe aſtringunt voto continentiæ obſeruãdæ; ita & clerici in ſacrorum ordinum ſuſceptione, ex ipſa eccleſiæ publica conſtitutione; quæ decreuit vnũquemque ſacris initiandum debere continentiam perpetuam profiteri, & obſeruare[c]. Nam à B. Gregorio Papa conſtitutum legitur[d]; vt nullũ facere ſubdiaconum præſumant Epiſcopi, niſi qui ſe caſtè victurum promiſerit: quia nullus ad miniſterium altaris accedere debet, niſi cuius caſtitas ante ſuſceptum miniſterium fuerit approbata. Subdiaconatum autem inter ſacros ordines etiam ante Gregorium habitum, & numeratum fuiſſe liquet ex hac Vrbani Papæ ſecundi conſtitutione[e]: Erubeſcãt impij, & apertè intelligant iudicio ſancti Spiritus, eos, qui modo in ſacris tribus gradibus, ſcilicet, presbyteratu, diaconatu, ſubdiaconatu ſunt poſiti, ſi caſtè nõ vixerint, excludẽdos ab omni eorundem graduũ dignitate.

b *in lib. de ſancta virginit. cap. 29.*

c *Iud. Clichth. de vita et mor. ſacerd. cap. 21. et Dionyſ. Richel. de vita eccleſ. art. 13.*

d *c. nullũ. diſt. 28.*

e *c. erubeſcant. diſt. 32.*

Idem

a c. nemo. diſt. 32.

Idem in Meldenſi Synodo præſidens ait [a]: Nemo ad ſacrum ordinem permittatur accedere, niſi aut virgo, aut probatæ caſtitatis, & qui vſque ad ſubdiaconatum vnicam & virginem vxorē habuer t: Et ad ſimilitudinem diaconi, & presbyteri, ſubdiaconus debet continētiam obſeruare. Sicut & in ſexta Synodo vniuerſali conſtitutum eſt [b]: Vt ſi quis eorum, qui ad clerum accedunt, nuptiali iure mulieri voluerit copulari, hoc ante ordinationem ſubdiaconatus faciat.

b c. ſi quis. diſt. 32.

Subdiaconi ipſo iure pontificio ad continentiam obligantur.

Ne autem alicui luxurioſo clerico in ſacris cōſtituto cauillandi detur occaſio, contra prædictas ex decreto Gratiani deſumptas conſtitutiones; ſciat is, eaſdem ab Innocentio tertio renouatas, & in corpus iuris canonici redactas eſſe à Gregorio nono Pontifice in c. à multis, ſub titulo de ætate & qual. & ord. præficiend. Et licet fortaſſe ordinādi ad ſacros ordines expreſſis verbis votum ſeruandę continentiæ non præſtent, ſicuti religioſi: per ſacrorum tamen ordinum ſuſceptionem, quibus ius eccleſiaſticum annexuit perpetuam continentiæ legem, hoc ipſo facto, & opere ſaltem implicitè profitentur, maximè cùm ab Epiſcopis ante ſacri ordinis collationem moneantur, & requirantur, vt ſi coniugati ſint, aut alicui de matrimonio contrahendo fidem dederint, aut deinceps caſtè, & continenter viuere nolint, diſcedant: ſi non; procumbant, & genua flectant ad ordinem ſacrū ſuſcipiendum. Æquum enim eſt, vt ſeipſos exhibeant mundos in honorem, non in contumeliam, atque ab omni carnis inquinamento ſe contineant, qui corpus, & ſanguinem Domini conficiunt, ſacrificium pro ſuis, populique delictis Deo offerunt, iratumque precibus placant; peccata hominum, vel remittunt, vel retinent, aliaque reuerenda eccleſiæ ſacramenta adminiſtrant; populo præſunt, eumq; viam ſalutis docent, ſicut latius ex ipſo pontificali patet.

Quomodo ſubdiaconus implicitam continentiæ profeſſionem faciat.

c c. cùm in prætérito. diſt. 84 & c. 1. & 3. diſt. 31. & c. lex continētiæ. ibid.

d Iſaiæ 52. c. neceſſe. 1. q. 1. Stan. Hoſ. in confeſſ. cathol. cap. 52. Iſid. de eccleſ. offic. lib. 2. cap. 10. et Iuo 6. par. decret. cap. 9.

Nec rationi, neque æquitati diſſonum videtur, vt diaconi, & ſubdiaconi presbytero huiuſmodi officia peragenti miniſtrantes, pari continentia obligētur [c]. De his enim à Propheta dictum eſt: Mundamini qui fertis vaſa Domini [d]. Vnde ſanctus Leo Pontifex ad Anaſtaſium Epiſcopum ſcribens [e]: Omnium, inquit, ſacerdotū tam excellens

e epiſt. 48. & c. omniū. diſt. 32.

excellens eſt electio, vt hæc, quæ in aliis mēbris eccleſiæ vacant à culpa, in illis tamen habeantur illicita. Cùm enim extra clericorum ordinem conſtitutis, nuptiarum ſocietati, & procreationi filiorum ſtudere ſit liberum, ad exhibendam tamen perfectā continentiæ puritatem, nec ſubdiaconis carnale connubium quidem cōceditur, vt etiam qui habent, ſint tanquam non habentes: & qui non habent, permaneāt ſingulares, & innupti. Quodſi in hoc ordine, qui quartus extat à capite, dignū eſt cuſtodiri: quantò magis in primo, vel in ſecundo, tertióve ſeruandum eſt: ne aut Leuitico, aut presbyterali honore, aut epiſcopali excellentia quiſquam idoneus exiſtimetur, qui ſe à voluptate luxuriȩ necdum refrænaſſe detegitur.

Obiectio. Quod autem nonnulli eccleſiaſtici Vigilantij, & Lutheri ſequaces ad carnis voluptatem, & libidinem ſuam impunè explendam, dicant, & contendant, doctrina D. Pauli ſibi licitum eſſe vxorē habere, eò quod ad Timotheum ſcripſerit[a]: Oportet Epiſcopū irreprehenſibilem eſſe, vnius vxoris virum, &c. Huic obiectioni D. Hieronymus reſpondens[b]: Quomodo, inquit, de virginibus Apoſtolus dicit, ſe non habere prȩceptum, & tamen dat conſilium, quaſi miſericordiam conſecutus à Domino: & hoc agit in omni illa diſputatione, vt virginitatem præferat matrimonio; & ſuadet, quod imperare non audet, ne iniicere videatur laqueum, & plus imponere, quàm poteſt hominum ſuſtinere natura. Ita & in eccleſiaſtico ordine conſtituendo, quia rudis ex gētibus conſtituebatur eccleſia, leuiora nuper credentibus dat præcepta, ne territi ferre non poſſent. Sed & ipſa epiſcopalis electio mecū facit. Non enim dicit, eligatur Epiſcopus, qui vnam ducat vxorem, & filios faciat, ſed qui vnam habuerit vxorem, & filios in omni ſubditos diſciplina. Certè confiteris non poſſe eſſe Epiſcopum, qui in epiſcopatu filios faciat. Alioqui ſi deprehenſus fuerit, non quaſi vir tenebitur, ſed quaſi adulter damnabitur. Sed & hoc inferendum: Si laicus & quicumque fidelis orare non poteſt, niſi careat officio coniugali; ſacerdoti, cui ſemper pro populo offerēda ſunt ſacrificia, ſemper orandum eſt: Si ſemper orandum eſt, ergo ſemper carendum

a 3. cap.
b lib. 1. aduerſ. Iouin.
Solutio & explicatio illius Pauli: Oportet Epiſcopū vnius vxoris eſſe virum.

Epiſcopus filios faciens adulter cenſetur.

Sacerdoti quia ſemper orandū eſt, ſemper carēdum eſt matrimonio.

matrimonio. Nam & in veteri lege, qui pro populo hoſtias offerebant, non ſolùm in domibus ſuis non erant, ſed purificabantur ad tẽpus ab vxoribus ſeparati; & vinum & ſiceram non bibebant, quæ ſolent libidinẽ prouocare. Eliguntur mariti in ſacerdotium, non nego, quia non ſunt tanti virgines, quãti neceſſarij ſunt ſacerdotes. Sed vt idẽ alibi inquit[a], Apoſtoli vel virgines, vel poſt nuptias cõtinentes fuerũt. Epiſcopi, presbyteri, diaconi, aut virgines eligũtur, aut vidui, aut certè poſt ſacerdotiũ in æternũ pudici. Alioqui ſi iuxta ſentẽtiam Pauli Apoſtoli non erunt Epiſcopi niſi mariti, ipſemet Apoſtolus Paulus Epiſcopus eſſe nõ debuit, qui dixit[b]: Volo autẽ ſic eſſe omnes, ſicut ego ſum. Et Ioannes indignus hoc gradu æſtimabitur, & omnes virgines, & continentes, quibus quaſi pulcherrimis gẽmis Eccleſię monile decoratur[c]. Quid faciẽt Oriẽtis eccleſiæ? Quid AEgypti. & Sedis Apoſtolicæ, quæ aut virgines clericos accipiũt, aut cõtinẽtes, aut ſi vxores habuerint mariti eſſe deſiſtũt[d]?

Cur olim eligebantur mariti in ſacerdotiũ.

a in apolog. pro lib aduerſ. Iouinian. ad Pamach.

b 1. Corinth. 7.

c Hieron. lib. 1. aduer. Iouin.

d Hieron aduerſ. Vigilant.

e in tract. contra Catharos.

Sic & Epiphanius prædictum locum Pauli explicãs[e]: Oportet Epiſcopũ vnius vxoris eſſe virum: Reuera, inquit, nõ ſuſcipit ſancta Dei prædicatio poſt Chriſti aduentũ eos, qui à nuptiis mortua ipſorũ vxore, ſecundis nuptiis coniũcti ſunt; & hoc certè ſancta Dei Eccleſia cũ ſinceritate obſeruat. Sed & adhuc viuentẽ, & liberos gignentẽ vnius vxoris viũ nõ ſuſcipit, ſed eũ, qui ſe ab ea cõtinuit, aut in viduitate vixit, diaconũ, & presbyterum, & Epiſcopũ, & hypodiaconũ, maximè vbi ſinceri ſunt canones eccleſiaſtici. At dices mihi: omnino in quibuſdã locis adhuc liberos gignere presbyteros, diaconos, & hypodiaconos: At hoc non eſt iuxta canonẽ, ſed iuxta hominũ mentẽ, quę per tẽpus elãguit. Quamobrẽ etiã apud Oriẽtales, vbi ſinceri fuerũt canones eccleſiaſtici, fuiſſe legimus obſeruatũ, vt ſacerdotes mariti deinceps à maritorũ officiis abſtinerẽt[f]. Calixtus enim Papa iam olim cõſtituiſſe legitur[g]: Presbyteris, diaconis, ſubdiaconis, & monachis cõcubinas habere ſeu matrimonia cõtrahere penitùs interdicimus. Cõtracta quoq; matrimonia ab huiuſmodi perſonis diſiũgi, & perſonas ad pœnitentiã redigi debere, iuxta ſacrorũ canonum diſpoſitionem iudicamus. Teſtatur & D. Chryſoſtomus[h]

f Staniſ. Hoſ. in confeſſ cath. fid cap. 56.

g in c. presbyteris. diſt. 27.

h in Hom. 2. de patien. Iob.

dictum

dictum locũ Pauli tẽpore ſuo in Eccleſia non obſeruatũ fuiſſe; eò quòd tũc oporteret omni prorſus caſtitate ſacerdotẽ ornatũ eſſe. Deinde Alexãder 3. Papa Epiſcopo Cenomanẽſi reſcribẽs[a]: Ex literarũ tuarũ tenore accepimus, quod lator præſentiũ in ſubdiaconat⁹ officio cõſtitutus quandã ſibi in cõiugiũ copulauit, quã eundẽ abiurare feciſti. Super quo prudentiã tuã in Domino cõmendamus, mãdãtes, quaten⁹ ſi ad monaſticũ ordinẽ trãſire voluerit, & tibi, poſt laudabilẽ cõuerſationẽ ipſius, viſũ fuerit, eũ ad maiores ordines promoueri cõcedas. Quod ſi ad religionẽ ſe trãsferre noluerit, eum neq; in ſubdiaconatu miniſtrare, neq; ad vlteriores permittas ordines promoueri. In minorib⁹ tamẽ ordinib⁹ poterit miniſtrare. Et idẽ Archiepiſcopo Rhemẽſi reſcribẽs[b]: Subdiaconũ, inquit, ſiue hominẽ interfecerit, ſiue nõ, matrimoniũ nõ poſſe contrahere ſacrorũ canonũ cenſura demõſtrat.

a c. ex literarũ, qui cler. vel vou. mat.

Pœna ſubdiaconi matrimonũ contrahentis.

b c. 1. qui cler. vel vou. matr.

Poſtremò ad tollendã omnem hac de re ambiguitatẽ, & diſputationẽ SS. Tridẽtina Synodus ſanxit[c]: Si quis dixerit clericos in ſacris ordinibus cõſtitutos, vel regulares caſtitatẽ ſolẽniter profeſſos, poſſe matrimoniũ cõtrahere, contractumq; validũ eſſe, nõ obſtãte lege eccleſiaſtica, vel voto: & oppoſitũ nihil aliud eſſe, quã dãnare matrimoniũ, poſſeq; omnes cõtrahere matrimoniũ, qui nõ ſentiũt ſe caſtitatis, etiãſi eã vouerint, habere donũ, anathema ſit: cùm Deus id rectè petẽtibus nõ deneget, nec patiatur nos ſupra id quod poſſumus tentari. Cęterũ ſi qui in ſubdiaconatu, & aliis ſuperioribus ordinibus vxores accepiſſe noſcũtur, eos vxores dimittere, & pœnitentiã agere de cõmiſſo per ſuſpẽſionis, & excõmunicationis ſententiam compellẽdos eſſe. Alexãder 3. Papa ſtatuit[d]. Si qui verò clericorũ infra ſubdiaconatũ acceperint vxores, ipſi ad relinquenda beneficia eccleſiaſtica, & retinẽdas vxores diſtrictione eccleſiaſtica ſunt compellẽdi[e]. Nã cùm ſimul voluptatibus, & carnalibus deſideriis ac diuinis, & eccleſiaſticis obſequiis vacare non valeant, ob immunditiã ſuam eccleſiaſticis ſacramentis tractandis indigni eccleſiaſticis procul dubio beneficiis ſunt priuãdi[f]: Cũq; vir cogitet, quomodo placere vxori poſſit, & ideo minus quę Dei ſunt, valeat cogitare; cùm quaſi diuiſus in duo plenam ſui non habeat poteſtatem,

c ſeſſ. 24. can. 9.

Clerici ſacro aliquo ordine initiati matrimonium cõtrahere non poſſunt.

Pœna, qua ſacro ordine initiati vxores dimittere compellendi ſunt.

d c. 1. de cler. coniug.

Beneficiati infra ſubdiaconatum vxores ducẽtes, beneficiis priuandi ſunt.

e d. c. 1.

f c. quod ad te. d. tit. de cõiug.

vt ei, à quo ſtipendium recipit, plenius famuletur, Innocentius tertius Papa cuidam Epiſcopo reſcripſit[a], huiuſmodi clericos beneficiis eccleſiaſticis priuandos, etiam appellatione remota, præſertim cùm rerum eccleſiaſticarum ſubſtantia per tales ſoleat deperire. Cæterum ſi eccleſiis, quibus intitulati fuerant, de poſſeſſionibus, aut aliis bonis aliqua contuliſſe noſcuntur, cùm ab earundem eccleſiarum miniſterio fuerint, & beneficio ſequeſtrati, ad ipſos recta via debent abſq; contradictione redire[b].

Cæterùm ne quis ſupradictas conſtitutiones eccleſiaſticas, quibus continentiæ lex indicitur clericis in ſacris ordinibus conſtitutis, tanquam rigidiores calumnietur, non grauabimur adducere, quid Imperator Iuſtinianus de illa ſeruãda prædictís clericis indixerit, & ſanxerit[c]: Nihil, inquit, ſic in ſacris ordinationibus diligimus, quàm cum caſtitate viuentes, aut cum vxoribus non cohabitantes, aut vnius vxoris virum, qui ſiue fuerit, ſiue adhuc ſit, & ipſe caſtitatem eligat, ſecundum diuinas regulas primum principium, & manifeſtum fundamentum reſiduæ virtutis conſtitutam. Si autem & aliquis presbyter, aut diaconus, aut ſubdiaconus poſtea ducat vxorem, aut concubinam, aut palam, aut occultè, ſacro ſtatim cadat ordine, & deinceps idiota ſit, atque laicus habeatur. Quodſi & lector ſecundam ducat vxorem certis de cauſis, & ex irrecuſabili quadam neceſſitate, neque omnino ad altiorem accedat gradum, neque perfruatur gradu maiore in ſacerdotiò, ſed maneat in eodem gradu perpetuò. Sed non & ad tertias veniat nuptias; ſatis eſt enim, ſi ad ſecũdas veniat. Si verò aliquid tale egerit, & ad ſecundas veniens nuptias ad maiorem gradum venire feſtinauerit, exinde idiota erit, & laicus, omnino ſacro miniſterio cadens. Pudicè enim nos per omnia decet viuere. Si enim tales conſtituti, hi, qui in clero adducuntur, ordinentur, facilis eis ad epiſcopatum aſcenſus erit, & ex multis bonis viris facilius inuenientur, qui digni adducantur ad primum gradum ſacerdotij. Huc pertinent & illa, quæ habentur in eiuſdem Imperatoris nouella conſtitutione de ſanctiſſimis Epiſcopis & de Deo amabilib. & reuerendiſſ. cler. §. clericos, & ſequent.[d] & conſtit. de nuptiis[e].

a c. diuerſis. de cler. coniug.

b c. quod ad te. de cler. coniug.

c conſtit. 6. in Nouel. tit. quom. opor. Epiſc. et cat. cler. ad ord. perduci.

d Vnde et Ivo ſumpſit cap. 422. 6. par. ſu. decret.

e §. ſed et ſi quis.

Quomodo

Quomodo caſtitas, & continentia ſeruanda ſit.
CAP. VI.

DAEMONES, vt B. Iſidorus ſcribit [a], ſcientes pulchritudinem eſſe animæ caſtitatem; & per hanc hominē angelicis meritis, è quibus illi lapſi ſunt, coæquari, liuore percuſſi inuidiæ, inijciunt per ſenſus corporis opus, deſideriumque libidinis, quatenus à cœleſtibus deorſum deiectam animam pertrahant, ſecumque quos vicerint gloriantes ad tartara ducant. Itaque ſicut bonum eſt caſtitatis præmium; ita etiam ſecūdum ſanctorum Patrum concilij Carthaginenſis quarti ſententiam [b], maiori obſeruātia, & præceptione cuſtodiendum eſt. Cuſtodietur autem, & conſeruabitur optimè iſtud caſtitatis, & continentiæ præmiū à clericis, ſi mulierum familiaritatem, & fornicationem fugiant: ex illa enim hæc fere ſequitur. Quocirca ſapientiſſimus ille Salomon filium ſuum erudiens [c]; Conſerua, inquit, fili mi præcepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ, liga eam in corde tuo iugiter, & circūda gutturi tuo; cùm ambulaueris, gradiantur tecum; cùm dormieris cuſtodiant te, & euigilans loquere cum eis. Quia mandatum lucerna eſt, & lex lux, & via vitæ increpatio diſciplinæ, vt cuſtodiant te à muliere mala, & à blanda lingua extranea. Non cōcupiſcat pulchritudinem eius cor tuum, ne capiaris nutibus illius. Pretium enim ſcorti vix eſt vnius panis: Mulier autem viri pretioſam animā capit. Nunquid poteſt abſcondere homo ignem in ſinu ſuo, vt veſtimenta illius non ardeant? aut ambulare ſuper prunas, & non comburantur plantæ eius? Sic qui ingreditur ad mulierem proximi ſui, non erit mundus, cùm tetigerit eam. Dic ſapientiæ, ſoror mea es, & prudentiā voca amicam tuam, vt cuſtodiat te à muliere extranea, & ab aliena, quæ verba ſua dulcia facit. Ne abſtrahatur in viis illius mens tua, neque decipiaris ſemitis eius. Multos enim vulneratos deiecit, & fortiſſimi quiq; interfecti ſunt ab ea. Viç inferi domus eius penetrantes in interiora mortis [d]. Non des mulieri poteſtatem animæ tuæ, ne ingrediatur in virtute tua, & confundaris. Virginem ne conſpicias, ne fortè ſcādalizeris in decore illius. Ne dęs fornicariis animam tuam in vllo, ne perdas te

a lib. 2. de ſummo bo. cap. 39.
Caſtitas eſt animæ pulchritudo.

b cap. 104. & c. ſicut. 27. q. 1.
Quomodo caſtitas et continentia ſeruanda ſit.

c Prouerb. 6.

d Prouerb. 7.

& hæreditatem tuam. Noli circumſpicere in vicis ciuitatis, ne obetraueris in plateis. Auerte faciē tuam à muliere compta, & ne circūſpicias ſpeciem alienā. Propter ſpeciē mulieris multi perierunt, & ex hoc, concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit. Cum aliena muliere ne ſedeas omnino, nec accumbas cum ea ſuper cubitum, & non alterceris cum illa in vino, ne forte declinet cor tuum in illam, & ſanguine tuo labaris in perditionem [a].

Auerte faciem tuam à muliere compta.

a Eccleſ.9.cap.
b Matt.5.cap.

Vnde & Chriſtus [b]: Audiſtis, inquit, quia dictum eſt antiquis: Non mœchaberis: ego autem dico vobis, quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiſcendam eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Et Paulus Timotheo ſuo ſcribens [c]: Adoleſcentiores, inquit, viduas deuita. Cùm enim luxuriatę fuerint in Chriſto, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritā fecerunt. Simul autem & otioſè diſcūt circuire domos, non ſolùm otioſè, ſed & verboſè & curioſè loquentes, quæ nōn oportet. Et idem ad Theſſalonicēſes [d]: Fratres, inquit, rogamus vos, & obſecramus in Domino Iesv, vt quemadmodum accepiſtis à nobis, quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo, ſic & ambuletis, vt abundetis magis. Scitis enim quæ pręcepta dederim vobis per Dominum Iesvm. Hæc eſt autem voluntas Dei ſanctificatio veſtra, vt abſtineatis vos à fornicatione, vt ſciat vnuſquiſque veſtrum vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore, non in paſſione deſiderij. Rurſum idem Corinthiis ſcribens [e]: An neſcitis, inquit, quia iniqui regnum Dei non poſſidebunt? Nolite errare, neque fornicarij, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores regnum Dei poſſidebunt. Neſcitis quoniam corpora veſtra membra ſunt Chriſti? Tollens ergo membra Chriſti faciam membra meretricis? Abſit. An neſcitis, quoniam qui adhæret meretrici vnum corpus efficitur? Erunt enim, inquit, duo in carne vna. Qui autem adhęret Domino vnus ſpiritus eſt. Fugite igitur fornicationem. Omne enim peccatum quodcumque fecerit homo extra corpus eſt: qui autem fornicatur in corpus ſuum peccat. An neſcitis quoniam membra veſtra templum ſunt Spirituſſancti, qui in vobis eſt, quem habetis à Deo, & nō eſtis veſtri? Empti

c epiſt.1.cap.5.
d epiſt.1.cap.4.
e epiſt.1.cap.6.

Corpora noſtra membra ſunt Chriſti.

Mēbra noſtra templum ſunt Spirituſſancti.

Empti enim eſtis pretio magno, glorificate, & portate Deum in corpore veſtro.

Mirum profectò eſt, maximo pudore non affici eccleſiaſticos, præſertim in ſacris ordinibus conſtitutos, qui coram Deo, & angelis eius fœda ſe libidine polluunt, cùm corpora ſua Chriſto, & Spiritui ſancto, tanquam pura templa non ſolùm in baptiſmate, verumetiã in ſacrorum ordinum ſuſceptione conſecrarint, & dedicarint. B. Hieronymus[a]: Sicut, inquit, vinũ, & ebrietas eum, qui biberit mentis ſuæ impotem facit, ita & fornicatio, & voluptas peruertit ſenſum, animumque debilitat: & de rationabili homine brutum efficit animal. Nam, vt Oſeas propheta inquit[b], fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor. D. verò Chryſoſtomus prædictum locum Pauli ad Corinthios explicans[c]: Membra Chriſti eſtis, inquit, templum eſtis ſpiritus, quare nolite facere membra meretricis. Non enim corpori veſtro contumeliam facitis, quia non eſt veſtrum corpus, ſed Chriſti. Hæc autem dixit, ſimul & humanitatem oſtendens, quod eius corpus noſtrum eſt, & à malorum licentia nos auertens. Nam ſi alienum corpus eſt, non habetis poteſtatem, vt alienum corpus iniuria afficiatis, inquit, & maximè cùm ſit Domini, neque Spiritus ſancti templum maculandum eſt. Nam ſi quiſpiam priuatam domum ingreſſus, & illã ignominia afficiens, vltimum dabit ſupplicium; qui Regis templum ſpeluncam latronum fecerit, intelligas velim, quot mala perpetietur? His igitur conſideratis, eum, qui in vobis habitat reuereamini, quippe qui cõſolator eſt, & vobis coniunctum, & inhærentem timeatis.

O mirandum certè hoc eſt facinus.

a in 4. cap. Oſeæ.

Luxuria ex homine brutũ facit.

b Oſeæ 4.

c Hom. 18.

Huc pertinet & illud D. Auguſtini[d]: Noli, inquit, dicere tibi, quando fortè aliquid luxuriãter vis agere; vxorem nõ habeo, facere poſſum quod volo. Non enim poſt vxorem meam pecco. Iam noſti pretiũ tuum, iam noſti quo accedis, quid mãduces, quid bibas, imò quem manduces, quem bibas, Abſtinete à fornicationibus. Ne fortè mihi dicas ad fornicem vado, ad meretricem pergo. Nec illud præceptum violo, quo dictum eſt: Non mœchaberis, quia vxorem nõdum habeo, nec poſt illam aliquid facio. Nec illud præceptum violo, vbi dictum eſt:

d in lib. de decem chordis cap. 10.

Friuola excuſatio cælebis fornicarij.

Non concupiſces vxorem proximi tui Qui ad publicã vado, in quod præceptũ incurro? Charior factus eſt tibi homo, quàm Deus. Ergò quomodo facio, inquis, ipſi Deo? Corrumpis te ipſum. Et vnde iniuriã facio Deo, quia corrumpo meipſum? Vnde tibi facit iniuriam, qui voluerit forte lapidare tuam tabulam pictam, in qua tabula imago tua eſt, in domo tua inaniter poſita ad vanam gloriam tuam, nec ſentiens, nec loquens, nec vidẽs? Si quis illam lapidet, nónne in te eſſe contumeliam factam attendis? Cùm verò imaginem Dei, quod es tu, corrumpis in te per fornicationes, & per diffluentias libidinis, attendis quia ad nullius vxorem acceſſiſti, attendis quia poſt vxorem tuam nihil feciſti, quia vxorẽ non habes, & non attẽdis per libidines illicitas fornicationis, cuius imaginẽ violaſti? Hoc iuſſit, hoc præcepit Dominus, ne per illicitas voluptates corruat templum eius, quod eſſe cœpiſti. Nunquid hoc ego dico? Apoſtolum audite[a]: Neſcitis, quia templum Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in vobis? Si quis templum Dei corruperit, corrumpet illũ Deus. Videtis quomodo minatur. Non vis corrumpi domum tuam; quare corrumpis domum Dei? Vide quid facias de templo Dei. Si eligeres in eccleſia facere adulteriũ, intra iſtos parietes, quid te eſſet ſceleratius? Modo autem tu ipſe es templum Dei. Vide igitur quid agas, vide ne offendas templi habitatorem, ne deſerat te, & in ruinam vertaris. Neſcitis, inquit, quia corpora veſtra templum in vobis eſt Spiritusſancti, quem habetis à Deo, & non eſtis veſtri[b]?

a 1.Corinth.6.

Per fornicationẽ domus Dei corrumpitur.

b Auguſt. de verb. Dom. ſerm.16.

Ad conſeruandum igitur in nobis hoc Dei templum inuiolatum, & perpetua caſtitate exornatum, pulchrum & efficax admodum remedium ad fornicationis ſpiritum, & carnis concupiſcentiam refrænandam, D. Bernardus ſcripſit[c], quod ſuprà poſitis addendũ duxi. Quotiens, igitur, ait, te ſentis turpibus cogitationibus pulſari, & ad illicitam delectationem affici; totiens pone ante mentis oculos quomodo Chriſtus in cruce crucifixus eſt pro te. Intuere quomodo à Iuda Iudæis traditur, & quàm viliter pertractatur, blaſphematur, & colaphizatur; iudicatur & cõdemnatur; expoliatur & flagellatur: ad vltimum verò cõtumeliis & opprobriis affectus inter duos

c in tract. de interiori domo. cap.10.

Contra turpes cogitationes remedia.

ter duos latrones ſuſpenditur, clauis cruci affixus, ſputis deriſus, ſpinis coronatus, lancea perforatus, ex omnibus partibus ſanguis emanat, & inclinato capite emittit ſpiritum. Ita redemptor tuus moritur pro te, & tu, neſcio, cuiuſmodi ſordida cogitatione ſordidaris in mēte. Sufficere poſſet hæc cogitatio, ad excludendas omnes illicitas cogitationes. Sed ecce ad alia tranſeamus. Conſidera quomodo morieris, quando aliqua graui infirmitate vexatus, & ad extrema deductus, & ibi ad terram proiectus inter longa ſuſpiria & difficiles ſingultus, inter diuerſos dolores & timores animā expirabis. Tunc veniet corpus in pallorem & horrorem, in ſaniē & fœtorem, erit vermis, & cibus vermium: animam verò mox capient, & rapient laruales illæ facies, quæ eam in exitu præſtolantur; & ex omni parte terrebunt eam dæmones terribiles & horribiles. Cogita quis eam defendet à rugientibus præparatis ad eſcam: quis cōſolabitur eam cùm teterrima illa mōſtra dæmoniorum occurſantia ſibi cateruatim ruere videbit, aut quis deducet per ignotam regionem? Attende etiam quàm ſubitò venit dies vltima: ſubitò venit, & forſan hodie erit. Iam adeſt, iam præſentaberis ante tremendum iudicem; accuſaberis multis & magnis offenſis; non vno, non paucis, ſed innumeris criminibus; non paruis, ſed immenſis; nō dubiis, ſed certis; non breui accuſatione, ſed tam longa, quàm longa eſt tota vita tua; non vno accuſatore, ſed tot, quot ſunt delicta tua. Ipſe iudex erit diſtrictus accuſator tuus. Omnes etiam ſpiritus boni & mali corā Deo te accuſabunt cum eo. Boni, quia Deo debent æquitatē; mali, quia tuam ſeruant iniquitatem. Tot iudicibus & populis aſtabis, quot præceſſerūt te in opere bono. Tot arguentibus confunderis, quot tibi præbuerunt bene viuendi exemplum. Tot conuinceris teſtibus, quot te monuerunt bonis ſermonibus, & iuſtis actionibus. Omnibus populis nudabuntur iniquitates tuæ, & cunctis agminibus patebunt vniuerſa ſcelera tua, non ſolùm actuum, verumetiam cogitationum, & locutionum. Multa verò peccata tunc prouent ex improuiſo, quaſi ex inſidiis, quæ modo nō vides, & forſitan plura & terribiliora his quæ nunc vides. Vndiq; erunt tibi anguſtiæ,

 hinc

hinc erunt accuſantia peccata, inde terrens iuſtitia; ſubtus patens horridũ chaos inferni, deſuper iratus iudex: intus vrens conſcientia, foris ardens mundus. Si iuſtus vix ſaluabitur, peccator ſic deprehẽſus in quam partem ſe premet? Latẽre erit impoſſibile, apparere intolerabile. In tanto diſcrimine torquebit te tua conſciẽtia malè ſibi conſcia, cruciabunt cordis arcana. Cogente etiam conſcientia, tuipſe eris accuſator & iudex tuus. Conuictus teſte propria conſciẽtia, & teſtibus oculis ipſius iudicis, fugere non poteris, ſed tremẽs & anxius ſtabis ſuſpẽſus ad grauiſſimam ſententiã in anguſto periculo: & in periculoſa anguſtia, tãquam ilico recepturus quod in perpetuũ amittere nõ poteris. Iudex tũc erit vehemẽter iratus, & terribiliter diſtrictus, ſententia eius ſemel lata, erit immutabilis: tortores horribiles, qui nunquã miſerẽtur, erũt parati, vt data ſentẽtia, te damnatũ ad tormẽta rapiãt. Tormenta erũt ſine interuallo, & ſine tẽperamẽto: timor cõturbabit te, cũ terra aperietur corã te, & tu rues, & cades in ſtagnũ ſulfuris ardẽtis, & fœtẽtis. Ignis exterius carnẽ tuã cõburet; vermis interius cõſcientiã corrodet; ibi eris ſine fine, ſine ſpe veniȩ et miſericordiȩ. Omnia verò gehẽnȩ ſupplicia ſuperabit, Deũ nõ videre, & bonis carere, quȩ in poteſtate habuiſti obtinere.

Si vis omnes malas cogitationes à corde tuo expellere, hæc ſæpe cogita. Ibi namque eſt cogitatio tua, vbi eſt affectio tua: ibi cor tuum, vbi eſt deſideriũ tuum: quoniã illud ſæpius in cogitatione voluimus, cuius amore plus affecti ſumus. In cogitatione ſua cadit quiſque, vel ſtat. Si bona cogitas, cogitatio tua ſancta cuſtodit te. Si mala cogitas, Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictũ, & auferet ſe à cogitationibus, quȩ ſunt ſine intellectu, eritq; templũ Dei ſpelũca diaboli: quoniã quem Deus deſerit, diabolus arripit. Spiritus ſanctus ſuggerit bona & dulcia, ſpiritus malus mala & amara, vana, inutilia, & immũda. Et ideo quacunq; hora mala cogitatio cor tuũ tangit, non cõſentias illi: nec ſinas eam in corde tuo manere, ſed ilico repelle. In initio cogitationis iniquæ reſiſte, & fugiet à te. Nam ante Dei oculos non volant vacuæ cogitationes noſtrȩ, & nulla momenta temporis in animũ tranſcendunt ſine ſtatu retributionis. Cogitatio praua

Cogitationis efficacia.

praua delectationem parit, delectatio conſenſum; conſenſus actionem; actio conſuetudinem; conſuetudo neceſſitatem; neceſſitas mortem. Sicut vipera à filiis ſuis in vtero poſitis lacerata perimitur; ita nos cogitationes noſtræ intra nos nutritæ occidunt. Dæmonum eſt malas cogitationes ſuggerere, noſtrum eſt ilico illas expellere. Nam in animo noſtro eas iacere, noſtrę attinet voluntati, & propriæ deputatur culpæ. Voluntate namque ſua cadit, qui cadit: & voluntate Dei ſtat, qui ſtat. Cogitatio tamen immunda mentem non inquinat, cùm pulſat, niſi cùm hanc ſibi per delectationem ſubiugat. Cùm igitur per prauas ineptaſque cogitationes vaga mente diſcurris, deceptoriis ſpiritibus tentandi aditum in te aperis. Et ita te à Deo ſeparas; quoniam peruerſæ cogitationes ſeparant à Deo. Mens inſtabilis & inquieta dum ſemper nititur apprehendere quod appetit, deſideriis ſuis circumagitata nunquam requieſcit. Idcirco in vno æternitatis deſiderio immobiliter debet figi[a]. Non eſt dubium, quod qui caſti perſeuerant, & virgines ſunt, angelis Dei efficiuntur æquales[b].

Cogitatio immunda quãdo noceat.

Pręterea D. Gregorius, ad extinguendũ, ait[c], fornicationis ſpiritum virtus vna nõ ſufficit. Abſtinentia quidẽ ciborum contra hoc vitium fortiſſima eſt, ſed ſola non præualet, quocirca illi addatur humilitas, & frequẽs oratio; & mens quaſi fortiſſimo milite, bonarum cogitationum honeſtate vndiq; ornata ſit. Sanctorũ Patrum, & electorum fortium exemplis cingatur; ſacrarum ſcripturarum doctrinis circũdetur; nullam ſui partem vacuam habeat, qua hoſtis irrũpat. Qui tanto facilius depellitur, quantò vnuſquiſque cogitare alia, quàm carnis oblectamẽta poteſt. Nã cùm duas ſimul res imaginari nõ poſſumus, dũ, quicquid eſt, aliud cogitamus, immũda cogitare nõ poſſumus. Celer ergo et facilis victoria libidinis eſt, circũſpectio cogitationis: ſi quoties carnalia obuiãt, ad aliquid omniũ recurramus, quod libidinis nõ ſit blãdimentũ. Quia qui caſtè proponũt viuere, de blãdimento carnis in ſe aliquid retinere nõ debẽt. In carne quidẽ eſſe debẽt, vt bona per carnẽ agant: ſed ſic debent a carnis voluptate per mentis ſublimitatẽ diſcedere, vt contumelias de carne nõ tolerent. Si verò pręter voluntatẽ, & nobis

a *Bernard. d. lib. cap. 21.*
b *Idem d. cap. 20. §. conſcientia.*
c *lib. 5. expoſit. in 1. Reg. cap. 4. et lib. 6. cap. 1. & 2.*

Alia cõtra fornicationis ſpiritum remedia.

& nobis quodammodo inuitis membra turpiter moueantur & pruritus fiant, nos non hoc operamur, ſed quod inhabitat in nobis peccatum originalis culpæ. Atque tunc velle quidem nobis adiacet, ſed adhuc poſſe non inuenimus; ſiquidem vellemus, vt nobis inuitis, aliquid in nobis moueri non poſſet. Qui igitur agere non poteſt, vt noxia nunquam cogitet, agat quod poteſt, vt ſtatim cogitationem eijciat, quæ negligenter ad mentẽ intrat. Sic nimirum quaſi ignem maximum in carbones ſingulos & velociter diuidit, & celeriter extinguit; ſi omnes flammas cogitationum ſic ſeparat, vt coniungi in mente neque per negligentiam, neq; per deſiderium ſinat: Glutinum quippe illecebroſorum motuum, eſt immunda cogitatio: à qua ſi minimè paſcuntur, conuenire non videntur. Oculi accuratè cuſtodiãtur, quia qui libentur immunda vidẽt, ſtatim carnem ad amata concupiſcendo violenter mouent; quo libẽtius ac moroſius talia cogitant, quaſi carbones carbonibus, turpes turpioribus motus ligant; & dum libet attentius immũda cernere, mens mundum & ſanctum cogitare non poteſt. Teneat ergo fortem cuſtodiam oculorum & animi, qui potenter vult diſpergere motus carnis. Semel namque ſpecies formæ cordi per oculos illigata, vix magni luctaminis manu ſoluitur. Ne igitur quædam lubrica in cogitatione verſemus, prouidendum nobis eſt, quia intueri non decet, quod nõ licet concupiſci. Et vt munda mens in cogitatione ſeruetur, à laſciuia voluptatis ſuæ deprimendi ſunt oculi, quaſi quidam raptores ad culpã. Quam cordis munditiam quiſquis adipiſci non appetit, quid aliud quàm eiuſdem à ſe munditiæ auctorem repellit[a]? Nil autem ſic ad edomãdum deſideriorum carnalium appetitum valet, quàm vt vnuſquiſq; hoc, quod vnum diligit, quale ſit mortuum penſet[b].

a Greg. lib. 21. moral. cap. 2. et 3.
b Greg. lib. 16. moral. cap. vlt.

Remedia cõtra tentationes luxuriæ.

Porrò quando impulſu dæmonum mens ad delectationem fornicationis impellitur, clamemus hãc Eccleſię orationem ad Deum, dicendo cum B. Ambroſio: Rex virtutum, caſtitatis, & integritatis amator Deus, cœleſti rore benedictionis tuę extingue in corpore meo totum fomitem ardentem libidinis, vt maneat in me tenor totius caſtitatis animę, & corporis. Mortifica in me carnis

ſtimulos, & omnes libidinis commotiones; & da mihi veram, & perpetuam caſtitatẽ cum cæteris donis tuis, quæ tibi placent in veritate, vt ſacrificium laudis caſto corpore, & mundo corde valeam tibi offerre. Et cum Eccleſia: Vre igne ſancti Spiritus renes noſtros, & cor noſtrum Domine, vt tibi caſto corpore ſeruiamus, & mundo corde placeamus. Deinde diuini iudicij metus, & æterni tormenta incendij ante oculos proponantur, quia nimirũ omnis pœna grauioris ſupplicij formidine ſuperatur. Sicut enim clauus clauum pellit, ita ſæpe recordatio ardoris gehennæ, ardorem excludit luxuriæ[a]. Siquidem D. Paulus Epheſiis ſcribens[b]: Fornicatio, inquit, & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos, aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinet: ſed magis gratiarũ actio. Hoc enim ſcitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus non habet hæreditatem in regno Chriſti, aut Dei. Nemo vos ſeducat inanibus verbis. Propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ. Et ad Galatas[c]: Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequẽtur. Quibus conſonat & illud D. Ioannis[d]: Fornicatoribus & omnibus mendacibus pars illorum erit in ſtagno ardenti igne, & ſulphure, quod eſt mors ſecunda. Ne igitur clerici ad hunc locum tormentorum propter fornicationem deuenirent, & ad ſubtrahendum illis magnam, & procliuem illius perpetrandę occaſionem, Innocentius tertius in concilio generali Lateranenſi hanc contra incontinentes promulgauit conſtitutionem[e]:

Vt clericorum mores, & actus in melius reformẽtur, continenter & caſtè viuere ſtudeant vniuerſi, prę ſertim in ſacris ordinibus conſtituti, ab omni libidinis vitio pręcauentes, maximè illo, propter quod venit ira Dei in filios diffidentiæ, quatenus in conſpectu omnipotentis Dei puro corde ac mundo corpore valeant miniſtrare. Ne verò facilitas veniæ incentiuum tribuat delinquẽdi, ſtatuimus, vt qui cõprehenſi fuerint incontinentiæ vitio laborare, prout magis, aut minus peccauerint, puniãtur

ſecundum

a Iſid. de ſummo bon. lib. 2. cap. 39.
b cap. 5.
Fornicatores in regno Dei nõ habent hæreditatem.
c cap. 5.
d in Apoc. 21. Qualis fornicatoribus & mendacibus locus ſit in inferno deſignatus.
e Concil. Latera. 2. cap. 14. c. vt clericorum. de vit. & hon. cler.
Peccatũ Sodomiticũ clericis maximè prohibitum.
Facilitas veniæ incẽtiuum tribuit delinquendi.

ſecundum canonicas ſanctiones, quas efficacius, & diſtrictius præcipimus obſeruari: vt quos diuinus timor à malo non reuocat, temporalis ſaltem pœna cohibeat à peccato. Si quis igitur hac de cauſa ſuſpenſus præſumpſerit celebrare diuina, non ſolum eccleſiaſticis beneficiis ſpolietur, verumetiam pro duplici culpa perpetuò deponatur. Prælati verò qui tales præſumpſerint in ſuis iniquitatibus ſuſtinere, maximè obtentu pecuniæ, vel alterius cõmodi tẽporalis, pari ſubiaceãt vltioni. Qui autem ſecundum regionis ſuæ morem non abdicarũt copulam coniugalem, ſi lapſi fuerint, grauius puniantur, cùm legitimo matrimonio vti poſſint. Et idem ad ſubtrahendũ clericis perdendæ continentię, & caſtitatis occaſionem, ſcribens cuidam Epiſcopo[a]: Cum clericis, inquit, nõ permittas mulierculas habitare, niſi fortè de illis perſonis exiſtãt, in quibus naturale fœdus nihil permittat ſæui criminis ſuſpicari. Quæ autem iſtæ mulierculę ſint expreſſit Synodus Nicęna his verbis[b]: Interdixit per omnia ſancta Synodus nõ Epiſcopo, nõ presbytero, non diacono, non ſubdiacono, non alicui omnino, qui in clero eſt, licere ſubintroductã habere mulierem, niſi fortè aut matrem, aut ſororem, aut amitã, aut etiam eas idoneas perſonas, quæ fugiant ſuſpiciones. Vel, vt verſio & interpretatio cõcilij nunc habet; omnibus modis interdixit ſancta Synodus, nulli clericorum omnino licere habere ſecũ mulierem extraneã, niſi fortè mater, aut ſoror, aut auia, aut amita, vel matettera ſit. In his namq; ſolis perſonis, & harum ſimilibus, omnis quę ex mulieribus eſt ſuſpicio declinatur. Et in cõcilio Carthaginenſi tertio ſtatutum fuit[c]; vt cum omnibus omnino clericis extraneæ fœminæ non cohabitent, ſed ſolę matres, auiæ, & matetteræ, amitæ, ſorores, filiæ fratrũ, aut ſororũ, & quicumq; ex familia domeſtica neceſſitate, etiam antequã ordinarentur, iam cum eis habitabãt; vel ſi filij eorum iam ordinatis parentibus vxores acceperant: aut ſeruis non habentibus in domo quas ducant, aliunde ducere neceſſitas fuerit. Verùm ſi de prædictis mulieribus ſuſpicio ſit, nec illas retinere poſſunt, quia inſtigãte diabolo, & in illis ſcelus perpetratũ reperitur, aut in pediſſequis earũdem[d]. Vnde legitur quod B. Auguſtinus,

Quos diuinus timor à malo non reuocat, tẽporali pœna ſunt cohibẽdi à peccato.

Prælati incontinentiam clericorum ſuorum tolerantes quomodo puniendi ſint.

Quales cũ clericis habitare poſſint mulieres.

a in c. à nobis. de cohabit. cler.

b can. 3. & c. interdixit. diſt. 37. Iuo 6. par. decret. cap. 86.

c cap. 17. & c. cum omnibus. diſt. 81.

d c. inhibendũ. de cohabit. cler.

guſtinus, nec cum ſorore habitare conſenſerit, dicens [a]: Quæ cũ ſorore mea ſunt, ſorores meæ non ſunt. Docti ergo viri cautela, magna nobis debet eſſe inſtructio. a *c. legitur, diſt. 81.*

Quàm periculoſa ſit clericorum & mulierum cohabitatio.

CAP. VII.

D. GREGORIVS [b]: Oportet, inquit, ſacerdotes (quibus Domini populus commiſſus eſt) cum magna conſtantia vigilare ſuper dominicas oues, ne lupinis morſibus (id eſt diaboli ſtimulis) lanientur. Neque enim hoc ſilere debeo (quod cum graui animi triſtitia, & amaritudine dico) ſacerdotes cum fœminis habitare conſpicio; quod nefariũ eſt dicere, vel audire, & cõtra ſanctorum canonum ſancita, vbi enim talis fuerit commorãtium cohabitatio, antiqui hoſtis ſtimuli non deſunt. Ideoq; admonendi ſunt, vt non antiqui hoſtis decipiantur fraude; quatenus iuxta Apoſtoli vocẽ [c], non vituperetur miniſterium noſtrum. Cauere enim oportet nos fratres ab illicitis, vt mundas valeamus manus ad Dominum leuare. Scriptum eſt enim [d]: Sancti eſtote, quoniã ſanctus ego ſum. Si quis verò præſumpſerit aliter agere, ſacerdotij ſui honore priuetur. Vnde omnimodo cauẽdum eſt, fratres, ne fallamus populum, & illud Prophetæ dictum impleatur in nobis [e]: Sacerdotes mei contaminãt ſancta, & reprobãt legem. Quos & alius Propheta increpauit, dicẽs [f]: O vos ſacerdotes, qui fallitis nomen meum. Et dixiſtis. in qua re fallimus nomen tuum? Quibus reſponſum eſt: Offerẽtes ad altare meũ panes pollutos. Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus, & ſacrificium non accipiam de manibus veſtris, quia polluti eſtis. Quocirca & D. Hieronymus ad Nepotianum de vita clericorum ſcribẽs [g]: Hoſpitiolum, ait, tuum aut rarò, aut nunquam mulierum pedes terãt. Quia nõ poteſt toto corde cum Deo habitare, qui fœminarum acceſſibus copulatur. Fœmina conſcientiã ſecum pariter habitãtis exurit. Nunquam de mulierum formis diſputes. Fœminæ nomẽ tuum neſciat. Fœminã, quam bene videris conuerſantẽ, mente dilige, non corporali frequentia. Si bonum eſt mulierem non tangere, malum eſt ergo tangere. Et quia diabolo nullum locum dare

b *c. oportet, diſt. 81.*
c *2. Corinth. 6.*
d *Leuit. 20.*
e *Sopho. 3.*
f *Mala. 1.*
g *in c. hoſpitiolum, diſt. 32.*
Clericis nunquam de mulierum formis diſputandũ eſt.

dare oportet, hoc quoq; præcipuè cuſtodiendum Patres in concilio Turonico[a] decreuerunt; vt nullam clerici cum extraneis fœminis habeant familiaritatem; nec vllũ malè loquendi, vel malè ſentiendi hominibus aditum tribuant. Quia frequenter per hanc indecentem occaſionem contingit, vt diabolus, qui inſidiatur ſicut leo in cubili ſuo, de ruina ſeruorũ Dei exultet. Si quis clericus poſt interdictum Epiſcopi ſui illicitis familiaritatibus extranearum fœminarum voluerit inhærere, à communione habeatur alienus. Nam & prius à B. Clemente ſtatutum legitur[b]: Clericus ſolus ad fœminæ tabernaculũ non accedat, neq; properet, ſine maioris natu ſacerdotis iuſſione, nec ſolus presbyter cum ſola fœmina fabulas miſceat; nec Archidiaconus ſub prætextu humilitatis, aut officij frequenter intret domicilia matronarum; aut fortè per clericos, aut domeſticos matronæ mandet aliquid ſecretè. Si agnitum fuerit, & ille deponatur, & illa à luminibus eccleſiæ arceatur. Sed ſi fortè aliqua interceſſio fuerit, Epiſcopo ſuggeratur; & ſi talis eſt, ad quã ire debeat, ipſe per interuentum pergat. Sin autem, de latere ſuo dirigat cum duobus aut tribus teſtibus. Nemo tamen cum extranea habitet fœmina; niſi ſoror, aut proxima fuerit: & cũ magna ſolicitudine fiat; non enim ignoro malitias ſatanæ. Eugenius verò Papa ſanxit[c]: Si quiſquam ſacerdotum, id eſt, presbyter, diaconus, ſubdiaconus, de quacumque fœmina crimine fornicationis ſuſpectus, poſt primam, ſecundam, & tertiam admonitionem inueniatur fabulari, & aliquo modo conuerſari cum ea, excommunicationi ſubdatur; fœmina verò canonicè iudicetur. Sunt & alia plura Pontificum, & conciliorum decreta, quibus familiaritas, & cohabitatio cũ mulieribus clericis, & præſertim in ſacris conſtitutis interdicitur, & caſtitas atque continentia iiſdem ſeruanda præcipitur[d], ſed illa breuitatis ſtudio omittimus.

Scripſit & hac de re inſignem tractatum D. Cyprianus[e], in quo præter alia dicit; ſibi à Domino præceptũ fuiſſe, vt clericis mandaret, ne cum fœminis commorarentur. Quid enim illic geritur, vbi libertatis ſumit mulier in contubernalitate conſtantiam? quando in domeſticis negotiis nunc lacertos, & fœmora lanificis operibus nu-

a *primo cap. 3. & Iuo par. 6. decret. cap. 191.*

b *c. clericus ſolus. diſt. 81. & c. ſed ſi fortè. ibid.*

c *c. ſi quiſquã. de cohib. cler. et mul.*

d *c. volumus. et c. fœminas. & 3. ſequent. diſt. 81. c. cùm in præterito. diſt. 84. Iuo par. 6. decret. cap. 187. & 3. ſequen. & cap. 92. & Syricius Papa epiſt. 4. cap. 9. et Innoc. 1. epiſt. 2. cap. 9. conc. Aurel. 3. can. 4. cõc. Matiſcon. 1. cap. 1. conc. Tolet. 2. cap. 3. cõc. Brachar. 1. cap. 15. conc. Turon. 2. cap. 10. 11. et 12. concil. Magunt. 1. cap. 49.*

e *de ſingular. cleric.*

bus nudat, nunc æſtuans detegit membra; nunc fatigata iactatur, aut in riſum aliquando diſſoluitur, nunc blanditias exhibet, & quod eſt venenoſius ſuper cuncta, pſallere delectatur, aut canere. Cuius cantu tolerabilius eſt audire baſiliſcum ſibilantem. Contra quam Salomon ſic nos cautos efficit, dicens[a]: Cum ſaltatrice noli aſſiduus eſſe, nec audias illam, ne fortè diſpereas in efficacia eius. Quid dicimus, ſi videas iocũdantem, aut quod eſt deterius, blandiẽtem? Semel dixerim: Omnis inconueniens ſodalitas mulierum, gluten eſt delictorum, & viſcus toxicatum, quo diabolus aucupatur. Si animum noſtrum confidimus in hac communitate poſſe durare ſemper, vel illud apud nos debet eſſe ſuſpectum, ne ipſæ, quæ nobiſcum conueniũt, in noſipſos forſitan moueantur, aut in alteros amores prærapida ætate incitamentis furialibus incitentur, & erit nobis cauſa, quod peius eſt ſine cauſa, vt fornicatio nos maculet aliena; apud quos ſuggeritur ceteris occaſio lupanaris, & crimine alieni reatus abſorbebimur, cui nos ipſi ſubornamus immunditiæ lenonicium. Cùm ergo nos pulſat coniunctionis huius moleſtia deteſtabilis, etſi adulteros non poteſt facere, facit tamen peiores adulteris, & inceſtis. Quis enim cordis alterius ſcrutator qualitatem vniuſcuiuſque perpendat, & pro altera perſona contra diabolum repugnator, circa Deũ verò idoneus fideiuſſor eſſe præſumat? Contubernium verò, etſi nulla in ipſo turpis conſuetudo naſcatur, accendit: quia impoſſibile eſt iniquitatem ad victoriam peruenire, quæ contendit cõtra Dei iuſſa pugnare. Quantum enim lex obediẽtibus ſuggerit adiutorium, tantum inobedientibus incitat peccatum; dicente Apoſtolo[b]: Virtus peccati lex.

Sunt neceſſitates aliæ, quæ nos quoque priuatim fœminas videre compellant, ſed etiam ipſæ diuini operis, vel pręcepti imperãt efficaciam, vt viſitemus, vt ſolatia præbeamus, vt hortamẽta vitalia ſalubriter intimemus. Nec tamen & in officiis minor cura agenda eſt pro moribus noſtris, vt clareſcant in noſtra operatiòne indicia puritatis. Seueritas non deſit, quæ ſub clerico fœminam poſſit aſtringere, vt ipſa conſolationem noſtram ſuſcipiat cum tremore, & ita ſentiat viſitationis affectum, vt

a Eccleſ. 9.

Impoſſibile eſt iniquitatem ad victoriam peruenire.

Lex ſuggerit obediẽtibus adiutorium.

b 1. Corinth. 15.

clericum veneretur. Totum quicquid agimus honeſtũ eſſe poteſt, ſi ſemper in nobis ſigna honeſtatis eluceant, ſicut Paulus Apoſtolus vniuerſa complexus eſt, dicẽs [a]: Omnia veſtra honeſtè fiant. Et iterũ [b]: Sic præcipimus, inquit, vobis, vt honeſtè ambuletis. Sinceriter ergo ſinceritas ipſa ſeruanda eſt, & omne quod voti eſt, etiam in actu ſignandum eſt, ne aliud vota commendent, & aliud actus inſinuent. Plenitudo eſt ergo ſanctitatis, & palma perfecta, vt ex omni parte ſecũ non habeat, quod reculet, ne quod profitetur odiſſe, tenendo videatur amare. Nunquam ſecurus cum theſauro latro tenetur incluſus, nec intra vnam caueam habitans cum lupo tutus eſt agnus. Ipſe ſe voluit ſuperari, qui hoſtem proprium in ſuas portas induxit, & inteſtinum gladium ſibi ipſe ſuppoſuit, qui locum habitationis ſuę aduerſarij ingreſſibus reſerauit. Et qui fretus eſt conuerſari cum ſcãdalo ſine cauſa dicit: Pacatus volo eſſe cum diabolo; contra Apoſtolum dicẽtem [c]: Nolite locũ dare diabolo. Omni ergo modo muniendus eſt locus, vbi fuerit theſaurus abſconditus, ne per vnam cauernam totum parietem latro ſuffodiat.

a 1. Corint 14.
b 1. Theſſal. 4.
c Epheſ. 4.

Artificialia namque ſunt ſemper diaboli veneficia, quibus ingenium ſuæ calliditatis exercens ſanctimoniæ deditos doloſis cõmoditatibus iuuat, vt perdat. Et inter continentes quaſi neceſſaria emolumenta mutuis adiuuaminibus ſubminiſtrãs, adijcit prius maſculum, & fœminam pariter, vt poſtquã inſeparabiles fecerit per alterutra ſolatia, poſſit occidere, dantes ſimplices animos ad caſtitatis vota ſeruanda, & impugnationis ſuæ arma ſubducẽs, interim quaſi placidus fautor ſuggerit ſanctitatis argumenta, donec diutius inter ambos inimicam nutriat concordiam. Facit affabiles ſibi inuicem, & deſæuire, & aſſentator infeſtus impedimenta remouens vniuerſa, commodis eorum gaudet efficaciam commodare, vt tota eos ſibimetipſis neceſſitate commendans, exhibere eos poſſit in alterutrum ſolita conſolatione. Non vult eos in aliquo impedire, ne ſeparet tam ſpiritualiter, quàm carnaliter. Inconcuſſos efficit viuere, ne ipſa ſocietatis initia immaturo tempore fœdera cœpta conturbent. Vſque adeo illos videntibus cunctis ad perfectum

Mirum dæmonis artificium clericos decipiendi per mulieres.

Diabolus inter clericos, et mulieres cohabitantes inimicã nutrit concordiam.

ſectum ſanctitatis inuitat, fouet, ſubleuat, vt Dei eſſe computent beneficia ipſi contraria, quibus inducuntur, vt pereant, neſcientes nunquam Deum iuuare, quod vetat. Quibus intantum diabolus blandiens ſecuritatem præparat ſanctimoniæ, vt coniunctos ſe magis exiſtiment, quàm diſiunctos immobiles circa libidinem perdurare. Quos cum omni tranquillitate deducens, nullis procellis, aut fluctibus inquietat, & velut in medio mari minus cautos inducit laxare vela, nec quærere gubernacula, vt ſubita tempeſtate cõcitatos naufragos ex inſperata commotione ſubmergat. Hanc primò exhibet lenitatem, vt duas naues oblectet ad inuicem conuenire, quas cùm fecerit iunctas, & repentinis turbinibus in ſemetipſas illidere poſſit, & frangere. His vtitur blandimentis, vt ſubtractis omnibus iaculis, compeſcens aduerſa, ſuggerens proſpera, tamdiu ſopitum ignem ſine vllis flammis occultat, donec duas faculas iungẽs, ſimul ambas accendat; & tamdiu ceſſat ſæuitiæ ſuæ tela ſupponere, donec, ſicut peritus venator, quos occiſurus eſt laquei ſui vinculis alliget. At vbi inſolubili catena deuinctos aſtrinxerit, ſtatim ſuccendit inſaniam, & vulnificos amplexus impingens, vtrumque ſimul vno ictu mortificat. Sic de ſimplici charitate amorem conflat illicitum, ſic per ſanctitatem inducit interitum, dum contentus eſt cedere, ſic valet fortius occupare; & ſubmiſſus patitur ſemetipſum præbere deuictum, ſic plenius deuincere gloriatur.

Deus nũquam iuuat quod vetat.

Sed aiunt: Si de hac coniunctione clerici denotantur, notandi ſunt etiam Sancti plerique nobiſcum, ſicut Helias, qui mãſit apud viduam, ſiue Apoſtoli, qui mulieres ſecum comites circumducebant, vt Ioannes, qui matrẽ Domini aſſumpſit, eodem Domino delegante; aut ipſe Dominus, cui de ſuis facultatibus alimenta præſtabant aliquæ mulieres religioſę, cui etiam Martha miniſtrabat ad menſam, & qui ſingulariter locutus eſt ad puteum ſedens cum alienigina muliere Samaritana, vel cui recumbenti fœmina pedes lachrymis lauit, & capillis exterſit. Callidi argumentatores, & iuriſperiti fallaces, qui dum cupiunt præuaricari, cõtrouerſas actiones, quę cauſarum etiam ipſa iura tranſuertunt, & cùm nolunt com-

Obiectio clericorum pro cohabitatione mulierum.

Solutio.

 peten-

petentibus coërceri iuſſionibus legum, ad illudendos iudices inconuenientibus exemplis velut ſimiles coniecturas iuris obiiciunt. Reuera magni homines, qui ſe comparant Sanctis; & eximia conuerſatio noſtra, quæ Prophetis vel Apoſtolis videatur æqualis. Ad occaſionē luxuriæ noſtræ in peruerſum Sanctos volumus imitari, & inter cæteros actus veſtigia iuſtorū nolumus ſequi. In quibuſdam infirmos nos excuſamus, ad imitāda facta maiorū, & in aliis nos æquales maioribus proteſtamur. Cognoſcimus taliter in nobis ieiunia, ſitim, famem, nuditatem propter inſtantiam doctrinæ ſolius vbiq; pollere, ſicut in Apoſtolis legimus triumphaſſe. Et approbantur apud nos eadem exercitia feruere virtutum, quibus Apoſtoli omnia vitia triuerunt. Nunquid ſimiles agones frequentamus contra luctamina vitiorum, & ſic agimus rigore, auctoritate, vigiliis, paſſionibus, labore, neceſſitate, afflictione, abſtinentia, quibus peccata calcantur, vt nemo de nobis mali aliquid ſuſpicetur, per quæ Paulus Apoſtolus conſcientiam ſuam innotuiſſe omnibus gloriatur [a]. Sed ad has imitationes infirmi ſumus, & ad mulieres circumducendas poſſibilitatem nobis comparandæ imitationis aſciſcimus.

a 2. Corinth. 6.

Si Christus ſeipſum comparare nō auſus eſt Deo, qui ait [b]: Pater maior me eſt: aut ſi Apoſtoli coæquare ſeipſos nō auſi ſunt Chriſto, & nos hodie Apoſtolis ęquales faciet cōſimilis fortitudo? Miſera humanitas in hac æqualitate non times fulminari, quæ de filio Dei, aut de ſuis tonitruis non cūctaris peccatis tuis exempla velut ſimilia mutuare? Cùm ſuperbiæ ſit, elata iactantia etiam minimis eccleſiæ quenquam comparabilem velle conſcribi. Minus itaque de noſtris viribus ſentiendum eſt, nec fortitudini Sanctorum noſtra infirmitas comparanda eſt. Hæc autem non ideo propono, vt quaſi Apoſtolorum imitatoribus contradicam, ſed vt illos confundam, qui ſe Sanctis exæquāt. Nec nego ipſos eſſe ſectādos, quos doctores accepimus cuncti, ſed aduerſus eos contendo, qui cupiētes ad mala ſua bonorum hiſtorias deprauare, legem Dei ſibi æſtimant ſuffragari: ſicut omnes, qui perire feſtinant, & ſub obtentu Sanctorum dedecora ſua volunt eſſe celata, vt ſub imitatione maiorum,

b Ioan 14.

iorum, contraria quæque committant, hoc addentes ad cumulum perditionis ſuæ, vt bonos infament, quorum exemplo vtuntur ad malum.

Inſaniunt prorſus, & ardent deſiderio fœminarum, quotquot huic interdictioni non cedunt, & obſcœnitatibus inhiantes malunt mori, quàm contenti ſint à lateribus mulierum aliqua diſiunctione diuelli, & hunc habent in mulieribus fructum, vt in illis ſemper defixa intentione, deſideria ſatient oculorum, ne vel momentũ aliquod tranſeat, cùm indigeant, quod affectãt. Sic inter eos integritas immoritur, vbi omnis commoratio ſiue conuiuendo, ſiue commanendo corruptis affectionibus inquinatur. Quos S. Petrus Apoſtolus deſignauit, dicens [a]: In conuiuiis ſuis luxuriantes, oculos habẽtes plenos mœchationibus, & inceſſabilibus delictis capientes animas infirmas. Hos etiam ita Salomon denotat [b]: Abominatio eſt coram Domino defigens oculum. *a epiſt.1.cap.2.* *b Eccleſ.14.*

Verumenimuero ille poteſt ſuis oculis obnoxius nõ teneri, cui nolenti repentinus occurſus mulieris ſcandalum mouerit, quod protinus mens, quod nolebat, expellit. Ille autem commotionẽ ſui viſus non meretur euadere, qui apud ſe ſcandali materiam tenet, qui vult affectibus intentionis ſuæ frui, qui affectat habere, quod oculis offenſionem ingerat, quorũ auiditas inexplebilis inter offendicula continua, nullo modo poteſt omnino compeſci. Ipſi nos fallimus, quoties inordinaliter credimus, æſtimantes per fidem noſtram legis præcepta mutari, vt inter maſculos, & fœminas ſperemus paſſim caſtitatem immobilem cuſtodiri. Difficilè quis venenũ bibet, & viuet. Verendum eſt dormiẽti in ripa ne cadat, cùm dicat Apoſtolus [c]: In hac parte expedit plus bene timere, quàm malè fidere, & vtilius eſt, infirmum ſe homo cognoſcat, vt fortis exiſtat; quàm fortis videri velit, & infirmus emergat. De qua re præſumptores obiurgat Apoſtolus, dicens [d]: Si quis putat ſe eſſe aliquid, cùm nihil ſit, ſeipſum implanat. Pro certo implanator proprius ſuam animam decipit, qui non cauendo contraria, noxiis rebus ſemetipſe cõmiſerit. Ille autem tutius ſibi conſulit, qui circa malos ſemper infidus, ſpecies quaſcumque noxias extimeſcit. Videte ergo prudentiam in

Quis videndo mulierem non peccat, vel peccet.

c 1.Corint.10. Expedit interdum plus bene timere, quàm male fidere.

d Ad Galat.6.

iſto bello, non fidem nobis datam eſſe victricē, & contemplamini, quę ſunt modò arma ſumenda, ſi vultis habere legis auxilia. Eſtote timidi, vt ſitis intrepidi. Et licet timor in certamine infirmitas eſſe videatur, tamē ſecundū verbū Apoſtoli [a], virtus in infirmitate perficitur.

a 2. Corint. 12. *Virtus in infirmitate perficitur.*

Separamini deprecor, ſeparamini à contagione peſtifera. Quantumcumque fuerit vnuſquiſq; longius ab aduerſis, tantum nō ſentit aduerſa. Minus voluptatibus ſtimulatur, qui non eſt, vbi frequentia eſt voluptatū. Aculeus peccati facta eſt forma fœminea; & mortis cōditio non aliunde ſurrexit, niſi de muliebri ſubſtantia. Quod Salomon ad noſtram ſolicitudinem memorat, dicēs [b]: A muliere factum eſt initium peccati, & propter hanc omnes morimur. Et cùm Chriſtus agnus innocens, imò ipſa cœleſtis innocentia, quod eſt verius, totum ſe contempſerit pro Eccleſia, vt eā ſine macula vlla, vel ruga redderet illibatam, qualis eſt clericus, cui ad hoc ſponſa Chriſti cōmittitur, vt pro vnius fœminæ amore culpari totam Eccleſiam patiatur? Auſim dicere, à Deo Patre miſſus eſt filius de ſinu Patris, & regno abſens eſſe durauit, vt Eccleſiā faceret innocentem, & clericus mulieris latus deſerere non poteſt, ne Chriſti Eccleſiam reddat infamem? Altaribus placere debent, qui de altaribus viuunt, & talis conuenit cura ſinceritatis ſacratis, qualia ſunt ſacra ipſa, quibus exhibent officia ſeruitutis, ne circa donum offendant ipſi quod tractant, aut circa populum incipiant impedire, quod prædicant; propter quod Paulus Apoſtolus inquit [c]: Nemini dantes vllam offenſionem, vt non vituperetur miniſterium veſtrum.

Aculeus peccati forma mulieris. *b Eccleſ. 25.* *c 2. Corinth. 6.*

Reſpicite quanta mala hæc conuerſatio acquirat, quæ non niſi corruptionem ſeminat; pullulat vitia; cupiditatem concipit; ignominiam parit; rabiem concitat; porrigit furiam; laſciuiam paſcit; petulantiā nutrit; præcipitia inſtruit; perditione gaudet; interitum fouet; cōfuſionem mercatur; theſaurizat opprobrium; criminationes exaggerat; accuſationes inflammat; & cateruatim ſemel in faſcem glomerans numeroſas indagines captionum per infinita dedecorum ſimplices mortes inuehit in perniciem perditorum. Tot itaq; & tātas ſtrages calamitatis, & ſtrages peſſimæ cōuerſationis nemo proſternit; nemo calcat;

Mala ex conuerſatione mulierū prouenientia.

calcat; nemo funeſtat;niſi ſingularis caſtitas ſola. Hanc igitur amate; hanc tenete,quæ ſola poteſt fœminas debellare, cùm adhuc concupiſcētia nulla pectus impulſat, & dū adhuc ſimplicitas incorrupta permanet, vel quieta Ad ſecretæ ſingularitatis tutelam citò concurrite,ne poſtmodum non valeatis effugere. Præoccupandus eſt aditus cunctis inſidiis, ne hoſtilitas prior obrepens,occurrat improuidis.Salutare remedium eſt prævenire potius,quàm præueniri; & anticipare potius,quàm anticipari viris fortibus conuenit. *Virtus & efficacia ſingularis caſtitatis.* *Præſtat præuenire, quàm præueniri.*

Vbicumque fuerit prouidentia,fruſtrantur vniuerſa contraria. Vbi autē prouidentia negligitur,omnia contraria dominantur. Ante famem certamus, ante inopiā laborando ſatagimus Sic per omnia calamitatibus cunctis tollimus locum,dum gerimus prouidētiam temporum futurorum. Quantò magis ante præuenienda eſt omni præuiſione calamitas fœminarum,cuius cupido ſi admittitur incipere, nunquam prorſus accipit finem. Vnuſquiſque itaque qui ſecurus eſt,quia necdum tentatur, timeat: quia nihil de illo dicitur,proſpiciat,ne dicatur: Homines ſumus; fragilitatem noſtram carne portamus. Accepimus quidem fortitudinē ſpiritualem, per quam ſubſtantiæ noſtræ fragilitas roboretur, ſed ita nobis ſpiritualis fortitudo collata eſt,vt prouidos,non nos præcipites tueatur; vt illos muniat, qui renuntiant importunitatibus delictorum, nōn eos, qui ſe magis importunis delictis immergunt. *Prouidentia.*

Cuſtos nobis datus eſt ſpiritus, ſed, vt contraria declinantibus aſſiſtendo ſubueniat,non vt cōtraria eligentibus faueat,nec vt volūtarios, & pronos in aduerſa confortet, ſed vt ab aduerſis nitentes ſeparari confirmet. Nam quicumque perniciofis conatibus audet exercere virtutem, iuuamen non habet Spiritusſancti, qui neminem vult vltroneum virum fortem ad fraudulentas victorias coarctari. Nec protegit eum; quinimò ſed deſerit, quē periculis irruentē per illicitos euentus exquirere triūphos agnouerit,ſicut ipſe iam tūc per Salomonē locutus eſt, dicēs [a]: Amans periculū in ipſo peribit. Ordine ſuo igitur, non noſtro arbitrio virtus Spiritusſancti miniſtratur, & ſecundū inſtitutū eius prælia proſperantur. *Spiritus datus eſt nobis cuſtos.* [a] *Eccleſ. 3.* *Amans periculum in ipſo peribit.*

Væ qui per præſumptionem ſuam aliquid faciunt, non per Deum. Si quis autem viæ profectione cogente apud fratres, vel apud extraneos hoſpitatur, vbi mulieres interſunt, omnino ſe arctet, ne paſſibilitate aliqua vitietur. Vbique guſtanda eſt cum mulieribus, non continuanda præſentia, ſed quaſi tranſeunter fœminis adhibenda eſt acceſſio, quodammodo fugitiua. Sic igitur ambulate, ſic agite, vt ſemper in clericis eccleſiæ ſenatus cādidus conſtet. Seueritas in vobis circa fœminas vigeat, auctoritas polleat, vigor teneatur, grauitas veneretur. Et, vt ſemel omnia colligamus ad clauſulam, breuiarium relegimus vobis, quod Paulus Apoſtolus inſinuat [a]: De cætero, fratres, quæcumque ſunt vera, quæcumq; pudica, quæcumque iuſta, quæcumque ſancta, quæcumq; amabilia, quæcumque bonæ famæ, ſi qua virtus, ſi qua laus diſciplinæ, hæc cogitate, quæ didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, & vidiſtis in me. Hæc agite, & Deus pacis, & dilectionis erit vobiſcum.

Qualis fœminis adhibenda ſit acceſſio.

a Ad Philip. 4. cap.

Huc pertinent & illa, quæ in Synodo Iprenſi ſtatuta ſunt [b]: Quia non ſolùm à malo, ſed etiam ab omni ſpecie mali miniſtris Dei abſtinendum eſt; inhibemus omnibus presbyteris, ne cum ſuis ancillis, quantumcumque honeſtis, nimiam contrahant familiaritatem, aut cum iis ad conuiuia quantumuis honeſta etiam vocati accedant, aut etiam ad forum negotiorum cauſa, multoque minus ad tabernas, aut choreas. Inhibemus etiam tam laicis quàm clericis nobis ſubditis, ne in ſuis domibus, aut alibi concubinas, aut alias mulieres aliqua ratione ſuſpectas foueant, aut teneant, etiam prætextu conſanguinitatis, vel affinitatis; &, ſi quas habeant, illas ſtatim dimittant, & expellant. Mulieres quoque ſi à nobis ter monitæ, ab eorum conſortio ſe non retraxerint, extra oppidum, vel diœceſim noſtram eijciendas declaramus. Imagines quoque, aut picturas laſciuas, aut obſcœnas in ſuis domibus, aut hortis nullo modo presbyteri ſeruēt, aut habeant.

b cap. 2. & 3. de vit. & hon. miniſt. eccl.

Incontinentia clericorum quomodo punienda nunc ſit.

CAP. VIII.

QVAM turpe, ac clericorum nomine, qui ſe diuino cultui addixerunt, ſit indignum, in impudicitiæ ſordibus,

ſordibus, immundoque concubinatu verſari, ſatis res ipſa, communi fidelium omnium offenſione, ſummoq; clericalis militiæ dedecore teſtatur. Vt igitur ad eam, quam decet, continẽtiam, ac vitæ integritatem miniſtri eccleſiæ reuocentur; populusque hinc eos magis diſcat revereri, quo illos vita honeſtiores cognouerit, prohibet ſancta Synodus Tridentina [a] quibuſcumq; clericis, ne cõcubinas, aut alias mulieres, de quibus poſſit haberi ſuſpicio in domo, vel extra detinere, aut cum iis vllam conſuetudinem habere audeant; alioquin pœnis à ſacris canonibus, vel ſtatutis eccleſiarum impoſitis puniãtur. Quod ſi à Superioribus moniti, ab iis ſe non abſtinuerint, tertia parte fructuum, obuentionum, ac prouentuũ beneficiorum ſuorum quorumcumque, & penſionum ipſo facto ſint priuati, quæ fabricę eccleſiæ, aut alteri pio loco arbitrio Epiſcopi applicetur. Sin verò in delicto eodem cum eadem vel alia fœmina perſeuerantes, ſecundæ monitioni adhuc non paruerint; nõ tantùm fructus omnes, ac prouentus ſuorum beneficiorum, & penſiones eo ipſo amittant, qui prædictis locis applicentur; ſed etiam à beneficiorũ ipſorum adminiſtratione, quoad Ordinarius etiam vti Sedis Apoſtolicę delegatus arbitrabitur, ſuſpendantur: &, ſi ita ſuſpenſi, nihilominus eas non expellant, aut cum iis etiam verſentur, tunc beneficiis, portionibus, ac officiis, & penſionibus quibuſcumque eccleſiaſticis perpetuò priuentur, atque inhabiles, ac indigni quibuſcumque honoribus, dignitatibus, beneficiis, ac officiis in poſterum reddantur, donec poſt manifeſtam vitæ emẽdationem ab eorum Superioribus cum iis ex cauſa viſum fuerit diſpẽſandum. Sed ſi, poſtquam eas ſemel dimiſerint, intermiſſum conſortium repetere, aut alias huiuſmodi ſcandaloſas mulieres ſibi adiungere auſi fuerint, præter prædictas pœnas excommunicationis gladio plectantur [b]. Nec quęuis appellatio aut exemptio prędictam executionem impediat, aut ſuſpendat: ſupradictorumque omnium cognitio non ad Archidiaconos, nec Decanos, aut alios inferiores, ſed ad Epiſcopos ipſos pertineat: qui ſine ſtrepitu, & figura iudicij, & ſola facti veritate inſpecta procedere poſſint. Clerici verò beneficia eccleſiaſtica, aut penſiones non habentes,

[a] *ſeſſ. 25. de refor. cap. 14. c. 1. et aliis ſequẽt. tit. de cohabit. cleric. et mulie. c. interdixit. diſt. 32. c. cum omnibus. c. volumus. c. fœminas, & aliis. diſt. 81. Concil. Nicæn. 1. cap. 3. Carthag. 3. cap. 18. Matiſcon. 1. cap. 1. Arelaten. 2. cap. 3. Toletan. 2. cap. 3. Bracaren. 1. cap. 15. Turonen. 2. cap. 11. et 12. Maguntiac. 1. cap. 49.*

[b] *c. ſi quiſquã. cum 2. ſequent. & c. ſi autem. de cohabit. cleric. & mulier. c. ſi concubinæ. de ſentent. excom. Cõcil. Aurelianen. 3. cap. 4.*

habentes, iuxta delicti, & contumaciæ perſeuerantiam & qualitatem ab ipſo Epiſcopo carceris pœna, ſuſpenſione ab ordine, ac inhabilitate ad beneficia obtinenda, aliiſve modis iuxta ſacros canones puniantur. Epiſcopi quoque, quod abſit, ſi ab huiuſmodi crimine non abſtinuerint, & à Synodo prouinciali admoniti, ſe nõ emendauerint, ipſo facto ſint ſuſpenſi; &, ſi perſeuerent, etiam ad ſanctiſſimum Romanum Pontificem ab eadem Synodo deferantur; qui pro qualitate culpæ, etiam per priuationem, ſi opus erit, in eos animaduertat.

Incontinentia clericorum quomodo olim puniri ſoleat.

CAP. IX.

CAETERVM, quia prædicta Synodus Tridẽtina voluit & ſanxit, vt ſi clerici concubinas, aut alias mulieres de quibus poſſit haberi ſuſpicio, in domo vel extra detinere, aut cum eis vllam cõſuetudinem habere audeant, pœnis à ſacris canonibus impoſitis puniantur, operæpretium facturi videmur, ſi illas hîc proponamus, vt illis cognitis, ſi non virtutis amore, ſaltem formidine pœnæ, libidinem & incontinentiam ſuam coërceant, & refrænent. Inprimis autem contra fornicarios in canonibus Apoſtolorum conſtitutum legitur [a]: Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui in fornicatione, aut periurio, aut furto captus eſt, deponatur; non tamen communione priuetur. Dicit enim ſcriptura [b]: Non vindicabit Dominus bis in idipſum. Similiter & reliqui clerici huic conditioni ſubiaceant, quia quod dignum, & pudicũ, & honeſtũ eſt, tenere Eccleſia omnino debet [c]. Idcirco B. Iuo ab Apoſtolis ſtatutum refert [d], vt ſacerdotes, & leuitæ cum mulieribus non coëãt, quia miniſterij quotidiani neceſſitatibus occupantur. Alioquin diuinarum legum eſt diſciplina, vt incontinentes in officiis talibus poſiti, omni honore eccleſiaſtico priuentur, & ad tale miniſterium non recipiantur, quod ſola continentia oportet impleri. Scriptũ quippe eſt [e]: Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum Dominus Deus veſter.

Antiquæ fornicariorũ pœna.

a *can. 24. vt habet Iouerius, & c. presbyter, aut diaconus. diſt. 81.*

b Naum. 1.

c *Syricius papa epiſt. 4. cap. 9. et Innocen. 1. epiſt. 2. cap. 9.*

d *par. 6. decret. cap. 193. et 194.*

e *Leuit. 11. 19.*

Atque hanc continentiam adeo illibatam, & inuiolatam B. Clemẽs D. Petri diſcipulus & in pontificatu ſucceſſor ſeruari voluit, vt coniugatis poſt ordinationem

cubile vxoris ſuæ inuadere non permiſerit, dicens[a]: Ad dominica myſteria tales eligantur, qui ante ordinationem ſuam coniuges ſuas non nouerint. Quodſi poſt ordinationem miniſtro altaris contigerit proprium inuadere cubile vxoris, ſacrarij non intret limina, nec ſacrificij portitor fiat, nec altare contingat, nec ab offerentibus holocauſti oblationem ſuſcipiat, nec ad Dominici corporis portationem accedat, nec aquam ſacerdotibus porrigat ad manus. Sed oſtia forinſecus claudat, minora gerat officia: vrceum ſiue calicem ad altare nòn ferat. Clericum verò ſolum ad fœminæ domum accedentem ſine maioris ſacerdotis iuſſione, vel cum ſola fabulas miſcentem deponi voluit[b].

a epiſt.2. & c. miniſtri diſt. 81. & Iuo 6. par.decret. cap. 87. & 94.

b Iuo 6. par. decret cap. 89. c. clericus. diſt. 81. et d. epiſt. 2.

Syricius verò Papa Epiſcopo cuidam ſcribens[c]: Sacratiſſimos, inquit, ordines clericorum in venerandę religionis iniuriam ita per veſtras prouincias calcatos, atque confuſos, charitate tua nobis inſtruente reperimus, vt Hieremiæ nobis voce opus ſit[d]: Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, & flebo populum meum hunc die, ac nocte. Si ergo B. Propheta ad lugenda populi peccata non ſibi ait lachrymas poſſe ſufficere, quanto nos poſſumus dolore percelli, cùm eorum, qui in noſtro ſunt corpore compellimur facinora deplorare, quibus præcipuè ſecũdum B. Paulum[e] inſtantia quotidiana, & ſolicitudo omnium eccleſiarum incumbit. Quis enim infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror? Plurimos enim ſacerdotes Chriſti, atque Leuitas poſt longa conſecrationis ſuæ tempora, tam de coniugiis propriis, quàm etiam de turpi coitu ſobolem didicimus procreaſſe, & crimen ſuum hac pręſcriptione defendere, quia in veteri teſtamento ſacerdotibus, ac miniſtris generãdi facultas legitur attributa. Dicat mihi nunc, quiſquis ille eſt ſectator libidinum, præceptor vitiorum, ſi exiſtimat, quod in lege Moyſi paſſim ſacris ordinibus à Deo noſtro relaxata ſunt fræna luxuriæ; cur eos, quibus committebantur ſancta ſanctorũ pręmonet, dicẽs[f]: Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum Dominus Deus veſter? Cur etiam procul à ſuis domibus anno vicis ſuæ in tẽplo habitare iuſſi ſunt ſacerdotes? Hac videlicet ratione, ne vel cũ vxoribus ſuis poſſint

c epiſt.1. cap.7.

d 9. cap.

e 2. Corinth. 11.

f Leuit. 20.

poſſint carnale exercere commercium, vt conſcientiæ integritate fulgentes, munus acceptabile Deo offerrent, quibus expleto deſeruitionis ſuæ tempore, vxoris ſuæ vſus ſolius ſucceſſionis cauſa fuerat relaxatus: quia non ex alia, niſi ex tribu Leui quiſquam ad Dei miniſterium præceptus fuerat admitti[a]. Vnde & Dominus, cùm nos ſuo illuſtraſſet aduentu, in euangelio proteſtatur[b], quia legem venit implere, non ſoluere. Et ideo eccleſiam, cuius ſponſus eſt, forma præ filiis hominum ſtudioſus caſtitatis voluit ſplendore radiare, vt in die iudicij, cùm rurſus aduenerit, ſine macula, & ruga eam poſſit, ſicut per Apoſtolum ſuum inſtituit[c], reperire. Quarum ſanctionum ſacerdotes omnes, atque leuitæ inſolubili lege conſtringimur, vt à die ordinationis ſobrietati, ac pudicitiæ, & corda noſtra mancipemus, & corpora: dummodo per omnia Deo noſtro in his, quæ quotidie offerimus, ſacrificiis placeamus. Qui autem in carne ſunt, dicente electionis vaſe, Deo placere nō poſſunt[d]. Vos autem iam non eſtis in carne, ſed in ſpiritu, ſi tamē ſpiritus Dei habitat in vobis. Et vbi poterit, niſi in corporibus, ſicut legimus, ſanctus Spiritus Dei habitare? Et quia aliquāti de quibus loquimur, vt tua ſanctitas retulit, ignoratione lapſos ſe eſſe deflent, his hac conditione miſericordiam dicimus non negandam, vt ſine vllo honoris augmento in hoc, quo deiecti ſunt, quamdiu vixerint officio perſeuerent, ſi tamen poſt hoc continentes ſe ſtuduerint exhibere. Hi verò, qui illiciti priuilegij excuſatione vtuntur, & ſibi aſſerunt veteri hoc lege cōceſſum; nouerint ſe ab omni eccleſiaſtico honore (quo indignè vſi ſunt) Apoſtolicæ Sedis auctoritate deiectos, nec vnquam poſſe veneranda tractare myſteria, à quibus ſe ipſi, dum obſcœnis cupiditatibus inhiant, priuauerunt. Et quia exempla præſentia cauere nos præmonent in futurum, ſi quilibet Epiſcopus, presbyter, aut diaconus (quod non optamus) fuerit talis inuentus; iam nunc ſibi omnem per nos indulgentiæ aditum intelligat obſeratum: Quia ferro neceſſe eſt vt abſcindantur vulnera, quæ fomentorum non ſentiunt medicinam. Qui autem propter peccata iubentur deponi, poſt condignam pœnitentiam in ſuo ordine poterunt reparari[e].

a *Iuo 6. par. decret. cap. 50. & e plurimos. diſt. 81.*

b *Matth. 5.*

c *Epheſ. 5.*

d *Rom. 8.*

e *c. quia aliquanti. diſt. 81.*

Atque

Atque hanc Syricij ſententiā approbans Innocentius Papa primus, Archiepiſcopo Tholoſano reſcripſit [a]: Propoſuiſti quid de his obſeruari debeat,quos in diaconij miniſterio, aut in officio presbyterij poſitos incontinentes eſſe, aut fuiſſe generati filij prodiderunt. De his etiam manifeſta eſt diuinarū legum diſciplina, & beatæ recordationis Syricij Epiſcopi monita euidentia commearunt *,vt incontinētes in officiis poſiti talibus omni honore eccleſiaſtico priuarentur; nec admittantur ad tale miniſteriū, quod ſola continentia oportet impleri. Eſt enim vetus admodum ſacræ legis auctoritas, iam inde ab initio cuſtodita, quod in templo anno vicis ſuæ habitare præcepti, ſunt ſacerdotes; vt ſeruientes ſacris oblationibus,puros, & ab omni labe purgatos ſibi vendicent diuina miniſteria: neque eos ad ſacra officia fas ſit admitti, qui exercent etiam cum vxore carnale conſortium: Quia ſcriptum eſt [b]: Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum Dominus Deus veſter. Quibus vtique propter ſobolis ſucceſſionē, vxoris vſus propterea fuerat relaxatus,quia ex aliena tribu ad ſacerdotium nullus fuerat auſus accedere. Quò magis ipſi ſacerdotes, vel leuitæ pudicitiam ex die ordinationis ſuæ ſeruare debent, quibus & ſacerdotium, vel miniſteriū ſine ſucceſſione eſt; nec præterit dies,qua vel à ſacrificiis diuinis vel baptiſmatis officio vacent. Nam ſic Paulus ad Corinthios ſcribit,dicens [c]: Abſtinete vos ad tempus, vt expeditius vacetis orationi, & hoc vtique laicis præcepit. Multò magis igitur ſacerdotes,quibus & ſacrificandi, & orādi iuge officium eſt, ſemper debebunt ab huiuſmodi conſortio abſtinere. Quia ſi contaminatus fuerit carnali concupiſcētia,quo merito ſe poſſe exaudiri credit, cùm dictum ſit [d]: Omnia munda mundis? Coinquinatis autem & infidelibus nihil eſt mundum: ſed coinquinata eſt eorum mens, & conſcientia. Sed fortaſſe hoc ſibi licere credit,quia ſcriptum eſt; vnius vxoris virum. Non dixit hoc, vt permaneat in concupiſcentia generādi: ſed propter incontinentiam futuram; quod apertius declarauit, dicens: Qui autem ſunt in carne, Deo placere nō poſſunt. Vos autem iam nō eſtis in carne, ſed in ſpiritu. Sed ea planè diſpar, & diuerſa ſententia eſt. Nam ſi ad aliquos

a c. propoſuiſti. diſt. 81.

* *al. emanarūt*

b Leuit. 20.

c 1. Corinth 7.

Cur ſacerdotes nunc magis, quàm in veteri lege à connubio abſtinere debēt.

d Tit. 1.

Quomodo à Paulo ſcriptū ſit Tito 1. cap. & 1. Timoth. 3. oportet Epiſcopū vnius vxoris eſſe virum.

aliquos forma eccleſiaſticæ vitæ pariter, & diſciplinæ, quæ ab Epiſcopo Syricio ad omnes prouincias commeauit, non probatur perueniſſe: his ignorãtibus venia non negabitur; ita vt de cætero penitùs incipiant abſtinere, & ita gradus, in quibus fuerint inuenti retenteat, vt eis non liceat ad potiora conſcendere, quibus in beneficio eſſe debet, quod tunc ipſum locum, quem retinent non amittunt. Si qui autem ſciſſe formam viuendi miſſam à Syricio detegũtur, neque ſtatim cupiditatem libidinis abieciſſe; illi ſunt modis omnibus ſubmonẽdi, qui poſt admonitionem cognitam, præponẽdam arbitrati ſunt voluptatẽ. Atq; hanc ſuam ſententiã reſcripſit

a epiſt. 5. & c. Maximianus. diſt. 81. quoque idem Innocentius aliis quibuſdam Epiſcopis [a]. Alexander verò Papa ſecũdus clero Mediolanẽſi reſcri-

b c. eos etiam. diſt. 81. pſit [b]: Eos, qui vt fornicari eis liceat, diuinũ officium derelinquunt, & à Deo recedentes, diabolo, & operibus eius ſeruiunt, ſicut ſe iuſtiſſimè ab officio alienos faciũt; ita beneficio eccleſiarum priuatos eſſe iudicamus.

Innocentius verò tertius Papa ſtatuit in concilio ge-

c c. vt clericorum. de vit. & honeſt. d r. nerali Lateranenſi [c], vt qui comprehenſi fuerint incõtinentiæ vitio laborare, prout magis aut minus peccauerint, puniantur ſecundum canonicas ſanctiones. Si quis

Pœna celebrãtis ob incontinentiã ſuſpenſi. verò hac de cauſa ſuſpẽſus præſumpſerit celebrare diuina, non ſolùm eccleſiaſticis beneficiis ſpolietur, verumetiã pro duplici culpa perpetuò deponatur. Prælati verò, qui tales præſumpſerint in ſuis iniquitatibus ſuſtinere, maximè obtentu pecuniæ, vel alterius commodi temporalis, pari ſubiaceãt vltioni. In cõcilio verò Gangrẽſi,

d in c. presbyter. diſt. 81. referente Gratiano ſtatutum legitur [d]: vt presbyter, ſi fornicationem fecerit, quanquam ſecundum canones Apoſtolorum debeat deponi, tamen iuxta auctoritatem B. Sylueſtri, ſi in vitio non perdurauerit, ſi ſua ſponte confeſſus, adiecit vt reſurgat, decem annis in hunc mo-

Pœnitentia fornicarij. dum pœniteat: tribus quidem mẽſibus à cæteris remotus, pane, & aqua à veſpera in veſperam vtatur: tantùm autẽ diebus dominicis, & præcipuis feſtis modico vino, & piſciculis, atque leguminibus recreetur, ſine carne, & ſanguine. Ouis, & caſeo vtatur, ſacco indutus humi adhæreat, die, ac nocte miſericordiam Dei omnipotentis imploret. Finitis tribus menſibus continuis exeat, tamẽ

in publi-

in publicum non procedat: ne grex fidelis in Deo ſcandalum patiatur. Nec enim debet ſacerdos publicè pœnitere, ſicut laicus. Poſtea aliquantiſper viribus reſumptis, vnum annum & dimidium in pane & aqua expleat, exceptis dominicis diebus, & præcipuis feſtiuitatibus, in quibus vino, & ſanguine, ouis, & caſeo iuxta canonicā menſuram vti poterit. Finito primo anno, & dimidio, corporis, & ſanguinis Domini (ne indureſcat) particeps fiat: & ad pacē veniat: pſalmos cum fratribus in choro vltimus canat, ad cornu altaris non accedat, iuxta beati Clementis vocem [a], minora gerat officia. Deinde verò vſq; ad expletionem ſeptimi anni omni quidē tempore (exceptis Paſchalibus diebus) tres legitimas ferias in vnaquaq; hebdomada in pane & aqua ieiunet. Expleto ſeptimo anni circulo, ſi fratres, apud quos pœnituerit, eius congruam pœnitentiam laudauerint, Epiſcopus in priſtinum honorem iuxta beati Calixti Papæ auctoritatem [b] eum reuocare poterit. Sanè ſciendum, quod ſecundam feriam vnum Pſalterium canendo, aut vnum denarium pauperibus dando (ſi opus eſt) redimere poterit. Finitis autem ſeptem annis, deinde vſque ad finem decimi anni ſextam feriam (nulla interueniēte redemptione) obſeruet in pane, & aqua. Eadem quoque pœnitētia erit ſacerdoti imponenda de omnibus aliis peccatis, & criminibus, quæ in depoſitionem eum inducunt. Neque hoc cuilibet oneroſum videatur, ſi ſacerdos poſt lapſum dignè (vt ſupra dictum eſt) pœnitēs ad priſtinos redeat honores.

a in epiſt. 2. ad Iacob. fratrem Domini.

b c. ponderes, diſt. 50.

Ob peccata depoſitionem merentia, quæ ſacerdotis ſit pœnitentia.

Rurſum Innocentius tertius renouans conſtitutionē Vrbani Papæ ſecundi ſanxit [c], eos, qui in ſacris ordinibus, presbyteratu, diaconatu, & ſubdiaconatu ſunt poſiti, ſi caſtè non vixerint, excludēdos ab omni eorundem graduū dignitate. Gregorius verò omnibus clericis per regnū Italicum, & Teutonicum conſtitutis ſcribēs [d]: Si qui ſunt, inquit, presbyteri, diaconi, vel ſubdiaconi, qui in crimine fornicationis iaceāt, interdicimus eis ex parte Dei Patris omnipotentis, & ſancti Petri auctoritate, eccleſię introitū vſq; dum pœniteāt, & emendent. Si qui verò in peccato ſuo perſeuerare maluerint, nullus veſtrū eorū præſumat audire officiū; quia benedictio eorū

c in c. à multis, de ętat. et qual. et ordin. præfic.

d c. ſi qui ſunt, diſt. 81.

vertetur

vertetur in maledictionem, & oratio in peccatũ; teſtante Domino per Prophetam[a]: Maledicam, inquit, benedictionibus veſtris. Qui verò huic ſaluberrimo præcepto obedire noluerint; idololatriæ peccatum incurrent, Samuele teſtante[b], & beato Gregorio inſtruente: Peccatum ariolandi eſt, non obedire; & ſcelus idololatriæ, non acquieſcere. Peccatum igitur paganitatis incurrit, quiſquis, dum Chriſtianum ſe eſſe aſſerit, Sedi Apoſtolicæ obedire contemnit.

Cùm igitur ex præmiſſis conſtet varias fornicationi impoſitas eſſe pœnas, arbitrio iudicis relinquitur, vt ſecundum facti, & perſonæ circunſtantias, & locorũ conſuetudinem imponat vnam ex illis pœnam, vel grauiorem, vel mitiorem. Impoſita autem vna pœna, non poterit ad aliam tranſire, niſi contumacia creſcēte; aut niſi conſtet plures pœnas ſimul pro eodem delicto eſſe inflictas[c]. Meminerint tamen iudices, ſe non poſſe trãſgredi pœnas à canonibus expreſſas, alioquin infames fierēt[d].

a *Mala. 2.*

b 1. *Reg. 15.*

Inobediens ſedi apoſtolicæ paganitatis peccatũ incurrit.

c *Hoſtien. in c. 2. et in ſumma. de cohab. cler. et mul. Panor. in c. ſicut. eod. tit. & in c. at ſi clerici. de iudic. Decius & Felin. in d. c. at ſi clerici. gloſ. in prag. ſanct. tit. de concub. §. eadem diligētia.*

d *c. de cauſis, et ib. Hoſt. Felin. & alij DD. de offic. delega. l. quid ergo. et ibi Bart. ff. de his qui not. infam.*

Quid cogitandum & meditandum illis, quos ſuprapoſitæ pœnæ ab incontinentia non terrent, neque coërcent.

CAP. X.

QVOD SI quis adeo libidinis, & luxuriæ voluptate ineſcatus, & excæcatus ſit, vt prædictæ tēporariæ pœnæ eum à fornicatione coercere, & prohibere nequeant, illum velim cogitare à D. Paulo pronuntiatam ſententiam[e]: Fornicarios regnum Dei non poſſeſſuros; ſed partem eorum, vt D. Ioannes eiſdē prædixit[f] in ſtagno ardenti igne, & ſulphure futuram. D. verò Hieronymus dicit[g], acerbiora gehennę tormēta ſacerdotibus, & clericis fornicantibus reſeruari. Qui in extremis poſitus in præſentia Dominici corporis Chriſtum his verbis alloquebatur; Væ ſumentibus te indignè, certè ad ſui reatum, & pœnam te denuò crucifigũt. Heu quid dicam, ô Domine, quoniam ſacerdotes te hodie comedunt in altari, quemadmodum volucrum, & pecudum carnes in menſa; quoniam noctu fruuntur mulierum actu turpiſſimo, & manè te comedunt celebrando. Væ vobis ſacerdotibus, qui eodem ore oſculamini filiam Veneris, quo paulò ante ſumpſiſtis filium Virginis

e 1. *ad Corint. 6. cap. & ad Galat. 5.*

f *Apocal. 20.*

g *vt habet Dionyſ. Richel. de vita eccleſ. art. 14. et Iudo. Clichth. tract. de vita & morib. ſacerd. cap. 20.*

Væ, væ, væ huiuſmodi ſacerdotibus.

Virginis Mariæ. O impij, Iudæ oſculo filium hominis traditis? Vbi ô Domine latitas? Dormiſne, an vigilas? Eſtne tibi horum obſequiũ acceptum? Eſt hæc oblatio, quam eligis? Ecce mundus ſacerdotibus plenus, & tamẽ vix vnus de centum eſt bonus. Nulla in mũdo tam crudelis eſt beſtia, quàm malus, & laſciuus ſacerdos. Huic in perſona Chriſti loquitur Auguſtinus [a]: Noli, ô ſacerdos, me amplius peccando affligere: plus namq́; me lædit, hoc eſt amplius diſplicet mihi vulnus tui peccati, quàm vulnus lateris mei: magis delinquis, qui me in cœlis regnantem fornicando offendis, corpusq́; meum, & ſanguinem irreuerẽter tractas, & plebem meam, pro cuius ſalute crucifigi dignatus ſum, ſcandalizas, quàm qui me in terris ambulantẽ crucifixerunt. Vnde D. Bernardus [b]: Nullũ, inquit, adhuc de fornicatione fecimus verbum, quamuis & hæc in multis etiam multipliciter regnet, qui puritatis auctori impuro corde, & corpore miniſtrantes, non verentur ſtare angelum Domini, qui ſecet medios, & diſperdat, ſed omnino audent agni immaculati ſacras contingere carnes, & intingere in ſanguine Saluatoris manus nefarias, quibus paulo antè carnes, proh dolor, meretriceas attrectauerunt: ſic altaria circuire; ſic frequentare pſalmos, cùm & eiuſmodi laus execrabilis, & oratio ſit in peccatum.

a vt Dionyſ. habet d. loco.

Qui ſacerdotes Chriſtum rurſum crucifigere cenſeantur.

b in ſerm. ſuper illo: Ecce nos reliq. & Dionyſ. Richel. in 4. cap. Oſeæ.

Audi inſuper, ô ſacerdos, exhortantem te ſanctum Bernardum his verbis [c]: O ſacerdos, os tuum quotidie receptaculum, & quaſi ſepulchrum Chriſti efficitur, cur vnquam mentitur, cur lubrica loquitur, cur anima tua vitiosè afficitur, cur oculi tui aſpiciunt vanitatem, qui quotidie in altari ante ſe habent Chriſtum altiſſimam veritatem? Cur manus tuas extendis ad illicita, & immunda, quæ tractant præſtantiſſima, & illibatiſſima ſacramenta? Cur te vino, aut ebrietate ingurgitas, qui Saluatoris ſanguinem potas, & ſpirituali refectione plenus conſiſtere debes? Nónne ſceleratiſſimum atque turpiſſimum eſt manus Deo dedicatas, & ſacro chriſmate conſecratas mulierum impudicarũ corporibus, ac pudendis ingerere, & eiſdem ſacroſanctum Domini corpus tangere? O quàm nefarium, quàm tremendum eſt, ac temerarium, pollutis manibus tractare filiũ Virginis matris, vnige-

c vt habet Dionyſ. Richel. d. art. 14.

Hæc, quæſo, ſacerdos ſemper animo reuoluat.

Bernard. in declama. de bonis deſerendis.

vnigenitum Dei Patris, & ſordido ore ſumere illũ, qui omnem tranſcendit ac ſuperat intellectũ. Quis non erubeſcat, & expaueſcat, vbi præſtantiſſimum ſeculi pretiũ proijcitur in ſterquilinium? Lubricus namque ſacerdos omni luto eſt turpior, & omni cloaca impurior.

a c. i. 33. q. 4. Rurſum D. Hieronymus [a]: Sciatis, inquit, fratres chariſſimi, quoniam quicumque vxori debitum reddit, vacare nõ poteſt orationi, nec de carnibus agni comedere debet. Item ſi panes propoſitionis ab his, qui vxores ſuas tetigerant, comedi non poterant, quãto magis ille panis, qui de cœlo deſcendit, non poteſt ab his, qui coniugalibus paulò antè hæſere complexibus, violari, atq; contingi: Non quòd nuptias cõdemnemus, ſed quòd eo tempore, quo carnes agni manducaturi ſumus, vacare à carnalibus operibus debeamus. Cuius rei cauſam D. Thomas aſsignat, dicens [b]: quia quamuis actus ille copulæ coniugalis abſque culpa fieri queat, tamen ob voluptatem ei annexam deprimit, & à deuotione impedit mentem. Itaq; ſi coniugatis, & ſe abſq; peccato cognoſcentibus cõmunicare non licet die proximè ſuccedenti nocti, qua cognouerunt ſe inuicem, quàm indignè ſacerdotes in die celebrant, qui nocte præcedente fornicatione corpus, & animam contaminarunt? In eo autem, vt idẽ D. Hieronymus inquit [c], fornicator maioris criminis eſt, quia tollit membra Chriſti, & facit ea mẽbra meretricis. Erunt quippe duo in carne vna. Qui non eſt fidelis, nec credit in Chriſto, membra ſua facit membra meretricis. Qui credit, & fornicatur, Chriſti mẽbra facit membra meretricis. Econtrario infidelis in fornicatione ſua vtrum violet, an ædificet templum idolo, neſcio. Per vitia quippe luxuriæ maximè dæmones coluntur. Hoc vnum ſcio, quod qui poſt fidẽ Chriſti fornicatur, violat templum Dei. Secundum opus carnis immunditia nuncupatur, & eã comes luxuria ſequitur. Quomodo enim in veteri lege de nefandis criminibus, quæ in occulto fiunt, & ea, quæ nominare etiam turpiſsimum eſt, ne & dicentis os, & aures audientium pollueręntur, generaliter ſcriptura complexa eſt, dicẽs: Verecundos, vel reuerentes facite filios Iſraël ab omni immunditia: ſic in hoc loco cęteras extraordinarias voluptates, ipſarum quoq; opera

b ſuper 4. ſent. vt refert Dionyſ. d. art. 14.

Cur coniugati poſt copulã prohibeantur poſtridie communicare.

c c. in eo. 32. q. 4.

Fidelis fornicãs Chriſti mẽbra facit meretricis membra.

opera nuptiarum, ſi non verecūdè, & honeſtè, quaſi ſub oculis Dei fiant, & vt tantùm liberis ſeruiatur, immunditiam, & luxuriam nominauit. Certè nullus intellectus cōcipere, nulla lingua poteſt exprimere, quàm enormiter peccent hi, qui tam turpiſsimis vitiis inquinati, cœleſtia atque puriſsima Chriſti myſteria audent conficere, ſumere, & tractare, ac ſacratiſsima miſſæ, & canonis verba polluto ore proferre. De talibus igitur loquitur Chriſtus iudex ſupremus per Oſee prophetam [a]: Iuxta deſiderium meum corripiam eos. Ecce occurram eis quaſi vrſa, & quaſi leæna raptis catulis diſrumpam interiora eorum, & conſumā eos, vt leo. Tunc iuxta Pſalmiſtam [b] loquetur ad eos in ira ſua, & in furore ſuo conturbabit eos, ponetq; eos, vt clibanum ignis in tempore vultus ſui. In ignem deijciet eos, & in miſeriis non ſubſiſtent, ſicut per Ezechielem effatur [c]: Ecce complosi manus meas ſuper malitias veſtras. Nunquid ſuſtinebit cor veſtrum, aut præualebunt manus veſtræ in diebus vindictæ? Et conflabo vos, & ſuccendam vos in igne furoris, & conflabimini in medio eius, ſicut conflatur argentum in medio fornacis, & requieſcam. Quibus etiam ait per Malachiam [d]: Et nunc verbum iſtud ad vos, ô ſacerdotes, qui polluitis nomen meum. Ecce ego proijciam ſuper vos ſtercus ſolennitatum veſtrarū, & aſſumet vos ſecum; hoc eſt, fœda, & carnalia opera veſtra, quæ & in feſtis committitis, improperabo, imputaboq; vobis, & cum ſceleribus veſtris in ima acherōtis ruetis, vt ſuper calidiſſimo igne illo ſulphureo tantò acrius in æternum vramini, quantò hic intentiore affectu, maioriq; voluptate carnalibus inhæſiſtis, quemadmodū in Apocalypſi locutus ſum [e]: Quantum glorificauit ſe, & in deliciis fuit, tantum date illi tormētum, & luctum.

a cap. 13. *b Pſal. 2. 20.* *c 22. cap.* *d cap. 2.* *e cap. 18.*

Diaconi autem & ſubdiaconi à prædictis pœnis & minis, ſi fornicati fuerint, immunes non erūt: nam propter officij ſui dignitatem, & excellentiam caſti & continentes eſſe debent. Quia ſine diaconis, vt B. Iſidorus inquit [f], ſacerdos nomē non habet, officiū non habet. Nam ſicut in ſacerdote conſecratio, ita in miniſtro ſacramēti diſpenſatio eſt. Ille oblata ſanctificat: hic ſanctificata diſpenſat. Ipſis etiam ſacerdotibus propter præſumptionē

Diaconi & ſubdiaconi fornicātes à diuina vitione immunes nō erūt. *f lib. 2. de eccl. offic. cap. 8.*

non licet de menſa Domini tollere calicem, niſi eis traditus fuerit à diaconibus. Leuitæ inferunt oblationes in altaria, Leuitæ componunt menſam Domini. Qui propterea altario albis induti aſſiſtunt, vt cœleſtem vitam habeant, candidique ad hoſtias, & immaculati accedāt, mūdi ſcilicet corpore, & incorrupti pudore. Tales enim decet Dominum habere miniſtros, qui nullo carnis corrumpantur contagio, ſed potius eminentia caſtitatis ſplendeant. Quales enim diaconi ordinentur Paulus Apoſtolus pleniſſimè ſcribit ad Timotheum [a]. Nam cùm præmiſiſſet de ſacerdotū electione, continuò ſubiunxit: Diaconi ſimiliter irreprehenſibiles, hoc eſt, ſine macula, ſicut Epiſcopi, pudici vtiq;, id eſt, à libidine continentes; non bilingues, ne ſcilicet conturbent habentes pacem: non multo vino deditos, quia vbi ebrietas, ibi libido dominatur, & furor. Non turpe lucrum ſectantes, ne de cœleſti myſterio lucra terrena ſectētur, vel plus de præſentibus, quàm de futuris cogitent. Hi autem probētur primùm, & ſic miniſtrent, nullum crimen habentes. Hi vtique, ſicut Epiſcopi ante ordinationē, probari debent, ſi digni ſint, & ſic poſtea miniſtrare.

Diaconi eminentia caſtitatis ſplēdere debent.

a 1. ad Timot. 3. cap.

Quales diaconi ordinari debeant.

Subdiaconi verò, vt idem Iſidorus inquit [b], vaſa quoque corporis, & ſanguinis Chriſti diaconibus ad altaria Dei offerunt. De quibus quidem placuit patribus, vt qui ſacra myſteria contrectant, caſti, & continentes ſint ab vxoribus, & ab omni carnali immunditia liberi, iuxta quod illis Propheta dicente iubetur [c]: Mundamini, qui fertis vaſa Domini.

b d. loco cap. 19. et Iuo 6. par. decret. cap. 9.

Subdiaconi ab omni carnali immūditia debent eſſe liberi.

c Iſa. 52. cap.

Præterea contrectatio, & vſurpatio rei alienæ inuito Domino eius eſt furtum, ſi contingat occultè: Rapina verò quando fit palam: Abuſus quoque rei ſacræ, ſacrilegium nuncupatur. Similiter furtum & rapina rerum Deo conſecratarum, ſacrilegia ritè cēſentur. Sacerdotes ergo, & alij in ſacris cōſtituti fornicantes ſacrilegi fiūt, & furtum committunt ſacrilegum, ſacrilegamque rapinam, ſubtrahendo ſeipſos cultui creatoris, & actibus puritatis; atque ſpurciſſimis vitiis, ac rebus carnalibus fœdis, ac fœtidis ſe tradendo, & viliter ſeruiendo. Quia ſi ſublatio, & violatio calicis enorme eſt furtum, ſacrilegiumque horrendum, quanto magis ſubtractio, & pollutio

Fornicatio clericorum ſacro aliquo ordine initiatorū ſacrilegium eſt.

lutio rationalis creaturæ Deo conſecratæ, oblatæ, ac mancipatæ[a]? Sacrilegium autem hoc, delictū profectò eſt maximum, grauiusq; adulterio, imò etiam crimine læſæ maieſtatis, & publicum, & infamans, & exceptum, atque reſeruatum; propter quod clericus iure communi priuatur officio, & beneficio, & detruditur in monaſterium [b], vel deponitur [c]. De iure verò ciuili pro qualitate perſonæ, rei conditione, & temporis, pœna pro hoc crimine imponitur, ita vt multi ad beſtias damnētur; non nulli viui exurantur; alij in furcā ſuſpendantur [d] Deinde grauiter ſcriptura ſacra inſectatur duos filios Heli ſacerdotes, Ophni, & Phinees; quòd, inter cætera mala ſua opera, dormirent cum mulieribus, quæ obſeruabant ad oſtium tabernaculi [e]. Neque plagam illis à Domino illatam ſubticet, cùm refert eos ambos in prælio contra Philiſtæos interemptos eſſe [f]. Timeant itaq; ſacerdotes, & alij clerici eodem laborantes peccato, ne perpetua morte à Domino damnentur.

Dauid licet neceſſitate adactus non potuit comedere panes propoſitionis, niſi ab Achimelech ſacerdote interrogatus aſſeruiſſet, & ſe, & ſocios ſuos à mulierum contactu eſſe mundos, & tres dies antè, ſe ab earum cōgreſſu prorſus continuiſſe [g]. Lege quoq; Moſaica ſtatutum erat [h], vt ſacerdotes qui accederent ad Dominū, ſanctificarentur, ne percuteret eos; &, vt homo, qui haberet maculam, non offerret panem Deo [i]. Item quod anima polluta, quæ ederet de hoſtiis pacificorū, periret de populo [k]. Quanta ergo noſtrorum ſacerdotum, & aliorum eccleſiaſticorum eſt impietas, qui corpus, & ſanguinem Saluatoris, & vnici filij Dei conficiunt, contrectant, ſumunt, & porrigunt aliis, tamen in ſordibus ſuis manent turpiter; luxurioſè, impiè & magno cum ſcandalo viuentes. Huiuſmodi autē publici, & notorij fornicatores, in quocumque etiam ordine conſtituti, licet in minori, ab omnibus actibus ſuorum ordinum ipſo iure ſunt ſuſpenſi [l], & ſi interea vel vnicum actū ſui ordinis cuiuſcumq; exequantur, beneficiis ſuis priuandi ſunt, ac perpetuò deponendi, vt ſuprà à nobis demonſtratum eſt cap. 6. & 9. fiuntq; irregulares, cum quibus ſolus Papa diſpenſare poteſt. Imò illius gratia, & diſpenſatione in-

a *Dionyſ Richel. de vita eccleſ. art. 13 & Clich. b. de vita & morib. ſacerd cap. 21. Syluest in vers luxuria.*

b *Lancilot. in prato. & curi. breui.*

c *Hoſtien. in ſumma tit. de accuſat §. quis ſit effectus. verſ & gratia exēpli. & tit. de crim. ſacril.*

d *Hoſtien & Lancil. l. cis allig*

e *1. Reg. 2. cap.*

f *1. Reg. 4. cap.*

g *1. Reg. 21.*

h *Exod. 19.*

i *Leuit. 21. cap.*

k *Leuit. 22.*

l *c. decernimus. diſt. 28. c. præter. diſt. 32. c ſi qui ſunt. diſt. 81.*

digni cenſentur, ſi poſt ſuſpenſionem fornicationem admiſerint [a], & toties, quoties ante huiuſmodi diſpenſationem impetratam, actū ſui ordinis exequuntur, toties mortaliter quoque peccant. Nec mirum, cùm etiam occultus fornicarius, & alius in quocumque mortali peccato conſtitutus, per quod à Deo ſeparatus eſt, nō poſſit exequi officium ſuum abſque grauiſſimo peccato [b]. Et ſicut à ſuſpenſione, ſi poſt illam nullum actum ſui ordinis executus ſit, per Epiſcopum abſolui debet; ita ſunt qui aſſerant, & ſuſtineant [c], ad ſolum Epiſcopum ex eccleſiaſtica ordinatione ipſius peccati fornicationis abſolutionem pertinere, & non ad quemuis ſimplicem ſacerdotem, ſicut & adulterij ea inferioris. Caueant igitur clerici in incontinentiæ vitium, & peccatum prolapſi, ne à ſimplici ſacerdote petant ſe abſolui de hoc nefario crimine. Similiter quoque cauendum eſt confeſſariis, ne ab iſtiuſmodi peccato quenquam abſoluant, niſi ſpecialem auctoritatem, & poteſtatem habeant abſoluendi de peccatis Epiſcopo reſeruatis. Nam cùm iſta eccleſiaſticorum præſertim in ſacro ordine conſtitutorum fornicatio grauior ſit crimine adulterij, cuius abſolutionem ad Epiſcopum pertinere non dubitatur; etiam & fornicationis prædictæ ad eundem Epiſcopum pertinebit abſolutio, iuxta D. Iudoci Clichthouei Theologi Pariſiēſis opinionem, & ſententiam; qua in opuſculo de vita & moribus ſacerdotum [d] vehementer & eleganter exaggerat dictæ fornicationis, ſeu incontinentiæ ſacerdotum grauitatem, & magnitudinem. Sed nunc propter concilij Mechlinienſis decretum [e], poſſunt paſtores, & alij confeſſarij in eiuſdem prouincia ad confeſſiones audiendum ſecundum conciliū Tridentinum admiſſi, abſoluere incontinētem ſacerdotem, niſi virginem rapuerit, aut inceſtum cum conſanguinea, aut ſanctimoniali, vel adulteriū notorium commiſerit. Nam hęc per dictū conciliū Mechlinienſe reſeruātur Epiſcopis abſoluenda.

An autem clericorū in fornicationem prolapſorum officium ſit audiēdum, priuſquam pœnituerint; reſpondit Gregorius nonus Papa [f]; quod etſi quemlibet pro mortali peccato, quoad ſeipſum, conſtet eſſe ſuſpenſum, non debet tamen in officiis euitari, quia quantū ad alios etiam

a c.1. de ſent. excom. in 6. c.1. de re iudic. in 6. Panor in c. veſtra. de cohabit cler. et mul. Innoc. et Hoſti. in c. ſi celebrat. de cler. excom. miniſtran. Sylveſt. in ſumma in verb. concubinarius.

b c. de homine. de celeb. miſſ. c. quotidie. de cōſecrat. diſt. 2. Panor. in d. c. veſtra, Dion. Richel. de vita eccleſ. art. 16.

c Clicl thο. de vit. & morib. ſacerd. cap. 21.

d cap. 11.

e tit. de ſacram. cap. 6.

f c. fin. de cohab. cler. et mul.

etiam in quæſtione propoſita ſuſpenſus non eſt;niſi peccatum huiuſmodi ſit notorium per ſententiam ſeu confeſſionem factam in iure, aut per euidentiam rei, quæ tergiuerſatione aliqua celari non poſſit.

Concubinariorum pœnæ antiquæ, & nouæ.

CAP. XI.

CONcubinariorum pœnæ veteres à ſacris canonibus decretæ, & à ſancta Synodo Tridẽtina [a] nunc renouatæ, variæ, & diuerſæ fuerunt. Primò enim Alexander ſecundus [b] Papa præcipiendo mandauit [c], vt nullus miſſam audeat presbyteri, quem ſcit concubinã habere indubitanter, vel ſubintroductã mulierem. Vnde etiam ſancta Synodus hoc ſub excõmunicatione ſtatuit, dicens: Quicumque ſacerdotum, diaconorum, ſubdiaconorum poſt conſtitutum beatæ memoriæ prædeceſſoris noſtri S. Leonis Papæ, & Nicolai de caſtitate clericorum, concubinam palam duxerit, vel ductam nõ reliquerit, ex parte omnipotentis Dei & auctoritate Principum Apoſtolorum Petri & Pauli præcipimus, & omnino interdicimus, vt miſſas non cantet, nec etiam euangelium legat, neque epiſtolam ad miſſam, neque in presbyterio cum his ad diuina officia, qui præfatæ conſtitutioni obedientes fuerint, maneat, neque partem ab eccleſia ſuſcipiat. Innocentius verò ſecũdus Papa decreuit, & ſtatuit [d]; vt hi, qui in ordinẽ ſubdiaconatus, & ſuprà vxores duxerint, aut cõcubinas habuerint, officio, atq; eccleſiaſtico beneficio careãt. Cũ enim ipſi templũ, & vaſa Domini, & ſacrariũ Spirituſſancti debeãt eſſe, & dici, indignũ eſt eos cubilibus, & immũditiis deſeruire.

Alexãder verò tertius Papa Cantuarieñſi Archiepiſcopo, & eius ſuffraganeis ſcribẽs [e]: Fraternitati, inquit, veſtræ mãdamus, quatenus clericos veſtræ iuriſdictionis, qui in ſubdiaconatu, & ſuprà fornicarias habuerint, ſtudioſè monere curetis, vt à ſe illas remoueant, eas vlterius minimè admiſſuri. Si verò acquieſcere contempſerint, eos ab eccleſiaſticis beneficiis, vſq; ad ſatisfactionẽ congruã ſuſpẽdatis. Et, ſi eas ſuſpẽſi præſumpſerint detinere, ipſos ab eiſdẽ beneficiis perpetuò remouere curetis. Quò pertinet & alterũ eiuſdem Pontificis reſcriptum ad Epiſcopũ Lugdunenſem [f]: Si, inquit, clerici tuę iuriſ-

a ſeſſ.25.de reformat.cap.14. cuius decretũ ſupra ponitur hoc lib. cap.8.

b vel vt annotauit Quint. Heduus, Nicolaus 2. in concilio Mãtuano celebrato anno Dn.1065.

c in c. præter hoc. diſt. 32.

d c. decernimus. diſt. 28.

e in c. ſicut. de cohab. cler. & mulier.

f in c. ſi autẽ. de cohabit. cler. & mulier.

iuriſdictionis (ſiue in ſacris ordinibus, ſiue in inferioribus conſtituti) fornicarias detinent, niſi eas ad ſecundã, vel tertiam commonitionem à ſe dimiſerint, eaſdem de cætero contempturi, liceat tibi eos eccleſiis, vel earum portionibus appellatione poſtpoſita ſpoliare, officio ipſis nihilominus interdicto. Cæterùm ſi clerici publicè concubinas habentes, diffiteantur ſe concubinarios eſſe, nec appareat contra eos legitimus accuſator: reſpondit Innocentius tertius Papa [a]; ſi crimẽ eorum ita publicum eſt, vt meritò debeat appellari notorium, in eo caſu nec teſtis, nec accuſator eſt neceſſarius; cùm huiuſmodi crimen nulla poſſit tergiuerſatione celari. Si verò publicũ eſt, non ex euidentia, ſed ex fama; in eo caſu ad condemnationem eorum ſola teſtimonia non ſufficiunt, cùm non ſit teſtimoniis [b], ſed teſtibus iudicandum. Nihilominus ſi de clericis ipſis talis habeatur ſuſpicio, vt ex ea ſcandalum generetur in populo, licet contra ipſos non apparuerit accuſator, iis tamẽ eſt canonica purgatio indicenda: quam ſi præſtare noluerint, vel defecerint in præſtanda, canonica animaduerſione ſunt puniendi. Veruntamen quamdiu ab eccleſia in tali ſtatu tolerantur, nec habent operis euidentiam, licitè ab illis diuina myſteria audiuntur, & alia ſacramẽta eccleſiaſtica recipiuntur. Sed ſi crimen notorium non diffitentur, vel de ipſo canonicè condemnati ſunt, aut habeant operis euidentiam, tunc à talium officiis eſt abſtinendum, eorumque tanquam in fornicatione iacentium miniſteria ſunt reſpuenda, vt peccãdi licentia cæteris auferatur, & huiuſmodi ad pœnitentiæ fructum trahantur [c]. Sed ad abiurandas ſuas concubinas compelli non debent, ne in eandem fornicationem inſtinctu diabolicæ fraudis redeuntes, periurij reatum incurrant. Verùm per ſuſpenſionis, & interdicti ſententiam debẽt arctius cogi, vt mulieres ipſas à ſe ita remoueant, quod de illis ſiniſtra ſuſpicio non poſſit haberi. Et ſi qui eorũ ad ipſas redire, vel alias accipere fortè prgſumpſerint, in illos debet perpetua excommunicationis ſẽtẽtia proferri, vt alij eorum exemplo perterriti à ſimilibus arceantur [d].

Quid Prælatis faciendum ſi clerici concubinas habẽtes negent ſe concubinarios.

a in c. tua nos. de cohab. cler. et mul.

b hoc eſt, verbis nudè, ſiue iuramẽto, prolatis. Hoſtienſ. in d. c. tua nos. vel quæ deponuntur ex auditu alieno, & non ex eo, quod quis deprehendit proprio ſenſu. gloſſ. in l. 2. ff. de aqua pluu. arcen. Panor. in d. c. tua nos.

c c. veſtra. de cohab. cler. & mul.

d c. clericos. de cohabit. cler.

Præterea in concilio Baſilienſi [e] contra concubinarios inſignis edita eſt conſtitutio, qua cauetur: Vt quicumq; clericus

e ſeſſ. 20.

clericus cuiuſcumque conditionis, ſtatus, religionis, dignitatis, etiamſi pontificalis, vel alterius præeminentiæ fuerit, qui poſt huius conſtitutionis notitiam (quam habere præſumatur poſt duos menſes poſt publicationem eiuſdem in eccleſiis cathedralibus factã, quam ipſi diœceſani omnino facere teneantur, poſtquam eadem conſtitutio ad eorum notitiam peruenerit) fuerit publicus concubinarius, à perceptione fructuum omnium beneficiorum ſuorum trium menſium ſpatio ſit ipſo facto ſuſpenſus: quos ſuus Superior in fabricam, vel aliam euidentem eccleſiarum vtilitatem, ex quibus hi fructus percipiuntur, conuertat. Necnon huiuſmodi publicum concubinarium, vt primùm talem eſſe innotuerit, mox ſuus Superior monere teneatur, vt infra breuiſſimum terminum concubinam dimittat. Quam ſi non dimiſerit, vel dimiſſam, aut aliã publicè reſumpſerit, iubet hæc Synodus, vt ipſum ſuis omnibus beneficiis omninò priuet. Et nihilominus hi publici concubinarij, vſquequo cum iis per ſuos Superiores poſt ipſarum concubinarum dimiſſionem, manifeſtamque vitæ emendationem, fuerit diſpenſatum, ad ſuſceptionem quorumcumque honorum, dignitatum, beneficiorum, vel officiorum ſint inhabiles. Qui ſi poſt diſpenſationem reſiduo vomitu ad huiuſmodi publicum concubinatum redierint, ſine ſpe alicuius diſpenſationis ad prędicta prorſus inhabiles exiſtant. Quodſi hi, ad quos taliũ correctio pertinet, eos, vt prædictum eſt, punire neglexerint, eorum Superiores tam in ipſos de neglectu, quàm in illos pro cõcubinatu modis omnibus digna punitione animaduertant. In conciliis etiã prouincialibus, & ſynodalibus aduerſus tales punire negligẽtes, vel de hoc crimine diffamatos, etiam per ſuſpenſionem à collatione beneficiorum, vel alia condigna pœna ſeueriter procedatur. Et ſi hi, quorum deſtitutio ad ſummum Pontificem ſpectat, per concilia prouincialia, aut ſuos Superiores, propter publicũ concubinatũ reperiantur priuatione digni, ſtatim cum proceſſu inquiſitionis ſummo Pontifici deferantur. Et eadẽ diligentia, & inquiſitio in quibuſcumque Capitulis generalibus, & prouincialibus, quo ad ſuos ſeruetur, pœnis aliis contra prædictos & alios non publicos concu-

 binarios

Concubinarij publici qui ſint.

binarios à iure ſtatutis in ſuo robore permãſuris. Publici autem intelligendi ſunt, non ſolùm hi quorum concubinatus per ſententiam, aut confeſſionem in iure factam, ſeu per rei euidentiam, quæ nulla poſſit tergiuerſatione celari, notorius eſt, ſed etiam qui mulierem de incontinentia ſuſpectam, & infamatam tenet, & per ſuum Superiorem admonitus, ipſam cum effectu non dimittit. Quia verò in quibuſdam regionibus nonnulli iuriſdictionem eccleſiaſticam habẽtes, pecuniarios quæſtus à concubinariis percipere non erubeſcunt, patiendo eos in tali fœditate ſordeſcere, ſub pœna maledictionis æternæ præcipit, ne deinceps ſub pacto, compoſitione, aut ſpe alicuius quæſtus talia quouis modo tolerent, aut diſſimulent. Alioquin vltra præmiſſam negligentiæ pœnam, duplum eius, quod propterea receperint, reſtituere ad pios vſus omnino teneantur, & compellantur. Ipſas autem concubinas ſeu mulieres ſuſpectas Prælati modis omnibus curent à ſuis ſubditis etiam per brachij ſecularis auxilium, ſi opus fuerit, penitùs arcere. Qui etiam filios ex tali concubinatu procreatos apud patres ſuos cohabitare nõ permittant. Iubet inſuper hæc Synodus, vt etiam in prædictis Synodis, & Capitulis hæc conſtitutio publicetur, & quilibet ſuos ſubditos ad ipſarum concubinarum dimiſſionem moneat diligenter. Iniungit præterea omnibus ſecularibus viris, etiamſi regali præfulgeant dignitate, ne vllum qualecumque inferant impedimentum, quocumque quæſito colore, Prælatis, qui ratione ſui officij aduerſus ſuos ſubditos pro huiuſmodi concubinatu, & aliis caſibus ſibi à iure permiſſis procedunt.

Spurij eccleſiaſticorum apud patres ſuos habitare non poſſunt.

Cęterum, ne quis iſtud concilij decretum reijciat, aut contemnat, propterea quòd alia nonnulla eiuſdem decreta ab Romanis pontificibus nõ fuerint recepta: ſciendum quod ordinata, & facta in eodem cõcilio ante eiuſdem ſciſſuram recipiantur, & allegentur à Doctoribus, vt videre eſt per Florentinum [a], per Felinum [b], & Sylueſtrum [c], denique per Nauarrum in enchiridio confeſſariorum, & pœnitentium Gregorio 13. ſummo Pontifici dedicato, & ab eodem approbato, in quo [d] allegantur etiam decreta eiuſdem concilij Baſiliẽſis poſt ſciſſuram facta

a in 3. p.tr. tit. 25. cap. 2. § fin.
b in c. Rodulphus. de reſcrip.
c in Sum. in verb. excõmunicatio. 5. §. 7.
d cap. 25. nu. 98.

facta. Adhæc iſtud prædicti cõcilij decretum de concubinariis inſertum eſt concordatis inter Leonem 10. Papam, & Sedem Apoſtolicam, ac Regem Franciæ initis, & poſtea per Petrum Rebuffum inſignem Iuriſconſultum ac decretorum in academia Pariſienſi profeſſorem egregiè explicatum, & illuſtratum. Et poſt reformationem cleri per delegatum Sedis Apoſtolicæ in Germania factam [a] Epiſcopus Hildemenſis in Synodo diœceſana prædictum decretum cum aliis ſuis ſtatutis publicari, & diſtrictè obſeruari præcepit [b].

In concilio prouinciali Moguntinenſi [c] legitur; Quod miniſtris eccleſiarum, qui ſacris functionibus operam ſuam addixerunt, nihil æquè conuenit, quàm vitæ caſtimonia: intolerabileque videtur, quod contra conciliorum, ſanctorumque Patrum auctoritatem paſſim concubinis adhæreant. Quis enim in miniſtrorum Dei collegio patiatur talem, quem Paulus [d] hominum conſortio indignum iudicet, cum quo etiam ne cibum quidem ſumendum putauit? Quia ergo clerici quidam Synodorum cuiuſque diœceſis epiſcopalium ſpecialiter deſuper habitarum decretis, de dimittendis concubinis, ægrius paruerunt: ne in huiuſmodi ſcandalo, & ſordibus volutari diutius permittantur, quibuſcumque locorum Ordinariis iniungimus, & ſeriò committimus, vt ſecundum canonum præcepta, & præcipuè Baſilienſis concilij definitionem, concubinarios huiuſmodi corrigant, atque emendent, eaſque mulieres, quæ citra ſcandalum, atque offendiculum retineri non poſſunt, extra viciniam, ne commercij facultas, atque ſuſpicio remaneat, amoueri procurent. Qua in re cùm ſæpe compertum ſit facilius ab initio malis reſiſti, quàm ſemel in ea dimerſum rurſus erigi, atque emergere, omnino Prælatis intendendum præcipimus, ne patiantur iuniores clericos pernicioſa cohabitatione irretiri, à qua deinde extricari facilè non queant. Eccleſiaſticis etiam magiſtratibus, iuxta præfati concilij decretum, ne vllo ſub pacto, compoſitione, aut ſpe cuiuſcumque quæſtus tales quouis modo tolerent, aut diſſimulent, penitùs interdicentes, &, ſi opus ſit, vt brachium ſeculare in hanc rem implorent, iniungentes.

a *anno Dom.* 1524.
b *anno Dom.* 1539. *cap.* 15.
c *celebr. anno* 1549. *cap.* 102.
d 1. *Corinth.* 5.

In Syno-

a in Germania anno 1548. cap. 2.

Concubinatus clericorũ quorundam toti ordini multum inuidiæ et odij peperit.

Cauſæ ob quas vulgus tãt. pe-re cõtra eccl. ſiæ ſtatus ſæuiat et murmuret.

In Synodo verò Treuirenſi habito etiam mandato cleri reformandi[a], legitur; quod vix dici poſſit quantum iam inde ab initio apud omnes fidei Catholicæ cultores conſecratis hominibus concubinatus pepererit inuidiæ, atque conſciuerit odij; audemus tamen, inquit, ingenuè fateri, nullam aliam labem ebrietate, & concubinatu vulgi oculos acerbius offendiſſe, maioremq́ue cauſam dediſſe ſæuiendi, ac murmurandi contra eccleſiæ ſtatus. At etiam illud negari non poteſt, quod præter euidentia ſacrarum literarum teſtimonia, præter canonum vbique caſtimoniam initiatis ſacris inculcãtium decreta, etiam ipſa ratio quodammodo loquitur, eccleſiaſticum hominem, qui diuinis legibus ſeſe, & animarum ſaluti obſtrinxit, caſtitatẽ ſectari oportere. Quomodo enim aliàs iuxta Pauli admonitionem præſtare poſſemus[b], vt adhæreamus Domino abſq; vlla diſtractione? Cùm enim corpus noſtrum templum ſit habitantis in nobis Spiritusſancti, quem habemus à Deo, & noſtri negamur eſſe iuris, qua ratione fieri poteſt, vt ſine Dei iniuria in alterius redigamur poteſtatem. Siquidem etiã maritus proprij corporis ius non habet, ſed vxor: Quid igitur iuris nunc Spiritumſanctũ in eccleſiæ ſeruis habere dicemus, qui corpus ſuum ſcorti, per illecebroſum concubitum fecerint membrum? Hæc nimirum ſolicitè penſiculãtes, viſum fuit nobis, ac toti Synodo, non obſtante priori contra concubinarios mandato à nobis emiſſo, de integro admonere, ac illos per Chriſtũ rogare, vt, qui hactenus caſtitatis vota non violauerunt, ſtudeant ad vltimũ vſque terminum vitæ, incomparabile bonum ne amittant; memores quod agnum immaculatum, quocumq; ierit, comitabuntur. Cęterum quicumq; carnis imperio, quo nihil poteſt huiuſmodi accidere indignius, vinci ſe paſſi ſunt, conſpurcatisq́ue per exoſam Deo impudicitiã membris in contumeliam ſacrorum myſteriorum, abuti non verentur, illis nimirum, abactis huiuſmodi incontinentiæ latrinis, piè conſulimus (quoniã Deus benignus, & miſericors eſt) vt ſecũdum huius ſanctiſſimæ Synodi decretum, ſe ad integritatem totos conuertant, pœniteant, culpam deprecentur, erroris ſui veniam apud Deum, & homines conſecuturi. Quando tamen hæc peſtis, vt

b 1. Corint. 6. & 2. Corint. 6.

ſtis, vt veriſimile eſt, quoſdam adeo peruaſit, ac ita in totum labefecit, vt perquā exigua ſpes ſit à fornicationis maculis, vel diuturnitate temporis, vel R.[mi] gratia, tanquam mitiori medicina elui poſſe. In illos igitur primùm diuinæ vindictæ metu, deinde Synodi huius cenſura eius paternitas decernit, vt ſimulatque huiuſmodi in libidinis cœno volutari deprehendentur, ilico mādati (in concilio Baſilienſi editi) contra cōcubinarios vigore, omnibus eccleſiæ bonis ſpolientur; ſcorta verò, aut de impura conſuetudine illorum nomine ſuſpectæ longiſſimè ab irretitorum miſereq; captorum ædibus Synodi virtute, firmiſſimaque R.[mi] auctoritate pellantur.

In concilio quoque prouinciali Colonienſi [a] de ſacerdotibus, & clericis beneficiatis, quibus concubinæ vel fœminæ de incontinentia ſuſpectæ, ſeu cum quibus ipſi de fornicatione diffamati fuerunt, manifeſtè cohabitāt, decretum, & pronuntiatum fuit; eos, qui tales fœminas apud ſe detinent, ſententiam ſuſpenſionis ab officio, & beneficio incurriſſe, mandando, & præcipiendo, vt eas tam procul è vicinia ſubmoueant, vt commerciis non detur facilis occaſio, & ſuſpiciones omnes vitētur: ipſas verò fœminas, ſi in domibus, vel vicinia permanſerint, excommunicationis cenſura plectēdas eſſe, voluit quoque, & iuſſit, vt eccleſiarum Prælati ſententiam memoratam contra concubinarios notorios & de cōcubinatu ſuſpectos diligenter exequerentur. Alioqui, ſi eorum negligentia ſuppleretur, pœnæ dignæ pro ea exigerentur. Quodſi qui libidinis furiis correpti inſtar equi, & muli, quibus non eſt intellectus, huiuſmodi ſuſpenſionis pœna non emendarentur, aut his ſuis mandatis facto cōtrario docerent, ſe non velle parere, contra hos tales ad vlteriorem beneficiorum priuationem, aliaſque duriores pœnas decreuit, & cenſuit eſſe procedendum.

[a] eod. tempore cum prædicto celeb. an. 1549. ſub Adolpho 3. Archiepiſc.

Fuit inſuper in concilio habito in Germania ſub Conrardo Cardinali Portuenſi Legato Apoſtolico ſtatutū, vt ſi quis clericorum fuerit deprehenſus incontinentiæ vitio laborare, detinendo publicè concubinam, niſi poſt admonitionem canonicam illam à ſe prorſus expulerit, ex tunc tam beneficio, quàm & officio ſpolietur. Si verò nec ſic fœtorem ſuæ libidinis curauerit euitare, quia

crescente

Creſcente contumacia creſcer: debet etiã pœna.

creſcente contumacia, creſcere debet, & pœna, anathematis ſententia feriatur. Qui verò obſcœnis voluptatibus inhiantes concubinas vſque ad hæc tempora publicè tenuerunt, ne delictum præteritum tranſeat impunitum, eos ſub pœnitentiam duxit redigendos: Vt ſi Canonici fuerint, 40. diebus in clauſtris ſuis in quadrageſimali cibo ieiunent. Si autem hæc agere contempſerint, Prępoſitis, & Decanis, & Capitulis eccleſiarum ſub anathemate prohibet, ne præbendarum fructus eis miniſtrent, nec ad chorũ, vel ad conſortium Capituli eos admittant, niſi incœpta dicta pœnitentia, & peracta, & præſtito iuramento quod eas vlterius non reſument. Qui verò remotas reſumere præſumpſerint, decreuit eos beneficiis eſſe priuatos, vt illi ad quorum collationẽ eorum beneficia pertinent, ea idoneis perſonis aſſignẽt intra tempus in generali concilio comprehenſum. Alioquin proximus Superior ex tunc ea ſtudeat aſſignare. Si verò Decani, vel alij eorum confratres exceſſum eorum ſcientes diſſimulare præſumpſerint, eos denuntiat excommunicationis vinculo ſubiacere. De clericis rurariis concubinariis expreſſum rigorem ſuperius obſeruari quoque voluit.

· Poſtremò Pius quintus Papa omnes locorum Ordinarios inſtanter monuit, & in virtute ſanctæ obedientiæ eis præcepit [a], vt ſtatuta Tridentini concilij contra concubinarios tam clericos [b], quàm laicos [c] edita, diſtrictè faciant obſeruari, reddituri Deo, ac ſibi, ſi id omiſerint, rationem. Statuta autem concilii Tridentini contra clericos concubinarios, ſuprà à nobis poſita ſunt [d]. Verùm quia Synodus Tridentina prohibuit quibuſcumque clericis, ne concubinas, aut alias mulieres, de quibus poſſit haberi ſuſpicio, in domo, vel extra detinere, aut cum iis vllam conſuetudinem habere audeant, ſub pœnis à ſacris canonibus, vel ſtatutis eccleſiarum impoſitis: Et ſi à Superioribus moniti, ab iis ſe non abſtinuerint, ſubijcit ipſa quoque ſynodus alias pœnas; certamque rationem, & modum illos puniendi pręſcribere videtur. Quæ pœnæ omnes cùm multæ ac diuerſæ ſint, quæret quis non importunè, qua pœna clerici concubinarij ab Ordinariis puniri debeant, Quia quandocunque iura varias pœnas impo-

a in ſua conſtitut. edita an. Dn. 1566.
b ſeſſ. 25. de reformat. cap. 14.
c ſeſſ. 24. de refor. matrimo. cap. 8.
d hoc lib. cap. 8.

Quæſtio de pœnis concubinariorum.

imponunt, optio datur iudici; ſed impoſita vna pœna, non poteſt aliam infligere[a]. Ad quam quæſtionem (aliorum rectius ſentientium iudicio ſemper ſaluo) reſpondendum videtur: iudicibus conſiderandum eſſe, varios eſſe concubinarios. Alij enim ſunt notorij, alij verò occulti, vel tantùm de concubinatu ſuſpecti. Notorij autem, qui de concubinatu condemnati ſunt, aut illum in iudicio ſunt confeſſi; vel propter rei euidentiam, concubinatus nulla ratione occultari poteſt[b]: tales propter huiuſmodi ſuum concubinatum iam factum, & commiſſum, licet in eo non perſeuerent, ſed concubinas ſuas relinquant, non ſolùm ab ordine, & beneficio arcendi ſunt, ſed admiſſi, & beneficiati, etiam deponendi, ac beneficio priuandi videntur. Siquidem ſuprà in initio huius capitis ab Innocentio papa 2. expreſsè ſancitum eſſe retulimus: Vt hi, qui in ordine ſubdiaconatus, & ſuprà concubinas habuerint, officio, atque eccleſiaſtico beneficio careant. Nec intolerabile, vel durum nimis iſtud decretum cuiquam videri debet, quia eandem pœnam ſacris initiatis, ob ſolam fornicationem, à canonibus impoſitam eſſe, ſuprà quoque à nobis demonſtratum eſt[c]. Quibus nunc addendum videtur, à D. Gregorio in hæc verba reſcriptum[d]: Peruenit ad nos, quoſdã de ſacris ordinibus lapſos, vel poſt pœnitentiam, vel ante, ad miniſterij ſui officiũ reuocari, quod omnino prohibemus; & in hac re ſacratiſſimi quoque canones contradicunt. Qui igitur poſt acceptum ſacrum ordinem, lapſus in peccatum carnis fuerit, ſacro ordine careat, & ad altaris miniſterium non accedat. Deinde Innocentius 3. refert[e] Vrbanum Papam 2. hoc promulgaſſe decretum[f] in ius pontificium relatum[g]: Erubeſcant impij, & intelligant, iudicio Spiritus ſancti eos, qui in ſacris ordinibus presbyteratu, diaconatu, ſubdiaconatu ſunt poſiti, ſi caſtè non vixerint, excludendos ab omni eorundem graduum dignitate. Legitur quoque in iure canonico[h], quod prædictus Innocentius tertius mandauerit, vt diaconus quidam, qui non erubuerat publicè confiteri, ſe mulierem quandam carnaliter cognouiſſe, ſtatim ab officio, & beneficio ſuſpenderetur. Ex quibus & aliis ſuprà productis canonibus

Reſponſio ad propoſitã quæſtionem.

a *l. prætor edixit. et ibi gloſſ. ff. de iureiur. Bart. in l. 1. ff. vi bon. rapt. Panor. in c. ſi quiſquam. de cohab. cler. & mulie.*

b *c. veſtra. c. fin. & vtrobique gl. ff. et DD. de cohab. cler. et mulier.*

c *hoc lib. cap. 9*

d *c. peruenit. diſt. 50.*

e *in c. à multis. de ætat. & qual. ta.*

f *c. erubeſcant. diſt. 32.*

g *d. c. à multis.*

h *c. quam ſit. de exceſſib. Prælat.*

mani-

manifeſtum ſatis videtur, quomodo notorij concubinarij & fornicatores puniri ſecundũ canones debeant, ſeu quæ ad executionem ſententiæ canonum requirantur. Qui verò eò audacitatis, ac temeritatis peruenerint, vt non obſtantibus prædictis pœnis, ſacrificare audeant; illi non ſolùm ſuprapoſitis pœnis canonum afficientur, ſed & illorum miſſæ non ſunt audiendæ, nec illis permittendum, vt cum aliis eccleſiaſticis diuinis officiis ſe immiſceant[a]. Et quia ſecundum iuris diſpoſitionem huiuſmodi concubinariorum officium audiendum non eſt, quorum concubinatus, per euidentiam rei, quæ tergiuerſatione celari non poteſt, notorius eſt, niſi pœnituerint[b] (vt hac ratione, peccandi licentia cęteris auferatur, & ipſi ad pœnitentiæ fructum trahantur[c].) Si ante actã pœnitentiam, in tali ſtatu celebrent, in irregularitatem ipſo facto incidunt[d]. Quoniam referẽte Panormitano[e], Innocentius papa 4. apertiſſimè tenet[f], quod notoriè fornicator celebrando efficiatur irregularis, quia eſt ſuſpenſus à iure[g]. Suſpenſum autem à iure ſeu canone celebrãdo effici irregularem, ſic vt à nullo, quàm à ſummo pontifice abſolui, & ab illa irregularitate liberari poſſit, à præfato Innocentio diuerſis conſtitutionibus definitũ eſt[h]. Quocirca Panor. alibi quoque expreſsè docet[i]: quod ſi fornicatio habet operis euidẽtiam indubitatam, talis fornicator eſt ſuſpenſus directè à canone: & probo, inquit, per c. præter. diſt. 32. vbi dicit text. Ex auctoritate Dei, & beati Petri ſibi interdicimus, vt miſſam nõ cantet, &c. non enim video inter hæc verba differentiã, ſuſpendo te ab officio, & iſta: interdico tibi officium: Sed per prima verba infligitur ſuſpenſio, adeo quod celebrans efficitur irregularis, vt probatur clariſſimè hodie in c. 1. de re iudicata in 6. & in c. 1. de ſent. excom. eodem lib. ergo & per iſta ſecunda verba, quia nõ refert, quid per æquipollentia fiat[k]. Secus autẽ vbi ceſſat talis operis euidentia. & per hoc inquit ſoluitur quæſtio; an celebrãdo irregularitatem incurrat. hæc ille. Antoninus verò Archiepiſcopus Florentinus à prædicta Panormitani ſententia non diſcordans addit[l]; quod non ſolùm ſacerdos, ſed etiam in quocunque ordine conſtitutus, etiam in minori, eſt ſuſpenſus, quamdiu perſeuerat in

notoria

a c. nullus c. præter. diſt. 32. & vide ſupra cap. 10.
b c. fina. de cohabit. cler. & mulier.
c c. veſtra. de cohabit. cler. et mulie. d. c. præter. diſt. 32.
d c. 1. de re iudicata in 6. c. 1. de ſent. excom. in 6. c. fin. de temp. ordin. Panor. in c. ſicut. c. veſtra. de cohabit. cleric. & mulier.
e in d. c. ſicut.
f in d. c. 1. de ſent. excom. in 6.
g per d. c. præter.
h in c. 1. de re iudic. in 6. & c. 1. de ſent. excom. in 6.
i in d. c. veſtra.
k c. licet ex quodam. de teſtib. & att ſt. l. non poteſt. ff. de legib.
l part. 3. tit. 27. cap. 3.

notoria fornicatione, ab omnibus actibus ordinum: & ſi interim exequitur officia ſua, etiam ſemel, efficitur irregularis, & indiget diſpenſatione Papæ; & allegat ad hoc Innocent,[a] Hoſtienſ.[b] Archidiac.[c] & Anto. de Butrio[d]. Eandem ſententiam ſequuntur Syluester de Prierio[e], & Martinus Nauarrus[f]. Quam omnibus clericis, & præſertim Canonicis notam cuperemus, ac proinde optaremus, vt illorum ſtatutis capitularibus aſſcriberetur, & frequenter publicè in capitulo relegeretur. Quot enim, prò dolor, Canonici ſunt Diaconi, ſubdiaconi, & clerici minoribus initiati, notorij concubinarij, vel fornicatores, qui in ſuo concubinatu, ſeu fornicatione perſeuerantes, non ſemel, ſed frequenter euangelium, vel epiſtolam ſolenniter decantant, vel alia diuina officia ſuorum ordinum in eccleſiis obeunt; & quod irregularitatis laqueo ſe inuoluant ſecũdum canonicas ſanctiones, à qua non, niſi per ſummum Pontificem, poſſint liberari, non aduertunt, maximo animarum ſuarum diſpendio, & prælatorum ſuorum periculo, qui eos ſic patiuntur in notorio cõcubinatu ſeu fornicatione diutius perſeuerare. At ſi ab huiuſmodi vitio ceſſauerint, & poſt actam pœnitentiam celebrarint, aut ſui ordinis actum exercuerint ante diſpenſationem à ſede Apoſtolica impetratam, quamuis mortaliter peccent, non tamen nouam irregularitatem incurrunt[g].

a in d.c. ſicut. & in c. tantæ de exceſſ. prælat.

b in d.c. ſicut. & in ſum. eodem tit.

c in c. præter. diſt. 32.

d in repet. c. veſtra. de cohabit. cler. et mul.

e in ſum. ad verb. concubinarius.

f in enchirid. confeſſ. cap. 25. nu. 76. 77 & Philip. Frãc in c. 1. §. caueãt. de ſent. excom. in 6.

g Syluest. d. loco. Nauar. d. loco. & cap. 27. nu. 154. et 194.

Si quis verò dixerit, hodie non ita aſperè in hoc concubinatus ſeu fornicationis crimine procedendum eſſe, ſed, quia melius eſt redargui à Deo de miſericordia, quã de ſeueritate, præmittendas monitiones, quibus ſi non pareant rei, tum illos ſuſpendendos ab officio, vel beneficio, & poſtremò, ſi in contumacia, inobediẽtia & peccato perſeuerent, beneficio priuandos, alioquin ſi modo ſuprapoſito contra eos ab Ordinariis procedatur, metuendum, ne eorum ſententia per appellationem reformetur; atque ita abſque fructu, & vtilitate lata videbitur. Ad quam obiectionem reſpondendum arbitror Panormitani ſecutus ſententiam[h]; illam in concubinariis ſeu fornicatoribus occultis, vel tantùm de concubinatu, vel fornicatione ſuſpectis (in quibus non eſt certa criminis cõmiſſi euidentia per prolium procreationem; neq;

h in d. c. veſtra. de cohabit. cler. et mulier. Concubinarij ſeu fornicatores non notorij.

per ſententiam ſeu confeſſionem in iure factam, peccatum huiuſmodi notoriũ eſt, ſed tergiuerſatione aliqua celari poteſt[a]) locum habere; & de illis intelligendi ſunt canones[b], qui ante priuationem monitiones, vel ſuſpenſiones præmittendas eſſe ſtatuerunt. Similiter & concilium Tridentinum de illis duntaxat egiſſe videtur dum dixit[c]: Quod ſi à Superioribus moniti ab iis ſcilicet concubinis, vel ſuſpectis mulieribus ſe nõ abſtinuerint, tertia parte fructuum ſuorum beneficiorum ſint ipſo facto ſuſpenſi, &c. Alioquin enim ſequeretur, pari pœna puniendos eſſe ſacerdotes habẽtes concubinas, vel alias mulieres, & ex iis proles procreantes maximo fidelium ſcandalo, ſummoque clericalis ordinis dedecore; & ſacerdotes habentes domi, vel extra eam mulieres, de quibus poſſit haberi tantùm inhoneſta ſuſpicio fornicationis, quod videretur planè abſurdum, & iuri naturali, rationi, & æquitati contrarium. Quia cùm ſecundum iuris diſpoſitionem[d], pœnæ debeant commenſurari, & adæquari delictis, vt maiora delicta, maiori pœna; & minora delicta minori pœna puniantur; & in delictis paribus pares pœnæ adhibeantur; apparet iuſtitiæ conſentaneum, vt concubinarij ſeu fornicatores non notorij, ſed occulti, vel de quibus poteſt tantùm haberi ſuſpicio, non puniantur, niſi debita monitione præmiſſa; ſic vt non propter fornicationem ſeu concubinatum, de quo non conſtat, ſed propter inobedientiam, & contumaciam poſtea puniri cenſeantur, ſi monitioni non paruerint. Illi verò, quos non puduit violare templum Spiritus ſancti, & membra Chriſti facere membra ſcorti; quos non terruit ab huiuſmodi crimine diuinus timor; nec pœnæ illis à iure pontificio, & ciuili comminatæ ac definitæ: & quorum per operis euidentiam, vel ſententiam, ſeu confeſſionem in iure factam notorius eſt concubinatus, ſeu fornicatio, puniendi omnino videntur abſque vlla monitione præuia, vt patet per canones & iuriſconſultos ſuprà allegatos & productos. Siquidem quando lex, vel canon alicui delinquenti imponit pœnam affirmatiuè, tunc ſecundum doctrinam Innocentij[e], quam Hoſtienſis, Io. Andreæ, Panor.[f] Felinus[g], & alij ſequuntur, ſine vlla monitione

ſtatim

a c. fina. & ibi Panor. et in c. veſtra. d. titul.
b c. ſi quiſquã. c. ſicut. c. ſi autem. d. tit. gloſſ. not. Io. And. et alij in d. c. ſicut.
c ſeſſ. 25. de reſor. cap. 14.
d c. ex multis. 1. q. 3. c. non afferamus. 24. q. 1. c. corripiãtur. 24. q. 3. c. felicis. §. illud. de pœnis in 6. c. quia ſanctitas. diſt. 50. l. reſpiciendum. l. capitulum. ff. de pœnis. Innocen. in. c. qualiter. 2. de accuſatio. Panor. in c. at ſi clerici. de iudiciis.
e in c. extirpãdæ. de præbend.
f in d. c. extirpandæ.
g in c. prohibeas. de magiſtris.

ſtatim ipſo facto pœnam incurrit. Et quia ſedis apoſtolicæ legati in ſancta Tridentina Synodo ingenuè profeſſi ſunt[a], huius noſtri temporis Dei flagella, eccleſiaſticorum peccatis potiſſimùm tribuenda eſſe, pu tarem Deum iam citius placatum iri zelo & rigore iuſtitiæ Phinees[b], & D. Ioan. Chryſoſtomi[c], quàm miſericordia, & indulgentia ſeu manſuetudine Heli ſacerdotis Domini[d]. Nam vbi graſſatur vitium, ibi, ſicut Hoſtienſis ait[e], tantò magis exemplo opus eſt. Et vbi rigor, ibi eccleſiaſticæ diſciplinæ vigor; ad quam tantoperè collapſam reſtituendam, deprauatóſque clericorum mores emendandos, ſe conueniſſe, & congregatam fuiſſe, frequenter SS. Tridentina Synodus profeſſa eſt. Quocirca Ordinariis non eſt metuendum, ipſorum ſententiam per appellationem reformandam, imò ad hunc metum illis auferendum, eadem ſancta Synodus expreſsè cauit, & ſanxit[f], ne appellatio executionem hanc, quæ ad morum correctionem pertinet, ſuſpenderet. Quia aperti quoque iuris eſt[g]: quod in delictis notoriis, pro quibus pœnæ ſunt à iure determinatæ ac impoſitæ, non admittatur iudicis recuſatio, quantumcumque aliás ſit ſuſpectus; adeo, vt in talibus iudex, etiam in proprio facto, poſſit procedere; cùm tunc ſit potius executor legis, quàm iudex[h]. At ſi pœnæ à iure non eſſent impoſitæ, ſed arbitrio iudicis relictæ, tum quantumcumque crimina eſſent notoria, admittenda videtur recuſatio; quia poſſet iudex nocere grauiter, arbitrando pœnam: & à tali pœna ſic impoſita poteſt appellari[i]. Atque huc referendum eſt illud quod dici & allegari pro reis ſolet; iudicem debere ad mitiorem declinare partem; quando videlicet, in iure non eſt pœna expreſſa[k]. Cùm igitur à ſacro Tridētino concilio apertè declaratum & ſtatutū ſit, concubinarios ſeu fornicatores, pœnis à ſacris canonibus, vel eccleſiarum ſtatutis impoſitis puniendos: apparet iudicem nō poſſe, nec debere aliam mitiorem pœnā imponere, quàm quæ in canonibus, vel eccleſiarū ſtatutis poſita ſit. Quinimo quia idem concilium mandauit[l], vt quæ à ſummis pontificibus, & à ſacris cōciliis de clericorū vita, & honeſtate re-

a *in oratio. ab ipſis habita.*

b *Numer. 25. Eccleſ. 45.*

c *Niceph. eccleſia. hiſto. l. b. 13. cap. 2. 3. et aliis.*

d *1. Reg. 2. et 4*

e *in Sum. tit. de cohabit. cler. et mulier.*

f *ſeſſ. 22. de refor. cap. 1.*

g *c. propoſuit. et ibi gloſ. Hoſtien. Panor. et alij. de appellat. Specul. in tit. de appel. §. in quibus.*

h *Inno. in c. ex parte. de verb. ſignif. Panor. in d. c. propoſuit.*

i *gloſſ. in c. ſuper his. ad verb. arbitriū. de accuſ. Panor. in d. c. propoſuit.*

k *gloſ. in c. de. 2. de vita & honeſt. Innoc. & Panorm. in c. qualiter. 2. de accuſat. Panor. in c. ex parte. de tranſactio.*

l *ſeſſ. 22. de reſor. cap. 1.*

tinenda; ac de quibuſcumque criminibus fugiendis copioſè, & ſalubriter ſancita fuerunt, iiſdem pœnis, vel maioribus, arbitrio Ordinarij imponendis, obſeruētur; videtur, quod iudex, potius maiorem & aſperiorē pœnam, quàm in canonibus poſita ſit, cōcubinariis & fornicatoribus imponere debeat, & non minorem, neque mitiorem illa. Quia ſecundum D. Gregoriū Hom. 20. in euang. vniuſcuiuſque conſciētia conuenitur, vt tanto maiora acquirat bonorum operum lucra per pœnitentiam, quanto grauiora ſibi intulit damna per culpam. Neque enim par fructus boni operis eſſe debet eius, qui minus, & eius, qui amplius deliquit; aut eius, qui in nullis, & eius, qui in quibuſdā facinoribus cecidit; & eius qui in multis eſt lapſus.

Adhæc diligenter animaduertendum, & perpendendum, quod concilium Tridentinum de pœnis concubinariorum & fornicatorum agens, disiunctiuè loquatur: dicendo, illos pœnis à ſacris canonibus, vel ſtatutis eccleſiarum impoſitis puniendos, & idcirco vtrumque in obligatione eſſe[a], ſed ſatisfieri, ac verificari in vno ſolo[b], & propterea iudex alterutrā partem eligere, ac ſeruare debet; non autem pro ſuo arbitrio poteſt nouam aliquam pœnā excogitare[c]. Quia non minus obligatur iudex Ordinarius obedire legibus publicis, & Superiori ſuo, quàm priuatus aliquis ſubditus tenetur obedire ſuo Superiori[d]. Bonus namq; iudex, ſicut D. Ambroſius inquit[e], nihil ex arbitrio ſuo facit, & propoſito domeſticę voluntatis: ſed iuxta leges, & iura pronuntiat: ſtatutis iuris obtemperat non indulget propriæ voluntati; nihil præparatum, & meditatum de domo defert; ſed ſicut audit, ita iudicat; & ſicut ſe habet cauſæ natura, decernit; obſequitur legibus, non aduerſatur: examinat cauſę merita, non mutat. Diſcite iudices ſeculi, quem in iudicādo tenere debeatis affectum; quam ſocietatem, quam ſobrietatem, quam ſinceritatem. Qui iudicat, voluntati ſuæ obtemperare non debet: ſed tenere quod legum eſt. hæc ille. Quibus cōſenſit D. Gregorius ſcribens[f]: Summoperè præcauendum eſt, ne rectores eccleſiæ, & qui publica iudicia exercent, in dictandis ſententiis nullatenus leuitate, aut furore ducti, ſint præcipites, ſed cauſis

prius

a Bart. in l. 1. ff. de reb. dubiis. & in l. vbicunque. ff. de fideiuſſor. & māda. Io. Petri Ferra. in ſua practica forēſi. tit. de forma libelli in acti. reali.

b c. in alternatiuis & ibi gloſſ. Dyn. & Peckius de reg. iur. in 6. c. fin. vt lite nō conteſt.

c l. cum pupillus. § fin. ff. de condit. & demonſt. l. ſi ita quis. & l. ſi quis ita. ff. de verb. obligat. c. inter. & ibi gloſſ. et Panor. de reſcript. d. c. in alternatiuis. et ibi gloſſ. & dd.

d c. iudicet. 3. q. 7. Pan. in c. 1. de officio Ordinarij.

e in pſal. 118. ſerm. 20. & in c. iudicet. 3. q. 7.

f in c. ſummopere. 11. q. 3.

prius diligenter ventilatis,cùm res,quæ ignorabatur,ad notitiam pleniter venerit,tunc diuina & humana lex reſoluatur,& tunc ſecundum quod ibi conſtitutum eſt,remota perſonarum acceptione definitiua proferatur ſententia.Preterea Panormitanus dicit [a],certum eſſe,quod vbi duo alternatiuè mandantur,ſufficiat alterum adimpleri: & quãdo pœna ponitur alternatiuè per legem,vel ſtatutum. poteſt,inquit,iudex imponere quam pœnam ex illis vult:& præſertim quãdo verba legis, vel ſtatuti alternatiuè diriguntur ad iudicem, vel imperſonaliter loquuntur [b]. Et ipſo iure canonico expreſsè definitum eſt [c], vt in huiuſmodi alternatiuis, iudex alterutra pœna, quæ magis timeri debeat, ſit à principio contentus: ad alterã nihilominus proceſſurus,ſi hoc meruerit proteruitas contumacis. Rurſum alibi dicit Panormita.[d] Quod vbi pœna imponitur alternatiuè,optio datur iudici, quam pœnam illarum imponat.

Cæterum quod quidam Panormitani [e],vt aiunt,opinionem ſecuti, arguunt & contendunt, propter iurium ſeu canonum varietatem, relinquendum eſſe planè & prorſus iudicis arbitrio, quomodo concubinarij & fornicatores puniri debeant;ſic vt canonum pœnis prætermiſſis,ac neglectis,pro ſua clemẽti,manſueta,& indulgenti diſcretione, eos punire poſſint, quemadmodum velint,& ipſis placeat;Illi Panormitani auctoritate abuti mihi videntur. Non enim hoc,quod aiunt,dicit; ſed, puto, inquit [f], quod iſtud ſit arbitrarium, vtrum iudex velit à principio ipſos priuare beneficio; vel potius admonere; vel etiam ſuſpendere; quia cùm iura variè loquantur,optio datur iudici: vt ſcilicet vnam ex iſtis tribus pœnis infligat,atque hanc ipſius eſſe ſententiam,liquet ex ſupradictis ex eodẽ allegatis. Qui & alibi latius ſuam opinionẽ explanans: Et ideo,ait [g],concludo,quod cùm iura circa delictum fornicationis, & concubinatus vario modo diſponant: quandoque apponendo pœnam acerbam,quandoque mitem,& quandoque mitius procedendo,quandoque mediam viam amplectendo,quod hoc relinquitur arbitrio ſuperioris, vt conſideratis circunſtantiis, & ſcandalo inde ſurgente, & conſuetudine patriæ, apponat pœnam quandoque depoſitionis,

a in c.inter cęteras. de reſcript.

b gloſſ. in c. ſicut. de Iudæis. & in c à crapula. de vita et honeſt. & in c. fraternitatis. diſt.34.

c tex ſing. in c. quoniã. §. fin. vt lite nõ conteſt.

d in c.ſicut.de Iudæis.

e in c.at ſi clerici. de iudiciis & in c ſicut. de cohab. cleric.et mulie.

f in d. c.ſicut. de cohabit. cleric.

g in d.c.at ſi clerici.

quandoque ſuſpenſionis, & quandoque priuationis à beneficio; quandoque prius moneat; quandoque ſine monitione priuet, ex quo conſtet de delicto. Sibi enim videtur data optio ex quo varias pœnas, & modos procedendi à iure reperimus traditos. Nuſquam autem Panor. dicit, quod iudex alia aliqua pœna, in iure non expreſſa, illos poſſit afficere pro ſua diſcretione, ſed non diffiteor illum ſenſiſſe, quod iudex mitiorem iuris pœnam infligere poſſit ſecundum facti circumſtantias, & locorum conſuetudinem, dummodo ea canonibus ſeu iuri poſitiuo non generet præiudicium, & ſit rationabilis, atque legitimè præſcripta[a]: & per eam, ac vniformē electionem inducta ſit impoſitio vnius pœnæ ex ſupradictis alternatiuis[b]. Quando verò, & ob quas cauſas poſſit iudex pœnas iuris minuere, tradit Felinus in c. niſi ſpecialis. de offic. legati[c], & in c. qualiter & quādo. 2. §. ad corrigendos. de accuſatio.

Si quis obijciat, quod, cùm proceditur contra delinquentes per viam inquiſitionis (ſicut in huiuſmodi cauſis procedi ſolet) tunc iudex non debet imponere pœnā ordinariam delicti, ſed aliam arbitrariam, illa mitiorem[d]. Reſpondetur, Panormitanum contra hanc obiectionem ex Innocentio tradere[e] duas ſingulares limitationes, ſemper, vt ait, mente, atque corde tenendas. Prima eſt, quod ſi de crimine conſtat per confeſſionem, tunc attento modo procedendi, imponitur pœna ordinaria quantumque grauis[f]. De quo eſt text. ſingularis in c. fin. de celebr. miſſar. vbi procedebatur per viam inquiſitionis; & per confeſſionem conſtitit de criminibus non impedientibus ordinis executionem, & tamē facta fuit depoſitio ab ordine. Videtur quidem prima fronte mirabile, vt durius agatur cum confeſſo, quàm cum conuicto, ſed, quia talis confeſſio ferè fit ex timore probationis, ideo non debet mitius agi[g], ſecus ſi ſpontè confiteretur[h]. Altera limitatio eſt, quod licet non conſtet de crimine per confeſſionem, ſi tamen eſt notorium iuris, imponitur etiam pœna ordinaria, nec attenditur modus procedendi[i]. Deinde in c. inquiſitionis. de accuſatio. ex quo præfata obiectio deſumpta eſt, apertè habetur, quod ſi crimen (ſuper quo inquiſitio

facta

a c. fin. et gloſ. & dd. de conſuetu.
b Felin. in c. inter cæteras. de reſcript.
c vt refert in d. c. inter cæteras.
d c. inquiſitionis. et ibi gloſ. & Panor. de accuſat.
e in c. qualiter. 2. de accuſat.
f l. perinde. ff. ad l. Aquil. c. 2. de confeſſ. c. 1. et 2. 2. q. 1. atque idem referūt et ſequuntur alij omnes dd. vt habet Felin. in d. c. qualiter.
g gloſſ. in c. de hoc. de ſimo.
h c. nō dicatis. 12. q. 1.
i c. cùm non ab homine. de iudic. Panor. in d. c. qualiter.

facta eſt) tale ſit, vt ordinis ſuſcepti executionem, aut retentionem beneficij, etiam poſt peractam pœnitentiam impediret, erit ſicut in accuſationis iudicio procedendum. At notorium concubinatum ſeu fornicationem tale crimen eſſe, ſatis manifeſtum eſſe arbitror ex ſuprà poſitis. Quibus illud nunc addendum occurrit, D. Martinum Nauarrum, cui maxima iam in foro eccleſiaſtico tribuitur auctoritas, ſcripſiſſe ac ſenſiſſe [a], quod notorius cōcubinarius, aut fornicarius poſt actam pœnitentiam celebrans, aut ſui ordinis actum exercens peccet mortaliter celebrando ſine diſpenſatione: indicans ſatis clarè, meo iudicio, prædicta notoria crimina talia eſſe, vt ordinum ſuſceptorum, etiam poſt actam pœnitentiam, executionem impediant; ac proinde conſequitur ex d. c. inquiſitionis, iudicantis diſcretionem non poſſe pœnas illorum moderari ſecundum perſonarum merita, & exceſſuum qualitatem, ſed illum debere infligere vnam ex pœnis in ſacris canonibus vel eccleſiarum ſuarum ſtatutis poſitis. Quod autem ſuprà dictum eſt, illos poſt peractam pœnitentiam celebrare poſſe; iſtud ſanè, ac rectè intelligendum venit, nimirum illos peracta pœnitentia celebrare poſſe, ſic vt ab aliis eorum ſacra licitè audiri poſſint, & quod tum ſua celebratione ſeu ſui ordinis executione nouam non incurrant irregularitatem. Vnde referente Archidiacono [b], Hoſtienſis dixit [c]: notorium fornicatorem ſuſpenſum eſſe ab officio propter crimina à canone quantum ad alios; & quantumcunque pœnitentiam agat, nunquam celebrare debere ante obtentam à ſede apoſtolica diſpenſationem, alioquin contrahit irregularitatem. Innocentius verò credit [d], iſtam pœnam iuris ceſſare, ſi ceſſet à peccato, quantum ad hoc, inquiens, vt alij poſſint audire eius officia, ipſe tamen non debet celebrare ſine diſpenſatione, & abſolutione, ex quo notum fuit crimen eius [e]. Et ipſe Archidiaconus inter crimina, quæ poſt pœnitentiam impediunt ordinis executionem, expreſsè quoque numerat [f] crimen notorium de facto, vel de iure, & omne delictum quod ipſo facto inducit infamiam. Notorium autem concubinatum ſeu fornicationem inter huiuſmodi crimina & delicta cenſeri,

a *in manuali confeſſ. cap. 25. nu. 76. 77. & cap. 27. nu. 154. 194.*

b *in c. præter hoc. §. ad hoc. diſt. 32.*

c *arg. c. quia circa. de bigamis. c. cùm medicinalis. de ſent. excommu. in 6. c. cùm æterni. de re iudic. in 6.*

d *in c. ſicut. & c. vlt. de cohabit. cleric. & mulier.*

e *arg. c. ſacerdotes. diſt. 50. c. miniſtri. diſt. 81.*

f *in c. debis. 1. diſt. 50.*

ſeri, apud omnes in confeſſo eſſe arbitror. Quare pœna aliqua in ſacris canonibus, vel eccleſiarum ſtatutis poſita, punienda veniunt.

Nec obſtat ſi dicatur, æquitatem præferendam eſſe rigori [a]: Quia hoc tantùm verum eſt de æquitate ſcripta, hoc eſt, vbi lex dicit iſtam eſſe æquitatem [b]; Iudicabit ergo Ordinarius ſemper in hiſce & aliis ſimilibus criminibus ſecundum canones, & leges, & ſecundum allegata & probata; & ſecundum conſcientiam publicam, quę eſt regulata, & reformata ſecundum canones & leges [c]. Iudicium namque hominis ſequẽtis caput ſuum, & ſuam præſumptam æquitatem, fallit, & fallitur [d]. Et dum ſecundum ſuam conſcientiam, ſeu propriam phantaſiã iudicare vult, & dicit, hoc mihi videtur æquum; & ſecundum hanc æquitatem volo pronuntiare, magnam facit iniuriam legi, & ſacris canonibus, qui vult videri illis prudentior [e]. Quare Honorius papa 3 apertis his verbis reſcripſit [f]: In his verò, ſuper quibus ius non inuenitur expreſſum, procedas æquitate ſeruata, ſemper in humaniorem partem declinando: ſecundum quod perſonas, & cauſas, loca & tempora poſtulare videris. Et vt canonum ſtatuta cuſtodiantur ab omnibus; & nemo in actionibus, vel iudiciis eccleſiaſticis ſuo ſenſu, ſed eorum auctoritate ducatur, in exordio iuris pontificij habetur [g]. Adhæc D. Hieronymus explicans illud Salomonis; ne innitaris prudentiæ tuæ; ille, inquit, prudentiæ ſuæ innititur, qui ea, quæ ſibi agenda, vel dicenda videntur, patrum decretis præponit. Atque hæc D. Hieronymi interpretatio in ius Pontificium trãſlata eſt [h]. Panormitanus [i] verò, cuius clementiam nonnulli pro ſe rapiunt, vt ſuprà diximus, etiam expreſsè notandum dixit, quod propter æquitatem non ſcriptam, nõ debet iudex recedere à iure ſcripto; quia non debet ipſe clementior lege velle videri [k]. Semper enim lex mitior eſt, quã iudex poſſit eſſe [l]. Quinimo Innocẽtius de his clericorum criminibus tractans [m] dicit, grauiorem eſſe pœnã iudicis, quàm iuris, quia pœnam iuris credimus ceſſare, ſi ceſſet à peccato, quantum ad hoc, vt alij poſſint audire eius officia, ſicut paulò ante ex eodem ab Archidiacono allegatum dixi. Sententia autem iudicis non ceſſabit, niſi reſtituatur de magna

a l. placet. C. de ſac. eccleſ.
b gloſ. not. in c. fin. de trãſact. Bal. in practica ſua. Panor. in c. paſtoralis. §. quia vero. de offic. Delegati. Henning. in prooemio proceſſ. ordin. iudic.
c c. ſummopere. 11 q. 3. c. iudicet. 3. q. 7. c. iudicãtem. 30. q. 5. c. 1. & ibi gloſ. not. de offic. Ordin. Bal. in l. 2. C. de ſẽt. ex peric. reci.
d c. à nobis. et ibi gloſſ. et dd. de ſent. excom. Henning. in prooemio proceſ. ordina. iud.
e §. oportet. in auth. de iudicib. Bald. in d. l. 2. d. c. 1. & ibi gloſ. de offic. Ordin. Hẽning. in d. prooemio.
f in c. fin. de tranſactio.
g c. 1. de cõſtit.
h c ne innitaris. de cõſtitut.
i in d. c. fin. de tranſa.
k d. §. oportet.
l gloſ not. in d. § oportet.
m in c ſicut. de cohabit. cler. et mul.

magna gratia. Item niſi per ſententiam priuetur publicus fornicator, non poterunt eius beneficia aliis cõferri. Si verò à Prælato ſuſpenſus eſſet, poſſent eius beneficia aliis conferri, quia tum vacat eccleſia. Secus in beneficiis ſuſpẽſorum à canone. hæc ille. Quod ſi ergo iudex eandem pœnam in canonibus expreſſam non inflixerit, ſed aliam vel molliorem, vel duriorem, ſecundum Hoſtienſis [a] doctrinam, & ſententiam, fit infamis. Quam opinionem referente Felino [b], multum extollit Ludouicus Romanus in ſingularibus ſuis, addens, alia inſuper pœna quàm infamię, talem iudicem puniendum, nimirum eadem qua reus puniendus erat. alleg. tex. valde ſingul. in l. nulli hæreticorum. C. ne ſanct. baptiſ. reiteretur. ibi: niſi ipſe pati velit, quod aliis diſſimulando conceſſit.

Si quis verò in iudicum excuſationem adduxerit; eorum ſententiam debere conformem eſſe libello, contra huiuſmodi reos à curię eccleſiaſticæ Promotore ſeu aduocato fiſcali exhibito. In quo cùm hodie non ponatur, nec petatur, vt præfati rei ſecundum ſacros canones, vel eccleſiarum ſtatuta puniantur, ſed pro arbitratu & phantaſia Promotoris ſeu fiſci conſtituatur in libello pœna, apparet iudices excuſandos omnino, ſi ſecundum Promotoris petitionem in libello poſitam reos damnẽt, vel ſecundum allegata & probata ius dicant. Ad quam excuſationem reſpondendum videtur; iudicum eſſe huiuſmodi Promotorum ſuorum libellos non recipere, iiſq; mandare, vt libellos ſuos iuris diſpoſitioni accommodent, & quandocunq; pœnæ contra ſuorum reorum delicta in canonibus definitæ & determinatę habentur, petant illos puniri ſecundum canonicas ſanctiones, ſicut Guilielmus Durandus in praxi eccleſiaſtica clariſſimus iuriſconſultus faciendum docuit [c]: illud certum eſſe dicens [d], quod qualitercumque agatur ad pœnam, ſi certa pœna ſuper crimine de quo agitur in iure ſtatuta eſt, illa infligenda eſt. Atque hoc ipſum olim in iudiciis obſeruatum fuiſſe manifeſtum eſt, ex ordine iudiciario à Trancredo conſcripto [e]. Quocirca ſunt Iuriſconſulti [f], qui tradiderunt, in materia criminum criminaliter intentatorum, nulla opus eſſe concluſione, quoniam iura ipſas pœnas, & punitiones criminibus debitas, & pro-

a in c de cauſis. de offic. Delegat.

b in d. c. de cauſis. et in c qualiter. 2. §. ad corrigendos. de accuſatio.

c lib. 4. tit. de cohabit. cler. et mulier.

d lib. 3. tit. de inquiſitione. §. nunc videndũ. verſ. Illud autẽ certum eſt.

e lib. 2. cap. ſeu. tit 8.

f Bart. in l. libellorum. ff de accuſat. & in l. 1. ff. ad SC. Turpil. arg. c. ad noſtrum 3. & ibi gloſ. & dd. de iureiurando. Damhoud. in praxi cri. cap 3 11. 92. Lancell. in prę to. & curi. breui lib. 1. cap. 9.

prias, ilico, citra concluſionem, referunt & commonſtrant. Si verò libelli concluſio plus, vel minus cõtineat, quàm iudicij natura exigit in cauſa criminali, tum iudex poteſt, præſertim in notoriis criminibus, facti veritate inſpecta, alterare, & minuere vltra petita, & ſententiam ferre non conformem libello [a]. Imo ſi ſententia deberet ſemper eſſe conformis libello, ſequeretur, omnem ſentẽtiam fore condemnatoriam. Omnis enim actor libelli ſui concluſione petit reum condemnari. Itaque cùm dicitur, ſententiam debere eſſe conformem libello, intelligendũ eſt ſecundum Io. Andreæ [b], non quoad eius concluſionem, ſed quoad modum decidendi, ita vt per ſententiam res deducta in libello ſecundum cauſam ex qua eſt petita, & ſecundum modum deductũ in iudicio, terminetur ac decidatur; & ſic poterit etiam eſſe ſententia abſolutoria. Speculator verò dicit [c], non eſſe neceſſarium libellum, quando agitur per modum inquiſitionis, ſed tunc edũtur capitula ſeu articuli, quibus crimina continentur; quæ ſi reus neget, tunc neceſſarius eſt libellus. Qui etiam omittitur, quãdo à iudice in notoriis ex officio proceditur [d]. Quod autẽ Promotores, & fiſci contra huiuſmodi notorios concubinarios, & fornicatores hodie tam benigni & clementes in ſuis libellis & articulis videantur, iſtud audiui prouenire ex annuis penſiunculis, & muneribus quæ ipſis ab reis talibus ſolſũtur. Atq; hac ratione aperitur omnibus ſacris initiatis nõ feneſtra, vel porta, ſed campus ampliſſimus ad omnẽ impudicitiam, ſeu fornicationẽ impunè quaſi exercendam. Nullam enim delinquentes pertimeſcunt culpam, quam exiſtimant & ſperant ſe nũmis redimere poſſe [e].

Quod aiunt ſecundum allegata, & probata ius dicendum eſſe, & non ſecundum conſcientiam phantaſticam, quam iudex ſibi, vt priuato, aſſumit: id ipſum & ego iudici faciendum aſſero, niſi conſcientiam habeat debitè informatam de notorio, quod ipſi, vt iudici, non vt priuato conſtet [f]. Quinimo in delicto notorio, vt Panormitanus inquit [g] Innocentij [h] ſecutus ſententiam, poteſt iudex ſine alia condemnatione mandare imponi pœnam, in canonibus contra perpetratum delictum poſitam.

a *Felin. in c. licet. de Simo. Bart. in l. cum qui. ff. de verb. oblig. Bald. in l. etſi ſeuerior. C. de infamib. & in l. cum eorũ. C. de ſentẽt.*

b *in ordine iudic. tit. quomodo ſent. deb. eſſe confor. libel.*

c *lib. 4. part. 1. de libell. conceptio. §. nunc dicendum alleg. c. cũ olim. de teſtib. c. qualiter. 2. de accuſat.*

d *Specul. d. §. nunc dicẽdum. alleg. d. c. ad noſtram. 4. de iureiu. c. manifeſta 2. q. 1. c. quoniam. de filiis presb. c. euidẽtia. de accuſat. Alciat. in ordine iud. tit. de noto. crimi.*

e *c. pauper. 11. q. 3. Panor. in c. licet. de pœnis.*

f *de hac materia vide Felin. in c. paſtoralis. §. quia. de offic. deleg. & alios quos ipſe allegat. deinde Sylueſt. in ſum. ad verb. Index. 2. Lancell. in prato. & cur. bre. ib. 1. cap. 9.*

g *in c. ſuper his. de pœnis.* h *in c. ex parte. de verb. ſignif.*

ſitam. Quare vt clerici caſtè, continenterque iuxta canonum præcepta viuant, in concilio Lateranenſi ſub Leone 10 celebrato expreſsè ſtatutum fuit: vt contrà facientes acriter ſecundum canones puniantur, neque Superiorum tolerantia, ſeu praua conſuetudo, quæ potius corruptela dicenda eſt, à multitudine peccantium, aliáve quælibet excuſatio eis aliquo modo ſuffragetur, ſed iuxta iuris cenſuram ſeuerè puniantur. hæc ibi. Meminerint ergo Epiſcopi & alij Ordinarij, qui in canonum obſeruationem iurauerunt, vt in clericorum ſuorum exceſſibus corrigendis, pœnas canonum irrogent, ne dum his clementiores, ac prudentiores videri & dici cupiunt, non ſolùm infames [a], verumetiam periuri [b] fiant, & ſe reddant vitandos ac fugiendos ab aliis catholicis, perinde ac ſi excommunicati, & ab Eccleſia præciſi eſſent [c]; maximè ſi ex contemptu non ſeruent, nec ſeruari faciant canones [d]. Quinimo hoc caſu deponi poſſunt [e]. Quod ſi notorij concubinarij & fornicatores ſecundum ſacros canones acriter puniti fuiſſent, exiſtimo, quod tantam Belgij & Chriſtianæ religionis in eo non videremus calamitatem, & ruinam: nec tot exorti fuiſſent hæretici, qui tam nefariè, & crudeliter in diripiendis, ac euertendis eccleſiis; ſpoliandis; fugandis & proſcribendis ſacerdotibus; prophanandis, & conculcandis ſacramentis, & potiſſimùm euchariſtiæ, iniquitatem, inſaniam, ac impietatem ſuam declararunt. Quàm multi in hac patria fuère homines in fide tepidi, qui videntes tantam Epiſcoporum & aliorum Prælatorum in huiuſmodi ſacerdotum criminibus puniẽdis tolerantiam, manſuetudinem, & clementiam, inceperint dubitare de veritate, & efficacia ſacramentorum Eccleſiæ, & tandem hæretici vel ſchiſmatici facti ſunt. Si nunc in aliquot ſaltem notorios fornicatores ſecundum ſacrorum canonum diſpoſitionem exempla ederentur, ſperarem Deum, quem patriæ, & clero adhuc vehementer iratum videmus, citius ac facilius placatum iri; & illam in eccleſiaſticis vitæ, ac morum emendationem perciperemus, quod laici in fide frigidi feruentiſſimi: & multi hæretici, rurſum catholiciſſimi, Dei gratia fierent. Nihil enim eſt, quod magis alios ad pietatem,

a *Hoſtien. & Felin. in c. de cauſis. de offic. deleg. Lud. Rom. ſing. 78. vel 79.*

b *Panor. & Felin. in c. ego .n. de iureiur.*

c *gloſ. not. in c. ſacerdotes. 2. q. 7 Panorm. & Felin. in d. c. ego .n. Rom. ſing 510. arg. c. alieni. 2. q. 7.*

d *Panor. & Felin. in d. c. ego. n. & in c. cùm non liceat. de præſcript.*

e *Felin. in d. c. cùm non liceat. alleg. Inno. poſt Paul. in cle. 1. de ætat. et qualit. gloſ. in c generali, de elect. in 6.*

pietatem, & Dei cultum aſſiduè inſtruat, quàm eorum vita & exemplum, qui ſe diuino miniſterio dedicarunt; quia cùm à rebus ſeculi in altiorem ſublati locum conſpiciantur, in eos tanquam ſpeculum reliqui oculos conijciunt, & ex iis ſumunt quod imitentur [a].

Porro, quia ſuprà dictum eſt, notorios fornicatores & concubinarios, ſi ante actam pœnitentiam celebrent, irregulares fieri; hîc iam quæritur, qualis illa debeat eſſe pœnitentia, ſecretáne, an publica: & à quo imponenda, à confeſſarióne, an ab Ordinario iudice. Cui quæſtioni reſpondendum apparet; quod cùm D. Paulus Apoſtolus moneat [b], publicè peccantes palam eſſe corripiendos, vt & cæteri timorem habeant: & aperti iuris ſit [c], manifeſta peccata, non eſſe occulta correctione purganda. denique & à ſacra Tridẽtina Synodo decretum legatur [d], quando ab aliquo publicè, & in multorum cõſpectu crimen commiſſum ſit, vnde alios ſcandalo offenſos, commotosque fuiſſe non ſit dubitandum; huic condignam pro modo culpæ pœnitentiã publicè iniungi oportere [e]; vt quos exemplo ſuo ad malos mores prouocauit, ſuæ emendationis teſtimonio ad rectã reuocet vitam. Ergo & notoriis fornicatoribus & concubinariis publicã pœnitentiam iniungendam eſſe conſequitur, licet enim ipſum actum peccati ſeu criminis publicè ac in multorũ conſpectu, ob ſui turpitudinem, non fecerint, tamẽ quia in præſentia diuinæ maieſtatis & ſui angeli cuſtodis, nefandum illud ſcelus perpetrare non erubuerunt; & quia ad eius euidentiã ius non requirit, vt in conſpectu aliorum fiat, aut vt concubinæ cum prolibus ſuis in ædibus ipſorum habitent, & alantur; ſed ſufficiat peccatum huiuſmodi eſſe notorium per ſententiam, vel cõfeſſionem in iure factam, aut per rei euidentiam, quæ tergiuerſatione celari (vt ſuprà dictum eſt) nequeat [f], iniungenda illis prorſus videtur pœnitentia perinde ac ſi peccatum publicè, & in conſpectu multorum commiſſum eſſet.

Qualis autem ſeu cuius formæ publica iſta pœnitẽtia eſſe debeat, in altero noſtro Speculo obiter indicauimus [g], eamque ſuprà hoc libro [h] ex Gratiani decreto tranſſcripſimus: & eandem pro huiuſmodi crimine imponendam eſſe, apertè quoque tradit Hoſtienſis [i], dicẽs: ſi crimen

a Concil. Trid. ſeſſ. 22. de reform. cap. 1. c. fin. 21. q. 4.

b 1. Tim. 5. c. ſed illud. diſt. 45.

c c. 1. de pœnit. & remiſſ.

d ſeſ. 24. de refor. cap. 8.

e arg. c. presbyter. et ibi gloſſ. not. diſt. 28. c. fin. diſt. 30. c. quæſitum, & ibi gloſ. et Panor. de pœnit. et remiſ. Greg. epiſt. 31. lib. 12.

f c. fin. de cohabit. cleri. & mulier.

g de maior. horum tẽp. cauſ. lib. 2. cap. 10.

h cap. 9.

i in ſum. tit. de pœnit. & remiſſ. §. Quæ pœna ſit.

ſi crimen publicum ſit, publica, non maior, vel minor pœnitētia, quàm ſcripta reperiatur, imponenda eſt, niſi ex magna cauſa diſpēſetur. Si occultum, tunc indiſtinctè arbitraria imponitur.

A quo verò prædicta pœnitentia imponenda ſit, etiā docuit Hoſtienſis[a] ſcribens: Vt ſacerdos circa pœnitentias diſpenſando cautius arbitretur, notādi ſunt ei caſus in quibus per canones certæ pœnæ, ſeu pœnitentiæ imponuntur. Nam canones pœnitentiales tenetur ſcire ſacerdos, aliàs vix in eo nomen ſacerdotis conſtabit ſecundum Auguſtinū[b]. Primus canon dicit, quod presbyter ſi fornicationem fecerit, pœnitentiam decem annorum facere debet, hoc modo[c]: Incluſus, ſacco indutus, & humi proſtratus, miſericordiam Dei iugiter implorans, tribus menſibus continuis de veſpera ad veſperam pane, & aqua vtatur, exceptis diebus Dominicis, & præcipuis feſtiuitatibus: in quibus modico vino, piſciculis, & leguminibus recreatur. Elapſis & finitis ſic tribus menſibus, exit de carcere, non tamen procedit in publicum, ne grex fidelis in eum ſcandalū patiatur. (Per hoc apparet, quod loquitur de publico crimine.) Poſt hoc, reſumptis aliquantulum viribus, anno vno & dimidio in pane, & aqua pœnitet, exceptis Dominicis, & aliis præcipuis feſtis, in quibus vino & ſagimine, ouis & caſeo reficiatur. Finito ſic primo anno & dimidio, particeps fit corporis & ſanguinis Domini; & ad pacem, & pſalmos cum aliis fratribus cantandos in choro admittitur; tamen ad cornu altaris non accedit, ſed minorum ordinum tantùm officia gerit. Deinde vſque ad expletionem ſeptimi tres legitimas ferias, ſcilicet ſecundam, quartam & ſextā, exceptis diebus paſchalibus, qui ſunt quinquaginta, in pane & aqua ieiunet; tamen ſecundam feriam vno pſalterio, vel vno denario poterit redimere. Si ſic ſeptimum annū compleuerit, poteſt eum Epiſcopus ad gradum priſtinum reuocare; ita tamen quod in tribus annis ſequentibus, omni ſexta feria, nulla interueniente miſericordia, in pane & aqua ieiunet. Sacerdoti etiam pro quolibet peccato, ſiue crimine, quod depoſitionem inducit, eſt conſimilis pœnitentia iniungenda. Probantur hæc omnia 72 diſt. c. presbyter ſi fornicationem

a d. §. quæ ſit pœna, verſ. vt autem.

b c. quæ ipſis. diſt. 38.

c de quo vide c. propoſuiſti. diſt. 82. et cap. 9. huius lib.

tionem fecerit. & intelligunt hoc quidam etiam ſi fornicatio ſimplex ſit. hæc Hoſtienſis loco præallegato. Ex quibus manifeſtum eſt, à ſacerdote in ſecreta confeſſione talem pœnitentiam notoriis fornicatoribus, & concubinariis imponendam eſſe. Nam ſi pro publico & notorio crimine, ſecretam & occultam confeſſarius imponat pœnitentiam, maximum in eccleſia, & præſertim apud indoctos, oritur ſcãdalum, ſicut paulò ante à nobis declaratum eſt. Quare ad placandum nunc Deũ, & reſtituendam in priſtinum ſtatum religionem, & eccleſiaſticam diſciplinam, optimum fore exiſtimarem, ſi Promotores diligenter aduigilarent, & obſeruarent, an prædicti notorij ac publici concubinarij ſeu fornicatores, ante præfatam publicam pœnitentiam, celebrarent, vel alium actum ſui ordinis ſolenniter exercerent; ſi ſic, contra eos rigoroſè, ac ſeuerè in foro contentioſo procedant; nec illos audiant, quãuis dixerint ſe à confeſſario abſolutos, & ſecretam pœnitentiam ab ipſo iniunctam perfeciſſe. Quia hac tantùm Deo, & animæ ſuæ, in quos peccauerũt, ſatisfaciunt; non autẽ reipublicę, quam etiã vehemẽter ſuo ſcandalo lædunt: in cuius vindictã publica pœna ab Ordinario iudice afficiẽdi ſunt [a]. Nec acerbũ iſtud cuipiam videri debet. Quoniam vt Panorm. ait [b], pœnitentia publica leuior eſt quàm pœna naturalis delicti.

a c. felicis. §. fin. de pœnis. in 6. Lud. Rom. conſil. 375. Panor. in c de his. de accuſ.
b in d c. de his. alleg. c. admonere. 32. q. 2.

Qui verò contendunt hæc carnis crimina excuſare, vel ſaltem attenuare in clero, & dicunt, notorium fornicatorem à iure ſuſpenſum celebrantem, etiam ante actam pœnitentiam, non fieri irregularem, allegantes pro ſe Innocẽtium in c. ſicut. de cohabit. cler. & mulier. & Guilielmum Durandum in Specul. tit. de diſpenſa. §. iuxta. & Archidiaconum in c. ad hæc verò. diſt. 32. illos putarem non audiendos, ſed tanquam cauillatores reijciendos. Nam Innocentius dum loco allegato dicit, quod ſi ſuſpenſus à canone celebrat, non eſt irregularis, non loquitur de notorio fornicatore, ſeu concubinario, ſed de excommunicato minori excommunicatione, vt patet per c. ſi celebrat. de cler. excom. miniſt. quod ipſe allegat. Deinde dato, ſed non conceſſo, quod in explicatione d. c. ſicut, eius opinionis fuiſſet, illã poſtea in d. c.

ſi celebrat,

ſi celebrat, allegatis & à ſe in concilio Lugdunẽſi editis, duabus generalibus conſtitutionibus in ius canonicum relatis, correxit, quas ſuprà ſæpe allegaui, atque hæc ipſius ſententia, iam cõmunis, & recepta eſt, ſicut etiam pulchrè animaduerſum, & annotatum eſt ab Hoſtien. Io. Andr. & Panormitano[a]. Quantũ ad Durandi auctoritatem attinet, quia ipſe in loco allegato tantùm producit Papam, (Innocentium intelligens) ad d. c. ſicut: per prædicta ſufficienter reſponſum ad hoc arbitror. Atque illud etiam ad Archidiaconi auctoritatem reſpondendũ videtur, qui ſe refert ad Durandi locum prællegatum. Nihilominus expreſsè dicit ibi, Innocentium teneres notorium fornicatorem celebrando fieri irregularem. Quinimo ipſe alibi[b] presbyterum fornicantem ſacrilegium, & inceſtum committere dicit. Quæ crimina cùm ab eodem[c] cenſeantur inter illa quæ etiam poſt pœnitentiam impediant ordinis executionem, conſequitur talem presbyterum celebrantem, ſaltem ante actam pœnitentiam, irregularem fieri. Nec admittendam puto excuſationem illorum, qui dicunt notorium fornicatorem celebrando non fieri irregularem, quia non per modũ ſententiæ, ſed enuntiatiuè dicitur à canone, quod ſit ſuſpenſus. Nam illos interrogatum velim, anne in ſequentibus canonibus per modũ ſententię declarentur, & pronuntientur notorij concubinarij & fornicatores ſuſpenſi, ſcilicet in c. decernimus. c. presbyter. diſt. 28. c. præter. diſt. 32. c. peruenit. diſt. 50. c. Maximianus. c. ſacerdos. c. ſi quis Epiſcopus. c. ſi quis modo. & c. ſi qui ſunt. diſt. 81. Deinde hoc in tribus poſterioribus canonibus iam allegatis obſeruandũ, ac notãdum videtur, fornicatores iſtos non tantùm pronuntiari ſuſpenſos ab officiis diuinis, ſed etiam ab ingreſſu eccleſiæ. Quibus verò interdictus eſt eccleſiæ ingreſſus, illi irregulares efficiuntur, ſi contra interdictum huiuſmodi, diuinis in ea ſe ingerant, in ſuo agentes officio ſicut prius[d].

Quod quidam nitantur fornicationem & concubinatum defendere ſeu excuſare freti auctoritate D. Gregorij dicentis[e]: ſine carnali iſtiuſmodi delicto paucos inueniri; id profectò fruſtra, & ineptè. Licet enim difficile ſit continere, non tamen ideo minus eſt delictum, imò D. Grego-

a in d. c. ſicut. & c. veſtra. de cohabit. cler. et mul.

b in c. debis. diſt. 28. & in c. fin. 22. q. 1. idem tenet Nauar. in manu. conf. cap. 16.

c in c. debis. 1. diſt. 50. et Specul. lib. 1. tit. de diſpẽſ. § iuxta.

d tex. not. in c. is cui eſt. de ſent. excom in 6. & ibi gloſſ. Io. And. Fran. & Io. Vancq. Fede. cõſil. 120.

e in c. quia ſanctitas. diſt. 50.

Gregorius illud periurio à Petro commiſſo æquiparat, dicẽs[a]: Quid grauius eſt, aut carnale delictum committere, ſine quo pauci inueniuntur: aut Dei filium iureiurando negare? In quo verbo hunc ipſum beatum Petrũ Apoſtolorum principem lapſum eſſe cognouimus; ſed poſt negationem inquit, pœnitentia ſecuta eſt: & poſt pœnitentiam miſericordia data eſt. Quem igitur conſpicis delicta fletu delere, in conſpectu diuinitatis non dubites miſericordiam conſequi: quia ille peccatorem reuerſum non deſpicit, qui peccatores ſanguine ſuo redimere venit. Quæ D. Gregorij ſententia noſtris ſuprà poſitis planè conſonat. Et quamuis iſtud delictũ incontinentiæ naturale ſit,(vt Gloſſographus ait [b])non tamẽ excuſat. Non ergo illi quos monemus cum D. Auguſtino[c] agere pœnitentiam, quærãt ſibi comites ad ſupplicia; nec gaudeant quia plures inueniãt ſibi ſimiles. Nam propterea non minus ardebunt, quia cum multis ardebunt. Imò, quoniam prædicta incontinentiæ crimina nunc nimis ab eccleſiaſticis frequentantur, ideo, ſi non omnium, ſaltem aliquorum maleficorum ſupplicia exacerbanda ſunt; vt hi aliis exemplo ſint[d]. Friuola quoque illorum videtur nobis excuſatio; qui dicunt, quod ætas noſtri temporis, quo non ſolùm merita, ſed etiam corpora defecerunt, non patiatur cenſuram antiquorum canonum manere[e]. Siquidem c. fraternitatis. diſt. 34. vnde præfata obiectio ſeu excuſatio deſumpta eſt. Pelagio Papę tribuitur. Itaque cùm tantùm duo Pontifices iſtius nominis fuerint, ſequitur alterutrius illorum fuiſſe. Poſterior verò è viuis deceſſit anno Dn. 590. Poſt quem annum multa à diuerſis Pontificibus & conciliis prodierunt decreta, & canones ſuper eccleſiaſticorum fornicatione & incontinentia, quibus ſatis abundè d. c. fraternitatis, derogatum puto, quatenus fornicatorum ſeu concubinariorum punitionem ſuprà à nobis aſſertam impediret. Aperti enim iuris eſt[f], poſteriores Pontificum & conciliorum conſtitutiones, ac canones, reuocare, atque tollere priores contrarios, quamuis in nouis ſeu poſterioribus non fiat mentio, quod ipſis priores ac præcedentes reuocentur. Quia non eſt veriſimile quod Papa, vel concilium voluerit nouum decretum ſeu canonem

a epiſt. 53. lib. 7. & d. c. quia.

b n d. c. quia ſanctitas. alleg. l. ſi ſeruus. § ſi fornarius. ff. ad l. Aquil.

c in c. multi. in fin. 2. q. 1.

d l. aut facta. in fi. ff. de pœnis. Pan. in c. cùm nõ. de pręſcript.

e c. fraternitatis. diſt. 34.

f c. 1. & ibi gloſſ. & dd. de conſtitut. in 6. c. 1. de cogna. ſpir. c. vaſa. de conſec. diſt. 1. gloſſ. not. in c. Domino. diſt. 50.

nonem eſſe fruſtraneum: quod eſſet, niſi canones poſteriores reuocarent, ac tollerent priores contrarios. Et iure etiam ciuili vſitatum eſt [a], antiquiores leges ad poſteriores trahi: & ſemper quaſi hoc legibus ineſſe credi oportet, vt ad eas quoque perſonas & ad eas res pertineant, quæ quandoque ſimiles erunt. Imò & poſteriores leges ad priores referũtur; niſi cõtrariæ ſint [b]. Quod autem Iſidorus ſcribat [c]: Quotieſcunque in geſtis conciliorum diſcors ſententia inuenitur, illius concilij ſententia magis teneatur, cuius antiquior, & potior exiſtit authoritas: Iſtud intelligendum eſt, de conſtitutionibus conciliorum prouincialiũ ſeu ſynodalium non autem generalium: in quibus poſteriores, ſemper præiudicant prioribus [d]. Veruntamen locorum, & perſonarum ſingularium conſuetudinibus & ſtatutis (cum ſint facti, & in facto conſiſtant) ſi ſint rationabilia, nec expreſsè reuocentur, non cenſetur derogatum per conſtitutiones nouiter editas [e].

Et hæc de pœnis concubinariorum, & fornicatorũ dixiſſe ſufficiat. In quas, ne qui deinceps incidant, conſultiſſimum fuerit, ſecundũ D. Gregorium [f], vt fornicationis ſpiritum, continentiæ, ac pudicitiæ virtute depellãt: carnis impetũ abſtinentia, & humilitate refrenent: animam bonarum cogitationum honeſtate vndique exornent: exemplis ſanctorum Patrũ illam cingant: doctrinis & præceptis ſacrarum ſcripturarum circundant; frequentes orationes Deo fundãt; operibus bonis & deuotis reſplendeant: & dum carnalia ſuggerũtur, ad aliquid aliud, quod libidinis non ſit blandimẽtum, cogitationes ſuas dirigant; oculos ſuos diligenter cuſtodiant; & ab immundis ſemper auertant. Quia qui libenter immũda vident, ſtatim carnem ad amata concupiſcendo violenter mouent: quò libentius ac moroſius illa cogitant, quaſi carbones carbonibus, turpes turpioribus motus ligant. Semel ſpecies formæ cordi per oculos illigata, vix magni luctaminis manu ſoluitur. Nè ergo quædam lubrica in cogitatione verſemus, prouidendum nobis eſt; quia intueri non decet, quod non licet concupiſci. Et vt munda mens in cogitatione ſeruetur, à laſciuia voluptatis ſuæ deprimendi ſunt oculi, quaſi quidam

a L. ideo. ff. de legib.

b l. ſed & ff. de legib.

c in epiſt. ad Maſſianũ. et in c. domino. diſt. 50. c. hoc ipſum §. in fine. 33. q. 2.

d gloſ. in d. c. domino.

e c. 1. & ibi gloſ. de conſtit. in 6.

f lib. 5. expoſit. in 1. Reg. cap. 4. & lib. 6. cap. 1. & 2.

Aliud remediũ contra fornicationis ſpiritum, & turpes cogitationes tradit Bernardus in tract. de interiori domo, cap. 20. quod ſæpè lege, & habetur ſupra hoc lib. c. 6.

raptores ad culpam [a]. Nil autem ſic ad edomandum deſideriorum carnalium appetitum valet, quàm vt vnuſquiſque hoc quod viuum diligit, quale ſit mortuum penſet [b].

Clericorum ſacro ordine initiatorum matrimonium contrahentium pœna. CAP. XII.

ETſi ſupra ſatis demonſtratum eſt, clericos ſacris initiatos matrimonium contrahere non poſſe, tamen quia nunc in illam calamitatem deuenimus, vt non obſtantibus ſacris canonibus, multi ſacerdotes, diaconi vel ſubdiaconi matrimonium contraxerint in maiorem decretorum, & canonum contemptum; illorum quoque pœnas olim à ſanctis Patribus decretas commemorare non pigebit. Calixtus autem Papa martyr presbyteris, diaconis, & ſubdiaconis matrimonia contrahere penitus interdixit [c], & contracta ab illis debere diſiungi; & perſonas contrahentes ad pœnitentiam redigi iuxta ſacrorum canonum definitionem iudicauit; propterea, quòd huiuſmodi copulatio, quam contra eccleſiaſticam regulam conſtat eſſe contractam, matrimonium non ſit [d]. Alexander verò tertius non modo huiuſmodi matrimonia diſſolui, verumetiam illas, cum quibus contraxiſſent, abiurari voluit, & à ſacrorum ordinum executione ſuſpendi, niſi ad monaſterium ire vellent, & ibi condignam pœnitentiam agere [e]. Innocentius ſecundus Papa decreuit; vt hi, qui in ordine ſubdiaconatus, & ſupra vxores duxerint, officio, atque eccleſiaſtico beneficio careant [f]. In concilio Neocæſarienſi ſtatutũ eſt [g], quod presbyter, ſi vxorem duxerit, ab ordine deponi debeat; quod ſi fornicatus fuerit, vel adulterium commiſerit, extra eccleſiam abijci, & ad pœnitentiam inter laicos redigi oporteat.

Verùm quia hi incontinentiam ſuam per auſteritatem parentum fere excuſant, dicentes, quod ab illis ad ſacrorum ordinum ſuſceptionem coacti ſint, vel ab incunte ætate blanditijs pellecti, idcirco non malum, nec inconueniens foret, vt in obſeruationem reduceretur conſtitutio concilij Toletani ſecundi, cuius hæc ſunt verba [h]: De his, quos voluntas parentum à primis in-

a Greg. lib. 21. moral. c. 2. et 3.
b Greg. lib. 16. moral. ca. vlt.
c c. presbyteris. diſt. 27.
d c. presbyteris. diſt. 27. et c. vt lex continentiæ. 27. q. 1.
e c. ex literarum, qui cler. vel vouẽ. mat. cont. p. ſſ.
f c. decernimus diſt. 28.
g cap. 1. & c. presbyter. diſt. 28.
Excuſatio quorundam de ſua incontinentia.
h cap. 1. & c. de his. diſt. 28.

ſantiæ

ſantiæ annis clericatus officio mācipauerit, id ſtatuimus obſeruandum, vt mox detonſi, vel miniſterio lectorum traditi, in domo eccleſiæ ſub epiſcopali præſentia à Præpoſito ſibi debeant erudiri. At vbi octauum decimum ætatis ſuæ compleuerint annum, coram totius cleri, plebiſque conſpectu voluntas eorum de expetendo coniugio ab Epiſcopo perſcrutetur: quibus ſi gratia caſtitatis Deo inſpirante placuerit, & promiſſionem caſtimoniæ ſuæ abſque coniugali neceſſitate ſeſe ſpoponderint ſeruaturos, hi tanquam appetitores arctiſſimæ viæ, leuiſſimo Domini iugo ſubdantur, ac primùm ſubdiaconi miniſterium habita probatione profeſſionis ſuæ à viceſimo anno a ſuſcipiant. Quod ſi inculpabiliter, ac inoffensè 20. & 5. annum peregerint, ad diaconi officium (ſi adimplere id poſſe ab Epiſcopo probantur) promoueri debent. Cauendum eſt tamen his, ne quando ſuæ ſponſionis immemores, aut ad terrenas nuptias, aut ad furtiuos concubitus vltro concurrant: quod ſi fortè fecerint, vt ſacrilegij rei ab eccleſia habeantur extranei. Quibus autem voluntas propria interrogationis tempore deſiderium nubendi perſuaſerit, cōceſſam ab Apoſtolo licentiam auferre non poſſumus [b], ita vt cùm prouectæ ætatis in coniugio poſiti renuntiaturos ſe pari conſenſu operibus carnis ſpoponderint, ad ſacros ordines aſpirent. Clemens verò quintus Papa in concilio Viennenſi [c]; clericos in ſacris ordinibus conſtitutos, diuino timore poſtpoſito in ſuarum periculum animarum matrimonia contrahentes, cupiens refrænare metu pœnæ ab huiuſmodi eorum temeritatis audacia, ipſos excommunicationis ſententiæ ipſo facto decreuit ſubiacere: Præcipiens eccleſiarum Prælatis, vt illos, quos eis conſtiterit taliter contraxiſſe, excommunicatos publicè tam diu nuntient, ſeu à ſuis ſubditis faciant nuntiari, donec ſuum humiliter recognoſcentes errorem, ſeparentur ab inuicem, & abſolutionis obtinere beneficium mereantur per prædicta; iuribus, quæ ſic contrahentibus alias pœnas imponunt in nullo volens derogari. Si qui verò clericorum infra ſubdiaconatum acceperint vxores, beneficia, ſi quæ habent, ipſo iure, & facto vacant, & ad ipſa relinquenda, ſi opus

a nunc propter cōcilij Tridentini diſpoſitionem ſeſſ. 23. de refor. cap. 12. à viceſimo ſecūdo anno ſuſcipiunt.

b 1. Corinth. 7.

c clem. unica. de conſang. & affin.

Beneficiatorū matrimonium contrahentium pœna.

 ſit,

ſit, diſtrictione eccleſiaſtica compelluntur[a]. Sed ſi in ſubdiaconatu & alijs ſuperioribus ordinibus vxores accepiſſe noſcuntur, eas vxores dimittere, & pœnitentiam agere de commiſſo per ſuſpenſionis, & excommunicationis ſentẽtiam iure veteri pontificio compellendi quoque ſunt[b], cum iuramento quod eas vlterius ad ſe non recipient, neque admittent[c].

Stuprum virgini profanæ, vel ſacræ, aut filiæ ſpirituali inferentium pœna. CAP. XIII.

CVm eò prô dolor, multorum eccleſiaſticorum deueneiit impietas, & luxuria, vt non contenti libidinem ſuam ſcortis explere, virgines etiam deflorare non formident, ſiue illæ ſacræ, ſiue profanæ ſint, quæ illis debeatur pœna dicendum eſt. Quamuis indubitatum ſit, non minorem pœnam debere infligi iis, qui virginem conſtuprauerint, quàm alijs fornicatoribus, de quibus abundè ſupra egimus, Iſtud tamen ſingulariter de hoc crimine tradunt Doctores, quod, ſi clerici ſacris initiati virgini profanę vitium obtulerint, præter depoſitionem, & vltra dotem, quam virgini tenentur ſoluere, imponenda ſit illis pœna pecuniaria, vel corporalis, vt ſcilicet fuſtibus cædantur[d].

Si verò virginem ſacram deflorauerint, ab omni ordine ſacro deponendi ſunt, & priuandi omnibus beneficijs, & detrudendi in arctum monaſterium, ſeu carcerem, ad agendam pœnitentiam iuxta perſonæ qualitatem, & delicti continuationem, & ſcandalum populo datum[e]. Siquidem in ſexta generali Synodo conſtitutum eſt: Si quis Epiſcopus, presbyter, diaconus, aut ſubdiaconus, aut lector, aut pſalmiſta, aut oſtiarius cum muliere ſanctificata Deo mœchatus fuerit, deponatur[f]. Et cùm Deo conſecratarum fœminarum corpora per votum propriæ ſponſionis, & verba ſacerdotis, Deo conſecrata ſint templa, ideo violatores earum ſacrilegi, & iuxta Apoſtolum filij perditionis eſſe noſcuntur[g]. Vnde in concilio Triburienſi[h]: Virginibus ſacris ſe quoſdam temerè ſociare cognouimus, poſt dicatum Deo propoſitum, inceſta fœdera ſacrilegaque miſcere, quos protinus æquum eſt à ſacra communione detru-

a c. 1. & ibi gl ſ. Hoſt. lo. And. & Panor. de cler. cõiugat.
b d. c. 1. et ibi gloſſ. et DD. de cleric. cõiugat.
c c. 2. & ibi Panor. Qui cleri, vel vouẽtes, &c. & c. ſi quis ſacro. in fin. 27. q. 1.
d Panor. in c. at ſi clerici. de iudic. & in c. vt clericorum, de vit. & honeſt. cler. & in c. 2. de adult. et Paul. Grill in tract. de pœn. et Diaz in pract. crim cap. 77.
e c. ſi qua monacharum. c. ſi quis Epiſcopus c. hi virgo c. virginibus. 27. q. 1. Panor. in c. at ſi clerici. de iudic. et in c. penult. de purgat. can. et in c. monaſteria. c. vt clericorum. de vit. et hon. cler. hippol. in repetit. l. vnica. C. de rapt. virg. Grill. in tract. de pœnis. & Diaz in pract. crim. can. c. 75.
f c. ſi quis Epiſcopus. 27. q. 1.
g c. ſciendum. 27. q. 1.
h c. 23. et c. virginibus. 27. q. 1.

detrudi, & niſi per publicam, probatamque pœnitentiam omnino non recipi: ſed tamen his viaticum de ſæculo tranſeuntibus, ſi dignè pœnituerint, non negetur. Atque hoc ipſum eiſdem penè verbis prius à Gelaſio Papa conſtitutum fuiſſe ſic legitur [a]:

a in conſtitut cap. 20. & c. ſi quis ſacro. 27. q. 1.

Si quis verò ſacro velamine conſecratam in coniugium duxerit, & poſt dicatum Deo propoſitum, inceſta fœdera ſacrilegaq; miſcuerit; protinus eſt æquum eos à ſacra communione detrudi: & niſi per publicam, probatamque pœnitentiam omnino non recipi. Si pœnituerint, tranſeuntibus de ſæculo viaticum non negetur. In Chalcedonenſi concilio ca. 17. hoc perpetrantes excommunicantur: confitentibus autem auctoritate Epiſcopi miſericordia largiatur. Item in epiſtola Syricij Papæ ca. 7: Velatæ & Deo conſecratæ, ſi abiecto propoſito ſanctitatis clanculò ſacrilega contagione ſe miſcuerint, & illicitis complexibus publicè, & liberè filios procreauerint; has nuptias deteſtabileſque perſonas, à monaſteriorum cætu, eccleſiarumque conuentibus eliminandas eſſe, iudicatum eſt, quatenus detruſæ ergaſtulis tantum facinus continua lamentatione defleant. Vnde & verbo Domini, & canonica auctoritate in hac ſacra Synodo præcipimus, vt omninò ſeparentur, & iuramento colligentur, vt vlterius non ſub vno cohabitent tecto [b].

b c. ſi quis ſacro. 27. q. 1.

Iuſtinianus verò Imperator ſanxit [c]: Si quis rapuerit vel ſolicitauerit, vel corruperit monacham, vel aliam mulierem religioſam vitam, vel habitum habentem; bona ipſius, & eorum, qui huiuſmodi ſceleris communione contaminati ſunt, à religioſo loco vendicentur, in quo talis mulier habitabat, per religioſos Epiſcopos, & œconomos, & præſides prouinciarum, & officiales eorum; ipſi autem capitali periculo ſubijciantur. Mulier autem vbique inueſtigetur, & cum ſuis rebus monaſterio cautiori tradatur. Si autem diaconiſſa fuerit, legitimos habens filios, pars legitima liberis eius præſtetur: Hoc ipſum autem latius continetur & explicatur ab Imperatore Iuſtiniano in l. raptores virginum. C. de Epiſcopis & cler. & in l. vnica. C. de raptu virg. vbi hanc cauſam ponit iſtiuſmodi ſeueræ animaduer-

c in nouel. conſtit. 123. de ſanctiſſ. epiſcop. et c. ſi quis rapuerit. 27. q. 1.

Cur virginum ſacrarum violatores grauius & ſeuerius alijs puniātur.

ſionis; quòd non ſolùm crimen hoc ad iniuriam hominum, ſed etiam ad ipſius omnipotentis Dei irreuerentiam committitur, maximè cùm virginitas vel caſtitas corrupta reſtitui non poſſit. Tum etiam, quòd nec ab homicidij crimine huiuſmodi raptores, & corruptores ſint vacui. Imperator verò Iouianus voluit, & perpetua lege cauit[a]; vt ſi quis non dicam rapere, ſed attentare tantummodo iungendi cauſa matrimonij ſacratiſſimas virgines auſus fuerit, capitali pœna feriatur.

a l. ſi quis non c. de Epiſc. & cler.

Virginum ſacrarum violatores capite plectendi ſunt.

b in c. monaſteria. de vit. et honeſt. cler.

Vnde & Alexander tertius ſtudioſè volens præcauere, ne ſacrarum virginum vlla à clericis tentaretur defloratio, in concilio Lateranenſi ſtatuit & decreuit[b]: Monaſteria ſanctimonialium ſi quiſquam clericus ſine manifeſta, & rationabili cauſa frequentare præſumpſerit, per Epiſcopum arceatur: Et, ſi non deſierit, ab officio eccleſiaſtico reddatur immunis. Habet autem pœna huius conſtitutionis locum; etiamſi quis bis tantùm monaſteria huiuſmodi ſine manifeſta, & rationabili cauſa, vel ſaltem poſt admonitionem Epiſcopi acceſſerit[c]: idque propter ſuſpicionem grauem & inobedientiam, quòd monitioni Superioris ſui non obedierit. Si verò de crimine incontinentiæ perpetrato conſtaret, longè grauior infligeretur pœna, vt ſupra dictum eſt, eo quòd tria in hoc alia concurrant ſcelera; adulterium nimirum, quia cum ſponſa Chriſti commiſcetur, eamque violat: tum ſacrilegium, quia rem Deo conſecratam lædit: deinde inceſtus, quia conſanguineam ſpiritualem corrumpit[d]. Nam ſi ſacerdos vel ſolam hanc corruperit, vel fornicatus cum ea fuerit, & profana, ſeu laica ſit, ab omni officio deponitur, & peregrinando duodecim annos pœnitere debet, & poſtea ad monaſterium ire, ibique cunctis diebus vitæ ſuæ Deo ſeruire ſecundum Cæleſtini Papæ decretum[e].

c Io. And. & Panor. in d. c. monaſteria & idem Panor. in c. tua nobis. in gloſ. 1. de appellation. & gloſſ. in §. fin. in authen. de defenſ. ciuit.

d gloſ. in c. virginibus. 27. q. 1. Panor. in d. c. monaſteria. & in ca. at ſi clerici. de iudic.

Pœna rem habētis cum filia ſua ſpirituali.

e c. pœnult. 30 q. 1.

f c. omnes. 30. q. 1.

Et idem iudicium eſt de illo, qui cognouerit, ſeu rem habuerit cum illa, cuius confeſſionem audiuit. Nam omnes, quos in pœnitentia ſuſcipimus, ita noſtri ſunt ſpirituales filij, ſicut ipſi, quos in baptiſmate[f]: ac proinde ſic pœnitere debet, quomodo de filia ſpirituali;

tuali; ità vt non ſolùm dignitatis honorem amittat, & deponatur, verùm etiam vſque ad exitum vitæ ſuæ, vel ſaltem annos duodecim continuam pœnitentiam agat [a]. Parem quoque ſubiturus eſt pœnam, qui ſe commiſcuerit cum filia ſpirituali ex ſacramento confirmationis [b]. Nam prædicta conſtitutio Cæleſtini Papæ generatim, & indiſtinctè loquitur de filia ſpirituali. Quia ex ſacramento confirmationis talis contrahitur cognatio ſpiritualis, qualis ex baptiſmo [c]. D. Gregorius in ſuis dialogis commemorat [d], quomodo quidam grauiter, & terribiliter admodum punitus à Deo fuerit, quòd filiam ſuam ſpiritualem conſtupraſſet.

Cæterum, quia publicum, & notorium ſatis eſt, non modo clericos ſacris initiatos, ſed & monachos, & moniales ſeu virgines ſacras contra vota ſuæ profeſſionis, & ſacros canones abiecto propoſito ſanctitatis, inceſta fœdera, ſacrilegaſque copulationes, non vera connubia ad explendam carnis ſuæ libidinem contraxiſſe, & adhuc in diœceſibus diuerſorum Epiſcoporum catholicæ ſuæ Maieſt. ſubiectis hærere, & habitare: non inconſultum foret, vt publico edicto illis declararetur, & pronuntiaretur, iſtiuſmodi eorum conſortia non eſſe vera, neque legitima matrimonia, ſed illicitas, profanas, ſacrilegas, atque incæſtuoſas eſſe copulationes, & nuſquam tolerandas: & anathemati eos omnes, qui ita contraxerunt, eſſe innexos, proleſque inde ſuſceptas illegitimas eſſe, nec aliter quàm ſpurias, & nothas habendas, ac proinde hæreditario nomine parentibus ſuis neque in mobilibus, neque in immobilibus ſuccedere poſſe, aut debere; ſicut in prouinciali concilio Treuirenſi celebrato anno 1548. & Colonienſi celebrato anno 1549. dum clerus Germaniæ reformaretur ſub Carolo V. Imperatore, declaratum, & pronuntiatum fuit. Quia vt D. Auguſtinus inquit [e], lapſus, & ruinæ à caſtitate ſanctiore, quæ vouetur Deo, adulterijs ſunt peiores. Si enim (quod nullo modo dubitandum eſt,) ad offenſionem Chriſti pertinet, cùm membrum eius fidem nō ſeruat marito, quantò grauius offenditur ipſe Deus, cùm illi ipſi non

a *d. c. omnes. et c. fin. 30. q. 1.*
b *Panor. in c. fin. de purgat. can. Felin. in c. at ſi clerici. de iudic. & ibid. Decius.*
c *c. 1. de cognat. ſpir. in 6.*
d *lib. 4. cap. 32. & Iuo par. 9. decret. cap. 58. et Burchar. lib. 17. decret. cap. 47.*
e *cap. 8. de bono vidu. & c. nuptiarum. 27. q. 1.*

ſeruatur fides, in eo quod exigit oblatum, quod non exegerat offerendum. Cùm enim quiſque non reddit, quod non imperio compulſus, ſed conſilio commonitus vouit, tantò magis fraudati voti auget iniquitatem, quantò minus habuit vouendi neceſſitatem. Deinde continentia expetita, & electa, & voto debito oblato, iam non ſolùm capeſſere nuptias, ſed etiam ſi non nubant, nubere tamen velle, damnabile eſt. Nam, vt hoc demonſtraret Apoſtolus, ait[a]: Non cùm in delicijs degerint, nubunt in Chriſto, ſed nubere volunt, habentes, inquit, damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt.

a 1. Corinth. 7.

Quare omnes ſupradicti eccleſiaſtici, monachi, & ſanctimoniales monendi, & requirendi ſunt; eiſque mandandum, & præcipiendum; vt ſalutis ſuæ, de qua periclitantur, memores, relictis falſis coniugibus, & concubinis, poſtpoſitiſque negotijs, quibus ſe implicuerunt: & alios omnes ſimul requirendo, qui communione ſchiſmatica, aut prauorum dogmatum cõtagione per hanc tempeſtatem ſe ab vnitate Eccleſiæ catholicæ Romanæ, extra quam non eſt ſalus, ſepararunt, vt hæreſi ſchiſmateque omni abiurato, abſolutionem, & reconciliationem à Sede Apoſtolica, vel eis, quibus hoc muneris delegatum eſt, petant, ſtudeantque deinceps, in vnitate communionis, & fidei, cum Eccleſia ſancta catholica Romana ſecundum priorem ſuam vocationem, & ſtatum permanere. Sed cauendum ne tales ab hæreticis, vel ſchiſmaticis ad Eccleſiam reuertentes, ſe miniſterijs diuinis ſtatim ingerant, & ſacrificent, aut populo ſacramenta adminiſtrent, etiamſi id, non more hæreticorum, aut ſchiſmaticorum, ſed ſecundum Eccleſiæ catholicæ ritum facere velint, priuſquam ſint abſoluti, Eccleſiæ reconciliati, & officijs, ac miniſterijs ſuis priſtinis, irregularitate ſublata, reſtituti; ne damnationem grauiorem incurrant, propter irregularitatis impedimentum, quo tenentur per ſacros canones illaqueati.

Adul-

Adulterij pœnæ. CAP. XIIII.

DEus deſcribens Moyſi[a], quales ſuos vellet eſſe ſacerdotes: ſancti, inquit, erunt Deo ſuo; & non polluent nomen eius. Incenſum enim Domini, & panes Dei ſui offerunt, & ideo ſancti erunt. Omnis, qui habuerit maculam de ſemine Aaron ſacerdotis, non accedet offerre hoſtias Domino, nec panes Deo ſuo, quia contaminare non debet ſanctuarium meum. Qui autem adulter eſt, vt ſapientiſſimus ille Salomon filium ſuum erudiens, inquit[b], propter cordis inopiam perdet animam ſuam: Turpitudinem, & ignominiam congregat ſibi, & opprobrium illius non delebitur, quia zelus, & furor viri non parcet in die vindictæ, nec acquieſcet cuiuſquam precibus, nec ſuſcipiet pro redemptione dona plurima. Quapropter Dominus præſcribens filijs Iſrael præcepta, & iudicia: Si dormierit, inquit, vir cum vxore alterius, morte morietur, id eſt, adulter, & adultera, & auferes malum de Iſraël[c]. Filij autem adulterorũ abominatio ſunt Deo, & in conſummatione erũt, & ab iniquo thoro ſemen exterminabitur. Et ſiquidem longæ vitæ erunt, in nihilum computabuntur, & ſine honore erit nouiſſima ſenectus eorum. Et, ſi celerius defuncti fuerint, non habebunt ſpem, nec in die agnitionis allocutionem, ſeu ſolatium. Nationes enim iniquæ diræ ſunt conſummationis[d]. Atque hæc eſt pœna, quam Deus contra adulteros in veteri teſtamento promulgauit.

a *Leuit. 21. cap.*

b *Prouerb. 6. cap.*

Pœna in veteri teſtamento contra adulteros decreta.

c *Deuter. 22. cap & Leuit. 20. cap.*

d *Sapiẽt. 3. cap.*

Chriſtus verò à diſcipulis ſuis, & in ſe credituris maiorem requirens vitæ ſanctimoniã, & innocentiam: Audiſtis, inquit[e], quia dictum eſt antiquis: non mœchaberis: Ego autem dico vobis, quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiſcendam eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo[f]. Et D. Paulus Corinthijs ſcribẽs[g]: An neſcitis, inquit, quia iniqui regnum Dei non poſſidebunt? Nolite errare, neque fornicarij, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores regnum Dei poſſidebunt: ſed pars eorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure[h]. Vnde B. Clemens Papa martyr D. Petri diſcipulus ad Iacobũ fratrem Domini ſcribens[i], cui cùm certa quædam præcepta regẽdi eccleſiam

e *Matth. 5. ca.*

f *c. ſi cui. de pœnit. diſt. 1. & Iuo 8. par. decret. cap. 104.*

g *epiſt. 1. cap. 6. & c. qualis. 30 q. 5.*

h *Apoc. Ioan. cap. 20.*

i *Clem. epiſt. 1. ad Iacob.*

dediſſet: Et ad te quidem, inquit, qui præes, iſta ſunt monita, & his ſimilia. Ad presbyteros verò ſint iſta; Ante omnia, vt pudicitiæ ſtudentes, adoleſcentes nuptijs iungant, quò calorem feruentis ætatis coniugali lege præueniant. Sed ne in prouectioribus quidem curam habere huiuſmodi neglıgant, quia in multis, etiam cùm ſenuerit corpus, concupiſcentia viget. Ne fortè ergo fornicationis labes (occaſione accepta) tanquam venenum peſſimum ſerpat in vobis cauere, & anteuenire neceſſarium eſt, ne quod in vobis, adulterij occultum caleſcat incendium. Et quid in omnibus peccatis adulterio grauius? Secundum namque in pœnis obtinet locum, quoniam quidem primum illi habent, qui aberrāt à Deo etiamſi ſobrij vixerint[a]. Propter quod vos, ô presbyteri, ecclesiam excolite, & adornate ſponſam Chriſti ad pudicitiam. Sponſam autem dico omnem eccleſiæ congregationem, quæ ſi pudica inuenta fuerit à ſponſo ſuo ingentibus ab eo donis, & muneribus honorabitur, & vos velut miniſtri ſponſæ, & amici ſponſi ingenti gaudio, & lætitia perfruemini. Si verò ſponſa hæc reperta fuerit commaculata peccatis; ipſa quidem tanquam indigna non tradetur regalibus thoris: vos autem pœnas dabitis, ſi fortè per veſtram negligentiam, vel deſidiam obrepſerit contagio ſæua peccati. Idcirco ante omnia ſobrietatis, & pudicitiæ, ſolicitudinem gerite. Valde enim apud Deum graue crimen ducitur fornicatio, cuius ſpecies ſunt quidem plures: veruntamen prima ſpecies adulterij eſt; virum propria vxore ſolummodo non eſſe contentum, & mulierem non proprio tantùm ſeruare ſe viro. Si ergo caſtus fuerit quis, poteſt & humanus, & miſericors fieri, per quod & ipſe æternam à Deo miſericordiam conſequatur. Sanè ſicut adulterij venenum cunctis malis perniciosius eſt, ita amor fraternus, & charitas totius boni faſtigium tenet. Et ideo diligite omnes fratres veſtros, & cum religione, ac miſericordia reſpicite ad omnes.

Fornicatio venenum peſſimum.

In omnibus peccatis adulterio nihil eſt grauius.

a c. quod in omnibus 32. q. 7. Iuo 8. par. decret. cap. 99.

Presbyteri ſobrietatis, & pudicitiæ ante omnia curam gerant.

Conſtantinus verò Imperator animaduertens hoc adulterij ſcelus adeò eſſe graue, ac ipſa natura deteſtabile, in primiſque ſocietati humanæ, & præſertim Chriſtianæ

ſtianæ exitioſum [a], quodque illius iniuria (qua perſonis inferri nulla poteſt grauior [b]) non modo maritum eiuſque totam familiam conſpurcet, ſed etiam adulteri, adulteræque gentem dedecoret, atque euertat [c], perpetua lege ſanxit [d]; adulteros tanquam ſacrilegos nuptiarum violatores, gladio puniri oportere. Et licet in alijs criminibus publicis, quæ ſanguinis pœnam ingerunt, tranſigere quis, vel paciſci poſſit, de adulterio verò non poteſt [e]: Sed vtinam hæc lex iam diu diligenter & rigoroſè obſeruata fuiſſet, non tanta nunc Dei ſentiremus flagella.

Quare ad arcendum, & profligandum turpe hoc & abominandum crimē ab ordine eccleſiaſtico iure pontificio conſtitutum, & receptum eſt; vt clericus adulter deponatur ab officio, & in monaſterium toto tempore vitæ ſuæ detrudatur, vel carceri includatur [f]. Cæterum, quia iure ciuili permittitur [g], vt ſi quis ei, quem ſuſpectum habet de ſua vxore ter in ſcriptis denuntiauerit ſub præſentia trium teſtium fide dignorum, & poſt inuenerit eum conuenientem vxori ſuæ in domo ſua, vel vxoris, vel adulteri, vel in popinis, aut in ſuburbanis, ſine periculo eum perimat. Si alibi inueniat, tribus teſtibus conuocatis tradat eum iudici, qui nulla alia ratione quæſita habet puniendi licentiam. Si tamen in ſacro oratorio colloqui inueniantur, poſt tres, vt dictum eſt, denuntiationes; liceat marito vtraſque perſonas defenſori Eccleſiæ tradere, aut alijs clericis, vt ad eorum periculum diuiſim iſti ſeruentur, donec iudex cognoſcens hoc, mittat Epiſcopo ciuitatis, quatenus ei iſti tradantur, vt debeant ſubire tormentum, vt nuntietur per eum ad Præſidem prouinciæ, qui ſecundum leges pœnam imponat legitimam. Quare vehementer cauendum eſt omnibus clericis, ne nimiam cum mulieribus coniugatis familiaritatem ineant: Nam & canones permittunt [h]; vt ſi quiſquam ſacerdotum, id eſt, presbyter, diaconus, ſubdiaconus, de quacumque fœmina crimine fornicationis ſuſpectus poſt primam, ſecundam & tertiam admonitionem inueniatur fabulari, & aliquo modo conuerſari cum ea, excom-

a *c. quid in omnibus. 32 q. 7. c. 1. diſt. 81. c. vt clericorum. de vit. & hon. cler. l. probrū. ff. de verb. ſignif. authen. de nup. Lactāt. de ira Dei. cap. 22. & de falſa rel. l. b. 1. c. 10.*
b *l. codicillis. §. matre. et ibi Bald. & alii. ff. de legat. 2.*
c *Philo in lib. de decē præcep.*
d *l. quamuis. C. ad leg. Iul. de adult.*
e *l. tranſige. C. de tranſaction.*
f *c. ſi quis clericus. diſt. 81. gloſ. in c. lator. 2. q. 7. et ibid. Archid. Panor. & alij. in c. vt clericorū. de vit. & hon. cleric. & in c. peruenit. de adulter. Hoſtiē. in Sum. de adulter. §. quæ pœna ſit imponē. Panor. in c. tuæ. de pœnis.*
g *authen. ſi quis ei. C. ad leg. Iul. de adult. Iuo par. 8. decret. cap. 111. & 112.*
h *c. ſi quiſquā de cohab. cler. & mul.*

excommunicationi ſubdatur, fœmina verò canonicè iudicetur. Nec ille compellendus eſt ad Sedem Apoſtolicam venire, qui in clericum cum vxore, matre, ſorore, vel filia propria turpiter inuentum manus iniecerit violentas [a].

[a] *c. ſi verò, de ſent, excom.*

Etenim inter omnia fœdera humana nullum fœdus eſt firmius, nullum Deo gratius, nullum denique ad conciliandam amicitiam, & ad ſocietatem hominum tuendam commodius, & magis neceſſarium, quàm fœdus thori connubialis. Hoc enim illud eſt, quod Deus in paradiſo inter Adam, & Euam conſtituens dixit [b]: Quam ob rem relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Eiuſque inſtitutionem Chriſtus commemorans, interrogatus à Phariſæis, ſi liceret homini dimittere vxorem ſuam, quacumque ex cauſa: Non legiſtis, inquit [c], quia qui fecit hominem ab initio, maſculum & fœminam fecit eos? & dixit; propter hoc dimittet homo patrem, & matrē, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna? Itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet. Dicunt illi: Quid ergo Moyſes mandauit dari libellum repudij, & dimittere? Ait illis: Quoniam Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere vxores veſtras; ab initio autem non fuit ſic. Dico autem vobis, quia quicumque dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur. Vnde liquet euidenter quàm graue, & abominandum ſit adulteriū, per quod connubiale illud fœdus à Deo coniunctum, & inſolubile, Deus ſolui permiſerit, & adulteros duriſſima; & turpiſſima morte ſacra lege occidēdos eſſe mandauerit, atque hanc Domini ſententiam poſtea in hac Chriſtiana religione legum comprobauit auctoritas, vt ſupra à nobis demonſtratum eſt.

[b] *Geneſ. 2. cap.*

[c] *Matth. 19. cap. & c. 1. 35. q. 10.*

Et licet multò maioris opprobrij ſit, qui poſt euangelium, quàm qui ſub lege veteris teſtamenti poſitus fornicatur, & adulterium committit, quia iſte tollens membra Chriſti, facit membra meretricis, & illum nemo reum ſtupri arguit, ſed ſacrilegij ſcelere omnis condemnat [d]. Hoc tamen tempore infœliciſſimo, vt Dam-

[d] *Orig. in 5. cap. Ioſue hom. 5. et Iuo 8. par. decret. cap. 310.*

Damhauderius in praxi ſua criminali[a] deplorat, apud quoſdam iudices tam parui fiunt adulteria, vt quaſi parum ipſis inſit ſceleris, & quaſi peccata ſint leuiuſcula ob hoc, quod ſunt frequētia, & à multis citra conſcientiæ ſtimulum perpetrata, & hinc fit, vt vitia, quæ ſeueriſſimam merentur punitionem, neglecta, & quaſi impunita relinquantur, cùm tamen Deus ea ſeueriſſimè puniat, & punienda eſſe decreuerit, atque ſanxerit. Adeo, vt niſi per acerbam punitionē populus ab adulterijs ſe coerceat, Deus ſinet nobis euenire diſcordias, bella, ſchiſmata, peſtes, aliaque morborum genera infinita. Quæ omnia hoc tempore nobis eueniſſe, noſtris oculis vidimus, & corpore ſenſimus. Si Deo optimo maximo ita viſum fuiſſet, vt ſuam vltionem tuliſſet tātùm in ſceleratos, & in huiuſmodi adulteria diſſimulantes iudices; qui ſua negligentia dictorum malorum ſunt auctores; & non in communem, & inculpatam plebeculam, æquius & vigilantius per acres punitiones, adulteriorum frequentiam compeſcerent. At enim, vt Sapiens inquit[b], quia non profertur citò contra malos ſententia, abſque timore vllo filij hominū perpetrant mala. Curent igitur iudices, poteſtatem ſuam à Deo habentes, vt quæ lex diuina pariter, & humana iubent, totis viribus adimpleant, neque diuina ipſis commiſſa poteſtate, & auctoritate abutantur in ſuam, ſuorumque ſubditorum perniciem, & damnationem æternam; eorumque oculis & menti perpetuò obuerſetur inſigne illud dictum Stratoclis: Ignoſcendo nocentibus, innocentium ſalutem cuſtodire nō poſſe. Et illud Licurgi[c]: Nocentium remiſſione, improborum ſtudia ad peccandum excitari.

a *cap. 89.*

Cur adulteria nunc cenſeantur peccata leuia.

Hæc prophetia iam adimpleri videtur.

b *Eccleſ. 8. ca.*

c *Damhoud. in praxi crimin. cap. 150.*

Quid inceſtus, eiuſq; pœna. CAP. XV.

QVemadmodum verò adulterij malum vincit fornicationem, ſecūdum Auguſtinum, ita adulterium vincitur ab inceſtu[d]. Eſt autem inceſtus conſanguineorum, vel affinium abuſus[e]; vt ſi quis relictam fratris (quæ penè prius ſoror extiterat) carnali coniūctione polluerit; ſi quis frater germanam vxorem acceperit; ſi quis nouercā duxerit; ſi quis conſobrinæ, ſobri-

d *c. adulterij. 32. q. 7.*

e *c. lex illa. 36. q. 1.*

ſobrinæque ſe ſociauerit;ſi quis relictæ, vel filię auunculi miſceatur, aut patrui filiæ aut priuignæ ſuæ, aut qui ex propria conſanguinitate aliquam, aut quam conſanguineus habuerit, vel concubitu polluerit, aut vxorem duxerit, inceſtum commiſiſſe non dubitamus [a]. Quiſquis autem huiuſmodi inceſtu ſe contaminauerit, is iure ciuili [b], & diuino (vt habetur Leuit. 20. cap.) capitaliter puniendus eſt, ſed diuerſimodè. Nam qui nefandiſſimo inceſtu cognouit matrem, ſororem, neptem, aut filiam, is multo ſeuerius puniendus eſt, quàm alij; nempe morte publica, & infami, & omnibus deteſtabili, vt eius exemplo terreātur cæteri [c]. Quare cùm iuris Pōtificij axioma ſit, quod clericus, cuius delictum iure ciuili puniretur pœna mortis, deponi debeat iure canonico, & damnari ad perpetuum carcerem [d]; conſequitur clericum, qui inceſtum commiſit, deponendùm, & ad perpetuum carcerem damnandum eſſe; vel in arctum monaſterium à ſuis ordinibus degradatū ad pœnitentiam peragendam detrudēdum [e]. Nam Calixtus Papa Epiſcopis Galliæ ſcribens [f]: Coniunctiones, inquit, conſanguineorū fieri prohibete, quia has & diuinæ fieri prohibent leges. Leges verò diuinæ, & hæc agentes, & eos, qui ex ijs prodeunt non ſolùm eijciunt, ſed & maledictos appellāt; & omnes inceſti macula polluti infames ſunt. Et non ſolùm hi reijciendi ſunt, & infames efficiuntur, ſed etiam omnes eis cōſentientes. Hos verò ſæculi leges interficiūt; ſed nos præeunte miſericordia ſub infamiæ nota ad pœnitentiā recipimus. Ipſam quoque infamiam delere nō poſſumus, qua ſunt aſperſi, ſed animas eorum per pœnitentiam publicam, & Eccleſiæ ſatiſfactionem ſanare cupimus, quia manifeſta peccata non ſunt occulta correctione purgāda. Nam ſancta Dei Eccleſia mundanis nunquam conſtringitur legibus, non habet gladium, niſi ſpiritualem, quo non occidit, ſed viuificat [g]. Cum his tamen, qui inceſta pollutione ſe cōmaculant, ex decreto concilii Ilerdenſis, nec victum ſumere vlli Chriſtianorum, (ſicut iuſſit Apoſtolus [h]) oportet [i], nec inter fideles Chriſtianos, ſed inter gentiles, aut catechumenos habēdi ſunt, id eſt, vt in cōcilijs

Aga-

a c. de inceſtis. 35. q. 2. & 3. Iuo 9. par. decret. cap. 25.
b l. ſi adulteriū cū inceſt ff. ad legem Iuliā de adult. c. ēr.
c Damhoud. in prax. rer. crim. cap. 94. per l ſi adulterium cum inceſtu. & ibi Bart. Ange. et Albert. ff. ad leg. Iul. de adult. Lancilot. de offic. prætor. in cauſ. crim. tit. de inceſtuo.
d Panor. in c. tuæ. de pœni. & in c. penult. de hæreticis Felin. in c. qualiter 2. §. coërcendos. de accuſat. Ber. Diaz in pract. crim. cap. 127.
e c. tuæ. de pœnis. et ibid. Panor. nu. 4. ca. penul. de hære. Felin in c. qualiter. 2. §. ad corrigēdos. de accuſat. Diaz in pract crim. cā. cap. 127.
Peccata manifeſta non ſunt occulta correctione purgāda
f epiſt. 2. et Iuo par. 9. decret. cap. 22. et c. 21.
g c. inter hæc. 33. q. 2. Iuo par. 8. decret. c. 114.
h 1. Corinth. 5.
i Iuo. 9. par. decret. cap. 29. c. de his qui. 35. q. 2. & 3.

Agathenſi[a], & Aurelianenſi[b] declaratum fuit, cum Chriſtianis non ſumant potum, nec cibum, ſed ſoli hoc faciant, non oſculentur, aut ſalutentur ab eis. Si verò ſuis ſacerdotibus inobedientes extiterint, & à tam nefando ſcelere ſe ſegregare, atque ad publicam pœnitentiam redire noluerint, inter eos habeantur, qui ſpiritu periclitantur immundo, vel etiam inter eos, de quibus per ſe veritas ait[c]: Si te non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus, & tum anathematiſentur[d]. Et quia olim his imponi ſolet eadem pœnitentia, quæ parricidis vel fratricidis vel conſanguineis, necnon qui ſpontè per fraudem, & auaritiam hominem innoxium iugulaſſent; facilè hinc colligere licet, quàm graue, & execrandum hoc flagitium reputatum tunc fuerit[e].

a cap. 61. et c. de inceſtis. 35. q. 2. & 3.
b cap. 20.
c Matth. 18.
d cap. de inceſtis, 35. q. 2. et c. inceſtu. ſi 35. q. 8. Iuo. 9. par. decret. cap. 40. & 41.
e Iuo 9. par decret. cap. 70. et Burchar. lib. 17 decret. cap. 8.

Contra naturam luxuriantium pœna. CAP. XVI.

FLagitia, quæ ſunt contra naturam, vbique & ſemper, vt D. Auguſtinus cenſet[f], repudianda, atque punienda ſunt. Qualia Sodomitarum fuerunt, quæ ſi omnes gentes facerent, eodem criminis reatu diuina lege tenerentur. Quæ non ſic fecit homines, vt ſe illo vterentur modo. Violatur quippe ipſa ſocietas, quæ cum Deo nobis eſſe debet; cùm eadem natura, cuius ipſe auctor eſt, libidinis peruerſitate polluitur. Adulterij malum vincit fornicationem, vincitur autem ab inceſtu: peius eſt enim cum matre, quam cum aliena vxore concumbere: ſed omnium horum eſt peſſimum, vt idem D. Auguſtinus pronuntiauit[g], quod contra naturam fit: vt ſi vir membro mulieris non ad hoc conceſſo voluerit vti. Vſus enim naturalis, ſi vltra modum probabitur, in vxore quidem veniale peccatum eſt, in meretrice damnabile. Sed iſtud quod contra naturam eſt, execrabiliter fit in meritrice, ſed execrabilius in vxore. Tantum enim valet ordinatio creatoris, & ordo creaturæ, vt in rebus ad vtendum conceſſis, cũ modus exceditur, longè tolerabilius fit, quàm in eis, quæ conceſſa non ſunt, vel vnus, vel rarus exceſſus. Hinc & D. Hieronymus[h]: Vſus, inquit, naturalis & licitus eſt, ſicut in coniugio; & illicitus, ſicut in adulterio. Contra

f lib. 3. cõfeſſ. cap. 8. & ca. flagitia, 32. q. 7. et Iuo 9 par. decret. ca. 105.
g in lib. de adulter. cõiugib. & c. adulterij. 32. q. 7. Iuo. 9. par. decret. cap. 110.
h Lib. 1. cõtra Iouin. & cap. vſus 32. q. 7. et Iuo lib. 9. decret. cap. 106.

Contra naturam verò ſemper illicitus, & proculdubio flagitioſior atque turpior, quem S. Apoſtolus [a] & in maſculis, & in fœminis arguebat, damnabiliores volens intelligi, quàm ſi in vſu naturali, vel adulterando, vel fornicando peccarent.

a *Rom. 1. 1. Corinth. 6.*

Huic autem flagitio nunquam ſatis execrãdo obnoxij ſunt, qui diuinam, imò & naturalem legem in Leuitico ſcriptam violare non verentur, quæ ſic habet [b]: Cum maſculo non commiſcearis coitu fœmineo, quia abominatio eſt. Qui autem dormierit cum maſculo coitu fœmineo, vterque operatus eſt nefas; morte moriantur; ſit ſanguis eorum ſuper eos. Cùm omni pecore nõ cubes, nec maculaberis cum eo. Qui cum iumento, & pecore coierit, morte moriatur. Pecus quoque occidite. Quantoperè autem Deus huiuſmodi flagitia execretur, & abominetur, & quàm grauiter eadem in Sodomitis olim, & locis vicinis vltus ſit, teſtati ſunt angeli, quos Loth hoſpitio ſuſceperat in Sodoma, dicentes [c]: Delebimus locũ iſtum eò quòd increuerit clamor eorum coram Domino, qui miſit nos, vt perdamus illos. Pluit autem Dominus ſuper Sodomam, & Gomorrham ſulphur, & ignem de cælo, & ſubuertit ciuitates has, & omnem circa regionem, vniuerſos habitatores vrbium, & cuncta terræ virentia [d]. Vnde & D. Petrus [e]: Deus ciuitates Sodomorum, & Gomorrhæorum in cinerem redigens euerſione damnauit, exemplum eorum, qui impiè acturi ſunt, ponens; & iuſtum Loth oppreſſum à nefandorum iniuria, ac luxurioſa conuerſatione eripuit; aſpectu enim & auditu iuſtus erat habitans apud eos, qui de die in diem animam iuſtam iniquis operibus cruciabant. Nouit Dominus pios de tentatione eripere; iniquos verò in diem iudicij reſeruare cruciãdos; magis autem eos, qui poſt carnem in concupiſcentia immunditiæ ambulant. Cui ſuffragatur & illud Iudæ Apoſtoli [f]. Sicut Sodoma, & Gomorrha, & finitimæ ciuitates ſimili modo exfornicatæ, & abeuntes poſt carnem alteram, factæ ſunt exemplum, ignis æterni pœnam ſuſtinentes.

b *Leuit. 18 & 20. cap.*
Peccatũ contra naturam morte puniendum.
c *Geneſ. 19.*
d *Geneſ. cap. 19.*
e *epiſt. 2. cap. 2.*
f *in epiſt. ſua cath. & Deuter. 29. cap.*

Deinde hæc flagitia vehementer admodum D. Paulus redarguit in gentibus, Nam Corinthijs ſcribens [g]:

g *epiſt. 1. cap. 6.*

An ne-

An neſcitis, inquit, quia iniqui regnum Dei non poſſidebunt? Nolite errare; neque fornicarij, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores regnum Dei poſſidebunt. Et ad Timotheum [a]: Scimus quia bona eſt lex, ſi quis ea legitimè vtatur; ſciẽtes hoc, quia lex iuſto non eſt poſita, ſed iniuſtis, & non ſubditis, impijs, & peccatoribus, ſceleratis, & contaminatis, fornicarijs, maſculorum cõcubitoribus; & ſi quid aliud ſanæ doctrinæ aduerſatur. Quæ autem lex diuina poſita ſit maſculorum concubitoribus, ſupra dictum eſt. Nunc quam eidem Imperatores ſtatuerint, dicemus.

a epiſt.1.cap.1.

Imprimis Conſtantius, & Conſtans hanc contra illos promulgarunt legem [b]: Cùm vir nubit in fœminam viris porrecturam, quid cupiatur, vbi ſexus perdidit locum? vbi ſcelus eſt, id quod non proficit, ſcire; vbi Venus mutatur in alteram formam? vbi amor quæritur, nec videtur? Iubemus inſurgere leges, armari iura gladio vltore, vt exquiſitis pœnis ſubdantur infames, qui ſunt, vel futuri ſunt rei. Anne his ſuis exclamationibus inſigniter declararunt, quantoperè execrati, & abominati ſunt huiuſmodi ſcelera? Imperator verò Iuſtinianus hanc contra eoſdem ſanxit legem [c]: Omnibus iam hominibus, qui rectè ſapiunt manifeſtum eſſe putamus, in nullam nos rem æquè conferre ſtudia, aut perinde aliquid in votis habere, quàm vt qui fidei noſtræ à Domino Deo crediti ſunt, honeſtè viuant, & eius beneuolentiam demereantur; præſertim cùm Dei erga homines amor non interitum, ſed conuerſionem, & ſalutem velit; & eos, qui alicui offenderunt, Deus, ſimulatque eriguntur, & in viam redeunt, ſuſcipiat. Qua etiam de re omnes cohortamur, vt Dei timorem in animo concipiant, & eius implorent benignitatem: & ſcimus, quod qui Deum diligunt, quique eius præſtolantur miſericordiam, hoc agant. Quia verò diabolica quadam inſtigatione detenti grauioribus ſe ipſos luxurijs commiſerunt, & ipſi naturæ cõtraria faciunt, adhortamur & hoſce, vt Dei timorem, & futurum iudicium in animo concipiant, & eiuſmodi diabolicis, & illicitis luxurijs abſtineant, ne per tam impia facinora à iuſta Dei ira, vel vrbes cum ſuis incolis peſſum ire inueniantur.

b l. cùm vir. C. ad leg. Iul. de adult.

c Authen. vt qui contra natur. luxur.

Dei clementia & miſericordia erga peccatores.

a Geneſ.19.ca. Deuter.29.2.epiſt.Petri.2.ca.

Per ſanctas enim ſcripturas edocemur [a], quod ob tam impia facinora etiam vrbes vnà cum hominibus perierint. Propterea igitur omnes huiuſmodi cohortamur, vt præfatis delictis abſtineant, & Dei timorem in animum ſumant, & eos, qui honeſtè vitam tranſigunt, imitentur. Propter huiuſmodi enim delicta, & fames, & terræmotus, & peſtilentiæ oboriuntur. Atque hoc genus hominũ propterea, vt memoratis illicitis actionibus abſtineant, admonemus, ne ſuas ipſorum animas conijciant in interitum. Nam ſi poſt hanc noſtram admonitionem eiſdem inhærere delictis aliqui deprehendantur, principio quidẽ indignos ſe prębebunt Dei erga homines amore, deinde legitimas etiam ſuſtinebunt pœnas. Dedimus etiam glorioſiſſimæ Regiæ huius Vrbis Præfecto negotium, vt eos, qui poſt hanc noſtram admonitionem prædictis illicitis, & impiis actionibus inhærere non dubitauerint, & comprehẽdat & vltimo ſubmittat ſupplicio, ne quando ex talium peccatorum contemptu, per tam impia facinora inueniatur tam ipſa hæc ciuitas, quàm tota ciuilitas, & reſpublica ſuſtinere iniuriam. Siquidẽ & ſi poſt hanc noſtrã cohortationem aliqui tales inuenientes, eos occultauerint, conſimiliter & ipſi à Domino Deo condẽnabuntur. Sed & ipſe glorioſiſſimus Præfectus ſi quos tale aliquid delinquere deprehenderit, neque illis ſecundũ leges noſtras vindictam indixerit, principio quidem Dei iudicio obnoxius erit; deinde verò etiam à nobis indignationẽ excipiet.

Peccata contra naturam quarum plagarum cauſa ſint.

Peccantes contra naturã vltimo ſupplicio ſubmittendi ſunt.

Cùm igitur ex præmiſſis conſtet nefanda iſta contra naturam crimina tam iure diuino, quàm humano morte puniri, lex euangelica, & canonica, quæ gladium non habet, niſi ſpiritualẽ, quo non occidit, ſed viuificat, illa in clericis non morte, ſed depoſitione mulctat, iuxta hanc Alexandri 3 in concilio Lateranenſi conſtitutionem [b]: Clerici, qui illa incontinentia, quæ contra naturã eſt (propter quam ira Dei venit in filios diffidentiæ, & quinque ciuitates igne conſumpſit) deprehẽſi fuerint laborare, deijciantur à clero, vel ad agendam pœnitẽtiam in monaſteriis detrudantur. Verùm Bernardus Diaz [c], iſtorum deteſtandorũ criminum maiorem eſſe debere pœnã aſtruit; cùm ob illa, etiã infantibus, ac mulieribus ſubuer-

b c. clerici. de exceſſ. prælat.

c in pract. ſua Crim. cap. 80.

ſubuerſarum ciuitatum omnipotens,& clementiſſimus Deus non pepercerit: In his maximè regnis, & prouincijs, vbi etiam leges patriæ grauius mortis genus, quàm ius commune delinquẽtibus infligant: puniuntur enim omnes igni, & incendio [a]. Sed cùm ſic placuerit canonum conditoribus, ſolent eccleſiaſtici iudices nunc tales poſt depoſitionem perpetuis, obſcuriſque carceribus includere, in quibus, niſi eos liberet fuga, miſerrimam, & mortem ipſam exoptantem, vitam agunt. Pius verò V. pontifex ſua conſtitutione ſanxit [b], vt ſi quis clericus nefandum hoc crimen contra naturam perpetrauerit, omnibus ordinibus degradatus curiæ ſeculari puniendus tradatur: voluitque in hoc crimine non ſolum per accuſationem & inquiſitionem, ſed etiam ad ſimplicem, & ſecretam denuntiationem procedi per quoſcunque iudices, aliàs tamen de iure competentes, tam ratione delicti, quam perſonarum; ita quod inter eos locus ſit præuentioni. Quod ſi aliqui ex calumnia aliquos denuntiaſſe comperti fuerint, eos ad pœnam talionis teneri voluit & mandauit. Mulctas autem pecuniarias ſtatuit applicādas pro duabus partibus locis pijs arbitrio ordinariorum, pro tertia accuſatori, qui delinquentes detulerit. Et in virtute ſanctæ obedientiæ mandat Principibus Chriſtianis & terrarum Dominis, vt pro diuini nominis reuerentia & honore, præmiſſa omnia in ſuis dominiis ac terris exactiſſimè ſeruari faciāt, vberrimam ab ipſo Deo mercedem tam boni operis recepturi. Ex enchiridio verò confeſſarior. & pœniten. Nauarri cap. 27. nu. 249. videtur etiam alia ſuper eodem crimine à Pio V. edita conſtitutio, cuius vt ipſe refert tenor eſt hic: Omnes, & quoſcunque presbyteros, & alios clericos ſeculares & regulares, cuiuſcunq; gradus, & dignitatis, tam dirum nefas (puta Sodomiæ) exercentes, omni priuilegio clericali, omniq; officio, dignitate, & beneficio eccleſiaſtico præſentis canonis auctoritate priuamus. Ita quod per iudicem eccleſiaſticum degradati, poteſtati ſtatim tradantur ſeculari. Porrò quia vidimus propter hæc & alia clericorũ peccata, iram Dei in illos veniſſe; omni cura, & vigilantia iudicibus eccleſiaſticis laborandum & enitendum eſt, vt

In Belgio qua pœna afficiantur contra naturam peccātes.

a Damhoud. in prax. rer. crim. cap. 96. Lancil. de offic. prat. in cauſ. crim. tit. de Sodomit.

b an. dn. 1566. pontificatus ſui anno primo, ſexto Calend. April.

inprimis cauſæ, quæ ad huiuſmodi peccata hominem inducunt, & permouent, tollantur. Illas autem Deus per Ezechielem prophetam his verbis denuntiauit, dicens[a]: Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & otiũ ipſius, & filiarum eius; & manum egeno, & pauperi nõ porrigebant. Extirpatis autem hiſce prædictis è clericis vitijs, dubitandum non eſt, quin Deus iram, furorem, & indignationem commutaturus ſit ſtatim in ſummam clementiam, & benignitatem. Tertullianus enim de hiſce criminibus, & eccleſiaſtica diſciplina ſcribens[b]: Reliquas, inquit, libidinum furias impias, in corpora, & in ſexus vltra iura naturæ non modo lumine, verùm omni Eccleſiæ tecto ſubmouemus, quia non ſunt delicta, ſed monſtra. Lactantius verò horum criminum auctorem diabolum eſſe oſtendens, & aſſerens[c]: Idem etiam ait: mares maribus admiſcuit, & nefandos coitus contra naturam, contraque inſtitutum Dei machinatus eſt. Sic imbuit homines, & armauit ad nefas omne. Quid enim poteſt eſſe ſanctum ijs, qui ætatem imbecillem, & præſidio indigentem libidini ſuæ depopulandam, fœdandamque ſubſtrauerint? Non poteſt hæc res pro magnitudine ſceleris enarrari. Nihil amplius illos appellare poſſum, quàm impios, & parricidas, quibus non ſufficit ſexus à Deo datus, niſi & ſuum profanent, ac petulanter illudant.

D. Chryſoſtomus verò hos ijs etiam qui ſibi ipſis mortem conſciſcunt, deteriores eſſe confirmat[d]: Præſtiterit enim, inquit, mori, quàm tanta contumelia accepta viuere. Nam qui ſe ipſum interimit, is animam à corpore diſſociat: at hic animam vnà cum corpore perdit. Quodcumque porrò delictum nominaueris, nullum huic peccato par dixeris: quia ſi facta ſua ſentirent, qui patiuntur, ſexcentas vtique mortes obierint, vt ne hoc paterentur. Neque enim eſt, inquam, hac iniuria alia vlla nec grauior, nec rationis minus habens. Nam ſi de ſcortatione Paulus diſſerens dixit[e]; peccatum omne quodcumq; commiſerit homo extra corpus eſſe, qui autem ſcortatur, eum in propriũ corpus delinquere; quid de inſania hac dixerimus, quæ ipſa tantò eſt

ſcorta-

Sexcẽtas mortes obire præſtat, quàm vitium cõtra naturam pati.

a *Ezech. c. 16. & Chryſoſt. in 1. epiſt. ad Corinth. cap. 15. hom. 39.*

b *lib. de pudicitia.*

c *lib. 6. diuina. inſtit. c. 23.*

d *hom. 4. in epiſt. ad Rom.*

e *1. Corinth. 6.*

ſcortatione deterior, quantum ne verbis quidem exprimere licet? Neque enim hoc ſolum dico, quòd fœmina effectus ſis, ſed quod perdideris ipſum hoc, nimirum virum eſſe, & quod neque in hanc tranſieris naturam, neque quam haberes aſſeruaueris, ſed communis vtriuſque effectus ſis proditor, dignus, quem tum viri, tum fœminæ lapidibus à ſe abigant, tanquã qui vtrumque genus iniuria affeceris. Quiſquis ſcortum ſe facit, hoc nihil poteſt eſſe inutilius, neque enim anima ſolùm, verùm & corpus eius, qui hæc patrat, infame eſt, ac certè dignum, quod vndequaque exterminetur. Quot tandem obſecro gehennæ his plectendis ſuffecerint? Quòd ſi audito gehennæ nomine irrides, ac fidem non habes, illum ignem recordare Sodomorum. Vidimus enim, vidimus, & in præſenti quoque vita gehennæ effigiem. Quandoquidem enim multi futuri erant, qui ijs fidem minimè habituri eſſent, quæ poſt reſurrectionem futura ſunt; nunc cùm ijdem audiant eſſe ignem inextinguibilem, à rebus præſentibus illos Deus erudiuit. Tale eſt igitur Sodomorum incendium, & vaſtatio illa: Id quod ſciunt ij, qui ad ea loca profecti, plagam illam diuinam, ac cæleſtium fulminum opus oculis ſubiecère. Cogitate, quàm graue illud ſit peccatum, vt quod ipſam gehennam etiam ante tempus exiſtere coëgerit. Nam poſtquàm permulti verba deſpicerent, illis Deus per ipſa demum opera, gehennæ effigiem oſtendit. Quid enim viro corpus ſuum meretriceo more proſtituente abominabilius? quid autem ſceleſtius? O inſaniam, ô ſtupiditatem? Vnde, malum, hæc debacchata eſt concupiſcentia, humanam naturam hoſtium incommodis, atque adeò tantò grauioribus afficiens, quantò anima corpore præſtantior eſt? O vos & brutis inſipientiores, & canibus impudentiores! Nuſquam enim huiuſmodi congreſſus apud illos; ſed agnoſcit proprios terminos natura. Vos autem genus veſtrum infamius brutorum genere effeciſtis, & in his, quæ dico, iniurij, & per vos inuicē iniurij.

Nullæ gehennæ ſuffecerint plectendis Sodomitis.

Vnde grauitas peccati contra naturam æſtimanda ſit.

Ignis Sodomorum effigies gehennæ.

Vnde igitur mala hæc enata ſunt? A deliciis[a]; à Dei ignoratione. Cùm enim exceſſerit quis Dei timorem, protinus omnia bona peſſum ēūt. Cùm igitur voluptas, & libi-

[a] *Chryſoſt. hoc ipſum pulchrè declarat. hom. 39. in epiſt. 1. ad Corinth.*

a Lib. 6. diui. institut. cap. 23. & libido (vt Lactantius de iſtis flagitiis ſcribens dicit [a]) hæc edat opera & hæc facinora deſignet, armandi adverſus eam virtute maxima ſumus. *Incontinenti quid faciendū.* Quiſquis autem affectus illos frænare non poteſt, cohibeat eos intra præſcriptum legitimi thori, vt & illud, quod auidè expetit, aſſequatur, & tamen in peccatum non incidat. *Honeſta opera voluptas ſequitur.* Nam quid ſi homines perditi volunt? Nempe honeſta opera voluptas ſequitur. Si ipſam per ſe appetunt, iuſta & legitima frui licet. Quod ſi aliqua neceſſitas prohibebit, tùm verò maxima adhibenda virtus erit vt cupiditati continentia reluctetur. Nec tantùm alienis thoris, quæ attingere non licet, verùm etiam publicis, vulgatiſque corporibus abſtinendum Deus præcepit; docetque nos cùm duo inter ſe corpora fuerint copulata, vnum corpus efficere: Ita qui ſe cæno immerſerit, cæno ſit oblitus neceſſe eſt; & corpus quidem citò ablui poteſt, mens autem contagione impudici corporis inquinata non poteſt, niſi & longo tempore, & multis bonis operibus ab ea, quæ inhæſerit colluuione purgari. *Duorum ſexuū coniunctio cur permiſſa ſit.* Oportet ergo ſibi quemque præponere duorum ſexuum coniunctionē generandi cauſa datam eſſe viuentibus; eumque legem his affectibus poſitam, vt ſucceſſionem parent. *Oculi cur dati ſint.* Sicut autem dedit nobis oculos Deus, non vt ſpectemus voluptatemq́; capiamus, ſed vt videamns propter eos actus, qui pertinent ad vitæ neceſſitatem: ita genitalem corporis partem, quod nomen ipſum docet, nulla alia cauſa, niſi efficiendæ ſobolis accepimus. Huic diuinæ legi ſumma deuotione parendum eſt. *Clerici & Dei diſcipuli quomodo ſe gerere debeant.* Sint omnes, qui ſe diſcipulos Dei profitebuntur, ita morati, & inſtituti, vt imperare ſibi poſſint. Nam qui voluptatibus indulgent, qui libidini obſequuntur, ij animam ſuam corpori mancipant, ad mortemque condemnant, quia ſe corpori addixerunt, in quo habet mors poteſtatem.

Quomodo ſe vnuſquiſque formare debeat. Vnuſquiſque igitur quantum poteſt formet ſe ad verecundiam, pudoremque colat; caſtitatem conſcientia, & mente tueatur: nec tantùm legibus publicis pareat, ſed ſit ſupra omnes leges qui legem Dei ſequitur. Quibus bonis ſi aſſueuerit, iam pudebit eum in deteriora deſcendere. Modo placeant recta, & honeſta, quæ melior-

lioribus iucundiora ſunt, quàm praua, & inhoneſta peioribus. Nec verò aliquis exiſtimet difficile eſſe, frenos imponere voluptati, eamque vagam, & errantem caſtitatis, pudicitiæque limitibus includere, cùm propoſitum ſit omnibus hominibus eam vincere, ac plurimi beatam, atq; incorruptã corporis integritatem retinuerint; multique ſint, qui hoc cæleſti genere vitæ fœliciſſimè perfruantur. Quod quidem Deus non ita fieri præcepit, tanquam aſtringat, quia generari homines oportet, ſed tanquam ſinat. Scit enim quantam his affectibus impoſuerit neceſſitatem. Si quis, inquit, hoc facere potuerit, habebit eximiam incomparabilemq; mercedem. Quod continentiæ genus quaſi faſtigium, omniumque conſummatio virtutum eſt. Ad quam ſi quis eniti atque eluctari potuerit, hunc ſeruum Dominus, hunc diſcipulum magiſter agnoſcet, hic terram triumphabit, hic erit conſimilis Deo, qui virtutem Dei cœpit. Hæc quidem difficilia videtur, ſed de eo loquimur, cui calcatis omnibus terrenis, iter in cælum paratur. Nam quia virtus in Dei agnitione conſiſtit, omnia grauia ſunt, dum ignores: vbi cognoueris, facilia. Per ipſas difficultates nobis exeundũ eſt, qui ad ſummum bonum tendimus.

Non eſt difficile voluptati imponere frenos.

Continẽtia omnium virtutũ faſtigium, & conſummatio eſt.

Virtus in Dei agnitione conſiſtit.

Nec tamen deficiat aliquis, aut de ſe ipſo deſperet, ſi aut cupiditate victus, aut libidine impulſus, aut errore deceptus, aut vi coactus ad iniuſtitiæ viam lapſus eſt. Poteſt enim reduci, ac liberari, ſi cum pœniteat actorum, & ad meliora conuerſus ſatisfaciat Deo. Dominus enim ac parens indulgentiſſimus remiſſurum ſe pœnitentibus peccata promittit, & obliteraturum ſe omnes iniquitates eius, qui iuſtitiam denuo cœperit operari. Sicut enim nihil prodeſt malè viuenti anteactæ vitæ probitas; quia ſuperueniens nequitia iuſtitiæ opera deleuit; ita nihil officiunt peccata vetera correcto; quia ſuperueniens iuſtitia labem vitæ prioris aboleuit. Nec lucrari ſe quiſquam putet, ſi delicti conſcium non habebit. Scit enim ille omnia, in cuius conſpectu viuimus; nec, ſi vniuerſos homines cælare poſſimus, Deum poſſumus, cui nihil abſconditum, nihil poteſt eſſe ſecretum. Dei enim diuinitas nec

Peccatori deſperandum nõ eſt.

Deus eſt miſericors.

Correcto et pœnitẽti nihil vetera peccata officiunt.

Deo nihil abſconditum nihil poteſt eſſe ſecretum.

 viſceri-

viſceribus ſubmoueri poteſt, quo minus totum hominem reſpiciat, & norit. Quid locum abditum legis, & arbitros remoues? Putas tibi contigiſſe vt oculos omnium effugias demens? Quid tibi prodeſt non habere conſcium habēti conſcientiā, quæ oculis Dei peruia eſt?

Qua cogitatione vitam noſtram traducere debeamus.

Semper itaque viuamus, vt rationem reddendam nobis arbitremur; putemuſque nos momentis omnibus non in aliquo orbis terræ theatro ab hominibus, ſed deſuper ſpectari ab eo, qui & iudex & teſtis idem futurus eſt, cui rationē vitæ repoſcenti actus ſuos inficiare non licebit. Ergo ſatius eſt aut effugere conſcientiam, aut nos ipſos vltrò aperire animum, & pernitiem reſciſſis vulneribus effundere; quibus nemo alius mederi poteſt, niſi ſolus ille, qui greſſum claudis, viſum cæcis reddidit, maculata membra purgauit; mortuos excitauit. Ille ardorem cupiditatis extinguet; extirpabit libidines; inuidiam diſtrahet; iram mitigabit. Ille reddet veram, & perpetuam ſanitatem. Appetenda eſt hæc omnibus medicina, quoniam maiori periculo vexatur anima quàm corpus, & quàm primùm latentibus morbis adhibenda curatio eſt.

Latētibus morbis ſtatim adhibenda curatio eſt.

Neque enim ſi vtatur aliquis oculorum acie clara, membris omnibus integris, firmiſſima totius corporis valetudine, tamē eum non dixerim ſanum, ſi efferatur ira, ſuperbia tumidus infletur, libidini ſeruiat; cupiditatibus inardeſcat: ſed eum potius, qui ad alienam fœlicitatem non attollat oculos; opes non admiretur; alienam mulierem ſanctè videat; nihil omnino appetat; nihil concupiſcat alienum; non inuideat vlli; non faſtidiat quenquam; ſit humilis, miſericors, beneficus, mitis, humanus, pax in animo eius perpetuò verſetur; ille homo ſanus eſt, ille iuſtus, ille perfectus eſt. Quiſquis igitur his omnibus præceptis cæleſtibus obtēperauerit, hic cultor eſt veri Dei, cuius ſacrificia ſunt manſuetudo animi, & vita innocens, & actus boni [a].

Quis verè ſanus ſit cenſendus.

Cultoris veri Dei ſacrificia.

a Lactant. d. lib. 6. cap. 24.

Quomodo libido refrænāda.

Ad refrænandum verò, & edomādum deſideriorum carnalium appetitum, multum profuerit cogitare, quæ mala, pericula, & pœnæ huiuſmodi peccatis ſuccedant. Tum hoc quod diligit, quale ſit futurum poſt mortem. Cōſiderata enim corruptione carnali, vt D. Gregorius inquit,

inquit [a], citius cognoſcitur, quia cùm illicitè caro concupiſcitur, tabes deſideratur; & qui illius deſiderio æſtuat, ad fœtorem putredinis anhelat; dulcedo enim illius vermis. Nam, vt Seneca inquit [b], libidinis initium continebis, ſi exitum cogitaueris. Deinde ſi initiis, prauiſque ſuggeſtionibus, quibus ad peccandum ſolicitamur, ſtatim occurramus, & virtutes illis vitiis contrarias amplecti, & excitare in nobis nitamur, & exhibeamus corpora noſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, Deoque placentem [c].

a *lib. 16. moral. cap. 31.*

b *lib. 1. de morib.*

c *Paul. ad Roman. 12.*

Incontinentia eccleſiaſticorum quomodo puniatur in ipſorum filijs. CAP. XVII.

CVm indecorum ſit, vt in altaris officio illegitimus filius impudico patri miniſtret, in quo vnigenitus Dei filius pro ſalute humani generis æterno Patri victimatur & offertur [d]: & quia in pluribus eccleſijs inoleuerat peſſima corruptela, vt ſpurij canonicorum, canonici fierent in eccleſijs, in quibus eorum patres inſtituti erant [e], idcirco SS. Tridentina Synodus, vt paternæ incontinentiæ memoria à locis Deo conſecratis, quos maximè puritas, ſanctitaſque decet [f], longiſſimè arceatur, & eccleſiæ miniſtri ad decentem atque debitam continentiam, vitæque integritatem, ac honeſtatem reuocentur, & in eadem contineantur, decreuit, & ſanxit [g]; vt non liceat filiis clericorum, qui non ex legitimo nati ſunt matrimonio, in eccleſijs, vbi eorum patres beneficium aliquod eccleſiaſticum habent, aut habuerunt, quodcumque, etiam diſſimile beneficium obtinere, nec in dictis eccleſiis quoquo modo miniſtrare, nec penſiones ſuper fructibus beneficiorum, quæ parentes eorum obtinent, vel alias obtinuerunt, habere. Quod ſi in præſenti pater & filius in eadem eccleſia beneficia obtinere reperiātur, cogatur filius ſuum beneficium reſignare, aut cum alio permutare extra eccleſiam intra trium menſium ſpatium; aliàs ipſo iure eo priuatus exiſtat, & ſuper iis, quæcumque diſpenſatio ſurreptitia cenſeatur. Adhæc reciprocæ reſignationes, ſi quæ poſthac à parētibus clericis in fauorem filiorum fient, vt alter alterius beneficium conſequatur; in frau-

d *c. cùm decorem. de filiis presb. ordin.*

e *d. c. cùm decorem. & c. ad abolendā. eod. tit.*

f *c. propoſuiſti. diſt. 82. pſalt. 92. c. decet. de immunitate eccleſ. in 6. l. 2. c. de ſacroſan. eccleſ.*

g *ſeſſ. 25. de refor. c. 15.*

dem huius decreti & canonicarum ſanctionũ factæ omnino cenſeantur: nec collationes ſecutæ, vigore huiuſmodi reſignationum, ſeu aliarũ quarumcumque, quę in fraudem factæ fuerint, ipſis clericorũ filijs ſuffragentur.

Sed non eſt, quod quis hoc decretum calumnietur tanquam nouum quid conſtituens, & iuri contrarium, cùm culpa ſuos tantùm debeat tenere auctores; nec pœna ſit vlterius protrahenda, quàm delictum fuerit in excedente repertum[a]. Itaque ſciendum de iure pontificio antiquo cautum, & prohibitum eſſe; vt filij ſacerdotum in eccleſiis paternis non miniſtrent, vel eas qualibet occaſione obtineant; Siquidem etiam ipſi ab eccleſiis, in quibus patres eorum miniſtraſſe noſcebantur, pœnitus amouebantur[b]. Deinde Innocentius in concilio generali Lateranenſi firmiter inhibuit, ne Canonicorum filij maximè ſpurij, Canonici fierent in ſecularibus eccleſiis, in quibus inſtituti eſſent eorum patres. Quod ſi contra fieret, decreuit collationem, & inſtitutionem non valere, ſuſpendendo collatores, & inſtituentes tales à ſuis beneficiis[c]. Præterea lex diuina prohibuit, ne ſpurij & huiuſmodi turpes perſonæ vſque ad decimam generationem ingrederentur in eccleſiam[d]. Quare admiranda & deploranda nobis videtur quorundam Canonicorum & aliorum eccleſiaſticorum impudẽtia, inhoneſtas, & impietas, quòd non obſtantibus præmiſſis patiãtur ſpurios ſuos ſibi non ſolùm in eccleſia in altaris officio miniſtrare, ſed etiam ſe vbique per plateas comitari ſeu ſubſequi, ſibiq́ue cohabitare, non ſine magna eccleſiæ infamia ac dedecore, cumq́ue maximo laicorum ſcandalo, à quibus in plateis monſtrantur digitis, & dicitur: Ecce quales hìc habemus eccleſiaſticos, quibus baſtardi ſeu ſpurij ſui miniſtrãt non tantùm domi in occulto ſed & publicè in eccleſia & plateis: quales ſacerdotes nobis ſacramenta adminiſtrant, & miſſas faciunt: quas ipſi nobis reuerẽdas & audiendas maxima cum deuotione clamitant; & ipſi illas ſua incontinentia ac inhoneſta conuerſatione, turpi ignomia & irreuerentia afficiunt. Si Chriſtus Rex Regũ & Dominus dominantiũ in altari realiter verè præſens eſſet, ſicut nobis prædicãt, non pateretur ſe à tam impudicis forni-

a c. quæ ſunt. de his quæ fi. à ma. par. cap. l. ſancimus. C. de pœnis.

b c. præſentiũ, et c. conquerẽte. de filiis presby.

c d. c. ad abolẽdam. & c. cum decorem.

d Deuter. 23. c. & c. per venerabilem. §. fin. tit. qui fi. ſint legit.

fornicatoribus,& ſcortatoribus adeò indignè cõtractari,& alia his ſimilia vel etiam maiora. Væ,væ,væ,igitur, huiuſmodi impudentibus, ne dicam impiis eccleſiaſticis,per quos hæc ſcandala veniunt.Cogitẽt quæſo, ab ipſo Chriſto dictũ[a]: Qui ſcandalizauerit vnũ de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundũ maris. Itaque ne populus fidelis in talibus eccleſiaſticis ſcãdalum pateretur, infirmorumque corda percuterentur, & ab eccleſia alienarentur ac retraherentur; & ne totius cleri vituperaretur miniſterium! neue impudicis iſtis patribus perceptæ voluptatis ex ſua libidine ac luxuria refricetur ac renouetur memoria,concupiſcẽtia & delectatio[b], rectè mandatũ & præceptum eſt[c].Prælatis, vt ſurios ſeu baſtardos non permittant Patribus ſuis eccleſiaſticis cohabitare. Siquidem hoc in iure diuino fundatum eſſe ait Gloſſographus allegãs[d] cap. 21 Geneſ. & cap. 4 ad Galat. c quantumlibet. diſt. 47.& plura alia iura. Et in vindictam atque confuſionẽ maiorem tanti ſceleris,ſolent olim tales ſpurij in perpetuam ſeruitutẽ eccleſiæ redigi,ſicut ex Toletano concilio 9[e] conſtat, vbi habetur: Cùm multæ ſuper incontinentia ordinis clericorum hactenus emanauerint ſentẽtiæ Patrum: & nullatenus ipſorũ reformari correctio morum quiuerit, vſque adeò ſententiam iudicantiũ protraxère commiſſa culparum, vt non tantùm inferretur vltio in auctores ſcelerũ,verùm etiã in progeniem damnatorũ. Ideoque quilibet ab Epiſcopo vſque ad ſubdiaconũ deinceps vel ex ancillæ,vel ex ingenuæ deteſtando connubio in honore cõſtituti filios procreauerint, illi quidem ex quibus geniti probabuntur,canonica cẽſura damnentur: proles autem tali pollutione nata,non ſolùm hæreditatem nunquã accipiet, ſed etiam in ſeruitute eius eccleſiæ de cuius ſacerdotis vel miniſtri ignominia nati ſunt, iure perenni manebunt. Quod autem dictum eſt culpam ſuos tantùm debere tenere auctores, &c. illud quidem generatim verum eſt, niſi in certis criminibus per leges, vel canones contrarium ſit definitum[f], quemadmodum in prædicto incontinentiæ crimine factum eſt.

a *Matt.18. & c. niſi. §. pro graui. de renuntiat.*

b *c. preſbyter. c. ſi mala. 2. q. 5. Panor. in ca. cum decorem. de filiis presby. Hoſtiẽ. in ſum. eodem tit.*

c *in concil. Baſil. ſeſſ. 20. in cõcord. Frãcie. tit. de concubi. vide ſupra hoc lib. c. 11. Cõcil. Hildem. ca. 15.*

d *in prag. ſan. tit. de concub. §. ipſas autem.*

e *ca. 10. Didac. in 2 part. epit. 4. decretal. cap. 8. §. 5.*

f *vt patet per c. vergentis, de heret. c. vbicũque. de pœnis. in 6. cap ſtatutum. de heret. in 6.*

SPE-

SPECVLI CANONICORVM, ET ALIORVM ECCLESIASTICORVM, DE VITA, ET HONESTATE, QVAM IPSI NIMIA cupiditate, & ambitione deturpant, & grauiter lædunt,

Liber qvartvs.

Auaritiam, & cupiditatem clericis fugiendam eſſe.

CAPVT PRIMVM.

INter vitia quibus clericorum honeſtas non modo obſcuratur, & læditur, verùm etiam planè extinguitur, non infimum locum occupat auaritia. Auaro enim, vt Sapiens inquit[a], nihil eſt ſceleſtius; & nihil eſt iniquius, quàm amare pecuniā. Hic enim & animam ſuam venalem habet, quoniam in vita ſua proiecit intima ſua. Itaque Chriſtus[b]: Videte, inquit, & cauete ab omni auaritia; quia non in abundantia cuiuſquam vita eius eſt ex his, quæ poſſidet. Et D. Paulus[c]: Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiam (quæ eſt ſimulachrorum ſeruitus) propter quæ venit ira Dei ſuper filios incredulitatis. Hoc enim ſcitote, intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus (quod eſt idolorum ſeruitus) non habet hæreditatem in Chriſto, & regno Dei. Nemo vos ſeducat inanibus verbis: propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ.

a *Eccleſ.10.ca.*
b *Lucæ 12.cap.*
c *Ad Coloſſ. 3.cap.*

dentiæ[a]. Adeò autem turpia, inhoneſta, & abominanda prædicta vitia cenſuit D. Paulus, vt nec verbotenus nominari ea voluerit, dicens: Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut auaritia nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos[b]. An neſcitis, quia iniqui regnũ Dei non poſſidebunt? Nolite errare, neque fornicarij, neque auari, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt[c]. Nam qui volunt diuites fieri incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa, & inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas[d]. Siquidem vt D. Ioannes Chryſoſtomus inquit[e], omnis improbitatis, & nequitiæ fundamẽtum ipſa eſt habendi libido, ex qua diſſenſiones, inimicitiæ, bella, altercationes, contumeliæ, ſuſpiciones, iniuriæ, cædes furta, & ſacrilegia emanant; ob eam non ſolùm vrbes, & oppida, ſed viæ ipſæ, & orbis denique vniuerſus deſolatur, montes inſuper, & loca quæque ſuperiora, & cuncta demum ſanguine redundant, & clade. Quòd malum neque ipſo ponto abſtinuit. Ob hanc præterea cupiditatem, & naturæ ſunt leges immutatæ, & ſublati conſanguinitatis termini, ipſiuſque ſubſtantiæ, ac vitæ corrupta ſunt iura: Auri enim violenta cupido non ſolùm in viuos, quin etiam in mortuos ipſos tales armauit manus, vt nec cum tumulatis quidem habere inducias patiantur. Quin has plerique ſepulchris refractis ſcelerate injiciunt cadaueribus[f], neque ſinunt vita functos eorum eſſe inſidiis vacuos. Quæcumque denique mala ſiue domi eſſe comperies, ſiue in foro, ſiue in iudiciis, ſiue in concionibus, ſiue in curia, & Regiis ædibus, ſiue quibúſuis aliis in locis, ex ea cupiditate habẽt ortum. Hoc illud eſt malum, quod gehennæ flammam excitauit.

Dæmone grauior eſt pecuniarum cupiditas, quà mul. ti magis perſuaſi ſunt, quàm ethnici ab idolis, quibus non omnia parent, huic verò omnia; & quodcumque faciendum ſuggerit, obſequuntur. Quid dicit auaritia? Eſto omnibus inimicus, obliuiſcere naturam, contemne Deum, ſacrificium mihi teipſum offer. Dicto citius parent; Et idolis quidem boues ſacrificant; Auaritia; offer

a ad Epheſ. 5. c.

b d. cap. 5. ad Epheſ. Auari regnum Dei nõ poſſidebunt.

c 1. ad Timoth. 6. cap.

Radix omniũ malorum cupiditas.

d 1. ad Corint. 6. cap.

e in ſerm. de malis à nob. euerten.

Auri violenta cupido.

f Sicut hoc tẽpore ab hæreticis in multis eccleſiis factum fuit.

Pecuniarum cupiditas dæmone grauior eſt.

Auaritiæ mandata.

offer mihi animam, inquit, & perſuadet. Vide quas habeat aras, quæ libamina accipiat. Regnum cælorum auari non poſſidebunt, neque has minas formidant [a]. Nihil prorſus libertatem animi ſic tollit, quemadmodum ſæculariũ rerum cupiditas, & eorum, quæ videntur eſſe præclara. Non enim ſibi viuunt, qui diuitijs ſeruiunt, ſed alteri, & mille crudelibus Dominis huiuſmodi homines premuntur. Vbi gloriæ cupiditas eſt, ibi quia liuor vires ſuas exercet, nulla ſincera poteſt amicitia inueniri [b]. Auaritia enim omnes, qui ei ſeruiũt, crudeles efficit atque feroces. Nam ſi propriam auarus ſalutem negligit, quid faciet de aliena [c]? Imò, ipſis irrationabilibus animantibus ferocior eſt [d], & homicidis, atque latronibus peior [e]. Et quia eo nihil fœdius, nihil turpius Chriſtiano homini, illius menſæ accumbendum non eſt [f].

a Chryſoſt. in 12. c. Io. ho. 64.

Cupiditas libertatẽ animi tollit.

Vbi gloriæ cupiditas, ibi nulla eſt amicitia.

b Idem Chryſoſt. in Matth. hom. 59.

c Chryſoſt. ho. 24. in Matth.

d Chryſoſt. ho. 7. de pœnit.

e Chryſoſt. ad pop. hom. 68. et 69.

f Chryſoſt. ho. 25. ad Hebræ.

g Lib. 2. de vita contẽpl. c. 15.

D. verò Proſper de tyrannide huius cupiditatis, & auaritiæ ſcribens [g]: Iubet, inquit, nobis imperioſa cupiditas, vt diuina parui pendentes poſſeſſionum terreſtrium damnoſa compendia cogitemus, vt in ijs totam ſolicitudinem, curamque ponamus, vt inde nos morbida vanitate iactemus, vt amplitudine patrimonij diffuſioris elati, fieri pauperes ſpiritu negligamus. O facinus inauditum? ſuaui Chriſti iugo contempto, ferreum cupiditatis imperium voluntaria mentium inclinatione ſuſcipimus, & Domini noſtri leui onere, quod ſubiectos non onerat, ſed ſubleuat, poſthabito, plumbeum pondus ceruicibus noſtris aggeramus, quod citius poteſt deponi, quàm ferri; quia & ipſa cupiditas, quæ nobis ſubijci vltrò volẽtibus hoc pondus imponit, contemni poteſt faciliùs, quàm expleri, & ideo qui ſe illi volentes dederint oppugnanti, voluntatem reſiſtẽdi vlterius non habebunt tyrannicè dominanti [g]. Et hoc fit iuſto Dei iudicio; vt qui cupiditati reſiſtere noluimus ingreſſuræ, iam reſiſtere nequeamus ingreſſæ. O intolerandum dæmoniacæ cupiditatis imperium, vt ex hoſtibus ſuis, quos poteſt vincere, victores faciat ſuos: promittit ingentia, & bonorum temporalium pollicitatione deceptos impellit iam miſeros, & miſerandos in turpia. Tenet nos lucrorum pœnaliter dulcium catenis

g Cupiditatum tyrannis graphicè deſcribitur ab Auguſt. de libero arbit. lib. 1. cap. 11.

tenis addictos, & in ſua ditione captiuos: nec trahit inuitos, ſed quod eſt deterius, quocumque voluerit volentes ducit. Vaſtat in nobis quicquid verecundiæ, aut pudoris inuenerit; & quos ſuis triumphis addixit, adhuc tanquam reſipiſcendi ſuſpectos omnibus viribus honeſtatis exarmat, ne quando contra eam, qui bellare noluimus, rebellemus. Rapit nos, ac paſſim per omnia acquiſitionum genera cupidos acquirendi diſpergit.

Vnde D. Hieronymus [a]: Ex quo, inquit, in eccleſiis, ſicut in Romano imperio creuit auaritia, perijt lex de ſacerdote, & viſio de propheta [b]. Hinc propter auaritiam ſacerdotum ſæpe odia conſurgunt: hinc Epiſcopi accuſantur à clericis; hinc Principum lites; hinc detractionis * cauſa, hinc origo fit criminis. Certè qui viſibiliter in hoc mundo ius inuadit alienum, accuſatur à paupere, damnatur à iudice: ita & in Eccleſia Dei dum quiſque ſtipendia ſua perdit, clamat ad Dominum, & exauditur à Chriſto, nec differtur vltionis ſententia, ſi non reddantur vniuerſa. Moderatio enim Dei, ac pietas ſolum noſtrum reditum quærit, ac nos cupit longa bonitate ſua ſaluari. Si non conuertimur, ſi duri colli ſumus, ſi in peccatis vſque ad mortem illicitè perduramus, aſſiduè peccantium non miſeretur Deus. Bonorum auctori inhærere aliter non valemus, vt D. Gregorius inquit, niſi cupiditatem à nobis (quæ omniũ malorum radix eſt) abſcindamus [c]. Virum enim catholicum, & præcipuè Dei ſacerdotem, ſicut nullo errore implicari, ita ſecundum D. Leonem Papam, nulla oportet cupiditate violari, dicente ſancta ſcriptura [d]: Poſt concupiſcentias tuas ne eas. Mens enim potentiæ auida, nec abſtinere nouit à vetitis, nec gaudere conceſſis, nec pietati adhibere conſenſum [e]. Et ſicut hi, qui per inſaniam mente tranſlati ſunt, non iam res ipſas, ſed phantaſias paſſionis ſuæ vident, ita etiam cenſore D. Ambroſio [f], mens auari ſemel vinculis cupiditatis aſtricta ſemper aurum, ſemper argentum videt, ſemper reditus computat, gratius intuetur aurum, quàm ſolem. Ipſa eius oratio, & ſupplicatio ad Deum aurum quærit.

a in epiſt. ad Ruſticum Epiſcop. Narbon. et c. diaconi. diſt. 93.
b Ezech. 7.
** al. deſolationum cauſa.*
Aſſiduè peccãtium non miſeretur Deus.
c cap. bonorũ. diſt 47.
d Eccleſ. 18.
e c. virum diſt. 47.
f in c. ſicut hi. diſt. 47.

Sed,

An quis ſua bona cupidè et diligentèr conſeruare poſſit.

Sed, inquit aliquis, quid iniuſtum eſt, ſi cùm aliena non inuadam, propria diligentius ſeruo? O impudens dictum; quid propria dicis? Quæ ex quibus recondis in hunc mundum detuliſti? Quando ingreſſus es in hāc lucem; quando de matris ventre exiſti, quibus facultatibus, quæſo, quibus ſubſidiis ſtipatus ingreſſus es? Proprium nemo dicat, quod eſt commune, quod plus quàm ſufficeret ſumptui etiam violenter obtentū eſt [a]. Et vt D. Auguſtinus inquit [b]; non ſolùm auarus eſt, qui rapit aliena; ſed ille quoque auarus eſt, qui cupidè ſeruat ſua. Sed ſi ſic iudicatur, qui cupidè conſeruat ſua, quomodo iudicaturus eſt te, cùm non ſolùm ſeruas tua, ſed etiam quæras aliena? Nunquid iniquus eſt Deus, vt nobis non æqualiter diſtribuat vitæ ſubſidia? vt tu quidem eſſes affluens & abundans, aliis verò deeſſet, & egerent? An idcirco magis, quia & tibi voluit benignitatis ſuæ experimenta conferre, & alium per virtutem patientiæ coronare? Tu verò ſuſceptis Dei muneribus & in ſinum tuum redactis, nihil te reputas agere iniquum ſi tam multorum vitę ſubſidia ſolus obtineas? Quis enim tam iniuſtus, tam auarus, quàm qui tam multorum alimenta non ſuum vſum, ſed abūdantiam, & delicias facit? Neque enim minus eſt criminis habenti tollere, quàm cùm poſſis, & abundans ſis, indigentibus denegare. Eſurientium panis eſt, quem tu detines. Nudorum indumentum eſt, quod tu recludis, & miſerorum redēptio eſt, & abſolutio pecunia, quam tu in terra defodis. Tantorum te ergo inuadere ſcias bona, quantis poſſis præſtare, quod velis [c].

a *d. c. ſicut hi.*
b *Auguſt. ſer. 196. de temp.*
c *d. c. ſicut hi.*

Nemo niſi diues honore nūc dignus putatur.

Cæterum ita incubuerunt mores hominum ad admirationem diuitiarum, vt nemo, niſi diues, honore dignus putetur. Neque hic recens vſus, ſed iam dudum, quod peius eſt, inoleuit hoc vitium humanis mentibus. Vetus & antiqua auaritia eſt, quæ cum ipſis diuinæ legis cœpit oraculis. Imò propter ipſam reprimendam lex Dei lata eſt. Ieſus Naue [d], qui potuit ſolem ſiſtere, ne procederet, auaritiam hominum non potuit ſiſtere, ne ſerperet. Ad vocem eius ſol ſtetit, auaritia non ſtetit. Feralis igitur auaritia, illecebroſa pecunia, quæ habentes contaminat, non habentes non iuuat. Eſto tamen

d *Eccleſ. 46.*

tamen vt aliquãdo adiuuet pecunia, inferiorem tamen, & ipſum deſiderantem. Nunquid idcirco honeſtior, quia habet, quo honeſtas plerumque amittitur? quia habet quod cuſtodiat magis, quàm quod poſſideat? Illud enim poſſidemus, quo vtimur. Quod autem vltra vſum eſt, non vtique habet poſſeſſionis fructum, ſed cuſtodiæ periculum [a]. Nam, vt D. Cyprianus inquit [b], quos diuites opinaris continuantes ſaltibus ſaltus, & de confinio pauperibus excluſis infinita, ac ſine termino rura latius porrigentes, quibus argenti, & auri maximum pondus, & pecuniarum ingentium, vel extructi aggeres, vel defoſſæ ſtrues, hos etiam inter diuitias ſuas trepidos cogitationis incertæ ſolicitudo diſcrutiat, ne prædo vaſtet; ne percuſſor infeſtet; ne inimica cuiuſquã locupletioris inuidia calumnioſis litibus inquietet. Non cibus ſecurus, ſomnúſue contingit. Suſpirat ille in conuiuio, licet bibat gẽma, & cùm epulis marcidum corpus thorus mollior alto ſinu condiderit, vigilat in pluma, nec intelligit miſer ſpecioſa eſſe ſibi ſupplicia, auro ſe alligatum teneri, & poſſideri magis, quam poſſidere diuitias. Atque ô deteſtabilis cæcitas mentium, & cupiditatis inſanæ profunda caligo, cùm exonerare ſe poſſit, & releuare ponderibus, pergit magis fortunis angẽtibus incubare, pergit pœnalibus cumulis pertinaciter adhærere. Nulla in clientes inde largitio eſt, cum indigentibus fit nùlla partitio, & pecuniam ſuam dicunt, quam velut alienam domi clauſam ſolicito labore cuſtodiunt. Ex qua non amicis, non ſibi deniq; ipſis quicquam impartiunt. Poſſident ad hoc tantum, ne poſſidere alteri liceat. Et ô nominum quanta diuerſitas, bona appellant, ex quibus nullus illis niſi ad res malas vſus eſt.

Vera honeſtas plerũque amittitur pecunia.

a *Ambr. lib. 2. offic. cap. 26.*
b *Cypria. epiſt. 2. lib. 2.*

Bona per antiphraſim dicta ſunt.

Vnde D. Ambroſius auaris loquens [c]: Cur, inquit, de bonis facitis mala, cùm de malis bona facere debeatis? Scriptum eſt enim [d]: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Ei ergo qui vti ſciat, multa bona ſunt; ei qui vti neſciat rectè, mala. Bona ſunt, ſi pauperibus largiaris, in quo tibi debitorem Deum quadam pietatis fœneratione conſtituis. Igitur, quem poſſidendi delectat ambitio, Deum qui poſſidet omnia, quæ creauit,

c *in lib. de Nabucho. Iſraelita. cap. 7.*
d *Lucæ 16.*

Bona temporalia quibus ſint verè bona, vel mala.

expedita mente poſſideat, & in eo habebit, quæcumque in eo ſanctè habere deſiderat. Sed quoniam nemo poſſidet Deum, vt D. Proſper inquit [a], niſi qui poſſidetur à Deo, ſit ipſe primitùs Dei poſſeſſio, & efficietur ei Deus poſſeſſor, & portio. Et quid poteſt eo eſſe felicius, cui efficitur conditor cenſus, & hæreditas eius dignatur eſſe ipſa diuinitas, ſi modo eam ſanctis operibus colat, omnes fructus ex illo percipiat, in illo, & de illo iugiter viuat? Hunc poſſidebat, & ab illo poſſidebatur ille, qui dicebat in ſpiritu [b]: Portio mea Domine, dixi cuſtodire legem tuam. Et [c]: Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei.

a lib.2. de vita contempl. ca.6.

b Pſalm. 118.

c Pſalm. 15.

D. verò Auguſtinus ſuum de auaro, & cupiditate proferens iudicium [d]: Auarus, inquit, vir inferno ſimilis eſt: Infernus enim quantoſcumque deuorauerit, nunquam dicit ſatis eſt: Sic etſi omnes theſauri confluxerint in auarum, nunquam ſatiabitur. Quæ eſt illa auiditas concupiſcentiæ, cùm & ipſæ beluæ habeant modum? Tunc enim rapiunt, quando eſuriunt: parcunt verò prædæ, cùm ſenſerint ſatietatem. Inſatiabilis eſt ſola auaritia diuitum; ſemper rapit, & nunquam ſatiatur: nec Deum timet, nec hominem reueretur, nec patri parcit; nec matrem cognoſcit; nec fratri obtemperat; nec amico fidem ſeruat. Viduam opprimit; pupillum inuadit; teſtimonium falſum profert. Quæ eſt illa animarum inſania? Amittere vitam, appetere mortem, acquirere aurum, & perdere cælum? Vtinam igitur iuxta D. Bernardi ſententiam [e], ſaperes miſer, & intelligeres, cum theſauro pecuniæ theſaurum iræ pariter cumulari. Vtinam nouiſſima prouidens animaduerteres facilè per foramen acus tranſituros non diuitiarum cumulos, ſed delictorum. Nihil enim intulimus in hunc mundum; haud dubium, quia nec auferre quid poſſumus. Sanè argentum, & aurum non nihil eſt, ſibi vtrumque retinet mundus, ſolum peccatum te ſequitur quocumque ieris, quacumque intraueris, pellem hanc non depones. Quæ autem paraſti inſipiens cuius erunt? Et contra auaros clericos idem Bernardus exclamans [f]: Væ, væ, inquit, in domo Dei horrendum videmus. Quid in idololatras

d in lib. de ſalutar. docum. ca.30. et in lib. de verb. Dom. ſerm. 25.

Auarus inferno ſimilis eſt.

Auaritia diuitum inſatiabilis eſt.

e in ſer. ſup. il lo: Ecce nos reliquim.

f in d. ſerm.

tras miniſtrantes? Mentior, ſi non idolorum ſeruitus auaritia eſt, ſi non quibuſdam etiam venter ſuus factus eſt Deus ſuus. Quod enim quiſque præ cæteris colit, id ſibi Deum præ cæteris conſtituiſſe probatur. Quantos ſanè vidimus, qui diligunt munera, ſequuntur retributionem? Quantos vidimus, qui Chriſto Domino non ſeruiunt, ſed ſuo ventri?

Quid vnicuique Deus ſit.

Fertur olim fuiſſe oraculum apud Græcos Delphis acceptum ab Apolline Pytheo, vt auctor eſt Cicero[a], Spartam Laconicæ regionis vrbem celeberrimam nulla re alia, niſi auaritia eſſe perituram. Ego verò, inquit Iudocus Clichthoueus Pariſieſis quondam Theologus, de vita, & moribus ſacerdotum ſcribens[b]: Longè verius Delphicis tripodibus credo eſſe oraculum, Eccleſiam Dei auaritia ruituram, atque perdendam. Quod ex ea omnia mala ſuboriuntur, & inualeſcunt in Eccleſia Chriſti ſecundum illam B. Pauli ſententiam[c]: Radix omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis. Quodſi hæc flamma gehennæ, & auri ſacra fames in laicis, & ſecularibus viris exercentibus negotiationem eſt meritò damnanda, quanto magis in ſacerdotibus, & aliis diuino mancipatis officio? In quibus ſi ſemel medullitus hæſerit; omnia ſacra proſtituit venalia, cruces, altaria, templa; animas pro quibus mortuus eſt Chriſtus, negligit; quæ ſpiritualia ſunt officia nequaquam curat, ſed ſoli inhiàt pecuniæ congerendæ, ſatyricum illud[d] continuò ſuccinens: Lucri bonus eſt odor ex re qualibet. Et cùm nemo militans Deo, implicet ſe negotiis ſecularibus, vt ei placeat, cui ſe probauit[e], ſacerdotes & alij clerici militiæ Dei aſſcripti, & eccleſiaſtica cauponantes miniſteria longè deterius agunt, quàm ſi negotijs ſecularibus ſe implicarent. Verùm noſtra tempeſtate videtur illud oraculum de ruina Eccleſiæ per auaritiam futura propemodum habere locum, & veritatem, cùm hæc inferna palude egreſſa tabes in ſummum fere nunc excreuerit, & ſuam impleuerit menſuram, oſtendaturque planè nunc verum eſſe, quod ait Iſaias[f]: Omnes in viam ſuam declinauerunt,

a *lib. 2. offic.*

b *cap. 16.*

Oraculum; eccleſiam Dei auaritia ruituram.

c *1. Timo. 6.*

d *Iuuenal. Saty. 14.*

e *2. Tim. 2. et ca. 1. ne cleric. vel monac. nego. ſecul. c. ſunt nonnulli. 16. q. 1. c. placuit. ca. Cyprianus. 21. q. 3. cap. conſequens. diſt. 88.*

f *cap. 56.*

vnuſquiſque ad auaritiam ſuam à ſummo vſque ad nouiſſimum. Et quod Paulus ad Philippenſes ſcribens conqueritur [a]: Omnes quæ ſua ſunt quærunt, non quæ IESV Chriſti. Quare SS. Tridentina Synodus cupiens Eccleſiæ, ruinam ex clericorum grauiſſimis vitijs, & delictis minanti, ſuccurrere, & ad tollendam, & extirpandam auaritiam eorundem, varia ſuper hac re edidit decreta.

a 2. cap.

Pro ordinum collatione nihil dandum eſſe; & quando Notariis cauſa eorundem aliquid ſoluendum ſit.

CAPVT II.

QVoniam ab eccleſiaſtico ordine non ſolùm auaritia, verumetiam omnis auaritiæ ſuſpicio abeſſe debet, idcirco SS Tridentina Synodus ſtatuit, & ſanxit [b]; vt nihil pro collatione quorumcumque ordinum [c], etiam clericalis tonſuræ, nec pro literis dimiſſorijs, aut teſtimonialibus, nec pro ſigillo, nec alia quacumque de cauſa [d] etiam ſpontè oblatum Epiſcopi, & alij ordinum collatores, aut eorũ miniſtri quouis prætextu accipiant. Notarij [e] verò in ijs tantùm locis, in quibus non viget laudabilis conſuetudo nihil accipiendi, pro ſingulis literis dimiſſoriis, aut teſtimonialibus, decimam tantùm vnius aurei partem accipere poſſint, dummodò eis nullum ſalarium ſit conſtitutum pro officio exercendo: nec Epiſcopo ex Notarij commodis aliquod emolumentum ex eiſdem ordinum collationibus directè, vel indirectè prouenire poſſit. Tunc enim gratis operam ſuam eos præſtare omnino teneri decernit: contrarias taxas, ac ſtatuta, & conſuetudines, etiam immemorabiles, quorumcumque locorum, quæ potius abuſus, & corruptelæ, ſimoniacæ prauitati fauẽtes nuncupari poſſunt, penitus caſſando, & interdicendo, & qui ſecus fecerint, tam dantes, quàm accipientes, vltra diuinam vltionem, pœnas à iure inflictas [f], ipſo facto incurrant.

b ſeſſ. 21. de reform. cap. 1.
c c 1. c. ex tuæ. c. ſicut de ſimo. c. cum deteſtabile. eodem tit. & extrau. com. c. ſi quis Epiſcopus cum 4. ſequen. c. placuit. ca. ſtatuimus. c. ordinationes. c. ſunt. c. de ordinationibus. cap. quibuſdam. & ca. pueri. 1. q. 1. c. ſicut Epiſcopũ. 1. q. 2.
d c. cũ ab omni. & ibi gloſſ. & DD de vita et honeſt.
e ca. 1. & ibi gloſſ. & DD. de ſimo.
f de quibus vide iura ſuprà allegata.

Concilium verò prouinciale Mechlinienſe repetens, & innouans, quæ œcumenica Synodus Tridentina pro Eccleſiæ collapſæ reformatione ſalubriter ſtatuerat, & ordinauerat; ac ad illorum obſeruationem, inter alia

etiam hæc quæ ſequuntur ſtatuit [a]: In Epiſcoporum functionibus præ cæteris conſpicuum eſſe debet, quod ait Chriſtus [b]: gratis accepiſtis, gratis date. Cùm autem in gratioſis conceſſionibus, & diſpenſationibus, item in collationibus, inſtitutionibus, & aliis quibuſlibet prouiſionibus, quæ gratis fieri debent, occaſione ſigilli varia iura ſoleant exigi; ſtatuit prouincialis Synodus omnia illa iura, tanquam non ſatis probata, conſuetudine introducta, planè remittenda, & relinquenda eſſe, & nihil inde accipi poſſe. Pro literis autem & ſigillis, ac regiſtratione, cæteriſque eodem ſpectantibus, qui id oneris habent, & inſtrumenta examinare, regiſtra conficere, & conſeruare debent, ratione illius ſumptus, & pro qualitate laboris, quem ſubeunt, ſtipendium moderatum pro conſuetudine accipere poſſint: ſed quod in communibus, & mediocribus negotiis non excedat ſummam viginti, vel triginta ſtuferorum. Nũquam verò ne in maximis quidẽ accipere poſſint vltra coronatum. Quòd autem de Epiſcopis, eorumque ſigillo nunc conſtitutum eſt, id etiam eodemque iure ad omnes alios præſentatores, collatores, eorumque præſentationes, collationes, inſtitutiones, & quamlibet aliam prouiſionem, cuiuſcumque gradus, aut ordinis ſint, omnino pertineat: nec vlli eorum liceat prætextu iurium ſigilli vltra prædictum ſtipendium quicquam accipere.

a tit. de ſigill. cap. 1. 2. 4.
b Matth. 10.
Cauſa prouiſionis nihil ſoluẽdum eſt collatoribus vel inſtitutoribus.

Pro literis, ſigillis ac regiſtratione quatenus aliquid ſoluendum.

Præterea cùm multa iam ſiue temporum vitio, ſiue hominum incuria, & improbitate irrepſiſſe videantur, quæ à ſacrificij miſſæ dignitate aliena ſunt: vt ei debitus honor & cultus ad Dei gloriam, & fidelis populi ædificationem reſtituatur, decreuit SS. Tridentina Synodus [c]: vt ordinarij locorum Epiſcopi ea omnia prohibere, atque è medio tollere ſedulò curent, ac teneantur, quæ vel auaritia idolorum ſeruitus; vel irreuerentia, quæ ab impietate vix ſeiuncta eſſe poteſt; vel ſuperſtitio veræ pietatis falſa imitatrix induxit. Atque vt multa paucis compræhendantur, imprimis quod ad auaritiam pertinet, cuiuſuis generis mercedum conditiones, pacta, & quicquid pro miſſis nouis celebrandis datur, necnon importunas, atque illiberales elee-

c ſeſſ. 22. in decret. de obſer. & euitan. in celebr. miſſ.
Triplicia, quæ circa miſſæ ſacrificium prohibenda et cauenda ſunt.

moſynarum exactiones potius, quàm poſtulationes, aliaque huiuſmodi, quæ à Simoniaca labe, vel certè à turpi quæſtu non longè abſunt, omnino prohibeant.

In nulla beneficiaria prouiſione, ſiue admiſſione ad poſſeſſionem alicuius beneficij quicquam ſoluendum eſſe.

CAP. III.

IN pluribus eccleſiis tam cathedralibus, quàm collegiatis, & parochialibus, ex earum conſtitutionibus, aut ex praua conſuetudine obſeruari intelligẽs ſancta Synodus Tridentina[a], vt in electione, præſentatione, nominatione, inſtitutione, confirmatione, collatione, vel alia prouiſione, ſiue admiſſione ad poſſeſſionem alicuius cathedralis eccleſiæ, vel beneficij, canonicatuum, aut præbendarum, vel partem prouentuum, ſeu ad diſtributiones quotidianas, certæ conditiones, ſeu deductiones ex fructibus, ſolutiones, promiſſiones, compenſationeſue illicitæ, aut etiam quæ in aliquibus eccleſiis dicuntur turnorum lucra, interponantur. Hæc cùm ſancta Synodus deteſtetur, mandat Epiſcopis, vt quæcumque huiuſmodi in vſus pios non conuertuntur, atque ingreſſus eos, qui ſimoniacæ labis, aut ſordidæ auaritiæ ſuſpitionem habent, fieri non permittant; ipſique diligenter de eorum conſtitutionibus, ſiue conſuetudinibus ſuper prædictis cognoſcant: & illis tantum, quas vt laudabiles probauerint, exceptis, reliquas vt prauas, ac ſcandaloſas, reijciant & aboleant. Eos verò, qui aduerſus hæc in præſenti decreto compræhenſa, quauis ratione commiſerint, pœnis contra Simoniacos editis, ſacris canonibus, & variis ſummorum Pontificum conſtitutionibus, quas omnes innouat, teneri decernit: non obſtantibus quibuſcumque ſtatutis, conſtitutionibus, quas omnes innouat, teneri decernit: non obſtantibus quibuſcumque ſtatutis, cõſtitutionibus, & conſuetudinibus, etiam immemorabilibus, etiam Apoſtolica auctoritate confirmatis; de quarum ſubreptione, obreptione, & intentionis defectu Epiſcopus tanquam Apoſtolicæ Sedis delegatus cognoſcere poſſit.

a Seſſ. 24. cap. 14. de reform. decret. 2.

In beneficiorũ prouiſione vel eorum poſſeſſione capienda, quæ vnqu. ſoluuntur in pios vſus conuerti debent.

Quibus pœnis obnoxius ſit recipiens aliquid in beneficiorum prouiſione vel poſſeſſione, quod non conuertatur in piũ vſum.

Quibus

Quibus modis fiat ſimonia in beneficiaria prouiſione.

CAP. IIII.

VErùm quia S. Tridentina Synodus decernit prædicto hoc decreto, eos, qui aduerſus in illo compræhenſa quauis ratione commiſerint, teneri pœnis cōtra Simoniacos editis ſacris canonibus, & variis ſummorum Pontificum conſtitutionibus, quas omnes innouat, non inutile, nec inconueniens fore arbitrati ſumus, ſi hic obiter, & generatim perſtringamus, quibus modis cōtra prædicta Simonia committi poſſit, & quæ ſint pœnæ ſacris canonibus & decretis Pōtificum contra Simoniacos editæ. Si quis igitur ad obtinēdum aliquid ex ſupranominatis, puta, electionem, præſentationem, nominationem, inſtitutionem, confirmationē, collationem, vel aliam prouiſionem, ſiue admiſſionem in poſſeſſionem alicuius Eccleſiæ cathedralis vel beneficij, vel partē prouentuum, ſeu ad diſtributiones quotidianas, pactionem, vel conuentionem vllam fecerit, quæ in hiſce omninò ceſſare debent; nullius ſunt momenti, & illicitæ cenſendæ ſunt [a]. Contrahitur enim Simonia, non modò cùm pecunia ipſa in numerato pro re ſacra datur, aut recipitur; vel de danda, & recipienda tacitè, vel expreſsè conuentum fuerit; verumetiā cùm dans humanum obſequium, ſeruitium, fauorem, atque gratiam aliquam requirit, vel exigit [b]: vel ſi quis dicat, facio vt facias: vt ſi promittat te eligere, & tu illum: vel ſi dicat, eligas meum nepotem nunc, & ego eligā tuum in prima electione. Nam & patrui, & nepotes ſunt Simoniaci [c]: vel ſi quis cū conditione, vel pacto largiatur, aut offerat bona ſua, vt poſtmodum pro præbenda retineat, & in canonicum admittatur. Huiuſmodi oblatio, vel receptio fieri non poterit ſine vitio Simoniæ, cùm in talibus omnis pactio vel conuentio ceſſare debeat iuxta canonicas ſanctiones. Si verò purè ac ſine pacto, vel conditione qualibet offerat, rogans humiliter, vt in canonicum admittatur, & bona ſua retinere ſibi liceat pro præbenda, & clerici eiuſdem Eccleſiæ purè conſentiant, huiuſmodi receptio fieri poteſt abſque ſcrupulo Simoniacæ prauitatis. Si verò is, qui talem donationem facit, ea intentione ducatur,

Quibus modis Simonia cōmittatur in beneficiaria prouiſione.

[a] *c. fin. & ibi gloſſ. et DD. de tranſact. c. tua. & ibi gloſſ. & DD. de Simonia. c. ea quæ. c. ſi quis 1. 2. et 3. c. ex multis. c. fin. 1. q. 3. c. ego autem, c. fin. 1. q. 6. c. cū ſuper. de confeſſ. c. veniens. 1. de teſti. & atteſtat.*

[b] *c. cum eſſent. c. ex diligēti. de Simon. et c. ſunt nonnulli. c. quibuſdam. c. pueri. 1. q. 1.*

[c] *c. tua nos. et ibi gloſ. et DD. de Simo. c. ea fin. de tranſaction. Roman. conſil. 317. Rebuff. in concord. tit. de elect. derog.*

vt per temporalia bona, quæ offert, ſpiritualia valeat adipiſci: & clerici, qui eum in fratrem admittunt, non eſſent eum, niſi commoda temporalia perciperent, admiſſuri, ſine dubio tam ille, quàm iſti apud diſtrictum iudicem, (qui ſcrutator eſt cordium, & cognitor ſecretorum) culpabiles iudicantur [a].

a d. c. tua nos.

Item, ſi quis ad eccleſiæ alicuius dignitatem de voluntate maioris partis Canonicorum electus, paucis illi contradicentibus, quidam amicus electi, de ipſius conſcientia, & voluntate turbata, ei, qui magiſter diſcordiæ videtur certæ quãtitatis munus exoluat, & ſic contradictio conquieſcat, profectò talis electus à labe Simoniæ immunis non eſt. Idcirco ſibi optimè conſuluerit ſi adminiſtrationem ſuę dignitatis celeriter ac ſponte dimitiat, memor illius verbi: Nihil prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur [b].

b c. Matthęus. de Simõ. Matt. 16. & Lucæ 9.

Horribile quoque nimis eſt, quod in quibuſdam eccleſiis pro perſonis eccleſiaſticis ponendis in ſedem, ſiue introducendis in eccleſiam, necnon & pro ſepulturis, & exequiis mortuorum, ſeu aliis ſacramentis aliquid requiratur. Putãt autem plures ex hoc licere, quia legẽ mortis de longa inualuiſſe conſuetudine arbitrantur; non attendentes, quod tantò grauiora ſunt crimina, quantò diutius infœlicem animam tenuerunt alligatã [c]. Sed cõcilium Lateranenſe[d] diſtrictè prohibuit, ne hæc de cætero fiant, vel pro perſonis eccleſiaſticis deducendis in ſedem, vel ſacerdotibus inſtituendis aut ſepeliendis mortuis, ſeu aliis ſacramentis conferendis, aut collatis aliquid exigatur. Si quis autem contra hoc venire præſumpſerit, portionem cum Giezi ſe nouerit habiturum [e].

c c. fina. de cõſuetud. ca. cum haberet. de eo qui duxit in matri. quã pol. authen. Vt nulli iudic. lic. hab.

d Sub Alexãd. 3. part. 1. ca. 7.

e c. cum in eccleſiæ, de Simonia. c. ſicut. et c. veniens ibid. c. qui ſtudet. et c. cito turpem. 1. q. 1.

Ex quo euidenter liquet, etiamſi prædictum concilij Tridentini decretum factum non fuiſſet, tamen in receptione & admiſſione ad poſſeſſionem beneficiorum ſuorum electos, ſeu aliter prouiſos nihil ſoluere debere Canonicis, vel aliis perſonis eoſdem ad illam recipientibus, ſeu admittẽtibus; cùm tam multæ ſint iuris pontificij conſtitutiones, quæ hoc ipſum expreſsè inhibeãt, quia ſub obtentu cuiuſquam conſuetudinis reatũ ſuum quis

In receptione ad poſſeſſionẽ Canonicis nihil ſoluendum eſt.

quis tueri non poteſt: nec diuturnitas temporis diminuit peccata, ſed auget[a]: Imò ſi quid hac cauſa receptũ ſit, id reſtitutioni obnoxium eſt. Nam ſine graui ſuæ ſalutis periculo illud retinere non poſſunt[b].

Si verò dicatur; illud, quod prædictis Canonicis tũc ſoluitur, hoc illis numerari, non pro beneficio, ſeu re ſpirituali, ſed pro examine literarũ collationis, ſeu prouiſionis, receptione iuramenti, introductione in poſſeſſionem, vel aliis negotijs eo tempore, cauſa prouiſorum, tunc occurrentibus: Ad hanc excuſationẽ R^mus. Dominus Epiſcopus Iprenſis Martinus Rythouius ſacræ Theologię Doctor, & eiuſdem celeberrimus quondam in vniuerſitate Dilingana, & Louaniẽſi profeſſor, quique ſacro concilio Tridentino interfuit, & ſubſcripſit, cuidam Decano & Capitulo reſpondit; quod pro ſupradictis illicitum eſt eos pecunias recipere; & apertè aduerſetur decretis concilij Tridentini. Cuius decretis inhærendo ſtatuit; vt qui exhibito iuris legitimo titulo, ad beneficij poſſeſſionem admitti cupit, ſi qualitates habet ad beneficium requiſitas, faciat profeſſionem fidei, & obedientiæ ex pręſcripto eiuſdem concilij, eaque facta gratis admittatur, nec quicquam aliud exigatur, detur, vel recipiatur, quàm quod fabricæ eccleſiæ debetur. Id verò non excedat ſummam eorum quæ hactenus exigi ſolent ab illis, qui ad poſſeſſionem ſimilis beneficij admittebantur; totaque hæc ſumma, quæ ad fabricæ ſubſidia ſoluitur, quanta quanta eſt, ad vſus fabricæ verè, & realiter conuertatur. Ad paſtum autem, qui alicubi initio reſidentiæ, alibi peracto ſtadio ſtrictæ reſidentiæ ſoluitur, nullum canonicum, nec alterius beneficij poſſeſſorem obligari voluit. Siquidem & illum ſoluere iure pontificio prohibetur[c].

Vnde & Paſchalis Papa[d]: Si quis, inquit, obiecerit, non conſecrationes emi, ſed res, quæ ex conſecratione proueniunt, penitus deſipere probatur. Nam cùm corporalis eccleſia, aut Epiſcopus, aut Abbas, aut tale aliquid, ſine rebus corporalibus in nullò proficiat, ſicut nec anima ſine corpore corporaliter viuit quiſquis horum alterum vendit, ſine quo nec alterum prouenit, neutrum inuenditum derelinquit. Nullus igitur emat præbendã, vel

Reſcriptum et ſtatutum Reu. Epiſcopi Iprenſis ſuper admiſſione in poſſeſſionẽ beneficij.

Paſtus ſeu cõuiuium ratione admiſſionis in poſſeſſionẽ ſolui non debet.

Præbenda vel alia beneficia emenda nõ ſunt.

a *c. non ſatis. de Simo.*
b *d. c. veniens. & c. de hoc autem. et ibi gloſſ. not. & eli g. ad verb. reſtituãt. d. tit. de Simon.*
c *c. veniens ad nos. & c. Iacobus, et ibi gloſſ. Hoſtiẽ. Panor. & Felin. de Simo.*
d *in ca. ſi quis obiecerit. 1. q. 3.*

vel eccleſiam, vel aliquod eccleſiaſticum, nec paſtellum, nec paſtum antea, nec poſtea pro huiuſmodi ſoluat. Nam, vt D. Gregorius reſcripſit [a] omnibus Galliæ Epiſcopis: Si quis dator, vel acceptor Dei eccleſias, vel eccleſiaſtica beneficia (quæ quidam præbendas vocant) ſub pecuniæ interuentu ſuſceperit, ſiue dando emerit, ſiue accipiendo vendiderit, à Simonis non excluditur perditione. Sed ſi perſeuerans fuerit, perpetua mulctetur damnatione. Nam qui ſub religionis obtentu Deo famulari voluerit; ſi quid accipit, & meritum perdit, & beneficio accepto fruſtratur. Rationis ergo vigore cogitur, quod iniuſtè receperit reſtituere, & quicquid turpis lucri gratia receperat, non tenere.

a in ca. ſi quis dator. 1.q.3.

Præbendę vox tempore Gregorii in Eccleſia uſitari cœpit.

Vrbanus verò Papa hæc tempora noſtra prȩuidens [b]: Saluator, inquit, prædicit in euangelio [c] circa finem ſeculi pſeudoapoſtolos & pſeudoprophetas ſurgere, & multos ſeducere, & fideles ſuos in mundo multas habituros preſſuras, ſed tamen portas inferi non præualituras. Proinde, vt ait Apoſtolus [d]: oportet hæreſes eſſe, vt qui probati ſunt, manifeſti fiant. Oportet nos cum Propheta [e] ex aduerſo conſurgere, & murum opponere pro domo Iſraël, & cum Apoſtolo [f] per multas tribulationes intrare in regnum Dei; quoniam non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Igitur quia innotuiſti nobis, quod tibi obijcitur, vtrum vendere eccleſiaſticam rem Simoniacum ſit; hoc ſimoniacum eſſe patenter colligitur, ex hoc quod B. Apoſtolus Petrus ait Simoni [g]: Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quia exiſtimaſti donum Dei pecunia poſſideri. Donum quippe Dei eſt Spirituſſanctus, & donum Dei eſt res ipſi Eccleſiæ oblata. Et ſi benè animaduerteris, Simon Magus, qui ad fidem fictè acceſſit, non Spiritumſanctum, quo ipſe erat indignus (quoniam, vt ſcriptum eſt [h], Spirituſſanctus diſciplinæ effugiet fictum) ſed donum Dei emere voluit, vt ex venditione ſignorum, quæ per eundem fierent, multiplicatam pecuniam lucraretur. Nec Apoſtolus emptionem Spirituſſancti (quam bene fieri non poſſe nouerat) ſed ambitionem quæſtus talis, & auaritiam (quæ eſt idolorum ſeruitus) in eodem Simone exhor-

b in ca. Saluator. 1.q.3.

c Matth. 24.

d 2. Corint. 11.

e Ezech. 13.

f Rom. 8.

g Actor. 8.

Res eccleſię oblata donis Dei eſt.

h Sapient. 1.

exhorruit, & cum maledictionis iaculo percuſſit. Quiſquis igitur res eccleſiaſticas, & Dei dona, quæ à Deo, fidelibus, & à fidelibus Deo donantur; quæque ab eodem gratis accipiuntur, & ideo gratis dari debent, propter ſua lucra vendit vel emit, cum eodem Simone donum Dei pecunia poſſideri exiſtimat. Ideo qui eas non ad hoc, ad quod inſtitutæ ſunt, ſed ad propria lucra munere linguæ, vel indebiti obſequij, vel pecuniæ largitur, vel adipiſcitur, Simoniacus eſt, cum principalis intentio fuerit Simonis, ſola pecuniæ cauſa, auaritia videlicet, id eſt, idololatria, vt ait Apoſtolus Paulus[a]: Alioquin cur ſancta Synodus Calchedonenſis 630. Epiſcoporum procuratorem vel defenſorem Eccleſiæ, vel quenquam regulæ ſubiectum, adeò per pecuniam ordinari prohibet[b], vt interuétores quoque tanti ſceleris anathematizet; niſi quod eoſdem Simoniacos iudicet? Quod ſi præfati milites eccleſiæ ob huiuſmodi ſcelus taliter percelluntur, nemo ſapiens negabit non militantes eccleſiæ multo damnabilius ob hanc cauſam, id eſt, emptionis, vel venditionis debere percelli. Sed beatus anteceſſor noſter Paſchalis libro de conſecratione affirmauit, quod quiſquis eorum alterum vendiderit, ſine quo alterum non prouenit, neutrum non venditum derelinquit; ac per hoc eum, qui res eccleſiæ vendit, vel emit, Simoniacum eſſe intelligit[c].

Simoniacus quis ſit.

a Coloſſ. 3.

b Concil. Calchedo. cano. 2. et c. ſi quis Epiſcopus. 1. q. 1.

c c. ſi quis obiecerit. 1. q. 3.

In nomine verò procuratoris intelligit præfata Synodus quemlibet eccleſiaſticarum rerum adminiſtratorem; vt verbi gratia Præpoſitum, œconomum, vicedominum: defenſoris nomine, aduocatum ſiue caſtaldum & iudicẽ. In ſubiecto verò regulæ Archipresbyterum, Archidiaconũ, diaconum, canonicũ, monachum, & quemlibet eccleſiaſtico mãcipatũ officio. Quod verò Spiritumſanctum, quantum in ſe eſt, vendat, vel emat, qui prępoſiturã vel aliquid huiuſmodi vendit, vel emit; audi Auguſtinum ſuper Ioannem: O quot præpoſituras fecerunt. Alterum Præpoſitum habet Carthagine Primianus: alterum in Mauritania Rogatus, alterum habet in Numidia ille, & ille: quos iam nec nominare ſufficimus. Circuit ergo aliquis emere columbam,

Procuratoris nomine qui hic comprehendantur.

Defenſoris.

Subiecti.

Spiritumſanctum vendere vel emere qui cenſeantur.

vnuſ.

vnuſquiſque laudat præpoſitum ſuum quod vendit &c. Ecce venerabilis Auguſtinus de præpoſituræ diſtractione agens, in nomine columbæ ſancti Spiritus venditionem, vel emptionẽ accipit, ſicut & omnes huius euangelici capituli tractatores. Penſandum verò eſt, qua pœna mulctentur, qui iam Deo & eccleſiæ ſuæ oblata vendunt, vel emunt, ſi cum flagellis à Dei templo eiecti ſunt, qui quæ Deo erant offerenda vendebant, vel emebant. Si de offerendorum venditoribus, vel emptoribus dictum eſt [a]: Vos feciſtis domum patris mei, domum negotiationis, & ſpeluncam latronum, quid dicetur de eccleſiæ iam oblatorum vẽditoribus, vel emptoribus? Et ne quis inſanus iam obijciat, meritò hoc Dominum tam acerbè vindicaſſe, quia tũc illa in Dei templo vendebãtur; eccleſiaſticæ verò res modò extra templum diſtrahuntur: Attende ſuperius Auguſtinum non determinantem locum venditionis, vel emptionis præpoſitorum, ſed tantùm indefinitè dicentem: Circuit aliquis emere columbam; vnuſquiſque præpoſitũ ſuum laudat, quod vendit: non adijciens in templo, vel extra templum [b].

Columba nomine quid hic deſignetur.

Vnde pœna vẽdentium eccleſiæ oblata colligi poſſit.

a *Iſaiæ 56. Matth. 21.*

b *d. ca. ſaluator. 1. q. 3.*

Huc pertinet & illud Innocẽtij 2 decretum [c]: Si quis præbendas, decanatum, aut honorem, vel promotionem aliquam eccleſiaſticam, ſeu quodlibet ſacramentum eccleſiaſticum, vt puta chriſma, vel oleũ ſanctum, & cõſecrationes altarium, vel eccleſiarum, interueniente execrabili ardore auaritiæ per pecuniam acquiſiuit, honore malè acquiſito careat, & emptor, atque venditor, & interuentor nota infamiæ percellantur, & nec pro paſtu, nec ſub obtentu alicuius conſuetudinis antè, vel poſt aliquid exigatur, vel ipſe dare præſumat; quoniam Simoniacum eſt: ſed liberè abſque diminutione aliqua collata ſibi dignitate atque beneficio perfruatur.

c *c. fin. 1. q. 3.*

Careat beneficio, qui illud pecunia ſibi cõparare tentauerit.

Alexander verò Papa non ignorans, quod ſicut Simoniaca peſtis ſua magnitudine alios morbos vincit, ita ſine dilatione mox vt eius ſigna per aliquam perſonam claruerint, de eccleſia Dei debere eliminari, atque repelli [d]: Idcirco cùm cognouiſſet hoc deteſtabile malum in eccleſia Lucenſi inoleuiſſe, vt nulli vnquã clerico quamuis religioſo, quamuis ſcientia, & moribus prædito,

d *c. ſicut, de Simon.*

prædito, eccleſiaſticum beneficium concederetur, niſi ei, qui profano pecuniæ munere illud emere ſtuduiſſet, his verbis deſuper conſtitutionem edidit[a].

Ego Alexander ſanctæ Romanę Eccleſiæ & Apoſtolicæ Sedis Epiſcopus (imò miniſter indignus) tot & tanta mala in multis eccleſiis, & maximè in Luceſi eccleſia ex iniqua cõcupiſcentia fieri conſpiciens, ne ſanguis iniquorum à diſtricto iudice, de manu noſtra requiratur, illa extirpare, & penitùs eradicare decreuimus. Conſtituimus itaque & præſenti decreto firmamus (ſicut olim noſtri prædeceſſores feciſſe noſcũtur) vt nullus deinceps Epiſcoporum beneficium eccleſiæ (quod quidam canoniam, vel præbendam, ſeu etiam ordines vocant) pro aliquo pretio, vel munere clericis audeat vnquam conferre; ſed omnes miniſtros, & ſeruitores eccleſiæ gratis, & abſque vlla venalitate in ſancta eccleſia ſtudeant ordinare. Nec eligãt in domo Domini, qui maiores ſacculos pecuniæ conferant; ſed eos, qui moribus, & diſciplina, atque ſcientia diuites pro officio ſuo ipſam valeant ſuſtentare eccleſiam. Conſtituimus, & codẽ modo firmamus, vt nullus cuiuſcumque gradus clericus pro eccleſiæ beneficio aliquid audeat conferre, aut fabricæ eccleſiarum, vel donariis eccleſiarum, ſeu etiam quod pauperibus ſit tribuendum: quia (teſte ſcriptura) qui aliquid malè accipit[b], vt bene diſpenſet, potius grauatur, quàm iuuetur. Quod ſi aliquis diuinorum pręceptorum, & animarum ſalutis immemor, præfatum beneficium eccleſiæ iniqua cupiditate ductus vendere, vel emere temerario auſu præſumpſerit, ſicut in Chalcedonenſi concilio definitum eſt[c]; gradus ſui periculo eum ſubiacere decernimus, nec miniſtrare poſſit eccleſiæ, quam pecunia venalẽ fieri concupiuit, & inſuper terribilis anathematis mucrone perfoſſus (niſi reſipuerit) ab Eccleſia Dei, quam læſit, modis omnibus abſcindatur. Vrbanus verò quartus vel quintus Papa pari diligentia ſtudens hoc vitium ex eccleſia profligare, hãc contra illud conſtitutionẽ edidit[d].

Sanè ne in vinea noſtræ (licet inſufficientibus meritis) cõmiſſa cuſtodiæ, naſcentes vepres, & ſpinæ adeò conualeſcant, quod ſperatam fructificationem ipſius valeant

Beneficia eccleſiæ gratis & abſque vlla venalitate conferenda ſunt.

O. Vtinam hæc in beneficiorũ collatione ſeruaretur ratio.

Prouiſi de beneficio nihil pro eo poſtea dare poſſunt.

a in c. ex multis. 1. q. 3.

b. c. nõ eſt putãda 1. q. 1. c. forte. 14. q. 5.

c Cano. 2. & c. ſi quis Epiſcopus. 1. q. 1.

d in c. 1. de Simon. in extrauaga. commu.

valeant impedire; diligentiæ noſtræ incumbit officio, vt illas extirpare radicitus ſolerti ſtudio procuremus. Sanè multorum fide dignorum relatione didicimus, quod in nonnullis eccleſiis, monaſteriis, prioratibus, & aliis locis religioſis tam virorum, quàm mulierum, ordinum, regionum, & partium diuerſarum, deteſtabilis, & à canonibus reprobata ſeruatur abuſio, quod cùm perſonæ aliquæ recipiuntur ab eis ad obſeruantiam regularē, ipſæ temeritate præſumptuoſa paſtus ſeu prandia Capitulis, & conuentibus ipſarum eccleſiarum, monaſteriorum, prioratuum, & locorum aut pecunias, aut iocalia, ſeu res alias ipſis eccleſiis, monaſteriis, prioratibus, & locis, ſeu præſidentibus eis, ex ſtatuto ſeu conſuetudine (quæ corruptela eſt potius dicenda) tribuere compelluntur: ex quibus decori eccleſiaſticæ, & immaculatæ religionis detrahitur. Quàm plures etiam tam execratione huiuſmodi criminis, quàm expenſarū onere à ſacræ religionis propoſito retrahuntur; ipſæque eccleſiæ, monaſteria, & loca famulantium Deo conſuetis numeris remanent deſtituta, & in multorum mentibus fidelium ſcandalum generatur. Nos igitur huic morbo peſtifero cupientes congruam adhibere medelam, & aliis pœnis in talia præſumentes inflictis à iure in ſuo robore duraturis, pœnam adijcere grauiorem, vniuerſis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Præpoſitis, & magiſtris, necnon Abbatiſſis, Prioriſſis, alijſque Prælatis quouis nomine nuncupatis, & eorum officialibus quarumcumque etiam eccleſiarum, monaſteriorum, prioratuum, domorum & locorum quorumlibet, religionum, ordinum etiam militiarium tam exemptorum, quàm non exemptorum, quocumque nomine cenſeantur, ac Capitulis, & conuentibus, & ſingularibus perſonis eorum, tenore præſentium auctoritate Apoſtolica (quamuis ſit eis à iure inhibitum) diſtrictius inhibemus, ne tam à maribus, quàm à mulieribus volentibus ingredi eorum religionem, eccleſias, monaſteria, prioratus, domus ſeu loca in earūdem perſonarum receptione, aut ante, vel poſt illam, quoſcumque paſtus, prandia, ſeu cœnas, pecunias, iocalia, aut res alias, etiam ad vſum eccleſiaſticum, ſeu quemuis pium vſum alium deputa-

Hac conſtitutione veteribus pœnis cōtra Simoniacos editis noua et grauior adijcitur.

Paſtus ſeu conuiuia pro receptione in eccleſiam vel monaſterium ſolui non debent.

deputata, vel deputanda directè, vel indirectè petere, vel exigere quoquo modo præſumant, ſed eas potius cum omnimoda pietate recipiant, ac in victu, & veſtitu ſicut alias perſonas ſuarum eccleſiarũ, monaſteriorum, prioratuum, domorum, & locorum ſincera charitate pertractent. Illa duntaxat, quæ perſonæ ipſæ ingredientes purè, & ſponte, & plena liberalitate, omnique pactione ceſſante dare, vel offerre eccleſiis, monaſteriis, prioratibus, domibus, & locis huiuſmodi voluerint cum gratiarum actione licitè recepturi. Nos enim, qui ſecùs egerint, ſi ſint ſingulares perſonæ, tam dantes, quàm accipientes huiuſmodi, excommunicationis; ſi Capitulum, vel conuentus fuerit ſuſpenſionis ſententiis eo ipſo decernimus ſubiacere. A quibus (præterquam in mortis articulo) abſolui nequeant abſque Sedis Apoſtolicæ licentia ſpeciali. Cæterum perſonis illis vtriuſque ſexus, quæ iam labe huiuſmodi ſunt fœdatæ, earum prouidentes ſaluti, de benignitatis gratia eas liberantes, cõcedimus, quod per ſuos locorum diœceſanos hac vice duntaxat à crimine huiuſmodi, & nota infamiæ inde contracta, auctoritate Apoſtolica abſoluantur. Canonica proinde ipſis pœnitentia ſalutari impoſita, de qua ipſorum diſcretioni videbitur expedire; & demum cum ipſis, vt in earum eccleſiis, monaſteriis, prioratibus, dignitatibus, & locis licitè valeãt remanere, miſericorditer diſpenſetur. Inſuper erga perſonas illas, quæ in præmiſſis recipiendo aliqua cõtra canonicas ſanctiones peccaſſe noſcuntur, volentes nos reddere gratioſos, omnia recepta huiuſmodi, ſi ad communem vſum monaſteriorum, ſeu locorum eorum ſunt applicata, ea ad dictum vſum licitè cõcedimus retineri. Si verò ad ſpecialem vſum Abbatis, ſeu Abbatiſſæ, Prioris, aut Prioriſſæ, aut alterius ſingularis perſonæ retineantur, illa venire præcipimus in communi. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam noſtræ inhibitionis, conſtitutionis, conceſſionis, & præcepti infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum.

Quæ ſponte, liberaliter, & abſque vlla pactione eccleſiis vel monaſteriis ab ingredientibus donantur, recipi poſſunt.

Pœnæ noua huius conſtitutionis cõtra Simoniacos.

vnuſquiſque ad auaritiam ſuam à ſummo vſque ad nouiſſimum. Et quod Paulus ad Philippenſes ſcribens conqueritur [a]: Omnes quæ ſua ſunt quærunt, non quæ IESV Chriſti. Quare SS. Tridentina Synodus cupiens Eccleſiæ, ruinam ex clericorum grauiſſimis vitijs, & delictis minanti, ſuccurrere, & ad tollendam, & extirpandam auaritiam eorundem, varia ſuper hac re edidit decreta.

a 2. cap.

Pro ordinum collatione nihil dandum eſſe; & quando Notariis cauſa eorundem aliquid ſoluendum ſit.

CAPVT II.

QVoniam ab eccleſiaſtico ordine non ſolùm auaritia, verumetiam omnis auaritiæ ſuſpicio abeſſe debet, idcirco SS Tridentina Synodus ſtatuit, & ſanxit [b]; vt nihil pro collatione quorumcumque ordinum [c], etiam clericalis tonſuræ, nec pro literis dimiſſorijs, aut teſtimonialibus, nec pro ſigillo, nec alia quacumque de cauſa [d] etiam ſpontè oblatum Epiſcopi, & alij ordinum collatores, aut eorū miniſtri quouis prætextu accipiant. Notarij [e] verò in ijs tantùm locis, in quibus non viget laudabilis conſuetudo nihil accipiendi, pro ſingulis literis dimiſſoriis, aut teſtimonialibus, decimam tantùm vnius aurei partem accipere poſſint, dummodò eis nullum ſalarium ſit conſtitutum pro officio exercendo: nec Epiſcopo ex Notarij commodis aliquod emolumentum ex eiſdem ordinum collationibus directè, vel indirectè prouenire poſſit. Tunc enim gratis operam ſuam eos præſtare omnino teneri decernit: contrarias taxas, ac ſtatuta, & conſuetudines, etiam immemorabiles, quorumcumque locorum, quæ potius abuſus, & corruptelæ, ſimoniacæ prauitati fauētes nuncupari poſſunt, penitus caſſando, & interdicendo, & qui ſecus fecerint, tam dantes, quàm accipientes, vltra diuinam vltionem, pœnas à iure inflictas [f], ipſo facto incurrant.

Concilium verò prouinciale Mechlinienſe repetens, & innouans, quæ œcumenica Synodus Tridentina pro Eccleſiæ collapſæ reformatione ſalubriter ſtatuerat, & ordinauerat; ac ad illorum obſeruationem, inter alia etiam

b ſeſſ. 21. de reform. cap. 1.
c c 1. c. ex tuæ. c. ſicut de ſimo. c. cum deteſtabile. eodem tit. ī extrauà. com. c. ſi quis Epiſcopus cum 4. ſequen. c. placuit. ca. ſtatuimus. c. ordinationes. c. ſunt. c. de ordinationibus. cap. quibuſdam. & ca. pueri. 1. q. 1. c. ſicut Epiſcopū. 1. q. 2.
d c cū ab omni. & ibi gloſſ. & DD de vita et honeſt.
e ca. 1. & ibi gloſſ. & DD. de ſimo.
f de quibus vide iura ſuprà allegata.

etiam hæc quæ ſequuntur ſtatuit [a]: In Epiſcoporum functionibus præ cæteris conſpicuum eſſe debet, quod ait Chriſtus [b]: gratis accepiſtis, gratis date. Cùm autem in gratioſis conceſſionibus, & diſpenſationibus, item in collationibus, inſtitutionibus, & aliis quibuſlibet prouiſionibus, quæ gratis fieri debent, occaſione ſigilli varia iura ſoleant exigi: ſtatuit prouincialis Synodus omnia illa iura, tanquam non ſatis probata, conſuetudine introducta, planè remittenda, & relinquenda eſſe, & nihil inde accipi poſſe. Pro literis autem & ſigillis, ac regiſtratione, cæteriſque eodem ſpectantibus, qui id oneris habent, & inſtrumenta examinare, regiſtra conficere, & conſeruare debent, ratione illius ſumptus, & pro qualitate laboris, quem ſubeunt, ſtipendium moderatum pro conſuetudine accipere poſſint: ſed quod in communibus, & mediocribus negotiis non excedat ſummam viginti, vel triginta ſtuferorum. Nūquam verò ne in maximis quidē accipere poſſint vltra coronatum. Quòd autem de Epiſcopis, eorumque ſigillo nunc conſtitutum eſt, id etiam eodemque iure ad omnes alios præſentatores, collatores, eorumque præſentationes, collationes, inſtitutiones, & quamlibet aliam prouiſionem, cuiuſcumque gradus, aut ordinis ſint, omnino pertineat: nec vlli eorum liceat prætextu iurium ſigilli vltra prædictum ſtipendium quicquam accipere.

a tit. de ſigill. cap. 1. 2. 4.
b Matth. 10.
Cauſa prouiſionis nihil ſoluendum eſt collatoribus vel inſtitutoribus.
Pro literis, ſigillis ac regiſtratione quatenus aliquid ſoluendum.

Præterea cùm multa iam ſiue temporum vitio, ſiue hominum incuria, & improbitate irrepſiſſe videantur, quæ à ſacrificij miſſæ dignitate aliena ſunt: vt ei debitus honor & cultus ad Dei gloriam, & fidelis populi ædificationem reſtituatur, decreuit SS. Tridentina Synodus [c]: vt ordinarij locorum Epiſcopi ea omnia prohibere, atque è medio tollere ſedulò curent, ac teneantur, quæ vel auaritia idolorum ſeruitus; vel irreuerentia, quæ ab impietate vix ſeiuncta eſſe poteſt; vel ſuperſtitio veræ pietatis falſa imitatrix induxit. Atque vt multa paucis compræhendantur, imprimis quod ad auaritiam pertinet, cuiuſuis generis mercedum conditiones, pacta, & quicquid pro miſſis nouis celebrandis datur, necnon importunas, atque illiberales eleē-

c ſeſſ. 22. in decret. de obſer. & euitan. in celebr. miſſ.
Triplica, quæ circa miſſæ ſacrificium prohibenda et cauenda ſunt.

 moſy-

moſynarum exactiones potius, quàm poſtulationes, aliaque huiuſmodi, quæ à Simoniaca labe, vel certè à turpi quæſtu non longè abſunt, omnino prohibeant.

In nulla beneficiaria prouiſione, ſiue admiſſione ad poſſeſſionem alicuius beneficij quicquam ſoluendum eſſe.

CAP. III.

a ſeſſ. 24. cap. 14. de reſor. decret. 2.

IN pluribus eccleſiis tam cathedralibus, quàm collegiatis, & parochialibus, ex earum conſtitutionibus, aut ex praua conſuetudine obſeruari intelligēs ſancta Synodus Tridentina[a], vt in electione, præſentatione, nominatione, inſtitutione, confirmatione, collatione, vel alia prouiſione, ſiue admiſſione ad poſſeſſionem alicuius cathedralis eccleſiæ, vel beneficij, canonicatuum, aut præbendarum, vel partem prouentuum, ſeu ad diſtributiones quotidianas, certæ conditiones, ſeu deductiones ex fructibus, ſolutiones, promiſſiones, compenſationeſue illicitæ, aut etiam quæ in aliquibus eccleſiis dicuntur turnorum lucra, interponantur. Hæc cùm ſancta Synodus deteſtetur, mandat Epiſcopis, vt quæcumque huiuſmodi in vſus pios non conuertuntur, atque ingreſſus eos, qui ſimoniacæ labis, aut ſordidæ auaritiæ ſuſpitionem habent, fieri non permittant; ipſique diligenter de eorum conſtitutionibus, ſiue conſuetudinibus ſuper prædictis cognoſcant: & illis tantum, quas vt laudabiles probauerint, exceptis, reliquas vt prauas, ac ſcandaloſas, reijciant & aboleant. Eos verò, qui aduerſus hæc in præſenti decreto comprehenſa, quauis ratione commiſerint, pœnis contra Simoniacos editis, ſacris canonibus, & variis ſummorum Pontificum conſtitutionibus, quas omnes innouat, teneri decernit: non obſtantibus quibuſcumque ſtatutis, conſtitutionibus, quas omnes innouat, teneri decernit: non obſtantibus quibuſcumque ſtatutis, cōſtitutionibus, & conſuetudinibus, etiam immemorabilibus, etiam Apoſtolica auctoritate confirmatis; de quarum ſubreptione, obreptione, & intentionis defectu Epiſcopus tanquam Apoſtolicæ Sedis delegatus cognoſcere poſſit.

In beneficiorū prouiſione vel eorum poſſeſſione capienda, quæ unqu. ſoluuntur in pios vſus conuerti debent.

Quibus pœnis obnoxius ſit recipiens aliquid in beneficiorum prouiſione vel poſſeſſione, quod non conuertatur in piū vſum.

Quibus modis fiat ſimonia in beneficiaria prouiſione.

CAP. IIII.

VErùm quia S. Tridentina Synodus decernit prædicto hoc decreto, eos, qui aduerſus in illo compræhenſa quauis ratione commiſerint, teneri pœnis cõtra Simoniacos editis ſacris canonibus, & variis ſummorum Pontificum conſtitutionibus, quas omnes innouat, non inutile, nec inconueniens fore arbitrati ſumus, ſi hic obiter, & generatim perſtringamus, quibus modis cõtra prædicta Simonia committi poſſit, & quæ ſint pœnæ ſacris canonibus & decretis Põtificum contra Simoniacos editæ. Si quis igitur ad obtinẽdum aliquid ex ſupranominatis, puta, electionem, præſentationem, nominationem, inſtitutionem, confirmationẽ, collationem, vel aliam prouiſionem, ſiue admiſſionem in poſſeſſionem alicuius Eccleſiæ cathedralis vel beneficij, vel partẽ prouentuum, ſeu ad diſtributiones quotidianas, pactionem, vel conuentionem vllam fecerit, quæ in hiſce omninò ceſſare debent; nullius ſunt momenti, & illicitæ cenſendæ ſunt [a]. Contrahitur enim Simonia, non modò cùm pecunia ipſa in numerato pro re ſacra datur, aut recipitur; vel de danda, & recipienda tacitè, vel expreſsè conuentum fuerit; verumetiã cùm dans humanum obſequium, ſeruitium, fauorem, atque gratiam aliquam requirit, vel exigit [b]: vel ſi quis dicat, facio vt facias: vt ſi promittat te eligere, & tu illum: vel ſi dicat, eligas meum nepotem nunc, & ego eligã tuum in prima electione. Nam & patrui, & nepotes ſunt Simoniaci [c]: vel ſi quis cũ conditione, vel pacto largiatur, aut offerat bona ſua, vt poſtmodum pro præbenda retineat, & in canonicum admittatur. Huiuſmodi oblatio, vel receptio fieri non poterit ſine vitio Simoniæ, cùm in talibus omnis pactio vel conuentio ceſſare debeat iuxta canonicas ſanctiones. Si verò purè ac ſine pacto, vel conditione qualibet offerat, rogans humiliter, vt in canonicum admittatur, & bona ſua retinere ſibi liceat pro præbenda, & clerici eiuſdem Eccleſiæ purè conſentiant, huiuſmodi receptio fieri poteſt abſque ſcrupulo Simoniacæ prauitatis. Si verò is, qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, vt per

Quibus modis Simonia cõmittatur in beneficiaria prouiſione.

a *c. fin. & ibi gloſſ. et DD. de tranſact. c. ſua. & ibi gloſſ. & DD. de Simonia. c. ea quæ. c. ſi quis 1. 2. et 3. c. ex multis. c. fin. 1. q. 3. c. ego autem, c. fin. 1. q. 6. c. cũ ſuper. de confeſſ. c. veniens. 1. de teſti. & atteſtat.*

b *c. cum eſſent. c. ex diligẽti. de Simon. et c. ſunt nonnulli. c. quibuſdam. c. pueri. 1. q. 1.*

c *c. tua nos. et ibi gloſ. et DD. de Simo. c. a fin. de tranſaction. Roman. conſil. 317. Rebuff. in concord. tit. de elect. derog.*

vt per temporalia bona, quæ offert, ſpiritualia valeat adipiſci: & clerici, qui eum in fratrem admittunt, non eſſent eum, niſi commoda temporalia perciperent, admiſſuri, ſine dubio tam ille, quàm iſti apud diſtrictum iudicem, (qui ſcrutator eſt cordium, & cognitor ſecretorum) culpabiles iudicantur [a].

[a] d. c. tua nos.

Item, ſi quis ad eccleſiæ alicuius dignitatem de voluntate maioris partis Canonicorum electus, paucis illi contradicentibus, quidam amicus electi, de ipſius conſcientia, & voluntate turbata, ei, qui magiſter diſcordiæ videtur certæ quãtitatis munus exoluat, & ſic contradictio conquieſcat, profectò talis electus à labe Simoniæ immunis non eſt. Idcirco ſibi optimè conſuluerit ſi adminiſtrationem ſuę dignitatis celeriter ac ſponte dimitiat, memor illius verbi: Nihil prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur [b].

[b] c. Matthæus. de Simo. Matt. 16. & Lucæ 9.

Horribile quoque nimis eſt, quod in quibuſdam eccleſiis pro perſonis eccleſiaſticis ponendis in ſedem, ſiue introducendis in eccleſiam, necnon & pro ſepulturis, & exequiis mortuorum, ſeu aliis ſacramentis aliquid requiratur. Putãt autem plures ex hoc licere, quia legẽ mortis de longa inualuiſſe conſuetudine arbitrantur; non attendentes, quod tantò grauiora ſunt crimina, quantò diutius infœlicem animam tenuerunt alligatã [c]. Sed cõcilium Lateranenſe [d] diſtrictè prohibuit, ne hæc de cætero fiant, vel pro perſonis eccleſiaſticis deducendis in ſedem, vel ſacerdotibus inſtituendis aut ſepeliendis mortuis, ſeu aliis ſacramentis conferendis, aut collatis aliquid exigatur. Si quis autem contra hoc venire præſumpſerit, portionem cum Giezi ſe nouerit habiturum [e].

[c] c. fina. de cõſuetud. ca. cum haberet. de eo qui duxit in matri. quã pol. authen. Vt nulli iudic. lic. hab.
[d] Sub Alexãd. 3. part. 1. ca. 7.
[e] c. cum in eccleſiæ, de Simonia. c. ſicut. et c. veniens. ibid. c. qui ſtudet. et c. cito turpem. 1. q. 1.

Ex quo euidenter liquet, etiamſi prædictum concilij Tridentini decretum factum non fuiſſet, tamen in receptione & admiſſione ad poſſeſſionem beneficiorum ſuorum electos, ſeu aliter prouiſos nihil ſoluere debere Canonicis, vel aliis perſonis eoſdem ad illam recipientibus, ſeu admittẽtibus: cùm tam multæ ſint iuris pontificij conſtitutiones, quæ hoc ipſum expreſsè inhibeãt, quia ſub obtentu cuiuſquam conſuetudinis reatũ ſuum quis

In receptione ad poſſeſſionẽ Canonicis nihil ſoluendum eſt.

quis tueri non poteſt: nec diuturnitas temporis diminuit peccata, ſed auget[a]: Imò ſi quid hac cauſa receptũ ſit, id reſtitutioni obnoxium eſt. Nam ſine graui ſuæ ſalutis periculo illud retinere non poſſunt[b].

a c. non ſatis. de Simo.

b d. c. veniens. & c. de hoc autem. et ibi gloſſ. not. & eli g. ad verb. reſtituãt. d. tit. de Simon.

Si verò dicatur; illud, quod prædictis Canonicis tũc ſoluitur, hoc illis numerari, non pro beneficio, ſeu re ſpirituali, ſed pro examine literarũ collationis, ſeu prouiſionis, receptione iuramenti, introductione in poſſeſſionem, vel aliis negotijs eo tempore, cauſa prouiſorum, tunc occurrentibus: Ad hanc excuſationẽ R^mus. Dominus Epiſcopus Iprenſis Martinus Rythouius ſacræ Theologię Doctor, & eiuſdem celeberrimus quondam in vniuerſitate Dilingana, & Louaniẽſi profeſſor, quique ſacro concilio Tridentino interfuit, & ſubſcripſit, cuidam Decano & Capitulo reſpondit; quod pro ſupradictis illicitum eſt eos pecunias recipere; & apertè aduerſetur decretis concilij Tridentini. Cuius decretis inhærendo ſtatuit; vt qui exhibito iuris legitimo titulo, ad beneficij poſſeſſionem admitti cupit, ſi qualitates habet ad beneficium requiſitas, faciat profeſſionem fidei, & obedientiæ ex pręſcripto eiuſdem concilij, eaque facta gratis admittatur, nec quicquam aliud exigatur, detur, vel recipiatur, quàm quod fabricæ eccleſiæ debetur. Id verò non excedat ſummam eorum quæ hactenus exigi ſolent ab illis, qui ad poſſeſſionem ſimilis beneficij admittebantur; totaque hæc ſumma, quæ ad fabricæ ſubſidia ſoluitur, quanta quanta eſt, ad vſus fabricæ verè, & realiter conuertatur. Ad paſtum autem, qui alicubi initio reſidentiæ, alibi peracto ſtadio ſtrictæ reſidentiæ ſoluitur, nullum canonicum, nec alterius beneficij poſſeſſorem obligari voluit. Siquidem & illum ſoluere iure pontificio prohibetur[c].

Reſcriptum et ſtatutum Reu. Epiſcopi Iprenſis ſuper admiſſione in poſſeſſionẽ beneficij.

Paſtus ſeu cõuiuium ratione admiſſionis in poſſeſſionẽ ſolui non debet.

c c. veniens ad nos. & c. Iacobus, et ibi gloſſ. Hoſtiẽ. Panor. & Felin. de Simo.

Vnde & Paſchalis Papa[d]: Si quis, inquit, obiecerit, non conſecrationes emi, ſed res, quæ ex conſecratione proueniunt, penitus deſipere probatur. Nam cùm corporalis eccleſia, aut Epiſcopus, aut Abbas, aut tale aliquid, ſine rebus corporalibus in nullò proficiat, ſicut nec anima ſine corpore corporaliter viuit quiſquis horum alterum vendit, ſine quo nec alterum prouenit, neutrum inuenditum derelinquit. Nullus igitur emat præbendã, vel

d in ca. ſi quis obiecerit. 1. q. 3.

Præbendæ vel alia beneficia emenda nõ ſunt.

vel eccleſiam, vel aliquod eccleſiaſticum, nec paſtellum, nec paſtum antea, nec poſtea pro huiuſmodi ſoluat. Nam, vt D. Gregorius reſcripſit [a] omnibus Galliæ Epiſcopis: Si quis dator, vel acceptor Dei eccleſias, vel eccleſiaſtica beneficia (quæ quidam præbendas vocant) ſub pecuniæ interuentu ſuſceperit, ſiue dando emerit, ſiue accipiendo vendiderit, à Simonis non excluditur perditione. Sed ſi perſeuerans fuerit, perpetua mulctetur damnatione. Nam qui ſub religionis obtentu Deo famulari voluerit; ſi quid accipit, & meritum perdit, & beneficio accepto fruſtratur. Rationis ergo vigore cogitur, quod iniuſtè receperit reſtituere, & quicquid turpis lucri gratia receperat, non tenere.

a in ca. ſi quis dator. 1. q. 3.

Præbendę vox tempore Gregorii in Eccleſia vſitari cœpit.

Vrbanus verò Papa hæc tempora noſtra prȩuidens [b]: Saluator, inquit, prædicit in euangelio [c] circa finem ſeculi pſeudoapoſtolos & pſeudoprophetas ſurgere, & multos ſeducere, & fideles ſuos in mundo multas habituros preſſuras, ſed tamen portas inferi non præualituras. Proinde, vt ait Apoſtolus [d]: oportet hæreſes eſſe, vt qui probati ſunt, manifeſti fiant. Oportet nos cum Propheta [e] ex aduerſo conſurgere, & murum opponere pro domo Iſraël, & cum Apoſtolo [f] per multas tribulationes intrare in regnum Dei; quoniam non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Igitur quia innotuiſti nobis, quod tibi obijcitur, vtrum vendere eccleſiaſticam rem Simoniacum ſit; hoc ſimoniacum eſſe patenter colligitur, ex hoc quod B. Apoſtolus Petrus ait Simoni [g]: Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quia exiſtimaſti donum Dei pecunia poſſideri. Donum quippe Dei eſt Spirituſſanctus, & donum Dei eſt res ipſi Eccleſiæ oblata. Et ſi benè animaduerteris, Simon Magus, qui ad fidem fictè acceſſit, non Spiritumſanctum, quo ipſe erat indignus (quoniam, vt ſcriptum eſt [h], Spirituſſanctus diſciplinæ effugiet fictum) ſed donum Dei emere voluit, vt ex venditione ſignorum, quæ per eundem fierent, multiplicatam pecuniam lucraretur. Nec Apoſtolus emptionem Spirituſſancti (quam bene fieri non poſſe nouerat) ſed ambitionem quæſtus talis, & auaritiam (quæ eſt idolorum ſeruitus) in eodem Simone exhor-

b in ca. Saluator. 1. q. 3.
c Matth. 24.
d 1. Corint. 11.
e Ezech. 13.
f Rom. 8.
g Actor. 8.

Res eccleſię oblata donũ Dei eſt.

h Sapient. 1.

exhorruit, & cum maledictionis iaculo percuſſit. Quiſquis igitur res eccleſiaſticas, & Dei dona, quæ à Deo, fidelibus, & à fidelibus Deo donantur; quæque ab eodem gratis accipiuntur, & ideo gratis dari debent, propter ſua lucra vendit vel emit, cum eodem Simone donum Dei pecunia poſſideri exiſtimat. Ideo qui eas non ad hoc, ad quod inſtitutæ ſunt, ſed ad propria lucra munere linguæ, vel indebiti obſequij, vel pecuniæ largitur, vel adipiſcitur, Simoniacus eſt, cum principalis intentio fuerit Simonis, ſola pecuniæ cauſa, auaritia videlicet, id eſt, idololatria, vt ait Apoſtolus Paulus[a]: Alioquin cur ſancta Synodus Calchedonenſis 630. Epiſcoporum procuratorem vel defenſorem Eccleſiæ, vel quenquam regulæ ſubiectum, adeò per pecuniam ordinari prohibet[b], vt interuẽtores quoque tanti ſceleris anathematizet; niſi quod eoſdem Simoniacos iudicet? Quod ſi præfati milites eccleſiæ ob huiuſmodi ſcelus taliter percelluntur, nemo ſapiens negabit non militantes eccleſiæ multo damnabilius ob hanc cauſam, id eſt, emptionis, vel venditionis debere percelli. Sed beatus anteceſſor noſter Paſchalis libro de conſecratione affirmauit, quod quiſquis eorum alterum vendiderit, ſine quo alterum non prouenit, neutrum non venditum derelinquit; ac per hoc eum, qui res eccleſiæ vendit, vel emit, Simoniacum eſſe intelligit[c].

Simoniacus quis ſit.

a Coloſſ. 3.

b Concil. Calchedo. cano. 2. et c. ſi quis Epiſcopus, 1. q. 1.

c c. ſi quis obiecerit. 1. q. 3.

In nomine verò procuratoris intelligit præfata Synodus quemlibet eccleſiaſticarum rerum adminiſtratorem; vt verbi gratia Præpoſitum, œconomum, vicedominum: defenſoris nomine, aduocatum ſiue caſtaldum & iudicẽ. In ſubiecto verò regulæ Archipresbyterum, Archidiaconũ, diaconum, canonicũ, monachum, & quemlibet eccleſiaſtico mãcipatũ officio. Quod verò Spiritumſanctum, quantum in ſe eſt, vendat, vel emat, qui prępoſiturã vel aliquid huiuſmodi vendit, vel emit; audi Auguſtinum ſuper Ioannem: O quot præpoſituras fecerunt. Alterum Præpoſitum habet Carthagine Primianus; alterum in Mauritania Rogatus, alterum habet in Numidia ille, & ille: quos iam nec nominare ſufficimus. Circuit ergo aliquis emere columbam, vnuſ-

Procuratoris nomine qui hic comprehendantur.

Defenſoris.

Subiecti.

Spiritumſanctum vendere vel emere qui cenſeantur.

vnuſquiſque laudat præpoſitum ſuum quod vendit &c. Ecce venerabilis Auguſtinus de præpoſituræ diſtractione agens, in nomine columbæ ſancti Spiritus venditionem, vel emptionē accipit, ſicut & omnes huius euangelici capituli tractatores. Penſandum verò eſt, qua pœna mulctentur, qui iam Deo & eccleſiæ ſuæ oblata vendunt, vel emunt, ſi cum flagellis à Dei templo eiecti ſunt, qui quæ Deo erant offerenda vendebant, vel emebant. Si de offerendorum venditoribus, vel emptoribus dictum eſt [a]: Vos feciſtis domum patris mei, domum negotiationis, & ſpeluncam latronum, quid dicetur de eccleſiæ iam oblatorum vēditoribus, vel emptoribus? Et ne quis inſanus iam obijciat, meritò hoc Dominum tam acerbè vindicaſſe, quia tūc illa in Dei templo vendebātur; eccleſiaſticæ verò res modò extra templum diſtrahuntur: Attende ſuperius Auguſtinum non determinantem locum venditionis, vel emptionis præpoſitorum, ſed tantùm indefinitè dicentem: Circuit aliquis emere columbam; vnuſquiſque præpoſitū ſuum laudat, quod vendit: non adijciens in templo, vel extra templum [b].

Columbæ nomine quid hic deſignetur.

Vnde pœna vēdentium eccleſiæ oblata colligi poſſit.

a *Iſaiæ 56. Matth. 21.*

b *d. ca. ſaluator. 1. q. 3.*

Huc pertinet & illud Innocētij 2 decretum [c]: Si quis præbendas, decanatum, aut honorem, vel promotionem aliquam eccleſiaſticam, ſeu quodlibet ſacramentum eccleſiaſticum, vt puta chriſma, vel oleū ſanctum, & cōſecrationes altarium, vel eccleſiarum, interueniente execrabili ardore auaritiæ per pecuniam acquiſiuit, honore malè acquiſito careat, & emptor, atque venditor, & interuentor nota infamiæ percellantur, & nec pro paſtu, nec ſub obtentu alicuius conſuetudinis antè, vel poſt aliquid exigatur, vel ipſe dare præſumat; quoniam Simoniacum eſt: ſed liberè abſque diminutione aliqua collata ſibi dignitate atque beneficio perfruatur.

c *c. fin. 1. q. 3.*

Careat beneficio, qui illud pecunia ſibi cōparare tentauerit.

Alexander verò Papa non ignorans, quod ſicut Simoniaca peſtis ſua magnitudine alios morbos vincit, ita ſine dilatione mox vt eius ſigna per aliquam perſonam claruerint, de eccleſia Dei debere eliminari, atque repelli [d]: Idcirco cùm cognouiſſet hoc deteſtabile malum in eccleſia Lucenſi inoleuiſſe, vt nulli vnquā clerico quamuis religioſo, quamuis ſcientia, & moribus prædito,

d *c. ſicut, de Simon.*

prædito, eccleſiaſticum beneficium concederetur, niſi ei, qui profano pecuniæ munere illud emere ſtuduiſſet, his verbis deſuper conſtitutionem edidit[a].

a in c. ex multis. 1. q. 3.

Ego Alexander ſanctæ Romanę Eccleſiæ & Apoſtolicæ Sedis Epiſcopus (imò miniſter indignus) tot & tanta mala in multis eccleſiis, & maximè in Luceſi eccleſia ex iniqua cōcupiſcentia fieri conſpiciens, ne ſanguis iniquorum à diſtricto iudice, de manu noſtra requiratur, illa extirpare, & penitùs eradicare decreuimus. Conſtituimus itaque & præſenti decreto firmamus (ſicut olim noſtri prædeceſſores feciſſe noſcūtur) vt nullus deinceps Epiſcoporum beneficium eccleſiæ (quod quidam canoniam, vel præbendam, ſeu etiam ordines vocant) pro aliquo pretio, vel munere clericis audeat vnquam conferre; ſed omnes miniſtros, & ſeruitores eccleſiæ gratis, & abſque vlla venalitate in ſancta eccleſia ſtudeant ordinare. Nec eligāt in domo Domini, qui maiores ſacculos pecuniæ conferant; ſed eos, qui moribus, & diſciplina, atque ſcientia diuites pro officio ſuo ipſam valeant ſuſtentare eccleſiam. Conſtituimus, & eodē modo firmamus, vt nullus cuiuſcumque gradus clericus pro eccleſiæ beneficio aliquid audeat conferre, aut fabricæ eccleſiarum, vel donariis eccleſiarum, ſeu etiam quod pauperibus ſit tribuendum: quia (teſte ſcriptura) qui aliquid malè accipit[b], vt bene diſpenſet, potius grauatur, quàm iuuetur. Quod ſi aliquis diuinorum prçceptorum, & animarum ſalutis immemor, præfatum beneficium eccleſiæ iniqua cupiditate ductus vendere, vel emere temerario auſu præſumpſerit, ſicut in Chalcedonenſi concilio definitum eſt[c]; gradus ſui periculo eum ſubiacere decernimus, nec miniſtrare poſſit eccleſiæ, quam pecunia venalē fieri concupiuit, & inſuper terribilis anathematis mucrone perfoſſus (niſi reſipuerit) ab Eccleſia Dei, quam læſit, modis omnibus abſcindatur. Vrbanus verò quartus vel quintus Papa pari diligentia ſtudens hoc vitium ex eccleſia profligare, hāc contra illud conſtitutionē edidit[d].

Beneficia eccleſiæ gratis & abſque vlla venalitate conferenda ſunt.

O. Vtinam hæc in beneficiorū collatione ſeruaretur ratio.

Prouiſi de beneficio nihil pro eo poſtea dare poſſunt.

b. c. nō eſt putāda 1. q. 1. c. fortè. 14. q. 5.

c Cano. 2. & c. ſi quis Epiſcopus. 1. q. 1.

d in c. 1. de Simon. in extrauaga. commu.

Sanè ne in vinea noſtræ (licet inſufficientibus meritis) cōmiſſa cuſtodiæ, naſcentes vepres, & ſpinæ adeò conualeſcant, quod ſperatam fructificationem ipſius

valeant

deputata, vel deputanda directè, vel indirectè petere, vel exigere quoquo modo præſumant, ſed eas potius cum omnimoda pietate recipiant, ac in victu, & veſtitu ſicut alias perſonas ſuarum eccleſiarũ, monaſteriorum, prioratuum, domorum, & locorum ſincera charitate pertractent. Illa duntaxat, quæ perſonæ ipſæ ingredientes purè, & ſponte, & plena liberalitate, omniq́ue pactione ceſſante dare, vel offerre eccleſiis, monaſteriis, prioratibus, domibus, & locis huiuſmodi voluerint cum gratiarum actione licitè recepturi. Nos enim, qui ſecùs egerint, ſi ſint ſingulares perſonæ, tam dantes, quàm accipientes huiuſmodi, excommunicationis; ſi Capitulum, vel conuentus fuerit ſuſpenſionis ſententiis eo ipſo decernimus ſubiacere. A quibus (præterquam in mortis articulo) abſolui nequeant abſque Sedis Apoſtolicæ licentia ſpeciali. Cæterum perſonis illis vtriuſque ſexus, quæ iam labe huiuſmodi ſunt fœdatæ, earum prouidentes ſaluti, de benignitatis gratia eas liberantes, cõcedimus, quod per ſuos locorum diœceſanos hac vice duntaxat à crimine huiuſmodi, & nota infamiæ inde contracta, auctoritate Apoſtolica abſoluantur. Canonica proinde ipſis pœnitentia ſalutari impoſita, de qua ipſorum diſcretioni videbitur expedire; & demum cum ipſis, vt in earum eccleſiis, monaſteriis, prioratibus, dignitatibus, & locis licitè valeãt remanere, miſericorditer diſpenſetur. Inſuper erga perſonas illas, quæ in præmiſſis recipiendo aliqua cõtra canonicas ſanctiones peccaſſe noſcuntur, volentes nos reddere gratioſos, omnia recepta huiuſmodi, ſi ad communem vſum monaſteriorum, ſeu locorum eorum ſunt applicata, ea ad dictum vſum licitè cõcedimus retineri. Si verò ad ſpecialem vſum Abbatis, ſeu Abbatiſſæ, Prioris, aut Prioriſſæ, aut alterius ſingularis perſonæ retineantur, illa venire præcipimus in communi. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam noſtræ inhibitionis, conſtitutionis, conceſſionis, & præcepti infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum.

Quæ ſponte, liberaliter, & abſque vlla pactione eccleſiis vel monaſteriis ab ingredientibus donantur, recipi poſſunt.

Pœnæ nouæ huius conſtitutionis cõtra Simoniacos.

Si quis verò contra hanc Vrbani, & prædictam Alexandri conſtitutionem obijciat; concilium Tridentinum tantùm vetare, & prohibere illa dari in prouiſionibus, ſeu admiſſione ad poſſeſſionem, quæ in vſus pios non conuertuntur: Itaque videtur permittere, vt in illis dentur, quæ in vſus pios conuertantur. Deinde ſi illicitum, & Simoniacum eſſet, aliquid in admiſſione ad poſſeſſionem à nouis Canonicis recipere, illud tam diu à Pontificibus, & Epiſcopis nõ fuiſſet toleratum. Quocirca ſciendum quod multa per patiētiam Superiorum tolerentur, quæ, ſi deducta eſſent in iudicium, exigente iuſtitia non tolerarentur [a]. Deinde notum eſt & illud iuris axioma; multa tolerari facta, quamuis prohibita ſint, ne fiant [b]. Cæterum tolerantia Superiorum in his non excuſat aliquos; quia habent concurſum iuris diuini, vt Felinus aſſerit [c], in illius probationem prædictam Alexandri Papæ conſtitutionem allegans. Quod verò ad concilium Tridentinum pertinet diligenter animaduertendũ & obſeruandum, per illud non permitti ſimpliciter & generatim in præmiſſis dari quæuis in vſus pios conuertenda; ſed mandat Epiſcopis, vt quæcumque huiuſmodi in vſus pios non conuertuntur, atque ingreſſus eos, qui Simoniacæ labis aut ſordidæ auaritiæ ſuſpicionem habent, fieri non permittant, ipſiq́ue diligenter de eorum inſtitutionibus, ſiue conſuetudinibus ſuper prædictis cognoſcant, & illis tantùm, quas vt laudabiles probauerint, exceptis, reliquas vt prauas abijciant & aboleant.

Canonum verò interpretes [d] tradunt non valere pactum, vel ſtatutum, quod aliquid ſoluatur à recepto, vel recipiendo in Canonicum, etiamſi illud conuertendum ſit in pios vſus. Atque hanc ſuam ſententiam confirmant per ſupradictas Alexandri, & Vrbani conſtitutiones. Conſuetudinem verò requirentem, vt aliquid detur conuertendum in pios vſus, valere aiunt; ſecus, ſi conuerteretur à Canonicis in vſus proprios. Si verò ex ſtaturo impoſitum ſit onus præbendæ in fauorem cultus diuini, illud valere quoque dicunt. Si verò nullum ſit ſtatutum, vel cõſuetudo ſuper præmiſſis diſponens,

Obiectio, An concilium Trident. permittat dari in admiſſione ad poſſeſſionem, quæcunque in vſus pios conuertuntur.

Alia obiectio, An tolerantia pontificum non excuſet canonicos à Simonia.

Reſpõſio ad poſteriorem quæſtionem.

a c. cũ iam dudum. de præb. gloſſ. in c. fin. in verb. permittit. diſt. 3.

Reſponſio ad priorem quæſtionem.

b c. 1. de eo qui duxit in matr. ca. rurſus. qui cler. vel vouen. c. Lugdunenſis. 9. q. 2. et c. quod quidam 1. q. 1.

c Felin. in cap. Iacobus. de ſimon. alleg. d. c. ex multis. & Panor. in ca. 1. de Simon.

d gl. in c. cum in eccleſia. c. veniens & c. Iacobus. de Simo. et ibid. Panor. & Felin. qui eandem materiã pulchrè tractant in c. cum M. de conſtit. item Hoſtien. & Io. And. in cc. ſuprà alleg. Sylueſt. in verb. ſimonia. §. 13. verſ. 5.

nens, tunc nihil debet à recepto, vel recipiendo exigi, etiam conuertendum in diuinum cultum, vel vſus alios pios. Quocirca R^mus noſter Dominus Epiſcopus Iprenſis ſtatuit, atque reſcripſit quibuſdam decano & capitulo; ſe non permittere, vt nouam ordinationem, in grauamẽ eorum, qui ad beneficij ſui poſſeſſionem admitti cupiunt, licet ad fabricæ quidem vſus facerent; niſi rationibus ſibi antea communicatis, & à ſe approbatis. Nihilominus ſi fabrica parum haberet, & multis indigeret, permiſit, vt ſublatis & planè abrogatis his, quæ Canonicis pro receptione ad poſſeſſionem, & pro paſtu ſolui ſolent, conſtitueretur rationabilis ſumma ſoluenda ad ſubſidium oneris fabricæ, etiã vſque ad ſex libras groſſorum, modo ea ſolutio fieret de fructibus beneficij primo quoque tempore ceſſuris poſt vacationem, prædeceſſori in poſſeſſione eiuſdem beneficij non obnoxijs[a]. Noluit tamen dici, quod ſumma, deſtinata prius paſtui, conuerteretur in vſum fabricæ, propterea quod exigere paſtum apertè vetitum eſſet, etiam ſub pœnis. Sed pro cauſa ſolutionis allegaretur illius tenuior prouentus, & onera grauia. Ad tollendum verò, & extirpandum abuſum ſupradictum, qui in admiſſione ad poſſeſſionem Simoniæ vel auaritiæ ſuſpitionem habet, inſignem deſuper cõſtitutionem edidit Pius Papa V. quam hic ſubiungimus.

a Io. And. in d.c. cum in eccleſiꝫ. Io. Turnhou Driedo. de liberta. Chriſt. lib. 1. cap. 11.

Reuocatio priuilegiorum, & ſtatutorum, quod fructus beneficiorum primi anni, aut alterius temporis, ex quo vacarunt, cedant Capitulo, vel alij loco. Qui verò ſunt conceſſi fabricæ, ſeu ſacriſtiæ, ſeu pro vſui vltra ſemeſtre, deinceps ſint illi pro dimidia, reliquum capiat beneficiatus. CAP. V.

PIVS V. EPISCOPVS SERVVS SERVORVM DEI AD PERPETVAM *rei memoriam.*

DVrum nimis, & incommodũ arbitramur, quod eccleſiarum miniſtri in ijs, quæ ad ipſorum ſuſtentationem ſuppeditantur, diſpendia patiatur. Quocirca cùm ad hanc rem, ſimulque prohibendam ab Eccleſia Dei auaritiæ prauitatẽ editas antehac ſanctiones minimè ſatis eſſe intelligimus, nouæ conſtitutionis

Notantur quidā abuſus Capitulorum cathedralium, et collegiatarum eccleſiarum.

ſubſidio cogimur prouidere. Cùm itaque aliàs ex plurium eccleſiarum cathedralium, & collegiatarum conſtitutionibus, aut ex praua conſuetudine obſeruari intelligeretur, vt in electione, præſentatione, nominatione, inſtitutione, confirmatione, collatione, vel alia prouiſione, ſiue admiſſione ad poſſeſſionem alicuius cathedralis eccleſiæ, vel beneficij, canonicatuum, aut præbendarum, vel partem prouentuum, ſeu ad diſtributiones quotidianas certæ conditiones, ſeu deductiones, ex fructibus ſolutiones, promiſſiones, compenſationeſue illicitæ, aut etiā quæ in quibuſdam eccleſiis dicūtur turnorum lucra interponerentur, licet S. Synodus Tridentina hæc deteſtata mandauerit Epiſcopis [a], vt quæcumque huiuſmodi in vſus pios non conuerterentur, atque ingreſſus eos, qui Simoniacæ labis, aut ſordidæ auaritię ſuſpitionem haberent, fieri non permitterent: Ipſique diligenter de eorū conſtitutionibus, ſiue cōſuetudinibus ſuper prædictis cognoſcerent, & illis tātum, quas probarent, exceptis, reliquas, vt prauas, & ſcandaloſas reijcerent: Eos verò, qui aduerſus prædicta quauis ratione commiſiſſent, pœnis contra Simoniacos editis teneri decreuerit; Multorum tamē indomita cupiditate tam prædicta, quàm alia ad beneficium, & commodum ipſorum miniſtrorum edita, aut omninò contemnūtur, aut in varios ſenſus traducta perperam eluduntur.

a ſeſſ. 24. de reform. cap. 14.

Renocatio priuilegiorum & abolitio ſtatutorū, quod fructus primi anni aut alterius tēporis cedāt Capitulo vel alij loco.

Quare nos pro diuini cultus exercitio, ſimulque euocatorum ad illum auxilio, plenius, euidentiuſque conſulendum fore rati; reuocamus, & abolemus omnia, & quæcunque priuilegia, cōſuetudines, & ſtatuta quarumcumque eccleſiarum cathedralium, & metropolitanarum, ac maiorum, necnon collegiatarum, etiam iuramento, confirmatione Apoſtolica, aut alio quouis præſidio munita, ac etiam ſupra hominum memoriam, & longiſſimo, & quantocumque tempore, etiam continuo obſeruata, ſiue pro perſoluendis eccleſiarum, vel Prælatorum debitis, ſiue pro ſupportandis eorum oneribus, ſiue aliis etiam maioribus, maximis, & vrgentiſſimis cauſis conceſſa, & approbata, ac etiam multiplicatis vicibus innouata, extenſa, & moderata, quod vacantibus ipſarum eccleſiarum dignitatibus, canonicatibus,

catibus, præbendis, portionibus, beneficijs, & officijs, fructus, ac etiam quotidianæ diſtributiones ex eis primo ab ipſa vacatione anno, aut longiore, vel etiam breuiori tempore prouenturi menſæ Epiſcopali ſeu Capitulari, aliíue loco integrè, vel partim remaneant, ſeu applicentur, aut in communes vſus cedant, ſeu inter alios Canonicos, & perſonas eccleſiæ, ſeu Capituli diuidantur. Quodque nullus etiam Apoſtolica auctoritate prouiſus in Canonicum recipi, aut ad dignitatem ſeu portionem, beneficium, vel officium admitti, vel aliàs in eius poſſeſſionem induci poſſit, niſi prius de obſeruandis huiuſmodi priuilegijs, conſuetudinibus, & ſtatutis iuramentum præſtiterit, & obtentæ illorum derogationi, ac fructuum, & diſtributionum perceptioni renuntiauerit, ſeu Capitulo, & perſonis prædictis ceſſerit, ſeu (vt appellant) dulciaria, aut quid aliud præſtiterit. Quorum omnium tenores, cauſas, & effectus habemus præſentibus pro expreſſis, quibuſcumque illa concepta ſunt formulis, necnon irritantibus, & aliis decretis roborata. Volentes ea omnia vires, & effectum de cætero non habere.

Abolitio iuramenti præſtandi de huiuſmodi priuilegiis, cõſuetudinibus, & ſtatutis obſeruandis.

Præcipimus igitur, & interdicimus omnibus Epiſcopis, Capitulis, Collegiis, & perſonis ad quos id pertinet, ne poſthac fructus, aut diſtributiones huiuſmodi, nec prorſus vllam eorum partem retineant, neue ipſorum ceſſionẽ, vel renuntiationem, aut dulciaria, aut alia quomodocumque petant, vel exigant, aut quenquam ſiue ordinaria, ſiue Apoſtolica auctoritate prouiſum ad præſtandum huiuſmodi iuramentum inducant, aut illi prædicta non facienti poſſeſſionem impediant, vel remorentur. Quicumque contra fecerint, ſi eccleſiarum Antiſtites, tam diu à pontificalis officij exercitio ſint ſuſpenſi, donec ſatisfactione præuia illis per Sedem Apoſtolicam ſuſpenſio relaxetur: Capitula verò, & Collegia quæcumque eccleſiaſtico ſubiaceant interdicto, ac ſingulares perſonæ in excommunicationis ſententiam incurrant, à qua, niſi in mortis articulo conſtituti ab alio quàm à Romano Pontifice abſolutionis beneficium nequeant obtinere. Decernentes huiuſmodi præſtita iuramenta non tenere, nec

Præceptum, et interdictum, ne prouiſi à poſſeſſione beneficiorum ſuorũ impediantur, vel remorentur.

Pœna non obſeruantiũ hanc conſtitutionem.

nec quenquam illis obligari; quinimò iurãtes in huiuſmodi cenſuram incidere;necnon irritum,& inane quicquid ſecus ſuper his per quoſcumque ſcienter,vel ignoranter contigerit attentari.

Ex fructibus beneficiorũ collatorum quantum fabrica, vel alius locus pius recipere debeat.

Et nihilominus ſtatuimus, vt vbicumque huiuſmodi fructus, & diſtributiones fabricæ, vel ſacriſtiæ, aut alterius pii loci vſibus vltra ſemeſtre tempus reperiuntur conceſſi, horum dũtaxat dimidia pars ipſi ſacriſtiæ, vel fabricæ,aut pio loco deinceps tribuatur: alterã verò beneficiati prædicti integrè percipiant: Non obſtãtibus cõſtitutionibus,& ordinationibus Apoſtolicis contrariis quibuſcũque: Aut ſi aliquibus communiter, vel diuiſim ab Apoſtolica ſit Sede indultum, quod interdici, ſuſpendi,vel excommunicari non poſſint per literas Apoſtolicas non faciẽtes plenam,& expreſſam ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi mentionem. Decreto prædictæ Synodi,ac etiam conſtitutione felic. record. Ioannis Papæ 22. quæ incipit: Suſcepti [a], & aliis iuribus de hac re diſponentibus, nihilominus aliàs in ſuo robore duraturis.Cæterum per prædicta non intendimus illis præiudicare Capitulis, Collegiis, menſis, aut perſonis fructus, & diſtributiones inter vacationem beneficiorum, & eorum collationem ſiue poſſeſſionis apprehenſionem prouenientes ex ſtatuto, conſuetudine,vel priuilegio,huiuſmodi percipiẽtibus, vel retinentibus,quo minus ipſi illos, vt antea exigere valeant,& habere. Poſtremò volumus, vt præſentium exempla etiam impreſſa notarij publici manu, & Prælati eccleſiaſtici eiuſue curiæ ſigillo obſignata eãdem illam prorſus fidem vbique locorum in iudicio, & extra illud faciant, quam facerent ipſæmet præſentes, ſi eſſent exhibitæ vel oſtenſæ. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ reuocationis, abolitionis,præcepti, interdicti, decreti, ſtatuti, intentionis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit,indignationem omnipotentis Dei,ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius, ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ apud S.Petrum anno incarnationis Dominicæ 1570. pridie Calendas Iulij, Pontificatus noſtri anno quinto.

a c. ſuſcepti. de electi. in extrauag. Ioan. 22.

Ius percipiendi fructus beneficiorum vacantium ante poſſeſſionis apprehenſionẽ relinquitur vnicuique integrum.

Alij

Alij quidam modi quibus Simonia in eccleſijs cathedralibus, vel collegiatis fere committi ſolet in beneficiorum acquiſitione. CAP. VI.

CAEterum, quia Paſchalis Papa ſcripſit, & declarauit[a], Simoniacos velut primos, & præcipuos hæreticos ab omnibus fidelibus reſpuendos; &, ſi commoniti non reſipuerint, ab exteris etiam poteſtatibus opprimendos, omniaque crimina ad comparationem Simoniacæ hæreſis, quaſi pro nihilo reputari; operæ pretium nobis videtur, ſi inſuper alios modos quoſdam, quibus illa in eccleſiis cathedralibus, & collegiatis potiſſimum committi ſolet, enarremus. Deplorat enim Damhouderius[b], quod his noſtris temporibus tam multos hoc Simoniæ vitio illaqueatos conſpiciamus, exclamans, & temporale, & ſpirituale hodie venalitati expoſitum eſſe. Committitur itaque pręter iam dicta hoc Simoniæ vitium, ſi detur, vel promittatur pecunia alicui, vel beneficium, pro voce, ſeu conſenſu electionis[c]. Et ſi quis ob illā cauſam beneficium promiſſum receperit, aut hoc in iure confeſſus fuerit, vel legitimè conuictus, ab altaris miniſterio perpetuò eſt deponendus. Si verò id quidem manifeſtum eſt, nec tamen inde conuictus, vel confeſſus fuerit, ſed tantùm publica laboret infamia, illi canonica purgatio debet indici; in qua ſi defecerit, tanquam auctor tanti ſceleris eſt puniendus[d]. Item ſi eligatur aliquis, vt alicui tertio prouideat, vel remuneret[e].

Item, ſi conferatur beneficium famulo in compenſationem ſeruitiorum[f], vel eidem promittatur penſio, vel ſtipendia quouſque de beneficio ipſi prouideatur, præſertim ſi Prælatus principaliter ducatur ad cōferendum propter ſeruitium temporale ſibi præſtitum: & ſimiliter ſi etiam famulus principaliter ſeruiat ad beneficium conſequendum[g].

Item, ſi conferatur beneficium conſanguineo, vt per illud ditetur, & inde aliis conſanguineis prouideatur, vel familia ſeu parentela exaltetur, & potentior fiat, ipſeque collator per hoc laudetur, & magnificetur[h]. Item ſi detur familiaribus, vel miniſtris

a in c. fin. 1. q. 7. arg. ca. quotiens, et ibi Panor. de Simon.
b in prax. crim. cap. 61.
c arg ca. Mathęus. et ibi Panor. de Simon. & in ca. nobis fuit. & in cap. cū eſſent. ibid.
Magnitudo & grauitas criminis Simoniæ.
d c. de hoc de Simon.
e c. quam pio. 1. q. 2. & Rebuff. in cōcord. de elect. derog. alleg. Rom. cōſil. 259. Ioan. de Selua in trac. de benef. in prima part. quæſt. 7.
f ca. ſicut nonnulli. 1. q. 1. et Rebuff. d. loco. & in prax. benef. tit. quot. mod. benef. acquiran. part. 3. Inno. in c. tuā. de ætate & qualit.
g arg. ca. cum eſſent. et ibi glo. & Panor. de Simon. Rebuff. in cōcord. d. loco alleg. Innoc. in ca. tuam. de ætat. & qual.
h Syluest. in ſumma in ver. Simonia. §. 13. verſ. 6. et §. 18. verſ. 4. Panor. in c. nemo. de Simo. Rebuff. in cōcord. de elect. derog. in verb. ſanguinis.

collatorum beneficium, vel pecunia [a].

Item, quando confertur beneficium alicui indigno ad preces alicuius [b]. Vnde in defenſorio concordatorum Franciæ referente Rebuffo legitur [c]: Propter ipſam pragmaticā nulla libera, ſed coactiua potius electio fiebat, & vt plurimum beneficiorum pollicitationes, munera, & donationes interueniebant mulierumque precibus importunis, & ſuaſu aſſiduo ſæpiuſcule factitabantur electiones, & eligentium conſanguinei, aut amicitiæ nexu coniuncti illas nonnunquam pro voto tractabant, electi inſuper & ad electiones dirigēdas nominati, non charitatis tentigine, ſed inſatiabilis æris epotandi ingluuie, aut quauis alia traducti corruptela eligentium vota, & mentes inuertebant, bellico etiam furore, & vi quadam armorum, & more bacchātium, qui fœnum in cornu gerunt, plerique animarum ſuarum ſalutis immemores eccleſijs iure, vel iniuria intrudebantur, & inſiliebant, ipſarum dotes & patrimonia diripientes.

Præterea Simonia committitur, ſi pars redituum beneficij conſtituatur alicui ex pacto propter illius adeptionem [d]. Item Simonia committitur ex ſola conuentione dādi temporale pro ſpirituali, dummodo vna partium adimpleuerit illam [e].

Item à vitio Simoniæ immunis non eſt, ſi quis ad redimendam vexationem pro iure in re ſpirituali acquirendo aliquid det; quia tunc propriè non redimitur vexatio, ſed datur, vt facilius ius ſpirituale acquiratur. Pro iure autem acquiſito, ſi in illius ſit poſſeſſione, & de facto moleſtetur, licitum quidem eſt illi, qui moleſtatur aliquid dare ad redimendam vexationem, ſed recipiēs ad illius reſtitutionem tenetur [f]. Si verò Epiſcopus eum iuſtè vult deponere, vel alius iuſtè accuſare, vel fortè alius prætendit ius in beneficio, tunc vexato non licet aliquid dare. Cæterum ſi quis non eſt in poſſeſſione iuris iam prætenſi, tunc pro illa acquirenda, cùm ſit quid ſpirituale, vel ſaltem cōnexa cum ſpiritualibus, propter adminiſtrationem, quæ inde ſequitur, nihil dandum eſt [g].

In quibuſdā verò eccleſiis cathedralibus & collegiatis ab antiquo irrepſit conſuetudo, vt lite pēdente ſuper benefi-

a gloſ. in ſumma. 1 q. 1. & in c. cùm ibid. Panor. in c. veniēs. de Simon.

b gloſſ. et Innoc. & alij in c. tuam. de ata. & qual. Syluest. in ſumma in verb. ſimonia. §. 16. ver. 3.

c in concord. de elect. derog. ad verb. rei temporalis.

d Panor. in c. non ſatis. de Simon.

e Panor. in ca. veniēs de Sim.

f Panor. in c. tua nos. & in c. audiuimus. et in c. dilectus 1. de Simon.

g Panor. in c. dilectus. c. Matthaus. & c. ad aures. et per iura ab eod. alleg. de Simon.

beneficio; fructus illius & diſtributiones cedãt Capitulo ſeu Canonicis eiuſdẽ eccleſiæ in ſuos vſus & vtilitatem conuertenda: vel vt reſtituãtur poſtea ei, ad quem per litis deciſionem & ſententiam beneficiũ pertinere oſtendetur & probabitur. Atque hac occaſione & ratione lites ipſæ plerumque fiunt immortales, non ſine magna diuini cultus & officij diminutione; & quod dolendum ac deplorandum eſt maximè, ipſi fundatores precibus pro animabus ſuis in diuino officio ac ſacrificio, fundendis impiè & iniuſtè defraudantur. Quocirca prouiſi de beneficio, ad huiuſmodi lites ſubterfugiendas & euitandas, vel abbreuiandas; & quo citiùs atque faciliùs fructibus ſui beneficij potiri ac vti poſſint, frequenter cum Capitulo & Canonicis, vel inter ſe pacta, tranſactiones, & donationes faciunt, quę vitio Simoniæ nõ carent, vel ſaltem laicos plurimum ſcandalizant. Quare Pius V. papa ad extirpandum & profligandum huiuſmodi abuſus & conſuetudines, inſignem deſuper edidit his verbis conſtitutionem.

Super deponendis fructibus et distributionibus beneficiorũ lite pẽdente Pij Papa V. constitutio.

Cordi nobis eſt lites minuere, & à laboribus ſubditos, maximè perſonas eccleſiaſticas diuino cultui deditas releuare. Sanè cùm, ſicut accepimus, in pleriſque cathedralibus & collegiatis eccleſiis earum conſtitutionibus & ſtatutis etiam à ſede apoſtolica approbatis & confirmatis cautum ſit; quod occurrentibus litibus & controuerſiis inter prouiſos de dignitatibus, officiis, canonicatibus & prębendis, portionibus & præſtimoniis, cæteriſque beneficiis eccleſiaſticis qualitercumq; qualificatis tam ordinaria, quã apoſtolica auctoritate, tam ſuper illorum prouiſione ſeu inſtitutione, aut poſſeſſione, quàm illorum idoneitate, & habilitate, aut aliàs ex quauis cauſa & eorundem ad dignitates, canonicatus, & præbendas, cæteraque beneficia eccleſiaſtica prædicta admiſſione, & receptione, & Capitulum & Canonicos, cæteraſque capitulares perſonas, ad quos admiſſio & receptio tam de iure, quàm ex conſuetudine ſpectat & pertinet, aut etiam alias perſonas eccleſiaſticas aſſerentes beneficia prædicta ad ſe de iure ſpectare, ipſi ſic prouiſi interim beneficiorum huiuſmodi fructus ac diſtributiones non percipiant,

ſed Capitulum & Canonici illas vel in ſuos vſus & vtilitatem conuertendas, ſeu reſtituendas ei cui de iure reſtituendæ erunt, recipiant, prout in dictis conſtitutionibus, & ſtatutis ſeu conſuetudinibus continetur, quo factum eſt, vt lites huiuſmodi immortales efficiantur, nec earum optatus finis videri poſſit. Hinc eſt, quod nos hac noſtra perpetuò valitura conſtitutione auctoritate apoſtolica ſtatuimus, atque decernimus, quod fructus, reditus, atque prouentus ac diſtributiones, cæteraque emolumenta, quæ vigore conſtitutionum, conſuetudinum & ſtatutorum prædictorum à Capitulo & Canonicis recipienda (vt præmittitur) erant, amplius non ab iiſdem Capitulo & Canonicis recipiantur, ſed penes perſonam fide & facultatibus idoneam per iudicem coram quo cauſæ huiuſmodi pendere repertæ fuerint, eligendam & nominandam deponantur, reſtituenda ei, cui de iure poſtea reſtituenda fuerint. Sicque per quoſcumque iudices & commiſſarios quauis auctoritate fungentes in quauis inſtãtia iudicari debere, ſublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi & interpretandi facultate. Irritum quoque & inane decernimus ſi ſecus ſuper his à quoquam quauis auctoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obſtantibus præmiſſis, ac quibuſuis apoſtolicis, nec non in prouincialibus & ſynodalibus conciliis editis generalibus vel ſpecialibus conſtitutionibus & ordinationibus, & quarumuis eccleſiarum prædictarum etiam iuramento, confirmatione apoſtolica, vel quauis alia firmitate roboratis ſtatutis & conſuetudinibus etiam immemorabilibus, priuilegiis quoque, indultis & literis apoſtolicis illis, eorumque apoſtolicis & ſuperioribus per quoſcunque Romanos pontifices predeceſſores noſtros ac nos, & ſedem apoſtolicã ſub quibuſcunque tenoribus & formis ac cum quibuſuis etiã derogatoriarũ derogatoriis aliiſq; efficacioribus & inſolitis clauſulis, nec non irritãtibus & aliis decretis etiã motu proprio & ex certa ſcientia, ac quauis etiam imperiali, vel Regali conſideratione, vel inſtantia & aliàs quomodolibet cõceſſis, approbatis, & innouatis. Quibus omnibus etiam ſi pro illorum ſufficiẽti derogatione, ſpecialis, ſpecifica,

indiui-

indiuidua & expreſſa, non autem per clauſulas generales idem importantes mentio ſeu quæuis alia expreſſio habenda aut aliqua alia exquiſita forma ad hoc ſeruanda foret, perinde acſi tenores huiuſmodi de verbo ad verbum nihil penitùs omiſſo, inſerti, & forma in illis tradita obſeruata foret, pro ſufficienter expreſſis habentes, ſpecialiter & expreſsè derogamus contrariis quibuſcunque. Volumus autem quod præſentium tranſſumptis manu alicuius notarij publici ſubſcriptis & ſigillo alicuius perſonæ in dignitate eccleſiaſtica conſtitutæ munitis eàdem prorſus fides in iudicio & extra adhibeatur, quæ præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ vel oſtenſæ. Quodque literæ ipſæ cameræ vel cancellariæ apoſtolicarum & audientiæ cauſarum palatij apoſtolici valuis, & in acie cāpi Floræ dimiſſis inibi copiis, publicatæ & affixæ omnes ita afficiant, & arctent, ac ſi illis perſonaliter intimatæ eſſent. Nulli ergo hominum omninò liceat hanc paginam noſtrorum ſtatuti, decreti, derogationis, voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationē omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctum Petrum anno incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo octauo, tertio Calend. Aprilis, pontificatus noſtri anno tertio.

Ca. Glorierius.

Adhæc quicumque vicedominatum, vel aliam eccleſiaſticarum rerum adminiſtrationem per pecuniam obtinere voluerint, tam ementes, quàm vendentes cum Simone percelluntur, & ab illa eccleſia, in cuius contumeliam dare pecuniam, vel accipere voluerunt, iuſtè excluduntur [a].

Simoniacum eſt & illud: ſi quis à quocumque publicè peccante emolumentum quodlibet accipiat, vt Epiſcopo, vel miniſtris eius peccatum illius cælet: quia nec pro reſpectu cuiuſque perſonæ, conſanguinitatis, aut familiaritatis detrectare debet hoc Epiſcopo indicare. Nec quenquam pœnitentem, vel minus dignè pœnitentem gratia, vel fauore ad reconciliationem addu-

a *ca. conſulere. & ibi Panor. de Simon.*

cere, & teſtimonium reconciliationis ferre eidem, vel quocumque liuore dignè pœnitentem à reconciliatione remouere poteſt: quia & hoc Simoniacum eſſe conſtat [a].

Cæterum notandũ & illud, quod ſicut Simoniacum eſt, mediante pecunia, vel pacto rem ſpiritualem acquirere; ita etiam Simoniacum eſt, debitum, vel pactum remittere ad acquirendam rem ſpiritualem, ſeu illi annexam. Dare enim intelligitur, qui quod ſibi debetur remittit [b].

Deindè, ſi non Simoniacè, ſaltem iniuſtè acquiritur beneficium, quod precibus hæreticorum fuerit collatum. Nam Alexander Papa quartus generali conſtitutione [c], quoſcumque viros eccleſiaſticos, qui ad preces huiuſmodi peſtilentium perſonarum dignitates, perſonatus, & quæcumque alia eccleſiaſtica beneficia ſunt adepti, ex tunc de facto priuauit taliter acquiſitis, volens quod tales, & habitis careant perpetuò, & ſi receperint illa ſcienter, ad alia vel ſimilia nequaquam in poſterum admittantur. Nec mirum, neque durum nimis iſtud cuiquam videri debet, cùm & electio propter Simoniam electo ignorante, & ratã non habente, commiſſa penitùs ſit reprobanda, niſi conſtaret illam ſimoniam per fraudem in diſpendium eligendi malitioſè factam eſſe [d]. Imò ſecundum ſacrorum canonum inſtituta etiam paruuli, qui cupiditate parentum eccleſias per pecuniam ſunt adepti, eas dimittere tenentur [e]. De quibus Rebuffus ſic ſcribit in praxi ſua beneficiaria [f]: Sunt & multi, inquit, parentes, qui emunt ſuis filiis, vel conſanguineis beneficia, & eis per fas, & nefas acquirunt: ſed patres, & filij in inferno quandoque cruciabuntur, & iſtorum ſtultorum infinitus eſt numerus, vt ſcribit Eccleſiaſtes [g]. Sed vtinam intelligerent, & nouiſſima prouiderent, & illud dictum præ oculis haberent: Quid prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? Aut: Quam dabit homo commutationem pro anima ſua [h].

Vnde & D. Bernardus contra Simoniacos verba faciens [i]: Sed nec eorum, inquit, ſacrilegia recenſemus, qui

a ca. nemo. de Simon. & ibi Panor.

b c. querelam. & ibi Panor. et alij. de Simo. c. talia. 8. q. 3. Goffr. in ſumma. tit. de ſim. Felin. in ca. veniens. de teſtib.

c in ca. 2. §. ad hæc. de hæret. in 6.

d ca. nobis. de Simo. & ca. ſi alicuius. de elect.

Paruuli quorũ parẽtes pſis beficia per pecuniam procurarunt, ea dimittere tenentur.

e cap. ſicut de Simon.

f tit. quot modis benef.

g cap. 1.

h Matth. 6.

i in ſerm. ſup. illo. ecce nos.

qui diligunt munera, ſequuntur retributiones, vendunt ſacramenta, iuſtitiam produnt, quorum guttur necdum traxit ad laqueum, necdum prauocauit fauces verbum blaſphemiæ, vox ſacrilega, ſermo nequam [a]. *a Matth. 26.* Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? Videmus hæc omnia, ſed quodammodo non videntes, quippe quibus nec flagellum eſt, nec ille comedens zelus. Manifeſta loquimur, & quæ vix aliqui erubeſcant. Poſtremò & nos in clero fuimus. Liceat vel noſtra ſcrutari. Videte vocationem veſtram, ait vocatus Apoſtolus [b]. *b 1. Corinth. 1.* Conſideremus & nos, an vocati venerimus, & vocati à Deo, cuius nimirum hæc eſt vocatio. Nec communem modò vocationem dixerim, qua ſanè iuxta eundem Apoſtolum [c], quos prædeſtinauit, hos vocauit. *c Roman. 8. Epheſ. 1.* Si quis vocauerit nos in honorem cleri, conuenire velim conſcientias ſingulorum, vt ſecundum præceptum Domini [d], ad cor Hieruſalem loquar. *d Iſa. 40.* Huic enim paruulo adhuc, aut forſitan necdum nato eccleſiaſtica iam beneficia prouida ſanè parentum ſolicitudo parabat. *Parentum ſolicitudo in parando filiis ſuis beneficia.* Hunc nos, inquiens, illi, vel illi tradamus Epiſcopo, apud quem habemus gratiam, aut cui fortè ſeruiuimus, vt ditetur de bonis Domini, nec in tot liberos noſtra diuidatur hæreditas. Illum Præpoſitus, aut Decanus, vt ſibi ſuccederet, plus quàm materno educauit affectu, in deliciis enutriens, & delictis. Ille dignus Archidiaconatu, vtpote filius Principis, magis autem, ſi ſit Epiſcopi conſobrinus, in quo nimirum tota eſt Epiſcopata progenies. Alius vndique circuit ſedulus explorator, blanditur, obſequitur, ſimulat, & diſſimulat, miſeraque ſibi ſuffragia non erubeſcit mendicare, manibus, & pedibus repens, ſi quo modo tandē aliquando ſe ingerere queat in patrimonium crucifixi & bona, quæ ſola ex omnibus hodie inueniuntur expoſita. *Sola bona Domini hodie inueniuntur expoſita.* Nimirum peregrè profectus eſt, ſed in plenilunio fortè, vt ſua diſtrictè repetat, rediturus. Quis ea intentione gradus eccleſiaſticos, & miniſteria ſanctuarij quærit, imò quæritur (quæri nempe potius, quàm ipſe quærere debueras) vt ſine curis ſeculi in ſanctimonia cordis, & corporis illuminandus accedat ad Dominum, & ſuam pariter, *Qua intentione beneficia quæri debeant.*

ac pro-

ac proximorum operetur ſalutem, orationis ſtudio deditus, & verbo prædicationis? Nam ſi eos eo quærit, aut tenet animo, eoque intuitu, vt huius vitæ habeat neceſſaria, euangelizat, vt manducet, & peruerſo nimis ordine cæleſtibus terrena mercatur. Quàm certè dignius, ampliuſque conſentaneum rationi, vt pro carnali victu carnalia magis opera, & negotia exerceret, nec fieret inuerſor rerum, aut inhonoraret miniſterium ſpirituale. Sed modico eſt natura contenta, nec multi ſola in his neceſſaria quærunt; quippe minori facilè ſatis obtinenda periculo. Honorati incedere volunt, placere ſtudent hominibus, delectari, & ſuperbire, & huic ſeculo per omnia conformari. Audi querelas Domini: quid ſuper hac tanta hominum temeritate loquatur patiens redditor, pœnitentiam magis cupiens, quàm vindictam: Ipſi inquit[a], regnauerunt, & non ex me, principes extiterunt, & ego non vocaui eos. Vniuerſos ſiquidem in ordinibus eccleſiaſticis, cæteriſque ad ſanctuarium pertinentibus, honorem quærẽtes proprium, aut diuitias, ſeu corporis voluptatem, poſtremò quæ ſua ſunt, non quæ IESV Chriſti, manifeſtè prorſus, & indubitanter, non ea, quæ Deus eſt, charitas, ſed aliena à Deo, & quæ omnium radix malorum eſt cupiditas introducit. Quid iſtud temeritatis, imò quid inſaniæ eſt? vbi timor Dei? vbi mortis memoria? vbi gehennæ metus? & terribilis illa expectatio iudicij? Sponſa nec cubiculum, nec cellam ingredi, niſi Rege introducente præſumit; tu irreuerenter irruis, nec vocatus, nec introductus. Trahe me poſt te, (ait illa[b]) in odorem vnguentorum tuorum curremus. Nunc autem trahit ſua quemque voluptas; & odorem turpis lucri ſectantes quæſtum æſtimant pietatem, quorum certa eſt damnatio.

Modico eſt natura contenta.

a Oſeæ 8.

Querela Domini contra Simoniacos.

b Cantic. 1.

Circa diuina officia, & vicariorum conductiones quomodo Simonia committatur. CAP. VII.

HActenus modos aliquot recenſuimus, quibus Simonia in acquiſitione beneficiorum, & ordinum committatur; nunc quomodo in horum executione eadem incurratur, dicemus: Si quis igitur

pro

pro adminiſtratione ſpiritualium, faciendo officia, quæ illis per ordinum collationem data ſunt, & commiſſa, aliquid temporale per modum pretij acceperit, Simonia committitur: ſed recipere ſpontè oblatum ſecundum ordinationem eccleſiæ, vel conſuetudinem approbatam per modum eleëmoſynæ, aut ſtipendij, in ſuſtentationem, & alimentum vitæ licitum eſt[a]. Quia, vt D. Paulus inquit[b], qui in ſacrario operantur, de his, quæ in ſacrario ſunt, edunt: & qui altario ſeruiunt, de altario participant. Si verò diuinis officiis peractis, & ſpiritualibus adminiſtratis, nihil ad vitæ ſuſtētationem ipſis, qui officia fecerunt, ſoluatur, poterunt debitores ad ſolutionem ſecundum iuris pontificij diſpoſitionem per Superiorem cogi[c].

a *c. quicquid. 1. q. 1. ca. non ſolum. & c. res eccleſiæ. 1. q. 3.*

b *1. ad Corint. 9. cap.*

c *c. ad apoſtolicam. & ibi DD. de Simon.*

Præterea cùm omnis pactio, & conuentio in ſpiritualibus ceſſare debeant, propterea quòd fere Simoniam inducant, tacitam vel expreſſam[d], dubitandum non eſt, quin in conductione vicariorum frequenter vtrinque Simonia committatur. Nam ſi conueniant, & pactum faciant ſuper ſtipēdio, tanquam pretio miſſarum vel aliorum ſacrorum ordinum, ſeu officiorum diuinorum, à Simonia excuſari nullo modo poſſunt. Nam Innocentius IIII. Papa, cui prima inter canonum interpretes tribuitur auctoritas, expreſsè dicit[e], quòd pauperi ſacerdoti nec ad diem, nec ad annum licet aliquid recipere pro diuinis officiis dicendis; ſed paciſci licet, vt habitet ſeu moretur in aliqua eccleſia, & ibi diuina celebret, ac pro illo, vitæque ſuæ ſuſtentatione ſtipendium accipiat; ita tamen, inquit, vt nunquam pro diuinis aliquid accipiat, ſed pro manſione, operis miniſterio, & labore, & aliis officiis, quæ ibi facit. Atque huic ſententiæ aſtipulatur quoque Adrianus ſextus Papa[f], & alij. Syluester tamen dicit[g], iſtam conductionem non ſic eſſe intelligendam, quaſi illam emendo, vendendo, aut paciſcendo propriè fiat, ſed per modum eleëmoſynæ aliquis tantum offert, ſi vult in tali loco celebrare, & ille acceptet: quam ſpem de oblato ſtipendio, ſi deducat in pactum expreſſum, vel tacitum, Simoniacus eſt, inquit, præſumptus, quo ad eccleſiam. Quod ſi habet ſumptus vnde viuat, & ad prædicta officia non

d *c. fin. & ibi gloſ. & DD. de pactis c. tua. de Simo. c. præterea. 1. & ibi gloſ. de tranſaction. c. quam pio, in fi. 1. q. 2.*

e *in c. quoniã. 2. ne Prælati vic. ſuas vel eccleſ.*

f *in quodlib. 9.*

g *in Summa in verb. de Simo. §. 9.*

cia non tenetur, gratis facere debet: aut ceſſare, aliàs videtur facere ex auaritia. Et licet forte à Simonia excuſari poſſit, propterea quòd quis non debeat ſuis ſtipendiis militare, tamen eſt turpe lucrum, ſi fiat ex auaritia, vel ſaltem habet ſpeciem mali.

Quare cùm ſancta Tridentina Synodus Epiſcopis mandaſſet a, vt illa, quæ Simoniacæ labis, aut ſordidæ auaritiæ ſuſpitionem habent, & mercedum conditiones, & pacta, necnon illiberales eleëmoſynarũ exactiones, aliaque huiuſmodi, quæ à Simoniaca labe, vel certè à turpi quæſtu non longè abſunt, omnino prohiberent, & in eccleſia fieri non permitterent; conciliũ prouinciale Mechlinienſe b, paſtoribus, & quibuſcumque ſacerdotibus inhibuit ſub pœna ſuſpenſionis, ne per ſe, vel alium directè, vel indirectè ſtipulentur pro miſſis votiuis ad piorum poſtulationem celebrãdis, ſed quod iis ſponte oblatum fuerit, accipiant: caueantque ne ſtipendium plurium miſſarum ſimul venentur, ſed qui ratione beneficij, aut alterius fundationis ad miſſam certo die celebrandam obligantur, ab aliis eodem tempore abſtineant, niſi ſubſiſtente cauſa, & per alium ſibi incumbens onus adimpleat: qui contra fecerint ſeueriter puniantur. Pro exequiis autem, ſeptenariis, tricenariis, aut anniuerſariis nihil ſtipulentur, ſed officiis peractis demum recipiant, aut à recuſantibus & poſt gratioſam monitionem ſoluere differentibus iuridicè exigant, quod ex laudabili conſuetudine ſolui conſueuit c.

Præterea, vt iſtæ locationes, & conductiones pauperum ſacerdotum cauſa diuinorum officiorum planè ab eccleſia extirparentur & profligarentur; cumque non deceat eos, qui diuino miniſterio aſſcripti ſunt, cum ordinis dedecore mẽdicare d, aut ſordidum aliquem quæſtum exercere; compertumque ſit complures pleriſque in locis ad ſacros ordines nullo fere delectu admitti, qui variis artibus, ac fallaciis confingunt ſe beneficium eccleſiaſticum, aut etiam idoneas facultates obtinere, ſtatuit SS Tridẽtina Synodus e; ne quis deinceps clericus ſecularis, quamuis aliàs ſit idoneus moribus, ſcientia, & ætate, ad ſacros ordines promoueatur, niſi prius legitime conſtet, cum beneficium eccleſiaſticum quod ſibi

a *ſeſſ. 24. de reform. cap. 14. & ſeſſ. 21. de refor. cap. 1. & ſeſſ. 22. in decre. de obſer. et euit. in celeb. miſſ.*

b *tit. de Deca. Chriſtia. paſtorib. ca. 11. et 12.*

c *c. ad Apoſtolicã, et ibi Hoſtien. Panor. Felin. & alij de Simonia.*

d *cap. diaconi. diſt. 93.*

Non decet ſacerdotes mendicare, aut ſordidũ quæſtũ exercere

e *ſeſſ. 21. de refor. cap. 2.*

Nemo ſine titulo ſufficienti ad ſacros ordines promoueri poteſt.

ad victum honeſtè ſufficiat, pacificè poſſidere [a]. Id verò beneficium reſignare non poſſit, niſi facta mentione, quod ad illius beneficij titulum ſit promotus. Neque ea reſignatio admittatur, niſi conſtito, quod aliunde viuere commodè poſſit, & aliter facta reſignatio nulla ſit. Patrimonium verò, vel penſionem obtinentes ordinari poſthac non poſſint, niſi illi, quos Epiſcopus iudicauerit aſſumendos pro neceſſitate, vel commoditate eccleſiarum ſuarum; eo quoque prius perſpecto, patrimonium illud, vel penſionem verè ab iis obtineri, taliaque eſſe, quæ illis ad vitam ſuſtentandam ſufficiũt; atque illa deinceps ſine licentia Epiſcopi alienari, aut extingui, vel remitti nullatenus poſſint, donec beneficium eccleſiaſticum ſufficiens ſint adepti [b], vel aliunde habeant, vnde viuere poſſint; antiquorum canonum pœnas ſuper his innouando.

a c. 1. et 2. diſt. 70. c. ſi epiſcopus. de præbẽd. in 6.

Quãdo quis titulo patrimonij vel pẽſionis ad ſacros ordines promoueri poſſit.

b ca. ſi epiſcopus. de præbẽd. in 6 c. neminẽ. & c. ſanctorũ diſt. 70.

Vnde in concilio prouinciali Mechlinienſi ſtatutum eſt [c]; vt nemo ad ſacros ordines in poſterũ promoueatur, qui ex beneficij, patrimonij, aut penſionis fructibus, ſeu emolumentis annuis non habeat ad minimum triginta carolinos. Qui titulus erit in regiſtris Epiſcopi, & literis ordinationum exprimendus. Iuret etiam ordinandus, quod titulum, quem pro ſua futura promotione exhibet, vere, & ſine vlla fraude poſſideat, quod illum non reſignabit, alienabit, aut in illius extinctionem conſentiet, niſi ſibi de nouo ſufficienti titulo fuerit prouiſum. Poſſint nihilominus Epiſcopi ob Eccleſiæ neceſſitatem quoſdã ætate, & moribus idoneos, etiam ſine titulo ad ſacros ordines promouere, cum conditione tamen quod illis de congruo titulo prouidebunt.

c cap. 3. 4. et 5. tit. de ordinan.

Adhæc cùm nullus debeat ordinari, qui iudicio ſui Epiſcopi non ſit vtilis, aut neceſſarius ſuis eccleſiis, eadem ſancta Tridentina Synodus, veſtigiis ſexti canonis concilij Chalcedonenſis [d] inhærẽdo ſtatuit [e]; vt nullus in poſterum ordinetur, qui illi eccleſiæ, aut pio loco pro cuius neceſſitate, aut vtilitate aſſumitur, non adſcribatur, vbi ſuis fungatur muneribus, nec incertis vagetur ſedibus [f]. Quod ſi locum inconſulto Epiſcopo deſeruerit, ei ſacrorum exercitium interdicatur. Nullus præterea clericus peregrinus ſine commenda-

d c. neminem. diſt. 70.

e ſeſſ. 23. de reform. cap. 16.

f c. ſanctorum. diſt. 70. c. non oportet. c. ſi qui verò. 7. q. 1.

mendatitiis ſui Ordinarij literis ab vllo Epiſcopo ad diuina celebranda, & ſacramēta adminiſtranda admittatur [a]. Hinc concilium quoque Mechlinienſe [b] præcepit paſtoribus & eccleſiarum rectoribus, ne quem vagum, & ignotum ſacerdotem ſine licentia Epiſcopi ſui diœceſani in ſcriptis obtenta ad celebrationem miſſarum, aut ſacramentorum adminiſtrationem admittāt, ſub pœna duorum florenorum per paſtores ſeu rectores incurrenda, & vagorum ſacerdotum correctione arbitraria. Epiſcopi autem prædictam licentiam non concedant, niſi viſis literis ſacerdotij, & commēdatitiis, & teſtimonialibus Epiſcopi, vel vicarij loci vltimæ eorū reſidentiæ. Nullus quoque extradiœceſanus, ſiue peregrinus quantumcumque notus recipiatur ad habitationem, & deſeruituram alicuius beneficij in aliena diœceſi ſine literis commendatitiis Epiſcopi, à quo vltimè diſceſſit.

a c. tuæ. et c final. de cler. peregrinis. c. 1. et aliis ſequent. diſt. 71.

b tit. de miniſtr. eccle. eor. reſiden. ca. 8. et 9.

In diſtributionum perceptione quomodo Simonia, vel ſaltem iniuſtitia committatur. CAP. VIII.

CAnonicus ad horas canonicas, aliáue diuina officia accedens propter diſtributiones, aliàs non iturus, Simoniam quoque committere videtur, præſertim ſi velit, vel intendat pro illis ſeruire Deo in redemptionem animarum benefactorum ſuorum, quibus ſpirituale remedium gratis deberet communicare. Apparet enim, quod illas per modum pretij recipiat, & quod illi ſint, tanquam præcipuus finis, & cauſa, cur ad eccleſiam vadat [c]. Nam ceſſantibus diſtributionibus, ceſſat comparitio ſeu ingreſſus eorum in eccleſiā. Quòd autem Hoſtienſis dicat [d], tales non committere veram Simoniam; cùm nulla expreſſa pactio intercedat, peccare tamen grauiter, & mentalem duntaxat Simoniam committere, perque pœnitentiam ſatisfacere: Ea excuſatio admittenda, & locum habitura videtur in eccleſiis, vbi Canonici diuina officia per ſe, & non per ſubſtitutos faciunt. Illi enim, etſi fortaſſe præcipua eorum cauſa, & intentio ſit, cur ad eccleſiam eant, lucrum & pretium diſtributionum, de hoc tamen conuinci, neque argui efficaciter poſſunt; cùm iſtiuſmodi ſecretarum inten-

c B. Thō. quodlib. 6. et 8. Adrian. Pap. 6. quodlib. 9. Syluest. in ſumma in verb. de Simo §. 9. et Viguer. in inſtitu. theolog.

d in ca. cum olim de verb ſignif. gloſ. in c. vnico. de cleri. non reſid. in 6. Panor. in cap. ſuam nobis. de Simon.

intentionum ſolus cognitor, & Iudex ſit Deus. Atque[c] hi indubie iuxta Hoſtienſis, & aliorum ſententiam grauiter quidem peccant, & Simoniam mentalem committunt. Sed quod his non ſit præcipienda, & mandanda à confeſſario reſtitutio diſtributionum tali intentione receptarum, etiamſi vel ſolam mentalem Simoniam cōmiſerint, hoc Theologi multi pernegant[a]. Nam quicquid iniuſtè acceptum eſt, debet reſtitui; ſed acceptum Simoniacè, eſt acceptum iniuſtè; quoniam accipit pretium pro ſpirituali, quod gratis tenebatur dare; quocirca reſtitui debet. Tum qui accipit rem ſpiritualem pro pretio, accipit rem alienam inuito Domino: eſt enim, vt Goffredus inquit[b], fur & latro: & ideo ad reſtitutionem ablatorum tenetur[c]; quia non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum[d]. Itaque iſtorum Canonicorum prima, & præcipua intentio eſſe debet, quod eant ad eccleſiam, ad ſeruiendum Deo in redemptionem animarum benefactorum ſuorum, & in ſalutem, ac proſperitatem totius populi Chriſtiani, quibus meritum ſpirituale gratis velint communicare, & applicare. Huic verò intentioni ſi poſtea acceſſerit alia, quo ſcilicet hoc modo percipere poſſint neceſſaria ad vitæ ſuæ ſuſtentationem, illa non peccabunt, nec Simoniam committent[e]. Veruntamen ſi inter hos ſint, qui ſuis moribus in eccleſia indecentibus, & inhoneſtis, ne dicam impiis, vel verbis publicè, & apertè declarent, ac profiteantur, ſe lucri & pretij diſtributionum cauſa potiſſimum ad diuina officia venire; quia tunc à vera Simonia excuſari non poſſunt, iuxta D. Thomę & aliorum ſententiam[f], his diſtributiones dandæ non ſunt, aut ſi datæ fuerint, pœnitentia non ſatiſfacient, niſi earundem facta reſtitutione[g]. Nec mirum videri debet, ſi reſtituere teneatur ille, qui Simoniam talem cōmiſit, licet ſine expreſſa pactione; quādo beneficiū reſignare tenetur is, quo neſciēte per aliū commiſſa eſt Simonia, pecuniam nō Epiſcopo, ſed cuidā Principum eius dādo, ita quod nec Epiſcopus Simoniacus fuerit conferendo beneficium, nec ipſe ſuſcipiendo illud[h].

a B.Thom Adrian. Pa. & Syluest. dd. locis. Richard. de quæstio. arme. lib. 1... cap. 23. & 25. Ioann. Maior. in 4 ſenten. diſt. 25. q 7. Soto de iuſtitia & iur. lib. 9. quæſt 8 art. 1: Ioan. Major. pulchrè in 4. ſenten. diſt. 25. q. 7. Dom. Soto de iuſtit. & iure, lib. 9. q. 8.

b in ſumma. tit. de Sim. arg. c. ordinationes. 1. q. 1. & ibid. not. glo.

Qualis debeat intentio eſſe canonicorum ad eccleſiā euntiū.

c ca. grauis. de reſti. ſpol. l. ſub. tract C. de fur. l. vlt. C. de condict. furt.

d c. peccatum. de reg. iur. in 6. & ibid. gloſ. c. cū tu. de vſur.

e B. Tho quodlib. 6. Adria. Pa. quodl. 9. et Syluest. & Vigu. r. dd. locis.

f loco ſupra alleg.

g arg. c. de hoc. & ibi DD. de Simon. Panor. in c. mandato. in fin. de Simo. Adrian. Pa. 6. quodl. 9. alleg. inſig. et notab. c. ſi quis neque 1. q. 1. &

h c. præſentium. 1. q. 5. & Adria. Pa. d. loco.

Explanatio. ca. fin. de Simonia.

Deinde non obſtat præmiſſis c. fin. de Simonia, quia dum Papa conſultationi in illò reſpondet, non inducit ius nouum, ſed quid iure contineatur explicat: eiuſque reſponſum tunc ad ſimiles tantùm, & non diſſimiles perſonas extendi debet. Cùm igitur illud c. fin. reſcriptum ſit monachis, ſeu Canonicis regularibus, certum eſt illud ad canonicos ſeculares extendi non debere [a]. In concilio enim generali Lateranenſi ſtatutum & ordinatum erat [b], vt monachi vel alij regulares pretio in monaſterium recepti, vna cum recipientibus, ſiue ſubditis, ſiue Prælatis, ſine ſpe reſtitutionis de ſuo monaſterio expellerentur, in locum arctioris regulæ ad agendam perpetuam pœnitentiam retrudendi. Qui verò ante hoc ſynodale ſtatutum taliter recepti eſſent, illi reuerti de monaſteriis, quæ perperam erant ingreſſi, in aliis locis eiuſdem ordinis collocari debebant, vel ſaltem diſpentaſiuè in iiſdem monaſteriis de nouo recipi, mutatis prioribus locis, & inferioribus aſſignatis [c]. Hac conſtitutione generalis concilij quidam monachi permoti impetrarunt à Papa mandatum, vigore cuius cum ipſis diſpenſaretur contra prædictam conſtitutionem concilij. Verùm quia illud non expreſse continebat Abbatem; neque qua lege, & conditione reconciliari, & abſolui poſſent, (ſicut ex d. c. fin. Delegato à Papa ſcripto & miſſo liquet) Mandato, inquit, noſtro recepto, vt cum monachis, qui per Simoniam, dato aliquo, locum in monaſteriis ſunt adepti, ſecundum conſtitutionem generalis concilij (videlicet Lateranenſis) diſpenſares: Conſult. t. breuiter reſpondentes, dicimus; Mandatum Apoſtolicum etiam ad Abbates extendi (vt ſcilicet cum illis diſpenſare poſſis) & ad reſignationes ſpiritualium & temporalium (vt videlicet ſuper his quoque diſpenſare poſſis, ne fiat reſignatio tam temporalium, quàm ſpiritualium, quæ alias neceſſaria erat) dummodò tamen nullo pacto, ſed affectu animi tantùm præcedente, vtrinque (tam ex parte monaſterij, quàm religioſorum in illud receptorum) taliter acquiruntur (quæ data ſunt in illorum ingreſſu) & eos dicimus pro Simonia huiuſmodi non teneri, vt ſcilicet mona-

ſterium

a *gl. not. in c. cõſultationi. de tempor. ordin. Adrian. Pa. d. loco. et Io. Maior in 4. ſent. d. loco.*

b *Concil. Latera. ſub Innocẽ. 3. cap. 64.*

c *c. quoniam. de Simon.*

ſterium reſtituat, quæ percepit; neque monachi inde expellantur, & in aliud ad agendam pœnitentiam detrudantur, vel in ſuo de nouo recipiantur, mutatis prioribus locis, & inferioribus aſſignatis, iuxta dicti concilij conſtitutionem. Sed in hoc caſu, ſicut narratum eſt, delinquentibus ſufficit per ſolam pœnitentiam, ſuo ſatisfacere creatori, idque vigore diſpenſationis per mandatum hoc conceſſæ. Verbum enim ſolam, non excludit, quin ex natura Simoniæ facienda ſit reſignatio, iam ſpiritualium, quam temporalium: imo cùm dicat Papa mandatum ſuum ſuper diſpenſatione conceſſum ad id extendi, palam etiam docet, ſuper his diſpenſationem fuiſſe neceſſariam: ſed excludit per ſuam diſpenſationem, illa, quæ habentur in dicto cõcilio generali, ſcilicet ne monaſteriũ ſuum exeant monachi delinquentes, ſed in illo maneant, & ſolam pœnitentiam, quam alibi facere debuiſſent, ibidem peragant [a].

a Adrian. & Soto dd locis.

Adhęc D. Gregorius expreſsè ſtatuit [b], quod qui fraudulenio munuſculo eccleſiaſticam dignitatem acceperit, tenetur illam ſub pœna damnationis æternæ reſignare, his verbis: Si quis neque ſanctis pollens moribus, vel neque à clero populoq; vocatus, vel pulſatione coactus, impudenter, Chriſti ſacerdotium iam quolibet facinore pollutus, iniuſto cordis amore, vel ſordidis precibus oris, ſiue comitatu, ſiue manuali ſeruitio, ſiue fraudulento munuſculo epiſcopalem ſeu ſacerdotalem non lucro animarum, ſed inanis glorię auaritia fultus dignitatem acceperit, & in vita ſua non ſpontè reliquerit, cumque inſperata mors pœnitẽtem non inuenerit, proculdubio in æternum peribit. Fraudulentum autẽ munuſculũ illud eſt, quod fraudulenta mente abſque pacto expreſſo ſupponitur. Nam vbi conuẽtio interuenit, non eſt fraus, ſed aperta iniquitas. Eſt & illud fraudulentum munuſculum, cùm ſolicitator dicit, ſe hoc aliàs ei, cui ſupplicat, voluiſſe dare [c]: Vel quando pars altera dicit ſe expenſas feciſſe, & illas petit, vt alius cedat beneficio [d]. Non eſſet autem fraudulentum hoc, niſi ſine pacto fieret, & ſine inſinuatione voti conferendi pro ſpirituali. Cùm ergo Simonia purè mentalis,

b in ca ſi quis neque. 1. q. 1.

Beneficium impetratum fraudulento munuſculo reſignare debet.

c c. etſi. de Simon.

Fraudulentum munuſculum quod ſit.

d gloſ. et Archid. in d. ca. ſi quis neque.

Simonia mentalis cum opere ſubſecuto obligat ad reſtitutionem.

Explanatio. ca. fin. de Simonia. Deinde non obſtat præmiſſis c. fin. de Simonia, quia dum Papa conſultationi in illò reſpondet, non inducit ius nouum, ſed quid iure contineatur explicat: eiuſque reſponſum tunc ad ſimiles tantùm, & non diſſimiles perſonas extendi debet. Cùm igitur illud c. fin. reſcriptum ſit monachis, ſeu Canonicis regularibus, certum eſt illud ad canonicos ſeculares extendi non debere [a]. In concilio enim generali Lateranenſi ſtatutum & ordinatum erat [b], vt monachi vel alij regulares pretio in monaſterium recepti, vna cum recipientibus, ſiue ſubditis, ſiue Prælatis, ſine ſpe reſtitutionis de ſuo monaſterio expellerentur, in locum arctioris regulæ ad agendam perpetuam pœnitentiam retrudendi. Qui verò ante hoc ſynodale ſtatutum taliter recepti eſſent, illi reuerti de monaſteriis, quæ perperam erant ingreſſi, in aliis locis eiuſdem ordinis collocari debebant, vel ſaltem diſpenſatiuè in iiſdem monaſteriis de nouo recipi, mutatis prioribus locis, & inferioribus aſſignatis [c]. Hac conſtitutione generalis concilij quidam monachi permoti impetrarunt à Papa mandatum, vigore cuius cum ipſis diſpenſaretur contra prædictam conſtitutionem concilij. Verùm quia illud non expreſſe continebat Abbatem; neque qua lege, & conditione reconciliari, & abſolui poſſent, (ſicut ex d. c. fin. Delegato à Papa ſcripto & miſſo liquet) Mandato, inquit, noſtro recepto, vt cum monachis, qui per Simoniam, dato aliquo, locum in monaſteriis ſunt adepti, ſecundum conſtitutionem generalis concilij (videlicet Lateranenſis) diſpenſares: Conſult. t. breuiter reſpondentes, dicimus; Mandatum Apoſtolicum etiam ad Abbates extendi (vt ſcilicet cum illis diſpenſare poſſis) & ad reſignationes ſpiritualium & temporalium (vt videlicet ſuper his quoque diſpenſare poſſis, ne fiat reſignatio tam temporalium, quàm ſpiritualium, quæ alias neceſſaria erat) dummodò tamen nullo pacto, ſed affectu animi tantùm præcedente, vtrinque (tam ex parte monaſterij, quàm religioſorum in illud receptorum) taliter acquiruntur (quæ data ſunt in illorum ingreſſu) & eos dicimus pro Simonia huiuſmodi non teneri, vt ſcilicet mona-

ſterium

a *gl. not. in c. cõſultationi. de tempor. ordin. Adrian. Pa. d. loco. et Io. Maior in 4. ſent. d. loco.*

b *Concil. Latera. ſub Innocẽ. 3. cap. 64.*

c *c. quoniam. de Simon.*

ſterium reſtituat, quæ percepit; neque monachi inde expellantur, & in aliud ad agendam pœnitentiam detrudantur, vel in ſuo de nouo recipiantur, mutatis prioribus locis, & inferioribus aſſignatis, iuxta dicti concilij conſtitutionem. Sed in hoc caſu, ſicut narratum eſt, delinquentibus ſufficit per ſolam pœnitentiam, ſuo ſatisfacere creatori, idque vigore diſpenſationis per mandatum hoc conceſſæ. Verbum enim ſolam, non excludit, quin ex natura Simoniæ facienda ſit reſignatio, tam ſpiritualium, quam temporalium: imo cùm dicat Papa mandatum ſuum ſuper diſpenſatione conceſſum ad id extendi, palam etiam docet, ſuper his diſpenſationem fuiſſe neceſſariam: ſed excludit per ſuam diſpenſationem, illa, quæ habentur in dicto cõcilio generali, ſcilicet ne monaſteriũ ſuum exeant monachi delinquentes, ſed in illo maneant, & ſolam pœnitentiam, quam alibi facere debuiſſent, ibidem peragant [a].

Adhęc D. Gregorius expreſsè ſtatuit [b], quod qui fraudulento munuſculo eccleſiaſticam dignitatem acceperit, tenetur illam ſub pœna damnationis æternæ reſignare, his verbis: Si quis neque ſanctis pollens moribus, vel neque à clero populoq; vocatus, vel pulſatione coactus, impudenter, Chriſti ſacerdotium iam quolibet facinore pollutus, iniuſto cordis amore, vel ſordidis precibus oris, ſiue comitatu, ſiue manuali ſeruitio, ſiue fraudulento munuſculo epiſcopalem ſeu ſacerdotalem non lucro animarum, ſed inanis glorię auaritia fultus dignitatem acceperit, & in vita ſua non ſpontè reliquerit, cumque inſperata mors pœnitẽtem non inuenerit, procu🙂dubio in æternum peribit. Fraudulentum autẽ munuſculũ illud eſt, quod fraudulenta mente abſque pacto expreſſo ſupponitur. Nam vbi conuẽtio interuenit, non eſt fraus, ſed aperta iniquitas. Eſt & illud fraudulentum munuſculum, cùm ſolicitator dicit, ſe hoc aliàs ei, cui ſupplicat, voluiſſe dare [c]: Vel quando pars altera dicit ſe expenſas feciſſe, & illas petit, vt alius cedat beneficio [d]. Non eſſet autem fraudulentum hoc, niſi ſine pacto fieret, & ſine inſinuatione voti conferendi pro ſpirituali. Cùm ergo Simonia purè mentalis,

a Adrian. & Soto ad locis.
b in ca ſi quis neque. 1. q. 1.
Beneficium impetratum fraudulento munuſculo reſignarè debet.
c c. etſi. de Simon.
Fraudulentum munuſculum quod ſit.
d gloſ. et Archid. in d. ca. ſi quis neque.
Simonia mentalis cum opere ſubſecuto obligat ad reſtitutionem.

cum opere ſubſecuto, iuxta D. Gregorij ſententiam, obliget ad reſtitutionem, non eſt veriſimile, neque credibile, quod Gregorius IX. Papa qui dictum c. fin. de Simonia reſcripſit ſuo delegato, contrarium voluiſſet docere, & mandare [a].

a Adrian. 6. Pap. & Soto. dd. locis.

An Canonici non cantantes per ſe horas ſuas, aliaq; diuina officia, diſtributiones iuſtè & legitimè percipiant.

CAP. IX.

Verùm in eccleſiis vbi Canonici horas aliaque diuina officia per ſe non canunt, ſed per ſubſtitutos, facilè illic videre & cognoſcere eſt, qui potiſſimùm & præcipuè propter ſolas diſtributiones ad chorum veniant, adeò vt & vulgus hominum hac de re eos frequenter notet, & nominet, tales ad eccleſiam non ituros, niſi lucro diſtributionum eò traherentur: nam hi legibus, & ordinationibus ad lucrandum diſtributiones taliter qualiter obſeruatis, vix Deo poſt auſpicium horarum, aliorúmue officiorum ſalutato, ſtatim ſe ibi ad fabulas, ſi congerro aliquis detur, conuertunt; vel chorum egrediuntur ad alibi confabulandum, vel deambulandum, vel dormiendum, aut quid aliud faciendum alienum ab officio diuino. Qui etiam horis canonicis ſæpe nō recitatis diſtributiones ſibi ſolui exigunt, & extorquent, quas ſola ſua præſentia, & intereſſentia iuxta ſtatuta, vel conſuetudinem ſibi lucrifeciſſe prætendunt. Sed Pius quintus Papa ſtatuit, & publica conſtitutione declarauit [b], tales non ſolum diſtributiones, verumetiam fructus præbendarum ſuarū amittere; tametſi omnibus horis canonicis cum aliis præſentes adſint, & non egrediantur chorum cauſa deambulandi, aut quid aliud faciendi. Tum præter fructuū, & diſtributionum amiſſionem declarat eoſdem graue peccatum admittere. Verùm ſi horas ſuas legerint fructus quidem præbendarum ſuarum iuxta concilij Lateranenſis [c], & prædictam Pij V. conſtitutionem ſuos faciunt, ad diſtributionum tamen perceptionem nihil iuris prætendere poſſunt, imò Simoniæ, vel iniuſtitiæ maximæ ſe obnoxios, & reos facere videntur; atque per hoc declarare, quod pro viginti, aut triginta Canonicis

Notantur Canonici ad chorum venientes tantùm cauſa diſtributionū.

b Hæc poſita eſt, vbi actum fuit de officio horarū, in ſpeculo de malor. horum tēp. cau. & remed. lib. 2. cap. 17.

c Sub Leone 10. cele. ſeſ. 9. can. 9.

nicis vix ſex, aut octo vicariis ſeu ſubſtitutis de genere Leui, & moribus plerumque peſſimis ac petulantiſſimis, exiguo pretio conductis, ad celebrandum miſſas, & horas, aliaque diuina officia in eccleſia perſoluendum ſatisfaciant, ſed proh dolor non conſiderant, neque perpendũt, quod diſtributiones & alia emolumenta, atque lucra ad decantationem horarum aliorumque diuinorum officiorum à fundatoribus eccleſiæ 20 vel 30 Canonicis iſta facientibus legata ac relicta in animarum ſuarum redemptionem, & in ſalutem, ac proſperitatem totius populi Chriſtiani, abſque iuſto titulo, & cauſa legitima ſibi vſurpent, & vendicent: putantes abundè ſufficere, quod corporaliter eccleſiam viſitent, & in ea, pro decore illius, velut mutæ ſtatuæ conſiſtant, vel quid aliud ibidem faciant ab officio diuino alienum, potius ad inanem frequenter gloriam, vel alium finem illicitum, & inhoneſtum, quàm pietatem & deuotionem, cùm tamen certum, & indubitatum ſit apud omnes Doctores, illos talibus ſuis modis peccare grauiter, neque eorum talem præſentiam animabus fundatorum, & benefactorum prodeſſe, nec via meriti, nec via ſatisfactionis[a]. Cùm autem quis dat alicui rem ſuam propter cauſam, vt aliquid faciat, certè ex æquitate naturali hic obligatus eſt, vt aut impleat cauſam, cuius reſpectu ipſi res data eſt: aut ſi nolit, reddat illi, qui dedit, ne re ſua iniuſtè contra ipſius voluntatem fruatur, vel locupletetur; alioquin ex æquitatis obligatione datur illi iure ciuili condictio ob cauſam dati, cauſa non ſecuta[b]. Nemo enim ex ſua iniuſtitia, ac turpitudine lucrum ſperare & facere debet[c].

Deinde ſine titulo poſſidens, aut habens titulum, ſed talem, qui pro non titulo ſit habendus, tam iure pontificio, quàm ciuili tenetur ad omnia damna, & lucra tam percepta, quàm percipienda[d]. Sed Canonici diuina officia in eccleſia non per ſe, ſed per conductitios vicarios ſeu ſubſtitutos faciẽtes, ſine titulo, aut certè tali, qui pro non titulo ſit habendus, chori diſtributiones, aliaque emolumenta ſibi vſurpare, & vendicare videntur: Quo dato, ad eorundem omnium, tanquam iniuſtè perceptorum, reſtitutionem teneri eos, arbitramur.

a Adri. Pa 6. in d. quodlib. quæst. 9. & B. Tho. 2. 2. quæſt. 133. art. 3. ad. 1.

b. l. 1. 2. 3. 4. & toto tit. ff. de condict. cau. dat. cauſ. non ſecu.

c l. miles. §. 1. ff. ad leg. Iul. de adulter.

d c. 1. & cap. grauis. et vtrobique gloſ. & DD. ae red ſtitu. ſpoliat. l. ſi nauis. §. generaliter. ff. de rei vẽdic. l. quemadmodum. C. de agric. et cenſitis. ff. toto tit. de condict. cau. dat. cau. nõ ſecu. et tit. de cõdict. furt. Goffred. in Sum. tit. de Simo.

Quam ſi recuſent, competit eccleſiæ optimo iure dicta condictio cauſa data, cauſa non ſecuta: & longè potiore iure, hi ad reſtitutionem eorundem obligantur coram Deo, & hominibus, quàm illi, qui diuina officia per ſe, & non per ſubſtitutos in eccleſia facientes, ſolam mentalem Simoniam circa illa committunt. Et, ſi illi à D. Goffredo non infimæ apud Canoniſtas, & Summiſtas authoritatis, propter Simoniam mentalem fures, & latrones dicantur [a], non video quomodo hi, non ſolùm à furto, verumetiam à rapina, ſpoliatione, & latrocinio ſe excuſare poterunt. Contra furtum tamen fortaſſe excuſationem hanc habent; quod iſtam vſurpationem, & vendicationem non faciant de nocte, vel clam, ſed publicè. Si ergo publicè res eccleſiæ, contra ipſius, & fundatorum voluntatem auferunt, ſibique vſurpant, & vendicant, certè à rapina, ſpoliatione, & latrocinio, imò ne à ſacrilegio quidem excuſari poſſe videntur [b]. Quocirca & iiſdem pœnis puniendi ſunt, quibus iſtorum criminum & ſcelerum perpetratores [c], (aliorum interim rectius, & benignius ſentientium iudicio ſaluo.) Raptor autem ſeu ſpoliator, qui contra voluntatem Domini apertè res alienas dolo malo capit ſeu aufert, ſecundum iuris Pontificij diſpoſitionem irrecuparabiliter deponitur & beneficio priuatur, &, niſi prius ablata reſtituat, ſi poterit, vel emendandi firmam & plenam ſecuritatem fecerit, pœnitentiæ beneficium ei penitùs denegatur. Qui autem in ſanitate obſtinata mente non pœnituerit, vel emendauerit, & in morte ſecuritatem præſtare nequiuerit, ſolennitas pœnitentiæ parum ei prodeſſe videtur: ſed de peccato contrito corde viaticum non negetur; ita tamen, vt nullus clericorũ ſepulturæ illius interſit, nec eius eleẽmoſynam præſumat accipere. Quod ſi qui presbyterorum, vel clericorum contra hoc in vita, vel morte pœnitentias dare, aut ſepulturæ intereſſe, vel eorum eleẽmoſynas accipere attentauerint, aut ſi aliqui eorum huiuſmodi rapinæ participes inuenti fuerint, ordinis ſui damnum irrecuparabiliter patiantur, & eccleſiaſtico beneficio careant, iuxta Eugenij 3. Papæ conſtitutionem [d].

Quantæ infamię & animæ periculo ſe exponant Canonici diuina officia per ſe nõ obeuntes in eccleſia ſua.

a *in Sum. ti. de Simon.*

b *ca. quiſquis. & ibi gloſ. 17. q. 4.*

c *arg. c. vlt. 10. q. 2. & c. dudum 2. de elect.*

d *c. 2. de raptorib. & ibi Panor. Diaz. in pract. crim. canon. cap. 99.*

Clerici

Clerici verò in latrociniis, vel aliis magnis ſceleribus deprehenſi, à ſuis ordinibus degradati, detrudi debent in arctis monaſteriis ad pœnitentiam peragendam, vt Innocentius III. reſcripſit Epiſcopo Londonenſi[a]. Hæc autem depoſitio, & in arctum monaſterium detruſio morti æquiparatur[b]. Simili igitur & pari pœna afficiendi videntur ſacrilegi, qui res eccleſiaſticas, vel alienas, ab eccleſia apertè dolo malo contra voluntatem eccleſiæ, vel fundatorum auferunt[c]. Nam, vt Cæleſtinus Papa III. reſcripſit; Si clericus, in furto, vel alio crimine fuerit deprehenſus, legitime ab eccleſiaſtico iudice deponendus eſt. Qui ſi depoſitus incorrigibilis fuerit, excommunicari, vel ſuſpendi debet. Deinde contumacia creſcente anathematis mucrone feriri; poſtmodum verò ſi in profundum malorum veniens contempſerit, cùm eccleſia non habeat vltra quod faciat, & ne poſſit eſſe vltra perditio plurimorum, per ſecularem cōprimendus eſt poteſtatem, ita quod ei deputetur exilium, vel alia legitima pœna inferatur[d]. Sed Innocentius III. Cæleſtini ſucceſſor, ne qua infamia, per huiuſmodi ſecularis iudicis in clericos animaduerſionem, eccleſia afficeretur; voluit, & ſanxit[e]; vt huiuſmodi ſceleribus magnis obnoxij à ſuis ordinibus degradati ſtatim detruderentur in arcta monaſteria ad peragendam pœnitentiam, vt ſupra dictum eſt. Quam ſi non velint agere, ponendi ſunt in perpetuis carceribus[f].

a c. tuæ. de pœnis.

b Panor. in d. c. tuæ. Bald. in c. 1. §. denique. quæ fuit prima cauſa beneficij amittēdi. Feli. in ca. qualiter. §. ad corrigendos. de accuſat. Diaz. in pract. crim. cap. 127.

c Goffred. & Hoſtiē. in ſum. tit. de rapt. d. c. tuæ. et ibi Panor. de pœnis. Lancil in præt. tit. de ſacrileg.

d c. cum nō ab homine. & ibi gloſ. de iudic.

e d. ca. tuæ. de pœnis.

f Iuxta eiuſdē Innocentij conſtitutionem in c. vt famæ. de ſent. excō. Aretin. & Panor. in d. c. tuæ, de pœnis. Diaz in prac. crim. can. cap. 129.

An Canonici Simoniam non committentes in perceptione diſtributionum, eas reſtituere teneantur, ſi in choro præſentes, cum aliis horas ſuas non cantent, ſed per ſe legant.

CAP. X.

CAEterū dato, & conceſſo, quod fortaſſe Simonia, vel furtū, aut aliud aliquod prædictorū criminum in prędicta diſtributionū receptione nō cōmittatur, præſertim ſi Canonici, dū diuinis officiis interſunt, horas ſuas canonicas, aliaq; pia legant, vel meditentur:

non tamen per hoc à reſtitutione diſtributionum excuſari omninò poſſe videntur. Nam licet Bonifacij 8. conſtitutio habeat[a]; vt diſtributiones quotidianæ, in quibuſcumque rebus conſiſtant, Canonicis, ac aliis beneficiatis, & clericis eccleſiarum ipſarum, qui eiſdem officiis in ipſis eccleſiis adfuerint, tribuantur; ex hoc tamen non ſequitur, diſtributiones propter iſtiuſmodi nudam eorum præſentiam, & intereſſentiã ipſis iuſtè, & legitimè dari, & illas ſic receptas non eſſe reſtituendas. Itaque ſi conſcientiæ, & ſaluti ſuæ quàm optimè, & tutiſſimè conſultum velint, arbitramur, quod diligenter animaduertere, & perpendere debeant; verba legis, ſeu cõſtitutionis, ex certa cauſa in eadem expreſſa factæ, intelligi debere ſecundum illam, & legiſlatoris intentionem. Nam, vt D. Hilarius inquit[b], intelligentia dictorum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi; quia non ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubiectus. Et vt D. Gregorius habet[c], non debet aliquis verba conſiderare ſed voluntatem, & intentionem; quia non debet intentio verbis deſeruire, ſed verba intẽtioni. Nam plerumque dum proprietas verborum attenditur, ſenſus veritatis amittitur[d]. Idcirco verbum adfuerint in d. conſtitutione Bonifacij poſitum non debet nudè, & ſimpliciter in vulgata ſignificatione accipi, pro, præſentes dumtaxat ſint corpore; ſed cum effectu[e], & ſecundum cauſam d. legis ſeu conſtitutionis. Cauſa autem illius fuit, quod Canonici prætextu conſuetudinis, cùm in locis, in quibus eccleſiæ eorum conſiſterent, eſſent præſentes, licet diuinis non intereſſent, diſtributiones ex integro perciperent, ac ſi continuè ipſis eccleſiis in iiſdem officiis deſeruirent. Hæc, inquam, fuit cauſa cur Bonifacius d. conſtitutionem fecerit, ſicut ex narratione, & præfatione eiuſdem conſtat. Quare dictum verbum, adfuerint, in ipſa conſtitutione poſitum intelligi debet ſecundum prædictam cauſam, quod ſcilicet in ipſis eccleſiis, ſeu choro præſentes ſint, & adſint, & in iiſdem officiis deſeruiant. Alioquin per dictam conſtitutionem non tolleretur mala conſuetudo, cuius tamen tollendæ cauſa, ſe eandem edere, & ſtatuere præfatur. Quinimò multo peior aliàs induceretur. Nam peius, & Deo ingratius,

a ca. vnico. de cler. non reſid. in 6.

Verba legis quomodo accipi debẽãt à lectore.

b text. expreſ. in c. intelligentia de verb. ſignific.

c text. apert. in ca. ſecundo requiris. de appell. & ca. humanæ. 22. q. 5.

d c. propterea. de verb. ſignif.

e c. relatum, et ibi gloſ. de cler. non reſid.

Quæ fuerit cauſa conſtitutionis Bonifacij 8. de cleri. non reſiden. in 6.

Adfuerint verbum quomodo hic accipi debeat.

gratius, atque laicis magis ſcandaloſum fore videtur, ſi Canonicus officiis diuinis adſit ſola corporali ſua præſentia, & in illis cantu, vel alio miniſterio eccleſiæ non deſeruiat: ſed vel mutus ſtet, aut ſedeat, aut confabuletur, vel quid aliud faciat officio quod peragitur impertinens, vel non concinens, quàm ſi extra Chorum horas ſuas legeret, aut oraret; & tamen hic vigore d. conſtitutionis nullo modo diſtributiones recipere poſſet: aut ſi receperit abſque controuerſia reſtituere tenetur. Vnde & Archidiaconus eximiæ eruditionis, prudetiæ, & auctoritatis inter Canoniſtas in c. fin. de ſenten. excom. in 6. dicit; non ſufficere, ſi tantùm adſint diuinis; quia verbum adeſſe hic debet intelligi cum effectu, ſcilicet quod adſint celebrando, & cantando. Et Dominicus de Soto de hac Canonicorũ negligentia ſcribẽs[a]: Haud enim, inquit, animaduertunt, ſtipendia non vt aſſiſtant, & dumtaxat ſint numerus, ſed reuera vt pſallant eis eſſe conſtituta. Nam beneficium, vt ait lex[b], non datur, niſi propter officium. Imò verò eò res peruenit, vt canere dedignentur, putentque ſuæ maieſtati derogari; ſed Capellanis inferioris claſſis id committunt. Vide quàm ſint ſui officij immemores. Perſpice quanta ſit habenda cura, vt nemo aliter priuatim officium diuinum ſoluat, quàm in choro ſoluitur. Hactenus Soto. Quapropter non ſtatim debemus intelligere legis verba, vt prima facie ſonare videntur, maximè vbi ambigua ſunt, ſed debemus recurrere ad intentionem loquentis[c]: quia etiam verba à ſua ſignificatione cadunt, cùm res aliter ſalua eſſe non poteſt, de qua agitur[d].

Deinde ſi verbum, adfuerint, nihil aliud ſignificaret, quàm ſolam corporalem præſentiam ſeu intereſſentiam in diuinis officiis, non opus erat hac noua conſtitutione; nam iure veteri ſatis cautum erat[e], quod diſtributiones quotidianæ tantùm reſidentibus in eccleſiis, & his, qui intereſſent horis canonicis, tribui deberent. Quinimò eodem iure expreſsè ſancitum, & decretum eſt, quod Canonici in eccleſiis non tantum præſentes eſſe, ſed etiã in illis diuinis officiis deſeruire debeant[f]. Et Prælatis præcipitur, vt ad eccleſiaſtica beneficia

a de iuſtit. & iur. lib. 10. q. 5. art. 4.

Diſtributiones Canonicis ſunt conſtitutæ, vt in choro pſallant.

b c. fin. de reſcript. in 6.

c arg. c. vlt. et c. cum cauſam. de præb. l. ſemper in ſtipulationibus ad cauſam dicti recurrẽdum eſt. ff. de reg. iur. gloſ. not. in d. c. intelligentia.

d gloſ. not. in d. c. propterea & ibi iur. ad cad. alleg.

e cap. licet. de præbend.

f c. 2. de inſtitut. c. quia. & ibi gloſ. not. de cler. non reſi. c. cum ſecundum. c. ſuper de præbend.

prætermiſſis indignis, idoneos aſſumant, qui Deo, & eccleſiis velint, & valeant gratum impendere famulatum [a]. Quodſi diuinis officiis in eccleſiis quibus aſſcripti cenſentur [b], deſeruire non deberet, profectò in concilio Lateranenſi ſtatutum non fuiſſet; quod cùm præbendas eccleſiaſticas, ſeu quælibet officia in aliqua eccleſia vacare contingeret, non diu manerent in ſuſpenſo, ſed infra ſex menſes perſonis, quæ digne adminiſtrare valeant, conferrentur [c]. Vnde & eccleſiæ ſeruitores, non domini, à iure appellantur [d], atque tales eccleſiæ ſtipendiis ſuſtentari dignum eſt, cùm, ſecundum Apoſtolum, qui altari ſeruit, viuere debeat de altari [e].

a c. graue. c. ſuper. de præbēd.
b c. cum ſecundum. de præb.
c c. 2. de cōceſſio. præbend.
d c. cū ad hoc. de cler. non reſid. & c. venerabilis. de præbend.
e d. c. cum ſecundum.

Inſuper R^mus^ D. Cornelius Ianſſenius ſacræ Theologiæ Doctor clariſſimus, Epiſcopus Gandenſis, qui ſacro concilio Tridentino quoque interfuit, ingenuè, & apertè ſcriptis ſuis nunc prelo commiſſis, & impreſſis profeſſus eſt [f]: ſibi vna cū eccleſiæ ſuæ cathedralis Canonicis in decantandis pſalmis Dauidicis perpetuò inſiſtendum eſſe: Et vt intellectis pſalmis eorum decantatione lubentius occuparentur, ideo ipſis paraphraſes in illos à ſe compoſitas dedicauit. Similiter R^mus^ Epiſcopus Ruremondenſis D. Guilhelmus Lindanus ſacræ quoque Theologiæ doctor celeberrimus eccleſiæ ſuæ cathedralis Canonicis totiuſque ſuæ diœceſeos clericis ſcripſit in epiſtola ſua, quam pſalterio Dauidico à ſe caſtigato, & ſcholiis illuſtrato, & nunc typis diuulgato præmiſit, ipſis vtiliſſimum, ac ſaluberrimum fore, ſi Deo ſpiritu, mente, & intelligentia pſallerent, propterea quod in pſalmis Deo optimo maximo deuotè & attentè decantandis non minima Chriſtianæ pietatis, veriq́ue diuini cultus portio ſita eſſet, eiſque eccleſiaſticos oportere ſingulariter eſſe deditos, atque eorum vſu aſſiduo exornatos. Præterea in Synodo diœceſana Cameracenſi celebrata anno Domini 1567. ſtatutum legitur [g]: Vt diuinum officium quod ſtatis quotidianis horis inſtitutum & perſolui conſuetum eſt, ſedulò ac debitè ab omnibus ad quos ſpectat frequentetur: volumus quàm diligentiſſimè obſeruari & in praxim ac conſuetudinem deduci illud Tridētini Conci-

f in epiſt. præmiſſa paraphr. in pſalm.
g tit. de officio diuino. cap. 2 & 3.

Concilij ſeſſ. 21. cap. 3. & ſeſſ. 22. cap. 1. ac proinde quò id commodius fieri poſſit, omnes & ſingulos fructus, prouentus, & obuentiones tam dignitatum, quàm canonicatuum, & officiorum, cum iuſta declaratione vbi, & in quibus conſiſtunt, quàm primùm nobis reſcribi, vt illorum tertiam partem debitè ſeparare, & in diſtributiones conuertere quotidianas, eaſque inter dignitates obtinentes, & cæteros, qui diuinis intererunt iuxta dicti concilij generalis decreta, diuidere queamus. Cùm autem dignitates, & canonicorum præbendæ ſpecialiter inſtitutæ cenſeantur ad diuini officij cultum, cæteraque eccleſiæ munia obeunda; prædicti generalis Concilij decretis innixi, iubemus, vt omnes dignitates & canonicatus huiuſmodi obtinentes, per ſe ipſos, & non per ſubſtitutos, ea omnia officia & munera exequantur, ad quæ ratione dignitatis, canonicatus, aut officij aſtringuntur. Sicut in concilio Prouinciali Cameracenſi hoc à Patribus clarius declaratum fuit: titu. de cultu, cæremon. & officio diui. cap. 7 & 15. cuius verba in altero noſtro ſpeculo poſuimus[a].

Dignitates & præbendæ cur inſtitutæ.

a lib. 2. cap. 11.

Ad inſtituti huius noſtri probationem etiam faciũt, quæ in concilio Mediolanenſi an. Dn. 1566. celebrato diuerſis in locis ſtatuta & declarata habentur, videlicet: Archidiaconi, Archipresbyteri, alijque in dignitate eccleſiaſtica conſtituti, canonici & reliqui eccleſiarum miniſtri in ſacris eccleſiæ officiis munus ſuum ipſi obeant, & non per alios exerceant. Quæcumque munera vel iure communi, vel probatis cuiuſque eccleſiæ conſtitutionibus, vel dignitatum, perſonatuum, portionum, aliorúmue officiorum eccleſiaſticorũ inſtitutione, ipſis eccleſiæ miniſtris in officiis diuinis attribuuntur, ea omnia magna cura, ſummaq; diligentia ſtudeant Epiſcopi ab omnibus ſeruari; & quæ antiquata ſunt, ad vſum reuocari. Quod ſi aliqua dignitas, perſonatus, aut officium in eccleſia fuerit, cui neque ab inſtitutione, neque à iure cõmuni, neque à propriis conſtitutionibus, quæ probatæ ſint, neque his decretis proprium munus in diuinis officiis ſit attributum, aut quod ſit, non ſatis conſtet: Epiſcopi, duobus adhibitis de Capitulo, quorum

quorum alter ab Epiſcopo, alter à Capitulo deligatur, aſſignent ſingulis dignitatibus & officiis proprium munus, quemadmodum cum ſententia ſacrorum canonũ, & cum propriæ eccleſiæ probatis conſtitutionibus, & cum his ſanctionibus pro ratione loci magis congruere iudicabunt. Cæteris autem beneficiis, quæcumque iam ab eccleſiaſticis officiis immunia reperiuntur, ſiue canonicatus, ſiue clericatus, ſiue etiam ſimplicium nomine appellentur, iis Epiſcopus priſtina munera reſtituat[a].

a *d. cõcil. Mediola. tit. de miniſt. § commu. de miniſtris.*

Qui dignitates, aut perſonatus in eccleſiis obtinent, & Canonici nominis ac inſtitutionis ſuæ memores ea pietate & aſſiduitate diuina officia colere debent, vt alij eorum exemplo ad ſtudium & amorem diuini cultus accendantur. Itaque auctoritate etiam Tridentini concilij[b] præcipimus, vt cùm in choro pſallendum eſt, ipſi quoque quantum honoris gradu cæteris præſtant, tanto ſtudioſius pſalmis, hymnis, & canticis vnà cum aliis modulantes, Dei laudes concelebrent. Cui officio ſi defuerint, pro abſentibus habeantur; & earum horarum, quas ea ratione non obierint, diſtributionibus mulctentur[c]. Omnes in choro diuina officia, vt temporis ratio poſtularit, alternis vocibus canant, recitent, attenteque audiant. Id non curſim, non perturbatè, non oſcitanter, ſed leniter, diſtinctè, ac ſtudioſè faciant. Ne in choro vbi communi officio opera datur, priuatim officium dicant. Ne literas, libros, aliáue ſcripta legant. Ne exeant, niſi diuino officio cõfecto, ne cauſa quidem de communi re agendi, ſi neceſſitas non coëgerit, tumque à præfecto chori venia petita[d]. Et nè multis eccleſiæ miniſtris eodem tempore abſentibus diuinus cultus deſeratur; canonici, & qui præterea choro vel eccleſiæ addicti ſunt, quo tempore eis à iure communi, vel à ſacro Tridentino concilio permiſſum eſt, vt ab eccleſia abeſſe poſſint; à Præſidente chori, ſi triduo reuerſuri ſunt, ſi diutius abſuturi, ab Ordinario facultatem diſcedendi petãt. Si quid præterea ab eo, qui diſceſſurus eſt, eius eccleſiæ conſtitutiones requirunt, in eo cõſtitutionibus pareat. Nemini autem ita proſit abſentiæ licẽtia, vt eo tempore diſtributiones quotidianas percipiat.

b *Seſſ. 24. de reform. c. 12.*

c *d. concil. Mediola. de iis, qui dig. perſo. aut cano. habent.*

d *d. concil. Mediola. tit. Quo modo verſ. in choro.*

Nixi etiam conſtitutione Bonifacij 8[a], & Tridentini concilij[b] auctoritate decernimus, vt nulla Canonicorum, aut aliorum pactio, remiſſio, vel colluſio fiat; factáue vim habeat; nullúmue ſtatutum aut conſuetudo, quæcumque illa ſit, valeat, quibus aut abſenti quauis de cauſa eius diei, vel ſacræ horæ, in qua muneri ſuo defuerit, aut omnino cuiquam contra, quàm iuri cõmuni, & eiuſdem Tridentini concilij, & his noſtris conſtitutionibus definitum ſit, diſtributiones quotidianæ dari poſſint: ſi datæ fuerint, qui acceperit, ſuas non faciat, ſed eas reſtituat; quæ iure ipſo accreſcant aliis inſeruientibus, qui huiuſmodi pactioni, remiſſioni, colluſioni, vel præbitioni aſſenſi non fuerint; niſi ex conſtitutionibus eccleſiæ probatis, alteri debeantur. Si verò omnes conſenſerint, vſibus eccleſiæ iam tunc addictæ intelligantur. Declaramus autem in his excipi eos, qui ob infirmitatem, vel aliam neceſſitatem, aut manifeſtam eccleſiæ vtilitatem ex ipſa conſtitutione Bonifacij, aut ſacris canonibus, vel Tridentina Synodo excuſantur[c]. Canonici, quo tempore diuina officia celebrantur, non habeãt capitula; niſi fortaſſe aliter euidens neceſſitas poſtularit. Qui contra fecerint, diſtributionem ne capiant eius horæ, in qua id commiſerint. Neque etiam diebus feſtis capitula habeantur, niſi probabilis cauſa interceſſerit. Theſaurarius Capituli, ſiue alius quocumque is nomine dicatur, qui quotidianas diſtributiones partitur, curet ipſas vnicuique diſtribuendas pro rata parte laboris, & officij, ex iuris & harum conſtitutionum præſcripto. Is diſtributiones eorum, qui abſentiæ, vel errati cauſa notati fuerint, ne perſoluat; ſi id fecerit, tantundem de ſuo det, quod in eccleſiæ vſum conferatur; & ob eam cauſam etiã vnius menſis diſtributiones amittat[d]. Hæc ex dicto concilio Mediolanenſi deprompta ſunt, in quo ſunt multa alia huc pertinentia & ſcitu & obſeruatu digniſſima.

a ca. conſuetudinem. de cler. non. reſid. in 6.
b ſeſſ. 24. c. 12.
c d. cõcil. Mediola. tit. de miniſt. eccle. §. cõmunia de miniſt.
d d. cõcil. Mediola. tit. de offic theſaur.

Adhæc in diuerſarum eccleſiarum tam cathedraliũ, quàm collegiatarum iuramẽtis & ſtatutis expreſsè habetur, quod Canonici horas ſuas, aliaque diuina officia, tam nocturna quàm diurna canere debeant, & hoc indubiè factum videtur, ne primæua eorum inſtitutio in deſuetu-

deſuetudinem veniret: vel ſi in aliquibus earum fortaſſe illa interiiſſet, veriſimile omnino eſt illud factum, & ſtatutum fuiſſe propter dictam Bonifacij conſtitutionem, quia in eadem expreſsè ponitur; vt diſtributiones quotidianæ tribuātur iuxta eccleſiæ cuiuſlibet ordinationem rationabilē iam factam, ſeu etiam faciēdam.

Hiſce igitur & aliis à nobis in d. Speculo de malorum horum temporum cauſis, & remediis, deque diuinis officiis debitè peragendis, dictis & allegatis, videtur ſatis demōſtratum eſſe [a], quod iuxta diſpoſitionem d. conſtitutionis, vel ſaltem voluntatem, mentem, & intentionem ipſius Bonifacij Papæ Legiſlatoris, Canonicus in choro præſens canere, vel in diuinis officiis deſeruire debeat, niſi per cauſam aliquā in eadem poſitam excuſetur. Si verò non cantet cum aliis, vel in diuinis officiis non deſeruiat, neque legitimè excuſatus ſit, diſtributiones percipere non debeat; &, ſi quas receperit, reſtituere teneatur, tanquam contra huiuſmodi conſtitutionem receptas. Nam, vt in eadem expreſsè habetur, qui aliter de diſtributionibus ipſis quicquam receperit, rerum ſic perceptarum dominium non acquirat, nec faciat eas ſuas, imò ad omnium reſtitutionem, quæ contra huiuſmodi conſtitutionem receperit, teneatur. Certum autem eſt, quod is committat in legem, qui legis verba complectens contra legis nititur voluntatem [b]. Porrò voluntas legis certa eſſe dicitur, cùm vel in lege ea exprimitur, vel vnica tantum ratione conſiſtit, ita, quod alia nulla adduci poſſet; vel cùm per argumentum euidenter, & neceſſariò concludens colligitur ita ſenſiſſe Legiſlatorem [c]. Hæc igitur voluntas ſeruanda eſt: & qui eam non ſeruat, vtique in legem committit: quia vel contra legem facit, vel in fraudem legis. Contra legem autem facit, qui id facit, quod lex tacitè, vel expreſsè prohibet [d]. Fraus verò legi fit, vbi id fit, quod fieri noluit, fieri autem non vetuit [e]. Et ita punitur & peccat is, qui facit contra legem, ſicut ille, qui fraudē legi ſtruit [f]. Quinimò, vt Baldus ait [g], maiori pœna dignus eſt ille, qui dolo, & fraude contra legē facit, quàm ille, qui expreſsè; quia quanto dolus eſt callidior, & latētior, tāto magis puniri debet [h].

Nec

a *Lib. 2. cap. 10. & 11.*

b *c. fin. de reg. iur. in 6.*

Committere in legem quis dicatur.

c *Felin. ad c. in noſtra. de reſcr. Alcia. ad l. nouimus. § fin. ff. de verb. ſignif. Peckius in d. cap. fin.*

d *l. contra. ff. de reg. iur.*

e *l. fraus. ff. de reg. iur.*

f *Panor. ad c. nam de cōſtitu.*

g *ad d. l. fraus.*

h *l. 2. ff. de his qui ſunt ſui vel alien. iur. & Peck. in d. c. fin.*

Nec eſt quod quis ſe excuſatum iri credat à prædicta reſtitutione per illud iuris axioma[a]: Multa fieri de iure prohibentur, quæ tamen facta tenent. Nam hoc locum duntaxat habet in his, quæ temporalem prohibitionis ſuæ cauſam habent, non autem quæ perpetuam, ſicuti hæc prohibitio ſuper diſtributionum perceptione facta[b], vt ex dicta conſtitutione clarè liquet. Adeo, vt Archidiaconus & Ioãnes Andreæ, qui maximę ſunt inter interpretes iuris põtificij auctoritatis dicant[c], quòd ſi illi, quorum lucro diſtributiones amiſſæ, ſeu perditæ cedunt, remittãt; nihilominus reſtituere teneãtur. Nam ex quo non poteſt quis illas recipere, nullo modo ſuæ fieri poterunt, quin ad reſtitutionem teneatur, cùm illa recipiat contra mentẽ & prohibitionẽ d. conſtitutionis.

Obiectio.

a l. patre furioſo. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iuris.

Solutio.

b gloſ. ſing. et not. in c. tua. de ſponſa. duor. et in c. vides. diſt. 10. & in c. quę contra ius. de reg. iur. in 6.

c vt habet glo. in d. ca. vnico. de cler. non reſid. in 6.

An præſcriptione, & Superiorum tolerantia, Canonici horas ſuas non canentes à diſtributionum, quas perceperint, reſtitutione excuſentur. C A P. XI.

PRæterea ad hoc, vt quis poſſit præſcribere lõgo vel longiſſimo tẽpore, diſtributiones ſic perceptas, vel ius eaſdem ſic percipiendi; requiritur, quòd habeat bonam fidem. Verùm ſi contra ius poſſideat, vel poſſidere intendat, præſumitur malæ fidei[d]. Nulla enim antiqua dierum poſſeſſio iuuat aliquem malæ fidei poſſeſſorẽ, niſi reſipuerit poſtquam nouerit ſe aliena poſſidere, cùm bonæ fidei poſſeſſor dici non poſſit[e].

Quocirca cùm Canonici non canentes horas, aliaque diuina officia, vel in iiſdem non deſeruientes contra d. iuris conſtitutionem diſtributiones poſſideant, vel poſſidere intendant, malæ fidei eſſe præſumantur; & quod nulla antiqua dierum præſcriptione ſe iuuare, ſeu excuſare poſſint, neceſſum omninò videtur (ſaluo interim aliorum doctorum, & rectius ſentientium iudicio) vt in hoc abuſu omnes ſe reforment, & emendent. Nec eſt quod ſub obtentu, ſeu prætextu cuiuſquam conſuetudinis reatum ſuum quis tueatur, vel putet ex hoc licere quia legem moris de longa inualuiſſe cõſuetudine arbitratur: quoniam diuturnitas temporis nõn diminuit peccata, ſed auget: imò tantò grauiora ſunt crimina, quantò diutius infelicem animã tenuerunt alligatam[f].

d arg. c. qui cõtra. & ibi glo. Dyn. & Peck. de reg. iur. in 6.

e text. not. in c. vigilanti. ca. ſi diligenti. & c. fin. de reſcript. & ibid. gloſſ. & DD.

f text. apert. in c. non ſatis. & ſequen. de Sim.

Præ-

Præterea dato, ſed non pro vero conceſſo, quod cùm poſt tempora d. conſtitutionis Bonifacij vſque ad confirmationem, & publicationem concilij Tridentini, & eiuſdem in his prouinciis acceptationem intercesserint plus quàm ducenti, & 50 anni, conniuentia, & tolerantia Pontificum, & Epiſcoporum in diuerſis eccleſiis interea irrepſiſſet conſuetudo, quod Canonicus in choro præſens, licet cum aliis non cantaret, diſtributiones percipere deberet, & quas ſic recepiſſet, reſtituere non teneretur; & ex tanta huiuſmodi diuturnitate temporis, Pontificum, & Epiſcoporum cōſenſus ad huiuſmodi conſuetudinem acceſſiſſe præſumeretur: ita vt per hoc à reſtitutione excuſari poſſe videretur, qui contra dictam Bonifacij conſtitutionem diſtributiones recepiſſet. Veruntamen à tempore publicati, & recepti in his prouinciis concilij Tridentini, ceſſare debuit huiuſmodi excuſatio. Quandoquidem illud d. conſtitutionem Bonifacij innouauit, & in vſum reuocauit non obſtantibus quibuſcumque ſtatutis, & conſuetudinibus a; & ab illo tempore non poteſt dici contraria conſuetudine aliquid legitimè præſcriptum fuiſſe conniuentia, & tolerantia Pontificum, & Epiſcoporum, quia Pius IIII. à quo dictum concilium confirmatum, & publicatum eſt, & Pius V. illius ſucceſſor, & modernus Gregorius XIII. Pontifices, item harum prouinciarum Epiſcopi, omnibus præſertim Canonicis, & aliis eccleſiaſticis diligentem obſeruationem dicti concilij mandarunt, & iniunxerunt, vt ex conſtitutionibus, decretis, reſcriptis, & ſtatutis eorundem conſtat. Ita vt à reſtitutione diſtributionum, quæ contra diſpoſitionem d. conſtitutionis Bonifacij & concilij Tridentini interea receptæ ſunt, nulli excuſandi eſſe videantur, ſaluo nihilominus, vt ſuprà dictum eſt, doctiorum & rectiùs ſentientium iudicio.

a ſeſſ. 24. de reform. cap. 12.

Et licet Pontifex atque Epiſcopi etiámnum multas malas conſuetudines contra ius, & SS. concilium Tridentinum tolerent, tamen ſubditis omnibus, quibus timor Dei, & propriæ ſalutis amor ineſt, ſeriò & mature cogitandum, & perpendendum frequenter eſt, id, quod olim in cauſa quadam abuſuum Innocentius III.

Papa

Papa conſultus Epiſcopo & Cantori Tornacenſi reſcripſit[a]: Multa, ſcilicet, tolerari per patientiam, quæ ſi deducta fuerint in iudicium, exigente iuſtitia non deberent tolerari. Quocirca, quia confeſſio, & abſolutio pœnitentis fit ad inſtar actus iudicialis quo à ſacerdote velut à iudice ſententia pronunciatur, ſicut à SS. Tridentina Synodo definitum eſt[b], apparet quod in huiuſmodi iudicio ſupradictus abuſus de recipiendis diſtributionibus contra prædictam Bonifacij conſtitutionem non deberet diutius tolerari, ſed, iuſtitia atque ſalute pœnitentium exigente, reformari. Siquidem à prædicta Synodo Tridentina decretum, & declaratum quoque eſt[c], quod habentes dignitatem, perſonatum, & officium in eccleſia cathedrali, vel collegiata, ſi perſonaliter compeıens ibi ſeruitium iuxta formã ab Epiſcopis præſcribendam die ſtatuto non impleuerint, illius dici diſtributionem amittant, nec eius quoquo modo dominium acquirant, ſed fabricæ eccleſiæ, aut alteri pio loco applicetur. Atque hoc in ijs tantùm eccleſiis conſtitutum intelligitur, in quibus nulla eſt conſuetudo, vel ſtatutum, vt dictæ dignitates non ſeruientes aliquid amittant. Nec obſtat, ſi dicatur neminem teneri ad diuinorum officiorum decantationem, niſi compulſus fuerit, propterea quod in dicto concilio Tridentino dicatur[d]: Omnes diuina per ſe, & non per ſubſtitutos compellantur obire officia. Quia concilium poſtquam reuocaſſet in vſum d. Bonifacij conſtitutionem, metuens, & prouidens, quod fortaſſe in quibuſdam eccleſiis, aliquorum Canonicorum in abuſibus, & malis conſuetudinibus tanta eſſet obſtinatio, ſeu obduratio, vt etiamſi diſtributiones ad tertiam partem fructuum, vel vltra aſcenderent, & diuinis officiis intereſſent, tamen hæc officia propter illas nollent decantare, vel ijſdem deſeruire: Idcirco voluit, & ſtatuit dicta Synodus, vt omnes, & præſertim tales, quos neque timor Dei, neque eccleſiæ honor, neque amor ſalutis propriæ inuitarent, etiam inuiti in exemplum aliorum, ad diuina officia per ſe facienda, & decantanda compellerentur; viſo, & conſiderato quod hoc ex primæua canonicatuũ, & præbendarum inſtitutione, atque iuris diſpoſitione

a per cap. cum iamdudum. in fin. de præb.

Canonici à confeſſariis ſuis ad diſtributionum cõtra iuris diſpoſitionem perceptarum reſtitutionem cogendi ſunt.

b ſeſſ. 14. ca. 6. de ſacram. pœnit. & can. 9.

c ſeſſ. 22. de refor. cap. 3.

d ſeſſ. 24. c. 12.

Qui ad diuina officia per ſe ipſos obeunda cõpellendi ſint.

facere teneantur. Quinimò eadem Synodus, cùm ſeſſ. 21. cap. 3. declaraſſet beneficia ad diuinum cultum atque eccleſiaſtica munia obeunda eſſe conſtituta, & ne hæc negligerentur, ſtatuiſſet, vt tertia pars fructuum, & quorumcumque prouentuum, & obuentionum tam dignitatum, quàm canonicatuum, perſonatuum, & officiorum in eccleſiis cathedralibus, & collegiatis, in quibus nullæ, vel nimium tenues eſſent diſtributiones, ſeparari deberet, & in diſtributiones quotidianas conuerti: ne qua in parte minueretur diuinus cultus, ſed ei debitum omnibus in rebus obſequium præſtaretur; voluit, vt creſcente non ſeruientium contumacia, liceret contra eos procedere iuxta iuris, ac ſacrorum canonum diſpoſitionem.

Tertia pars fructuum dignitatum & præbendarum conuerti debet in diſtributiones.

Adhæc vulgata eſt apud Canoniſtas & Summiſtas regula, quod reſtituere teneatur, qui accepit aliquid ob cauſam, & cauſa nō eſt ſecuta[a]. Sed Canonici qui interſunt diuinis officiis diſtributiones accipiunt ob hāc cauſam, vt ſcilicet diuinis officiis in eccleſia cantu, vel alio miniſterio deſeruiant, vt patet per loca & iura ſuprà allegata. Ergo ſi hanc cauſam propter quam diſtributiones acceperunt, non fecerint, à reſtitutione earundem quomodo excuſari poterunt non videmus; præſertim ſi dicta condictio ob cauſam in iudicio illis intentetur. Hoſtienſis cui maxima inter Canoniſtas tribuitur authoritas; reſpondens ad quæſtionem; qualiter clerici reſidere debeant[b]: Certè, inquit, in perſona propria faciendo ſeruitium eccleſiæ[c], in ſuo ordine[d]; & etiamſi Canonicus ſit, alij Canonico miniſtrare celebranti[e]. Ad hoc enim ſunt conſtituta beneficia, vt ſeruitium inde fiat. Vnde ipſa non debet recipere, qui non ſeruit[f]. Parum autem eſt, præſentiam ſui exhibere, & curam ſeu ſeruitium eccleſiæ negligere[g]. Et hoc eſt contra prauam conſuetudinem quarūdam eccleſiarum, quæ reputant Canonicos reſidentes, ex quo præſentes ſunt in loco, licet non intrent eccleſiam. Sed non video qua ratione magis intelligatur reſidēs, quo ad receptionem beneficij, præſens Canonicus, qui in manu fortè accipitrem deferens, nec aliter eccleſiæ deſeruiēs, quàm abſens ex cauſa etiam probabili & honeſta. Hactenus Hoſtien-

a *Franciſ. de plat. Theol. Bonon. in l. reſtit. nu. 173. alleg. l. ſi pecuniam. et l. ſi mulier. ff. de condict. cau. dat. cau. nō ſec. & l. 1. §. 1. ff. de condict. ob cauſ.*

b *in ſum. tit. de cler. non reſid.* c *alleg. ca quia nonnulli. & c. cū querēte. d. tit.*

d *c. propoſuit. de filiis presb.*

e *arg. cap. cum decorem. de fil. presb.*

f *arg. d. c. conquerente. & c. cum ad hoc ubi.*
& c. diuerſis. de cler. coniug.

g *arg. d. c. quia nonnulli. & c. extirpandæ. §. qui vero. de præben.*

Hoſtienſis. Hinc D. Iacobus Varinerius Decanus eccleſiæ collegiatæ Treuoltianę in enchridio iudicum eccleſiaſticorum [a], ſecutus ſententiam Archidiaconi [b], dicit; quod illi, qui tenentur intereſſe diuinis officiis, non ſatisfaciūt, niſi cum effectu adſint, celebrando, & cantādo. Atque hoc ipſum ſequitur gloſſa in pragm. ſanct [c]. Quare ſi Canonici, qui tenentur intereſſe diuinis officiis, non ſatisfaciunt, niſi cum effectu adſint, celebrando, vel cantando, euidenter conſequi videtur, quod vigore d. conſtitutionis Bonifacij ad reſtitutionē diſtributionū teneantur, qui in diuinis officiis non celebrauerint vel cantauerint, niſi, vt dictum eſt, legitimè excuſati ſint.

His igitur omnibus diligenter diſcuſſis, & conſideratis facile videre eſt, quàm ſit periculoſum, hanc ſupradictam noſtram ſententiam, tanquam improbabilem, vel nimis duram reijcere (ſicut quidam fortaſſe facere potuerūt) cùm tot doctorū virorum teſtimoniis videatur comprobari: Et omnium conſenſu tutiſſimum ſit, in iis quæ ad mores, & animam pertinent, ſequi ſententiam, vel eam partem, quæ ſalutem animæ promouet, atque honorē eccleſiæ, cultumq; diuinū aúget, & amplificat.

De pœnis Simoniacorum. CAP. XII.

AD arcendum, & profligandum peſtiferum illud & execrandum Simoniæ crimen ab eccleſia Dei, mirum in modum illam labefactans, diuerſæ & graues à ſummis Pontificibus, & œcumenicis conciliis decretæ, & conſtitutæ ſunt pœnæ. Si quis igitur in ordine ſuſcipiendo Simoniam commiſerit, ipſo iure ab illius executione ſuſpenſus eſt, & excommunicatus [d]. Deinde qualitercumque de hoc crimine conſtiterit, ſiue per modum accuſationis, ſiue inquiſitionis, ſiue denuntiationis, eſt deponendus [e].

Simoniacus autem in dignitate, vel beneficio conuictus per accuſationem, deponitur, & infamia notatur: Per inquiſitionem, vel denuntiationem, amouetur [f]; & ab executione, ſeu adminiſtratione officij beneficio, ſeu dignitati annexi, ipſo iure quoque ſuſpenſus eſt [g]. Deinde beneficium quod accepit, reſignare, & temporale reſtituere debet [h]. Tamen ille, qui per Simoniam

[a] *nov. 119.*

[b] *in ca. fin. de ſent. excō. in 6.*

[c] *tit quom. diuin. offic ſit celebr. ad verb. clauſa.*

[d] *ca. accuſatiō. ca. quotiens. de Simon. c. reperiūtur. c ſi quis Epiſcopus. c. ordinationes. cap. quibuſdam. 1. q. 1.*

[e] *c. ſuper his. c. inquiſitionis. et ibi gloſ. et DD. de accuſation. Goffred. et Hoſtien. in ſum. de Simon.*

[f] *c. per inquiſitionē. de electiō. c. inquiſitionis de accuſa. c ſane. 15. q. 3. c. erga Simoniacos. 1. q. 1.*

[g] *c. dudum. 2. et ibi gl. et DD. de elect. gl in d. c. reperiuntur. 1. q. 1. Goffred. et Hoſt. in Sū. tit. de Simo. & Sylueſt. in Sū. de Simo. § 19.*

[h] *c. de hoc. et c. audiuimus. et vtrobique gl. et DD. de Simon. Do. Soto de iuſt. & iur. lib. 9. quaeſt ul. Goff. & Hoſtien. in Sum. tit. de Simon.*

reſignauit, quia deliquit, nõ poteſt illud beneficium ita reſignatum, & collatum repetere; nec ille, qui Simoniacè adeptus eſt, retinere [a]: quia paria delicta mutua compenſatione tolluntur [b], & fruſtra canonis, ſeu legis auxilium inuocaret, qui tam enormiter in illa commiſerit [c]. Quinimò poteſt eam reſignationem Superior admittere ſimpliciter, & tertio beneficium illud cõferre [d]. Alioquin Simoniaco faueretur, ſi beneficium, quod per Simoniã reſignauit, repetere liceret; quod nequaquam eſt faciendum; imò ad extirpandum, & profligandum tam abominandum, & peſtiferum ab eccleſia malum, eorũ malitiis eſt obuiandum, & condignè ſunt puniendi; quia fraus, & dolus eis patrocinari non debent [e]. Publicæ enim vtilitatis intereſt, ne crimina maneant impunita; & per impunitatis audaciam fiant, qui nequam erant, nequiores [f]. Quod autem beneficium Simoniacè reſignatum, tertio alicui à Superiore conferri poſſit, ex eo ſatis liquet, quod cùm iſtud Simoniæ crimen æquiparetur crimini læſæ maieſtatis, & hæreſi, reſignans ipſo iure priuatus beneficio ſuo cẽſetur [g]. Quod & inſigni ſua conſtitutione declarauit Paulus Venetus Papa II. his verbis [h].

Cùm deteſtabile ſcelus Simoniacæ prauitatis tam diuinorum, quàm ſacrorum canonum auctoritas abhorreat, atque damnet; nos cõſiderantes, quod plures pœnarum grauitas, quàm Dei timor arcere ſolet à voluntate peccandi, ac ſummis deſideriis affectantes, vt horum peſtiferum vitium non ex vſu ſolùm, ſed etiam ex mentibus hominum, ſaltem propter pœnarum metum penitùs euellatur, prædeceſſorum noſtrorum Romanorum Pontificum veſtigiis inhærentes, ac etiam omnes, & ſingulas excommunicationis, ſuſpenſionis, priuationis, & interdicti ſententias, cenſuras & pœnas dudum à Romanis Pontificibus prædictis, & pro talibus reputatis contra Simoníacos quomodolibet latas, & , illos, qui cuiuſcumque ſtatus, gradus, ordinis, conditionis, vel præeminentiæ fuerint: etiam ſi cardinalatus, patriarchali, epiſcopali, regali, reginali, vel alia quauis eccleſiaſtica, ſeu mundana dignitatibus præfulgeant, & co-

a gl. not. in ca. ſuper hoc. ad verb. pecuniæ. de renuntiat. & in cap. conſtitutus, ad verb. audiatis. de tranſact. & in c. cum ſuper. de cõceſſio. præ. Innoc. in c. cum vniuerſorũ. de rer. permut.
b cap. vlt. & penult. & ibidem gloſ. de adulter.
c text. expreſ. in ca. quia fruſtra. de vſur. & cap. an ſit. & cap. conſtitutis. 1. de appellatio.
d Dom. conſil. 1.5. Staph. in tract. de liter. gra. tit. de var. mod. vacat.
e c. ſedes. et ibi gl. & DD. de reſcript. l. in fund. ff. de rer. vendic.
f c. vt famæ, et ibi gloſ. et DD. de ſentent. excom. l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil.
g ca. 1. & ibi gloſſ. de teſtib. in 6. c. quicumque 1. q. 1. cap. vlt. 1. q. 7. Fel. & alij in cap. inſinuatum. de Simon.
h extrauag. cum deteſtabile. tit. de S. mon.

& eorum quemlibet tam manifeſtum, quàm occultum, quas ipſo facto eos incurrere volumus, confirmantes, & innouantes apoſtolica auctoritate, declaramus; quod omnes illi, qui Simoniacè ordinati fuerint, à ſuorum ſint ordinum executione ſuſpenſi. Per electiones verò, poſtulationes, confirmationes, prouiſiones, ſeu quaſ. uis alias diſpoſitiones, quas Simoniaca contigerit labe fieri, & quæ viribus omninò careant, in eccleſiis, monaſteriis, dignitatibus, perſonatibus, officiis eccleſiaſticis, & quibuſuis beneficiis, aut aliquo eorum cuiquam ius nullatenus acquiratur, nec inde faciat aliquis fructus ſuos, ſed ad illorum omnium, quæ percepit reſtitutionem ſub animæ ſuæ periculo ſit aſtrictus. Statuentes præterea, quod vniuerſi, & ſinguli etiam præmiſſis dignitatibus præditi, qui quomodolibet dando, vel recipiendo Simoniam commiſerint, aut quod illa fiat, mediatores extiterint, ſeu procurauerint, ſententiam excõmunicationis incurrant: à qua niſi à Romano Pontifice pro tempore exiſtente non poſſint abſolui, præterquã in mortis articulo conſtituti. Et vt huiuſmodi labis contagio frequentius comprimatur, omnibus & ſingulis eccleſiaſticis, ſecularibuſque perſonis cuiuſcumque dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis, vel conditionis fuerint, in virtute ſanctæ obedientiæ diſtrictius iniungimus, vt eos omnes, quos Simoniã huiuſmodi commiſiſſe, vel procuraſſe, aut in ea mediatores eſſe ſciuerint, Pontifici prædicto, vel cui idem Pontifex duxerit committendum, per ſe, vel alios reuelare quantocius non omittant. Pro reuelatione huiuſmodi, etiam ſi complices fuerint, non ſolùm veniam à nobis, ſed etiam gratiam conſecuturi, ſi eorum iudicio participes tanti criminis valeant coerceri. Quod ſi non fecerint, abſolui non valeant, donec prædicta reuelent, & complices huiuſmodi detecti arctius punientur. Nulli ergo, &c.

Pœna ſimoniacè ordinatorũ.

Prouiſorũ ſimoniacè pœna.

Pœna committentium Simoniam, dãdo, recipiẽdo, vel conſulẽdo, aut procurando.

Præterea Pius V. Papa cùm primum atque pontificatus officium ſuſcepiſſet, ſtatim omnem curam, & cogitationem ſuam defigens, vt Simoniacæ prauitatis labes prorſus aboleretur, conſtitutiones anteceſſorũ ſuorum cõtra Simoniacos editas, & præſertim prædictam

 Pauli

Pauli 2. inuiolabiliter obſeruari mandauit, & delinquentes tam in ſacrorum ordinum receptione, quàm in beneficiorum aſſecutione, ſtatutis etiam inferius pœnis ſua auctoritate affici voluit. Quicumque igitur deteſtabile vitium Simoniacę prauitatis commiſiſſe conuictus fuerit in conſequendis ordinibus, eo ipſo ſit ab illorum executione per decennium ſine ſpe diſpenſationis ſuſpenſus, & per annum carceribus mancipetur. Qui dignitates eccleſiaſticas Simoniacè acquiſiuerit, illis ſit ipſo iure priuatus, & ad fructuum omniũ, quos perceperit, reſtitutionẽ teneatur, & perpetuò ſit inhabilis ad ea, & quæcumque alia beneficia eccleſiaſtica obtinenda. Si quis autem tale crimen pluries commiſiſſe conuictus fuerit, præter ſupradictas pœnas, etiam corporaliter puniatur, & ab ordinibus eccleſiaſticis degradatus, à fidelium conſortio eijciatur. Qui verò ordines, & beneficia Simoniacè contulerint, pœnis à iure ſtatutis puniantur, cuiuſcumque gradus, conditionis, & dignitatis, etiamſi Epiſcopi, Archiepiſcopi, vel maiores fuerint. Caueant præterea quicumque, ne in ſacramentorum exhibitione, Simoniacũ aliquid faciant, alioquin grauiſſimè puniãtur per locorum Ordinarios, qui huiuſmodi criminis reos cum maxima ſeueritate coërcere procurent iuxta concilij Tridentini ſtatuta. Et vt iſtius criminis notitia facilius habeatur, voluit idem Pius V. vt in illo non ſolum per accuſationem, & inquiſitionem, ſed etiam ad ſimplicem, & ſecretam denuntiationem procedatur per quoſcumque iudices, aliàs tamen de iure competentes, tam ratione delicti, quàm perſonarum; ita quod inter eos locus ſit præuentioni. Quodſi aliqui ex calumnia aliquos denuntiaſſe comperti fuerint, eos ad pœnam talionis teneri voluit, & mandauit. Mulctæ autem pecuniariæ ipſius Pij V. decreto applicabuntur pro duabus partibus locis piis arbitrio Ordinariorum, pro tertia accuſatori, qui delinquentes detulerit. Et in virtute ſanctæ obedientiæ mandat Principibus Chriſtianis & terrarum Dominis, vt præmiſſa omnia in ſuis dominiis ac terris exactiſſimè ſeruari faciant, vberrimã ab ipſo Deo mercedem tam boni operis recepturi.

Pij V. Papæ cõtra Simoniacos conſtitutio edita an. Dn. 1566. pontificatus ſui anno primo.

Quare

Quare cùm Simoniaci veluti primi, & præcipui hæretici ab omnibus fidelibus ſint reſpuendi, & etiam ab exteris poteſtatibus opprimendi, propterea quod omnia crimina ad Simoniacæ hæreſis comparationẽ, quaſi pro nihilo reputentur[a]; cumque eorum beneficia ipſo iure vacent, & poſſint impetrari, etiam abſque alia declaratione, quæ, ſi opus ſit, poterit fieri poſt impetrationem[b], omnes, quibus ad eccleſiæ reformationem, & ad in illa piè, & laudabiliter inter eccleſiaſticos viuendum eſt animus, illorum beneficia ſtatim impetrent; dummodo ſciant, & confidant, ſe Simoniam admiſſam ſufficienter, & legitimè probaturos[c]. Si qui verò de Simonia à ſe commiſſa, in animo tacitè doleant, & animæ ſuæ ſaluti bene conſultum, & prouiſum cupiant, beneficiumque acceptum relinquere nolint, neceſſum eſt, illud à Papa de nouo impetrent; narrando eidem ſuam Simoniam, ſupplicando, quatenus ſibi concedatur reſcriptum perinde valere, ſi Simoniaca prouiſio ab illo fuerit impetrata: Si verò collatio beneficij ab alio fuerit facta, quàm à Papa, impetranda eſt noua ab hoc prouiſio[d].

Porrò pecunia, quæ Simoniace accepta eſt, quia ſine graui ſalutis ſuæ periculo accipiens retinere non poteſt, debet illam reſtituere eccleſiæ, in cuius contumeliam, vel iniuriam data fuit, non autem illi, qui dedit[e], niſi fortè pauper eſſet, & non haberet vnde viueret, monaſteriumque ingredi vellet[f]. Si autem habet vnde viuat, & eccleſiæ collegium ſeu Capitulum datam pecuniam acceperit, tunc omnes accipientes, & delinquentes debent de eccleſia eijci, & pecunia eccleſiæ illi applicari; ne ex eodem facto pœnam, & præmium conſequantur[g]. Aut ſi non eijciantur, pecunia iſta pauperibus eſt eroganda[h]. Si verò ſolus Prælatus, vel alius aliquis particularis de eccleſia deliquerit, tunc iſte ſolus punietur, & pecunia applicabitur eccleſiæ, in cuius ignominiam data fuit, vt dictum eſt. Is verò, qui beneficij Simoniacè acquiſiti fructus recepit, etiamſi eccleſiæ ſeruierit, quia tanquam fur, & latro ingreſſus eſt in eccleſiam, & non per oſtium, ad omnium eorundem quos recepit,

a *c. fin. 1. q. 7.*

b *arg. ca cum ſecundum leges de haret. in 6. Rebuf. in prax. benef. tit. de Simon. in reſig.*

c *Rebuff. in prax. benefic. d. loco.*

d *Rebuff. in praxi benef. tit. quot mod. ben. acquir. par. 1. & de reſcripto etiam et perinde valere. par. 2*

e *c. de hoc. & ibi gloſ. et Panor. c. conſulere. & c audiuimus de Simon. authen. de ſanctiſſ. Epiſc.*

f *arg c. veniẽs. et ibi gloſ. Panor. in d. ca. de hoc. Goffred. et Hoſt. in ſum. de Simo. Innoc. in d. c. de hoc.*

g *l. ſine hæreditario. ff. de negot. geſt. glo. in d c. de hoc. ad verb. reſtituãt. & ibid. Pan.*

h *arg. ca. cum tu, de vſur. Hoſtien. et Panor. in d. cap. de hoc. Syluest. in Sum. de Simon. §. 20. verſ. 2.*

 & qui

& qui recipi potuerunt, reſtitutionem obligatur [a]. Nam cùm vinculo excommunicationis per Simoniam innodatus ſit, & beneficio ipſo de iure priuatus [b], fructus licitè ſibi nullo modo retinere poteſt [c]. Aliàs enim ex delicto, & crimine ſuo commodum reportaret, quod eſſet prorſus abſurdum, & iniquum; cùm illi potius debeant in eius pœnam retorqueri [d]. Nam cùm excommunicatio ſecum trahat executionem, vt Innocentius III. Papa reſcripſit [e], illi prouentus eccleſiaſtici meritò ſubtrahuntur, cui eccleſiæ communio denegatur. Atque iſti fructus, & prouentus in vtilitatem eccleſiæ, cui per huiuſmodi Simoniam iniuria, & contumelia facta eſt, conuerti debent [f]: non autem illius, qui reſignauit, idque ob cauſas, & rationes ſupradictas, ne de ſua malitia commodum reportet. Si verò in beneficio Simoniacè adepto reſedit, & chori accepit diſtributiones, diuina officia frequentando, & peragendo; & has reſtituere tenetur Canonicis iſtius eccleſiæ, vbi reſedit, niſi aliter ordinatum eſſet ex ſtatuto, vel conſuetudine Capituli [g], & niſi Simoniæ commiſſæ mediatores fuiſſent [h], vel diuina officia iſti non per ſe, ſed per ſubſtitutos, ſeu vicarios facerent [i]. Nam tunc illæ in eccleſiæ vtilitatem, vel pauperum eleēmoſynam conuertendæ eſſent, vt ſupra dictum eſt, de pecuniæ Simoniacè acceptæ reſtitutione facienda. Et tantùm abeſt, vt, cùm per excommunicationem ſuam extra eccleſiam fuerit, aliquid eccleſiæ nomine poſſidere poſſit, vt etiam vel ob hoc ſolum, quod ſe in tali ſtatu officiis diuinis peragendis ingeſſerit, beneficio ſuo ſpoliandus, & deponendus ſit [k]. Poſtrema & maximè terribilis pœna contra Simoniacos à Deo per D. Petrum decreta, & pronuntiata [l], eſt æterna perditio, & damnatio in ſtagno ardenti igne & ſulphure, vbi erit fletus & ſtridor dentium [m].

a *pulch. Goffr. in ſum. de Sim. Io. Nauder. in tract. de Simo. et ibid. Rebuff. in addition. ad eundem & in prax. benef tit. de Simo in reſig. Syluest in Summ.. de reſtit. 3. §. 9.*

b *vt pat. per ſup. alleg.*

c *c. paſtoralis. in fi. & ibi gl. et Inno. et Hoſt. et alij de appel. c poſtulaſtis. et ibi gl. Hoſt. & Panor. de cler. excom. Itē Hoſtien. in ſum. d. tit. & de ſent. excom.*

d *ca intellexi-mus. & ibi gl. & DD. de iudic. c. etſi. de donatio. inter vir. & vxor. l. cui-dēter. ff. de except. rei iudic. l. ſine ff. de nego. geſt. Goffre. & Hoſtiē. in ſum. tit. de cler. excō.*

e *c. paſtoralis. in fi. de appell. & ibid. gloſſ. ſing. & Hoſt.*

f *arg c penult. de cler non reſid. Inno. in c. ſicut. de cohab. cler. alleg. d. c paſtoralis. & gl. no. ac ſing. in c. quia clerici. ad verb. ſpoliando. de iur. patron. & in c. ad aures. et in c. in quibuſdam. ad verb prorſus amittant. de pœnis. Felin. in cap. de hoc. de Simon.*

g *c. vnico. & ibi gloſſ. de cler. non reſid. in 6.* h *cap. 2. de Simon. in extrauag. com.*

i *Concil. Trid. ſeſſ. 24 de refor ca. 12.* k *c. cler. c. Lectores et c. fraternitati: et ibid. gl. & Hoſt. in ſum. de cler. excō. et gl. in pragm. ſanctio. tit. de tenēt capit. tēp. miſſ. et tit. de cōcub.*

l *act. 8. cap. c. reperiuntur. 1. q. 1.* m *Io. in Apocal. cap. 21. & Matth. cap. 8. & 13.*

De am-

De ambitione. CAP. XIII.

CVm ad deteſtandum, & execrandum Simoniæ crimē plurimi è clero ambitione, & dignitatum, atque honorum cupiditate inducantur, de hac fugienda, & ab eccleſia profliganda iam aliquid dicemus: Si vnquam, nunc maximè, & conuenientiſſimè cum D. Bernardo [a] Pōtifici Romano dici, vel ſcribi poteſt: Plena eſt ambitioſis eccleſia, non eſt iam quod exhorreat in ſtudiis, & molitionibus ambitioſis, nō plus, quàm ſpelunca Latronum in ſpoliis viatorum: Si Chriſti diſcipulus es, igneſcat zelus tuus, exurgat auctoritas aduerſus impudentiam, & generalem peſtem. Intuere magiſtrum ſic facientem, & audi dicentem [b]: Qui mihi miniſtrat, me ſequatur. Non parat aures, vt audiat, ſed flagellum, quo feriat. Verba nec facit, nec recipit; nec enim ſedet iudicans; ſed inſequitur puniens. Cauſam tamen non tacet, quòd videlicet domum orationis negotiationis feciſſent. Ergo & tu fac ſimiliter. Erubeſcant vultum tuum iſtiuſmodi negotiatores: Si non timeant: & tu flagellum tenes. Timeant nummularij, nec fidant in nummis, ſed diffidant. Abſcōdant æs ſuum à te, ſcientes effundere, quàm accipere paratiorem. Hoc ſtudioſè, & conſtanter agendo, multos lucrifacies turpium ſectatores lucrorum, honeſtioribus officiis vindicando. Multos, ne vel audeant huiuſmodi attentare, ſeruabis. O ambitio ambientium crux, quomodo omnes torquens omnibus places [c]. Nil acerbius cruciat; nil moleſtius inquietat: nil tamen apud miſeros mortales crebrius, & celebrius negotiis eius. An non limina Apoſtolorum plus iam ambitio, quàm deuotio terit? An non vocibus eius veſtrum tota die reſultat palatium? An non quæſtibus eius tota legum canonumque diſciplina inſudat? An non ſpoliis eius omnis Italica inhiat inexplebili auiditate rapacitas? Aliud eſt, quod ab oppreſſis appellatur ad te; aliud autem quod ambitio in eccleſia per te regnare molitur. Nec deeſſe illis, nec huic aliquatenus aſſentire oportet [d]. Ambitionis via adoratio diaboli eſt, qua, videlicet, ad honores, & gloriam mundi perueniendum, ſuis ille adoratoribus pollicetur [e]. O impatiens, & effrenis, turpis

a *De conſider. lib. 1. in fin.*
Eccleſia plena eſt ambitioſis.
b *Ioan. 12.*
O ambitio ambientium crux.
c *Hoſtien. in c. in tantum de prebend.*
d *Idem Berna. lib. 1. de conſid.*
e *Bernard. in pſal. 90. ſerm. 6. Huc pertinet & illud quod Cyprian. habet in ſermo. de ieiunio, in fine.*

quæſtus cupiditas! ô ardor intemperans! ô cæca, & impudenda ambitio? Apertè prius frontoſeque adit indigna ſatis petitione tentare catholicum, doleſque repulſam, incunctanter ad ſchiſmaticum refugit, & accepta de manu ſacrilega malè cupita poteſtate, latus denuò Domini glorię crudeliter confodere non veretur [a].

a Idē in epiſt. 126.

Curritur in clero paſſim ab omni ætate, & ordine; à doctis pariter & indoctis ad eccleſiaſticas curas tanquam ſine curis iam quiſque victurus ſit, cùm ad curas peruenerit. Nec mirum de his, qui necdum in ſemetipſis experti ſunt. Videntes quippe illos, qui iam proprios humeros cupitæ ſarcinæ ſubmiſerunt, non ſolùm non gemere, tanquam ſub onere, ſed inſuper appetere plus onerari: non deterrentur periculis, qui cupiditate cæcati non vident, ſed fauoribus amplius, quos illis inuident, prouocantur. O infinita ſemper ambitio, & inſatiabilis auaritia! Cùm primos honorū gradus meruerint in eccleſia; meruerint autem, vel vitæ merito, vel pecunia, ſiue etiam carnis, & ſanguinis, quæ regnum Dei non poſſidebunt, prærogatiua: non ideo corda quieſcunt, duplici ſemper æſtuantia deſiderio; quo vtique magis ac magis & dilatentur in plura, ac ad celſiora ſublimentur: verbi gratia. Cùm factus quis fuerit in quacumque eccleſia Decanus, Præpoſitus, Archidiaconus, aut aliquid huiuſmodi, non contentus vno in vna, plures ſibi, imò quotquot valet conquirere honores ſatagit; tam in vna, quàm in pluribus. Quibus tamen omnibus, ſi locus euenerit, libenter vnius præferret Epiſcopi dignitatem. Sed nunquid ſic ſatiabitur? Factus Epiſcopus, Archiepiſcopus eſſe deſiderat. Quò fortè adepto, rurſum neſcio quid altius ſomnians, laborioſis itineribus, & ſumptuoſis familiaritatibus Romanum ſtatuit frequentare palatium, quęſtuoſas ſibi quaſdam inde comparans amicitias. Si lucri ſpiritualis gratia hæc faciunt, laudandus eſt zelus, ſed præſumptio corrigenda. Meditātibus honores blandiuntur, ſed onera penſantibus tædio ſunt, atque formidini. Non autem omnes capiunt hoc verbum. Multi enim non tanta fiducia, & alacritate currerent ad honores, ſi eſſe ſentirent & onera. Grauari profectò metuerent,

Ambitio ſemper infinita.

Honores, onera pēſantibus tedio ſunt, atque formidini.

rent, nec cum tanto labore, & periculo quarumlibet affectarent infulas dignitatum. Nunc verò quia ſola attenditur gloria, & non pœna, purum eſſe clericum erubeſcitur in eccleſia, ſeque viles æſtimant, & inglorios, qui quocumque eminentiori loco non fuerint ſublimati. Scholares pueri, & impubes adoleſcentuli ob ſanguinis dignitatem promouentur ad eccleſiaſticas dignitates, & de ſub ferula transferuntur ad principandum presbyteris; lætiores interim quod virgas euaſerint, quàm quod meruerint principatum, nec tam illis blanditur adeptum, quàm ademptum magiſterium. Et hoc quidem in initio. Proceſſu verò temporis paulatim inſoleſcentes docti ſunt in breui vendicare altaria, ſubditorum marſupia vacuare, magiſtris nimirum in hac diſciplina vtentes idoneis, ambitione, & auaritia [a]. Quare B. Leo Epiſcopis Africanis ſcribens [b]: Miramur, inquit, apud vos per occaſionem temporis impacati aut ambientium præſumptionem, aut tumultum valuiſſe popularem, vt indignis quibuſlibet, & longè extra ſacerdotale meritum conſtitutis paſtorale faſtigium, & gubernatio eccleſiæ crederetur. Non enim eſt hoc conſulere populo, ſed nocere; nec præſtare regimen, ſed augere diſcrimen. Integritas enim præſidentium, ſalus eſt ſubditorum. Et vbi eſt incolumitas obedientiæ, ibi ſana eſt forma doctrinæ. Principatus autem, quem aut ſeditio extorſit, aut ambitus occupauit; etiam ſi moribus atque actibus non offendit, ipſius tamen initij ſui eſt perniciosus exemplo: & vix bono peraguntur exitu, quæ malo ſunt inchoata principio. Quodſi in quibuſlibet eccleſiæ gradibus prouidenter, ſcienterque curandum eſt, vt in domo Domini nihil inordinatum ſit, nihilque præpoſterum: quantò magis elaborandum eſt, vt in electione eius, qui ſupra omnes gradus conſtituitur, non erretur. Nam totius familiæ Domini ſtatus, & ordo nutabit, ſi quod requiritur in corpore, non inuenitur in capite. Vbi eſt illa beati Pauli Apoſtoli per ſpiritum Dei emiſſa præceptio, qua in perſona Timothei omnium ſacerdotum Chriſti numerus eruditur, & in-

a *Bernar. epiſt. 42.*
b *epiſt. 87. & cap. miramur. diſt. 61.*

Integritas præſidentium, ſalus eſt ſubditorum.

In domo Domini nihil ſit inordinatum.

a 1 Timoth. 4.
Citò manus alicui imponere quid ſit.

& inde vnicuique noſtrum dicitur[a]: Manus nemini citò impoſueris, neque cõmunices peccatis alienis. Quid eſt, citò manus imponere, niſi ante maturitatem ætatis, ante tempus examinis, ante tempus emeritum obedientię, ante experientiam diſciplinæ ſacerdotalem honorem tribuere non comprobatis? Et quid eſt communicare peccatis alienis, niſi talem effici voluntate, qualis eſt, qui non meruit ordinari? Sicut enim boni operis ſibi comparat fructum, qui rectum tenet in eligendo ſacerdotẽ iudicium: ita graui ſemetipſum afficit damno, qui ad ſuæ dignitatis collegium ſublimat indignũ. Non enim in cuiuſquam perſona prætermittendum eſt, quod inſtitutis generalibus continetur; nec putandus eſt honor ille legitimus, qui fuerit cõtra diuinæ legis præcepta collatus. Meritò patrum beatorum venerabiles ſanctiones, cùm de electione ſacerdotum loquerentur, eos demum ſacris adminiſtrationibus idoneos cenſuerunt, quorum omnis ætas à puerilibus exordiis, vſque ad perfectiores annos per diſciplinæ ſtipendia eccleſiaſticæ cucurriſſet, & vnicuique teſtimonium prior vita præberet. Nec poteſt de eius prouectione dubitari, cui pro laboribus multis, pro moribus caſtis, pro actionibus ſtrenuis, celſioris loci præmium debetur. Si enim ad honores mũdi ſine ſuffragatione temporis, ſine merito laboris indignum eſt perueniri, & notari ambitus ſolent, quos probitatis documenta non adiuuant: quàm diligens, & quàm prudens habenda eſt diſpenſatio diuinorum munerum, & cæleſtium dignitatum.

Communicare peccatis alienis quid ſit.

Honor illegitimus.

Quomodo ad honores perueniendum ſit.

Ambitus notari qui ſoleãt.

b *l. ſancimus. C. ad leg. Iul. repetund.*
Ad honoris inſignia quales ſint promouẽdi.

Ad dignitatem promoti quale debeant præſtare iuramẽtum.

Ab Imperatoribus enim Theod. & Valent. hæc deſuper conſtitutio promanauit[b]: Sancimus eiuſmodi viros ad prouincias regendas accedere, qui ad honoris inſignia non ambitione, vel pretio, ſed probitate vitæ, & amplitudinis ſuæ ſolẽt teſtimonio promoueri: ita ſanè, vt quibus hi honores per ſedis tuæ, vel per noſtram fuerint electionem commiſſi, iurati inter geſta deprомãt, ſe pro adminiſtrationibus ſortiendis neque dediſſe quippiam, neque daturos vnquam poſtmodum fore, ſiue per ſe, ſiue per interpoſitam perſonam, in fraudem legis ſacramentiq́ue, aut venditionis, donationiſue titulo, aut alio velamento cuiuſcumque contractus. Et

ob hoc

ob hoc, exceptis ſolis ſalariis, nihil penitùs tam in adminiſtratione poſitos, quàm poſt depoſitum officium pro aliquo præſtito beneficio tempore adminiſtrationis, quam gratuitò meruerunt, accepturos. Et licet neminem diuini timoris, contemnendo iuſiurandum, arbitramur immemorem, vt ſaluti propriæ vllum commodum anteponat: tamen vt ad ſalutis timorē etiam neceſſitas periculi ſubiungatur; ſi quis auſus fuerit præbita ſacramēta negligere, non modo aduerſus accipientem, ſed etiam aduerſus dantem, accuſandi cunctis, tanquam crimen publicum, concedimus facultatem; quadrupli pœna, eo qui conuictus fuerit, modis omnibus feriendo.

Saluti propriæ nullum commodū anteponendum.

Rurſum alij Imperatores ſuum erga cleri integritatem, & Dei debitum cultum, ſtudium & zelum declarantes, hanc de electione Epiſcopi promulgarunt ordinationem [a]: Si quemquam vel in hac vrbe, vel in cæteris prouinciis, quæ toto orbe diffuſæ ſunt, ad Epiſcopatus gradum prouehi Deo auctore contigerit; puris hominum mentibus, nuda electionis conſcientia, ſincero omnium iudicio proferatur. Nemo gradum ſacerdotij pretij venalitate mercetur: quantum quiſque mereatur, non quantum dare ſufficiat, æſtimetur. Profectò enim quis locus tutus, & quæ cauſa poterit eſſe excuſata, ſi veneranda Dei templa pecuniis expugnentur? Quem murum integritatis, aut vallum fidei prouidebimus, ſi auri ſacra fames in penetralia veneranda proſerpat? Quid denique cautum eſſe poterit, aut ſecurum, ſi ſanctitas incorrupta corrumpatur? Ceſſet altaribus imminere profanus ardor auaritiæ, & à ſacris adytis repellatur piaculare flagitium. Itaque caſtus & humilis noſtris temporibus eligatur Epiſcopus, vt quocumque locorum peruenerit, omnia vitæ propriæ integritate purificet. Non pretio, nec precibus ordinetur Antiſtes. Tantum ab ambitu debet eſſe ſepoſitus, vt quæratur cogendus, rogatus recedat, inuitatus effugiat, ſola illi ſuffragetur neceſſitas excuſandi. Profectò enim, indignus eſt ſacerdotio, niſi fuerit ordinatus inuitus: cùm ſanè, ſi quis hanc ſanctam, & venerandam Antiſtitis ſedem pecuniæ interuētu ſubijſſe, aut ſi quis vt alterum ordina-

a l. ſi quemquā C. de Epiſc. & cler.

Quid dignitatum collatoribus conſiderandū in collation.

Qualis eligendus Epiſcopus.

ordinaret, vel eligeret, aliquid accepiſſe detegitur; ad inſtar publici criminis & læſæ maieſtatis accuſatione propoſita à gradu ſacerdotij retrahatur. Nec hoc ſolum deinceps honore priuari, ſed perpetuæ quoque infamiæ damnari decernimus; vt eos, quos par facinus coinquinat, & æquat, vtroſque ſimilis pœna comitetur.

Locus regiminis fugiendus potius eſt, quàm expetendus.

CAP. XIIII.

a *epiſt.169.lib.6.& c.in ſcripturis.8.q.1.*

D. Gregorius Siriaco Epiſcopo ſcribens[a]: In ſcripturis, inquit, veſtris vos magnoperè requiem quæſiſſe narratis; ſed per hoc ad paſtoralem ſolicitudinem vos congruè veniſſe oſtenditis: quia ſicut locus regiminis deſiderantibus negandus eſt; ita fugientibus offerendus eſt. Et ſicut ſcriptum eſt[b]; nec quiſquam ſibi ſumat honorem, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Et rurſus idem egregius prædicator dicit[c]: Si vnus pro omnibus mortuus eſt, ergo & omnes mortui ſunt, & pro omnibus Chriſtus mortuus. Et, ſi hoc eſt, ſupereſt, vt qui viuunt, non iam ſibi viuant, ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt, & reſurrexit. Et paſtori ſanctæ eccleſiæ dicitur[d]: Simon Ioannis amas me? Paſce oues meas. Ex quibus verbis colligitur, quod ſi is, qui valet, omnipotentis Dei oues renuit paſcere, oſtendit ſe paſtorem ſummum minimè amare. Si enim vnigenitus patris, pro explenda vtilitate omnium de ſecreto patris ad publicum noſtrum egreſſus eſt, nos quid dicturi ſumus, qui ſecretum noſtrũ præponimus vtilitati proximorum? Quies itaque nobis ex corde appetenda eſt, & tamen pro multorum lucro aliquando poſtponenda. Nam ſicut toto deſiderio debemus occupationem fugere; ita (ſi deſit qui prædicet) occupationis onus libenti neceſſe eſt humero ſubire. Quod ex duorum prophetarum opere docemur, quorũ vnus prædicationis officium vitare conatus eſt, & alter appetijt. Nam mittenti ſe Domino Hieremias reſpondit, dicens[e]: A, à, à, Domine Deus, ecce neſcio loqui, quia puer ego ſum. Et cùm omnipotens Deus ad prædicandum ſibi perſonam quæreret, dicens: Quem mittam, & quis ibit ex vobis? vltro ſe obtulit Iſaias, dicens;

b *Hebr.5. Numer.25.*

c *2. Corinth.5.*

d *Ioann.21.*

e *Hierem.1.*

dicens [a]: Ecce ego, mitte me. En ab vtriſque exterius diuerſa vox prodijt, ſed non à diuerſo fonte dilectionis emanauit. Duo quippe ſunt præcepta charitatis, amor Dei, & proximi. Per actiuam igitur vitam prodeſſe proximis cupiens Iſaias officium prædicationis appetijt: Per contemplatiuam verò Hieremias amori conditoris ſedule inhærere deſiderans, ne mitti ad prædicandum debeat, contradicit. Quod ergo laudabiliter vnus appetiit, hoc laudabiliter alius expauit. Iſte ne tacitæ contemplationis lucra loquendo perderet; ille ne damna ſtudioſi operis, tacendo ſentiret. Sed hoc in vtriſque eſt ſubtiliter intuendum; quia & is, qui recuſauit plenè non reſtitit: & is, qui mitti voluit, ante ſe per altaris calculũ purgatum vidit: ne aut non purgatus adire quiſquam myſteria ſacra audeat: aut quẽ ſuperna gratia elegit ſub humilitatis ſpecie ſuperbè cõtradicat. Nam cùm huius mundi ſucceſſus præcipitur, cùm locus ſuperior imperatur, is, qui ad percipiẽda hęc obedit, obedientiæ ſibi virtutẽ euacuat, ſi ad hęc ex proprio anhelat. Neq; enim ſe ſub obediẽtia dirigit, qui ad percipiẽda huius vitę proſpera, libidini proprię ambitionis ſeruit [b].

a Iſaiæ 6.

Duo ſunt charitatis præcepta.

b Gregor. in 42. cap. Iob, et in c. ſciendum. d. 8. q. 1.

Illo autem, quod Apoſtolus dixit [c]: Si quis epiſcopatum deſiderat, &c, exponere voluit, inquit D. Auguſtinus [d], quid ſit epiſcopatus, quia nomen eſt operis, non honoris. Græcũ eſt enim, atque inde dictum vocabulũ, quod ille, qui præficitur, illis, quibus præficitur, ſuperintendit; curam eorũ, ſcilicet, gerens: σκόπος quippe intentio eſt. Ergo Epiſcopos, ſi velimus latinè, ſuperintẽdentes poſſumus dicere: vt intelligat non ſe eſſe Epiſcopũ, qui præeſſe dilexerit, non prodeſſe. Itaque à ſtudio cognoſcendæ veritatis nemo prohibetur; quod ad laudabile pertinet otium. Locus verò ſuperior, ſine quo regi populus non poteſt, & ſi ita teneatur, atque miniſtretur vt decet, tamẽ non decenter appetitur: quamobrem otium ſanctũ quærit charitas veritatis; negotiũ iuſtum ſuſcipit neceſſitas charitatis: quam ſarcinã ſi nullus imponit, percipiẽdæ, atque intuendæ vacandũ eſt veritati. Si autẽ imponitur, ſuſcipienda eſt propter charitatis neceſſitatẽ: ſed nec ſic omnimodo veritatis delectatio deſeriãda eſt; ne ſubtrahatur illa ſuauitas, & opprimatur

c 1 ad Timoth. 3. cap.

d in cap. 19. lib. 19. de ciuitat. Dei. & in cap. qui epiſcopatũ. 8. q. 1. & cap. vos autem 16. q. 1.

Qui præeſſe dilexerit, nõ prodeſſe, epiſcopatu indignus eſt.

iuſta

iuſta neceſſitas. Cui aſtipulatur & D. Hieronymus explicans epiſtolam D. Pauli ad Titum [a]: *Illud*, inquit, inferendum eſt aduerſus eos, qui de epiſcopatu intumeſcunt, & putant ſe non diſpenſationem Chriſti, ſed imperium conſecutos: quia non ſtatim omnibus his meliores ſunt, quicumque Epiſcopi nō fuerint ordinati: & ex eo, quod Epiſcopi electi ſunt, ipſi ſe magis exiſtimant comprobatos; ſed intelligant propterea quoſdam à ſacerdotio remotos, quia eos vitia liberorum impedierint. Si autem peccata filiorum iuſtum ab epiſcopatu prohibent: quantò magis ſe vnuſquiſque conſiderans, & ſciens quia potentes potenter tormenta patientur; retrahit ſe ab hoc non tam honore, quàm onere, & aliorum locum, qui magis digni ſunt, non ambit occupare. Qualis enim erit ædificatio diſcipuli, ſi intelligat magiſtro ſe eſſe maiorem? Vnde non ſolùm Epiſcopi, presbyteri, & diaconi debent magnoperè prouidere, vt cunctum populum, cui præſident, conuerſatione, ſermone, ac ſcientia præeant; verumetiam & inferior gradus, exorciſtæ, lectores, cuſtodes ædium, acolythi, & omnes omninò, qui domui Dei deſeruiūt: quia vehementer eccleſiam Dei deſtruit, meliores laicos eſſe, quàm clericos.

a in cap. 1. & in cap. illud, 8. q. 1.

Laicos meliores eſſe quàm clericos, vehementer eccleſiā Dei deſtruit.

D. verò Ioannes Chryſoſtomus de ambitione, & auaritia verba faciens [b]: Quemadmodum, inquit, ſæui quidam venti in tranquillū mare delati, totum ab imo ſubruunt, vt & arena cum vndis miſceatur: ſic & ambitio, & turpis quæſtus, animū ſubeuntes omnia ſubuertunt. Excæcat mentis intuitum præſertim gloriæ furor. Cogita cùm gloriam concupiſcis, quod eam ſis aſſecutus, & diſce finem, & nihil inuenies; cogita quantam ea res habeat iacturam, quot, & qualibus bonis priuet. Honore delectaris? Hunc repelle, ſciens quod te debitorem conſtituit. Honorem tibi præbet nemo? & in hoc gaudendum eſt. Qui namque multum acquiſiuit honorem, præterquam quod & magnorùm reus eſt debitorum, & in arrogantiam extollitur, & inanem gloriam, & fit hominum ſeruus, poſtmodum hoc creſcente dominatu, multa, quæ nollet, facere cogitur. Tanquam itaque ſcientes, quod hoc eſt melius quàm

b in hom. 45. ad popul.

Ambitio, & turpis quæſtus omnia ſubuertunt.

illu

illud, honores ne quæramus, & oblatos recuſemus, abiiciamus à nobis, hanc extinguamus concupiſcentiam. Anima namque cupiens honorem, & glorificari, non videbit regnum cælorum. Non arbitror inter ſacerdotes multos eſſe, qui ſalui fiant; ſed multò plures, qui pereant. In cauſa eſt, quoniam res excelſum requirit animum. Multas enim habet cauſas, quæ depellãt ipſum à ſuis moribus, & innumeris oculis illi opus vndique. Si quis ad ſummũ ſacerdotium acceſſerit, velut ad ſolicitudinem, & curam, nullus illud facilè ſuſceperit. Nunc autem non aliter, quàm profanos magiſtratus, & hanc affectamus dignitatem, nimirum, vt glorificemur, & honoremur apud homines, perdimur apud Deum. Cogita quid acciderit Simoni. Quid enim refert, ſi non das pecuniam, ſed pecuniæ loco adularis, ſubornas, multaque machinatis. Pecunia tua ſit tecum in perditionem, ad illum dictum eſt. Et his dicetur: Ambitio tua ſit tecum in perditionem, quoniam putaſti ambitu humano parari domum Dei [a].

Cupiens honorem, & gloriã non videbit regnum cælorũ.

[a] *Chryſoſt. in acta Apoſtol. hom. 3.*

Quomodo ambientium ſtudia à Concilio Tridentino refrenata ſint. CAP. XV.

AD refrenandam verò improborum, & imperitorum in beneficiis ambiẽdis ſtudia, rectè à ſancta Tridẽtina Synodo ſancitum eſt [b], vt præſentati ſeu electi, vel nominati à quibuſuis eccleſiaſticis perſonis, etiam Sedis Apoſtolicæ nuntiis ad quæuis eccleſiaſtica beneficia non inſtituantur, nec confirmentur, neque admittantur, etiam prætextu cuiuſuis priuilegij, ſeu cõſuetudinis, etiam ab immemorabili tempore præſcriptæ, niſi fuerint prius à locorum Ordinariis examinati, & idonei reperti. Et nullus appellationis remedio ſe tueri poſſit, quò minus examen ſubire teneatur. Præſentatis tamen, electis, ſeu nominatis ab vniuerſitatibus ſeu collegiis generalium ſtudiorum, exceptis. Deinde eadem quoque ſancta Synodus decreuit [c], mandata de prouidendo, & gratias, quæ expectatiuæ dicuntur, nemini amplius etiam collegiis, vniuerſitatibus, ſenatibus, & aliis ſingularibus perſonis, etiam ſub nomine indulti, aut ad certam ſummam, vel alio

[b] *ſeſſ. 7. de reform. cap. 13.*

[c] *ſeſſ. 24. de reform. cap. 19. c. 2. de conceſſ. præben. c. de detestanda. eodem tit. in 6.*

quouis colore concedi, nec hactenus conceſſis cuiquam vti licere. Sed nec reſeruationes mentales, nec aliæ quæcumque gratiæ ad vacatura, nec indulta ad alienas eccleſias, vel monaſteria alicui, etiam ex ſanctæ Rom. eccleſiæ Cardinalibus concedantur, & hactenus conceſſa abrogata eſſe cenſeantur.

Ad cathedralium eccleſiarum regimen quales aſſumendi.
CAP. XVI.

QVicumque ad eccleſiam cathedralem regẽdã, & gubernandam eſt aſſumendus, is ex decreto SS. concilij Tridẽtini[a], non ſolum natalibus, ætate, moribus, & vita, ac aliis quæ à ſacris canonibus requiruntur[b], plenè ſit præditus, verumetiam in ſacro ordine antea ſaltem ſex menſium ſpatio conſtitutus. Quarum rerum instructio, ſi eius notitia nulla, aut recens in curia fuerit, à ſedis Apoſtolicæ Legatis, ſeu Nuntiis prouinciatum, aut eius Ordinario, eoque deficiente, à vicinioribus Ordinariis ſumatur. Scientia verò præter hæc eiuſmodi polleat, vt muneris ſibi iniũgendi neceſſitati poſſit ſatisfacere. Ideoq; antea in vniuerſitate ſtudiorum magiſter, ſiue Doctor aut Licentiatus in ſacra Theologia, vel iure canonico meritò ſit promotus, aut publico alicuius academiæ teſtimonio, idoneus ad alios docendos oſtendatur. Quod ſi regularis fuerit, à Superioribus ſuæ religionis ſimilem fidẽ habeat. Prædicti autẽ omnes vnde inſtructio ſeu teſtificatio erit ſumenda, hæc fideliter, & gratis referre teneantur; alioquin eorũ conſcientias grauiter oneratas eſſe ſcient, ac Deum & Superiores ſuos habebunt vltores.

a ſeſſ. 7. de reform. cap. 1. & ſeſſ. 22. cap. 2.
b c. cum in cũctis. & ca. cum à nobis. de electio. c. grauis nimis. de præbẽd. c. 1. 2. & final. diſt. 59. c. 2. & aliis ſeq. diſt. 61

Præterea ſi in quibuſlibet eccleſię gradibus prouidenter, ſcienterque curandum eſt, vt in Domini domo nihil ſit inordinatum, nihilque præpoſterũm, vltò magis elaborandum eſt, vt in electione eius, qui ſupra omnes gradus eſt conſtitutus, non erretur. Nam totius familiæ Domini ſtatus, & ordo nutabit, ſi quod requiritur in corpore, non inueniatur in capite. Vnde etſi alibi hac de rẽ à nobis dictum ſit, hoc tamen munus huiuſmodi eſſe cenſuit ſancta Tridẽtina Synodus, vt, ſi pro rei magnitudine expendatur, nunquã ſatis de eo cautum, vel dictũ

videri

videri poſſit. Itaque ſciendum, quod eadē ſancta Synodus ſtatuerit [a], vt cum primùm eccleſia vacauerit, ſupplicationes, ac preces publicè priuatimque habeantur, atque à Capitulo per ciuitatē, & diœceſim indicantur; quibus clerus, populuſq; bonum à Deo paſtorē valeat impetrare. Omnes verò & ſingulos, qui ad promotionē præficiendorum quodcumq; ius quacumque ratione à Sede Apoſtolica habent; aut alioquin operam ſuā præſtant, nihil in iis pro præſenti temporum ratione innouando hortatur, & monet, vt inprimis meminerint, nihil ſe ad Dei gloriam, & populorum ſalutē vtilius poſſe facere, quàm ſi bonos paſtores, & eccleſiæ gubernandæ idoneos promoueri ſtudeāt; eoſq; alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, niſi quos digniores, & eccleſiæ magis vtiles ipſi iudicauerint, non quidē precibus, vel humano affectu, aut ambientium ſuggeſtionibus, ſed eorū exigentibus meritis præfici diligenter curauerint; & quos ex legitimo matrimonio natos & vita, ætate, doctrina, atq; aliis omnibus qualitatibus præditos ſciāt, quę iuxta ſacros canones, & Tridētinę huius Synodi decreta requiruntur. Quoniam verò in ſumendo de prædictis omnibus qualitatibus graui idoneoq; bonorum, & doctorum virorum teſtimonio, non vniformis ratio vbique ex nationum, populorum, ac morum varietate poteſt adhiberi, mandat ſancta Synodus, vt in prouinciali Synodo per Metropolitanum habēda, præſcribatur quibuſque locis & prouinciis propria examinis, ſeu inquiſitionis, aut inſtructionis faciendæ forma ſanctiſſimi Romani Pontificis arbitrio approbāda; quæ magis eiſdē locis vtilis, atq; opportuna eſſe videbitur; ita tamen vt cùm deinde hoc examē, ſeu inquiſitio de perſona promouēda perfecta fuerit, ea in inſtrumentū publicū redacta, cum toto teſtimonio, ac profeſſione fidei ab eo facta quamprimum ad SS. Romanum Pontificem omninò tranſmittatur; vt ipſe ſummus Pontifex, plena totius negotij, ac perſonarū notitia habita, pro gregis dominici cōmodo de illis, ſi idonei per examen, ſeu per inquiſitionē factā reperti fuerint, eccleſiis poſſit vtilius prouidere. Omnes verò inquiſitiones, informationes, teſtimonia, ac probationes quæcumq; de promouendi

a ſeſſ. 24. de reform. cap. 1. Sede epiſcopali vacante quid fieri à Capitulo & aliis ius ad illam habentibus fieri debeat.

Non eligētes digniorē, magiſque ſuo iudicio eccleſiæ vtilem mortaliter peccant.

Singulę prouinciæ ſuā habeant formam inquirendi ſuper qualitatibus promouendorū ad epiſcopatum.

qualitatibus, & eccleſiæ ſtatu à quibuſcumque, etiã in Romana curia habitæ, per Cardinalem, qui relationem facturus erit in conſiſtorio, & alios tres Cardinales diligenter examinentur; ac relatio ipſa Cardinalis relatoris, & trium Cardinalium ſubſcriptione roboretur; in qua ipſi ſinguli quatuor Cardinales affirment, ſe, adhibita accurata diligentia, inueniſſe promouẽdos qualitatibus à iure, & ab hac ſancta Synodo requiſitis, præditos; ac certò exiſtimare ſub periculo ſalutis æternæ, idoneos eſſe, qui eccleſiis præficiantur: ita relatione in vno conſiſtorio facta, quo maturius interea de ipſa inquiſitione cognoſci poſſit, in aliud conſiſtorium iudicium differatur; niſi aliud beatiſſimo Pontifici videbitur expedire. Ea verò omnia, & ſingula, quæ de Epiſcoporum præficiendorum vita, ætate, doctrina, & cæteris qualitatibus alias in eadem Synodo conſtituta ſunt, decernit eadem, etiam in creatione ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, etiam ſi diaconi ſint, exigenda; quos ſanctiſſimus Romanus Pontifex ex omnibus Chriſtianitatis nationibus, quãtum commodè fieri poterit, prout idoneos repererit, aſſumet. Poſtremò eadem ſancta Synodus tot grauiſſimis Eccleſiæ incommodis commota, non poteſt non commemorare, nihil magis Eccleſiæ Dei eſſe neceſſarium, quàm vt beatiſſimus Romanus Pontifex: quam ſolicitudinem vniuerſæ Eccleſiæ ex muneris ſui officio debet, eam hic potiſſimùm impendat, vt lectiſſimos tantùm ſibi Cardinales aſciſcat; & bonos maximè, atque idoneos paſtores ſingulis eccleſiis præficiat; idq; eo magis, quòd ouiũ Chriſti ſanguinem, quæ ex malo negligentium, & ſui officij immemorum paſtorũ regimine peribunt, Dominus noſter IESVS Chriſtus de manibus eius ſit requiſiturus [a].

Eadem requiruntur qualitates in Cardinalibus, quæ in Epiſcopis.

a Ezech. 3. Hebræ. 13. cap. Epheſiis diſt. 43.
b ſeſſ. 23 de reform. cap. 2.

Deinde eadem quoque ſancta Tridentina Synodus ſtatuit [b], vt eccleſiis cathedralibus, ſeu ſuperioribus quocumque nomine, ac titulo præfecti, etiam ſi ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales ſint, ſi munus conſecrationis intra tres menſes non ſuſceperint, ad fructuum perceptorum reſtitutionem teneantur. Si intra totidem menſes poſtea id facere neglexerint; eccleſiis ipſo iure ſint priuati. Conſecratio verò, ſi extra curiam Romanam

Epiſcopi electi intra quod tempus conſecrari debeant.

Conſecratio Epiſcoporum vbi fieri debeat.

nam

nam fiat, in eccleſia, ad quam promoti fuerint, aut in prouincia, ſi commodè fieri poterit, celebretur.

Verùm quoniam in quibuſdam prouinciis, quædam cathedrales eccleſiæ tam tenuis reditus ſunt, & anguſtę, vt epiſcopali dignitati nullo modo reſpondeant, neque eccleſiarum neceſſitati ſufficiant; examinet Concilium prouinciale, vocatis iis, quorum intereſt, & diligenter expendat, quas propter anguſtias, tenuitatemque inuicem vnire, vel nouis prouentibus augere expediat; confectaq́; de præmiſſis inſtrumenta ad ſummũ Romanum Pontificẽ mittat; quibus inſtructus ſummus Põtifex ex prudentia ſua, prout expedire iudicauerit, aut tenues inuicẽ vniat, aut aliqua acceſſione ex fructibus augeat. Interim verò, donec prædicta effectum ſortiantur, huiuſmodi Epiſcopis, qui fructuum ſubuẽtione pro diœceſis ſuæ tenuitate indigent, poterit de beneficiis aliquibus, dũ tamẽ curata nõ ſint, nec dignitates, ſeu canonicatus, & præbendæ, nec monaſteria, in quibus viget regularis obſeruãtia, vel quę capitulis generalibus, & certis viſitatoribus ſubdũtur, à ſummo Romano Põtifice prouideri.

Quales in eccleſiis cathedralibus, & collegiatis ad dignitates, & canonicatus promouendi ſint. CAP. XVII.

CVm dignitates in eccleſiis præſertim cathedralibus, ad conſeruandam, augendamque eccleſiaſticam diſciplinam fuerint inſtitutæ, vt qui eas obtinerent, pietate præcellerẽt, aliiſque exemplo eſſent, atque Epiſcopos opera, & officio iuuarent; meritò, qui ad eas vocantur, tales eſſe debent, qui ſuo muneri reſpondere poſſint. Quocirca SS. Tridentinum concilium ſtatuit[a], vt nemo deinceps ad dignitates quaſcumque, quibus animarum cura ſubeſt, promoueatur, niſi qui ſaltem vigeſimumquintum ſuæ ætatis annum attigerit, & in clericali ordine verſatus doctrina ad ſuum munus exequendum neceſſaria, ac morum integritate commendetur, iuxta conſtitutionem Alexandri tertij, in concilio Lateranenſi promulgatam[b]. Archidiaconi etiam (qui oculi dicuntur Epiſcopi) ſint in omnibus eccleſiis, vbi fieri poterit, Magiſtri in Theologia, ſeu Doctores, aut Licentiati in iure Canonico. Ad cæteras

Dignitates in eccleſiis cathedralibus cur inſtitutæ ſint.

a ſeſſ. 24. de reform. cap. 12.

Quales ad dignitatem curã animarum habentem promoueri debeant.

b c. cum in cũctis. §. inferiora. de electio.

Archidiaconi ſunt oculi Epiſcoporum: & quas habere debeãt qualitates.

Ad dignitates curam animarum non habentes, quales promouendi ſint. autem dignitates, vel perſonatus, quibus animarum cura nulla ſubeſt, clerici alioquin idonei, & viginti duobus annis non minores aſciſcantur.

In eccleſiis cathedralibus, qui et quomodo fidei profeſſionē facere debeant. *Pœna non facientium fidei & obedientiæ profeſſionem.* Prouiſi autem de canonicatibus, & dignitatibus in eccleſiis cathedralibus, non ſolùm coram Epiſcopo, ſeu eius Officiali, ſed etiam in Capitulo teneantur à die adeptę poſſeſſionis ad minus intra duos menſes orthodoxæ ſuæ fidei publicam facere profeſſionem, & in Romanæ eccleſiæ obedientiâ ſe permanſuros ſpondeant, ac iurent. Alioquin prædicti omnes prouiſi, vt ſupra, fructus non faciant ſuos, nec illis poſſeſſio ſuffragetur.

Prouidēdus de beneficio debet habere ſacrum ordinem illi annexum, vel ſaltem ætatem ad illum ſuſcipiendum idoneam. *Omnes canonicatus debent habere ſacrum ordinem annexum.* *Media pars canonicatuū presbyterales eſſe debent.* Neminem etiam deinceps ad dignitatem, canonicatū, aut portionem recipiant, niſi qui eo ordine ſacro aut ſit initiatus, quem illa dignitas, præbenda, aut portio requirit; aut in tali ætate, vt infra tempus à iure, & ab hac ſanctâ Synodo ſtatutū, initiari valeat. In omnibus verò eccleſiis cathedralibus omnes canonicatus, ac portiones habeant annexū ordinē presbyterij, diaconatus, vel ſubdiaconatus. Epiſcopus autem cum cōſilio Capituli deſignet, ac diſtribuat prout viderit expedire, quibus quiſq; ordo ex ſacris annexus in poſterū eſſe debeat; ita tamē, vt dimidia ſaltē pars presbyteri ſint; cęteri verò diaconi aut ſubdiaconi: vbi verò cōſuetudo laudabilior habet, vt plures, vel omnes ſint presbyteri, omninò obſeruetur.

Qualibus canonicatus conferendi ſint. *Canonicorū viuendi competentia quando & quomodo augenda ſit.* Hortatur etiam ſancta Tridētina Synodus, vt in prouinciis vbi id commodè fieri poteſt, dignitates omnes, & ſaltem dimidia pars canonicatuum in cathedralibus eccleſiis, & collegiatis inſignibus conferantur tantùm Magiſtris, vel Doctoribus, aut etiā Licentiatis in Theologia, vel iure canonico. Præterea in eccleſiis cathedralibus, & collegiatis inſignibus, vbi frequentes, adeoque tenues ſunt præbendæ ſimul cum diſtributionibus quotidianis, vt ſuſtinēdo decenti Canonicorum gradui pro loci, & perſonarum qualitate non ſufficiant, licet Epiſcopis, cum conſenſu Capituli, vel aliquot ſimplicia beneficia, non tamen regularia, iis vnire: vel, ſi hac ratione prouideri non poſſit, aliquibus ex iis ſuppreſſis, cum patronorum conſenſu, ſi de iure patronatus laicorum ſint, quarum fructus, & prouentus reliquarum præbendarum diſtributionibus applicentur, eas ad pau-

ciorem

ciorem numerum reducere, ità tamen, vt tot ſuperſint, quæ diuino cultui celebrãdo, ac dignitati eccleſiæ commodè valeant reſpondere: non obſtantibus quibuſcumque conſtitutionibus, & priuilegiis, aut quacumque reſeruatione generali, vel ſpeciali, aut affectione: neque prædictæ vniones, aut ſuppreſſiones tolli, ſeu impediri poſſint ex quibuſcumque prouiſionibus, etiam vigore reſignationis, aut quibuſuis aliis derogationibus, vel ſuſpenſionibus.

Quibus inferiora beneficia præſertim curata conferenda ſint, & de collatorum indignis, ac inidoneis conferentium pœna. CAP. XVIII.

EX decreto SS. concilij Tridentini[a] inferiora beneficia eccleſiaſtica prȩſertim curam animarũ habẽtia, perſonis dignis, & habilibus, & quæ in loco reſidere, ac per ſe ipſos curam ipſam exercere valeant, conferenda ſunt: aliter autem facta collatio ſiue prouiſio omninò irritanda eſt: & ordinarius collator pœnas conſtitutionis concilij generalis Lateranẽſis incurret[b]. Siquidem illius iudicio, & cenſura graue nimis eſt, & abſurdum, quod quidam eccleſiarum Prælati cùm poſſint viros idoneos ad eccleſiaſtica beneficia promouere, aſſumere non verentur indignos, quibus nec morũ honeſtas, nec literarum ſcientia ſuffragatur, carnalitatis ſequentes affectum non iudicium rationis: vnde quanta eccleſiis damna proueniãt, nemo ſanæ mentis ignorat. Volens igitur huic morbo mederi, præcepit vt prætermiſſis indignis idoneos aſſumãt, qui Deo, & eccleſiis velint, & valeant gratum impendere famulatum: fiatque de hoc in prouinciali concilio diligens inquiſitio annuatim: ita vt qui poſt primam, & ſecundam correptionem fuerit repertus culpabilis, à beneficiis conferendis per ipſum concilium ſuſpendatur, inſtituta in eodem concilio perſona prouida, & honeſta, quæ ſuſpenſi ſuppleat defectum in beneficiis conferendis. Et hoc ipſum circa Capitula, quæ in his deliquerint, obſeruetur. Metropolitani verò delictum, Superioris iudicio relinquatur ex parte concilij nuntiandum. Vt autẽ hæc ſalubris prouiſio pleniorem

a ſeſſ. 7. de reform. cap. 3.

b ſub Innocentio 3. cap. 30. et c graue. de præbend. & digni.

Quæ. cla de mala beneficiorum collatione.

Beneficia conferenda ſunt iis, qui Deo, et eccleſiis velint et valeant gratũ impendere famulatum.

Pœna conferentium inidoneis beneficia.

conſequatur effectum, huiuſmodi ſuſpenſionis ſententia, præter Romani Pontificis authoritatem, aut proprij Patriarchæ minimè relaxetur, vt in hoc quoque quatuor patriarchales ſedes ſpecialiter honorentur. Atque hanc conſtitutionem ſancta Tridentina Synodus volens obſeruari, candem innouauit [a].

a d. ſeſſ. 7. c. 3.
b c. cum in cũctis. §. inferiora. de electio.

Parochialis eccleſia, qua ætate à clerico accipi poſſit, et quæ in iſto qualitates requirãtur.

Præterea, licet canon à felic. recordationis Alexandro Papa III. editus [b], inter cætera ſtatuerit, vt nullus regimen eccleſiæ parochialis ſuſcipiat, niſi vigeſimum quintum ætatis annum attigerit; ac ſcientia, & moribus commendandus exiſtat; quodque talis ad regimen aſſumptus huiuſmodi, ſi monitus, non fuerit præfixo à canonibus tempore in presbyterum ordinatus, à regiminis eiuſdem amoueatur officio, & alij conferatur. Quia tamen in obſeruatione canonis memorati ſe multi exhibuerunt negligẽtes, ſancta Tridẽtina Synodus periculoſam illorum negligentiam volens iuris executione ſuppleri, cõſtitutionem Gregorij decimi [c], in generali Lugdunenſi concilio editam innouauit [d]; qua ſtatuitur; vt nullus ad regimen parœcialis eccleſiæ aſſumatur, niſi ſit idoneus moribus, ſcientia, & ætate. Decernendo collationes de parœcialibus eccleſiis iis, qui non attigerint 25. annum decætero faciendas viribus omninò carere. Is etiam, qui ad huiuſmodi regimen aſſumetur; vt gregis ſibi crediti diligentius curam gerere poſſit, in parœciali eccleſia, cuius rector extiterit, reſidere perſonaliter teneatur. Et intra annum à ſibi commiſſi regiminis tempore numerandum, ſe faciat ad ſacerdotium promoueri. Quodſi intra idem tempus promotus non fuerit, eccleſia ſibi cõmiſſa (nulla etiam præmiſſa monitione) ſit præſentis cõſtitutionis auctoritate priuatus. Super reſidentia verò, vt præmittitur, facienda, poſſit Ordinarius gratiam diſpenſationis ad tempus facere; prout cauſa rationabilis hoc expoſcit.

c c. licet. de electio. in 6.
d d. ſeſſ. 7. c. 3.

Nõ ſacerdos parochialem eccleſiam acceptans, intra quod tẽpus presbyter fieri debeat.

Quomodo ad curata beneficia promouendi examinari debeant. CAP. XIX.

QVoniam expedit maximè animarum ſaluti, à dignis, atque idoneis parochis gubernari; id vt diligentius, ac rectius perficiatur, idcirco ſtatuit ſancta

ſancta Tridentina Synodus[a], vt cum parochialis eccleſiæ vacatio, etiam ſi cura eccleſiæ vel Epiſcopo incumbere dicatur, & per vnum, vel plures adminiſtretur, etiam in eccleſiis patrimonialibus, ſeu receptiuis nuncupatis, in quibus conſueuit Epiſcopus vni, vel pluribus curam animarum dare, quos omnes ad infraſcriptum examen teneri mandat, per obitum, vel reſignationem etiam in curia, ſeu aliter quomodocumque contigerit, etiam ſi ipſa parochialis eccleſia reſeruata, vel affecta fuerit generaliter, vel ſpecialiter, etiam vigore indulti, ſeu priuilegij in fauorem ſanctæ Romanæ eccleſiæ Cardinalium, ſeu Abbatum, vel Capitulorum; debeat Epiſcopus ſtatim, habita notitia vacationis eccleſiæ, ſi opus fuerit, idoneum in ea vicarium, cum congrua eius arbitrio fructuum portionis aſſignatione, conſtituere; qui onera ipſius eccleſiæ ſuſtineat, donec ei de rectore prouideatur. Porrò Epiſcopus, & qui ius patronatus habet, intra decem dies, vel aliud tempus ab Epiſcopo præſcribendum, idoneos aliquot clericos ad regendam eccleſiam coram deputandis examinatoribus nominet. Liberum ſit tamen etiam aliis, qui aliquos ad id aptos nouerint, eorum nomina deferre, vt poſſit poſtea de cuiuſlibet ætate, moribus, & ſufficientia fieri diligens inquiſitio. Et ſi Epiſcopo, aut Synodo prouinciali pro regionis more videbitur magis expedire, per edictum etiam publicum vocentur, qui volent examinari[b]. Transacto conſtituto tempore, omnes, qui deſcripti fuerint, examinentur ab Epiſcopo, ſiue, eo impedito, ab eius Vicario generali, atque ab aliis examinatoribus, non paucioribus, quàm tribus; quorum votis, ſi pares, aut ſingulares fuerint, accedere poſſit Epiſcopus, vel vicarius, quibus magis videbitur.

a ſeſſ. 14. de refor. cap. 18.

Eccleſia parochiali vacante quid faciẽdum Epiſcopo.

b De huiuſmodi edicto proponendo vide etiam concilium Mediolanenſe part. 2.

Examinatores auẽt ſingulis annis in diœceſana Synodo ab Epiſcopo, vel eius vicario, ad minus ſex proponantur; qui Synodo ſatisfaciant, & ab ea probẽtur; adueniente que vacatione cuiuſlibet eccleſiæ, tres ex illis eligat Epiſcopus, qui cum eo examen perficiant; indeque ſuccedẽte alia vacatione, aut eoſdem, aut alios tres, quos maluerit ex prædictis illis ſex eligat. Sint verò hi examinatores Magiſtri, ſeu Doctores, aut Licentiati in

Examinatores quot, & à quibus conſtitui debeant.

Qualitates in examinatoribus requiſita.

tiati in Theologia, aut iure canonico, vel alij clerici, ſeu regulares, etiam ex ordine mendicantium, aut etiam ſeculares, qui ad id magis videbuntur idonei, iurentque omnes ad ſancta Dei euangelia, ſe quacumque humana affectione poſtpoſita, fideliter munus executuros; Caueantque ne quicquam prorſus occaſione huius examinis, nec antè, nec poſt accipiant: alioqui Simoniæ vitium tam ipſi, quàm alij dantes incurrant, à qua abſolui nequeant, niſi dimiſſis beneficiis, quæ quomodocumque etiam antea obtinebant; & ad alia in poſterum inhabiles reddantur. Et de his omnibus non ſolùm coram Deo, ſed etiam in Synodo prouinciali, ſi opus erit, rationem reddere teneantur: à qua ſi quid contra officium eos feciſſe compertum fuerit, grauiter eius arbitrio puniri poſſint.

Iuramētum ab examinatori bus præſtandū.
Examinatio hæc gratis fieri debet.

Peracto deinde examine, renuntientur, quotcumque ab his idonei iudicati fuerint ætate, moribus, doctrina, prudentia, & aliis rebus ad vacantem eccleſiam gubernandam opportunis. Ex hiſque Epiſcopus eum eligat, quem cæteris magis idoneum iudicauerit; atque illi, & non alteri; collatio eccleſiæ ab eo fiat, ad quem ſpectabit eam conferre. Si verò iuris patronatus eccleſiaſtici, ac inſtitutio ad Epiſcopum, & non alium pertineat; is, quem patronus digniorem inter probatos ab examinatoribus iudicabit, Epiſcopo præſentare teneatur, vt ab eo inſtituatur. Cùm verò inſtitutio ab alio quàm ab Epiſcopo erit facienda, tunc Epiſcopus ſolus ex dignis eligat digniorem, quem patronus ei præſentet, ad quem inſtitutio ſpectat.

Quòd ſi ius patronatus laicorum fuerit, debeat qui à patrono præſentatus erit, ab eiſdem deputatis, vt ſupra, examinari, & non niſi idoneus repertus fuerit, admitti, In omnibuſque ſupradictis caſibus non cuiquam alteri, quàm vni ex prædictis examinatis & ab examinatoribus approbatis, iuxta ſupradictam regulam, de eccleſia prouideatur, nec prædictorū examinatorum relationē, quò minus executionem habeat, vlla deuolutio, aut appellatio, etiam ad Sedem Apoſtolicam, ſiue eiuſdē Sedis Legatos, aut Vicelegatos, aut Nuntios ſeu Epiſcopos, aut Metropolitanos, Primates, vel Patriarchas interpo-

Nulli quā examinato eccleſia conferri poteſt.

terpoſita, impediat, aut ſuſpendat; alioquin vicarius, quem eccleſiæ vacanti antea Epiſcopus arbitrio ſuo, ad tempus deputauit, vel forſan poſtea deputabit, ab eius eccleſiæ cuſtodia, & adminiſtratione non amoueatur, donec aut eidem, aut alteri qui probatus & electus fuerit, vt ſupra, ſit prouiſum; aliàs prouiſiones omnes ſeu inſtitutiones præter ſupradictam formam factæ, ſurreptitiæ eſſe cenſeantur, non obſtantibus huic decreto exemptionibus, indultis, priuilegiis, præuentionibus, affectionibus, nouis prouiſionibus, indultis conceſſis quibuſcumq; vniuerſitatibus, etiam ad certã ſummam, & aliis impedimentis quibuſcũque. Si tamen adeò exigui reditus dictæ parochialis fuerint, vt totius huius examinationis operam non ferant; aut nemo ſit, qui ſe examini quærat ſubiicere; aut ob apertas factiones, ſeu diſſidia, quę in aliquibus locis reperiũtur; facilè grauiores rixę ac tumultus poſſint excitari; poterit Ordinarius, ſi pro ſua conſcientia cum deputatorum conſilio ita expedire arbitrabitur, hac forma omiſſa, priuatum aliud examen, cæteris tamẽ, vt ſupra, ſeruatis adhibere. Licebit etiã Synodo prouinciali, ſi qua in ſupradictis circa examinis formam addẽda, remittendaue eſſe cenſuerit, prouidere. Ad hoc verò decretũ in executionẽ & obſeruationẽ deducendũ, ad perpetuã rei memoriã inſignem Pius Papa V. deſuper his verbis conſtitutionem edidit.

Super collatione parochialium eccleſiarum Pij V. conſtitutio. CAP. XX.

IN conferendis beneficiis eccleſiaſticis, & præſertim parochialibus eccleſiis perſonis dignis, & habilibus, quę in loco reſidere; & per ſe ipſos curã exercere valeant, quantã diligentiã adhiberi oporteat Alexãdri III. in Lateranẽſi[a], & Gregorij decimi in Lugdunenſi[b] generalibus cõciliis, ac Innocẽtij ſimiliter tertij[c], & aliorũ Romanorum Pontificũ prædeceſſorum noſtrorũ editæ conſtitutiones teſtãtur: Quod vt diligentius, ac rectius perficiatur, ſtatuit etiã Synodus Tridẽtina[d], vt occurrente vacatione parochialis eccleſiæ, etiam generaliter, vel ſpecialiter, etiam vigore indulti in fauorem S. R. E. Cardinaliũ, aut aliàs quomodolibet reſeruatæ vel

a *part. 1. cap. 13. & c. quia nonnulli. de cleric. non reſiden.*
b *c. licet. cano. de elect. in 6.*
c *c. de multa. et c. extirpandæ. de præbend.*
d *ſeſſ. 24. c. 18.*

vel affectæ debeat Epiſcopus habita notitia vacationis eccleſiæ, ſi opus fuerit, idoneum in ea vicarium cum congrua eius arbitrio fructuum portionis aſſignatione conſtituere, qui onera ipſius eccleſiæ ſuſtineat, donec ei de rectore prouideatur. *Et deinde Epiſcopus*, & qui iuſpatronatus habet, intra decem dies, aut aliud tempus ab Epiſcopo præſcribendum, aliquos clericos ad regendam eccleſiam idoneos examinatoribus iuxta formam eiuſdem *Synodi* deputatis, nominet, & non niſi ab eiſdem examinatoribus per cõcurſum aliorum examinatorum, etiam tanquam magis idoneo ab Epiſcopo iudicato, & electo de eccleſia prouideatur: Aliàs prouiſiones, ſeu inſtitutiones omnes, præter formam prædictam factæ ſurreptitiæ cenſeantur. Sed quoniam res humanæ ſemper in deterius prolabuntur, niſi ſit, qui eas retineat, ac debitæ executioni demandet, & verendum ſit, ne propter conſtitutionum huiuſmodi tranſgreſſionem maximi abuſus oriãtur: Nos, ad quorum notitiam non ſine graui noſtra moleſtia, perueni, nonnullos ex venerabilibus fratribus noſtris Archiepiſcopis, & Epiſcopis occurrente vacatione parochialium eccleſiarum, eas nullo, aut minus ritè ſeruato examine, præſertim illo, quod per concurſum fieri debet ex concilio Tridẽtino, vel etiam examine ritè ſeruato, perſonis minus dignis, carnalitatis, aut alium humanæ paſſionis affectum, non rationis iudicium ſequẽtes contuliſſe, & de eis prouidiſſe, volentes, quantũ cum Deo poſſumus, huiuſmodi ac etiam futuris periculis occurrere, eorundem prædeceſſorum noſtrorum conſtitutiones præfatas etiam innouando, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium omnes, & ſingulas collationes, prouiſiones, inſtitutiones, & quáſuis diſpoſitiones parochialium eccleſiarum ab eiſdem Epiſcopis, & Archiepiſcopis, ac quibúſuis aliis collatoribus tam ordinariis, quàm delegatis, etiam S. R. E. Cardinalibus, ac Sedis Apoſtolicæ Legatis, vel Nuntiis, præter & contra formam ab eodem concilio Tridentino, præſertim in examine per concurſum faciendo præſcriptam, factas, aut in futurum faciendas, nullas, irritas, ac nullius roboris, vel momenti fore, & eſſe, nullumque prouiſis ius, aut

Res humanæ ſemper in deterius prolabuntur, niſi Superiorum impediat vigilãtia.

titu-

titulum etiam coloratum poſſidendi præbere, & parochiales eccleſias huiuſmodi, vt prius ante collationes huiuſmodi vacabant, ex nunc vacare ſtatuimus, decernimus, & declaramus; eaſque omnes pro tempore ſic vacantes noſtræ, & Sedis Apoſtolicæ, ſeu eorum, quibus ius conferendi eas, præterquam Epiſcopis, & Archiepiſcopis, qui curam dicti examinis iuxta decretum eiuſdem concilij habere debent, competet, diſpoſitioni reſeruamus.

Vt vacanti parochiali eccleſiæ quàm citiſſimè de paſtore prouideatur.

Inſuper ne parochiales eccleſiæ diu in ſuſpenſo maneant, in maximum animarum periculũ, quarumcumque parochialium eccleſiarum, quarum, dum pro tempore vacant, ad Epiſcopos, Archiepiſcopos, & Primates, atque Patriarchas, & quóſuis alios ordinarios collatores in menſibus ordinariis collatoribus etiam per noſtras regulas aſſignatis prouiſio, & collatio ſpectat, & pertinet, de quibus ijdẽ Epiſcopi, & Ordinarij prædicti intra ſex mẽſium ſpatium à die vacationis earundem perfecto examine iuxta formam concilij Tridentini præfati non prouiderint, ac illarum etiam, quarum collationes nobis, & dictæ Sedi generaliter vel ſpecialiter, & ex quauis cauſa reſeruatæ ſeu affectæ exiſtunt, aut aliis ex indulto Sedis Apoſtolicæ competunt, ad quas, occurrente illarum vacatione, Epiſcopi, & Archiepiſcopi præfati perſonas per examen, cõcurſu mutuo habito iuxta dicti concilij Tridentini formam approbatas, & magis idoneas non elegerint, aut electas nobis, vel ſucceſſoribus noſtris, aut iis ad quos collatio ſpectabit pro collatione obtinenda intra quatuor menſium ſpatium à die illius vacationis nõ ſignificauerint, necnon parochialium eccleſiarum ſimilium, quæ iurispatronatus eccleſiaſtici, vel aliorum ſeu clericorum, & laicorum ſimul fuerint; ſi præſentatus intra tempus eiſdem patronis à iure præfixum præuio examine iuxta formam dicti concilij approbatus petatur inſtitui, inſtitutioque ipſa per duos menſes à die præſentationis dilata fuerit, collationem, prouiſionem, inſtitutionem, ac omnimodam diſpoſitionem nobis, & ipſi Sedi, ac perſonis indulta huiuſmodi conferendi, prouidendi ſeu inſtituendi obtinentibus reſpectiuè reſeruamus: data

tamen

tamen in parochialibus iuriſpatronatus optione ipſis patronis, vt ſi inſtitutio ad Ordinarios ſpectabit, ipſis Ordinariis illam facere negligentibus, & vltra dictos duos menſes differentibus, poſſint pro huiuſmodi inſtitutione obtinenda habere recurſum ad Metropolitanum, vel viciniorem Ordinarium, aut ad Sedem Apoſtolicam. Prohibentes etiã eiſdem Ordinariis ne tempus decem dierum, eiſdem Ordinariis & patronis ab eodem concilio Tridentino ad nominandum idoneos clericos coram deputatis examinatoribus præfixum, vltra alios decem dies prorogare audeant, vel præſumant. Diſtrictius inhibentes, ne quis præter Romanos Pontifices, aut alios indulta huiuſmodi obtinentes, vt præfertur, quacũque ſit ſuper hoc auctoritate munitus, de huiuſmodi beneficiis ſic reſeruatis (vt præfertur) diſponere, vel circa illa etiam per viam permutationis, vel aliàs innouare, quoquo modo præſumat.

Vt parochiales eccleſiæ magis idoneis & dignis conferantur.

Vt autem, non ſolum dignis, ſed magis idoneis repertis iuxta eiuſdem concilij decretum parochiales eccleſiæ conferantur, volumus, & eadem auctoritate decernimus, quod ſi Epiſcopus minus habilem, poſthabitis magis idoneis elegerit, poſſint ij, qui reiecti fuerint, à mala electione huiuſmodi ad Metropolitanum, vel ſi ipſe eligens Metropolitanus, aut exemptus fuerit, ad viciniorem Ordinarium, vti noſtrum & Sedis huiuſmodi delegatum, aut aliàs ad ipſam Sedem Apoſtolicam appellare, ac prælectum ad nouum examen corã ipſo appellationis iudice, & eius examinatoribus prouocare, & conſtito de prioris eligentis irrationabili iudicio, eoque reuocato, parochialis magis idoneo, per eundem iudicem appellationis auctoritate noſtra (quatenus collatio ad Epiſcopum à quo appellatum fuit, ſpectaret) conferatur; alias eidem magis idoneo per iudicem appellationis approbato conferenda remittatur ad eum, ad quem collatio, prouiſio, vel inſtitutio ſpectabit. Hæc tamen appellatio interpoſita interim non impediat, aut ſuſpendat, quo minus electio per Ordinarium primo loco facta interim debitæ demandetur executioni, & prouiſus ab eadem eccleſia cauſa appellatio his huiuſmodi pendente non amoueatur. Et ſi quis à ſen-

à ſententia per iudicem appellationis lata duxerit appellandum, is tunc ad Sedem ipſam Apoſtolicam appellabit. Si ſecus in præmiſſis omnibus & ſingulis actum, aut attētatum fuerit, irritum decernimus & inane. Volumus autem quod præſentium tranſſumptis manu alicuius Notarij publici ſubſcriptis, & ſigillo alicuius perſonæ in dignitate eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eadē prorſus fides in iudicio, & extra adhibeatur, quæ præſentibus adhiberetur, ſi forēt exhibitæ, vel oſtenſæ, quodq; literæ ipſæ cameræ & cācellariæ Apoſtolicarū & audientiæ cauſarum palatij Apoſtolici valuis, & in acie Campi Florę dimiſſis inibi copiis publicatę, & affixæ omnes ita afficiant, & arctent, ac ſi illis perſonaliter intimatæ fuiſſent. Nulli ergo omninò hominum liceat, &c. De diligentia ab Epiſcopo adhibenda in ſtatu vniuſcuiuſque parochiæ cognoſcendo inſignes ſunt aliquot conſtitutiones in Synodo Mediolanenſi [a].

a celeb. an Dni 1566. parte 2.

Succeſſiones in beneficiis quaſi hæreditariæ, & coadiutoriæ cum futura ſucceſſione prohibitæ ſunt.

CAP. XXI.

CVm in beneficiis eccleſiaſticis ea, quæ hæreditariæ ſucceſſionis imaginem referunt, ſacris cōſtitutionibus ſint odioſa, & patrū decretis contraria [b], decreuit SS. Tridentina Synodus [c], vt nemini in poſterum acceſſus, aut regreſſus, etiam de conſenſu, ad beneficium eccleſiaſticum cuiuſcumque qualitatis concedatur; nec hactenus cōceſſi ſuſpendātur, extendantur, aut transferantur. Hocq; decretum in quibuſcumq; beneficiis eccleſiaſticis, ac etiā cathedralibus eccleſiis, ac in quibuſcumque perſonis, etiam Cardinalatus honore fulgentibus, locum habeat.

In coadiutoriis quoq; cum futura ſucceſſione idē poſthac obſeruetur [d], vt nemini in quibuſcumque beneficiis eccleſiaſticis, permittantur. Quod ſi quando eccleſiæ cathedralis, aut monaſterij vrgens neceſſitas, aut euidens vtilitas poſtulet Prælato dari coadiutorem; is non aliàs cum futura ſucceſſione detur, quàm hæc cauſa prius diligenter à ſanctiſſimo Romano Pontifice ſit cognita, & qualitates omnes in illo concurrere certum

b ca. ex tranſmiſſa. & c. ad extirpandas. de fil. presb. c. 1. de præb. c. ad decorem. de inſtitut. c. 10. ſtatuit. de iure patron. c. ad hec. de rect.

c ſeſſ. 25. de reformat. cap. 7.

d c. pontifices. c. ſcripſit. 7. q. 1. cap. Epiſcopo. 8. q. 1. Iuo 1. par. decret. cap. 301. 302. & in ſeq. & ca. 392.

certum ſit quæ à iure, & decretis huius ſanctæ Synodi in Epiſcopis, & Prælatis requiruntur: aliàs conceſſiones ſuper his factæ ſurreptitiæ eſſe cenſeantur.

Coadiutor quã do dari poſſit epiſcopo.

Poteſt autem Epiſcopo coadiutor dari, ſi ſenio, aut valetudine corporali grauatus, vel etiam aliàs adeo impeditus perpetuò ſit, vt officium ſuum nequeat exercere, idque de ſui conſilio, & aſſenſu Capituli, vel maioris partis ipſius auctoritate Apoſtolica, ad ipſius officium exequendum. Si verò Epiſcopus demens fuerit, & quid velit, aut nolit exprimere neſciat, vel non poſſit: tunc eius Capitulum, vel duæ ipſius partes eadem auctoritate vnum, aut duos coadiutores aſſumãt idoneos, qui eius officium exequantur. Si autem Epiſcopus ſenio, aut incurabili morbo grauatus, vel perpetuò impedimento detentus ad ſui executionem officij reddatur inutilis, & coadiutorem aſſumere, vel habere noluerit, licet à Capitulo requiſitus proprio, ſe illius non indigere ſuffragio forſitan aſſerendo, tunc nil per Capitulum innouetur; ſed hoc caſu, & etiam proximo, idem Capitulum Epiſcopi & eccleſiæ ſuæ cõditionem, & ſtatum, ac facti circunſtantias vniuerſas, quàm citò poterit, fideliter, & explicitè referat ad notitiam Sedis Apoſtolicæ; recepturi humiliter, & efficacitet impleturi quod ſuper hoc per Sedẽ ipſam contigerit ordinari; Et quod de Epiſcopis hîc præmittitur, ad Superiores etiam Prælatos eſt referendum [a].

Adhæc aliis quoque beneficiatis dignitatem, vel curam animarum habentibus, propter cauſas prædictas, quas in Epiſcopo requiri dictum eſt, Coadiutor quoque dari poterit [b]. Deinde quia, illiterati, & imperiti parochialium eccleſiarum rectores ſacris minus apti ſunt officiis, & alij propter eorum vitæ turpitudinem potius deſtruunt, quàm ædificant, placuit SS. concilio Tridentino [c], vt Epiſcopi, etiam tanquam Apoſtolicæ Sedis Delegati, eiſdem illiteratis, & imperitis, ſi aliàs honeſtæ vitæ ſint, coadiutores, aut vicarios pro tempore deputare, partemque fructuum eiſdem pro ſufficienti victu aſſignare, vel aliter prouidere poſſint; quacumque appellatione, & exemptione remota. Eos verò, qui turpiter, & ſcandaloſè viuunt, poſtquam præmoniti

a ca. unico. de cler. ægrot. vel. debil. in 6. & c. ex parte. eod. tit. in antiq.

b arg. c. de rectoribus. ca. ſua nos. & c. fin. de cler. ægrot. Rebuff. in praxi bene. par. 2. tit. de reprob. bene. viuen. impetr.

c ſeſſ. 21. de refor. cap. 6.

moniti fuerint, coerceant, ac caſtigent: & ſi adhuc incorrigibiles in ſua nequitia perſeuerent, eos beneficiis, iuxta ſacrorum canonum conſtitutiones, exemptione, & appellatione quacumque remota, priuandi facultatem habeant. Coadiutores autē huiuſmodi de prouentibus illorum, in quorum aſſumuntur, vel dantur auxilium, ad ſuſtentationem ſuam congruam recipiāt portionem ſeu ſumptus moderatos, ſed ab alienatione qualibet de bonis eccleſiaſticis ipſorum, vel eccleſiarum ſuarum quomodolibet facienda penitus abſtineant, rationem non ſolùm in diſtricto examine, ſed & illis, quibus dantur, (ſi ſanæ mentis extiterint) ac Capitulis eorundem, vel eorum ſucceſſoribus (ſi hoc antea non fecerint) plenariam reddituri ſunt [a].

Coadiutores de bonis eccleſiæ vel eorum quibus dati ſunt, nihil alienare poſſunt.

a d. c. de rectoribus & d. ca. vnico. in 6. de cler. ægrot.

De confidentiis beneficialibus, earumq́; caſibus, præſumptionibus, & probationibus Pij V. *conſtitutio.*

CAP. XXII.

INtolerabilis multorū peruerſitas, qui ſacroſanctas conſtitutiones nouis quotidie fraudibus eludere nituntur, ſæpe illarum authores in neceſſitatem adducit cautius prouidendi, quo pertinacium animi ab improbis cōnatibus grauiore ſanctione propoſita reprimantur. Bene, quidem, & prouidenter Fel. rec. Pius Papa IIII. prædeceſſor noſter ad tollendam fiduciariæ mācipationis beneficiorum eccleſiaſticorum corruptelam, ſtatuit, & decreuit; vt ipſo iure vacarent eccleſiæ, monaſteria, cæteráque beneficia eccleſiaſtica, in confidentiam, à quibuſcumque etiam S. R. E. Cardinalibus cuiúſuis perſonæ contemplatione, vel intuitu recepta, liberam illorum diſpoſitionem ſibi, & Apoſtolicæ Sedi reſeruando. Nec valerent ipſorum collationes, ſeu conceſſiones, nec fructuum, nec penſionum reſeruationes, nec facultates illas transferendi, nec regrediendi ſeu accedendi & ingrediendi ad eccleſias, monaſteria, & beneficia ſupradicta, illaque recipientes, fructus, penſiones & alias res eorundem indebitè perciperent. Prohibens quibuſcumque etiam ſub cenſuris eccleſiaſticis, ne quid huiuſmodi amplius auderent. Ac etiam decreuit omnes, & quaſcumque prouiſiones, præfectiones, col-

Confidētiæ beneficiales à Pio 4. etiam ſublatæ ſunt.

lationes,commendas,& alias diſpoſitiones de eccleſiis, monaſteriis, & beneficiis, necnon reſeruationes fructuum, penſionum, rerum, & iurium, ac etiam transferendi,regrediendi,accedendi, & ingrediendi,aliaſque facultates ſiue per ſe, ſiue futuros Romanos Pontifices, etiam Motu proprio, ac conſiſtorialiter, ſiue etiam per ordinarios collatores,etiam ad patronorum præſentationem, cum interuentu confidentiæ huiuſmodi, ſiue expreſse ſiue occultè, ac de iure præſumpto, & aliàs contra prædicta pro tempore factas, nullius momenti fore, nec cuiquam ſuffragari, ſed eccleſias, monaſteria, & beneficia huiuſmodi ipſo iure vacare, ac prædictæ diſpoſitioni reſeruata eſſe, ſicque per quoſcumque etiam per præſumptiones, & coniecturas legitimas, & alias eorum arbitrio procedendo (cùm alioqui confidentias huiuſmodi in lucem erui, & probari non poſſe conſtaret) iudicari, & diffiniri debere. Necnon irritum, & inane quicquid ſecus contingeret attentari, quemadmodum confectis ſuper his literis ſuis pleniùs continetur.

Veruntamen propter improbas multorum cupiditates, prædicta, quæ ad purgandam hac pernitie eccleſiam, & animarum ſalutem ab ipſo prædeceſſore edita ſunt, in multis deprehendimus viam aperuiſſe grauius delinquēdi. Siquidem cùm frequentibus plurium querelis pridem concitati,quòd iudices in cauſis huiuſmodi confidentiarum expediendis remiſſiores eſſent,omnes & ſingulas cauſas ipſas vbicumque, & inter quoſcumque motas ad nos aduocauiſſemus, ac omnimodam huiuſmodi cauſarum præſentium, & futurarum, rerumque omnium ex ipſis reſultantium cognitionem nobis, & ſucceſſoribus noſtris reſeruauiſſemus,& ſuper quibuſdam coram nobis proceſſum fuiſſet, variis inde nec leuibus coniecturis intelleximus vitium quidem confidentiæ occultè irrepſiſſe; ſed in pleriſque cauſis præſumptiones, & coniecturas, quæ ad illud probandum deducuntur, minimè ſufficere, eiuſque rei cauſa plurimos, qui ante literarum prædictarum editionem huiuſmodi confidentias exercent, vbi cognouerunt obſtructam veritatem propter difficultates probandi in

iudicio confidentias ipſas, contempta conſtitutione prædicta, eccleſias, monaſteria, & beneficia ſic recepta, vt prius retinere; alios fructus, penſiones, & alias res accipere; alios eorum exemplo ad ſimilia, & grauiora fidentius commoueri. Multi enim ipſa beneficia iure retinere nequeuntes; alij ne cogantur ad ſacros ordines, ad reſidentiam, ad incedendum in habitu clericali, vt ad bellum proficiſcantur, vt inimicos occidant: alij vt alieno nomine lites agant, aut defendant, alij propter crimina incapaces; quidam vt purgato delicto, vel abſolutione conſecuta, illa repetant, eadem in alios deponunt, & in pleriſque fructus ipſorum aut eis miniſtrantur, aut, quibus ipſi ſtatuunt, ſæpe laicis, & inhabilibus. Plerique vel ſenes, vel infirmi, vt beneficia in domibus ſuis perpetuent illa renuntiarunt, & renuntiãt in alios, qui vel profanam familiam cedentium de fructibus eccleſiaſticis alant, vel illa etiámnum infantibus, aut naſcituris aſſeruent, facto interdum circuitu retroceſſionis, cum reſeruatione fructuum, & aliarum rerum, aut acceſſu præſertim ab illis, qui præſtandorum iurium Cameræ Apoſtolicæ ſunt immunes: alij aut incapaces, aut aliis beneficiis eccleſiaſticis onuſti, aut eccleſiaſtico ordini ſeſe mancipare refugientes, aut merè laici beneficia eccleſiaſtica aliis conferenda procurant, vt de illis poſtmodum ad libitum ſuum diſponatur, fructus etiam percipientes illorum. Adhæc plerique Ordinarij, & alij collatores, ac etiam patroni laici curant deponenda beneficia, vt fructus ſeu penſiones capiant eorundem, aliiſue faciant miniſtrari: Alia item permulta eiuſcemodi admittuntur, quibus immaculata rerum diuinarum puritas impiè violatur; diſciplinæ eccleſiaſticæ neruus dirumpitur; & imminens patratur exitium animarum.

Mala ex confidentiis nata.

Quare nos volentes periculoſam talium audaciam noui iuris ſubſidio cohibere, præſentium auctoritate ſtatuimus, vt ſi quis quacumque auctoritate eccleſiam, vel monaſterium, aut aliud beneficium eccleſiaſticum qualecumque, ex reſignatione, vel ceſſione, cuiuſcumque perſonæ ſimpliciter, aut cum

Ex quibus factis confidentia cognoſci et cenſeri poſſit, quæ à partibus inter ſe fieri conſueuerunt.

Ad dignitates curam animarum non habentis, quales promouendi ſint.

autem dignitates, vel perſonatus, quibus animarum cura nulla ſubeſt, clerici alioquin idonei, & viginti duobus annis non minores aſciſcantur.

In eccleſiis cathedralibus, qui et quomodò fidei profeſſionẽ facere debeant.

Pœna non facientium fidei & obedientiæ profeſſionem.

Prouiſi autem de canonicatibus, & dignitatibus in eccleſiis cathedralibus, non ſolùm coram Epiſcopo, ſeu eius Officiali, ſed etiam in Capitulo teneantur à die adeptę poſſeſſionis ad minus intra duos menſes orthodoxæ ſuæ fidei publicam facere profeſſionem, & in Romanæ eccleſiæ obedientia ſe permanſuros ſpondeant, ac iurent. Alioquin prædicti omnes prouiſi, vt ſupra, fructus non faciant ſuos, nec illis poſſeſſio ſuffragetur.

Prouidẽdus de beneficio debet habere ſacrum ordinem illi annexum, vel ſaltem ætatem ad illum ſuſcipiendum idoneam.

Omnes canonicatus debent habere ſacrum ordinem annexum.

Media pars canonicatuũ preſbyterales eſſe debent.

Neminem etiam deinceps ad dignitatem, canonicatũ, aut portionem recipiant, niſi qui eo ordine ſacro aut ſit initiatus, quem illa dignitas, præbenda, aut portio requirit; aut in tali ætate, vt infra tempus à iure, & ab hac ſancta Synodo ſtatutũ, initiari valeat. In omnibus verò eccleſiis cathedralibus omnes canonicatus, ac portiones habeant annexũ ordinẽ presbyterij, diaconatus, vel ſubdiaconatus. Epiſcopus autem cum cõſilio Capituli deſignet, ac diſtribuat prout viderit expedire, quibus quiſq; ordo ex ſacris annexus in poſterũ eſſe debeat; ita tamẽ, vt dimidia ſaltẽ pars presbyteri ſint; cęteri verò diaconi aut ſubdiaconi: vbi verò cõſuetudo laudabilior habet, vt plures, vel omnes ſint presbyteri, omninò obſeruetur.

Qualibus canonicatus conferendi ſint.

Canonicorũ viuendi competentia quando & quomodo augenda ſit.

Hortatur etiam ſancta Tridẽtina Synodus, vt in prouinciis vbi id commodè fieri poteſt, dignitates omnes, & ſaltem dimidia pars canonicatuum in cathedralibus eccleſiis, & collegiatis inſignibus conferantur tantùm Magiſtris, vel Doctoribus, aut etiã Licentiatis in Theologia, vel iure canonico. Præterea in eccleſiis cathedralibus, & collegiatis inſignibus, vbi frequentes, adeoque tenues ſunt præbendæ ſimul cum diſtributionibus quotidianis, vt ſuſtinẽdo decenti Canonicorum gradui pro loci, & perſonarum qualitate non ſufficiant, licet Epiſcopis, cum conſenſu Capituli, vel aliquot ſimplicia beneficia, non tamen regularia, iis vnire: vel, ſi hac ratione prouideri non poſſit, aliquibus ex iis ſuppreſſis, cùm patronorum conſenſu, ſi de iure patronatus laicorum ſint, quarum fructus, & prouentus reliquarum præbendarum diſtributionibus applicentur, eas ad pau-

ciorem

ciorem numerum reducere, ita tamen, vt tot ſuperſint, quæ diuino cultui celebrãdo, ac dignitati eccleſiæ commode valeant reſpondere: non obſtantibus quibuſcumque conſtitutionibus, & priuilegiis, aut quacumque reſeruatione generali, vel ſpeciali, aut affectione: neque prædictæ vniones, aut ſuppreſſiones tolli, ſeu impediri poſſint ex quibuſcumque prouiſionibus, etiam vigore reſignationis, aut quibuſuis aliis derogationibus, vel ſuſpenſionibus.

Quibus inferiora beneficia præſertim curata conferenda ſint, & de collatorum indignis, ac inidoneis conferentium pœna. CAP. XVIII.

EX decreto SS. concilij Tridentini[a] inferiora beneficia eccleſiaſtica præſertim curam animarũ habẽtia, perſonis dignis, & habilibus, & quæ in loco reſidere, ac per ſe ipſos curam ipſam exercere valeant, conferenda ſunt: aliter autem facta collatio ſiue prouiſio omninò irritanda eſt: & ordinarius collator pœnas conſtitutionis concilij generalis Lateranẽſis incurret[b]. Siquidem illius iudicio, & cenſura graue nimis eſt, & abſurdum, quod quidam eccleſiarum Prælati cùm poſſint viros idoneos ad eccleſiaſtica beneficia promouere, aſſumere non verentur indignos, quibus nec morũ honeſtas, nec literarum ſcientia ſuffragatur, carnalitatis ſequentes affectum non iudicium rationis: vnde quanta eccleſiis damna proueniãt, nemo ſanæ mentis ignorat. Volens igitur huic morbo mederi, præcepit vt prætermiſſis indignis idoneos aſſumãt, qui Deo, & eccleſiis velint, & valeant gratum impendere famulatum: fiatque de hoc in prouinciali concilio diligens inquiſitio annuatim: ita vt qui poſt primam, & ſecundam correptionem fuerit repertus culpabilis, à beneficiis conferendis per ipſum concilium ſuſpendatur, inſtituta in eodem concilio perſona prouida, & honeſta, quæ ſuſpenſi ſuppleat defectum in beneficiis conferendis. Et hoc ipſum circa Capitula, quæ in his deliquerint, obſeruetur. Metropolitani verò delictum, Superioris iudicio relinquatur ex parte concilij nuntiandum. Vt autẽ hæc ſalubris prouiſio pleniorem

a *ſeſſ. 7. de reform. cap. 3.*

b *ſub Innocentio 3. cap. 30. et c graue. de præbend. & digni.*

Quęrela de mala beneficiorum collatione.

Beneficia conferenda ſunt iis, qui Deo, et eccleſiis velint et valeant gratũ impendere famulatum.

Pœna conferentium inidoneis beneficia.

conſequatur effectum, huiuſmodi ſuſpenſionis ſententia, præter Romani Pontificis authoritatem, aut proprij Patriarchæ minimè relaxetur, vt in hoc quoque quatuor patriarchales ſedes ſpecialiter honorentur. Atque hanc conſtitutionem ſancta Tridentina Synodus volens obſeruari, candem innouauit[a].

a d. ſeſſ. 7. c. 3.
b c. cum in cũctis. §. inferiora. de electio.

Præterea, licet canon à felic. recordationis Alexandro Papa III. editus[b], inter cætera ſtatuerit, vt nullus regimen eccleſiæ parochialis ſuſcipiat, niſi vigeſimum quintum ætatis annum attigerit; ac ſcientia, & moribus commendandus exiſtat; quodque talis ad regimen aſſumptus huiuſmodi, ſi monitus, non fuerit præfixo à canonibus tempore in presbyterum ordinatus, à regiminis eiuſdem amoueatur officio, & alij conferatur. Quia tamen in obſeruatione canonis memorati ſe multi exhibuerunt negligẽtes, ſancta Tridẽtina Synodus periculoſam illorum negligentiam volens iuris executione ſuppleri, cõſtitutionem Gregorij decimi[c], in generali Lugdunenſi concilio editam innouauit[d]; qua ſtatuitur, vt nullus ad regimen parœcialis eccleſiæ aſſumatur, niſi ſit idoneus moribus, ſcientia, & ætate. Decernendo collationes de parœcialibus eccleſiis iis, qui non attigerint 25. annum decætero faciendas viribus omninò carere. Is etiam, qui ad huiuſmodi regimen aſſumetur; vt gregis ſibi crediti diligentius curam gerere poſſit, in parœciali eccleſia, cuius rector extiterit, reſidere perſonaliter teneatur. Et intra annum à ſibi commiſſi regiminis tempore numerandum, ſe faciat ad ſacerdotium promoueri. Quodſi intra idem tempus promotus non fuerit, eccleſia ſibi cõmiſſa (nulla etiam præmiſſa monitione) ſit præſentis cõſtitutionis auctoritate priuatus. Super reſidentia verò, vt præmittitur, facienda, poſſit Ordinarius gratiam diſpenſationis ad tempus facere; prout cauſa rationabilis hoc expoſcit.

Parochialis eccleſia, qua ætate à clerico accipi poſſit, et quæ in iſto qualitates requirãtur.

c c. licet. de electio. in 6.
d d. ſeſſ. 7. c. 3.

Nõ ſacerdos parochialem eccleſiam acceptans, intra quod tẽpus presbyter fieri debeat.

Quomodo ad curata beneficia promouendi examinari debeant. CAP. XIX.

QVoniam expedit maximè animarum ſaluti, à dignis, atque idoneis parochis gubernari; id vt diligentius, ac rectius perficiatur, idcirco ſtatuit

ſancta

ſancta Tridentina Synodus [a], vt cum parochialis eccleſiæ vacatio, etiam ſi cura eccleſiæ vel Epiſcopo incumbere dicatur, & per vnum, vel plures adminiſtretur, etiam in eccleſiis patrimonialibus, ſeu receptiuis nuncupatis, in quibus conſueuit Epiſcopus vni, vel pluribus curam animarum dare, quos omnes ad infraſcriptum examen teneri mandat, per obitum, vel reſignationem etiam in curia, ſeu aliter quomodocumque contigerit, etiam ſi ipſa parochialis eccleſia reſeruata, vel affecta fuerit generaliter, vel ſpecialiter, etiam vigore indulti, ſeu priuilegij in fauorem ſanctæ Romanæ eccleſiæ Cardinalium, ſeu Abbatum, vel Capitulorum; debeat Epiſcopus ſtatim, habita notitia vacationis eccleſiæ, ſi opus fuerit, idoneum in ea vicarium, cum congrua eius arbitrio fructuum portionis aſſignatione, conſtituere; qui onera ipſius eccleſiæ ſuſtineat, donec ei de rectore prouideatur. Porrò Epiſcopus, & qui ius patronatus habet, intra decem dies, vel aliud tempus ab Epiſcopo præſcribendum, idoneos aliquot clericos ad regendam eccleſiam coram deputandis examinatoribus nominet. Liberum ſit tamen etiam aliis, qui aliquos ad id aptos nouerint, eorum nomina deferre, vt poſſit poſtea de cuiuſlibet ætate, moribus, & ſufficientia fieri diligens inquiſitio. Et ſi Epiſcopo, aut Synodo prouinciali pro regionis more videbitur magis expedire, per edictum etiam publicum vocentur, qui volent examinari [b]. Tranſacto conſtituto tempore, omnes, qui deſcripti fuerint, examinentur ab Epiſcopo, ſiue, eo impedito, ab eius Vicario generali, atque ab aliis examinatoribus, non paucioribus, quàm tribus; quorum votis, ſi pares, aut ſingulares fuerint, accedere poſſit Epiſcopus, vel vicarius, quibus magis videbitur.

Examinatores autẽ ſingulis annis in diœceſana Synodo ab Epiſcopo, vel eius vicario, ad minus ſex proponantur; qui Synodo ſatisfaciant, & ab ea probẽtur; aduenienteque vacatione cuiuſlibet eccleſiæ, tres ex illis eligat Epiſcopus, qui cum eo examen perficiant; indeque ſuccedẽte alia vacatione, aut eoſdem, aut alios tres, quos maluerit ex prædictis illis ſex eligat. Sint verò hi examinatores Magiſtri, ſeu Doctores, aut Licen-

a ſeſſ. 14. de refor. cap. 18.

Eccleſia parochiali vacante quid faciẽdum Epiſcopo.

b De huiuſmodi edicto proponendo vide etiam concilium Mediolanenſe part. 2.

Examinatores quot, & à quibus conſtitui debeant.

Qualitates in examinatoribus requiſitæ.

tiati in Theologia, aut iure canonico, vel alij clerici, ſeu regulares, etiam ex ordine mēdicantium, aut etiam ſeculares, qui ad id magis videbuntur idonei, iurentque omnes ad ſancta Dei euangelia, ſe quacumque humana affectione poſtpoſita, fideliter munus executuros: Caueantque ne quicquam prorſus occaſione huius examinis, nec antè, nec poſt accipiant: alioqui Simoniæ vitium tam ipſi, quàm alij dantes incurrant, à qua abſolui nequeant, niſi dimiſſis beneficiis, quæ quomodocumque etiam antea obtinebant; & ad alia in poſterum inhabiles reddantur. Et de his omnibus non ſolùm coram Deo, ſed etiam in Synodo prouinciali, ſi opus erit, rationem reddere teneantur: à qua ſi quid contra officium eos feciſſe compertum fuerit, grauiter eius arbitrio puniri poſſint.

Iuramētum ab examinatori bus præſtandū. Examinatio hæc gratis fieri debet.

Peracto deinde examine, renuntientur, quotcumque ab his idonei iudicati fuerint ætate, moribus, doctrina, prudentia, & aliis rebus ad vacantem eccleſiam gubernandam opportunis. Ex hiſque Epiſcopus eum eligat, quem cæteris magis idoneum iudicauerit; atque illi, & non alteri, collatio eccleſiæ ab eo fiat, ad quem ſpectabit eam conferre. Si verò iuris patronatus eccleſiaſtici, ac inſtitutio ad Epiſcopum, & non alium pertineat; is, quem patronus digniorem inter probatos ab examinatoribus iudicabit, Epiſcopo præſentare teneatur, vt ab eo inſtituatur. Cùm verò inſtitutio ab alio quàm ab Epiſcopo erit facienda, tunc Epiſcopus ſolus ex dignis eligat digniorem, quem patronus ei præſentet, ad quem inſtitutio ſpectat.

Quòd ſi ius patronatus laicorum fuerit, debeat qui à patrono præſentatus erit, ab eiſdem deputatis, vt ſupra, examinari, & non niſi idoneus repertus fuerit, admitti, In omnibuſque ſupradictis caſibus non cuiquam alteri, quàm vni ex prædictis examinatis & ab examinatoribus approbatis, iuxta ſupradictam regulam, de eccleſia prouideatur, nec prædictorū examinatorum relationē, quò minus executionem habeat, vlla deuolutio, aut appellatio, etiam ad Sedem Apoſtolicam, ſiue eiuſdē Sedis Legatos, aut Vicelegatos, aut Nuntios ſeu Epiſcopos, aut Metropolitanos, Primates, vel Patriarchas interpo-

Nulli quā examinato eccleſia conferri poteſt.

terpoſita, impediat, aut ſuſpendat; alioquin vicarius, quem eccleſiæ vacanti antea Epiſcopus arbitrio ſuo, ad tempus deputauit, vel forſan poſtea deputabit, ab eius eccleſiæ cuſtodia, & adminiſtratione non amoueatur, donec aut eidem, aut alteri qui probatus & electus fuerit, vt ſupra, ſit prouiſum; aliàs prouiſiones omnes ſeu inſtitutiones præter ſupradictam formam factæ, ſurreptitiæ eſſe cenſeantur, non obſtantibus huic decreto exemptionibus, indultis, priuilegiis, præuentionibus, affectionibus, nouis prouiſionibus, indultis conceſſis quibuſcumq; vniuerſitatibus, etiam ad certã ſummam, & aliis impedimentis quibuſcũque. Si tamen adeò exigui reditus dictæ parochialis fuerint, vt totius huius examinationis operam non ferant; aut nemo ſit, qui ſe examini quærat ſubiicere; aut ob apertas factiones, ſeu diſſidia, quę in aliquibus locis reperiũtur; facilè grauiores rixę ac tumultus poſſint excitari; poterit Ordinarius, ſi pro ſua conſcientia cum deputatorum conſilio ita expedire arbitrabitur, hac forma omiſſa, priuatum aliud examen, cæteris tamẽ, vt ſupra, ſeruatis adhibere. Licebit etiã Synodo prouinciali, ſi qua in ſupradictis circa examinis formam addẽda, remittendaue eſſe cenſuerit, prouidere. Ad hoc verò decretũ in executionẽ & obſeruationẽ deducendũ, ad perpetuã rei memoriã inſignem Pius Papa V. deſuper his verbis conſtitutionem edidit.

Super collatione parochialium eccleſiarum Pij V. conſtitutio. CAP. XX.

IN conferendis beneficiis eccleſiaſticis, & præſertim parochialibus eccleſiis perſonis dignis, & habilibus, quę in loco reſidere, & per ſe ipſos curã exercere valeant, quantã diligentiã adhiberi oporteat Alexãdri III. in Lateranẽſi [a], & Gregorij decimi in Lugdunenſi [b] generalibus cõciliis, ac Innocẽtij ſimiliter tertij [c], & aliorũ Romanorum Pontificũ prædeceſſorum noſtrorũ editæ conſtitutiones teſtãtur: Quod vt diligentius, ac rectius perficiatur, ſtatuit etiã Synodus Tridẽtina [d], vt occurrente vacatione parochialis eccleſiæ, etiam generaliter, vel ſpecialiter, etiam vigore indulti in fauorem S. R. E. Cardinaliũ, aut aliàs quomodolibet reſeruatæ

a *part. 1. cap. 13. & c. quia nonnulli. de cleric. non reſiden.*
b *c. licet. cano. de elect. in 6.*
c *c. de multa, et c. extirpandæ. de præbend.*
d *ſeſſ. 24. c. 18.*

vel affectæ debeat Epiſcopus habita notitia vacationis eccleſiæ, ſi opus fuerit, idoneum in ea vicarium cum congrua eius arbitrio fructuum portionis aſſignatione conſtituere, qui onera ipſius eccleſiæ ſuſtineat, donec ei de rectore prouideatur. Et deinde Epiſcopus, & qui iuſpatronatus habet, intra decem dies, aut aliud tempus ab Epiſcopo præſcribendum, aliquos clericos ad regendam eccleſiam idoneos examinatoribus iuxta formam eiuſdem Synodi deputatis, nominet, & non niſi ab eiſdem examinatoribus per cõcurſum aliorum examinatorum, etiam tanquam magis idoneo ab Epiſcopo iudicato, & electo de eccleſia prouideatur: Aliàs prouiſiones, ſeu inſtitutiones omnes, præter formam prædictam factæ ſurreptitiæ cenſeantur. Sed quoniam res humanæ ſemper in deterius prolabuntur, niſi ſit, qui eas retineat, ac debitæ executioni demandet, & verendum ſit, ne propter conſtitutionum huiuſmodi tranſgreſſionem maximi abuſus oriãtur: Nos, ad quorum notitiam non ſine graui noſtra moleſtia, perueni, nonnullos ex venerabilibus fratribus noſtris Archiepiſcopis, & Epiſcopis occurrente vacatione parochialium eccleſiarum, eas nullo, aut minus ritè ſeruato examine, præſertim illo, quod per concurſum fieri debet ex concilio Tridẽtino, vel etiam examine ritè ſeruato, perſonis minus dignis, carnalitatis, aut alium humanæ paſſionis affectum, non rationis iudicium ſequẽtes contuliſſe, & de eis prouidiſſe, volentes, quantũ cum Deo poſſumus, huiuſmodi ac etiam futuris periculis occurrere, eorundem prædeceſſorum noſtrorum conſtitutiones præfatas etiam innouando, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium omnes, & ſingulas collationes, prouiſiones, inſtitutiones, & quáſuis diſpoſitiones parochialium eccleſiarum ab eiſdem Epiſcopis, & Archiepiſcopis, ac quibúſuis aliis collatoribus tam ordinariis, quàm delegatis, etiam S. R. E. Cardinalibus, ac Sedis Apoſtolicæ Legatis, vel Nuntiis, præter & contra formam ab eodem concilio Tridentino, præſertim in examine per concurſum faciendo præſcriptam, factas, aut in futurum faciendas, nullas, irritas, ac nullius roboris, vel momenti fore, & eſſe, nullumque prouiſis ius, aut titu-

Res humanæ ſemper in deterius prolabuntur, niſi Superiorum impediat vigilãtia.

titulum etiam coloratum poſſidendi præbere, & parochiales eccleſias huiuſmodi, vt prius ante collationes huiuſmodi vacabant, ex nunc vacare ſtatuimus, decernimus, & declaramus; eaſque omnes pro tempore ſic vacantes noſtræ, & Sedis Apoſtolicæ, ſeu eorum, quibus ius conferendi eas, præterquam Epiſcopis, & Archiepiſcopis, qui curam dicti examinis iuxta decretum eiuſdem concilij habere debent, competet, diſpoſitioni reſeruamus.

Vt vacanti parochiali eccleſiæ quàm citiſſimè de paſtore prouideatur.

Inſuper ne parochiales eccleſiæ diu in ſuſpenſo maneant, in maximum animarum periculū, quarumcumque parochialium eccleſiarum, quarum, dum pro tempore vacant, ad Epiſcopos, Archiepiſcopos, & Primates, atque Patriarchas, & quóſuis alios ordinarios collatores in menſibus ordinariis collatoribus etiam per noſtras regulas aſſignatis prouiſio, & collatio ſpectat, & pertinet, de quibus ijdē Epiſcopi, & Ordinarij prædicti intra ſex mēſium ſpatium à die vacationis earundem perfecto examine iuxta formam concilij Tridentini præfati non prouiderint, ac illarum etiam, quarum collationes nobis, & dictæ Sedi generaliter vel ſpecialiter, & ex quauis cauſa reſeruatæ ſeu affectæ exiſtunt, aut aliis ex indulto Sedis Apoſtolicæ competunt, ad quas, occurrente illarum vacatione, Epiſcopi, & Archiepiſcopi præfati perſonas per examen, cōcurſu mutuo habito iuxta dicti concilij Tridentini formam approbatas, & magis idoneas non elegerint, aut electas nobis, vel ſucceſſoribus noſtris, aut iis ad quos collatio ſpectabit pro collatione obtinenda intra quatuor menſium ſpatium à die illius vacationis nō ſignificauerint, necnon parochialium eccleſiarum ſimilium, quæ iuriſpatronatus eccleſiaſtici, vel aliorum ſeu clericorum, & laicorum ſimul fuerint, ſi præſentatus intra tempus eiſdem patronis à iure præfixum prænio examine iuxta formam dicti concilij approbatus petatur inſtitui, inſtitutioq́ue ipſa per duos menſes à die præſentationis dilata fuerit, collationem, prouiſionem, inſtitutionem, ac omnimodam diſpoſitionem nobis, & ipſi Sedi, ac perſonis indulta huiuſmodi conferendi, prouidendi ſeu inſtituendi obtinentibus reſpectiuè reſeruamus: data

tamen

tamen in parochialibus iuriſpatronatus optione ipſis patronis, vt ſi inſtitutio ad Ordinarios ſpectabit, ipſis Ordinariis illam facere negligentibus, & vltra dictos duos menſes differentibus, poſſint pro huiuſmodi inſtitutione obtinenda habere recurſum ad Metropolitanum, vel viciniorem Ordinarium, aut ad Sedem Apoſtolicam. Prohibentes etiã eiſdem Ordinariis ne tempus decem dierum, eiſdem Ordinariis & patronis ab eodem concilio Tridentino ad nominandum idoneos clericos coram deputatis examinatoribus præfixum, vltra alios decem dies prorogare audeant, vel præſumant. Diſtrictius inhibentes, ne quis præter Romanos Pontifices, aut alios indulta huiuſmodi obtinentes, vt præfertur, quacũque ſit ſuper hoc auctoritate munitus, de huiuſmodi beneficiis ſic reſeruatis (vt præfertur) diſponere, vel circa illa etiam per viam permutationis, vel aliàs innouare, quoquo modo præſumat.

Vt parochiales eccleſiæ magis idoneis & dignis conferantur.

Vt autem, non ſolùm dignis, ſed magis idoneis repertis iuxta eiuſdem concilij decretum parochiales eccleſiæ conferantur, volumus, & eadem auctoritate decernimus, quod ſi Epiſcopus minus habilem, poſthabitis magis idoneis elegerit, poſſint ij, qui reiecti fuerint, à mala electione huiuſmodi ad Metropolitanum, vel ſi ipſe eligens Metropolitanus, aut exemptus fuerit, ad viciniorem Ordinarium, vti noſtrum & Sedis huiuſmodi delegatum, aut aliàs ad ipſam Sedem Apoſtolicam appellare, ac prælectum ad nouum examen corã ipſo appellationis iudice, & eius examinatoribus prouocare, & conſtito de prioris eligentis irrationabili iudicio, eoque reuocato, parochialis magis idoneo, per eundem iudicem appellationis auctoritate noſtra (quatenus collatio ad Epiſcopum à quo appellatum fuit, ſpectaret) conferatur; alias eidem magis idoneo per iudicem appellationis approbato conferenda remittatur ad eum, ad quem collatio, prouiſio, vel inſtitutio ſpectabit. Hæc tamen appellatio interpoſita interim non impediat, aut ſuſpendat, quo minus electio per Ordinarium primo loco facta interim debitæ demandetur executioni, & prouiſus ab eadem eccleſia cauſa appellationis huiuſmodi pendente non amoueatur. Et ſi quis

à ſen-

à ſententia per iudicem appellationis lata duxerit appellandum, is tunc ad Sedem ipſam Apoſtolicam appellabit. Si ſecus in præmiſſis omnibus & ſingulis actum, aut attẽtatum fuerit, irritum decernimus & inane. Volumus autem quod præſentium tranſſumptis manu alicuius Notarij publici ſubſcriptis, & ſigillo alicuius perſonæ in dignitate eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eadẽ prorſus fides in iudicio, & extra adhibeatur, quæ præſentibus adhiberetur, ſi forẽt exhibitæ, vel oſtenſæ, quodq; literæ ipſæ cameræ & cãcellariæ Apoſtolicarũ & audientiæ cauſarum palatij Apoſtolici valuis, & in acie Campi Floræ dimiſſis inibi copiis publicatę, & affixæ omnes ita afficiant, & arctent, ac ſi illis perſonaliter intimatæ fuiſſent. Nulli ergo omninò hominum liceat, &c. De diligentia ab Epiſcopo adhibenda in ſtatu vniuſcuiuſque parochiæ cognoſcendo inſignes ſunt aliquot conſtitutiones in Synodo Mediolanenſi [a].

[a] *celeb. an Dn: 1566. parte 2.*

Succeſſiones in beneficiis quaſi hæreditariæ, & coadiutoriæ cum futura ſucceſſione prohibitæ ſunt.

CAP. XXI.

CVm in beneficiis eccleſiaſticis ea, quæ hæreditariæ ſucceſſionis imaginem referunt, ſacris cõſtitutionibus ſint odioſa, & patrũ decretis contraria [b], decreuit SS. Tridentina Synodus [c], vt nemini in poſterum acceſſus, aut regreſſus, etiam de conſenſu, ad beneficium eccleſiaſticum cuiuſcumque qualitatis concedatur; nec hactenus cõceſſi ſuſpendãtur, extendantur, aut transferantur. Hocq; decretum in quibuſcumq; beneficiis eccleſiaſticis, ac etiã cathedralibus eccleſiis, ac in quibuſcumque perſonis, etiam Cardinalatus honore fulgentibus, locum habeat.

In coadiutoriis quoq; cum futura ſucceſſione idẽ poſthac obſeruetur [d], vt nemini in quibuſcumque beneficiis eccleſiaſticis, permittantur. Quod ſi quando eccleſiæ cathedralis, aut monaſterij vrgens neceſſitas, aut euidens vtilitas poſtulet Prælato dari coadiutorem; is non aliàs cum futura ſucceſſione detur, quàm hæc cauſa prius diligenter à ſanctiſſimo Romano Pontifice ſit cognita, & qualitates omnes in illo concurrere certum

[b] *ca. ex tranſmiſſa. & c. ad extirpandas. de fil. presb. c. 1. de prab. c. ad decorem. de inſtitut. c. 10. ſiluit. de iure patron. c. ad hec. de deci.*

[c] *ſeſſ. 25. de reformat. cap. 7.*

[d] *c. pontifices. c. ſcripſit. 7. q. 1. cap. Epiſcopo. 8. q. 1. Iuo 4. par. decret. cap. 301. 302. & 2. ſeq. & ca. 352.*

certum ſit quæ à iure, & decretis huius ſanctæ Synodi in Epiſcopis, & Prælatis requiruntur: aliàs conceſſiones ſuper his factæ ſurreptitiæ eſſe cenſeantur.

Coadiutor quãdo dari poſſit epiſcopo.

Poteſt autem Epiſcopo coadiutor dari, ſi ſenio, aut valetudine corporali grauatus, vel etiam aliàs adeo impeditus perpetuò ſit, vt officium ſuum nequeat exercere, idque de ſui conſilio, & aſſenſu Capituli, vel maioris partis ipſius auctoritate Apoſtolica, ad ipſius officium exequendum. Si verò Epiſcopus demens fuerit, & quid velit, aut nolit exprimere neſciat, vel non poſſit: tunc eius Capitulum, vel duæ ipſius partes eadem auctoritate vnum, aut duos coadiutores aſſumãt idoneos, qui eius officium exequantur. Si autem Epiſcopus ſenio, aut incurabili morbo grauatus, vel perpetuò impedimento detentus ad ſui executionem officij reddatur inutilis, & coadiutorem aſſumere, vel habere noluerit, licet à Capitulo requiſitus proprio, ſe illius non indigere ſuffragio forſitan aſſerendo, tunc nil per Capitulum innouetur; ſed hoc caſu, & etiam proximo, idem Capitulum Epiſcopi & eccleſiæ ſuæ cõditionem, & ſtatum, ac facti circunſtantias vniuerſas, quàm citò poterit, fideliter, & explicitè referat ad notitiam Sedis Apoſtolicæ; recepturi humiliter, & efficacitet impleturi quod ſuper hoc per Sedẽ ipſam contigerit ordinarij; Et quod de Epiſcopis hîc præmittitur, ad Superiores etiam Prælatos eſt referendum [a].

Adhæc aliis quoque beneficiatis dignitatem, vel curam animarum habentibus, propter cauſas prædictas, quas in Epiſcopo requiri dictum eſt, Coadiutor quoque dari poterit [b]. Deinde quia, illiterati, & imperiti parochialium eccleſiarum rectores ſacris minus apti ſunt officiis, & alij propter eorum vitæ turpitudinem potius deſtruunt, quàm ædificant, placuit SS. concilio Tridentino [c], vt Epiſcopi, etiam tanquam Apoſtolicæ Sedis Delegati, eiſdem illiteratis, & imperitis, ſi aliàs honeſtæ vitæ ſint, coadiutores, aut vicarios pro tempore deputare, partemque fructuum eiſdem pro ſufficienti victu aſſignare, vel aliter prouidere poſſint; quacumque appellatione, & exemptione remota. Eos verò, qui turpiter, & ſcandalosè viuunt, poſtquam præmoniti

a ca. unico. de cler. ægrot. vel. debil. in 6. & c. ex parte. eod. tit. in antiq.
b arg. c. de rectoribus. ca. ſua nos. & c. fin. de cler. ægrot. Rebuff. in praxi bene. par. 2. tit. de reprob. bene. viuen. impetr.
c ſeſſ. 21. de refor. cap. 6.

moniti fuerint, coerceant, ac caſtigent: & ſi adhuc incorrigibiles in ſua nequitia perſeuerent, eos beneficiis, iuxta ſacrorum canonum conſtitutiones, exemptione, & appellatione quacumque remota, priuandi facultatem habeant. Coadiutores autē huiuſmodi de prouentibus illorum, in quorum aſſumuntur, vel dantur auxilium, ad ſuſtentationem ſuam congruam recipiāt portionem ſeu ſumptus moderatos, ſed ab alienatione quælibet de bonis eccleſiaſticis ipſorum, vel eccleſiarum ſuarum quomodolibet facienda penitus abſtineant, rationem non ſolùm in diſtricto examine, ſed & illis, quibus dantur, (ſi ſanæ mentis extiterint) ac Capitulis eorundem, vel eorum ſucceſſoribus (ſi hoc antea non fecerint) plenariam reddituri ſunt [a].

Coadiutores de bonis eccleſiæ vel eorum quibus dati ſunt, nihil alienare poſſunt.

a d.c. de rectoribus & d. ca. vnico. in 6. de cler. ægrot.

De confidentiis beneficialibus, earumq; caſibus, præſumptionibus, & probationibus Pij V. conſtitutio.

CAP. XXII.

INtolerabilis multorū peruerſitas, qui ſacroſanctas conſtitutiones nouis quotidie fraudibus eludere nituntur, ſæpe illarum authores in neceſſitatem adducit cautius prouidendi, quo pertinacium animi ab improbis conatibus grauiore ſanctione propoſita reprimantur. Bene, quidem, & prouidenter Fel. rec. Pius Papa IIII. prædeceſſor noſter ad tollendam fiduciariæ mācipationis beneficiorum eccleſiaſticorum corruptelam, ſtatuit, & decreuit; vt ipſo iure vacarent eccleſiæ, monaſteria, cæteráque beneficia eccleſiaſtica, in confidentiam, à quibuſcumque etiam S. R. E. Cardinalibus cuiúſuis perſonæ contemplatione, vel intuitu recepta, liberam illorum diſpoſitionem ſibi, & Apoſtolicæ Sedi reſeruando. Nec valerent ipſorum collatiónes, ſeu conceſſiones, nec fructuum, nec penſionum reſeruationes, nec facultates illas transferendi, nec regrediendi ſeu accedendi & ingrediendi ad eccleſias, monaſteria, & beneficia ſupradicta, illaque recipientes, fructus, penſiones & alias res eorundem indebitè perciperent. Prohibens quibuſcumque etiam ſub cenſuris eccleſiaſticis, nequid huiuſmodi amplius auderent. Ac etiam decreuit omnes, & quaſcumque prouiſiones, præfectiones, col-

Confidētiæ beneficiales à Pio 4. etiam ſublatæ ſunt.

lationes, commendas, & alias diſpoſitiones de eccleſiis, monaſteriis, & beneficiis, necnon reſeruationes fructuum, penſionum, rerum, & iurium, ac etiam transferendi, regrediendi, accedendi, & ingrediendi, aliaſque facultates ſiue per ſe, ſiue futuros Romanos Pontifices, etiam Motu proprio, ac conſiſtorialiter, ſiue etiam per ordinarios collatores, etiam ad patronorum præſentationem, cum interuentu confidentiæ huiuſmodi, ſiue expreſſe ſiue occultè, ac de iure præſumpto, & aliàs contra prædicta pro tempore factas, nullius momenti fore, nec cuiquam ſuffragari, ſed eccleſias, monaſteria, & beneficia huiuſmodi ipſo iure vacare, ac prædictæ diſpoſitioni reſeruata eſſe, ſicque per quoſcumque etiam per præſumptiones, & coniecturas legitimas, & alias eorum arbitrio procedendo (cùm alioqui confidentias huiuſmodi in lucem erui, & probari non poſſe conſtaret) iudicari, & diffiniri debere. Necnon irritum, & inane quicquid ſecus contingeret attentari, quemadmodum confectis ſuper his literis ſuis pleniùs continetur.

Veruntamen propter improbas multorum cupiditates, prædicta, quæ ad purgandam hac pernitie eccleſiam, & animarum ſalutem ab ipſo prædeceſſore edita ſunt, in multis deprehendimus viam aperuiſſe grauius delinquēdi. Siquidem cùm frequentibus plurium querelis pridem concitati, quòd iudices in cauſis huiuſmodi confidentiarum expediendis remiſſiores eſſent, omnes & ſingulas cauſas ipſas vbicumque, & inter quoſcumque motas ad nos aduocauiſſemus, ac omnimodam huiuſmodi cauſarum præſentium, & futurarum, rerumque omnium ex ipſis reſultantium cognitionem nobis, & ſucceſſoribus noſtris reſeruauiſſemus, & ſuper quibuſdam coram nobis proceſſum fuiſſet, variis inde nec leuibus coniecturis intelleximus vitium quidem confidentiæ occultè irrepſiſſe; ſed in pleriſque cauſis præſumptiones, & coniecturas, quæ ad illud probandum deducuntur, minimè ſufficere, eiuſque rei cauſa plurimos, qui ante literarum prædictarum editionem huiuſmodi confidentias exercent, vbi cognouerunt obſtructam veritatem propter difficultates probandi in

iudicio confidentias ipſas, contempta conſtitutione prædicta, eccleſias, monaſteria, & beneficia ſic recepta, vt prius retinere; alios fructus, penſiones, & alias res accipere; alios eorum exemplo ad ſimilia, & grauiora fidentius commoueri. Multi enim ipſa beneficia iure retinere nequeuntes; alij ne cogantur ad ſacros ordines, ad reſidentiam, ad incedendum in habitu clericali, vt ad bellum proficiſcantur, vt inimicos occidant: alij vt alieno nomine lites agant, aut defendant, alij propter crimina incapaces; quidam vi purgato delicto, vel abſolutione conſecuta, illa repetant, eadem in alios deponunt, & in pleriſque fructus ipſorum aut eis miniſtrantur, aut, quibus ipſi ſtatuunt, ſæpe laicis, & inhabilibus. Plerique vel ſenes, vel infirmi, vt beneficia in domibus ſuis perpetuent illa renuntiarunt, & renuntiãt in alios, qui vel profanam familiam cedentium de fructibus eccleſiaſticis alant, vel illa etiámnum infantibus, aut naſcituris aſſeruent, facto interdum circuitu retroceſſionis, cum reſeruatione fructuum, & aliarum rerum, aut acceſſu præſertim ab illis, qui præſtandorum iurium Cameræ Apoſtolicæ ſunt immunes: alij aut incapaces, aut aliis beneficiis eccleſiaſticis onuſti, aut eccleſiaſtico ordini ſeſe mancipare refugientes, aut merè laici beneficia eccleſiaſtica aliis conferenda procurant, vt de illis poſtmodum ad libitum ſuum diſponatur, fructus etiam percipientes illorum. Adhæc plerique Ordinarij, & alij collatores, ac etiam patroni laici curant deponenda beneficia, vt fructus ſeu penſiones capiant eorundem, aliiſue faciant miniſtrari: Alia item permulta eiuſcemodi admittuntur, quibus immaculata rerum diuinarum puritas impiè violatur; diſciplinæ eccleſiaſticæ neruus dirumpitur; & imminens patratur exitium animarum.

Mala ex confidentiis nata.

Quare nos volentes periculoſam talium audaciam noui iuris ſubſidio cohibere, præſentium auctoritate ſtatuimus, vt ſi quis quacumque auctoritate eccleſiam, vel monaſterium, aut aliud beneficium eccleſiaſticum qualecumque, ex reſignatione, vel ceſſione, cuiuſcumque perſonæ ſimpliciter, aut cum

Ex quibus factis confidentia cognoſci et cenſeri poſſit, quæ à partibus inter ſe fieri conſueuerunt.

Nn ij circuitu

circuitu retroceſſionis, cum regreſſu, vel acceſſu, etiam ſola dimittentis intentione receperit, vt illa, vel illud etiam in euentum regreſſus, vel acceſſus eidem dimittenti, vel alteri poſtea conferatur, aut illius fructus, vel eorum pars alij vel aliis concedantur, vel penſiones ſoluantur, ex eiſdem hæc confidentia cenſeatur. Itidem ſi Ordinarius, vel alius collator contulerit antehac, aut cōferat in futurum beneficium eccleſiaſticum, quouis modo vacans, ea conditione, tacita, vel expreſſa vt poſtea in alterum pro arbitrio collatoris, ſeu alterius cuiuſcumque cōtra iuris communis ordinationem diſponatur, ſiue vt de eo prouiſus, fructus illius, vel partem ad vtilitatem, vel libitum conferentis, vel cedentis, aut alterius relinquat, & remittat, ſeu penſionem illi, vel illis, quem, vel quos idem collator, aut cedens, vel alius per ſe, vel alium, ſcripto, aut verbo, iuſſerit ſeu ſignificauerit, perſoluat, & pariter ſi patrono etiam laico, vel alteri præſentatori, ſeu electori contigerit, aut contingat id fieri. Adhæc ſi clericus prædictæ Cameræ, aut Cardinalis, aut alius à ſolutione iuriū ipſius Cameræ, vel etiā Cancellariæ Apoſtolicæ exemptus poſt reſignationem, vel ceſſionem alicuius extranei, de eccleſia, monaſterio, vel alio beneficio eccleſiaſtico in ſe, apoſtolica vel alia auctoritate factam, & admiſſam, illam vel illud, etiam confectis literis Apoſtolicis, & poſſeſſione apprehenſa in eundē reſignantem, vel cedentem modico ſpatio interiecto, veluti duorum, aut trium menſium retroceſſerit, aut retrocedat in futurum, & ex illa retroceſſione fructus eccleſiæ ſeu monaſterij, aut beneficij, vel eorum pars, ſeu penſio, ſeu quid aliud ſuper illis reſeruatum, aut regreſſus, ſeu acceſſus. & ingreſſus ad illā vel illud ipſi clerico, vel Cardinali, aut alij exempto ſit fueritue conceſſus. Poſtremò, ſi quis crimine aliquo abſolutus, aut cum quo ſuper irregularitate diſpenſatum eſt, denuò receperit, quacumque auctoritate eccleſiam, monaſterium, vel aliud beneficium eccleſiaſticum, quod ante vel poſt commiſſum delictum, aut contractam irregularitatem dimiſerit, in quouis horum caſuum confidentiæ prauitas ſit contracta, caſuſque huiuſmodi literis prædictis comprehen-

Alia facta & ſigna è quibus confidentia hæc agnoſcatur, quæ coram Ordinariis collatoribus fieri ſolent.

Alia rurſum facta ad cognoſcendam hanc cōfidentiam in curia Rom. fieri ſolita.

prehendantur, ac ſi illis ſpeciatim expreſſi fuiſſent, licet ipſum confidentiæ crimen, alterius tantum partis conſcientia ſit admiſſum.

Ad probandum verò plenè confidẽtiarum abuſum, inter alias etiam hæ præſumptiones, & coniecturæ habeantur legitimæ. Videlicet; ſi quis poſt ceſſam ab ſe eccleſiam, vel monaſterium, aut beneficium, & publicatam reſignationem ſeu ceſſionem, captamque à ſucceſſore poſſeſſionem, ſeſe in illa, vel illo ſeu rebus illius, per ſe, vel alium, ſeu alios de facto ingeſſerit, aut fructus perceperit, aut quicumque ſucceſſor illi, vel eius propinquis ipſos, aut partem aliquam remiſerit eorundem. Si recipiens beneficium conſtituerit dimittentem, vel eius parẽtes, aut propinquos procuratores ad percipiendum, vel locandum fructus beneficij dimiſſi, & illi, vel illis de fructibus perceptis, aut percipiendis donationem fecerit. Si vel ſola procuratoris diſpoſitione, vel libris rationalibus menſariorum ex parte dimittentis, expeditio, quæ perſonam recipientis concernit, proſecuta ſit, ſimulque expenſæ pro ea neceſſariæ ab illo factæ fuerint. Denique ſi quis pro conceſſione alicui facta, quacumque auctoritate, de beneficio eccleſiaſtico per ſe, vel alium ſeu alios interceſſerit, vel aliàs in negotio conceſſionis ſeſe immiſcuerit quoquo modo, deinde aliquid de fructibus talis beneficij de facto etiam per manus poſſeſſoris, ac etiam ſimplicis donationis titulo perceperit, ſeu de illo poſtmodum ad volũtatem interceſſoris fuerit diſpoſitũ quandocumque. Teſtes autem de quaque re ſingulares ſingulas probare valeant præſumptiões, & coniecturas, pluresq; huiuſmodi pręſumptiones & coniecturæ plenã probationẽ faciant in prædictis. Cæterum criminoſi, & cęteri omnes, qui ad perhibendũ in caſibus Simoniæ teſtimoniũ recipi poſſunt, ad prædicta omnia admittãtur.

Quibus præſumptionibus et ſignis confidentiæ probari poſſint plenè.

Teſtes in cauſa confidentiæ.

Sed ne quiſquam etiam vana fiducia fretus, non intendendi cõtra ſe iudicij in crimine perſeueret, vtq; hoc malum grauioris cenſuræ ſtimulo vſquequaque prohibeatur, omnes & ſingulos, qui hucvſque eccleſias, monaſteria, beneficia, fructus, penſiones aliáſve res, intercedente hoc confidentiæ vitio, receperunt, ac retinent,

Aliæ pœnę cõtra conſidẽtiarios.

niſi ſtatim ad ſe reuerſi, & reſipiſceates, celeri dimiſſione ſibi proſpexerint, & qui quid tale admiſerint, in futurum, etiam omnibus, & ſingulis aliis eccleſiis, monaſteriis, dignitatibus, adminiſtrationibus, officiis, & beneficijs obtentis, quæ pariter ſub dicta reſeruatione comprehendi volumus, necnon fructibus, penſionibus, & aliis rebus eccleſiaſticis, ac etiam Ro. Cu. & aliis officiis temporalibus præſentium auctoritate priuamus, & ad futura inhabiles decernimus, & in iuris ſubſidium excommunicationis ſententia innodamus, à qua nullus, niſi in mortis articulo conſtitutus, ab alio, quàm Romano Pontifice, abſolutionis beneficium valeat obtinere. Nos enim aduocatione cauſarum huiuſmodi, & reſeruatione cognitionis illarum, rerumque omnium inde emergentium nobis, & prædictis ſucceſſoribus, vt prædictum eſt, facta (cauſis illis duntaxat exceptis, quæ iam coram nobis pendere noſcuntur, ac etiam iis, quas ratione eccleſiarum, & monaſteriorum, quorum diſpoſitio in conſiſtorio fieri conſueuit, aut debet, itemque contra ordinarios collatores Epiſcopos, & alios ſuperiores Prælatos, etiam Cardinales haberi contigerit, vt iam aliis noſtris ſtatutum eſt, audiendis, decidendis, & terminandis) harum ſerie prorſus relaxata, decernimus ita deinceps quoſcumque iudices, ordinarios, & delegatos etiam cauſarum Palatij Apoſtolici Auditores, ac prædictæ Rom. eccleſiæ Cardinales, ſublata eis, & ipſorum cuicumque quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, vbique iudicare, interpretari, & diffinire debere, necnon irritum, & inane quicquid ſecus in prædictis per quoſcumque quauis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Iniungitur omnibus Ordinariis præfatę cõſtitutionis diligens obſeruatio & executio.

Quorcica omnibus locorum Ordinariis diſtrictius iniungimus, vt in ſuis quiſque eccleſiis, ciuitatibus, diœceſibus, & locis etiam exemptis, ad prædicta ſtudiosè attendant, & quatenus illis relaxauimus, in delinquentes ſeuerè animaduertant, ſi diuinæ maieſtatis iudicium, dictæque ſedis cenſuram voluerint euitare. In cæteris verò cauſis, & negotiis, nobis, & prædictis ſucceſſoribus exceptis, eoſdem locorum Ordinarios præſen-

præſentium auctoritate delegamus, vt gratia, & fauore poſtpoſitis, pro ſe quiſque cùm venerit vſus, contra prædictos omnes ſub ipſa exceptione comprehenſos, diligenter inquirant, ſuoque inquiſitiones omnes ſigillo obſignatas, ad prædictam Sedem quam primum transferant, vt nos, & prædicti ſucceſſores in cauſis huiuſmodi procedentes, quod iuſtum fuerit, decernamus. Nos enim ſingulis Ordinariis ipſis prædictos omnes, & quoſcumque alios etiam exemptos, etiam per edictum publicum, conſtito prius ſummariè & extraiudicialiter de non tuto ad illos acceſſu citandi, & monendi, eiſque ac iudicibus ordinariis, & delegatis, aliiſque perſonis quibuſcumque, ne prædictorum executionem quoquo modo impediant, vel aliàs in illis ſeſe interponant, etiam per ſimile edictum inhibendi, eoſdemque ac alios contradictores, & rebelles quoſcumque per cenſuras, & pœnas eccleſiaſticas, ac omnia alia iuris, & facti remedia opportuna compellendi, auxilium brachij ſecularis, quandocumque opus erit, inuocandi, cæteraque in prædictis omnibus, & ſingulis neceſſaria faciendi, & exequendi, plenam & liberam tenore præſentium concedimus facultatem. Non obſtantibus Fel. recor. Bonifacij Papæ VIII. prædeceſſoris noſtri de vna, & in concilio generali edita de duabus dietis, aliiſque Apoſtolicis conſtitutionibus, & ordinationibus, quodque Epiſcopis collatoribus, & Prælatis prædictis, etiam Cardinalibus, vel quibúſuis aliis, communiter, vel diuiſim à prædicta ſit Sede indultum, vel in poſterum indulgeri contingat, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari, aut contra indulta huiuſmodi ad iudicium trahi non poſſint per literas Apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam, & ad verbum de indulto huiuſmodi mentionem, & quibuſlibet aliis priuilegiis, indulgentiis, & literis Apoſtolicis, generalibus, vel ſpecialibus, quorūcumque tenorum exiſtant, per quæ præſentibus non expreſſa, aut in totum non inſerta, effectus præſentium, aut attributæ prædictis Ordinariis iuriſdictionis explicatio, ſeu exercitium, vel executio impediri valeat quomodocumque, vel differri, & de quibus quorumque

totis tenoribus habenda ſit in noſtris literis mentio ſpecialis, cæteriſque contrariis quibuſcumque literis prædeceſſoris huiuſmodi nihilominus in ſuo robore duraturis. Volumus autem, vt præſentium exempla etiam impreſſa edantur, eaque Notarij publici manu, & cuiuſcumque curiæ eccleſiaſticæ, eiúſue Prælati ſigillo obſignata, eandem illam prorſus fidem in iudicio, & extra vbique locorum faciant, quam ipſę præſentes facerent, ſi eſſent exhibitæ, vel oſtenſæ. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam, &c.

Conſtitutio Pij 4. contra confidentias in ſuo robore conſeruatur.

Super modo, & forma publicandi beneficiorum reſignationes Pij V. conſtitutio. CAP. XXIII.

SAnctiſſimus in Chriſto pater & Dominus noſter D. Pius diuina prouidentia Papa V. animo repetēs quæ, & quã grauia inconuenientia, & abſurda ex occultis beneficiorum eccleſiaſticorũ reſignationibus, & ceſſionibus in dies oriantur; cùm ſæpe contingat, quod occultè reſignantes, vel cedentes huiuſmodi, etiã poſt reſignationem, vel ceſſionem per eos factas, non ſolum fructus ex beneficiis ſic ceſſis, vel reſignatis prouenientes indebitè percipiunt, ſed etiam (quod grauius eſt dolendum) tanquam veri Prælati, vel beneficiati, ſacramēta miniſtrant, ordines conferunt, & indulgentias Chriſtifidelibus concedunt, in maximũ animarum periculum, & ſcandalum plurimorum: Nonnunquam etiam cum eiſdem reſignantibus, vel cedentibus, tanquam cum veris Prælatis, aut beneficiatis contrahentes, illiſque decimas, cenſus, oblationes, & alia iura eccleſiaſtica perſoluentes, illa poſtmodum veris Prælatis ſeu beneficiatis iterum ſoluere, & ab illis intruſis non ſine maximo ipſorum ſoluentium damno, & incommodo repetere coguntur: plerumque etiam ordinarij collatores, ac etiam Romani Pontifices pro tēpore exiſtentes, beneficia huiuſmodi occultè reſignata, vel ceſſa per obitum ipſorum reſignantium, vel cedentium vacare exiſtimantes, illaque tanquam per obitum vacantia conferentes, detecta poſtea reſignatione, vel ceſſione prædicta, ſimul cum perſonis prouiſis, grauiter deluduntur, & fraudantur. Ac etiã conſiderans, quantum in be-

Mala per occultam beneficiorum reſignationem prouenientia.

in beneficiis eccleſiaſticis, ea, quæ hæreditariæ ſucceſſionis imaginem referunt, canonicis ſanctionibus ſint odioſa, ac ſanctorum patrum decretis contraria: Quodque propter varias & diuerſas fraudes, & malitias, quæ in dictorum beneficiorum reſignationibus, ſeu iurium in illis vel ad illa competētium ceſſionibus, (quas maximè puritas, ſimplicitaſq; decet) quotidie excogitantur, & adhibētur, plerumque beneficia huiuſmodi quaſi iure hæreditario occupata detinentur.

Et propterea, ne abſurda, & inconueniētia prædicta de cætero oriantur, prouidere, illaque à templo, & ſanctuario Dei quàm longiſſimè ſubmouere, ac animarum periculis, necnon fraudibus, & malitiis huiuſmodi occurrere cupiens, præſenti ſua perpetuò valitura conſtitutione voluit, ſtatuit & ordinauit; Quod quæcumque dictorum beneficiorum reſignationes, aut iurium ceſſiones tam in manibus ſuæ Sāctitatis, quàm cuiuſcumque Románi Pōtificis ſui prędeceſſoris, aut ſucceſſoris, aut cuiúſuis alterius etiam loci ordinarij, vſque in diem publicationis præſentis conſtitutionis factæ, & quas in poſterum fieri contigerit, ſub infraſcriptis modo, & forma, & non aliter publicari, ac ad eorum, ad quos ſpectat, notitiam deduci debeant; Videlicet reſignationes, & ceſſiones iam factæ (ſi illarum vigore poſſeſſio nondum fuerit per reſignatarium, vel ceſſionarium apprehenſa, etiam ſi ſuper illis conſenſus præſtiti fuerint) necnon eæ, quas infra tempus inferius deſignatum, a quo præſens conſtitutio obtinere incipiet, ſiquidem extra Rom. curiam factæ extiterint, infra vnum; ſi verò in eadem curia, infra ſex menſes à die qua eadem conſtitutio ſic vt præfertur, obtinębit, numerandos. Reliquæ verò, quas poſt dictum diem fieri cōtinget, ſiquidem extra curiam ſimiliter infra vnum; ſi verò in ipſa curia fiant, infra ſex menſes à die datæ ſupplicationis reſignationum ſeu ceſſionum eorundem, non autem à die pręſtiti ſeu præſtandi conſenſus computandos in eccleſia ipſius beneficij, ac etiam in cathedrali, vel metropolitana, vel alia ſuperiori eccleſia, cui beneficium ipſum reſignatum, vel ceſſum immediatè ſubeſt; ſiquidem beneficium extra cathedralem eccleſiam ſitū eſt,

Tolluntur abuſus per occultā reſignationem prouenientes.

Intra quod tēpus quomodo reſignationes beneficiorum publicari debeant.

vel fuerit: ſi verò beneficium huiuſmodi in cathedrali, vel alia ſuperiori eccleſia extiterit, in ipſa ſola, dum inibi populi multitudo ad diuina audienda conuenerit, publicè, ac alta, & intelligibili voce, ita quod ad omnium in eadem eccleſia præſentium notitiam veriſimiliter peruenire poſſit, per ipſos reſignantes, vel cedentes, aut reſignatarios vel ceſſionarios, vel alium, ſeu alios eorum nomine publicentur; ipſiq́ue reſignatarij vel ceſſionarij realem, & actualem poſſeſſionem beneficiorum huiuſmodi realiter, & cum effectu apprehendere, vel ſaltem illam, infra prædictum vnius vel ſex menſium terminum ab his, ad quos illius traditio de iure, vel de conſuetudine ſpectat, verè, & non fictè ſeu perfunctoriè, congruo loco & tempore petere debeant. Et ſi beneficia ipſa etiam quo ad poſſeſſionem tantùm litigioſa, & per alios poſſeſſa fuerint, vel eorum poſſeſſio ex quauis cauſa capi ſeu apprehendi non poſſit, ſi litem huiuſmodi in dicta curia nunc, aut in futurum pendere contigerit, vltra præmiſſa, literas deſuper expeditas, vel ſaltem inſtrumentum conſenſus, cum data ſupplicationis, ac etiam cum deſignatione libri, & folij, in quibus ſupplicatio huiuſmodi regiſtrata fuerit, infra menſem à die eiuſdem datæ, non autem à die præſtiti conſenſus numerandum in actis Notarij cauſæ, & litis huiuſmodi realiter, & cum effectu præſentare, illumq́ue in eiſdem actis notari facere.

Reſignatio beneficiorum litigioſorum quomodo publicari & inſinuari debeat.

Et inſuper quod in omnibus, & ſingulis caſibus ſupradictis, reſignatarij, ſeu ceſſionarij, eorumq́ue ſucceſſores, vel cauſam ab eo quomodolibet habentes, conſenſum ante obitum reſignantis, vel cedentis, etiam ſi ſupplicatio per eundem reſignantem, vel cedentem, ſeu eius procuratorem porrecta fuerit, in libris Cameræ, vel Cancellariæ, ſiquidem reſignatio, vel ceſſio huiuſmodi in ipſa curia; aliàs ſi extra curiam facta fuerit, vel fiat, in actis epiſcopalis ſeu archiepiſcopalis, vel alterius Superioris curiæ, cui beneficium ipſum immediatè ſubeſt, extenſum fuiſſe legitimè docere, ſeu probare teneantur: Alioquin reſignationes, & conceſſiones, ac extenſiones & conſenſum huiuſmodi, quæ

Conſenſus ante obitum reſignantis præſtitus cur inſinuari et publicari debeat.

quæ aliter, quàm vt præfertur, publicatæ, ſeu factæ, cum omnibus inde ſecutis, & ſequendis, etiam nouis prouiſionibus. ac aliis ceſſionibus, & retroceſſionibus, cæteriſque quibúſuis gratiis, nullas, & inualidas, nulliuſque roboris, vel momenti fore ac fuiſſe, & eſſe ſtatuit, & ordinauit. Et præmiſſa omnia, & ſingula etiam in quibuſlibet beneficiis conſiſtorialibus, & , vt præfertur, litigioſis, etiamſi reſignantes, vel cedentes extra poſſeſſionem eorundem beneficiorum ciuiliter, vel naturaliter deceſſerint, ac etiam ſi reſignationes, & ceſſiones præfatæ ex cauſa permutationis, vel cum reſeruatione omnium & ſingulorum fructuum, redituum, & prouentuum, ac quotidianarum diſtributionum propria auctoritate, vel aliàs percipien. & cum reſeruatione tituli, adminiſtrationis, ſeruitij, ac ſtalli, & aliàs quomodocumque, & qualitercumque, etiam in fauorem alicuius ex ſcriptoribus Apoſtolicis, aut aliis Romanæ eccleſiæ Cardinalibus hactenus factæ extiterint, aut etiam in futurum fieri, & reſignatarios, vel ceſſionarios ipſos infra dictum vnius, vel ſex menſium ſpatium cedere, vel retrocedere contingat, locum habere, & ſuum locum obtinere voluit, & expreſsè declarauit. Sicque & non aliter per quoſcumque iudices, & commiſſarios quauis etiam Apoſtolica auctoritate fungentes, etiam cauſarum Palatij Apoſtolici auditores, & ipſius ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales in quauis cauſa & inſtantia; ſublata eis & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, iudicari & diffiniri debere. Irritum quoque, &c. decreuit. Cæterum vt præſens conſtitutio facilius omnibus innoteſcat, Sanctitas ſua voluit, & mandauit, quod eadem conſtitutio non ſolum in cancellaria Apoſtolica, vt moris eſt, ſed etiam ad valuas Baſilicæ Principis Apoſtolorum de Vrbe, & in acie Campi Floræ publicetur, illiuſque exempla in eiſdem locis affixa dimittantur, & inter conſtitutiones perpetuas deſcribatur & annotetur. Quodque omnes, & ſingulos, quos illa concernit, præſentes quidem in curia ſtatim lapſo menſe

à die

à die dictæ publicationis numerando: cæteros verò intra montes degentes, tribus; vltra verò ipſos montes commorantes, ſex mēſibus decurſis perinde arctet, ac ſi eiſdem perſonaliter intimata fuiſſet, cùm non ſit veriſimile apud eos manere incognitum, quod tam patenter fuerit publicatum.[a]

De beneficiorum pluralitate. CAP. XXIIII.

ETſi iſta beneficiorum, & officiorum pluralitas iuri diuino[a], & humano[b] inimica, atque contraria, à diuerſis Pontificibus[c] & conciliis[d] reprobata, & prohibita eſt: damnandæ tamē ambitionis improbitas, & auaritiæ cæcitas multorū animos occupantes, eos in illam temeritatem impulerunt, vt quæ ſibi à iure interdicta nouiſſent, exquiſitis fraudibus vſurpare conarentur. Quocirca SS. Tridentina Synodus ſtatuit[e], vt nemo, quacumque etiam dignitate, gradu, aut præeminentia præfulgens, plures metropolitanas ſeu cathedrales eccleſias, in titulum, ſiue cōmendam, aut alio quouis nomine, contra ſacrorum canonum inſtituta, recipere, & ſimul retinere præſumat; cùm valde felix ſit ille cenſendus, cui vnam eccleſiam bene, ac fructuosè, & cùm animarum ſibi commiſſarum ſalute regere contigerit. Qui autem plures eccleſias contra præſentis decreti tenorem nunc detinent, vna, quam maluerint, retenta, reliquas infra ſex menſes, ſi ad liberam Sedis Apoſtolicæ diſpoſitionē pertineant, aliàs infra annum dimittere teneantur: alioquin eccleſiæ ipſæ, vltimò obtenta duntaxat excepta, eo ipſo vacare cenſeantur.

Deinde quicumque plura curata, aut aliàs incompatibilia beneficia eccleſiaſtica, ſiue per viam vnionis ad vitam, ſeu commendæ perpetuæ, aut alio quocumque nomine, & titulo, contra formam ſacrorum canonum & præſertim conſtitutionis Innocentij III. quæ incipit, De multa[f], recipere ac ſimul retinere præſumpſerit, beneficiis ipſis, iuxta ipſius conſtitutionis diſpoſitionē, ipſo iure etiam præſentis canonis vigore, priuatus exiſtat[g]. Siquidem de multa prouidentia fuit in Lateranenſi concilio[h] prohibitum, vt nullus diuerſas dignitates eccleſiaſticas, vel plures eccleſias parœciales reciperet

a arg. ca. cum non ignores. & ibi gloſ. et DD. de preben. c. inter. de tranſlat. Epiſ. c. acutius. diſt. 26. cap. 1. 21. q. 1.

b argu. l. his quidem. C. qui militare nō poſ. l. 1. ff. de colleg. illic. l. libertus. ff. ad municipiū. l. hac parte. C. de proximis ſac. ſcrini.

c c. ſanctorum. diſt. 70. c. ſingula. diſt. 89. c. de multa. de preben. c. quia nōnulli. de cler. non reſid.

d c. 1. & 2. 21. q. 1. d. cap. de multa. Iuo 6. par. decr. cap. 173. & 311.

e ſeſſ. 7. de reformat. cap. 2.

f tit. de præb. & dignit. in antiq.

g Concil. Trid. ſeſſ. 7. de refor. cap. 4.

h Sub Innocentio 3. cap. 29. et cap. de multa. de præbend.

peret contra ſacrorum canonum inſtituta: alioquin recipiens ſic, acceptum amitteret, & largiendi poteſtate conferens priuaretur. Quia verò propter præſumptiones, & quorundam cupiditates nullus, aut rarus de prædicto ſtatuto fructus proueniebat, Innocentius III. euidentius & expreſſius occurrere cupiens ſtatuit [a], vt quicumque receperit aliquod beneficium curam habēs animarum annexam, ſi prius tale beneficium habebat, eô ſit, ipſo iure, priuatus: & ſi fortè illud retinere contenderit, etiam alio ſpolietur. Is quoque ad quem prioris ſpectat donatio, illud poſt receptionem alterius liberè conferat, cui meritò viderit conferendum: & ſi vltra ſex menſes cōferre diſtulerit, non ſolum ad alios, ſecundum Lateranenſis concilij ſtatutum, eius collatio deuoluatur, verumetiam tantum de ſuis cogatur prouentibus in vtilitatē eccleſiæ cuius eſt illud beneficium aſſignare, quantum à tempore vacationis ipſius conſtiterit eſſe perceptum. Hoc idem in perſonatibus eſſe decernens obſeruandum; addendo, vt in eadem eccleſia nullus plures dignitates, aut perſonatus habere præſumat, etiam ſi curam non habeant animarum. Circa ſublimes tamen, & literatas perſonas, quæ maioribus beneficiis ſunt honorandæ, cùm ratio poſtulauerit, per Sedem Apoſtolicam poterit diſpenſari.

a d. c. de mult.

Habens beneficium curatum ſi alterū ſimile acceptet, vatat primum.

Nullus plures dignitates etiā curæ animarū nō obnoxias habere poteſt in eadem eccleſia.

Ad tollendam, & extirpandam beneficiorum pluralitatem quid facto opus ſit. CAP. XXV.

SAcroſancta Tridentina Synodus ſatagens iſtam beneficiorum pluralitatem ex eccleſia tollere, & extirpare, ſtatuit, & ordinauit [b]; vt Ordinarij locorū quoſcumque plura curata, aut aliàs incompatibilia beneficia eccleſiaſtica obtinētes diſpenſationes ſuas exhibere diſtrictè compellant, & aliàs procedant iuxta conſtitutionem Gregorij decimi, in generali Lugdunenſi concilio editam, quæ incipit, Ordinarij [c]: quàm eadem ſancta Synodus innouandam cenſet, & innouat: addens inſuper quod ipſi Ordinarij etiam per idoneorum vicariorum deputationem, & congruæ portionis fructuum aſſignationem omninò prouideant, vt animarum cura nullatenus negligatur; & beneficia ipſa debitis obſe-

b ſeſſ. 7. cap. 5.

Habentes plura beneficia incompatibilia compellūtur exhibere ſuas diſpēſationes.

c de offic. Ordin. 6.

quiis minimè defraudentur: appellationibus, priuilegiis, exemptionibus quibuſcumque, etiam cum iudicum ſpecialium deputatione, & illorum inhibitionibus in præmiſſis nemini ſuffragantibus.

Secundum igitur prædictam Gregorij decimi conſtitutionem, Ordinarij locorum ſubditos ſuos plures dignitates, vel eccleſias, quibus animarum cura imminet, obtinentes, ſeu perſonatum, aut dignitatem cum alio beneficio, cui cura ſimilis eſt annexa; diſtrictè compellant diſpenſationes, auctoritate quarum huiuſmodi eccleſias, perſonatus, ſeu dignitates canonicè tenere ſe aſſerunt, intra tempus pro facti qualitate ipſorum Ordinariorum moderandum arbitrio, exhibere. Quòd ſi forte iuſto impedimento ceſſante, nullam diſpenſationem intra idem tempus cõtigerit exhiberi, eccleſiæ beneficia, perſonatus, ſeu dignitates, quæ ſine diſpenſatione aliqua eo ipſo illicite detineri cõſtabit: per eos, ad quos eorum collatio pertinet, liberè perſonis idoneis conferantur. Cæterum, ſi diſpenſatio exhibita ſufficiẽs euidenter appareat; exhibens nequaquam in beneficiis huiuſmodi, quæ canonicè obtinet, moleſtetur. Prouideat tamen Ordinarius, qualiter nec animarum cura in eiſdem eccleſiis, perſonatibus, ſeu dignitatibus negligatur; nec beneficia ipſa debitis obſequiis defraudẽtur. Si verò de diſpenſationis exhibitę ſufficiẽtia dubitetur, ſuper hoc erit ad Sedem Apoſtolicam recurrendum; cuius eſt æſtimare, quem modum ſui beneficij eſſe velit. In conferendis inſuper perſonatibus, dignitatibus, & aliis beneficiis curam habentibus animarum annexam, iidem Ordinarij diligentiã illam obſeruent, vt perſonatum, dignitatẽ, vel aliud beneficiũ ſimilem curã habens animarũ, alicui plura ſimilia obtinenti non antè conferre præſumant, quàm eis ſuper obtentis diſpenſatio euidenter ſufficiens oſtendatur. Qua etiã oſtenſa, ita demũ ad collationẽ procedi volumus; ſi appareat per eãdem, quod is, cui eſt collatio facienda, huiuſmodi perſonatũ, dignitatem, vel beneficium retinere liberè valeat cum obtentis; vel ſi ea, quæ ſic obtinet, liberè, ac ſponte reſignet. Aliter autem de perſonatibus, dignitatibus, & beneficiis talibus facta collatio nullius penitus ſit momẽti.

Intra quod tẽpus diſpẽſationes exhibere debeant.

Quid Ordinarius in beneficiorum curam animarum habentium collatione obſeruandum ſit.

Præte-

Præterea in Synodo Colonienſi cauſa reformationis cleri ad petitionem & inſtantiam Caroli V. Imperatoris habita anno 1549. ſtatutum hoc legitur[a] : Cupientes ex animo quantum in nobis eſt prohibere, ac tollere odioſum illud, & inſatiabile (quod & patrum canones deteſtantur) ſtudium coaceruandi multa beneficia curam animarum habentia, vnde populus fidelis grauiter ſcandalizatur, & optimorum quorumque animi à clero alienantur, ſpoliantur eccleſiæ debitis miniſteriis, ceſſatio inducitur cultus diuini, fundatores, quorum ſacroſancta, & inuiolabilis debebat haberi ſuprema voluntas, ſpe, & expectatione ſua fraudantur: meliores, quibus beneficium aliquod eccleſiæ certæ de betur, quique miniſtrare in eo & cupiant & poſſint, non abſque iniuria, & offenſione Dei excluduntur, & ad ſtudia profana impelluntur, vbi eccleſiæ poterant eſſe ornamento, donec Cæſarea Maieſtas prouiſionem meliorem aduerſus licentiam hanc à ſummo Pontifice impetret: id quod ab eccleſiaſticis Imperij Statibus rogatus, ſe recepit à Sanctitate eius eniti, atque efflagitare velle. Statuimus, & communi, maturaque deliberatione cum Concilio præhabita, quod iuſtiſſimum eſt, & ad eccleſiæ ædificationem pertinet, ſancimus; vt beneficiatus quiſque, ſi beneficia habet à curis libera, aut vnum curatum, aliud ſimplex, ſatisfaciat officio, cuius gratia beneficium accipit, ſecundum fundatorum intentionem, ſacros canones, & Patrum decreta; & ab eccleſia, vbi beneficium negligit, non participet. Etenim diuini iuris eſt[b], vt, qui ſeruit altari, de altari viuat: nec bono iure is, qui non ſeruit altari, viuit de altari; ſicut ſtipendium non debetur, niſi militanti. Si verò curatum habet beneficium, apud eccleſiam, vbi beneficium habet, reſideat, & officio ſatisfaciat, alioqui nihil percepturus: pertinebitque ad Epiſcopum, ſeu eos, quibus hoc iuris competit, vt de præbendæ, ſeu beneficij fructibus, ad eccleſiæ illius vtilitatem diſponant: niſi beneficiatus ille Eccleſiæ Dei vtilius aliquod ſeruitium interim impendat. Quod ſi quis iuxta cap. de multa. de præbend. qualificatus iam impetrauit

a in 3. medio de officio. perfunctio. cap. 9.

Fundatorũ ſacroſancta et inuiolabilis debet haberi voluntas

b Deuter. 19. & 1. Corint. 9. cap. dilector. c. 1. c. cum ſecundum de præbend.

à Sede

à Sede Apoſtolica facultatem plura, quàm vnum beneficium retinendi; Mandamus vt hanc Epiſcopo ſuo, aut eius viſitatoribus ſecundum diſpoſitionem c. Ordinarij. de offic. Ordin. in 6. præſentet, atque exhibeat. Quæ ſi appareat ſufficiens, curet Epiſcopus, vt beneficia debitis obſequiis non fraudentur. Alioqui beneficiatus, vno, quod maluerit, retento, reliqua liberè reſignet; aut dimittat viris idoneis, perſonaliter reſidere volentibus; abſque præiudicio tamen præſentātium, eligentium, & collatorum conferenda. Si verò diſpenſatum ſit cum indigno, ſummo illud Pontifici curet Epiſcopus ſignificare, vt digniori de beneficio illo prouideatur, per eos, quibus aliàs competit ius eligendi, conferendi, vel præſentandi.

An quis tuta conſcientia per diſpenſationem plura beneficia incompatibilia retinere poßit.

CAP. XXVI.

a lib. 2. de conſider.

D. Bernardus Eugenio Pontifici ſcribens [a]: Non ſum, inquit, tam rudis, vt ignorem vos poſitos diſpenſatores, ſed in ædificationem, non in deſtructionē: vbi neceſſitas vrget, excuſabilis eſt diſpenſatio: vbi vtilitas prouocat, diſpenſatio laudabilis eſt: vtilitas, dico, communis, non propria. Nam cùm nihil horum eſt, non planè fidelis diſpenſatio, ſed crudelis diſſipatio eſt. Ex quibus D. Bernardi verbis Thomas Campegius Epiſcopus Feltrenſis in tractatu ſuo de beneficiorum pluralitate colligit, & dicit; Ne ſibi diſpenſati blandiantur propter Superioris auctoritatem: quoniam etſi tuti ſint, quoad militantem eccleſiam, ne ſcilicet deſuper moleſtentur; & ne pœnas incidant iuris poſitiui: non tamen ipſi, nec diſpenſans tanquam infidelis diſpenſator, tuti ſunt in foro conſcientiæ. Nam licet in malis, quia prohibita diſpenſatio nihil faciat, niſi quod ipſam auferat prohibitionem, rem ſuæ relinquens naturæ (quæ cùm indifferens ſit, fieri poterit ſine reprehenſione) tamen in prohibitis quia mala, de quorum numero eſt pluralitas beneficiorum, ſublata per diſpenſationem prohibitione, & ſuæ permiſſum naturæ remanet malum: propterea nec etiam faciendum: cùm prohi-

Quando diſpēſatio excuſabilis & laudabilis ſit.

Diſpēſati abſque iuſta et legitima cauſa hæc ſecum reuoluant.

prohibitionis amotio non faciat, vt quod de ſe malum ſit, bonum reddatur: propterea iure improbanda videtur Innocentij opinio [a], cùm dixit: Papam in his, quæ iuris poſitiui ſunt ſine cauſa diſpenſare poſſe, ponens, exemplum de retentione duarum parochialium. *a in ca. cum ad monaſterium, de ſtatu regular.*

D. verò Dionyſius Richelius de vita Canonicorum & aliorum eccleſiaſticorum ſcribens [b]: Quantū, inquit, periculi habeat hæc multiplicitas beneficiorum expenderunt, & pulchrè declararunt multi inſignes Scriptores. Et, vt ſummatim præcipuæ cauſæ recenſeantur, ob quas perniciosa eſt huiuſmodi pluralitas: Primùm, conſtat per eam, Deum priuari debito cultu, & obſequio, quod ſibi à pluribus impenderetur: Minui item numerum miniſtrorum Dei, & Eccleſiæ, dum idem plura occupat miniſteria. Adhæc ſicut viuorum multi, quibus hæc diſtribui poſſint, & meritò deberent, priuantur condignis præmijs, ſeu ſuſtentationis ſuæ ſtipendiis: ita defuncti ſuis ſuffragiis, & ipſi fundatores ſubſidiis à ſe intentis. Omittimus damna ſubditorum ex abſentia paſtorum, & ſcandala, quæ ex dicta multiplicitate in populo Chriſtiano oriuntur. Quæ vtinam ſecum expenderent, qui patrimonio pauperis Chriſti impinguantur, incraſſantur, dilatantur; nihil minus ſoliciti, quàm de onere, quod incūbit beneficiis, explendo; verùm hoc tantum agentes, vt ex eorùm prouentibus quàm plurimùm ad ſe redeat, vnde (poſthabitis frequēter Chriſti pauperibus) ſuis vanitati, & voluptati, atque cupiditati ſatisfaciant. Aduertant, quæſo, hi, quod ſacri Doctores non modo recentiores, verumetiam veteres Baſilius, Hieronymus, Ambroſius, Auguſtinus, Proſper, & alij, tradunt de iis, quæ à clericis, & eccleſiæ miniſtris poſſidentur, ſupra honeſtum victum, & amictum, de quibus duntaxat D. Bernardi (viri haud dubiè ſpiritu Dei pleni) ſententiam referam, ſcribentis ad quendam Canonicum verum nobilem, vnico tamen beneficio contentū [c]: Quicquid, inquit, de bonis tuæ præbendæ vltra neceſſarium victum ſimplicemq; veſtitum retinueris tibi, tuū non eſt, furtum eſt, rapina eſt, ſacrilegium eſt. Quid hic ſanctus vir dixiſſet; de theſauris ex multis beneficiis collectis?

b art. 24.

Pluralitas beneficiorum cur ſit pernicoſa, vide etiā Alphonſum Aluarez in Theſauro Chriſtia. religio. cap. 34.

c epiſt. 2.

Neque eſt quod quiſquam alleget diſpenſationem; niſi enim hæc neceſſitati, aut euidenti vtilitati innitatur, diſſipatio eſt, pernicioſa, non prouida diſpenſatio: niſi dicamus ſuper ambitione, luxu, auaritia, & aliis, quæ diuinæ legi repugnant, ſummum Pontificem diſpenſare poſſe, vtque ſine modo (quod nec vlli Chriſtiano permiſſum eſt) liceat congerere, & domum domui, agrum agro copulare.

Deinde quod periculoſa, & non ſatis tuta in his ſit diſpenſatio, ſatis ex eo liquere videtur, quod hanc beneficiorum pluralitatem comitentur, & ſequantur animatum periculum, & turpitudo [a]. De animarum periculo atteſtatur concilium Lateranenſe his verbis, dicens [b]: Quia in tantum quorundam proceſſit ambitio, vt non duas, vel tres, ſed plures eccleſias perhibeantur habere, cùm nec duabus poſſint debitam prouiſionem impendere: per fratres, & coepiſcopos noſtros hoc emendari præcipimus, & de multitudine præbendarum canonibus inimica, quæ diſſolutionis materiam, & euagationis inducit, certumque continet periculum animarum, eorum, qui eccleſiis deſeruire valeant, indigentiam volumus ſubleuari. Nam per hanc pluralitatem fit, vt Ioannes Papa XXII. ingenuè fatetur [c], vt vnus interdum, qui vnum, quamuis modicum vix officium implere ſufficeret, plurimorum ſibi vendicet ſtipendia, quæ multis literatis viris, vitæ puritate, ac teſtimonio bonæ famæ pollentibus, qui mendicant, poſſent abundè ſufficere, æqua diſtributione collata, diuini cultus minuuntur; hoſpitalitas in ipſis beneficiis debita non ſeruatur: & dum non ſunt ſui in quaque regione rectores, eccleſiarum detrahitur commodis, & honori: quæ carentes defenſorum auxilio, in iuribus ſuis, & libertatibus multipliciter collabuntur. Et (quod amarius eſt dolendum) animarum cura negligitur, & vitiorum ſentibus fomentum vitioſè præbetur; & eò magis inſatiabilis creditur, quò illi amplius indulgetur. Quocirca Rebuffus quoque putat [d], nec ſummum Pontificem tutum, in largiendis huiuſmodi diſpenſationibus plus æquo liberalem: nec quidem ambitioſum miſerè eſurientem, diſpenſatum in conſciētia.

Nam

a Thom. Campeg in d. tract. de ben. plural.

b Sub Alexan. 3. par. 1. c. 14. c. quia. de præbend. et dignit.

Multitudo præbendarum canonibus eſt inimica.

c c. execrabilis. de præbend. in extrauag. commun.

Mala ex beneficiorum pluralitate prouenientia.

d in prax. benefic. par. 2. tit. de diſpenſa. ad plur. & tit. de diſpenſ. de non reſid. in fine.

Nam ſi perperam, ait, conceſſæ ſunt, tam animam concedentis, quàm diſpenſati ad inferos deducũt. Quamobrem ambitioſo in præfatis diſpenſationis literis dicendum illi videtur: vt citius, & celerius in infernum deſcendere valeas, de alicuius ſubuentionis auxilio tibi prouidemus, &c.

Turpitudinem verò huius pluralitatis declararunt Patres in concilio ſeptimæ Synodi generalis; dicentes [a]: Clericus ab inſtanti tempore, non connumeretur in duabus eccleſiis. Negotiationis enim hoc eſt, & turpis lucri proprium cõmodum, & ab eccleſiæ conſuetudine penitus alienum. Audiuimus enim ex ipſa dominica voce [b], quod nemo poteſt duobus dominis ſeruire, aut enim vnum odio habebit, & alterũ diliget: aut vnum ſuſtinebit, & alterum contemnet. Vnuſquiſque enim ſecundum Apoſtolicam vocem [c], in quo vocatus eſt, in hoc debet manere; & in vna locari eccleſia. Quæ enim propter turpe lucrum in eccleſiaſticis rebus efficiuntur, aliena conſiſtunt à Deo. Atque huic ſententiæ aſtipulatus eſt D. Gregorius omnibus Epiſcopis ſcribens [d]: Singula eccleſiaſtici iuris officia, ſingulis quibuſque perſonis ſigillatim committi iubemus. Nam ſicut indecorum eſt in corpore humano, vt alterum membrum alterius fungatur officio: ita nimirum noxium, ſimulque turpiſſimum eſt, ſi ſingula rerum miniſteria perſonis totidem non fuerint diſtributa. Huc quoque accedit & illud Vrbani Papæ, dum inquit [e]: In qua eccleſia quilibet intitulatus eſt, in ea perpetuò perſeueret. Omninò autem in duabus aliquem intitulari non liceat: ſed vnuſquiſque in qua intitulatus eſt in ea tantùm Canonicus habeatur. Licet enim Epiſcopi diſpoſitione vnus diuerſis præeſſe poſſit eccleſiis; Canonicus tamen præbendarius, niſi vnius eccleſiæ, in qua conſcriptus eſt, eſſe non debet. Si quæ tamen capellæ ſunt, quæ ſuis reditibus clericos ſuſtentare non poſſunt, earum cura, ac diſpoſitio Præpoſito maioris eccleſiæ, cui capellæ ſubditæ eſſe videntur, immineat, & tam de poſſeſſionibus, quàm de eccleſiaſticis capellarum officiis ipſe prouideat. D. Alphonſus Aluarez in Theſauro Chriſtian. religio. cap. 34.

a *Synod. Nice. 2. cap. 15. cap. clericus. 21. q. 1.*

b *Math. 6.*

c *1. Corinth. 7.*

d *c. 1. diſt. 89. Vni perſonæ nõ ſunt plura committenda officia.*

e *cap. ſanctorum. diſt. 70.*

Tolerabilius videtur habere plures eccleſias, quàm præbendas.

narrat ex Specula. in tract.de modo Concilij celebrandi, in titulo, ne quis in duabus præbendis intituletur, quod iſta quæſtio fuit determinata Pariſiis, & quidam Magiſter in ſacris literis, qui tunc erat Cācellarius, non obtemperauit dictæ concluſioni, atque multa retinebat beneficia, licet eum ſæpe rogaret Epiſcopus Pariſiēſis, vt illa dimitteret. Et deinde mortuo dicto Cancellario & Epiſcopo dicente officium pro eo circa eius ſepulchrum, cùm diceret: De profundis, apparuit ei quædam vmbra, quæ voce clariſſima dixit: Ne ores pro me, qui ſum condemnatus: quoniam nolui credere, quod eſſet peccatum mortale poſſidere plura beneficia. Quare in præmiſſis ac aliis quā plurimis id genus Pontificum, & Conciliorum decretis animaduertendum eſt, vt ait D. Dionyſius Richelius [a], quædā eſſe iuri naturali innixa, ſuper quibus nulla cadit diſpenſatio. Hinc D. Bernardus: Qui, inquit, vnus eſt in perſona, & non vnus, ſed plures in beneficiis, & non plures in officiis, erit plures in ſuppliciis. Ex quo datur intelligi, inexcuſabile eſſe, ſi per poſſeſſionem plurium beneficiorum ab vno, aliquid detrahitur officiis, propter quæ ipſa erecta ſunt, & donata; non negamus tamen, quin ceſſante cauſa præſcriptarum prohibitionum, id quod in illis eſt iuris poſitiui, ſubiacere poſſit Apoſtolicæ diſpēſationi, quando diuino honori, animarum ſaluti, fundatorum intentioni, miniſtrorum eccleſiæ neceſſariæ ſuſtentationi nihil derogatur.

a in d. tract. de vita eccleſ. & Canon. art. 24.

Quare cùm eccleſiaſticus ordo peruertatur, quando vnus plurium officia occupat clericorum, ſanctè ſacris canonibus [b] cautum fuit, neminem oportere in duabus eccleſiis conſcribi. Verùm quoniam multi improbæ cupiditatis affectu, ſeipſos, non Deum decipientes, ea quæ bene conſtituta ſunt, variis artibus illudere, & plura ſimul beneficia obtinere non erubeſcunt, ſancta Tridentina Synodus [c], debitam regendis eccleſiis diſciplinam reſtituere cupiens, præſenti decreto (quod in quibuſcumque perſonis, quocumque titulo, etiam ſi Cardinalatus honore fulgeant, mandat obſeruari) ſtatuit; vt in poſterum vnum tantum beneficiū eccleſiaſticum ſingulis conferatur. Quodquidem, ſi ad vitam eius, cui

b c. quia nōnul. de cleric. nō reſident. c. qui in tantū. c. ad hæc c. cum non. c. de multa c. extirpandæ de præb. c. 1. & ſequēt. 21. q. 1.

c ſeſſ. 24. de reform. cap. 17. Singulis conferendum vnum dumtaxat beneficium.

cui confertur, honeſtè ſuſtentandam non ſufficiat; liceat nihilominus aliud ſimplex ſufficiens, dummodo vtrumque perſonalem reſidentiam non requirat, eidem conferri. Hæcque non modo ad cathedrales eccleſias, ſed etiam ad alia omnia beneficia, tam ſecularia, quàm regularia quæcumque etiam commendata pertineant, cuiuſcumque tituli, ac qualitatis exiſtant. Illi verò, qui in præſenti plures parochiales eccleſias, aut vnam parochialem, & aliam cathedralem obtinent, cogantur omninò [a], quibuſcumque diſpenſationibus, ac vnionibus ad vitam non obſtantibus, vna tantum parochiali, vel ſola cathedrali retenta, alias parochiales infra ſpatium ſex menſium dimittere; alioquin tam parochiales quàm beneficia omnia, quæ obtinent, ipſo iure vacare cenſeantur [b]; ac tanquam vacantia liberè aliis idoneis conferantur; nec ipſi antea illa obtinentes, tuta conſcientia, fructus poſt dictum tempus retineant. Optat autem ſancta Synodus, vt reſignantium neceſſitatibus commoda aliqua ratione, prout ſummo Pontifici videbitur, prouideatur.

a *Concil. Trid. ſeſſ. 7. de refor. cap. 4.*

b *c. execrabilis. §. qui verò. de præbend. in extrauagan. com. & concil. Trident. ſeſſ. 7. de reform. cap. 4.*

Anne conſuetudine, beneficiorum pluralitas excuſari, & defendi poßit. CAP. XXVII.

QVia ex præmiſſis clarum, & manifeſtum eſt, naturalem æquitatem, & iuſtitiam dictare, quod habens beneficium ad ſui ſuſtentationem ſufficiens, non debeat occupare plura ad plurium ſuſtentationem ordinata: conſequitur conſuetudine iſtiuſmodi pluralitatem excuſari, & defendi non poſſe. Siquidem cùm tantò ſint grauiora peccata, quantò diutius infelicem animam detinent alligatam, nemo ſanæ mentis intelligit naturali iuri quacumque conſuetudine aliquatenus poſſe derogari. Nam cùm trangreſſio iuris naturalis periculum ſalutis inducat; cõſuetudo illi contraria corruptela dicenda eſt, ac proinde nullo modo toleranda, vel obſeruanda [c]. Et quamuis Pontifex, atque Epiſcopi huiuſmodi conſuetudinem, licet malam adhuc tolerent contra ius naturale, & humanum, per hoc tamen non videtur delinquentibus dimitti peccatum, nec eorum conſcientia tuta, pura, & ſecura reddi.

Pluralitas beneficiorum cõſuetudine excuſari & defendi non poteſt.

c *c. fin. & ibi gloſ. & DD. de cõſuet. Tho. Campeg. in d. tract. de plur. & Dion. Richel. d. art. 14.*

Multa enim, dicente Innocentio Papa III.[a] tolerantur per patientiam, quæ ſi deducta fuerint in iudicium, exigente iuſtitia non debeant tolerari, prout alibi quoque latius à nobis demonſtratum fuit[b]. Adeò vt prætextu conſuetudinis etiam iuratæ, vel quantocumque tempore obſeruatæ, non poſſit quis, niſi vnicum perſonatum, dignitatem, vel aliud perpetuum officium ſimul cum canonicatu, & præbenda in aliqua eccleſia abſque ſingulari cauſa, & diſpẽſatione Sedis Apoſtolicæ obtinere; ſicut ex hac Bonifacij VIII. conſtitutione liquet[c].

Conſuetudinem, quam in veſtra eccleſia ſeruatam aſſeritis tanto tempore, quod in contrarium memoria non exiſtit, videlicet, quod ipſius eccleſiæ Canonici duos perſonatus, aut duas dignitates, vel præpoſituras, ſeu adminiſtrationes, aut duo officia, vel eorum alterum cum reliquo inſimul, & præbendam poſſint in ea licitè, abſque diſpenſatione Sedis Apoſtolicæ obtinere; corruptelam, cùm ſacris ſit inimica canonibus, & de ambitionis radice proceſſerit, meritò reputantes, eam auctoritate Apoſtolica reprobamus: vóſque ad ipſius obſeruantiam, etiam ſi iuramento firmata extiterit (cùm iuramentum iniquitatis vinculum non exiſtat) decernimus non teneri. Statuentes, vt cùm vnum officium vix dignè valeat aliquis adimplere, nulli liceat decætero, niſi vnicum perſonatum, vel dignitatem, aut præpoſituram, ſiue adminiſtrationem, vel officium perpetuum, quocumque nomine cenſeantur, cum præbenda inſimul abſque diſpẽſatione dictę Sedis, in eadem eccleſia obtinere, vel iam obtenta tenere. Quod ſi à quoquam ſecus præſumptum fuerit, irritum ſit omninò.

Cæterum non negamus tamen quoſdam eſſe caſus, quibus licet interdum vni plura poſſidere beneficia, pręſertim ſi cura animarum careant: veluti, ſi exiguitas prouẽtuum vnius beneficij non ſufficit alicuius alimoniæ[d]: aut ſi ipſa beneficia ſint connexa præbendæ, vel dignitati[e]. Sed ſecundum ſacri concilij Tridentini diſpoſitionem[f], beneficia eccleſiaſtica curata, quæ cathedralibus, collegiatis, ſeu aliis eccleſiis, vel monaſteriis, benefi-

a c. cum iamdudum de prębend.
b in tract. de malo. hor. tem. cau. & remed. déque diui. offic. lib. 2. ca. 10. & 11. & ſuprà eodem lib. cap. 11.
c cap. 1. de conſuet. in 6.

Iuramentũ iniquitatis vinculum non eſt.

Beneficiorum pluralitas quomodo abſque diſpenſatione toleranda.

d c vnio 10. q. 3. c. qua. de relig. dom. c. gratia. de reſcript. in 6. Dion. Richel. & Thom. Campeg. locis ſup. alleg.
e c. extirpand. de Præben. ca. ſuper eo. eod. tit. in 6.
f ſeſſ. 7. de reform. cap. 7.

beneficiis, ſeu collegiis, aut piis locis quibuſcumque perpetuò vnita, & annexa reperiuntur, ab Ordinariis locorum annis ſingulis viſitentur: qui ſolicitè prouidere procurent, vt per idoneos vicarios, etiam perpetuos, niſi ipſis ordinariis pro bono eccleſiarum regimine aliter expedire videbitur, ab eis cum tertiæ partis fructuum, aut minori, vel maiori arbitrio ipſorum Ordinariorum, portione etiam ſuper certa re aſſignāda, ibidem deputandos, animarum cura laudabiliter exerceatur; appellationibus, priuilegiis, exemptionibus, etiam cum iudicum deputatione, & illorum inhibitionibus quibuſcumque in præmiſſis minimè ſuffragantibus. Item ſi deſint idonei, & ſufficientes miniſtri beneficiorum capaces, qui vacantibus beneficiis perſonaliter deſeruire poſſint [a].

Item ſi beneficia ſimplicia ſint, & perſonalem reſidentiam non requirant, pluralitas tolerari poteſt, dū nec ea habens tantum ex illis recipiat, quæ ad ſui alimoniam, & honeſtam ſuſtentationem ſufficiant [b]. Sed horum numero putamus non comprehendi præbendas, quæ ſimul cum diſtributionibus quotidianis, ſuſtinendo decenti canonicali gradui, ſeu ſtatui ſufficiunt. Siquidem iſtæ de iure perſonalem reſidentiam requirunt [c]. Quocirca ſancta Tridentina Synodus ſtatuit [d], vt omnes, Canonicatus, præbendas, dignitates, aut portiones obtinentes in cathedralibus, aut collegiatis eccleſiis, non poſſint vigore cuiuſlibet ſtatuti, aut conſuetudinis vltra tres menſes ab iiſdem eccleſiis quolibet anno abeſſe: ſaluis nihilominus earum eccleſiarum conſtitutionibus, quæ longius ſeruitij tempus requirunt: alioquin primo anno priuetur vnuſquiſque dimidia parte fructuum, quos ratione etiam præbendæ, ac reſidentiæ fecit ſuos. Quodſi iterum eadem fuerit vſus negligentia, priuetur omnibus fructibus, quos eodem anno lucratus fuerit. Creſcente verò contumacia, contra eos iuxta ſacrorum canonum conſtitutiones procedatur [e]. Atque omnes diuina per ſe, & non per ſubſtitutos [f] compellantur obire officia, & Epiſcopo celebranti, aut alia pontificalia exercenti aſſiſtere, & inſeruire, atque in choro

a arg. c. cleric. 21. q. 1. Dion. et Tho. Campeg. dd. locis.

b Concil. Trid. ſeſſ. 24. de reform. cap. 17.

c c. quia in tantum. de præb. & dignit. cap. cum ad hoc. ca. inter. de cleric. non reſid. cap. ſanctorum. diſt. 70.

d ſeſſ. 24. de reform. cap. 12.

e c. conquerente. ca. ex parte. ca. inter. ca. ex tua. c. ſi. de cler. non reſid. & ibid. DD.

Præbendę Canonicorū perſonalem reſidentiam requirūt de iure.

Quamdiu Canonici ſingulis annis ab eccleſia abeſſe poſſint.

f arg. l. nullus. C. de decurion. Rebu. in prax. ben. par. 2. tit. de diſpen. de nō reſiden. text. expreſ. in cap. ad hæc. de præbend.

ad pſallendum inſtituto hymnis & canticis Dei nomen reuerenter, diſtinctè deuoteque laudare. Verùm qui in præmiſſis, vel aliis à iure vel Sede Apoſtolica caſibus permiſſis plura obtinent beneficia, videant ne iniquitas mentiatur ſibi, néue ſuam ambitionem, faſtum, ac luxum, iſtiuſmodi coloribus obducant, qui, etſi fucum aliquem apud homines facere poſſint, apud Deũ non item, qui cùm tempus acceperit, ipſe iuſtitias noſtras iudicabit, cuius oculis omnia nuda ſunt, & aperta [a].

[a] Dio. Richel. d. art. 24.

R. D. Ioã. Baptiſtæ Langhei I. V. D. Præpoſiti ſancti Petri Caſletenſis factum memorabile.

Oblata hac de beneficiorum pluralitate loquẽdi opportunitate, ſilẽtio præterire non poſſum inſigne illud, & præclarum Felic. recor. & memoriæ R. D. Ioannis Baptiſtæ Langhei I. V. Doctoris clariſſimi, & conſultiſſimi, Canonici metropolitanæ eccleſiæ Mechlinienſis & Archiepiſcopi eiuſdem Ill^mi Cardinalis Grãuellani Officialis factum, perpetua memoria, commemoratione, ac imitatione ab omnibus plura beneficia reſidentiam requirentia habentibus digniſſimum. Cuius occaſione à maleuolis, & inuidis varias calumnias, & detractiones ſumus paſſi. Itaque quia cenſore D. Auguſtino [b], qui conſcientiæ ſuæ confidens famam negligit, crudelis eſt; propterea quòd hæc propter proximos, illa propter nos ſit neceſſaria; rem omnem, vt geſta eſt, verè, & ſincerè narrabo.

[b] in reg. de vit. com. cler. & in c. nolo. 12. q. 1. c. non ſunt audiendi. 11. q. 3. Crudelis eſt, qui confidens conſcientiæ ſuæ negligit famam ſuam.

Cùm Reuerendiſſimus noſter D. Epiſcopus Ipreſis ex ſancta Tridẽtina Synodo ad diœceſim ſuam reuerſus eccleſiam collegiatam ſancti Petri Caſletenſis viſitaret, inuenit multos in illam irrepſiſſe abuſus: eoſque reformare ſtudenti reſponſum à Decano & Capitulo fuit; à capite inchoandam eſſe reformationem, & cum, fruſtra laborare, quamdiu capitulares, tanquam oues errantes, & balabundæ, ſine paſtore relinquerentur. Quæ reſponſio cùm illi videretur iuri, & rationi conſona, (licet quibuſdam ſuſpicionem inijceret, quod illa ſe tanquam ſpecioſo, & firmo clipeo, contra ſubeundam reformationem tueri vellent) cupiens prædicti concilij Tridẽtini decreta exequi, & in obſeruationem deducere; omni cura, ſtudio, & diligentia monuit, & requiſiuit prædictum D. Langheum tunc prædictæ eccleſiæ Præpoſitum, & paſtorem, vt perſonaliter ad reſidendum

dendum in eccleſia ſua, eiuſque abuſus reformandum, veniret; vel præpoſituram ſuam reſignaret in idoneū, qui in eadem reſideret. Quæ poſtulatio etſi Reuerendiſſimo Epiſcopo tam procul petenda videbatur, vt nunquam impetrari poſſe putaret, & hoc ageret, vt cùm de reſidentia illius ſibi nulla ſpes affulgeret, ſub penſione honeſta, & moderata alicui, qui conuenientem curam Decani & Capituli habere poſſet, præpoſituram ſuam renuntiaret; eique virum egregium D. ac M. Liuinum Menſſonium Gandauenſem iuris canonici Licentiatum nominaſſet, & commendaſſet; D. Langheus ardenti deſiderio reformationis accēſus, eo non contentus, licet penſionem non exiguam obtuliſſet, R. Patri Petro Lupo ſacræ Theologię Doctori Priori Carmelitarum Mechlinienſium ſuo confeſſario, (nuper ab hæreticis Mechliniæ in occupanda iſta ciuitate occiſo) de idoneo ſucceſſore inueniendo negotium dedit. Hic verò, quò quàm citiſſimè, & optimè iſtud perfici poſſet, M. Franciſco Larrouſſio Brugenſi Societatis IESV ſtudioſiſſimo & familiariſſimo, ac optimis quibuſque notiſſimo Louanij habitāti cauſam hanc ſubdelegauit. Qui dum fortè fortuna, vel vt verius dicatur, Deo ſic diſponente, mecum Louanij apud M. Ioannem Schellekens collegij noſtri VVinckeliani Quæſtorem repotia celebraret, & me (quicum nulla ipſi vnquam prius familiaritas fuerat) præ cæteris minus hilarem, & iucundum cerneret: Domine, inquit, Præſidens, aliud habeo D.T. proponēdum, quod magis puto vocationi tuæ conuenturum, quàm huiuſmodi repotia. Quo audito, ego illius verba, tanquam inter pocula dicta, nihil faciens tacui; & ipſe alio vultum, & ſermonē ſuum conuertit. Poſtridie verò manè ad me veniens, ſuam commiſſionem ſibi datam mihi grauiter, latè, & ſeriò expoſuit, petendo ſibi deſuper à me reſponderi. Ego verò accepto termino conuenienti ad deliberandum, R. Patrem M. Adrianum Adriaenſonium Societatis IESV presbyterum, & D. VVilmarum Bernarts iuris pontificij Profeſſorem primarium (vtrique intus, & in cute notiſſimus) atque alios viros pios, & doctos conſului. Qui, (licet Louanij mihi eſſet honeſtè proui-

ſum, & reipublicæ Chriſtianæ atq; eccleſiæ meis laboribus atque functionibus aliquem fortaſſe fructũ & vtilitatem Dei gratia facere potuiſſem, animaduertentes, & perpendentes pium hoc eximij D. Langhei propoſitũ, & ſtudium ad eccleſiæ reformationem, meque ab illa non alienum; ſuaſerunt, & hortati ſunt, vt oblatam gratis præpoſituram acceptarẽ. Cùm igitur prædicto Larrouſſio narrarem, me nõ audere iſtiuſmodi prudentium, & piorum virorũ conſilio refragari, ſed eidem libenter obſecuturum, modò perſona mea D. Langheo placeret, vtpote illi nunquam viſa, & planè fortè incognita. Quæ reſponſio mea cùm ad aures illius per R. D. Lupũ Priorem Carmelitarum relata eſſet, pleniorem de perſona mea requirens notitiam, Louanium miſit Patruelem ſuum D. Robertum Langheum I. V. Licentiatum (& ſua tunc etiam liberali & gratuita reſignatione factum Canonicum eccleſiæ cathedralis Iprenſis) ad diligenter, & ad amuſſim inquirendum, an qualitates, quas ipſe in me requirebat, haberẽ. Quod dum factum eſſet; Mechliniam vocatus ſum, vbi tunc ipſe mihi ſuũ erga eccleſiæ reformationem affectum, ſtudium, & zelum explicans tandẽ magna animi liberalitate & pietate, purè & gratis ſuam præpoſituram Caſletenſem mihi obtulit, ſaluo quod iuxta iuris, & ſacri concilij Tridentini diſpoſitionem perſonaliter reſiderẽ, & in eccleſię reformationem totus incumberẽ, hortans & ſuadens, vt nullis, niſi viris egregiis & idoneis, ſimiliter reſidere volentibus, quique me in reformationis negotio, ſuo conſilio, & auxilio iuuare poſſent, præbẽdas conferrem, &, ſi quid ipſius abſentia, aut negligentia peccatum eſſet, id mea præſentia, & diligentia reſarcirem, & compenſarem poſtulabat: deniq; vt ipſius in ſacrificio miſſæ perpetuò memor eſſem flagitabat. Sed quia pater ſuus iſtã præpoſituram, & alia plura beneficia eidem inſcio, & ignorãti, imò pleraque eo adhuc puero acquiſiuerat; voluit ante reſignationẽ experiri, nũ ſalua illius gratia, amicitia, & pace, illã facere poſſet. Verùm cùm poſt frequẽtes interpellationes, & preces intellexiſſet, id fieri nullo modo poſſe: pluris Dei, quàm ſui patris carnalis gratiã, pacẽ, & amorem faciẽs, Illmo Duci Albano harũ prouinciarum

Quibus legibus & conditionibus Authori huius libri reſignata fuerit ſua Præpoſitura.

Deo magis quàm parenti obediendum.

per

per Belgium Moderatori ſupplicem libellum exhibuit, quem ex Gallico Latinum factum hîc ſubijciendū duxi.

Excellentię ſuæ omni cū humilitate exponit D.Ioannes Baptiſta Langheus V.I.Doctor,Caſleti collegiatæ eccleſię S.Petri Prępoſitus,& Archiepiſcopatus Mechliniēſis Officialis,ſibi iā annos aliquot de iſta Prępoſitura prouiſum fuiſſe, eiuſque munera & officia per Vicariū peregiſſe: & animaduertens iam ſecundū decreta & ſtatuta concilij Tridentini omnes dignitates,& beneficia curam animarū habentia(qualis eſt prædicta Prępoſitura)requirere perſonalē reſidentiam;& vt ab idonęis atque dignis gubernentur: Ne qua in parte Orator ſuo defuiſſe muneri,ac officio cenſeretur,præſertim ad hoc,in poſtrema eccleſiarū Archiepiſcopatus Mechliniēſis viſitatione, ac reformatione, iampridē T.Excel.authoritate facta, requiſitus; & eadem de cauſa per diuerſos à R^mo^ Epiſcopo Ipreníi ſuo diœceſano admonitus, omnem adhibuit diligentiā ad inueniendū virum idoneū; ipſoque facto inuenit admodum probatę vitæ,& exiſtimationis ſeu famæ Licentiatū V.I.& eiuſdē publicum in alma vniuerſitate Louanienſi profeſſorem M. Ioannem Langhecrucium, de cuius moribus & qualitatibus Ex^tia^ T.eiuſdē Academiæ Louaniēſis teſtimonio hiſce iuncto,certior inſtructiorq; fieri poterit. In cuius gratiā & commodum prædictus Orator bono pioq; zelo,ſtudio,ac intētione,nihil aliud quàm ſolam Dei gloriam, eccleſiæ vtilitatem,ac reformationē, ſimul & conſcientiæ ſuæ exonerationem quærens (propterea quod fieri non poſſit, vt ipſe duobus in locis reſideat) deſiderat, imò iam planè ſecum conſtituit prædictam Præpoſituram purè,ſimpliciter,& abſque compēſatione,vel penſione quacumque reſignare, quò prædicto M. Ioanni detur facilior viuendi, & ſe continendi in hac ſua reſidentia modus, atque ratio. Quare Orator perfecturus hanc ſuam reſignationem humiliter petit, vt T. placeat Ex^tiæ^ dicto M. Ioanni literas nominationis in huiuſmodi negotio neceſſarias, & præfato Capitulo Caſletenſi deſtinandas concedere; ſibique celerem ac breuem vt T. Ex^tia^ dignetur dare definitionem rogat, quatenus dictus M.Ioannes bono pioque animo,

ac inſtituto ſe queat ad reſidentiam transferre, & eccleſiæ de paſtore ante proximum & inſtans feſtum Ioannis prouideri: alioquin illo anno adhuc integro, fruſtrabitur, ac deſtituetur, ſicut (quod inuitus dico) iam annos pluſquam centum continuos caruit & deſtituta fuit, maximo ſuo præiudicio ac damno. Huic ergo neceſſitati ſi Ex^tia^ T. conſuluerit atque ſuccurrerit, opus admodum pium fecerit.

Copia ſeu exemplar literarum Vniuerſitatis Louanienſis ad Illuſtriſsimum Ducem Albanum ſcriptarum, quarum R. D. Langheus in prædicto ſuo ſupplici libello facit mentionem.

ILl^me^ Domine, Quandoquidem intelligimus egregium D. Ioannem Baptiſtam de Langhe Præpoſitũ collegiatæ eccleſiæ S. Petri Caſletenſis in comitatu Flandriæ vehementer optare, & conari, vt huiuſmodi præpoſituræ cura exoneretur, eaque in M. Ioannem de Ionga cruce, auctoritate Regiæ Catholicæ Maieſtatis (ad quam eiuſdem Præpoſituræ collatio pertinet) transferatur, non potuimus prætermittere, quin illuſtriſſimæ excellentiæ veſtræ hanc dicti M. Ioannis de longa cruce promotionem commendaremus. Vixit is in hac noſtra Vniuerſitate multis annis, & modeſtè, & cũ ſumma virtute; in ſtudio artium promotus, liberales artes diligenter aliquot annis docuit; & in iuris canonici, ac ciuilis ſtudio ad Licentiæ gradum promotus, decretum Gratiani aliquamdiu publicè profeſſus, ad extraordinariam in iure ciuili profeſſionem publico decreto magiſtratus huius oppidi aſſumptus ſumma cum laude ius profeſſus, & decreto facultatũ vtriuſque iuris cuidam collegio aliquot ſtudioſorum in iure præfectus eſt. Ita vt ex hac modeſtiæ, ſtudiorum, laborum, promotionũ, & profeſſionum continuatione, eum, vt maioribus honoribus, & hac noſtra commendatione dignum, ita quoque maioribus oneribus, cuique dictæ eccleſiæ præpoſitura, etiam his turbulentis temporibus tutò committi poſſit, idoneum, & aptum exiſtimemus. Orantes ob id illuſtriſſimam Excellentiam veſtram, vt hac noſtra cõmendatione adiutus dictus M. Ioannes facilem

huius

huius promotionis progreſſum & expeditionem apud eandem V. Ill^{am} Ex^{am} obtineat. Nos pro tanto beneficio Deum Opt. Max. pro ſereniſſimæ Catholicæ Regiæ Maieſtatis, illuſtriſſimæque Excellentiæ veſtræ incolumitate, ac proſperitate obnixè orabimus. Louanij 23 Maij. anno 1568. Infra ſcriptum erat: Veſtræ illuſtriſſimæ gratiæ addictiſſ. Rector, & Vniuerſitas ſtudij generalis oppidi Louanienſis.

Hiſce ſupraſcriptis ab illuſtriſſima ſua excellentia viſis, & intellectis, non obſtante quorundam aulicorum maximæ auctoritatis interceſſione prædictam reſignationem impedire conantium, mandauit ſtatim, has expediri literas in huiuſmodi negotio requiſitas.

PHILIPPVS Dei gratia Rex Caſtellæ, Leonis, Arragoniæ, Nauarræ, Neapolis, Siciliæ, Maioricæ, Sardiniæ, Inſularum Indicarum, & terræ firmæ maris Oceani, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Limburgiæ, Luxemburgiæ, Geldriæ, & Mediolani, Comes Hasburgi, Flandriæ, Arteſiæ, Burgundiæ, Palatinus Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Namurci & Zutphaniæ, Princeps Suauiæ, Marchio ſancti imperij, Dominus Friſiæ, Salinarum, Mechliniæ, ciuitatis, villarum & patriæ Traiectenſis, Tranſinſulanæ, & Groeningiæ, Dominator in Aſia & Africa. Venerabilibus noſtris charis & dilectis Decano, & Capitulo collegiatæ eccleſiæ S. Petri noſtri oppidi Caſſetenſis in noſtra prouincia, & comitatu Flandriæ ſalutem & dilectionem. Quoniã venerabilis noſter cha-rus & perdilectus Dn. Ioannes Baptiſta Langheus V. I. Doctor, prædictæ eccleſiæ collegiatæ S. Petri Præpoſitus, & Officialis Archiepiſcopi Mechlinienſis, certis bonis de cauſis animum eius mouentibus, nobis curauit indicari, ſe vehementer deſiderare præfatam Præpoſituram dimittere, reſignare, & transferre in fauorem M. Ioannis Langhecrucij V. I. Licentiati, & eorũdem publici in noſtra Vniuerſitate Louanienſi Profeſſoris, nos idcirco humillimè rogans, vt benignè velimus id conſentire, & ſibi, atque M. Ioanni Langhecrucio literas noſtras patentes in huiuſmodi negotio requiſitas impartiri: certiores vos facimus, quod his conſideratis, & quod

& quod ad nos tanquam Comitem Flādriæ pertineat, ſolicitam & diligentem adhibere curam, vt omnibus Prælaturis & dignitatibus inferioris Germaniç (quarū dicta Præpoſitura eſt vna noſtri Comitatus Flandriæ) prouideatur de viris bonis, doctis, catholicis, & alias ſatis qualificatis ac idoneis, præcipuè hoc tēpore adeò periculoſo, maximè ad tuendum & conſeruandum eccleſias, earumq́ue ſubditos in catholica religione. Nos debitè inſtructi de qualitate, idoneitatę, bona, & catholica vita ipſius Langhecrucij, ad ſupplicem libellum ac petitionem D. Ioannis Baptiſtæ Langhei fauorabiliter inclinati conſenſimus, & permiſimus, conſentimus & permittimus per has præſentes, vt quandocumque ipſe voluerit, poſſit & poterit purè, ſimpliciter, & aliter canonicè renuntiare, dimittere, & reſignare prædictam Præpoſituram Caſletenſem, in fauorem ac vtilitatem præfati M. Ioannis Langhecrucij. Quocirca à vobis requirimus, & ordinamus, vt cùm D. Ioannes Baptiſta Langheus præfatam Præpoſiturā Caſletenſem ad manus veſtras reſignauerit, & per vos ad noui & futuri Præpoſiti electionem proceſſum fuerit, eligatis, & accipiatis prædictum M. Ioannem Langhecrucium tanquam perſonam ad hoc habilem, capacē, & nobis gratam, & ipſi aſſignetis locum in choro præfatæ eccleſiæ, & alibi conuenientem, obſeruatis ſolennitatibus in huiuſmodi negotio requiſitis & adhiberi ſolitis. Prę terea conceſſimus præfato M. Ioanni Langhecrucio, quod poſſit ſuper his à Sanctiſſimo Patre noſtro Papa, Epiſcopo diœceſano, loci Ordinario, vel alio Superiore impetrare confirmationis bullas Apoſtolicas, ſeu prouiſiones, vel alia munimenta qualia requirentur: eaq́ue debitæ mādare executioni, ac illorum virtute accipere, & apprehendere realem, & actualem poſſeſſionē Præfatæ Præpoſituræ, ſimul & fructuum, atque iurium ad illam pertinentium, ſicut opus fuerit, non expectatis aliis noſtris literis nominationis, vel placiti, quàm his præſentibus. Quare mandamus noſtris charis, & fidelibus primario Præſidi, & Senatoribus noſtrorum priuati & magni conciliorum, Præſidi & Conſiliariis Senatus Flandriæ, & omnibus aliis noſtris iuſtitiæ executori-

cutoribus, & officiariis, vt hoc noſtro diplomate, & conſenſu, ſecundum modum & formam præmiſſam, faciant, patiantur, & permittant prædictum M. Ioannem Langhecrucium plenè, ac pacificè gaudere, vti & frui. Nullum illi faciendo, ponendo, vel dando, neque permittendo fieri, poni, vel dari obſtaculum ſeu impedimentum, quò minus præmiſſa ſuum ſortiantur effectum: Quia nobis ita placet. Datum in oppido noſtro Bruxellenſi, decimoſexto die menſis Iunij, anno gratiæ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo octauo, noſtrorum regnorum ſcilicet Hiſpaniarum, Siciliæ, &c. duodecimo, & Neapolis decimoquarto, & infra ſcriptum: *Per Regem.* & ſubſignatum: *Vander Aa.*

Quibus literis à R. D. Langheo acceptis, viſis, & lectis, abſque vlla dilatione, & mora, anno Domini 1568. menſis Iunij die decimanona conſtituit, & ſolenniter deputauit certos, & legitimos procuratores ad ipſius nomine antedictam ſuam præpoſituram Caſletenſem in manibus Decani, & Capituli ipſius eccleſiæ, ac cuiuſcumque alterius ad id poteſtatem, & auctoritatem habentis reſignandum, & dimittendum, & ad huiuſmodi reſignationem & renuntiationem recipi, & admitti petendum, iurandumque in animam ipſius, quod in reſignatione huiuſmodi, cæteriſque præmiſſis non interueniſſet, nec interueniret fraus, Simoniæ labes, aut quæuis alia illicita pactio, aut corruptela. Facta autem hac reſignatione die 23. Iunij anno præſcripto, mox noſtri ſubſecuta eſt electio, eiuſque confirmatio die 17. Septemb.

Quid quæſo, in hiſce poteſt eſſe reprehenſione, detractione, & calumnia dignum? An non omnia & ſingula laudibus, encomiis, & imitatione ſunt digniſſima? Si de quoquam, certè, & verè, de hoc R. D. Langheo dici, eique accommodari debet illud Sapientis [a]: Beatus vir, qui inuentus eſt ſine macula, & qui poſt aurum non abijt, nec ſperauit in pecuniæ theſauris. Quis eſt hic, & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita ſua. Quàm multi mihi congratulati ſunt, & laudarunt fortunas meas, quod iſta dignitas à multis (magna etiam

[a] *Eccleſ.31.*

etiam oblata penſione) expetita, & hactenus à Comitum, Baronum, aut ſummo loco natorum filiis poſſeſſa, mihi non ambienti, non expectanti, vltrò, & de improuiſo, ac præter omnium expectationem, tãquam dormienti obuenerit, & vt eam acceptare vellem frequenter ab ipſo D. Præpoſito Langheo rogatus ſim. Qui hoc ſuo facto ſummam apud omnes pios, & probos conſecutus eſt laudem: apud vulgus verò hominũ præter gloriam, incredibilẽ ſui reliquit admirationem; quòd in ea ſemper ſolet eſſe opinione, vt perſuaſiſſimum ſibi haberet, vix vnum, plura haberem beneficia, etiam incompatibilia inueniri poſſe, qui liberè, purè, ſimpliciter, gratuitò, & abſque vlla omninò penſione, & ſpe compenſationis, vel minimum reſignaret beneficiorum, cùm hic tantam, talemque dignitatẽ, quam illi pater penſione ducentorum florenorum acquiſiuerat, purè, & gratis renuntiauerit, idque non aliis legibus, & conditionibus, quàm ſuprà narratum eſt, eiſque piiſſimis, & ſanctiſſimis.

Poſſet tamen non vſque adeò magni duci iſta reſignatio, ſi in nepotis, vel ſanguine iuncti, aut familiaris, & neceſſarij, aut nobilis alicuius, & præpotentis viri gratiam facta eſſet. Nunc verò cùm me hominem nullâ ſibi vel conſanguinitate, vel affinitate, vel familiaritate, vel officio deuinctum, imò prorſus ignotum, & alienum, nec antea vnquam viſum, non potentia, neque ſtemmatibus clarum ad illam promouerit, quis eſt, qui non illius miretur, & laudet ingenium, voluntatem, & ſtudium? Quis non illius prædicet ſanctitatem, amplectatur pietatem, extollat liberalitatem? eiuſque de immoderata, & effrænata cupiditate quam Græci πλεονεξίαν vocant, victoriam; & ſingularem illam in ipſo ſacrorum canonũ & SS. Tridentinæ Synodi obedientiam laudibus in cælum euehat? A qua nullius ſuaſionibus, ſuggeſtionibus, hortatibus, deprecationibus, poſtulationibus, imò ne minis quidem paternis abduci, & dimoueri potuit.

Sed quorſum omnia iſta cogitabit quiſpiam: hæc eò à nobis dicuntur ſtudio, quod optemus illum quàm plurimos huius ſui ſancti, & eximij facti habere imitatores

toies, & præcones, & vt omnes cognoſcant, quis, & qualis noſter in hanc eccleſiam fuerit ingreſſus, vt eo cognito deſinant maleuoli, & inuidi nobis maledicere, inuidere, detrahere, & famam, atque nomen noſtrum neſcio quibus non calumniis proſcindere, cùm omnibus feriò, & diligenter nobiſcum examinatis, & perpenſis, plus in hac dignitate oneris, plus triſtitiæ, & ſolicitudinis nobis imminere præuiderim, quàm honoris, gaudij, & ſolatij; ſicut etiam ipſo die, quo in poſſeſſionem eiuſdem inductus ſum, corã Decano & Capitulo noſtro prædixi. Quocirca magis, & veriùs libuit cum D. Paulo [a] pro dicto inaugurationis noſtræ vſurpare: Mihi abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri IESV Chriſti, per quem ſaluati, & liberati ſumus. Nam hoc præſagiũ, atque omen noſtrum fuiſſe veriſſimum, lippis, & tonſoribus Caſleti notiſſimum eſt, & longè lateque ſparſum, & diuulgatum: Ita vt R^mus D. Epiſcopus Buſcoducenſis D. Laurentius Metzius ſua ſingulari humanitate, clementia, & miſericordia noſtri miſertus diuerſis vicibus honorificam, & magnificam in eccleſia ſua cathedrali obtulerit prouiſionem. De qua maximas illi egi, & habui gratias. Licet enim aduerſa, & aſpera multa hic paſſus ſim, tamen quia Deo iuuante, & R^mo Epiſcopo Iprenſi, eiuſque Vicario generali D. Anthonio Vlaminck iuſtitiã rectè & debite adminiſtrantibus, illa conſtanter perferendo, obdurui, & inter querceos iam quaſi robur factus videor; in memoria perpetuò verſans illud quod Chriſtus diſcipulis ſuis dixit [b]: In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. Et illud poëtæ: Perfer, & obdura, dolor hic tibi proderit olim: Sæpe tulit laſſis ſuccus amarus opem. Stat ſententia, & decreui, maleuolorum inuidia, odio, calumniis, incommodis, & difficultatibus, quibus premor, afficior, & obruor, ſpretis, & contemptis, R.D. iſtum meum Langheum, prædeceſſorem noſtrum ſua ſpe de me concepta non fruſtrari; Deum Opt. Max. ſæpe orans cum D. Auguſtino his verbis: Domine hic ſeca, hic vre, vt in æternum parcas: duntaxat mihi præſtes patientiam tibi placentem, & mihi neceſſariam, vt in ea animam meam poſſidere queam. Quamuis enim

a *Galat. 6.*

b *Luca 21. cap.*

Pp cauſas

cauſas habeam legitimas, propter quas eccleſiam relinquere, & eiurare poſſem, tamen quia illam ſponſæ loco duxi, & accepi; atque vt illum meũ prædeceſſorem D. Langheum omni honore, reuerẽtia, fide, & amore proſequar, quamdiu ſpiritus meos reget artus, firmaq; valetudine fuero, & Deus hanc in me voluntatem, ac ſententiam confirmabit, illam non reſignabo, nec deſeram, niſi hæreticorum, vel aliorum aduerſariorum perſecutione coactus, vel pio, & bono prudentiorum conſilio inductus, & perſuaſus; præſertim cùm iam voluptati quodammodo mihi ſit in meis tribulationibus & afflictionibus, tãti viri me eſſe ſucceſſorem. Qui anno Dn. 1572. mẽſe Auguſto pridie quàm Mechlinia à Principe Auriaco occuparetur, hæreticorum, & maleuolorum, manibus elapſus Dei gratia & auxilio, poſtea menſe Septembri Romam profectus eſt; ibique cùm menſes, aliquot fuiſſet; & Mechlinia ab Illuſtriſſimo Duce Albano Belgij, exercituſq; Regiæ catholicæ M^{tis} præfecto recuperata, & in priſtinũ ſtatũ reſtituta, ad eccleſiã ſuam metropolitanam Mechlinienſem reuerteretur. Dolæ in Burgundia, nona Octobris 1573. ex hac calamitatũ & miſeriarum valle ad æternam beatitudinẽ & requiem commigrauit, omnibus eccleſiæ ſacramentis maxima cum pietate, deuotione, & reuerentia perceptis, ſicut à viris fide digniſſimis accepi.

Obitus R. D. Ioan. Baptiſtæ Langhei.

Cuius natalium ſplendorem, benè, & piè educatam infantiã, & pueritiã, optimis, & pręcipuè politioris literaturæ, & iuris ſtudiis ad amuſſim inſtitutam, & exercitatam adoleſcẽtiam; oris, faciei, pectoris, & omnium totius corporis membrorum pulchritudinem, & decorem ſi deſcriberem, in immẽſum excreſceret oratio. Tanta erat in hoc viro omnium rerum humanarum, & diuinarum eruditio, & ſcientia, vt pro ætate ſua parem non habuerit. Audiui in celeberrima illa Louanienſi academia plurimos inſignes, & eximios oratores, non tamen vel vnum, qui illum facundia, eloquentia, dicendi promptitudine, puritate, & elegantia Latinæ phraſis ſuperaſſet. Ita vt omnes ipſius Ciceronis ingenij, & eloquentiæ dotes in illũ transfuſæ viderentur. Si mores, & omnẽ vitæ eius conuerſationem quis ſpectet, illum non Catonibus, Scipio-

Laus prædicti D. Io. Baptiſtæ Langhei.

nibus

nibus, & Curiis, quia ethnici fuerunt, comparauerit, ſed Chryſoſtomo, Gregoriis, & Hieronymo, annumerare non dubitabit. Dici enim non poteſt, quanta in eo reluxerit vitæ continentia, caſtitas, ſobrietas, innocentia, pietas, temperantia, humanitas, honeſtas, modeſtia, hoſpitalitas, liberalitas, clementia, iuſtitia, & ſanctitas. Haſce autem omnes illius virtutes rhetorum more amplificare, & prædicare, huius noſtri nō eſt inſtituti. Illud tamen ſilentio prætereundū non eſt, ſed coronidis loco adiiciendum, quod bonorum ſuorum omnium, quæ illi ex eccleſia prouenerant, non fratres, non ſorores, non vllos conſanguineos, ſed duos adoleſcentes pauperes, optimæ ſpei & indolis, quos annos aliquot in ſtudiis aluerat, & enutrierat, & ſibi quaſi in filios adoptauerat, hæredes inſtituerit: omnibus beneficiatis exemplū relinquens imitatione digniſſimum. Non enim latebat virum optimū à D. Bernardo dictum [a]: Res pauperum non pauperibus dare, par ſacrilegij crimē eſſe. Patrimonia namque ſunt pauperum, facultates eccleſiarum. Vt mox infra cum de teſtamentis beneficiatorum agemus latius demonſtrabimus. lib. 5. cap. 15. & ſequētibus.

De eccleſiarum, & beneficiorū vnionibus. CAP. XXVIII.

INter modos, quibus ius pontificium, & SS. concilium Tridentinum beneficiorum pluralitatem (quæ in eccleſia non leue ſcandalum parit) tollendā eſſe putarunt, eſt vnio; per quā plura beneficia, vel eccleſiæ ab Epiſcopo, vel alio Superiore cōiunguntur, & vniuntur [b]. Fit autem hæc vnio tribus modis; primo, cùm ex duobus vel pluribus beneficiis, coniunctis fit vnum, & tunc priuilegia vni data competunt alteri [c]: Secundo, cùm vnum beneficium alteri per annexionē ſubiicitur, tunc illud, cui fit vnio, erit ſuperius, & principale: vnitum verò inferius, & acceſſorij loco duntaxat habebitur, ſortieturque priuilegia ſui principalis ſeu ſuperioris, cuius appellatione deinceps continebitur; ita vt in impetratione principalis non ſit opus exprimere illud, quod acceſſoriè vnitum, & coniunctum eſt alteri: Sed in impetratione vniti debet maioris fieri mentio [d]: Tertio cùm vtrumque beneficium

a in ſerm ſuper illo: ecce nos reliq. om. facit ad hoc ca. ſin. 16. q. 1.

b c. ſicut vnire. & ibi gl. et DD. de exceſſ. prælat. Cāpeg. et Caccialup. in tract. de vnio. Rebuff. in praxi. benef par. 1. tit. de vnion.

c ca. decimas. 16. q. 1. ca. recolentes. de ſtat. monach. gloſ. in ca. 1. ad verb. vniendo, ne ſede vacan. Campeg. et Caccial. & Rebuff. locis alleg.

d gloſ. et DD. in c. gratia, de reſcript. in 6. et in c. ſuper eo. de prǣben. eod. lib. c. acceſſoriū, & ibi gloſ. et Anchora. de reg. iur. in 6. d. cap. recolentes. §. vlt. Rebuff. d. loco.

manet in ſuo ſtatu, iuribus, & priuilegiis eorum non permiſtis, ſed ſingulis ſua ſeparatim ſeruatis: & tunc denominatio fit à digniori [a]. Itaque vnione facta, amplius dici non poſſunt plura beneficia, ſed vnum; nec eorundem poſſeſſor calumnioſè de pluralitate notari, ſeu reprehendi poteſt, præſertim ſi cauſa vnionis legitima fuerit. Nam ſi ea plura manerent, iuris diſpoſitio illa non dixiſſet, & pronũtiaſſet vnita, ſeu vnionem in illis factã eſſe, nec à digniori illis nomẽ vnicum inderetur [b].

Quibus de cauſis vniones fieri poßint.

Solent autem iſtæ vniones hiſce potiſſimùm de cauſis fieri: Prima propter eccleſiæ neceſſitatem, vt ſi deſtructa ſit per hoſtes, vel deſolata eccleſia, vel parochianorum numerus eſt imminutus habita ratione prioris temporis: vel ſi nulli aut pauci admodum ſunt deſeruientes eccleſiis: aut redactæ ſint eccleſiæ ad paupertatem; ita vt ſuos paſtores, & ſeruitores honeſtè, & ſufficienter alere non poſſint: tunc plurium eccleſiarum, & beneficiorum poteſt fieri vnio [c]. Secunda, vtilitas; vt ſi propter tenuitatem fructuum, & prouentuum non inueniuntur idonei miniſtri, ad deſeruiendum beneficio, vel eccleſiæ: aut quando adſunt quidem deſeruientes, ſed adeò inopes, pannoſi, & literarum ignari, quod eccleſia adhuc egere cenſeatur idoneis miniſtris [d]. Tertia, vt eccleſiarum ſtatus, vbi ſacra Deo officia miniſtrantur, pro dignitate cõſeruetur, ex decreto ſacri concilij Tridentini [e] poſſunt Epiſcopi etiam tãquam Apoſtolicæ Sedis delegati iuxta formam iuris [f], ſine tamen præiudicio obtinentium facere vniones perpetuas, quarumcumque eccleſiarum parochialium, & baptiſmalium, & aliorum beneficiorum curatorum, vel non curatorum cum curatis, propter earum paupertatem, & in cæteris caſibus à iure permiſſis, etiamſi dictæ eccleſiæ, vel beneficia eſſent generaliter, vel ſpecialiter reſeruata, aut qualitercumque affecta. Quæ vniones etiam non poſſint reuocari, nec quoquo modo infringi vigore cuiuſcumque prouiſionis, etiam ex cauſa reſignationis, aut derogationis, aut ſuſpenſionis.

Quocirca ſi cathedrales eccleſiæ tam tenues, & anguſtos habeant reditus, vt epiſcopali dignitati nullo

modo

a d.c. decimas. gloſ. & DD. in c. et tẽporis. 16.q.1.c. ex literis. de iure patron. arg l. quæritur ff. de ſtatu hom.

b d.c. & tẽporis. Panor. in c. quia monaſterium. de relı. domib. & in c. cum noſtris. de conceßio. præb. & in ca. 1. ne ſede vacante.

c d.c & tẽporis. c. expoſuiſti. de præb. clem. ne in agro. § ad hæc. de ſtatu monach. vel Cano. c. cum eccleſia. de electio. cap. vnio. 10. q. 3. gloſ. in c. cleric. 21.q.1. Caccial. & Rebuſ. dd. locis. c. 2. de rel. dom. ca. ad audientiã. et c. fin. de eccl. ædif. c. poſtquã. 16.q.1.

d d.c. expoſuiſti. et ibi Pano. et alij. de præb. c. 1. ne ſede vac. Hoſt. et Io. An. in c. quia monaſteriũ. de relig. dom. Campeg. in d. tract.

e ſeſſ. 21. de reform. cap. 5.

f c. ſicut vnire. de exceſſ. præl. cle. ſi vna. de reb. eccleſ. non alien. cle. 1. §. ad hæc. de ſtatu monach.

modo reſpondeant, neque eccleſiarum neceſſitati ſufficiant: ſancta Tridẽtina Synodus commiſit prouinciali concilio, & Romano Pontifici, vt illis per vnionem, vel nouorum prouentuum aſſignationem, prouideatur, prout ſupra latius à nobis demonſtratum eſt[a]. Similiter ſi præbẽdæ cathedralium & collegiatarum eccleſiarum adeò tenues ſint, ſimul cum quotidianis diſtributionibus, vt decenti Canonicorum ſtatui ſuſtinendo non ſufficiant, poſſunt Epiſcopi eiſdem vigore concilij Tridentini per vnionem ſeu ſuppreſſionem prouidere, ſicut etiam ſupra latius à nobis dictum eſt[b]. Atque idem intelligendum eſſe videtur de dignitatibus earundem eccleſiarum; propterea quòd cùm vna ſit ratio, & cauſa, eadẽ iuris debeat eſſe diſpoſitio[c]: imò tolerabilius eſt, quod Canonicus egeat, quàm eccleſiæ rector ſeu Prælatus[d]. Sed conſiderandum, vt Hoſtienſis inquit[e], ne Canonicis fatuè compatiendo, ipſorum nutriatur luxuria: quia in talibus honeſtus modus ſeruandus eſt, non immoderatè cuiuſlibet luxuria nutrienda; & diſcretè prouidendum, ne, quod vnius eſt conſolatio, alterius ſit tribulatio.

Deinde, quia cleri reformatio, & diſciplina eccleſiis non ſolùm vtilis, verumetiam neceſſaria iam eſt, ſicut diuerſis in locis ipſa ſancta Tridentina Synodus confitetur[f], idcirco ad illam inducendam, & conſeruandam in eccleſiis præſertim cathedralibus, videtur quod ſedes Apoſtolica in erectione nouorum epiſcopatuũ harum prouinciarum Belgicarum Epiſcopis canonicatum, & præbendam vniuerit, vt illorum ratione capitulares eſſent, & capitulo præſiderent, ſuaque præſentia, & auctoritate inſolentias omnes, & malos mores, atque actus, qui in illis frequenter fieri ſolent, coercerent, & reformarent.

Quapropter etiam R^mus noſter D. Epiſcopus Iprenſis Præpoſituræ noſtræ ſancti Petri Caſſetenſis canonicatum, & præbendã vniens, inter alia ſententiam pronuntiando, dixit: Totius cauſæ meritis per nos viſis, & de prępoſituralis dignitatis dictæ eccleſiæ annuis emolumentis & prouentibus ſummam ducentorum ducatorum cõmunibus annis non conſtituentibus, magniſq;

a ex concil. Tri. ſeſſ. 24. de reform. cap. 13.

b ex conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. cap. 15.

c l. nõ poſſunt. l. nam vt ait. l. nulla. & ibid. gloſ. & DD. ff. de leg.

d c. extirpãdę. de prębend. & ibid. Hoſtien. et in c. expoſuiſti. de præbend.

e in d. c. expoſuiſti. alleg. ca. ideo §. fin. 25. q. fin.

f ſeſſ. 6. de refor. cap. 1. ſeſſ. 7. in præfat. decreti de reformat. ſeſſ. 13. de refor. cap 1. ſeſſ. 14. in procemio decreti de refor. ſeſ. 22. de refor. cap. 1 ſeſſ. 24. de refor. cap. 10. ſeſſ. 25 de regu. & Monial. ca. 1. & de refor. cap. 2. & 20.

Quas ob cauſas Præpoſituræ Caſſetẽſi facta ſit vnio canonicatus et præbendæ.

 eiuſdem

eiuſdem Præpoſituræ grauaminibus, & oneribus plenè informati, ac præcipue attendentes, quod iam ex diuerſis viſitationibus in eadem eccleſia collegiata per nos pro ſuppoſitorum illius reformatione factis, cognouimus veram in ea reformationem cõmodè inſtitui non poſſe, niſi etiam Præpoſitis habituatorum (ſeu clericorum) eiuſdem eccleſiæ paſtor, perſona fiat capitularis, omnibuſque aliis meritò in hac cauſa attendendis diligenter attentis, & maturo iudicio excuſſis: Nos, inquit, pro tribunali ad iura reddenda ſedentes, ſolùm Deum, & iuſtitiam præ oculis habentes, habito etiã deſuper Theologorum & Iuriſperitorũ Vniuerſitatis Louanienſis conſilio, & ordinationes concilij Tridentini, quæ materiam reformationis eccleſiarum concernunt exequentes, quorũ intereſt legitimè euocatis, Præpoſiturali dignitati antedictæ eccleſiæ collegiatæ vnum canonicatum, & vnam præbendã in eadem eccleſia primò per ceſſum, vel deceſſum vacatuios, aut ad præſens forſan vacantes, & liberos non tamẽ ſacerdotales, cùm omnibus ſuis iuribus, fructibus, & emolumentis dicimus, & declaramus perpetuò vniẽdos eſſe, & annectendos: ſic vt Præpoſitus ratione horum canonicatus, & præbẽdæ ſit, & eſſe debeat perſona capitularis, & illorũ ratione, quò ad frequentationẽ diuini officij magis incitetur, deinceps duplices diſtributiones recipere, (vnas ſcilicet ratione præpoſituræ; alteras ratione iſtius canonicatus & prębendæ) ſicuti & nos auctoritate nobis per dictum concilium conceſſa eoſdem canonicatũ, & præbendã primò vacaturos, aut ad pręſens forſan vacantes, eidẽ præpoſituræ vnimus, & annectimus in his ſcriptis. Decernentes dictæ eccleſiæ Præpoſitũ huiuſmodi canonicatum, & præbendam virtute huius noſtræ ſententiæ liberè acceptari poſſe, & ad illorum poſſeſſionem etiam realem, & actualẽ admitti debere: necnon omnibus & ſingulis eorum fructibus, iuribus, prouentibus, & emolumentis quibuſcumq; frui & gaudere. Sed ne dum eccleſiæ proſpicere, eamque in meliorẽ ſtatum reformare volumus, anſam Præpoſito non reſidẽdi præbere videamur, cùm ob longam nimis non reſidentiam Præpoſiti plurima incommoda in eandem eccleſiã irrepſiſſe certò

cogno-

cognoſcamus; Hanc vnionem ſic factam intelligimus, vt Prępoſitus, ſi in eccleſia ſua perſonaliter nō reſideat, pro tēpore ſuę non reſidētiæ, nihil emolumenti, aut cōmodi ex canonicatu, & præbēda huiuſmodi ſuæ præpoſituræ vnitis percipere poſſit, prout in dicti Epiſcopi ſentētia lata anno 1570. prima Decēb. clarè continetur.

Pius verò Papa V. felic. recor. attendens verā reformationem in dicta eccleſia induci non poſſe, minúſque Canonicos eiuſdem eccleſię concilij Tridentini decreta obſeruaturos, niſi pro tempore exiſtens Prępoſitus perſona capitularis fieret, fructus quoq; ipſius Præpoſituræ ob noſtrorum prædeceſſorū longam & diuturnam abſentiam plurimū eſſe diminutos, ac pro tempore exiſtentem Præpoſitum ſe ex illis iuxta dignitatis ſuæ exigentiam ſuſtentare non poſſe: in ea quoque eccleſia adhuc decem & octo Canonicos præter alios Capellanos, vicarios & pueros chorales exiſtere, ita vt tot ſupereſſent perſonæ, quę cultui diuino celebrando, ac dignitati eccleſiæ commodè valerent reſpondere, & ſatisfacere; Motu proprio non ad noſtrā, vel alterius pro nobis ipſo ſuper eo oblatæ petitionis inſtantiam, ſed de ſua mera deliberatione anno 1571. decimo Calendas Martij, Pōtificatus ſui anno ſexto, ad id, vt reformatio prædicta ſuū debitum, & celerem ſortiretur effectum: necnon vt nos & ſucceſſores noſtri deinceps tāquam perſonæ capitulares omnibus actibus capitularibus intereſſe, & præeſſe, ac iuriſdictionē omnimodam ſuper Decanum, Canonicos & Capitulum eorumque ſingulos tanquam eorū immediati Prælati, & paſtores poſſemus habere, ſtatuit & ordinauit; & vnum canonicatū ac prębendam qui liberi & ſacerdotales non eſſent, cum omnibus ſuis iuribus, fructibus, & emolumentis eidem præpoſituræ, quæ in dicta eccleſia dignitas principalis exiſtit, eadem Apoſtolica auctoritate de nouo perpetuò vniuit, annexuit, & incorporauit, prout latius ex eiuſdem bulla deſuper expedita conſtat.

Cauſæ, ob quas Pius V. Præpoſituræ Caſlen. vniuerit Canonicatum, & prabendā.

Gregorius verò diuina prouidentia Papa XIII. æquū reputans, & congruum, vt ea, quæ de Romani Pontificis gratia proceſſiſſent, licet eius ſuperueniente obitu literæ Apoſtolicæ deſuper confectæ non eſſent,

Pp iiij ſuum

ſuum ſortirētur effectum: Ne de hac vnione, annexione, incorporatione & aliis prædictis pro eo, quod ſuper illis prædeceſſoris ſui Pij V. ſuperueniente obitu, literæ confectæ non fuerant, valeret quomodolibet hæſitari, & ego, atque pro tempore exiſtentes Præpoſiti illorum fruſtraremur effectu; voluit, & ſimiliter auctoritate Apoſtolica decreuit, quod vnio, annexio, incorporatio, & alia prædeceſſoris ſui huiuſmodi; perinde à dicta die 10. Calendas Martij ſuū ſortirentur effectum, ac ſi ſuper illis literæ ſub eiuſdem diei data confectæ fuiſſent, quodque præſentes literæ ad probandum plenè prædictam vnionem, annexionem, incorporationem, & alia à prædeceſſore ſuo conceſſa, vbique ſufficerent, nec ad id probationis alterius adminiculum requireretur. Et vt nulli omninò hominum liceret hanc ſuam voluntatem, & decretum infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumeret, indignationem omnipotentis Dei, & beatorū Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe noſceret incurſurum. Datum, & actum Romæ apud S. Petrum, anno incarnationis dominicæ 1572. octauo Calen. Iunij, Pontificatus ſui anno primo: prout omnia præmiſſa latius ex ipſis originalibus literis Apoſtolicis (quas bullas vocāt) & proceſſu deſuper à R. D. noſtro Epiſcopo Iprenſi earundem executore fulminato conſtant.

Gregorius xiij. vnionem à Pio V. factam approbauit.

Hæc autem obiter, & paucis hic commemorare operæpretium duxi, propterea quòd iam annos multos, varias calumnias, iniurias, moleſtias, & incommoda grauiſſima, atque acerbiſſima ob hanc vnionem perpeſſus ſim; vtque omnibus, & præcipuè noſtris in hac præpoſitura ſucceſſoribus euidenter, & clarè conſtet, quænam prædictæ vnionis dignitati noſtræ præpoſiturali factæ vera fuerit cauſa, & ratio; quatenus horum lectione facti illius perpetuò memores, diligēter & fideliter officiū ſuum in iis, quæ reformationis, & diſciplinæ ſunt, exequantur, & obſeruent; tum ne deinceps detractoribus (qui etiámnum famam, & nomen noſtrum maledictis & conuitiis lædere, & lacerare non ceſſant) à quoquam aures accommodentur, neque fides habeatur, præſertim cùm Decanus, & Capitulum

Cur Author ſua præpoſituræ de vnione ſuę Præpoſituræ facta huic ſuo operi inſeruerit.

præfatæ

præfatæ noſtræ eccleſiæ ac eãdem vnionem impetrandam has ſui conſenſſus literas dederint:

Anno Domini 1568. die verò 25. menſis Februarij, venerabilibus Dominis Decano & Capitulo eccleſiæ collegiatæ ſancti Petri oppidi Caſletẽſis competenter in ſuo loco capitulari congregatis, Reuerendus in Chriſto Pater D. ac M. Ioannes de longa cruce dictæ eccleſiæ Præpoſitus, & Prælatus perſonaliter cõparens, tum verbo, tum ſcripto expoſuit Dominis Capitulantibus ſibi pro dignitate ſuæ prælaturæ & curæ animarũ onere incumbẽte non ſatis prouiſum, ac tenuiores præpoſituræ fructus, & prouentus eſſe, quàm vt ipſi ſufficere poſſint, ad honeſtè, vt Prælatum decet, viuendum. Eò etiam magis, quòd multa inueniat ob bellorum, & hominum malitiam, ac Præpoſiti non reſidentiam interiiſſe: declarando inſuper ſtatutum, & ordinatum eſſe per concilium Tridentinum, vt omnes Prælati ſuis in eccleſiis reſideant. Quod vt facere dignaretur eccleſiæ Prȩlatus Capitulum aliquoties per literas ſolicitauerat. Hinc rogauit Dominos Capitulantes, quatenus dignarentur præbere aſſenſum, & conſenſum ſibi Præpoſito nunc reſidenti ſuo Prælato, ac paſtori (habito reſpectu valoris dictæ Præpoſituræ, & deperditorum) ad impetrandam vnionem vnius præbendæ prædictæ ſuæ Præpoſituræ, in dicta eccleſia primò vacaturæ, aut quam duxerit acceptandam, applicandæ. Domini verò Capitulantes maturè ſuper iiſdem deliberati, prædicto D. Præpoſito conſenſum pariter & aſſenſum ad effectum præſentium cum onere, & honore vnanimiter, præbuerunt. In cuius rei teſtimonium præſentes conſenſus literas exinde fieri ac per Notarium publicum ipſorum Scribam, ſubſcribi, ac ſignari fecerunt, & mandauerũt. Sub anno, menſe, & die præſcriptis. Et ſubſcriptũ erat: P. Brabantia.

Literæ, quibus Decanus & Capitulum S. Petri Caſleten. conſentiunt, vt Præpoſituræ ſuæ eccleſiæ vniatur præbenda.

Cauſæ ob quas multa bona Præpoſituræ Caſletenſis perierint.

Quomodo prouidendum ſit parochis, ſi vnione iuuari non poßint: deq; tollendis abuſibus per vnionem fieri ſolitis.

CAP. XXIX.

IN parochialibus eccleſiis, quarum fructus adeò exigui ſunt, vt debitis nequeant oneribus ſatisfacere:

ex decreto ſacri Tridētini concilij [a] curabit Epiſcopus, ſi per beneficiorum vnionem, non tamē regularium id fieri nō poſſit, vt primitiarum, vel decimarum aſſignatione, aut per parochianorum ſymbola; ac collectas, aut qua cōmodiori ei videbitur ratione tantum redigatur, quod pro rectoris, aut parochiæ neceſſitate decenter ſufficiat. Et idcirco in iis ciuitatibus, ac locis, vbi parochiales eccleſiæ certos non habent, fines, nec earum rectores proprium populum, quem regant; ſed promiſcuè petentibus ſacramenta adminiſtrant, mandat eadem ſancta Synodus Epiſcopis, pro tutiori animarum eis commiſſarum ſalute, vt diſtincto populo in certas, propriaſque parochias vnicuique ſuum perpetuum, peculiaremque parochum aſſignent [b], qui eos cognoſcere valeat, & a quo ſolo licitè ſacramenta ſuſcipiant: aut alio vtiliori modo, prout loci qualitas exegerit, prouideant. Idemque in iis ciuitatibus, ac locis, vbi nullæ ſunt parochiales, quamprimū fieri curent: non obſtantibus quibuſcumq; priuilegiis, & cōſuetudinibus etiam immemorabilibus.

a ſeſſ. 24. de reform. cap. 13.

b c. 1. 13. q. 1. c. plures 16. q. 1. c. 1 de paroch. c. paſtoralis. de his quę fiunt à Prælat. Cōcil. Tridēt. ſeſſ. 24. de refor. cap. 9.

Populus in certas diſtinguendus eſt parochias & vnicuique harum ſuus aßignandus eſt parochus.

In vnionibus verò quibuſlibet, ſeu ex ſupradictis, ſeu aliis cauſis faciendis eccleſiæ parochiales monaſteriis quibuſcumque, aut abbatiis, ſeu dignitatibus, ſiue præbendis eccleſiæ cathedralis, vel collegiatæ, ſiue aliis beneficiis ſimplicibus, aut hoſpitalibus, militiiſue non vniantur. Et vniones perpetuæ à quadraginta annis citra factæ vigore dicti concilij Tridentini [c] reuideantur, & examinentur ab Ordinariis, tanquam à Sede Apoſtolica delegatis: & quæ per ſubreptionem, vel obreptionem obtentæ fuerint, irritæ declarentur. Illæ verò, quæ à dicto tempore citra conceſſæ nondum in toto, vel in parte ſortitæ ſunt effectum, & quæ deinceps ad cuiuſuis inſtantiam fient, niſi eas ex legitimis, aut aliàs rationabilibus cauſis, coram loci Ordinario vocatis quorum intereſt verificandis, factas fuiſſe conſtiterit, per ſurreptionem obtentæ præſumantur: ac propterea niſi aliter à Sede Apoſtolica declaratum fuerit, viribus omninò caient: non obſtantibus in iis quibuſcumque verborum formis. Et quia iure optimo diſtinctæ fuerunt [d] diœceſes, & parochiæ, ac vnicuique gregi

Eccleſiæ parochiales monaſteriis vel aliis quibuſcumque beneficiis vniri non poſſunt.

Vniones à quadraginta annis factæ examinandæ ſunt.

c ſeſſ. 7. de refor cap. 6. & ſeſſ. 24. cap. 13. de refor.

d à Dionyſio papa circa an. Dn. 267. Platin. in vitis pōtifi. c. eccleſias 13. q. 1. c. paſtoralis. de his quę fiūt à prælato.

gregi proprij attributi paſtores,& inferiorum eccleſiarum rectores, qui ſuarum quiſque ouium curam habeant, vt ordo eccleſiaſticus non confundatur, aut vna, & eadem eccleſia duarum quodammodo diœceſum fiat, non ſine graui eorum incommodo, qui illi ſubditi fuerint: beneficia vnius diœceſis, etiam ſi parœciales eccleſię vicariæ perpetuę, aut ſimplicia beneficia, ſeu præſtimonia, aut præſtimoniales portiones fuerint, etiam ratione augendi cultum diuinum, aut numerum beneficiatorum, aut alia quacumque de cauſa alterius diœceſis beneficio, aut monaſterio, ſeu collegio, vel loco etiā piò, perpetuò non vniantur; decretum huius ſanctæ Synodi[a] ſuper huiuſmodi vnionibus in hoc declarādo[b]. *a ſeſſ. 7. cap. 6. & 7.* *b ſeſſ. 14. de refor. cap. 9.*

Inſuper[c] acceſſiones per viam vnionis factæ de beneficiis liberis ad eccleſias iuriſpatronatui etiā laicorum ſubiectas, tam ad parochiales, quàm ad alia quæcumq; beneficia etiam ſimplicia ſeu dignitates, vel hoſpitalia, ita vt prædicta beneficia libera eiuſdem naturæ cùm iis quibuſcum vniuntur, efficiantur, atque ſub iure patronatus conſtituantur: hæ ſi nondum plenarium ſortitæ ſunt effectum, vel deinceps ad cuiuſuis inſtātiam fient, quacumque auctoritate etiam Apoſtolica conceſſæ fuerint, ſimul cum vnionibus ipſis per ſurreptionem obtenta intelligantur: non obſtante quacumque in iis verborum forma, ſeu derogatione, quæ habeatur pro expreſſa, nec executioni amplius demandentur; ſed beneficia vnita cum vacauerint, liberè, vt antea conferantur. Quæ verò à 40. annis citra factæ effectum, & plenam incorporationem ſunt conſecutæ, hæ nihilominus ab Ordinariis, tanquam à Sede Apoſtolica delegatis reuideantur, & examinentur, ac quæ per ſurreptionem, vel obreptionem obtentæ fuerint, ſimul cùm vnionibus irritæ declarētur[d]; ac beneficia ipſa ſeparentur, & aliis conferantur. *Quæ vniones reuocandæ ſint & irritandæ.* *c Concil. Trid. ſeſſ. 25. de refor. cap. 9.* *d Concil. Trid. ſeſſ. 7. de refor. cap. 6.*

Cæterum ſicut approbandæ, & retinendę ſunt vniones, quæ fiunt pro vtilitate, neceſſitate, & reformatione eccleſiarum, aliiſque piis & legitimis de cauſis; ita deteſtandæ, & reiiciendæ ſunt, quas ad vitam, in fraudem incompatibilitatis, aut defectus ætatis, recentiores adinuenère. Quibus fit, vt etiam obtinens beneficium, *Vniones ad vitam reiiciendæ ſunt.*

cui

cui cura imminet animarum,non teneatur ad ſacros ordines promoueri. Quoniam vnita beneficia incompatibilitatem non faciunt [a]. Item ex vnione plurium beneficiorum canonicatui cathedralis, vel collegiatæ eccleſiæ, efficitur, vt vnus abſque alia diſpenſatione plura obtineat incompatibilia. Deinde efficitur, vt,ſi Canonicus non ſit eius ætatis, quæ ad curatum obtinendum requiritur, illud in minori ætate vigore vnions aſſequatur, qui nec etiam ad ſacros ordines,niſi cùm libuerit,promouetur [b]. Poſtremò ceſſantibus cauſis,propter quas vniones fieri poſſe diximus, videtur, quod etiam vniones ceſſari, & reuocari poſſint [c].

Quare Synodus prouincialis Mechlinienſis, cupiens in executionem, & obſeruationem deducere, quæ à ſancto Concilio Tridentino de vnionibus conſtituta,& decreta erant, ne tamen citra iuſtam cauſam obſcurentur fundationes per vniones,aut reductiones nō legitimas, ſtatuit [d], vt omnes vniones perpetuæ à 40. annis citra factæ ſeu conceſſæ, ſiue in totum ſortitæ ſint effectum, ſiue non, infra ſex mēſes à præſentis ſtatuti publicatione Epiſcopo, aut eius vicario ſeu Officiali exhibeantur, vt ab ipſo examinentur, viſitentur, & approbentur, aut reprobentur. Miſſas quoque tenuiter fundatas, & in beneficij titulum non erectas ſtatuit per Epiſcopos, vocatis, quorum intereſt, ad proportionem quatuor, quinque, aut ſex groſſorum Flandriæ, prout attentis circunſtantiis iudicauerint expedire, ſed non vltra, in ſingulas miſſas reduci poſſe. Quo ad beneficia certis miſſis onerata, ſi præter id quod ex miſſarum celebratione poſſeſſor, pro ſuſtentatione ſua habet, nihil amplius emolumenti ex eodem beneficio ratione groſſorum fructuum, aut diſtributionum recipiat, ſimilis miſſarum reductio fieri poterit. Qui verò alios fructus, aut diſtributiones, ex beneficiis, quæ obtinent, accipiunt, eorum in reductione facienda, aut deneganda diligens conſideratio habeatur. Ita nimirum, vt ſi omnibus computatis, honeſtè viuendi competentiam rector beneficij habeat,reductio negetur: ſin minùs, pro diſcretione,& prudentia Epiſcoporum iuxta taxā præſcriptam fieri poſſit. In poſterum verò nullæ nouæ fundationes

a c. ſuper eo. de præbend. in 6.

b Thom. Campeg. & Caccia lup. in d. tract. de vnion.

c arg. cap. poſt tranſlationem. & ibid gloſ. in verb ceſſante. de renunciatio. c ſuggeſtum de decim. clem. 1. §. ad hæc de ſtatu monachor. c. 1. de verb. ſignif. in 6. Caccial. in d. tract. de vnion. & Thom. Cāpeg. de vnion.

d tit. de vnionib.

Miſſæ tenuiter fundatæ quomodo reduci debeant.

dationes miſſarum infra dictam taxam admittantur. Minora beneficia etiam eiuſdem eccleſiæ ſic vniantur, vt ſi non ſufficiant ad honeſtam, & tolerabilem victum ſaltem ad titulum in promotione ad ſacros ordines requiſitum poſſint ſufficere.

Nouæ fundationes miſſarũ ad quam taxã fieri debeant.

Super declaratione aſſignationum portionum vicariis in vnione beneficiorum facienda, Pij V, conſtitutio.

CAP. XXX.

AD exequendum paſtoralis officij debitum vigilantibus ſtudiis intendentes, ad ea, per quæ cathedralium, & collegiatarum aliarúmue eccleſiarum, necnon monaſteriorum, beneficiorum, ſeu collegiorum, ac aliorum piorum locorum proſpero profectui, diuinique cultus augmento, & opportunæ congruæque ſuſtentationi parochialium eccleſiarũ eiſdem vnitarum ſtatui feliciter dirigendo, & perſonarum in illis curam animarum exercẽtium vtilitati recta ratione, & prouida moderatione conſuli, & ſalubriter prouideri valeat, libenter interponimus noſtræ ſolicitudinis partes. Hinc eſt, quod nos, ad quorũ aures (quod non ſine animi noſtri moleſtia referimus) peruenit, nõnullos ex venerabilibus fratribus noſtris Patriarchis, Archiepiſcopis, & Epiſcopis in deputandis vicariis, ac in aſſignatione portionum vicariis perpetuis parochialium dictis eccleſiis, monaſteriis, beneficiis, collegiis, vel locis piis perpetuò vnitarum ex Concilio Tridentino facienda, ita modum exceſſiſſe, vt parum, aut nihil ex fructibus, reditibus, & prouentibus parochialiũ eccleſiarũ, ſic vnitarum eccleſiis, monaſteriis, beneficiis, collegiis, aliiſue locis piis remanſerit, ob idque multæ ortæ ſint ſuper hoc controuerſiæ circa interpretationes decreti dicti Concilij.

Nos ad eas tollendas animum intendentes, conſiderantesque vniones ipſas ideo à prædeceſſoribus noſtris factas eſſe, vt ex reditibus, & emolumentis beneficiorum vnitorum eccleſiis, monaſteriis, collegiis, beneficiis, & piis locis, quibus illa vniuntur, facilius onera eiſdem incumbentia ſupportentur, & prõptius à miniſtris eccleſiaſticis in eiſdem officia diuina celebrentur,

Vniones cur introducta ſint.

hoſpi-

hoſpitalitas ſeruetur, aliaque charitatis opera exerceantur, ac etiam vt nihilominus cura animarum dictarum parochialium laudabiliter exerceretur: Motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia auctoritate Apoſtolica hac noſtra perpetuò valitura conſtitutione ſtatuimus & ordinamus, ac declaramus, quemadmodũ etiam de ipſius Concilij mentè fuiſſe colligimus, Patriarchas, Archiepiſcopos, & Epiſcopos præfatos in aſſignatione portionis ipſis Vicariis perpetuis ex prędicto Cõcilio ipſorum Prælatorum arbitrio facienda, ita ſe continere, & arbitrari debere, vt non maior cẽtum, nec minor quinquaginta ſcutorum aureorum ſumma, computatis omnibus, etiam incertis emolumentis, & aliis obuentionibus cõmuniter percipi ſolitis eis omninò aſſignetur, niſi vicariis temporariis ſolitum fuiſſet plus aſſignari ſiue in quantitate, aut quota fructuúm, pecuniaq; numerata, fundo, ſeu alia re ſtabili portio huiuſmodi conſtituatur, cuiuſcumque valoris parochialis eccleſia vnita fuerit, & habita etiam ratione redituum, & onerum loci, cui parochialis ipſa vnita fuerit; ita quod portiones vltra, vel infra dictas ſummas, ſcutorum centum, & ſcutorum quinquaginta hactenus aſſignatæ, vel impoſterum forſan aſſignandæ, quo ad exceſſum, & defectum huiuſmodi nullius roboris, & momenti exiſtãt, & ad ſummas prædictas reductæ, & auctæ reſpectiuè cenſeantur, niſi tamen valor animus ipſius parochialis, vnitæ habita ratione (vt præfertur) minor ſit quinquaginta ſcutis, quo caſu portio aſſignata, vel aſſignanda vicario perpetuò non debeat excedere ſummã annuam valoris dictæ parochialis, ſed ſufficiat, quod omnes fructus eius duntaxat attribuãtur ipſi vicario perpetuo.

Quanta debeat eſſe Vicariorũ perpetuorum portio.

Et quoniam iniquum eſſet eos, qui commodis priuantur, eadem onera, quæ prius ſuſtinebant, debere ſufferre, volumus, & ſtatuimus, quod eccleſiæ, monaſteria, collegia, beneficia, & pia loca huiuſmodi, in quorum parochialibus eccleſiis vnitis continget vicarias prædictas erigi, pro quantitatibus fructuum ipſis vicariis perpetuis aſſignatorum, ad ſolutionem quindenniorum, quam nobis, & cameræ Apoſtolicæ ſoluunt vlterius non teneantur, ſed eis detractatio fiat ad

Moderatio onerum & ſumptuum in erectione perpetuarum vicariarũ ſeruanda.

ratam

ratam certorum, quæ de fructibus dictarum parochialium percipiuntur. Ita tamen quod vicarij perpetui, qui pro tempore deputabuntur, teneantur accipere à Sede Apoſtolica nouam prouiſionem ſuæ deputationis, & ſoluere annatam pro portione fructuum, redituum, & prouentuum certorum ſibi aſſignata, & expedire literas Apoſtolicas, nec aliàs ad poſſeſſionem dictarum vicariarum perpetuarum, & ſeruitium earundem parochialium admitti poſſint, niſi ſoluta annata, & expeditis literis Apoſtolicis nouæ prouiſionis, vt præfertur. Alioquin integrum quindennium ſolui debere, nec vicarij prædicti antea, tuta conſcientia fructus percipere poſſint. Volumus inſuper & ita mandamus, quod dicti vicarij perpetui non ad liberam Ordinariorum electionem, ſed ad nominationem illorum, in quorum eccleſiis vnitis ponentur cum ipſorum Ordinariorum, ſeu eorum vicariorum, præuio examine, approbatione deputentur. Et ſi dictæ parochiales vnitæ erunt monaſteriis regularium mendicantium poſſint à Superioribus dictorum monaſteriorum nominari ex ipſis mendicantibus: quos ſi Ordinarij præuio examine per ſe, aut eorum vicarios faciendo idoneos ad curam animarum exercendam, inuenerint, & ita pro idoneis approbauerint, teneantur in vicarios, ad nutum tamen Superiorum ſuorum amouibiles deputare. Idemque etiam ſeruetur in regularibus monachis tantum, dummodò in ea parochiali, in qua vnus ex eis monachis fuerit, ſeruata forma prædicta, vicarius deputatus, habitent cùm eo ſaltem quatuor alij ex dictis monachis. Sicque per quoſcumque iudices quauis auctoritate fungentes, ſublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi poteſtate, iudicari, & interpretari debere. Necnon irritum, & inane decernimus, quicquid ſecus à quoquam quauis auctoritate attentatum forſan eſt hactenus, vel impoſterum contigerit attentari. Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis quibuſcumque. Volumus autem quod præſentes literæ in Cãcellaria noſtra Apoſtolica, & ad valuas Pincipis Apoſtolorum de Vrbe de more publicentur, & inter cõſtitutiones perpetuò valitu-

Vicarij perpetui ad cuius prouiſionem pertineant.

valituras deſcribantur. Et quia difficile foret eas ad ſingula quæque loca deferri, quod earum tranſſumptis etiam impreſſis manu alicuius Notarij ſubſcriptis, & ſigillo alicuius Prælati munitis eadem prorſus fides adhibeatur, quæ præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ vel oſtẽſæ. Nulli ergo omnino hominũ liceat, &c. Datum Romæ apud ſanctum Petrum anno 1567. Calend. Nouemb. pontificatus noſtri anno ſecundo.

De eccleſiaſticis penſionibus. CAP. XXXI.

SVnt nonnulli, qui, ad ſuam ambitionem, & auaritiam tegendam, vel excuſandam, & beneficiorũ pluralitatem ſeu eorundem onera fugienda, penſiones pro beneficiis quærunt. In quibus, quia non parui hiſce temporibus irrepſerunt abuſus, paucis, quæ licitæ, vel illicitæ nobis eſſe videantur, dicemus. Si quis poſt diuturnum ſeruitium eccleſiæ præſtitum, vel propter morbum, aut ſenectutem beneficio ſuo diutius commodè deſeruire non poſſit; talis licitè penſionem ex beneficio ſuo reſignato percipere poſſe videtur [a]. Secundò, ſi quis legitimam ob cauſam plura habeat beneficia, illud in qua ipſe non reſidet, & perſonæ reſidenti plus valeat, quàm ex illo honeſtè ſecundum qualitatem ſuam viuens, poſſit conſumere; id quod ſupereſt, licitè etiam reſignantem accipere poſſe penſionis loco arbitramur [b]. Siquidem ſunt [c], qui putent vtilius fore, & decentius, aſſignare illuſtriſſimis Cardinalibus tot penſiones, quot habent eccleſias, vel monaſteria, relicta proprietariis ſufficienti portione ad honeſtè viuendum, quàm illa ſimpliciter in commendam retinere. Tertiò, cùm pro bono pacis ad lites componendas conſtituuntur [d]; vel vt alicui egenti prouideatur de eo, quod alteri ſuperabundat [e]. Quartò, ratione inæqualitatis fructuum in beneficiorum permutatione, licita eſt penſionis reſeruatio [f]. Cæterum, an illæ penſiones licitæ ſint, quæ propter inæqualitatem fructuum aſſignantur, dum nudus quiſpiã titulus, vel beneficiolum minimi valoris permutatur cum præbenda aliqua inſigni, & opulẽta, vel alio aliquo beneficio, cuius fructus & prouentus centuplo quaſi meliores ſunt; doctiorũ,

&

a *Rebuff. in tract. de pacif. poſſeſſ. alleg. gl. in ſum. 12. q. 2. ca. per tuas. de donation. Anchora. cõſil. 279. Dec. cõſil. 436.*
b *Felin. in c. ad audientiam de reſcript. Gigas in d. tract. quæſt. 6.*
c *Præpoſ. in c. ſed adhuc. 1. q. 3. Gigas de pẽſio. quæſt. 4.*
d *arg. ca. niſi. de præb. Tho. Cãpeg. in tract. de penſion. Felin. in c. ad audientiam. de reſcript. Gigas. d. quæſt. 4 & 6.*
e *DD. in d. c. ad audiẽtiam. in c. extirpãdæ. de præb. in ca. conquerente. de cler. non reſid.*
f *c. ad quæſt. de rer. permut. & ib. DD. et Cãp. in d. tract.*

& reſignantium conſcientiæ, atque iudicio diſcernendum relinquo. Hoc vnum ſcio, Rebuffum ſcribere[a], quod ſi in permutatione imponatur penſio ex falſa cauſa, illam non valere, & ita vidit iudicatum eſſe. Denique omnis illa penſio licita cenſetur, quæ à iure probata eſt, & legitimè imponitur[b].

Penſiones verò illicitæ ſunt, quæ in fraudem canonum conſtituuntur, ſeu à iure improbatæ ſunt[c]; vtputa quando conſtituitur ei penſio, qui beneficij capax non eſt, vel vltra quàm liceat; aut dum Epiſcopus habens nepotem paruulum, cui non valens de beneficio vacãte prouidere, illud alteri contulit, reſeruata penſione ſuper illius fructibus nepoti[d]. Tum illicita quoque cenſetur & illa penſio, quæ, ſine auctoritate Superioris, eſt promiſſa, & à promittente ſolueretur ex fructibus beneficij. Quia nudo conſenſu, & pacto partium ſine Superioris auctoritate imponi non poteſt[e]. Itaque qui beneficium reſignaturus eſt, & ille in cuius fauorem reſignatio fieret, caueant, ne inter ſe de certa penſione ſuper fructibus beneficij renuntiandi reſeruãda cõueniant, & paciſcantur, atque concludant: ſed totum arbitrio & voluntati Papæ, vel Superioris ſubijciant, & remittant: aut ſi pactiones inter ipſos concludantur, addatur conditio: ſi Pontifici vel Ordinario noſtro placuerit, & is approbauerit[f]. Tertiò, illica dicitur & hæc penſio, quæ adeò magna, & exceſſiua eſt, quod ex reſiduo fructuum beneficij onere penſionis grauati, rector & poſſeſſor eiuſdem cõmodè viuere, & ſuſtentari non poſſit[g]. Quod etiam locum habebit, ſi poſtmodum annis labentibus reditus beneficij, qui prius ſufficientes erant, adeò diminuãtur, vt poſſeſſori penſio fiat nimis oneroſa. Nam hoc caſu reduci debet ad iuſtam quantitatem[h]. Quartò, quando ex falſa cauſa per colluſionem, & in fraudem legis penſio imponitur, ea quoque illicita cenſetur; adeò vt tales beneficiis ipſis tali ratione acquiſitis ſint ſpoliandi[i]. Poſtremò ſine cauſa impoſita, & cõſtituta penſio, illicita quoque

 eſſe

a in prax. benef. par. 1. de reſeru. & in concord. Fran. de pacif. poſſeſſor.
b Rebuff in d. tract. de pacif. poſſeſſor.
c arg. clem. 1. de ſupple. negl. prælat. et ibid. Cardin. et Imola. Gigas in d. tract. quæſt. 5. & Rebuff. de pacif. poſſeſſ.
d Panor. in c. ad audientiam, 2. de reſcrip. et in c. conquerẽte, de cleric. non reſid. Felin. in d. c. ad audientiam. Gigas et Rebuf dd. locis.
e c. niſi. §. igitur. & ibi glo. de præben. clem. 1. §. eadem. de ſupplen. negl. prælat. Gigas. de quæſt. 5.
f Præpoſ. in c. ſed adhuc. 1. q. 3. Archid. in c. quicunque 1. q. 1. Gigas. d. quæſt. 4. et 5.
g Panor. in d. c. conquerente. & Felin. in d. c. ad audientiã. Gigas. dd. q. 4. & 5. Alphonſ. Aluarez in. Theſau. Chriſtia. religio. cap. 61. Gigas in d. tract. quæſt. 35.
h Rom. concil. 369. Panor. in d. c. conquerent.
i arg. cap. audiuimus, de colluſ. detegen. Campeg. in d. tract. de penſion. Gig. d. quæſt. 5.

eſſe videtur [a]. Quia ſicut in alienatione rerum eccleſiæ requiritur cauſa, alioqui non valet, etiamſi ſolennitas interuenerit [b]. Sic & in hac penſione, quæ alienatio quædam eſt, conſtare debet de cauſa [c]. Cauſæ autem ob quas penſio conſtitui poſſit, facilè colligi poſſunt ex iis, quæ ſuprà diximus requiri, vt illa licita ſit. Eſt enim penſionis impoſitio odioſa, & quædam ſeruitus ſuper beneficij fructibus conceſſa eccleſiæ non ſeruientibus: Nam penſionarij non laborant in eccleſia, neque ſeminant, vt Ludouicus Gomes ait [d], & tamen metunt, & fructus ſine labore manducant, contra naturæ ordinem. Siquidem conueniens eſt, ſecundum Apoſtolum; qui non laborat, non manducet [e]: frangit enim penſionis impoſitio æqualitatem iuſtitię, quæ dictat præmia vnicuique danda eſſe ſecundum qualitatem laborum [f]: Adeò vt ſecundum Rebuffum [g] penſio commēſurari debeat cauſæ, vt non excedat, ſed iuxta illius meritum conferatur. Nam qui altari non ſeruit, inde præmium habere non meretur; ac proinde ſi cauſa non appareat legitima & ſufficiens, tanquam charitatem lædens, in fraudem iurium conſtituta, & impoſita cenſetur [h], frequenter quoque accidit, quod detracta penſione, non remaneat tantum rectori eccleſię ſeu beneficiario illius onere grauato, quod poſſit congruam ſuſtentationem habere, & onera, ad quæ de iure tenetur, perſoluere [i]. Quocirca ſancta Tridentina Synodus ſtatuit, & ordinauit [k]; vt cathedrales eccleſiæ, quarum reditus ſummam ducatorum mille, & parochiales, quæ ſummam ducatorum centum ſecundum verum annuum valorem non excedunt, nullis penſionibus, aut reſeruationibus fructuum grauentur. Et vt paternæ incontinentiæ memoria à locis Deo cōſecratis, quos maximè puritas, ſanctitáſque decet, longiſſimè arceatur: non licet filiis clericorum, qui non ex legitimo nati ſunt matrimonio, penſiones ſuper fructibus beneficiorum, quæ parentes eorum obtinent, vel aliàs obtinuerunt, habere [l]. Adhæc Paulus Romanus [m] dicit; quod huiuſmodi penſio ſine cauſa legitima impoſita, ſit plaga fætida, ex percuſſione nerui eccleſiaſticæ diſciplinæ ſimilitudi-

a Panor. et alij in c. vacante, de præbend & c. ſignificauit. de excaſib. Rebuff. de pacif. poſſeſ.
b ca. ſine exceptione. & ibi. Rebuff. 12. q. 2. gloſ. et Panor. in c. 1. de in integr. reſtit.
c Oldra. conſil. 226. Rebuf. de pacif. poſſ.
d in reg. cancell. ſuper reg. de infir. reſignan. quæſt. 16. & Gigas de penſion. quæſt. 96.
e 1. Corinth. 9. ca. ſacerdos, & c. clerici, 1. q. 2. & l. ſecundum naturam ff. de reg. iur.
f c. ius naturale. diſt. 1.
g in d. tract. de penſio.
h arg. c. extirp. de præb. c. charitatē. et c. eccleſiaſticis. in q. 2. Pano. et Fel. in d. c. ad audientiā. Gomes d. q. 16. Gigas d. q. 96. Rebuff. de pacific. poſſ.
i Gigas d. quæſt. 96.
k ſeſſ. 24. de refor. cap. 13.
l Concil. Trid. ſeſſ. 25. de refor. cap. 15.
m in tract. de penſion. referente Gigan. in d. quæſt. 96.

litudinariè inflicta: medulla tritici, & adeps frumenti, butyrum de armento, & lac de ouibus, meraciſſimus ſanguis vuæ, mel de petra, & oleum de duriſſimo ſaxo, videlicet de patrimonio Chriſti. Atque inter alia hæc illi attribuit priuilegia, quod in ea gratia in debitum reputetur. Deinde quod penſionarius fructus beneficij ſine labore manducet contra ſententiam Apoſtoli dicẽtis [a]: Qui non laborat, non manducet. Tertium, quod penſionarius frangat iuſtitiæ æqualitatem; illud ſcilicet: Ius ſuum vnicuique tribuens; honores enim, & commoda diuidi debent ſecundum qualitatem laborum, vt paulò antè etiam à nobis dictum eſt. Quartum, quod penſio ſit præmium ſine opere. Quia qui non ſeruit altari, non debet de altari viuere, nec præmium conſequi. Quintum priuilegium dicit eſſe, quod penſio ſit ſeges ſine vomere, & aratro, & meſſis ſine ſemine. Quia penſionarius metit, vbi non ſeminauit; & congregat, vbi non ſparſit. Et in illis verificatur illud Ioannis [b]: (vt ipſe inquit) Ego miſi vos metere, quod non ſeminaſtis ſeu laboraſtis. Alij laborauerunt, & vos in labores eorum introiuiſtis. Septimum adducit, quod penſio ſit merces ſine cuſtodia, ad quam paſtor de iure tenetur. Quæ priuilegia penſionis huiuſmodi ſine legitima cauſa impoſitæ, quàm ſint iuri naturali, rationi, æquitati, necnon iuri diuino atque humano conſentanea, aliorum eſto iudicium.

Penſionis ſine legitima cauſa impoſitæ deſcriptio.

a 1. *Corinth.* 9. *ca. cum ſecundum. c. extirpandæ. de praben. cap. ſacerdos. 1. q. 2.*

b *cap.* 4.

SPECVLI

CANONICORVM,

ET ALIORVM ECCLESIASTICORVM, DE VITA, ET HONESTATE, QVAM IPSI SECVlaribus negotiis ſe immiſcendo, vel res eccleſiæ indebitè alienando, in vilitatem, & contemptum deducunt,

Liber qvintvs.

Mercatura, & negotiatio clericis eſt interdicta.

CAPVT PRIMVM.

QVIA SS. Tridentina Synodus inter alia ſtatuit[a]: vt quæ à ſummis Pontificibus, & à ſacris conciliis de clericorum vita, & honeſtate, necnon ſecularibus negotiis ab ipſis fugiendis copioſè, & ſalubriter ſancita fuerunt, eadem in poſterum iiſdem pœnis, vel maioribus arbitrio Ordinarij imponendis, obſeruarentur; commodum ſanè, & opportunum fuerit, de hiſce fugiendis, & quæ illa præcipuè ſint, dicere. Nam clericis horum fuga multis in rebus ad honeſtatem, tum parandam, tum conſeruandam plurimum conducit. Inprimis autem omnis negotiatio, ſeu mercatura, quæ eſt de rebus ſecularibus vilius, & carius diſtrahendis, clericis interdicitur[b]. Negotiatores enim illi abominabiles exiſtimantur, qui iuſtitiam Dei minimè conſiderantes, per immoderatum pecuniæ ambitum polluunt merces ſuas, plus periuriis onerando, quàm pretiis. Tales eiecit Dominus de templo

a *ſeſſ. 22. de reform. cap. 1.*

b *c. canonum. 14. q. 4. & c. quid eſt, diſt. 88.*

templo dicens[a]: Nolite facere domum patris mei, domum negotiationis[b]. Vnde D. Hieronymus ad Nepotianum de vita clericorum ſcribẽs[c]: Negotiatorem, inquit, clericum, & ex inope diuitem, ex ignobili glorioſum, quaſi quandam peſtem fuge. Corrumpunt bonos mores confabulationes peſſimæ. Tu aurum contẽnis, alius diligit; tu calcas opes, ille ſectatur: tibi cordi eſt ſilentium, manſuetudo, ſecretum; illi verboſitas, attrita frons; cui nundinæ, fora placent, & plateæ, ac medicorum tabernæ. In tanta morum diſcordia, quæ poteſt eſſe concordia? Antequam eccleſiaſticus quis ſit, licet ei negotiari; facto iam nõ licet, vt D. Auguſtinus cenſet[d]. D. verò Ioannes Chryſoſtomus[e], non modò clericos, ſed & omnes Chriſtianos ab huiuſmodi mercatura abſtinere voluit: Eijciens enim, inquit, Dominus vendentes, & emẽtes de templo, ſignificauit, quia mercatura nunquã poteſt Deo placere, & ideo nullus Chriſtianus debet eſſe mercator: aut ſi voluerit eſſe, proijciatur de eccleſia, dicente Propheta[f]: Quia non cognoui negotiationes, introibo in potẽtias Domini. Quemadmodum enim qui ambulat inter duos inimicos, volens ambobus placere, ſine alloquio mali eſſe non poteſt: ſed neceſſe eſt, vt iſti malè loquatur de illo, & illi malè de iſto: ſic mercator ſine mendacio, & periurio eſſe non poteſt. Sed ſubſtantia talium ſtabilis eſſe non poteſt: neque ad bonum proficit, quod de malo congregatur. Quemadmodum enim ſi triticum, aut aliud tale cernas in cribro, dum huc & illuc iactatur, omnia graua paulatim deorſum cadunt, & tandem in cribro nihil remanet, niſi ſtercus: ſic de ſubſtantia negotiatorum nouiſſimè nil remanet, niſi ſolum peccatum. Sed omnes videntur eſſe mercatores. Oſtendam ergo quis non eſt negotiator, vt qui talis non fuerit, eum intelligas eſſe negotiatorem. Quicumque rem cõparat, non vt ita integrã, & immutatã vendat, ſed vt materia ſit ei ſit inde aliquid operãdi, ille nõ eſt negotiator. Qui verò rem comparat, vt integram, & immutatam vendendo lucretur, ille eſt mercator, qui de templo Dei eiicitur.

Et huic ſententiæ D. Auguſtinus de propheta Dauide loquens his verbis ſubſcripſit[g]: Si iſte propter

Quid Chriſtus deſignauerit eiiciendo mercatores de templo.

Quis negotiator ſit vel non ſit cenſendus.

a *Ioan. 2.*
b *d. c. quid eſt.*
c *& in c. negotiatorem. d. diſt. 88.*
d *in lib. de diuerſ. quæſt. cap. 127.*
e *hom. 38. in Matth. cap. 21. & in c. eiiciens diſt. 88.*
f *Pſal. 70.*
g *in pſal. 70. & c. quoniam. diſt. 88.*

 aſſiduam

aſſiduam laudem Dei dicit; Quia non cognoui negotiationes, non negotientur Chriſtiani. Sed ait ipſe negotiator: Adfero ex longinquo merces, mercedem laboris mei vnde viuam peto. Dignus eſt enim mercenarius mercede ſua. De mendacio & de periurio agitur, non de negotio. Ego enim cũ mentior, non negotior. Nam poſſum dicere; tanti emi: ſed tanti vẽdam, ſi placet eme. Quomodo ergo reuocas me à negotiatione? Omnes artifices mentiuntur, ſutores, agricolæ. Vis vt optem carum tempus, vt poſſim vendere annonam quàm ſeruaui? Sed hoc non faciunt boni agricolæ (inquit) neque illa boni negotiatores. Eſt peccatum habere filios; quia quando eis dolet caput, matres infideles quærunt eis ligaturas ſacrilegas, & incantationes. Omnia iſta ſunt peccata hominum, non rerum. Quæro ergo (ipſe dicit mihi negotiator) quomodo Pſalmiſtam intelligas[a]; & noli me prohibere à negotiatione. Negotiatio enim me non facit malum, ſed iniquitas mea, & mendacium meum. Quæramus ergo negotiatores, qui præſumunt gloriari ex ſuis operibus, ſi ſunt contra illam gratiam, quam hic Pſalmiſta commendat, vt nemo de ſuis operibus glorietur. Et ſicut contra medicos ſuperbè pollicitantes ſalutem vigilat hoc quod dictum eſt[b]: Tota die ſalutare tuum: Sic contra negotiatores operibus ſuis gloriantes, vigilat hoc quod dictum eſt[c]: Os meum annuntiabit laudẽ tuam. Vnde & Dominus eiecit eos de tẽplo[d] volentes ſuam iuſtitiam ſtatuere, & ignorantes iuſtitiam Dei. Meritò dictum eſt[e] negotiũ, quia negat otium quod malum eſt: neq; quærit veram quietem, quæ Deus eſt. Quia vt B. Leo Papa inquit[f], Difficile eſt inter ementis, vendentiſque conſortium non interuenire peccatum.

Negotiatoris excuſatio & defenſio.

Omnes artifices mentiuntur.

a *Pſalm. 70.*

Negotiatio ex ſe non eſt mala.

b *Pſalm. 70.*
c *Pſalm. 50.*
d *Ioann. 2.*
e *d. c. quoniã. diſt. 88.*

Negotium vnde dictum.

f *epiſt. 97. ad Ruſt. & in ca. qualitas. de pœnit. diſt. 5.*
g *lib. 3. offic. cap. 9.*

Et D. Ambroſius[g]: Nihil, ait, deformius, quàm nullum habere amorem honeſtatis, & vſu quodam degeneris mercaturę quęſtu ſolicitari ignobili, auaro æſtuare corde, diebus ac noctibus inhiare in alieni detrimẽta patrimonij, non eleuare animum ad honeſtatis nitorem, non conſiderare veræ laudis pulchritudinẽ. Quinimo cenſore Cicerone 3. offic. lib. improbũ eſt, relinquere honeſtatem propter vtilitatis magnitudinem.

Huc

Huc pertinet & illud Gelaſij Papæ Epiſcopis per Lucaniam conſtitutis ſcribentis[a]: Cōſequens eſt, vt illa quoque quæ de Picenis partibus nuper ad nos miſſa relatio nuntiauit, non prætereunda putamus, id eſt, plurimos clericorum ngotiationibus inhoneſtis, & turpibus lucris inhiare, nullo pudore cenſentes lectionem euangelicam[b], qua ipſe Dominus negotiatores ex tēplo verberatos aſſeritur expuliſſe, nec Apoſtolica verba recolentes, quibus ait[c]: Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus. Pſalmiſtam quoque Dauid ſurda diſſimulantes aure canentem[d]: Quoniam non cognoui negotiationes, introibo in potentias Domini. Proinde huiuſmodi aut ab indignis poſthac quæſtibus nouerint abſtinendum, & ab omni cuiuſlibet negotiationis ingenio cupiditateque ceſſandum; aut in quocūque gradu ſint poſiti, mox à clericalibus officiis cogantur abſtinere, quoniam domus Dei domus orationis, & dici, & eſſe debet[e]: ne per officia negotiationis potius ſit latronum ſpelunca.

Quare Alexander III. ſecundum inſtituta prædeceſſorum ſuorum ſub interminatione anathematis prohibuit, ne clerici cauſa lucri negotientur[f]. Nam ab Apoſtolis ſancitum legitur[g]: Epiſcopus, aut ſacerdos, aut diaconus, nequaquam ſeculi curas aſſumant; ſin aliter, deiiciantur. Cæterum non negamus, quin clerici emere, & vendere poſſint, prout eorum neceſſitas exigit, præſertim ſi hac ſuadente, ſua induſtria, vel arte aliquid effecerint, ſed non tamen principaliter propter lucrum hoc facere debēt[h]. Non autē poſſunt rē integrā vt eam emerunt pro maiori pretio cauſa negotiationis reuendere. Canonum enim ſtatutis firmatum eſt, vt quicumque in clero eſſe voluerit, emendi vilius, & vendendi carius ſtudio non vtatur. Quodſi exercere voluerit, cohibendus eſt à clero, & cogendus vt mox à clericalibus officiis abſtineat[i]. Sed ſi clericus victum, & veſtitum inopia ſe cogente, honeſto artificio, vel agricultura abſque officij ſui in eccleſia obeundi detrimento paret, reprehēdi non poterit. Nā tunc non cenſebitur, nec dici poterit lucrū ex negotiatione, ſed artificio comparaſſe[k]: talia enim lucra & Apoſtolis licita habebantur[l].

a *in ca. conſequēs eſt. d. diſt. 88. & c. clerici. 14. q. 4.*

b *Ioann. 2.*

c *2. Timot. 2.*

d *Pſalm. 70.*

e *Hierem. 7. & Mat. 21.*

f *c. ſecundum, ne cler. vel monach.*

g *can. 7. Apoſt. et c. Epiſcopus, et c. 2. d. diſt. 88.*

h *Panor. in d. cap. ſecundum.*

i *c. canonum. c. clerici. 14. q. 4. gloſ. in ſum. 14. q. 3. Panor. c. 1. ne clerici. vel monach.*

k *cap. clericus victum, & ſequen diſt. 91. gloſ. in d. ſum. 14. q. 3.*

l *cap. 1. 21. q. 1. gloſ. in ſum. q. 3. Goffred. & Hoſtiē. in ſum. ne cler. vel monach.*

An clerici ſecularium rerum conductores aut procuratores eſſe poſſint. CAP. II.

a *ſeſſ. ſeu actio. 6. & 15.*

* *forte legendũ eſt: alienarum.*

b *cano. 3. & c. fin. diſtinct. 68.*

CVm ad ſanctam, & vniuerſalem Synodum Chalcedonẽſem perueniſſet[a], quod de his, qui in clero connumerabantur, quidam propter turpis lucri gratiam aliorum * poſſeſſionum conductiones, & cauſas ſecularium negotiorum ſuſciperent: & à ſacris officiis ſe per deſidiam ſepararent; ad domos autem ſecularium concurrerent, & ſubſtantiarum eorum gubernationes auaritiæ cauſa ſuſciperent: decreuit eadem ſancta Synodus[b], neminem eorum, hoc eſt, Epiſcopũ ſiue clericum, aut monachum conducere poſſeſſiones, aut miſceri ſecularibus poſſeſſionibus poſſe: niſi fortè, qui legibus ad minorum ætatis tutelas ſiue curationes inexcuſabiles attraherentur, aut cui ipſius ciuitatis Epiſcopus eccleſiaſticarum rerum commiſiſſet gubernacula, & orphanorum, ac viduarũ, quæ indefenſæ erant, aut earum perſonarum maximè, quę eccleſiaſtico indigebant adminiculo propter Dei timorem. Si quis verò trãſgreſſus fuiſſet hæc pręcepta, eccleſiaſticæ correctioni ſubijceretur. Atque hoc ſtatutum ſanctæ Synodi à Nicolao Papa in concilio Carthaginenſi primo eiſdem planè verbis propoſitum, & innouatum fuit[c]. Quod cùm feciſſet, patribus loquebatur dicens[d]: Credo placere ſuggeſtionem meam ſanctitati veſtræ, & diſplicere vobis, vt qui ſeruiunt Deo, & annexi ſunt clero, accedant ad actiones, ſeu adminiſtrationes, vel ad procurationes domorum ſecularium. Gratianus Epiſcopus dixit, (qui vnus erat patrum & fortè primus dicti concilij) Apoſtolorum ſtatuta ſunt, quæ dicunt: Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus. Proinde aut clerici ſint ſine actionibus domorum: aut actores ſine officio clericorum. Vniuerſi dixerunt: hoc obſeruemus. Placuit quoque concilio Carthaginenſi 4e, vt Epiſcopi, presbyteri, & diaconi, vel quicumque clerici non ſint conductores, aut procuratores; neque vllo turpi, vel inhoneſto negotio victum quærant.

c *cap. peruenit. 21. q. 3.*
d *cap. credo. d. 21. q. 3.*

e *c. placuit. 21. q. 3.*

Poſtea verò ipſo iure pontificio illis inhibitum fuit, ne ſecularium rerum conductores, aut procuratores eſſent[f]; neue miniſtri laicorum fierent. Quodſi facere

f *c. 1 ne cleri. vel monachi.*

præſumpſerint, & occaſione ipſius adminiſtrationis propter pecuniarum cauſam deprehendantur in fraude, indignum eſt eis ab eccleſia ſubueniri, per quos cõſtat in eccleſia ſcandalum generari [a]. Verùm ſi qui ob ſui neceſſitatem ſeu ſuſtentationem terras aliquas ad colendum conduxerint, non vt inde plus lucrentur, ſed vt de fructibus viuant, hoc illis non inhibitum eſſe putamus [b]. Tum etiam decimarum prouentus liberè locare poſſunt, ita tamen, quod huiuſmodi locatio ad feudum, vel alienationem non videatur extendi, ſed vt eccleſiæ conditionem meliorem faciant [c], ſicut mox infrà latius dicemus.

Prohibentur quoque eſſe procuratores, & miniſtri laicorum, & in placitis ſecularibus diſputare [d], excepta defenſione orphanorum, aut viduarum [e]: vel niſi ſuam, aut ſuorum iniuriam proſequantur [f]. Sed nec procurationes villarum ſeu oppidorũ, aut iuriſdictiones etiam ſeculares ſub aliquibus Principibus, & ſecularibus viris, vt iuſtitiarius eorum fiat, clericorum quiſquam exercere præſumat. Si quis autem aduerſus hæc venire tentauerit (quia, contra doctrinam Apoſtoli dicentis [g], Nemo militans Deo implicat ſe ſecularibus negotiis, ſeculariter agit) ab eccleſiaſtico fiat miniſterio alienus, pro eo quod officio clericali neglecto, fluctibus ſeculi, vt poteſtatibus placeat, ſe immergit. Diſtrictius autem diſcernimus puniendum, ſi religioſorum quiſquam aliquid prædictorum auſus fuerit attentare [h]; & ſub interminatione anathematis inhibetur, ne quis ſacerdos officium habeat Vicecomitis, aut Prępoſiti ſecularis. Si quis autem cõtra hoc venire præſumpſerit, & commonitus ſe emendare noluerit, excommunicationi ſubiicitur [i]. Deinde ex concilio 11. Toletano [k] his, à quibus Domini ſacramenta tractanda ſunt, iudicium ſanguinis agitare non licet, & ideo magnopere talibus exceſſibus prouidendum eſt, ne indiſcretæ præſumptionis motibus agitati, aut quod morte plectendum eſt, ſententia propria iudicare præſumant, aut per ſe inferant membrorum truncationes quibuſlibet perſonis, aut inferendas præcipiant. Quod ſi quiſquam immemor horum præceptorum, aut in eccleſiæ ſuæ famulis, aut in qui-

a *c. ſacerdotibus, et ibi Panor. ne cler. vel monach.*

b *arg. c. dilecti. de decim. gloſ. in d. c. peruenit. ad verb. conductiones. Goffre. in ſum. hoc tit.*

c *c. veſtræ. de locat. et cõduct.*

d *c. 1. & 2. et ibi glo. & Panor. d. tit.*

e *d. c. 1. & c. 1. & fin. de poſtul.*

f *c. omnibus. 4. q. 6. Goffred. et Hoſtiẽ. in ſum. d. tit.*

g *2. Tim. 2.*

h *c. ſed nec. d. tit. ne cler. vel monach.*

i *c. clericis. d. tit.*

k *Con. Toleta. 11 cap. 6. c. his à quibus. 23. q. 8. et d. cap. clericis.*

Cauſæ ſanguinis clericis inhibitæ ſunt.

 buſli-

buſlibet perſonis tale aliquid fecerit, conceſſi ordinis honore priuetur, & loco: ſub perpetuo quoque teneatur ergaſtulo relegatus; cui tamen communio exeunti ex hac vita non eſt neganda, propter Domini miſericordiam; qui non vult peccatoris mortem, ſed vt conuertatur & viuat [a].

a Ezech. 18. 33.

Porrò non modò ſanguinis ſententiam dictare, aut proferre, aut ſanguinis vindictam exercere nullus clericorum poteſt: ſed etiam neque vbi exerceatur intereſſe, nec literas dictare, aut ſcribere pro vindicta ſanguinis deſtinandas, nec viris ſanguinum vllis præponi, nec vllam chirurgiæ artem, quæ aduſtionem, ſeu inciſionem inducit, exercere, nec purgationi aquæ feruentis, vel frigidæ, ſeu ferri candentis ritum cuiuſlibet benedictionis, aut conſecrationis impendere poteſt [b]. Bonifacij tamẽ VIII. cõſtitutio permittit [c], quod Epiſcopus, ſeu quicumque alius Prælatus, vel clericus iuriſdictionem obtinens temporalem, ſi homicidio, aut alio maleficio ab aliquibus in iuriſdictione ſua commiſſo, Balliuo ſuo, aut alij cuicumque iniungat, vt ſuper hoc veritatem inquirens, iuſtitiæ debitum exequatur, irregularis cenſeri non debet; quamuis ipſe Baillíuus, vel alius contra malefactores ad pœnam ſanguinis proceſſerit, iuſtitia mediante. Nam licet clericis cauſas ſanguinis agitare non liceat, eas tamen (cùm iuriſdictionem obtinent temporalem) debent, & poſſunt, metu irregularitatis ceſſante, aliis delegare.

Clericus chirurgiam quatenus exercere poſſit.

b c. ſententiã. d. tit. ne cler. vel monach.

Clerici an cauſas ſanguinis abſque irregularitate aliis delegare poſſint.

c c. fin. ne cler. vel mon. in 6.

An clerici tutores, vel curatores eſſe poßint. CAP. III.

QVoniam ſuprà dictum eſt, clericos ſecularibus negotiis ſe immiſcere non poſſe, niſi fortè legibus ad minorum ætatis tutelas ſiue curationes attraherentur; hîc opportunè nunc diſcutiendũ videtur, quãdo tutores, vel curatores eſſe debeãt, vel non. Sciendum igitur triplicem eſſe tutelam [d]: alia enim eſt teſtamentaria, quãdo parentes liberis impuberibus, quos in poteſtate habent, teſtamẽto ſuo dant tutores [e]. Altera tutela dicitur legitima, cùm tutor à lege datur, quæ locum habet, cùm in teſtamento nullus eſt datus [f]. Tertia eſt datiua, quando neque ex teſtamento, neque ex legis diſpo-

d gloſ. in cap. fin. diſt. 86.

e § permiſſum. inſtit. de tutel. §. 1. in inſtitu. qui teſta. tut. dari poſſ. lib. 1.

f §. 1. in inſtit. de legit. agnat. tut. lib. 1.

diſpoſitione tutor aliquis exiſtit; ſed à iudice datur[a]. Teſtamentariã autem tutelam clerici ſuſcipere nõ poſſunt, ſicut pulchrè, & luculenter D. Cyprianus presbyteris, & diaconis, atque plebi Furnis cõſiſtentibus ſcribens his verbis demonſtrauit[b].

Grauiter commoti ſumus ego, & collegiæ mei, qui præſentes aderant, & compresbyteri, qui nobis aſſiſtebãt, fratres chariſſimi, cùm cognouiſſemus quod Geminius Victor frater noſter de ſeculo decedens Geminiũ Fauſtinum presbyterum tutorem teſtamẽto ſuo nominauerit, cùm iam pridẽ[c] in cõcilio Epiſcoporum ſtatutum ſit, ne quis de clericis, & Dei miniſtris tutorẽ, vel curatorẽ teſtamento ſuo conſtituat, cùm ſinguli diuino ſacerdotio honorati, & cũcti in clericali miniſterio cõſtituti, nõ niſi altari, & ſacrificiis deſeruire, & precibus, atque orationibus vacare debeant. Scriptum eſt enim[d]: Nemo militans Deo implicat ſe moleſtiis ſecularibus, vt poſſit placere ei, cui ſe probauit. Quod cùm de omnibus dictum ſit, quanto magis moleſtiis, & laqueis ſecularibus obligari non debent, qui diuinis rebus, & ſpiritualibus occupati, & ab eccleſia recedere, & ad terrenos, & ſeculares actus vacare non poſſunt? Cuius ordinationis, & religionis formã Leuitæ prius in lege tenuerũt[e], vt cùm terrã diuiderent, & poſſeſſiones partirentur vndecim tribus, Leuitica tribus, quæ tẽplo & altari, & miniſteriis diuinis vacabat, nihil de illa diuiſionis portione perciperet, ſed aliis terrã colentibus, illa tantũ Deum coleret, & ad victum, atque alimentum ſuũ ab vndecim tribubus, de fructibus, qui naſcebantur, decimas acciperet. Quod totum fiebat de authoritate, & diſpoſitione diuina, vt, qui operationibus diuinis inſiſtebant, in nulla re auocarentur, nec cogitare, aut agere ſecularia cogerentur. Quæ nunc ratio, & forma in clero tenetur, vt qui in Eccleſia Domini ad ordinationem clericalẽ promouentur, nullo modo ab adminiſtratione diuina auocẽtur; ne moleſtiis, & negotiis ſecularibus alligẽtur, ſed in honore ſportulantiũ fratrum tanquã decimas ex fructibus accipiẽtes, ab altari, & ſacrificiis nõ recedant, & die ac nocte celeſtibus rebus, & ſpiritualibus ſeruiant[f]. Quod Epiſcopi anteceſſores noſtri religiosè cõſiderantes, &

a §. 1. *inſtit de Attil. tutor. lib.* 1.

b *epiſt.* 9. *lib.* 1. *& c. Cyprianus, &* 3. *ſequen.* 21. *q.* 3. *c. neque. diſt.* 88.

c *circa an. Dn.* 254.

Quibus vacare debeant clerici.

d 2. *Timot.* 2.

e *Ioſue* 13.

Leuitæ quibus olim vacare debebant.

Clerici ab adminiſtratione diuina nõ ſunt auocandi.

f *c. hi. qui.* 21. *q.* 3.

& ſalubriter prouidentes, cenſuerunt, ne quis fratrum excedens ad tutelam, vel curam, clericum nominaret; at ſi quis hoc feciſſet, non offerretur pro eo, nec ſacrificium pro dormitione eius celebraretur. Neque enim ad altare Dei meretur nominari in ſacerdotum prece, qui ab altari ſacerdotes, & miniſtros ſuos Leuitas auocare voluit[a]. Et ideo Victor cùm contra formã nuper in cõcilio à ſacerdotibus datam Geminium Fauſtinum presbyterum auſus ſit actorẽ conſtituere, non eſt, quod pro dormitione eius apud vos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine eius in eccleſia frequentetur, vt ſacerdotum decretum religioſè, & neceſſariè factum ſeruetur à nobis[b]. Simul & cæteris fratribus detur exemplum, ne quis ſacerdotes, & miniſtros Dei altari eius, & eccleſiæ vacantes ad ſeculares moleſtias deuocet. Obſeruari enim de cætero poterit, ne vltra hoc fiat circa perſonam clericorum, ſi, quod nunc factum eſt, fuerit vindicatum[c].

Pro eo orandũ non eſt, qui ab altari clericos auocat.

a *d. c. Cyprian.*

b *cap. neque diſt. 88.*

c *. . ſin. 21. q. 3.*

Legitimam verò tutelam olim ſecundum iuris ciuilis diſpoſitionem clerici ſuſcipere debebant. Quocirca à prædicta Synodo Chalcedonenſi excuſabantur, ſi fortè legibus ad minorũ ætatis tutelas, ſiue curationes inexcuſabiles attracti ſecularibus negotiis, & poſſeſſionibus ſe immiſcerent[d]. Quia vbi ſucceſſionis ſperatur emolumentum, ibi & tutelæ onus eſſe debet[e]. Datiuam verò tutelam ſuſcipiebant pietatis intuitu, ſi ad eam ab Epiſcopo ſuo delegabantur[f]. Quod & ingenuè profiteri, & teſtari videtur Gelaſius Papa Anaſtaſio Epiſcopo ſcribens[g]: Defenſionis, inquit, propriæ deſolatis auxilio, & qui ſuis actibus adeſſe pro ætatis infirmitate non poſſunt, exoratum Pontificem decet ſubuenire. Quia pupillis & viduis tuitionem etiam diuinitas iuſſit impendi. Et ideo Maximo, & Ianuario clericalis officij, qui ſe ſolatio parentum, vel propinquorum aſſerunt deſtitutos, auxilium ex noſtra delegatione præſtabis: vt aduerſus improbitates aduerſariorum ſuorum protecti, tuæ executionis niſu noxia commenta non ſentiant. Rurſus idem Gelaſius aliis quibuſdam Epiſcopis in hæc verba ſcripſit[h]: Licet omnibus de nobis ſperantibus non debeamus, in quantum poſſumus,

d *d. c. peruenit, et ibi gl. ſ. diſt. 86.*

e *lib. 1. inſtit. tit. de legit. patron. tit. ſ. tutela datiua.*

f *arg. d. c. peruenit. c. Epiſcopus. 4. diſt. 88.*

g *cap. defenſionis. diſt. 87.*

h *c. licet. diſt. 87.*

nos denegare: plus tamen viduarum, & orphanorum cauſas impenſius ducimus exequendas. Quas tueri à nobis, vel ab omnibus diuina manifeſtat aſſertio. Si qui verò clerici pietatis, & religionis intuitu pupillorum tutelam, vel curam ſuſceperant, iſti minimè ratiociniis tutelaribus ſeu curationibus obnoxij erant. Graue enim atque iniquũ eſſe Imperatoribus viſum erat [a], callidis quorundam (ſi ita fortè contingeret) machinationibus eos vexari, qui propter timorem Dei parentibus, atque ſubſtantiis deſtitutos minores ſuſtentare, ac velut affectione paterna educare feſtinarent.

a *l. orphanotrophos. C. de Epiſc. & cler.*

Poſtea verò Imperatores, licet pium & religioſum tutoris & curatoris ſit officium [b], animaduertentes clericorum ordini, & vocationi magis conuenire, ne occaſione illius ſecularibus negotiis ſe immiſcerent; ſed illis relictis Dei omnipotentis officiis deſeruirent, & apud ſacroſanctas eccleſias permanerent, illos ſuis cõſtitutionibus ab hoc tutelæ, & curationis onere atque officio ſubeundo exemerunt. Vnde hæc Martiani, & Leonis Imperatorum promanauit lex [c]: Generaliter ſancimus omnes viros reuerendiſſimos Epiſcopos, necnon preſbyteros, diaconos, & ſubdiaconos, & præcipuè monachos (licet non ſint clerici) immunitatem ipſo iure omnes habere tutelæ, ſiue teſtamẽtariæ, ſiue legitimæ, ſiue datiuæ: & non ſolum tutelæ eos eſſe expertes, ſed etiam curæ, non ſolùm pupillorum, & adultorum, ſed & furioſi, & muti, & ſurdi, & aliarũ perſonarum, quibus tutores, vel curatores à veteribus legibus dantur. Eos tamen clericos & monachos huiuſmodi habere beneficium ſancimus, qui apud ſacroſanctas eccleſias, vel monaſteria permanẽt, non deuagantes, neque circa diuina miniſteria deſides, cùm propter hoc ipſum beneficiũ eis indulgeamus, vt omnibus aliis derelictis, Dei omnipotentis miniſteriis inhæreant. Et hoc non ſolùm in vetere Roma, vel in hac regia ciuitate, ſed & in omni terra, vbicumque Chriſtianorũ nomen colitur, obtinere ſancimus.

b *d. l. orphanotrophos.*

c *l generaliter. C. de Epiſc. et cler. c. generaliter. 16. q. 1.*

A tutela & curatela eximuntur clerici.

Iuſtinianus verò noſter ſimilem pro cleri libertate, & immunitate à ſecularibus negotiis huiuſmodi, edidit his verbis conſtitutionem [d]: Dei amantiſſ. Epiſcopos, & mona-

d *In nouell. cõſtit. 23. & authen. presbyteros C. de Epiſc. & cler.*

monachos nulla lege tutores, aut curatores cuiuſcumque perſonæ fieri concedimus. Presbyteros autem, & diaconos & ſubdiaconos, ſi iure, ac lege cognationis ad tutelam, aut curam vocentur, eiuſmodi munus ſuſcipere concedimus: ſi tamen infra menſes quatuor exinde numerandos, ex quo vocati ſunt, apud competentem iudicem ſcripto declarauerint, id ſe munus propria voluntate ſuſcepiſſe: Et ſi (vt probabile eſt) eorum aliquis hoc fecerit, nullum ex hoc præiudicium circa aliam tutelam, aut curam ſuſtineto. Sed neque ſuſceptorem, aut exactorem publicarum contributionum, aut conductorem vectigalium, vel alienarum poſſeſſionum, aut curatorem familiæ, aut diſpenſatorem, aut procuratorem litis, aut fideiuſſorem pro his cauſis eſſe Epiſcopũ, aut œconomũ, aut cuiuſcumque gradus alium clericum, aut monachum cõcedimus, ſiue ſuo, ſiue eccleſiæ, aut monaſterij nomine id ſubeat, ne per hanc cauſam ſacris ædibus infligatur damnum.

An vitæ & honeſtati eccleſiaſticorum conueniat in ſecularibus curiis verſari. CAP. IIII.

Clericorum cõuerſatio in ſecularibus curiis.

CVm ex prædictis tam Pontificum, Conciliorum, & ſanctorum Patrum, quàm Imperatorum conſtitutionibus, decretis, & ſententiis clarum, & euidens ſit, clericos ſe negotiis ſecularibus implicare, & immiſcere non poſſe; ſed, illis omnibus relictis, (niſi ſpecialiter de iure permittatur) debere Dei omnipotentis inhærere, & deſeruire miniſteriis, atque ſacrificiis, & apud eccleſias ſuas permanere: Mirum profectò qua ratione, & modo introductum ſit, & ab immemoriali tempore hactenus à Superioribus toleretur, quod eccleſiarum, & monaſteriorum Prælati, & alij eccleſiaſtici in Principum, atque Regum, imò & in inferiorum curiis aſſiduè verſentur, & nonnulli frequentius, & diutius in illis videantur, & degant, quàm in ipſorum eccleſiis: cùm tamen omnes eccleſiaſtici, & maximè Prælati in eccleſiis ſuis perpetuò reſidere teneantur: ſicut diuerſis in locis ſuprà ex Pontificum quoque, & ſanctorum Patrum, necnon Conciliorum, ſed præſertim Tridentini decretis, conſtitutionibus, canonibus, atque ſenten

ſententijs demonſtratum eſt. D. Hieronymus de hac aſſidua, & continua Prælatorum in eccleſia ſua reſidentia, & conuerſatione ſcribens [a]: Si quis, inquit, vult Pontifex eſſe, non tã vocabulo, quàm merito imitetur Moyſen, imitetur & Aaron. Quid enim dicitur de eis? Quod nõ diſcedunt de tabernaculo Domini. Erat ergo Moyſes indeſinenter in tabernaculo Domini. Quid autem ei opus erat? vt aut à Deo aliquid diſceret, aut ipſe populum doceret. Hæc duo ſunt Pontificis opera, vt à Deo diſcat, legendo ſcripturas diuinas, & ſæpius meditando; aut populum doceat; ſed illa doceat, quæ à Deo ipſe didicerit, non ex proprio corde, vel humano ſenſu; ſed quæ ſpiritusſanctus docet. Eſt & aliud opus quod facit Moyſes: ad bella non vadit, non pugnat contra inimicos: Sed quid facit? Orat: & donec orat vincit populus eius: Si relaxauerit, & dimiſerit manus, populus eius vincitur, & fugatur. Oret ergo ſacerdos eccleſiæ indeſinenter, vt vincat populus, qui ſub ipſo eſt, hoſtes inuiſibiles, qui ſunt dæmones impugnantes eos qui volunt piè viuere in Chriſto. Quocirca in concilio Carthaginenſi 4. cui D. Auguſtinus interfuit, ſtatutum eſt [b], vt Epiſcopus nullam rei familiaris curam ad ſe reuocet, ſed lectioni, & orationi, & verbo prædicationis tantummodo vacet.

a c. fin. diſt. 36.

Pontificis ſeu Epiſcopi officiũ

Sacerdoti eccleſiæ indeſinẽter eſt orandum.

b cap. 20. & cap. Epiſcopus. diſt. 88.

D. Ambroſius in oratione contra Maxentium [c]: Vtinam, inquit, eſſem ſecurus, quod eccleſia hæreticis minimè traderetur: Ad palatium Imperatoris irem libenter, ſi hoc congrueret ſacerdotis officio, vt in palatio magis certarem, quàm in eccleſia. Scribit Seuerus Sulpitius in vita D. Martini [d]; quod cùm ad Imperatorem Maximum plures ex diuerſis partibus Epiſcopi conueniſſent, & fœda circa Principem omnium adulatio notaretur, ſeque degeneri inconſtantia regiæ clientelæ ſacerdotalis dignitas ſubdidiſſet, in ſolo Martino Apoſtolica auctoritas permanebat. Nam etſi pro aliquibus ſupplicandum Regi fuit, imperauit potius, quàm rogauit, & à conuiuio eius frequenter rogatus abſtinuit, dicens; ſe menſæ eius participem eſſe non poſſe. Tandem victus vel ratione, vel precibus ad conuiuium venit,

c quæ eſt epiſt. 32.

Non congruit ſacerdotis officio ire ad imperatoris palatiũ.

d lib. 1.

D. Martinus menſæ imperatoris particeps eſſe noluit.

mirum

mirum in modum gaudente Rege, quòd id impetraſſet. Conuiuæ autem aderant ſummi atque illuſtres viri: medius inter hos Martini presbyter accubuerat: ipſe autem ſellula iuxta regem poſita conſederat. Ad medium ferè conuiuim (vt moris eſt) pateram Regi miniſter obtulit. Ille ſancto admodum Epiſcopo potius dari iubet, expectans, atque ambiens, vt ab illius dextera poculum ſumeret. Sed Martinus, vbi ebibit, pateram presbytero ſuo tradidit, nullum ſcilicet exiſtimans digniorem, qui poſſit prior bibere: nec integrum ſibi fore, ſi aut Regem ipſum, aut eos, qui à Rege erant proximi, presbytero prætuliſſet. Quod factum Imperator, omneſque, qui tunc aderant, ita admirati ſunt, vt hoc ipſum eis, in quo contempti fuerant, placeret. Celeberrimumque per omne palatium fuit, feciſſe Martinum in Regis prandio, quod in inferiorum iudicum conuiuiis Epiſcoporum nemo feciſſet. Alio quodam tempore [a], cùm in eiuſdem Imperatoris curia eſſet, & inuitus quandam communionem cum illo, & aliis Epiſcopis iniiſſet, ſatius exiſtimans ad horam cedere, quàm his non conſulere, quorum ceruicibus gladius imminebat: ſumma vi Epiſcopis nitentibus, vt communionem illam ſubſcriptione firmaret, extorqueri non potuit, ſed poſtero die ſe inde proripuit. Cùm reuertens in viam mœſtus ingemiſceret, ſe vel ad horam noxiæ communioni fuiſſe permixtum, progreſſis paululum comitibus, ille ſubſedit, cauſam doloris, & facti accuſante ac defendente inuicem cogitatione peruoluens, aſtitit ei repente angelus: Meritò, inquit, Martine compungeris. Sed aliter exire nequiſti. Repara virtutem, reſume conſtantiam, ne iam non periculum gloriæ, ſed ſalutis incurreris. Itaque ab illo tempore ſatis cauit cum illa communione miſceri.

Inſigne D. Martini factũ.

D. Martinus presbyterum Regi prætulit.

a vt habetur l. 3. de vit. Mart.

Pœnituit D. Martinũ quod ſemel in palatio imperatoris fuerit.

Adhæc eccleſiaſticos curias, & caſtra (licet bellum contra hæreticos, & infideles geratur) ſequi non debere, Nicolaus Papa ad Carolum magnum [b] Imperatorem ſcribens, apertè oſtendit his verbis: Reprehenſibile valde conſtat eſſe, quod ſubintuliſti, dicendo, maiorem partem omnium Epiſcoporum die noctuq; cum omnibus aliis fidelibus tuis contra piratas maritimos inui-

An eccleſiaſtici caſtra ſequi poſſint contra hæreticos et infideles.

b c reprehenſibile. 23. q. 8.

inuigilare, & ob id Epiſcopi impediantur venire; cùm militum Chriſti ſit, Chriſto ſeruire; milites verò ſeculi ſeruiant ſeculo, ſecundum quod ſcriptum eſt [a]: Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus. Quodſi ſeculi milites militiæ ſtudent; quid ad Epiſcopos, & milites Chriſti, niſi, vt vacent orationibus? Nec diuerſum ab hoc ſenſit Gelaſius, dum in hæc verba Elpidio Epiſcopo ſcriberet [b]: Quo auſu, qua temeritate, reſcribis ad Rauennam te parare proficiſci, cùm canones euidenter præcipiant nullum omninò Pontificum, niſi nobis antè viſis, atque conſultis ad comitatum debere contendere? Quemadmodum tibi putas licere, quod non licet, niſi quod hoc officio carere feſtinas, quo his exceſſibus te oſtendis indignum? Quapropter Patres concilij Antiocheni ſtatuerunt [c]; vt ſi quis Epiſcopus, aut presbyter, vel omnis omninò, qui eſt ſub eccleſiaſtica regula conſtitutus, præter conſilium, vel literas eorum Epiſcoporum, qui ſunt intra prouinciam, & maximè ſine conſilio Metropolitani ad Imperatorem perrexerit; hunc abdicari, & eiici non ſolum de communione debere; ſed etiam propria dignitate priuari decernimus, tanquam moleſtum, & importunum imperialibus auribus contra eccleſiaſtica conſtituta. Interim non negamus, quin liceat Prælatis eccleſiæ exemplo B. Gregorij ab Imperatoribus, vel quibuſlibet Ducibus defenſionem fidelibus poſtulare [d]. Licet etiã cum beato Leone quoſlibet ad ſui defenſionem contra aduerſarios ſanctæ fidei viriliter adhortari, atque ad vim infidelium procul arcẽdam quoſque excitare [e]: effuſionem verò ſanguinis nulli Epiſcoporum ſua, vel Imperatorũ auctoritate imperare licet [f]. Quicumque autem ex clero videntur eſſe, ſecundum concilij Meldenſis decretũ [g], arma militaria non poſſunt ſumere, nec armati incedere, quia clericatus officium eos reddit inhabiles ad pugnandũ [h]: Sed profeſſionis ſuæ vocabulum religioſis moribus, & religioſo habitu præbere debent. Quòd ſi contempſerint, tanquam ſacrorum canonũ cõtemptores, & eccleſiaſticæ auctoritatis profanatores, proprij gradus amiſſione mulctentur: quia non poſſunt ſimul Deo, & ſeculo militare. Concilium verò Tole-

Rr tanum

a 2. *Timot.* 2.

b *c. quo auſu.* 23. *q.* 8.

c *Concil. Antioch cap.* 11. *et. in c. ſi quis Epiſcopus,* 23. *q.* 8

Pœna clericorũ proficiſcentium ad Imperatorẽ ſine licentia ſui Epiſcopi vel Metropolitani.

d *c. vt pridem. ca. ſuppliciter.* 23. *q.* 8.

e *c. igitur, & 4. ſeq.* 23. *q.* 8.

Clerici militaria arma ſumere non poſſunt.

f *cap. ſi vobis,* 23. *q.* 8

g *c. quicũque.* 23. *q.* 8.

h *ca. ex multa. §. fi. et ibi gl. et D D. de voto, et vot. redempt. Panor. in c.* 1. *de cler. venatic.*

a cap. 44. et c. clerici. 23. q. 8. An clerici contra inimicos fidei impunè pugnare poſſint.

tanum 4.[a] ſtatuit; vt clerici, qui in quacumque factione arma volentes ſumpſerint, reperti, amiſſo ordinis ſui gradu, in monaſterio perenniter tradantur. Si verò clericus pugnando etiam contra inimicos fidei catholicæ quenquā percuſſerit, & de interfectione ipſum cōſcientia remordeat, à miniſterio altaris abſtinere debet. Quod liquidò conſtat ex reſcripto Honorij Papæ tertij ſub hac verborum forma cuidam presbytero miſſo [b]: Petitio tua nobis exhibita continebat, quod cū inimici dominicæ crucis, ac blaſphemi nominis Chriſtiani, caſtrum quoddam in quo morabaris, grauiter inuaſiſſent, exeūtibus inde habitatoribus tam clericis, quàm laicis cōtra eos, ac inuicē confligentibus, hinc inde occiſi quā plurimi extiterūt. Vnde cum pro eo quod aliquos percuſſiſti, irregularitatē metuas incurriſſe; mādamus, quatenus, ſi de interfectione cuiuſquā in illo conflictu tua conſcientia te remordet, à miniſterio altaris abſtineas reuerenter: cùm ſit cōſultius in huiuſmodi dubio abſtinere, quàm temerè celebrare. Quicumque verò clericus, aut in bello, aut in rixa, aut in gētilium ludis mortuus fuerit, ex decreto concilij Triburienſis [c], neque in oblatione, neque in oratione pro eo, poſtulandum eſt, ſed relinquendus, vt in manus incidat iudicis: Sepultura tamen non eſt priuandus.

b c. petitio. de homic. volun. vel caſ.

c c. quicūque. 23. q. 8.

Miramur, & conquerimur eccleſiaſticos vbique ferè & præſertim in curiis ſecularibus in tale veniſſe vilipēdium, ne dicā contemptum, vt nō pluris, imò interdum minoris fiant, & reputentur, quàm laicis præſertim ſi hi officij alicuius publici, vel nobilitatis titulo inſigniti ſint. Non potuit igitur SS. Tridentina Synodus [d] non grauiter dolere, audiens Epiſcopos aliquos, ſui ſtatus oblitos, pontificiam dignitatē non leuiter dehoneſtare, qui cum Regum miniſtris, Regulis, & Baronibus in eccleſia, & extra indecenti quadā demiſſione ſe gerūt, & veluti inferiores miniſtri altaris, nimis indignè, non ſolùm loco cedunt, ſed etiam perſonaliter illis inſeruiunt. Quare hæc & ſimilia deteſtās eadem ſancta Synodus, ſacros canones omnes, conciliaque generalia, atque alias apoſtolicas ſanctiones ad dignitatis epiſcopalis decorum, & grauitatem pertinentes renouando [e], præcipit,

d vt habetur ſeſſ. 25. de reform. cap. 17.

e c. omnes. c. ſolitæ de maiori. & obedien. c. Valētinianus. diſt. 63. c. Epiſcopus in eccleſiis. diſt. 95. ca. quis dubitet. c. duo ſunt. diſt. 96.

præcipit, vt ab huiuſmodi in poſterum Epiſcopi ſe abſtineant; mandans eiſdem, vt tam in eccleſia, quàm foris ſuum gradum, & ordinem præ oculis habentes, vbique ſe patres, & paſtores eſſe meminerint; reliquis verò tam Principibus, quàm cæteris omnibus, vt eos paterno honore, ac debita reuerentia proſequantur.

Cur eccleſiaſtici nunc tam nihili fiant à laicis.

Verùm ſi quis cauſam inquirat, cur nunc tam vili, & nihili vbique fiant eccleſiaſtici; inueniet, puto, nō aliam fuiſſe, quàm nimiam familiaritatem, quæ ipſis eſt cum laicis. Dici enim vulgo ſolet, nimia familiaritas parit contemptum. Si ſinguli in ſuis ſemper eccleſiis manſiſſent, & in illis diuina officia per ſe, & non per ſubſtitutos piè, & reuerēter ſtatis horis perſoluiſſent, ſicut alibi à nobis latè tractatum, & demonſtratum eſt [a], certè clericalis, & ſacerdotalis dignitas ſalua, & illæſa perpetuò permanſiſſet. Et hac iam dicta ratione atque via omninò recuperanda eſt. Alioquin metuendū, ne breui penitus peſſundetur, & extinguatur. Siquidem hæc eſt illa via, à qua receſſimus, & ſcandalizauimus plurimos, irritum facientes pactum iuris diuini, & humani, & propterea, ſicut per Malachiam prophetam nobis prænuntiatum eſt [b]; Deus dedit nos contemptibiles, & humiles omnibus populis. Quocirca & D. Gregorius certior factus de cuiuſdam Epiſcopi nimia cum laicis familiaritate, hanc ſcripſit Romano defenſori epiſtolam [c]: Perlatum eſt ad nos, reuerendiſſimum fratrem noſtrum Baſilium Epiſcopum, velut vnum de laicis in cauſis ſecularibus occupari, & prætoriis inutiliter deſeruire: quæ res quoniam ipſum vilem reddit, & reuerentiam ſacerdotalem annihilat; ſtatim vt experientia tua hoc præceptum ſuſceperit, ad reuertendum cum diſtricta executione compellat: quatenus ei illic te inſiſtente quinque diebus ſub qualibet excuſatione immorari non liceat: ne ſi quolibet modo eum ibidem amplius moram habere permiſeris, cum ipſo apud nos grauiter incipias eſſe culpabilis. Reprehendit quoque grauiter hanc in curia, & aula Regū conuerſationē Alexander Papa III. in Archiepiſcopo Cantuarienſi [d]. Et Innocentius Papa III. cùm ad ſuam peruenifſet notitiam, quod monachi, Canonici & alij regulares,

a *lib. 2. de malorum hor. tempo. cauſis & remediis.*

b *Mala. 2. cap.*

c *epiſt. n. li. 11. et c. perlatum. diſt. 88.*

d *in c. quæ frōte. de appellat.*

cùm deberent potius in clauſtro iuxta regularia conſtituta diuinis obſequiis inuigilare, de reditibus, quorum curam geſſerant pecunia congregata, clauſtrum abhorrentes, per curias Principum, & potentum diſcurrere non vererentur: Mandauit[a] Archiepiſcopo Auſitano, quatenus quoſcumque tales inueniret, niſi ad commonitionem ſuam reſipiſcerent, & regularem vitam obſeruarent, ſi Prælati eorum poſt ſuam commonitionem id exequi negligenter omitterent: per ſuſpenſionẽ officij, & beneficij appellatione remota compelleret. Nam à B. Syluestro iam olim conſtitutum erat in concilio Romano[b]; vt nemo etiam clericus, vel ſubdiaconus, vel diaconus, aut presbyter, aut Epiſcopus propter cauſam ſuam quamlibet intraret in curiam: quoniam omnis curia, inquit, à cruore dicitur, & immolatio ſimulachrorum eſt. Quodſi quis clericus, in curiam introierit, anathema ſuſcipiat, nunquam rediens ad matrem Eccleſiam. Communione autem non priuetur propter tempus turbidum. Feſtus verò curiam non à cruore, ſed à cura dictam, locum eſſe ait, vbi publicas curas olim gerebant. Verùm nec in hac ſignificatione accepta clerici in ea verſari poſſunt. Siquidem in Apoſtolorum canonibus ponitur: Epiſcopus, aut ſacerdos, aut diaconus nequaquam ſeculi curam aſſumant; ſin aliter, deiiciantur[c].

Panormitanus verò explicans titulum in decretalibus; ne clerici, vel monachi ſecularibus negotiis ſe immiſceant; ſecularis negotij duplicem ponit ſignificationem: Primò enim dicitur quicquid prouenit ex carnali concupiſcentia, non ſubiecta frœno rationis. Et per illud omninò viuitur ſeculariter, id eſt ſecundum ſeculum, & mundum, ſeu carnem, non autem ſecundum Deum, & ſpiritum, & hoc prohibetur etiam laicis, ſed præcipuè clericis. Secundò, poteſt hoc verbum ſeculare ſumi magis ſtrictè, vt comprehendat negotiũ pertinens ad rempublicam mundanam, & ſeculares homines. Quod licet permiſſum ſit laicis: tamen clericis interdicitur, vt negotiari. Placuit enim olim Imperatorũ clemẽtiæ, vt nihil commune clerici cum publicis actionibus, vel ad curiam pertinentibus, cuius corpori non

ſunt

a c. quanto. de off. Ord.

Curias principum frequentantium pœna.

b *Can. 16.*

Curiæ etymologia.

Alia pœna curias principum frequentãtium.

Alia curiæ etymologia.

c *Cano. Apoſt. 7. & c. Epiſcopus. diſt. 88.*

Duplex negotij ſecularis acceptio.

ſunt annexi, habeant[a]. Ex quo ſequitur, quod nullum officium poſſit clericus habere in republica ſeculari, eò quod de illius vniuerſitate non ſit[b]. Debent enim clerici attendere circa rempublicam ſpiritualem: laici verò circa rempublicam temporalem[c]. Item vita clericorum debet verſari circa vitam contemplatiuam; non autem de rebus mūdanis habere curam, niſi quatenus ſunt neceſſariæ ad vitam corporalem[d]. Hinc Apoſtolus[e]: Nolite conformari huic ſeculo: quia nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus, id eſt, temporalibus, & mundanis, quantumcumque illa laicis liceant. Abſurdum namque eſt, ſi promiſcuis actibus rerum turbentur officia; & alij creditum alius ſubtrahat, & præcipuè clericis, quibus opprobrium eſt, ſi ſe peritos eſſe diſceptationum forenſium oſtendere velint[f].

Laici curiales olim ad ordines non recipiebantur.

CAPVT V.

Laici verò, qui olim curiæ publicarumque rerum negotiis implicati erant, ad ordines non recipiebantur, vt diuinis deſeruirent miniſteriis[g]. Propterea quòd, dum frequenter à curia repetebantur, eccleſia plurima conſequebatur incommoda; vel quia eidem curiales non voto religionis, aut pietatis ſtudio; ſed vt officiorum ſuorum ratiocinia fugerent, ad eccleſiam ſe transferebant; quod Innocentius Papa primus Victricio Rothomagenſi Archiepiſcopo ſcribens, his verbis teſtatum reliquit[h]: Frequenter quidam ex fratribus noſtris curiales, vel quibuſlibet publicis functionibus occupatos clericos facere contendunt, quibus poſtea maior triſtitia, cùm de reuocandis eis aliquid ab Imperatore præcipitur, quàm gratia naſcitur de accito ſeu aſſumpto. Conſtat enim, eos in ipſis muniis voluptates exhibere, quas à diabolo inuentas eſſe nō dubium eſt, & ludorum, vel munerum apparatibus aut præeſſe, aut forſitan intereſſe. Sit certè in exemplum, & ſolicitudo, & triſtitia fratrum, quam ſæpe pertulimus Imperatore præſente, cùm pro his ſæpius rogaremus, quam ipſe nobiſcum poſitus cognouiſti. Quibus non ſolùm inferiores clerici ex curialibus, verumetiam

a L. placet. C. de Epiſc. et cler.
b c. 1. ne cler. vel mona. c. reprehenſibile. 23. q. 8. Innoc. in c. dilecta. de exceſſ. pcalat.
c arg. cap. duo ſunt. 12. q. 1. d. c. reprehenſibile. & c. conuenior. 23. q. 8. c. duo ſunt. diſt. 96. c. ſolita. de maiori. et obed.
d c. ſi quis obiecerit. 1. q. 3.
e Ad Rom. 12. cap. & 2. ad Timoth. 2. cap.
f l. conſulta. C. de teſtam.
g c. non confidat. diſt. 50. c. qui in aliquo. c. præterea. diſt. 51.

Cur olim curiales non facilè in clerum recipiebantur.

h epiſt. 2. cap. 11. & c. præterea. diſt. 51. Iuo. par. 6. decr. cap. 349.

 in ſa-

in ſacerdotio conſtituti, ingens moleſtia, vt redderentur, inſtabat. Quocirca idem Innocentius Synodo Toletanæ ſcribens [a]: Hoc, inquit, de curialibus (ad eccleſiaſticum ſcilicet ordinem aſſumptis) cauendum eſt, ne eidem aliquando à ſuis curiis (quod frequenter videmus accidere) poſcantur. Quæ omnia rationabiliter prohibita oportet modis omnibus cuſtodiri.

a *epiſt. 14.*

D. verò Gregorius de curialibus in clerum recipiendis animi ſui omnibus Epiſcopis declarans ſẽtẽtiam [b]: Legem, ait, quã piiſſimus Imperator dedit, ne fortaſſe hi, qui militiæ vel rationibus ſunt publicis obligati, dũ cauſarum ſuarum periculum fugiunt, ad eccleſiaſticum habitum veniant, vel in monaſteriis conuertantur, veſtræ ſtudui fraternitati tranſmittere, ob hanc maximè cauſam, quòd hi, qui ſeculi actionibus implicati ſunt, in clero eccleſiæ præpoſterè ſuſcipiendi non ſunt, quia cùm in eccleſiaſtico habitu non diſſimiliter quàm prius vixerant, viuunt, nequaquam ſtudent ſeculũ fugere, ſed mutare. Quodſi etiam tales, quique monaſterium petunt, ſuſcipiendi nullo modo ſunt, niſi prius à ratiociniis publicis fuerint abſoluti.

b *epiſt. 11. li. 7. & c. 1. diſt. 53.*

Quare & Imperator noſter Iuſtinianus, tranquillitatis, & libertatis eccleſiæ promouendæ ſtudioſiſſimus, hanc de curialibus ſanxit, & promulgauit legem [c]: Sed neque curialem, aut officialem clericum fieri permittimus, ne ex hoc venerabili clero fiat inuria. Si verò tales perſonæ in clero conſtituantur, tanquam nec ad ordinationem perductæ, propriæ fortunæ reſtituantur; niſi monaſticam forſitan vitam aliquis eorum non minus quindecim annis impleuerit. Tales enim ordinari præcipimus, quarta propriæ ſubſtantiæ ſibi retenta, reliquis partibus curiæ, & fiſco vindicandis, ſi in clero conſtituti, monaſticam, & decentem vitam impleuerint. Sed ſi poſt clericatus honorem aliquis eorum vxorem, aut concubinam acceperit, propriæ fortunæ reddatur, licet tali eccleſiaſtico gradu tenebatur, in quo quis conſtitutus vxorem ducere non prohibetur. Idem eſt & in omnibus aliis monachis, licet nulli fortunæ prius ſubiecti fuerint. Et generaliter quicumque in quo-

b *authent. ſed neque. C. de Epiſc. & cler.* *Iniuria fit clero ſi curialis fiat clericus.*

in quolibet eccleſiaſtico gradu conſtitutus ad ſecularem vitam redierit, honore nudatus, curiali fortunæ propriæ ciuitatis reddatur.

Præterea quantopere Epiſcoporum, & aliorũ Prælatorum, atque clericorum ab eccleſiis ſuis abſentia, & in ſecularibus curiis conuerſatio prædicto noſtro Imperatori Iuſtiniano ingrata fuerit, hac ſua quoque conſtitutione teſtatus eſt [a]: Interdicimus autem Dei amantiſſ. Epiſcopis, ne proprias deſerant eccleſias, & in alias proficiſcantur prouincias. Sed & ſi huius agendi neceſſitas aliqua incidat; non aliter, niſi cum literis beatiſſ. eorum Patriarchæ, aut Metropolitani, aut imperiali videlicet iuſſione hoc faciant: Ita ſanè vt ne illis quidem Epiſcopis, qui ſub beatiſſ. Archiepiſcopo Conſtantinopolitano, & Patriarcha conſtituti ſunt, ſine eius mandatu, aut noſtra iuſſione ad regiam venire vrbem liceat. Epiſcopi verò, qui ad regiam (vt dictum eſt) vrbem acceſſerint, cuiuſcumque diœceſeos ſint, ante omnia beatiſſ. Archiepiſcopum Conſtantinopolitanum, & Patriarcham adeunto, atque ita per ipſum ad noſtram ingrediuntor tranquillitatem. Qui verò contra noſtram diſpoſitionem vel peregrinantur; aut vltra præfinitum illis tempus extra eccleſiam ſuam alibi commorantur; his primùm quidem non ſubminiſtrantor ab eccleſiæ ſuæ œconomis ſumptus: deinde citantor ſacerdotum literis, ſub quibus cenſentur, vt ad eccleſias ſuas reuertantur. Si reuerti differant, ſecundum ſacros euocantor canones: Et niſi intra tempus à ſacerdotibus pręfinitum ad eccleſias ſuas reuertantur; ipſi quidem ab epiſcopatu depelluntor: alij autem meliores in eorum locum ordinantor pro tenore præſentis legis. Eodem hoc obtenturo & in clericis, cuiuſcumque gradus fuerint, ſeu miniſterij.

a in nouell. cõſtit. 123. §. interdicimus.

Epiſcopi et alij omnes clerici ut reciuili ad reſidentiam continuam in ſuis eccleſiis faciendam obligãtur.

In concilio quoque Aurelianenſi primo expreſſè ſtatutum eſt [b]: vt Abbatibus, presbyteris, omniq́ue clero, vel in religionis profeſſione viuentibus, ſine diſcuſſione, vel commendatione Epiſcoporum pro petẽdis beneficiis ad Dominos ſeculares (ſeu eorum curias) venire non liceat. Quod ſi quiſquam præſumpſerit,

b cap. 9.

An Clerici in curiis ſecularibus beneficia petere & ſollicitare poſſint.

tamdiu loci ſui honore, & communione priuetur, donec per pœnitentiam plenam eius ſatisfactionem ſacerdos accipiat. Quinimò in concilio Arelatenſi ſtatutum fuit[a]; vt presbyteri indiſcretè per diuerſa non mittentur loca, nec ab Epiſcopis quidem, nec ab aliis Prælatis, nec etiam à laicis: ne fortè propter eorum abſenſentiam, & animarum pericula fiant, & eccleſiarum, in quibus conſtituti ſunt, negligantur officia. O vtinam eccleſiaſtici noſtri in curia verſantes, ſeu eam frequentantes videre poſſent, quod concilium Hildemenſe in formula viuendi Canonicorum[b] beatum Martinum, & B. Brigidam vidiſſe commemorat. Cùm enim Martinus aliquando veniſſet ad palatium cuiuſdam tyranni, vidit quendam maximum dæmonem ſedere ſuper collum eius inſtar equitis, qui ipſum duxit, quocumque volebat. Beata verò Brigida vidit quod cùm quidam ſuperbi Prælati aſcendiſſent ſuper equos pompaticos, quod toties æthiopes quidam aſcenderint ſuper colla ipſorum. Cæterum admiranda, & deploranda quoque res eſt, quod inferiores etiam ſacerdotes nonnulli tantæ ſint leuitatis (in magnam cleri ignominiam redundantis) vt ſe laicis, atque adeò delicatis fœminis, ventris cauſa in capellanos, atque anteambulones venditent. Qui enim debebant eſſe gregis duces, rediguntur (proh nefas) in caudam, & ſordidiſſimis quibuſque negotiis alligantur[c].

a cap 3. Iuo par. 6. decret. c. 176.

b cap. 2.

Prælati equis pompaticis vtentes, quos comites habeant.

Arguũtur capellani domicellarum.

c concil Colo. cele an. 15:6. tit. de offic. priu. ac pub. cap. 17.

Quodſi prædicta Pontificum, Conciliorum, ſanctorum Patrum, & Imperatorum conſtitutiones, leges, decreta, dicta, & reſcripta perſuadere non poſſint huius noſtri temporis, & prouinciæ Eccleſiaſticis, vt deinceps ſecundum illa vitam, mores, & conuerſationem ſuam inſtituant, atque ducant: hoc ſaltem curiales perpetuò in memoria habere velim, quod Lucanus Poëta ethnicus quidem, ſed verè & religioſè dixit[d]: Exeat aula, Qui vult eſſe pius: virtus, & ſumma poteſtas nõ coeũt. Quod autem eccleſiaſtici omnes debeant eſſe pij, ſatis nos docuit D. Paulus in perſona Timothei, cui mandauit, & præcepit dicens[e]: Exerce te ipſum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt: Pietas autem ad omnia vtilis eſt, promiſſionem habens vitæ,

d l. 8. Pharſal. *Exeat aula qui vult eſſe pius.*

e 1. ad Timot. 4. cap. & 6. *Pietas ad omnia vtilis eſt.*

vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ. Qui autem non acquieſcit ſanis ſermonibus Domini noſtri IESV Chriſti, & ei, quæ ſecundum pietatem eſt doctrinæ; ſuperbus eſt, & nihil ſciens. Eſt autem quæſtus magnus pietas cum ſufficientia. Nihil enim intulimus in hunc mundum, haud dubium quia nec auferre quid poſſumus. Habentes igitur alimenta, & quibus tegamur, iis contenti ſimus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes, errauerunt à fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis. Tu autem, ô homo Dei, hæc fuge: Sectare verò iuſtitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, manſuetudinem. Ad hanc autem pietatem nunc amplectendam, illud quod D. Petrus dixit[a], inuitare nos debet: Nouit Deus pios de tentatione eripere: iniquos verò in diem iudicij reſeruare cruciandos. Non quod pij non tententur, quia diabolus non ceſſat quærere quos ex fidelibus perdat; & maximè illos quos ardentiores in ſeruitio Saluatoris, eique familiares inuenerit, nimirum quos ſacrari, & in ordine Deus conſtitui voluit. Ipſi enim pro populo interpellant, & populi peccata comedunt: quia ſuis precibus & oblationibus ea delent atque conſumunt[b]. Et vt D. Paulus teſtatur[c]; omnes qui piè volunt viuere in Chriſto IESV, perſecutionem patientur. Mali autem homines, & ſeductores proficient in peius. Sed quando pij tentantur, non ſuccumbunt tentationi: Et ſi interdum ſuccumbant, citò reſurgunt, dicēte Pſalmiſta[d]: Cùm ceciderit iuſtus, non collidetur; quia Dominus ſupponit manū ſuam. Et propterea etiā dicit D. Auguſtinus[e]: quod nō meminerit mala morte periiſſe exercentem libenter opera pietatis. Quinimò impoſſibile eſſe, pium ad malum finem deuenire. Nam ſi quælibet culpa, vt D. Gregorius, inquit[f], ſequenti ſolet pia operatione purgari; quantò magis hæc facilè abſtergitur, quam mater boni operis pietas ipſa comitatur? Hæc enim rectiſſima vitæ norma eſt, & conuerſationis optimæ diſciplina[g]. Illa autem anima à Deo compūgitur,

Pietas eſt magnus quæſtus.

a *Epiſt. 2. ca. 2.*

Deus pios de tentatione eripit.

b *c. nullis. 3. q. 1.*

c *2. ad Timot. 3. cap.*

d *Pſal. 35. glo. in c. ſi enim. in verb. tētatione. de pœnit. diſt. 2. Io. Montho. in prompt. vtr. iur. in verb. erubeſcere.*

e *vt refert Alberic. in dictio. ad verb pietas. & Io. Motnho. in d. lib. ad verb. pius.*

f *lib. 18. in Iob. cap. 2.*

g *Chryſoſt. ho. 12. in epiſt. 1. ad Timoth.*

quæ habet in ſe virtutum gratiam renitentem, ſplendoremque pietatis[a]. Hanc autem virtutem D. Paulus omnibus nobis neceſſariã cenſuit, dum ad Timotheum his verbis ſcriberet[b]: Obſecro primùm omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarũ actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & pro omnibus, qui in ſublimitate conſtituti ſunt, vt quietã, & tranquillam vitã agamus in omni pietate, & caſtitate. Optarem autem vehementer, vt omnes, & ſinguli eccleſiaſtici in animum inducerent, ſuum ſibique perſuaſiſſimum haberent, hæc prædicta verba à D. Paulo ipſis eſſe ſcripta, atque aſſiduè nunc obſecrarent, orarent, poſtularent, & gratiarum actiones Deo offerrent pro omnibus hominibus, ſed præſertim pro Philippo Rege noſtro catholiciſſimo, atque omnibus Belgis fidei, & eccleſiæ catholicæ Romanæ defenſoribus; vt quietã, & tranquillam vitam in omni pietate & caſtitate agere poſſimus.

a c. illa. de pœnit. diſt. 2.
b epiſt. 1. cap. 2.

Clerici vſuris, aliiſue turpibus lucris ſe immiſcere non poſſunt.

CAPVT VI.

CVm inter ſecularia negotia numeretur negotium iniuſtum, turpe lucrum, & quicquid appetit homo plus iuſto[c], indubiè vſuram quoque ſub illis comprehendi conſequitur. Quoniam igitur multi clerici auaritiæ cauſa, turpia lucra ſectantes, obliti ſunt diuini præcepti, quo dictum eſt[d]: Qui pecuniã ſuam non dedit ad vſuram; meminerint à SS. Nicena Synodo ſtatutum eſſe[e]; vt ſi quis inuentus fuerit vſuras accipere, vel ex quolibet tali negotio turpia lucra ſectari, vel etiam ſpecies frumentorum ad ſeſcuplum; omnis, qui tale aliquid conatus fuerit ad quæſtũ, deiiciatur à clero, & alienus habeatur ab eccleſiaſtico gradu. Cui cõſonat & illud Martini Papę[f]: Si quis oblitus timorem Domini & ſanctarum ſcripturarum, quæ dicunt[g]: Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſurã: poſt hanc cognitionem magni conſilij fœnerauerit, vel centeſimam exegerit, aut ex quolibet negotio turpis lucri quæſierit, aut per diuerſas ſpecies vini vel frugis, vel cuiuſlibet rei, emendo, vel vendendo aliqua incrementa ſuſceperit: de

c ca. 1. ne cler. vel mon.
d Pſal. 14.
e cano. 18. et c. quoniã. 14. q. 4
f in ca. ſi quis oblitus. 14. q. 4
g Pſal. 14.

gradu

gradu ſuo deiectus alienus habeatur à clero. Plerique refugientes præcepta legis, cùm dederint pecuniam negotiatoribus non in pecunia, vt D. Ambroſius inquit [a], vſuras exigunt, ſed de mercibus eorũ tanquam vſurarum emolumenta percipiunt. Ideo audiant quid lex dicat [b]: Neque, inquit, vſuram eſcarum accipies, neque omnium rerum. Item eſca vſura eſt, & veſtis vſura eſt, & quodcumque accedit ſorti vſura eſt; & quod velis nomen ei imponas, vſura eſt. Item ſi quis inſtaurandum conuiuium putat, ad negotiatorem mittit, vt abſinthiaci cupellam deferat ſibi gratis: ad cauponem dirigit, vt picenum vinum aut tyriacum requirat: ad lanium, vt hilam ſibi procuret; ad alium vt ſibi poma adornet. Atque hanc præceptoris ſui ſententiam ſecutus D. Auguſtinus [c]: Si, inquit, fœneraueris homini, id eſt, ſi mutuò dederis pecuniam tuam, à quo plus quàm dediſti, expectes; non pecuniam ſolam, ſed aliquid plus quàm dediſti, ſiue illud triticum ſit, ſiue vinum, ſiue oleum, ſiue quodlibet aliud; ſi plus quàm dediſti expectes accipere, fœnærator es, & in hoc improbandus, non laudandus. Huc quoque pertinet & illud D. Hieronymi [d]: Putant quidam vſuras tantùm eſſe in pecunia; quod prouidens diuina ſcriptura, omnis rei aufert ſuperabundantiam, vt plus non recipias, quàm dediſti. Item alij pro pecunia fœnerata ſolent munuſcula diuerſi generis accipere, & non intelligunt ſcripturam vſuram appellare, & ſuperabundantiam, quicquid illud eſt, ſi ab eo, quod dederint, plus acceperint.

a in lib. de Tob. cap. 14. et in c. pleriq; 14. q. 3.
b Deuter. 23.
Quicquid ſorti accedit, vſura eſt.
c in pſal. 36. et in c. 1. 14. q. 3.
Qui plus quã dederit expectat, vſuras expetit.
d ſup. Ezech. ad cap. 18. & in c. putãt. 14. q. 3.

Adhæc generalis concilij Turonenſis decreuit auctoritas [e], vt nullus conſtitutus in clero vel hoc, vel aliud genus vſuræ exercere præſumat. Et ſi quis alicuius poſſeſſionem data pecunia ſub hac ſpecie, vel conditione, in pignus acceperit, ſi ſortem ſuam (deductis expenſis) de fructibus iam percepit; abſolutè poſſeſſionem reſtituat debitori. Si autem aliquid minus habet, eo recepto poſſeſſio liberè ad Dominum reuertatur. Quodſi poſt huiuſmodi conſtitutum in clero quiſquam extiterit, qui deteſtandis vſurarum lucris

e in cap. 1. de vſur.

lucris inſiſtat, eccleſiaſtici officij periculum patiatur: niſi fortè eccleſiæ beneficium fuerit, quod redimendum ei hoc modo de manu laici videatur. Imò fructus rei pignoratæ computari debent in ſortem [a]. Mutuans verò ea mente, vt vltra ſortem aliquid recipiat, tenetur in foro animæ ad illud reſtituendum, ſi ex hoc aliquid conſecutus eſt, etiamſi nulla conuentio interceſſerit [b]. Alexander autem III. clericos vſurarios, ſi moniti non deſiſtant, ab officio & beneficio ſuſpendendos eſſe reſcripſit [c]. Et ſi nec tum deſiſtant, degradandi ſunt [d].

An clerici poſſint eſſe tabelliones, ſeu notarij.

CAP. VII.

PRæterea, quia tabellionatus, ſeu notariatus officium, genus quoddam negotiationis eſt, & extraneum, atque alienum ab officio clericorum: ideo Innocentius III. Papa mandauit [e], illud clericis in ſacris ordinibus conſtitutis, per beneficiorum ſubſtractionem, appellatione poſtpoſita interdicendum eſſe; ne ſcilicet illud inter laicos, à quibus conuerſatio eorum debet eſſe ſegregata, exerceant. In cauſis verò eccleſiaſticis apud clericos illius exercitium ipſis permittitur, ſi beneficium non habeant, aut illud ſufficiens non ſit ad eos alendum [f]. Si verò beneficium habeant, ex quo viuere poſſint, cùm hoc officium vile, & ſeculare quoddam genus negotiationis ſit, ita vt ab eo ſerui publici dicantur [g]; & ob hoc etiã prohibeatur decurionibus [h], profectò clericis beneficiatis, habentibus vnde honeſtè viuant, ab illo abſtinendum eſt, ſuíſque officiis eccleſiaſticis, propter quæ data ſunt illis beneficia, intendere debent [i]. Nec conſuetudo contra prædictam Innocentij conſtitutionem induci poteſt, nec inducta valet, quia eſt contra eccleſiæ honeſtatem [k].

Cùm autem ex notariorum imperitia plurima damna, & multarum occaſio litium oriatur, poteſt Epiſcopus ex decreto ſacri concilij Tridentini [l], quoſcumque Notarios, etiamſi Apoſtolica, Imperiali, aut Regia auctoritate creati fuerint, etiam tanquam delegatus Sedis Apoſtolicæ, examinatione adhibita, eorum ſufficientiam ſcrutari, illiſque non idoneis repertis, aut quandocum-

a c. conqueſtus. de vſur.
Vſura eſt lucri facere fructus rei pigneratæ.
b c. conſuluit. de vſur.
c ca. præterea. de vſur.
Pœna clerici vſurarij.
d Hoſtien. in d. c. 1. de vſur. & ca. ſi quis. oblitus. c. canonum c. quoniã. 14. q. 4.
e c. ſicut. et ib. gl. & Hoſtien. & alij. ne cler. vel mona.
f Inno. Io. An. Hoſt. & Pan. in d. c. ſicut. & Goffr. et Hoſt. in ſum. eod. tit.
g in c. 2. et ibi glo. de vſur. in 6. l. non enim. ff. de adoption. Pano. in d. ca ſicut.
h l. vniuerſos. & ibi gl. C. de decur.
i ca. fin. de reſcript. in 6 cap. generaliter. 16. q. 1. & c. reprehenſibile. & c. conuenior. 21. q. 8. Pa. d. c. ſicut
k arg. c. cum ab omni. et c. cum decorem de vit. & hon. Io. An. et Panor. in d. cap. ſicut te.
l ſeſſ. 22. de reſor. cap. 10.

documque in officio delinquentibus, officij eius in negotiis, litibus, & cauſis eccleſiaſticis, ac ſpiritualibus exercendi vſum perpetuò, aut ad tempus prohibere. Neque eorum appellatio interdictionem Ordinarij ſuſpendat. Debent autem, vt Hoſtienſis & Panormitanus tradunt [a], in principio ſui officij iurare. Primò quod de his, quæ videbunt, & audient, & requiſiti fuerint, ſine diminutione veritatis, & commiſtione falſitatis conficient inſtrumentum [b]. Ideo ſi requiſiti non conficiunt inſtrumentum, periuri ſunt. Similiter ſi falſitatem commiſceant [c]. Secundò, iurant, quod ſecreta ipſis ex iuſta cauſa iniuncta celabunt. Quod ſi parti aduerſæ atteſtationes, antequam ſint publicatæ, pandant, periuri quoque dicuntur, & pœna falſi tenentur [d]: aliàs cùm ſint perſonæ publicæ, debent palàm, & non latenter conficere inſtrumenta [d]. Tertiò, ſuper vſurario contractu, vel ſub fraudem inito, vel alio quocumque illicito, quod nullum conficient inſtrumentum, alioqui periuri & infames efficiuntur, debentque puniri, & ab officio deponi, ſeu remoueri [f]. Quartò, quod de omnibus inſtrumentis, quæ conficiunt, tenebunt penes ſe protocollum (vt vocant [g].) Quintò, quod erunt fideles illi, à quo fuerint conſtituti. Et ſi ſcirent damnum illius tractari, illi reuelabunt per ſe, vel alium certum nuntiũ [h]. Sextò, quod officium iſtud ipſis iniunctum cupiditate, amore, odio, & timore remotis, in omnibus, & per omnia ſecundum bonam conſciẽtiã fideliter exequentur [i]. Eſt autem hoc officium inſtitutum, & inuectum, vt contractus legitimi ad cautelam præſentium, & memoriam futurorum, manu publica notarentur, ne eorundem obliuio induceretur [k]. De horum officio vide aliquot conſtitutiones in Synodo Mediolanenſi part. 2.

An clericis permittenda ſit venatio. CAP. VIII.

INter negotia ſecularia clericis prohibita numeratur & iſtud [l]; Canes, & aues ſequi ad venandum: nec id iniuria. Nam alibi iure pontificio cautum, & ſtatutum eſt [m], vt Epiſcopum, presbyterum, aut diaconum, canes aut accipitres, aut huiuſmodi ad venandum habere non liceat. Beatus verò Iuo ad oſtendendum,

quod

a in d. c. ſicut.
b arg. c. ad audientiã. de præſcript. Specul. l. 2. de inſtrum. edit. § reſtat. Notariorũ iuramentum.
c arg. c. teſtimonium. de teſt. l. ſi aliquid. C. de ſuſcept. Præpo. & arcar.
d Bald. in l fin. C. de eden. Archid. in c. ſicut. diſt. 16.
e arg. c. 1. & ibi gl. vt eccleſ. ben. ſine diminu. conſ.
f arg. l. iubemus, et ibi Bar. C. de ſacroſ. eccle. Archid. in d. c. ſicut. diſt. 16. & in c. non licet. diſt. 10.
g arg. ca. quoniam, et ibi gl. et DD de probat. & Spec. d. loco de inſtru. edit. §. inſtrumentum.
h Specu. d loco. de inſtr. edit.
i arg. c. cũ dilecta. de cõfirm. vtil. Hoſtiẽ. Io. And. & Pan. in d c. ſicut te.
k Spec. d. loco. de inſtru. edit. §. reſtat.
l d. c. 1. ne cler. vel mona.
m in c 1. de cle. vena. Iuo 5 par. decr. cap. 366.

quod Epiſcopus vel clericus nullo modo venationi debeat inſiſtere, hæc ex reſcripto Nicolai Papæ ad Aluinum Archiepiſcopum adfert verba [a]: Quorundam relatione fidelium auribus noſtris intimatum eſt, quod Lanfredus Epiſcopus, qui & iuuenis dicitur, venationi ſit deditus. Quod vitium plurimos, etiam de clericali catalogo, genere dũtaxat Germanos & Gallos irreuerentes implicat. O miſeram vitam hominum, & maximè ſacerdotum, qui dum lucrandis fidelibus debent inſiſtere, venandis feris incumbunt, & quos capere oportet homines, capiunt aues, & beſtias, qui dum mortibus ſtudent animantium, vitam ſuarum amittunt animarum. O infelicem vitam ſuper omnem vitam! Nam in quo magis quiſque carnalis apparet, quàm in tali vita? Venatorum enim vita nil præter carnes capit, in qua dum quiſque permanſit, nunquam probatus eſt. Nam vt B. dixit Hieronymus [b], venatorem nunquam legimus ſanctum. Væ huiuſmodi Præſulibus, qui dum debent Petrum, Andræam, Iacobum, & Ioannem, (quibus à Domino dictum eſt [c]: Venite poſt me, faciã vos piſcatores hominum) ad imitationem ſuam eligere, quorum & diſcipuli ſunt, magis Nemroth & Iſmahelem, atque Eſau reprobos imitantur, qui huiuſmodi adinuentionibus incubuiſſe referuntur. Oportet ergo fraternitatem tuam ſynodale cum Epiſcopis, & ſuffraganeis tuis conuocare concilium, & hunc ſalutaribus eloquiis Epiſcopum conuenire, atque illi paſtorali auctoritate præcipere, quatenus ab omnium beſtiarum & volucrum venatione penitùs alienus exiſtat. Quodſi parere cõtempſerit, & pro venationis declinatione vobis admonentibus obedire diſtulerit; à veſtro collegio excõmunicatus abſcedat. Quodſi in hoc contumax adhuc apparuerit, à miniſterio ceſſare debebit.

[a] par. 5. decret. cap. 353. c. quorundã. diſt. 34.

Deplorat hic papa clericorum venationem.

Venatio vita infeliciſſima.

Venatorẽ nunquam legimus ſanctum.

[b] In pſal. 90. & in c. Eſau. diſt. 80.

[c] Matth. 4. ca. & Marci. 1.

Præterea, quia ſuprà diuerſis in locis demonſtratum eſt, Canonicos, alioſque beneficiatos, debere diuina officia per ſe in eccleſia decantare, eò nunc deteſtabilior eſt ipſorum venatio, quòd illam non ſine maximo populi ſcandalo, & diminutione cultus & officij diuini faciant. Quis enim putet illum iuſtum, & legitimũ eſſe fructuum, redituum, prouẽtuum ſui beneficij, ac diſtributio-

butionum chori poſſeſſorem, qui primo diluculo non ad eccleſiam cauſa diuini officij illic peragendi vadat, propter quod habet beneficium; ſed ſurgens, congregat ſeruulos, diſponit retia, canes producit, ſaltus, ſiluaſque perluſtrat? Seruulos ſecum pertrahit (fortaſſe magis ad eccleſiam propenſos & feſtinantes) & voluptatibus ſuis peccata accumulans aliena, reum ſe tam de ſuo delicto, quàm de perditione ſeruorũ facit[a]. Quid autem cenſendum de illis, qui famulos ſuos & alios, etiã Dominicis ac feſtis diebus ad venationem ſeducere non erubeſcunt, neque verentur? Animaduertant, quæſo, illi quid D. Auguſtinus dixerit[b]: Obſeruemus, ait, diem Dominicam fratres, & ſanctificemus illam, ſicut antiquis præceptum eſt de Sabbato, dicente Legiſlatore; A veſpera vſque ad veſperam celebrabitis Sabbata veſtra. Videamus ne otium noſtrum vanum ſit, ſed à veſpera diei Sabbati vſque in veſperam diei Dominicæ, ſequeſtrati à rurali opere, & ab omni negotio, ſoli diuino cultui vacemus. Sic quoque ſanctificamus ritè Sabbatum Domini. Veniat ergò, cuicumque poſſibile ſit, ad veſpertinam atque nocturnam celebrationem, & oret ibi in conuentu eccleſię pro peccatis ſuis Deum. Qui verò hoc non poſſit, ſaltem in domo ſua oret, & non negligat Deo ſoluere votum, ac reddere penſum ſeruitutis. In die verò nullus ſe à ſacra Miſſarum celebratione ſeparet, neque otioſus quis domi remaneat, cæteris ad eccleſiam pergentibus, neque in venatione ſe occupet, & diabolico mancipetur officio, circumuagando campos, & ſyluas, clamorem & cachinnum ore exaltans, non gemitum, nec orationis verba ex intimo pectore ad Deum proferens.

a *c. an putatis, diſt. 86.*

b *ſerm. 251. de temp.*

Suprà quoque quia dictum eſt, clericos debere eſſe pios, certè venari non poſſunt. Nam per hoc non pij, ſed mali, & impij eſſe dicentur. Siquidem vt D. Hieronymus ait[c], Eſau venator erat, quoniã peccator erat: & penitus non inuenimus in ſcripturis ſanctis, ſanctum aliquem venatorem: piſcatores inuenimus ſanctos. Itaque intolerabilis etiam videtur ille abuſus, quo ab eccleſiaſticis quibuſdam D. Hubertus, quondam Leodienſis primus Epiſcopus, tanquam venatorũ patronus

c *in pſal. 90. et in c. Eſau, diſt. 86.*

colitur,

colitur, in hiſce præſertim prouinciis Belgicis: dum in feſto ipſius magna ſolēnitate exteriori miſſam in ipſius quaſi honorem, & memoriam celebrari curant, & ad offertorium canes ſuos venaticos ſecum adducunt. Ita vt inter tremenda iſta myſteria videre ſit maximam canum inter ſe colludentium, vel pugnantium inſolentiam, & latratibus ſuis in eccleſia perturbare omnia. Quod quàm ſit Deo ingratum, & contrarium, Chriſtus ipſe ſuo opere demonſtrauit, cùm facto de funiculis flagello, omnes vendentes, & ementes in templo oues, & boues, & columbas, eiecit, & numulariorum menſas, atque æs effudit, atque ſubuertit, dicens: Auferte iſta hinc, & nolite facere domum patris mei, domum negotiationis: ſcriptum eſt enim: Domus mea, domus orationis vocabitur: vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum[a]. Si enim ea, quæ licitè vendi videbantur in templo, & ad hoc emebantur, vt in eodem templo offerentur Domino, ipſe ſic foras eiecit, quid quæſo de hac canum, & venatorum inſolentia, atque irreuerentia in extremo iudicio dicturus eſt? quam de Prælatorum, & paſtorum in hoc abuſu conniuentia, & tolerantia pronuntiabit ſententiam? Si enim eccleſia locus angelorum, locus archangelorum, regia cæli, cælum ipſum eſt, vt D. Ioannes Chryſoſtomus aſſerit[b], profectò indignum planè, ne dicam impium omninò videtur huiuſmodi in eccleſia tolerare abuſum. Siquidem hic nihil aliud, quàm ſancta ſonare decet. Nam ſi domus Dei domus orationis vocatur, hoc debet eſſe, quod dicitur; nec ibi aliud geri, aut recondi, ſicut Patres in concilio Turonenſi declararūt[c]. Vbi enim corpus Domini conſecratur, ibi angelorum præſentia non dubitatur adeſſe. Vbi ſanctorum reliquiæ reconditæ venerantur, ne quid inhoneſtum appareat, quod oculos ad orationem venientium offendat: ne quid ibi videatur, quod ad lucrum temporale pertineat. Sed omnia ſancta, omnia munda, & tantummodo ad eccleſiaſticum miniſterium pertinentia. Vtinam iſtorum Patrum ſuper hoc abuſu poſſemus nunc audire cenſuram, & ſententiam. Patres verò in concilio Rhemenſi expreſsè quoq; ſtatuerunt, referēte B. Iuone[f], vt eccleſia, domuſ-

a *Matth. 21. c. & Io. 2. cap. Burch ar. lib. 3. decret. cap. 84.*

b *hom. 36. in epiſt. 1. ad Corinth.*

c *cap. 3. et Burchar. lib. 3. decret. cap. 85.*

d *par. 3. decr. cap. 2.*

domuſque Dei à populis, iuxta dignitatem honoretur; canibus peruia non ſit. Secularia iudicia, negotia, vel vaniloquia in ea non exerceantur. Quia domus Dei domus orationis debet eſſe, non ſpelunca latronum. Concilio verò Mediolanēſi expreſse ſtatutum eſt [a]; nemini cū venaticis canibus, vel volucribus in eccleſiam ingredi licere; & ſi ibi inueniantur, ab oſtiario expelli debere, finito autem prædicto venatorum ſacro, in honorē, vt aiunt, D. Huberti celebrato, & hilariter ſumpto ientaculo, omnes ſimul venatores venatum tunc abeunt, cornibus, tubis, & clamoribus perſtrepentes, & conturbantes plateas, ſiluas, atque ſaltus. Inde reuerſi comeſſatum veniunt lætabundi, præſertim, ſi quam prædam retulerint; & noctem ſequentem cornibus, tubis, & poculis ebibendis maxima cum laſciuia traducunt inſomnem. Et hæc omnia, proh dolor, in honorem & memoriam, vt aiunt, ſancti Huberti: iuxta illud, quod D. Auguſtinus ad Aurelium Epiſcopum, his verbis ſcripſit [b]: Comeſſationes, & ebrietates ita conceſſæ, & licitæ putantur, vt in honorem beatiſſimorum martyrum non ſolùm per ſolennes dies, (quod ipſum quis non lugendum videat, qui hæc non carneis oculis inſpicit?) ſed etiam quotidiè celebrētur. Quæ fœditas, ſi tantùm flagitioſa & non etiam ſacrilega eſſet, quibuſcumque tolerantiæ viribus ſuſtentandam putaremus; cùm tamen perſuaſiſſimum nobis habeamus, ex nulla hiſtoria authētica demonſtrari poſſe D. Hubertum venationi operam dediſſe poſtquam à D. Lamberto piis monitionibus, & exhortationibus inductus ad militiæ renūtiationem, reliquiſſet curiam, & aulam Ducis Puppini. Sed cùm in Tongrenſi parochia adhuc paganus verſaretur, ipſi venanti Chriſtum inter cornua cerui apparuiſſe legitur [c], & ab eo ad D. Lambertum miſſum fuiſſe. Quod autem dicitur de ſancto Euſtachio, illum poſt ſui ad Deum conuerſionem venatorem fuiſſe, nec hoc de illo credere poſſumus verum eſſe. Quandoquidem Simon Metaphraſtes, cuius maxima in hiſtoriis eccleſiaſticis eſt authoritas, & fides, ſcribit quoque illum, dum adhuc paganus eſſet, in venatione per apparitionem imaginis crucifixi inter

Canes in eccleſia permittendi non ſunt.

a *an. Dn. 1566 parte 2. tit. de oſtiario. & tit. de eccleſ. et earum cultu.*

Venatores quomodo feſtū D. Huberti ſui (vt aiunt) patron. celebrent.

b *epiſt. 64. & c. 1. diſt. 44.*

An D. Hubertus & Euſtachius poſt ſui conuerſionem venatores fuerunt.

c *apud Molanum in indice ſanctor. Belgij.*

cornua cerui conuerſum, ſed poſtea nunquam eum venatum eſſe narrat. Itaque veriſimilius eſt illum ſanctitatem ſibi non conciliaſſe venatione, ſed de illa quam ante conuerſionem ſui, & ſanctitatem fecerat, pœnitentiam egiſſe; nec illum venatorem ex hac vita deceſſiſſe [a].

Quare non temerè, neque iniuria omnibus Dei ſeruis, ſeu clericis venationes, & ſiluaticæ vagationes cum canibus; & accipitres, aut falcones habere iure pontificio [b], & à Sancta Tridentina Synodo [c] interdictum eſt. Quod ſi Epiſcopus in hoc deliquerit, tribus menſibus à communione: ſi presbyter, duobus: ſi diaconus, ab omni officio ſuſpendendus eſt [d]. De ſubdiacono verò puniendo, idem quod de diacono cenſendum eſt. Alij verò inferiores clerici pro arbitrio Superioris puniendi veniunt [e]. Si verò prædicti omnes moniti ſeu correcti à venatione ceſſare noluerint, deponi poterunt, non tam propter venationem, quàm eorundem inobedientiam [f]. Adeò autem clericis, præſertim in ordine aliquo ſacro conſtitutis eſt prohibita venatio, quod huic prohibitioni per contrariam conſuetudinem derogari, ſeu præſcribi non poſſit [g]. Cæterum ſi neceſſitas famis clericos vrgeret, aut ſi apri, vrſi, lupi, aut ſimiles beſtiæ vineas, aut ſegetes eorum vaſtarent, tunc à venatione excuſari poſſunt. Si reditus, vel fructus quorundã beneficiorum in feris conſiſtant, ſicuti in quibuſdam prouinciis, tum illarum apprehenſionem ſeu capturam per alium potius fieri procurent, quàm vt ipſimet capiant; propterea quòd venatio, vt Hoſtienſis inquit [h], vix ſine peccato fiat. Quocirca Canonicis regularibus, & aliis monachis à Clemente Papa quinto in Concilio Viennenſi ſtatutum eſt [i], vt à venationibus, & aucupationibus omnes ſemper abſtineant, nec eis intereſſe, vel canes, aut aues venaticas per ſe, vel alios tenere præſumant, nec à familiaribus ſecum morantibus teneri permittant, niſi ſaltus, viuaria, vel garenas proprias, vel ius venandi in alienis haberent, in quibus cuniculi, vel feræ aliæ forſan eſſent: quo caſu hoc eis permittitur; dum tamen intra monaſteria, ſeu domos, quas inhabitant, aut eorum clauſuras ve-

a gloſ. in ca. 1. diſt. 34. & in c. Eſau. diſt. 85. Hoſtiē. in ſum. de cler. venat. Panor. in d. c. 1. de cler. venat. Io. Monthol. in prōpt. vtri. iur. ad verb venat.
b d. c. 1. ne cle. vel mo. & d. c. 1. & 2. de cler. venat.
c ſeſſ. 24. de reform. cap 11.
d d. c. 1. et ibi Hoſtien. de cler. venat Iuo par. 6. decre. c. 288.
e Hoſtiē. in d. c. 1. arg. c. miramur. de ſeru. nō ordin. et Io. And. in d. c. 1.
f Archid. in c. 1. diſt. 34. & ibid. Præp. Auan. in d c. 1. de cler. venat.
g Diaz in pra. crim. canon. c. 61. alleg. Hoſt. & Auan. in c. 2. de cler. ven.
h in ſum. de cler. venat. Vide Archidiaco. in c. quorundã. diſt. 34.
i clem 1. de ſta. monach. vel Canon. regul.

ras ve-

raſ venaticos canes non teneant, nec venationi præſentiam exhibeant perſonalem. Qui verò recreationis cauſa, ad excitandum appetitum, ſeu naturalem calorem, licitam ſibi putant venationem; hoc friuolum planè eſſe videtur. Nam ſi clerico pauperi ad quærendum victum illam facere permiſſum non ſit [a], propterea quòd alia ratione, honeſto ſcilicet artificiolo illum ſibi parare poſſit [b]. Certè ad excitandum calorem naturalem, vel etiam appetitum, non eſt quod vlli clericorum venatio permittatur; quandoquidem & illum aliis diuerſis, & honeſtis modis, atque exercitiis excitare poſſit: vtpote deambulando, fabricando, in horto fodiendo, vel quid aliud ſimile extrà tempora diuini officij faciendo [c].

Canonici regulares & alij monachi venationi perſonalẽ non poſſunt exhibere præſentiam.

a *Syluest. in ſum. in verb. venatio.*

b *c. clericus. 1. & 2. et c. preſbyter. diſt. 91. & c. 1. & ibi glo. & DD. de celebrat. miſſa.*

c *iuxta iura ſupra alleg.*

Sunt & alia venationum genera, quæ clericis inhibita eſſe nemini dubium eſt: quædam enim eſt hominum oppreſſiua, ſiue violenta: de qua Nemroth dicitur fuiſſe robuſtus venator coram Deo, id eſt, hominum oppreſſor, & extinctor, quos ad turrim ædificandam illexit [d]. Alia eſt adulatoria, qua vtuntur hiſtriones, & ſimiles, qui verbis adulatoriis laudant homines de bono, quod illos non habere ſciunt, quibus illos capiunt, ſicut in venatione capiuntur beſtiæ. De quibus D. Auguſtinus ſcribens [e]: Donare, inquit, res ſuas hiſtrionibus vitium eſt immane, non virtus; & ſciiis de talibus, quàm ſit frequens fama cum laude, quia laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ, & qui iniqua gerit, benedicitur. Rurſus idem [f]: Qui venatoribus donant, non hominibus donant, ſed arti nequiſſimæ. Nam ſi homo tantum eſſet, & venator non eſſet, non ei donares. Honoras in eo vitium, non naturam. Vident quidem homines venatores, & delectantur. Væ miſeris, ſi ſe non correxerint. Qui enim venatorem vident, & delectantur, videbunt Saluatorem, & triſtabuntur. [g] Tertia verò eſt arenaria, cùm quis ſalario accepto cum beſtiis, feris, & indomitis pugnat; qui & infamis per hoc efficitur [h].

Alia venatorũ genera.

d *c. fin. diſt. 6.*

e *in c. donare. diſt. 86.*

f *in c. qui venatoribus. d. diſt. 86.*

g *in c. vident. d. diſt.*

h *l. 1. ff. de poſtul. Hoſt. Io. And. Pano. in d. cap. 1. de cler. venat. Goffred. et Hoſt. in ſum. eod. tit. Io. Mõthol. in prompt. vtr. iur. ad verb. venatio.*

De ſortilegis, & ſortibus, eorumq́; diuerſis generibus.

CAPVT IX.

Sortilegi. *a cap. 1. 26. q. 1.*

Sortes.

Trip'ices ſunt ſortes. *Diuiſoriæ ſortes.* *b Thom. 2. 2. quæſt. 98. art. vlt. Archid. in c. ſors. 26. q. 2.*

SVnt autem ſortilegi, qui, vt B. Iſidorus definit [a], ſub nomine fictæ religionis per quaſdam (quas ſanctorum ſeu Apoſtolorum vocant) ſortes diuinationis ſcientiam profitentur; aut quarumcumq; ſcripturarum inſpectione futura promittunt. Sortes verò propriè dicuntur, cum aliquid fit ſeriò ab hominibus, vt eius euentu conſiderato, id quod occultum eſt innoteſcat [b]. Et hæ triplices ſunt: Aliæ enim ſunt diuiſoriæ, vt cùm earum iudicio quæritur, quid cui ſit adhibendum; ſiue illud ſit res poſſeſſa, ſiue honor, dignitas, pœna, vel actio. Ad hoc autem vt licitæ hæ ſint, requiritur quod prudenter fiant, & ſine periculo communis boni, vel iuſtitiæ; vt cùm homines ſuper re controuerſa conuenire, & concordare non poſſunt, illam quaſi fortunæ exponentes ſortibus committunt; in quo non videtur eſſe vitium niſi fortè vanitatis; illud abſque neceſſitate, vel cum animi leuitate facientes [c].

Conſultoriæ ſortes. *c Tho. et Archid. dd. locis. Caieta. et Sum. in ſum. ad ver. ſors.* *d arg. c. quæritur. 22. q. 2. & ca. ſi nulla. 23. q. vlt. Archidia. in d. ca. ſors.* *e c. non exemplo. 26. q. 2.* *f in epiſt. 119. ad Ianu. & ca. hi qui. 26. q. 2.*

Aliæ ſunt ſortes conſultoriæ, quando expectatur iudicium à Deo, eum quaſi conſulendo, quid faciendum ſit ex euentu ſortium. Quod vt licitè & rectè fiat, requiritur, vt propter neceſſitatem fiat, & quod aliter via atque ratione humana fieri non poſſit, alioquin eſſet tentare Deum, quod non licet [d]. Tum vt etiam cogente huiuſmodi neceſſitate ſumma cum reuerentia, & magna cum deliberatione, atque præmiſſa oratione fiat, exemplo Apoſtolorum, qui non niſi collecto fratrum cœtu, & precibus ad Deum fuſis hoc egerunt [e]. Tertiò, quod pro negotio ſpirituali fiant & non ſeculari: quia diuina oracula ad terrena negotia conuertenda non ſunt, dicente D. Auguſtino [f]: Hi qui de paginis euangelicis ſortes legunt; & ſi optandum eſt, vt id potius faciant, quàm ad dæmonia conſulenda concurrant, tamen iſta mihi diſplicet conſuetudo, ad negotia ſecularia, & ad vitæ huius vanitatem diuina oracula velle conuertere. Quartò, ne in eccleſiaſticis electionibus fiant, quæ ex Spirituſſancti inſpiratione fieri debent. Nam in his ſortibus vti cùm multa reprehenſione dignum ſit, Honorius Papa III. perpetua prohibitione

In electionibus non eſt vtendum ſortibus.

dam

damnauit[a]. In temporalibus verò, ſeu ſæcularibus dignitatibus, quæ ad terrena diſponenda ordinantur permittitur, obſeruatis ſupradictis, vt in eorum electione ſortibus vtantur;ſicut in temporalium rerum diuiſione. In aliis autem caſibus non prohibitis, ſi neceſſitas immineat, licitum videtur cum debita reuerentia ſortibus diuinum iudicium implorare. Vnde D. Auguſtinus ad Honoratum ſcribens[b]: Si, inquit, inter Dei miniſtros ſit diſceptatio, qui eorum perſecutionis tempore maneant (ne fuga fiat omnium) & qui eorum fugiant, ne morte omnium deſeratur eccleſia: Si hæc diſceptatio aliter non potuerit terminari, quantum mihi videtur, qui maneant, & qui fugiant ſorte eligendi ſunt. Sortes diuinatoriæ ſunt, cùm inquiritur cognitio futurorum euentuum, vel præſentium, aut præteritorum occultorum non à Deo, neque à fortuna, aut natura, ſed à diaboli ſuggeſtione expreſsè, vel implicitè[c]. Et huiuſmodi ſortes omnibus Chriſtianis ac præcipuè clericis ſunt interdictæ. De quibus Leo Papa IIII. ſcribens Epiſcopis Britanniæ dicit[d]: Sortes, quibus cuncta vos veſtris diſcriminatis prouinciis, quas patres damnauerunt, nihil aliud quàm diuinationes, & maleficia eſſe decernimus. Quamobrem volumus illas omninò damnari, & inter Chriſtianos vltrà nolumus nominari: & ne exerceantur anathematis interdicto prohibemus. Hos enim tanquam inimicos Chriſti inſequendos D. Gregorius declarauit his verbis cuidā Notario[e]: Peruenit ad nos, quod quoſdam incantatores, atque ſortilegos fueris inſecutus: & omninò nobis ſolicitudinem zelumque tuum gratum fuiſſe cognoſcas. Studij enim tui ſit ſolicitè quærere, & quoſcumque huiuſmodi inimicos inueneris, diſtricta vltione corrigere.

Harum ſortium ſecundum propria obiecta, & materias multæ ſunt ſpecis. Nam ſi expreſsè dæmones inuocentur, ſolent variis modis conſulentibus reſpondere. Primò per præſtigium, fictis & ſimulatis apparitionibus ſe aſpectui, & auditui hominum ingerentes. Secundò, per ſomnia, quorum obſeruationem Deus in veteri lege expreſsè prohibuit[f], niſi fortè à Deo alicui per ſomniū reuelatio aliqua fiat, de qua poſt ſomnium

Sſ iij in vi-

a *c. fin. & ibi gloſ. et DD. de ſortileg. Archid. in d. cap. ſors.*

b *epiſt. 180.*

Perſecutionis tempore quomodo clericis ſorte vtendum ſit.

Diuinatoriæ ſortes.

c *Thom. et Archid. dd. locis. Io. Monthol. in prompt. vtr. iu. ad verb. ſort. Viguc. in inſti. ad Chriſt. theol. cap. 5. §. 6. verſ. 4.*

d *c. ſortes. 26. q. 5.*

e *epiſt. 47. lib. 9. c. peruenit. 26. q. 5.*

f *Deut. 18. cap. 2.*

Diuinatoriarū ſortium multæ ſunt ſpecies, de quibus vide Alphonſ. Aluarez in Theſauro Chriſtianæ religio. cap. 60. Concil. Mediola. part. 1. tit. de magic. artib.

in vigilia certior fiat, quod non fit, dum ex dæmonum illuſione prouenit. Tertiò, per mortuorum apparitionem[a]. Quartò, per homines viuos habentes ſpiritus, ſiue dæmones familiares. Quintò, per aliquas figuras vel ſigna, quę in rebus inanimatis apparere faciũt: quod etiã quatuor fere fit modis: in terra ſcilicet, aqua, aëre, & igne. Et ſecundum hæc ſua ſortiuntur nomina[b].

Si verò dæmones non inuocentur expreſsè, tum ipſi præter intentionem, & opinionem hominum ſe occultè ingerunt ad prænuntiandum futura, vel iudicãdum, & interpretandum præſentia hominibus occulta, & ignota, quod variis quoque modis faciunt. Primò autem hæc præſtant per aſtrologos, qui geneſes, ſeu natiuitates hominum per duodecim cæli ſigna deſcribunt, ſyderumque curſus, & quomodo ſe illa habeant, cùm quiſque naſcitur: ex quibus naſcentium mores, actus, & euentus prædicere conantur[c]. De quibus D. Auguſtinus ſcribens[d]: Sunt, inquit, qui olim genethliaci propter natalium conſiderationes dierum vocabantur, nunc autem vulgo Mathematici vocantur. Nam & ipſi, quamuis veram ſtellarum poſitionem cùm quiſque naſcitur conſectentur, & aliquando etiam perueſtigent; tamen quod inde conantur vel actiones noſtras, vel actionum euentus prædicere, nimis errant. Et idem alibi[e]: Illos planetarios (quos Mathematicos vocant) planè conſulere non deſiſtebant: quòd quaſi nullum ab eis ſacrificium, & nullæ preces ad aliquem ſpiritum ob diuinationem dirigerentur: quod tamen Chriſtiana, & vera pietas expellit, & dãnat. Secundò, per voces auiũ, aut quorumcumque animalium; & hoc augurium vocant[f]. Tertiò, per motus, vel per ſaltus membrorum animalium occiſorum, & hoc vocant auſpicium: vel quæ iter facientes in auibus obſeruant[g]. Quartò, per verba hominum abſque intentione dicta, & hoc vocatur omen. Quintò, per figuras, & lineas in manibus porrectas, & hanc diuinationem chiromantiam vocãt.

Huc etiam referendæ ſunt ligaturæ execrabilium remediorum quæ medicorum quoque diſciplina cõdemnat, ſiue in præcantationibus, ſiue in quibuſdam notis, quas characteres vocant, ſiue in quibuſcumque rebus ſuſpen-

a c. nec mirum. 26. q. 5. Thom. & Viguer. dd. locis.

b Hoſtien. & Goffre. in ſum. tit. de ſortil. & ca. nec mirum. Syluest. in ſum. ad verb. ſuperſtitio.

Quibus modis dæmones futura prædicere conentur.

Aſtrologi.

c c. 1. 26. q. 3. & 4.

Genethliaci & Mathematici.

d lib. 2. de doctri. Chriſt. ca. 23. & c. illud. 26. q. 2.

e lib. 4. confeſſion. cap. 3. c. illos. 26. q. 2.

f c. 1. 26. q. 3. & 4. & d. c. nec mirum.

Augures.

Auſpices.

g d. c. 1.

Omina. ores.

Chiromãtici.

Phyſici.

ſuſpendendis, atque ligandis, vel etiam ſaltandis quodam modo, non ad temperationem corporum, ſed ad quaſdam ſignificationes, aut occultas, aut etiam manifeſtas, quę eminētiori nomine, vt D. Auguſtinis, inquit, phyſicam vocant[a]. In quibus omnibus ars dęmonū eſt, ex quadam peſtifera ſocietate hominum, & angelorum malorum exorta. Vnde hæc cuncta vitanda ſunt Chriſtiano, & omni penitus execratione repudianda, atque damnanda. His enim portentis per diabolorum fallaciā illuditur curioſitas humana, quando id impudenter appetunt ſcire, quod nulla ratione competit eis inueſtigare. Hæc poteſtas immundis ſpiritibus ideo datur, vt peruerſos ſibi aptent, hoc eſt, prauos homines ſeducāt, illos ſcilicet, qui ſpernunt veritatem, & credunt mendacio, iuxta Pauli ſententiam[b]: Sanam doctrinam non ferent, ſed ad ſua deſideria coaceruabunt ſibi magiſtros pruriētes auribus, & à veritate quidem auditum auertent: ad fabulas autem conuertentur; onerati peccatis ducentur variis deſideriis: ſemper diſcentes, nunquam ad ſcientiæ veritatem peruenientes.

a d. cap. 23. de doct. Chriſt. et d. c. illud.

b 2. Tim. 4.

Obiectio.

Si quis autem opponat, & dicat: Quomodo eueniūt illa, quæ illi diuini prædicunt futura? aut quomodo poſſunt ægris præbere medelam, aut ſanis immittere ægritudinem, ſi aliquid propriæ virtutis ac poteſtatis non habeāt? Hoc recipiat reſponſum; quod ideo quiſquam non debet eis credere, quia aliquando eueniunt quæ prædicunt, aut ſanare videntur languidos, aut lædere ſanos, quia hoc permiſſu Dei fit, vt ipſi, qui hæc audiūt, vel vident, probentur, & appareant; qua fide ſint, vel deuotione erga Deū, ſicut in Deuteronomio legitur[c]: Moyſes ex verbo Dei populo præcepiſſe ita dicens: Si ſurrexerit in medio tui propheta, aut qui ſomnium dicat ſe vidiſſe, & prædixerit ſignum, atque portēium, & euenerit, quod locutus eſt, & dixerit tibi: Eamus, & ſequamur deos alienos, quos ignoramus; & ſeruiamus eis: Non audies verba Prophetæ, aut ſomniatoris: quia tentat vos Dominus Deus veſter, vt palam fiat, vtrum diligatis eum, an non, In toto corde veſtro, & in tota anima veſtra Dominum Deum veſtrum ſequamini; ipſum timete; mandata eius cuſtodite; &

Solutio. Cur Deus permittat dæmones interdū vera prædicere, vel occulta reuelare, aut ægros ſanare, vel ſanos lædere.

c cap. 13. Deut.

 audite

audite vocem illius, ipſi ſeruietis, & ipſi adhærebitis &c. Vbi ſanè intelligi voluit, etiam illa, quæ à diuinantibus non ſecundum Deum dicũtur, ſi acciderint quæ dicuntur, non ſunt ſic accipienda, vt fiant quæ præcipiuntur ab eis, nec colantur, quæ coluntur ab eis. Nec præter ſuam poteſtatem Deus oſtendit eſſe, quod iſta contingunt: ſed quaſi quæreretur, cur ea permittat, cauſam tentationis expoſuit, ad cognoſcendam vtique eorum dilectionem, vtrum eam habeant erga Deum ſuum [a].

a d. c. nec mirum. 26. q. 5.

Natura dæmonum.

Deinde ſciendum hāc eſſe naturam dæmonum, vt acumine ſenſus & celeritate motus multò antè cognita prænuntiant quæ homines præ ſenſus terreni tarditate mirentur. Acceſſit etiam dæmonibus per tam longum tempus, quo eorum vita protenditur, rerum longè maior experientia, quàm poteſt hominibus propter breuitatem vitæ prouenire. Præterea ſciendum eſt, illos ea plerumque prænuntiare, quæ ipſi facturi ſunt. Accipiunt enim ſæpe poteſtatē & morbos immittendi, & ipſum aërem vitiando morbidum reddendi; & peruerſis, atque amatoribus terrenorum commodorū malefacta ſuadendi; de quorū moribus certi ſunt, quòd ſint eis talia ſuadentibus conſenſuri. Suadent enim eis miris, & inuiſibilibus modis per illam ſubtilitatem corpora hominum non ſentientium penetrando, & ſe cogitationibus eorum per quędā imaginaria viſa miſcendo ſiue vigilantium, ſiue dormientium. Aliquando autem non quæ ipſi faciunt, ſed quæ naturalibus ſignis futura prænoſcunt (quæ ſigna in hominum ſenſus venire non poſſunt) antè prædicunt. Neque enim quia præuidet medicus quæ præuidere neſcit eius artis ignarus, ideo diuinus habendus eſt. Quid autem mirū, ſi quemadmodum ille corporis humani perturbata, vel mortificata temperie, ſeu bonas, ſeu malas futuras præuidet valetudines: ſic dæmones in aëris affectione ſibi notas, nobis ignotas, futuras præuident tempeſtates? Aliquando etiam hominum diſpoſitiones non ſolùm voce prolatas, verumetiā cogitatione conceptas, cùm ſigna quædam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiſcunt; atque hinc etiam multa futura prænuntiant: aliis videlicet mira, qui iſta diſpoſita non noue-

Medicus ex ſua præuidentia ſeu prædictione nō eſt diuinus habendus.

Quomodo dæmones interdū hominum cogitationes cognoſcunt.

nouerunt. Fallunt, & ſtudio fallendi, & inuida voluntate hominum errore lætantur[a]. Qui ergo ſine Saluatore ſalutem vult habere; & ſine vera ſapientia æſtimat ſe prudentem fieri poſſe; non ſanus, ſed æger; non prudens, ſed ſtultus in ægritudine ſua laborabit, & in cæcitate noxia ſtultus, & demens permanebit; ac proinde omnis inquiſitio, & omnis curatio, quæ à diuinis, & magicis artibus, vel ab ipſis dæmoniis in idolorum cultura expetitur, mors potius dicenda eſt, quàm vita; & qui ea ſectantur, ſi ſe non correxerint, ad æternam perditionem tendunt[b].

His adiunguntur, iudicio, & ſentẽtia D. Auguſtini[c], millia inaniſſimarũ obſeruationũ; Si membrũ aliquod ſalierit, ſi iunctim ambulantibus amicis, canis, aut lapis, aut puer medius interuenerit. Hinc ſunt etiam illa: Limen calcare, cùm ante domum ſuam quis tranſit; redire ad lectum; ſi quis cùm ſe calceat, ſternutauerit; redire domum, ſi procidens offenderit, vel ſi veſtis à ſoricibus roditur. Quis autem exiſtimaret, quàm magnum peccatum ſit dies obſeruare, & menſes, & annos, & tẽpora: ſicut obſeruant, qui certis diebus ſiue, menſibus, ſiue annis volunt, & nolunt aliquid inchoare, eo quòd ſecundum vanas doctrinas hominum, fauſta, vel infauſta exiſtiment tempora; niſi huius mali magnitudinem ex timore Apoſtoli pẽſaremus, qui talibus ait[d]. Timeo ne fortè ſine cauſa laborauerim in vobis. Quod quamuis tanta celebritate, atque auctoritate per orbem terrarum in eccleſiis legatur, plena ſunt tamen cõuenticula noſtra hominibus, qui tempora rerum agendarum à mathematicis accipiunt[e]. Quocirca & Martinus Papa ſtatuit[f], vt non liceat iniquas obſeruationes agere calendarum, & otiis vacare; neque lauro, aut viriditate arborum cingere domos: Omnis enim hæc obſeruatio paganorum eſt. Si quis autem calendas Ianuarij ritu paganorum colere, vel aliquid plus noui facere propter nouum annum, aut menſas cum lampadibus, vel epulis in domibus præparare, & per vicos, & plateas cantores, & choros ducere præſumpſerit, anathema eſſe Zacharias Papa definiuit[g].

De his obſeruationibus D. Auguſtinus verba faciẽs[h]:

a c. ſciendum. 26. q. 4.

b ca. qui ſine. 26. q. 2.

c cap. 23. lib. 2. de doct. Chriſt. & c. illud. 26. q. 2.

Magnum peccatum eſt dies obſeruare.

d Galat. 4.

e Auguſt. in enchi. cap. 79. & ſuper. epiſt. ad Galat. c. 4. & c. quis exiſtimaret. 26. q. 7.

f ca. non licet. 27. q. 26.

Calẽdæ Ianuarij quomodo colẽ probibeãtur.

g c. ſi quis calendas. 26. q. 7.

h in c. non obſeruetis. 26. q. 7.

Non obſeruetis,inquit, dies, qui dicuntur AEgyptiaci, aut calendas Ianuarii, in quibus cantilenæ quædam, & comeſſationes, & ad inuicem dona donantur, quaſi in principio anni boni fati augurio; aut aliquos menſes, aut tempora,aut dies, & annos, aut lunæ ſoliſque curſum: quia qui has, & quaſcumque diuinationes, aut fata, aut auguria obſeruat, aut attendit; aut conſentit obſeruãtibus, inutiliter & ſine cauſa magis ad ſui damnationem, quàm ad ſalutem tendit: ſiue qui per quoſdam numeros literarum, & lunæ, & per Pythagoricam necromantiam, ægrotantium vitam, vel mortem, vel proſpera, vel aduerſa futura inquirunt: ſiue qui attendunt ſomnialia ſcripta, & falsò Danielis nomine intitulata; & ſortes, quæ dicuntur ſanctorum Apoſtolorum; & auguria auium; aut aliqua pro domo facienda; aut propter coniugia copulanda; aut in collectionibus herbarum carmina dicunt; aut pyctaciola pro quauis infirmitate ſcripta ſuper homines & animalia ponunt, præter ſymbolum, & orationem Dominicam;aut magicis falſitatibus, & grandinariis tempeſtatibus credũt. Qui autem talibus credunt, aut ad eorum domũ euntes,aut ſuis domibus introducunt,& interrogant;ſciant ſe fidem Chriſtianam, & baptiſmum præuaricaſſe; & vt paganum, & apoſtatam, id eſt, retro abeuntem, & Dei inimicum, iram Dei grauiter in æternũ incurriſſe, niſi eccleſiaſtica pœnitẽtia emẽdatus Deo recõcilietur. Dicit enim Apoſtolus[a]: Siue manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliquid aliud facitis,in nomine Domini noſtri IESV Chriſti facite,in quo viuimus,mouemur,& ſumus.

Quã grauiter magicis credentes, vel eos conſulentes peccẽt.

a 1.Corint.10.

Clerici ſortilegi,vel conſulentes ſortilegos qua pœna ſint afficiendi. CAP. X.

QVoniam ex dæmonum conſultationibus futura prædicere, vel præſentia, aut præterita occulta, quæ naturali ratione cognoſci non poſſunt, ex diaboli ſuggeſtione interpretari, ſeu alia ſortilegia exercere,quoddam idololatriæ genus eſt, diuinitatis iura creaturis attribuendo, rectè à Patribus in cõcilio Agathenſi conſtitutum eſt[b], vt clerici ſiue laici ſtudentes auguriis,& qui ſub nomine fictę religionis per eas quas ſanctorum Patrum ſortes vocant,diuinationis ſciẽtiam profi-

b cap. 42. etc. aliquanti. 26. q.5.

profitentur; aut quarumcumque ſcripturarũ inſpectione futura promittunt, vel qui hos conſulere audent, ab eccleſia habeantur extranei. Cui conſonat & illud concilij Aurelianenſis 1 [a]: Si quis clericus, monachus, vel ſecularis diuinationes, vel auguria crediderit obſeruanda, vel ſortes (quas mentiuntur eſſe ſanctorum) quibuſcumque putauerint imitãdas, cum his, qui cũ eis crediderint, ab eccleſiæ cõmunione pellantur. Et in cõcilio 4. Carthaginenſi [b]: auguriis, & incantationibus ſeruiẽs, ſimiliter Iudaicis ſuperſtitionibus, vel feriis inhærens, à cõuentu eccleſiæ ſeparãdus præcipitur [c]. Deinde D. Auguſtinus, referente Gratiano [d], voluit, vt fideles ſacerdotes admonerent populos ſuos, quò noſſent magicas artes incantationeſq; quibuſlibet infirmitatibus hominũ nihil remedij poſſe cõferre: non animalibus lãguentibus, claudicantibúſue, vel etiã moribundis quicquam mederi; ſed hæc eſſe laqueos, & inſidias antiqui hoſtis; quibus ille perfidus genus humanũ decipere nititur. Et ſi quis hoc exercuerit; clericus degradetur; laicus anathematizetur. D. verò Gregorius huiuſmodi idolorum cultores, aruſpices, atque ſortilegos ſi ſe emendare à talibus nollent, ſi ſerui eſſent, verberibus caſtigari voluit: ſi verò liberi, incluſione dignos, diſtrictamq; in pœnã dirigendos cenſuit [e]. In concilio verò Aquirenſi [f] mandatũ eſt Epiſcopis, eorumq; miniſtirs, vt omnibus modis elaborare ſtudeãt, quo pernicioſam, & à diabolo inuentã ſortilegam & magicã artem ex parœciis ſuis penitus eradicent, & ſi aliquẽ huiuſmodi ſceleris ſectatorem inuenirent, turpiter dehoneſtatum de parœciis ſuis eiicerẽt: ſubuerſi enim ſunt, & à diabolo captiui tenentur, qui relicto creatore ſuo diaboli ſuffragia quærunt: & ideo à tali peſte dicebant ſanctam eccleſiam debere mundari. In concilio verò Lateranenſi ſub Leone 10. celebrato ſtatuitur [g], quod clerici, qui inuenti fuerint culpabiles in ſortilegiis, arbitrio Superiorũ infamia notentur: ſi verò non deſtiterint, deponantur, atque in monaſterium ad tempus arbitrio Superiorum præfiniendum detrudantur, beneficiis, & officiis eccleſiaſticis priuentur. Iure verò ciuili ſortilegorum, tanquam communus ſalutis hoſtium, pœna mors eſt [h].

a *cap. 32. & c. ſi quis clericus. 26. q. 5.*

b *cap. 89.*

c *cap. auguriis. 26. q. 5.*

d *in ca. admoneant. 26. q. 7.*

e *epiſt. 66. lib. 7. & c. contra, 26. q. 5.*

f *c. epiſcopi. 26. q. 5.*

g *in 9. ſeſſio. vt refert Diaz in pract. crimina. cano. cap. 100.*

h *l. nullus. l. nemo. l. multi. l. etſi. & l. fin. C. de malef. & mathem.*

Si quis

Quæſtio.

Si quis verò interroget, anne liceat ſortilegium facere ad recuperandum, quæ nobis furto ablata vel perdita ſunt. Huic reſpondendum videtur, in concilio Toletano 4 ſtatutum eſſe [a]: Si quis Epiſcopus, aut preſbyter, vel diaconus, vel quilibet de ordinibus clericorum, aruſpices, aut incantatores, aut ariolos, aut augures, vel ſortilegos, vel qui profitentur artem magicam, aut aliquos eorum ſimilia exercentes conſuluiſſe fuerit deprehenſus, ab honore dignitatis ſuæ ſuſpenſus monaſterij curam ſuſcipiat, ibique pœnitentiæ perpetuæ deditus, ſcelus admiſſum ſacrilegij ſoluat. Non obſtat autem præmiſſis c. 1. & 2. de ſortilegiis, in quibus longè mitior pœna ſortilegis ſtatuta videtur. Nam d. c. 1. quod pro ſortilegiis ad inueniendum furta, ſtatuit tantùm pœnitentiam quadraginta dierum; hoc iudicio interpretum intelligendum venit in foro pœnitentiali [b]; quandoquidem, vt illius inſcriptio habet, ex pœnitentiali Theodori deſumptum eſt. Ad. c. 2. reſpondetur: pœnam per illud impoſitam non eſſe ordinariã & communem pro omnibus ſortilegis, ſed ex diſpenſatione, clementia, atque miſericordia Pontificis intelligẽdam eſſe. Nam cùm papa intellexiſſet presbyterum, cuius ibi fit mẽtio, cum quodam infami ad priuatum locum acceſſiſſe, non ea intentione, vt vocaret dæmoniũ, ſed ex bono zelo, & ſimplicitate, vt inſpectione aſtrolabij furtum cuiuſdam eccleſiæ poſſet recuperari: eo tamen non obſtante, declarat Pontifex grauiſſimum fuiſſe illud, quod feciſſet, & nõ modicã inde maculam peccati contraxiſſe; mandãdo idcirco Patriarchæ ſeu Epiſcopo prædicti presbyteri, quatenus pro expiatione illius delicti talem pœnitentiam ei imponat, vt per annum & amplius, ſi eidem viſum foret, presbyterũ ab altaris miniſterio præciperet abſtinere: & ex tunc liberum ei eſſet ſacerdotis officium exercere. Quinimò Panormitanus ex d. c. 2. colligit; quod ſacerdos conſulens ſortilegos grauiſſimè puniri poſſit ſecundum qualitatem delicti, & eius intentionem; ſic vt potuiſſet prædictus ſacerdos priuari beneficio & officio; ſed dignum fuiſſe miſericordia, quia ex ſimplicitate & bono zelo, atque intuitu eccleſiæ feciſſet. Et idcirco in pœna imponenda ſorti-

Reſponſio.

Obiectio.

Solutio.

a *cap. 28. & c. ſi quis Epiſcopus. 6. q. 5. Diaz in pract. crim. can. cap. 101.*

b *gloſ. & Panor. & alii in d. c. 1. de ſortil.*

ſortilegis, vel eos conſulentibus debere animaduerti ad qualitatem, & quantitatem delicti, & ad animum delinquentis: & ſecundum hoc pœnã imponere, quandoque acerrimam, quandoque grauem, quandoque leuem [a]. Et quod vltra pœnas in iure pontificio poſitas, poſſit Epiſcopus tales ſortilegos dehoneſtare, mitram ſcilicet illis imponendo, vel ad ſcalas cum vituperio conſtituendo, eoſque extra diœceſim eiiciendo [b]. Si quis autem ſcire deſideret, quomodo ſuccurrendum, & opitulandum ſit hominibus, qui à diabolo obſidentur, vel quorum corpora, aut pecora à ſortilegis per maleficia, & incantationes affliguntur: vel ædes maligni ſpiritus infeſtatione redduntur incommodæ & formidabiles, vel à mortuorũ (vt putant) ſpiritibus vexantur, & tentantur; legat is B. Athanaſium de vita S. Antonij; exorciſmos D. Baſilij, & Chryſoſtomi, & inſignem tractatum à R^mo^ D. noſtro Martino Rhytouio Epiſcopo Iprenſi aduerſus infeſtationes dæmonum, & incantationum maleficia editum.

a *arg. l. hodie, & l. aut facta. ff. de pœ. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui notan. infa.*

b *Panor. ca. 1. de ſortileg. Io. Monthol. in prœpt. vtr. iur. ad verb. diuinare.*

De rebus eccleſiæ non alienandis. CAP. XI.

QVi verò ſupradictis negotiis ſecularibus, & aliis, clericis prohibitis ſeſe immiſcent, illi plerũque rebus eccleſiæ alienandis operam nauare ſolẽt. Quocirca, vt illi, & alij cognoſcant, rerum eccleſiæ alienationem non modò ipſis inhoneſtam, verumetiam illicitam, & interdictam eſſe, quid de ea ius pontificiũ ſanxerit, paucis ſubiiciemus. Symmachus Papa in Synodo Romana 3. ad Laurentium Epiſcopum Mediolanenſem verba faciens [c]: Breue, inquit, fraternitas veſtra eccleſiaſticis legibus obſecuta, ſub diuini timore iudicij, quæ erant ſtatuenda, definiuit, & ad iuſtitiæ cumulum peruenit, dum ſufficienter vniuerſa complectitur, nec adiectione indiget plenitudo maximè de clericis, quos amor dominationis inuaſit, & iugum diſciplinæ eccleſiaſticæ fecit reſpuere, quos propterea ſchiſma feciſſe apud vos conſtitit, quibus miſericordiam tamen, quam Deus mandat vniuerſis impendi, non negaſtis, ſi duritia cordis eorum non ſibi acquirat pœnam, dum contemnunt oblata remedia. Et poſtea Synodo

c *cap. 1.*

loquens

loquens dixit[a]: Quoniam in aliquibus aliena poſtulantibus vitiorum mater auaritia, repudiatis honeſtatis repagulis, totum putat expedire quodlibet, & ita dum prædæ inhiat, patientia ſupernæ pietatis abutitur, expectantibus correctionem, cælo moderãte, iudiciis ſe exiſtimant nõ teneri, cùm clarum ſit, quod apud certos in occaſionem rapiendi procedat diuinæ mora ſententiæ. His ergo perpenſis ſancimus, vt nulli Apoſtolicæ Sedis Præſuli liceat prædium ruſticum eccleſiæ, quantæcumque fuerit, vel magnitudinis, vel exiguitatis, alienare aliquo modo pro aliqua neceſſitate, nec in vſumfructum rura aliquibus dare liceat, nec data retinere; niſi tantùm domos in quibuſlibet vrbibus conſtitutas, quæ non modica impenſa ſuſtentantur; acceptis, ſi auferri contigerit, ſub iuſta æſtimatione reditibus, & diuini timore iudicij commutentur. Si quis vero presbyterorum, diaconorũ, ſeu defenſorum alienanti prædium eccleſiæ ſubſcripſerit, quo iratus Deus animas percutit, anathemate feriatur, niſi fortè & alienator, & qui acceperit, celeri reſtitutione ſibi proſpexerint. Quodſi minore animæ ſuæ cura remedium oblatum neglexerint, præter pœnam ſuper hoc aſſcriptam, confectum exinde documentum viribus (quamuis ab initio nullas habuerit) vacuetur. Sed etiam licet quibuſcumque eccleſiaſticis perſonis vocem cõtradictionis offerre; vt & cum fructibus poſſint alienata repoſcere, & eccleſiaſtica auctoritate fulciri[b].

a *cap. 3. 4. 5. et 7. & 8. & ca. non liceat. 12. q. 2. & c. ſi quis. de reb. eccl. non alien.*

b *c. ſi quis. de reb. eccleſ. non alien.*

Alienationis verbo quæ cõprehendantur.

Alienationis autem verbum continet conditionem, donationem, vẽditionem, permutationem, & emphyteuticum perpetuum contractum. Et non ſolùm prohibitum eſt, alienare rem immobilem eccleſiæ, verumetiã ſpecialis hypothecæ titulo obligare. Vnde omnes ſacerdotes ab huiuſmodi alienatione abſtineant, pœnas timentes, quas Leonina cõſtitutio minatur[c] qua cauetur & ſtatuitur[d], vt qui eccleſiaſtica prædia donationis, vel emptionis, ſeu commutationis, vel cuiuſcumque contractus alterius nomine acquirere, vel habere tentarit, omnem huiuſmodi fructum propriæ temeritatis amittat; & pretia quidem, & munera, quæ eius rei gratia data fuerint quibuſcumque perſonis, eccleſiæ lucris, & com-

c *c. nulli. de reb. eccleſ. non alien. & ibid. glo. & DD.*

d *in l. iubemus. C. de ſacroſ. eccleſ.*

& commodis acquirantur. Prædia autem, & in his omnia conſtituta, ab ipſis clericis, & temporalibus œconomis, cum fructibus, ſeu penſionibus, & acceſſionibus totius medij temporis vindicentur, vt tanquam penitus à nullo empta, vel vendita teneantur. Quia ea, quæ contra leges fiunt, pro infectis habenda ſunt. Oeconomus autem qui hoc fecerit, imò fieri paſſus fuerit, vel in quacumque alienatione conſenſerit, commiſſa ſibi adminiſtratione priuetur; deque eius bonis, quodcumque exinde incommodum eccleſiæ contigerit, reformetur: hæredeſque eius, ac ſucceſſores, & poſteri ſuper hoc facto ſiue cōſenſu, competenti ab eccleſiaſticis actione pulſentur. Tabelliones, ſeu Notarij, qui huiuſmodi cōtractuum vetitorum auſi fuerint inſtrumenta conſcribere, irreuocabilis exilij animaduerſione plectendi ſunt: Iudices verò, vel ius habentes ad conficiendum huiuſmodi geſta alienationum, dignitatis propriæ, & bonorum omnium ſpoliatione dānandi ſunt.

Quæ contra leges fiūt pro infectis habenda ſunt.

Epiſcopus verò, vel ſacerdos propter huiuſmodi alienationem iuxta Leonis Papæ IIII. conſtitutionem [a], canonicam ſubire debet vltionē, & quod eccleſiæ iniuſtè ablatum eſt, reddere cōpellitur, ita vt deinceps nullas vires pro his ad litigandum, vel poſſidendum habere poſſit. Ea enim quæ ad eccleſiæ iura pertinēt, tanquam ipſam ſacroſanctam, & religioſam eccleſiam, intacta conuenit venerabiliter cuſtodiri, vt ſicut ipſa religionis, & fidei mater perpetua eſt, ita eius patrimonium iugiter ſeruetur illæſum [b]. Hinc introducta, & inoleuiſſe videtur conſuetudo, quod in admiſſione ad poſſeſſionē beneficiorum, prouiſi de illis iurent; Quod priuilegia, iura, & bona eccleſiæ ac beneficij ſui non alienabunt, ſed cōſeruabunt, & alienata indebitè, quantum in ipſis erit, reuocare, atque recuperare conabuntur, vel aliud quid ſimile [c]. Iurans autem non alienare bona eccleſiæ, non poteſt alienare ea, quæ de menſa Prælati, vel Capituli ſunt [d]. Ea autem de menſa eſſe dicuntur, quorum proprietas, & vtilitas ad Eccleſiam pertinet, longiſſimiſque temporibus in illius bonis fuerunt, & deſeruiunt vtilitatibus & neceſ-

a in cap. monemus. 12. q. 2.

Eccleſia religionis, & fidei mater eſt perpetua.

b d. l. iubemus.

c arg. c. vt ſuper. & ibi gloſ. ad verb. ſacramento. et Pan. & alij de reb. eccle. non alien. & c. fin. et ibi gloſ. Io. And. et Panor. de eccle. ædific.

d c. vt ſuper. et c. poſſeſſiones d. tit. de reb. eccl. non alien.

& neceſſitatibus mēſæ Prælati vel Capituli, & aliorum indigentium [a]. Contra autem alienantes res eccleſiæ inſignem conſtitutionem edidit his verbis Paulus Papa 2. [b].

a gl. in clem. 1. de exceſ. Prælat. ad verb. menſam. & Panor & Innoc. in d. c. vt ſuper.

b in c. 1. de reb. eccle. non alien. in extrau. com.

Ambitioſæ cupiditati, illorū præcipuè, qui diuinis, & humanis affectati, damnatione poſtpoſita, immobilia, & pretioſa mobilia Deo dicata, ex quibus eccleſiæ, monaſteria, & pia loca reguntur, illuſtranturque, & eorum miniſtri ſibi alimoniam vendicant, profanis vſibus applicare, aut cum maximo illorum, ac diuini cultus detrimento, exquiſitis mediis vſurpare præſumunt, occurrere cupientes; omnium rerum, & bonorum eccleſiaſticorum alienationem, omneque pactum, per quod ipſorum dominium transfertur, conceſſionem, hypothecam, locationem, & conductionem vltra triennium, necnon infeudationem, vel contractū emphyteuticum, præterquam in caſibus à iure permiſſis, ac de rebus, & bonis in emphyteuſim ab antiquo concedi ſolitis; & tunc eccleſiarum euidenti vtilitate, ac de fructibus, & bonis, quæ ſeruando ſeruari nō poſſunt, pro inſtantis temporis exigentia, hac perpetuò valitura conſtitutione præſenti fieri prohibemus: prædeceſſorum noſtrorum conſtitutionibus, prohibitionibus, & decretis aliis ſuper hoc editis, quæ tenore præſentium innouamus, in ſuo nihilominus robore permanſuris. Si quis autem contra huius noſtræ prohibitionis ſeriem de bonis, & rebus eiſdem quicquam alienare præſumpſerit, alienatio, hypotheca, conceſſio, locatio, conductio, & infeudatio huiuſmodi nullius omninò ſint roboris, vel momenti. Et tam qui alienat, quàm is, qui alienatas res, & bona prædicta receperit, ſententiam excommunicationis incurrat. Alienanti verò bona eccleſiarum, monaſteriorum, locorumque piorum quorumlibet inconſulto Romano Pontifice, aut contra præſentis conſtitutionis tenorem, ſi pontificali, vel abbatiali præfulgeat dignitate, ingreſſus eccleſiæ ſit penitus interdictus. Et ſi per ſex menſes immediatè ſequentes ſub interdicto huiuſmodi, animo (quod abſit) perſeuerauerit indurato; lapſis menſibus eiſdem, è regimine, & adminiſtratione ſuæ eccleſiæ, vel monaſterij,

Locatio et conductio bonorū eccleſiaſticorū vltra trienniū prohibetur.

Pœna alienantium bona eccleſiarū Rom. pontifice inconſulto.

naſterij, cui præſidet in ſpiritualibus, & temporalibus, ſit eo ipſo ſuſpenſus. Inferiores verò Prælati, commendatarij, & aliarum eccleſiarum rectores, beneficia, vel adminiſtrationem quomodolibet obtinentes, prioratibus, præpoſituris, præpoſitatibus, dignitatibus, perſonatibus, adminiſtrationibus, officiis, canonicatibus, præbendis, aliiſque eccleſiaſticis cum cura, & ſine cura ſecularibus, & regularibus beneficiis, quorum res, & bona alienarunt, duntaxat ipſo facto priuati exiſtant, illaque abſque declaratione aliqua vacare cenſeantur; poſſintque per locorum Ordinarios, vel alios, ad quos eorum collatio pertinet, perſonis (illis exceptis, quæ propterea priuatæ fuerint) liberè de iure conferri: niſi aliàs diſpoſitioni Apoſtolicæ Sedis ſint ſpecialiter, aut generaliter reſeruata. Nihilominus alienatæ res, & bona huiuſmodi ad eccleſias, monaſteria, & loca pia, ad quæ ante alienationem huiuſmodi pertinebant, liberè reuertantur. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam, &c.

Beneficiati alienãtes bona ſuorum beneficiorum, his ipſo facto priuãtur.

De rebus Eccleſiæ malè alienatis recuperandis.

CAP. XII.

PErtractatis iis, quæ de rebus Eccleſię non alienãdis, pro inſtituti noſtri ratione dicẽda videbãtur: nunc non importunum, nec ingratum fore Eccleſiaſticis arbitramur, ſi aliquod à nobis adferatur remediũ, quo malè alienata recuperari poſſint. Qua de re quia Pius papa quintus aliquot conſtitutiones edidit, illas præmiſſis aſſcribere non grauabimur, ſi fortaſsè illarũ præſidio & ope recuperari queant, quæ hiſce turbulentis temporibus in Belgio male alienata eſſe conſtat.

Pius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

ETſi de ſingulis paſtoralis officij cura nos admonet eſſe ſollicitos, fabricam tamen ſancti Petri, quam ſpeciali quadã cura nobis cognoſcimus eſſe commiſſam, ſpecialis intentionis fauore proſequimur, eamque gratiis attollimus opportunis. Accepimus ſanè nuper, quod diuerſæ perſonæ, tam eccleſiaſticæ, quàm

ſeculares, quamplura bona, poſſeſſiones, & terras ad eccleſias etiam Metropolitanas, monaſteria, beneficia, domos, & alia regularia, ac alia pia loca, necnon hoſpitalia pertinentia, & ſpectantia, prætextu diuerſarum alienationum, eis contra tenorem literarum felicis recordationis Symmachi, & Pauli ſecundi, ac alioru Romanorum Pontificum prædeceſſorum noſtrorum, aut ſine Apoſtolicæ ſedis licentia, ſeu illarum forma non ſeruata, aut aliàs in euidens damnum, & præiudicium eccleſiarum, monaſteriorum, beneficiorum, & piorum locorum huiuſmodi factorum occupauerunt & detinuerunt, ac de præſenti occupent, & detineant. Nos præmiſſa conniuentibus oculis pertranſire nequeuntes, vtpote, quæ in diuinæ maieſtatis offenſam, ac eccleſiarum, & ordinis Clericalis detrimentum tendant, vtq; fabricæ præfatæ maximis neceſſitatibus ſuccuramus, dilectos filios Collegium & deputatos fabricæ præfatæ, eorumque pro tempore Auditores & miniſtros, ac eorum ſingulos à quibúsvis excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, aliisque eccleſiaſticis ſententiis, cenſuris, & pœnis à iure vel ab homine, quauis occaſione, vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodati exiſtunt, ad effectum præſentium duntaxat conſequendum, harum ſerie abſoluentes, & abſolutos fore cenſentes, motu proprio, non ad ipſorum deputatorum, & Collegij, ac Auditorum, & miniſtrorum præfatorum, vel alicuius eorum, aut pro eis, nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtantiam, ſed ex certa ſcientia, ac de mera noſtra liberalitate, & Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, eiſdem Collegio, & deputatis, eorumque pro tempore Auditoribus, & miniſtris præfatis, vt omnes, & ſingulas alienationes in emphyteoſim, ſeu cenſum perpetuum, aut tertiam, vel aliam generationem, ſeu hominis vitam, aut aliud tempus vltra triennium locationes, vel conceſſiones ſeu permutationes, aut occupationes, de quibúsvis terris, poſſeſſionibus, aut aliis bonis immobilibus, ſeu rebus, & iuribus, tam ſpiritualibus, quàm temporalibus eccleſiarum, monaſteriorum, domorum, beneficiorum, hoſpitalium, & aliorum piorum locorum quorũlibet

ſine

ſine ſedis Apoſtolicæ licentia, aut illius forma non ſeruata in damnum eccleſiarum, ſeu ſolemnitatibus à iure requiſitis, aut conſtitutionibus ipſorum monaſteriorum ſeu domorum minimè ſeruatis, aut aliàs nulliter hactenus factas reuidere, & conſtito ſibi quantum ſufficere videbitur de præmiſſis, illas, & contractus ſuperinde ſub quibúsvis formis, & verborum expreſſionibus habitos, & celebratos, etiam ſi iuramento vallati exiſtant, eorum omnium tenores, ac ſi de verbo ad verbũ pręſentibus inſererentur, pro expreſſis habentes, auctoritate Apoſtolica ad ſolius præfatæ fabricæ procuratoris inſtantiam, etiam parte inuita, & contradicente, facta ſibi prius intimatione per tres menſes, tenore præſentium reſcindere, irritare, caſſare, & annullare, ipſosque detentores, & occupatores ad terras, poſſeſſiones, & bona, res, & iura præfata, vt præfertur, detenta, & occupata relaxandum, & de fructibus tam hactenus perceptis, & qui percipi potuerunt, quàm in poſterum percipiendis realiter ſatisfaciendum cogere, & compellere, bonorumque & fructuum recuperandorum huiuſmodi tertiam partem ipſi fabricæ, reliquis duabus partibus eccleſiis, monaſteriis, beneficiis, domibus, hoſpitalibus, & piis locis, ad quæ bona ipſa ſpectabunt, cum effectu conſignatis vendicare, & applicare poſſint & valeant, facultatem & auctoritatem concedimus & impartimur. Ita vt eiſdem Collegio, deputatis, eorumque Auditoribus, & miniſtris liceat dictæ tertiæ partis huiuſmodi bonorum præfatæ fabricæ, vt præmittitur applicatorum, corporalem poſſeſſionem propria auctoritate liberè apprehendere, illamque in dictæ fabricæ vſus, & vtilitatem abſque alia ſedis Apoſtolicæ, & ſuperiorum eccleſiarum, monaſteriorum, domorum, beneficiorum, hoſpitalium, & aliorum piorum locorum, ad quæ bona ipſa & fructus ſpectabunt licentia alienare, vendere, & conuertere diœceſani loci, vel cuiuſvis alterius licentia deſuper minimè requiſita. Decernentes præſentes literas nullo vnquam tempore de ſubreptionis, vel obreptionis, aut intentionis noſtræ, vel quopiam alio defectu notari,

impugnati, aut inualidari, etiam ex eo capite quod intereſſe habẽtes vocati nõ fuerint, aut ad iuris terminos reduci minuſque in controuerſiam vocari poſſe, ſed ſemper validas & efficaces exiſtere, ſuoſque plenarios effectus ſortiri, minúſque ſub quibúſuis ſimilium vel diſſimilium gratiarum reuocationibus, ſuſpenſionibus, limitationibus, & derogationibus comprehendi vllatenus poſſe, ſed ab illis exceptas, & quoties illę emanabunt, toties in priſtinum ſtatum reſtitutas eſſe & cenſeri. Sicque per quoſcumque Iudices, & Commiſſarios quauis auctoritate fungentes etiam cauſarum Palatij Apoſtolici Auditores, ſublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi facultate, iudicari debere. Irritum quoque, & inane, ſi ſecus ſuper his à quoquã quauis auctoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obſtantibus præmiſſis, ac quibúſuis Apoſtolicis, nec non in prouincialibus & ſynodalibus cõſiliis editis ſpecialibus, vel generalibus conſtitutionibus, & ordinationibus, ac quibúſuis etiam iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, ſtatutis, & conſuetudinibus, priuilegiis quoque, indultis & literis Apoſtolicis quibúſuis perſonis in genere, vel in ſpecie quomodolibet conceſſis, confirmatis, approbatis, & innouatis. Quibus omnibus, etiã ſi de illis, eorumque totis tenoribus ſpecialis, ſpecifica, & expreſſa mentio habenda, ſeu aliqua alia exquiſita forma ad hoc ſeruanda foret, tenores huiuſmodi præſentibus pro expreſſis habentes, illis aliàs in ſuo robore permanſuris, hac vice duntaxat ſpecialiter & expreſsè derogamus, cæteriſque contrariis quibuſcumque. Volumus autem, quod præſentium tranſumptis etiam impreſſis, manu ſecretarij & ſigillo Collegij dictę fabricæ ſubſcriptis & munitis, eadem prorſus in iudicio, & extrà fides adhibeatur, quę pręſentibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ abſolutionis, conceſſionis, impartitionis, decreti, derogationis, & volũtatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe

nouerit

nouerit incurſurum. Datum Romæ, apud ſanctū Petrum, anno incarnationis dominicæ, millesimo, quingenteſimo, ſexageſimo nono, Kal. Ianuarij. Pontif. noſtri anno quarto.

Prædictam autem conſtitutionem Alexander Riarius protonot. Apoſt. S. D. N. & curiæ cauſarū Cam. Apoſt. generalis auditor, ac Fabricæ Baſilicæ principis Apoſtolorum de vrbe deputatus, nec non eiuſdē Collegij fabricæ Iudex ſpecialiter delegatus, in executionem mittere ſatagens, hoc ſuper illa promulgauit decretum.

Auctoritate noſtri officij, & ad D. Petri Aloiſij fidelis eiuſdem fabricæ Oeconomi inſtan. tenore præſentium mandamus omnibus, & ſingulis infraſcriptorum cathedralium, etiam Metropolitan. ac collegiatarum ſuperioribus, capitulis, & canonicis, parochialiumque Eccleſiarum rectoribus, ac capellanis, archipresbyteris, nec non monaſteriorum Abbatibus, commendatariis, & Prioribus, ac domorum, conuentuum, & aliorum regularium locorum etiam ſuperioribus, correctoribus, ac Guardianis, aliiſque perſonis Eccleſiaſticis, nec non archihoſpitalium, hoſpitalium, & aliorum piorum locorum gubernatoribus, quocunque nomine nuncupentur, ad quos ſpectat, ac in executione ſeu publicatione præſentium nominan. & cognominan. quatenus termino octo dierum proximè futurorum ſub quingentorum ducatorum eidem Fabricæ applican. in ſubſidium, & excommunicationis pœnis, debeant, ac quilibet ipſorum debeat per cedulam eorum manibus ſubſcriptam, prout ad eos, & eorū ſingulos quomodo ſpectat, omnes & ſingulas alienationes, etiam in emphyteoſim ſeu cenſum perpetuum, aut ad tertiam vel aliam generationem, ſeu hominis vitam, aut aliud tempus longum vel longiſſimum vltra triennium, locationes, vel conceſſiones ſeu permutationes, aut occupationes de quibúſuis terris, poſſeſſionibus, aut aliis bonis immobilibus, ſeu rebus, actionibus, & iuribus, tam ſpiritualibus, quàm temporalibus iuriſdictionibus, etiā feudalibus Cathedralium, etiam Metropolitan. & aliorum ſuprà ſpecificatorum monaſteriorum, domorum,

conuentuum,beneficiorum,hoſpitalium,& aliorũ pio- rum locorum,hactenus tam per eos,quàm prædeceſſo- res ſuos factas,exprimendo,& ſpecificando qualitates, quantitates, valores, confines, loca, & ſituationes eorundem bonorum, nec non pretium & canonẽ, cen- ſum vel reſponſionem pro quo vel quibus terræ poſ- ſeſſiones, & bona huiuſmodi alienata, permutata, ſeu conceſſa fuerunt, ac exhibendo, oſtendendo, & pate- faciendo inſtrumenta,rogatus,ac monumẽta quæcum- que penes eos exiſtentia, necnon nomina rogatorum de alienationibus,conceſſionibus,permutationibus, & diſmembrationibus bonorum eorundem, quocumque nomine & prætextu etiam factis, necnon cognomina, patriam, habitationem omnium & ſingulorum poſſi- dentium, detinẽtium,& occupantium iura,res, actio- nes,bona immobilia, iuriſdictionẽ,cenſus, ac iura feu- dalia emphyteotica, obuentiones, fructus, redditus,& reſponſiones earundem eccleſiarum, & beneficiorum, ac ſoluentium canones, redditus,cenſus &annuas re- ſponſiones, ac alia ſupradicta ſuis Eccleſiis, & eorum anteceſſorum iam longo,& longiſſimo tempore infra- ſcripto Notario realiter,& cum effectu, ad effectũ illas reuidendi, ac bullam S. D. N. Pij Papæ quinti ſuper re- uiſione & recuperatione bonorum eccleſiaſticorum d. Collegio fabricæ conceſſam plenariè ac integrè effe- ctuandi, & executioni demandandi dediſſe, tradidiſſe, denunciaſſe, exhibuiſſe, & conſignaſſe: alioquin &c. & ſi quis, &c. Datum Romæ in ædibus noſtris die 15. menſis Martij. 1570.

Bulla S. D. N. D. *Pij Papæ* V. *ampliationis facultatũ, ſuper re- uiſione & recuperatione bonorũ Eccleſiaſticorum malè alie- natorum, in fauorẽ Eccleſiarum, monaſteriorum & piorum locorum, ac fabricæ Baſilicæ principis Apoſtolorum de Vrbe,*

EXigit incumbentis nobis Apoſtolicæ ſeruitutis of- ficium, vt fabricã Baſilicæ Principis Apoſtolorum de Vrbe, tanquam peculiari noſtræ curæ commiſ- ſam, ſpecialiori cura amplectentes, non modò ea, quæ illi conceſſa reperimus, conſeruemus, verùm etiam no- uis ſemper cõceſſionibus decoremus, vt exinde maio- ribus

ribus ſuffulta præſidiis, celerius ad finem debitum perducatur. Sanè licet aliàs nos ex certis tunc expreſſis cauſis per alias noſtras motu proprio confectas literas dilectis filiis Collegio & deputatis fabricæ præfatæ, eorumque pro tempore Auditoribus & miniſtris, vt omnes, & ſingulas alienationes in emphyteoſim ſeu cenſum perpetuum, aut ad tertiam vel aliam generationem, ſeu hominis vitam, aut aliud tẽpus vltra triennium locationes, vel conceſſiones, ſeu permutationes, aut occupationes de quibúsvis terris, poſſeſſionibus, aut aliis bonis immobilibus ſeu rebus, & iuribus tam ſpiritualibus, quàm temporalibus eccleſiarum, monaſteriorum, domorum, hoſpitalium, & aliorum piorum locorum quorumlibet ſine ſedis Apoſtolicæ licentia, aut illius forma non ſeruata, vel in damnũ eccleſiarum, ſeu ſolemnitatibus à iure requiſitis, aut conſtitutionibus ipſorum monaſteriorum, ſeu domorũ minimè ſeruatis, aut aliàs nulliter eatenus factas reuidere, & conſtito ſibi quantum ſufficere videtur de aliquo ex præmiſſis, illas & contractus ſuperinde ſub quibúsvis formis, & verborum expreſſionibus factos & celebratos, etiam ſi iuramento & confirmatione Apoſtolica vallati exiſterẽt, ac aliàs ſub certis modo, & forma Apoſtolica auctoritate ad ſolius ipſius fabricæ procuratoris inſtantiam, etiam parte inuita, & contradicente, facta ſibi priùs intimatione, per tres menſes reſcindere, irritare, caſſare, & annullare, ipſoſque detentores & occupatores, ad terras, poſſeſſiones, & bona, necnon res, & iura præfata, vt præfertur, detenta & occupata relaxandum, & de fructibus tam eatenus perceptis & qui percipi potuiſſent, quàm in poſterum percipiendis realiter ſatisfaciendum cogere & compellere, bonorumque & fructuum huiuſmodi tertiam partem ipſi fabricæ, reliquis duabus partibus eccleſiis, monaſteriis, beneficiis, domibus, hoſpitalibus, & piis locis, & ad quæ bona ipſa ſpectarent, cum effectu conſignatis, vendicare, applicare poſſent & valerent, facultatem, & auctoritatem conceſſerimus, prout in dictis literis, plenius continetur. Nuper tamen ſicut nos accepimus, in proſecutione literarum huiuſmodi,

hac alma vrbe, & multis aliis ciuitatibus, & locis, Collegium præfatum, & eius miniſtri inuenerint nonnullas cauſas ſuper recuperatione huiuſmodi terrarum, poſſeſſionum, & aliorum bonorum immobilium, rerum, & iuriſdictionum diuerſis iudicibus etiam cauſarum palatij Apoſtolici Auditoribus commiſſas, & delegatas, vel ordinaria auctoritate agitatas, in quibus à multo tempore, citra Abbatum, Priorum, & Commēdatariorum, Rectorum, Adminiſtratorum, Canonicorum, Capitulorum, & aliorum beneficiatorum negligentia ſeu impotētia, aut alia ex cauſa aliquis iudiciarius actus releuans ſeruatus non extitit, & interim monaſteria, eccleſiæ, domus, hoſpitalia, & alia loca præfata detrimentum non modicum ſuſtineant. Nos ſingularum cauſarum præfatarum ſtatus, & merita, nominaque & cognomina Iudicum, & collitigantium præſentibus pro expreſſis habentes, motu proprio, non ad alicuius nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtantiā, ſed ex certa noſtra ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, eiſdem deputatis & Collegio, eorumque commiſſariis Auditoribus & miniſtris, vt omnes & ſingulas cauſas huiuſmodi, in quibus ſaltem per biennium aliquis iudiciarius releuans actus vltra fataliū prorogationes ſeruatus non fuerit, in eiſdem ſtatu, & terminis, in quibus reperiuntur, ac quibuſcūque iudicibus tam ordinariis, quàm delegatis, etiam ſi cauſarū Palatij Auditores huiuſmodi fuerint, ad ſolius præfatæ fabricæ procuratoris inſtantiam, etiam Abbatibus, Prioribus, Commendatariis, Adminiſtratoribus, Rectoribus, Capellanis, hoſpitalariis, & aliis beneficiatis inuitis reaſſumere, & auocare, illaſque poſtquam, vt præfertur, reaſſumptæ & auocatæ fuerint, iuxta priuilegia, & facultates eidem Collegio conceſſas, & indultas, & prout procedere poſſunt contra eiuſdem fabricæ debitores, & in cauſis relictorum ad pias cauſas cognoſcere, decidere, ac fine debito terminare, facultatem concedimus. Inſuper, cùm ſicut etiam accepimus, licet in ciuitate noſtra Bononien. venerabilis frater noſter Epiſcopus Bononien. vigore concilij Tridentini, & Rauennaten. nonnullos ex clero ad locationes bonorum

eccle-

eccleſiaſticorũ reuidendas, & reſcindendas deputaſſet, & ipſi admodũ paucas fine debito terminaſſent, tamen poſt emanatas dictarum facultatum noſtrarum in dictę fabricæ fauorem literas, ſub nomine ipſorum deputatorum certum edictum publicatũ fuerit, per quod inter cætera omnes & ſingulæ perſonæ eccleſiaſticæ, nec non rectores & adminiſtratores eccleſiarum, monaſteriorum, & piorum locorum moniti fuerunt, vt pro adimplemento ſacrorum canonum & conſtitutionum factarum, tam à nobis, quàm prædeceſſoribus noſtris, omni adhibita diligentia, curarent recuperationem bonorum Eccleſiaſticorum per triginta annos ante Concilium Tridentinum quocumque titulo malè alienatorum, eiſdem iubendo vt omni ſtudio, & diligentia in officio præfatorum deputatorum, & poſſe, eorũ notarij infra certum ſtatutum terminum omnium bonorum à triginta annis, vt præfertur, cõputandis occupatorum, eorumque occupatorum cum ipſorum nominibus & cognominibus, & ipſorum bonorum deſcriptionibus & confinibus notitiam dare, ac quęcumque inſtrumenta, & ſcripturas tales cauſas concernentia exhibere deberent, ad hoc vt ipſi facilius in huiuſmodi cauſis procedere poſſent. Et ſucceſſiuè poſtquam commiſſarius præfatæ fabricæ ſuum edictum, iuxta tenorem præfatarum noſtrarum literarum publicari fecerat, idem Epiſcopus à nobis quaſdam literas in forma breuis obtinuerit, per quas eidem, & pro tempore exiſtẽti Epiſcopo præſuli, ſeu adminiſtratori, aut eius, vel illius vicario in ſpiritualibus generali, nec non dilectis filiis Iudicibus, & Reuiſoribus ac ſyndicis, ad id ab eodem Epiſcopo in Synodo diœceſana deputatis, & pro tempore deputãdis conceſſimus, & nos indulſimus, vt omnes & ſingulas, ac quaſcumque alienationes & conceſſiones, quorumcumque bonorum Eccleſiaſticorum factas & faciendas ciuitatis & diœceſis Bononien. & illarũ cauſas reuiderẽt, & cognoſcerẽt ſummariè, ſimpliciter, & de plano, ac ſola facti veritate inſpecta, & in illis quæ conſtitutiones fe. rec. Symmachi ſecundi, & Pauli etiã ſecund. Romanorum pont. prædeceſſorum noſtrorum, & in damnum Eccleſiarum, monaſteriorũ, & piorum

Tt v loco-

locorum facta eſſe comperiſſent, præhabita ſuperinde congrua reuiſione, adhibitiſque legitimis probationibus procederēt, & prout iuris foret deciderent, & alia facerent,prout in edicto & literis præfatis plenius continetur, quarum literarum vigore aliud edictum ſuper ſimilibus publicatum extitit, quibus ipſæ perſonæ eccleſiaſticæ, vt decet,obtemperātes, dictas denunciationes in eorum officio detulerunt, & vt Commiſſarium præfatum deluderēt, præfati deputati ab edicto per eundem commiſſarium facto appellarunt,& ipſum ferè in omnibus cauſis præfatis præuenerunt. Nos attendentes præmiſſa, prout in ciuitate Bononien. hactenus occurrerunt, etiam in multis aliis ciuitatibus, & diœceſibus, ſimili vel alio modo occurrere poſſe, & ſi præfata fabrica ſic impediretur, hoc non ſine graui ipſius detrimento ſuccedere poſſe, volenteſque propterea eiuſdem fabricæ vtilitati conſulere, ac edictorum & literarum noſtrarum præfatarum tenores ſimiliter præſentibus pro expreſſis habentes,motu & ſcientia ſimilibus Collegio,deputatis, auditoribus, commiſſariis,& miniſtris fabricæ præfatæ, vt ipſi in omnibus, & ſingulis cauſis monaſteriorum,Abbatiarum, Prioratuum,domorum, & aliorum exemptorum ſub iuriſdictone ordinaria nō comprehenſorum, necnon aliis in quibus proceſſus nondum eſt inſtructus,etiam ſi ordinarius virtute literarum noſtrarum vel ipſa ordinaria auctoritate præuenerit, modo & forma, quibus per præfatas literas, vel alias conceſſum extitit,procedendi,eaſque cognoſcēdi & fine debito terminandi liberam & amplā facultatem concedimus per præſentes. Præterea, cùm per ipſas literas noſtras præfatas eiſdē Collegio & deputatis conceſſerimus facultatem cogendi quaſlibet perſonas ad reſtituendū bona, proprietates & reditus monaſteriorum,eccleſiarum, beneficiorum,domorum, & piorum locorum,vt præmittitur,alienata, ſiue detēta & occupata, vna cum eorum fructibus per poſſeſſores & alios perceptis, & de facili euenire poſſet,vt plurimę perſonę, quæ per multos annos ipſa bona poſſederunt, & in eis plurima melioramenta fecerunt, ne bonis ipſis priuentur,canones,cenſus,reditus,quæ pro bonis ipſis ſoluūt,

cūpe-

cuperent augere, ita vt cederent in euidentem vtilitatem ipſorum monaſteriorum, eccleſiarum, beneficiorum, domorum, hoſpitalium, & locorum piorũ. Alijque tanta premerentur neceſſitate, vt ipſis de fructibus per eos, & per eorũ anteceſſores, & alias perſonas perceptis, integrè ſatisfaciendi nulla ſufficiat facultas, oneroſumq́; eis omnino videatur, cùm ipſi forſan bonę fidei poſſeſſores fuerint, talem ſummam ſoluere. Nos ſuper præmiſſis paterna pietate prouidere cupiẽtes, volumus Collegiũ, & deputatos præfatos eiusq́; commiſſarios, Auditores, & miniſtros, poſtquã bonorum partẽ debitam huiuſmodi iuxta formulã literarum noſtrarum monaſteriis, eccleſiis, domibus, capitulis, Capellanis, beneficiatis, & piis locis ad ius, & proprietatẽ monaſteriorum, eccleſiarũ, domorum, Capitulorũ, rectorũ, Capellanorũ, beneficiorũ, & piorũ locorum, quorũ antea erãt, reduxerint, poſſe & valere eiſdẽ poſſeſſoribus, aut aliis perſonis, de conſenſu eorum, quorum intererit, ſub honeſto canone ſiue cẽſu, aut aliàs prout iuſtũ eis videbitur, in euidentẽ tamen vtilitatẽ ipſorum monaſteriorum, eccleſiarũ, domorum, Capitulorũ, Parochialium eccleſiarũ, capellaniarum, beneficiorũ, ac locorum piorũ de nouo in emphyteoſim, ſeu cenſum perpetuũ, aut ad tertiam vel aliã generationẽ, ſeu hominis vitam, aut aliud tẽpus eorum arbitrio locare & concedere, ac ſuper fructibus malè perceptis huiuſmodi, ſi beneficiatorum eorundem ad id acceſſerit aſſenſus cõponere, deq́; tertia parte bonorum & fructuum huiuſmodi ipſi fabricæ per prædictas literas noſtras aſſignata, arbitrio ſuo, etiam ſiue pro tempore exiſtẽtium Abbatum, Priorum, Commẽdatariorum, adminiſtratorum, Canonicorum, Capitulorum, Rectorum, & beneficiatorum eorundem conſenſu & etiam inuitis diſponere, & cõponere, ipſosque poſſeſſores, & alias perſonas cum eis contrahentes quietare, & abſoluere poſſe. Cumq́; vt ſimiliter accepimus, inueniantur multa bona in euidentem vtilitatem monaſteriorum, eccleſiarum, & piorum locorum huiuſmodi, ſed conſuetis ſolennitatibus, vel aliis de iure, vel ex forma ordinũ & conſtitutionum monaſteriorum, Capitulorum, eccleſiarum, domorũ, hoſpitalium,

& pio-

& piorum locorum requiſitis non obſeruatis, ac ſine licentia, vel confirmatione Apoſtolica alienata. Collegium, & deputatos, & eorum commiſſarios, ac miniſtros præfatos poſſeſſores ipſos pro exceſſibus, & temerario auſu, ac fructibus perceptis indebitè huiuſmodi eorundem Collegij deputatorum, Commiſſariorum, & miniſtrorum arbitrio pœnis pecuniariis, omni & quacunque appellatione remota, in ipſius fabricæ vtilitatem conuertendis, punire & mulctare, eiſdem poſſeſſoribus & detentoribus competentem terminum ſub præfatis pœnis, ad obtinendam debitam confirmationem à nobis, & ſede Apoſtolica præfigere: quod ſi neglexerint ipſo termino elapſo, ad incurſus pœnarum huiuſmodi, & ipſorum bonorum priuationem, omni appellatione poſtpoſita, procedere etiā poſſe volumus & declaramus. Vlterius quoque, cùm plurima reperiantur monaſteria, eccleſiæ, beneficia, hoſpitalia, & pia loca, quæ inſtrumenta alienationum bonorum ſuorum penes ſe non retineant, ſed ſolùm eis canones ſeu cenſus illarum ratione perſoluuntur; licetque, qui ea poſſident, forſan penes ſe talia inſtrumenta habeant, illa tamen oſtendere minimè volunt, ſeque tuentur, quòd per multum temporis ſpatium in bonorum eorundem ſolutionis poſſeſſione exiſtunt. Eiſdem Collegio, deputatis commiſſariis, & miniſtris, vt omnes, & ſingulas perſonas, bona eccleſiaſtica, vt præfertur, retinentes, poſſidentes, vel detinētes, niſi legitimam cauſam habuerint ſe excuſandi, ad exhibendum per documenta, & inſtrumenta publica titulos ſuos, quorum vigore bona huiuſmodi poſſident, intra terminum eis præfigendum ſub pœnis & cenſuris ſibi beneuiſis monère: quod facere recuſantibus, aut non curantibus, ijdem Collegium, & deputati in iis, in quibus dicti poſſidentes à quadraginta annis citrà non oſtenderint dicta inſtrumenta, & ab inde pacificè & poſſediſſe, & ſoluiſſe, ac de canone ſolito ipſis beneficiatis reſpōdiſſe ad pœnarum, & cenſurarum huiuſmodi incurſum, ac ipſorum bonorum priuationē, fructuumque eorūdem ſolutionem procedere poſſint, concedimus & indulgemus. Et quoniam indignum videtur, quod monaſteria,

eccle-

eccleſiæ, & loca pia, & fabrica ipſa, dum per litium anfractus circunduci contigit, fluctibus bonorum, pro quibus primam ſententiam in eorum fauorē obtinuerint, priuentur, volumus quod Collegium, & deputati præfati, nec non eorum Commiſſarij, Auditores, & miniſtri poſt primam latam ſententiam, ſi ab ea appellari, & cauſa proſequi continget, fructus bonorum, ſuper quibus lis verti contigerit, ſub arcto ſequeſtro, aut penes idoneum depoſitarium per ipſum Collegium, & eorum miniſtros eligendum vſque ad eius cognitū in ſecunda ſententia, deductis tamē his, quæ aliàs ex forma locationum præcedentium Rectoribus, Adminiſtratoribus, monaſteriis & piis locis fuerint perſoluēda, quæ minimè retardari debeant, & ſine litis ac iurium monaſteriorum, eccleſiarum, & piorum locorum, ac partium præiudicio ponant, dent & deponant. At quoniam Eccleſiarum bona confinia, canones, cenſus, reditus, & prouentus, iura, inſtrumenta, ſcripturæ, à diuerſis auaritia obcæcatis occultātur, adeò quod à multis Abbatibus, Prioribus, Commendatariis, Capitulis, Canonicis, Rectoribus, Capellanis, Guardianis, & aliis beneficiatis, beneficiorum ſuorum bona, & illorū confinia, & inſtrumenta ignorentur, eiſdem Collegio, & deputatis, eorumque Commiſſariis, Auditoribus, & Subdelegatis ſubſtitutis, & miniſtris, vt ſub pecuniariis, & in illarum ſubſidium eccleſiaſticis ſententiis, cenſuris, & pœnis, ac aliis iuris & facti remediis opportunis, omnes, & ſingulos vtriuſque ſexus Chriſti fideles de præmiſſis informatos, ac Notarios, & Tabelliones, ac alios quoſcumque de inſtrumentis, & ſcripturis, ac documentis in præmiſſis, & circa ea neceſſariis rogatos, in Eccleſiis dum diuina celebrantur, vel aliàs etiam per edictum publicum, vel ſimplicem citationē, vt ea omnia ipſis monaſteriis, eccleſiis, beneficiatis, & piis locis denuncient, propalent, notificent, exhibeant, & conſignent, citare, & monere, ac contra contumaces, & inobedientes ad incurſus pœnarum, & cenſurarū huiuſmodi declarationem, vſque ad illam effectualem obedientiam omnibus, & ſingulis iuris & facti remediis procedere poſſint, & valeant, concedimus, & indulgemus.

mus. Et quoniam iuſtū eſſe cenſemus, vt cauſæ, quæ per ipſos Collegium, deputatos, eorumq; Auditores, Commiſſarios, & Miniſtros cognoſcūtur, tractantur, & deciduntur, celerē & optatum finē accipiant, volumus quod Collegium, & deputati, eorumq; Auditores, Cōmiſſarij, & miniſtri in omnibus cauſis, quas ipſos, & eorum quemlibet pro tēpore auocare, agere, cognoſcere, decidere, & fine debito terminare contigerit, illas iuxta priuilegia, & facultates eidē Collegio cōceſſas & indultas, ac prout procedere poſſunt, contra eiuſdē fabricæ debitores, & in cauſis legatorū piorum vnà cùm illarum inciden. dependen. emergen. annexis & cōnnexis procedere, cognoſcere, decidere & ſimiliter fine debito terminare, necnon partes in illis intereſſe habētes citare, & ſi abſentes, aut ſui copiā non faciētes aut aliàs non reperibiles fuerint, dummodo prima vice perſonaliter citati fuerint, facta prius diligentia per eos reperiendi per vnū ex curſoribus noſtris vel mandatariis præfatæ fabricæ domi, vbi aliàs reſederint, demiſſa copia, vel per edictū in valuis Baſilicæ ſancti Petri huiuſmodi, & in acie cāpi Floræ affigendis, vel aliàs, prout in obligationibus in forma Cameræ fieri ſolet, arbitrio ſuo ſimili modo citare, necnon viduis, pupillis, & aliis perſonis de iure curatore indigentibus, curatores ipſos ex officio deputare, ac quibúſvis, tam Apoſtolica, quàm ordinaria auctoritate deputatis, etiam S.R.E. Cardinalibus, vel cauſarum Palatij Apoſtolici auditoribus, aliiſq; iudicibus, necnon quibus, & quoties opus fuerit, ſub pœnis pecuniariis arbitrio ſuo imponēdis, ac cēſuris eccleſiaſticis inhibere, aliaq; in pręmiſſis, & circa ea neceſſaria, & opportuna facere poſſint & valeant. Diſtrictius inhibētes quibúſvis locorū ordinariis, etiā S.R.E. Cardinalibus, & aliis perſonis, quauis auctoritate, etiam Apoſtolica fungentibus, etiam cuiuſcumque dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis, & conditionis exiſtentibus, in virtute ſanctæ obedientiæ, ac ſub ſuſpenſionis à diuinis, & excommunicationis latę ſententiæ aliiſq; noſtro arbitrio moderandis, infligendis pœnis, ne eoſdem Collegium & deputatos moleſtare, aut præmiſſorum exequutionem quoquo modo impedire, vel in eis ſe directè vel per in-

directū

directũ ingerere, vel intromittere poſſint ſeu audeant, vel præſumāt. Decernentes quoq; præſentes literas vllo vnquam tẽpore de ſubreptionis, vel obreptionis vitio, aut intentionis noſtræ, vel quopiam alio defectu, etiam ex eo, quod intereſſe habentes, vocati non fuerint, notari, in ius, vel controuerſiā reuocari non poſſe, nec per obreptionem vel ſubreptionem obtẽtas præſumi, & ob id viribus carere, minúſque ſubquibúsvis ſimilium vel diſſimiliũ gratiarũ reuocationibus, ſuſpẽſionibus, limitationibus & aliis contrariis diſpoſitionibus, quantũuis generalibus, ac fortiſſimis clauſulis, & decretis irritantibus, roboratis, comprehendi, ſed ſemper ab illis exceptas, & quoties illæ emanabunt, toties in priſtinum, & eum, in quo ante præmiſſa quomodolibet erant ſtatum, etiam ſub data per Collegium, & deputatos huiuſmodi eligẽda plenariè reſtitutas eſſe. Sicq; ab omnibus cẽſeri, & ita per quoſcumq; Iudices, & Commiſſarios quauis auctoritate fungẽtes, etiā Auditores, & Cardinales pręfatos, ſublata eis, & eorũ cuilibet, quauis aliter iudicādi facultate, iudicari debere. Irritũ quoq; & inane, ſi ſecus ſuper his à quoquā quauis auctoritate, ſciẽter vel ignoranter attẽtari, nō obſtātibus præmiſſis, ac noſtra de nō tollẽdo iure quæſito, & quibúsvis Apoſtolicis, etiā per nos, necnon in prouincialibus & ſynodalibus Cōciliis editis ſpecialibus, vel generalibus conſtitutionibus, & ordinationibus, ac quibusvis etiā Collegij Cardinaliũ & Auditorum eorundẽ, ac aliorũ tribunaliũ, necnon quorumcumq; monaſteriorũ, eccleſiarum, domorũ, beneficiorum, ordinũ, capitulorũ, & piorum locorũ, etiā iuramẽto & cōfirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis ſtatutis, & conſuetudinibus, priuilegiis quoq; indultis, & literis Apoſtolicis, quibúsvis etiā ipſis Auditoribus, & aliis iudicibus, ſub quibuſcunque tenoribus & formis, ac cum quibúsvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliiſque efficacioribus & inſolitis clauſulis, irritantibusque, & aliis decretis in genere, vel in ſpecie, etiam motu ſimili, & ex certa ſcientia conceſſis, confirmatis, approbatis, & innouatis. Quibus omnibus, etiam ſi de illis eorumq; totis tenoribus, ſpecialis, ſpecifica, & expreſſa mẽtio habenda, aut aliqua alia

exqui-

exquiſita forma ad hoc ſeruanda foret, tenores huiuſmodi, ac ſi de verbo ad verbum nihil penitus omiſſo, & forma in illis tradita obſeruata, inſerti forent, præſentibus pro expreſſis habentes, illis alias in ſuo robore permanſuris, hac vice duntaxat ſpecialiter & expreſsè derogamus contrariis quibuſcumque. Aut ſi aliquibus communiter vel diuiſim ab eadem ſit ſede indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari nō poſſint per literas Apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi mentionem. Volumus autem, quòd dicti deputati retenta tertia parte bonorum per eos pro tempore recuperatorum huiuſmodi, reliquas duas partes ſuis quibuſuis eccleſiis pro rata conſignare debeant & teneantur. Quodque præſentium tranſſumptis, etiam impreſſis, manu Secretarij fabricæ huiuſmodi ſubſcriptis, & ſigillo eiuſdem fabricæ ſigillatis, eadem prorſus fides in iudicio & extra adhibeatur, quæ ipſis originalibus literis adhiberetur, ſi forent exhibitæ vel oſtenſæ. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam noſtrarum conceſſionum, declarationis, indulti & voluntatum infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ, apud ſanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ milleſimo, quingēteſimo, ſeptuageſimo tertio, Idus Septembris. Pontificatus noſtri anno quarto.

Bulla S. D. N. D. Pij Papæ V. aſſignationis & applicationis Fabricæ Baſilicæ Principis Apoſtolorum de Vrbe, omnium fructuum, & aliorum narratorum, ex bonis Eccleſiarum alienatis perceptorū, & vnius anni reſpectiuè loco tertiæ partis proprietatis ipſorum bonorum per alias ſuas literas eidem Fabricæ aſſignata.

EX debito paſtoralis officij, cui diſponente Domino præſidemus, ad ea libenter intendimus, per quæ quarumlibet Eccleſiarum, Fabricæ præſertim Baſilicæ noſtræ Principis Apoſtolorum de Vrbe, cuius cura nobis peculiaris eſt attributa, congruam ſuſcipiāt

ſuſten-

ſuſtentationem, vtque id fœlicius ſubſequatur, nõnunquam ea, quæ per nos ad ipſarum fauorẽ ordinata ſunt, quæque non ita fœlicem ſucceſſum habitura credimus, ad aliam formam reducimus, prout locorum & temporum qualitate penſata, conſpicimus in Domino ſaluibriter expedire. Sanè licet aliàs nos cùm accepiſſemus, quàm diuerſæ perſonæ, tam Eccleſiaſticę, quàm ſeculares, quàm plurima bona, poſſeſſiones, & terras, etiam ad ecclẽſias, etiam Cathedrales, & Metropolitan. Monaſteria, beneficia, domos, & alia regularia, necnon hoſpitalia & pia loca pertinentia, & ſpectãtia, prætextu diuerſarum alienationum, eis contra tenorem fel. rec. Symmachi & Pauli ſecundi, ac aliorum Romanorum Pontificum prædeceſſorum noſtrorum, aut ſine Apoſtolicæ ſedis licentia, ſeu illarum forma non ſeruata, aut aliàs in euidens damnum & præiudicium eccleſiarum, monaſteriorum, beneficiorum, & piorum locorum huiuſmodi ſactarum occupauerant, & detinuerãt, ac detinebant, nos præmiſſis occurrere volentes, vtque neceſſitatibus fabricæ dictæ Baſilicæ curæ noſtræ commiſſæ ſubueniremus, certis tunc expreſſis modo & forma motu proprio dilectis filiis collegio, & deputatis præfatæ fabricæ, eorumque pro tempore Auditoribus & miniſtris inter cætera, vt omnes & ſingulas alienationes in emphyteoſim, ſeu cenſum perpetuum, aut ad tertiam vel aliam generationem, ſeu hominis vitam, aut aliud tempus vltra triennium locationes, vel conceſſiones, ſeu permutationes, aut occupationes de quibúsvis terris, poſſeſſionibus, aut aliis bonis immobilibus, ſeu rebus & iuribus, tam ſpiritualibus, quàm temporalibus eccleſiarum, monaſteriorum, domorum, beneficiorum, hoſpitalium, & aliorum piorum locorum quorumlibet, ſine ſedis Apoſtolicæ licentia, aut eius forma non ſeruata, in damnum eccleſiarum, ſeu ſolemnitatibus à iure requiſitis, aut conſtitutionibus ipſorum monaſteriorum, ſeu domorum minimè ſeruatis, aut alias nulliter eatenus factas reuidere, & conſtito ſibi quantum ſufficere videretur, de præmiſſis, illas, & contractus ſuperinde ſub quibúsvis formis, & verborum expreſſionibus habitos, etiam ſi iuramento vallati exi-

ſterent, ad ſolius ipſius fabricæ procuratoris inſtātiam, etiam parte inuita, & contradicente, facta ſibi prius intimatione per tres menſes, reſcindere, irritare, caſſare, & annullare, ipſoſque detentores, & occupatores ad terras, poſſeſſiones, bona, res, & iura præfata, vt præfertur detenta, & occupata relaxandum, & de fructibus eatenus perceptis, & qui percipi potuerant, nec non in poſterum percipiendis realiter ſatisfaciendum cogere, & compellere, bonorumque & fructuum recuperandorum huiuſmodi tertiam partem ipſi fabricæ, reliquis duabus partibus eccleſiis, monaſteriis, beneficiis, domibus, hoſpitalibus, & piis locis, ad quæ bona ipſa ſpectabant, cum effectu conſignatis, vendicare, & applicare, poſſent, & valerent. Ita vt eiſdem collegio, deputatis, eorumque auditoribus & miniſtris liceret dictæ tertiæ partis huiuſmodi bonorum præfatæ fabricæ, vt præfertur, applicatorum, corporalem poſſeſſionem propria auctoritate liberè apprehendere, illamque in dictæ fabricæ vſus & vtilitatem, abſque alia ſedis Apoſtolicæ, & ſuper eorum eccleſiarum, monaſteriorum, domorum, beneficiorum, hoſpitalium, & aliorum locorum piorum, ad quæ bona ipſa ſpectabant, licentia alienare, vendere, & conuertere, diœceſani loci, vel cuiuſvis licentia deſuper minime requiſita, facultatem & auctoritatem concesſſerimus, prout in noſtris deſuper confectis literis plenius continetur. Verùm quia, vt accepimus, dictæ fabricæ difficile foret tertiam partem proprietatis bonorum eidem, vt præfertur, aſſignatam vendere, & in vſum dictæ fabricæ conuertere, cum non de facili emptores reperirentur, & plurima bona non ita commodam diuiſionem patiantur, vt tertia ab ipſis pars ſine duarum partium detrimento diſmembrari & ſeparari poſſet; Cupientes indemnitati dictæ fabricæ conſulere, arbitranteſque, quòd ſi loco dictæ tertiæ partis proprietates bonorum recuperandorum, vt præfertur, dictæ fabricæ aſſignatæ, omnes fructus contra leges, & canones ac conſtitutiones anteceſſorum noſtrorum, per quóſvis conductores, & ſucceſſores vniuerſales, vel ſingulares quomodolibet indebitè

bitè ex dictis bonis percepti, & qui percipi potuerunt, & non ſine animæ eorum periculo retinere poſſunt, quatenus exigibiles ſint, & in alienationibus, in quibus pauci, aut nulli fructus indebitè percepti fuerunt, vel ex inopia debitorum, vel ex quauis cauſa, vel occaſione per ipſos deputatos arbitranda, nullum vel modicum emolumentum reportare poſſe, cùm non ſit conueniens, quòd ex eius bono opere detrimentum ſentiat omnes fructus, reditus, & prouentus integros vnius anni ex huiuſmodi bonis recuperatis exigendi, & percipiendi dictæ fabricæ aſſignarentur, & appropriarentur; celeriorem vtilitatem tam dictæ fabricæ, quàm eccleſiæ ipſæ conſequerentur. Eoſdem itaque collegium, & deputatos, ac auditores, & miniſtros, eorumque quoſlibet à quibúsvis excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, aliisq; eccleſiaſticis ſententiis, cenſuris & pœnis, à iure, vel ab homine, quauis occaſione, vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodati exiſtunt, ad effectum præſentium duntaxat conſequendum, harum ſerie abſoluentes & abſolutos fore cenſentes, necnon literarum præfatarum tenores præſentibus pro expreſſis habentes, motu proprio, non ad alicuius ſuper hoc nobis oblatæ petitionis inſtantiam, ſed de noſtra mera liberalitate, & ex certa ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, omnes, & ſingulos fructus, reditus, prouentus, canones, cenſus, & affícta, ſeu alias reſponſiones, quocumque nomine nuncupentur, quomodolibet tam per conductores bonorum eccleſiaſticorum, quàm eorum ſucceſſores quoſcumque vniuerſales, vel ſingulares, aut particulares, ac alios detẽtores, occupatores, & debitores ſub quouis prætextu, & inualido contractu, contra leges, canones extrauagantes, & conſtitutiones anteceſſorum noſtrorum, aut aliàs indebitè, nulliter & inualidè perceptos, & ob infectam radicem primi contractus inualidi aut aliàs nulliter cum eccleſia celebrati, vel occupationis, detentionis & vſurpationis factæ indebitè dictorum bonorum. Si verò vel quia modici, aut nulli admodum fructus ſunt exacti, vel ex debitorum inopia, vel quávis alia cauſa per ipſos deputatos arbitranda,

fructus prædicti non eſſent exhibiles, tunc fructus, redi-
tus, prouentus, cenſus, & canones integros vnius an-
ni ex dictis bonis recuperatis percipiendos loco dictæ
tertiæ partis plenariè & integrè dictæ fabricæ aſſigna-
mus, & applicari mandamus. Ita quod eiſdem Colle-
gio, & pro tempore exiſtentibus deputatis Auditori-
bus, & miniſtris prædictis liceat illos propria auctori-
tate recuperare, exigere, & leuare, illoſque locare, ven-
dere, & alienare, ac in vſum & vtilitatem dictæ fabricæ
conuertere, ſedis Apoſtolicæ, vel ſuperiorum eccleſia-
ſticorum, monaſteriorum & beneficiorum eorundem,
vel ordinarij, aut cuiúsvis alterius licentia deſuper mi-
nimè requiſita. Et vt facilius eccleſiæ integram pro-
prietatem, & fabrica fructus, vt præmittitur, ſibi aſſi-
gnatos conſequi poſſit ſine litium curſu, eiſdem Colle-
gio, & deputatis concedimus & elargimur, vt quoties
eis videbitur opportunum, per ſeipſos tantum, in cau-
ſis prædictarum alienationum, ſiue detentionum bo-
norum eccleſiaſticorum, in quibus ius eccleſiarũ, mo-
naſteriorum, domorum, hoſpitalium, beneficiorum, &
piorum locorum præfatorum, nõ adeò clarum exiſtit,
vt de facili bona, & fructus pro eccleſiis, monaſteriis,
domibus, beneficiis præfatis, ac fabrica vendicari poſ-
ſint, aut ius ipſum dubium ſit, cum dictis detentoribus,
poſſeſſoribus, & ſucceſſoribus vniuerſalibus vel parti-
cularibus ſub beneplacito ſedis Apoſtolicæ tranſigere,
& componere de conſenſu Rectorum eorundem arbi-
trio poſſint & valeant. Quodque aucta & ſoluta parte
in qua conuenerint, ſeu pro qua compoſuerint, occupa-
tores, poſſeſſores, vel ſucceſſores prædictos abſoluere,
& liberare, ita vt de cætero à nemine ſub prætextu qua-
rumcumque conſtitutionum, canonum, legum extra-
uagantium, ac bullarum per anteceſſores noſtros præ-
dictos, & per nos ſuper reſciſſione, & recuperatione
bonorum & fructuum eccleſiaſticorum editarum quo-
modolibet moleſtari, inquietari vel perturbari poſſint,
& valeant, ſed facta ſolutione prædicta ſint, & eſſe in-
telligantur, etiam liberati, tam ab omni animæ peri-
culo, quàm ab omnibus pœnis, & mulctis, quas occa-
ſione dictorum fructuum indebitè perceptorum incur-
riſſent,

riſſent, & contractus neceſſarios conficere, qui poſtquam celebrati fuerint, idem robur obtineant, ac ſi à ſede Apoſtolica confirmati fuiſſent, & ſuper præmiſſis omnibus, & ſingulis perpetuum ſilentium impoſitum ſit, & eſſe cenſeatur. Diſtrictius inhibentes quibúsvis cuiuſcumque ſtatus, gradus & conditionis exiſtentibus, & quacumque auctoritate fungentibus, in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub excommunicationis, aliiſque noſtro arbitrio moderandis, & imponendis pœnis, ne eoſdem Collegium, & deputatos, eorumque Auditores, & miniſtros præfatos in præmiſſis moleſtare, perturbare vel inquietare audeant vel præſumant. Ac decernentes præſentes literas, nullo vnquam tempore de ſubreptionis, vel obreptionis vitio, vel intentionis noſtræ, aut quopiam alio defectu notari, impugnari, aut inualidari, etiam ex eo capite, quòd intereſſe habentes vocati non fuerint, aut ad iuris terminos reduci, minuſque in ius, vel controuerſiam vocari quouis modo poſſe: ſed ſemper validas & efficaces exiſtere, ſuoſque plenarios effectus ſortiri, nec ſub quibúsvis ſimilium vel diſſimilium gratiarum reuocationibus, limitationibus, & derogationibus comprehendi vllatenus poſſe, ſed ſemper ab illis exceptas, & quoties illæ emanabunt, toties in priſtinum ſtatum, etiam ſub quacumque data per ipſos eligenda reſtitutas eſſe, & cenſeri. Sicque per quoſcumque Iudices & Commiſſarios, etiam cauſarum Palatij Apoſtolici Auditores, ſublata eis, & eorum cuilibet, quauis aliter iudicandi & interpretandi facultate, & auctoritate iudicari & definiri debere. Irritum quoque & inane, quicquid ſecus ſuper his à quoquam quauis auctoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari. Et nihilominus venerabilibus fratribus noſtris Amerin. & Maceraten. ac Aquinaten. Epiſcopis motu ſimili per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ipſi, vel duo, aut vnus eorum per ſe, vel alium, ſeu alios, præſentes literas, & in eis contenta quæcumque, vbi & quando opus fuerit, ac quoties pro parte Collegij, deputatorum, Auditorum, & miniſtrorum præfatorum fuerint requiſiti ſolenniter publicantes, ſibique in

præmiſſis efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes faciant præſentes literas, & in eis quæcumque contenta ab omnibus quos illa concernunt, inuiolabiliter obſeruari: Nos permittentes eos, vel eorum aliquem deſuper quomodolibet indebitè moleſtari. Contradictores quoſlibet, & rebelles per ſententias, cenſuras, & pœnas eccleſiaſticas, aliaque opportuna iuris, & facti remedia appellatione poſtpoſita, compeſcendo, legitimisque ſuper iis habendis, ſeruatis proceſſibus, ſententias, cenſuras, & pœnas ipſas, etiam iteratis vicibus aggrauando. Inuocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachij ſecularis. Non obſtant. fel. rec. Bonifacij Papæ VIII. prædeceſſoris noſtri, de vna, & Concilij generalis duabus dietis, dummodo vltra tres dietas quis ad iudicium vigore præſentium non extrahatur, ac aliis conſtitution. & ordinat. Apoſtolicis, ac quatenus opus ſit noſtris de non tollendo iure quæſito, ac vnionibus committendis ad partes vocatis, quorum intereſt, & exprimendo valore, necnon Lateranen. Concilij nouiſſimè celebrati vniones perpetuas, niſi in caſibus à iure permiſſis fieri prohibentis, & quibúsvis aliis necnon in prouincialibus & ſynodalibus Concilijs editis ſpecialibus vel generalibus conſtitution. & ordinat. ac quibúsvis etiam iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quávis firmitate alia roboratis, ſtatutis & cōſuetudinibus, priuilegiis quoque indultis, & literis Apoſtolicis ſub quibuſcumque tenoribus, & formis, ac cum quibúsvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus & inſolitis clauſulis, irritantibusque, & aliis decretis, in genere, vel in ſpecie, etiam motu & ſciētia ſimilibus, ac aliàs quomodolibet etiam iteratis vicibus conceſſis, approbatis & innouatis. Quibus omnibus, etiam ſi de illis, ac totis eorum tenoribus ſpecialis, ſpecifica, indiuidua, & expreſſa mētio habenda, aut aliqua alia exquiſita forma ſeruanda eſſet, tenores huiuſmodi, ac ſi de verbo ad verbum inſererentur præſentibus pro ſufficienter expreſſis habentes, illis aliàs in ſuo robore permanſuris, hac vice duntaxat ſpecialiter & expreſsè derogamus, cæteriſque contrariis quibuſcumque, ſeu ſi aliquibus communiter vel

diui-

diuiſim, ab eadem ſit ſede indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſunt, per literas Apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum, de indulto huiuſmodi mentionem. Per præſentes autem literas derogatum non eſſe, nec intelligi volumus in parte, vel toto primis, & ſecundis cedulis motu proprio confectis, & in fauorem dictæ fabricæ ſuper bonis eccleſiæ alienatis, niſi tantum quoad dictos integros fructus, & facultatem percipiendi fructus vnius anni, vt præfertur. In omnibus verò aliis & ſingulis in dictis cedulis & literis conceſſis omnia ſtent, & eſſe intelligantur firma, & in ſuo robore valida, ac ſi præſentes à nobis non eſſent emanatæ. Inſuper quoque ſtatuimus vt earundem præſentium tranſumptis manu Secretarij, & ſigillo dictæ fabricæ ſubſcriptis & munitis, eadem prorſus fides adhibeatur, quæ præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ vel oſtenſæ. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam noſtræ abſolutionis, aſſignationis, conceſſionis, elargitionis, inhibitionis, decreti, mandati, derogationis, voluntatis, & ſtatuti infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ, apud S. Petrum, anno incarnationis Dominicæ milleſimo, quingenteſimo, ſeptuageſimo, Kalen. Febr. Pontificatus noſtri anno ſexto.

De eccleſiarum decimis, aliiſq; bonis elocandis, & conſeruandis. CAP. XIII.

QVoniam ex prædicta Pauli Papæ conſtitutione manifeſtũ eſt, locationem, & conductionẽ vltra trienniũ fieri non poſſe, profectò euidenter conſequitur, quod locare in perpetuum decimas, prædia, & alia bona eccleſię, vel beneficiorum Canonicis, ſeu aliis eorundem poſſeſſoribus, permiſſum non ſit. Prohibitus enim alienare, non poteſt in perpetuũ locare[a]. Quinimò Canonicus, ſeu alius beneficiatus vltra tempus vitę ſuæ non poteſt locare bona beneficij ſui: & ſi locauerit ad certum tempus, moriaturque ante finitã locationẽ,

a c. ad audientiam. et ibi Panor. de reb eccl. non alien. gloſ. in clem. 1. eo. tit.

 expirat

expirat locatio, niſi Superioris interuenerit authoritas[a]. Deinde quoque non ſunt ferendi, qui variis artibus decimas eccleſiis obuenientes ſubtrahere moliuntur[b], aut qui ab aliis ſoluendas, temerè occupant, & in rem ſuam vertunt; cum decimarum ſolutio debita ſit Deo[c]: & qui eas dare noluerint, aut dantes impediũt, res alienas inuadunt. Præcepit igitur ſancta Tridentina Synodus[d] omnibus, cuiuſcumque gradus, & conditionis ſint, ad quos decimarum ſolutio ſpectat, vt eas, ad quas de iure tenentur, in poſterum cathedrali, aut quibuſcumque aliis eccleſiis, vel perſonis, quibus legitimè debentur integrè perſoluant. Qui verò eas aut ſubtrahunt, aut impediunt, excommunicentur[e], nec ab hoc crimine, niſi plena reſtitutione ſecuta, abſoluãtur.

Pœna non ſoluentiũ decimas.

Locationes in præiudiciũ ſucceſſorum prohibitæ ſunt.

Magnam eccleſiis perniciẽ adferre ſolet, cùm earum bona repræſentata pecunia in ſucceſſorum præiudiciũ aliis locantur. Sanxit igitur ſancta Tridentina Synodus[f], vt omnes hæ locationes, ſi anticipatis ſolutionibus fiant, nullatenus in præiudicium ſucceſſorum validæ intelligantur[g]; quocumque indulto, aut priuilegio non obſtãte: nec huiuſmodi locationes in Romana curia, vel extra eam confirmentur. Non licet etiam iuriſdictiones eccleſiaſticas, ſeu facultates nominandi, aut deputandi vicarios in ſpiritualibus, locare; nec conductoribus per ſe aut alios ea exercere: aliterque conceſſiones, etiam à Sede Apoſtolica factæ ſurreptitiæ cenſeantur. Locationes verò rerum eccleſiaſticarum, etiam auctoritate Apoſtolica confirmatas ſancta Synodus irritas decernit, quas à triginta annis citra ad longum tempus, ſeu, vt in nonnullis partibus, ad viginti nouẽ, ſeu bis viginti nouem annos vocant factas; Synodus prouincialis, vel deputandi ab ea in damnum eccleſiæ & contra canonicas ſanctiones contractas fuiſſe iudicabunt.

Aliæ locationes prohibitæ.

Locationes ad longum tempus prohibitæ.

Quare Synodus prouincialis Mechlinienſis[h], ſatagens hoc decretum Tridentini concilij in executionem mittere, & bona eccleſiæ conſeruare, ſtatuit quoque & ordinauit: vt elocationes bonorum eccleſiaſticorum, quæ anticipatis ſolutionibus fiunt, nullatenus ſucceſſores obligent, quocumque priuilegio, vel indulto fulcian-

a *Panor. in d. c ad audientiã. & in cap. fin. ne præla. vic. ſuas. arg. l. ſi domus ff locat.*
b *c. ad hæc. c. quamuis. cap. prohibemus. c. tua. c. dudum. c. in aliquibus. c. cum non ſit. de decimis. c. 1. & ſeq. 16. q. 7.*
c *c. tua nobis. c. cum non ſit. de decimis. ca. omnes. ca. decimas Deo. 16. q. 7. Iuo 3. part. decret. c. 199. c. nõ qui. c. admonemus. 16. q. 2.*
d *ſeſſ. 25. de reſor. cap. 12.*
e *c. peruenit. c. nũtios. c de terris. c. in aliquibus. de decimis c. omnes. 16. q. 7. d. c. nõ qui.*
f *d. ſeſſ. 25. c. 11.*
g *c. 2. de preca. c. de precariis. 10. q. 2.*
h *tit. de elocat. conduct. et conſeru. bon. eccleſ. cap. 1. 2. & 3.*

ſulciantur. Nullæ quoque locationes rerũ eccleſiaſticarum fiant vltra nouẽ annos, ſine obſeruatione ſolennitatum, quæ de iure requirũtur in alienatione bonorum eccleſiæ[a]. Locationes autem infra tempus currentis arrendæ, non prius renouentur, quàm vno anno, quo ad decimas; & quo ad alia bona ad ſummum triennio ante finem currentis arrendæ, quodq́ue pro renouatione dictæ arrendæ, poſſeſſores beneficiorum non recipiant arræ nomine vltra ſex florenos. Collegia verò nihil exigant ſupra conſuetas pitantias, ſaluo in omnibus Epiſcopi moderamine. Locationes autem quæ ad longum tempus factæ ſunt, & per Sedem Apoſtolicam, aut Ordinarium confirmatæ, examinentur per Epiſcopum, cum aliquo de Capitulo per Epiſcopũ aſſumẽdo.

a de quibus vide Rebuff. in compen. alien. rer. eccleſ.

Quamuis lõgo rerum vſu apud omnes receptum ſit, neminem ad poſſeſſionem alicuius beneficij admitti, niſi iureiurando promittat, bona ſui beneficij fideliter conſeruare, & alienata pro virili recuperare: attamen multorum à ſuis beneficiis abſentia, aut negligentia, plurima quotidie deperdi, aut obſcurari experimur: Hinc eadem Synodus prouincialis omnibus & ſingulis beneficiatis mandat[b]; vt bonorum & redituum ad beneficia per eos poſſeſſa ſpectantium ſpecificationem in ſcriptis Superiori eccleſiaſtico, aut paſtori cuiuſque eccleſiæ ſeu loci in quo beneficia fundata ſunt, infra trimeſtre poſt publicationem præſentium, ſub pœna duorum florenorum exhibeant. Et Superior ex dictis ſpecificationibus, addita etiam ſpecificatione bonorum ſui beneficij, vnum regiſtrum in archiuis eccleſiæ conſeruandum fideliter conficiat, atque ipſius copiam authenticam Epiſcopo tradat. Literas verò originales, regiſtra, & alia quæcumque munimenta, quæ vetuſtate conſumuntur, curent eidem beneficiorum rectores infra præfixum tempus in authenticam formam tranſſumi, eaque tranſſumpta, in qualibet eccleſia reſpectiuè ſub tuta & fideli cuſtodia trium clauium (quarũ vnam Superior eccleſiaſticus, aliam ſenior rector fabricæ, & tertiam ſenior rector menſæ ſancti Spiritus habeat) cum aliis munimentis, conſeruentur. Et ſi quid ex prædictis munimentis, pro creditorum aſſecutione leuari

b d. tit. de elocatio. & conſeru. bon. ec. ca. 4. 5. 6.

Ad conſeruandum eccleſiæ bona.

Vide cõcil. Mediolan. celebr. 1566. tit. Quæ pertinẽt ad bonor. & iur. eccleſ. conſerua. rect. admi. & diſpẽſationem.

neceſſum ſit; Rectoribus beneficiorum non aliter tradatur, quàm ſub recepiſſe, & promiſſione de reſtituendo. Si verò aliqua munimenta ex prædictis apud poſſeſſores beneficiorum, aut hæredes, aut executores eorum exiſtant, infra dictum tempus trium menſium ad dictam cuſtodiam deferant, & in ea recludi curent. Quod ſi neglexerint, & eorum culpa, vel negligentia aliquid deperditum inueniatur, damnum omne reſarcient, & grauiter punientur. Quapropter mandat etiam Synodus Archipresbyteris, ſeu Decanus Chriſtianitatum, vt diligenter huius ſtatuti executioni inuigilent; literas, manualia, & quæcumque beneficiorum munimenta, quæ in domibus mortuariis inuenerint, fideliter ſeruari, & ad cuſtodiā prædictā tranſportari curent.

Hæc autem ſtatuta, ſi vnquam aliàs nūc maximè poſt hanc ecclēſiarum omnium ſpolationem. profanationē, & multorum munimentorum earundem deperditionem in executionem mittenda, & obſeruanda eſſe videntur in omnibus eccleſiis, non ſolùm parochialibus, verumetiā cathedralibus, & collegiatis; ſi fortè omnia in integrum reſtitui poſſint, quia alia ſimilis ſuperuenire poterit rurſum calamitas. Si quis autem de clericis documenta, quibus eccleſiæ poſſeſſio firma tenetur, aut ſupprimere, aut negare, aut auertere, aut aduerſariis forſaſſe tradere, damnabili, & puniēda obſtinatione præſumpſerit: quicquid per abſentiā documētorum damni eccleſiæ illatum eſt, de propriis facultatibus reddat [a]. Et quia frequenter bona eccleſiarum, beneficiorum, & aliorum piorum locorum pereunt, aut obſcurantur continuata poſſeſſione longiſſimi temporis, in vna eademque familia, ſine vllo arrendæ renouatæ documento; eadem Synodus prouincialis Mechlinienſis [b], volens etiam huic malo prouidere, mandat omnibus Prelatis, Capitulis, paſtoribus, & quorumcūque beneficiorum, & locorum piorum rectoribus, vt tempore ſuprà ſtatuto arrendas bonorum ſuorum in ſcriptis renouent, cum expreſſa ſpecificatione limitum, quatenus fieri poteſt, quodque arrendas antiquas in archiuis prædictis, poſtquam plenariam ſolutionem aſſecuti fuerint, deponant.

Pœna clericorum qui eccleſiæ munimēta ſupprimūt, vel aduerſariis tradunt.

a c. ſi quis de clericis. 12. q. 2.

b tit. de cloc. et conſeru. bon. eccle. cap. 7

Continuata locatio ſcriptis ſemper renouanda eſt.

Vt au-

Vt autẽ Canonici, & alij beneficiati noſtræ præſertim eccleſiæ, & diœceſis ſupradicta ſtatuta libentius & diligentius in obſeruationem deducant, non pigebit & hic ſubiicere, quæ in eandem ſententiam à R^mo^ noſtro D. Epiſcopo Iprenſi in Synodo ſua diœceſana ſtatuta fuerunt his verbis[a]: Semper reprobatæ fuerunt, atque tum à concilio Tridentino, tum Mechlinienſi reprobatæ ſunt, & præſenti ſtatuto reprobatas declaramus elocationes, quæ fiunt anticipatis ſolutionibus: necnon ſolutiones, quæ aliquando fiunt, licet ex legitima elocatione, tamen antequam fructus collecti ſunt, aut annus ceſſit. Atque ideo, ſi (reprobatione huiuſmodi non obſtante) tales anticipationes, aut ſolutiones ab aliquibus attentari contigerit, dicimus per eas ſucceſſoribus in beneficiis nullum præiudicium generari, quin liberè poterunt (huiuſmodi ſolutionibus non obſtantibus) ab ipſis colonis ſolutionem, pro tempore ſuæ poſſeſſionis, ſeu deſeruituræ beneficij debitam exigere, & conſequi; ſicuti, ſi nulla ſolutio præceſſiſſet. Nec minora incommoda adfert ſucceſſoribus ad lõgum tempus fructuum facta elocatio. Quocirca etiam hæc iuſta ratione reprobatur per concilium prouinciale; niſi facta fuerit ſeruata ſolennitate, quæ de iure in alienationibus requiritur. Et quia reprobatione huiuſmodi non obſtante poſſeſſores beneficiorum ſæpius ad longum tempus fructus elocant, & ſucceſſoribus (cauſam litium præbendo) multum incommodent; ſtatuimus, quod deinceps omnes beneficiati, antequam ad poſſeſſionem beneficiorum (de quibus prouiſi ſunt) admittantur; iuramento ſe obligare debeant, quod ſuorum beneficiorum fructus vltra terminum nouem annorum non elocabunt, aut in emphyteoſin dimittent, abſque noſtra auctoritate, & conſenſu. Qui verò nunc ad poſſeſſionem recepti ſunt, ab huiuſmodi elocatione abſtineant in pœnam ſuſpenſionis à diuinis ipſo facto (ſi contrauenerint) incurrendæ.

Suprapoſita ſtatuta de locatione et cõductione à R. Epiſcopo Iprenſi approbata & renouata ſunt.

a tit. de preſbyteris, et bon. eccleſ. cap. 4. 5. & 6.

Solet etiam diuino officio, & ſucceſſoribus in beneficio multum damnoſa eſſe fructuum, & decimarum elocatio; ſæpe infra nimis longum tempus currentis prioris elocationis facta. Cui malo vtiliter

per

per concilium prouinciale Mechlinienſe prouiſum eſt, & ſtatutum, quod renouationes elocationum quoad decimas, non prius quàm vno anno, & quoad alia bona, ad ſummum triennio, ante finem currentis arrendæ fieri debeant. Quam conſtitutionem concilij prouincialis ab omnibus noſtris ſubditis obſeruari mãdamus in pœnam viginti librarum Turonenſium, quoties contrauenerint, & damnorum ac intereſſe, ſi quæ inde diuinum officium, aut in beneficio ſucceſſores patiantur. Illud igitur laudis noſtræ eccleſiæ Capitulo tribuẽdum putamus, quod iam multos annos ante prædictorum ſtatutorũ editionem, nullas decimarũ elocationes renouarit, niſi tertij anni decimis omnino collectis.

Deinde & in prædicta Synodo Iprenſi hoc quoque ſtatutum legitur[a]: Frequens experiẽtia nos docet, quod quorundam beneficiatorum negligentia, & aliorũ longa à ſuis beneficiis abſentia, fructus, terras, & iura beneficiorum, tam ſimplicium, quàm curatorum, ſæpe deperdi, aut ita obſcurari contingit, vt vix aliqua eorum habeatur notitia. Cui incommodo Synodus prouincialis occurrere volẽs, ordinauit, ac mandauit omnibus, & ſingulis beneficiatis, qui nunc in ſuorum beneficiorum ſunt poſſeſſione, vt bonorum & redituum ad beneficia per eos poſſeſſa ſpectantium claram ſpecificationem, & veram declarationem ſcripto exhiberent: ſicuti etiam nos aliquoties in præcedẽtibus Synodis noſtris faciendum publicauimus. Verùm quia hactenus huiuſmodi ſtatuti executio, quanquam maximè neceſſaria ſit, tamen à pleriſque neglecta fuit: Illud ipſum in præſenti Synodo innouantes mandamus, vt omnes beneficiati noſtræ diœceſis, curati, & non curati, tam non reſidentes in ſuis beneficiis, quàm in iis reſidentes, intra trimeſtre à concluſione preſentis Synodi, nobis, ſeu Collectori noſtro dictam declarationem clarè, & diſtinctè conſcriptam exhibeant, & tradant cum effectu: in pœnam decem coronatorum, ſi vltra trimeſtre exhibere diſtulerint. Vlterius ſtatuentes, quod deinceps ſemper, quicumque alicuius beneficij prouiſionem obtinuerit, teneatur intra annum poſt adeptam pacificam poſſeſſionem ſui beneficij, ſimiliter ſpecificationem,

a cap. 8. d. tit.

tionem, & declarationem fructuum eiuſdem ſui beneficij exhibere, in pœnam ſuſpenſionis à perceptione eorundem fructuum; donec iuxta præmiſſa ſatisfecerit. Cæterum licet prædicta ſtatuta tam prouincialia, quàm ſynodalia potiſſimum facta videantur pro eccleſiis parochialibus; ſententia tamen, & inſtitutum eorundem optimè, & conuenientiſſimè cathedralibus, & collegiatis eccleſiis accommodari poterunt paucis mutatis, præſertim illis, in quibus Canonici, & alij beneficiati fructus, & prouentus ſuorum beneficiorum diſtinctos, & ſeparatos habent.

Porrò, quia eccleſiarum multarum res quàm plurimæ aut deſtitutæ defenſoribus, aut etiam ab iis, quibus earum procuratio credita erat, proditæ, ita iam perierunt, vt monumentis vel interceptis, vel perditis, nulla ſpes iam reliqua videatur, illas in ius ſuum vindicandi: Id ne deinceps accidat, néve quiſquam, quòd in Chriſti patrimonio negligentior ſit, quàm in ſuo, meritò reprehendi poſſit, non pigebit huc etiam adferre, quæ in concilio Mediolanenſi an. D. 1566. hac de re ſtatuta fuerunt [a]. Epiſcopi & Capitula tam Cathedraliũ, quàm collegiatarum eccleſiarum, hoſpitalium etiam, ac quorumcumque piorum locorum gubernatores, ſeu adminiſtratores, & alij quicumque beneficia eccleſiaſtica quæcumque cum cura, vel ſine cura, quocumque nomine nuncupentur, etiam commendata, nunc obtinent, ab huius decreti editione; qui verò in futurum quomodocumque obtinuerint, ab adeptę poſſeſſionis die, quiſque intra ſpatium ſex mẽſium, edictis etiam interim publicè propoſitis, omnium & ſingulorum bonorum mobilium & immobilium, iurium, actionum, annuorum cenſuum, ſiue redituum, nominúmve debitorum, & aliorum quorumcumque ad eorum eccleſias, vel eorum adminiſtrationi commiſſas, monaſteria, vel beneficia, eorúmve menſas quocumque iure pertinentium, rationem diligentiſſimè conquirendam, & eorum omnium inuentarium, in quo locorum etiam fines, conditionesque omnes ſigillatim deſcribantur, per publicum notarium diligenter conficiendum curent; Epiſcopus quidẽ, adhibitis duobus, à Capitulo cathedralis eccleſiæ

a tit. Quæ pertinent ad bon. & iur. eccleſ. conſerua.

delectis;

delectis; capitulum coram Epiſcopo, aut aliis præfectis ab eo, alij vero coram fide dignis teſtibus. Ex eo inuentario exēpla duo, notarij publici auctoritate ad certam eorum fidem munita, conficiantur; quorum alterum Epiſcopi & Capitula eccleſiarum cathedralium in archiuio, quod vtriſque commune ſit, aſſeruent; alterum ad Metropolitanum mittant. Præfecti verò & Capitula eccleſiarum, quæ collegiatæ ſunt, alterum exemplum in communi eorum archiuio retineant; alterum in archiuio cathedralis eccleſiæ intra cuius fines ſunt, aſſeruandum tradant. At verò in quibus eccleſiis vel cathedralibus, vel collegiatis archiuium eiuſmodi non ſit, ab Epiſcopo inſtituatur. Cæteri autem ſinguli, qui beneficia quæcumque eccleſiaſtica quouis titulo obtinent, exemplis item duobus eodem modo confectis, vnum in eccleſia ſua diligenter cuſtodiant; alterum ad cathedralem eccleſiam perpetuò conſeruandum mittant: vnde, ſi vſus poſtulabit, exemplum ſumere eis liceat gratis. Archiuia ſingula duabus clauibus occludantur in eccleſiis cathedralibus; earum vnam Epiſcopus, alteram capitulum cuſtodiat: in collegiatis, alteram præfectus, alteram Capitulum ſeruet. Præterea in viſitationibus, eiuſmodi inuentaria Epiſcopi ſecum adferant: & cum iis, quæ ſeruant ij, qui viſitandi ſunt, ſigillatim conferant; perſpiciantque diligenter, ne quid eorum, quæ ibi deſcripta fuerint, deſit, quod eccleſiæ vel minimo detrimento eſſe poſſit; & ſi qua fortè erunt, eccleſiæ reſtitui; omniaque eius damna ſarciri ſtudeant. Ipſa quoque inuentaria, ſi eis videbitur, renouari iubeant. Et vtique quæcumque acceſſio, vel immutatio facta ſit, ea quotannis in inuentaria referatur. Qui in his vel negligentia, vel contumacia, vel fraude peccauerint; ſi capitula, & alij beneficia eccleſiaſtica obtinentes, Epiſcopi arbitrio; ſi Epiſcopus, primæ prouincialis cuiuſque Synodi pœnas dabit. Si quæ laicis conceſſa bona eccleſiarum, aliquo modo caduca facta ſint; caueant Epiſcopi, & quicumque beneficia eccleſiaſtica obtinent, ne pœnam caducitatis remittant; niſi ſeruatis iis, quæ in hoc genere iura præſcribunt. Si ſecus fecerint,

Epiſcopi

Epiſcopi in Synodo prouinciali pœnas dabunt; cæteri ab Epiſcopo plectantur. Qui bona eccleſiæ feudi nomine obtinent, à ſucceſſoribus in ea inueſtituram intra tempus à iure præſtitutum renouandam curent; eiſdemque fidelitatis iuſiurandum dabunt. Pari etiam ratione hæredes eorum & inueſtituram poſtulent, & iurent iis, qui eccleſiæ profuerint. Ne autem res eccleſiaſticæ cum aliis confundantur; mandamus, vt feudatarij omnes in eiuſmodi renouationibus omnia bona, eorumque fines, ſigillatim & nominatim publico inſtrumento deſcribant. Hanc verò curam præcipuam Ordinariorum eſſe volumus, vt illos cogant hæc omnia exequi, propoſitis pœnis, eorum arbitratu. Nemini beneficiorum eccleſiaſticorum bona ſuis intra tertium gradum in emphyteoſim, aut ad cuiuſvis temporis ſpatium, etiam per ſuppoſitas perſonas locare liceat; niſi euidens & magna eccleſiæ vtilitas, iudicio Epiſcopi, præter alia iuris requiſita, aliud poſtulare videatur. Si aliter factum fuerit, nulla ſit locatio; & qui locarit, ab Ordinario puniatur. Ex auctoritate ſacri concilij Tridentini [a] negotium damus Epiſcopis prouinciæ noſtræ, vt ſinguli vnà cum Canonico à Capitulo, & altero de clero, ab ipſis deligendo, recognoſcant, etiam ex officio, quaſcumque locationes bonorum eccleſiaſticorum, ad longum tempus à triginta annis factas, & ſi eas in damnum eccleſiæ & contra canonicas ſanctiones contractas fuiſſe adiudicauerint, irritas & nullas declarent. Nolumus cedentibus, aut decedentibus iis, qui eccleſiaſtica obtinent beneficia, illorum fructibus fraudari ſucceſſores, aut ſaltem eorum recuperationem litibus, & controuerſiis difficilem reddi: quare fit, vt interim eccleſia debitis muneribus & officiis deſtituatur. Idcirco ſancimus, ne eccleſiarum rectores, aut quicumque beneficia eccleſiaſtica obtinentes, ſine Ordinarij licentia ſcripto permiſſa, pendentes beneficiorum fructus quouis prætextu, vel cauſa alienent; niſi venditionis vel locationis nomine, & tunc dilata in id tempus pretij vel mercedis ſolutione, quo fructus erunt a ſolo ſeparati.

[a] *ſeſſ. 25. de reform. cap. 11.*

Quod

curare & eniti debebunt. Atque hactenus Concilium Mediolanenſe.

Cæterum quãuis ſupra poſitæ rationes & modi conſeruandi bona eccleſiæ vtiles ſint, tamen ad iſtam conſeruationem felicius præſtandam, & diutius retinendã, non parum adiumenti attulerit, ſi Epiſcopi, Canonici & alij omnes eccleſiaſtici piè, ſanctè & honeſtè vixerint, & diuina officia, propter quæ ipſis data ſunt beneficia, per ſe, & non per ſubſtitutos vicarios, reuerenter, diſtinctè & deuotè perſoluerint. Deinde, ſi quæcumque in hac vniuerſa, quæ ad vitam & honeſtatem clericorum pertinet, parte, variis titulis expreſſa continentur, ab omnibus, ad quos ſpectant, diligenter & inuiolatè obſeruentur. Qui verò, cuiúſvis etiam gradus, ordinis, dignitatis, in aliqua re iis non obtemperarit; is aut ſalutari pœnitentia, aut pecunia, aut ſuſpenſione ab ordinum munere, & beneficiorum adminiſtratione, aut ipſis etiam beneficiis, aut carcere, aut exilio, aut pluribus ſimul ex iis pœnis, aut etiam grauioribus pro modo culpæ Epiſcopi ſeu Superioris ſui arbitratu mulctetur. Qui iterum in eadem re peccarit; duplicata is pœna pro ratione criminis ab eodẽ plectatur[a]. Vbi enim diſciplinæ obſeruatur rigor, ibi religionis ac fidei vigor eſt. Atque hoc modo non ſolũ temporalia hæc bona conſeruabimus ad neceſſariam vitæ noſtræ huius ſuſtentationem, ſed etiam æterna, cæleſtia & nunquam interitura, nec hæreticorum rapacitati ſubijcienda conſequemur.

[a] *Concil. Mediola. par. 2. tit. de negot ſecul. à cler. fugiend.*

Quæ pœna afficiendi ſint bona eccleſiaſtica inuadentes & occupantes. CAP. XIIII.

SI quem verò clericorum, vel laicorum, quacumque is dignitate, etiam Imperiali, aut Regali præfulgeat, in tantum malorum omnium radix cupiditas occupauerit, vt alicuius eccleſiæ, ſeu cuiúſvis ſecularis, vel regularis beneficij, montium pietatis, aliorumque piorum locorum iuriſdictiones, bona, cenſus, ac iura etiam feudalia, & emphyteutica, fructus, emolumenta, ſeu quaſcumque obuentiones, quæ in miniſtrorum, & pauperum neceſſitates conuerti debent, per

ſe, vel alios vi, vel timore incuſſo, ſeu etiam per ſuppoſitas perſonas clericorum, aut laicorum, ſeu quacumque arte, aut quocumque quæſito colore in proprios vſus conuertere, illoſque vſurpare præſumpſerit, ſeu impedire, ne ab iis, ad quos iure pertinent, percipiantur [a]; is ſecundum SS. concilij Tridentini decretum [b], anathemati tamdiu ſubiaceat, quamdiu iuriſdictiones, bona, res, iura, fructus, & reditus, quos occupauerit, vel qui ad eum quomodocumque, etiam ex donatione ſuppoſitæ perſonæ peruenerint, eccleſiæ, eiuſque adminiſtratori, ſiue beneficiato integrè reſtituerit [c]; ac deinde a Romano Pontifice abſolutionem obtinuerit. Quod ſi eiuſdem eccleſiæ patronus fuerit, etiam iure patronatus vltra prædictas pœnas eo ipſo priuatus exiſtat. Clericus verò, qui nefandæ fraudis, & vſurpationis huiuſmodi fabricator ſeu conſentiens fuerit, eiſdem pœnis ſubiaceat; necnon quibuſcumque beneficiis priuatus ſit, & ad quæcumque alia beneficia inhabilis efficiatur, & à ſuorum ordinum executione, etiam poſt integram ſatisfactionem, & abſolutionem, ſui Ordinarij arbitrio ſuſpendatur.

Indignè enim, vt Symmachus Papa declarauit [d], ad altare Domini properare permittitur, qui res eccleſiaſticas audet inuadere, aut iniuſtè poſſidere; aut iniqua, vel iniuſta defenſione in eis perdurare: de quibus debet eſſe tanta prouiſio, vt vindictam admonitio præcedat, & res vſurpatas iniuſtè qui abſtulit, aut iniuſtè ablatas qui retinet; æquitate patrocinante, legibus reſtituat. Quod ſi neglexerit, & neceſſitas compulerit, demum prędonē ſacerdotalis diſtrictio maturata percellat. Valde enim iniquum, & ingens ſacrilegium eſt, vt quæcumque vel pro remedio peccatorum, vel pro ſalute, ac requie animarũ ſuarum vnuſquiſque venerabili eccleſię contulerit, aut certè reliquerit; ab his, quibus maximè ſeruari conuenit, id eſt, Chriſtianis, & Deum timentibus hominibus, in aliud transferri, vel conuerti permittatur. Propterea qui hæc nō prouiderit, & aliter, quàm ſcriptum eſt prædia eccleſiæ tradita petierit, vel acceperit, aut poſſederit; niſi ſe citò correxerit, quo iratus Deus animas percutit anathemate feriatur, ſitque accipienti,

vel

a *c. res eccleſiæ cũ 2. ſequẽ. 12. q. 1. c. 1. 2. 3. c. monemus, cum multis ſequẽt. 12. q. 2. c. quia & 2. ſequent. 16. q. 1. c. ratio. c. ſicut. 17 q. 4.*

b *ſeſſ. 22. de reform. cap. 11.*

c *c. nulli liceat, & c. quicumque. c. prædia, & 5. ſequen c. de viro. c. indigne. c. de rebus. ca. diaconi & pluribus aliis ſequen. 12. q. 2. c. omnes. c. nullus. & aliis diuerſis ſequẽ. 16. q 7. c. ſtatuimus & 3. ſeq. 16. q. 1. c. 1. c. ſacrilegiũ, cum 2. ſequen. c. miror c. attendendum. c. ſi forte. cum 2. ſequen. c. quiſquis 17. q. 4.*

Ingens ſacrilegium eſt bona eccleſiæ in aliũ vſum quã relicta ſunt conuerti.

d *in 6. Synod. Rom. & in c. indigne. 12. q. 2.*

vel donanti, vel poſſidenti anathema, & inſtitutę pœnæ contubernium aſſiduum; nec aliquo ſe ante tribunal Chriſti obſtaculo muniat, qui religioſis animabus ad ſubſtantiam pauperum derelicta contra fas ſine aliqua pietatis conſideratione diſpergit. Vnde & in canonibus in Gangrenſi concilio Apoſtolica auctoritate conditis, de fructuum oblationibus, quæ miniſtris eccleſiæ debentur, & de his, quæ in vſus pauperum conferūtur ſcriptum habetur[a]: Si quis oblationes eccleſiæ accipere, vel dare voluerit, præter Epiſcopi conſcientiam, vel eius, cuius huiuſmodi ſunt officia commiſſa, nec cum eius voluerit agere conſilio, anathema ſit[b]. Similiter & hoc, inquit Symmachus Papa[c], ad omniū eccleſiarum notitiam veſtra, cæterorumque exhortatione, & iudicio cenſemus peruenire, & ab omnibus firmiter teneri (quia res Epiſcoporum eſſe eccleſiæ non dubitantur) ſi in eorum facultatibus ſimili fuerit crudelitate graſſatum, peruaſores rerum memoratarum, prædicta canonum diſtrictione feriantur; vt qui moribus propriis, ac nulla conſcientiæ caſtigatione corriguntur, ſaltem eccleſiaſticæ, & canonicæ vindictæ perfodiantur aculeis.

a Concil Gangren. cap. 7.

b c. in canonibus. 16. q. 1.

c in d. 6. Syn. Rom. & in c. ſimiliter 16. q. 1.

Res Epiſcoporũ non dubitantur eſſe eccleſiæ.

Generaliter verò quicumque res eccleſiæ confiſcare, aut competere, vel peruadere periculoſa ſua infeſtatione præſumpſerit, ſimiliter & hi, qui res eccleſiæ, iuſſu, vel largitione Principum, vel quorundam potentium, aut quadam inuaſione, aut tyrannica poteſtate retinuerint, & filiis, vel hæredibus ſuis (vt à quibuſdam iam factum audiuimus) quaſi hæreditarias reliquerint; niſi citò res Dei, admoniti à Pontifice, agnita veritate reddiderint, perpetuo anathemate feriantur. Iniquum enim eſſe cenſemus, vt potius cuſtodes chartarum, quàm defenſores rerum creditarum, vt præceptum eſt, iudicemur. Sanandum eſt ergo hoc celerius, ne longius execrandus animis morbus inſerpat, & præcidendum id eſt, quod velut puro, ſanoque nimium corpori vulnus obrepſit; ne cùm tardius abſtergitur, in ipſis pœnè viſceribus huius mali non haurienda ſentina conſidat. Ferro enim abſcindenda ſunt vulnera,

Hæc in Belgio diuerſis in locis facta eſſe ipſius incolis notũ eſt.

Serò medicina paratur cũ mala per lõgas inualuere moras.

quæ fomenta non ſentiunt. Similiter & illi extorres debēt fieri ab Eccleſia, qui ſacerdotali admonitione non corriguntur, dicente Domino[a]: Auferte malum ex vobis. Vniuerſa Synodus ſurgens acclamauit: Vt ita fiat rogamus, iſta ſeruentur precamur, vt in perpetuū maneant, & veſtra auctoritate firmentur: Exaudi Chriſte; Symmacho Papæ vita ſit[b].

Decretis etiam Anacleti[c], & Stephani[d] Pontificum martyrum, qui Chriſti pecunias, & eccleſiæ aufert, fraudat, & rapit, vt homicida in conſpectu iudicis deputabitur. Ex ſententiis verò Pii[e], & Euſebij[f] Pontificum martyrum prædia diuinis vſibus tradita, eccleſiaſticas oblationes, & quod Deo conſecratum eſt, ſi quis humanis vſibus applicauerit, ſibi vſurpauerit, rapuerit, vel conſenſerit facientibus, vt ſacrilegus diiudicetur, & damnum in quadruplum reſtituat, & canonicè pœniteat. D. verò Gregorius inuaſores rerum eccleſiaſticarum, ſecundum ſeculi leges, propter violatam immunitatem, & præſumptionem, & ſacrilegium, tanquam nequiſſimos prædones, & membra diaboli, atque filios nequam puniri voluit[g].

Nicolaus verò Papa primus hanc pœnitentiam illis iniungendam præſcripſit[h]; nimirum, vt vno anno extra eccleſiam Dei conſiſtant: ſecundo verò anno ante fores eccleſiæ ſine communione maneant: tertio verò anno eccleſiām Dei ingrediantur, & inter audientes aſtent, ſine oblatione; non manducantes carnem, neque bibentes vinum, præter Natiuitatis, & reſurrectionis dominicæ dies. Quarto præterea anno (ſi his prioribus tribus annis eorum fructuoſus fuerit pœnitentiæ labor) communioni fidelium reſtituantur, totaq; mentis intentione ſpondentes talia ſe vlterius nunquam facturos, corpus & ſanguinem Domini ſuſcipere mereantur; & vſque ad ſeptimum annum tribus in hebdomada diebus ſine vſu carnium, & vini potatione maneant pœnitentes.

A quibus autē, & quomodo eccleſię, quæ hoc noſtro calamitoſiſſimo, & deploratiſſimo tempore profanatæ, ſpoliatæ, & deſtructæ fuerunt, reſtitui, reparari, & refici debeant, pulcherrimè, & doctiſſimè pertractat clariſſi-

a 1. Corinth. 5.

b in d. 6. Syn. Rom. & in d. c. in canonibus. §. generaliter. 16. q. 1.

c epiſt. 1. c. 1 et c. qui abſtulerit. 12. q. 2.

d vt refert Gratia. in inſcriptione cap. qui Chriſti 12. q. 2.

e epiſt. 2. & c. prædia. 12. q. 2.

f epiſt. 2. & c. in legibus. 12. q. 2.

g epiſt. 33. li. 4. & c. cum deuotiſſimam. et ſequen. 12. q. 2. Inuaſoribus rerum eccleſiaſticarum quę pœnitentia ſit iniungenda

h in c. de viro. 12. q. 2.

clariſſimus Iuriſconſultus Petrus Peckius in libro ſuo de ſacroſanctis & catholicis Chriſti eccleſiis reparādis, ac reficiendis anno 1573. edito, ad cuius diligentem lectionem omnes hortor; in quo inter alia tradit; quod eccleſia habeat tacitam hypothecam in bonis eius, qui eam læſit, deſtruxit, vel ſpoliauit, pro reſtitutione rerum ablatarum, damnoque illato [a]: quicumque etiam illorum & bonorū poſtea poſſeſſores fiāt; adeò vt etiāſi remiſſio, ſeu abolitio delicti à Principe impetretur, iuri tamen quæſito, & hypothecæ eccleſiæ nullum inde præiudicium generetur [b]. Deinde quod magiſtratus, qui direptionem eccleſiarum non impediuit, dum potuit, ad reparationem, & reſtitutionem eiuſdem teneatur [c]: Quia negligere, cùm quis poteſt perturbare peruerſos, nihil aliud eſt, quàm fauere: nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare [d]. De hac quoque reparatione, & rèſtauratione nonnihil in alio noſtro tractatu; De malorum horum temporum cauſis, & remediis, deque diuinis officiis debitè peragendis, diximus [e].

a cap. 4. alleg. Salic. Bald. & alios DD ad l. furti. C. de furtis. & c. parochiarum. de ſepult.

b cap. 6 alleg. Bald. ad l. ex facto ff. de vulg. et pupill. ſubſti. Bart. et Iaſon. ad l. gallus. ff. de poſtlimin. Egid. Bellamera deciſ. 743.

c cap. 7. alleg. Rebuff. in præfat. ad l. unicā. de ſent. quæ pro eo quod int.

d c. negligere. 2. q. 7.

e lib. 5. cap. 5. 6. & 7.

Quibus de cauſis, & quomodo interdum res eccleſiæ alienari poßint. CAP. XV.

LEo Papa vniuerſis Epiſcopis per Siciliam conſtitutis legem ſuper alienatione rerum eccleſiæ præſcribens [f]: Sine exceptione, inquit, decernimus, ne quis Epiſcopus de rebus eccleſiæ ſuæ quicquam donare, vel commutare, vel vendere audeat, niſi fortè aliquid horum faciat, vt meliora proſpiciat, & cum totius cleri tractatu, atque conſenſu id eligat, quod non ſit dubium profuturum eccleſiæ. Epiſcopus rebus eccleſiæ tanquam commendatis, non tanquam propriis vtatur. Irrita enim Epiſcoporum venditio, & cōmutatio rei eccleſiaſticæ erit abſque omnium * conniuentia, & ſubſcriptione clericorum domus vrbium, vel caſtrorū, quæ eccleſiæ plus incommodi, quàm vtilitatis afferunt, licet rectoribus eccleſiarum vendere, vel commutare.

Ex qua epiſtola vim legis habente, & pro iure ſeruanda [g], conſtat: res eccleſiæ regulariter, & generatim alienari non poſſe, ſicut ſuprà demonſtratum

f in c. ſine exceptione. 12 q. 2.

** fortè legendū conuenientia.*

g arg. l. 1. de conſtit. Princ. l. item veniunt ff. de petit. hær. §. ſed & quod. inſtitu. de iur. natu. Alexan. conſil. 97 lib. 3.

eſt: Interdum tamen certis, & legitimis de cauſis, certoque modo & forma obſeruatis, earundem alienationem poſſe fieri, de quibus nunc dicemus. Primò igitur, vt alienatio fiat, requiritur eccleſiæ neceſſitas[a]. Tum eiuſdem vtilitas, vel ſaltem ne quid fiat in eccleſiæ læſionem ſeu damnum; vel ſi res alienanda, eccleſiæ ſit magis damnoſa, quàm vtilis[b]: aut ſi eccleſiæ incommoda, & minus vtilis ſit[c]. Tertiò, cauſa pietatis, vt cùm res eccleſiæ alienantur ad ſubueniendum pauperibus, ad redimendum captiuos, ad ædificãdum eccleſiam, vel cœmiterium emendandum, ſeu amplificandum; vel ad ſepulchra Chriſtianorum defunctorum facienda[d]. Et de his cauſis, vel aliqua earũ, cuius intuitu fieret alienatio, cõſtare debet per publicũ inſtrumentũ[e].

Præterea ad alienationem huiuſmodi faciendam requiritur tractatus Capituli. Debet enim Capitulũ conuocari, ſeu congregari ad hoc per ſonum campanæ, vel aliter, vt moris eſt: Et cùm omnes ſimul conuenerint, proponet Prælatus, vel Superior, aut antiquior eorum qui conuenerunt, cauſam conuocationis: Petetque à ſingulis ſuffragiũ ſuper re alienanda, vel non alienanda: An ſcilicet eccleſiæ prouideri non poſſit non faciendo alienationem, vtputa ex fructibus locationũ rerum eccleſiæ habitis. Et ſi non de fructibus, ánne prouideri poſſit de rebus mobilibus: ſi non de mobilibus, ánne magis expediret eidem prouideri de quibuſdam rebus minus fructuoſis, quàm aliis, inſtar alienationis bonorum pupillorum[f]. Hiſce autem propoſitis, monebit Præſes, ſeu proponẽs, vt omni humano affectu, amore, fauore, odio, inuidia, & aliis ſimilibus ſepoſitis, Deũ, & eccleſiæ ſuæ tanquam matris neceſſitatem, & vtilitatem, atque ſtatum præ oculis habentes, maturè, & grauiter deliberent; an & quid alienare expediat. Tum à ſingulis poſcet ſeu petet ſuffragium deſuper, & quod pluribus, atque ſanioribus fratribus viſum fuerit, incunctanter debet obſeruari; niſi à paucioribus & inferioribus aliquid rationabiliter obiectũ, & oſtenſum fuerit[g]; quia tunc negotiũ differendum eſt, donec cognitio ſuper illo ſumpta ſit. Habito autem omnium, vel ſaltem maioris, & ſanioris partis Capituli ſuper negotio propoſito

a cap. non habenti. c. placuit. 12. q. 2.

b c. tua. de his quæ ſi. à Præl. & ibid. gloſ. et DD. c. nõ liceat Papæ & d. ca. ſine 12. q. 2. c. ca enim. §. hoc ius. 10. q. 2.

c c. ad aures. c. vt ſuper. de re. eccle. non alien. c. terrulas. & ſequen. 12. q. 2.

d c. Apoſtolicos & 3. ſequẽ. & c. aurum c. gloria c. ſi Epiſcopus. 12. q. 2. l. ſancimus. C. de ſacroſ. eccle.

e l. repoſ. in d. c. nõ liceat Papæ. Rebuff. in tract. de alien. rer. eccleſ. Alphõſ. Aluarez in Theſauro Chriſt. religio. cap. 24.

f l. magis puto. ff. de rebus eorum. Socyn. cõſil. 29. volu. 1. et cõſ. 235. vol. 2.

g c. 1. et ibi gl. Panor. et alii. de his quæ ſi. à ma. par. cap. l. nominationẽ. C. de d. curion. l. plane. et l. nulli. ff. quod cuiuſ. vniuer. nom. Rebuff. in d. tract. de alien. rer. eccleſ.

poſito conſenſu in communi congregatione dato [a], (nam extra illam & ſigillatim verbis, vel literis conſenſus datus non valet [b]) priuſquam conuentus diſſoluatur per Præſidem Capituli, concludatur & pronūtietur alienationem ob cauſas allegatas, & probatas, eſſe faciendam. Iſtius autem tractatus, deliberationis, & concluſionis fiat inſtrumentum, quo narretur, quod Prælatus ſeu Superior eccleſiæ N conuocatis, & congregatis per ſonum campanæ, vel aliàs, vt moris eſt, in Capitulo eiuſdem eccleſiæ Canonicis, ſeu fratribus (ſingulorū nomina exprimendo) propoſuerit, an ob hanc vel illam cauſam (quæ exprimi omnino debet) talis eccleſiæ res, tali loco ſita (quæ quoque nominanda ſunt) alienanda ſit, & pretium, ſeu pecunia in dictam cauſam conuertenda, credētes hoc ipſi eccleſiæ vtilius eſſe, & expedire: Atque hunc tractatum, & concluſionem ſic factam approbarunt, & confirmarunt [c]. Deinde requiritur, vt Canonici ſeu fratres huic inſtrumento ſubſcribant, vel eorum nomine Secretarius, vel Notarius iuxta eccleſiæ ſeu loci conſuetudinem [d].

Ad hunc autem ſupradictum alienationis tractatum vocandi tantùm ſunt Canonici, qui eccleſiæ illi deſeruiunt, cuius bona alienantur: alij verò abſentes, ſeu nō deſeruientes prædictæ eccleſiæ vocari non debent [e]. Atque hic tractatus ſemper adhiberi debet, & præmitti, priuſquam alienatio fiat, quando res alienanda eſt de bonis cōmunibus, quæ habēt Prælatus, & Capitulū: vel quæ ſpectant tantū ad Prælati menſam, vel ad Capituli menſam [f]. Ceterū priuſquā propoſitio, vel tractatus fiat de re certa alienāda, tractabitur, ánne alia via, modo, & ratione prouideri eccleſiæ poſſit, prout ſuprà diximus.

Præterea requiritur authoritas, ſiue licentia & conſenſus Epiſcopi illius præſertim eccleſię ſeu diœceſis, in qua eſt is, qui alienat. Tum etiam pro tutiore, requiritur conſenſus illius Epiſcopi, in cuius diœceſi res alienanda ſita eſt. Cæterum hæc authoritas præſtari non debet, ſine cauſæ cognitione, quæ ſi neglecta, vel omiſſa fuerit, non valebit authoritas Epiſcopi præſtita [g],

Xx iiij nec

a arg ca. in geneſi. de elect. et d. c. ſine exceptione. et ibi Prępoſ et Archid. & ca. obeuntibus. diſt. 33.

b Bald. in auth. hoc ius porrectū. C. de ſacr. eccl. Archid. et Prapoſ. in d. c. ſine exceptione.

c Specul in tit. de locat. §. ſequitur Bart. in l. 1. ff. de albo ſcri Io. And. et Imol. in c. quāto. de his quæ fi. à Præl. Rebuff. in d. tract. de alien. re. eccl.

d gloſ. in prag. ſanct. tit. de auct. ſacr. cōcil. et tit. de nu. et qual. Card. & tit. de ſubl. cler. lit. Socia. in cōſil. 15 in 1. volu.

e c. ea enim. §. hoc ius. 10 q. 2. gl. in c. quāuis, in verb. euocādi de offic. ordi. in 6. authē. hoc ius porrectum. & ibi Bald. C. de ſacroſ. eccleſ.

f gl. in clem. 2. de reb. eccl. non alien. Imola. in c. 1. de his quæ fi. à præl. Rebuf in d. tract.

g d. c. ea enim. § hoc ius. Inno. in c. paſtoralis. de priuileg. Felin. in c. dilect. 2. de reſcrip. gloſ. in cap. vendition. 17. q. 4. alleg. l. ſi prædium. C. de præd. mino. Rom. cōſil. 250 gl. in c. nulli. de re. ecc. non alien.

nec valet conſuetudo cognitionem cauſę in alienatione non requirens, vel admittens[a]. Conſuetudo verò diſponens, quod Prælatus irrequiſito Capitulo alienet, vel Capitulum irrequiſito Prælato, etiam non valet[b]. Verùm ſi Prælatus ſit exemptus, requiritur authoritas Papæ[c]. Si verò eccleſia iuris ſit patronatus, etiam patroni conſenſus requiritur[d]. Si verò Papa alienationi ſuam interponat authoritatem, & ab eo impetretur licentia alienandi, tunc non requiritur conſenſus Pręlati inferioris, nec Capituli[e].

Sunt tamen certi caſus, in quibus ſupradictæ ſolennitates neceſſariò non requiruntur: vt quando alienantur res parui momenti, ſeu vtilitatis, de quibus ſuprà dictũ eſt. Deinde quando alienantur res, quæ ſeruando conſeruari non poſſunt[f]. Tertiò quando alienantur res eccleſiæ ad modicum tempus; vtpote triennium, vel ad ſummum non excedens annos nouem. Nam ſi vltra illud tempus fiat, vel ad vitam, adhiberi debent ſupradictæ ſolennitates[g]. Quartò, quando alienatio facta eſt in vtilitatem eccleſiæ. Nam vbi in aliquo actu interuenire debet ſolennitas habito reſpectu ad certum finem, tunc obtento illo fine, & effectu, propter quem introducitur ſolẽnitas, licet ea non interuenerit, actus tamen valebit, poteritque illa poſtea adhiberi[h].

Præmiſſis autem peropportunè aſſcribenda nobis videtur conſtitutio Pauli papæ II. ſuper alienatione rerum eccleſiaſticarum edita his verbis: Cùm in omnibus iudiciis ſit rectitudo iuſtitiæ, & conſcientiæ puritas obſeruanda, id multò magis in commiſſionibus alienationum rerum eccleſiaſticarum conuenit obſeruari; in quibus de Chriſti patrimonio, & diſpenſatione pauperum, non de proprio cuiuſq; peculio agitur, aut tractatur. Quapropter oportet, vt in examinãdis huiuſmodi alienationum cauſis, quæ à ſede Apoſtolica in forma: ſi in euidentem vtilitatem cedant, oneratis eccleſiaſticorum iudicum conſcientiis delegantur; nihil fauor vſurpet; nihil timor extorqueat; nulla expectatio præmij iuſtitiam cõſcientiamque ſubuertat. Monemus igitur & interminatione diuini iudicij omnibus cõmiſſariis & delegatis huiuſmodi diſtrictè præcipimus, vt cau-

a gl. in cle. vlt. de re. ec. nõ alie. Bald. in d. autheñ. hoc ius porrectum Gemi. cõſ 48. Rebuſ. in d. cõp alien.
b Archid. in c. in vẽdit. 17. q. 4. gl. in clem. 1. de reb. ecc. nõ alien. c cũ cauſa. de re. iud. Hoſt. et Inno in d. c 1 de his quę fi. à ma par capit.
c gl. in cle. 1 de re. ecc. nõ alien.
d Io. And. in addit. ad Spec. tit. de empt. gl. in c. cõſt. 16. q. 1.
e gl et DD. in c. potuit. de loc. Dec. cõſil. 142.
f gl. in ſin. 12. q. 2. et c 2 de re. ecc. nõ alie in 6.
g gl. et DD in d. ca. 1. de reb. eccle. non alien. in 6. et c. 1. eod. tit. in extrau. com Alex. cõſil 17. in 4. vol.
Quę obſeruãda ſint in examinatione cõmiſſionũ ſuper alienatione rerũ eccleſię impetrat
h arg. c. cũ nos. de his quæ fi. à prel. Bald. in l. contra iuris. ff. de pact & l. quicumq. C. de bonis quæ libe ris. Rebuff in d. cõpen. alien. rer. eccleſ.

vt cautè, & diligenter attendant cauſas in literis Apoſtolicis per ſupplicantes expreſſas, illaſque ſolicitè examinent, atque diſcutiant: teſtes & probationes ſuper narratorum veritate recipiant; & ſolum Deum præ oculis habentes, omni timore aut fauore depoſito, eccleſiarum indemnitatibus conſulant; nec in læſionem, aut detrimentum earum decretum quomodolibet interponant. Si quis autem Commiſſarius aut Delegatus conſcientiæ ſuæ prodigus in grauamen, aut detrimentum eccleſiæ per gratiam, timorem, vel ſordes alienationi conſenſerit, aut decretum, vel auctoritatem interpoſuerit, inferior quidem Epiſcopo ſententiam excommunicationis incurrat; Epiſcopus verò aut Superior ab executione officij per annum nouerit ſe ſuſpenſum; ad æſtimationem detrimenti eccleſiæ illati nihilominus condemnandus, ſciturus, quod ſi ſuſpenſione durante damnabiliter ingeſſerit ſe in diuinis, irregularitatis laqueo ſe inuoluet, à quo non niſi per ſummum Pontificem poterit liberari. Is verò, qui dolo, vel fraude, aut ſcienter in detrimẽtum eccleſiarum alienationem fieri procurauerit, aut per ſordes vel impreſſionem alienationis decretũ extorſerit, ſimilem ſententiam excõmunicationis incurrat, à qua non niſi per Rom. Pontificem poſſit abſolui: ad reſtitutionem nihilominus rerũ alienatarum cum fructibus, quandocumque de præmiſſis conſtiterit, condemnandus. Volumus autem quod delegati & commiſſarij prædicti de pœnis conſtitutionis noſtræ ſpecificè moneantur: & in quibuſcũque literis commiſſionum huiuſmodi hoc ſtatutum noſtrum inſeratur: Nulli ergo omnino hominũ liceat hanc paginam noſtræ monitionis, præcepti, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationẽ omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ, apud S. Petrum, anno incarnationis Dominicæ 1464. quinto Idus Maij, Pontificatus noſtri anno primo.

Pius verò Papa V. volens indemnitati eccleſiarum, aliorumque piorum locorum conſulere ac prouidere, ne illorum bona ſine ſua, aut ſucceſſoris ſui ſcientia &

licentia alienarentur, aut perpetuò, vel ad longum tempus, aut vnam vel plures, illa cōducere volentes, vitam locarentur, aut de his alio titulo diſponeretur, an. Dn. 1568. die 17. Auguſti, ſua conſtitutione, omnes & ſingulas facultates & licentias concedendi commiſſiones alienationum, vel permutationum, aut affrancationum (vt vocant) aut illarum confirmationum quorúmuis bonorum eccleſiaſticorum, aut locorum piorum cuiuſcumque valoris exiſtentium, etiam ſummam annuam quinque ducatorum auri de camera non excedentium, aut alterius minoris valoris in forma, quæ dicitur, Si in euidentem, Camerario & cameræ Apoſtolicæ clericorum collegio per anteceſſores ſuos pontifices, etiam motu proprio, ex certa ſcientia, & ex quauis cauſa etiā vrgētiſſima cum quibúsvis clauſulis, ac decretis, etiam irritantibus & in vim contractus conceſſas, confirmatas, & innouatas, perpetuò reuocauit, caſſauit & annullauit. Interdicens & expreſsè prohibens ne in futurum licentiæ, & facultates ac commiſſiones alienationum huiuſmodi ſub quouis prætextu concedantur; & conceſſas contra voluntatem, ordinationem & decretum ſuum, nullas, inualidas & irritas eſſe decreuit, & declarauit: ſicut latius conſtat ex prædicta ipſius conſtitutione.

a c. inquirendum. de pecul. cleric.

b c. 1. 2. 3. & ibid. Panor. et in c. ſi quis. de pecul cler. cap. placuit. 12. q. 3. c. presbyter. 12. q. 4. & ibid. c. ſacerdotes.

c l. fin. C. de ſacroſ. eccl. & ibid. om DD. l. 1. C. de donat. Bart. in quæſt. ſuis. quæſt 13. Tiraquel. in tract. de priuil. piæ cau. priuil. 107. Paul. Pariſ. cōſ. 77. volu. 1. & Sarment. in tract. de redit. eccleſ. par. 3. cap. 2.

De peculio, teſtamentis, & vltimis voluntatibus clericorum beneficiatorum. CAP. XVI.

EX nimia autem ſecularium negotiorum pertractatione, & familiaritate, eò plurimi eccleſiaſtici nūc, proh dolor, deuenerunt, vt de reditibus eccleſiæ, oblationibus, & votis fidelium non ſolùm ſuo, verumetiam alieno nomine res comparent, fraudemq; de facultatibus eccleſiaſticis faciāt, licet hoc ſacrilegium ſit, & par crimini Iudæ furis (qui ſacras oblationes aſportabat, & furabatur,) & iure pontificio expreſsè prohibitum [a]. Quicquid enim clericus promotus ad eccleſiaſticum beneficium, & nihil patrimonij habens emerit, eccleſiæ efficitur [b], in quam ipſo iure tranſit dominium, etiamſi traditio rei emptæ nondū facta ſit: quia in hoc eccleſia priuilegiata eſt, vt ſine traditione in eam transferatur dominium; eique ſolus titulus ſufficiat [c]. Si quis

verò

verò clericorum agella, vel vineolas in terra eccleſiæ ſibi feciſſe probabitur ſuſtentandæ vitæ cauſa, vſque ad diem obitus ſui poſſideat: verùm poſt ſuum deceſſum eccleſiæ reſtituat, nec teſtamentario, aut ſucceſſorio iure cuiquam hæredum, prohæredúmve relinquat, niſi forſan cui Epiſcopus pro ſeruitiis eccleſiæ præſtitis largiri voluerit [a].

Vnde & in concilio Lateranenſi conſtitutū legitur [b]: Cùm in officiis charitatis primo loco illis teneamur obnoxij, à quibus beneficium nos cognoſcimus receptiſſe: econtra quidam clerici, cùm ab eccleſiis ſuis multa beneficia perceperint, bona per eas acquiſita in alios transferre præſumunt. Hoc igitur quia antiquis canonibus conſtat inhibitum, nos indemnitati eccleſiarū prouidere volentes, ſiue inteſtati deceſſerint, ſiue aliis conferre voluerint, penes eccleſias, eadem bona præcipimus permanere. Cæterum quia poſtmodum dubitabatur, an hoc concilij decretum, & ſtatutum eſſet de immobilibus bonis tantùm, vel de mobilibus intelligendum, Alexander III. vel Innocentius III. Papa [c] deſuper conſultus reſpōdit [d]; quod generaliter bona quælibet per eccleſiam acquiſita, clericis debent iuxta Lateranenſe concilium poſt eorum obitum apud eccleſiam remanere. Nomine autem eccleſiæ, non Epiſcopus, vel ſucceſſor clerici morientis, vbi eſt collegium clericorū; ſed communis cōgregatio intelligitur, quæ rerum illarum debet canonicā diſtributionem, & curam habere. Vbi autem in loco defuncti tantùm eſt vnus ordinandus, is ea bona (ſicut & alia ipſius eccleſiæ) in Dei timore diſpenſet. Licet autem mobilia per eccleſiam acquiſita, de iure in alios prō moriētis arbitrio transferri non poſſunt, conſuetudinis tamen non eſt improbandę, vt de his pauperibus, & religioſis locis, & illis, qui viuenti ſeruierant, ſiue ſint conſanguinei, ſiue alij, aliqua iuxta ſeruitij meritum conferantur. Cæterum quæ ex hæreditate, vel artificio, aut doctrina prouenìunt, diſtribuentur pro arbitrio decedentis. Quia verò nonnulli in diuerſis eccleſiis beneficia poſſident, diuidantur quæ habuerant, per æſtimationem congruam inter ipſas.

a *c. fin. & ibi Hoſt. Io. And. Panor. de pecul. cleric.*

b *c. cum in officiis. de teſta. et vlt. volunt.*

Ingratitudo beneficiatorum aduerſus eccleſiam ſuam.

Beneficiatorum bona penes eccleſiam ſuam maneant.

Quę beneficiatorum bona eccleſiæ maneāt.

c *vt Sarmētus inquit in tract. de r. dit. eccleſ. par. 1. cap. 3.*

Eccleſiæ nomine quid hic deſignetur.

d *c. relatum, 2. de teſtam.*

Beneficiatus moriēs quibus aliqua de bonis eccleſiæ largiri poſſit.

De quibus bonis liberè teſtari ſeu diſponere beneficiatus poſſit.

Huc pertinet & illud quod ab eodem Alexandro reſcriptum fuit [a]: Clerici de mobilibus, quę per eccleſiam ſunt adepti de iure teſtari non poſſunt: viuentes tamen & ſui compotes moderatè valent aliqua de bonis ipſis, non ratione teſtamenti, ſed eleëmoſynæ intuitu, erogare in ægritudine conſtituti. Et licet clerico, de his, quæ paternæ ſucceſſionis vel cognationis intuitu, aut de artificio ſunt adepti, ſeu dono conſanguineorum, aut amicorum, non habito reſpectu ad eccleſiam, peruenerunt ad ipſos, liberè diſponere valeant: de his tamen, quæ conſideratione eccleſiæ perceperunt, nullum de iure poſſunt facere teſtamentum [b]. Quod ſi de illis, quæ per hæreditatem, aut alio modo intuitu perſonæ acquiſierint, ante obitum non diſpoſuerint, ſed inteſtati deceſſerint, nec aliqui fuerint inuẽti, qui iure cognationis ipſis ſuccedere valeant, altari, ſeu eccleſiæ, cui ſeruiuerunt, omnia perpetuò ſanctificentur, & in ius eius tradantur [c].

Cur clerici de beneficiorum ſuorum fructibus & reditibus teſtari non poſſint. CAP. XVII.

Conſtat igitur ex præmiſſis de quibus bonis clerici teſtari vel non teſtari poſſint: Et de quibus teſtari nõ poſſunt (vtpote per eccleſiã acquiſitis, & adeptis) permittitur illis, pauperibus, religioſis locis, & illis, qui ſibi ſeruierũt, dum viuunt, donare, non autẽ teſtari: & hoc certa, atq; legitima de cauſa. Nam cùm fructuũ, & redituũ, aliorumq; bonorum ſuorũ beneficiorum directi, & vtiles Domini nõ ſint, ſed tantùm procuratores, & diſpenſatores eorundem [d]; ita vt præter honeſtam ſuſtentationem ſibi nihil ex illis vendicare poſſint, ſed ſuperflua teneantur pauperibus, vel in pios vſus erogare [e]. Idcirco Eccleſia, vt eos ad diligentem, & fidelem muneris, atque officij ipſorũ executionem cogeret, per quam ad regnum cælorum peruenire poſſent, voluit, vt de omnibus & ſingulis diceretur id quod de B. Laurentio (cui theſauri eccleſiæ etiam commiſſi erant) canit Eccleſia [f]: Diſperſit, dedit pauperibus; iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. Perſpiciebat etiam huic erogationi maximo impedimẽto fore auaritiam: ſimili-

a in c. ad hæc. d. tit. de teſtam.
b c. quia nos d. tit. de teſta. c. 1. et c fixũ. 12. q. 5.
c c. 1. et ibi. gl. Hoſt. Pan. de ſucceſ. ab inteſt. c. vlt. et penult. § ſed ſi Epiſco. 12 q. 5 c. quicũque 12. q. 3. Alphonſ. Aluarez in Theſau. Chriſt. religio. cap. 6. & 24.
d c. quod autẽ. 23. q. 7. c. conuenior. 23. q. 8. c. vlt., & penult. 12. q 1. c. educeri. de reſcript. c. 2. de donation. Clem. lib. 2. cõſtitut. Apoſt. c. 29. et 39. Naua. in tract. de redit. bene. eccleſ. q. 1. nu. 18.
Cur clerici de fructibus, et reditibus beneficiorũ ſuorũ teſtari nõ poſſint.
e c. clericus. ca. Epiſcopus c. pręcipimus. c quia tua. 12 q. 1. Sarmen. in trac. de redit. eccle. par. 3. c. 1. ca quoniã quicquid. 16 q. 1. Nauar. in tra. de redit. benef. quæſt. 1. nu 9. & ſeq. Card. conſil. 110. Alphõſ. Aluarez in Theſa. Chri. relig. cap. 6.
f ex pſal. 111.

ſimiliter experientia docente intelligebat, nihil eſſe conſultius ad inuitandum eum, cui vſusfructus aliquorum bonorum relinquitur, ad liberalitatẽ in vita exercendam, & ad auertendum à nimio illorum deſiderio, quàm ei vſumfructum illorum relinquere ſub conditione; ne ſcilicet de eius reditibus quicquam decedens teſtamento relinquere poſſit. Tum etiam quod abſurdum fuiſſet, ſi Eccleſia permiſiſſet beneficiariis abſque iuſta cauſa teſtari de reditibus beneficiorum in ſuperfluos, & profanos vſos; cùm illa ſint pauperibus debita legibus naturæ, & diuinis: quas tutari ad ſanguinem vſque Eccleſiã oportet [a]. Omnia enim decem decalogi præcepta leges naturales ſunt, iuxta receptã B. Thomæ doctrinam [b]. At beneficiarius aliter, quàm ſupradictum eſt, contra iuris diſpoſitionem fructus & reditus beneficij ſui diſpenſans, trãſgreditur, & infringit ſeptimum, & decimum præceptum decalogi [c]. Siquidem non ſolùm ea infringit is, qui palã furatur, aut rapit, ſed etiam is, qui re aliena contra voluntatem Domini vtitur [d]. At is, qui reditus beneficij ſui contra prædicta Eccleſiæ, & iuris pontificij decreta expendit, vtitur bonis illis contra voluntatem Dominorum, qui illa dederunt; puta Domini noſtri IESV Chriſti, & Eccleſiæ quæ illa recepit & tenet; tum etiam eorum, qui eccleſiæ bona donarunt vel legarunt per piam aliquam fundationem [e].

Deinde is, qui quod debet non ſoluit ei, cui debet; & qui ſe non exonerat iniuncto ſibi onere, quando, & quomodo tenetur, contra voluntatem Domini alienum detinere, & prædicta præcepta tranſgredi cenſetur [f]. Itaque beneficiarius, qui ſuperflua detinet, aut non tribuit pauperibus, aut donat diuitibus ratione cognationis, amicitiæ, vanitatis, aut vitij, prædicta præcepta quoque tranſgreditur, quandoquidem ea, quæ intuitu eccleſiæ percipit, illi collata ſunt cum onere, & conditione dandi ſuperflua pauperibus [g]. Vnde in canonibus Apoſtolorum conſtitutum legitur [h]. Præcipimus, vt Epiſcopus res eccleſiæ in poteſtate habeat. Nam ſi pretioſæ hominum animæ fidei eius committendæ ſunt, multò vtique magis oportuerit & de pecuniis illi mãdatum dare, vt illius arbitratu diſpẽſentur,

neque

a *Nauar. in tract. de redit. benef. eccle. q. 1. nu. 9. & ſequen. et quaeſt. 3. num. 2.*

b *2. 2. quaeſt. 122. art. 2.*

c *arg. c. pœnale. 14. q. 5.*

d *l. quire. ff. de furt. l. igitur. ff. de lib. r cauſa. §. placuit. inſtit. de oblig. quæ ex delict.*

e *arg. l. 1 & l. legatum. ff. de adminiſt. rer. ad ciuit. pert. Cardi. in clem. quia contingit. de religioſ. domib.*

f *c. ſæpe. de reſtit. ſpol. Thom. 2. 2. quaeſt. 62. art. fin. l. 1. C. de donatio quæ ſub modo tot. tit. ff. de condit. & demõſtrat.*

g *Act. 2. et 4. Clem. de conſtitu. apoſt. lib. 2. cap. 19. et epiſt. 5. ad Iacob. ca. dilectiſſimus. 12. q. 1.*

h *Cano. 39. & 75.*

neque non cum timore Dei, ſummaque ſollicitudine per presbyteros, ac diaconos erogentur in pauperes. Ex iis autem percipiat & ipſe (ſi modo indiget) quantum ad neceſſarios ſuos & hoſpitio exceptorum fratrū ſeu peregrinorum vſus opus habet, vt nihil eis poſſit omninò deeſſe, & nequo modo ipſe poſteriore loco habeatur, quàm cæteri. Ordinauit enim lex Dei, & præcepit, vt qui altari inſeruiunt, de altari nutriantur, quia nec milites vnquam ſuis ſtipendiis arma hoſtibus inferunt [a].

a c.precipimus. & c.ex his 12. q. 2.

Deinde B. Clemens [b] D. Petri ſucceſſor, & diſcipulus, quæ ex decimis, & primitiis dantur ſecundū mandatum Dei, & quæ occaſione pauperum offeruntur, rectè, inquit, homo Dei, id eſt, Epiſcopus diſpenſet orphanis, viduis, afflictis, & peregrinis egentibus, vt qui habet Deum harum rerum rationem ab eo repoſcentē, qui hanc diſpenſationem illi commiſit. Omnibus egentibus cum iuſtitia [c] tribuentes, ipſique iis vtentes, ſed non abutentes: comedentes de iis, ſed non ſoli vorantes, egenisque impartientes, Dei offenſionem vitabitis. Nam ſi ſoli hæc conſumetis, exprobrabitur vobis à Deo dicente tanquam inſatiabilibus, & voratoribus [d]: Lac comedebatis, & lanis veſtiebamini. Et in alio loco [e]: Nunquid habitabitis ſoli ſuper terram? Propterea in lege præceptum eſt vobis [f]: Diliges proximū tuum ſicut teipſum. Atque hæc non ideo dicimus, vt non capiatis fructū laborum veſtrorum. Scriptū eſt enim [g]: Non infrænabis os boui trituranti: Sed moderatè, & cum iuſtitia. Vt igitur in area laborans inſomnis bos comedit quidem, ſed non totum abſumit: ſic vos laborantes in area, hoc eſt, in eccleſia Dei, de eccleſia comedite more leuitarum miniſtrantium in tabernaculo martyrij, quod per omnia eccleſiæ figuram referebat. Nolite exiſtimare facilè, vel leue eſſe Epiſcopatus onus. Conuenit igitur, vt quemadmodum onus ſuſtinetis ipſi, ita quoque fructuum primi participes ſitis, & egentibus partem ſuppeditetis, vt qui rationem redditori eſtis ei, qui falſas rationes à vobis non eſt accepturus [h]. Et idem alibi populo loquens [i]: Ita facies, quemadmodum Dominus præcepit, & dabis ſacerdoti

b d. lib. 2. de conſtitu. apoſt. cap. 29.

c Pondera hoc verbum (Iuſtitia) quo ſignificatur hoc præceptum eſſe iuſtitiæ, non miſericordiæ. Nauar. in d. tract. q. 1. nu. 22.

d Ezech. 34.

e Iſa. 5.

f Leuit. 19. Matth. 22. Mar. 12.

g Deuter. 25. 1. Corint. 9.

h Clem. d. lib. 2. cap. 29.

i lib. 2. cap. 39.

iuſta

iuſta ſua, primitias de area, & torculari pro peccatis, tanquam mediatori, atque internuntio poſito inter Deum, & eos, qui expiationibus, & deprecationibus opus habent. Te enim dare oportet, illum diſtribuere, tanquam œconomum, & diſpēſatorem rerum eccleſiaſticarum. Rurſum idem alibi[a]: Etiam præcipio omnes primitias adferri Epiſcopo, & presbyteris, & diaconis ad victum ipſorum; decimas offerri ad victum reliquorum clericorum, virginum, ac viduarum, & iis, qui ſunt paupertate oppreſſi. Benedictiones, quæ in myſticis ſacris ſuperſunt de ſentētia Epiſcopi, vel preſbyterorum, diaconi clero diſtribuant: Epiſcopo partes quatuor, presbytero partes tres, diacono partes duas; cæteris verò, hypodiaconis ſcilicet, lectoribus, cantoribuſ, diaconiſſis partem vnam. Hoc enim honeſtum, & acceptum eſt coram Deo, quemlibet pro ſua dignitate honorari. Eccleſia enim non confuſionis, ſed ordinis, & diſpoſitionis eſt magiſtra.

a lib. 8. de cōſtitut. Apoſtol. cap. 36.

Quilibet pro ſua dignitate eccleſiæ bonis honorādus eſt.

Vrbanus verò Papa martyr omnibus Chriſtianis de rebus eccleſiæ ſcribens[b]: Ipſæ, inquit, res in ditione ſingularum parochiarum Epiſcoporum (qui locum tenent Apoſtolorum) erant, & ſunt vſque adhuc, & futuris ſemper debent eſſe temporibus. E quibus Epiſcopi, vt fideles diſpenſatores eorum, omnibus communem vitam degere volentibus miniſtrare cuncta neceſſaria debent, prout melius potuerint; vt nemo in eis egens inueniatur. Ipſæ enim res fidelium oblationes appellantur, quia Domino offeruntur[c]. Non ergo debent aliis vſibus, quàm eccleſiaſticis, & prædictorum Chriſtianorum fratrum, vel indigentium conuerti: quia vota ſunt fidelium, & pretia peccatorum, ac patrimonia pauperum, atque ad prædictum opus Domino traditæ. Si quis autem (quod abſit) ſecus egerit, videat ne damnationem Ananiæ, & Zapphiræ percipiat, & reus ſacrilegij efficiatur, ſicut illi effecti ſunt[d], qui pretia prædictarum rerum fraudauerunt. Hæc fratres valde cauenda ſunt, & timenda; quia res Eccleſiæ non quaſi propriæ, ſed, vt communes, & Domino oblatæ, cum ſummo timore, non in alios,

quàm

b epiſt. 1.

c c. videtes. 12. q. 1. Iuo. 3. par. decret. cap. 139.

Res eccleſię patrimonia ſunt pauperum.

d Act. 5.

quàm in præfatos vſus, ſunt fideliter diſpenſandæ[a]; ne ſacrilegij reatum incurrant, qui eas inde abſtrahũt, vbi traditæ ſun t; ne pœnam & mortẽ Ananiæ, & Zapphiræ incurrant, & quod peius eſt; anathema maranatha fiant: etſi non corpore, vt Ananias, & Zapphira mortui ceciderint, anima tamen, quæ potior eſt corpore, mortua, & alienata à conſortio fidelium cadat, & in profundum barathri labatur. Confirmatur autem prædicta hæc noſtra ſententia ab aliis diuerſis Pontificibus[b], & ſanctis patribus[c], necnon conciliis[d]. Quorũ omnium verba huc adferre prolixum nimis foret, & pleraque eorum ſupra à nobis commemorata ſunt.

Anne Canonici, & alij beneficiati, quorum ſingulis ſua eſt attributa bonorum eccleſiæ portio, teſtari poſsint.

CAP. XVIII.

VErùm ſi quis obiecerit, & dixerit clericis prohibitum fuiſſe duntaxat teſtamenta condere, dum bona eccleſiæ adhuc indiuiſa eſſent, vel cõmuniter adhuc in clauſtris viuerent; tunc enim omne, quod ſupererat eorum neceſſitatibus, in cauſis piis, ac religioſis erogandum erat, Domino omnibus dicente: quod ſupereſt date in eleẽmoſynam, & omnia munda ſunt vobis[e]. Sed poſtquam bonorũ eccleſiæ facta fuit diuiſio in quatuor partes, quarum vna aſſignata fuit Epiſcopis, ſeu Prælatis, altera clericis, pro officiorũ ſuorum ſedulitate, tertia pauperibus, quarta verò fabricis[f]; Epiſcopi & alij clerici beneficiarij, adeo ſuarum partium ſibi videntur effecti veri Domini, vt pro arbitrio, & libito ſuo poſſint eas conſumere, & de illis diſponere, in hiſce præſertim eccleſiis, vbi omnes & ſinguli ſuos habent fructus, reditus, & prouentus, certis in locis & terris aſſignatis. Deinde ſi bona, quę pluribus ſunt communia, poſtea legitimè diuidantur, licet prius communi re quis non poſſet liberè vti, facta tamẽ diuiſione, portio, quæ ſibi contingit, ita libera, & propria remanet, ac ſi nunquam fuiſſet communis, cùm diuiſionis titulus iuſtiſſimè dominium transferre videatur: emptionis enim ſemper, vel permutationis vicem ob-

a ca. res eccleſiæ 12. q. 1. luo. d loc.

b Symmach. in 3. et 6. Syn. Ro. et Grigo. c quia tua. 12. q. 1. Leo 4. in cap. monemus 12. q. 2. Geleſ in c. vobis enim. & 4. ſequen. 12. q. 2. Simplic in c. de reditibus 12 q 2

c Hiero. in ca. clericus, et in c. duo ſunt 12. q. 1. et in c. gloria. 12. q. 2. Auguſ. in c nolo, et c. nõ dicatis. c. certè. c. ſi priuatum. 12. q. 1. et in c. decimæ. 16. q. 1. c. quod autẽ 23. q. 7. Ambroſ. lib. 2. offic. c. 28. et in c. aurum. 12. q. 2. Proſp. lib. 2. de vita cõtemplat. cap. 9. & in c expedit. 12. q. 1.

d Syn. vniuerſ. 8. quæ fuit Cõſtantino. 4. can. 15. & in c. Apoſtolicos. 12. q. 2. Agathen. in c. Epiſcopi. & Antiooch. in c. Epiſcopus. 12. q. 1. Aluer. in c. de laicis. 12. q. 2. conc. Tri. ſeſſ. 25. de refor. c. 1.

e ca quia tua. 12. q. 1. & aliis iur. diuer. ſupra alleg.

f cap. vobis. c. vulterana et 3. ſeq. c. mos eſt. 12. q. 2.

obtinere dicitur[a]. Diuiſione ergo facta per dictos canones, illa portio quæ Epiſcopo pro eius menſa eſt applicata, libera ab omni onere remanet, ac ſi in cumulo, qui cum pauperibus erat, communis nunquam fuiſſet, eademque ratione libera eſt à portione clero, & fabricæ tributa; Similiter eodẽ modo portio clerici ab omnibus quoque immunis eſt, cùm dominium, quod antea erat commune, & non diuiſum, nunc in ea parte ſit proprium & ab omni communione liberum, ita vt de illius portionis fructibus liberè, tanquam verus Dominus, diſponere poſſit.

a l. 1. C. communia vtr. iudic. l. cum pater ff. de lega. 2.

Itaque ad prædictorum ſolutionem, ſciendum, & dicendum; prædictam diuiſionem bonorum eccleſiæ introductam, & factam fuiſſe, propterea quòd Epiſcopi illa ſecundum mãdatum, & commiſſionem illis datam non fideliter diſtribuerent: tum ad tollendum murmurationes, rebelliones, diſſidia, & detractiones clericorũ, atque pauperum contra Epiſcopos, ſeu Superiores, quibus illorum diſtributio commiſſa erat. Legimus enim Simplicium Papam circa annum Domini 467. hanc diuiſionem in eccleſia Auſinienſi inſtituiſſe[b], ſcribentem his verbis, Florentio, Equitio, & Seuero Epiſcopis[c]: Relatio nos veſtræ dilectionis inſtruxit, & geſtorum ſeries plenius intimauit Gaudentium Auſinienſis eccleſiæ ſacerdotem contra ſtatuta canonum, ac noſtra præcepta ordinationes illicitas perpetraſſe; quarum illi totam penitus auferri præcipimus poteſtatem. Scripſimus enim ad Seuerũ fratrem, & coëpiſcopum noſtrũ, vt ſi neceſſe fuerit, ipſe in ſupradicta eccleſia, conſideratis Patrum regulis, hoc fungatur officio, quo ille abuſus eſſe conuictus eſt, ita vt hi, qui illicitè ab eodem ſunt prouecti, ab eccleſiaſticis miniſteriis ſint remoti. Simul etiam de reditibus eccleſię, vel oblatione fidelium quid deceat, nihil permittat licere neſciẽti, ſed ſola ei ex his quarta portio remittatur. Duæ eccleſiaſticis fabricis, & erogationi peregrinorum, & pauperum profuturæ ab Onagro presbytero, ſub periculo ſui ordinis miniſtrentur. Vltima inter ſe clericis pro ſingulorum meritis diuidatur. At verò miniſteria eccleſiæ, quæ alienata comperimus, reparare, præſumptor prædicti fratris

Reſponſio ad propoſita dubia.

Cur bonorũ eccleſiæ diuiſio inducta ſit.

b Dom. Scto. lib. 10. de iuſti. & iur. quæſt. 4. art. 3 et Frãciſ. Sermen. de redit. eccle par. 3. cap. 3.

c epiſt. 3.

compellatur inſtantia. Cui etiam hoc ſpecialiter præcipimus imminere, vt tres illas portiones, quas per triennium dicitur ſibi tantūmodo vēdicaſſe, reſtituat[a].

a c. de reditibus. 12. q. 2.

Ex qua epiſtola liquet prædictam diuiſionem à Simplicio in prædicta eccleſia Auſinienſi inſtitutam eſſe propter abuſus, & perfidam prędictorum bonorum eccleſiæ adminiſtrationem, & diſtributionem. Poſtea Gelaſius Papa[b] ſupradictis de cauſis eandem diuiſionem in diuerſis eccleſiis fieri, vel factam obſeruari mandauit, vt ex diuerſis eius reſcriptis liquet[c]. Hinc & D. Gregorius Leoni Epiſcopo Carthaginenſi, vel Cathenienſi ſcribens[d]: Adhoc, inquit, locorum gradus rationis ordo diſtinxit, & iudicia eſſe conſtituit, vt nec Præpoſiti in opprimendos ſe fruſtra valeant occupare ſubiectos, nec ſubiectis iterum contra ſuos Præpoſitos effrænata ſit reſultandi licentia. Volumus igitur, vt quicquid eccleſiæ tuæ ex reditu, vel quolibet alio titulo fortaſſis acceſſerit, quartam exinde portionem ſine diminutione aliqua debeas ſegregare, atque eam ſecundum Domini timorem presbyteris, diaconis, ac clero (vt tibi viſum fuerit) diſcretè diuidere.

b circa an. Dn. 492.
c c. vobis. cap. vulteranæ & 2. ſequē. 12. q. 2.
d Circa annū Dn. 600. epiſt. 8. lib. 7. et c. ad hoc. 16. q. 1.

Circa annū verò Domini 1215. cùm conciliū Lateranenſe cognouiſſet, quoſdā clericos bona per eccleſiā acquiſita in alios transferre; quia hoc antiquis canonibus cōſtabat inhibitū, indemnitati eccleſiarū prouidere volēs, præcepit vt eadē bona penes eccleſias remanerēt, ſiue clerici inteſtati decederēt, ſiue aliis cōferre vellent[e].

e c. cum in officiis. de teſta.

Ex quibus manifeſtiſſimū eſt per prædictam diuiſionem bonorū eccleſiæ eorundem naturā ſeu conditionē non mutatam tunc fuiſſe. Quocirca cùm bona clericorū nūc ſint diſtincta, & diuiſa in beneficia, & prębendas, ſicut tempore prædicti concilij Lateranenſis, & Innocentij 3. cōſequitur, quod nec nūc clerici beneficiarij de fructibus, & reditibus beneficiorū ſuorum, vel bonis per ea acquiſitis teſtari, vel diſponere poſſint aliter, quā illis de iure permiſſum eſt. Verùm igitur non eſt, clericos per prędictā diuiſionem bonorū eccleſiæ, effici dominos fructuum ſuorū beneficiorū, ita vt liberè poſſint de illis diſponere in vſus quos voluerint. Quod ſi poſſent teſtamēto hoc facere, ipſis quoq; permiſſum eſſet[f].

Bonorum eccleſiæ natura non eſt mutata ipſorū diuiſione.

f arg. c filius. de teſta. et authen ingreſſi. et Sermon. d. loco.

Quia

Quia impedimentum teſtandi non eſt in Epiſcopo, vel clerico beneficiato, ratione ſuæ perſonæ; cùm de aliis bonis, quæ paternæ ſucceſſionis, vel cognationis intuitu, aut artificio, ſeu dono amicorũ, non habito reſpectu ad eccleſiã ſunt adepti, liberè diſponere valeat[a]; ſed in ipſis bonis intuitu eccleſiæ de fructibus beneficiorum acquiſitis eſt ipſum impedimentum. Eiuſdem enim rationis partes eſſe debent, cuius eſt totũ[b]. Ideo ſicut ante diuiſionẽ fructus omnes, reditus, & prouentus eccleſiæ debebant in pios, & neceſſarios vſus, & à canonibus approbatos expendi, ita etiam poſt diuiſionem quælibet eorum pars eodem iure cenſebitur[c].

Adhæc quod prædicta diuiſio nõ mutauerit eccleſiæ bonorũ naturã, ſed quod ſuperfluũ de portione aſſignata debeat in vſus aliorũ, cum quibus ante diuiſionem ea portio erat cõmunis, applicari, manifeſtũ eſt ex Gelaſij Pontificis reſcripto Iuſtino Archidiacono miſſo[d], quo ordinauit oblationes fideliũ in quatuor portiones diuidendas; ita vt vnã ſibi tollat Antiſtes, aliam clericis pro ſuo iudicio, & electione diſpartiat; tertiã pauperibus ſub omni conſcientia faciat erogari: Fabricis vero quartã erogatione Antiſtitis decernit eſſe penſandã. Si quid fortè ſub annua remaneret expenſa, electo idoneo ab vtraque parte cuſtode, enthecis tradi voluit, vt ſi maior emergeret fabrica, eſſet ſubſidio quod ex diuerſi tẽporis diligẽtia cuſtodiri potuiſſet; aut certè emeretur poſſeſſio, quæ vtilitates reſpiceret cõmunes. Eadem ergo ratione ſi de parte Epiſcopi, vel clericorum aliquid nũc ſuperfuerit, vel ſeruabitur neceſſitatibus ipſius cleri; vel in cõmunes vſus rebus emptiſ erunt reditus ampliãdi.

An bonorum eccleſiæ diuiſio inducat eorundem emptionẽ, vel permutationem.

Quod autem aiunt diuiſionẽ, emptionis ſeu permutationis vicẽ obtinere, eamque dominiũ iuſtiſſimè transferre, hoc de profanis rebus, & iure ciuili intelligendũ eſt; idq; ſi inter dominos rerum, quæ diuiduntur fiat[e]; non autem de rebus ſeu bonis eccleſiæ, quarũ Dominus eſt IESVS Chriſtus, cuius patrimoniũ illa dicuntur[f]. Et quia nemo alius verus eorũ eſt Dominus, ideo Iuſtinianus in nullius ea eſſe bonis definiuit[g]. Quocirca & Patres in cõcilio Aurelianẽſi declararũt[h]; omnia quę Deo

a *c. quia nos. de teſtam.*
b *l. qui ſcit. ff. de vſur. l quæ de tota. ff. de rei vẽdic. c ſi ciuitas. et ibi gl. de ſentẽ. excom in 6. Decius in l. cuius eff. ctus. ff. de reg. iur.*
c *Petr. de Soto in lib. de inſtit. ſacer. par. 2. de vita ſacer. ſer. 3. Nauarr. in apolog lib. de redit. ecc q. 1. monit. 41. & in propugna. d. apolog. not. 5. Cæſar Coſta. lib. 1. ambiguitatum iuris. cap. 40.*
d *c. vob 12. q. 2.*
e *gl. in l. 1. C. cõmunia vtr. & Bart. in l. cũ ſolus. ff. de vſucapio. Felin. in c. 1 de re. iudic. Decius in l. cũ propon. C. de pact.*
f *c. cùm ſecundum. de præb. et c. cùm ex eo. de elect. in 6. Innoc. in c. cùm ſuper. de cau. poſſeſ. Pano. in c. cùm eſſes. de teſt Decius in ca. conſtitutus, de reſcript.*
g *l. 2. inſtit. de rer. diuiſio. §. nullius.*
h *c. 7 et 8. Iuo. 3. par. decr. ca 95.*

offeruntur, conſecrata haberi in vineis, terris, ſyluis, vtenſilibus, veſtimentis, pecoribus, & reliquis poſſeſſionibus; & quæ eccleſiis, ſine dubio Chriſto, qui ſponſus eſt earum, offeruntur. Et in concilio Rotomagēſi[a]: Omnes decimæ, terræ, ſiue de frugibus, ſiue de pomis arborum Domini ſunt, & illi ſanctificantur. Boues, & oues, & capræ, quæ ſub virga paſtoris tranſeunt, quicquid decimum euenerit, ſanctificabitur Domino.

a cap. 3. vt refert Iuo par. 3. decr. cap. 196. & in c. omnes 16. q. 7.

Præterea ipſo iure pontificio declaratum, & conſtitutum eſt [b]; quod cùm in ſignum vniuerſalis dominij, quaſi quodam titulo ſpeciali, ſibi Dominus decimas reſeruauerit, vt in prærogatiuam dominij iſtius generalis, exactionem tributorum, & cenſuum præcedat ſolutio decimarum: Et Innocentius tertius Papa cuidam Epiſcopo reſcribens contra quoſdam laicos, qui decimas eccleſiæ ſubtrahere moliebantur[c]: Si, inquit, ad Deum (à quo cuncta bona procedunt) adſertores huiuſmodi debitum reſpectum haberent, ius eccleſiaſticum diminuere non contenderēt, nec decimas, quæ tributa ſunt egentium animarum, pręſumerēt detinere. Cùm enim Deus, cuius eſt terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuerſi qui habitant in eo, deterioris conditionis eſſe non debeat, quàm Dominus temporalis, cuius ſtatutum de terris, quas exhibet aliis excolendas, non quidem deductis ſumptibus, aut ſemine ſeparato, neceſſariò cum integritate perſoluitur: Nimis profectò videtur iniquum, ſi decimæ, quas Deus in ſignum vniuerſalis dominij ſibi reddi præcepit, ſuas eſſe decimas, & primitias aſſeuerās, occaſione præmiſſa, vel excogitata magis fraude, diminui valeant: cùm Deo debita ſit ſolutio decimarum, quas ipſe clericis pro ſuo cultu exhiberi conceſſit. Et Innocentius 4. explicans c. cùm ſuper electione de cauſa poſſeſſ. & propietat. expreſsè dicit, quod non Prælatus, ſed Chriſtus dominium & poſſeſſionem rerum eccleſiæ habeat: vnde quæcumque homines offerunt eccleſiis, dicuntur eſſe oblata Deo: vel, inquit, eccleſia, id eſt, aggregatio fidelium, quæ eſt corpus Chriſti capitis, habet poſſeſſionem, & proprietatē. Et ſi aliquando inueniantur hæc bona Deo oblata, eſſe Epiſcoporum, vel Prælatorum, vel Capitulorum, dic eſſe,

b in c. cum nōſit. de decim. et in conc. Lateranen. 2. cap. 54.

c in c. tua nobis, de decim.

Decimæ tributa ſunt egentium.

Deus in ſignū vniuerſalis dominij decimas ſibi reddi præcepit.

Chriſtus habet verum dominium & poſſeſſionem rerū eccleſiæ.

eſſe, inquit, eorum quoad gubernationem. Dicuntur etiam eſſe pauperum. quoad ſuſtentationem. Hæc autem propter vtilitatem communem, diuiſa ſunt per eccleſias diuerſorum locorum auctoritate ſummorũ Pontificum: & Epiſcopis, & aliis Prælatis conceſſa eſt miniſtratio eorum. Ex his percipimus, & propter hoc dicimus, quod quãdocumque moriatur Prælatus, & omnes clerici, eccleſiæ tamen proprietas, & poſſeſſio remanet penes Chriſtum, qui viuit in æternum, vel penes vniuerſalem, vel ſingularẽ eccleſiam, quę nunquam moritur. Hæc ille. Cuius ſententiam & cenſuram etiam nunc in bonis eccleſiæ, quantumcumque per præbẽdas, & beneficia diuiſis, aſſerit & contendit veram eſſe Nauarrus in tractatu ſuo de reditibus eccleſiaſticorum [a] à Pio V. Pontifice approbato, & eidem dedicato. Siquidem Alexander III. Papa Epiſcopo Pariſienſi ſcribẽs [b]: Fraternitatem, inquit, tuam credimus non latere, quod cùm Epiſcopus, & quilibet Prælatus eccleſiaſticarum rerum ſit procurator, & non dominus, conditionem eccleſiæ meliorare poteſt, facere verò deteriorem non debet.

Quomodo bona eccleſia dicũtur eſſe Epiſcoporum vel Capitulorum, vel pauperum.

a *quæſt. 1. nu. 18. & 41.*

b *in c. 2. de donation.*

c *c. 1. et ibi Innoc. Hoſt. Panor. & alij de teſta. & patet per alia iura ſup. alleg.*

Prælatus rerũ eccleſiaſticarũ procurator eſt, & non Dominus.

Quare rectè ſtatutum eſt, Epiſcopos, & alios eccleſiæ Prælatos non poſſe teſtari de rebus eccleſiæ, ſeu illius intuitu quæſitis, quarum nudam duntaxat adminiſtrationem, & procurationem habuerunt [c]. Atque idem ſentiendum de Canonicis, & aliis beneficiatis, licet adminiſtrationem propriè non habeant. Adeò vt de fructibus, reditibus, & prouentibus ſuarum præbendarũ & beneficiorum diſponere pro libito ſuo non poſſint. Nam cùm præbendæ, & beneficia ex bonis eccleſiæ deſumpta ſint, cenſentur eandem habere adhuc naturam, quam habebant antequam per præbendas diuiderẽtur, & cùm adhuc vitam communem ducerent [d]. De quibus D. Gregorius ſcribens Auguſtino Anglorum Epiſcopo primo [e]: Communiter, * inquit, viuentibus iam de faciendis portionibus, vel exhibenda hoſpitalitate, & adimplenda miſericordia à nobis quid erit loquendum? cùm omne quod ſupereſt neceſſitatibus, in cauſis piis, ac religioſis erogandum eſt, domino magiſtro omnibus dicente [f]; Quod ſupereſt, date eleẽmoſynam,

d *arg. c. cùm in officiis, c. relatum. 2. et vtrobique Innoc. et Panor. de teſta. c. penult. §. fin. 12. q. 1. & in c. fin. de pecul. cler. gl. in cap. res. 12. q. 1.*

An ne Canonici & alij beneficiati de fructibus beneficiorũ ſuorum liberè diſponere poſſint.

* *al. communi vita.*

e *in cap. quia tua, 12. q. 1. & Beda eccle. Hiſto. Anglo. lib. 1. cap. 27.*

f *Luc. 11.*

 & omni-

& omnia mũda ſunt vobis. Et in regula Canonicorum communiter in clauſtris viuentium (in quorum bona noſtri ſeculares nunc Canonici ſucceſſerunt) expreſsè hæc verba leguntur[a]: Sententia B. Hieronymi non ſolùm Prælatis, ſed etiam cæteris, qui rebus vtuntur eccleſiæ, vigilanter perpendenda eſt, qui ita in commentario Matthæi euãgeliſtæ ait: Omnes igitur qui ſtipendiis templi, & his, quæ conferuntur ad vſus eccleſiæ abutuntur in aliis rebus, quibus ſuam expleant voluntatem, ſimiles ſunt Scribarum, & ſacerdotũ redimentium mendacium, & Saluatoris ſanguinem. Ergo res eccleſiæ pauperibus, & militibus Chriſti ſtipendiariæ debent intelligi. Vnde totis niſibus Prælatis ſatagendum eſt, vt ſanctorum Patrum dictis, & exemplis obſequentes, de rebus commiſſis, vt præmiſſum eſt, & ſubditos gubernent, & foueant, cunctiſque vtilitatibus, ac neceſſitatibus eccleſiæ fideliter adminiſtrando conſulant, quatenus de fideli adminiſtratione ab ipſo, cuius miniſtri eſſe dicuntur, ineffabiliter remunerari mereantur.

a cap. 116. in conc. Aquiſg. 1.

Res eccleſiæ pauperibus & militibus Chriſti ſtipendiariæ ſunt.

Qualis bonorũ eccleſiæ cura incũbat Prælatis.

Poſtea autem iſtius communiter viuendi repagulis diſciplinæ effractis, factaq; bonorũ communiũ eccleſiæ per præbẽdas diuiſione, certum eſt, quod illã obligationem bonorum ad pauperes eluere, & extirpare non potuerint. Nam licet ſingulorũ portiones, & præbendæ Canonicorum minores ſint, quàm olim erant Prælatorum, dum bona adhuc indiuiſa, & cõmunia eſſent, per hoc tamen non ſequitur rerum, ſeu bonorum eccleſiæ mutatam eſſe naturam. Quæ enim differunt per magis, vel minus in qualitate tantùm, vel per maius aut minus in quantitate, non tamen per hoc differũt in natura ſeu ſubſtãtia[b]. Homo enim albus, & niger, paruus & magnus non differunt in natura, ſeu ſubſtantia, quamuis in colore, & magnitudine non conueniant. Quocirca Canonici tam obligantur, quæ illis ſuperſunt ex reditibus, & prouentibus ſuarum præbendarum erogare in pauperes, vel alios vſus pios, quàm olim Prælati; licet parua eorum iam ſit portio comparata ad illam, quam ante diuiſionem hanc Prælatus adminiſtrandam, & dilargiendam habebat.

b arg. l. fin. ff. de fundo inſtr. Bart. in l. imperiũ ff. de iuriſd. omnium. iudic. et Ariſt. in prædic. ſubſtantiæ.

Si

Si enim per hanc diuiſionem ſuarum portionum ſeu præbendarum facti fuiſſent veri domini, ita vt fructus, reditus & prouentus, quos inde perciperent, feciſſent ſuos, profectò illis poſtea iure pontificio inhibitū non fuiſſet, vt de illis teſtamentum facerent [a]. Vnde & Gratianus diligentiſſimus canonum diſcuſſor, & ſcrutator [b]: Canonici, inquit, non poſſident ſua, quia res Deo oblatæ non ſunt alicuius. Vtuntur enim rebus eccleſiæ non vt ſuis, ſed tanquam ad diſpenſandum ſibi creditis [c]. Archidiaconus [d] verò, referente Philippo Franco [e], ſcripſit, hęreticum eſſe, dicere, quod clerici faciāt liberè fructus ſuos, qui ſuperſunt, deductis expēſis neceſſariis. Quod autem interdum legantur beneficiati fructus beneficiorum ſuorū ſuos facere, vel eorundem eſſe Domini: iſtud intelligendū eſt, vt ex illis primùm ſibi neceſſaria percipiant ad honeſtam vitæ ſuæ ſuſtentationē; & ſi quæ ſuis neceſſitatibus ſuperſunt, in communes vſus eccleſiæ, vel alia pia opera expendant [f]: Ita vt præfatum illorum dominium certis huiuſmodi cōditionibus obnoxium, limitatum & reſtrictum cenſeatur, exemplo eorum, quorum fidei bona committuntur, & maritorum, qui rerum dotalium ſuarum vxorum etiam habere leguntur dominium. l. ſpecies. ff. de aur. & arg. leg. l. in rebus c. de iure dotium. Hinc & D. Bernardus Fulconi illuſtri Canonico ſcribens [g]: Surgis, inquit, ad vigilias, vadis ad miſſas, chorū horis diurnis, nocturniſque frequentas. Bene facis. Sic eccleſiæ præbendam non accipis gratis. Dignum eſt, vt qui altari deſeruit, de altari viuat [h]. Viuat inquam, de altari, non ſuperbiat, non luxurietur, non ditetur, non in clericatu diues ex paupere fiat, ex ignobili glorioſus, nec in vanitate, aut ſuperfluitate bona pauperum diſſipet, aut diſpergat. Non extollat de facultatibus eccleſiæ conſanguineos ſuos, aut nepotes. Conceditur tibi, vt ſi bene deſeruis, de altari ſuſtenteris, non autem vt de illo luxurieris. Denique quicquid præter neceſſarium victum, ac ſimplicem veſtitum de altari, ſeu bonis eccleſiæ retines, tuum non eſt, rapina eſt [i], ſacrilegium eſt. Quare & SS. Tridentina Synodus Epiſcopis, & beneficiatis omnino interdixit [k], ne ex redi-

a c. ad hæc c. relatum. 2. de teſtam. Innoc. et Panor. in c. cū in officiis. & rurſus Panor. late in repetit. c. cū eſſet. d. tit. Nau. ind. tract. de redit. eccleſ. quæſt. 1. num. 127. & in d. apol. q. 1. mon. 41

b in c. 1. §. his ita reſpōdetur. 14. q. 1.

c Idem tenent gloſ. Ioan. An. Anchor. Dom. & Franc. in c. præſenti. de offic. ordin. in 6. Inno. in c. indecorum. de ætat. & qualit. ord. Archidiac. in c. epiſcopi. et in c. fin. 12. q. 1.

d in c ſtatutū. §. aſſeſſorem de reſcript. in 6.

e in d. c. pręſen.

f c. nulli. § fin. 12. q. 1. Pan. in d. repetit. c. cū eſſes nu. 23. Nauar. ind. tract. de redit. eccleſ. quæſt. 1. nu. 39.

g epiſt. 2. et Dionyſ. Rickel. in opuſc. de vita eccleſ. art. 18.

h Deut. 18. Leui. 10. 27. 1. Cor. 9. Nume. 18.

i Vide Chryſo. ho. 2. de Lazaro.

k ſeſſ. 25. de reſor. cap. 1.

tibus eccleſiæ conſanguineos,familiarésve ſuos augere diuitésve facere ſtudeant; cùm & Apoſtolorum canones prohibeant [a], inquit, ne res eccleſiaſticas, quæ Dei ſunt, conſanguineis donent, ſed ſi pauperes ſint, iis, vt pauperibus diſtribuant: eas autem non diſtrahant,nec diſſipent illorum cauſa, ſed omnem humanum hunc, erga fratres, nepotes, propinquoſque carnis affectum, vnde multorum malorum in eccleſia ſeminarium extat, penitus deponant. Quandoquidem eadem Synodus prius decreuerat [b] eccleſiæ bona, cenſus, iura, fructus, emolumenta, ſeu alias quaſcumque obuentiones in miniſtrorum & pauperum neceſſitates conuerti debere. Si quis verò illa in proprios vſus conuertere illoſque vſurpare præſumeret, vel impediret, ne ab iis, ad quos pertinent, perciperentur, grauiſſimis pœnis illum afficiendum ſanxit. Nam, vt Chryſoſtomus ait [c]: quoties eleëmoſynam non præſtiterimus, pari cum his qui ſpoliant ſupplicio afficiemur: & perpetuò illud memineritis, quod non communicare pauperibus, eſt rapinam in illos exercere, illorumque fraudare vitam, quodque non noſtras ſed illorum res detinemus.

a Cano. Apoſt. cap. 39. & 75.

Multorum malorum in eccleſia ſeminariū eſt humanus et carnis erga propinquos affectus.

b ſeſſ. 22. de reform. cap. 11.

c hom. 2. de Lazaro.

Anne teſtamenta contra iuris diſpoſitionem à beneficiatis facta, conſuetudine confirmentur & ratificentur.

CAP. XIX.

CAEterum an conſuetudo valeat, vt beneficiati in vita, & in morte diſponere poſſint de fructibus beneficiorum contra iuris diſpoſitionem, non importunè quis hic roget; propterea quòd conſuetudo legem humanam abrogare poſſit [d]: tum quòd Pontifices ſcientes & prudentes illam tolerauerint, nec beneficiarios teſtamēta facientes puniuerint. Huic quæſtioni (aliorum rectius ſentientium iudicio ſemper ſaluo) reſpondendum videtur; Conſuetudinem poſſe derogare legi humanæ, quatenus eſt humana [e], ſed non quatenus illa complectitur legem naturalem, aut diuinā [f]. Itaque conſuetudo, vt beneficiarij teſtentur, & diſponant de fructibus beneficiorum ſuorum in vſus pios valet, cùm id lege tantum humana prohibitum ſit [g]: Sed non valet conſuetudo teſtandi in vſus profanos, cùm hoc lege naturali

d c. fin. de cōſuetud.

e c. fin. & ibi gloſ. & DD. de conſuetu.

f c. quæ cōtra. & c. mala conſuetudo. diſt. 8. d ca. fin. et ibi gl. & DD de conſuetud. Felin. in cap. 1. de treuga. et pace.

g c. cum in c. quia nos. c. relatum. 2. c. ad hæc. de teſtam. Nauar. in trac. de redit. benef. eccleſ. quæſt 3. nu. 10. & 14. Fran. Sermen. in tract. de redit. eccle. par. 2. cap. 8.

naturali, & diuina comprehenſa in ſeptimo precepto, ſit interdictum, vt ſuprà ex Nauarri ſententia demonſtratum à nobis fuit: adeò vt nec indultum, ſeu facultas teſtandi à ſummo Pontifice cōceſſa efficere poſſit, vt quis in vſus profanos teſtari poſſit de bonis, ſeu reditibus eccleſiæ, niſi exiſtente iuſtiſſima cauſa. Nam cùm dominium iſtorum bonorum penes Deum ſit, & non penes Papam, qui illius duntaxat eſt vicarius, debet legitimè ſuæ fidei commiſſa adminiſtrare, & potius Dei bona conſeruare, quàm facultatem eadem diſſipandi concedere. Nulla enim ratio permittit, vt quod pro communi vtilitate datū eſſe cognoſcitur, vſibus cuiuſque applicetur. Cùm igitur hæc bona ad communem vtilitatem pauperum ſint à Deo eccleſiæ relicta, nulla ratio permittit, vt diuitum, vel aliis non legitimis vſibus applicentur[a]. Nam ſubtrahens illa bona Chriſto, vel eccleſiæ, pauperum, qui illis nutriendi erant, homicida dicitur. Imò ſunt[b] qui dicant facultatem ad vſus profanos teſtandi à Pontifice impetratā intelligendam eſſe, & reſtringendam ad vſus pios; atque idem ſentiendum de priuilegio teſtādi generaliter ad quoſlibet vſus conceſſo.

Papa an concedere poſſit facultatē teſtandi de bonis eccleſiæ.

Quod autem Pontifices, & alij Prælati prædictam conſuetudinem teſtandi in vſus profanos tolerauerint; nec beneficiarios teſtamēta talia facientes puniuerint; per hoc tamen non ſequitur, illos eandem approbaſſe, vel ex ſe valere, & bonam eſſe. Quia, vt Nauarrus inquit[c], illam non admiſerunt approbando, ſed ſolùm non puniendo, ad maiora damna, & ſcandala in eccleſia euitanda, quod fieri iure licet[d]. Nec Superior videtur legem à ſe latam, & à ſubditis acceptam abrogare, eo quod tranſgreſſores eius nulla afficiat pœna[e]. Imò cùm prædicta lex contineat in ſe naturalem ſeu diuinā, nequeunt illam Superiores, licet maximè id vellent, ac expreſsè cauerent, tollere: quia legem maioris minor non tollit[f]; cùm inferior potiorem ſoluere nequeat, vel ligare; ſed potior inferiorem liget regulariter, & abſoluat; & ſatis abſonum videtur, vt filius poteſtatem habeat in parentem, vel vicarius ſeu procurator illam ſibi vſurpet in dominum ſuum[g]. Eadem

a *Panor. in d. repetit. c. cum eſſes, nu. 30. de teſta. Nauar. in d. tract. q. 3. nu. 15. Sermen. in d. tract. par. 2. cap. 8.*

b *vt refert & tenet Nauar. in d. quaeſt. 3. nu. 20.*

c *in d. tract. q. 3. num. 16. & in apolog. lib. de redit. eccle. q. 1. monit. 51.*

d *iuxta gloſ. in cap. omnis. diſt. 3. & in c. meretrices. 32. q. 4. Io. And. in c. peccatum. de reg. iu. in 6.*

e *c. cùm iamdudum. de preben. gloſ. in d. c. omnis & late Felin. in c. 1. de treug. et pace*

f *clem. ne Romani. de electi.*

g *c. cùm inferior. & ibi gl. & DD. de maiorit. et obedien.*

quoque ratione eccleſia multa turpia, & abominanda ferè permittit fieri impunè in proſtibulis, ſeu lupanaribus, atq; carniſpriuio: ſed non ideo iſta approbare cẽſetur[a]. Hinc & Vrbanus Papa[b]: Sunt quidam dicentes Romano Põtifici ſemper licuiſſe nouas condere leges: quod & nos non ſolùm non negamus; ſed etiam valde affirmamus. At ſciendum ſummoperè eſt, quia inde nouas leges condere poteſt, vnde euangeliſtæ aliquid & prophetæ nequaquam dixerũt. Vbi verò apertè Dominus, vel eius Apoſtoli, & eos ſequentes ſancti Patres ſententialiter aliquid definierunt; ibi non nouam legem Romanus Pontifex dare: ſed potius quod prædicatum eſt, vſque ad animam, & ſanguinem confirmare debet. Si enim quod docuerũt Apoſtoli, & prophetæ, deſtruere (quod abſit) niteretur, non ſententiam dare, ſed magis errare conuinceretur: ſed hoc procul ſit ab eis, qui ſemper Domini eccleſiam contra luporum inſidias optimè cuſtodierunt. Quodſi conſuetudo conceſſiſſet, aut cõcedere potuiſſet beneficiariis facultatem teſtandi, vel diſponendi pro ſuo arbitratu de reditibus eccleſiaſticis in vſus profanos, profectò D. Bernardus[c], cuius irrefragabilis eſt authoritas, non exclamaſſet, & definiuiſſet, patrimonia eſſe pauperum facultates eccleſiarum, & ſacrilega eis crudelitate ſurripi, quicquid ſibi miniſtri & diſpenſatores non vtique vel poſſeſſores (de clericis beneficiatis loquens) vltra victum accipiũt, & veſtitum.

a d. c. meretrices. ca. denique. diſt. 4.

b in cap. ſunt quidã. 25. q. 1.

Super quibus Põtifex nouas leges condere poſſit

c in ſerm. ſuper illo. ecce nos reliq.

Poſſet autem (vt apparet) prædicta conſuetudo teſtandi, vel diſponendi in vſus profanos excuſari, ſi prima illa diuiſio bonorũ eccleſiæ olim à patribus facta[d] nunc obſeruaretur, vt ſcilicet reditus, & oblationes fidelium, atque bona eccleſiæ in quatuor partes diuiſa adhuc eſſent, quarum vnã Epiſcopus ſibi ipſi retineret; alteram clericis pro officiorum ſuorũ ſedulitate, & ſingulorum meritis diſtribueret: fabricis eccleſiarũ reparandis tertiam: quartã pauperibus fideliter erogandam tribueret; ſi inquam, ſingulis prædictis quatuor ſua ſic eſſet conſeruata portio, prædicta conſuetudo tolerari, & excuſari poſſe videretur. Nam diceretur, fabricam, & pauperes ex dictis bonis eccleſiæ ſuam habere portionem,

d c. vobis. ca. vulterana. & 3. ſequen. cap. mos eſt 12. q. 2.

tionem, eaque eos contentos eſſe debere; ac proinde cleritorum portionem, ipſorum arbitrio liberam relinquendam eſſe. Sed vt Franciſcus Sarmẽtus ſacri palatij Apoſtolici auditor, & vtriuſq; ſignaturæ referẽdarius [a] de reditibus eccleſiaſticis ſcribens, exclamat [b]: Eſto, inquit, quod per prædictã diuiſionẽ portio clericis applicata libera effecta ſit, tamen hac diuiſione hodie clerici ſe iuuare non poſſunt, cùm hæc ratio ſit conturbata, & ad proprium ſtatũ, culpa eorum, reuerſa res videatur. Vbi enim, inquit, eſt illa pars quarta, quæ pauperibus fuit deſtinata? vbi fabricæ portio? quæ æquales Epiſcopi, & clerici portionibus eſſe debent. Nec dici poterit, has partes periiſſe, idque periculo dominorum, nempe pauperum, & fabricæ. Quamuis enim hoc iuri conſentaneum ſit, vt res pereat periculo domini, & ita videatur, quod ſiue perierit hæc pars, ſiue non compareat, quod idẽ eſt, pauperibus, & fabricę periiſſe. Vel ſi culpa Prælatorum, vel clericorũ periit, quibus pauperũ portio diſpenſanda erat commiſſa, non videtur præſentibus Prælatis & clericis prædeceſſorũ culpa imputãda. Sunt enim officiorum, & beneficiorum ſucceſſores, nõ culparum. Veruntamen hæc dicere non poſſumus: Primò quia dicimus non eſſe verum has portiones periiſſe in locis maximè, in quibus hodie decimæ ſoluuntur, & oblationes à fidelibus dantur, quarum etiam portiones, ſeu partes fieri debent iuxta præfatam diuiſionem [c]: & idem in locis in quibus decimæ non ſoluuntur, nec oblationes dantur; quoniam bona eccleſiæ quomodocumque ſint quæſita, ſunt eiuſdem rationis, vel conditionis, & non ſolùm omnia, quæ tempore diuiſionis erant in bonis eccleſiarum, verumetiam ea, quæ à fidelibus quoq; nunc denuo conferũtur, in dictas quatuor partes diuidi debẽt, ſicut à D. Gregorio reſcriptũ fuit Epiſcopo Siracuſano his verbis [d]: Cognouimus de reditibus eccleſię nouiter acquiſitis ad canonicã diſpoſitionẽ quartarum minimè prouenire: ſed Epiſcopos locorũ diſtribuere tantũmodo quartã antiquorũ reditiuũ nunc verò quæſita ſuis vſibus retinere: quam rem prauã, ſubintroductamq; conſuetudinẽ fraternitas tua viuaciter emẽdare feſtinet: vt ſiue de prętcritis reditib⁹, ſiue

Clerici ſuccedunt prædeceſſoribus ſuis in officiis & beneficiis, nõ autem in culpis.

[a] *tẽpore Pij V.*
[b] *par. 3. cap. 3.*
[c] *vt in d. cap. quatuor, & in c. de reditibus. 12. q. 2.*
[d] *epiſt. 11. lib. 3. et in c. cognouimus, 12. q. 2.*

ſiue de his, quæ obuenient, vel obuenientibus, quartæ ſecundum diſtributionem canonicam diſpenſentur. Incongruum namque eſt, vnam eandemque eccleſiæ ſubſtantiam duplici quodammodo iure cenſeri.

Vna eadémque eccleſiæ ſubſtantia, nõ debet duplici iure cenſeri.

Quod autem quidam calumnientur, & dicant prædicta decreta, quibus diuiſionem fieri à Pontificibus mandatum fuit, nunquam fuiſſe in vſum recepta; id apertiſſimè falſum eſt. Siquidem D. Gregorius poſt annos plus quàm centum & viginti, Simplicij in pontificatu ſucceſſor, ſub quo dicta diuiſio facta ſcribitur, Auguſtino primo Epiſcopo Anglorum reſcripſit in hæc verba [a]: Mos eſt Apoſtolicæ Sedis ordinato Epiſcopo præcepta tradere, vt de omni ſtipendio, quod accedit, quatuor debeant fieri portiones: vna videlicet Epiſcopo & familiæ eius propter hoſpitalitatem, atque ſuſceptionem: alia clero: tertia verò pauperibus; quarta eccleſiis reparandis. Quodſi in obſeruatione dicta diuiſio non fuiſſet, certè huic Epiſcopo hoc præceptum ex more Apoſtolicæ Sedis non dediſſet, vt de omni ſtipendio, quod accederet, quatuor faceret portiones. Nec alteri Siracuſano Epiſcopo mandaſſet [b], vt de reditibus, & oblationibus etiam nouiter quæſitis, quatuor partes fierent, & diſpenſarentur ſecundum diſtributionem canonicam. Quod & ex aliis diuerſis conſtitutionibus iuris Pontificij liquet [c]. Deinde ex diuerſis conciliis prouincialibus conſtat illam in obſeruationem deductam fuiſſe. Imprimis in concilio Nannetenſi legitur [d]: Inſtruendi ſunt presbyteri, pariterque admonendi, quatenus nouiter decimas, & oblationes, quas à fidelibus accipiunt, pauperum, & hoſpitum, & peregrinorum ſtipendia: & non quaſi ſuis, ſed quaſi cõmendatis vti: de quibus omnibus ſciant ſe rationem poſituros in conſpectu Dei, & niſi eas fideliter pauperibus, & his, quibus iuſſi ſunt, adminiſtrauerint, damna paſſuros. Qualiter verò diſpenſari debeant, canones ſancti inſtituunt, ſcilicet vt quatuor partes inde fiant: vna ad fabricam eccleſiæ releuandam: altera pauperibus diſtribuenda: tertia presbyteris, ſiue clericis exhibenda: quarta Epiſcopo reſeruanda, vt quicquid exinde iuſſerit, prudenti conſilio fiat. Et in concilio Moguntienſi [e]: Ideo

a *in c. mos eſt. 12. q. 2.*

b *epiſt. 11. li. 3. & epiſt. 49 li. 11. ca. cognouimus. 12. q. 2.*

c *c. conquerente. de offic. ordin. c. de quarta. de præſcriptio. c. quæſiſti. de teſtam. Goffre. et Hoſtien. in ſumma t.t. de ſepult. Inno. in c. cum ſuper. de cauſ. poſſeſſ.*

d *cap. 6. & apud Iuon. 3. par. decr. cap. 204.*

e *cap. 8. & apud Iuo. 3. par. decr. cap. 199.*

Ideo decimæ dandæ ſunt, vt hac deuotione Dominus placatus, largius præſtet quæ neceſſaria ſunt, & vt ſacerdotes, ac miniſtri eccleſiæ cura, & ſolicitudine neceſſitatum corporalium releuati, liberiores fiãt ad meditationem diuinæ legis, atque ſpiritualis ſeruitij voluntariam expletionem. Et vt munus populi in quotidiana oblatione Domino immoletur; necnon ſtatuta canonica in ſuſtentatione pauperum, & reſtauratione eccleſiarum proficiant: quatuor enim partes iuxta canones debent fieri de fidelium oblationibus, vt vna ſit Epiſcopi; altera clericorum; tertia pauperum; quarta reſtaurationi eccleſiarum ſeruetur. Hoc ipſum etiam doceri poteſt ex aliis conciliis quibuſdam, Agrippinenſi, Toletano, & Aurelianenſi, referente B. Iuone[a].

Quare cùm hodie portio pauperum, & fabricæ non compareat, euidens eſt conturbatam eſſe dictam diuiſionem: quo fit, vt non minus portio pauperibus debeatur, ac ſi ſeparata inueniretur. Nam ſi vinũ meum, vel granum cum tuo miſceatur, ſi non noſtra voluntate commixtio fiat, non efficit quin retineatur dominium pro portione cuiuſlibet[b]. Deinde cùm cura harum portionum ad eccleſiæ Prælatòs pertinuerit, veriſimile eſt eos cum parte ſua eas coniunxiſſe; vel inter eos, & clerum diuiſas fuiſſe. Atque hac ratione culpa Prælatorum, & clericorum, fabricam, & pauperes his portionibus priuatos eſſe. Ergo ex rigore iuſtitiæ, etiamſi cõfuſio talis effecerit, vt horum pars incorporata cum ipſorum portionibus propria effecta videatur, excuſari tamen non poſſunt, quin ſi non totam portionem reſtituãt, ſaltem id quod ſupereſt ipſis, in fabricis, & pauperibus ſuſtinendis impendant. Licet enim prædeceſſorum ſuorum culpa hoc euenerit, tamen quatenus culpa, vel delicto ſuorum prædeceſſorum eſt aucta eórum portio, & ſic quatenus ad eos peruenit, ipſi etiam ex facto prædeceſſorum tenentur[c]. Hinc rectè in concilio Colonienſi à VVilchboldo Archiepiſcopo cõſtitutum eſt[d]: Præcipimus, vt ſacerdotes denuntient ſuis ſubditis, quod omnes, quibus à iure inhibitum non eſt, liberam teſtamenti condendi habeant facultatem. Et clerici bona maximè immobilia, & quæ per eccleſiam ſunt adepti

a 3. par. decr. cap. 201. & 202. c. de his. 10. q. 1.

b arg l. arbor. ff. com. diuidũ. §. quodſi frumentum. lib. 2. inſti. tit. de rer. diuiſio.

c l. ſi & rem. l. vtrum autē. l. ſed etſi. ff. de petit. hæred. l. de eo. ff. ad. exhibẽd. l. inde Neratius. §. hanc actionem. ff. ad leg. Aquil. l. prætor. §. hoc interdictũ. ff. de noui oper.

d cap. 5.

adepti ſiue per modum teſtamenti,ſiue aliàs non tranſferant ad filios, vel nepotes, aut ad alios ſuos conſanguineos; ſed relinquant ea eccleſiæ,à qua ſunt profecta. Sed intuitu eleëmoſynæ pauperibus religioſis, & piis locis,& illis, qui ipſis ſeruierunt, ſiue cōſanguinei ſint, ſiue alij, aliqua iuxta ſeruitij meritum de mobilibus dare poſſunt. De aliis verò bonis,quæ ex hæreditate, artificio, vel doctrina, vel aliàs non ex bonis eccleſiaſticis ad clericos peruenerint, clerici poſſunt diſponere pro ſuo arbitrio. Excommunicamus, & excommunicatos denuntiamus omnes clericos, qui bona mobilia eccleſiarum filiis ſuis, nepotibus, vel conſanguineis, ſeu aliis conferunt, vel in ipſos transferunt, & ab eccleſia alienant ſua propria voluntate, & ſine conſenſu noſtro.

Ad Iuris verò fabricæ augmentum vel aliqualē compenſationem & conſeruationem,iure pontificio cōſtitutum videtur[a]; vt quicūque beneficium eccleſiaſticum habent,ad tecta eccleſiæ reſtauranda vel ipſas eccleſias emendandas omninò adiuuent; alioqui cogi debent, cùm opus fuerit, de bonis, quæ ſunt ipſius eccleſiæ (vt Alexander III. reſcripſit[b]) ſi eis ſuperſint, conferre: vt eorum exemplo cæteri inuitentur. Hinc eximius ille iuris pontificij in academia Louanienſi plurimos annos profeſſor ordinarius Petrus Peckius,in tractatu, quem de ſacroſanctis, & catholicis Chriſti eccleſiis reparandis edidit[c]: Ex ſacris, inquit, canonibus apparet omnes reditus, & prouentus eccleſiæ olim in quatuor partes fuiſſe diſtributos: quarum vna cedebat Epiſcopo; altera clericis; tertia erogationi pauperum, & ſuſtentationi peregrinorum; quarta verò fabricæ,& eccleſiis reparandis. Inter hos verò reditus,ac prouentus etiam decimas eſſe comprehenſas non eſt obſcurum[d]. Et quamuis hodie diſtributio illa antiqui iuris in omnibus non ſeruetur[e]; illud tamē & iure,& conſuetudine receptum eſt, vt hoc onus prædictis reditibus, prouentibus, & decimis annexum eum ſequatur, qui eorum vſum, fruitionem, perceptionem, & commoditatem habet[f]. Nam cùm res tranſeat cum ſuo onere ad quemcumque poſſeſſorē[g], vtique prouentus, redi-

a *c.1. de eccle. ædifi.*

b *in c. de his. d. tit. de ædific.*

c *cap. 14. & per iura ab eo. ibi alleg.*

d *Rebuff. in tract. de decimis. quæſt. 2. nu. 4.*

e *Steph. Aufrer. deciſ. capel. Tholo. 499*

f *Fran. Rip. c. 14 tit. de leg. et lon. conſue. glo. & DD. ad c. vnio. 10. q. 3.*

g *l. ſi me & Titium. ff. ſi cert. petat.*

reditus, & decimæ huiuſmodi cum onere reparationis ad eum, qui percipit, & fruitur, tranſire debet[a]. Rurſus idem alibi[b]: Si decimæ, inquit, & fructus eccleſiæ, eaque portio quæ vel de iure, vel de conſuetudine ad reparationem eccleſiæ deputata eſt, ſola, deductis neceſſariis alimentis Prælati, ſeu eius, qui illam percipit, non ſufficit, vtique & Epiſcopus, & Canonici, & Rector, & omnes alij clerici beneficiati ad refectionem eiuſmodi pro rata ſuorum fructuum, & beneficiorum conferre debent. In cuius probationem præter alia[c] allegat dictum c. 1. vbi dicit[d], omnes interpretes in eo conuenire; quod ceſſante conſuetudine, ſtatuto, ſeu diſpoſitione ſpeciali, reparatio eccleſiæ ex ea portione, quæ à iure ad fabricam deputata eſt, fieri debeat. Vnde & Innocentius III. Papa Archiepiſcopo ſcribens Rothomagenſi[e]: Ex parte, inquit, tua nobis fuit, frater Archiepiſcope, intimatum, quod ad reſtaurandam fabricam Rothomagenſis eccleſiæ tractatum communiter habuiſtis, te poſtulante, vt quilibet Canonicorum tecũ pariter aliquam ſuorũ redituũ portionẽ operi tam pio, & neceſſario deputaret. Statuimus, vt ſi quis veſtrũ, tuis, frater Archiepiſcope, & maioris, & ſanioris partis Capituli ſtatutis ſuper hoc duxerit reſiſtendum, obtineat ſententia plurimorum. Atque hoc Innocentij reſpõſo in ius pontificiũ relato euidẽter probatur, quod fabrica in neceſſitatem adducta, poſſit Epiſcopus cum maiori Capituli parte, etiã minori repugnante, & contradicẽte, è portione capitulari applicare fabricæ, quod ei conuenit. Ex quo conſtat, inquiũt Nauarrus[f], & Sarmentus[g], Epiſcopos, & Canonicos per prædictas diuiſiones bonorũ eccleſiæ nõ fuiſſe effectos dominos integros ſuarũ portionũ & redituũ, ſed ſolùm adminiſtratores eorũ: ita vt ſe honeſtè ſuſtentatis, quod ſupereſſet, operibus impenderent piis. Quoniam cùm aliquid eſt ita multorum commune, vt ſingulorum vnicuique propria contingat portio, tanquam Domino integro; tunc maior pars minori non poſſet præiudicare[h]. Quare ſatis apparet illa bona eius eſſe naturæ, & ad dictos vſus videri deſtinata, ad quos ſocius inuito ſocio poteſt vti: alioquin ſi non eſſent talis naturæ,

potior

a *c. priſcis, & ſequen. 10. q. 3.*
b *in d. tract. cap. 20.*
c *Alex. conſil. 106. volu. 2. Ripa. cap. 22. de reſcri. Fred. conſ. 21. Hoſt. in ſum. de eccle. ædifi.*
d *in d. tract. cap. 14. de quo vide etiã omnino Syluest. in ſum. in verb. eccleſ. 2. verſ. 4.*
e *in c. fin. de his quæ fi. à ma. par. capit.*
An Prælatus cũ maiore parte capituli, contradicente minore, fabricam reparare poſſit eorũ impenſis.
f *in d. tract. de redit. benef. eccleſ. quæſt. 1. nu. 40.*
g *in d. tract. de redit. eccl. par. 3. cap. 3.*
h *arg. l. per fundum. ff. de ſeruit. ruſt. præ. l. Sabinus. ff. com. diui. Pan. Felin. & Deci. in c. cum omnes de conſtitu. & Pano. in d. c. fi.*

potior eſſet conditio cuiuſlibet contradicentis, ſi ſua intereſſet [a].

Ex quibus & aliis ſuprà poſitis manifeſtum iam ſatis eſſe arbitramur, beneficiatis nõ licere de reditibus ſuorum beneficiorum in vſus prophanos teſtari: quia priuata diſpoſitio teſtatoris non poteſt generalem conſtitutionem canonis immutare [b]: nec ipſorum cõſanguineos poſſe in illis ab inteſtato ſuccedere prætextu conſuetudinis, quantumuis inueteratæ, propterea quòd rationi ac iuri naturali diuinoque repugnet. Onus enim dandi ſeu relinquendi ſuperflua eccleſiæ & pauperibus, adeò annexum eſt beneficiorum reditibus, vt eccleſiaſtici, qui de illis vel luxuriosè vixerint, vel cognatos ſuos non indigentes iis ditauerint, mortaliter peccent, & hi reſtitutionem facere teneantur, quantumlibet per quorundam locorum conſuetudinem, & municipalia ſtatuta, conueniri & cogi non poſſint ad huiuſmodi reſtitutionem faciẽdam. Quinimò illorum in prophanos vſus teſtamenta, & cognatorum ab inteſtato ſucceſſio talibus ſtatutis & conſuetudinibus hodie, prô dolor, in publicis iudiciis defenduntur; & legitima teſtamenta in pios vſus facta reſcinduntur in Flandria. An autem Epiſcopi huiuſmodi laicorum conſuetudines ac ſtatuta approbare, vel ordinationes capitulares, aut diœceſanas facere poſſint, & ſtatuere, vt executioni mandetur extrema voluntas morientium (qui ſecundum ſtatuta laicorum teſtamenta fecerũt) & creditoribus, ſi qui ſint, prouideatur, & quæ reliqua ſunt hæredibus ſine fraude conſeruentur poſt mortem Canonici aut Sacellani, ac ſtatim à Capitulo deputentur duo, qui cum Secretario omnia & ſingula defuncti bona deſcribant, & ad vſus prædictos diligenter conſeruari curent, aliis Iuriſconſultis me doctioribus & prudentioribus diſcutiendum relinquo. Panormitanus, cuius non eſt parua in iudiciis allegata authoritas, aſſerit [c] Papam non poſſe concedere facultatem teſtandi clericis de bonis intuitu eccleſiæ acquiſitis, ſine iuſta cauſa, propterea quòd illorum bonorum dominium ſit penes Deum [d], & quòd fideles, qui ſua bona obtulerunt eccleſiæ, reſpectum habuerint ad Deum, & ad hunc primò & præcipuè intentionem

ſuam

a l. ſi priuatus. ff. qui & à quib. manumiſ. libe. non fi. l. ſi autem plures ff. de aqua. plu. arcen. cap. quod omnes, et ibi gloſ. et Dynus de reg. iur. in 6. c. cum omnes. et ibi Panor. Felin. & Decius. de conſtitut

b c. requiſiſti. §. ſed conſiderandum. de teſtam.

c in c. cum eſſes. r. n. 30. de teſtam.

d tex. opt. in c. cum ex eo. de electi. in 6 c. tua nobis. de decim. & oblat. c. qui Chriſti. ca. qui abſtulerit. 12. q. 2.

ſuam direxerint [a]. Cumque nulli ſit licitum aliena cuiquam concedere præter Domini voluntatem [b], & quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro à nobis auelli non poſſit, conſequi efficaciter videtur, Papam non poſſe clericis concedere præfatam teſtandi facultatem. Licet enim Chriſti Vicarius ſit, non tamē ex officio iſto ſuo licentiam peccandi, ſed neceſſitatem benè viuendi, & fideliter ac legitimè Dei bona adminiſtrandi, & diſpenſandi conſecutus eſt [c]. Quibus datis & conceſſis, apparet Epiſcopos nullo modo poſſe capitulari ſeu diœceſano ſtatuto permittere Canonicis & aliis beneficiatis, vt bona intuitu eccleſiæ acquiſita, teſtamento hæredibus ſuis conſanguineis relinquant, & pro ſua voluntate liberè diſponant. Nam ſi ſummo Pontifici id non licet concedere, neſcio quo iure Epiſcopi ſibi poſſint huiuſmodi authoritatem arrogare. Si verò nec ab Epiſcopis rectè & legitimè iſta authoritas vſurpata dicatur, profectò, quis fatebitur, inferiores Prælatos, & capitula illam teſtādi facultatem ſuarum eccleſiarum canonicis & aliis beneficiatis largiri & concedere poſſe? Meminerint igitur Epiſcopi, & alij Prælati & Capitula, necnō ſeculares Magiſtratus ſeu Senatus, ſe & beneficiatos contra canonum ſacrorum diſpoſitionem teſtamenta facientes, vel legitimè & rectè facta reſcindentes Dei iudicium non effugituros, & ſi ſuæ ſalutis periculum cauere velint, neceſſariò ipſis prædictas ſacras iuris diuini & pontificij conſtitutiones obſeruandas eſſe, non ſecus quàm leges & conditiones cōtractibus, ſeu quaſi contractibus appoſitæ, cuilibet in foro iudiciali obſeruandæ, & implēdæ ſunt [d]. Nam illarum neglectus videtur etiam fuiſſe vna cauſarum, cur Deus iuſto ſuo iudicio permiſerit, vt non tātùm bona eccleſiaſticorum, ſed etiam multorum laicorum, qui illa, huiuſmodi illegitima ratione, occupauerant, in rapinam venerint. Dici namque vulgo ſolet, bona eccleſiaſticorum prędicto modo à laicis acquiſita vix vnquam ipſis feliciter cedere, vel certè ad tertiam non peruenire generationem; & ſæpe non ſolùm inutiliter, verumetiam malè, inhoneſtè ac impiè à beneficiatorum conſanguineis & quaſi hæredibus conſumi, ac diſſipari, ſicut in diuerſis

a c. nulli liceat. 12. q. 2. cap. res eccleſiæ. 12. q. 1. c. municipia. c. iniuſtū. de rer. permut.

b d. c. tua nobis.

c Panor. in d. c. cum eſſet.

d arg. c. verū, & ibi gloſ. & DD. de condit. appoſ. & l. 2. C. de his quæ ſub mod. vel condit. l. 1. 2. et 3. C. de donat. quę ſub mod. l. 1. l. legatum. ff. de adminiſtra. rer. ad ciuit. perti.

hoc vſu eueniſſe vidi & obſeruaui. Quare omnes beneficiatos, vt ſuæ & cognatorum ſuorum aliorumque ſaluti conſulant, obſecro, & ſuadeo, omnia bona eccleſiæ intuitu acquiſita, quibus commodè carere poſſunt, vt ſecundum iuris diuini & pontificij leges, interea dum ſana ac proſpera adhuc fruuntur valetudine, fideliter atque iuſtè diſpenſent, & de reſiduo, iuxta ſacrorum canonum præcepta, teſtamentum faciant: non obſtantibus quibuſcumque ſtatutis & conſuetudinibus illis contrariis. Et propter hæc iam hæreſum tempora omni ſtudio & diligentia caueant, ne quid in eos, qui catholici non ſunt, etiam ſi conſanguinei fuerint, conferant[a]: alioquin in eos etiam poſt mortem anathema ſeu excommunicatio dici, & pronūtiari poterit[b]. Porrò Canonici, quorum ſingulis, & vnicuique certa eſt attributa bonorum eccleſiæ portio in reditibus, terris & decimis, non idcirco illorum efficiuntur veri Domini, vt pro ſuo arbitrio in quóſvis vſus, etiā prophanos teſtamento vel donatione, aut alio modo diſtribuere poſſint, vt ſuprà latè ſatis à nobis demonſtratum eſſe putamus. Nam cùm omnes clerici eorum ſint ſucceſſores, de quibus dicitur[c]: Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna, illorum debent ſequi vitam, quorum in eccleſia gradum adminiſtrant: qui ſibi nihil tanquam proprium vendicabant, ſed erant eis omnia communia. Si ergo res eccleſiæ non quaſi propriæ, ſed quaſi communes habendæ ſunt; nec quiſquam de illius rebus dicere poteſt, hoc eſt meum: certè nemo canonicorum de præbendæ ſuæ fructibus, reditibus, terris vel decimis dicere verè poteſt, hoc eſt meum. ſed primæua ſanctorum Patrum & Maiorum noſtrorum charitate in nobis reſuſcitata, piè & religioſè cuncta diſtribuēda ſunt, ita vt ex his vnuſquiſque quæ ſibi pro præbenda aſſignata ſunt, primùm ſibi neceſſaria percipiat; & ſi qua ſuis neceſſitatibus ſuperſunt, in communes eccleſiæ vel pauperum vſus expendat[d]. Quia ſi ex illis priuatim percipimus, & poſſidemus quod nobis ſufficiat, non proprietatem illorū nobis vſurpatione damnabili vendicemus, quorum procurationem duntaxat gerimus[e]. At licet beneficiatus de bonis eccleſiæ teſtari

non

a tex. expreſſ. in ca. in eos. de hæret.
b c. ſi quis. de hæret. c. ſanè. 24. q. 2.
c Act. 4. & c. illi. §. de rebus. 12. q. 1.
d c. nulli. 12. q. 1.
e c. fin. 12. q. 1.

non poſſit ſimpliciter, & generatim loquendo, ſi tamen tantundem de proprij patrimonij, vel quod aliàs verè ſuum ſit, facultate, eccleſiæ contulerit, quantum poſtea teſtamento alienare decreuit, poterit huiuſmodi teſtamentum Panormitani ſententia tolerari [a], ſecus autem ſi poſt alienationem teſtamẽto ſuo factam, tantundem velit eccleſiæ conferre. Nam tunc videtur dare in fraudem, ne incurrat pœnam excommunicationis, depoſitionis, & reſtitutionis, de qua in c. monemus. c. quiſquis. c. non liceat, & c. indignè. c. ſtatuimus. c. diaconi. 12. q. 2. gloſ. not. in c. quod ſicut. 5. fin. de electio. & in c. ſi quis qualibet. 12. q. 2.

[a] *in repet. d. c. cum eſſes. de teſtam. alleg. c. ſi quis qualibet. 12. q. 2. & c. ſi Epiſcopus. 12. q. 5.*

His addere licebit quæ in cõcilio prouinciali Mediolanenſi an. Dn. 1566. declarata & ſtatuta ſunt his verbis [b]: Sacrorum canonum decretis ſtatutum eſt, & ſanctiſſimorum Patrum teſtimoniis celebratum, quæ bona fidelium pietas Deo conſecrauit, ea vel illorum neceſſitatibus honeſtè ſubleuandis, qui diuinis dicati obſequiis, Chriſti miniſtri & diſpenſatores myſteriorum Dei effecti eſſent, vel eccleſiis reficiendis, earumque ornamẽtis ad diuinum cultum neceſſariis comparandis, vel pauperibus ſuſtentandis addicta eſſe. Siquidem vbi primùm eccleſiæ bona eſſe cœperunt, eam naturam, & conditionem conſecuta ſunt, vt in alium, quàm in ſacrum & pium vſum eorum fructus conſumi nefas eſſet. Quare cauendũ eſt, ne cupiditate prolapſi, quæ radix eſt omnium malorum, dum vel propriis, vel propinquorum, vel familiarium diuitiis & honoribus ſtudemus, quæ Deo dicata ſunt bona, & eccleſiæ detrimento, & pauperum gemitu, & bonorum offenſione ad aliorum vſum cõuertamus. Itaque nos ſacrorum canonum & ſanctorum Patrum auctoritate innixi, atque iis adducti, quæ ſacra Tridentina Synodus de officio adminiſtrandi bona eccleſiaſtica ſignificauit, eos omnes, qui ea obtinent, vehementer monemus, vt muneris ſui memores, hæc, quæ ſequuntur diligentiſſimè præſtent. Epiſcopi, Abbates, Præpoſiti, Parochi ac cæteri omnes cuiuſcumque dignitatis, & gradus eccleſias, etiam eorum adminiſtrationi commiſſas, ac quæcumque beneficia eccleſiaſtica, etiã ſimplicia, quomo-

[b] *tit. Quæ per. ad honor. & iur. eccleſia. cõſerua. rect. adminiſt. & diſpenſ.*

documque, etiam commẽdata, in prouincia noſtra obtinentes, omni diligentia cognoſcere ſtudeant, quibus oneribus eorum eccleſiæ & beneficia ex bonorum eccleſiaſticorum natura, vel ex eorũ, quæ obtinent, propria inſtitutione, vel ex conditione Apoſtolicis literis in prouiſione dictorum beneficiorum eis præſcripta, vel alia quacumque eius generis ratione ſubiaceant, illisque integrè ſatisfaciant. Quod ſi facere omiſerint, ſed eos fructus ſibi vindicare, vel ad alios transferre auſi fuerint, vel in quem debent vſum, non impenderint; ſe ex ſacris canonibus, & ſanctorum Patrum ſententia, ſacrilegij reos eſſe intelligant, & eorũ omnium neceſſaria reſtitutione teneri; neque vlla omnino, etiam immemorabili cõſuetudine excuſari. Atque ideo ſi Metropolitanus tale commiſerit, antiquior ſuffraganeus de eo ad ſynodum, & ſynodus ad ſanctiſſ. D. N. Romanum Pontificem deferat: ſi Epiſcopus ſit, & ab Archiepiſcopo, vel eo abſente ab antiquiore ſuffraganeo monitus, plenè non ſatisfecerit, ad Synodum prouincialem, primo quoque tempore celebrandam, per eundem deferatur; vbi & reſtituere cogatur, & pœnas ſubeat Synodi arbitratu. Si verò inferiori gradu ſit, quàm Epiſcopus, quicumque is ſit, ſi ab Ordinario loci monitus non ſatisfecerit, præter reſtitutionem eorum, quibus pia opera defraudauit, per ſex menſes adminiſtratione bonorum eccleſiaſticorum prohibeatur. Quod ſi iterum in eo peccarit, grauioribus etiam pœnis plectatur. Quo in genere tanto etiam grauius animaduertendum erit in eos, qui beneficia eccleſiaſtica obtinent commendata, quãto magis ex induſtria peccaſſe videbuntur, ſi literis Apoſtolicis præſcriptam legem propoſitam ante oculos habentes violare non veriti fuerint.

Nouerint etiam ij, ad quos ſcientes huiuſmodi fructus, vel aliquod ex illis commodum quóvis nomine peruenerit, ſe eadem reſtitutionis lege teneri, ij verò, qui eccleſias & beneficia eccleſiaſtica quæcumque obtinent, quorum fructus ad eos tanquam diuinorum obſequiorum miniſtros honeſtè ſuſtendandos propriè ſunt attributi, ſi vberiores ſint, quàm ad tuendam vitã,

condi-

conditioniſque ſuæ rationem requiratur; dubitare non debent, ad eum finem hanc copiã illis eſſe attributam, vt præter ea, quæ ad victum & cultum eorum ſatis eſſent, ſuppeterent etiam quibus diuini cultus ornatus & ſplendor conſeruaretur, & pauperum inopia, & indigentia ſubleuaretur. Quemadmodum etiam Deus pleroſque diuitiis cumulat, vt amicos ſibi faciant, à quibus cùm defecerint, in æterna tabernacula recipiantur. Quamobrem per viſcera miſericordiæ Ieſu Chriſti obteſtamur, atque monemus, vt meminerint ea bona non eſſe ſibi credita ad luxum, neque ad augendos conſanguineos, ſed ad vitam honeſtè, vt fidelem Dei miniſtrum, & pietatis Chriſtianæ magiſtrum decet, traducendam. Ex eo verò quod ſupererit, ſi neceſſaria pauperibus alimenta denegarint, intelligant ſe, quos non pauerint, occidiſſe; atque ob violatam ſanctiſſimæ charitatis legem mortale peccatum commiſiſſe, quo ſibi iram in die iræ theſaurizauerunt. Modum autem & rationem, qua metiri ſe pro cõditione & gradu vnumquemque oporteat ad vitam ſuam fructibus eccleſiaſticis honeſtè ducendam, eam eſſe omnes debent intelligere, quæ ab iis non diſcrepet, quæ in ſacris canonibus, & præſertim in his noſtris conſtitutionibus de clericali frugalitate & modeſtia ſtatuta ſunt. Quæ verò de fructibus eccleſiaſticis dicta ſunt, eadem etiam de ſupellectili omni, cæteriſque rebus, quæ iiſdẽ fructibus comparatæ ſunt, dicta eſſe intelligantur; ne quæ de domeſtico eccleſiaſticorum hominum cultu & ornatu per nos in hac Synodo decreta ſunt, aut ad propriam auaritiam, aut ad propinquorum ſplendorem ſtatuta eſſe videantur.

Nec eſt quod quis miretur, aut calumnietur in tam graue damnum & præiudicium hæreticorum à iure Pontificio promanaſſe conſtitutiones; quandoquidem iure ciuili ne parentibus quidem permiſſum eſt, filios ſuos hæreticos, ſeu ſchiſmaticos hæredes bonorum ſuorum inſtituere: ſicut conſtat euidenter ex nouella Iuſtiniani Imperatoris cõſtitutione[a], vbi inter alia hæc habentur verba: Si quis ex memoratis parentibus, cùm ipſe orthodoxus ſit, ſentiat filium ſuum, aut filios non

[a] *Tit. vt cùm de Apell. cog. conſt. 115. l. cognouimus, & Authen. Idem eſt de Neſtorianis. C. de hæret. & Mani.*

Z z iij eſſe

eſſe catholicæ fidei, neque in ſacroſanctą Eccleſia communicare, in qua omnes beatiſſ. Patriarchæ vna conſpiratione & concordia rectam fidem prædicant, & ſancta quatuor concilia, Nicenũ, Conſtantinopolitanũ, Epheſinum primũ, Chalcedonenſe, amplecti ſeu recitare noſcuntur, talesq; liberi in ea infidelitate permaneant: damus eorũ parentibus licẽtiam, vt hac maximè de cauſa ingratos eos & exhæredes in ſuo teſtamẽto deſcribãt. Atque hoc quidẽ de cauſã ingratitudinis diſpoſuimus. Enimuero generalem prouidentiã orthodoxis accommodãtes liberis, iubemus, vt ſaluis legibus, quæ iam de aliis prolatę ſunt hęreticis, eadẽ & circa Neſtorianos & Acephalos cuſtodiãtur: & ſi quando parẽtes deprehendãtur vel Iudaicæ Neſtorij veſaniæ dediti, vel Acephalorũ amplexati dementiã, & propterea à cõmunione catholicæ Eccleſiæ ſeparati: ne iis liceat alios ſibi hæredes inſtituere, quã orthodoxos liberos, & cũ catholica Eccleſia communionẽ habentes, aut liberis nõ exiſtentibus, maſculini fœminini ve ſexus cognatos, qui videlicet orthodoxi ſint. Sin verò (vt licet cõijcere) ex filiis alij orthodoxi ſint, & cum catholica Eccleſia cõmunionem habeant; alij ab hac ſeparati ſint: vt omnes parentum facultates ad filios catholicos, & eos ſolos perueniant, ſancimus: etſi huiuſmodi perſonæ nouiſſimas voluntates conficiant, contra tenorẽ huius noſtræ conſtitutionis aliquid diſponentes. At ſi fratres, qui ab Eccleſia ſeparati ſunt, poſtea ad eam reuertãtur: cõpetens illis portio ea forma, qua inuenta fuerit reſtitutionis tẽpore, his præbeatur: vt nullã de fructibus aut rerum medij temporis adminiſtratione inquietudinẽ aut moleſtiã ſuſtineant catholici, qui prius memoratas res obtinuerant: quia quemadmodũ earum rerũ, quæ ex parte non communicantium fratrũ orthodoxi poſſeſſionem nacti ſunt, alienationẽ prohibemus; ita & prætéritorũ temporum fructus & adminiſtrationẽ neutiquã ab his, qui earum cõpotes fuerũt, exigi retractaríve iubemus. Quod ſi ad finem vſque vitæ ſuæ in eodẽ errore hi qui non communicant, perſeuerauerint: tunc orthodoxos fratres aut hæredes, eorũ pleniſſimo iure dominij eaſdem res poſſidere ſancimus. Sin verò omnes liberi peruerſæ

Nunc per conſtitutionẽ Frederici 2 Imperatoris de statut. et cõſuet. et authen. Gazaros. C. de hæreticis, omnia bona hæreticorũ confiſcãtur, ita vt filij eorum ad ſucceſſionem parentum peruenire non poſſint.

uerſæ opinionis, & à communione catholicæ Eccleſiæ alieni inueniantur, alij autē qui genere proximi vel per maſculinū, vel per fœmininū ſunt ſexum, orthodoxam fidē colere, & cū Eccleſia communionē habere approbētur: hi hæreticis præferantur liberis, & eorū hæreditatē ſucceſſionis ordine ſuſcipiāt. At verò ſi & liberi & genere proximi agnati ſeu cognati ab orthodoxæ fidei communione peregrini exiſtant: tunc ſiquidē parentes ipſorū inter clericos ordinē aliquē obtinuerint: vt res eorum ad eccleſiā ciuitatis, vbi domiciliū habuerunt, pertineant, volumus; ita tamen, vt ſi Eccleſiaſtici intra anni ſpatiū huiuſmodi perſonarū res vēdicare neglexerint, earum dominiū noſtro vindicetur ærario. Si laici ſunt; ſine aliqua diſtinctione facultates eorū conſimiliter ad ſacras res noſtras priuatas perueniāt. Quæ obtinere ſancimus & cū ſine teſtamento tales perſonę moriūtur. Omnibus quæ tū contra reliquos hæreticos, tum etiā contra Neſtorianos & Acephalos, & omnes alios, qui cū catholica Eccleſia cōmunionem nō habēt, in qua prędicta quatuor ſancta concilia & reliqua, neq; nō Patriarchæ referuntur, in cōſtitutionibus diſpoſita ſunt, cōſimiliter & cōtra hæredes eorū obſeruādis. Nā ſi pro mūdanis cauſis tam anxiè ſumus ſolliciti: quāto maiore cū prouidētia cura adhibēda eſt pro ſalute animarū.

Porrò ſi quis miretur Imperatorem hac ſua conſtitutione morietibus quidē genitoribus liberis prouidiſſe; viuentibus autem nullam reliquiſſe prouidentiam, audiat, quid idem Imperator alibi de huiuſmodi parentibus ſanxerit [a]: Neceſſitatē (ait) imponimus talibus genitoribus orthodoxos liberos ſecundū ſui patrimonij alere quantitatē, & omnia his præſtare, quæ ad quotidianæ vitæ conuerſationē ſufficiant: ſed & dotes pro filiabus & neptibus dare, & ante nuptias donationes pro filiis vel nepotibus præſcribere: in omni caſu ſecundum vires patrimonij huiuſmodi liberalitatibus æſtimādis: ne propter diuini amoris electionē paterna vel materna ſint liberi prouiſione defraudati. omnibus videlicet, quę noſtræ cōſtitutiones de pœnis Paganorū & Manichęorum, cæterorumq; hæreticorum iam conſtituerunt, ex hac noſtra lege confirmandis & in perpetuū valituris.

[a] *d. l. cognouimus.*

Beneficiati ſuperflua ſua in quóſuis vſus pios an diſpenſare poſſunt. CAP. XX.

VErùm licet clerici beneficiati ſuperflua in pios vſus debeant diſpenſare, tamen non aſtringuntur, vt magis in hos, vel in illos vſus diſpenſent, nec potius in fabricam, quàm in hoſpitalitatem peregrinorum vel pauperum, vel in captiuorum redeptionem, vel alia ſimilia pia opera; ſed ex illorum hoc pendet arbitrio, vt D. Thomas inquit [a]. Cumque per prædictam diuiſionem vna portio bonorum ſpecialiter deſtinata ſit clericis, vt ex illa ſuſtentarentur, eorum portioni nihil detrahendum videbatur, niſi auditis omnibus, quorum intereſſet, & cauſa cognita, eos abundare, & fabricam indigere oſtenderetur. At huius cauſæ cognitionem, & deciſionem non ſolius Archiepiſcopi, ſed ipſius, & maioris, ac ſanioris partis Capituli iudicio, & ſententiæ Pontifex cõmiſit [b]. Cùm ergo æquale ius competat pauperibus in bonis eccleſiaſticis, quod fabricæ, eadem ratione, & lege etiam iuſtitiæ beneficiati tenentur, aut ſi recuſent, cogi poterunt ad corporalem refectionem, & ſuſtentationem pauperum. Imò maior, iuſtior, & vrgentior eſt cauſa pauperum, quàm fabricæ, cùm omnia eccleſiarum bona ipſo iure egentium animarum cenſeantur eſſe tributa [c], & pauperum patrimonia [d], & in vſus pauperum collata ſunt, debentque per Epiſcopum, & clericos illis diſpenſari [e]. Hinc & D. Ambroſius [f]: Aurum, inquit, eccleſia habet, non vt ſeruet, ſed vt eroget, & ſubueniat in neceſſitatibus. Quid eſt opus cuſtodire, quod nihil adiuuat? An ignoramus, quantum auri, atque argenti de templo Domini Aſſyrij ſuſtulerunt? Nónne melius conflat ſacerdos pro alimonia pauperum, ſi aliqua ſubſidia deſunt, quàm ſi ſacrilegus contaminat, & aſportat hoſtis? Nónne dicturus eſt Dominus, cur paſſus es tot inopes fame mori? Certè habebas aurum, vnde miniſtraſſes alimoniam. Cur tot captiui in captiuitatem ducti, nec redempti ab hoſte occiſi ſunt? Melius fuerat, vt vaſa viuentium ſeruares, quàm metallorum. His non potes reſponſum referre: Quid enim dices? Timui ne templo Dei ornatus deeſſet? Reſpondet: Aurum ſacramenta non

a *quodlib. 6. art. 12.*

b *in d. c. fin. de his quę fi. à maiore parte capit. Sarmen. in d. loco.*

Beneficiati non minus pauperibus quàm fabricæ obligati ſunt.

c *c. tua nobis. de decim. c. decimæ. 16. q. 1. Auguſt. ſerm. 119. de temp.*

d *c. quia iuxta. 16. q. 1. Vrban. Papa in epiſt. nu. 2.*

e *c. in canonibus. 16. q. 1. Syn. Ro. 6. Gãgren. can. 7. & 8. Thom. 2. 2. quæſt. 87. art. 1. 3. & 4. & quodlib. 6. art. 19. Nauar. in d. tract. quæſt. 1. nu. 24.*

f *lib. 2. offic. c. 28. & c. aurũ. 12. q. 2.*

non quærunt, neque auro placent, quæ auro non emuntur. Ornatus ſacrorum, redemptio captiuorum eſt. Et verè illa ſunt vaſa pretioſa, quæ redimunt animas à morte: ille verus theſaurus eſt Domini, qui operatur, quod ſanguis eius operatus eſt. Nemo poteſt dicere; cur pauper viuit? Nemo poteſt queri, quia captiui redempti ſunt. Nemo poteſt accuſare, quia templum Dei eſt ædificatum. Nemo poteſt indignari, quia humandis fidelium reliquiis ſpatia laxata ſunt. Nemo poteſt dolere, quia in ſepulchris Chriſtianorum requies defunctorum eſt. In his tribus generibus vaſa eccleſiæ etiam initiata confringere, conflare, vendere licet. Opus eſt vt de eccleſia myſtici poculi forma non exeat; nec ad vſus nefarios ſacri calicis miniſterium transferatur. Ideo primùm intra eccleſiam quæſita ſunt vaſa, quæ initiata non eſſent, deinde comminuta: Poſtremò conflata per minutas erogationes diſpenſata egentibus, captiuorumque pretiis profecerunt. Quodſi deſunt noua, & quæ nequaquam initiata videantur, & in huiuſmodi quos ſuprà dixi, vſus omnia arbitror piè poſſe conuerti. Huc pertinet & illud D. Hieronymi[a]: Gloria Epiſcopi eſt, pauperum opibus prouidere: ignominia ſacerdotis eſt, propriis ſtudere diuitiis. Natus in paupere domo, & in tugurio ruſticano, qui vix milio, & cibario pane rugientem ventrem ſaturare poteram, nunc ſimilam, & mella faſtidio. Multi ædificant parietes, & columnas eccleſiæ ſubtrahunt; marmora nitent, auro laquearia ſplendent, gemmis altare diſtinguitur, & miniſtrorum Chriſti nulla eſt electio. Neque verò mihi aliquis opponat diues in Iudæa templum, mēſam, lucernas, thuribula, patellas, ſcyphos, mortariola, & cætera ex auro fabricata. Tunc hæc probabantur à Domino: quando ſacerdotes hoſtias immolabant, & ſanguis pecudum erat remiſſio peccatorum: quanquam hæc omnia præceſſerint in figura. Scriptum eſt autem propter nos, in quos fines ſeculorum deuenerunt. Nunc verò cùm paupertatem domus ſuæ pauper dominus dedicauit, portemus crucem, & delicias lutum putemus. Amico rapere quippiam furtum eſt: eccleſiam fraudare ſacrilegiū eſt. Accepiſſe pauperibus erogandū,

Ornatus ſacrorum redemptio captiuorū eſt.

Quibus caſibus ſacra vaſa eccleſiæ alienare liceat.

a *in epiſt. ad Nepotia. & in cap. gloria. 12. q. 2.*

Gloria Epiſcopi.

Ignominia ſacerdotis.

& eſurientibus plurimis, illud reſeruare vel cautum vel timidum eſt; aut quod apertiſſimi ſceleris eſt, exinde aliquid ſubtrahere, omnium prædonum crudelitatem ſuperat, Crates[a] ille Thebanus homo quondam ditiſſimus cùm ad philoſophādum Athenas pergeret, magnum auri pondus abiecit; neque putauit ſe poſſe & virtutes, & diuitias ſimul poſſidere. Nos ſuffarcinati auro Chriſtum pauperē ſequimur, & ſub prætextu eleēmoſynæ priſtinis opibus incubantes, quomodo poſſumus aliena fideliter diſtribuere, qui noſtra timidè reſeruamus? Plenus venter facilè de ieiuniis diſputat. Nō Hieroſolymis fuiſſe, ſed Hieroſolymis bene vixiſſe laudandum eſt. Item largitate etiam Epiſcopi ſtipendium de rebus eccleſiæ clericis dare licet: cuius profeſſio ſub precariæ nomine fieri debet. Quocirca & ipſum ius pontificium ſingularem ſuam erga pauperes demonſtrans curam, & beneuolum affectum, inhibuit clericis teſtamenti factionem, illis duntaxat permittendo[b], vt in ægritudine ſua eleēmoſynas pauperibus, & religioſis locis, & illis, qui ipſis ſeruierāt, iuxta ſeruitij meritū erogarent, & conferrent. Atq; hanc ſuā erga pauperes beneuolentiam & ſolicitudinem SS. quoque Synodus Tridentina demonſtrauit[c], vt ſupra à nobis dictum, & oſtenſum eſt. Nec minorem hac ſua cōſtitutione declarauit Pius quintus Papa erga pauperes beneuolentiam.

a Crates Thebanus.

b in c. adhæc. & c. relatum. de teſtam.

c ſeſſ. 25. de refor. cap. 1.

Facultatum teſtandi, & diſponendi de rebus eccleſiaſticis in illegitimos Pij Papæ V. reuocatio.

CAP. XXI.

QVæ ordini eccleſiaſtico noxia eſſe, & ſcandalum obijcere perhibentur, neceſſe eſt è medio ſubmouere. Quod nos pro noſtri muneris officio, inter alia incommoda, quæ in oculos noſtros incurrunt, de Chriſti peculio, ne ab indignis & reiectis ignominioſè cōſumatur, néve illorum cauſa eccleſiis, & pauperibus præripiatur, curam præcipuā habere volentes, de nobis attributæ poteſtatis plenitudine reuocamus, & abolemus omnia, & quæcumq; priuilegia, licentias, diſpenſationes, & indulta faciendi teſtamenta, donationes, ſiue inter viuos, ſiue cauſa mortis, legata, & quaſcumque alias

Cauendum ne Chriſti peculiū ab indignis ignominioſè conſumatur.

alias diſpoſitiones,de dominiis,terris,caſtris,domibus, & quibuſlibet aliis bonis,& rebus immobilibus,mobilibus, & ſe mouentibus; necnon pecuniis, iuribus & actionibus ex beneficiis, fructibus, penſionibus, & aliis rebus eccleſiaſticis qualibuſcumque cõfectis,acquiſitis, & aliàs quomodocumque prouenientibus, necnon de peculio,& aliis etiã ſola induſtria,labore, muneribus, aut quocumque alio modo partis, cuiuſcumque qualitatis,quãtitatis,ſpeciei,naturæ, & valoris exiſtentibus, in quoſcumq; illegitimos ſiue ſuos, ſiue extraneos etiã legitimatos, eoſdemque ex toto, vel in parte hæredes inſtituendi,& ſubſtituẽdi, ſeu quod ipſi in prædictis ab inteſtato ſuccedant,cęteraſque huiuſmodi facultates,& permiſſiones,ac etiã habilitationes, & capacitates ſuccedendi in bonis, & rebus feudalibus, & emphyteuticis, ab eccleſiis, monaſteriis, & piis locis profectis, quibuſcumque perſonis ſecularibus,& quorumcumque ordinum,necnõ militiarum,& hoſpitaliũ,regularibus, ac Romanæ curiæ officialibus,& aliis curialibus,curiãque ipſam ſequentibus,& etiã vrbis Romæ ciuibus, ac palatia,ædes,cẽſus,aliaque bona in ea eiuſque diſtrictu habẽtibus, noſtriſquoque & aliorũ Romanorum Pontificum familiaribus,eccleſiarum Prælatis,etiam ſanctę Romanæ eccleſiæ Cardinalibus, & aliis cuiuſcumque dignitatis,ordinis,& cõditionis exiſtentibus, illorumque & aliis eccleſiis,Capitulis, conuentibus,ordinibus, militiis,hoſpitalibus, collegiis, officiis, & locis,ac prædictæ Vrbi, aliiſq; ciuitatibus,prouinciis,& dominiis, eorumque dominis,populis,ciuibus,& incolis,tam per felic.recor. Sixtũ 4.Innocentiũ 8.Alexandrũ 6.Iuliũ 2. Leonẽ 10.Clementẽ 7.Paulũ 3.Iuliũ 3.Paulũ 4.Piũ 4. & qui ante illos fuerũt,alios quoſcumq; Romanos Põtifices,ac nos,& Sedẽ Apoſtolicã,eiuſq; legatos etiã de latere, nũtios,notarios,comites,collegia,officia,& loca,etiã per modũ ſtatuti perpetui, generalis legis, initi & ſtipulati cõtractus,ſeu quaſi,& aliàs ſub quibuſcumque tenoribus,& formis,ac cum quibuſvis reſtitutiuis, pręſeruatiuis,mẽtis atteſtatiuis, derogatoriarum derogatoriis,aliiſque fortioribus,efficacioribus, & inſolitis clauſulis, necnon irritantibus, & aliis decretis, etiam motu

Peculium & alia quæcũque modo parta illegitimis relinqui nõ poſſunt.

motu proprio, & ex certa ſcientia, deque ſimili poteſtatis plenitudine, ac prædictorū Cardinalium conſilio, & matura deliberatione in conſiſtorio habita, necnō conſideratione, intuitu, contemplatione, vel ad inſtantiam Imperatoris, Regum, & aliorum Principum, etiam ob remunerationem laborum, & obſequiorum nobis & dictæ Sedi impenſorum, refectionem damnorū, compenſationem iurium ceſſorum, vel ablatorum, nauatæ militiæ contra hæreticos, & infideles, ſeu pro prædictæ Vrbis ornatu, & frequentatione, ac quibuſcumq; aliis vſibus, ac etiam neceſſariis, & piis cauſis conceſſa, & multiplicatis vicibus confirmata, innouata, extenſa, & moderata, & quantocumque tempore pacificè obſeruata, quoad eam partē, quæ illegitimos prædictos tangit duntaxat, etiam ſi illa contineant, quod omnes curiales curiā ſequentes, & alij ſiue eccleſiaſtici, etiam Cardinales, ſiue mundani, qui palatia, domos, & prædia vrbana, vel ruſtica ædificauerint, aut cenſus aliáve bona acquiſiuerint, aut aliàs acquiſita habuerint in dicta Vrbe, & circum eam ad milliaria decem, ex bonis, ſeu fructibus eccleſiaſticis, hi tales de illis, necnon iuribus, & iuriſdictionibus omnibus, in fauorem illegitimorum, ac quomodolibet inhabilium, & incapacium, ſiue inter viuos, ſiue cauſa mortis diſponere, eoſq; hæredes, & ſucceſſores vniuerſales, vel particulares instituere, & ſubſtituere, & ſi inteſtati deceſſerint, ipſi illegitimi, & incapaces in illis ſuccedere poſſint, quodque per quaſcumque reuocationes, derogationes, aut alias contrarias diſpoſitiones, illis quorum intereſt, præiudicari nequeat, & ſi vllo vnquam tempore præiudicatum, aut derogatum quoquo modo apparuerit, ius quæſitum ablatum, & literæ reuocationum, & derogationum huiuſmodi iuris quæſiti ablatiuæ cenſeantur. Sicque per quoſcumque iudices iudicari debeat, & etiam diffiniri.

Adimitur legatis & aliis poteſtas concedendi facultatem teſtandi in illegitimis.

Ac pariter tollimus, & abrogamus omnes, & quaſcumque facultates ſimilia concedendi, Legatis, Nuntiis, Notariis, Comitibus, Collegiis, Officiis, & aliis ſupradictis, quorum omnium tenores, ac ſi ad verbum insererentur, habemus præſentibus pro expreſſis. Ita vt priui-

priuilegiorum, diſpenſationum, facultatum, habilitationum, capacitatum, indultorum, & aliorum ſupradictorum ſic reuocatorum, aut etiam literarum, legitimationis prætextu, nullus omnino de huiuſmodi bonis, rebus, pecuniis, iuribus, iuriſdictionibus, & actionibus in commodum, & fauorem illegitimorum, vtriúsvis ſexus, ſiue eorum filiorum, ſiue conſanguineorum, affiniúmve, ſiue extraneorum, etiam in ſtatu ſeculari procreatorum, ac legitimitati quacumque auctoritate donatorum, & ad huiuſmodi res, & bona, eiusque ſucceſſionē, teſtato, vel inteſtato idoneorum, & capacium effectorum, ſiue teſtamento, ſiue donatione, ſiue legato, ſiue eleēmoſyna, ſiue alio quocumque titulo, & pio opere (exceptis in communi, ac omni fraude, conuentione, ſeu compoſitione ceſſante hoſpitalibus expoſitorum, & orphanorum) diſponere, nec illegitimi ipſi in eis ab inteſtato, ſiue protinus, ſiue per interpoſitas perſonas, ac quomodocumque ſuccedere, aut illa aliàs ad eos etiam per quemcumque circuitum multiplicatarū in alios capaces ſucceſſionum, vllo tempore deuenire poſſint.

Adhæc nulla eſſe, & pro infectis haberi volumus omnia, & quæcumque facta hucuſque teſtamenta, legata, donationes, & alia diſpoſita huiuſmodi, quæ viuentibus adhuc teſtatoribus, aut aliàs locum non habuerunt; ac pariter ab inteſtato ſucceſſiones, non tamen litigioſas, quæ plenarium non ſunt effectū ſortitæ.

Irritantur teſtamenta, legata & alia diſpoſitiones pro illegitimis facta, quorū teſtatores adhuc viuunt.

Dehinc verò diſtrictius prohibemus, ne talia ſiue in prædictos illegitimos vtriuſlibet ſexus, ſiue in illorum coniuges, ſiue ipſorum parentes, filios, deſcendentes, aſcendentes, vel alios cognatos, ſiue viuentibus, ſiue defunctis ipſis illegitimis, etiam paupertatis, dotis, aut alterius cuiuſcumque pij operis intuitu fiant; néve ipſi vnquam in rebus, bonis, pecuniis, iuribus, iuriſdictionibus, & actionibus prædictis, ſiue totis, ſiue in parte ſuccedant, aut illa ad ipſos quávis diſpenſatione ſuffultos etiam per prædictum circuitum deueniant, néve de eis vlla in alium ſeu alios conceſſio, donatio, trāſlatio, aliáve diſpoſitio fiat, vt alia bona ſimilia, vel diſſimilia illegitimis, aut aliis ſupradictis cōcedantur. Quodſi

Nullis perſonis illegitimorum intuitu & reſpectu aliquid relinqui poteſt.

Pœna tranſgreſſoris huius conſtitutionis.

Quodſi prædictorum quiſquam fuerit præſentium violator, teſtamentum, donatio, legatum, & diſpoſitio omnino non teneat, nec etiam quoad alios capaces, & res alias valeat, ſicque diſponens priuilegio, diſpenſatione, facultate, & indulto prædicto, eiuſque vſu, & commodo, etiam in cæteris omnibus ipſo ſit iure priuatus. Nemo quãtúmvis capax, illius prætextu fructus, res, pecunias, aut prorſus alia bona ſua faciat, nec illa detinens vlla præſcriptione, aut vllo alio iuris præſidio adiuuetur; ſed ad integram illorum reſtitutionem, quocumque temporis lapſu non obſtante, debeat coerceri. Ita vt omnes in eccleſiis, monaſteriis, & beneficiis ſucceſſores, tam coniunctim, quàm diuiſim, quiſque videlicet pro rata parte ſua, illa omni tempore recuperare poſſint, & qui primus, cæteris ab eo monitis, & negligentibus, iudicium intenderit, ei ſoli res tota meritò vendicetur. Nullis verò huiuſmodi ſucceſſoribus pro prædictis inſiſtentibus, ac etiam de peculio aliàs quàm ex rebus eccleſiaſticis confecto, locorum ordinarij tam conceſſorum, & relictorum illegitimis, eorúmve cauſa, quàm quorumcumque aliorum bonorum immobilium, mobilium, & ſe mouentium, necnon pecuniarum, fructuum, rerum, & iurium, aliàs ſub dictis teſtamentis, donationibus, legatis, & diſpoſitionibus comprehenſorum, corporalẽ poſſeſſionem, amotis inde & expulſis quibuſcũque detentoribus, ſiue incapacibus, ſiue capacibus, per ſe vel alium, ſeu alios, liberè apprehendant, & apprehenſam huius Sedis nomine cuſtodiant, donec ipſa Sedes de illis, vti eum tulerit piorum operum neceſſitas, duxerit prouidẽdum.

Conceditur ſucceſſoribus in beneficiis authoritas & facultas reuocandi omnia quæ à prædeceſſore ſuo relicta ſunt pro illegitimis.

Beneficiatis ſine legitimo hærede decedentibus, ad quem eorum deuolvantur bona.

Bona verò, res, & iura feudalia, vel emphiteutica (aliis legitimis ad ea fortè vocatis non exiſtentibus) eo ipſo deuoluta, & iuri ac proprietati ſuarũ eccleſiarum & locorum reſtituta, & cum reliquis eorum bonis conſolidata eſſe declaramus[a]. Decernentes irritum, & inane quicquid ſecus per quoſcumque ſcienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac ſtatutis & conſuetudinibus eccleſiarum, Capitulorum, conuentuum, ordinum, militiarum, hoſpitalium, vrbium, prouin-

a c. 1. de ſucceſſio. ab inteſtato.

prouinciarum, collegiorum, etiam Cardinalium, & officiorum prædictorum, iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quávis firmitate alia communitis, & in conſiſtorio prædicto ſeu conclaui habitis, aliiſq; priuilegiis, indultis, & literis Apoſtolicis generalibus, & ſpecialibus, illis eorumque & aliis, quibuſcumque perſonis, cum quibúsvis clauſulis, & decretis, etiam ſupradictis fortioribus, ac etiã diſponentibus, quod prædicta per quaſcumque literas nũquam, aut ſine conſenſu illorum, quorum intereſt reuocata, aut ſublata intelligantur, & aliàs cuiuſcumque tenoris exiſtant, per quæ præſentibus non expreſſa, aut omnino non inſerta effectus earum impediri valeat quomodolibet, vel differri, & de quibus, quorumque totis tenoribus ad verbum habenda eſſet noſtris literis mentio ſpecialis, quæ omnia quatenus prædictis aduerſentur, illorumve executionem diſturbare poſſint, viribus prorſus, & effectu carere decernimus, cęteriſque contrariis quibuſcũque. Quia verò difficile nimis eſſet præſentes quocumque illis opus erit, perferre, volumus vt earum exempla etiam impreſſa, Notarij publici manu, & perſonæ in dignitate eccleſiaſtica conſtitutæ, eiúsve curiæ ſigillo obſignata, eandem illam prorſus fidem, in iudicio, & extra illud, vbique gẽtium faciant, quam ipſæmet præſentes facerent, ſi eſſent exhibitæ, vel oſtenſæ. Nulli ergo omnino hominum liceat, &c.

SPE-

SPECVLI CANONICORVM, ET ALIORVM ECCLESIASTICORVM, DE VITA, ET HONESTATE, IN CLERO PER REctam diſciplinam reparanda, & priſtino ſuo rigori reſtituenda, atque ritè conſeruanda,

LIBER SEXTVS.

De reducenda & reſtituenda in clerum honeſtate; & ad quos illud præcipuè pertineat. CAPVT I.

HActenus multas virtutes, quibus paranda, & conſeruanda ſit à clericis honeſtas conſpiciendas, & contemplandas propoſuimus: Ex virtutibus enim proficiſcuntur honeſtæ volũtates, ſententiæ, & actiones [a]. Si ipſam honeſtatem vndique perfectam, & abſolutam rem vnam præclariſſimam omnium, maximeque laudandam penitus videremus, quo gaudio, inquit Cicero [b], compleremur, cùm tantopere eius adumbrata opinione lętemur? Verum virtutes illę magna ex parte nunc à clero exulant, vel à vitiis ipſis contrariis peſſundatæ iacent, vel huc illucque ab illis propelluntur, quorum præcipua quoque capita ſuprà recenſuimus: ita vt maior iam, prô dolor, in clero inhoneſtas quàm honeſtas reluceat; adeò vt plerique ethnicis deteriores facti videantur. Nam illi, vt Tullius teſtatur [c], illud honeſtum, quod in alio cerne-

a *Cicer. 4. Tuſc. quæſt.*
b *5. de finib.*
c *1. offic.*

cernebant, ipſos mouebat; atque, in quo id ineſſe videbatur, amicos faciebat. Omnis enim virtus illos ad ſe alliciebat, faciebatque vt eos diligerent, in quibus ipſa ineſſe conſpiciebatur, nihilque tam diſſimile homini exiſtimabant, quam non moueri & offenſione turpitudinis, & comprobatione honeſtatis [a]. Siquidem natura ſe ſtudioſiſſimos, appetentiſſimóſque honeſtatis profitebantur, cuius ſi quaſi lumen aliquod aſpexiſſent, nihil erat, quod vi eo potirentur, non parati eſſent & ferre, & perpeti [b]; eosque quorum vita perſpecta erat in rebus honeſtis, & bene de republica ſentiebant, aliquo honore & imperio affectos obſeruare & colere ſolebant [c]. Quicquid verò præter id quod honeſtū erat, expetendum eſſe quiſpiam ducebat, in bonisque numerabat, honeſtum ipſum quaſi virtutis lumen extinxiſſe, & virtutem penitus euertiſſe cenſebatur [d]. Quia ſi non ipſo honeſto mouebantur, vt viri boni eſſent, ſed vtilitate aliqua, atque fructu, callidi eſſe, non boni dicebantur. Nam illud honeſtum eſſe aiebant, quod detracta omni vtilitate, ſine vllis præmiis, fructibusve per ſe ipſum iure poſſet laudari [e], etiāſi à nemine laudaretur: Quod, ſi oculis cerneretur, mirabiles amores excitaret ſapientiæ [f]. Nam quid faciet is in tenebris, qui nihil timet, niſi teſtem vel iudicem? Quid in deſerto loco, nactus quem multo auro ſpoliare poſſit imbecillum, atque ſolum [g].

Clerici in quibus ethnicis deteriores facti videantur.

a *Cic. lib. 5. de finib. bonor.*

b *Cic. 2. Tuſcu.*

c *Cicc. 1. offic.*

d *Cic. 3. de fini.*

Honeſtū quid ethnicis fuerit.

e *Cic. 2. de fini.*

f *Idē. 1. l. offic.*

g *Idē 1. de leg.*

D. verò Ambroſius maiorem honeſtati tribuēs efficaciam [h]: Sicut, inquit, exortus ſol, lunæ globum, & cætera ſtellarum abſcondit lumina: ita fulgor honeſtatis; vbi verò & incorrupto vibrat decore, cætera quæ putantur bona ſecundum voluptatem corporis, aut ſecundum ſeculum clara, & illuſtria obumbrat. Atque in hac (Chriſtianorum ſcilicet) honeſtate vitam beatam poſitam eſſe minimè dubitamus, quam ſcriptura appellat vitam æternam. Sed neque populares opiniones pro mercede aliqua requirit, neque pro ſupplicio pauet, & quo minus ſequitur gloriam, eò magis ſuper eam eminet. Nam qui hic gloriam requirunt, his iam merces præſentium vmbra futurorum eſt, quæ impedit vitam æternam.

h *lib. 2. offic. cap. 1.*

Vita beata, & æterna in honeſtate Chriſtianorum poſita eſt.

Aaa Anne

Anne igitur deploranda res eſt, plurimos ad illam proruiſſe cæcitatis, ne dicam impietatis voraginem, & abyſſum, vt ſi quos clericorum ſingulari vitæ, ac morum honeſtate præditos videant, illos derideant, ſubſannent, & calumnientur? illos quaſi ſuo ordine indignos reputantes, & contemnentes eorum familiaritatem, & amicitiam, Ieſuitas appellant. Profectò, vt ingenuè fatear; malim cum hiſce haberi, & eſſe Ieſuita inſigni vitæ, ac morum honeſtate praditus, quàm cum illis irregularis, & indiſciplinatus Canonicus, multiſque peccatis, ac vitiis totum ordinem clericalem longè natura ſua digniſſimum, & præſtantiſſimum dehoneſtantibus fulgere. Quare cùm hæc ſola, vt D. Chryſoſtomus ait [a], nos arceāt à virtutibus ex quibus honeſtæ voluntates, & actiones proficiſcuntur, & non ſolū ipſa honeſtas, verumetiam vita beata, & æterna comparatur: quærendi nunc nobis ſunt, quibus cura, opera, & ſolicitudo incumbat euertendi iſtiuſmodi malorum vitiorum fontes. Quibus euerſis ſublatiſque, facile erit ipſius omnis inhoneſtatis radices euellere, & tum virtutes quaſcumque ipſius honeſtatis ſemina in clero ſerere. Etenim ſi infœcundæ arboris ſuperiora duntaxat circuncidantur, eadem nouos edente ramuſculos, nihil videbitur. radicibus altè tendentibus, effectum eſſe [b]. Vnde & Boëtius: Qui ſerere ingenuum volet agrū, liberat prius arua fruticibus falce, rubos, filicemq. reſecat, vt noua fruge grauis Ceres eat. Nam qui errata vel ſingula vti exigua paruipendere conſueſcet, paulatim omniū patietur iacturam. Peccatorū ſiquidem incuria, vt D. Chryſoſtomus ait, & neglecta facinora vitia induxere, & vrbiū mœnia ſolo æquarunt. Hinc D. Bernardus Eugenio Pontifici ſcribens [c]: Impunitas, inquit, incuriæ ſoboles, inſolentiæ mater, radix impudentiæ, tranſgreſſionum nutrix, & beatus ſi omni ſatagas cura malorum omnium primam parētem cauere incuriam.

Cùm igitur propriè Epiſcoporū munus ſit ſubditorū omniū vitia redarguere, vt ſancta Tridentina Synodus docet [d]: hoc illis præcipuè cauendum eſt, ne clerici, præſertim ad animarū curam cōſtituti criminoſi ſint, nève inhoneſtā vitā, ipſis conniuentibus, ducant. Nam ſi eos prauis

Clerici honeſtè nunc viuentes Ieſuitæ irriſoriè, prò dolor, appellantur.

a in hom 5. de laudi. D. Paul.

Honeſtæ actiones vnde proficiſcantur.

b Chryſoſt. ſer. 1. de mal. à nob. euert.

Incuria, & negligētia peccatorum vitia induxerunt.

c lib. 3. de cōſiderat.

Impunitas quorum malorum cauſa.

Epiſcoporum munus.

d ſeſſ. 14. de refor. in proœm.

prauis & corruptis moribus eſſe permittant, quo pacto laicos de ipſorũ vitiis redarguent [a], qui vno ab eis ſermone conuinci poſſent, quod clericos ipſis patiãtur eſſe deteriores? Qua etiam libertate laicos corripere poterunt ſacerdotes; cùm tacite ſibi ipſi reſpõdeant, eadem ſe admiſiſſe, quæ corripiunt [b]? Monebunt propterea Epiſcopi ſuos clericos, in quocumque ordine fuerint, vt conuerſatione, ſermone, & ſcientia commiſſo ſibi Dei populo præeant, memores eius quod ſcriptum eſt [c]: Sancti eſtote, quia & ego ſanctus ſum. Et iuxta Apoſtoli vocem [d] nemini dent vllam offenſionem, vt non vituperetur miniſterium eorum, ſed in omnibus exhibeant ſe ſicut miniſtros Dei: ne illud Prophetæ dictũ [e] impleatur in eis: Sacerdotes Dei contaminant ſancta, & reprobant legem.

Quomodo ab Epiſcopis in clerum ſit reducenda honeſtas.

CAPVT II.

VT autem Epiſcopi in commiſſis ſibi eccleſiis eò libentius reſideant, quo facilius, & commodius ſibi ſubiectos regere, & in vitæ, ac morum honeſtate continere poſſint; illud quoque eadem ſancta Synodus illos admonẽdos cenſuit [f]; vt ſe paſtores non percuſſores eſſe meminerint [g], atq. ita præeſſe ſibi ſubditis oportere, vt non in eis dominentur [h], ſed illos tanquã filios, & fratres diligant, elaborentq. vt hortando, & monendo ab illicitis deterreant [i]; ne vbi deliquerint, debitis eos pœnis coercere cogantur; quos tamẽ ſi quid per humanam fragilitatẽ peccare contigerit, illa Apoſtoli eſt ab eis ſeruãda præceptio [k], vt illos arguãt, obſecrent, increpẽt, in omni bonitate, & patientia: cùm ſæpe plus erga corigendos agat beneuolentia, quàm auſteritas, plus exhortatio, quàm comminatio; plus Charitas, quàm poteſtas [l]. Sin autem ob delicti grauitatem virga opus fuerit, tunc cum mãſuetudine rigor, cum miſericordia iudicium, cum lenitate ſeueritas adhibenda eſt [m]; vt ſine aſperitate diſciplina populis ſalutaris, ac neceſſaria conſeruetur, & qui correcti fuerint, emendentur; aut ſi reſipiſcere noluerint, cæteri ſalubri in eos animaduerſionis exemplo à vitiis deterreantur; cùm ſit diligentis, & pij ſimul paſtoris officium

 morbis

a cap quid autem 8. q. 1.
Laicorum de vitiis excuſatio
b c. final. diſt. 25 cap ſi uti. §. neceſſe. diſt. 47 c. in ſacerdotibus. diſt. 61. c. propoſuiſti. diſt. 81.
Clerici nemini dẽt vllam offenſionem.
c Leu. 11. 19. 20
d 2. Corint. 6.
e Ezech. 22. Sophon. 3.
f ſeſſ. 13. de refor. cap. 1.
g Tit. 1. 1. Timo. 3. c. . & c. epiſcopũ. c. cum beatus. diſt. 45. cap. 1. & 2. de cleri. percuſſo. cap. duæ ſunt. diſt. 45.
h 1. Petri 5. c. duæ ſunt. §. fi. diſt. 45. c. fin. diſt. 94. c placuit. cap. quia. cognouimus. 10. q. 3.
i c. licet 1. & 2. c. diſciplina. c. ſunt nãque. cũ 2. ſeq. diſt. 45
k 2. Tim 3. c. ſit recto. diſt. 43. ca. quid autem diſt 45.
l c. licet plerũq. c. licet nonnunquam. c. recedite. diſt 45.
m c diſciplina. c. ſunt namque c. vera. diſt. 45

morbis ouium leuia primùm adhibere fomenta; pòſt vbi morbi grauitas ita poſtulet, ad acriora, & grauiora remedia deſcēdere; ſin autem ne ea quidem proficiant illis ſubmouendis; cæteras ſaltem oues à contagionis periculo liberare[a].

a c. tam ſacerdotes. ca. reſecandæ. c. corripiantur c. ecce. 24. q. 3.

Cùm itaque rei criminum plerumque ad euitandas pœnas, & Epiſcoporum ſubterfugienda iudicia, querelas, & grauamina ſimulent, & appellationis diffugio iudicis proceſſum impediant; ne remedio ad innocentiæ præſidium inſtituto[b], ad iniquitatis defenſionem abutantur, atque vt huiuſmodi eorum calliditati, & tergiuerſationi occurratur, Synodus Tridētina ſtatuit, & decreuit[c]; In cauſis viſitationis, & correctionis, ſiue habilitatis, & inhabilitatis, necnon criminalibus ab Epiſcopo, ſeu illius in ſpiritualibus Vicario generali ante definitiuam ſententiam, ab interlocutoria, vel alio quocumque grauamine non appelletur; nec Epiſcopus ſeu Vicarius appellationi huiuſmodi, tanquam friuolæ deferre teneatur; ſed ea, ac quacumque inhibitione ab appellationis iudice emanata, necnon omni ſtylo, & conſuetudine etiam immemorabili contraria non obſtante, ad vlteriora valeat procedere; niſi grauamen huiuſmodi per definitiuam ſententiam reparari, vel ab ipſa definitiua appellari non poſſit[d]; quibus caſibus ſacrorum & antiquorum canonum ſtatuta illibata perſiſtant.

b ca. cum ſpeciali. §. porro. de appellat.

In cauſis viſitationis et correctionis appellari non poteſt.

c ſeſſ. 13. de refor. cap. 1.

d ca. vt debitus de appell.

A ſententia verò Epiſcopi, vel ipſius in ſpiritualibus vicarij generalis, ſi appellatum fuerit: in criminalibus appellationis cauſa, vbi appellationi locus fuerit, ſi Apoſtolica auctoritate in partibus eam committi contigerit, Metropolitano, ſeu illius etiam Vicario in ſpiritualibus generali, aut ſi ille aliqua de cauſa ſuſpectus foret, vel vltra duas legales dietas diſtet, ſeu ab ipſo appellatum fuerit, vni ex vicinioribus Epiſcopis ſeu illorum vicariis, aut inferioribus iudicibus cōmittatur[e]. Reus verò ab Epiſcopo, aut eius Vicario in ſpiritualibus generali, in criminali cauſa appellans, coram iudice ad quem appellauit, acta primæ inſtantiæ omninò producat: & iudex, niſi illis viſis, ad eius abſolutionem minimè procedat. Is autem, à quo appellatum fuerit, intra

Apellatio quomodo ſit committenda.

e d ſeſſ. 13. c. 2.

Reo in cauſa appellationis quod faciendū.

intra triginta dies acta ipſa poſtulanti gratis exhibeat: Alioqui abſque illis cauſa appellationis huiuſmodi, prout iuſtitia ſuaſerit, terminetur [a]. a D ſeſſ.13. cap.3.

Quomodo clerici ob ſcelera ſua curiæ ſeculari iam ſint tradendi. CAP. III.

CVm verò tam grauia nonnunquam ſint delicta ab eccleſiaſticis commiſſa perſonis, vt ob eorum atrocitatem è ſacris ordinibus deponendæ, & curiæ ſint tradendæ ſeculari; in quo ſecundum ſacros canones [b], certus Epiſcoporũ numerus requiritur: quos ſi omnes adhibere difficile eſſet, debita iuris executio differretur: ſi quãdo autem interuenire poſſent, eorum reſidentia intermitteretur, proptèrea ſancta Trident. Synodus ſtatuit, & decreuit [c], Epiſcopo per ſe, ſeu illius vicarium in ſpiritualibus generalem contra clericum in ſacris etiã presbyteratus ordinibus conſtitutũ, etiam ad illius condemnationem, necnon verbalem depoſitionem, & per ſe ipſum etiam ad actualem, atque ſolennem degradationem ab ipſis ordinibus, & gradibus eccleſiaſticis, in caſibus, in quibus aliorum Epiſcoporum præſentia in numero à canonibus definito requiritur, etiam abſque illis procedere liceat: adhibitis tamen, & in hoc ſibi aſſiſtentibus totidem Abbatibus, vſum mitræ, & baculi ex priuilegio Apoſtolico habentibus, ſi in ciuitate, aut diœceſi reperiri, & commodè intereſſe poſſint; alioquin aliis perſonis in eccleſiaſtica dignitate conſtitutis, quæ ætate graues, ac iuris ſcientia commendabiles exiſtant [d].

b Concil. Carthag.2.can.10. c.ſuggero.3.q.8.c. F.l.x. & omnibus aliis. 15.q.7. c. degradatio. de pœnis in 6.

Degradatio ſacris initiatorũ quomodo iam fieri debeat.

c d. ſeſſ.13. cap.4.

d Cõc.Triden. ſeſſ.13.de refor. cap.4.

Quæ Epiſcopo ad exercendam diſciplinam à Synodo Tridentina permiſſa & conceſſa ſint. CAP. IIII.

ET quoniam per fictas cauſas, quæ tamen ſatis probabiles videntur, interdum accidit, vt nonnulli eiuſmodi gratias extorqueant per quas pœnæ illis Epiſcoporum iuſta ſeueritate inflictæ, aut remittuntur omnino, aut minuuntur; cùm non ferẽdum ſit, vt mendacium, quod tantopere Deo diſplicet, non modo ipſum impunitum ſit, verumetiã alterius delicti

Mendaciũ valde Deo diſplicet. Exod. 23. Leuit 19. Prouerb. 6. 8. 10. 12. 19. pſal. 5. Apoca. 22.

veniam impetret mentienti; idcirco ſancta Tridentina Synodus ſtatuit, & decreuit[a]: Epiſcopus apud eccleſiam ſuam reſidens de ſurreptione & obreptione gratiæ, quę ſuper abſolutione alicuius publici criminis, vel delicti, de quo ipſe inquirere cœperat, aut remiſſione pœnæ, ad quam criminoſus per eum condemnatus fuerit, falſis precibus impetratur, per ſe ipſum tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegatus etiam ſummariè cognoſcat; ipſamque gratiam, poſtquam per falſi narrationem, aut veri taciturnitatem obtentam eſſe legitimè conſtiterit, non admittat[b].

a d. ſeſſ. cap. 5.

Ad quem pertineat cognoſcere ſuper abſolutione criminis à reo impetrata.

b c. ſuper literis. c cum dilecta. de reſcript.

c c. ſunt nonnulli. 2. q. 7.

Quoniam verò ſubditi Epiſcopo, tametſi iure correpti fuerint, magnopere tamen eum odiſſe[c], & tanquam iniuria affecti ſint, falſa illi crimina obijcere ſolent; vt quoquo pacto poſſint, ei moleſtiam exhibeant; cuius vexationis timor plerumque illum ad inquirenda, & punienda eorum delicta ſegniorem reddit; idcirco ne is magno ſuo, & eccleſiæ incommodo gregē ſibi creditum relinquere, ac non ſine Epiſcopalis dignitatis diminutione vagari cogatur, ita eadem Tridētina Synodus ſtatuit, & decreuit[d]: Epiſcopus niſi ob cauſam, ex qua deponendus, ſiue priuandus veniret, etiamſi ex officio, aut per inquiſitionem, ſeu denuntiationem, vel accuſationem, ſiue alio quóvis modo procedatur, vt perſonaliter compareat, nequaquam citetur, vel moneatur. Teſtes in cauſa ciminali ad informationem vel iudicia, ſeu aliàs in cauſa principali contra Epiſcopū[e], niſi conteſtes, & bonæ conuerſationis, exiſtimationis, & famæ fuerint, non recipiantur; & ſi odio, temeritate, aut cupiditate aliquid depoſuerint, grauibus pœnis mulctentur[f]. Cauſæ Epiſcoporum cùm pro criminis obiecti qualitate comparere debeant, coram Pontifice Max. referantur, ac per ipſum terminentur[g].

Malitia ſubditorum correptorum aduerſus Epiſcopū ſuum

d d. ſeſſ. cap. 6.

Quid Prælatos ſegnes reddat in puniendis ſubditorum delictis.

Quas ob cauſas Epiſcopus citari vel moneri poſſit.

e c. accuſatio. 1. et 2. c teſtes. 2. q. 7. c. vl. 2. q. 5.

Teſtes cōtra Epiſcopū quales eſſe debeant.

f d. ſeſſ. cap. 7.

g d. ſeſſ. 13 c. 8.

Cauſæ Epiſcoporum à Pontifice cognoſci & terminari debent.

Cæterū hæc cura, & ſolicitudo regendi, & cōtinendi clericos in vitæ, ac morum honeſtate non ſolùm Epiſcopis incumbit, verumetiam alij eccleſiarum Prælati ad corrigendum ſubditorum exceſſus prudenter, ac diligenter intendere debent, & nemo ſæcularis clericus cuiúsvis priuilegij prætextu tutus cenſetur, quo minus, ſi deliquerit, ab Ordinario loci, tanquam ſuper hoc

Inferiores Prælati ad corrigēdum ſuorum ſubditorū exceſſus etiā diligenter & prudenter intēdere debent.

hoc à Sede Apoſtolica Delegato, ſecundum canonicas ſanctiones, viſitari, puniri, & corrigi valeat [a]; vt mox infra latius dicetur.

a *Concil. Trid. ſeſſ. 6. de refor. cap. 3.*

Anne priuilegio exemptionis Canonici & alij clerici diſciplinam à ſe diutius arcere poßint.

CAP. V.

QVoniam priuilegia, & exemptiones, quæ variis titulis pleriſque concedũtur, hodie perturbationem in Epiſcoporum iuriſdictione, & exemptis occaſionem laxioris vitæ præbere dignoſcuntur [b], ſtatuit, & decreuit SS. Tridentina Synodus [c], vt omnes eccleſiarum Prælati, qui ad corrigendum ſubditorum exceſſus diligenter intendere debent [d], & à quibus nullus clericus per huius ſanctæ Synodi ſtatuta, cuiúsvis priuilegij prætextu tutus cẽſetur, quò minus iuxta canonicas ſanctiones viſitari, puniri, & corrigi poſſit, ſi in eccleſiis ſuis reſederint, quoſcumque ſeculares clericos, qualitercumq. exemptos, qui aliàs ſuæ iuriſdictioni ſubeſſent, de eorum exceſſibus, criminibus, & delictis, quoties, & quando opus fuerit, etiam extra viſitationem, tanquam ad hoc Apoſtolicæ Sedis Delegati, corrigendi, & caſtigandi facultatem habeant, quibuſcumque exẽptionibus, declarationibus, conſuetudinibus, ſententiis, iuramentis, concordiis, quæ tantum ſuos obligent auctores, ipſis clericis, ac eorum conſanguineis, capellanis, familiaribus, procuratoribus, & aliis quibuſlibet ipſorũ exemptorum contemplatione, & intuitu minimè ſuffragantibus.

Exemptionum vtilitas.

b *concil. Trid. ſeſſ. 24. de refor. cap. 11.*

c *ſeſſ. 14. de refor. cap. 4.*

Nullus clericus à Prælati ſui iuriſdictione exemptus cenſendus eſt.

d *c. irrefragabili. de officio ordina.*

Capitula autem cathedralium, & aliarum maiorum eccleſiarum, illorumque perſonæ nullis quoque exemptionibus, conſuetudinibus, ſententiis, iuramentis, concordiis, quæ tantum ſuos obligent auctores, non etiam ſucceſſores, tueri ſe poſſint, quo minus à ſuis Epiſcopis, & aliis maioribus Prælatis per ſe ipſos ſolos, vel illis quibus ſibi videbitur, adiunctis, iuxta canonicas ſanctiones toties quoties opus erit, viſitari, corrigi, & emendari, etiam auctoritate Apoſtolica poſſint & valeant [d].

Capitula cathedralium à ſuis Epiſcopis viſitari & corrigi poſſunt.

d *Concil. Trid. ſeſſ. 6. de refor. cap. 4.*

Quando Epiſcopus in correctione, Capituli conſilium adhibere debeat: & quis illi tribuendus ſit ab hoc honor & locus. CAP VI.

a ſeſſ. 25. de refor. cap 6.

STatuit autem eadem ſancta Tridētina Synodus[a], vt in omnibus eccleſiis cathedralibus, & collegiatis hoc præcedēs decretum obſeruetur: non ſolum quādo Epiſcopus viſitauerit, ſed & quoties ex officio, vel ad petitionem alicuius contra aliquem ex contentis in dicto decreto, procedat: ita tamen, vt cùm extra viſitationem proceſſerit, infraſcripta omnia locum habeant; videlicet vt Capitulum initio cuiuſlibet anni eligat ex Capitulo duos, de quorum conſilio, & aſſenſu Epiſcopus, vel eius Vicarius tam in formando proceſſum, quàm in cæteris omnibus actibus vſque ad finem cauſæ incluſiuè, coram Notario tamen ipſius Epiſcopi, & in eius domo, aut conſueto tribunali procedere teneatur. Vnum autem tantùm ſit vtriuſque votum; poſſitque alter Epiſcopo accedere. Quodſi ambo ab Epiſcopo diſcordes in aliquo actu, ſeu interlocutoria, vel definitiua ſententia fuerint; tunc intra ſex dierum ſpatium cum Epiſcopo tertium eligant: Et ſi in electione tertij etiam diſcordent, ad viciniorem Epiſcopum electio deuoluatur; & iuxta eam partem, cum qua tertius conueniet, articulus in quo erat diſcordia, terminetur: aliàs proceſſus, & inde ſecuta nulla ſint, nulloſque producant iuris effectus. In criminibus tamen ex incontinētia prouenientibus, de qua in decreto de concubinariis, & in atrocioribus delictis, depoſitionem, aut degradationem requirentibus, vbi de fuga timetur, ne iudicium eludatur, & ideo opus ſit perſonali detētione, poſſit initio ſolus Epiſcopus ad ſummariam informationem & neceſſariam detentionem procedere: ſeruato tamen in reliquis ordine præmiſſo. In omnibus autem caſibus ea ratio habeatur, vt iuxta qualitatem delicti, ac perſonarum, delinquentes ipſi in loco decenti cuſtodiantur.

Canonici duo Epiſcopo adhiberi à Capitulo debent ad procedendū in quibuſdam cauſis.

Quando & in quibus cauſis Epiſcopus ſine Canonicis deputatis poſſit procedere.

Delinquētes in loco decenti cuſtodiendi ſunt.

Quis Epiſcopus tribuendus ſit honor & locus in choro et Capitulo, atque aliis actibus.

Epiſcopis præterea vbique is honor tribuatur, qui eorum dignitati par eſt: eiſque in choro & in Capitulo, in proceſſionibus, & aliis actibus publicis ſit prima ſedes, & locus, quē ipſi elegerint, & præcipua omnium

rerum

rerum agendarum auctoritas. Qui ſi aliquid Canonicis ad deliberandum proponāt; nec de re ad ſuum vel ſuorum commodum ſpectante agatur, Epiſcopi ipſi Capitulum conuocent, vota exquirant, & iuxta ea concludant. Abſente verò Epiſcopo, omnino hoc ab iis de Capitulo, ad quos hoc de iure, vel conſuetudine ſpectat, perficiatur; nec ad id vicarius Epiſcopi admittatur.

Cæteris autem in rebus Capituli iuriſdictio, & poteſtas, ſi qua eis competit, & bonorum adminiſtratio ſalua, & intacta omnino relinquatur. Qui verò non obtinent dignitates, nec ſunt de Capitulo, ij omnes in cauſis eccleſiaſticis Epiſcopo ſubijciantur: non obſtantibus quo ad ſupradicta, priuilegiis etiam ex fundatione competentibus, necnon conſuetudinibus etiam immemorabilibus, ſententiis, iuramentis, concordiis, quæ tantum ſuos obligent auctores: ſaluis tamen in omnibus priuilegiis, quæ vniuerſitatibus ſtudiorum generalium, ſeu earum perſonis ſint conceſſa. Hæc autem omnia & ſingula in iis eccleſiis locum non habeant, in quibus Epiſcopi, aut eorum Vicarij ex conſtitutionibus, vel priuilegiis, aut conſuetudinibus, ſiue concordiis, ſeu quocumque alio iure maiorem habent poteſtatem, auctoritatem ac iuriſdictionem, quàm præſenti decreto ſit comprehenſum: quibus ſancta Synodus derogare non intendit.

Capituli iuriſdictio, poteſtas & bonorū adminiſtratio ſalua ipſi relinquitur.

Priuilegiis vniuerſitatum à Concilio Tridentino nihil derogatum eſt.

In quibus cauſis ceſſet exemptionis priuilegium.

CAP. VII.

PRæterea in exemptorum cauſis ex decreto ſanctæ Tridentinæ Synodi [a] ſeruanda eſt Innocentij IIII. conſtitutio, quæ incipit: volentes [b]: quam eadem Synodus innouandam cenſuit, & innouauit; addendo inſuper, quod in ciuilibus cauſis mercedum, & miſerabilium perſonarum clerici ſeculares, aut regulares, extra monaſterium degentes, quomodolibet exempti, etiam ſi certum Iudicem à Sede Apoſtolica deputatum in partibus habeant; in aliis verò ſi ipſum iudicem non habuerint, coram locorum Ordinariis, tanquam in hoc ab ipſa Sede delegatis, conueniri, & iure medio

a ſeſſ. 7. de reſor. cap. 14.

b ca. 1. de priuil. in 6.

In cauſis mercedum & miſerabilium perſonarum derogatū eſt exemptioni.

ad ſoluendum debitum cogi, & compelli poſſint: priuilegiis,exemptionibus, Conſeruatorum deputationibus, & eorum inhibitionibus aduerſus præmiſſa nequaquam valituris.

Exempti quibus caſibus coram Ordinario conueniri poſſint.

Innocentius verò Papa IIII. prædicta ſua conſtitutione declarauit & definiuit; quod quantumcumque exempti gaudeant libertate, nihilominus tamen ratione delicti ſiue contractus, aut rei de qua contra ipſos agitur, ritè poſſunt coram locorum Ordinariis conueniri, & illi quoad hoc ſuam in ipſos iuriſdictionem (prout ius exigit) exercere. Nunquid ergo carent omnino in his commodo libertatis? Non vtique. Quia nec coram Ordinariis ipſis, dũmodo ſit in loco exempto contractus initus aut res litigioſa, nec vbi domicilium habent, ſi alibi contrahant, aut res ipſa conſiſtat, conueniri poſſunt aliquatenus ſuper iſtis: nec domiciliorum prætextu locorum diœceſani (ſi vbi contraxerunt, aut res ipſa conſiſtit, illic conueniantur) remittendi eos illuc, vel ipſis, vt illic reſpondeant iniungendi habeant aliquam poteſtatem: ſaluis nihilominus caſibus aliis, in quibus eos Epiſcoporum iuriſdictioni ſubeſſe Canonica præcipiunt inſtituta. Et idipſum decreuit circa illos, quibus, vt non niſi ſub vno certo iudice teneantur de ſe conquerentibus reſpondere, Apoſtolico priuilegio eſt conceſſum.

Literæ conſeruatoriæ ad quid impetrari ſoleant.

Inſuper cùm nonnulli, qui ſub prætextu, quod ſuper bonis, & rebus, ac iuribus ſuis diuerſæ eis iniuriæ, ac moleſtiæ inferantur, certos iudices per literas conſeruatorias deputari obtinent[a], qui illos à moleſtiis, & iniuriis huiuſmodi tueantur ac defendant, & in poſſeſſione ſeu quaſi bonorum, rerum, ac iurium ſuorum manuteneant, & conſeruent: nec ſuper illis eos moleſtari permittant: eiuſmodi literas in pleriſque contra concedentis mentem in reprobum ſenſum detorqueant. Idcirco ſancta quoque Tridentina Synodus decreuit, & ſtatuit[b]: vt nemini omnino cuiuſcumque dignitatis, & conditionis ſit, etiamſi Capitulum fuerit; conſeruatoriæ literæ cum quibuſcumque clauſulis, aut decretis, quorumcumque iudicum deputatione, quocumque etiam alio prætextu, aut colore

a c. 1. et c. vlt. de offic. delega.

b Seſſ. 14. de reformat. ca. 5.

lore conceſſæ, ſuffragentur ad hoc, vt coram ſuo Epiſcopo, ſiue alio Superiore Ordinario, in criminalibus, & miſtis cauſis accuſari, & conueniri, & contrà eum inquiri, & procedi non poſſit: aut quo minus, ſi qua iura ei exceſſione competierint, ſuper illis liberè valeat apud iudicem ordinarium conueniri. In ciuilibus etiam cauſis, ſi ipſe actor extiterit, aliquem ei apud ſuos Conſeruatores iudices in iudicium trahere minime liceat. Quodſi in his cauſis, in quibus ipſe reus fuerit, contigerit, vt electus ab eo Conſeruator ab actore ſuſpectus eſſe dicatur; aut ſi qua inter ipſos iudices, Conſeruatorem & Ordinarium controuerſia ſuper competentia iuriſdictionis orta fuerit: nequaquam in cauſa procedatur, donec per arbitros in forma iuris electos ſuper ſuſpicione, aut iuriſdictionis competentia fuerit iudicatum. Familiaribus verò eius, qui huiuſmodi literis conſeruatoriis tueri ſe ſolent, nihil illæ proſint, præterquam duobus duntaxat: ſi tamen illi propriis eius ſumptibus vixerint. Nemo etiam ſimilium literarum beneficio vltra quinquēnium gaudere poſſit. Non liceat quoque Conſeruatoribus iudicibus vllum habere tribunal erectum. In cauſis verò mercedum, aut miſerabilium perſonarum huius ſanctæ Synodi ſuper hoc decretum[a] in ſuo robore permaneat. Vniuerſitates autem generales, ac collegia doctorum, ſeu ſcholarium, & regularia loca, necnon hoſpitalia actu hoſpitalitatem ſeruantia, ac vniuerſitatum, collegiorum, locorum, & hoſpitaliū huiuſmodi perſonæ in præſenti canone minimè comprehenſæ, ſed exemptæ omnino ſint, & eſſe intelligantur.

In quibus cauſis derogatum ſit à Concilio Tridentino literis conſeruatoriis.

Literæ conſeruatoriæ vltra quinquēnium non durant.

[a] *ſeſſ. 7. de reform. cap. 14.*

A literis conſeruatoriis qui cenſeantur eſſe exempti.

Decreuit quoque ſancta Tridentina Synodus[b]; vt ſi quando iuſtis, grauibus, & ferè neceſſariis ſuadentibus cauſis aliquos honorariis titulis Protonotariatus, Acolythatus, Comitis Palatini, Capellani Regij, aut aliis huiuſmodi in Romana curia, vel extra inſignibus decorandos eſſe placuerit; necnō alios, cuicumq. monaſterio oblato vel quomodocumque addictos, aut ſub nomine ſeruientiū militiis, ſeu monaſteriis, hoſpitalibus, collegiis, aut quocūque alio titulo aſſumi; nihil ex iis priuilegiis detractū eſſe Ordinariis intelligatur; quo minus ij, quibus

[b] *ſeſſ. 24. de refor. cap. 11.*

Reſtrictio priuilegiorū quæ certis quibuſdam perſonis à papa concedi ſolent.

quibus ea iam conceſſa ſunt, vel in poſterum concedi contigerit, ipſis Ordinariis tanquam Apoſtolicæ Sedis delegatis plenè in omnibus; & quo ad Capellanos Regios iuxta conſtitutionem Innocentij III. quæ incipit; Cùm capella[a], ſubiecti exiſtant: exceptis tamen iis, qui prædictis locis, aut militiis actu ſeruiunt, & intra eorum ſepta, ac domos reſident, ſubque eorum obedientia viuunt; ſiue iis, qui legitimè, & ſecundum regulam earundem militiarum profeſſionem fecerint, de qua Ordinario cõſtare debeat: non obſtantibus priuilegiis quibuſcumque, etiam religionis ſancti Ioannis Hieroſolymitani, & aliarum militiarum. Quæ verò priuilegia reſidentibus in curia Romana vigore Eugenianæ conſtitutionis[b], aut familiaritatis Cardinalium competere ſolent; ea in iis, qui beneficia eccleſiaſtica obtinent, ratione prædictorum beneficiorum minimè intelligantur; ſed Ordinarij iuriſdictioni ſubiecti permaneant; non obſtantibus quibuſcumque inhibitionibus.

a tit. de priuileg. & exceſſibus priuilegiat.

Reſtrictio priuilegiorũ, quæ reſidentibus in curia Rom. cõpetere ſolent.

b quæ eſt c. 3. de priuilegiis in extrauagãt. commu.

Conſtitutio autem Innocentij III. cuius ſuprà in decreto Synodi Tridentinæ fit mentio, hæc eſt[c]: Cùm capella Ducis Burgundiæ gaudere dicatur huiuſmodi priuilegio, quod nullus Archiepiſcopus vel Epiſcopus in perſonas Canonicorum eiuſdem Capellæ ſuſpenſionis, vel excommunicationis, aut interdicti ſententias audeat promulgare: quidam capellæ ſupradictæ Canonici, qui paroeciales eccleſias à te tenent, occaſione priuilegii prælibati, in his etiam quarum iuriſdictio ad te pertinet, ita ſe dicunt exemptos, vt quantumcumque grauiter interdum excedant, tuæ correctioni recuſant, & ſententiæ ſubiacere. Quocirca mandamus, quatenus in quantum exempti ſunt eiuſdem ratione Capellæ Apoſtolicis priuilegiis, deferas reuerenter; ſed in quantum ratione paroecialium eccleſiarum, vel aliàs iuriſdictionem tuam reſpicere dignoſcuntur, officij tui debitum in eoſdem liberè proſequaris.

c c. 16. de priuileg. & exceſſ. priuileg.

Exempti ratione certæ rei vel loci, non cẽſentur exempti reſpectu alterius rei vel loci.

Eugeniana verò conſtitutio, cuius prędictum Synodi Tridentinæ decretum quoque meminit, hæc eſt[d]: Diuina in eminenti Sedis Apoſtolicæ ſpecula diſponente clementia conſtituti, ad ea libenter intendimus, per quæ officiales prædictæ Sedis obſequiis eius (ad quam

d vt annotarunt Io. Soteal. Theol. & Horat. Lucius I. C. add. n. e. ſeſſ. 24. c. 3. de priuileg. in extrauag. com.

quam veluti fidelium omnium matrem pro animarum ſalute quærenda, & iuſtitia proſequenda, de diuerſis mundi partibus confluit multitudo) tutius, & quietius ſe promptiores valeant exhibere; Hinc eſt, quod nos ex certis rationabilibus cauſis moti, etiam nonnullorum prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, diſtrictius inhibemus locorum Ordinariis, necnon commiſſariis, & delegatis eorum cæteríſque, vniuerſis & ſingulis, quacũque poteſtate & authoritate praefulgeant, cuiuſcumque dignitatis, gradus, vel præeminentiæ fuerint, ne contra officiales præfatos, quocumque nomine nuncupentur, in noſtris, & dictæ Sedis obſequiis, nunc & pro tempore exiſtentes, necnon quoſcumque alios, pro ſuis & eorũ cauſis vel negotiis proſequendis ad ſedem prædictam venientes, ac in ea durante negotiorum, & cauſarum huiuſmodi proſecutione moram trahentes, & recedentes ab eadem, procedere, aut in eos excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti, aut priuationis officiorũ, aut beneficiorum, ſeu quámvis aliam ſentẽtiam promulgare præſumant. Nos enim omnes & ſingulos proceſſus, & ſententias contra tenorem & mentem noſtræ inhibitionis huiuſmodi latas, & habitas, & in poſterum habendas, ac etiam promulgandas, & quæcumque inde ſecuta declaramus nulla, irrita, & inania, nulliúſque extitiſſe vel exiſtere roboris, vel momenti. Necnon quicquid in contrarium à quoquam quávis authoritate ſcienter, vel ignoranter attentatum forſan eſt hactenus, vel in poſterum contigerit attentari, etiam decernimus irritum & inane. Et nihilominus in omnes, & ſingulos Ordinarios, & officiales, commiſſarios, & delegatos eorum, qui ſe de dignitatibus ac beneficiis eccleſiaſticis quibuſcumque officialium, aut negotia huiuſmodi apud dictam Sedem proſequentium prædictorum, eos illis forſan priuando, atque priuatos decernendo, ſeu declarando, vel cuiuſcumque priuationis prætextu illa perſonis aliis conferendo, ſeu de illis in eos quomodolibet ſe intromittendo, tam in dãtes, quàm in accipientes excommunicationis, ſuſpẽſionis & interdicti latas ſententias promulgamus, quas volumus eos ipſo facto incur-

Ordinarij non poſſunt ferre cenſuras in ſuos ſubditos Romã euntes, nec illos beneficiis priuare.

Irritantur omnia quę ab Ordinariis contra hoc priuilegiũ Papæ fiunt.

Pœna contra huius priuilegij transgreſſores.

Huius priuilegij violatores à nullo quàm à Papa abſolui poſſunt.

incurrere. A qua quidem excommunicationis ſententia abſolui nequeant niſi à nobis, vel per nos deputandis, præterquam in mortis articulo cõſtituti. Præmiſſa autem à die affixionis præſentiũ ad valuas Baſilicæ Principis Apoſtolorum de vrbe, ex certa ſcientia quoſcumque ligare volumus, & arctare. Non obſtantibus Apoſtolicis & quibuſcumque generalibus, aut prouincialibus, aut ſynodalibus conciliis, edictis, cõſtitutionibus, ordinationibus, & Apoſtolicis priuilegiis, per quę effectus præſentiũ impediri poſſet quomodolibet, vel differri; etiã ſi de illis eorumque totis tenoribus habenda eſſet in præſentibus mentio ſpecialis; & quæ præſentibus volumus haberi pro ſufficiẽter expreſſis, cæterisq. cõtrariis quibuſcũque. Nulli ergo omnino homin. &c.

Porrò vt Canonici & alij eccleſiaſtici, prædicta SS. concilij Tridentini decreta in exemptionis ſuæ derogationem edita ad reducẽdam, & reſtituendam in iis, per debitam diſciplinam, vitæ ac morum honeſtatem, atque pietatem, æquiori, & benigniori ferant animo; cogitent eandem ob cauſam contra laicorũ exemptionem, quibus tamen liberior & laxior viuendi modus permittendus videbatur, quàm clericis, hoc ab eadem Synodo promanauiſſe decretum [a]: Epiſcopi, vt aptius quem regunt populum poſſint in officio, atq. obedientia continere, in omnibus iis, quæ ad viſitationem, ac morum correctionem ſubditorum ſuorũ ſpectant, ius, & poteſtatẽ habeant, etiam tanquam Apoſtolicæ Sedis delegati, ea ordinandi, moderãdi, puniendi & exequendi iuxta canonum ſanctiones, quæ illis ex prudentia ſua pro ſubditorum emendatione, ac diœceſis ſuæ vtilitate neceſſaria videbuntur. Nec in his, vbi de viſitatione, aut morum correctione agitur, exemptio, aut vlla inhibitio, appellatio, ſeu querela, etiam ad Sedem Apoſtolicam interpoſita, executionem eorum, quæ ab his mãdata, decreta, aut iudicata fuerint, quoquo modo impediat, aut ſuſpendat.

a ſeſſ. 24. de refor. cap. 10.

In quibus cauſis populo contra Ordinarios ſuos adẽpta eſt exemptio.

Quid Capitula ad reducendam honeſtatem præſtare debeant. CAP. VIII.

Eccleſiarum cathedralium, & collegiatarum Capitula, quibus iuriſdictio in eos, qui de Capitulo ipſorum

ipſorum ſunt, competit [a], omnẽ quoque nauare debent operam, vt malos mores, atque exceſſus, & abuſus omnes extirpent, ac profligent: Et ſi qui nunc eueniant defectus, & vitia, diligenter, ac prudẽter ſtatim corrigant, atque in ſuos ſubditos vitæ, ac morũ honeſtatem quàm citiſſimè reuocent, & diligentiſſimè conſeruent. Nam ea quæ præclarè in ſacro concilio Tridentino de correctione delinquentiũ (ſine qua diſciplina conſiſtere nõ poteſt) ſtatuta ſunt, diſtrictiſſimè obſeruari Synodus noſtra prouincialis Mechlinienſis mandauit: & ne res tam neceſſaria moras pateretur, ſi de iuriſdictione, aut per quos correctio fieri deberet, ſuboriretur quæſtio; vt litium & diſcordiæ occaſio præcideretur, ſtatuit [b] per modũ prouiſionis, vt Capitula cathedralium, & aliarum eccleſiarum; tam quoad Canonicos, aut in dignitate exiſtentes, quàm quo ad Capellanos, vicarios, & alios eccleſiarum habituatos, retinerẽt iuriſdictionem, & cognitionem tam in criminalibus, quàm ciuilibus per præuentionem: hoc eſt, vt poſſint Capitula Epiſcopum, dolo, & colluſione ſublatis, præuenire: iis tamen tantùm caſibus, quibus hactenus iuriſdictionem habuerunt. Quam quidẽ præuentionem auctoritate Epiſcopi citatio etiam ſine ſcitu deputatorum facta excludet.

a *Concil. Trid. ſeſſ. 25. de reform. cap. 6.*

Diſciplina cõſiſtere nõ poteſt ſine correctione delinquẽtium.

b *tit. de correct. cleric.*

Quomodo & in quos Capitulorum iuriſdictio ſalua relicta ſit in prouincia Mechlinienſi.

In Canonicos verò collegiatarum eccleſiarũ, etiamſi in dignitate exiſtant, necnon capellanos, vicarios, & alios quoſcumque eccleſiarum cathedralium, ſeu collegiatarum beneficiatos, Epiſcopi in criminalibus, & ciuilibus cauſis iuriſdictionem & correptionem ſine deputatis Capitulorum (quos Synodus Tridentina ſingulis annis eligi voluit [c]) exercere poterunt, niſi à Capitulis præuenti fuerint, vt dictum eſt. Sic tamen quod Capitula in illis caſibus, in quibus conceditur eis punitio, ſequantur decreta concilij Tridentini: Alioquin eorũ correctione non obſtante, poterunt delinquentes per Epiſcopos iteratò puniri [d].

c *ſeſſ. 25. de reform. cap. 6.*

d *Concil. Mechl. d tit. ca. 2.*

Capitula eccleſiarũ collegiatarum in correctione ſequi debent decreta Concilij Trid.

Si inter Epiſcopos, & Capitula huius prouinciæ diligenter & acriter de præueniendo in prauorum morum, exceſſuum, & abuſuum correctione, & emendatione laboratum & certatum fuiſſet, omnia decreta, & ſta-

Quid negligẽtia reformationis mali in hac prouincia pepererit.

& ſtatuta SS. concilij Tridentini & huius prouinciæ accuratiſſimè obſeruata, & eccleſiaſtica diſciplina, atque honeſtas priſtino ſuo vigori reſtituta eſſet. Et veriſimile omnino eſt, quod eccleſiæ non ſic profanatæ, ſpoliatæ, & deſtructæ fuiſſent; nec Epiſcopi capti, nec alij eccleſiaſtici rebus omnibus, & bonis priuati ſumma inopia, & egeſtate preſſi, exulare debuiſſent. Quinimo ſi clerus vel nunc tandem reſipiſceret, & vitam, moreſque ſuos prauos vltrò, & ſua ſponte emendaret, vel ſaltem à Superioribus ſuis debitè reformaretur, ſperarem Deum, nobis, ſicuti videmus, & ſentimus, vehementer iratum, ſtatim placatum iri. Quare quòd hactenus negligentia, & conniuentia peccatum eſt, hoc omni nunc & deinceps diligentia, cura, & ſtudio reſarciendum, & recompenſandum eſt; habeantque Superiores omnes, ad quos correctio pertinet, perpetuo in memoria hoc Innocentij III. dictum [a]: Eccleſiarum Prælati ad corrigēdum ſubditorum exceſſus, maximè clericorum, & reformandos mores, prudenter, ac diligenter intendant, ne ſanguis eorum de ſuis manibus requiratur. Et cùm ſit indubitatum magis expedire, vt nihil ſtatuatur, quàm vt benè ordinata non obſeruentur, rectè & diſtrictè præcepit Synodus prouincialis Mechlinieñſis [b], Louanij celebrata anno 1574. Epiſcopis, & alijs Prælatis, ad quos pertinet executio, vt eo ſtudio, eaque vigilantia incumbant in executionem omnium decretorum prouincialis cōcilij Mechlinienſis (à quo omnia, & ſingula decreta ſanctæ Synodi Tridentinæ recepta ſunt, & mandata obſeruari) quam calamitoſus eccleſiæ ſtatus requirit; & vt de diligentia à ſe præſtita in proxima quaque Synodo Prouinciali bonam rationem reddere poſſint.

Quid ex vita moruūmque noſtrorum emendatione ſperandum ſit.

a *c. irrefragabili. de offic. Ordin.*

b *tit. de viſitat. cap. 2.*

Vtinā hoc ſtatutum diligenter & perpetuò obſeruaretur.

Ob neglectam diſciplinam, & fraternam correptionem quæ mala proueniant. CAP. IX.

D. Auguſtinus de cauſis correptionum, propter quas boni, & mali pariter flagellantur, ſcribens [c]: Quis tandem, inquit, reperitur, qui eoſdem ipſos, propter quorum horrendam ſuperbiam, luxuriam, & auaritiam atque execrabiles iniquitates, & im-

c *lib. 1. de ciuita. Dei ca. 9.*

& impietates Deus, ſicut minando prædixit, conterit terras, ſic habeat, vt habendi ſunt; ſic cum eis viuat, vt cum talibus viuendum eſt? Plerumque enim ab eis docendis, admonendis, aliquando etiam obiurgandis, & corripiendis malè diſſimulatur; vel cùm laboris piget, vel cum eorum os coràm verecundamur offendere; vel cum inimicitias deuitamus, ne impediant, & noceant in iſtis temporalibus rebus: ſiue quas adipiſci adhuc appetit noſtra cupiditas, ſiue quas amittere formidat infirmitas: ita vt (quamuis bonis vita malorum diſpliceat, & ideò cum illis non incidāt in illam damnationem, quæ poſt hanc vitam talibus præparatur; tamen quia propterea peccatis eorum damnabilibus parcunt: dum eos in ſuis licet leuibus, & venialibus metuunt) iure cum eis temporaliter flagellentur, quamuis in æternum minimè puniantur. Iure iſtam vitam, quando diuinitus affliguntur, cum eis amarā ſentiunt, cuius amando dulcedinem, peccantibus eis amari eſſe noluerunt. Nam ſi propterea quiſque obiurgandis, & corripiendis malè agentibus parcit, quia opportunius tempus inquirit, vel eiſdem ipſis metuit, ne deteriores ex hoc efficiantur, vel ad bonam vitam, & piam erudiendos impediant infirmos alios, & premant atque auertant à fide, nō videtur eſſe cupiditatis occaſio, ſed conſilium charitatis.

Cur boni cum malis à Deo plerumque flagellentur.

Quatenus correptio omitti poſſit.

Illud eſt culpabile, quod hi, qui diſſimiliter viuunt, & à malorum factis abhorrent, parcunt tamen peccatis alienis, quæ dedocere, & obiurgare deberent, dum eorum offenſiones cauent, ne ſibi noceant in his rebus, quibus licite boni, atque innocentes vtuntur, ſed cupidius, quam oportebat eos, qui in hoc mundo peregrinantur, & ſpem ſupernæ patriæ præ ſe gerunt. Deinde etiam hi, qui ſuperiorem vitæ gradum tenent, & victu paruo, ac tegumento vtuntur, plerumque ſuæ famæ ac ſaluti conſulentes, dum inſidias, atque impetus malorum timent, ab eorum reprehenſione ſeſe abſtinent. Et quamuis non in tantum eos metuant, vt ad ſimilia perpetranda quibuſlibet eorum terroribus, atque improbitatibus cedant: ea ipſa tamen, quę cum eis non perpetrāt, nolunt plerumq. corripere, cum fortaſſe poſſint

Quorū à correptione culpabilis ſit excuſatio.

Quæ à correctione malorũ nos deterreant.

aliquos corripiendo corrigere: ne, ſi non potuerint, ſua ſalus ac fama in periculum exitiumque perueniat. Nec ea conſideratione, qua ſuam famam, ac ſalutem vident eſſe neceſſariam vtilitati erudiendorum hominum, ſed ea potius infirmitate, qua delectat lingua blandiens, & humanus dies, & reformidatur vulgi iudicium, & carnis excruciatio, vel peremptio, hoc eſt propter quædam cupiditatis vincula, non propter officia charitatis.

Cur cum malis flagellentur boni.

Non mihi itaque videtur hæc parua eſſe cauſa, quare cum malis flagellentur & boni, quãdo Deo placet perditos mores etiam temporalium pœnarum afflictione punire. Flagellantur enim ſimul, non quia ſimul agant malam vitã, ſed quia ſimul amant temporalem vitam. Non quidem æqualiter, ſed tamen ſimul; quam boni contẽnere deberent; vt illi correpti atque correcti conſequerentur æternam: ad quam conſequendam, ſi nollent eſſe ſocij, ferrentur & diligerentur inimici; quia donec viuunt, ſemper incertum eſt, vtrum voluntatem ſint in melius mutaturi. Qua in re non vtique parem, ſed longè grauiorem habent cauſam, quibus per prophetam dicitur[a]: Ille quidem in ſuo peccato morietur, ſanguinem autem eius de manu ſpeculatoris requiram. Ad hoc enim ſpeculatores, id eſt Præpoſiti conſtituti ſunt in eccleſiis, vt non parcant obiurgando peccata. Nec ideo tamen ab huiuſcemodi culpa penitus alienus eſt, qui licet Præpoſitus non ſit, in iis tamen, quibus vitæ huius neceſſitate coniunguntur, multa monenda, vel arguenda nouit, & negligit, deuitans eorum offenſiones propter illa, quibus in hac vita non indebitis vtitur, ſed plus quàm debuit delectatur.

a *Ezech. 3. & 33.*

Prælati magis obligantur ad correptionem quàm alij.

Hinc idẽ D. Auguſtinus alibi[b]: Fratres, inquit, vnuſquiſque Chriſtianus in membris Chriſti Zelo domus Dei comedatur. Quis comeditur Zelo domus Dei? Qui omnia, quæ fortè ibi videt peruerſa, ſatagit emendare; cupit corrigere; non quieſcit. Si emendare non poteſt, tolerat, gemit. Vides alios currere, & inebriari velle; prohibe quos potes, tene quos potes, terre quos potes, quibus potes, blandire; noli tamen quieſcere; fac quicquid potes pro perſona, quam portas, & perficis:

b *in euang. Io. tract. 10.*

Vnuſquiſque Chriſtianus Zelo domus Dei comedi, & incendi debet.

Zelus

Zelus domus tuæ comedit me. Si autē fueris frigidus, marcidus, ad te ſolum ſpectans, & quaſi tibi ſufficiens, & dicens in corde tuo: quid mihi eſt curare aliena peccata? ſufficit mihi anima mea; ipſam integram ſeruem Deo. Eia, non tibi venit in mentem ſeruus ille, qui abſcondit talentum, & noluit erogare? Nunquid enim accuſatus eſt, quia perdidit? & non quia ſine lucro ſeruauit? Nolite ergo fratres mei quieſcere lucrari Chriſto, qui lucrati eſtis à Chriſto. Audis blaſphemantes, & patienter fers Chriſtiane quod Rex Nabuchodonoſor alienigena non potuit ſuſtinere dicens [a]: Si quis dixerit blaſphemiam in Deum Miſach, Sidrach, & Abdenago, in interitum erit. Vides frequentare ſpectacula, & non reuocas? Vides luxuriantes, & non verberas? Sed dum iſta non fiūt, & his moribus deprauatis malè nutriuntur, qui iſto mundo vtuntur, labeſit mundus, nec immeritò ait Propheta [b]: Defluxit terra, & omnes habitantes in ea.

Excuſatio quorundam à correctione fraterna.

a *Daniel. 3.*

Mala, quę proueniunt ex neglectu fraternę correctionis.

b *Iſa. 24.*

Non quieſcunt vſque nunc murmurare homines, laudare tempora præterita. Magna erant tempora patrum noſtrorum dicunt. O quàm bona habuerunt tempora patres noſtri? Sed videte quid fecerint patres noſtri? Phinees ſacrificantem virum idolis manu propria peremit [c], vt placaret iram Dei. Moyſes populum oberrantem, vitulumque fuſilem adorantem, ita certa emendatione coërcuit, vt vnam tribum ex duodecim ad ſe vocans, quæ ſequi voluit Deū, præceptum eis daret, vt acceptis gladiis in manibus ſuis, filij percuterent parentes, & parentes occiderent filios [d]: nullus ergo reuocauit affectus; nullus humanitati reſeruatus eſt locus, quia timor, & amor Dei præ omni deſideriorum carnalium amore ferebatur. Dum noluimus pacem ciuitatis turbari peruerſam, pacem, quam deſideramus, non accipimus rectam. Contemnimus pacem ſeruare bonorum morum, & periit pax temporum noſtrorum. Diſcite vel nunc dilectiſſimi, quid cui rei præponere debeatis. Nolite diligere vitia in amicis, in ſeruis, in omnibus notis: præponatur ſingularis poteſtas omni poteſtati. Honorem exhibeamus Cæſari tanquam

Murmuratio hominum propter tempora, quæ nunc ſunt, & olim erant.

c *Numer. 25.*

d *Exo. 32.*

Cæſari, timorem autem Deo, præferatur creator creaturæ; diligamus Deum, quia diligit nos, & in hoc quod nos flagellat, diligit. Redite filij, redite, redite præuaricatores ad cor: facite gaudium ex conuerſione veſtra, corrigantur corda veſtra, diſpliceant vobis opera veſtra[a].

[a] Auguſt. in tract. de temp. barbar. to 9.

[b] in tract. de verb. Dom ſer. 16. ca. ſi peccauit. & c. ſi peccauerit. 1. q. 1.

Explicatio illius: ſi peccauerit in te frater tuus, &c.

Rurſum idem D. Auguſtinus explicans illa verba Domini[b]: Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipſum ſolum. Peccauit, inquit, in te frater tuus: ſi tu ſolus noſti, tunc verè in te ſolum peccauit. Nam ſi multis audientibus tibi fecit iniuriam, in illos peccauit, quos teſtes ſuæ iniquitatis effecit. Quando me audiēte fratri meo quiſquam iniuriam facit, abſit, vt à me iniuriam illam alienam putem. Prorſus & mihi fecit, imò & mihi plus fecit, cui putauit placere, quod fecit Ergo ipſa corripienda ſunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus; ipſa verò corripienda ſunt ſecretius, quæ peccantur ſecretius; ſic agamus & ſic agendum eſt, non ſolùm quādo in nos peccatur, ſed quando peccatur ab aliquo, vt ab altero neſciatur. In ſecreto debemus corripere, in ſecreto arguere, ne volentes publicè arguere prodamus hominem: vbi contigit malum, ibi moriatur malum.

Ad fraternam correctionem quantopere omnes Chriſtiani teneantur. CAP. X.

[c] in cap. 14. Geneſ. hom. 43.

Quantopere ad proximi correctionem teneamur omnes.

Diuus Ioannes Chryſoſtomus[c] exemplo Loth docens quantopere ad proximi correptionem teneamur; Quid enim, inquit, quis iuſti huius benignitate ſat dignum attulerit, qui neque filiabus parcere voluit, vt ſeruaret hoſpitibus honorem, & liberaret eos à peruerſitate Zodomitarum? Et ille quidem filias ſuas proſtituit, vt hoſpites viatores omnino ignotos eriperet ab impiorum contumelia: nos autem videntes ſæpe fratres noſtros in ipſum impietatis profundum, & quaſi dicerem in fauces diaboli cadere, neque ſermone eos dignamur neque conſulere, neq. verbis admonere, & eripere à malitia, & ad virtutem manu ducere. Qualem igitur habebimus defenſionē cùm iuſtus neque filiabus parcit, vt hoſpitum ſeruet curam: nos au-

nos autem ita immiſericorditer erga fratres noſtros afficimur, & ſępe tam frigida & abſurditatis plena verba proferimus? Quid enim, inquis, mihi cum illo commune? mihi non eſt curæ, nihil mihi negotij cum eo. Quid dicis homo? Nihil tibi commune cum eo? Frater tuus eſt, eiuſdem tecum naturæ, ſub eodem eſtis Domino, ſæpe etiam eiuſdem participes menſæ, ſpiritualis illius, inquam, & terribilis; & dicis: nihil commune habeo cum eo, & immiſericorditer præteris, & non porrigis iacenti manũ. Et Iudæis quidẽ lex imperabat, ne inimicorum lapſa iumenta negligerent: tu autem fratrem tuum a diabolo ſæpè ſaucium, & iacẽtem non ſuper terram, ſed ſuper peccati barathrum videns, tua exhortatione non reuellis, non admonitionem tuam adhibes, non alios in auxilium vocas, vt à fauce beſtiæ membrum tuum eruere valeas, & ad ſuam reducere nobilitatem; vt & ipſe, ſi quando cecideris, quod abſit, in laqueos mali dæmonis illius, poſſis habere aliquos, qui te iuuent, & liberent à manibus diaboli? Sic & Paulus excitare volens Galatas, vt ſuis prouideant membris, inquit[a]: Conſiderans temetipſum, ne & tu tenteris: quaſi diceret: ſi abſque compaſſione & miſericordia fratrem præteris, fortè & te ſi cecideris, alius ſimiliter præteribit. Si igitur vis non deſpici, ſicubi labaris, ne ipſe deſpexeris alium, ſed magnam præ te fer benignitatem, & theſaurũ crede maximum, ſi ſerues fratrem. Nihil enim huic vnquam par fieri poterit: de virtute ſermo eſt. Nam ſi ſolùm mente cogitaueris, quod ille, quem deſpicis, & præteris, à Domino tanto in honore habitus eſt, vt propter ipſum non refugerit & ſanguinẽ effundere, ſicut & Paulus dicit[b]; & perit infirmus frater in tua ſcientia, propter quem Chriſtus mortuus eſt, quomodo non præ pudore ſub terra te abſcondis? Si igitur propter illum Chriſtus ſanguinem effudit, quid magnũ facis, ſi tuam in eum declares beneuolentiam & exhortatione verborum iacentem erigas, & animam merſam fortè & ſubmerſam referas ex profundo malitiæ, & facis vt videat veritatis lucem, ac non recurrat ad vitiorum caligines? Imitemur igitur, obſecro iuſtum illum; & ſi periclitandum

A fraterna correctione excuſatio.

Inimicorum lapſa iumenta negligenda non ſunt.

a *Galat. 6.*

Theſaurus eſt maximus ſeruare fratrem.

b *1. Corint. 8.*

dum etiam fuerit pro ſalute proximi non hoc ſubterfugiamus. Nam tale periculum nobis ſalutis fuerit occaſio, multamque conciliabit fiduciam.

Rurſum idem Chryſoſtomus alibi de cura & correctione fraterna verba faciens[a]: Oportet, inquit, te qui ſaluus es, ad alterius medicinā dicere, quod ſaluti conueniat: At ſi verbis tuis non obediat, interim cuſtodi, intuere quò pergit, & contine à maligno negotio. Fortaſſis enim reuerebitur. Et quid, inquis, proderit, quando propter me magis illud efficiet, & quia illum volui retinere? Interim noli ſcrupuloſus eſſe in verbis, quocumque facto retine illum ab actibus malis, & reuoca. Aſſueſcat non ire ad illum tartarum, ſiue propter te, ſiue propter aliud aliquid. Et cùm aſſueſcere feceris eum illuc non pergere, tunc poteris paululum reſpirantem docere meliora. Et quia oportet propter Deum hoc obſeruare, & non propter hominem, non velis in eo ſubitò cuncta corrigere, alioqui minus id poteris: ſed paulatim gere, ne repentina correctione prægrauetur. Si videris aliquem ad conuiuia comeſſationis & ebrietatis plena pergentem, etiam tunc ſimiliter age, & ipſum iterum cohortare, vt ſi quod in te vitium viderit, adiuuet, & corrigat, & admoneat. Sic enim & in ſe ipſo correctionem tuam patiētiſſimè tolerabit, cùm viderit te opus habentem correctione, & non veluti perfectum in omnibus, neque veluti doctorem, ſed veluti amicum, & fratrem auxilium ferentem, & dic ad eum: Ego te adiuui, in mentem tibi reducens, quæ tibi prodeſſe valebunt, te quoque hortor, vt quicquid in me inſpexeris vitioſum, reprehendas, & corrigas. Si verò iracundum videris, ſi auarum, liga illum tua admonitione, hoc enim eſt amicitia. Sic frater à fratre adiutus, ſicut ciuitas fortis efficitur. Non enim manducare, & bibere facit amicitiam (talem namque & latrones habent, & homicidæ) ſed ſi amici ſumus, ſi verè inuicem pro nobis curam gerimus, in his nobis inuicem conferamus, hæc ad amicitiam nos adducant, quæ nobis vtilia ſint. Prohibeamus illa fieri, quæ ad gehennam ducunt, &, ne qui corripitur, indignetur. Homines quippe ſumus, & à vitiis

[a] in 12. cap. ad Hebr. hom. 30.

Paulatim correctio facienda eſt.

Ad captādum corrigendi beneuolentiam et patientiam.

Quibus verbis in fraterna correctione vtendum ſit.

vitiis non ſumus alieni. Neque qui corripit, ſicut qui pronuntiat, aut prædicat, hoc faciat, & divulgans magis, quàm monens, ſed remotum cum lenitate multa. Multa quippe lenitate opus habet, qui corripit, vt qui corripitur, æquanimiter toleret ſectionem. Non videtis medicos, quando vrunt, vel ſecant aliquos, cum quanta lenitate opus curationis exercent? multo amplius corripientes oportet hoc agere. Etenim correptio, & igne, & ferro vehementius operatur, & reſilire facit eos, quibus offertur. Hæc circa ægrum etiam medici primùm ſtudent, quatenus poſſint ægrum facere ſectionem æquanimiter tolerare: & quantum poſſunt leniter agunt, & aliquantulum requieſcentes ægrum faciunt recreari. Sic enim oportet correptiones efficere, vt & qui corripiuntur, non reſiliant; at ſi eos iniuriari proueniat, at ſi percuti, non debent abhorrere; enimvero illi, qui ſecantur, aduerſus eos, à quibus ſecantur, multa reclamant; ſed illi nihil impediuntur, ſed tantum ægrotantium conſulunt ſoſpitati: ſic etiam hæc cuncta gerenda ſunt. Omnia namque qui corripit ad illius qui corripitur vtilitatem & tolerare debet & facere, reſpiciens ad mercedem, quæ tali voluntati repoſita reſeruatur. Inuicem, inquit [a], onera veſtra portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti. Sic igitur & corripientes inuicem, & tolerantes ædificationẽ mutuam poterimus implere.

Correptio fraterna ſcorſum & cum lenitate fiat.

Quanta ſit vis correptionis.

Quæ correptionis fraternæ debeat eſſe intentio, & finis.

a *Galat. 6.*

D. verò Proſper natura, & iuſtitia nos ad fraternam correctionẽ obligatos eſſe demonſtrans [b]: Ex iuſtitia, inquit, manat & æquitas, quæ nos facit, vt omnium neceſſitates hominum noſtras eſſe dicamus; nec nobis tantùm, ſed etiam generi humano nos natos eſſe credamus: & quicquid cuilibet hominũ nocere poteſt, tanquã ſi nobis noceat euitemus: quia qui homines ſumus nihil humani à nobis alienũ putare debemus. Siquidẽ beluarum eſt ſibi viuere, nec ſuas vtilitates in cõmune conferre. Deinde ſi inuicẽ perſequi, lacerare, & perdere ferarũ eſt proprium; quis dubitet excellentiæ humanæ competere, vt ſe alterutrum iuuent, inſtruant, ædificent, & vtilitatem communem tanquam propriam curent.

b *lib. 3. de vita contempl. cap. 22. & 23.*

Natura, & iuſtitia ad correctionem fraternã obligamur.

curent. Si peccantem video, & non ſolùm non arguo, ſed etiam ei peccanti cõſentio, participem me damnationis eius efficio; & in omnibus peccantibus pecco, quando eos, quos ſcio peccaſſe, ſiue peccare, quadam crudelis animi malignitate non increpo. Nec verò audiendi ſunt illi, qui ſe dicunt propterea delinquentes obiurgare non poſſe, ne eos qui ſe emendare noluerint ſibi faciant inimicos. Qui dum parcunt eorum voluntati, ſaluti non parcunt. At ſi non ex iactantia, ſed ex miſericordia, & cum quadam pietate cõpatientis animi caſtigemus, & illi nos ſentiant non minus peccatis ſuis moueri, quàm noſtris; aut in bonum ſtatum reformati nobiſcum Deo gratias agunt; aut ſi eos in peccato tenet adhuc peccandi dulcedo, & ſalutem ſuam nobis curæ eſſe cernẽtes malum reddere pro bono voluerint; magis malle debemus eorum inimicitias, qui noluerũt emendari, contrahere, quàm Dei offenſam, cùm peccantes palpamus, incurrere. Nam ſi te (vt D. Clemens, inquit, ſe à D. Petro audiuiſſe, & doctum eſſe[a]) multi e fratribus propter rigorem iuſtitiæ, odio habuerint, ex hoc quidem non læderis, ſed ex huiuſcemodi odiis amor tibi conciliabitur Dei. Et ideo ſatage magis, & refuge, ne lauderis ab iniquis, & ne à peſſime agentibus diligaris, ſed potius propter iuſtitiæ diſpenſationẽ, & æquiſſimam regulã diſciplinæ à Chriſto collaudari merearis. D. verò Bernardus[b] fratribus noſtris, inter quos viuimus, dicit nos eſſe, ipſo iure fraternitatis, & ſocietatis humanæ, conſilij & auxilij debitores. Nullũ autem conſiliũ ipſe melius arbitratur, quàm ſi quis exemplo ſuo fratrem docere ſtudeat, quæ oporteat, quæ nõ oporteat fieri, prouocãs eum ad meliora, & conſulens ei non ſolũ verbo atque lingua, ſed etiam opere & veritate? An verò vtilius, aut efficacius auxilium aliquod eſt, quàm vt ores deuotè pro eo; vt non diſſimules redarguere culpas eius; vt nõ modò nullum ei offendiculum ponas, ſed & ſolicitus ſis quantũ præuales, tanquam angelus pacis, de regno Dei ſcandala tollere, & occaſiones ſcandalorum penitus dimouere? Si talem te fratri auxiliatium, & conſiliarium exhibes, reddis ei quod debes, nec habet vnde cauſetur.

Friuola excuſatio de correctione fraterna.

Præſtabilius eſt corripiendi inimicitiã incurrere, quàm Dei offenſam.

a *epiſt. 1 ad Iaco. frat. Dom.*

b *in ſerm. 3. de aduen. Dom.*

Iure fraternitatis obligamur ad correctionem fraternam.

De obedientia ad reducendam honeſtatem Canonicis, & aliis eccleſiaſticis neceſſaria.

CAP. XI.

CVm tantopere ad fraternam correctionem omnes obligemur, eaque hoc deploratiſſimo ſeculo gratior & vtilior videatur quàm Superiorum, quorum monita & præcepta non ſolùm a malis, verumetiam ab aliis multis, qui honeſtę vitæ & conuerſationis eſſe apparent, in gratiam tamen & fauorem, vel ſaltem metu odij, vel irriſionis prauorum plane negliguntur, & vilipenduntur: hi rem optimam, & Deo gratiſſimam, & eccleſiæ vtiliſſimā ſuæque ſaluti conſultiſſimam facturi ſunt, ſi confratrum ſuorum vitia corripere, & arguere omnino velint; vt illos ad ſummorum Pontificum conſtitutiones, & SS concilij Tridentini, aliorumque decreta, & ſtatuta obſeruanda, & ad Superiorum ſuorum obedientiā verbo, & facto ſuo, atque exemplo hortentur, & inducant. Hæc enim, vt D. Auguſtinus, inquit[a], in creatura rationali mater eſt quodammodo omnium, cuſtoſque virtutum. Hæc ſi vera ſit, nec Præpoſitorum intentionem diſcutit, nec præcepta diſcernit: quia qui omne vitæ ſuæ iudicium maiori ſubdidit, in hoc ſolo gaudet, ſi quod ſibi præcipitur, operatur[b]. Hæc virtutes cæteras menti inſerit, inſertaſque cuſtodit, hæc victimis iure præponitur; quia per victimas aliena caro, per obedientiam verò voluntas propria mactatur[c]. Cæteris quidem virtutibus dæmones impugnamus; per obedientiam vincimus: victores ergo ſunt, qui obediunt: quia dum voluntatem ſuam aliis perfectè ſubijciunt, ipſi lapſis angelis per obedientiam dominantur[d]. Per alias virtutes noſtra Deo impendimus, per obediētiam noſmet ipſos exhibemus. Omnia bona opera poſtponēda ſunt his bonis, quæ iubentur. Quia longè altioris meriti eſt propriam voluntatem alienæ ſemper volūtati ſubiicere, quā magnis ieiuniis corpus atterere; aut per com punctionem ſe in ſecretiori ſacrificio mactare: Quia qui perfectè voluntatem præceptoris ſui implere didicit, in cæleſti regno, & abſtinentibus, & flentibus excellit[e]. Vnde in formula viuendi Canonicorum edita

a lib. 14 de ciuita. Dei. cap. 12.

Honeſti inhoneſtos ad ſtatutorū obſeruantiam & Superiorum obedientiam hortari et inducere debēt.

Obedientia mater et custos eſt omniū virtutū.

b Greg. in 1. li. Reg. lib. 2. c. 4.

Obedientia victimis præponitur.

c Greg. lib. 35. moral. cap. 12. & c. ſciendum. 8. q. 1.

d Greg. in 1. li. Reg. lib. 4. c. 5.

Omnia bona opera poſtponenda ſunt his quę iubentur.

e Greg. in 1. li. Reg. lib. 6. c. 2.

a in cap. 2. 3. 4. & 5. in concilio Hildemenſi legitur [a]; quod verus obediens vix poteſt peccare: ex quo per oppoſitum concluditur; quod qui non vult obedire vix poteſt bene facere.

Verus obediēs vix poteſt peccare.

Iam quæſo reflectite hæc ſuper ſtatum veſtium canonicalem. Quid eſt, quod quidam ita vitare ſolent, ſicut obediētiam? Nónne hæc eſt quotidiana vox dominorū Canonicorū, paucis exceptis: Nos liberi ſumus, nemo nobis præcipere habet; nos cùm Domini ſimus, nolumus vt præcipiatur nobis; ſed ipſi aliis præcipere debemus. Nūquid ſerui ſumus? Ah malè liber eſt, qui diaboli ſeruus eſt. Nónne vulgariter dicitur: quanto ſtirps nobilior, tanto ceruix flexibilior? Quid de ſua generoſitate tales glorianiur; quando nec diuino, nec humano iudicio vlla in eis ingenuitatis indicia reperiuntur. Iam dictum eſt, quod nobilitas vera, ſiue ſecularis, ſiue ſpiritualis cum promptitudine obediendi ſoleat agnoſci. Quod ſi verus obediens facilius poteſt vitare peccatum, è contra, qui non vult obedire, difficilius poteſt peccatum vitare. Imò penitus non poteſt; quia diabolus eum ad omne malum impellit, quem nullo diſciplinæ frœno alligatu cernit. Prona eſt namque omnis ætas ad malum.

Obediētia Canonicis ingrata & inuiſa.

Canonicorum contra obedientiam excuſatió.

Nobilitas vera, promptitudine obediendi ſolet agnoſci.

Inobediens cur peccatum vitare non poſſit.

Venerabiles igitur Domini ſi vultis ſerio veſtram ſalutem procurare, cauete ab hac mala libertate, cauete & à falſis, & imperitis magiſtris. Per hæc duo pene totum mundum diabolus poſt ſe trahit. Tollantur è medio iſta duo, ſcilicet pertinacia obediendi, & fallacia erroneorum magiſtrorū, quid vlterius periculi remanebit in orbe terrarum? Si cūcti magiſtri bene docerent; ſi cuncti diſcipuli bene obedirent, nónne reformatus eſſet mūdus? Hic tota difficultas, hîc totius vitæ Chriſtianæ perfectio latet. Sed abſit hoc, dicit libertas mala, vt ſic me alteri ſubdam, quod nihil mihi reſeruem; viuit Dominus, ego pariter conciliabor, ego quod placet faciam, alienum non audiā, niſi forte illum, qui loquitur mihi placētia. O periculum periculorum nimis ſuper omnes filios Adam effuſum, quod vtique pauciſſimi effugiunt. Sic miſer homo decipitur, putans quod ſuam impleat voluntatē, & neſcit quod diaboli ſeruit impulſibus ad omne malū. Hęc ſunt ſtipēdia malę libertatis,

Duo quibus diabolus totum mundū perdit.

Inobedientium verba.

Inobediens diaboli ſeruit impulſibus.

tatis,quando ſcilicet vnuſquiſq facilè delectatur,quod ſibi propria voluntas ſuadet,quod cõmuniter diabolus quodam quaſi hereditario iure facile ſibi ſeruire cogit.

Ecce quod homo ſummè appetit, & diligit,hoc tibi ſummè pernicioſum eſt, propriam ſcilicet adimplere voluntatem, vt nemo ei dicere poſſit;cur ſic facis, aut, ab illis abſtineto;quia hac libertate omnibus vitiis exponitur[a]. Vnde Apoſtolus ait[b]: Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini. Vbi ſic dicit B. Auguſtinus: Ille ſecundum carnem viuit, qui ſecundum ſeipſum viuit, id eſt, pergit quò vult; dormit, quando vult,& quamdiu vult; loquitur quicquid vult; manducat & bibit quando vult: & quantum vult; ridet, iocatur, otiatur prout vult;occupatur quando vult, & in quibus vult; quicquid naribus ſuaue eſt, quærit; quicquid auribus blandum;quicquid oculis delectabile; quicquid corpori ſuo iucundum, exercet & proſequitur: delectatur in veſtimentis curioſis,& epulis ſplendidis. Quid multa? Omnia deſideria carnis ſuæ exquirit, & perficit ſicut vult,& quando vult. Qui ſic viuit,tabſque omni dubio æterna morte morietur,vbi nunquam quicquam habebit ex his, quæ vult. Quàm inſenſati ſunt, qui hic de mala libertate gloriantur, non volentes ſubmittere collum ſuum iugo Chriſti, qui dixit[c]: Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde: tollite iugum meum ſuper vos, & inuenietis requiem animabus veſtris[d].

Penſate igitur diligenter ſtatum conſcientiæ veſtræ, quomodo vixiſtis, & quomodo quotidie viuatis, & quales ſint cum quibus cõuerſamini.Cum Deo,& ſpiritualibus viris erit conuerſatio veſtra, ſi rectè viuere vultis:verùm non ſufficit qualitercumque viuere, ſed ſicut Canonicus: Canon autem Latinè dicitur regula; inde Canonicus,id eſt, regularis. Regula verò dicitur, quia regit, & ſecundum quam aliquis regulatur, ac dirigitur[e]. Igitur qui non vult regi, nec etiam dirigi, ipſe non eſt Canonicus: Si autem non eſt Canonicus, tunc coram Deo non poteſt leuare fructus præbendæ, cuius titulum falſo nomine poſſidet. Quodſi leuauerit, peccat, & ad reſtitutionem coram Deo tenetur. Et ſi reſtituere non valet, tunc diuina iuſtitia ipſum

æternæ

Propriam adimplere voluntatem homini pernicioſum eſt.

a concil. Hildem. in d. for. viuen.Can.c.2.

b Roman. 8.

Quis ſecũdum carnem viuat.

c Matth. 11.

d concil. Hildemẽ. in d. for. viu.Can.cap.3.

Quid penſandum Canonicis quotidie ſit.

e Concil. Hildem. d. loco cap. 4.

Canonicus, qui non vult regi, fructus præbendæ ſuæ percipere non poteſt.

æternæ ſeruituti adiudicabit, ſi in hac vita, dum adhuc tempus habet, condignam pœnitentiam non egerit[a].

Sacra ſcriptura nos docet[b], quod obedientia melior ſit, quàm victimæ; & auſcultare magis, quàm offerre adipem arietum. Quoniam quaſi peccatum ariolandi eſt, repugnare; & quaſi ſcelus idololatriæ, nolle acquieſcere. Ex quo D. Gregorius infert[c], quod ſola eſt, quæ fidei meritum poſſidet, obedientia, ſine qua quiſque infidelis eſſe conuincitur, etiamſi fidelis eſſe videatur. Et idem alibi[d] præfatum ſcripturæ locum explicans: tunc, inquit, obedientia melior eſt, cùm holocauſtum, & victima, mala non eſt. Quaſi ſuperbientes inobedientesque ad tanti boni conſiderationem reducens, dicat: Etſi nil à vobis per præſumptionem fieret, obedientiæ virtus operibus, quæ eligitis, melior eſſet. Liquet ergo quo ſita ſit culminè, quam diuinis oblationibus propheta vidit altiorem ac meliorem. Quia longè altioris meriti eſt propriam voluntatem alienæ ſemper voluntati ſubijcere, quàm magnis ieiuniis corpus atterere, aut per compunctionem ſe in ſecretiori ſacrificio mactare. Quia qui perfectè voluntatem præceptoris ſui implere didicit, in cæleſti regno, & abſtinentibus, & flentibus excellit. Eiſq́ pro excellentiori virtutum gloria excellens bonum quæratur, bonum tamen obedientiæ quod excellentibus etiam excellit, eligi potius debet. Qui autem Prælatorum imperiis repugnant, ideo vtique repugnant, quia diuinam voluntatem ſe ſcire melius æſtimant. Quaſi ergo peccatum ariolandi eſt, repugnare: quia velut contempto diuino altari, ad aras dæmonum reſponſa percipiunt, dum cordis ſui præſtigioſis, ac ſuperbis adinuentionibus credunt, & ſalubribus Prælatorum conſiliis, contraria ſentiendo, refragantur. Nolle autem acquieſcere, idololatriæ ſceleri ſimile dicitur; quia nimirum in inobedientiæ ſuę obſtinatione nemo perſiſteret, ſi propoſiti ſui figmẽtum in corde quaſi idolum non geſtaret. Dum enim agenda in corde concipit, quaſi idolum facit: Et dum conceptum mentis propoſitũ ſe acturum deliberat, quaſi ad adorãdum ſimulachrum ſe inclinat. Quaſi ergo ſcelus idololatriæ eſt, nolle acquieſcere: quia

a concil Hildemen d. loco. c. 5.
b 1. Reg. 15. cap. c illud. de maior. et obed.
Nolle obedire, ſcelus idololatriæ eſt.
Inobediens infidelis eſt
c in c. ſciendũ. 8. q. 1.
d in 1. Reg. lib. 6. expoſiti. cap. 2.

quia quiſquis in propria deliberatione obſtinatus eſt, idcirco foris in maiorem contemptum erigitur: quia intus eis quæ fingendo ſtatuit propoſiti ſui ſimulacris incuruatur. Deinde nolle acquieſcere, quid eſt niſi & iniunctæ obedientiæ repugnare, & in eiuſdem repugnationis obſtinatione perſiſtere? Non enim acquieſcunt, qui in cordis ſui propoſito inuincibiles ſunt, & quæ decernunt agere, nullius authoritate prætermittunt. Quia ergo qui huiuſmodi ſunt, rationibus non vincuntur, qua pœna cohibeantur propheta intulit, dicẽs: Pro eo quod abiеciſti ſermonem Domini, abiecit te Dominus ne ſis Rex. Quaſi dicat: Quia cuncta ſalutis conſilia reſpuis, pro culpa peruicaciæ non debes verbis vlterius corrigi, ſed abiectionis pœna damnari. Quantum itaque timeri debeat inobedientiæ culpa, oſtenditur, ſi hoc attentè cõſideretur; quia propter hanc etiam reges deponuntur. Hactenus D. Gregorius loco allegato, vbi plura alia habet lectu digniſſima ab illis, qui nunc in reformationis negotio, neque Deo, neque ſanctæ ſuæ matri Eccleſię per œcumenicam Synodum repræſentatæ, neque Chriſti in terris Vicario Pontifici Rom. obedire voluerunt, ſed illorum præceptis, ac decretis repugnarunt, nec illis acquieſcere voluerunt. Hinc D. Clemens Papa martyr ad Iacobum fratrem Domini ſcribens[a]: Si, inquit, vobis Epiſcopis non obedierint omnes presbyteri, & reliqui clerici, omnéſque principes tam maioris ordinis, quàm inferioris, atque reliqui populi; non ſolùm infames, verumetiã extorres à regno Dei, & conſortio fidelium, & à liminibus ſanctæ Dei eccleſiæ alieni erunt. D. verò Ambroſius[b]: Si quis, inquit, non obediat Epiſcopo, ſeſe extollere, atque exaltare deſiderans, quærens etiam obumbrare merita Epiſcopi ſimulata affectione doctrinę, aut humilitatis, aut miſericordiæ; is à vero deuius ſuperbit: quoniam veritatis ea regula eſt, vt nihil facias cõmendandi tui cauſa, quò minor alius fiat: neque ſi quid boni operis habeas, id ad deformationem alterius, & vituperationem exerceas. Non defendas improbum, & ſancta indigno committenda non arbitreris. Neque iterum arguas, & impugnes cuius crimen non deprehenderis.

[a] *epiſt. 1. & in c. ſi autem. 11. q. 3. & c. omnes. de maiorit. & obed.*

Omnes Epiſcopis obedire debent.

[b] *lib. 2. offic. c. 24. et c. ſi quis vero. 11. q. 3.*

Inobediens à dæmonibus diſcerpitur.

a in epiſt. ad Epiſc. Hiſp. & in c. abſit. 11. q. 3.

Anterus verò Papa inobedientem dæmonũ ore diſcerpendum pronuntiauit his verbis [a]: Abſit vt quicquam ſiniſtrũ de his arbitremur, qui Apoſtolico gradui ſuccedentes Chriſti corpus ſacro ore conficiunt; per quos nos Chriſtiani ſumus; qui claues regni cælorum habentes, ante iudicij diem iudicant. In veteri quidem lege habetur: Quicumque ſacerdotibus non obtemperaſſet, aut extra caſtra poſitus lapidabatur à populo, aut gladio ceruice ſubiecta contemptum expiabat cruore. Nunc verò inobediens ſpirituali animaduerſione truncatur, aut eiectus de eccleſia rabido ore dæmonum diſcerpitur.

Præpoſitorum vita à ſubditis diſcutienda non eſt.

CAP. XII.

b hom. 34. in c. vlt. ad Hebr.

DVerò Ioannes Chryſoſtomus explicans illud Pauli [b]: Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubditi eſtote illis, ſcientes, quoniam ipſi vigilant pro animabus veſtris, quaſi rationẽ reddituri, vt cum gaudio hoc faciant non gemẽtes; hoc enim expedit vobis. Quid ergo, inquit, ſi dicat aliquis dum Præpoſitus malignus eſt, non obaudiemus? Malignum qualiter dicis? Siquidem eſt in cauſa fidei, fuge illum, & euita, non ſolùm ſi homo fuerit, ſed etiã ſi angelus de cælo deſcenderit. Si verò in voto, & moribus malignũ dicit, noli ſcrutari: Et hæc non ex me ipſo dico, ſed ex ſcriptura diuina. Audi enim Chriſtũ dicentem: Super cathedram Moyſi ſederunt Scribę, & Phariſæi. Et primò dicens de his multa mala, tunc dixit [c]: Sederunt ſuper cathedram Moyſi: omnia, inquit, quæ dixerint vobis facite: quæ autem fecerint, facere nolite. Habent dignitatẽ, licet vitæ ſint perditæ: veruntamen non ad vitam eorum, ſed ad ſermones attendite. Quantum enim ad mores attinet, nullus poterit lædi. Qua ratione hoc? quia quæ facit, manifeſta ſunt omnibus, & neque ipſe, etſi ad cacumen iniquitatis perueniat, poterit alios mala docere. Cùm autem fidei cauſa vertitur, neque manifeſtum eſt omnibus quod dicitur, neque malignus dubitauit docere contraria: Nam quod dictum eſt: nolite iudicare, ne iudicemini, de vita dictum eſt, non de fide. Quod enim

Quatenus malignis Præpoſitis obaudiendum ſit, et non ſit.

c Matth. 23.

enim infertur, hoc manifeſtat. Quid enim, inquit[a], vides ſtipulam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Omnia ergo quæ vobis dixerint, inquit, vt faciatis, facite. Facere autem operis eſt, non fidei. Rurſum idem alibi[b]: Etiamſi qui præſunt improbi forent, innumeriſque ſcaterent malis, ne ſic quidem fas eſſet diſcipulo dictis non audientem eſſe. Etenim ſi de Iudæorum Doctoribus dictum eſt, quoniam ſuper cathedram Moyſi ſedebant, eos eſſe dignos, qui à diſcipulis audirentur, quanquam operibus erant tam malis, vt Dominus præceperit, ne illa imitarentur, qua venia digni erunt, qui eccleſiæ Præſides per gratiam Dei modeſtè viuentes conſpuunt, & conculcant?

a *Matth. 7.*

b *in epiſt. ad Galat. cap. 1.*

Improbis et malis Præpoſitis obediendum eſt.

Huc pertinet & illud, quod idem alibi prædictum locum explicans: obedite Præpoſitis veſtris, &c. habet[c]: Nam dic, inquit, oro, ipſe tanto periculo tui gratia ſubditus eſt, tu illi obtemperare detrectes in his, quæ tibi vtilia ſunt? Etſi enim ille ſua omnia ritè diſponat, quamdiu tu minus rectè vales, angoris vacuus eſſe nō poteſt: cùm duplex ab eo ratio ſit exigenda. Iam verò conſidera quantum periculi ſit per ſingulos ſubditorum diſcuti, rationemque pro omnibus reddere. Quantúmvis illi honoris impendas, quantumlibet obſequij deferas, nihil his periculis referre par poteris. Nam etſi animam ponas, ipſe hoc pro te iugiter facit. Et ſi id minus hac in vita facit, quòd perſecutionis non adſit tempus, eam tamen periculo æternæ mortis exponit. Tu contrà neque ad verba vſque illi ſubijci vis. Hoc nempe eſt malorum omnium cauſa; quod rectorum authoritas periit. Nulla illis reuerentia habetur, nullus honor, nullus metus. Obaudite, inquit, Præpoſitis veſtris, & ſubditi eſtote illis: At nunc peruerſa & confuſa ſunt omnia. Neque iſtud Præpoſitorum gratia. Quid enim illi de noſtro honore lucrantur, niſi in quantum obtemperantes habebunt, idque pro vtilitate noſtra? Hi enim licet honorentur, nihil ex eo honore in futurum lucrantur, maioremque damnationem inde ſuſcipiunt. Et ſi patiantur iniurias, nihil ex iis detrimenti in futurum acquirunt: imò

c *in epiſt. 2. ad Timoth. cap. 1. homil. 2.*

Cauſa omnium malorum eſt, quod Superiorum authoritas periit.

Iniuriæ, quas Præpoſiti patiuntur, cedunt illis in meritum, & defenſionem.

imò & meritorum illis accedit cumulus, atque defenſio. Noſtri denique cauſa cuncta illi faciunt. Nam ſiue honorantur à ſubditis, & hoc illis fieri iubet Deus: quemadmodũ dicebat Heli[a]: Aſſumpſi te de domo patris tui: Siue iniuriis afficiantur; hoc in ſe Deus ipſe perpetitur ſicut ad Samuelem ait[b]: Non te ſpreuerũt, ſed me. Itaque illis contumelia lucrum; honor verò onus eſt. Non ergo hæc illorum gratia, ſed veſtri cauſa dico

a 1. Reg. 8.
Iniuriam, qua afficitur Præpoſitus, Deus patitur.
Honos Præpoſitorũ onus eſt.
b 1. Reg. 8.

Qui honorat ſacerdotem, Deum quoque honorat: qui verò ſacerdotem ſpernit, ad id ſenſim prolabitur, vt in Deum ipſum aliquando contumelioſus euadat. Qui vos, inquit[b], ſuſcipit, me ſuſcipit; & ſacerdotes, ait[c], eius in honore habete. Hinc Iudæi Deum aſpernere didicerunt, quia Moyſen contempſere; quia lapidibus eum impetebant. Nam qui pie ſacerdoti afficitur, longè maiori pietate Deum reuerebitur. Etſi enim malus fuerit ſacerdos quiſpiam, attendit Deus quod ſui gratia illum etiam qui dignus honore non eſt, obſequiis foues, ipſeque tibi præmia exoluet. Si enim qui prophetam in nomine prophetæ ſuſcipit, mercedem prophetæ accipiet: profectò & qui cedit, & obtemperat ſacerdoti, mercede ſua non deſtituetur. Nam ſi vbi de hoſpitalitate agitur tantũ, vbi quem ſuſcipis ignoras, tantum præmiorum accipis; ſi ei ſubiiciaris cui Deus imperat, non multo magis mercede donaberis? An ignoras quid ſit ſacerdos? Angelus vtique Domini eſt, non ex ſe ipſo loquitur: ſi deſpicis, non illum deſpicis, ſed Deum, qui illum ordinauit. Quid enim non agit Deus ſalutis noſtræ cauſa? quid non loquitur? per quem non operatur? Si enim per Iudam operatus eſt, & per prophetas quibus dicturus eſt: non noui vos, diſcedite a me, qui operamini iniquitatem; perque illos qui dæmones in nomine ſuo eiecerunt: non magis per ſacerdotes diuino miniſterio famulantes operabitur?

Honorans ſacerdotẽ Deum quoq; honorat.
b *Matth.* 10. *Mar.* 9. *Luc.* 10.
c *Eccleſ.* 7.
Gratum Deo eſt, malum ſacerdotem honorari.
Sacerdos quid ſit.

Namque ſi Præpoſitorum vitas diſcutere pergimus, ipſi doctores noſtros ordinare contendimus, peruerſoque ordine naturali, quæ ſupra ſunt, infra eſſe volumus, vt ſuperius pedes, inferius verò ſit caput. Audi quid Paulus dicat[d]: mihi autem pro minimo eſt, vt à

Præpoſitorum vita à ſubditis diſcutiendæ non ſunt.
d 1. *Corint.* 4.

vobis

vobis iudicer, aut humano die. Et iterum [a]: Tu quid iudicas fratrem tuum? Si fratrem iudicare non expedit, quanto minus magiſtrũ? Nam ſi hoc ſtatuit Deus, bene facis; peccasque ni facias. Sin verò cõtraria præcipit, noli præſumere, neque ea coneris, quæ ſuper te ſunt. Inſurrexerunt aduerſus Aaron poſt vituli formatam effigiem Core, Dathan, & Abiron. Quid ergo? nónne illi periere? Quilibet quæ ad ſe pertinent ſolicitè curet. Nam ſi quidem fidei dogma peruertat, etiam ſi angelus ſit, obaudire noli: ſin verò recta docet, noli vitæ, ſed verbis intendere. Habes Paulum verbis te operibusque moderantem. Non diſtribuit pauperibus, inquies; non bene diſpenſat eccleſiæ res. Vnde tibi id conſtat? Noli illum culpare antequam diſcas reatum: caue, plurima quippe ex ſimplici ſuſpicione iudicãtur. Imitare Deum tuum, audi ipſum dicentem [b]: Deſcendens videbo, ſi ſecundum clamorem ſuum conſummantur: Sin autem vt ſciam. Quod etſi didiciſti, & examinaſti, & vidiſti, iudicem ſuſtine. Noli præripere iudicis ordinem; illius eſt munus iſta diſcutere, non tuum. Ouis ipſe es, paſtorem noli curiosè diſcutere, ne eius quoque criminis reus tenearis, quod illum accuſare præſumis. Et quomodo, inquies, id mihi dicit, quod ipſe non facit? Non tibi ipſe dicit, nam ſi illi obtemperas, mercede priuaris. Chriſtus hæc admonet. Non igitur aliena iudicemus; ſua quiſque diſcutiat, vitamque diiudicet ſuam.

a *Roma.* 14. *Iacob.* 4.

b *Geneſ.* 18.

Vitam quiſque diiudicet ſuã.

At debet ille, inquies, melior eſſe, quàm ego. Cur obſecro? Quia ſacerdos eſt. Et quid habet ille amplius quàm tu? Non labores, non angores, non ærumnas? Debet eſſe te melior? Quid ergo? Niſi ſit melior, teipſum perdis, ac perimis? Sunt verba iſta plena arrogantiæ. Vnde enim noſti illum te non eſſe meliorem? Furatur, inquies, & ſacrilegus eſt. Vnde hæc noſti? Cur te ipſum per præcipitia impellis? Nempe ſi quis dixerit, ille purpuram habet, quamuis id ſcias, aurem obruis; etſi arguere poſſis, protinus reſilis, teque ſcire diſſimulas, nolens gratis ſubire peccatum. Quid ergo hoc in loco periculum minimè neceſſarium ſuſcipis? Non carent reatu hæc verba. Audi quid dixerit Chri-

 ſtus [a]:

a *Matth. 12.* ſtus [a]: Dico autem vobis, quod omne verbū otioſum, quodcumq. locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Cur te ipſum quouis arbitraris eſſe meliorē? Cur non ingemiſcis magis, ac pectus tundis, atque in humū reſpicis, imitando felicē publicanū? Etſi enim melior ſis, hac exiſtimatione tua cūcta perdidiſti. Melior es? tace, & perſiſtas eſſe melior: quodſi loquaris, omnia exinaniſti. Si te putas eſſe, defiiſti: ſi non putas, multū ſanè profeciſti. Si enim qui peccator aduenerat, vbi confeſſus eſt, iuſtificatus deſcendere meruit: qui peccator non eſt, & eſſe ſe putat, quid oro lucrabitur? quantum ea humilitate ſuis adijciet commodis? Vitam tuam diligentius diſcute. Fur non es, at rapis, at violas, at innumera huiuſmodi perpetras: Neque id, vt furtum probem dixerim; abſit: imò illud valde execror, & eum qui eſt huiuſmodi, defleo; nam dici non poteſt, quàm ſit ſacrilegium malum.

Ex malitia ſacerdotis ſeu paſtoris nullum ſolatium capit ſubditus.

Nunquid enim ſi ſacerdos malus ſit, inde ſolatiū capiet ſubditus? Nihil minus. Cæterum dabit ille quidem ſcelerum ſuorum debitas pœnas: dabis autem & tu tuorum criminum pœnas. Patrem qui habet, etſi mille patiatur incommoda, omnia patris reuerentia conteget. Noli enim, inquit [b], gloriari in ignominia patris tui; neque enim tibi tam gloria, quam probrum eſt. Etſi ſenſum amiſerit, veniam habet. Longè hæc magis in patre ſpiritali dicenda ſunt. Reuerere illum, quod tibi diebus ſingulis diuina miniſtrat, ſcripturas relegi facit; tui gratia exornat domum; propter te vigilat; propter te vota perſoluit; pro te Deum precaturus aſtat; tui cauſa preces exoluit; pro te apud illum religio, cultusque & obſequium eſt; pro te iſta omnia. Reuerere hæc ergo atque conſidera, accede ad ea ſumma cum reuerentia. At malus ille eſt: & hoc ad te quid? Nunquid enim qui malus non eſt, ipſe tibi magna iſta & diuina largitur? Abſit. Fides enim tua ad omnia valet, neque iuſtus quiſpiam proderit, niſi ipſe fidelis ſis: neque nocebit malus, ſi fueris ipſe fidelis.

b *Eccleſ. 3.*

Quare Prępoſiti honorandi ſint.

Eſtote factores verbi diuini, et non auditores tantùm.

Verùm vos ea ſeruate, quæ diximus: nam ſi ſemper audimus, & nunquam audita perficimus, nihil ex his quæ dicuntur emolumenti percipimus. Attendamus

ergo

ergo nobis ipſis quęſo diligenter, & quæ dicta ſunt magno ſtudio implere curemus. Deſcribamus ea mentis noſtræ tabulis, conſcientiæque affixa teneamus.

In quibus & quomodo Superioribus ad conſequendam, & conſeruandam honeſtatem obediendum ſit.

CAP. XIII.

OBedientia quæ maioribus præbetur, Deo exhibetur [a]. Quicquid igitur vice Dei præcipit homo, quod non ſit tamen certum diſplicere Deo, haud ſecus omnino accipiendum eſt, quàm ſi præcipiat Deus. Quid enim intereſt, vtrum per ſe, an per ſuos miniſtros, ſiue homines, ſiue angelos hominibus innoteſcat ſuum placitū? Sed homines, inquis, facilè falli in Dei voluntate de rebus dubiis percipienda, & in præcipienda fallere poſſunt. Sed enim quid hoc refert tua, qui conſcius non es, præſertim cùm teneas de ſcripturis [b], quia labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam; & legem ex ore eius requirunt; quia angelus Domini exercituum eſt. Requirunt, dixerim, legem: non quam vel authentica vlla ſcriptura tradiderit, vel ratio manifeſta probauerit. De huiuſmodi quippe nec præceptor expectandus, nec prohibitor auſcultandus eſt: ſed quod ita latere, aut obſcurum eſſe cognoſcitur, vt in dubium venire poſſit, vtrum Deus ſic, aut aliter fortè velit, ſi non de labiis cuſtodientibus ſcientiam, & ex ore angeli Domini exercituum certum reddatur. A quo denique diuina potius conſilia requiruntur, quam ab illo, cui credita eſt diſpenſatio myſteriorum Dei? Ipſum proinde quem pro Deo habemus, tanquā Deum in his, quæ apertè non ſunt contra Deum, audire debemus. Imperfecti cordis & infirmæ prorſus voluntatis indiciū eſt, ſtatuta ſeniorū ſtudioſius diſcutere; hærere ad ſingula quę iniunguntur, exigere de quibuſq. rationem, & malè ſuſpicari de omni præcepto, cuius cauſa latuerit, nec vnquam libenter obedire, niſi cùm audire contigerit, quod fortè libuerit, aût quod non aliter licere, ſeu expedire monſtrauerit vel aperta ratio, vel indubitata authoritas. Delicata ſatis, imò nimis moleſta eſt huiuſmodi obedientia.

Obediētia quæ maioribus præbetur, Deo exhibetur.

[a] *D. Bernardus in tract. de præcept. & diſpenſat.*

[b] *Mala. 2.*

Cuiuſmodi lex ex ore ſacerdotis requirenda ſit.

In quibus obediendū ſit Superioribus.

Statuta Superiorum diſcutienda nō ſunt.

Delicata & moleſta obedientia.

Rurſum idem alibi de virtute obediētiæ ſermonem faciens: Inter ſummè, inquit, mala, & ſummè bona, quædam media ſunt, & boni maliq. nomen aſſumunt. Media ſunt, ambulare, ſedere, loqui, tacere, comedere, ieiunare, vigilare, dormire, & ſi qua ſunt ſimilia: quæ ſi paſtoris licentia fiant, ſummam expectant retributionem. In his igitur mediis ſubditi eſſe, & obedientes debemus ad nutum Præpoſitorum, nihil interrogantes propter conſcientiam; quia in his nullum præfixit opus Deus; ſed Prælatorum reliquit imperio diſponenda. Non autem te moueat magiſter imperitus, indiſcreta poteſtas; ſed memēto quia non eſt poteſtas, niſi à Deo: & qui reſiſtit poteſtati, reſiſtit Dei ordinationi [a]. Hæc eſt propria hominis obedientia, quam homini debemus, qui homini ſubditi ſumus. Communis eſt etiam iſta inter Deum, & hominem; quia quicquid obedientiæ Prælatis exhibetur, ei exhibetur, qui dicit [b]: qui vos audit, me audit. Cum magna igitur cautela hoc tramite dicimus incedēdum, quia & multi gradus ibidem deliteſcunt, quorum qui vnum reliquerit, cæteros ſine retributione tenebit.

In mediis, quæ neque ex ſe bona, neque mala ſunt Præpoſitis obediēdum eſt.

Qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit.

a c qui reſiſtit. 1. q. 3.

b *Lucæ* 10.

1. Primus gradus obedientiæ eſt, obedire libenter. Hoc eſt libenter obedire, Prælatorum voluntatem voluntariè adimplere.
2. Secundus obediētiæ gradus eſt, obtemperare ſimpliciter. Qui ambulat ſimpliciter, ambulat confidenter. Multos videmus poſt præcipientis imperium multas facere quæſtiones, cur, quare, quamobrem, ſæpius interrogare, crebras ingeminare querelas; quærere quare hoc præcipit, vnde hoc venit, quis hoc adinuenit conſiliū. Inde murmuratio; inde verba murmurationem, & indignationem ſonantia, & redolentia amaritudinem. Inde frequens excuſatio, ſimulatio impoſſibilitatis, aduocatio amicorum.
3. Tertius gradus eſt, hilariter obedire: Hilarem enim datorem diligit Deus [c]. Non ex triſtitia, inquit Apoſtolus [b], aut ex neceſſitate. Serenitas in vultu, dulcedo in ſermonibus multum colorant obedientiam obſequentis.
4. Quartus gradus eſt, obſecundare velociter. Fidelis obediens neſcit moras, fugit craſtinum, ignorat tarditatem, præripit præcipientem, parat oculos viſui, aures auditui, linguam

Obedientiæ gradus.

Quæſtiones, ſeu querelæ obedire nolentium.

c *Eccleſ.* 35. 2. *Corinth.* 9.

d 2. *Corinth.* 9.

linguam voci, manus operi, itineri pedes, totum ſe col-
ligit, vt imperantis colligat voluntatem. Quintus gra- 5.
dus eſt, adimplere velociter. Viriliter agite, & con-
fortetur cor veſtrum, omnes qui ſperatis in Domino[a].
Sextus gradus eſt, humiliter obedire. Septimus gradus 6. 7.
eſt, indeſinenter obtẽperare. Non qui inceperit, ſed qui
perſeuerauerit ſaluus erit[b]. Incipere multorum eſt, per-
ſeuerare paucorũ. Perſeuerãtia ſingularis eſt filia ſum-
mi Regis, virtutum fructus, earumque conſummatio,
totius boni repoſitorium, virtus ſine qua nemo videbit
Deum, nec à Deo videbitur. Sola eſt, quæ amatorem
obedientiæ ad Regis cubiculum introducit, vt eum vi-
deat in decoro ſuo, in quẽ deſiderant angeli proſpicere.

a Pſalm. 30.

b Matth. 10. & 24.

Perſeuerantia, virtutum eſt conſummatio, ſine qua nemo videbit Deum.

Quid verò mirum ſi peccator homo obedientiæ in præſentis vitæ breuitate ſe ſubiicit, quando hanc mediator Dei, & hominum tenuit, & tenendam præcepit, vt D. Gregorius inquit[c], & cùm obedientes remunerat, non relinquit? Sciendum tamen eſt nunquam per obedientiam malum fieri: aliquando autem per obedientiam debet bonum quod agitur intermitti. Neque enim in paradiſo arbor mala extitit, quam Deus homini, ne contingeret interdixit: ſed vt melius per obedientiæ meritũ homo bene conditus creſceret, dignum fuerat, vt etiam à bono prohiberetur: quatenus tanto verius, hoc quod ageret virtus eſſet, quanto & à bono ceſſans auctori ſuo ſe ſubditum, & humilem exhiberet.

c in c. quid ergo. 11. q. 3.

Per obedientiã nunquam malum debet fieri, ſed poteſt bonũ quod fit, intermitti.

Redde igitur reuerentiam Prælato, & obedientiam, quarum altera cordis, altera corporis eſt. Nec enim ſufficit exterius obtemperare maioribus noſtris, niſi ex intimo cordis affectu ſublimiter ſentiamus de eis[d]. Vnde D. Gregorius dici voluit clericis[e], ne Præpoſitorum ſuorum vitã temerè iudicent, ſi quid eos fortaſſe agere reprehenſibiliter vident, ne vnde mala rectè redarguũt, inde per elationis impulſum in profundiora mergantur. Et ne, cùm culpam ſuorum Præpoſitorum conſiderant, contra eos audaciores fiant; ſed ſic eorum praua apud ſemetipſos diiudicent, vt tamen diuino timore conſtricti, ſub eis iugum ferre reuerentiæ non recuſent. Quia Præpoſitorum facta oris gladio ferienda non ſunt, etiam cùm rectè reprehendenda

Reuerentia, et obediẽtia quomodo reddenda Prælato.

d Bernard. in ſer. 3. de aduen.

e lib. 3 de cura paſt. cap. 5. et in concil. Aquiſgran. 1. c. 103.

Cur Præpoſitorum vita à clericis diiudicanda non ſit.

 iudi-

iudicantur. Atque hanc ſententiam ſecutus D.Bernardus[a]: Etſi, inquit, tam manifeſtè innotuerit indigna Prælati alicuius vita, vt nihil omnino diſſimulationis, nihil excuſationis admittat, propter eum tamen, à quo eſt omnis poteſtas, ipſum, quem modo talem nouimus, excelſum reputare debemus, non præſentibus perſonæ meritis, ſed ordinationi diuinæ & dignitati ipſius officij deferentes.

a in d.ſerm.3. de aduen.

In quibus Præpoſiti obediendum non ſit.

b Galat. 1.

c in c. ſi is qui præeſt. 11. q. 3.

Cæterum ſi is, qui præeſt fecerit, aut cuiquam quod à Domino prohibitū eſt, facere iuſſerit, vel quod præceptum eſt præterierit, aut præterire mandauerit, vel prohibuerit, ſancti Pauli Apoſtoli[b], ſicut B. Iſidorus ſcribit[c], ſententia ei ingerenda eſt, dicentis: Etiamſi nos, aut angelus de cælo euangelizauerit vobis præterquam quod euangelizamus, anathema ſit; & execrabilis omnibus, qui diligunt eum. Item ſi is, qui præeſt, præter voluntatem, vel præter quod in ſanctis ſcripturis euidenter præcipitur, vel dicit aliquid, vel imperat, tanquā falſus teſtis Dei, aut ſacrilegus habeatur. Cui ſententiæ accedens D.Bernardus[d]: Siue Deus, ſiue homo vicarius Dei mandatum quodcumque tradiderit, pari profectò obſequendum eſt cura; pari reuerentia deferēdum: vbi tamen Deo contraria non præcipit homo. Quod ſi contigerit, pergendum indubitanter conſulo in ſententiā Petri[e]: quia obedire oportet Deo magis, quàm hominibus. Atque hoc ipſum prius à D. Hieronymo dictum fuit, qui explicans illud Pauli[f]: Serui obedite dominis. Si Dominus, inquit, ea iubet, quæ non ſunt aduerſa ſanctis ſcripturis, ſubijciatur Domino ſeruus: ſi vero contraria præcipit, magis obediat ſpiritus, quàm corporis Domino. Si bonum eſt, quod præcipit Imperator, iubentis exequere voluntatem: ſi malum, reſponde: Oportet Deo magis obedire, quam hominibus. Hoc ipſum & de ſeruis apud dominos, & de filiis apud patres: quòd in illis tantum debeant dominis, & parentibus eſſe ſubiecti, quæ contra Dei mandata non ſunt[g].

d in tract. de præcept. & diſpenſat.

e Act. 5.

Oportet Deo magis obedire, quàm hominibus.

Serui quatenus dominis ſuis obedire debeant.

f in epiſt. ad Epheſ. cap. 6.

g c ſi dominus 11. q. 3.

Iulianus Imperator, vt narrant D. Ambroſius[h], & Auguſtinus[i], quamuis eſſet apoſtata, & idololatra, habuit tamen ſub ſe Chriſtianos milites, quibus cùm dicebat;

h in ca. Iulianus. 11. q. 3.

i in c. imperatores. 11. q. 3.

cebat; producite aciem pro defenſione reipublicæ, vel ite contra illam gentem, ſtatim obtemperabāt, & obediebant ei. Cùm autem diceret eis, producite arma in Chriſtianos, tunc cognoſcebant Imperatorem cæli. Quando volebat, vt idola colerent, & thurificarent, præponebant illi Deum: & ſic diſtinguebāt dominum æternum à domino temporali. Non vtique contemnebant poteſtatem; ſciebant enim, quòd qui reſiſteret poteſtati, Dei ordinationi reſiſteret; ſed eligebāt maiori ſeruire. Maior enim poteſtas Deus, quàm Imperator. Hic carcerem; ille verò gehennam minatur [a].

Milites quatenus Imperatori, vel Duci obedire debeant.

a Auguſt. de verb. dom ſer. 6. et c. qui reſiſtit. 11. q. 3.

Quanquā omnes, qui ſacris mancipantur ordinibus, canonicis regulis teneantur aſtricti, expedibile tamen viſum fuit concilio Toletano [b], vt promiſſionis ſuæ vota ſub cautione ſponderent, quos ad probationis gradus eccleſiaſtica probaret diſciplina. Solet enim plus teneri, quod ſingulariter promiſſum eſt, quàm quod generali ſponſione concluditur. Et ideo placuit huic ſancto concilio, vt vnuſquiſque, qui ad eccleſiaſticos gradus eſt aſcenſurus, non ante honoris cōſecrationem accipiat, quàm placiti ſui annotatione promittat, vt fidem catholicā ſincera cordis contritione ac deuotione cuſtodiens, iuſtè, & piè viuere debeat, & in nullis operibus ſuis canonicis regulis contradicat, atque vt debitum per omnia honorē, atque obſequij reuerentiam, præeminēti ſibi vnuſquiſq. dependat, iuxta illud Papæ Leonis edictum: Qui ſe ſcit aliquibus eſſe Prepoſitum, non moleſtè ferat aliquem ſibi eſſe Prælatum; ſed obedientiam, quam exigit, etiā ipſe depēdat. Pœna tamen iuxta eccleſiaſticę conſuetudinis morem, & placitis talium inferenda, & ab his, qui trangreſſores fuerint, perſoluenda. Qui autem rebelliter viuit, & diſcere, atque agere bona recuſat, magis, vt B. Clemens inquit [c], diaboli, quàm Chriſti membrū eſſe oſtēditur, & potiùs infidelis, quàm fidelis monſtratur. Quocirca & in veteri teſtamento à Deo conſtitutum legitur [d]: Qui ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Iſraël, cunctuſque populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumeſcat ſuperbia.

b 11. cap. 10. et c. quanquam, diſt. 23.

Ordinādus inter alia promittit, canonicis regulis nō contradicere, & Superiori ſuo obedire.

c epiſt. 3. & in c. fin. diſt. 38.

d Deut. 17. c.

Inobediens ſacerdoti, quomodo in veteri teſtamento puniri ſoleat.

An honeſtas clericorum alia nunc debeat eſſe, quàm olim fuit. CAP. XIIII.

QVocirca SS. Tridentina Synodus animaduertens obedientiã Prælatis debitam in clero exulare, eamque tamen omnibus ad ſalutem neceſſariam, publico decreto declarauit, & ſtatuit [a], quod honeſtius, ac tutius ſit ſubiecto debitã Præpoſitis obedientiam impendendo, in inferiori miniſterio deſeruire, quàm cum Præpoſitorum ſcandalo, graduum aliorum appetere dignitatem. Dolẽdum, & deplorandum profectò eſt, quod ſi quæ à Prælatis ſeu Superioribus ex SS. concilio Tridentino obſeruanda proponantur, & præcipiantur, ſtatim in excuſationem adferamus & dicamus ea iam factu eſſe impoſſibilia, & eccleſiæ, atque clericorum honeſtatem nũc aliud requirere, quàm olim. Verùm, vt D. Proſper inquit [b], non ea quæ nolumus obſeruare, impoſſibilitas nobis dura facit, ſed nouitas. In vſum veniant, & neminem frequentata conturbabunt. Dura quidem ſunt, ſed obſeruare nolentibus. Cæterum ſi faciant iſta, quæ difficilia non facientibus ſunt, ſtatim facientibus facilia fiunt. Obedientia enim, vt B. Leo ait [c], mollit imperium, nec dura ibi neceſſitate ſeruitur, vbi diligitur quod iubetur.

a ſeſſ. 14. de refor. cap. 1.

Obiectiones duæ.

b de vita contempl. l. 2. c. 10.

Solutio prioris

c ſerm. 4.

Obedictia mollit imperium.

Solutio poſterioris.

Quod autem dicant, eccleſię, & clericorum honeſtatem aliud iam requirere, quàm olim: hæc excuſatio, vt D. Richelius, de vita eccleſiaſticorum ſcribens [d], inquit, incorrigibiles multos efficit, ſed vtinam ritè, & verè perpẽdant, quid ad veram pertineat honeſtatem, ad eorum decentiam, & ornatum. Etenim quicquid contrariatur virtuti, contrariatur veræ honeſtati. Bonum namque honeſtum ſecundum philoſophos atque theologos appellatur, quod propria bonitate, & vi allicit appetitum, tanquam per ſe appetendum. Hinc ait B. Iſidorus, quod honeſtum dicitur, quaſi ſtatus honoris. Honor autem debetur ſapientiæ, & virtuti, imò & dignitati, quæ ſapientia ac virtutibus eſt ornanda. Ideo quicquid cõtrariatur ſapientiæ, ac virtuti, inhoneſtum eſt reputandum, nec verè honeſtum cenſetur. Itaque honeſtas miniſtrorum eccleſiæ ſita eſt in vera, & ſancta humilitate, in forti patientia, in manſuetudine, pietate, obedien-

d art. 21.

An eccleſiæ honeſtas nunc aliud, quã olim, requirat.

Quicquid contrariatur virtuti, contrariatur honeſtati.

Inhoneſtum quid.

Honeſtas clericorum in quibus conſiſtat.

obedientia, charitate: in omni caſtitate, maturitate, ſobrietate, iuſtitia, miſericordia, liberalitate, terrenorum contemptu, contemplatione, ac deſiderio ſupernorum, cæteríſque virtutibus, donis, & gratiis Spiritusſancti. His prælucere, ac ornatus eſſe debet ſacerdos, Canonicus, & quilibet eccleſiæ miniſter, aliíſque conſpicuus apparere, qui ipſius exemplo prouocentur ad dictarum virtutum deſiderium, amorem, & imitationem. Facilè fatebimur hæc eſſe veriſſima, atque in iam dictis virtutibus conſiſtere veram honeſtatem, ſi vitam, & conuerſationem Domini noſtri IESV Chriſti (quæ haud dubiè eſt omnis honeſtatis ac veri ornatus exemplar abſolutiſſimum) ſeriò contemplemur: cui quò quiſque propius accedit, eò in omni vera honeſtate eſt abſolutior: falluntur proinde grauiter, qui honeſtatem, & decentiam eccleſiaſticorum hodie poſitam putant contra Chriſti, & ſanctorum patrum doctrinam, & exemplum, in ſuperflua pompa veſtium, aut menſis opiparis, & delicatis, multiplici ferculorum apparatu farcitis, aut in domorum ſuperba magnificentia, ſupellectilis nitida multiplicitate, familiariúmve non neceſſaria, qua ſtipati incedant, multitudine: aut etiam opum affluentia: Non in his conſiſtit eccleſiaſtici viri verum decus, & ornamentum apud Deum & viros probos (licet hæc mundus plurimùm valere exiſtimet) ſed in virtutum præſcriptarum, ac aliarum id genus, exercitio. In quo qui ſedulò verſabitur iam præſcriptam ſæculi vanitatem facilè declinabit, ſeque interius, & exterius eo ornatu conteget, quo non modò in conſpectu Dei, verumetiam omnium veræ honeſtatis amatorũ apparebit clarus, & fulgidus: atque hunc fulgorem poſitum (quantùm ad externa quidem bona attinet) in honeſta mediocritate, eiuſque recto vſu non modò Apoſtoli, & diſcipuli Chriſti, exẽplo magiſtri ſui obſeruarunt, verumetiam quàm plurimi alij temporibus poſterioribus Epiſcopi vna cum ſuis clericis, etiam dum eccleſia pace, & quiete, ac rerũ affluentia potiretur. Quare vanè ſe excuſare quidam hodie nituntur, quærentes excuſationem in peccatis, ac dicentes, nunc alia eſſe tempora, quàm olim. Non enim

In quibus falsò putatur honeſtas clericorũ conſiſtere.

In virtutũ exercitio clericorũ honeſtas conſiſtit.

An alia nunc ſint tempora, quam olim.

temporis conditio eſt, quæ nunc aliud, quàm olim requirat, ſed hominum maior vanitas, curioſitas, ac elatio hanc producunt, ipſi Domino Chriſto, ac ſanctis patribus omnibus inuiſam, & ſæpe per eos prohibitam ſuperfluitatem, luxum, & diſſolutionem à vera honeſtate, & decentia, veraque honeſta mediocritate (quam pro cuiuſque ſtatu & conditione neutiquam improbamus) nimium recedentem; quod vtinam intelligerent filij hominum ij, qui diligunt vanitatem, & quærunt mendacium.

Porrò ad pleniorem ſuprà poſitarum obiectionum ſolutionem, & noſtri inſtituti clariorem ac firmiorem demõſtrationem ac probationem; non importunè huc adferenda, & aſſcribenda videntur, quæ de illuſtriſſimi ac reuerendiſſ. Domini D. Caroli Borrhomæi Cardinalis, Archiepiſcopi Mediolanenſis vita & honeſtate quidam ipſius Sacellanus, qui in ſua familia biennium vixit, eique in omnibus adfuit, ſuggeſſit cuidam amico meo Romæ. Primùm, in menſa ſimpliciſſimo victu herbarum & olerum ac communium ciborum contentus eſt. In quadrageſima fere iuſculo piſarum admixtis alliis veſcitur, nec valde multa fercula, aut ſuauia condimenta apponuntur, & ipſe parum admodum inde comedit. Tria tantum & ea perparua vitra vini diluta aqua in prandio ebibit. In cœna nihil fere ſumit cibi. Nullum vas argenteum, præter cochlearia & furculas, in menſa eius adhibetur; reliqua omnia ſunt fictilia, vt orbes, ſcutellæ, ſalinum, malluuium; & vitreis bibit. Quater ſingulis hebdomadis à carnibus abſtinet, feria ſecunda, quarta, ſexta & Sabbato, niſi quod aliquando propter aduentum hoſpitum, ſi fortè ſint magnates, feria ſecunda carnes comedat. Et feriis ſextis per totum annum ipſe cum omni familia ieiunat. Veſperi pro collatione decem vel duodecim nucleos malorum pineorum edit, & vitrum vnum vini, pro media parte dilutum aqua, bibit. Quinque ſolum horis nocte dormit. Dum prandet ſemper auditur ſacra lectio, modò latinè, modò italicè, pro captu eorum qui illi aſſident: nec vnquam à principio vſque ad finem interrumpitur præſentibus hoſpitibus. Mulieres nullas ipſe

De vita et honeſtate Dn. S. Cardinalis Borrhomæi, Archiepiſcopi Mediolanenſis.

De menſæ illius frugalitate.

De abſtinẽtia.

De ieiunio.

De ſomno.

De ſacra, dum prandet, lectione.

Mulieres ad menſam non admittit.

ipſe ad menſam ſuam admittit. Poſt finem prandij, ſi res ita poſtulat, confabulatur cum hoſpitibus, ſed paucis. Mox in muſæolum ſuum ſe recipit, vbi meditatur, aut legit, aut ſcribit. Nunquam ſe recreat, vel domum expatiãdi cauſa egreditur poſt cibũ. Tantũ ſemel viſus eſt cum duobus Epiſcopis Gallis exiuiſſe, vt eis modum & rationẽ ſeminarij ſui, & Canonicis oſtenderet. *Poſt prãdium quid agat.*

Singulis diebus rem diuinam facit, & antea confitetur. Semel autem in anno generalem facit cõfeſſionem peccatorum ſuorum. Sæpe, etiam pluſquã mille communicantibus vno die ſacramentum euchariſtiæ propriis manibus adminiſtrauit. Diebus feſtis & Dominicis peracto ſacro in oratorio ſuo, confert ſe ſtatim in Metropolitanam eccleſiam, vbi cõtinuò audit tertiam, ſextam, nonam & concionem. Intereſt quoque proceſſioni & ſummo ſacro vſque ad finem. Mox à prandio rediens audit veſperas, completorium, & concionem ſecundam. Deinde reuerſus domum, tertiæ concioni, vno ſacellano faciente, adeſt; niſi fortè in præcipuis feſtis longitudo officij tam multas conciones fieri non patiatur. In itinere ſi fortè ſacerdotem videat deferentem euchariſtiam ad ægrotos, primùm flexis genibus adorat, poſtea comitatur eam domum vſque, etiamſi lõgius diuertat ab itinere ſuo. In ſacello ſuo curat omnia eſſe nitidiſſima, calicem habet totum aureum, candelabra, crucem, inſtrumentum pacis, & reliqua omnia argentea. Caſulam & alia indumenta ſacerdotalia ſplendidiſſima. Quod idem exigit à ſuis parochis, vt in eccleſiis eius ditioni ſubditis ſumma ſit mundities; quibus non ſolùm formã & rationem, ſed certã menſuram & quantitatem omnium, quæ ad altare pertinent, ſolet præſcribere. Et cùm veſtes ſacras maximoperè curet, ſuas tamen, potiſſimum interiores, negligit: ita vt aliquando vix habere putetur præter vnum thoracem, & vnum par caligarum. Aulæa cubiculi ſui in hyeme ex panno rudi ſunt: in æſtate ex corio conficiuntur; in quadrageſima nulla habet præter nudos parietes: frigoris eſt patientiſſimus; perrarò in frigidiſſima hyeme ad ignem accedit. Cùm equitat tempore hyemali nullis vtitur chirothecis. De liberalitate in paupe-

De celebratione & confeſſione. *De diuini officij frequentatione.* *De euchariſtiæ veneratione.* *De ornamentorũ altarium cura.* *De veſtitus ſui neglectu.* *De aulæis.* *De frigoris patientia.* *De liberalitate*

pauperes, & in pios vſus, audiuit aliquando vnus ex œconomo domus eius, quod diceret, ſe exiſtimare illum maximam partem redituum Epiſcopatus ſui in egenos conferre. Pretioſiſſima quædam ornamenta & vaſa ſacra donauit eccleſiæ cathedrali. Flere viſus eſt ſæpiſſimè, maximè autem vbi ſacrificium peregerit, & gratias Deo agit; ridere verò nunquam; qui nec de rebus ridiculis vnquam loquitur, aut alios loquentes audit. Cùm Romam venit, dicitur ſimulato habitu in hoſpitalia ſe conferre, ibi ſ. humilitatis cauſa ſordes & excremẽta illorũ, qui ibi ſunt, propriis manibus efferre. Nullus ex tota familia ſua aut induſiarum plicas fert, aut gladios vel arma geſtat. Omnes quoque ſui nobiles in veſtitu clericali incedunt, videlicet pileis quadratis, & togis vſq. ad talos demiſſis. Nullos alit otioſos, aut qui nihil omnino agant: ſed plerunque vnus duobus officiis fungitur, nec recuſare audet, quicquid ei amplius imponitur. Quarum rerum ſcilicet domeſticarũ cura ſumma eſt penes œconomum: cui Ill^mus Dn. Cardinalis in hac parte omnia tribuit: ita vt ſi de eo alij famuli conquerantur, nihil proficiant. Quia ad huiuſmodi querimonias non dignatur reſpõdere vnum verbum: Siue quia non multum fere loqui ſoleat, ſiue quia eius, qui domum ſuam adminiſtrat, authoritatem imminuere nolit. Semel omnes ſingulis menſibus confitentur & communicant à minimo vſque ad maximum: feriis quartis per totum annum à carnibus abſtinent, & feriis ſextis ieiunant; pro collatione nocturna, aut duas vncias panis, aut vnum tantummodo pomum, aut pauca amigdala decorticata cũ potu ſumũt. A Dominica poſt feſtum beati Martini vſque ad natiuitatẽ Chriſti omnes veſcuntur piſcibus. Dum accumbunt menſæ omnes ex vna parte ſedent, ſed primo loco Vicarij tam criminales, quam ciuiles; tum ſacerdotes, poſt hos Diaconi, vltimo loco laici. Omnes ſuis vicibus in menſa legunt, præter ſacerdotes. Singuli habent ſuas portiones ſeparatim, circiter tria, vel quatuor fercula. Diebus feſtis ac Dominicis Dn. Cardinalis Archiepiſcopus in eodem loco cum famulis ſuis prandet; cui in eadem menſa Vicarij generales tam criminales,

De fletu et riſu.

De humilitate.

Quam in familia ſua ſeruet diſciplinã.

De domeſticorum ſuorum confeſſione communione, ieiunio, & abſtinẽtia.

De abſtinentia ante Natalem Domini

De accubitu in menſa.

Quando cum domeſticis ſuis ipſe prandeat.

nales, quàm ciuiles aſſident. Eadem hora & ſeruitores maiorum famulorum ex altera parte prandent; qui & vno ſcamno omnes ſedent, & non ſinguli ſuas portiones ſibi accipiunt, ſed bini ac bini ſimul comedunt, & cum Dominis ſimul de menſa ſurgunt, quorum ſemper aliquis ſua vice & aliis in illa menſa prælegit. Poſt prandium lotis manibus ad ſacellũ ſe conferunt, vbi vnus ex ſenioribus ſacerdotibus, vel ipſe Dn. Cardinalis ſi cum eis pranſus eſt, & ibi adſit, litanias legit.

Poſt prandium quid domeſtici faciant.

Ante cœnam per tres quartas horæ omnes iterum redeunt ad ſacellum, vbi recitata vna ſpirituali meditatione à ſacellano, ſinguli eorũ qui poſſunt hac ſe meditatione exercent, aut per ſemihoram legunt roſarium. Quibus finitis cantatur Salue regina. Et Dn. Cardinalis orando præit, vel, eo abſente, ſenior ſacerdos. Neque vnquam hoc tam pium opus intermittitur.

Ad cœnã quomodo ſe præparent.

Poſtea, cœna ſumpta, omnes famuli in cubiculũ quoddam magnum aſcendunt, vbi in hyeme ſe calefaciunt ad ignem; & ſimul duo ſacellani eos in catechiſmo & rudimentis fidei ac pietatis erudiunt. Quod ſi ex his aliqui ſine legitima cauſa abſint, vel memoriter iſta nõ meditẽtur, vel ſemel in hebdomada de his interrogati non reſpondeant, cõtumaces habẽtur. Nullus luſus vel ſcaccorum etiam nobilibus cõceditur, ſed aut in cubiculis ſuis ſtudent, aut inter ſe de rebus ſeriis cõferunt.

Poſt cœnam quid faciant.

Qualis domeſticis permittatur recreatio.

Totam ſuam reformauit eccleſiam Mediolanenſem, quæ ante ſua tempora diſſolutiſſima erat; licet inuiti quidam & armati ſe opponerent; ipſe tamen accepta propriis manibus cruce ingreſſus eſt loca quædam armatis hominibus obſeſſa. Monaſterium humiliatorum cùm reformare vellet, atque id illi ægrè ferrent, ſubmiſſus eſt vnus eorum, qui militari veſte indutus tormentum in eum diſploderet, cùm ſub noctem orationem faceret: Sed diuina prouidentia, tametſi eum attigiſſet, non eſt læſus. Paulò poſt cùm quidam ſecretò narraſſet quiſnam eſſet, qui hoc facinus feciſſet, & quo in loco latitaret, noluit eum prodere, quoad à Pio V. renouata conſtitutione quadã Bonifacij 8. contra percuſſores Cardinalium Rom. eccleſ. & eorum cõſcios coactus eſt ille, qui Dn. Cardinali dixerat, in publicum proferre.

Quantam in reformatione adhibuerit diligentiam.

Illius in reformatione Dei protectio.

Illius in facinoroſos iuſtitia et animaduerſio.

proferre. In monaſterium quoddam fœminarum cùm duo nobiliſſimi iuuenes in veſtibus monialium ementito ſexu intraſſent, eo prætextu, vt ſinguli eorum ſororem ſuam, quæ in eo monaſterio profeſſa erat, inuiſerent; re autem vera ex condicto, vt alter alterius ſororē ſacrilegè conſtupraret; vbi ſemel in proceſſione illos ex feneſtra cubiculi vnius ſororum proſpicientes Abbatiſſa vidiſſet; atque acceptis à monialibus ſingulis clauibus, in hoc cubiculum intraſſet, eoſque ibi inueniſſet, re relata ad Dn. Cardinalem, vterque eorum paulò poſt, capitis ſupplicio affectus eſt. Nihil illis aut ſua, aut parentum ſuorum nobilitate ſuffragante.

Quas ad ſe mulieres admittat. Qualis mulierum in eccleſiā debeat eſſe ingreſſus. Mulierū à viris in eccleſia ſeparatio.

Mulieres nullas ipſe Dn. Cardinalis in præſentiam ſuam admittit, niſi quæ fortè ſupplices aduenïant, Tum maximè prouidet ne tēpla ſine velo ingrediantur, ita vt quoſdam conſtituerit ad veſtibula templorum, qui illas, quæ ſe non velarent arceant. Confeſſariis etiam indixit, vt tales à confeſſione repellant. Diebus ſtationum, cùm maximus eſt concurſus populi, duo ſunt oſtia, per quorum vnum fœminæ, per alterum intrent viri, qui interiecta cortina a ſe inuicem ſeparantur, ne mutuò ſe aſpiciant.

Illius ad reformationem vigilantia & ſtudia.

Sæpè viginti excubitores ſiue exploratores nocte mittit, qui inquirant quid ſacerdotes domi ſuæ faciant, & ſicubi deprehendantur vel cum mulieribus impudicis, vel aleis malè tempus terere, præter alias pœnas grauiores multantur pecunia, quæ in ſeminarium, aut alios pios vſus confertur. Quod ſi aliquantulum plus nummorum in arculis ſuis retineant, quàm ſit neceſſe pro eorum ſtatu, illud quoque coguntur pauperibus erogare.

De viſitatione.

Sæpe ipſe eccleſias ſuæ diœceſis viſitat, & tum bis, vel ter, vel quater in hebdomada concionatur. Aliquando per tres menſes in huiuſmodi viſitatione manet, quo tempore viſitat loca montoſa & inacceſſa, ita vt interdum neceſſe habeat baculo inniti ac manibus & pedibus reptare. Nullos ex famulis ſuis præmittit, qui ei hoſpitium aut cibos præparent; ex quo fit, vt interdum nec lectos, nec cibum inueniat. Denique neminem patitur ſuorum vel nobilium, qui ſunt in eius comitatu, gladium, aut arma ſecum ferre, tantùm crucē vnus ante eum geſtat.

Vt autem eccleſia Mediolanenſis idoneos ſemper miniſtros haberet, inſtituit ampliſſimum ſeminarium, vbi in literis ac pietate iuuenes educarentur. In quo eis tam philoſophia, quàm Theologia à doctiſſimis profeſſoribus prælegitur. Sed quia omnes philoſophię non ſunt capaces, inſtaurauit aliud collegium, quod Canonicam vocauit, vbi indocti paſtores, & ſacerdotes per vnum, aut alterum annum in caſibus conſcientię, & ſimilibus, quæ ad officium ſuum ſpectant inſtruuntur, ac iterum ad curas ſuas remittũtur. Ex ſeminario autem illo contigit egregium quendam adoleſcentem, qui in ſtudiis literarum optimè profecerat, ad officium Præpoſituræ vocari: quem vbi Dn. Cardinalis intellexiſſet, cum domicellis quibuſdam cõſuetudinem habere, primùm paternè admonuit, vt vitam emendaret, poſt vbi admonitionem ſuam nihil apud eum valuiſſe ſenſit, in ipſo penè delicto comprehẽſum primùm conijci in carcerem iuſſit, poſtea ad triremes mittendum adiudicauit. Qui cùm duceretur, interea temporis multi ex nobiliſſimis ciuibus Mediolanenſibus apud D. Cardinalem pro eo intercesſerunt, vt mitior in eum pœna ſtatueretur. Quorum precibus victus, tametſi ægrè, non quidem pœnam ſuſtulit, ſed in aliam aliquantò leuiorem mutauit. Nullus iam ex toto clero eius aut plicas in induſiis ſuis, aut galeros byſſinos, aut annulos in digitis, aut caligas inflatas geſtare audet. Ob defenſionem iurium eccleſiaſticorum, bis vel ter Gubernatores Mediolanenſes excommunicauit; licet ei quotãnis à Rege Catholico Philippo ampliſſima penſio pecuniaria ſoluatur; ex qua magna ex parte viuit. Nam cetera omnia beneficia ſua, excepto Archiepiſcopatu, & ſi quid fortè à Pontifice nomine Cardinalatus ſui habeat, iampridem reſignauit. Plura quæ fecit ad reducendam in clerum veram honeſtatem ſacris canonibus & Concilio Trident. conſentaneam ac conuenientem, licet videre & colligere ex conſtitutionibus illius prouincialibus & ſynodalibus. Hinc Pius V. in confirmatione concilij illius Prouincialis celebrati anno Dn. 1566. inquit: Inter omnes Apoſtolicæ ſeruitutis nobis iniunctæ ſolicitudines, quæ mentem

Duorum Seminariorum erectio.

Familiaritatẽ clerici cũ muliere, quàm grauiter puniuerit.

Cleri in habitu reformatio.

Immunitatis eccleſiaſticæ defenſor magnus.

Philippi Regis Catholici in eũ beneficentia.

De abdicata illius beneficiorũ pluralitate.

Pij V. Papæ de illius ſtatutis cenſura.

noſtram

noſtram inceſſanter exercent, illa frequentior occurrit, vt ordinationes & ſtatuta, quæ circa iamdudum labeſcentis, & penè conuulſæ diſciplinæ eccleſiaſticæ reſtitutionem prudenter edita fuiſſe cognoſcimus ab omnibus ipſius eccleſiæ miniſtris obedienter recipi, & indifferenter obſeruari procuremus. Cùm itaque, ſicut accepimus nuper in prouinciali Synodo Mediolanenſi, dilecto filio noſtro Carolo tit. S. Praxedis presbytero Cardinali Borrhomæo nuncupato, qui eccleſiæ Mediolanenſi ex conceſſione & diſpenſatione Apoſtolica præeſſe dignoſcitur, illi præſidente, quamplura ſaluberrima ſtatuta, & decreta, ad mores dilectorum filiorum Cleri ſecularis totius prouinciæ Mediolanenſis reformandos pertinentia, & præſertim honeſtatem, decorum, reuerentiam, ornamenta eccleſiarum, necnon locum, tempus, modum, aliaſque circumſtantias in eccleſiarum ſacramentorum adminiſtratione, Miſſarumque celebratione obſeruanda, ac ſepulturas, funeralia, proceſſiones, verbi Dei conciones ſeu prædicationes, repræſentationes, & picturarum decentias, vitæ honeſtatem, frugalitatem, morum correctionem, & moderationem, archiuia, & alia ad ſcripturarum, iurium, & aliorum bonorum eccleſiaſticorum conſeruationem, necnon fructuum, redituum, & prouentuum eccleſiaſticorum diſpēſationem pertinentia, non minus religioſè, quàm ſapienter ordinata fuerint: Quæ cùm non ſolum licita, & honeſta, ſed etiam Eccleſiæ Dei plurimū vtilia, & apprimè laudabilia exiſtant, ab omnibus Dei miniſtris æqualiter expedit obſeruari.

De inobedientia omni cura, & ſolicitudine ad reſtituendam in clero honeſtatem, tollenda.

CAP. XV.

ETſi ex præmiſſis euidenter ſatis conſtet, quantopere obedientia nunc in clero ſit neceſſaria ad eccleſiæ honeſtatem, concordiam, pacem, & tranquillitatem reparandam, & reſtituendam; veruntamen quia vitium illi oppoſitum videlicet inobedientia adeò inoleuit, vt, tantum abeſt quod vituperetur, imò laudetur maximè, qui præ cæteris ſuperioribus ſuis inobediens

diens eſt. Quodſi illius originem, & finem omnes diligenter perpenderent, certe ad illam explodendã plus operæ impendere deberent. D. Gregorius illam de inani gloria, prima ſuperbiæ ſobole, & exercitus vitiorum omnium duce ortam ſcribit [a]. D. verò Bernardus [b] ipſam ſuperbiam illi matrem tribuit, & à primis parentibus noſtris Adamo & Eua initiũ ſumpſit. Quos cùm Dominus ſub obedientia viuere voluiſſet, præcepit vt ex omni ligno paradiſi comederent; de ligno autem ſcientiæ boni & mali ne comederent, alioquin fortè morerentur. Quod præceptum dum ſua inobedientia tranſgreſſi ſunt, eos de paradiſo expulit, mortique & aliis innumeris ærumnis, atque miſeriis cum tota ipſorum poſteritate ſubiecit [c]. Hinc & Tobias filium ſuum inſtruens [d]; Anima, inquit, quæ per ſuperbiam aliquid cõmiſerit, ſiue ſit ille ciuis, ſiue peregrinus, quoniam aduerſus Dominũ rebellis fuit, peribit de populo ſuo. Verbum enim Domini contempſit, & præceptum illius fecit irritum, idcirco delebitur, & portabit iniquitatem ſuam. Superbiam nunquam in tuo ſenſu, aut in tuo verbo dominari permittas; in ipſa enim initium ſumpſit omnis perditio.

Inobedientiæ origo.

a lib. 31. moral. cap. 31.
b in tract. de ord. vitæ.
c Geneſ. 3. cap.
d cap. 4.

Quàm grauiter autem Deus inobedientiam filiorum Iſraël frequenter puniuerit, ipſa ſacra diuerſis in locis teſtatur ſcriptura. Siquidem illis dictum erat [e]: Peribitis ſi inobedientes fueritis voci Domini Dei veſtri. Vnde & D. Paulus ſciens hoc vitium Deo ingratiſſimum, paratum ſe offerebat vlciſci omnem inobedientiam [f]. Huius doctrinam ſecutus Innocentius III. Papa, Decano & Capitulo Senonenſi ſcribens [g]. Nos, inquit, qui ſecundum Apoſtolum prompti ſumus inobedientiam omnem vlciſci, Epiſcopi. N. inobedientiam attendentes, ne nil obedientia prodeſſe videretur humilibus, ſi contemptus contumacibus non obeſſet; cùm iuxta canonicas ſanctiones quædam ſunt culpæ, in quibus culpa eſt relaxare vindictam, poſtulationem huiuſmodi propter poſtulatam perſonam repulimus, vt indignam. Quem locum explicãs Panormitanus [h], dicit: quod Prælatus promptus eſſe debet in vlciſcendo ſeu puniendo inobedientiam ſubditorum; quodque

e Deut. 8. cap.
f 2. Corint. 10. cap. & c. 1. 23. q. 6.
g in c. 1. de poſtulat. Prælat.
h in d. c. 1. de poſtul. Prælat.

pecca-

peccatum eſt, non ſubſiſtente cauſa rationabili, parcere inobedientibus. Iuſtum enim eſt, vti Calixtus Papa martyr reſcripſit[a]; vt qui diuina contemnunt mandata, & inobedientes paternis exiſtunt iuſſionibus, ſeuerioribus corrigantur vindictis; quatenus cæteri talia committere timeant; & omnes gaudeat fraterna concordia; & cuncti ſumant ſeueritatis, & bonitatis exemplum. Nam ſi (quod abſit) eccleſiaſticam ſolicitudinem, vigoremque negligimus, perdit deſidia diſciplinam, & animabus fidelium profectò nocebitur. Siquidem D. Clemens rebelliter viuentem, & bona agere recuſantem magis diaboli, quàm Chriſti membrum: & potius infidelem, quàm fidelem eſſe declarauit[b]. Quocirca Pius Papa martyr ſanxit[c], vt ſi quis ſacerdotum, vel reliquorum clericorum ſuo Epiſcopo inobediens fuerit, aut ei inſidias parauerit, aut contumeliã, aut calumniam, aut cõuitia intulerit, & cõuinci potuerit, mox depoſitus curiæ tradatur, & recipiat quod iniquè geſſit. Verum nunc, vt Antherus Papa reſcripſit[d], inobediens ſpirituali animaduerſione truncatur, aut eiectus de eccleſia, rabido ore dæmonum diſcerpitur[e].

Quàm autẽ pernicioſa in ſubditis ſit inobedientia, pulchrè oſtendit D. Ioãnes Chryſoſtomus, cuius verba ſuprà retulimus[f]. Præterea, vt D. Bernardus tradit[g], volũtas propria ex liberi arbitrij præſumptione deſcendens, obſtinatis, & inobedientibus ipſa bona, quæ facere videntur, in peccatum conuertit. Itaque vir bonus cum bonis ſuis omnibus habere obedientiam ſtudeat. Scriptum quippe eſt[h]: Melior eſt obedientia, quàm victimæ; & auſcultare magis, quàm offerre adipem arietum: quoniam quaſi peccatum ariolandi eſt, repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere. Cernis quantum & quale ſit inobedientiæ malum, quod idololatriæ, magicisque comparatur artibus. Adoleſcentes, qui tali repleti ſunt malo, ſubdi ſenioribus dedignantur; facta verò eorum, aut dicta tumida & erecta ceruice non obſeruant, ſed diiudicant; non venerando exaltant, ſed ſpernendo ſubſannant. Sed non impunè. Inde enim euidenter deficiunt; vnde miſeri proficere debuerunt. Hoc autem vult Deus, vt homo per hominem

a *in c. iuſtum eſt. 23. q. 3.*

b *epiſt. 3. et in c. fin. diſt. 78.*

c *in ca. ſi quis ſacerdotum. 11. q. 1.*

d *in c. abſit. 11. q. 3.*

e *arg. c. audi. & cap. omnis Chriſtianus. 11. q. 3.*

f *in cap. de obedientia.*

g *in tract. de ord. vitæ.* *Inobedientibus bona quæ facere videntur, in peccatum conuertuntur.*

h *1. Reg. 15.*

Adoleſcentes inobedientes.

hominem doceatur; & minor maiori ſubiiciatur. Si enim angelus angelo imperat, & inter iubentem & obedientem ſumma ſemper manet concordia, videat ille, quàm grauiter peccet, qui debitam exhibere ſuis maioribus reuerētiam non curat. De interitione namque illorum, qui non obedientes ſunt, & ſuos ſeniores, ſuosque patronos deſpiciūt, multa dici potuiſſent, niſi breuitatis memor illa ſtudioſè præterirem. At quid plura? Vna enim ſententia obedientibus, & inobedientibus ſufficere poteſt, quam per ſe veritas ipſa loquitur, dicens [a]: Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit. Inde illi gaudeant gaudio magno, qui ſeniores ſuos venerationi, & honori habent. *Angelus angelo imperat, & obedit.* *a Lucæ 10.*

Sed quia nonnunquam nobis huius mundi proſpera, nonnunquam iubentur aduerſa, ſciendum ſummopere eſt [b], quòd obedientia aliquando ſi de ſuo aliquid habuerit, nulla eſt: aliquando ſi de ſuo aliquid non habuerit, minima eſt. Nam cùm huius mundi ſucceſſus præcipitur, cùm locus ſuperior imperatur; is, qui ad percipiēda hæc obedit, obedientię ſibi virtutē euacuat, ſi ad hęc ex proprio anhelat. Neq; enim ſe ſub obedientia dirigit, qui ad percipienda huius vitę proſpera, libidini propriæ ambitionis ſeruit. Rurſus cùm mundi deſpectus præcipitur, cùm probra adipiſci, & contumeliæ iubentur; niſi ex ſemetipſo animus appetat, obedientiæ ſibi meritū minuit; quia ad ea, quæ in hac vita deſpecta ſunt, inuitus nolensque deſcēdit. Obedientia victimis iure prępenitur, quia per victimas aliena caro, per obedientiā verò propria voluntas mactatur, quod cōtra * ariolandi peccatum inobedientia eſſe monſtratur. Ex aduerſo ergo melios oſtenditur quid de eius laude ſentiat. Si enim quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere: ſola eſt, quæ fidei meritum poſſidet obedientia, ſine qua quiſque infidelis conuincitur, etiam ſi fidelis eſſe videatur. Innocuis mentibus virtus ſemper obedientiæ iungitur, Domino teſtante, qui ait [c]: Oues meæ me audiunt, & ego cognoſco eas, & ſequuntur me. Redemptori igitur ſuo non obedit, qui innocens non eſt, & innocens eſſe non poteſt, qui obedire contemnit. *b in ca. ſciendum. 8. q. 1.* *In proſperis percipiendis quomodo obediendum.* *Obedietia cur victimis præponatur.* ** videtur legendum: quocirca.* *Sine obediētia quiſque infidelis eſſe conuincitur.* *c Ioan. 10.*

Quo affectu, et animo obedientia fieri debeat.

Sed neceſſe eſt, vt ipſa obedientia non ſeruili metu, ſed charitatis affectu fiat, non terrore pœnæ, ſed amore iuſtitiæ. Nulla quippe innocentia, nulla vera obedientia eſt, niſi in eis charitas fulgeat, quæ virtutes omnes tranſcendit. Sæpe enim falſa obedientia ſub timoris ſpecie palliatur. Igitur ſi videris iuuenculum deſidem ad obediendum, & velocem ad loquendum, & dicendum quare? non dubites eum variis animi paſſionibus (præſertim ſuperbiæ peſte) laborare. Inobedientia enim ſequitur ſuperbiam matrem ſuam. Terreat te illorum exemplum, qui aduerſus Moyſen rebellauerunt, quorum alios cæleſtis flamma combuſſit, alios autem infernus viuentes ſuſcepit.

Inobedientiæ et ſuperbiæ ſignũ in adoleſcente.

Moyſi inobedientes quomodo perierint.

Rurſum idem D. Bernardus alibi [a]: Eſt, inquit, obedientiæ limes ſecundum tempus, ipſa temporis extremitas, vt is ſit terminus obedientiæ, qui & vitæ. Hunc nobis maximè vnigeniti Dei commendat exemplum, qui factus eſt patri obediens vſque ad mortem. Hæc ergo quoties interrumpitur, inobedientia dicitur & peccatum & tranſgreſſio, ſeu præuaricatio. Sed intereſt ſanè qua cauſa, quo affectu, qua intentione, quo præcipiente, vel in quo præcepto malum hoc committatur. Et quidem nullam prorſus inobedientiam dico parui ducendam; non tamen omnem pari æſtimãdam periculo. Enimverò mandatum Dei eſt: non occides. Fac ergo duos homicidas, vnum quidem ſpoliandi cupiditate, alterum verò neceſſitate ſeſe defendendi facinus perpetraſſe: Nunquidnam ſimili penſandum erit iudicio, quod tam diſſimili factum conſtabit affectu? Iam verò de illo, qui præcipit, & item de eo quod præcipitur eiuſmodi aduertenda erit ſecundum rationem diſtinctio, vt cuius inter præceptores reuerentior nobis imminebit authoritas, eius grauior formidetur offenſio, ac maioris cuiuſque mandati tranſgreſſio damnabilior æſtimetur. Melius ſiquidem eſt obedire Deo quàm hominibus, & ipſis melius magiſtris quàm condiſcipulis. Porrò in magiſtris melius noſtris, quàm extraneis. Quibus autem melius conſtat obedire, ipſis proculdubio & non obedire deteſtabilius eſt. Eſt de mãdatis ſimiliter, Maioribus quippe maior, minoribus minor

Is debet eſſe terminus obedientiæ, qui et vitæ.

a In tract. de præcept. et diſp.

Nulla inobedientia parui ducenda eſt.

Inter præcipientem, & præceptum aduertenda eſt diſtinctio.

Melius eſt obedire noſtris, quàm extraneis magiſtris

minor opera noſtra, & cura debetur. De quorum etiam contemptu iuxta eandem conſiderationem grauior, leuiorve offenſa contrahitur. Porrò maiora, minoraque mandata dixerim, ſecundum quod maius minúſve velle conſtiterit ipſum qui præcipit ſiue hominem, ſiue Deum. Sed in mandatis hominum rara æqualitas inuenitur, cùm pro variis neceſſitatibus, vel vtilitatibus agendorum iniungentium affectio varietur, quodque putauerint rectius, vel commodius, hoc amplius cupiant, & exigant obſeruari. Tam ergo qualitas præceptorum, quàm authoritas præcipientium, & obedientiæ præfigit metam, & inobedientiæ terminat culpam: quando in Prælatis quibuſque grauioris authoritatis, & eorum mandatis quibuſque grauioris vtilitatis, quo diligentior debetur obſequendi cura, eo & culpa grauior incurritur de contemptu. His itaque diſtinctionibus animaduerſis & obedientiæ modus, & inobedientiæ pondus facilè reperitur.

Vnde æſtimanda mādati magnitudo, vel paruitas.

Bonus quidem obedientiæ gradus eſt, ſi iuxta magiſtri noſtri ſententiam, propter metum gehennæ quiſpiam obedierit; melior tamen cùm ex Dei amore obeditur. Illa quippe obedientia neceſſitatis eſt; iſta charitatis: Illum autem optimum dixerim obedientiæ gradum, cùm eo animo iniunctum opus recipitur, quo & præcipitur. Cùm enim ex voluntate iubentis pendet intentio exequentis, fit, vt nec maius minoribus, nec minus maioribus cōfusè, ad implendum quod iniungitur ſubiecti ſtudium impendatur: ſed moderāte animo quæque pro ſua dignitate imperia, modum ſciat vtrobique ſeruare tam in obſeruando videlicet iuſſa, quàm in cauendo prohibita. Et ſit hæc generalis regula vniuerſorum; quæ per ſe, aut propter ſe nec bona, nec mala ſunt, aut diuina inſtitutione aut propria cuiuſque profeſſione fixa non ſunt, vt non iuſſa quidem licitè vtrumlibet, vel admittantur, vel omittantur: Iuſſa verò ſine culpa non negligantur; ſine crimine non contemnantur. Vbique enim & culpabilis neglectus, & contemptus damnabilis eſt. Differunt autem quod neglectus quidem, languor inertiæ eſt, contemptus verò ſuperbiæ tumor. Porrò contemptus in omni ſpecie man-

Melior eſt obedientia quæ fit Dei amore, quàm metu gehennæ.

Generalis obedientiæ regula.

datorum pari pondere grauis, & communiter damnabilis eſt: Neglectus autem in fixis grauior, tolerabilior in mobilibus mandatis. Sed non continuò vt aliquid præterimus, perimus; præſertim cùm nos ſcriptura conſoletur[a]: Si quis peccauerit, inquiens, aduocatum habemus Chriſtum IESVM iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris. Denique propheta de ipſo teſtatur[b], quòd pro tranſgreſſoribus rogauerit, vt non perirent. Vbi ſanè notandum, quia etſi pro tranſgreſſoribus, non tamen pro contemptoribus legitur ſupplicaſſe. Elatio quippe contemnentis, atque impœnitentis obſtinatio in minimis quoque mandatis culpam fecit non minimam, & conuertit in crimen grauis rebellionis næuum ſatis leuem ſimplicis tranſgreſſionis.

a 1. *Ioan.* 2.

b *Iſa.* 53.

In quo inobedientiæ crimen abſque dubio ſit.

Denique in quo inobedientiæ crimen abſque dubio ſit apud Samuëlem aduertite: Quaſi, inquit, peccatum ariolãdi eſt, repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ, nolle acquieſcere. Nõ ait; non acquieſcere; ſed nolle acquieſcere; vt non iuſſionis ſimplex ipſa tranſgreſſio, ſed voluntatis ſuperba contemptio ſcelus idololatriæ reputetur. Non eſt enim idipſum nolle obedire, & non obedire. Hoc quippe interdum erroris eſt, nonnunquam & infirmitatis: Illud verò aut odioſæ pertinaciæ, aut contumaciæ non ferendæ. Quod & ipſum repugnare eſt, & reſiſtere Spiritui ſancto; & ſi ad mortem vſque perdurauerit, blaſphemia eſt non remittenda ſiue in hoc ſeculo, ſiue in futuro. Non ergo qualiſcumque mandati præteritio criminalem facit inobedientiam, ſed repugnare, ſed nolle obedire. Cæterum quanti abſque illa peſſima, & rebelli voluntate non obediunt? Quomodo itaque clerico crimen inſidiatur inobedientiæ, ſi toties ſine crimine tranſgreditur, quoties in tranſgreſſione defuerit huiuſmodi recalcitrans, & contentioſa voluntas? Arbitror id fieri, quod Superiore cauſam requirente peccati, vt peccator ad pœnitentiam prouocetur, ipſe mauult cor ſuum declinare in verba malitiæ ad excuſandas excuſationes in peccatis, nec ſui miſertus culpam propriam fatetur, vt ſanetur; cùm tamen facile, vt creditur, indulgentiam conſe-

Mandato Superioris repugnare, vel nolle obedire criminale peccatum eſt.

Quomodo multi qui non videntur rebelles in crimen inobedientiæ labantur.

conſequeretur, dummodo confeſſio, & non defenſio peccati ſequeretur, neque tantũ noceret ſimplicis actionis (quamuis ex deliberatione) tranſgreſſio, quantum adiunctæ excuſationis cũ præmeditatione obſtinatio[a].

Etſi enim omnis inobediẽtia inexcuſabiliter ſit culpabilis, nulla tamen æternaliter damnabilis, niſi quam remedium pœnitentiæ non ſanat. Nulla eſt læthaliter criminalis, niſi quæ contemptum ſuperbiæ non euitat. Sed exẽplis clarius eluceſcet, quod dicimus: Si iubente ſeniore, vt ſileam, verbum mihi fortè per obliuionem elabitur, reum me fateor inobedientiæ, ſed venialiter. Si ex contemptu ſciens, & deliberans ſponte in verba prorupero, & rupero ſilentij legem, præuaricatorem me conſtituo, & criminaliter: & ſi impœnitens perſeuero vſque ad mortem, peccaui & damnabiliter. De malè quoque viuentibus Prælatis Dei præceptum eſt: Quæ dicunt, inquit, facite. Igitur qui non facit, apertè, non in hominem tantum, ſed & in Deum præuaricator exiſtit. Itáne ergo nullus mandata perfectè exequitur ſui magiſtri? Quamobrem putatis? Quia nolumus, aut quia non poſſumus: ſed ſi volumus, & non poſſumus, ſecuri ſumus. Si poſſumus, & nolumus, ſuperbi ſumus. Porrò ad cauendam ſuperbiam illam, verè annuerim neceſſariam eſſe cautelam, quam dicitis; ne fortè incurratur inobedientiæ crimen. Quod ſi impoſſibile vos putatis, vt non videlicet imperiis Prælatorum per contemptum interdum ſuperbiæ reſiſtatur; ſcitote non paucos, ſed innumeros aliter omnino ſentire, nec aliud, quàm quod proprio didicerunt experimento. Si autem non impoſſibile quidem, ſed tamen difficile eſſe ſentitis magiſtros non contemnere, & dum ideo conſentitis, quoniam grauamini non ſuperbè ſapere, murmuratis aduerſus obedientiæ legem, affirmantes periculoſum promittere, quod iam laborioſum eſt obſeruare. Ad hoc ego reſpondeo: Imò non ego, ſed Dominus: qui poteſt, inquit[b], capere, capiat. Hoc quippe eſt imputandum non datæ legi, aut danti legem, ſed improuidè profitenti ſtatum clericalem, & impiè præuaricanti. Mandatum quidem ſanctum & iuſtum: ſed tu te noris eſſe carnalem,

a Greg lib. 22. moral. cap. 13. & 14. et vide omnino eũdem in 1. Reg. lib. 6. expoſit c. 2.

Quæ inobediẽtia æternaliter damnabilis.

Malis Prælatis obediẽdum eſt.

Quando mandata Prælatorum non exequi peccatũ ſit, vel non ſit.

Clericis, quibus nunc difficile videtur obedire, quid dicendum ſit.

b Math. 19.

venundatum ſub peccato. Verùm hoc antè præuidiſſe debueras, priuſquam ædificium inchoares, an haberes ſumptus ad perficiendum. Nunc autem quid reſtat, niſi vt aut correctus obedias Superioribus, aut confuſus audias ab illuſoribus: Hic homo cœpit ædificare, & non potuit conſummare[a]. Itaque aut non tentaſſes, aut perfice[b].

a *Lucæ 14.*
b *Bernar. in d. tract. de præc. & diſpenſ.*

De ſuperbia, omnium malorum, quæ nunc in clerum venerunt fonte, & origine. CAP. XVI.

Porrò ad veram inducendam obedientiam & honeſtatem, in clerum, imprimis neceſſum eſt, vt ex eorum cordibus euellatur omnis ſuperbia, & illius loco inſeratur humilitas. Omnia enim vitia, quæ in clerum irrepſerunt, ex ſuperbia potiſſimùm prodierunt. Nam vt D. Ioãnes Chryſoſtomus teſtatur[c], maxima mala, & quæ toti orbi intulere perniciem de illa exorta ſunt. Quandoquidem ille angelus Lucifer per illam factus eſt diabolus, qui talis ante non fuerat; & primus ille homo Adam à tanta illa paradiſi ſede deiectus eſt, per eandem. Nam cùm diabolus huius peccati naturam vimque intelligeret, quod ex ipſo etiam cælo poſſet creaturã deijcere, hanc viam contra Adam ad eum deturbãdum è ſua gloria aggreſſus eſt. Cæterique poſtea hinc ad impietatis præcipitia deuiarunt. Idcirco Sapiens principium eam peccati, id eſt, radicem, fontem, matrem, & arcem omnis nequitiæ appellauit[d]. Nihil tam alienum à diuino amore hominẽ reddit; nihil tam facilè in gehennam intrudit, quàm ſuperbiæ inſania, ſub qua omnis noſtra vita immunda eſt, quamuis pudicitia, virginitate, ieiunio, orationibus, eleẽmoſyna, quamuis omni denique virtute præſtemus. Immundus, inquit, apud Deũ omnis ſuperbus.

c *in 5. c. Matt. hom. 15. & in 1. cap. Io hom. 8. & in hom. 75. ad pop.*

Superbia eſt principiũ peccati, radix, fons, mater & arx omnis nequitiæ.

d *Eccleſ. 10.*

Ex ſuperbia naſcitur pauperum deſpectus, pecuniarum concupiſcentia, amor principatus, multæ gloriæ deſiderium. Elatus nec à maioribus, nedum ab inferioribus contumeliam pati ſuſtinet: qui verò cõtumelia nòn tolerat affici, neque malè pati ſuſtinebit. Vides quomodo peccati principium elatio, quomodo verò ſuperbiæ principium neſcire Dominum. Qui nãque

Mala quædam ex ſuperbia prodeuntia.

Superbiæ principium.

Domi.

Dominum nouit, ſicut oportet intelligere, quod ſcilicet Dei filius ſe tãtum humiliauit, non extollitur. Qui autem hæc ignorat, extollitur. Elatio verò præparat ad inſolentiam. Dic etenim mihi, vnde iſti impugnãtes Eccleſiam Deum ignorare dicuntur? Nónne ex inſolentia? Ecce, Dominum ignorare, in quod eos præcipitium proiecit. Nam ſi Deus contritum diligit ſpiritum, è contra ſuperbis reſiſtit; humilibus autem dat gratiam. Nullum itaque malum par elatione. Hominem reddit dæmonem, contumeliatorẽ, blaſphemum, periurum, cædes facit, & homicidia cupere. Elatus ſemper in doloribus viuit, ſemper indignatur, ſemper mœret. Nihil eſt, quod eius poſſit explere libidinẽ; creſcit enim in eo morbus: morbus enim eſt; morbus autem finem neſcit; ſed cum habentem occiderit, tum demum ſiſtit.

Superbia hominem reddit dæmonem.

Quomodo igitur ſuperbiam extinguere poſſumus? Si Deum agnoſcamus. Si ex ignorantia Dei naſcitur, cùm ipſum agnouerimus expellitur omnis inſolentia. Cogita gehennam, cogita multos meliores te; cogita quod Deo pœnas debeas: Si talia cogitaueris, otius mentem contraxeris, otius eam compreſſeris. Sed non potes iſta facere; cogita præſentia; ipſam naturam humanam; quàm nihil ſit homo. Cùm videris in foro mortuum efferri, orphanos ſequentes filios, vxorem viduam plangentem, amicos mœrentes; præſentium rerum vilitatem cogita, & quod ab vmbra, ſomniiſque nihil differunt. Nónne noſtra rotæ cuidam ſimilia ſunt? Lege ſi velis, & quæ ſunt apud nos, & exteriora. Nam & illa ſunt his exemplis referta. Si noſtra contemnis, & hoc ex inſolentia: ſi philoſophica miraris, & his accede. Illi quoque te docebunt antiquas recenſentes ærumnas. & poëtæ, & oratores, atque ſophiſtæ, ſermonũque ſcriptores vniuerſi. Exempla ſi velis, vbique reperies. Si verò nihil horũ velis; ipſam penſa naturam noſtram, ex quibus conſtat, & quò deſinit. Cogita cùm dormis quo ſis dignus. Nónne vel minima beſtia te poſſet interimere? Multis enim à tecto freq̃uẽter illata breuis beſtiola vel oculum eruit, vel alicuius alterius periculi cauſam attulit. Hæc igitur pote-

Superbia quomodo extinguenda.

a *Chryſo. hom. 43. ad pop.* runt nos à tali periculo abſtrahere[a]. Coërceamus ergo hanc animi elationē, hunc faſtum penitus tollamus, ſi mundi eſſe apud Deum velimus, & laudabilē in Chriſto IESV ducere vitā, & eo, quod diabolo paratū eſt, ſupplicio liberari. Superbus enim eodem quo diabolus

b *1. Timo. 3.* cruciatu damnatur. Audi D. Paulū[b] non Neophytum; ne, inquit, in iudiciū incidat, & in laqueū diaboli. Quod in iudicium? quem in laqueum? In ipſam dānationem, & in ipſum ſupplicium. Quónam igitur pacto hoc euitare diſcrimen poteris? Si tecum eius naturam, multitudinē ſcelerum, tormentorum magnitudinem, & eorum, quæ in hac vita pulchra videntur, fluxum, imbecillitatemque (vt modò dictum eſt) nihil à fœno differentem, & vernis floribus languidiorem reputabis. Si hæ frequenter animo inſederint cogitationes, & eorum qui rectè vixerint, meminerimus, nullo nos conatu, nullis viribus diabolus inflare poterit, neque occaſionem vllā, aut cauſam qua nos oppugnet, inuenerit[c].

Aliud contra ſuperbiam remedium.

c *Chryſ. hom. 8. in Ioan.*

d *in 6. cap. Io. tract. 25.* Hinc & D. Auguſtinus[d]: Timeo, inquit, ne foras propterea exierit anima à Deo, quia ſuperba erat. Imò

e *Eccleſiaſt. 10.* non dubito. Scriptum eſt enim[e]: Initium omnis peccati ſuperbia. Et initium ſuperbiæ hominis apoſtatare à Deo. Scriptum eſt, firmum eſt, verum eſt. Deinde quid de ſuperbo dicitur mortali, accincto pannis carnis, prægrauato pondere corporis corruptibilis, & tamen extollenti ſe, & obliuiſcenti qua pelle veſtitus

f *Eccleſ. 10.* ſit? Quid ei dicit ſcriptura[f]? Quid ſuperbit terra, & cinis? Caput omnium morborum ſuperbia; quia caput omnium peccatorum ſuperbia. Medicus quando ægritudinem diſcutit, ſi curet quod per aliquam cauſam factum eſt, & ipſam cauſam per quam factum eſt, non curet, ad tempus videtur mederi, cauſa manente morbus repetitur. Verbi gratia, vt apertiùs hoc dicam; vides hominem, qui fuit vlcerosus, & ſcabioſus, ſanatum: ſed quia humor ille non eiectus eſt, vnde ſcabies & vlcus oriebatur, rurſus ad vlcus redit. Cognoſcens hoc medicus purgat humorem, detrahit cauſam, & nulla erunt vlcera. Vnde ergo abundat iniquitas? Per ſuperbiam. Cura ſuperbiam, & nulla erit iniquitas. Vt ergo cauſa omnium morborum

Caput omnium morborum, & peccatorum ſuperbia.

rum curaretur, id eſt, ſuperbia, deſcendit, & humilis factus eſt filius Dei. Quid ſuperbis homo? Filius Dei propter te humilis factus eſt. Puderet te fortaſſe, imitari humilem hominem; ſaltem imitare humilem Deum. Præcipitur tibi, vt ſis humilis; non tibi præcipitur, vt ex homine fias pecus. Ille Deus factus eſt homo, tu cognoſce quia es homo. Tota humilitas tua eſt, vt cognoſcas te. Ergo quia humilitatem docet Deus, dixit [a]: Non veni facere voluntatem meam, ſed eius voluntatem, qui miſit me. Hæc enim commendatio humilitatis eſt. Superbia quippe facit voluntatem ſuam; humilitas facit voluntatem Dei. Ideo, inquit [b], qui ad me venerit, non eijciam foras.

Quid ſuperbis homo?

a Ioan. 5. & 6.

b Ioan. 6.

D. verò Proſper Auguſtini diſcipulus, explicans illud Sapientis [c]: Initium omnis peccati ſuperbia: Quid poteſt, inquit, apertiùs, quid probabiliùs dici? Initium, ait, non alicuius, ſed omnis peccati, ſuperbia, vt euidenter oſtenderet, quòd ipſa ſit peccatorum omnium cauſa: quoniam nō ſolùm peccatum eſt ipſa, ſed etiam nullum peccatum fieri potuit, poteſt, aut poterit ſine ipſa. Siquidem nihil aliud omne peccatum, niſi Dei contemptus eſt, quo eius præcepta calcantur. Quem contemptum Dei nulla res alia perſuadet hominibus, niſi ſuperbia, quæ etiam in ipſo diabolo, vt diabolus ex angelo fieret, æternæ perditionis extitit cauſa. Denique & ipſe ſciens ſe per ſuperbiam de cęleſtibus corruiſſe, & in hunc caliginoſi aëris carcerem truſum, homini ſubuertendo, quem Deus fecerat ſine vllo peccato, vitium perſuaſit ſerpentina calliditate ſuperbiæ. Certus quòd recepta ſuperbia, quę eſt malorū omnium cauſa, facilè iam peccata omnia, quæ non niſi ſuperbo concipiuntur animo, perpetraret.

c de vita contemplat. lib. 3. cap. 2.

Explicatio illius: Initium omnis peccati ſuperbia. Eccleſiaſtici. 10. c.

Omne peccatū eſt Dei cōtemptus.

Superbia omnium malorū cauſa.

Si vtcumque iam patuit qualiter intelligatur, quod ſcriptura dicit: Initiū omnis peccati ſuperbia; hoc etiam videamus, quod ſanctus Apoſtolus dicit [d]: Radix omniū malorū eſt cupiditas, cū Spiritusſanctus, qui locutus eſt per prophetā, per Apoſtolum quoq. locutus ſit, nec ſibi poſſit eſſe diuerſus. Solicitè conſiderare debemus, quare ille initiū peccati ſuperbiā; hic radicem omnium malo-

d 1. Timot. 6.

Explicatio illius: Radix omnium malorū cupiditas.

a Idem Prof. lib. 5. de vit. cont. cap. 4.

malorum cupiditatem nominari voluerit[a]. An fortè ſermonem propheticum Paulus Apoſtolus, vt ſolet, expoſuit; quandoquidem ſiue initium omnis peccati, ſiue radicem omnium malorum dicas, vnum idemque ſignificas. Porrò cupiditas, atque ſuperbia intantū eſt vnum malum, vt nec ſuperbus ſine cupiditate, nec ſine ſuperbia cupidus poſſit inueniri. Siquidem & diabolus, in quo tenet ſuperbia principatum, propriæ voluntatis ac perditionis humanæ cupidus fuit, vt ipſe homo per appetitum arboris interdictæ, ac diuinæ ſimilitudinis affectationem morboſæ affectum cupiditatis oſtendit. De ſuperbia namque naſcuntur hæreſes, ſchiſmata, detractiones, inuidia, verboſitas, iactantia, contentiones, animoſitates, ambitio, elatio, præſumptio, vanitas, inquietudo, mendacium, periurium, & cætera eiuſmodi. Sed hæc quis dubitet ex cupiditate quoque procedere, cùm omnes, qui fuerint illis omnibus morbis, quos nominaui, corrupti, habeātur & cupidi? Item cùm guloſos, intemperantes, ebrioſos, auidos, rapaces, fornicarios, adulteros, ſtupratores, inceſtos, flagitioſos cupiditas reddat, quando poſſunt ſine ſuperbia tales fieri? Sine qua omnino non poſſunt Dei præcepta contemni, quibus prohibentur illa omnia mala, quæ ſuperius comprehendi. Ideoque ſi volumus conſummare noſtri certaminis curſum, caueamus inprimis cupiditatem, atque ſuperbiam, non duo mala, ſed vnum, à quo trahant omnes mali actus initium. Nam ſine ſuperbia, quæ poſſunt ſaltem inchoari peccata cùm dicatur: Initium omnis peccati ſuperbia? Aut ſine cupiditate, quæ eſt malorum omnium radix, quæ poſſunt fieri mala, cùm ſine radice omnia, aut nulla deputētur, aut mortua? Deinde ſi quodlibet peccatum perpetrare non poſſum, niſi malæ delectationi conſentiam, quod cupiditatis eſt propriū: & Dei præcepta contemnam, quod eſt ſuperbiæ malum, quomodo non ex cupiditate, quæ eſt radix malorum omnium, & ex ſuperbia, quæ initium omnis peccati dicitur, procedit omne peccatum?

Omnis ſuperbus eſt cupidus, & è contrario: Omnis cupidus eſt ſuperbus.

Peccata, quæ ex ſuperbia naſcuntur.

Cupiditas & ſuperbia vnum eſt malum, non duo.

Superbia

Superbia quibus indiciis cognoſcatur.

CAP. XVII.

IAm videamus, quibus indiciis poſſit ſuperbia deprehendi, vt ſicut in ſuperioribus claruit, nullum peccatum ſine illa committi poſſe, ita hic ſigna eius eluceant, quibus cauenda poſſet oſtendi. De quibus D. Proſper ſcribens [a]: Omitto, inquit, illos, quos etiam ipſe habitus, & inceſſus ſuperbos oſtendit, quorum erecta ceruix, facies torua, truces oculi, & ſermo terribilis nudam ſuperbiam clamant. Qui libidine dominãdi poſſeſſi, quos poſſunt, violẽter ſibi ſubiiciunt, humana iura, diuinaque confundunt, honoribus intumeſcunt, paſſim cuncta diripiunt, ſuis criminibus gaudent, & ſe ipſos ſuperbiæ corrupti morbo non capiunt. Hos ergo, inquit, prætereo in quibus ſuperbia tam apertè regnat, vt nec dignetur ſe occultare, nec valeat. Illos tantùm dolendos oſtendo, atque eorum exempla cauenda denuntio, quos iam conuerſos, & aliquantulum proficientes ſuperbia occultè captiuát, quos in profundum malorum fraudulẽta dominatione præcipitat, & ne inde vnquam poſſint emergere, iugiter calcat. Ipſa in cordibus talium locum diabolo facit: ipſa ei aduenienti immunitum pectus familiariter pandit. Ipſa introeuntem ſuſcipit: Ipſa captis ius perditè viuendi conſtituit. Ipſa omnes virtutibus exarmat, quos ſemel inuaſerit. Ipſa quicquid in eis remanſerit, quod vitiis poſſet obniti, ne contra ſe fortè conualeſcat, interimit. Inde eſt, quod hi, quos ſuperbæ mentis tabes purulenta corruperit, ſeniorum ſuorum non obſeruant imperata, ſed iudicant: de ſuis negligentiis obiurgati, aut rebellant inſolenter, aut murmurant; de loco ſuperiori diſceptant; præferri ſe etiam melioribus impudenter affectant: ſimplicitatem ſpiritualium fratrum irridenter exagitant; ſuas ſententias procaciter iactant, obſequia delata faſtidiunt, negata pertinaciter quærũt: natales moribus anteponunt; iuniores ſuos elati deſpiciunt; conferri ſibi aliquos poſſe non credunt; æquari ſenioribus dedignantur; ſuper eos ſe ſolo animi tumore conſtituunt. Non ſeruant in obſequio reuerentiam, in ſermone modeſtiam, in moribus diſciplinam.

Quibus indiciis poſſit ſuperbia deprehẽdi.

a lib. 3. de vita. cont. cap. 8.

Superbia quos inuaſerit, virtutibus exarmat.

Inſignis ſuperborum deſcriptio.

Habent

Habent in intentione pertinaciam, in corde duritiam, in ſermocinatione iactantiam: in humilitate fallaces, in iocatione mordaces: in odio pertinaces; ſubiectionis impatientes: potentiæ ſectatores; omnibus bonis odibiles; ad opus bonum pigri; ad communionem feri; ad obſequium duri; ad loquendũ quod neſciunt prompti; ad ſupplantandum parati; ad omnia, quibus ſubſiſtit fraterna ſocietas, inhumani: temerarij in audendo, clamoſi in loquẽdo, faſtidioſi in videndo, præſumptuoſi in docendo, efferati deformiter in cachinno, oneroſi amicis, infeſti quietis, ingrati beneficiis, inflati obſequiis, & imperioſi ſubiectis. Hæc ſunt ſuperbiæ graſſantis indicia, quibus Deus offenditur, & recedit, ac ſuperba corda deſtituit. His malis diabolus paſtus exultat, inuitatur vt veniat; ſuperbas mentes intrat, vt teneat; erigit, vt elidat; fouet, vt perdat, qui inexplebiliter de ipſa perditorum captiuitate tripudiat, vt captiuos ſuos, quos ſuperbiæ viribus ſibi ſubiecit, iure poſſideat, & omnia illa mala, quæ ſuperius comprehendi, per illos exerceat. Meritò igitur per iuſtum Dei iudicium deſeruntur huiuſmodi occulto condemnati ſupplicio; quoniam non violẽter addicti, ſed ſpontè cedunt ſuperbiæ decipientis imperio, cui vtique poſſunt, ſi voluerint repugnare liberæ voluntatis arbitrio, liberati per donum Spiritusſancti, & muniti. Veruntamen etiam tales, ſi ad recipiendam ſalutem diuinitus animati, ſpem reſipiſcendi concipiant, nec ſe in peccatis ſuis deſperando contẽnant, poterunt fructuoſæ ſatisfactionis medicamento ſanari; & ſuperbiã, quæ eos à Deo ſuo tumefactos excuſſerat, fundatæ humilitatis aſſumptione damnantes, vinculis æternæ damnationis abſolui.

Superbià Deo deſeruntur occulto condemnati ſupplicio.

Si vnquam aliàs nunc peropportunè, & verè dici poterit, quod D. Gregorius cuidã Epiſcopo Conſtantinopolitano ſcripſit his verbis[a]: Certè olim clamabatur per Apoſtolum Ioannem[b]: Filioli, nouiſſima hora eſt, ſecundum quod Chriſtus prædixit[c]. Peſtilentia, & gladius per mundum ſæuit, gentes inſurgunt gentibus; terra concutitur: orbis cum habitatoribus ſuis terra dehiſcente ſorbetur, Omnia enim quæ prædicta ſunt, fiũt.

a *epiſt.* 38. *l.* 4.
b *in epiſt.* 1. *cap.* 2.
c *Mar.* 14. *Luca* 21.

Rex

Rex ſuperbiæ prope eſt: & (quod dici nefas eſt) ſacerdotum eſt præparatus exitus, quia ceruici militant elationis: qui ad hoc poſiti fuerant, vt ducatum præberent humilitatis. Sed hac in re etiãſi noſtra lingua minimè contradicat, illius virtus contra elationem in vltionem erigitur, qui ſuperbiæ vitio per ſemetipſum ſpecialiter aduerſatur. Hinc enim ſcriptum eſt [a]: Deus ſuperbis reſiſtit; humilibus autem dat gratiam. Immundus eſt apud Deum, qui exaltat cor. Hinc cõtra ſuperbientem hominem ſcriptum eſt [b]; Quid ſuperbis terra, & cinis? Hinc per ſemetipſam veritas dicit [c]: Omnis, qui ſe exaltat humiliabitur. Vnde vitium ſuperbiæ ab ipſa mox radice ſecandum eſt: vt cùm latenter oritur, tunc vigilanter abſcindatur, ne prouectu vigeat, ne vſu roboretur. Difficilè enim in ſe quiſque inueteratam ſuperbiam deprehendit, quia nimirum hoc vitiũ, quanto magis patimur, tanto minus videmus. Sic quippe in mente ſuperbia, ſicut in oculis caligo generatur. Quo ſe hæc latius dilatat, eo vehementius lumen anguſtat. Pauliſper ergo elatio in præcordiis creſcit, cùm & ſe neſcius extenderit, oppreſſæ mentis oculum funditus claudit, vt captiuus animus typum elationis & pati poſſit, & tamen id quod patitur videri non poſſit [d].

Clericorum ſuperbia militantium præparatus eſt interitus.

a 1. Pet. 5. Iacob. 4.

b Eccleſ. 10.

c Luc. 14. & 18.

Superbia ſtatim in initio auferenda eſt.

Quanto magis ſuperbiam patimur, tãto minus videmus.

d Gregor. lib. 24. moral. cap. 2[?]

Varij ſuperbiæ & inanis gloriæ effectus. CAP. XVIII.

IPſa autem vitiorum regina ſuperbia cùm deuictum plenè cor ceperit, mox illud ſeptem principalibus vitiis, quaſi quibuſdam ſuis ducibus deuaſtandum tradit. Quos videlicet duces exercitus ſequitur, quia ex eis proculdubio importunæ vitiorum multitudines oriuntur. Quod melius oſtendimus, ſi ipſos duces, atque exercitum ſpecialiter, vt poſſumus, enarrando proferamus. Radix quippe cuncti mali ſuperbia eſt. De qua ſcripturâ atteſtante dicitur [e]: Initium omnis peccati eſt ſuperbia. Prima autem eius ſoboles ſeptem nimirum principalia vitia de hac virulenta radice proferuntur, ſcilicet inanis gloria, inuidia, ira, triſtitia, auaritia, ventris ingluuies, luxuria. Nam quia his ſeptem ſuperbiæ vitiis nos captos doluit, idcirco Redemptor noſter ad ſpirituale liberationis prælium ſpiritu ſeptiformis gratiæ plenus

Radix cuncti mali ſuperbia eſt.

e Eccleſ. 10.

Superbiæ ſoboles et exercitus ſui duces.

plenus venit. Sed habent contra nos hæc ſingula exercitum ſuum. Nam de inani gloria, inobedientia, iactantia, hypocriſis, cõtentiones, pertinaciæ, diſcordiæ, & nouitatum præſumptiones oriuntur [a].

Mala de inani gloria orta.

a Greg. lib. 31. moral. cap. 17.

Inanis gloria vitiorum anima, eiúsque varij effectus.

b lib. 3. de vita cont. cap. 10.

De hac inani gloria D. Proſper ſcribẽs, dicit [b], quod ſit anima vitiorum, fomes carnalium delectationum, labes morum, appetitio dignitatum, dulcis miſeris, amara perfectis, periculoſa dubiis, imperioſa ſubiectis, infirma fundatis, facilè captiuat, captiuatos oblectat, ambitioſos vexat, anguſtos inflat, inflatos humiliat: cui ſeruiunt tumidi, ſub qua iacent elati, quã inueniunt perditi, ad quam currunt lapſuri, in qua ſibi videntur ſtare iam lapſi. Vacuos, ac nullis fultos virtutibus tentat, & ipſos faſtu ruinoſæ ambitionis inflatos in occulta dedecora, quadam publicè furendi delectatione præcipitat: ſe de operibus, quorum ſibi conſcij non ſunt, turpiter iactant, qui ſe ab omnibus prædicari per nefas affectant, qui ſanctos viros ſui comparatione depretiant, qui vitio auræ popularis elati, nihil ſibi deeſſe perfectionis exiſtimant, occurrentium ſalutationibus gaudent; ſuis adulatoribus fauent; voluptatibus parẽt; omnibus turpibus placent; geſtiunt docere, quod neſciunt; credi de ſe ſublimia volũt, delectabilia grauibus anteponunt, execrantur verbo, quod animo concupiſcunt; appellationes virtutum vitiis ſuis imponunt; ſe ipſos fallunt; fauentes ſibi decipiunt; in promiſſione honeſta veloces, in exhibitione mendaces, à bono mutabiles, mali tenaces: in verbo graues, in animo turpes, vbique fallaces, læti ad proſpera, fragiles ad aduerſa; inflati ad obſequia, anxij ad opprobria, immoderati ad gaudia, faciles ad humana, difficiles ſemper ad honeſta. His ergo & ſimilibus delinitos vanitas premit, nec eos aut ſuum morbum ſentire, aut ad medicum venire permittit. Et quid eſt ad medicum venire? niſi infirmum ſuas infirmitates agnoſcere, nec placere ſibi, ſed de factis, quæ illi videbantur glorioſa, confundi? Quod certè illi non faciunt, qui deſiderio comparandæ opinionis incenſi, eis tantum operibus, quibus emitur fauor humanus, inſeruiunt; & morum bona contemnunt, tantumque eos amor humanæ laudis inflammat, vt

Inani gloria inflatorum deſcriptio.

Inflati inani gloria difficiles ſemper ſunt ad honeſta.

mat, vt laborioſa opera, quæ populus admiretur, & quibus fama diffunditur, ſine labore ſuſcipiant, & libenter exerceant.

D. verò Ioannes Chryſoſtomus vanam gloriã malorum omnium cauſam eſſe inquit [a], & clericos, qui terrena ſe abieciſſe profeſſi ſunt, ea tamen auidè inhiant, grauius laicis accuſandos eſſe; nam cùm ſeculari gloria fidei rectitudinem mutarint; & Deum, vt ipſi laudentur, contempſerint, dic, quæſo, quo damno, qua inſania afficiuntur? Alij animæ affectus, etſi magno ſint homini nocumento, aliquam ſaltem adferunt voluptatem, quamuis temporalem, atque breui duraturam: quos verò hic morbus irretiuerit, hi ſemper omni priuati voluptate vitam viuunt quàm miſerrimam. Neque enim quod tantopere exquirunt, multitudinis gloriam aſſequuntur, ſed cùm ea frui videantur, ea tamen omnino carent, cùm id nulli prorſus gloriæ ſit annumerandum. Ideoque non gloria, ſed inanis gloriæ opus appellatur, nihil in ſe habẽs neque clarum, neque glorioſum [b]. Vana verò idcirco dicitur, quia euanida eſt, & nihil habet ſtabile neque firmum, ſed ſolum eſt oculorum deceptio, & priuſquam appareat, auolat [c]. Vnde igitur tam temerarius, tam inſanus abſque vlla voluptate affectus? Non aliunde ſanè, quàm à vili abiectoque animo. Neque enim fieri poteſt, vt qui gloriæ dulcedine capitur, magnum aliquid, & egregium ſapiat, ſed ignominia ilico illum notari neceſſe eſt, & animi abiecti, infamis, atque exigui exiſtimari. Qui enim nihil propter virtutem, ſed vt hominibus placeat operatur, quive in omni re fallacem hominum, atque erroris plenam exquirit ſententiam, quem is gloriam meretur? Gloriæ cupiditas omnia commiſcuit, auaritiam, inuidiam, calumniam, inſidias peperit, & qui nulla affecti ſunt iniuria, in illos, qui nihil de ipſis malè meriti ſunt, & armat, & efferat: Hæc amicitiæ & conſuetudinis obliuiſcitur. Nihil ſe pudet, ſed omni abiecta virtute, omnibus bellum indicit, ſemper incõſtans, ſemper inuiſa: & ſanè ira, & violentus, & intolerabilis morbus eſt, non tamen ſemper nocumento eſſe ſolet, ſed duntaxat cùm irritatur. Inanis verò gloria

a hom. 22. in Gene.

Vana gloria omnium malorum cauſa.

Cur inanis & vanagloria dicatur.

b hom. 2. in Ioann.

c Idem Chryſoſt. in d. hom. 22. in Gen.

Gloriæ cupiditas omnia commiſcuit.

Inanis gloria ſemper peſtifera. omni tempore peſtifera eſt. Nunquam ceſſat, nunquam remittitur, niſi ratione & cohibeatur, & ſedetur: ſemper præſto eſt, non ſolùm peccandi ſe hortatricem exhibens, verumetiam ſi quid rectè faciamus, id è manibus ſumma vi eripere contendit, vel nihil rectè à nobis inchoari perficique permittit. Quodſi auaritiam Paulus idolorum ſeruitutem appellat[a], eius mater, radix, fons, hoc eſt, inanis gloria, quo nomine merebitur appellari? Nullum quidem, ſi rectè eius malitiam contemplabimur, dignum inueniemus. Abſtineamus ergo dilectiſſimi, & perniciosum hoc exuamus veſtimentum, quo deſciſſo, & procul abiecto fiamus aliquando liberi, veram induti libertatem, & veræ nobilitatis, quæ à Deo nobis elargita eſt, cognitionem non negligamus[b].

a Galat. 5. Epheſ. 5.
Inanis gloria auaritiæ mater
b Chryſoſt. in d. homil. 2. in Ioan.

Sed vt ad D. Gregorium dicentem[c]: ſuperbiā radicem eſſe omnium vitiorum, reuertamur; De inuidia (quam inter alia numerauit) odium inquit, ſuſurratio, detractio, exultatio in aduerſis proximi; afflictio autē in proſperis naſcitur. De ira rixæ, tumor mentis, contumeliæ, clamor, indignatio, blaſphemiæ proferuntur. De triſtitia, malitia, rancor, puſillanimitas, deſperatio, torpor circa præcepta, vagatio mentis erga illicita naſcitur. De auaritia, proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, violentiæ, & contra miſericordiam obdurationes cordis oriuntur. De ventris ingluuie, inepta lætitia, ſcurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo ſenſus circa intelligentiam propagantur. De luxuria cæcitas mentis, inconſideratio, inconſtantia, præcipitatio, amor ſui, odium Dei, affectus præſentis ſæculi, horror autem vel deſperatio futuri generantur. Quia ergo ſeptem principalia vitia primæ ſuperbiæ ſoboles, tantam de ſe vitiorum multitudinem proferunt, cùm ad cor veniunt, quaſi ſubſequentis exercitus cateruas trahunt. Ex quibus videlicet ſeptem quinque ſpiritalia, duoque carnalia ſunt. Sed vnumquodque eorum tanta ſibi cognatione iungitur, vt non niſi vnum de altero proferatur.

Mala ex inuidia ſuperbiæ ſobole naſcentia.
Mala ex ira prodeuntia.
Triſtit. ſ mala.
c d. lib. 31. moral. cap. 31.
Auaritiæ mala.
Gulæ mala.
Luxuriæ mala.
Septem principalia & mortalia vitia ſunt primæ ſuperbiæ ſoboles.
Vitiorum maxima eſt connexio

Alia vitia eas ſolummodo virtutes impetunt, quibus ipſa deſtruuntur[d], vt videlicet ira patientiam; caſti-

d Greg. li. 34. mor. cap. 17.

caſtimonia, abſtinentiam; libido continentiam expugnet. Superbia autem (quam vitiorum radicem diximus) nequaquam vnius virtutis extinctione cõtenta, contra cuncta animæ membra ſe erigit, & quaſi generalis, ac peſtifer morbus corpus omne corrumpit, vt quicquid illa inuidente agitur, etiãſi eſſe virtus oſtenditur, non per hoc Deo, ſed ſoli vanæ gloriæ ſeruiatur. Quiſquis eius in ſe tyrannidem captiua mente ſuſceperit, hoc primum damnum patitur, quod clauſo cordis oculo, iudicij æquitatem perdit. Nam cuncta, quæ ab aliis bene geruntur, diſplicent, & ſola ei, quæ ipſe vel prauè egerit, placent; ſemper aliena opera deſpicit; ſemper miratur, quæ ipſe facit: quia & quicquid egerit, egiſſe ſe ſingulariter credit; atque in eo, quod exhibet per gloriæ cupiditatem, ſibimetipſi fauet per cogitationem, & ſe cùm in cunctis tranſcendere cæteros æſtimat per lata cogitationum ſpatia ſecum deambulans, laudes ſuas tacitus clamat. Nonnunquam verò ad tantam elationem mens ducitur, vt in eo, quod tumet, etiam per oſtentationem locutionis effrænetur. Sed tanto facilius ruina ſequitur, quãto apud ſe quiſque impudentius exaltatur. Hinc enim ſcriptum eſt [a]: Ante ruinam exaltatur cor.

In quo ſuperbia alia vitia vincat ſua malitia.

Primum mali ſuperbi.

a *Prouerb. 16. cap.*

Prælati & ſubditi quomodo ſuperbia tententur.

CAP. XIX.

SCiendũ quoque eſt, vt D. Gregorius inquit [b], quod aliter Præpoſitos, atque aliter ſubditos ſuperbia tentet. Prælato in cogitationibus ſuggerit, quia ſolo vitæ merito ſuper cæteros excreuit, & ſi qua ab eo bene aliquando geſta ſunt, hæc importunè eius animo obijcit; & cùm hũc Deo ſingulariter placuiſſe inſinuat, quò facilius ſuggeſta perſuadeat, ipſam ad teſtimoniũ poteſtatis traditæ, retributionẽ vocat, dicens; quia niſi omnipotẽs Deus te his omnibus meliorem cerneret, omnes hos ſub tuo regimine nõ dediſſet: eiusq́ue mox mentẽ erigit: viles atque inutiles eos, qui ſubiecti ſunt, oſtendit, ita vt nullum iam quaſi dignum reſpiciat, cui æquanimiter loquatur. Vnde & mox mẽtis tranquillitas in irã vertitur; quia dum cũctos deſpicit, dũ ſenſum,

b *d. lib. 34. ca. 18. & 19.*

Quomodo ſuperbia tentet Prælatos.

 vitam-

viiamque omnium ſine moderamine reprehendit, tanto effrænatius ſe in iracundiam dilatat, quanto eos, qui ſibi commiſſi ſunt, eſſe ſibimet indignos putat.

Quomodo ſuperbia tentet ſubditos.

At cõtrà cùm ſubiectorum cor ſuperbia inſtigat, hoc ſummopere nititur agere, vt ſua acta conſiderare funditus negligant, & ſemper tacitis cogitationibus rectoris ſui iudices fiant, qui dum in illo quid reprehendere debeant, importunè reſpiciunt, in ſemetipſis quod corrigant, nunquam vident. Vnde & tanto atrocius pereunt, quanto à ſe oculos auertunt; quia in huius vitæ itinere offendentes corruunt, dum alibi intendunt. Et quidem peccatores ſe aſſerunt, nec tamen rantum, vt tam noxiæ in regimine perſonæ traderentur. Et dum eius facta deſpiciunt, dum præcepta contemnunt, ad tantam vſque inſaniam deuoluuntur, vt Deum res humanas curare non æſtiment, quia ei, qui quaſi iure reprehenditur, eſſe ſe commiſſos dolent. Sicq. dum contra rectorem ſuperbiunt, etiam contra iudicia conditoris intumeſcunt, vt dum paſtoris ſui vitam diiudicant, ipſam quoque ſapientiam omnia diſponentis impugnant. Sæpe etiam rectoris ſui dictis proteruè obuiant, & eandem vocis ſuperbiam libertatẽ vocant. Sic quippe elatio ſe quaſi pro libertatis rectitudine obijcit: ſicut ſæpe ſe & timor pro humilitate ſupponit. Nam ſicut plerique reticent ex timore, & tacere ſe æſtimant ex humilitate: Ita nonnulli loquũtur per impatientiam elationis, & tamen loqui ſe credunt per libertatem rectitudinis. Aliquando autem ſubditi proterua, quæ ſentiunt, nequaquam produnt, & horum quoque loquacitas vix compeſcitur. Nonnunquam ex ſola amaritudine intimi rancoris obmuteſcunt, qui per timorem mentis procacitatis ſuæ verba ſubtrahentes, cùm malè loqui ſoleant, peius tacent: quia cùm peccantes aliquid de correctione audiunt, indignantes etiam reſponſionis verba ſuſpendunt. Cùm his quando agitur aſperè, ſæpe ad querelæ vocem de hac ipſa aſperitate proſiliunt. Cùm verò eos magiſtri ſui blandè præueniunt, de hac ipſa humilitate, qua præuenti ſunt, grauius indignantur, & tanto eorum mens vaſtius accenditur, quanto conſideratius infirmari iudicantur. Hi

Canonicorum libertas.

nimi-

nimirum, quia humilitatem, quæ virtutum mater eſt, neſciunt, vſum laboris ſui perdunt, etiamſi quæ bona ſunt, quæ operari videantur. Quos bene ab intimis prodimus, ſi paucis exterioribus oſtendamus. *Humilitas virtutum mater.*

Cunctis namque ſuperba apud ſe cogitatione tumentibus ineſt clamor in locutione, amaritudo in ſilentio, diſſolutio in hilaritate; furor in triſtitia, inhoneſtas in actione, honeſtas in imagine, erectio in inceſſu, rancor in reſponſione. Horum mens ſemper eſt ad ingerendas contumelias valida, ad tolerandas infirma, ad obediẽdum pigra, ad laceſſendos verò alios importuna, ad ea, quæ facere & debet, & prævalet, ignaua, ad ea autem quæ facere nõ debet, nec prævalet, parata. Hæc in eo quod ſponte non appetit, nulla exhortatione flectitur: ad hoc autem quod latenter deſiderat, quærit vt cogatur, quia dum meruit ex deſiderio ſuo vileſcere, optat vim in ipſa ſua voluntate tolerare. *Signa quibus ſuperbi dignoſcuntur.*

De humilitate, primo & præcipuo honeſtatis à clero recuperandæ fundamento. CAP. XX.

QVoniam diffiteri non poſſumus clericos ſua inobedientia, & ſuperbia ſeſe ſuumque ordinem & ſtatum, atque ipſam catholicam religionem & eccleſiam ad hanc, quam in his videmus prouinciis, deplorãdam perduxiſſe ruinam, & calamitatem; nónne omnium nunc cura, cogitatio, ſtudium, diligentia, & ſolicitudo intendi, & impendi debet, vt cuncta collapſa, ſeu deſtructa in integrum reſtituantur? Quod vt commodius & facilius fieri poſſit, neceſſariò requiri diximus, vt inobedientia, & ſuperbia funditus ex eorum cordibus extirpatis, & profligatis, animis eorundem humilitas inſeratur. Nam ſicut illa omnium vitiorum, & criminum eſt origo, atque ruina omnium virtutum: ita hæc omnium bonorum fons, & mater eſt, atque omnium virtutum caput, cuſtos, & propugnaculũ eſt [a]. Hæc ſola officij ſacerdotalis eſt erectio [b]. Et vt ipſa veritas contra ſuperbiæ peſtem remedium nobis daret [c], & nos ad viam vitæ per humilitatem reduceret, in ſemetipſa dignata eſt quod nos admonet monſtrare, dicens [d]: Diſcite à me quia mitis ſum, & humilis

a *Chryſoſt. ho. 3. 15. 39. 49. 66. in Matth. & ho. 32. in Ioan. item hom. 38. ad pop. & Ber. in tract. de meditat. deuotiſſ. cap. 41. et epiſt. 42. & ſerm. 1. de nata. Dom.*
b *Greg. epiſt. 54. lib. 2. & hom. 7.*
c *Greg. lib. 34. mor. cap. 20.*
d *Matth. 11.*

humilis corde. Ad hoc namque, vt D. Gregorius ſcribit, & teſtatur[a], vnigenitus Dei filius formam infirmitatis noſtræ ſuſcepit, ad hoc inuiſibilis non ſolùm viſibilis, ſed etiam deſpectus apparuit, ad hoc contumeliarum ludibria, illuſionum opprobria, paſſionumque tormenta tolerauit, vt ſuperbũ non eſſe hominem doceret humilis Deus. Quanta igitur humilitatis virtus eſt, propter quam ſolam veraciter edocendam, is qui ſine æſtimatione magnus eſt, vſque ad paſſionem mortis factus eſt paruus. Quia enim originem perditionis noſtræ ſe præbuit ſuperbia diaboli, inſtrumentum redemptionis noſtræ inuenta eſt humilitas Dei. Hoſtis quippe noſter inter omnia conditus, videri ſupra omnia voluit elatus. Redemptor autem noſter magnus manens ſuper omnia, fieri inter omnia dignatus eſt paruus. Quid ergo nos Epiſcopi, & clerici dicimus, qui honoris locum ex Redemptoris noſtri humilitate ſuſcepimus, & tamen ſuperbiam hoſtis ipſius imitamur? Ecce nouimus creatorem noſtrum de ſuæ celſitudinis culmine, vt humano generi daret gloriam, deſcendiſſe. Humiliauit ſe vſque ad noſtrum puluerem Deus, & in cælo os ſuum ponit, & ſuper terram lingua pertranſit puluis humanus, & non erubeſcit, non metuit extolli homo, putredo, & filius hominis vermis. Reducamus ad animum hoc quod per ſapientiſſimum Salomonem dicitur[b]: Ante tonitruum præibit coruſcatio, & ante ruinam exaltabitur cor. Vbi è diuerſo ſubiũgitur: Ante gloriam humiliabitur. Humiliemur ergo mente, ſi ad ſolidam conamur venire celſitudinem: nequaquam per elationis fumum oculi cordis obſcurentur: qui quanto magis excreuerit, tanto celerius euaneſcit. Penſemus quid nos præcepta admoneant Redemptoris noſtri dicentis[c]: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Hinc etiam per prophetam dicit[d]: Super quem requieſcit ſpiritus meus, niſi ſuper humilem, & quietum, & trementem ſermones meos? Certè cùm Dominus ad humilitatis viam adhuc infirmãtia diſcipulorum corda reduceret, dixit[e]: Si quis vult inter vos primus eſſe, erit omnium minimus. Qua in re apertè cognoſcitur, quoniam ille veraciter

a *in epiſt. 38. lib. 4. ad Epiſ. Conſtant. & lib. 34. moral. cap. 31.*

b *Eccleſ. 32.*

c *Matth. 5.*

d *Eſa. 66. cap.*

e *Matth. 10. Mar. 10.*

veraciter ſublimis eſt,qui in ſuis cogitationibus humiliatur. Caueatur ergo malorū praua ſuggeſtio,fugiatur omnis inſtigatio diaboli. Oportet quidem vt veniant ſcandala,veruntamē væ homini illi,per quē ſcandalum venit. Ecce ex hoc nefando elationis vocabulo eccleſia ſcinditur, fratrum omnium corda ad ſcandalū prouocantur: Per humilitatē autem cunctorū fratrū concordia,& ſanctę vniuerſalis eccleſię vnitas valet cuſtodiri.

Humilitate cuſtoditur fratrū concordia, & eccleſiæ vnitas.

Contra morem eccleſiaſticum eſt,ſi non patientiſſimè toleratur etiam iniuſta correctio [a]. Seruorum Dei humilitas in afflictionis tempore debet apparere. Qui verò ſe contra Præpoſitos ſuos erigūt, profectò oſtendunt, quia ſerui Dei eſſe contemnunt. Et quidem ab illo hoc quod factum eſt minimè fieri debuit, à te tamen omnino debuit diligenter ſuſcipi, & rurſum cùm gratiam reddebat, ad eum cum gratiarum actione debuit occurri. Quod quia ita à te factum non eſt,adhuc cognoſco quia nobis omnino lachrimarū opus eſt. Nos enim cuius vitæ ſumus, qui humiles eſſe etiā patribus nolumus [b]? Optauimus iam annos aliquot clero tranquillitatē,& pacē à Deo concedi,ſed quia in illo debita humilitas non fuit, ideo eandem nōdum obtinuerunt. Nam vt D. Gregorius Patriarchę Conſtantinopolitano ſcribit [c], eundem ad pacem, & vnitatē eccleſiæ exhortans: In pacis,inquit,vos decet dilectione perſiſtere, & locū præbere diſcordiæ nullo modo debetis. Sed quia in radice ipſius viuere aliter nō valemus, niſi mente, & actu humilitatē,quam ipſe author pacis docuit,teneamus, cum ea charitate,qua dignū eſt ſuademus,vt profanā elationē, quæ animabus ſemper aduerſa eſt,cordis pede calcantes, peruerſi ſuperbiq. vocabuli ſcandalūm, eccleſię auferre de medio feſtinetis, ne pacis noſtræ ſocietate diuiſi inueniri poſſitis,ſed vnus in vobis ſpiritus, vna mēs, vna charitas, vna in Chriſto, qui ſua membra eſſe nos voluit,ſit cōpago concordię. Nam quàm durū, quàm indecēs,quàm crudele,quamq. à ſacerdotali propoſito ſit extraneū,pacem, illum,quàm alijs prædicat, nō habere,ſanctitas veſtra cōſideret, & ſuos de ſuperbia fratres ſcādalizare non præſumat. Sed hæc magis ſtudeat,vt vanę,aut ſuperfluę elationis autorē humilitatis

a Greg epiſt. 54. lib. 2. & c. cōtra. diſt. 100.

Correctio etiā iniuſta patienter toleranda eſt.

b Greg. epiſt. 24. lib 2.

Quia in clero non eſt debita humilitas ideo illi nunc nō datur à Deo pax, & tranquillitas.

Humilitas pacis eſt radix.

c epiſt. 45. lib. 11.

queat enſe proſternere, quatenus eiuſmodi victoria ſuum vos habitaculum ſancti Spiritus gratia ſibi vendicet: & apertè impleatur in vobis quod ſcriptum eſt [a]: Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. Vnde & D. Ioannes Chryſoſtomus [b]: Qui humilis eſt, & gratioſus omnibus, & iucundus, & perpetuæ pacis ſocius nullam bellorum habet materiam. Quippe tacitus omnia æquo animo perfert, & incredibili in omnes pace vtitur. Præceptorum namque Dei cum hominibus pax eſt: omnis autem vita ſic nobis præſcribitur, vt pacem ad inuicem habeamus. Sed nihil tam admirabilem Chriſtianum, quàm humilitas efficit.

a 1. Corint 3.

b hom. 1. in epiſt. 1. ad Corinth.

Nihil tam admirabilē Chriſtianum efficit, quàm humilitas.

Quàm neceſſaria ſit in eccleſia humilitas.
CAP. XXI.

QVàm autem pulchra, & neceſſaria in eccleſia ſit humilitas, eleganter his verbis demonſtrat B. Leo Papa [c]: Agnoſcat, inquit, catholica fides in humilitate Domini gloriam ſuam, & de ſalutis ſuæ ſacramentis gaudeat eccleſia, quæ corpus eſt Chriſti. Quid enim ſanandis ægris, illuminandis cæcis, viuificandis mortuis aptius fuit, quàm vt ſuperbiæ vulnera humilitatis remediis curarentur? Adam præcepta Dei negligens peccati induxit damnationem; IESVS factus ſub lege reddidit iuſtitiæ libertatem. Ille diabolo obtemperans vſque ad præuaricationem, meruit vt in ipſo omnes morerentur; hic patri obediens vſque ad crucem, fecit vt in ipſo omnes viuificarentur. Ille cupidus honoris angelici, naturæ ſuæ perdidit dignitatem: hic infirmitatis noſtræ ſuſcipiens conditionem, propter quos ad inferna deſcendit, eoſdem in cæleſtibus collocauit. Poſtremò illi per elationem lapſo dictum eſt [d]: Terra es, & in terrā ibis. Huic per ſubiectionem exaltato dictum eſt [e]: Sede à dexteris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Hæc Domini noſtri opera non ſolùm ſacramento nobis vtilia ſunt, ſed etiā imitationis exemplo, ſi in diſciplinam ipſa remedia transferantur, quodque impēſum eſt myſteriis, proſit & moribus, vt meminerimus nobis in humilitate, & manſuetudine redemptoris noſtri eſſe viuen-

c ſerm. 5. de natiuit. Dom.

Ad inobedientia et ſuperbia, Chriſti obedientia & humilitate reparata eſt.

d Geneſ. 3.

e Pſalm. 109.

Chriſti opera vtilia nobis ſunt imitationis exemplo.

In humilitate, & manſuetudine Chriſti nobis eſt viuendum.

viuendum. Quoniam ſicut ait Apoſtolus[a], ſi compatimur, & conregnabimus. Fruſtra enim appellamur Chriſtiani, ſi imitatores non ſumus Chriſti, qui ideo ſe viam dixit[b] eſſe, vt cõuerſatio magiſtri forma eſſet diſcipuli, vt illam humilitatem eligeret ſeruus, quam ſectatus eſt Dominus. Itaque D. Cyprianus de humilitate ſermonem faciens[c]: Hic ait, eſt primus religionis introitus, ſicut in mundum primus Chriſti ingreſſus, vt quicumque vult piè viuere, humiliter de ſe ſentiat; neque ſupra ſe in mirabilibus ambulare præſumat. Fundamentum ſanctitatis ſemper fuit humilitas; nec in cælo ſtare potuit ſuperba ſublimitas. Hanc primam gratiam ingrediens mundum noſter paruulus attulit, & à cunabulis nos ſibi cõformes teneri voluit in vita, quod exhibuit in perſona, ac proinde humilitas nobis in omnibus tenenda eſt[d].

a *Roman. 8.*

Chriſtianus debet eſſe imitator Chriſti.

b *Ioann. 14.*

c *in ſer. de natiuit. Chriſti.*

Humilitas primus religionis introitus.

Humilitas eſt fundamentum ſanctitatis.

d *Cypr. aduer. Iud. in lib. 3. cap. 5.*

D. verò Hieronymus nos docẽs quomodo formandus ſit animus noſter[e]: In omni, inquit, actu, atque verbo quieta mens, & placida ſeruetur, ſemperque cogitationi tuæ Dei præſentia occurrat; ſit humilis animus, ac mitis, & aduerſus ſola vitia erectus. Nunquam illum aut ſuperbia extollat, aut auaritia inflectat, aut ira præcipitet. Nihil enim quietius, nihil purius, nihil denique pulchrius ea mente eſſe debet, quæ in Dei habitaculum præparanda eſt, quem non auro templa fulgentia, non gemmis altaria diſtincta delectant, ſed anima ornata virtutibus. Ideo & templum Dei ſanctorum corda dicuntur, affirmante Apoſtolo, qui ait[f]: Si quis templum Dei violauerit, diſperdet illum Deus. Templum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. Nihil habeas humilitate præſtantius, nihil amabilius. Hæc eſt enim præcipua conſeruatrix, & quaſi cuſtos quædam virtutum omnium; nihilque eſt, quod nos ita & hominibus gratos, & Deo faciat, quã ſi vitæ merito magni, humilitate infimi ſimus. Propter quod ſcriptura dicit[g]: quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. Et Dominus loquitur, per prophetam[h]: Super quem alium requieſcam, niſi ſuper humilem, & quietũm, & trementem verba mea? Veruntamen humilitatem ſequere, non quæ oſtenditur

e *in epiſt. ad Celan.*

f *1. Corint. 3.*

Nihil præſtantius humilitate, quæ eſt conſeruatrix omniũ virtutum.

g *Eccleſ. 3.*

h *Iſa. 66.*

Quæ humilitas ſequenda non ſit.

Eee v atque

atque ſimulatur geſtu corporis, aut fracta voce verborum, ſed quę puro affectu cordis exprimitur. Aliud eſt enim virtutem habere, aliud virtutis ſimilitudinem: aliud eſt rerum vmbram ſequi, aliud veritatem. Multo deformior eſt illa ſuperbia, quæ ſub quibuſdam humilitatis ſignis latet. Neſcio enim quomodo turpiora ſunt vitia, quæ virtutum ſpecie celantur. Nulli te vnquam de generis nobilitate præponas, neque obſcuriores quoſque & humiliore loco natos te inferiores putes. Neſcit religio noſtra perſonas accipere, nec conditiones hominum, ſed animos inſpicit ſingulorum. Seruum, & nobilem de moribus pronuntiat. Sola apud Deum libertas eſt, non ſeruire peccatis. Summa apud Deum eſt nobilitas, clarum eſſe virtutibus. Quid apud Deum in viris nobilius Petro, qui piſcator, & pauper fuit? Sed illi piſcatori & pauperi cæleſtis regni à Chriſto creduntur claues. Elegit enim Deus ignobilia, & contemptibilia huius mundi, vt potentes, ac nobiles ad humilitatem facilius adduceret. Nam & aliàs fruſtra ſibi aliquis de nobilitate generis applaudit, cùm vniuerſi paris honoris, & eiuſdem apud Deum pretij ſint, qui vno Chriſti ſanguine ſunt redempti: nec intereſt, qua quis conditione natus ſit, cùm omnes in Chriſto æqualiter renaſcamur. Nam etſi obliuiſcimur, quia ex vno omnes generati ſumus, ſaltem id ſemper meminiſſe debemus, quia per vnum omnes regeneramur.

Summa apud Deum eſt nobilitas, clarum eſſe virtutibus.

D. Ioannes Chryſoſtomus[a], nos ad ſcripturarum lectionem exhortans, & virtutis imaginem contēplandam proponēs, in qua non infimum humilitati tribuit locum: Audiamus, inquit, audiamus, quicumque ſcripturarum lectionē negligimus, quātum damnū, quantam inopiam patiamur. Quando enim bona viuendi opera faciemus, qui etiā pręcepta, & inſtituta ipſa, quibus viuendum eſt, ignoramus? Et opulenti quidem qui cupiditate pecuniarum inſaniūt, aſſiduè veſtes ſuas, ne tineis corrodantur excutiunt: tu verò cùm obliuio omnibus tineis peior, ac maior peſtis animā tuā deuoret, non accedes ad libros, non excuties tineas, non ornabis animam tuā, non aſpicies cōtinuè imaginem virtutis, nec mēbra eius & caput cōſiderabis? Habet enim certè caput,

a hom. 48. in Matth.

Imago virtutis.

caput, & membra omni muliere formoſa multo venuſtiora ac pulchriora. Quod igitur caput virtutis eſt? Humilitas certè. Quapropter ab ipſa incipit Chriſtus dicens[a]: Beati pauperes ſpiritu, quoniã ipſorum eſt regnum cælorum. Qui ſunt pauperes ſpiritu? Humiles ſcilicet mẽte, atque cõtrito ſpiritu. Spiritũ enim hic poſuit pro anima, & voluntate. Siquidẽ illos hic humiles memorat, qui Dei præcepta metuunt, atq. etiã contremiſcunt[b]. Hoc caput, etſi nec cæſariẽ, nec crines habeat, ſic tamen pulchrũ eſt, vt Deũ ad ſe ipſum attrahat. Super quem, inquit per Eſaiam prophetam[c], requieſcam, niſi ſuper humilem, & quietum, & trementem ſermones meos? Et[d]: Oculi mei ſuper mites terræ. Et: Prope Dominus eſt tribulatis corde. Hoc caput pro crinibus, atque comis hoſtias offert Deo gratiſſimas: hoc aureum certè altare eſt: hæc ara ſpiritalis. Sacrificiũ Deo ſpiritus contribulatus[e]: hæc ſapiẽtiæ mater eſt. Qui hoc habet, is mẽbra etiam conſequetur. Perſpexiſti caput, quod nunquã vidiſti. Vide nũc etiam faciẽ, ac primùm attende qualis color eius ſit, quàm rubicundus, quàm floridus, quàm gratioſus, & diſce vnde conſtat. Vnde igitur conſtat? Ab erubeſcẽtia certè, atque pudore. Propterea quidam dicebat[f]: Ante verecundum gratia procedit. Hæc & alia quoque membra magnam vim formoſitatis effundunt; nec ſi mille cõmiſceas colores, talem ſpeciem cõficias. Quodſi oculos quoque velis aſpicere, conſidera modeſtiã, quanto decore, quãta diligentia depinganiur, vnde non ſolùm ſpecioſiſſimi, verum etiam tam acri acumine pollent, vt vel Dominũ ipſum aſpiciant. Beati enim, inquit[g], mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Huic capiti os eſt ſapientia, & intellectus, & ſpiritualium cantuum perpetua vox. Cor autem, magna ſcripturarũ peritia, veri dogmatis conſeruatio, miſericordia, & benignitas. Et quemadmodum non eſt poſſibile animal ſine capite viuere, ſic ſine hoc capite ſalus haberi non poteſt. Hinc enim omnia bona originem trahunt. Pedes, ac manus habet, quibus recta opera oſtendat animata; eſt pietatis, & rectæ fidei anima. Pectus aureum, ac adamante robuſtius, ipſi eſt fortitudo, per quam efficitur, ne vnquam

Humilitas caput virtutis.
a *Matth. 5.*
b *Chryſoſt. ho. 15. in Matth.*
c *Iſa. 66.*
d *Pſalm. 33.*
Humilitas aureum altare, et ara ſpiritalis eſt.
Sapientiæ mater humilitas.
e *Pſalm. 50.*
Humilitas cõſtat erubeſcentia & pudore.
f *Eccleſ. 32.*
Humilitati modeſtia ineſt.
g *Matth. 5.*
Humilitati ineſt ſapientia, et intellectus.
Sine humilitate ſalus haberi non poteſt.

vnquam pectus hoc queat infringi. Spiritus autem, qui animalium corda, & cerebrum continet, charitas eſt [a].

a Chryſoſt. in d. hom. 48.

Honor humilitate non tollitur. CAP. XXII.

QVare nullo pacto metuas, quaſi tollatur honor tuus, ſi teipſum humiliaueris. Hinc enim vel ad cælos vſque gloria tua pertranſi; hinc amplior atque præſtantior redditur: hinc regni ianua tibi aperitur. Caueamus igitur ne contrariam facientes viam, aduerſus nos ipſos acerrima bella geramus. Si enim voluerimus magni, ac mirabiles videri, non modò tales non erimus, verumetiam cæteris omnibus abiectiores futuri ſumus. Sublimis quidem eſſe dicitur, aut proceritate corporis huius, aut quia in editiori loco ſit collocatus: Humilis autem, qui huic contrarius eſt. Attende igitur & videbis, nihil humilitate altius, nihil arrogantia depreſſius. Nam arrogans quidem atque ſuperbus maiorem ſe cæteris arbitratur, & neminem ſe eſſe dignum affirmat: Nec ita magno quiſquam poterit honore ipſum afficere, quin cupiditate maiori agitatus, parum ſibi collatum arbitretur. Cumque laudem ab hominibus quærat, ſpernit eos, atque contemnit. Quæ res adeò expers rationis eſt, vt ænigmati ſimillima ſit. Quos enim deſpicit, ab his hominibus gloriam quaſi debitã flagitat. Si ergo ita cæteros ſpernit, cur adulationibus laudem ab illis aucupatur? Age iam è contrario, qualis verè ſublimis ſit cõſideremus. Hic certè non ignorat quantum, & quid homo ſit: hic certè intelligit magnum eum eſſe hominem, qui cùm omnium minimus ſit, minimum quoque ſe putat. Quocirca quantumcumque ſibi honoris tribueris, maximum arbitratur. Conſtans igitur eſt, atque ſibi ipſi conueniens, nec modò hoc modo illud ſequitur: ſed quos excelſos putat, ab his etiam ſi parũ honoris nanciſcatur, ſummopere propter celſitudinem eorum honorari ſe putat. Humilis rurſum à nulla ægritudine capitur, non perturbatur ira; nulla cupiditate gloriæ vexatur; non vincitur liuore. Quid igitur ſublimius animo harum perturbationũ experte? At verò arrogans, atque ſuperbus, ceu vermis in ſtercore, ſic in his paſſio-

Nihil humilitate altius, nihil arrogantia depreſſius.

paſſionibus ſemper inuoluitur. Nam & inuidia, & ira, & inanis gloria vehementer animum eius exagitant[a]. Illud etiam abs te libenter quæram, quemnam arbitraris ſublimiorem, ſacrúmne virum, à quo grata Deo quotidie ſacrificia offeruntur, an eum, qui nullam apud Deum fiduciam habeat? Et quas, inquies, hoſtias humilis offert? Dauid illum de hoc audias. Sacrificium, inquit[b], Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies[c].

a Chryſoſt. ho. 66. in Matth.

Humiles gratia quotidie Deo offe unt ſacrificia.

b Pſalm. 50.

c Chryſoſt. in d. ho. 66.

Vidiſti quam mundus humilis ſit, videas & inſolentis, atque ſuperbi impuriſſimas ſordes. Impurus enim apud Deum eſt omnis immundus corde. Hic cum diabolo humi trahitur: Inflatus enim diaboli ſupplicia ſuſtinet. Ne fortè inflatus, inquit Paulus[d], in iudicium incidat diaboli. Quodque mirabile eſt, contrarium ſemper, quàm optat, eum perſequitur. Nam cùm cæteros contemnat, vt maiori dignus honore videatur, maximè omnium ipſe contemnitur. Ridiculi enim & omnium inimici ſunt, qui ira, & inuidia facilè capiuntur, quæ eius maximæ comites ſunt Quare neſcio ſi quid peius excogitari poſſit: extremitas enim malorum certè hæc eſt: Humilibus verò quid iucundius? quid beatius? Qui cùm Deo gratiſſimi ſint, non paruam etiam ab hominibus, quam non quærunt, gloriam reperire * ſolent. Nempe ab hominibus quaſi parentes coluntur, quaſi fratres amantur, quaſi propria membra fouentur. Amplectamur igitur humilitatem, ſi ſublimes fieri deſideramus, præſertim cùm videamus à ſuperbia deiici hominem. Nihil enim magis Deus, quàm arrogantiam auerſatur. Quid enim non facit, vt hanc paſſionem deſtruat? Hac enim de cauſa mortales facti, in dolore, ac luctu viuimus. Ideo in continuo labore, atque ſudore, & affligenti operatione conſtituti ſumus. Hoc nempe ſuperbiæ opus eſt, vt non modò nihil boni nobis afferat, ſed etiam quæ habemus corrumpat. E contra vero humilitas facit: nam ea, quæ nobis adſunt, bona conſeruat; & quæ non habemus, facile adiicit. Hanc igitur admiremur, hanc ſequamur, vt & in hac vita honorificè conuerſemur, & futura gloria potiamur[e].

d 1. Timot. 3.

Nihil beatius humilibus qui Deo gratiſſimi ſunt.

** fort. reciperе.*

e Chryſoſt. ho. 66. in Matth.

Quia

Quia ſuperbiam eſſe conſtat cauſam malorum & radicem, fontemque peccati, Chriſtus contrarium ægritudini remedium docendo, conficiens quaſi fundamentum quoddam forte, atque munitum, hanc primùm ſententiam collocauit[a]: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Si quidem vnuſquiſque humilitate ſuppoſita, tutiſſimè cuncta alia ſuperponit ædificans: hac verò ſubducta, etiamſi ad ipſum vſque cælum conuerſationis ſublimitate perueniat, ſimul omnia ſubtrahuntur, atque in finem peſſimum relabuntur. Nam ſiue orationem, ſiue ieiunium, ſiue miſericordiam, ſiue pudicitiam, ſiue aliud quid bonorum abſque humilitate congreges, ſtatim cuncta defluunt, cunctaque depereunt. Quod etiam Phariſæo legimus accidiſſe[b], qui cùm ad ipſum virtutis cacumen aſcenderet, amittens ſimul vniuerſa deſcendit, quia ſcilicet non habuit matrem bonorum. Sicut enim ſuperbia omnium fons malorum eſt: ita humilitas cunctarum origo virtutum[c]. Quocirca D. Gregorij ſententiam & conſilium ſequentes[d], cùm bona agitis, ſemper ad memoriam malè acta reuocate, vt dum cautè culpa conſpicitur, nunquam de bono opere incautè animus lætetur. Nam ſi ſancti viri, cùm agunt fortia, de ſemetipſis vilia ſentiunt, quid in ſua excuſatione dicturi ſunt, qui ſine operatione virtutis intumeſcunt? Sed etſi quælibet bona adſint opera, nulla ſunt, niſi ex humilitate condiantur. Miranda quippe actio cum elatione non eleuat, ſed grauat. Qui enim ſine humilitate virtutes congregat, quaſi in vento puluerem portat; & vnde aliquid ferre cernitur, inde deterius ſecatur. In cunctis ergo quæ agitis radicem boni operis humilitatem tenete: nec quibus iam ſuperiores, ſed quibus adhuc inferiores eſtis, aſpicite, vt dum meliora vobis exempla proponitis, ad maiora ſemper aſcendere ex humilitate valeatis.

Verùm & cùm nos humiliauerimus, à dignitate noſtra ne nos decidere putemus. Tunc enim, vt D. Chryſoſtomus inquit[e], magis exaltamur merito, maximæ tunc admirationi licet eſſe. Quod enim altus, ſeu

a *Matth. 5.*

b *Lucæ 18.*

Humilitas bonorũ omnium mater, & cunctarum origo virtutum.

c *Chryſoſt. ho. 15. in Matt. & hom. 3. in Mat. & hom. 32. in Ioan. & hom. 2. in epiſt. ad Philom.*

d *in hom. 7. de aduen. & Baſil. in hom. de humil.*

e *hom. 39. ad popu.*

Humilitas dignitatem non tollit.

ſeu elatus humilis eſt, humilis autem altus; ſufficit quidem & hoc aſſerens Chriſti ſententia [a]: veruntamen & ipſam rem indagemus. Quid eſt humiliari? Nónne vituperari? Non accuſari? calumniam pati? Exaltari verò, honorari, laudari, glorificari? Sunt duo diuites, vtrique & honore multo præditi, & in ſapientia, potentiaque, & aliis ſæcularibus excellentiis altum ſapientes, poſtmodum ille quidem & ab omnibus honores quærat, & non accipiens, iraſcatur, & plus quàm oportet, exigat, & ſemetipſum exaltet. Hic autem huiuſmodi contemnat: in neminem propter hoc indignetur; & datum repellat honorem. Nónne hic priori longè ſublimior? Gloriam enim aliter aſſequi non licet, niſi gloriam fugiendo. Nam donec quidem eam ſectemur, nos fugit; cùm autem eam fugimus, nos ipſa ſequitur. Si vis eſſe glorioſus, noli gloriam concupiſcere: Si vis eſſe ſublimis, ne te ſublimem facias. Et alioqui quidem honores non quærentem omnes honorant; ambientem verò aſpernantur. Solet enim humanum genus eſſe quodammodo contentioſum, & peruicax. Gloriam itaque contemnamus: ſic enim humiles eſſe poterimus, vel potius alti.

a Luca 18.

Gloria fugientem ſequitur, fugientque ſequentem.

Magnum eſt elationis malum, ſtultum quippe melius eſt eſſe, vt idem Chryſoſtomus ait [b], quàm inſolentem, ſeu ſuperbum. Illic enim ſtultitia tantum eſt, mentiſque tarditas: hîc autem ſtultitia peior eſt, & fatuitas cum furore. Stultus ſibimetipſi malum eſt: elatus & aliis peſtis: ex amentia hoc vitium naſcitur. Non poteſt eſſe ſuperbus, qui fatuus non ſit. Stultitia verò plenus eſt ſuperbus. Audi quendam ſapientem, qui dicit [c]: Vidi hominem apparentem eſſe prudentem apud ſe ipſum, ſpem autem habet magis inſipiens eo. Vides quod non temerè dicebam eſſe malum fatuitate peius? Spem enim, inquit, habet magis inſipiens eo. Propterea Paulus quoque dicebat [d]: Nolite prudentes eſſe apud voſmetipſos. Humilitas verò virtus eſt, & ſublimioris philoſophiæ mater eſt, atque origo [e]. Ne igitur altum ſapiamus, nec inflemur, cùm terra ſumus, & ci-

Melius eſt ſtultum eſſe quàm ſuperbum.

b in d. hom. 39. ad pop.

Superbus fatuus eſt, et ſtultitia plenus.

c Prouerb. 26.

d Roma. 12.

e Chryſoſt. ho. 39. in Matth.

Humilitas ſublimioris philoſophiæ mater eſt, atque origo.

& cinis, fumus, & vmbra. Futurorum incertitudinem reſpice, nec altum ſapias, ſed timenc ſuperbia virtutem diminuas. Verbum habes, & docendi gratiam? ne propterea putes te plus aliis aliquid habere. Propterea maximè debes humiliari, quòd pluribus donis prędit us es, quòd alios prætergreſſus in te Deus inclinauit. Frequenter enim & hoc tibi perditionis cauſa fuerit, niſi vigilaueris. Humilitati nihil æquale. Hæc eſt bonorum mater, & radix, altrix & occaſio, ſimul & vinculum. Hac ſemota abominabiles, & ſcelesti ſumus. Quid altum ſapis quoniam per verba doces? Sed hoc facile, verbis medicari. Doce me per vitam tuam; hæc eſt optima doctrina. Nō enim diſciplinæ tam à verbis, quàm à factis animæ ſolent intromitti. Quoniam ſi non habueris opera, non tantùm loquens non profuiſti; ſed & potius læſiſti [a].

Humilitas bonorum mater, altrix, occaſio, & vinculum eſt.

Optima doctrina eſt per vitā docere.

a *Chryſoſt. ho. 38. ad popul.*

b *hom. 7. in aduen. Dom. et Baſil. in hom. de humilit.*

Vnde D. Gregorius [b]: Penſandum, inquit, nobis eſt, & tota intentione cogitandum, quomodo ſancti viri & humilitatis in ſe virtutem cuſtodiant, cùm quædā mirabiliter ſciunt, illud ante mentis oculos ſtudent reuocare, quod neſciunt; vt dum ex parte alia infirmitatem ſuam conſiderant, ex ea parte qua perfecti ſunt eorum ſe animus non extollat. Scientia etenim virtus eſt. Humilitas etiam cuſtos virtutis eſt. Reſtat ergo, vt in omni quod ſcit, ſeſe mens deprimat; ne quod virtus ſcientiæ congregat, ventus elationis tollat. Vnde igitur poſſit quis ſolidè in humilitate perſiſtere? Si, vt Chryſoſtomus inquit [c], præceptum Domini ſemper animo verſet, quo ait [d]: Cùm feceritis omnia, dicite: Serui inutiles ſumus. Et rurſus ſi orbis magiſtrum [e] dixiſſe meminerit, Ego non arbitror me comprehendiſſe: ille ſolus humilitatem animi verè conſecutus eſt, qui ſibi ipſi perſuaſit, quantùlibet peregerit, nihil ſe magnum geſſiſſe, qui nec ad finem perueniſſe ſe arbitratur. Si igitur humiles ſumus, vt decet; ſi mites ac manſueti, vt oportet; non ſit nobis ea humilitas, elationis occaſio. Humilis es & cunctis abiectior, noli idcirco inflari, neque exprobres cæteris, ne perdas gloriam tuam: ideo nempe te humilias, vt arrogantiam fugias. Quodſi per hanc arrogantiam corruas,

Scientia nemo ſe extollere debet.

c *hom. 2. ad Philem.*

d *Luc. 17.*

Quis humilitatē animi verè cōſecutus ſit.

e *Philip. 3.*

cortuas, melius fuerat non humiliari. Quoties tibi obrepit elata cogitatio, quod quaſi humiliatus culmen occupaueris, conſidera vbinam, vnde deſcenderit Dominus tuus, & tunc deſines te ipſum admirari, & laudare: imò te, & tua omnia ridere cogeris, cùm ex collatione dominicæ humilitatis nihil te omnino profeciſſe cognoueris, debitorem te ſemper exiſtimās. Nam reuera omnia, quæ agimus nos, ac, ſi debitum Deo tenemur exoluere, qui nos ex nihilo condidit, & eſſe, qui ante nō fuimus fecit: qui poſtmodum proprio nos, ac pretioſiſſimo redemit ſanguine, tantumque ſe deiecit noſtri gratia, quantum nemo pro filiis chariſſimis faceret: qui de ſumma cæli arce, ac paternis finibus ad noſtra infima deſcendit; qui ſanguinem effudit ſuum, ſui nos iuris eſſe vult. Si igitur mille haberemus animas, easq. pro illo poneremus omnes putáſne dignum aliquid illius charitati retribuere poſſemus? Minimè id quidem. Cur quæſo? Quia cùm ille nihil deberet nobis, hoc fecit ex gratia: nos autem ex hoc illi debitores ſumus. Idcirco ſi ipſius gratia humiliari renuimus, preſſuræ nos, & clades, potentiorumque metus vel inuitos humiliabunt.

Cùm obrepit elata cogitatio quid faciēdum

Quomodo relicta ſuperbia ad humilitatem deſcendendum ſit.

CAP. XXIII.

D Verò Baſilius in oratione ſua de humilitate habita: Quonam, inquit, pacto ad ſalutarem hanc animi humilitatem pernicioſa ſuperbiæ elatione relicta deſcendemus? Si perpetuo ſtudiū modeſtiæ exerceamus, nec quicquam contemnamus, tanquam à quo nihil ſimus læſi. Vitæ namque ſtudiis, & exercitiis aſſimulatur anima; & qualia facit, talis etiam formatur, & iiſdem configuratur. Sit tibi & ornatus, & indumentum, & inceſſus, & cathedra, & certa, ac tranquilla alimonia, & lectus paratus, & domus, & vaſa domeſtica, quorum omnium vſus ſit ad frugalitatem, & ſermo, & cantus, & proximi conuictus, & hæc ad mediocritatem magis, quàm ad faſtum. Vide ne in ſermone arrogantiam vſurpes ſophiſticam, neque in cantu ad voluptatem accommodatæ voces ſuperiores

habeant, neque dictionem oſtentes ſuperbam, ac grauem. Sed in omnibus ſplendori, ac magnificentiæ detrahas, comis erga amicum, manſuetus erga domeſticum, patiens erga temerarios, humanus erga humiles; patronus afflictis, inuiſens in dolore conſtitutos, in ſumma neminem contemnens, ſuauis in appellatione, alacer in reſponſione, dexter, & expoſitus vniuerſis, neque tua ipſius celebrans encomia, neque alios, qui hoc faciant, ſubornans, neque inhoneſtam de proximo famam admittens, & virtutes tuas ac prærogatiuas, quantum fieri poteſt, obtegens, peccatorum verò gratia te ipſum accuſans, nec expectans, vt ab aliis reprehendare: vt idem facias quod iuſtus, qui in principio ſermonis ſe ipſum accuſat: Et ne tantum ſtudij impendas, vt apud homines glorioſus habeare, quantum impendunt alij, vt glorificentur: Abſtulerunt enim, inquit Chriſtus[a], mercedem ſuam. Itaque nolis tibi ipſi nocere, apud homines conſpicuus eſſe cupiens. Quandoquidem Deus magnus ille ſpectator eſt; illi placere geſtias; nam ſplendidè remunerat. Nemo prudens vel de ſua ipſius ſapiẽtia, vel aliis prærogatiuis quicquam gloriabitur, ſed obtemperabit parænesi B. Annæ, & Prophetæ Hieremiæ, qui dicit[b]: Ne glorietur ſapiens in ſapientia ſua, nec glorietur robuſtus in robore ſuo, nec diues in diuitiis ſuis.

a *Matth. 6.*

b *Hierem. 9.*

Quænam ſit vera gloriatio.

c *1. Corint. 1.*

Sed quænam eſt vera gloriatio? Dicit Apoſtolus[c]: Qui gloriatur, in Domino glorietur. Vbi dixit; quod Chriſtus nobis factus ſit à Deo ſapientia, iuſtitia, ſanctificatio, & redemptio, vt ſicut ſcriptum eſt, qui gloriatur in Domino glorietur. Nam ea demum perfecta & omnimoda gloriatio eſt in Deo, quando neque propter ſuam iuſtitiam extollitur, ſed agnoſcit ſe quidem vera deſtitui iuſtitia, verùm ſola in Chriſtum fide iuſtificatum eſſe. Deus eſt, qui operatur in nobis & velle, & perficere, pro bona voluntate. Deus item eſt, qui ſapiẽtiam ſuam prædefinitam ad noſtram gloriam per ſpiritum ſuum reuelat. Deus eſt, qui in laboribus dat virtutem. Quid igitur te ipſum, dic quæſo, extollis, quaſi propria habeas bona, cùm gratias pro donis agere debeas largitori? Quid enim habes, quod non accepe-

Deus eſt qui operatur in nobis velle et perficere.

acceperis? Si verò & accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Tibi non innotuit Deus per tuam iuſtitiam, ſed tu Deo per illius bonitatem. Cognoſcētes, inquit Apoſtolus [a], Deum, imò magis cogniti à Deo. Ne ſis iniquus tui ipſius iudex, neque ad gratiam teipſum examina; ſi boni quicquam habere te putaueris, illud in numerato tenens, eorum ſponte oblitus, neque eorum gratia, quæ hodie rectè facis inſoleſcas, eorum, quæ paulò ante, atque olim, malè deſignaſti, veniam tibi ipſi largitus: ſed ſi quando te præſens benefactum nonnihil elatum reddit, ad memoriam reuoces, quid olim mali feceris, & ceſſabit inſenſata illa animi inflatio. Et ſi quemquam impræſentiarum delinquere videris, ne hoc ſolum in illo ſpectes, ſed cogita ſimul, quæ rectè vel fecerit olim vel nunc quoque faciat, & deprehendes ſæpenumerò talem, ſi ſingula inquiſieris, nec particulas quaſdam duntaxat ſcrutatus fueris, te eſſe meliorem. Neque Deus enim hominem particulariter examinat: Nam ego, inquit, & opera & cogitationes ipſorum coniunctim producturus venio.

a Galat. 4.

Si quis benefacto ſuo extollatur, quid faciendum.

Non tibi cleri gradus vllus animos in altum extollat, humiliet potius. Animi enim in virtute progreſſus, in humilitate progreſſus eſt: contraque in poſtremis relinqui, & inhonoratum eſſe, id non aliūde, quàm ex elatione progignitur. Quanto ad maiores ſacerdotij gradus accedere tibi propinquius contigerit, eo animos tuos magis demittito, idq́. territus exemplo filiorum Aaron. Pietatis enim cognitio, humilitatis, & manſuetudinis cognitio eſt: quādo ſe animo ſcire ſubmittere, Chriſtum eſt ſcire imitari. Contra autem faſtidio & arrogantia efferri, & inſolentius ſe gerere eſt diabolo ſe ſimilem facere. Chriſtum tu imitare, non aduerſarium Chriſti; Deum, non aduerſarium Dei; Dominum, non ſeruum fugitiuum; clementem, non inclementem; humanum, nō inhumanum; eos, qui ſunt thalami nuptialis, non eos qui tenebrarum. Noli in eo properare, vt fratribus præſis, ne alienorum peccatorum onere ceruices aggraues tuas. Magna res eſt alteri miniſtrare, eiuſmodique, vt per eam

Gradus ſeu dignitas in clero potius nos humiliare, quàm extollere debet.

Pietatis cognitio, humilitatis et manſuetudinis cognitio eſt.

nobis ad cæleſte regnum aſcenſus paretur. Siquidem ea virtutum omnium quædam quaſi eſt ſagena, quæ diuina in ſe præcepta omnia comprehendit, ipſamque primò virtutum omnium contentricem humilitatem complexa, quam bonorum ſequitur copioſiſſimũ veluti quoddam examen. Sunt quidem multi, qui ad honeſtæ vitæ genus ſeſe conferunt: rariſſimi autem, qui ipſius iugum ſuſcipiant. Violentorum tamen eſt regnum cælorum, & violenti rapiunt illud. Verba hæc euangelij ſunt [a]. Violentiam appellauit aſſiduam, & acrem corporis in laboribus fatigationem, quod nullius impulſu, ſuapte ſponte Chriſti diſcipuli faciunt. Quocirca ſi tibi in animo eſt rapere regnum Dei, violentiæ te dato, ceruices tuas Chriſti ſeruitutis iugo ſubmittito, eius loris collũ tuum arctè circumquaque cohibeto: premat illud ceruicẽ tuam: labore illud virtutis atterito, teipſum omnibus ſubijciendo, pſalmos aſſiduè decantãdo, orationibuſque, & lachrymis operam dando; difficultates omnes tolerando, ſiue illæ à dæmonibus, ſiue ab hominibus adferantur [b].

Humilitate omnes virtutes continentur.

a Matth. 11.

b Baſil. in tra. de abdic. ſecu. rer.

In omnibus autem, quæ rectè fiunt, cauſas cur illa ſic fiant Domino aſſignare animus debet: neque omnino eſſe quicquam exiſtimare, quod ſuarum virium facultate aſſequi poſſit. Huiuſmodi enim animi affectio natura ſuapte ſolet humilitatem in nobis generare. Porrò humilitas tutiſſimus eſt virtutum omniũ theſaurus. In omnibus operibus tuis humilia te coram Domino. Quia non erit gratum Deo quicquid efficitur cum ſuperbia. Quod autem fit humiliter, acceptum eſt ei. Fili præ omnibus humilitati ſtude, quod eſt omni virtute ſublimius. Cùm iuſtæ inſtitutiones non aliter, niſi per humilitatem impleantur, & multorum temporum labores per ſuperbiam in nihilum deputentur. Vir humilis Deo eſt ſimilis, & in templo pectoris ſui geſtat eum. Superbus autem cùm ſit Deo odibilis, diabolo ſimilis eſt. Humilis verò, licet in habitu videatur viliſſimus, glorioſus eſt in virtutibus. Superbus autẽ homo etſi decorus videatur aſpectu, & clarus, ſed tamen inutilem eum manifeſtant opera ipſius. Et per hos inceſſus, & motus dignoſcitur eius ſuperbia; & ex verbis eius

Bonarum actionum noſtrarũ ratio Deo aſſignanda eſt.

Humilitas tutiſſimus eſt virtutũ omnium theſaurus.

Humilis et ſuperbi collatio.

eius publicabitur leuitas ipſius. Cupit ſemper laudari ab hominibus, & virtutibus, quibus alienus, ſe prædicare geſtit. Non ſe patitur cuiquam eſſe ſubiectum; ſed ſemper primatum cupit, & ad maiorem gradum ſe conatur immergere. Et quod ex meritis obtinere nō poteſt, ambiendo feſtinat. Ambulat ſemper tumens, vt vter vacuus, & inanis. Et ſicut nauis abſq. gubernatore cùm iactatur à fluctibus, ita & is circumfertur inter omnes actus ſuos. Humilis è cōtrario reſpuit omnem honorem terrenum, & vltimum ſe eſſe iudicat omnibus hominibus. Nam etſi mediocris appareat in vultu, eminens apud Dominum intuetur. Cùm conſummauerit omnia mandata Domini, nihil ſe feciſſe teſtatur, & omnes virtutes animæ ſuæ celare feſtinat. Sed diuulgat Dominus omnia opera ipſius, & profert in medium, & mirificat geſta ipſius, & exaltabit, & clarum faciet eum, & in tempore precum ſuarum, quod poſtulat impetrabit. Et tu fili cùm acceſſeris ad precandum Dominum, proſterne te humiliter in conſpectu eius; ne poſtules quicquam quaſi ex gratia meritorum tuorum, & ſi eſt tibi etiam conſcientia boni operis aliqua, cela illam, vt te ſilente multiplicetur, & reſtituatur à Deo, & peccata tua citò produc in mediū, vt deleat Dominus illa cùm confeſſus fueris ea. Nec velis te iuſtificare cùm ad orandum acceſſeris, ne ſicut Phariſæus ille exeas condemnatus [a]. In tempore orationis omnem malitiam cordis proijce abs te, & remitte ſi quid habes aduerſus proximum tuum [b].

Humilis reſpuit omnem honorem.

Cùm acceſſerit quis ad precandum Dominū quid faciendū.

a *Luc.* 18.

b *Baſil. in admonit. ad fil. ſpirit.*

Quibus modis acquirenda ſit humilitas.
CAP. XXIIII.

D. Verò Bernardus Archiepiſcopo Senonēſi ſcribens [c], in eo tres has virtutes debere eſſe demonſtrat, caſtitatem, ſcilicet, charitatem, & humilitatem: cumque de duabus prioribus egiſſet, & de humilitate tractare aggrederetur. Iam, inquit, de tribus, quæ ſuperius propoſuimus, ſola tractanda reſtat humilitas. Hæc duabus præmiſſis virtutibus in tantum eſt neceſſaria, vt abſque iſta illæ nec eſſe virtutes videantur. Nēpe vt caſtitas, ſeu charitas detur, humilitas mere-

c *epiſt.* 42.

Humilitas caſtitati, et charitati clericorum neceſſaria.

meretur: quoniam humilibus Deus dat gratiam. Ser-
uat acceptas; quia non requieſcit ſpiritus Domini, niſi
ſuper quietum, & humilem. Seruatas conſummat:
nam virtus in infirmitate, id eſt, in humilitate perficitur. Inimicam omnis gratiæ, omniſque initium peccati debellat ſuperbiam, & tam à ſe, quàm à cæteris virtutibus ſuperbam illius propulſat tyrannidem. Siquidem cùm ex aliis quibuſque bonis virium magis ſuarum capere ſoleat incrementum ſuperbia, ſola hęc omniũ propugnaculum quoddam turriſque virtutum, eius fortiter reſiſtit malitiæ, obuiat præſumptioni. Commodũ autem reor indagare aliquid & de ſuperbia, quatenus ex oppoſito ſibi vitio virtutis decor manifeſtus appareat. Superbia eſt appetitus propriæ excellẽtiæ. Hæc in ſpecies duas diuiditur, in cæcam, & vanam ſuperbiam. Cæca ſuperbia, ſeu contumacia, eſt vitiũ, quo ſe exiſtimans aliquis vel eſſe bonum, quod non eſt, vel à ſe eſſe, quod eſt in ſe, nõ in Domino gloriatur. Vana ſuperbia, ſeu vanitas, eſt vitium, quo quis tam de eo quod eſt, quàm de eo quod non eſt, ſuis magis, quàm Dei laudibus delectatur. His ita præmiſſis aptemus iam contraria humilitati, ſingula ſingulis opponentes.

Virtus perficitur in humilitate.

Humilitas omniũ virtutum propugnaculũ, & turris eſt.

Superbiæ definitio, et diuiſio.

Humilitatis definitio, & diuiſio.

Humilitas eſt cõtemptus propriæ excellentiæ. Contemptus verò opponitur appetitui. Duabus quoq. ſuperbiæ ſpeciebus, duæ nihilominus humilitatis opponuntur. Cõtra cæcam, vt quæ de ſe nouerit ſentire humiliter: contra vanam; nec conſentire aliter ſentientibus. Nempe qui de ſeipſo ſentire humiliter nouit, in neutro ipſius de ſe iudiciũ falli poteſt: videlicet, vt aut maius aliquid putet ſe eſſe quàm ſit, aut à ſe eſſe, quod ſit. Et ideo patienter carens, quod ſibi nouit deeſſe, humiliter de eo, quod certus eſt adeſſe, non in ſe, ſed in Domino gloriatur. Porrò aduerſus hoc, vt de ſe altius ſe aliquid ſentiat, ſolet, ne inſoleſcat, verus humilis illud ſibi iugi meditatione reuoluere[a]: non alta ſapientes, ſed humilibus conſentientes. Et illud[b]: Non ambulaui in magnis, neque in mirabilibus ſuper me. Si non humiliter ſentiebam, ſed exaltaui animam meam. Et item[c]: Qui ſe putat aliquid eſſe, cùm nihil ſit, ipſe ſe ſeducit. Contra hoc autem, vt à ſe ſentiat eſſe,

Ne quis altius de ſe aliquid ſentiat.

a Roman. 12.

b Pſalm. 130.

c Galat. 6.

eſſe, quod ſe ſentit eſſe, ſolicitè ſe ipſum interrogat: *Ne quis à ſe putet eſſe, quod ſe ſentit eſſe.*
Quid habes, quod non accepiſti[a]? Si autem accepiſti,
quid gloriaris quaſi non acceperis? Item, qui humanas
laudes conſueuit perfectè contemnere, cum ſe laudari a 1. *Corint.* 4.
percipit de eo quod in ſe nouit non eſſe, nullatenus ac-
quieſcens illud ſibi commemorat[b]: Qui te beatificant, b *Iſaiæ* 3.
in errorem te mittunt. Sed & illius nihilominus ver
ſiculi recordatur[c]: Veruntamen vani filij hominum, c *Pſalm.* 61.
mendaces filij hominum in ſtateris, vt decipiāt ipſi de
vanitate in idipſum. Proinde ſolicitè ſtudet imitari A-
poſtolum, ita de ſe loquentem[d]: Parco autem: ne quis d 2. *Corin.* 12.
me exiſtimet ſupra id quod videt in me, aut audit ali-
quid ex me. Cùm verò laudari ſe comperit de bono, *Si quis audiat ſe laudari de bono quod habet.*
quod ſe fortè habere cognoſcit, nihilominus, quantum
in ſe eſt, ſcuto veritatis curat à ſe iaculum fauoris re-
pellere, dans gloriam Deo, & dicens[e]: Gratia Dei e 1. *Corint.* 15.
ſum id quod ſum. Et propulſans à ſe omnem ſuſpicio-
nem, ait Domino[f]: Non nobis Domine non nobis, f *Pſalm.* 113.
ſed nomini tuo da gloriam. Metuit nimirum, ſi aliter
egerit, ne fortè audiat ab ipſo[g]: Recepiſti mercedem g *Matth.* 6.
tuam. Et iterum[h]: Gloriam ab inuicem quæritis, & h *Ioann.* 5.
gloriam quæ à ſolo Deo eſt, non vultis. Refugiens er-
go & de hoc ad conſilium Apoſtoli[i], probet ipſe opus i *Galat.* 6.
ſuum, vt ſic habeat in ſemetipſo gloriam, & non in al-
tero. Beati, qui in veritate dicere poſſunt[k] Gloria no- k 1. *Corinth.* 1.
ſtra, hæc eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Verun-
tamen delicta quis intelligit? Nam ſi poſſem dicere
cum Paulo[l] (quod quidem longè eſt à me) nihil mihi l 1. *Corinth.* 4.
conſcius ſum, non tamen in hoc eſſe iuſtificatum,
oporteret me glorificari. Non enim qui ſeipſum com- *Non qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt.*
mendat, ille probatus eſt: ſed quem Deus commendat.
Neſcio quo pacto familiarius ſemper humilitati pro-
pinquare ſolet diuinitas: Denique illa ſe induit, vt ap-
pareret hominibus: Subſtātiam, formam, habitumque
geſtauit humilem, ipſius nobis commendans virtutis
excellentiam, quàm ſpeciali ſui voluerit honorari præ-
ſentia.

Vobis autem, dilectiſſime Archiepiſcope, vobis præ- *Cui magis neceſſaria humilitas.*
cipuè tanto magis arbitror hanc eſſe neceſſariā, quan-
to maior noſcitur materia competere ſuperbiendi.

Genus, ætas, ſcientia, cathedra, & quod maius eſt, primatus prærogatiua, cui non eſſent inſolentiæ fomes, elationis occaſio? Quanquam eſſe poſſint & humilitatis. Meditantibus quidem honores blandiuntur; ſed onera penſantibus tædio ſunt atque formidini. Non autem omnes capiunt hoc verbū. Multi enim non tanta fiducia, & alacritate currerent ad honores, ſi eſſe ſentirent & onera. Grauari profectò metuerent, nec cum tanto labore, atque periculo quarumlibet affectarent infulas dignitatum. Nunc verò quia ſola attenditur gloria, & non pœna, purum eſſe clericum erubeſcitur in eccleſia, ſeque viles æſtimant, & inglorios, qui quocumque eminentiori in loco non fuerint ſublimati. Bona humilitas, quæ & impræſentiarum ab huiuſmodi curis, & honoribus mentem facit eſſe quietam, & à minacibus pœnis in futurum ſecuram reddit conſcientiam.

Quibus honores tædio ſint et formidini.

Studete humilitati, quæ fundamentum eſt cuſtosque virtutum, ſectamini illam, quæ ſola poteſt ſaluare animas veſtras[a]: Hæc cuſtos pudicitiæ, & caſtitatis eſt, patientiæ mater. Sine cauſa laborat, qui virtutes ſine humilitate congregat. Vera autem patientia, niſi per profundam humilitatem nec acquiritur, nec tenetur. Hanc verò quiſquis veraciter habet, ſi ei aduerſitatis aliquid acciderit, non contriſtatur; ſed adhuc diligenti Deum omnia cooperantur in bonum. Iſte timet in proſperis, gaudet in aduerſis. Amat, & adiuuat ſe perſequentes, quia eum patientia, & benignitas comitantur, velut indiuiduæ comites[b]. Per continentiam autem caſtitas, per ſocialitatē charitas, per obedientiam verò humilitas acquiritur[c]. Nihil verò facilius eſt volenti, quàm humiliare ſemetipſum[d].

Humilitas ſola poteſt ſaluare animas noſtras.
Mater patientiæ humilitas.
a ſerm. 1. in die natal. Dom.
b Idem Bern. in tract. de ord. vitæ.
Obedientia humilitas acquiritur.
c Bernard in tract. de paru. ſerm. ſerm. 25.
d ſerm. 2. de quadrag.

Sed ad hanc nobis humilitatem quibuſdam erit gradibus aſcendendum. Primò enim cor hominis, quem adhuc peccare delectat, nec miſeram conſuetudinem propoſito meliore mutauit, ne ſit gratiæ, & humilitatis capax, propriis vitiis præpeditur. Secundò quoque vbi corrigere mores, & priores nequitias decætero nō iterare proponit: ipſa tamen peccata præterita, licet iam amputata quodammodo videantur, dum in eo manent,

Ad humilitatem quibuſdā gradibus eſt aſcendendum.

manent, gratiam hanc non admittunt. Manent autem donec confeſſione lauentur, donec ſuccedētibus dignis fructibus pœnitentiæ de medio tollantur. Sed væ quoque tibi, ſi forte vitiis, & peccatis pernicioſior ſucceſſerit ingratitudo, vt dum tepeſcimus proceſſu temporis à feruore conuerſationis noſtrę, paulatim refrigeſcit charitas, abundat iniquitas, vt conſummemur carne, qui ſpiritu cœperamus. Inde enim eſt, vt minus ea ſciamus, quæ à Deo donata ſunt nobis, indeuoti pariter & ingrati. Si igitur gratiam cupimus inuenire, ſic de cætero abſtineamus à vitiis, vt de præteritis quoque peccatis dignè pœniteamus. Nihilominus quoque ſoliciti ſimus & deuotos nos Deo & verè humiles exhibere, quo videlicet anima nec in peccandi conſuetudine, nec in conſcientia peccatorum; ſed nec in tepore, & torpore ingratitudinis, aut in elationis cęcitate perſiſtat [a].

Ingratitudo peccatis pernicioſior.

a Bernar. ſerm. 3. de annuntia. dom.

Deinde totius humilitatis ſumma in eo videtur conſiſtere, ſi voluntas noſtra diuinæ (vt dignum eſt) ſubiecta ſit voluntati, vt ſcilicet voluntariè ſacrificet Domino, & confiteatur nomini eius: non quia terribile & ſanctum; non quia omnipotens, ſed quia bonū eſt, & hoc per triplicem voluntatis noſtræ ſubiectionem. Primò, vt quod certum eſt Deum velle, id nos velimus omnino; & quod certum eſt eum nolle, ſimiliter execremur & nos. Quod autem incertum eſt vtrum velit, an nolit, neque velimus ex toto, neque penitus non velimus. Hic certè fratres in hoc medio totum periculum eſt Canonicorum & aliorum clericorum, dum infeliciter blandimur nobis, & palpantes ſeducimus noſmetipſos. Huic accedit, vt diſſimulemus Domini quærere voluntatem, dum & noſtram facere, & aliquam de ignorantia habere volumus excuſationem. Quis enim eſt ille tam infelix, qui id nolle audeat, quod certus eſt Deum velle; aut quod certus eſt eum nolle, id velle præſumat? Sed in medio periculum eſt. Propterea rogo vos, diligenter attendite; vbi certa eſt Dei voluntas, omnino noſtra ſequatur; in his videlicet, de quibus certum aliquid in ſcripturis inuenimus, aut ipſe ſpiritus manifeſte clamat in cordibus noſtris, quid ſentiendū ſit, vt eſt charitas, humilitas, caſtitas, obediētia,

Humilitatis ſumma in quo conſiſtat.

Periculum, in quo verſantur Canonici etiam qui ſibi boni eſſe videntur.

Cùm certa eſt Dei voluntas, quomodo nos gerere debeamus.

& alia his ſimilia : Hæc approbemus indubitanter, & appetamus, quæ placere Deo ſcimus indubitanter. Sed & ea omnimodis odiſſe debemus, de quibus certū eſt, quod oderit ea Deus, vt eſt ſuperbia, fornicatio, iniquitas, impatientia, inobedientia, & ſimilia. In his verò rebus, de quibus nihil certi poſſumus inuenire, nihil certum voluntas noſtra definiat, pendeat inter vtrumque, aut ſaltem neutri parti nimis inhæreat, cogitans ſemper ne fortè altera pars Deo magis placeat, & parati ſimus voluntatem eius ſequi, in quamcumque partem eam cognouerimus inclinari. Nemo ſuper his, quæ certa ſunt hæſitet. Nemo dubia pro certis admittat, nemo ſibi in dubiis iudicium vendicet, præcipitétve ſententiam, & experiemur quod ſcriptum eſt[a]: Pax multa diligētibus legem tuam Domine, & non eſt illis ſcandalum. Vnde enim ſunt ſcandala, vnde turbatio, niſi quod propriam ſequimur voluntatem, & temerè quod volumus in corde noſtro definientes, ſi quo modo id prohiberi contingat, aut impediri, cōtinuò etiam in impatientiam, in murmurationem, in ſcandalum proni ſumus; non attendentes, quoniam omnia cooperantur in bonum his, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti, & qui nobis caſus videtur, ſermo quidem Dei eſt, ſuam nobis indicans voluntatē? At quicumque nihil certum de huiuſmodi in corde poſuerit, in quamcumque partem poſtea conuertatur, ſcandalizari non poterit. Aut ſi quis facere cogitat vnde mādatum certum non habet, ſi voluntatem ſuam ſeu conſenſum ſuſpenderit, donec Prælatum interroget, & ab eo quærat Domini voluntatem, cui vice ipſius obedit, non turbabitur, quicquid ei præcipiatur, quoniam, vt dictum eſt, pax multa diligentibus legem tuam Domine, & non eſt illis ſcandalum[b].

Quando incerta eſt Dei voluntas, quomodo nos gerere debeamus.

a *Pſalm.* 118.

b *Bernard. in ſerm. de ſubiectio. noſt. voluntat.*

Præterea ſicut ſuperbia eſt origo omnium criminum: ita eſt ruina omniū virtutum. Ipſa enim eſt in peccato prima: ipſa in cōflictu poſtrema. Ipſa autem in exordio mentem per peccatum proſternit, aut in fine de virtutibus deiicit. Idcirco eſt omnium peccatorum peſſima, quia tam per virtutes, quàm per vitia humanam mentem exterminat. Cætera vitia ſolas illas virtutes impetunt,

Superbia in peccato prima, & poſtrema eſt.

petunt, quibus illa deſtruuntur, vt luxuria pudicitiam; ira patientiam; ſola verò ſuperbia cōtra cunctas animi virtutes ſe erigit, & quaſi generalis ac peſtifer morbus omnes corrumpit. Idcirco niſi omnia opera noſtra humilitas præceſſerit, comitata, & conſecuta fuerit, propoſita, quā intueamur: appoſita, cui adhæreamus: interpoſita, qua reprimamur, totū de manu extorquet ſuperbia. Quantalibet ſit iuſtitia operis, apud æternū iudicem nulla eſt, ſi hanc eleuat tumor mētis. Perit reuera omne quod agitur, ſi nō ſolicitè in humilitate cuſtodiatur[a].

Humilitas omnibus noſtris operibus adeſſe debet.

D. verò Proſper[b] ſuperbiæ, & humilitatis collationem faciens, vtriuſque effectus pulchrè depingens, & vitia virtutibus cedere debere demonſtrans: Si, inquit, ſuperbia eſt initium omnis peccati, & concupiſcentia pœna peccati, non poteſt aliter vinci concupiſcentia vitioſa, niſi prius caueatur humilitatis virtute ſuperbia, quæ eius eſt inimica. Superba voluntas facit Dei præcepta contemni; humilitas cuſtodiri. Superbia ex angelis dæmones fecit: humilitas homines ſanctis angelis ſimiles reddit. Illa rebelles diabolo ſubditos facit; hæc humiles Chriſto coniungit. Superbi cupiunt in ſe, quod non faciūt prædicari: humiles refugiunt quicquid boni operantur agnoſci. Illi vitia ſua à ſe alienādo peruerſitatem ſuæ voluntatis excuſant, & bona ſua ſuis viribus deputando, ſemetipſos turpiter iactant: iſti ſi qua peccata commiſerint, voluntariè cōfitendo ſemetipſos accuſant, & omnia bona ſua diuino muneri deputādo, Deum iugiter laudant. Quapropter ſi virtus non habitat in animo vitioſo, ſuperbia humilitatis cedit imperio; quia non poteſt mens regnum habere virtutum, niſi prius iugum excuſſerit vitiorum. Tunc enim vitia fideliter expulſa decedunt, ſi virtutibus cedant. Alioquin & ſubſidunt ad tempus eiecta, vel redeunt, niſi virtutes in locum vitiorum, quæ fuerint depulſa, ſucceſſerint. Quapropter pietas in nobis crudelitati reſiſtat: iram patientia fundata coërceat: pudicitia libidinē vincat: animoſitatē tranquillitas tollat; verboſitatē taciturnitas moderata cōpeſcat; delectatio ſpiritualis deſideria carnalia imminuat; abſtinētiæ rigor aculeos carnis obtūdat; curioſitati ſtudium ſpirituale ſuccedat; ſobrie-

a Bernard. in medit. deuotiſ.
b de vita contempl. li. 3. c. 3.

Superbia humilitate vincēda.

Quo modo vitia virtutibus cedant.

ſobrietati cedat ebrietas;manſuetudini ſuccumbat immanitas; dominetur leuitati maturitas: Dei & proximi charitate creſcente conſumatur tota mundi cupiditas; excludat parcitas vera luxuriam;caſtiget induſtriæ virtus ignauiam; reprimat humilitas profunda iactantiam; pellat ſimplicitas pura vecordiam; nō impediat varietas fucata conſtantiam;emendati mores augeant diſciplinam; frangat clementia religioſa ſæuitiam; & funditus eradicet bonitas acquiſita malitiā, vt expulſione vitiorum celebretur introductio glorioſa virtutū. Humiliemus itaque Domino animas noſtras, & in ſpiritu conſtituti humiliato, ſeruientes illi dicamus flentes cum Iudith Domino[a]:

a Iudith cap. 6. & 8.

Oratio humilium opportunè nunc dicenda.

Domine Deus cæli, & terræ, intuere ſuperbiam hæreticorum, & reſpice ad noſtrā humilitatem, & faciem ſanctorum tuorum attende, & oſtende quoniam non derelinquis præſumentes de te; & præſumentes de ſe, & de ſua virtute gloriantes humilias; & ſecundum voluntatem tuam ſic facias nobiſcum miſericordiā tuam, vt ſicut conturbatum eſt cor noſtrum in ſuperbia eorum, ita etiā de noſtra humilitate gloriemur, & nos nō vlciſcamur nos pro his, quæ patimur, ſed reputantes peccatis noſtris hæc ipſa ſupplicia minora eſſe, flagella Domini, quaſi ſerui qui corripimur ad emendationem, & non ad perditionem noſtram, eueniſſe credamus. Memores ſimus, quia tentati ſunt patres, & prædeceſſores noſtri, vt probarentur, ſi verè colerent Deum ſuum, & omnes, qui placuerunt Deo per multas tribulationes tranſierunt fideles. Illi autem, qui tentationes non ſuſceperunt, cum timore Domini & impatiētiam ſuam, & improperium murmurationis ſuæ contra Dominum protulerunt, exterminati ſunt, & perierunt.

Quomodo honeſtas per rectam diſciplinam in clero ſit reſtituenda. CAP. XXV.

QVodſi prædictis aliiſve ſimilibus diuinæ ſcripturæ, ſummorum Pontificum, ſacrorum conciliorum, & ſanctorum patrum dictis, & authoritatibus mali, & inhoneſti clerici, à vitiis ad virtutes, & in primis ad humilitatem, & obedientiam, atque hone-

honeſtatem à probis & honeſtis viris faterna ſua monitione ſeu correptione perduci non poſſint; tunc hi ne illorum peccatis conſentire, eave defendere videantur, vitia & exceſſus eorundem, illorum Superioribus denuntiabũt, iuxta Domini mandatum, & præceptum [a], quo Deus vnicuique mandauit de proximo ſuo [b]: Si peccauerit in te, hoc eſt, contra te, vel te ſciente, vade & corripe illum inter te, & ipſum ſolum: Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum, hoc eſt, animam, & ſalutem fratris tui, eum à peccatis retrahendo. Si te non audierit, adhibe tecum vnum vel duos, qui ſcilicet commiſſum peccatum nouerunt, vel qui illi poſſint prodeſſe, & non obeſſe, vt in ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum, & ſic probari poſſit fraternam monitionem ſeu correptionem factam fuiſſe. Et ſi te non audierit, neque ſe correxerit, vitamque ſuam emendauerit, dic eccleſiæ, hoc eſt, denuntia Prælato ſeu Superiori, qui illius eccleſiæ (cui delinquens ſubeſt) caput eſt [c]. Siquidem tam ſacerdotes, quàm reliqui fideles omnes ſummam debent habere curam de his qui pereunt, quatenus eorum redargutione corrigantur à peccatis [d]. Debet enim homo, vt D. Auguſtinus inquit [e], diligere proximum ſuum, ſicut ſeipſum, vt quem potuerit hominem beneficentia, conſolatione, vel informatione doctrinæ, vel diſciplinæ coërtione adducat ad colendum Deum. Quiſquis enim Chriſtianus iniquum ſic non perſequitur, Chriſti eſt inimicus. Sed non debet perſequi niſi vitia Chriſtianæ contraria veritati [f]: Qui enim poteſt obuiare, & perturbare peruerſos, & non facit; nihil eſt aliud quàm fauere impietati eorum, vt Anaſtaſius & Damaſus Papa reſcripſerunt [g]. Nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare. Qui verò conſentit peccantibus, vt D. Iſidorus inquit [h], maledictus erit apud Deum, & homines, & corripietur increpatione ſeueriſſima: ſciatque ſe cum illis ſimili modo culpabilem iudicandum. Cæterum ſi peccatum ſit publicum, aut credatur monitio ſecreta, & fraterna nõ profutura, aut Prælatus præceperit, maximè ſub pœna excommunicationis, denuntiationẽ peccati ſibi fieri non ſeruata forma

Denuntiatio quãdo Superioribus fieri debeat.

a *Mat.18. c. ſi peccauerit. 2. q. 1. c. nouit. de iudiciis.*

b *Eccleſ. 17.*

c *Matt. 18. et ibid. Chryſoſt. Specul. lib. 3. ti. de denun. c. nouit. & ibi gloſ. & DD. de iudic. c. ſi peccauerit. 2. q. 1. Hoſt. & Goffred. in ſum. tit. de accuſ. inquiſit. et denunt. c. diaconi. diſt. 93.*

d *c. tam ſacerdotes. 24. q. 3.*

e *in epiſt. 52. et in ca. debet. 23. q. 4.*

Malorum fautores qui ſint.

f *ca. quiſquis. 23. q. 4.*

g *in c. qui poteſt. 23. q. 3.*

Maledictus qui cõſentit peccantibus.

h *in c. qui conſentit. 11. q. 3.*

Denuntiatio quãdo fieri poſſit non præmiſſa fraterna monitione.

forma prędicta, poterit tunc fraterna correptio, & monitio prætermitti[a].

a Sylueſt. in ſum. alleg. S. Thom. et Archid. in verb. denunciatio et in verb. correctio.

Prælati verò habita huiuſmodi denuntiatione, vel ſi alia ratione, via, aut modo ſubditorum peccata, & exceſſus ad eorum notitiam deuenerint; illa ſecundum iuris, & SS. concilij Tridentini diſpoſitionē, corrigere, & emendare non different, ſicut ſupra à nobis dictum, & demonſtratum eſt. D. enim Gregorius crimina ſemel audita nullo modo indiſcuſſa præteribat[b]. Iuſtum eſt enim, vt, qui diuina contemnunt mandata, & inobedientes paternis exiſtunt iuſſionibus, ſeuerioribus corrigantur vindictis; quatenus cæteri talia committere timeant, & omnes gaudeant fraterna concordia; & cuncti ſumant ſeueritatis, atque bonitatis exemplum. Nam ſi eccleſiaſtica ſolicitudo vigorque negligitur, perdit deſidia diſciplinam, & animabus fidelium profectò nocetur[c]. Non eſt innocentiæ, vt D. Auguſtinus inquit, parcendo ſinere vt in malum grauius incidatur, ſed pertinet ad innocentiæ officium non ſolùm nemini malum inferre, verumetiam cohibere à peccato, vel punire peccatum: vt aut ipſe qui prius odio habetur, corrigatur experimento, aut alij terreantur exemplo. Nā planè ſociatur quis malis, ſi mali aliquid cum eis committit, aut committentibus fauet, vt idem Auguſtinus ait[d]. Si autem neutrum facit, nullo modo ſociatur. Porrò, ſi addat tertium, vt non ſit in vindicando piger, ſed vel corripiat iuſtus in miſericordia, & arguat, vel etiam ſi eam perſonam gerit, & ratio cōſeruandę pacis admittit, coram omnibus peccātes arguat, vt cæteri timeāt: Remoueat etiam vel ab aliquo gradu honoris, vel ab ipſa communione ſacramentorum: & hæc omnia cum dilectione corrigendi, non cum odio perſequendi faciat: pleniſſimum officium non ſolùm caſtiſſimæ innocentiæ, ſed etiam diligentiſſimæ ſeueritatis impleuit. Vbi autem cætera impediuntur, illa duo ſemper retenta incorruptum caſtumque cuſtodiunt; vt nec faciat malum, nec approbet factum.

b c. 2. de colluſio. detegen. Iuſtum eſt, vt inobedientes ſeuerioribus corrigantur vindictis.

Deſidia perdit diſciplinā.

c c. inſtum eſt, 23. q. 3. Innocentiæ eſt cohibere à peccato, vel illud punire.

d c. ita plane. 23. q. 4.

Qui verò vitiis nutriendis parcit, & fauet, ne contriſtet peccantium voluntatem, non tam eſt miſericors, quàm qui non vult cultrū rapere puero, ne audiat plorantem,

Non eſt parcendum vitiis, ne peccantium contriſtetur voluntas.

rantem, & non timet, ne vulneratum doleat, vel extinctum [a]. Non putes te tunc amare ſeruũ tuum, vt idem Auguſtinus inquit [b], quando eum non cædis; aut tunc amare filium tuum, quando ei non das diſciplinã; aut tunc amare vicinum tuum, quando eum non corrigis. Non eſt iſta charitas, ſed languor. Ferueat charitas ad emendandum & corrigendũ; ſi ſunt boni mores, delectent: ſi autem mali, emendentur. Nam qui emendat verbere in quem datur poteſtas, vel coërcet aliqua diſciplina, vt idem alibi inquit [c], & tamen peccatũ eius, quo ab illo læſus, aut offenſus eſt, dimittit ex corde, vel orat, vt ei dimittatur, non ſolùm in eo quod dimittit ex corde, atque orat; verumetiam in eo quod corripit, & aliqua emendatoria pœna plectit, eleëmoſynam facit, quia miſericordiam præſtat. Multa enim bona præſtantur inuitis, quando eorum conſulitur vtilitati, non voluntati, quia ipſi inueniuntur ſibi inimici. Nam ſi ſeueritas, diſciplinæ dormiat, repreſſa diſciplina, ſæuit impunitas; & vbi gubernaculum diſciplinæ contemnitur, reſtat, vt religio naufragetur [d]. Quid ergo faciendum eſt? Corripiamus (inquit idem Auguſtinus alibi [e]) verbis, &, ſi opus eſt, verberibus: ſed delictum dimittamus; culpam de corde abiiciamus, vt ſi per charitatem imponitur diſciplina, de corde lenitas non recedat. Quid enim tam pium, quàm medicus ferens ferramentum? Plorat ſecandus, & ſecatur; plorat vrendus, & vritur. Non eſt illa crudelitas, abſit vt ſæuitia medici dicatur. Sæuit in vulnus, vt homo ſanetur, quia ſi vulnus palpatur, homo perditur. Sic ergo iſta monuerim, vt fratres noſtros, qui peccauerint, omnimodo diligamus, de corde noſtro charitatem in eos non dimittamus, & diſciplinã cùm opus eſt, demus; ne per ſolutionem diſciplinæ creſcat nequitia, & incipiamus apud Deum accuſari, quia recitatum eſt nobis [f]: Peccantes coram omnibus corripe, vt cæteri timorem habeant. Incutis pœnam, ingeris dolorem, ſed quæris ſalutem. Multi amore, multi timore correcti ſunt; ſed per tremorẽ timoris ad amorem peruenerunt. Non enim ſic quæritur innocẽtia, vt pereat diſciplina. Scriptũ eſt [g]: Diſciplinam qui abijcit infelix

a c. qui vitiis, 23. q. 5.

Non amat quis ſubditũ ſi peccantum nõ corripiat.

b *in c. non putes. 23. q. 5.*

c *in c. & qui emendat. diſt. 45.*

Qui remittit, et qui corripit, vterque miſeretur.

Repreſſa diſciplina, ſæuit impunitas.

d *Clem. fin. de relig. dom.*

e *de verb. Do. ſerm. 15.*

Per ſolutionẽ diſciplinæ creſcit nequitia.

f *1. Timo. 5.*

g *Sapient. 3.*

Diſciplinã qui abijcit infelix eſt, ſed qui illã negat, crudelis eſt. infelix eſt. Bene poteſt addi ad iſtam ſententiam: Sicut diſciplinam qui abijcit infelix eſt; ſic diſciplinam qui negat crudelis eſt. Teneo proſus & oſtendo quẽpiam feriendo pium, parcendo crudelem. Pater quando filium ferit, amat, & non vult puer cædi, contemnit voluntatem, conſulit ad vtilitatẽ. Quare? quia pater eſt, quia hæreditatem parat, quia ſucceſſorem nutrit. Ecce feriendo pius eſt pater, feriendo miſericors eſt. Sed ſi puer impunitus, & indiſciplinatus ſic viuat, vt pereat, & pater diſſimulet, pater parcat, pater perditum filium diſciplinæ aſperitate offendere timeat, nónne parcendo crudelis eſt? Erudimini ergo omnes, qui iudicatis terram, & bene iudicando non à terra præmium, ſed

a Idem Augu. ſer. 94. de tēpo. ab illo expectate, qui fecit cælum, & terram [a].

Deinde ſi quiſquam inimicum ſuum, periculoſis febribus, phreneticum factum currere videret in præcipitium, nónne tunc potius malum pro malo redderet, ſi ſic eum ire permitteret, quàm ſi corrigendum, curandumque ligaret? & tamen tunc ei moleſtiſſimus, & aduerſiſſimus videretur, quando vtiliſſimus, & miſericordiſſimus extitiſſet: ſed planè ſalute reparata tanto ei vberius gratias ageret, quanto minus ei pepercisſe ſenſiſſet. At quibuſdam iſta non proſunt. Nun-

b Ierem. 2. quid ideo negligenda eſt medicina, quia nonnullorum inſanabilis eſt peſtilentia? De talibus enim ſcriptũ eſt [b]: Fruſtra percuſſi filios veſtros, diſciplinam non receperunt. Quid illud alterum genus morbi grauiſſimi eorum, qui quadam vetuſta vecordia premebantur dicentes nobis: Verum quidem dicitis, non eſt quod reſpondeatur, ſed durum eſt nobis traditionem parentũm relinquere. Quàm multi ex ipſis nunc nobiſcum gauden-

Conſuetudinis prætextu multi interierunt. tes priſtinum pondus pernicioſi ſui operis accuſant, & fatentur nos ſibi moleſtos eſſe debuiſſe, ne tanquam mortifero ſomno, ita morbo veternoſæ conſuetudinis interirent. Non omnis, qui parcit amicus eſt, nec omnis, qui verberat inimicus. Meliora ſunt vulnera amici,

c Prouerb. 27. quàm blanda oſcula inimici [c]: melius eſt cum ſeueritate diligere, quàm cum lenitate decipere. Vtilius eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus iuſtitiam negligat, quã eſurienti panis frãgitur, vt iniuſtitiæ ſeductus acquie-

acquieſcat. Putas neminem debere cogi ad iuſtitiam, cùm legas [a] patremfamilias dixiſſe ſeruis: quoſcúque inueneritis cogite intrare; cùm legas & ipſum Paulum ad veritatem cognoſcendam & tenendam magna violentia Chriſti cogentis eſſe cōpulſum [b]. Nam ſi nemo nec reprehendendus eſt à malo, nec retrahendus à malo ad bonum eſt; humanas & diuinas leges neceſſe eſt euacuari, vt Pelagius Papa reſcripſit [c], quæ & malis pœnam, & bonis prœmia iuſtitia ſuadente conſtituunt.

Mali ad iuſtitiam cogendi ſunt.

a *Matth.* 22. *Luc.* 14.

b *Act.* 9. *&* *D. Auguſt. epiſt.* 48. *& in c. nimium.* 23. *q.* 4.

c *in c. non vos.* 23. *q.* 5.

Cæterum D. Gregorius Prælatos monens [d]: Summus, inquit, locus bene regitur, cùm is, qui præeſt, vitiis potius, quàm fratribus dominatur. Vitiis ergo ſe debent rectores erigere, quorum ex cauſa præferuntur; & cùm delinquentes corrigunt, ſolicitè attendant, vt per diſciplinam culpas quidem iure poteſtatis feriant, ſed per humilitatis cuſtodiā, æquales ſe ipſis fratribus, qui corriguntur agnoſcant. Diſciplina ſubditos tanto diuino iudicio liberiores reddit, quanto hic eorum culpas ſine vindicta non deſerit. Seruanda itaque eſt, & in corde humilitas, & in opere diſciplina. Atque inter hæc ſolerter intuendum, ne dum immoderatius cuſtoditur virtus humilitatis, ſoluantur iura regiminis. Et dum Prælatus quiſque plus, quàm decet, ſe deiicit, ſubditorum vitam ſtringere ſub diſciplinæ vinculo nō poſſit. Quodſi neceſſitas diſciplinæ in moribus coërcendis dicere Prælatos dura verba compellit; ſi etiam in ipſis modum ſe exceſſiſſe ſentiant, non ab ipſis exigitur, vt à ſubditis ſuis veniam poſtulent, ſicut D. Auguſtinus docet [e], ne apud eos, quos oportet eſſe ſubiectos, dum nimium ſeruatur humilitas, regendi frangatur authoritas; ſed tamen petēda eſt venia ab omnium Domino, qui nouit etiam eos, quos plus iuſto forte corripiunt, quanta beneuolentia diligant. Vnde idem D. Auguſtinus ad ſeruos Dei ſcribens: Præpoſito, inquit, tanquam patri obediatur; ipſe verò non ſe exiſtimet poteſtate dominante, ſed charitate ſeruiente fœlicem. Honore coram vobis Prælatus ſit vobis; timore coram Deo ſubſtratus ſit pedibus veſtris. Circa omnes ſeipſum bonorum operum præbeat exemplum; corripiat inquietos; conſoletur puſillanimes; ſuſcipiat in-

d *lib.* 26. *moral. cap.* 22. *&* 23.

Prælati qua intentione ſubditos corrigere debeant.

Prælatis ſeruāda eſt in corde humilitas, & in opere diſciplina.

Prælati an veniam à ſubditis poſtulare debeant, ſi nimius hos corripiant.

Dum nimium ſeruatur à Prælatis humilitas, regendi frangitur authoritas.

Præpoſito tanquam patri obediendum.

e *in epiſt. ad ſeru. Dei, et in epiſt.* 109. *et c. quādo diſt.* 86.

ſirmos; patiens ſit ad omnes; diſciplinam libens habeat; metuendus imponat. Et quamuis vtrumque ſit neceſſarium, tamen plus à vobis amari appetat, quàm timeri; ſemper cogitans Deo ſe pro vobis redditurum eſſe rationem. Vnde vos magis obediendo non ſolum veſtri, ſed etiā ipſius miſeremini, quia inter vos quanto loco ſuperiore, tanto in periculo maiore verſatur.

a hom. in principiū prouerb.

Diſciplina quid ſit.

D vero Baſilius de diſciplina ſcribens [a]: Eſt autem, inquit, diſciplina inductio quædam vtilis, quæ ſæpe cum labore vitiorum maculas purgat. Quæ quidem impræſentiarum non videtur eſſe gaudij, ſed mœroris; verùm poſtremò fructum ſalutarem, & quietum per ipſam exercitatis facilè reddit. Hanc itaque diſciplinam noſſe non cuiuſlibet eſt mentis, quoniam multi res duras tolerare deſperantes, exitus, ac euentus vtilitatem ob ignauiam, & ignorantiā non expectant; ſed ad diligentiæ auſteritatem impatientes in imprudentiæ tenebris, ac infirmitate remanſerunt. Quemadmodum pueri doctrinam deſpicientes ob ferulas, flagellaque, quæ magiſtri & pædagogi adhibere ſolent, attentius dictata ſuſcipiunt, & ipſe ſermo ante plagas non auditur: poſt verbera, doloreſque, veluti ſtatim apertis auribus, & auditu, excipitur oratio, & memoria cuſtoditur: ſic accidit & iis, qui diuina præcepta audiunt, & ad ea ſeruanda ſe negligenter habent. Nam poſtquam diſciplina eis inflicta eſt à Deo, tunc quæ moleſtè ſemper illis inculcabantur diuina mandata, quaſi iam primùm in aures ipſorum cadant, ſuſcipiuntur. Hac itaque de cauſa, inquit: Diſciplina Domini aperit aures meas, quoniam diſciplina indocilem, atque detrectantem corrigit, atque admonet, vt Paulus planè factitabat [b], tradens Satanæ veluti publico cuidam tortori, & carnifici, vt erudirentur, diſcerentque minimè blaſphemare. Rebellantem verò, & calcitrantem reducit, vtpote de quo dictum eſt, quòd poſtea captiuitatis ſuæ pœnitentiam egerit. Neceſſarium itaque noſſe diſciplinæ virtutem, quātis illa rebus proſit. Hanc demum vtilitatem Salomon facilè conſpiciēs admonet [c]: Ne deſine paruulum inſtruere, & caſtigare; quoniam ſi virga eum cæcideris non morietur. Nam

Cur ſcholaribus negligentibus ferulæ & flagella dētur.

Diſciplina indocilem, atque detrectantem corrigit.

b 1. Corint. 5.

c Prouer. 23.

tu qui-

tu quidem virga illum percuties; animam verò illius à morte liberabis. Ipſa diſciplina apud eos, qui rectè iudicant, multæ præferenda eſt pecuniæ. Quamobrem clamat Salomon[a]: Accipite diſciplinam, & non argentum; vt in tempore tribulationis vel corpore laborante, vel rei domeſticæ incommodis ſuperuenientibus, nunquam de Deo malè cogites aut ſentias, ſed multa patientia, eius plagas ob ea, quæ admiſiſti, caſtigatus, & admonitus ſuſcipias.

Diſciplina multæ pecuniæ præferenda eſt.

a *Prouerb.* 8.

Quæ olim Canonicis diſciplina adhiberi ſoleat.

CAP. XXVI.

DVm Canonici eccleſiarum tam cathedralium, quàm collegiatarum adhuc in clauſtris vitam communem ducerent, in cõcilio Aquiſgranenſi ſub Ludouico Pio Imperatore primo[b], hæc erat illis diſciplinæ, & correptionis præſcripta regula:

b *cap.* 134.

Quanquam contemptores canonicarum inſtitutionum epiſcopali præcipuè iudicio plectendi ſunt, quia pœna, vt ait B. Auguſtinus, in eccleſia nulla maior eſſe poteſt; demonſtrandum tamen eſt, qualem cæteri Prælati, qui illis dignitate inferiores eſſe noſcũtur, in locis ſibi commiſſis, vbi canonicè viuitur, erga ſubiectos quoſq. delinquẽtes, & ea, quę propriè ad eorũ propoſitum pertinẽt, obſeruare nolentes, adhibere debeãt correptionis modũ. Sed quia omnis ætas vel vniuſcuiuſq. intelligentiæ capacitas, proprias debet habere mẽſuras, & iuxta modum culparum, mẽſura extẽdenda eſt correptionis: & hæc omnia iure pendent in Prælatorum iudicio, quo & diſcretiſſimè temperanda ſunt; neceſſe eſt, vt eidem Prælati circa delinquentes medici peritiſſimi imitentur factum, ſcilicet vt adhibita magnæ diſcretionis cura quod cuique congruat, quódve conueniat, adhibeant. Hoc ſummopere perpendentes, vt iuxta quantitatem vulnerum exhibeant fomenta curationum, quatenus nec alteri ſuggerant, quod nocet, nec alteri ſubtrahant, quod iuuat. Omiſſis igitur his, quorum ætati delinquenti parcendum non eſt, ſed potius iuxta Salomonem[c], eorum latera ne indureſcant, virgis aſſiduè tondenda ſunt: qualiter erga cæteros delinquentes iuxta authoritatem diuinam, & ſan-

Regula diſciplinę & correptionis olim præſcripta Canonicis.

Iuxta modum culparum extendenda eſt menſura correptionis.

c *Prouerb.* 10. 13. 22. & 23. *Eccleſ.* 30.

Puero delinquenti parcendum non eſt.

Hæc correptionis regula vnde deſumpta ſit

& ſanctorum patrum exempla, traditioneſque id fieri oporteat, ſtrictim breuiterque oſtendatur.

Si quis frater in cõgregatione canonica cõſtitutus, horas canonicas frequentare neglexerit, eccleſiamque non religioſè, ſed pompaticè vel incompoſitè intrauerit, & opus Dei negligenter executus fuerit, ad collationem venire diſtulerit, obedientiam à magiſtris ſibi iniunctam agere recuſauerit, in legendo, vel cantando, vel in cæteris eccleſiaſticis diſciplinis iuxta vires ſtudium non exhibuerit, ad miſſam non neceſſitate ſed vitio tardè occurrerit; è clauſtris ſine licentia exierit; per licentiam verò egreſſus, extra conſtitutum ſibi placitum moras fecerit; in plateas ire, aut in biuiis reſidere tentauerit; in dormitorio aliquid indecens aut inhoneſtum verbis, aut actibus perpetrauerit; alicubi, niſi in dormitorio cum cæteris, abſq. cauſa ineuitabili dormire præſumpſerit; fratribus charitatis officio obediēter ſeruire neglexerit; diſcordiam, quam (dicēte ſcri-
a *Prouerb. 6.* ptura [a]) Dei anima deteſtatur, inter fratres ſeminauerit, & huic inſtitutioni contumax, aut ſuperbus, aut murmurans, ſeu in aliquo contrarius extiterit, cæteraq. huiuſmodi agere tentauerit: hic primò ſecundum Domini præceptum, non ſolùm ſemel, aut ſecundò aut tertiò, quinimo crebrius admoneatur. Et ſi his admonitionibus non ceſſerit, publica obiurgatione corripiatur. Quodſi & his reuiſus fuerit, cæteris ſibi alimentis interdictis, pane tantùm vſque ad dignam ſatisfactionem vtatur, & aqua. Si verò nec ſic ſe correxerit, ſeparetur à menſa, & à ſocietate fratrum in choro pſallentium remoueatur, & ſeorſum in loco huiuſmodi negligenter à prælatis conſtituto ſtare cogatur, vt ſaltem rubore ſequeſtrationis emendetur. Deinde ſi his modis correptus incorrigibilis extiterit, & ætas permiſerit,
b *Prouerb. 18. & 19.* quia, iuxta Salomonē [b], ſtultus verbis non corrigitur, congrua ei verberum adhibeatur caſtigatio, quibus vtpote filius verberetur, quatenus ſecundum B. Gregorij ſententiam, qui iubentis verba non audiunt, verberibus admoneantur, vt ad bona deſideria pœnæ trahāt, quos præmia non inuitant.

Pœna aduerſus ſuprà poſita peccata.

Olim Canonici etiam verberibus caſtigabantur.

Cæterum ſi talis fuerit, quem aut ætas, aut qualitas

perſonæ

perſonæ verberari non ſiuerit, publica obiurgatione, & ieiuniorum continua afflictione, & ſequeſtrationis rubore huiuſmodi corripiatur, vſque dum digna pœnitentiæ ſatisfactione veniam conſequatur. Si verò vterque, & qui flagellatur, & quem flagellari ætas aut qualitas perſonæ prohibet, adhuc incorrigibiles extiterint, ſit locus intra clauſtra Canonicorum, ſicut multis in locis noſcitur eſſe, quo ad tempus retrudentur, & ſecundum modum culpæ caſtigentur, vt iuxta Apoſtolum [a] traditi ſatanæ in interitum carnis, ſpiritus ſaluus ſit in die Domini. Quodſi etiam tot ſaluberrimis admonitionibus, & caſtigationibus necdum paruerint, fiat eis ab omni congregatione communis oratio, vt à Domino ſanentur.

Alia pro qualitate perſonæ pœna.
Qui in carcerē detrudendi & concludēdi ſint
In clauſtris Canonicorum carcer eſſe debet.
a 1. Corinth. 5.
Pro incorrigibilibus orandum eſt.

Poſtremò ſi inemendabiles, & incorrigibiles apparuerint, ne per plures eorum dira ſerpant contagia, neceſſe eſt, vt à cæterorum ſocietate (vtpote oues morbidæ) ſecreti ante præſentiam deducantur Epiſcopi, vt ab eo canonica auctoritate publice damnentur.

Canonici incorrigibiles olim tradebātur Epiſcopo publicè damnandi.

Si verò quis in collegio Canonicorum culpam criminalem admiſerit, huic nulla eſt danda dilatio, quin aut ſponte pœnitentiam pro admiſſo crimine gerat; aut ſi id agere reſultauerit, coram Epiſcopo deducatur, vt ab eo publica mulctetur pœnitētia. Meminiſſe enim oportet rectores, quia columba eſt in diuinis ſcripturis [b] Eccleſia appellata, quæ non vnguibus lacerat, ſed alis piè percutit. Vnde etiam illis ſummopere obſeruandū eſt, vt ſicut præmiſſum eſt, iuxta modum culparum, perſonarum, atque ætatum, omnino ipſa temperata ſit correptio, vt nec vitiū deſidiæ inoleſcat; nec correptio manſuetudinis modum excedat; ne, vt B. Maximius ait, aut ſolutior leuitas conniuentiam præbeat peccanti, aut immoderata ſeueritas à lapſu non reuocet delinquentem. Sed & hoc illis nihilominus cauendum eſt, ne errata delinquentium alicuius rei liuore feriant, ſed potius, vt ait B. Auguſtinus, ſint criminum perſecutores, & hominum liberatores. Oderint vitia, diligant homines. Oderint quod inſtinctu diaboli ingeſtū eſt; diligant, quod Dei bonitate creatum eſt. Teneant in manu baculum, & virgam: baculum videlicet, quo alio-

Canonici ob crimen cōmiſſum quomodo puniri olim ſoleant.
b Cantic. 6.
Temperata ſit correptio.
Qualis Prelatorum in correctione debeat eſſe affectus & intentio.

aliorum virium imbecillitates ſpiritualiter ſuſtineant: virgam verò, qua vitia delinquentium zelo rectitudinis feriant. Delinquentibus intereà, & excommunicatis fratribus, nequaquam debent cæteri fratres fauere, aut eos ſuis adulationibus decipere, aut eorum errata defendere, ſed potius opem ferre, vt æquitatis cenſura diſtrictè corrigantur.

Quales erga delinquentes alij cõfratres ſe gerere debeant.

D. Baſilij animaduerſiones aduerſus Canonicos delinquentes conſtitutæ. CAP. XXVII.

Canonici olim pſalmos memoriæ mandare debebant.

SI quis integra corporis valetudine orationes facere, aut pſalmos memoriæ mandare neglexerit, excuſans excuſationes in peccatis, hic à reliquorum conſortio ſegregator, aut hebdomadã vnam ieiunato.

Cõtra correctionem nõ admittentem pœna.

Si quis de errato aliquo adhibita charitate corripiatur, & correptionem non admittat, ſumma cum ſolicitudine obſecrans, ac propter ea, quæ deliquit ignoſci ſibi poſtulans, hic quoque hebdomadam vnam à reliquorum ſocietate excluditor.

Negligẽtis fraternè corripere pœna.

Si quis alicuius alicui peccati conſcius fuerit, neque illum correxerit, aut pacificè, & adhibita Chriſtiana charitate corripuerit, ſed cum perturbatione animi, veluti fratrẽ potius triũphans, quã cauſam morbi tollere ſtudẽs; hic quoq. vna cũ eo, qui de peccato caſtigabatur, hebdomadas duas à reliquorum conſortio abeſſe cogitor, quia vt inimicus, non autem vt frater corripuit.

Confratri inobediẽtis pœna.

Si quis quæ facere poſſit à fratre iuſſus contumelioſè ſe, aut contumaciter gerat, neque adhibita omni, quæ eſt in Chriſto, lætitia, obtemperet, tanquam qui præfidens in ſuo abundet ſenſu ſimiliter hebdomadam vnam ſegregator.

Iurantis pœna.

Si quis præter etiam & non, iuſiurandum aliud det, & ipſe hebdomadam vnam ſegregator.

Vaniloqui pœna.

Si quis futiliter garriat, aut in ſermone facetias conſectetur, neque adhibito timore, ac tremore doctrinam B. Apoſtoli & euangeliorum conſeruet, nihilominus hic etiam hebdomadam vnam ſegregator.

Delictum confratris primũ diſſimulãtis et poſtea exprobrantis pœna.

Si quis fratri alicui peccati alicuius conſcius fuerit & id diſſimulauerit, poſtea autem exprobrauerit, veluti traducendi cauſa; ſimiliter hic quoq. tanquã malo alterius

alterius minimè indoleſcens, & qui inſulians delectetur potius, à reliquorū conſortio hebdomadam vnam ſegregator.

Si quis alicuius alicui peccati cōſcius ſit, & illum negligenter ferre animaduertat, ac non adhibita cordis contritione, multisq. lachrymis Deum ſibi propitium facere hortetur, & admoneat ipſum, vt pœniteat, & opera pœnitentiæ digna præ ſe ferat. Si autem his ita ſeruatis, nihilominus tamen ille ſalutem ſuam negligat: qui eiuſmodi eſt, is ex conuentu prorſus exterminator. Modicum enim fermentum totam maſſam corrumpit. *Non admonentis confratrem de peccato ſibi conſcio facere pœnitentiam pœna.*

Si quis, præterquam vbi neceſſarij vſus poſtulent, extra egrediatur, ac temerè diuagetur, qui huiuſmodi eſt, ſegregator, vt quieſcant domi pedes eius, ſicut ſcriptum eſt. *Clauſtrum exeuntis et diuagantis pœna.*

Si quis temerè iracundia elatus fuerit, ac non actutum fratrem rogauerit, quem offenderit, vt peccatum ſibi, quod in ipſum peccauerit condonet, hic ſimiliter hebdomadam etiam vnam ſegregator. *Iracūdi & reconciliari negligētis pœna.*

Si quis contumelia aliqua à fratre affectus fuerit, & à conuentu rogatus, peccatum non condonauerit, memoria tenens eum, qui dixit: Si quis aduerſus aliquem habet querelam; ſicut & Dominus donauit vobis, ita & vos: Et hic ſimiliter à cæterorum conſortio hebdomadam vnam ſegregator. *Contumeliā ſibi factam ignoſcere nolentis pœna.*

Et idē Baſilius alibi [a]: Canonicorum fornicatio pro matrimonio non reputetur; ſed eorū coniunctio omnino diuellatur. Hoc enim & eccleſiæ ad ſecuritatem eſt vtile, & non dabit hæreticis aduerſus nos anſam, quod propter peccandi libertatem ad nos attrahamus. *a in epiſt. ad Amphylo.* *Canonicorum fornicatio pro matrimonio reputari non potest.*

Vnde ruſus idem ad Gregorium presbyterum ſcribens, vt ſeparetur à muliercula, cū qua habitabat: Legi, inquit, literas tuas cum omni patientia, & longanimitate, & miratus ſum, quomodo cum poſſes per res ipſas nobis breuiter, & facilè reſpondere, in iis quidem, quorum accuſaris, perſiſtere malueris; prolixa autem oratione, quæ ſunt immedicabilia, curare volueris. Nec primi, nec ſoli, ô Gregori, ſtatuimus, ne mulieres cum clericis cohabitarent. Sed lege canonem *Baſilius quoq. nō permiſit, vt mulieres cum clericis habitarent.*

Honeſtas cęlibatus clericorũ in quo cõſiſtat.

qui à ſanctis patribus noſtris Niceę editus eſt, qui apertè prohibet, ne ſint introductitiæ. In hoc autem ſitum eſt cælibatus decus, & honeſtas, quod ſeparatus ſit à conſuetudine, & conſortio mulierum. Si quis enim verbo profitens, reuera ea faciat, quæ qui cum mulieribus cohabitant, apertè oſtendit, ſe virginitatis quidem laudem nomine tantum proſequi, ſed à turpi voluptate non recedere. Tãto magis ergo oportebat te noſtræ poſtulationi facilè acquieſcere. Quod dicis te ab omni corporali perturbatione liberum. Neque enim credo, eum, qui ſeptuaginta annos natus eſt, cum muliere, animi perturbatione commotũ habitare, nec tanquam propter turpem aliquam actionem, quæ facta fuerit, ſtatuimus ea quæ ſtatuimus: ſed quia ab Apoſtolo docti ſumus [a] fratri non eſſe ponendum offendiculum, vel ſcandalum. Scimus autem quod id, quod ſanè, & rectè fit ab aliquibus, erit aliis occaſio ad peccatum. Ea de cauſa decreuimus ſanctorum patrum conſtitutionem ſequentes, vt à muliere ſepareris. Quid ergo Chorepiſcopum incuſas, & veteris ſimultatis recordaris? Quid autem nos inſimulas, quod aures ad admittendas calumnias faciles præbeamus; non autem te ipſum, qui à conſuetudine cum muliere non potes recedere? Eiice eam à domo tua, & ſtatue ipſam in monaſterio: ſit illa cum virginibus, & viri tibi ſeruiant, ne nomen Dei per vos blaſphemetur. Quamdiu hæc feceris, Myriades, quas ſcribis in epiſtolis nihil tibi proderunt. Sed otioſus morieris, Deoque reddes rationẽ tui otij: Sin autem non correctus auſus fueris ſacerdotium apprehendere, eris toti populo anathema; & qui te ſuſceperint, erunt in omni eccleſia abdicati.

Presbyter 70. annorum ancillam propter ſcandalum habere olim non potuit.

a *2. Corint. 6.*

Quomodo accipiendæ ſint animaduerſiones Superiorũ.

b *in lib. regul. ſeu quæſt. fuſ. diſput. quæſt. 52.*

Porrò cuiuſmodi mẽte irrogatas ſibi aliquis animaduerſiones debeat accipere, eleganter quoque idem Baſilius docet [b]: Quemadmodum enim, inquit, vacuum affectibus Antiſtitem ad curationes ægris admouẽdas accedere oportet; ita quoque viciſſim eorum, quibus medicina fit, partes exiſtimari debent, Antiſtitis in ſe animaduerſiones non ad odium accipere, neque impotentem dominationem exiſtimare curationem eam, quam miſericordia quis adductus conſulendi cauſa

animæ

animæ ipſorum ſaluti, ipſis adhibeat. Eſſet enim à decoro abhorrens, ſi, cùm qui aduerſa corporis valetudine laborant, iis vſque adeo magnã medicis ſuis fidem habeant, vt eſto ipſos ſecent, eſto vrant, eſto amariſſimis dandis medicamentis medeantur, nihilominus tamen inter bene meritos de ſe illos numerẽt: nos non itidem quoque aduerſus animarũ noſtrarum medicos, quandocumque duriore imponenda nobis re aliqua ſalutem nobis efficiunt, fuerimus animati; cum Apoſtolus dicat [a]: Et quis eſt, qui me lætificat, niſi qui contriſtatur ex me? Et item: Ecce enim hoc ipſum quod contriſtati eſtis, quàm magnam in vobis ſolicitudinem operatum eſt. Proinde rei ſpectari exitus debet, & is bene de nobis meritus iudicari, qui nobis contriſtationem illam adferat, quæ eſt ſecundum Deum. a 2. Cor. 2. cap.

Cæterum ne quis facilè in huiuſcemodi vitium ſecus de Antiſtite iudicandi, aut ſuſpicandi, cum detrimento, cùm ſuo, tum reliquorum etiam fratrum incurrat, illud in vniuerſum obſeruari in cõuentu debet, vt nullo modo quis curioſè Antiſtitis conſilia peruestiget, aut in eius facta anxiè inquirat, iis duntaxat exceptis, qui cum dignitatis gradu, tum conſilij prudentia Antiſtiti ipſi proximi ſint, quos quidẽ ille neceſſariò ſibi, quandocumque de re aliqua erit deliberaturus, in conſiliũ, ac maturam conſideratione adhibeſit; nimirum præcepto illi obtemperans [b]: Omnia fac cum conſilio. Quum enim illi animas noſtras gubernandas commiſimus, tanquam Deo de iis rationem reddituro, prorſus abſurdiſſimè facimus, ſi huic fidem in rebus contemptiſſimis abrogamus; & cùm ipſi falſis aduerſus fratrem noſtrũ ſuſpicionibus impleamur, tum reliquos exemplo noſtro, vt idem faciant, incitamus. Ne igitur hoc eueniat, vnuſquiſque maneat in ea vocatione, in qua vocatus eſt; & cùm animum ſuum totum in rerum ad ſe pertinentium cura occupauerit, minimè in aliorum conſiliis inquirendis ſit curioſus, ſed ſacroſanctos Domini diſcipulos imitetur. Quorum eſto illud, quod in euangelio eſt de Samaritana [c], ſuſpicionem ipſis poſſet commouere; Nemo tamen dixit, inquit, quid quæris, aut quid loqueris cum ea [d]?

Prælatorũ conſilia & facta non ſunt à ſubditis anxiè per uestiganda.

Prælati quorũ conſilio ſua facere negotia debeant.

b *Prouerb. 2. Eccle. 32. et 37.*

c Ioan. 4.

d *Baſil. in d. lib. Regul. ſeu quæſtio. quæſt. 48.*

Quid faciendũ Canonico, qui Prælati ſui mandata nolit perficere.

Verùm is, qui nolit admittere, quæ Antiſtes perficiunda iuſſerit, debet ei apertè quidem, ſed ſemotis arbitris, cur dicto audiens eſſe, ac moriger nolit, reſpondere, allata, ſi quam habet, ratione, ſacris literis conſentanea, alioqui quod imperatum ſit ſilentio exequitor. Quodſi hoc facere pudore retractus non auſit, aliis quibuſdam ad eam rem ſequeſtribus vtitor, quo videlicet, ſi aliena fortè à ſacroſanctis literis illa Antiſtitis iuſſio ſit, ipſe cùm ſe ipſum, tum reliquos fratres à noxa eximat. Sin contrà planum factũ ſit eam rectè fuiſſe, ac ratione factam, à vana ſeipſum ac periculoſa ſecum diſceptatione liberet. Qui enim ſecũ diſceptat, inquit, ſi manducauerit, damnatus eſt, quia non ex fide, & vt ne ſimpliciores exemplo ſuo ad abiiciendam obedientiam inſtiget, ac veluti procliuiores efficiat. Expedit enim, inquit Dominus[a], vt ſuſpendatur mola aſinaria circa collum eius, & proiiciatur in mare, quàm vt ſcandalizet vnũ de puſillis his. Quodſi qui diutius in contumacia hæſerint, aduerſus Antiſtitẽ clàm queruli, nec in apertum voluerint ſui mœroris cauſam prodere: hi perinde ac diſceptationis inter fratres exortæ authores, aut qui certiſſimam authoritatem colliſerint & labefactarint eius, quæ maiorum debetur præceptis obedientiæ, ac velut rebellionis & inobedientiæ magiſtri prorſus à reliqua fratrũ familia exiguntor. Eiice enim è concilio peſtilentẽ, inquit, & exibit cum eo iurgium[b].

a *Matth.* 18. *Mar.* 9.

Quid faciendũ illis, qui clàm conqueruntur de ſuis Prælatis.

b *Prouerb.* 22. *& idem Baſil. d. lib. regul ſeu quæſtio. q.* 47.

Quid faciendum Canonicis, & aliis eccleſiaſticis reformationem SS. Concilij Tridentini obſeruare nolentibus.

CAP. XXVIII.

SI Dominis Canonicis, veterum benignior, & mitior videatur diſciplina Patrũ, quàm ea, quę à iure, & SS. concilio Tridentino contra clericos delinquentes præſcribitur, & mãdatur obſeruari, rectè fecerint, ſi abſque vlla mora ad vitam cõmunem clauſtralem redeant, eiusq́. diſciplinã cum humilitate, & obedientia ſuſcipiant. Verùm ſi neutrã harum velint, imò potius diſſolutè adhuc in ſua libertate, & inobediẽtia, quàm clauſtraliter, & cõmuniter viuere malint, ſerio atque maturè perpendant, ac prouideant, niſi diſciplinam, & reformationẽ à SS. Tridentino concilio præſcri-

ſcriptam obſeruare, & exequi incipiant, ſuiſque Prælatis debitè obediāt, Epiſcopos fortè ſua vſuros auctoritate, & poteſtate, & illos etiam inuitos ad cōmunem, & clauſtralem viuendi rationem, eiuſque diſciplinam coacturos. Illis ſiquidem ipſo iure [a] videtur permiſſum eſſe, vt facultatibus eccleſiarū, prouentibus, & expenſis diligenter inſpectis, certū in eis valeant ponere numerum clericorū, & ſtatuere, vt bona eorū veniant in cōmune, in vna domo veſcantur, atq. ſub vno tecto dormiant, & quieſcant. Si verò contradictores extiterint, licitum illis eſt, per ſuſpenſionem officij, & beneficij, aut grauiori etiam pœna, ſi opus fuerit, ad hanc obſeruantiam eos compellere, appellatione non obſtante.

Quid conſilij contra Canonicos in libertate, & inobedientia perſeuerare volentes.

a *in c. quoniā. de vit. et hon. cler.*

Pœna Canonicorū nolentium ſuſcipere vitā communem.

Atque huc etiam vergere, & tendere videtur Regiæ noſtræ Maieſtatis conſilium, & intentio, dum in nouis Epiſcopatibus à ſe erectis monachi Epiſcopi fiunt, vt hi ſuarum eccleſiarum inprimis canonicos ad vitā communem benignè, & pacificè, ſi fieri poſſit, inducāt, ſicut à D. Auguſtino Hipponēſi Epiſcopo, & ab altero Auguſtino Anglorum primo Epiſcopo factū fuiſſe legitur. Hic enim dum D. Gregoriū Papam cōſuleret, quomodo Epiſcopi cū ſuis clericis conuerſari deberēt, ipſi his verbis D. Gregorius reſpōdit [b]: Mos eſt Sedis Apoſtolicæ ordinatis Epiſcopis præcepta tradere, vt in omni ſtipendio quod accedit, quatuor debeāt fieri portiones; vna videlicet Epiſcopo & familiæ, propter hoſpitalitatem, & ſuſceptionē; alia clero; tertia pauperibus; quarta eccleſiis reparādis. Sed quia fraternitas tua monaſterij regulis erudita ſeorſim viuere nō debet à clericis ſuis in eccleſia Anglorum, hanc debet conuerſationem inſtituere, quę initio naſcētis eccleſię fuit patribus noſtris; in quibus nullus eorum ex his quæ poſſidebant, ſuū aliquid eſſe dicebat; ſed erant eis omnia cōmunia.

b *c. moyſeſ. 12. q. 1. & c. 1. de interro. B. Auguſt. & Beda eccl. hist. Ang. lib. 1. cap. 27. Vide alterum noſtrū Specul. de malor. hor. temp. cauſis li. 1. cap. 18. 19. & 20.*

Sed ſi dicatur prędictā iuris conſtitutionē nō de canonicis ſecularib', ſed regularib' intelligendā eſſe: Reſpōdetur, illud friuolū eſſe. Nā ſi de his loqueretur, ſub titulo, de ſtatu monachorū, & canonicorū regulariū poſita fuiſſet; nūc verò cū ſub titulo, de vita & honeſtate clericorū inueniatur, cuius omnia capitula de clericis ſecularibus dūtaxat iuriſperitorū iudicio intelligi debent [c]:

Obiectio de qualitate canonicorum.

Solutio.

c *Goffred. & Hoſti. in ſum. eor. tit. de vit. & hon. cler.*

Conſe-

Conſequitur, prædictam conſtitutionem de illis quoque accipiendam eſſe, ſicut etiam præcipui iuris pontificij Doctores faciunt[a]. Imò Panormitanus expreſsè dicit, & tenet illum intellectum, quod loquatur in regularibus, communiter non recipi à Doctoribus: & bene, inquit: quia textus dat Epiſcopis facultatem, & non neceſſitatem hoc faciendi: ſed regulares tenentur ad hoc de neceſſitate[b]: Tum hic diſponitur, vt reditus, prouentus, & facultates illorum veniãt in commune: ſed regulares non habent reditus, & prouentus diſtinctos, ſicuti Canonici ſeculares nunc habent[c]. Deinde hic indulgetur Epiſcopis, vt ſi quiſquam eorum, qui ſimul viuunt, pro manus iniectione in ſocium à communione meruerit fieri alienus, reconciliandi & pœnitentiam imponendi poteſtatem plenariam habeant; niſi fortè atrocitas facti pœnam grauiorem expetat: ſed in regularibus hoc non eſt conceſſum Epiſcopis, at ipſorum religioſorum Prælatis[d]. Deinde ea pars epiſtolæ vniuerſis Epiſcopis à Gregorio Papa VII. vel VIII. ſcriptæ, quæ in initio c. omiſſa notatur, ſatis indicat de clericis ſecularibus in hoc c. agi: ſic enim legitur: Quoniam (vt ait ſcriptura[e]) proni ſunt ſenſus hominis ad malum ab adoleſcentia ſua, ſicut ex ſenſualitate vergit caro in culpam; ita vigore ſpiritus præcedente, & ſubſequente diuina gratia, animus niti debet ad veniã, & remedia ſemper inquirere, quibus irruentes occaſiones mortis valeat declinare. Inde ſiquidem eſt, quod intelligentes multa ex defectu proprio, multa ex aliena malitia in veſtris eccleſiis perueniſſe, quæ aut delictum in ſe, aut occaſionem habent delinquendi, per auctoritatem apoſtolicæ ſedis, cui ex diſpoſitione Domini deſeruimus, prout datur ab eo, decreuimus obuiandum, & auctoritatem in vobis epiſcopatis officij ad reſecanda nociua in ſubditis veſtris, & inferenda vtilia, ſcriptis apoſtolicis muniendam, recolentes quod in veteri lege pręcepit Dominus dicens[f]: Ignis in altari ſemper ardebit, quem nutriet ſacerdos ſubiiciens manè ligna per ſingulos dies: ſtatuimus vt facultatibus eccleſiarum veſtrarum, prouentibus & expenſis diligenter inſpectis, certũ in eis valeatis ponere numerum clerico-

a *Hoſtien. & Goffred. d. tit. Io. And. et Panor. in d. c. quoniam. Marianus Socin. in tract. de viſit. nu. 28.*
b *c. cũ ad monaſterium. de ſtatu. regul. & in c. ad audientiam 2. de eccl. ædifican.*
c *d. c. cùm ad monaſterium.*
d *c. monachi. de ſent. excom.*
e *Gen. 6. & 8.*
f *Leuit. 6.*

clericorum, & ſtatuere, vt bona eorum veniãt in commune, in vna domo veſcantur, atque ſub vno tecto dormiant & quieſcant, &c. Quæ verba de clericis intelligenda eſſe ſecularibus, nõ autem de Monachis vel Canonicis regularibus, manifeſtius eſſe arbitramur, quàm vt clariorem demonſtrationem requirant.

Obiectio de cõtraria conſuetudine.

Prætereà ſi allegent, in contraria ſe nunc eſſe conſuetudine: Reſpõdebitur ex ſententia Hoſtienſis, Ioannis Andreæ, Panormitani, & aliorum[a], quod etiã contra conſuetudinem, propter turpem, & inhoneſtam Canonicorum vitam, quam diuiſio induxit, hoc poſſit fieri[b]. Imò Panormitanus omnino aſſerit[c], conſuetudinem non poſſe ſimpliciter induci, contra diſpoſitionem huius conſtitutionis, cùm per eam non imponatur neceſſitas Epiſcopis, ſed detur eis facultas hoc faciendi. Sed in his, quæ ſunt meræ facultatis, ex non vſu non inducitur conſuetudo[d].

Solutio.

a *in d. c. quoniã*

b *arg. c. inter. dercl. dom. ca. relatũ. ne cler. vel mon. c. quocũque. diſt. 36.*

c *in d. c. quoniam. & in c. ad audientiam 2. de eccleſ. ædifican.*

Obiectio de eccleſiæ qualitate.

Inſuper ſi dicatur, prædictam conſtitutionem loqui tantum de clericis ſecularibus eccleſiæ parochialis, quodque Epiſcopus talem poſſit facere collegiatam, & tum diſponere, vt clerici ſeculares illius eccleſiæ viuãt in communi, & ſub vno tecto dormiant: non autem illam agere de Canonicis ſecularibus eccleſiæ cathedralis, vel collegiatæ: Ad hoc reſpondetur; ſi Epiſcopus de nouo poſſit ſupradicta diſponere, & facere in eccleſia parochiali: multo magis poterit ſtatuere, vt canonici cõtra iuris cõmunis diſpoſitionem, & fundatorum ſuorum voluntatem facti ſeculares, rurſum fiant clauſtrales, & ſua bona nunc diuiſa, rurſum conferãt in cõmune, in vna domo veſcẽtes, atq. ſub vno tecto dormientes[e]. Quia non eſt dicendũ, deteriorem conditionem illorũ fieri per huiuſmodi vitæ & ſtatus reductionem. Quoties enim ad ius, quod lex naturę eius tribuit, vita ac ſtatus Canonicorum redit, non fit cauſa eorum deterior, ſed priſtinæ ſuæ formæ redditur[f].

d *arg. c. Ioannes. de cler. coniug. c. ex parte. de cõceſſio. præben. Cynus. in l. 1. C. quæ ſit longa conſuet.*

Solutio.

e *Hoſt. in ſum. d. tit. et Panor. in d. c. quoniã.*

f *l. ſi vnus. §. pactus ff. de pactis. l. volũtate ff. quib. mod. pig. vel hypo. l. filio. quem. ff. de li. et poſthu.*

Verùm vt omnis calumniandi ſubtrahatur occaſio, primùm inquirent Epiſcopi, an illorum, quos ad communem vitam redigere velint, prædeceſſores auctoritate ſummi Pontificis ab illa receſſerint: ſi ſic, illius ab Epiſcopo impetrabitur conſenſus, & authoritas, vt priui-

Quam debeant inquiſitionem facere Epiſcopi vt canonicos ſeculares redigãt ad communem vitam.

priuilegio impetrato non obſtante; ad ſolitam vitam communem cogi poſſint. Nam omne priuilegiũ reatus malè viuendi excludit occaſionem [a]. Si verò priuilegiũ non habeant, tũc Epiſcopus ſuper executione dictæ conſtitutionis, requiret Capituli conſenſum; & ſi abſque cauſa rationabili non velit conſentire, tum contradictionem habebit pro conſenſu, & vlterius in executione procedet [b]. Alma mater eccleſia plerumque nõnulla rationabiliter ordinat, & cõſultè, quæ ſuadẽte vtilitate ſubiectorum poſtmodum cõſultius, ac rationabilius reuocat, vel in melius cõmutat [c]. Si ergo ſit à Sede Apoſtolica fortaſſe impetrata confirmatio diſſolutionis vitæ communis Canonicorum huius tẽporis, illa proculdubio nũc reuocanda videtur, & antiqua eorum vita cõmunis in priſtinũ locum, & obſeruationẽ reſtituenda, hoc ipſum ſuadente, & exigente Canonicorũ ſalute, laicorũ ædificatione, hæreticorũ ad eccleſiam reuocatione, vel ſaltẽ ad eorum calumnias, cõuitia, & maledicta in clerum, & eccleſiam tollenda, propter diſſolutam tantopere Canonicorum vitam.

a Hoſtien. in ſum. d. tit. alleg. l. fin. C. vbi ſenator. vel claiſſ. & l. preſbyter. C. de Epiſcopis. et cler. c. 2. de offic. de leg. in 6. et ibid. gloſ. not. c. cum veniſſent. de iudic. c. cum tempore. de arbit.

b Archid. in c. 1. de conſtitut. in 6. Panor. in d. c. quoniam.

c c. fin. & ibi. gloſ. de ſent. excom. in 6.

Itaque & conſultiſſimè facturus videtur Pontifex, ſi omnia priuilegia, & cõfirmationes contra primœuam Canonicorum cathedralium, & collegiatarũ eccleſiarum fundationẽ impetrata reuocaret, & in melius cõmutaret, iuxta regulã, & diſciplinã à prædicto concilio Aquiſgranenſi illis præſcriptã. Videtur enim SS. Tridẽtina Synodus hoc ipſum implicitè voluiſſe dũ dicit [d]; Rationẽ poſtulare, vt illis, quę bene cõſtituta ſunt, contrariis ordinationibus nõ detrahatur, decernẽs, & mandans, vt quando ex beneficiorũ quorũcumq. erectione ſeu fundatione, aut aliis conſtitutionibus qualitates aliquæ requirũtur, ſeu certa illis onera ſint iniũcta in beneficiorũ collatione, ſeu in quacunq. alia diſpoſitione, illis non derogetur. Quapropter cũ omnibus antiquis canonicatibus & præbẽdis ex fundatione, & erectione, inſint qualitates, & onera, in prædicta iuris cõſtitutione, & concilij Aquiſgranenſis regula enumerata, & poſita: certè non videntur deinceps canonicatus, & præbendæ conferenda, niſi illis, qui vitam communem iuxta illarum diſpoſitionem agere velint.

d ſeſſ. 25. de reform. cap. 5.

Bene conſtituta contrariis ordinationibus non ſunt tollenda.

Si verò

Si verò ſine auctoritate Pontificis à fundatione receſſum ſit, & nunc ſe præſcriptione, ac inueterata conſuetudine, tanquam rationabili cauſa, ſe tueri velint; Epiſcopus nō obſtante huiuſmodi friuola exceptione, ad prædictæ conſtitutionis executionem ſi velit, procedere poteſt, cùm ſubſit nunc, & vrgeat eccleſiæ atque religionis cōſeruandæ cauſa expediens, atque neceſſaria[a]. Siquidem aperti iuris eſt[b], conſuetudinem tanto tempore obſeruatam quod in contrarium memoria non exiſtit, ſi ſacris ſit inimica canonibus, & de ambitionis radice proceſſerit (ſicut hæc) corruptelam eſſe, & auctoritate Apoſtolica reprobatam, nec Canonicos præſentes ad ipſius obſeruantiam teneri, etiamſi iuramento firmata extiterit, cùm iuramentum iniquitatis vinculum non exiſtat: Imò iuramenta quæ contra vtilitatē eccleſiæ, & ſanctorum Patrū veniunt inſtituta (ſicut etiā iſta) potius periuria dicēda ſunt; & qui talia iurare præſumpſerit, donec dignā egerit pœnitentiam à perceptione dominici corporis debet eſſe alienus[c].

a *Hoſtien. in ſum. d. tit.*
b *c. 1. de conſuetu. in 6.*
Conſuetudo inimica canonibus, & de ambitione orta nō valet.

c *c. 1. & ibi Panor. et alij. de his quę fi. à maio. par. Cap. c. 1. de iureiur. in 6. c. non eſt obligatorium. c. quæ contra. de reg. iu. in 6.*

Capitula diſciplinæ quomodo in cathedralibus, & collegiatis eccleſiis reſtituenda ſint. CAP. XXIX.

SI prædicta hæc reſtituēdæ diſciplinæ ratio Epiſcopis forte non placeat; ſaltem illi (ad quos maximè ſpectat iſtius tantopere neglectæ, & collapſæ inſtauratio) hoc agant, vt in cathedralibus, & collegiatis eccleſiis capitula diſciplinę in priſtinū ſuum vigorem, & obſeruationem reducantur. Id autem futurum ſperamus, & credimus, ſi non tā profanę, quàm res ſacræ in his tractētur. Si de moribus ſingulorum inquiratur; ſi vita expendatur ſingulorum, & oratione cōmoneantur Canonici ad ſacras literas capeſſendas; vtque in his & ſacris canonibus atque decretis legendis optimas horas collocent[d].

d *concil. Colon. ecle. an. 1536. de metro. cathed. & colleg. eccleſ. cap. 14.*
De viſitatione & inquiſitione in ea facienda.

Deinde ſi Epiſcopi, & alij omnes eccleſiarū Prælati, qui ad corrigendum ſubditorum exceſſus diligēter intendere debent, Capitula ſeu collegia cathedralium, & collegiatarū eccleſiarum frequenter viſitent, & de eorū exceſſibus, criminibus, & delictis, quoties, & quādo opus fuerit, etiam extra viſitationē, tanquam ad hoc

Apoſto-

Apoſtolicæ Sedis Delegati, corrigant, puniant, & caſtigent, non obſtantibus quibuſcumque eorum priuilegiis & exceptionibus. Siquidem illis hoc faciendi ea lege, & conditione à SS. Tridentina Synodo permiſſum eſt [a]. Cuius quoque decreto & mandato Archidiaconi, Decani, & alij inferiores in iis eccleſiis, vbi hactenus viſitationem exercere conſueuerunt, debent aſſumpto Notario de conſenſu Epiſcopi per ſe ipſos tantùm ibidem viſitare. Viſitatores autem à Capitulo deputandi, vbi Capitulum ius viſitandi habet, prius ab Epiſcopo approbari debent: ſed non ideo Epiſcopus, vel eo impedito eius viſitator, eaſdem eccleſias ſeorſum ab his viſitare prohibetur: cui ipſi Archidiaconi vel alij inferiores viſitationis factæ infra menſem rationem reddere, & depoſitiones teſtium, ac integra acta ei exhibere tenentur: non obſtantibus quacumque cõſuetudine etiam immemorabili, atque exemptionibus, & priuilegiis quibuſcumque [b].

a ſeſſ. 6. de reform. cap. 4. et ſeſſ. 14. de reform. cap. 4.

b Concil. Trid. ſeſſ. 24. de reforma. cap. 3.

Viſitationum quis debeat eſſe finis et ſcopus.

Viſitationum autem omnium iſtarum præcipuus ſit ſcopus, ſanam orthodoxamque doctrinam, expulſis hæreſibus inducere, bonos mores tueri, prauos corrigere; clerum, & populum cohortationibus, & admonitionibus ad religionem, pacem, innocentiamque accendere. Cætera prout locus, tempus, & occaſio feret, ex viſitantium prudentia ad fidelium fructum conſtituere. Quæ vt facilius, feliciusque ſuccedant, monentur prædicti omnes, & ſinguli ab eadem ſancta Synodo Tridentina [c], ad quos viſitatio ſpectat, vt paterna charitate, Chriſtianoque zelo omnes amplectantur, ſtudeantque quàm celerrimè, debita tamen cum diligentia viſitationem ipſam abſoluere. Interimque caueãt, inutilibus ſumptibus cuiquam graues, oneroſive ſint; neve ipſi, aut quiſquam ſuorum quicquam procurationis cauſa pro viſitatione, etiam teſtamẽtorum, ad pios vſus, præter id, quod ex relictis piis iure debetur, aut alio quouis nomine, nec pecuniam, nec munus, quodcumque ſit etiam, qualitercũque offeratur, accipiant [d]: non obſtante quacumque conſuetudine, etiam immemorabili: exceptis tamen victualibus, quæ ſibi ac ſuis frugaliter, moderateque pro temporis tantùm neceſſitate,

c ſeſſ. 24. de refor. cap. 3.

d c. cauendum. et 2. ſequen. 10. q. 3. c. cũ apoſtolus. c. cũ inſtantia. c. procurationes. de cenſib. exact. et procuratio. c. 1. eod. tit. in 6.

Quid cauſa viſitationis ſoluendum ſit.

ſitate, & non vltra erunt miniſtranda. Sit tamẽ in optione eorum, qui viſitantur, ſi malint ſoluere id quod erat ab ipſis antè ſolui, certa pecunia taxata, cõſuetum, an verò prædicta victualia ſubminiſtrare, ſaluo item iure conuẽtionum antiquarum cum monaſteriis, aliíſve piis locis, aut eccleſiis non parochialibus inito, quod illæſum permaneat. In iis verò locis, ſeu prouinciis, vbi conſuetudo eſt, vt nec victualia, nec pecunia, nec quicquam aliud à viſitatoribus accipiatur, ſed omnia gratis fiant, ibi id obſeruetur. Quodſi quiſquam, quod abſit, aliquid amplius in ſupradictis omnibus caſibus accipere præſumpſerit, is præter dupli reſtitutionem intra menſem faciẽdam, aliis etiam pœnis iuxta conſtitutionem concilij generalis Lugdunenſis, quæ incipit, Exigit[a]; necnon & aliis pœnis in Synodo prouinciali arbitrio Synodi, abſque vlla ſpe veniæ mulctetur. Patroni verò in iis, quæ ad ſacramentorum adminiſtrationem ſpectant, nullatenus ſe præſumant ingerere; neque viſitationi ornamentorum eccleſiæ, aut bonorum ſtabilium, ſeu fabricarum prouentibus immiſceant; niſi quatenus id eis ex inſtitutione ac fundatione competat: ſed Epiſcopi ipſi hæc faciant; & fabricarum reditus, in vſus eccleſiæ neceſſarios, & vtiles, prout ſibi expedire magis viſum fuerit, expẽdi curent.

a c.2. de cenſib. exactio. et procuratio. in 6.

Patroni quatenus ſe eccleſiarum rebus ac negotiis immiſcere poſſint vel non poſſint.

In cathedralibus autem & collegiatis eccleſiis (de quarum viſitatione nos potiſſimùm agere & tractare inſtituimus) vt facilius, citius, & felicius abſoluatur, conuocato vniuerſo clero eccleſiæ viſitãdæ, ad ſacrum de Spirituſancto celebrandum (ſi temporis & negotij ratio patiatur) eoque peracto, & in loco capitulari habita ad eos exhortatione, ad inquiſitionem methodo infraſcripta[b] procedetur, vel alia meliore pro prudentia viſitatorum. Et inprimis ſi Capitulo competat ius eligendi ſuos Prælatos, & alios dignitates in eccleſia habentes, tractandum, & inquirendũ eſt, quo ordine, forma, modo, & quibus affectibus ad electionem procedatur, prout pulchrè traditur & docetur in concilio Colonienſi ſub Adolpho 3. Archiepiſcopo & Carolo V. Imperatore celebrato anno 1549.[c] Tum an in electione hoc ſolum ſpectetur, vt digni atque idonei eli-

Quomodo in cathedralibus, & collegiatis eccleſiis viſitatio fieri debeat.

b deſumpta ex Mariano Socino Iureconſ. in tract. de viſit. & cõcil. Colon. celebr. an. 1549. et Mediolanẽſ. celeb. 1566. tit. de viſitat.

Inquiſitio ſuper electione.

c in tit. quæ in eccleſ. cath. & coll. inqui deb.

eligantur: tales, videlicet, qui exemplo præcedant, & functioni ſuæ gnauiter incumbant, & ad quorum comparationem cæteri grex meritò dicantur.

Inquiſitio ſuper illis, qui dignitatem habent.

An Præpoſitus, Decanus, & Capitulũ, & ſingulares perſonæ habeant eccleſias parochiales, quæ ad præſentationem, inſtitutionem, prouiſionem, ſeu collationem eorum ſeu cuiúsvis ex iis ſpectent, & pertineant. Quales prouehant, & prouehere poſthac velint ad tales eccleſias. An ſolos eos, qui ſciant, & velint populum docere verbum Dei pro captu eorum, & ſacramenta eccleſiaſtica ritu catholico adminiſtrare, & facere omnia quæcumq. à parochis, & rectoribus parochialium eccleſiarũ requiruntur. Quales ſint, qui in præſentiarum talibus eccleſiis præſunt; an ſint legitimè inſtituti; cùm beneficiũ eccleſiaſticũ ſine canonica inſtitutione obtineri non poſſit[a]; nec is eccleſiaſtica ſacramenta adminiſtrare queat, cui manus ritè impoſita non eſt.

a c. beneficium. de reg. iuris in 6.

De Canonicis & aliis beneficiatis inquiſitio.

Inquirendum etiam an omnes, & ſinguli in eccleſia beneficiati, & quicumque officia gerunt, qualiacũque ea ſint, functioni ſuę gnauiter incumbant, & an in choro, ad pſallendũ inſtituto, pſalmis, hymnis & canticis Dei nomen reuerenter, diſtinctè, deuoteque laudent, & an quiſq. quo deſignatus eſt loco miniſtret in diuinis, & aliis collegij rebus. An Prælatus pro virili ſatisfaciat officio ſuo, videlicet exẽplo pręcedẽdo, & verbo ſæpe monendo omnes & ſingulos Canonicos, & clericos, & familiam eorum, vt quiſque ſuæ vacationi gnauiter incumbat, & vitã ducat appellatione ſua dignam, vt in vitę honeſtate, in religioſo habitu, tonſura, & diſciplina, in lectione, & ſtudio ſacræ ſcripturæ ſe contineat, pſalmodias, preces, officia diuina, & cæremonias ſtatis horis digna Dei maieſtate perſoluat.

Præterea, diligenter inquirendum, an nulli habeant, vel legant libros, & ſcripta cuiuſcumque generis, quæ in indice librorum prohibitorum auctoritate Pij 4. approbato, & edito continentur, vel in appẽdice eiuſdem in Belgio ex mandato Regiæ catholicę Maieſtatis confecta, & edita. Et nũm quis libros vel ſcripta habeat, quæ res laſciuas, ſeu obſcenas, ſeu pietati ac morũ honeſtati inutiles ex profeſſo tractant, narrãt, aut docent,

cùm

cùm non ſolùm fidei, ſed & morum; qui huiuſmodi librorum, ſeu ſcriptorũ lectione facilè corrumpi ſolent, ratio habenda ſit. An libros vel ſcripta habeant in quibus continẽtur ſortilegia, veneficia, auguria, auſpicia, incãtationes artis magicæ, ſiue Geomãtia, Hydromantia, Eromantia, Pyromantia, Onomantia, Chiromantia, vel alia his ſimilia, vel quæ propter doctrinam quam continẽt non ſanam aut ſuſpectam, offenſionem aliquã, etiã in moribus tantũ fidelibus adferre poſſint.

Deinde ánne habeant, & legant breuiarium eccleſiæ ſuæ, vel quod ſecundum decretum concilij Tridentini iuſſu, & autoritate Pij V. fuit editum ad cantandũ ſeu legendũ ex eo horas canonicas, & an illas debitè quotidie perſoluãt. Et ſi breuiario Rom. non vtantur, ſed ſuę eccleſiæ, inquirẽdum & videndũ ánne hoc reuocatum, & irritatũ per Pij papæ V. conſtitutionẽ nouo breuiario Rom. præfixam. Suntq. omnes & ſinguli ad perſolutionem horarum earũdem ſeriò & grauiter monendi, atque requirendi. Item an ſacra biblia, & concilium Tridentinum, & prouinciale ac diœceſanũ habeant, & legant. Monẽdi inſuper, vt alia cõcilia, & decreta Pontificum, pſalmorum Dauidicorũ interpretes, & commentatores; tum qui miſſæ ſacrificium, aliaque diuina officia, & cæremonias explicẽt, ſibi cõparent, & alios, ex quibus pietatẽ, & vitæ ac morũ honeſtatẽ ſuo ſtatui congruentẽ, & conuenientẽ diſcere, & haurire poſſint.

An nullus eorũ ſit hęreticus, vel de hæreſi aliquo modo ſuſpectus, vel qui hæreticorũ receptator, defenſor, creditor, fautor, vel laudator ſit, vel an tertiã perſonam habeat, quæ hæreticis pro ſe ad victũ vel veſtitum, vel alia neceſſaria miniſtret. An quis credentibus, fautoribus, vel defenſoribus hæreticorũ in aliquo præſtet auxilium, conſilium, vel fauorem, vel iis in cauſis, aut factis vllis patrocinium prębeant, aut negotiationẽ cum iis exercere præſumant. An quis ſciat, vel nouerit aliquem occulta conuenticula celebrantem, vel domum, prædium, vel antrum vbi cõueniant, vel qui à cõmuni conuerſatione fidelium vita & moribus diſſideant.

An iuxta cõcilij Tridẽtini decreta, & Pij Papę 4. conſtitutionẽ omnes & ſinguli profeſſionẽ fidei orthodoxę

Hhh ij publicè

publicè fecerint, ſeque in Romanæ eccleſiæ obedientia manſuros ſpoponderint, & iurauerint; & an omnia à ſacris canonibus, & œcumenicis conciliis, ac præcipuè à SS. Tridentina Synodo tradita, definita, & declarata indubitanter receperint, atque profeſſi ſint, ſimulque contraria omnia, atque hæreſes quaſcumque ab eccleſia damnatas, & reiectas, an illa quoque pariter omnia damnauerint, reiecerint, & anathematizauerint. Si quis verò inter eos inueniatur, qui prædictam profeſſionem, receptionem, & anathematizationem non fecerit, eandem ſtatim, & abſque mora vt faciat, ſeriò & inſtanter requiratur, & ad eam, ſi opus ſit, iuris remedio compellatur.

Inſuper diligenter quoque inquirendum, quales omnes & ſinguli ſint in colloquio familiari: an in illo vitent adulationem, & contentionem, detractionẽ, murmurationem, mendacia. An ab iniuriis, conuitiis & maledictis, & blaſphemia abſtineant. An à verbis iracundis, & impatientibus linguam ſuam cohibeant. An ſermo eorum ſemper ſit pudicus, ac pacificus, & honeſtatem reſonet.

Inquirendum quoque qualis omnium & ſingulorum ſit habitus, & veſtitus; an ſacris canonibus, conueniẽs, & conformis. An tonſuram & coronã ordini ſuo congruentem ſemper geſtent. An geſtu, motu corporis, ſeu inceſſu nihil inhoneſti præ ſe ferant. An falcones vel accipitres aut ſimiles aues non geſtent: an cum canibus non venentur, eóſve aſſeclas habeant, & ſecum in templum adducant.

An à commeſſationibus, ebrietate, & crapula abſtineant; & qualia eorũ ſint conuiuia. An tabernas prorſus euitent; ad aleas, & taxillos an ludant, vel huiuſmodi ludis interſint. Mimis, hiſtrionibus & ioculatoribus an intendant: An hoſpitales, benefici, & liberales erga pauperes ſint: An inter ſe concordes ſint: An caſtitatem & continentiam debitè ſeruent.

An Prælati in delinquentes, vel inobedientes, ebrioſos, luxui indulgẽtes, aleatores, venatores, percuſſores, rixoſos, ſcortatores, ignauos, mercaturam & vſuram exercentes, & officiũ negligẽtes, & alios hiſce ſimiles

ſecun-

ſecundum cenſuram ſacrorum canonum animaduertant. An exceſſus leuiſſimorum quorumque Canonicorum, & vicariorũ, ſeu Capellanorum inſolentiam, aliorumque ſubditorum vitia corrigant.

An Scholaſtici, & alij, quibus eſt lectionis vel doctrinæ munus annexum ad docendum in ipſis ſcholis inſtituendos, per ſe ipſos id munus expleant; an aduigilent, vt iuniores Canonici per idoneos, probos, & Catholicos pædagogos in his quæ ad pietatẽ & officium in eccleſia obeundem pertinent, erudiantur. An ſciant quos libros diſcipulis hypodidaſcoli ſui prælegant, & an illi officio ſuo ſatisfaciant. *De Scholaſtico.*

An theſaurij, magiſtri fabricæ, & alij adminiſtratores ſuis quique officiis ſatisfaciant. *De Theſaurario, & magiſtro fabricæ.*

An Cuſtodes, qui munus oſtiariorum in eccleſia gerunt, diligentem curam adhibeant, ne ad ſacra admittantur excommunicati, interdicti, publicè criminoſi, alijque indigni. Et an mercimoniam, profanaſque deambulationes, & quicquid in eccleſiis cõmittere turpe, & ſceleratum eſt, & quod diuini officij celebrationem dehoneſtat, fieri pro virili prohibeant: an canes, qualeſcunque illi ſint, ab eccleſia arceant, vel ingreſſos expellant. *De Cuſtodibus.*

An cantores ſuis officiis ritè fungantur, vt diuinus cultus in eccleſia ſtatis horis deuotè, decenter, ordinatè, vltro, promptè, reuerenter, & cum grauitate ad Dei laudem, & populi ædificationem perſoluatur. An publicorum diuinorum officiorum, quæ ad omnes eccleſiæ perſonas pertinet perſolutio vlla confabulatione interrumpatur. An etiam iuniores Canoci, atque adeò omnes alij, qui in eccleſiis de beneficiis, quæ poſſident, gaudere volunt, diuinum officium, ad quod præſtandum tenentur, viciſſim pſalmorum verſus attentè modulando, vt ſe decet, impleant, & an horas canonicas ſic canendo ritè perſoluant; ſuntque omnes & ſinguli ad exhibendum ſua breuiaria Prelato in Capitulo monendi & inſtanter requirendi. *De Cãtoribus.*

An ſint diſtributionum quotidianarum participes, qui diuinis officiis integris nõ interſunt, exceptis his, quos infirmitas, ſeu iuſta & rationabilis corporalis *Super diſtributionibus.*

Hhh iij neceſſi-

neceſſitas, aut eccleſiæ rerum procuratio, vel euidens vtilitas excuſat. An omnes perſonæ eccleſiæ ad diuina officia, præſertim ad matutinas, ſummam miſſam, & veſperas conueniant, & ab initio vſque ad finem in eiſdem perſeuerent, vti canones expoſcunt.

Super moribus & geſtibus dū miſſę interſunt vel illam celebrant.

An in miſſa præſentes ad omnia, quæ aguntur diligenter attendant, & attendendo vota ſua miniſterium publicum agenti, & ſacrificanti per omnia accommodent, & coniungant, quo eorum omnium participes per Dei gratiam efficiantur, quæ ipſorum omniũ nomine ſacrificans agit, & precatur. An vſque in finem, donec benedictio ſacerdotalis à celebrante data fuerit in officio miſſę, perſeuerent; cùm alioqui dici non poſſint verè interfuiſſe miſſæ, ſi abeant antequam cõpletis omnibus miſſio ſeu abeundi copia fiat his verbis: Ite miſſa eſt. An epiſtola tota, & ſymbolum, & pręfatio, & oratio dominica, ſine decurtatione tota clarè, diſtinctè, & intelligibiliter cantẽtur. An in miſſis ſpecialibus, ſeu priuatis lectiones, & orationes ſacrę clare & diſerte (excepto ſacro canone, qui ſubmiſſa voce recitari debet) pronuntiẽtur; an ſacrificaturi ſatagant, ne niſi aliquibus ſaltem præſentibus, ſacrificium offerant. Num organa quid ſeculare reſonẽt, ſeu aliud quã cantũ eccleſiaſticũ.

Super deportatione venerabilis ſacramenti, & proceſſionibus.

An in deportatione venerabilis ſacramenti quicquid ad veram deuotionem excitandam parum valet, remoueatur. An in proceſſionibus, ſtationibus, & ſupplicationibus publicis omnes qui interſunt clerici deuotè orent, & cum grauitate religiosè, & ſuppliciter cantãdo incedãt, & finita ſupplicatione, eo, vnde proceſſerũt, reuertantur: non curiosè interim circumſpectantes, nec vacantes profanis colloquiis, nec ad ientacula ſeu potationes dilabentes, vel aliò deambulantes, vt fieri ſolet in diebus rogationum.

Super pſalmodia.

An cuncti de collegio ad memorata publica officia ſimul peragenda, & perſoluenda conueniant. An quilibet conſtitutus inter pſallentes & precantes in choro, pro ſuo arbitratu pſallat, oret, vel quod ſibi placet, priuatim agat, non attentus ad hæc, neque illis ſe acõmodans, & cooperans quæ interea publicè agi debent. An pronuntiantes lectiones in matutinis, ſimplici, clara, & ad om-

ad omne pronuntiationis genus accommodata voce vtatur;non omnino humili,nec nimis ſublimi; nõ fracta, non tenera,non agreſti, non frendenti ſeu ſtridẽti, ſed mediocri, & graui,& ab omnibus intelligibili. An inter legendũ ab omnibus altum ſilẽtium teneatur,ſic, vt quoad fieri poteſt,interea nulla obſtrepat excreatio; non vox alia erũpat, vel ſonus aliquis grauior inceſſu, progreſſu, vel vllo alio modo cieatur, quo impediantur aſtantes ab intẽtione percipiendi ac intelligendi verbi Dei, quod legitur. An pſalmi,& reliqua diuina cantica pronuntientur ſeu canãtur tractim,vt mẽs ſenſum verborum,priuſquã verba ipſa tranſmittantur, aſſequatur.

An Decani vel cãtores omnes tã canonicos,quàm vicarios aliasq. perſonas ſedulò, ac diligẽter admoneãt ad ſacrarũ ſcripturarum ſtudiũ;vt quod recitãt,vel canunt in eccleſiis,intelligãt,& nõ ſolis labiis,ſed in cordibus ſuis Deo pſallãt,gratias agẽtes,& orãtes ſemper pro omnibus Deũ Patrẽ per Chriſtũ Dominũ noſtrum. *Super Decani officio.*

An vigiliæ defunctorum à prandio dicantur, ſic vt ad horam circiter ſecundam inchoentur,& ante preces veſpertinas compleantur, quò perſonis eccleſiarũ magis vacet,vel audire manè aliquem ſacras literas profitentẽ,vel ſacris ſtudiis,aut ſermoni audiẽdo incũbere. *De vigiliis mortuorum.*

An Decani,ſeu illi,quibus cura animarum incumbit, inuigilent,vt ſecundũ canonem:Omnis vtriuſq. ſexus de pœnit & remiſſio. omnes perſonæ eccleſiæ ad minimum ſemel in anno ipſis,ſeu de ipſorum permiſſione eccleſiæ parocho,ſeu alij idoneo ſacerdoti legitimè admiſſo peccata ſua confiteantur, & ſecundũ eccleſiæ ritum cõmunicent. Et an in negligentes,vel detrectãtes (vt canon ille iubet) animaduertant. An clerici beneficiati in loco ſuorũ beneficiorum actu reſidẽtes,ſaltem in quatuor maioribus feſtiuitatibus anni; Paſchæ videlicet,Pentecoſtes,Natiuitatis Chriſti,& Aſſumptionis B.Mariæ,vel omnium Sanctorum in eccleſiis in quibus reſidẽt publicè ſub ſummo ſacro de manibus celebrantis reuerenter, & deuotè ſumant ſacroſanctum corpus Domini, & an negligentes ſuſpendantur, & priuentur omnibus ſuis fructibus ad ratam vnius menſis,mediatim fabricæ, & mediatim ſeminario applicandis. *De confeſſione & communione.*

 An ex-

De extrema vnctione. An extrema vnctio eccleſiæ infirmo membro id petenti, præſente tota congregatione ſecundum Apoſtoli mandatum [a] impendatur, ſic vt omnes cum ſacerdote inungente infirmum, pſalmos, litanias, & orationes ab eccleſia catholica traditas deuotè, & fixis in terram genibus ſuper infirmum dicant; vt ſatisfiat verbis Apoſtoli [b]: Si quis infirmatur in vobis, inducat presbyteros eccleſiæ, & orent ſuper eum.

a Iacob. 5.

b Iacob. 5.

Super pluralitate beneficiorum. An ſint in collegio pluribus beneficiis, & præſertim curatis, vel aliis officiis incompatibilibus onuſti. Qui ſi ſe per diſpenſationem excuſent, iubeantur eam Prælato & Capitulo exhibere, quæ ſi vera & ſufficiens appareat, moneantur, vt beneficia debitis obſequiis non fraudentur: ſin autem, denuntientur eorundem beneficiorum ordinario collatori. An nullus in acquiſitione, vel reſignatione beneficij alicuius, vel circa diuina officia Simoniam commiſerit.

De capitularibus conuentibus inquiſitio. Inquirendum inſuper, num capitulares conuentus & tractatus honeſtè, & maturè fiant; & num ſint inter tractandum diſſidia, & contētiones inter fratres: Num Prælati omnium ſuffragia, ſeu vota, vt vocant, non grauatè audiant: Num fauore, aut odio, aut alio deprauato affectu priuatorum res magis, quàm publicæ gerantur. Et an expectetur ante concluſionem omnium ſententia, & num vllus cōtemnatur, quantumuis cauſa eccleſiæ vtilitatem reſpiciat. An capitulares iſtiuſmodi conuentus, & tractatus habeātur extra tempora diuini officij die feriali, ne propter illos hoc vel ſuſpendatur, vel præcipitetur, vel denique ab ipſis Canonicis negligatur. Debet enim Dei cauſa omnibus aliis anteponi, niſi fortè vrgens, & euidens neceſſitas, cuius dilatio eccleſiæ, vel alij cuipiam damnoſa eſſet, ſuperueniret. An qui die dominico, vel feſto, aut dum officium diuinum in choro peragitur, Capitulum indixerit, & conuocauerit, & qui ipſi adfuerint cōdignè puniti ſint per diſtributionum ſubtractionem, iuxta concilij Baſilienſis & Senonenſis conſtitutiones. An illi, qui Capitulo præeſt, debitus ab omnibus exhibeatur honor, & reuerentia. An illi inobediēs vel clamoſior, aut loquacior, extráve ordinē deliberans, aut vlli contumeliam,

vel

vel conuitium dicens, vel abſenti detrahens impunitus maneat. An ad vllius, quàm qui præeſt Capitulo, propoſitionem, vota & ſuffragia deliberantium colligantur. Num is, qui Capitulo præeſt, relata ad ſe negotia fideliter in deliberationem proponat; difficiliora, ac magni momenti primùm paucis, modeſtè, prudenter, & æquabiliter diſcutiendo, eoque facto tunc demum ſingulorum vota ſuper iis ex ordine requirat. An abſente Prælato vlla ardua negotia eccleſiam, vel ipſum concernentia, eo abſente proponantur, & concludantur, in eccleſiæ vel illius præiudicium quid ſtatuendo, vel ordinando. An vllæ concluſiones, ſeu ordinationes fiant, quæ iuri, aut honeſtati eccleſiæ aduerſentur. An ſint qui Canonicorum ſuffragia, & deliberationes in ipſorum odium, grauamẽ, vel famæ ipſorum læſionem reuelauerint.

De Capellanis ſeu vicariis.

An Capellani ſeu Sacellani (quos aliqui vocant vicarios, aut choriſocios) ſint Canonicis in perſoluendis horis, & aliis diuinis officiis adiumento. An onera ſpecialia, ad quæ vel ex fundatione ſuarum capellaniarum ſeu vicariarum, vel ex laudabili antiqua conſuetudine, aut eccleſiarum ſtatutis obligantur, deuotè, religiosè, & diligenter perſoluant. Et hi monendi ſunt, vt fundationes ſuarum vicariarum, ſeu capellaniarum Prælato & Capitulo exhibeant, aut ſeſe in forma iuris quòd eas exhibere non poſſint, expurgent.

An vnus idemque Canonicus, vel Capellanus, ſeu vicarius pluribus eccleſiis collegiatis ſimul ſeruiat, & in vnaquaque nihilominus eccleſia non modò fructus groſſos, ſed & diſtributiones quotidianas percipiat: quãuis impoſſibile ſit, quod ſimul omnibus officium ſuũ præſtare poſſit. An vicariis ſeu capellanis abſentibus aliquid præſtetur, præſertim abſentibus ſine iuſta cauſa, non prouiſo prius diligẽter, quod officia eorum ritè in eccleſia per alios idoneos, qui interim ſua officia non negligant, præſtentur.

Super deambulationibus, & aliis inſolitiis.

Num Canonici vicarij, capellani & choriſocij tempore diuinorum, aliis pſallentibus, ipſi extra chorum ſpatientur, vel intra chorum deſideant, confabulentur, aut aliud quid agant in eccleſia in populi

ſcandalum, vel officij diuini diminutionem.

De ſacris vaſis et veſtibus. An vaſa ſacra, & quæ vocantur corporalia, vel pallæ altaris, per alios, quàm per ſacerdotes, vel diaconos, adiuuantibus ſubdiaconis abluantur, & attrectentur. An qui campanarij, ſeu cuſtodes vocãtur, ſua officia in lineis, ſeu ſuperpelliceis, vt vocant, exhibeant: an ſaltem ſint clerici, eò quòd pleraque obeant in eccleſia, quæ olim nullis, niſi in minoribus ordinibus conſtitutis agere permittebantur. An ſacra vaſa, ſacras veſtes, reliquias ſanctorũ, & reliqua ornamenta eccleſiarum, ipſorum fidei commiſſa diligẽter ac reuerenter cuſtodiant; vtque munda ſint, procurent; & reliqua, quæ ad ipſorum officium pertinent, diligenter exequantur. An ſint Deum timentes, religioſè pij, honeſtę vitæ, & omnis infamiæ expertes. Denique quod ad vitam, & conuerſationem in eccleſiis eiuſmodi miniſtrantium attinet, inquirendum, an omnes vitam ſuo ſtatu, ac ordine dignam ducant; num tonſuram, & habitum deferant clericalem; num incedant gladiis accincti terribiles: Num gaudeant longo accubitu, & ſtudeant epotandis poculis ad æquales hauſtus: Num ſint concubinarij.

De fabrica. Poſtremò an templa habeantur, & præſtentur ſarta tecta, & cum altaribus munda ſeruẽtur: an altaria dum in illis celebratur, tribus mappis cooperiantur. An ſemel ſaltem in anno viſitentur, & inſpiciantur domus clauſtrales, & eccleſiæ, curaque adhibeatur, ne inhabitatorum, & cultorum negligentia, ruinæ ſuccumbant, & intereant. An iura, priuilegia, & munimenta eccleſiarum diligenter in archiuis eccleſiæ ſub clauſura conſeruentur.

De teſtamentis. An executores teſtamentorum eadem intra tempus conſtitutum exequantur, calculum, & rationem geſti officij reddant. An ſint, qui teſtamenta quæcumque dolo malo ſupprimant, & quæ eccleſiis, vel pauperibus, ſeu in alias pias cauſas legata ſunt, ſibi retineant, vel aliò, quàm deſtinauerit teſtator, conuertant. An teſtamenta beneficiatorum ante executionem ab Epiſcopo, ſeu Ordinario, tanquam legitimè & canonicè facta, approbata ſint.

Cæterùm hoc obſeruandum, & notandum, quod

non oporteat ſemper à ſingulis perſonis inquirendis, & examinandis omnia, & ſingula eo ordine, & ſerie, vt præſcripta ſunt, perſcrutari, & inquirere; ſed examinatio ſingulorum fiet ſecundum viſitatorum prudẽtiam, & diſcretionem, & perſonarum, ac locorum qualitatem, prout opus eſſe ipſis videbitur. *Animaduerſio circa prædictos inquiſitionis articulos.*

Poſt inquiſitionẽ verò huiuſmodi, viſitatores, quos publicè peccaſſe inuenerint, publicè arguent & corripient. Occultè verò quos deliquiſſe inuenerint, occultè corripient, & arguent: reſipiſcentibus verò, & ad pœnitentiæ remedia vltro, ſuaque ſponte confugientibus, pro qualitate delicti, pœnitentiam iniungent. Verùm ſi de quorundam, qui criminoſi deferuntur, vitio ſeu crimine dubitetur, videndũ an tales de crimine, cuius inſimulantur, publicè diffamati ſint, & num ab vno, vel pluribus; num à maleuolis, & maledicis; an potiùs à prouidis, & honeſtis, non ſemel tantùm, ſed ſæpe; ſic vt iam clamor aſcendat, qui diutius ſine ſcandalo diſſimulari non poſſit, vel ſine periculo tolerari. Tum debebũt viſitatores ad ſpecialem inquiſitionem contra huiuſmodi diffamatas perſonas deſcendere; formare inquiſitionis articulos; vocare coram ſe inquiſitioni ſubdendum; proponere ei de quibus delatus eſt, criminum capita, eundem monendo, & hortando, vt, ſi illorum ſibi conſcius ſit, liberè, & ingenuè confiteatur; nec ſe mendacio excuſet: os enim quod mentitur, occidit animam, omnibusq́ue mendacibus pars, & locus erit in ſtagno ardenti igne, & ſulphure, vt ſcriptura ait [a]. Si verò neget, & facta inquiſitione in negando perſiſtat, poſteaq́ue teſtibus idoneis de admiſſo conuictus fuerit, & reſipiſcere velit, accipiat pœnitentiam pro ſui delicti modo. Sin tantùm publica mala fama laboret, ad purgationem adigendus eſt, ſecundum canonicas ſanctiones. In refractarios, & inobedientes adhibebitur diſciplina ſecundum iuris, & canonum diſpoſitionem, prout ſuprà diuerſis in locis à nobis dictum, & demonſtratum eſt. *Quid poſt inquiſitionem faciendum.*

a *Ioan. in apo. 21. cap.*

Quàm

Quàm bonum, & pium ſit ſe ſubmittere diſciplinæ.

CAP. XXX.

SI hæc, aut alia ſimilis, vel melior in viſitatione diligens, & frequens adhibeatur cura, & ſolicitudo, ſperandum omnino Capitula diſciplinæ, imò ipſam religione breui priſtino ſuo decori reſtitutũ iri, Nam, vt D. Cyprianus inquit [a], diſciplina cuſtos ſpei, retinaculum fidei, dux itineris ſalutaris, fomes ac nutrimentum bonæ indolis, magiſtra virtutis, facit in Chriſto manere ſemper, ac iugiter in Deo viuere, ad promiſſa cæleſtia, & diuina præmia peruenire. Hanc ſectari ſalubre eſt, & aduerſari, ac negligere lethale. In pſalmis loquitur Spirituſſanctus [b]: Continete diſciplinam, ne fortè iraſcatur Dominus, & pereatis à via recta, cùm exarſerit citò ira eius ſuper vos. Et iterũ [c]: Peccatori autem dixit Deus: Vt quid exponis iuſtificationes meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? Tu autem odiſti diſciplinam, & proieciſti ſermones meos retro. Et denuo legimus [d]: Diſciplinam qui abiicit, infelix eſt. Et de Salomone mandata ſapientiæ monẽtis accepimus [e]: Fili ne neglexeris diſciplinam Domini, ne defeceris ab eo correptus. Quem enim diligit Deus corripit. Si autẽ, quem diligit Deus, corripit, & ſic corripit, vt emendet; fratres quoque & maximè ſacerdotes ſeu Prælati non oderunt, ſed diligunt eos, quos corripiunt, vt emendẽt: cùm & Deus per Hieremiam antè prædixerit, & tempora ſignificauerit, dicens [f]: Dabo vobis paſtores ſecundum cor meum, & paſcent vos paſcentes cum diſciplina. Quod ſi in ſcripturis ſanctis tam veteribus, quàm etiam nouis frequenter, & vbique diſciplina præcipitur, & fundamentum omne religionis, ac fidei de obſeruatione ac timore proficiſcitur, quid cupidius appetere, quid magis velle, ac tenere nos conuenit, quàm vt radicibus fortius fixis, & domiciliis noſtris ſupra petram robuſta mole ſolidatis inconcuſſi ad procellas & turbines ſeculi ſtemus, vt ad Chriſti munera per diuina præcepta veniamus? conſiderantes pariter, ac ſcientes, quod templa Dei ſint membra noſtra [g], nec violari ea, aut pollui fas ſit, cùm qui violat, & ipſe violetur?

Quid

[a] *in tract. de habitu virgin.* *Eximij aliquot diſciplinæ effectus.*

[b] *Pſal. 2.*

[c] *Pſal. 49.*

[d] *Sapient. 3.* *Diſciplinã qui abiicit infelix eſt.*

[e] *Prouerb. 3.*

Prælati diligunt eos, quos corripiunt, vt emendent.

[f] *Hierem. 3.*

[g] *1. Corint. 3. 6. & 2. Corin. 6.* *Membra noſtra ſunt templa Dei.*

Quid enim magis aut in pace tam aptum, aut in bellis perſecutionis tam neceſſarium (vt presbyteri, & diaconi Romani D. Cypriano ſcripſerunt[a]) quàm debitam ſeueritatem diuini vigoris tenere? Quam qui remiſerit, inſtabili rerũ curſu erret neceſſe eſt, & hucatq. illuc variis, & incertis negotiorum tẽpeſtatibus diſſipetur, & quaſi extorto de manibus conſiliorum gubernaculo, nauem eccleſiaſticæ ſalutis illidat in ſcopulos, vt appareat, non aliter ſaluti eccleſiaſticæ conſuli poſſe, niſi, ſi qui & contra ipſam faciunt, quaſi quidam aduerſi fluctus repellantur, & diſciplinæ ipſius ſemper cuſtodita ratio, quaſi ſalutare aliquod gubernaculum in tempeſtate ſeruetur. Nec hoc nobis nunc nuper conſilium cogitatũ eſt, nec hæc apud nos aduerſus improbos modo ſuperuenerunt repentina ſubſidia, ſed antiqua fides, diſciplina legitur antiqua.

a *lib. 2. epiſt. Cypr. epiſt. 7.*

Nec putent improbi, & inobedientes ſibi vitæ aut ſalutis conſtare rationem, ſi Epiſcopis, & ſacerdotibus obtemperare noluerint, cùm in Deuteronomio Dominus dicat[b] (vt idem D. Cyprianus inquit[c]) Et homo quicumque fecerit in ſuperbia, vt non exaudiat ſacerdotem, aut iudicem, quicumque fuerit, in diebus illis morietur homo ille, & omnis populus, cùm audierit, timebit, & non aget impiè etiam nunc. Interfici Deus iuſſit, ſacerdotibus ſuis non obtemperantes, iudicibus à ſe ad tempus conſtitutis non obedientes: & tunc quidem gladio occidebantur, quando adhuc & circuncifio carnalis manebat: nunc autem quia circuncifio ſpiritualis eſſe ad fideles ſeruos Dei cœpit, ſpirituali gladio ſuperbi, & contumaces necantur, dum de eccleſia eiiciuntur. Neque enim viuere foris poſſunt, cùm domus Dei vna ſit, & nemini ſalus eſſe, niſi in eccleſia, poſſit. Indiſciplinatos autem perire, dum non audiunt, nec obtemperant conſiliis ſalubribus, teſtatur diuina ſcriptura, quæ dicit[d]: Non diligit indiſciplinatus caſtigantem ſe: qui autem oderunt correptiones, conſumentur turpiter. Ergo ne indiſciplinati conſumantur, & pereant, da operam, frater chariſſime, vt quantum potes cõſiliis ſalubribus fraternitatem regas, & ſingulis ad ſalutem ſuam conſulas. Qui ſe ſemel

Inobedientes quæ pœna maneat.

b *Deuter. 17.*
c *epiſt. 11. li. 1.*

Deus inobedientes interfici iuſſit.

Gladius ſpiritualis.

Eccleſia Dei vna, & nemini ſalus eſſe, niſi in ea, poteſt.

d *Prouerb. 15.*

caſtra-

a *Matth. 19.* caſtrauerunt propter regnum cælorum [a], Deo per omnia placeant, nec ſacerdores Dei, aut eccleſiam Domini contemnentes ſcandalo ſe fratribus offeiant. Et ſi ad præſens à nobis contriſtari videntur, nos tamen in ſalubri perſuaſione maneamus, ſcientes & Apoſtolum

b *Galath. 4.* dixiſſe [b]: Ergo ego inimicus factus ſum vobis, verum dicens vobis? Quod ſi obtemperauerint, nobis gratiſſimum eſt; ſtantes eos ad ſalutem pariter dignatione noſtri ſermonis firmabimus. Si autem quidam de peruerſis obtemperare noluerint ſecundum eundem

c *Galath. 2.* Apoſtolum dicentem [c]: Si hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem. Si quibuſdam ſuadere non poſſumus, vt eos vero Chriſto placere faciamus: nos certe, quod noſtrum eſt, Chriſti Domini, & Dei noſtri præcepta ſeruantes placeamus. Arcta, & anguſta eſt via,

d *Matth. 7.* per quam ingredimur ad vitam [d]; ſed ſummus, & magnus eſt fructus, cùm peruenimus ad gloriam.

e *in tract. de bono diſcipl.*

Egregium diſciplinæ encomium.

Diſciplina magiſtra eſt religionis & veræ pietatis.

D. verò Auguſtinus encomiū diſciplinæ ſcribens [e]: Multi, inquit, ſunt, qui ſanæ doctrinæ aduerſantur; iuſtitiam culpant, ac diſciplinam, ac rationabilem caſtigationem ſuperbiæ aſſignant, cùm non ſit ſuperbia, niſi vbi negligitur diſciplina. Diſciplina enim magiſtra eſt religionis, magiſtra veræ pietatis; quæ nec ideo increpat, vt lædat, nec ideo caſtigat, vt noceat. Mores hominum irata corrigit; inflammata cuſtodit,

f *Prouerb. 3.* *Hebræ. 12.* ita Salomone dicente [f]: Fili ne deficias à diſciplina Domini, neque fatigeris, cùm ab eo increparis. Quem enim diligit Dominus, increpat; flagellat autem omnem filium, quem recipit. Nihil profectò eſt, quod non diſciplina aut emendet, aut ſaluum faciat. Quam ſi quis ſapiens apprehenderit, nec gratiam amicitiarum perdit, nec periculum damnationis incurrit. Quid autem rationali animæ, & ad Dei imaginem factæ expediat, facilè poteſt homo intelligere, cùm videt ſacratis per voluntatem Dei conſtitutionibus diſciplinæ etiam elementa ſeruire. Audite Prophetam di-

g *Pſalm. 2.* centem [g]: Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur Dominus, & peceatis de via iuſta. Bene in omnibus cauſis timor obtemperat diſciplinæ: qui pro

hoc

hoc ipſo, quod imminentes periculorum caſus, aut iras iudicum cauere nouit, poteſtatem conſeruandæ ſalutis obtinuit. Quid non præſumptio poſſideret, niſi furorem animorũ ſub metu pœnæ diſciplina compeſceret? ac niſi conſtitutus eſſet ordo viuendi, nunquam profectò finem poneret natura peccandi. Nihil eſt, quod non gula ſuadeat, ſi gulæ diſciplina conſentiat. Nihil eſt, quod non perdat luxuria, ſi amore vitiorum à te diſciplina diſcedat. Nihil eſt, quod non habendi cupiditate animus occupet, niſi auaritiæ vitium diſciplina condemnet. Omnia ſub metu diſciplinæ vitia iacent.

Diſciplina cõpeſcit furorem animorum ſub metu pœnæ.

Ecce dicit Propheta[a]: Qui ſpernit diſciplinam, odit animam ſuam. Et verè, vt dixit, ita eſt: nam hoſtis eſt, & inimicus animæ ſuæ, qui ſpretis diſciplinæ monitis, diabolicis occupatur officiis. Dicunt aliqui diſciplinam ſatis duris legibus conſtitutam. Loquantur iſta ſatis miſeri, quos ad omne facinus author mortis inuitat; quorum mentes inſatiabilis gula poſſidet; ſuper quos regnat ebrietas; quos turpis luxuria captiuos tenet; & à quibus nunquam ſuperbia ingrata diſcedit. Illis autem, quibus eſt ſtudium honeſtè fidem ſeruare, continentiæ, humilitati, pietatique ſeruire, dulce diſciplinæ onus eſt, & leue iugum Domini, quod non grauat, niſi aut perditos aut perituros. Erubeſco dicere in confuſionem humanæ negligentiæ, quare apud aliquos parum proficiat diſciplina, cùm videamus paſtorale magiſterium, etiam apud muta animalia non perire. Vnde miror aliquoties hominem, cui ineſt ſapientia, & intellectus prudentiæ, paſſim præcepta diſciplinæ negligere: cùm videamus mutum animal vitia cauere, iuſſis obtemperare, imperio deſeruire, atque ita ad omnem obedientiam animum aptare, vt cùm opus fuerit, armatis legionibus occurrat, & hoſtilibus ſe telis iuſſum obijciat. Audite in hoc loco Prophetam dicentem[b]: Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui: Iſrael autem me non cognouit. Vereor dicere, ne noſtram negligentiã pulſet iſta ſententia. Non autẽ cognoſcit Dominum, qui conditionis ſuæ non cognoſcit officium.

a Sapient. 3. *Qui ſpernit diſciplinam, odit animam ſuam.*

Diſciplina tantũ grauat perditos aut perituros.

Bruta in diſciplina cauẽſenda quibuſdam hominibus præſtantiora.

b Iſaiæ 1.

In omni

In omni actu vitam vestram disciplina comitetur.

In omni igitur actu tuo vitã tuam diſciplina comitetur. Si vis placere Chriſto, elabora vt præcedat te patientia humilitatis ſocia, aſſiſtat pudicitia integritatis magiſtra; fugiat cupiditas, erubeſcat ebrietas, luxuria actus ſuos lugeat, ſuperbia confuſa diſcedat. Quicumque igitur eſt, qui feſtinat Deum cognoſcere, ſub hoc diſciplinæ ordine Chriſtum poterit inuenire.

a ſerm. 44. ſuper canti.

Huc referenda eſt & illa D. Bernardi ſententia[a]: Si, inquit, eccleſiaſticus Prælatus viderit illum, qui vulneratus eſt, id eſt, qui peccauit, blandis, aut leuibus hortamentis, quæ in eum prorogata ſunt, minimè emendatum, magis autem fortè etiam abutentem ſua manſuetudine, & patientia, negligẽtiorem fieri, & in peccato ſuo etiam ſecurius obdormire; fruſtrato tam ſuauium monitorum oleo, oportebit ſane mordacioribus vti medicamentis, & vinum compunctionis infundere; duris videlicet cum eo increpationibus, atque inuectionibus agere, &, ſi cauſa requirit, & duritia tanta eſt, etiã cenſuræ eccleſiaſticæ baculo percellere contemptorem. Diſciplina enim eſt emendatrix, quæ non eſt vilipendenda; & ideo debemus Prælatos noſtros diligere, & verba eorum benignè ſuſcipere, qui per increpationes, & caſtigationes ſuas auferũt à nobis proprias voluntates, & mundi cupiditates. Si ille, qui diſciplinam nõ ſuſcipit, de via iuſta peribit; proculdubio de via iuſta cõfirmatus erit, qui diſciplinã ſuſcipit. Idcirco iuſti benignè ſuſcipiunt caſtigationem, quando de ſuis culpis arguuntur. Nunc ergo moneo te, vt libẽter ſuſcipias diſciplinam, vt ab ira Dei libereris, & in via iuſta confirmeris. Multas age gratias illi, qui caſtigauerit te; illi, qui increpauerit te, gratias repende. Si pro ſalute ſua increpauerit te, non contriſteris cùm monſtrauerit tibi viam ſalutis tuæ, ſuſcipe doctrinam illius gratis, & non ſis rebellis; caſtigãtibus te iniuriã non reſpondeas; increpantibus te contumeliam non dicas; mala pro bonis non reddas; dilige eos, qui te reprehendunt de tuis tranſgreſſionibus, & negligẽtiis; aduerſus bona cõſilia non reſpõdeas iurgia; aduerſus bona verba non reſpondeas mala. Quia qui diligit diſciplinam, diligit ſapientiam; ergo ſi tu diſciplinam dilexeris, ſapiens eris[b].

Prælati, à quibus diſciplinã accipimus, diligendi ſunt.

b Idem Bern. in tract. de modo ben. viuen. ſerm. 18.

Rurſum

Rurſum idem Bernardus alibi[a]: Quoniam, inquit, bono naturæ in moribus ſuperbia deprauato, facti ſunt homines æqualitatis impatientes, contendentes inuicem ſuperiores conſtitui, atque alterutrum ſupergredi cupientes, & inanis gloriæ cupidi, inuicem inuidentes, inuicem prouocantes, primò omnium iugo diſciplinæ inſolentia morum domanda eſt, quouſque duris, & diutinis ſeniorum attrita legibus, humilietur, & ſanetur ceruicoſa voluntas; bonumque in ſe naturæ, quod ſuperbiendo amiſerat, obediendo recipiat. Accedit nimirum diſciplinatis moribus bonum naturæ, quo redditur homo ſuauis, & mitis; homo ſine querela, neminem circumueniens, neminem concutiens, neminem lædens, nemini ſe ſuperextollens, aut præferens. Diſciplina non conſtringit liberum, ſed voluntarium regit & dirigit in viam pacis[b]. O quàm compoſitum reddit omnem corporis ſtatum, necnon & mentis habitum diſciplina! Ceruicem ſubmittit, ponit ſupercilia, componit vultum, ligat oculos, gulā fræmat, iram ſedat, format inceſſum; inſigne decoris diſciplina præfert[c]. Porrò continentiæ labor, & rigor diſciplinæ, pſalmorum hymnorumque dulcedine releuantur. Pudor de præteritis nouæ conuerſationis temperat auſteritatem. Is autem, qui in præſenti per patientiam, capitur bonæ conſcientiæ fructus, futurorum quoque bonorum operatur deſiderium, quod non fruſtrabitur ſpem, quæ non confundit. Veniuri timor iudicij, pio cedit fraternæ charitatis exercitio: tædium, & acediam procul pellit ſanctarū varietas obſeruationum[d]. Quid enim neceſſe eſt bis pungere non recalcitrantem? valde timidum magis exterrere, per ſe ſatis erubeſcētem confundere amplius; cui ſua ratio magiſter, cui propria conſcientia, virga, & ingenita verecundia, lex & diſciplina * quoque eſt[e]? Nec hoc quiſquam miretur in talibus; quia etiam mali feruntur ſemper ſuo furore dementes; & poſteaquam ſcelera fecerint, conſcientia ipſa ſceleratæ mentis agitantur, vt D. Cyprianus inquit[f]. Sed tamē remanere in eccleſia Dei non poſſunt, qui deificam, & eccleſiaſticam diſciplinam, nec actus ſui conuerſatione, nec morum pace tenuerunt.

a *ſuper cantica. ſerm. 23.*

Inſolentia morum diſciplina domanda eſt.

Diſciplina non conſtringit liberum, ſed regit, & dirigit.

b *Bernard. in ſerm. 4. de aſſumpt. B. Mariæ.*

Diſciplinæ rigor quibus releuetur.

c *Bernard. ad Sophi. epiſt. 113.*

d *ad Suggeriū idem Bernard. epiſt. 78.*

* *al. lex diſciplinæ.*

e *Bernard. ad Robert. nepot. epiſt. 1.*

f *epiſt. 8. li. 2.*

Qui diſciplinā non tenuerunt in eccleſia manere nō poſſunt.

Synodos cauſa diſciplinæ diligenter celebrandas eſſe.

CAP. XXXI.

Superiorũ negligentia diſciplinam ab eccleſia depulit.

a cap. 3. & in conc. Pariſ. celeb. ſub Ludou. 1. & Lothario. Imper. l. 1. c. 26.

Cõcilia prouincialia ſingulis annis celebrari ſolent.

b in c. ſicut olim. de accuſation.

PRæterea quia nulla penè res (vt in concilio Toletano 4. declaratum fuit[a]) diſciplinæ mores ab eccleſia Chriſti magis depulit, quàm ſacerdotum negligentia, qui contemptis canonibus ad corrigendos eccleſiaſticos mores ſynodum facere negligunt: idcirco à prædictis Patribus, & poſtea ab Innocentio III. Papa in Concilio generali Lateranenſi ſancitum fuit[b]; vt, ſicut olim à ſanctis Patribus noſcitur inſtitutũ, Metropolitani ſingulis annis cum ſuis ſuffraganeis prouincialia non omittant concilia celebrare. In quibus de corrigendis exceſſibus, & moribus reformandis, præſertim in clero diligentem habeant cum Dei timore tractatũ; canonicas regulas, maximè quæ ſtatutæ ſunt in hoc generali concilio relegẽtes, vt eas faciant obſeruari, debitã pœnam tranſgreſſoribus infligẽdo. Vt autẽ id valeat efficacius adimpleri, per ſingulas diœceſes ſtatuant perſonas idoneas, prouidas videlicet, & honeſtas, quæ per totum annũ ſimpliciter, & de plano abſq. vlla iuriſdictione ſolicitè inueſtigẽt, quæ correctione, vel reformatione ſunt digna, & ea fideliter perferant ad Metropolitanum, & ſuffraganeos, & alios in concilio ſubſequenti, vt ſuper his & aliis (prout vtilitati, & honeſtati cõgruerit) prouida delibetatione procedant; & quæ ſtatuerint, faciant obſeruari: publicaturi ea in epiſcopalibus Synodis annuatim per ſingulas diœceſes celebrandis. Quiſquis autem hoc ſalutare ſtatutum neglexerit adimplere, à ſui executione officij ſuſpẽdatur.

Vtilitas conciliorum prouincialium.

Quodſi ſecundum hanc iuris pontificij conſtitutionem ſemel in anno per vnumquamq. prouinciam Synodi celebrentur, & honor eccleſiaſticus vires ordinis ſui obtinebit, & impudentia quorundam clericorũ, qui paſſim, auctoritate canonica calcata, Superioribus ſuis moleſtiam ingerunt, & negotium faceſſunt ſua inobedientia, & rebellione, ceſſabit; & impunitas diuerſorum flagitiorum locum deliteſcendi, quem nũc habet, non habebit; & alia multa, quæ hactenus ſecus quàm eccleſiaſtica diſciplina docet, inceſſerunt, ordinẽ ſuum, Deo auxiliante ſeruabunt[c]. Atque haſce aliaſque ob cauſas

c d. conc. Par. lib. 1. cap. 26. & lib. 2. c. 11.

cauſas SS. Tridentina Synodus quoq. ſtatuit, & decreuit[a], vt prouincialia concilia, ſicubi omiſſa ſunt, pro moderandis moribus, corrigendis exceſſibus, controuerſiis cōponendis, aliisq. ex ſacris canonibus permiſſis renouētur[b]: Et ſi nō ſingulis annis, quolibet ſaltem triennio, poſt octauam paſchæ reſurrectionis Domini noſtri IESV Chriſti, ſeu alio commodiori tēpore pro more prouinciæ, Metropolitani per ſeipſos, ſeu illis legitime impeditis, Coēpiſcopus antiquior non prætermittat Synodū in prouincia ſua cogere; quo Epiſcopi omnes & alij, qui de iure vel cōſuetudine intereſſe debent, exceptis iis, quibus cum imminēti periculo tranſfretandum eſſet, conuenire omnino teneantur. Nec Epiſcopi comprouinciales, prætextu cuiuſlibet conſuetudinis ad Metropolitanam eccleſiam in poſterum accedere inuiti compellantur. Itidem Epiſcopi, qui nulli Archiepiſcopo ſubiiciuntur, aliquem vicinum Metropolitanum ſemel eligant, in cuius Synodo prouinciali cum aliis intereſſe debeāt, & quæ ibi ordinata fuerint, obſeruent, ac obſeruari faciant. In reliquis omnibus eorum exemptio, & priuilegia ſalua, atq. integra maneant. Synodi quoque diœceſanæ quotannis celebrentur[c], ad quas exempti etiam omnes, qui aliàs ceſſante exēptione, intereſſe deberent, nec Capitulis generalibus ſubduntur, accedere teneantur: ratione tamen parochialium, aut aliarū ſecularium eccleſiarum, etiam annexarū, debeant ij, qui illarū curā gerunt, quicumq. illi ſint, Synodo intereſſe. Quodſi in his tam Metropolitani, quàm Epiſcopi, & alij ſupraſcripti negligentes fuerint, pœnas ſacris canonibus ſancitas incurrant[d].

a ſeſſ. 24. de refor. cap. 2.

b c. peruenit. c. quoniam. cap. propter eccleſiaſticas 1. & 2. diſt. 18. c. ſicut olim. de accuſatio.

Diœceſanę Synodi quotannis celebrandæ ſunt.

c c. de conciliis & 2. ſequen c. annis ſingulis. diſt. 18.

d c peruenit. c. quoniam. c placuit. c ſi quis. cum 2. ſeq ca. fina. diſt. 18.

Ad reſtituendam & conſeruandam diſciplinam, quid in Capitulis agendum ſit. CAP. XXXII.

QVia ſupra interdum dictum eſt, ad diſciplinam priſtino ſuo vigori, & loco reſtituendam, vtile fore, ſi Canonici ad lectionē, & ſtudiū ſacrarū literarum excitarentur, & monerētur: nunc verò cùm in memoriam nobis venit, multos, dū domi ſunt, aliis, quàm ſtudiis, librisq. euoluendis vacare malle, vel eos libros tales, ſuoq. ordini conueniētes non habere, conſultiſſimum, & vtiliſſimum eorum ſaluti fore videtur,

 ſi ſingu-

Quæ in Capitulis hebdomadalibus Canonicis prælegenda ſint.

ſi ſingulis hebdomadibus, dum ordinarij eorum conuentus capitulares fiunt, ipſis prælegerentur aliquot ex SS. concilio Tridentino, & prouinciali decreta, & canones fidei, atque reformationis (quatenus hæc eccleſias ſuas concernunt.) Nam, vt D. Auguſtinus ait[a], concilia poſteriora prioribus præponuntur apud poſteros. Atque iſtis quoque vtiliter addentur eccleſiarum ſuarum aliquot ſtatuta, præſertim ad diſciplinam pertinentia, iuri, concilio Tridentino, & prouinciali non repugnantia, ita vt prædicta, & ſequentia omnia ſingulis tricnniis ſemel perlegãtur. Illis verò perlectis, ſubiungi poterunt tituli aliquot ex iure pontificio, eodem ſpectantes, vt libellus D. Dionyſij Richelij de vita eccleſiaſticorum inde potiſſimum tranſſumptus; vel Iudoci Clichthouei Theologi libellus de vita & moribus ſacerdotum; aut concilium Aquiſgranenſe primum, nihil aliud fere, quàm de vita & honeſtate clericorum, & præcipuè Canonicorum tractans. Ex quo eorundem regula legi olim ſolet in conuentibus capitularibus[b]: Eaque lectione facta, tunc immediatè de diſciplina fiebat, quod erat faciendum: poſtquam talia tractabantur negotia, quæ ad vtilitatem ſeu neceſſitatem ſpectabant publicam, ſeu priuatam. Et ante omnem tractatum diſciplinæ, vel etiam præbendæ, aut cuiuſcumque alterius negotij, tabulæ capitularis lecturam, (habentis diſtincte, & in ſpecie, quid vnicuique eſſet cantandum, vel legendum in choro) audiebant diligenter, ac inſuper lunationes menſium, ac calendæ, & obitus legebantur[c]. S. verò Auguſtinus regulam, quam ipſe ſeruis Dei, ſeu clericis ſuis præſcripſerat, ſemel in ſeptimana prælegi voluit, vt in illa tanquam in ſpeculo poſſent inſpicere, ne per obliuionem aliquid negligerent, vt patet ex prædicta regula Deinde ſumma cum vtilitate eorundem prælegi tunc quoque poſſet expoſitio ſeu declaratio pſalmorum, miſſę, & aliorum, quæ in diuinis officiis canuntur, & fiunt, vt illis intellectis, maiore cum reuerentia, attentione, diſtinctione, & deuotione tunc cantentur, & peragantur. Triennio verò expleto in huiuſmodi prælectione, reſumantur prædicta eodem ordine, Hac ratione, &

a *cõtra Donatiſt. lib. 2. cap. 9. in fin.*

b *Vide alterũ noſtrum Specu. de malor. hor. temp. cauſis et rem. lib. 1 cap. 23. lib. 2. c. 15.*

c *conc. Colon. eccle. ſub Herar. cap. 7. & ſub Henr. cap. 9.*

modo

modo ſperãdum omninò eſt, Deum ter optimum maximum ſua gratia, & miſericordia pios huiuſmodi Canonicorum conatus plurimum adiuturum, eosque breui aliam vitam, aliosque mores induturos, & obſeruaturos.

Et quod D. Paulus Hebræis ſcripſit [a] ſibi hoc ab eodem ſcriptum eſſe perſuaſiſſimum habeant, eorumque cordis oculis perpetuò obuerſetur: Deponentes, inquit, omne pondus, & circunſtans nos peccatum, per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen, aſpicientes in authorem fidei, & conſummatorem IESVM, qui propoſito ſibi gaudio, ſuſtinuit crucem, confuſione contẽpta, atque in dextera ſedis Dei ſedet. Recogitate enim eum, qui talem ſuſtinuit à peccatoribus aduerſum ſemetipſum contradictionẽ; vt ne fatigemini animis veſtris deficientes. Nondum enim vſque ad ſanguinem reſtitiſtis aduerſus peccatum repugnantes; & obliti eſtis conſolationis, quæ vobis tanquam filiis loquitur dicens [b]: Fili mi, noli negligere diſciplinã Domini, neque fatigeris, dum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus caſtigat; Flagellat autem omnem filium, quem recipit. In diſciplina perſeuerate. Tanquam filiis vobis offert ſe Deus. Quis enim filius, quem non corripit pater? Quodſi extra diſciplinam eſtis, cuius participes facti ſunt omnes; ergo ſpurij vel adulterini, & non filij eſtis. Deinde patres quidem carnis noſtræ eruditores habuimus & reuerebamur eos; non multo magis obtemperabimus patri ſpirituali, & viuemus? Omnis autem diſciplina in præſenti quidem videtur non eſſe gaudij, ſed mœroris; poſtea autem fructum pacatiſſimum exercitatis per eam reddet iuſtitiæ. Propter quod greſſus rectos facite pedibus veſtris. Pacem ſequimini cum omnibus, & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum. Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis. Ipſi enim peruigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri, vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes [c].

a cap. 12. ad Hebr.

Exhortatio D. Pauli ad capeſſendam diſciplinam, et obedientiam.

b Prouerb. 3. e. ea vindicta. 23. q. 4.

In diſciplina perſeuerãdum eſt.

Qui extra diſciplinam ſunt, filij Dei non ſunt.

c Paul. ad Hebræ. cap. 13.

Prælati in reſtituenda, & conſeruanda in clero per diſciplinam honeſtate, animoſi, fortes, & conſtantes eſſe debent.

CAP. XXXIII.

PRælati verò quia non poſſunt omnibus placere, cùm ex officio ſuo teneantur nón ſolùm arguere, ſed etiam increpare, & interdum ſuſpēdere, nonnunquam verò ligare, quaſi ſignum ſunt poſiti ad ſagittam; multorumque frequenter incurrunt odium, & inſidias patiūtur: Ad corrigendos tamen ſubditorum exceſſus tanto diligētius debent aſſurgere, quāto damnabilius eorum offenſas dcſererent incorrectas [a], ne ſanguis eorum de ſuis manibus requiratur [b]. Vt autem diligentes, ſtrenui, fortes, & perſeuerantes ſint in reſtituēda collapſa admodum eccleſiaſtica diſciplina, prauiſque Canonicorum, & aliorum clericorum moribus emendandis, & corrigendis, in ſui conſolationem, & exhortationem accipient ea, quæ inter alia D. Cyprianus D. Cornelio Pontifici ſcripſit his verbis [c].

a c. qualiter et quando 2. de accuſat.
b c. irrefragabili de offic. ordin.
c epiſt. 3. lib. 1.

Lecta, inquit, epiſtola tua, frater, ſatis miratus ſum cùm animaduertiſſem te minis atq. terroribus eorum, qui veneiant, aliquantum eſſe commotum, cùm te aggreſſi eſſent cum ſumma deſperatione comminantes. Quodſi ita res eſt, frater, vt nequiſſimorum timeatur audacia, vt quod mali iure atq. æquitate non poſſunt, temeritate, atque deſperatione perficiant, actum eſt de epiſcopatus vigore, & de eccleſiæ gubernandæ ſublimi, ac diuina poteſtate; nec Chriſtiani vltra aut durare, aut eſſe poſſumus, ſi ad hoc ventum eſt, vt perditorum minas, aut inſidias pertimeſcamus. Manere debet apud nos fidei robur immobile, & ſtabilis atque inconcuſſa virtus contra omnes incurſus, atque impetus oblatrantium fluctuum, velut petræ obiacentis fortitudine, & mole debet obſiſtere. Nec intereſt, vnde Epiſcopo aut terror, aut periculum veniat, qui terroribus, & periculis viuit obnoxius, & tamen fit de ipſis terroribus, ac periculis glorioſus. Nihil intereſt quis tradat, aut ſæuiat, cùm Deus tradi permittat, quos diſponit coronari. Neque nobis ignominia eſt, pati à fratribus, quod paſſus eſt Chriſtus: nec illis gloria eſt facere, quod fecerit Iudas. Conuitia eorum quibus ſe, & vi-

Audacia nequiſſimorum Prælatis timenda non eſt.

Prælati terroribus & periculis, quibus viuūt obnoxii, fiunt glorioſi.
Prælatis ignominia non eſt à cōfratibus pati.

& vitam ſuam quotidie lacerant, non timemus, fuſtes, & lapides, & gladios, quos verbis parricidalibus iactitant, non perhorreſcimus. Quod in illis eſt, homicidæ ſunt apud Deum tales, necare tamen non poſſunt, niſi eis Dominus permiſerit. Et cùm nobis ſemel moriendum ſit, illi tamen & odio, & verbis, & delictis ſuis quotidie perimunt. Sed non idcirco frater relinquenda eſt nobis eccleſiaſtica diſciplina, aut ſacerdotalis ſoluenda cenſura, quoniam cõuitiis infeſtamur, aut terroribus quatimur; cùm occurrat & ſcriptura diuina dicens[a]: Ille verò, qui præſumit & cõtumax eſt vir, ſui iactans, nihil omnino proficiet. Et iterum[b]: Verba viri peccatoris ne timueritis, quia gloria eius in ſtercora erit, & in vermes. Hodie extollitur, & cras non inuenietur, quoniam conuerſus eſt in terram ſuam, & cogitatio eius peribit. Et iterum[c]: Vidi impiũ exaltatum, & extolli ſuper cedros Libani, & trãſiui, & ecce non erat, & quæſiui eum, & non eſt inuẽtus locus eius.

Diſciplina ob terrores, et cõuitia relinquẽda non eſt.

a *Abac.* 2.

b 1. *Machab.* 2.

c *Pſalm.* 36.

Exaltatio, & inflatio, & arrogans ac ſuperba iactatio non de Chriſti magiſterio, qui humilitatem docet; ſed de Antichriſti ſpiritu naſcitur. Et cùm ſcriptum ſit[d]: Neque maledici regnum Dei conſequentur: Et iterum in euãgelio ſuo Dominus dicat[e]: Qui dixerit fratri ſuo fatue, qui dixerit racha, reus erit gehennæ ignis. Quomodo poſſunt cenſuram Dei vltoris euadere, qui talia ingerunt non ſolùm fratribus; ſed & ſacerdotibus, atque Præpoſitis, quibus honor, tantus de Dei dignatione conceditur, vt quiſquis ſacerdoti eius, & ad tempus hic iudicanti non obtemperaret, ſtatim necaretur? In Deuteronomio Dominus Deus loquitur dicens[f]: Et homo quæcumque fecerit in ſuperbia, vt non exaudiat ſacerdotem, aut iudicem, quicumque fuerit in diebus illis, morietur homo ille, & omnis populus cùm audierit timebit, & non agent impiè etiam nunc. Item ad Samuelem cùm à Iudæis ſperneretur Deus dicit[g]: Non te ſpreuerunt; ſed me ſpreuerunt. Et Dominus quoque in euangelio[h]: Qui audit, inquit, vos, me audit, & eum, qui me miſit: & qui reiicit vos, me reiicit; qui me reiicit, reiicit eum qui me miſit. Item in actibus Apoſtolorum[i], B. Pau-

d 1. *Corint.* 6.

e *Matth.* 5.

f *Deut.* 17.

Superbo & inobedienti quæ olim à Deo decreta fuerit pœna.

g 1. Reg. 8.

h *Luc.* 10.

i *Act.* 23.

B. Paulus cùm ei dictum eſſet: Sic inſimulas in ſacerdotem Dei maledicendo? Quamuis Domino iam crucifixo ſacrilegi, & impij, & cruenti illi eſſe cœpiſſent, nec iam quicquam de ſacerdotali honore, & auctoritate retinerent; tamen ipſum quamuis inane nomen, & vmbram quandam ſacerdotis cogitans expauit. Neſciebam fratres, inquit, quia Pontifex eſt. Scriptum eſt enim [a]: Principi plebis tuæ non maledices. Cùm hæc tanta, ac talia, & multa alia exempla præcedant, quibus ſacerdotalis authoritas, & poteſtas diuina dignatione firmatur, quales putas eſſe eos, qui ſacerdotum hoſtes, & contra eccleſiam catholicam rebelles, nec præmonentis Domini comminatione, nec futuri iudicij vltione terrentur? Neque enim aliunde hæreſes obortæ ſunt, aut nata ſunt ſchiſmata, quàm inde, quod ſacerdoti Dei non obtemperatur.

D. Paulus quantam detulerit reuerentiã impio Pontifi.

a act. 23. cap. & Exod. 22.

Hæreſes vnde ortæ ſint.

Nec quenquam fidelem, & euangelij memorem, atque Apoſtoli præmonentis mãdata retinentem mouere debet, ſi quidam in extremis temporibus ſuperbi, & contumaces, & ſacerdotum Dei hoſtes, aut de eccleſia Dei recedunt, aut contra eccleſiam faciunt, quando tales nũc futuros & Dominus & Apoſtoli eius antè prædixerint. Nec præpoſitum ſeruum deſeri à quibuſdam, miretur aliquis, quando ipſum Dominum magnalia & mirabilia ſumma facientem, & virtutes ſanctorum ſuorum Dei patris teſtimonio comprobãtem diſcipuli ſui reliquerint [b], & tamen ille non increpuit recedentes, aut grauiter cõminatus eſt; ſed magis conuerſus ad Apoſtolos ſuos dixit [c]: Nunquid & vos vultis ire? Seruans ſcilicet legem, qua homo libertati ſuæ relictus, & in arbitrio proprio conſtitutus, ſibimetipſi vel mortem appetit, vel ſalutem. Quod ad nos tamen attinet, cõſcientiæ noſtræ cõuenit, frater, dare operam, ne quis culpa noſtra de eccleſia pereat. Si autem quis vltro, & crimine ſuo perierit, & pœnitentiam agere, atque ad eccleſiam redire noluerit, nos in die iudicij inculpatos futuros, qui conſulimus ſanitati; illos ſolos in pœna remanſuros, qui noluerint conſilij noſtri ſalubritate ſanari. Nec mouere nos debent conuitia perditorum, quo minus à via recta, & à certa regula non receda-

Non eſt mirandum Præpoſitos à ſuis interdũ deſeri ſubditis.

b Matt. 26.

c Ioann. 6.

Cauendũ Prælatis, ne quis eorum culpa pereat.

recedamus, quando & Apoſtolus inſtruit dicens[a]: Si hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem. Intereſt, vtrum quis homines promereri, an Deum cupiat. Si hominibus placetur, Dominus offenditur: Si verò illud enitimur, & laboramus, vt poſſimus Deo placere, & conuitia, & maledicta debemus humana contemnere. Neque enim qui audit, ſed qui facit conuitiũ, miſer eſt; nec qui à fratre vapulat, ſed qui fratrem cædit, in lege peccator eſt. Et cum nocẽtes innocentibus iniuriam faciunt, illi patiuntur iniuriam, qui facere ſe credunt. Denique hinc illis pertuſa mens, & hebes animus, & ſenſus alienus eſt. Ira enim eſt Dei nõ intelligere delicta, ne ſequatur pœnitentia, ſicut ſcriptũ eſt[b]: Et dedit illis Deus ſpiritum tranſpunctionis, ne reuertantur ſcilicet, & curentur, & deprecationibus, & ſatisfactionibus iuſtis peccata ſanentur.

a Galat. 1.

Quid faciendũ Prælatis cupientibus placere Deo.

Ira eſt Dei non intelligere delicta ſua.

b *Iſa. 6. 29. et* Rom. 11. *Mat. 13. Mar. 4. Lu. 8. Ioan. 12. Act. 28*

Primus felicitatis gradus eſt, non delinquere: ſecundus, delicta cognoſcere. Illic currit innocentia integra, & illibata, quæ ſeruet: hic ſuccedit medela, quæ ſanet. An putas frater, leuia eſſe apud Deum facinora, parua, & modica delicta, quòd per illos non rogatur maieſtas indignantis Dei? quòd non timetur ira, ignis, & dies Domini? Sacerdotibus labor maior incumbit in afferenda, propitianda, & procuranda Dei maieſtate, ne quid videamur in hac parte negligere, cùm admoneat Dominus & dicat[c]: Et nunc pręceptum hoc ad vos eſt, ô ſacerdotes; Si non audieritis, & ſi non poſueritis in corde veſtro, vt detis honorem nomini meo, dicit Dominus; emittam in vos maledictionem, & maledicam benedictionẽ veſtram. Honor ergo datur Deo, quando ſic Dei maieſtas, & cenſura contemnitur? Quibuſdam ita aut crimina ſua obſiſtunt, aut fratres obſtinatè, & firmíter renituntur, vt omnino recipi non poſſint ſine ſcandalo, atque periculo plurimorum. Neque enim ſic putamina quædam colligenda ſunt, vt quę integra, & ſana ſunt, vulnerentur; nec vtilis, atque conſultus eſt paſtor, qui ita morbidas, & contactas oues gregi admiſcet, vt gregem totum mali cohęrẽtis afflictatione contaminet. Non attendas numerũ illorum: melior eſt enim vnus timens Deum, quàm mille filij impij,

Gradus felicitatis qui ſint.

c Malac. 2.

Dei contra ſacerdotes inobedientes minæ.

Dei maieſtas, & cenſura nõ eſt contẽnenda.

Melior eſt vnus timens Deum, quàm mille impij.

impij, ſicut locutus eſt Dominus per Prophetam dicens[a]: Fili ne iocũderis in filiis impiis, ſi multiplicentur tibi, cùm non fuerit timor Dei in ipſis. Amplector prompta, & plena dilectione cum pœnitentia reuertentes, peccatum ſuum ſatisfactione humili, & ſimplici confitentes.

a *Eccleſ. 16.*

Si qui autem ſunt, qui putant ſe ad eccleſiam non precibus, ſed minis regredi poſſe; aut exiſtimant aditum ſibi non lamentationibus, & ſatisfactionibus, ſed terroribus facere, pro certo habeant, contra tales ſtare eccleſiam Domini; nec caſtra Chriſti, inuicta, & fortia, & Domino tuente munita, minis cedere. Sacerdos Dei euangelium tenens, & Chriſti pręcepta cuſtodiens occidi poteſt, vinci nõ poteſt. Neque enim quia pauci temerarij, & improbi cæleſtes, & ſalutares vias Domini derelinquunt, & ſancta non agentes, à ſancto Spiritu deſeruntur; ideo & nos diuinæ traditionis non immemores eſſe debemus, vt maiora eſſe furentium ſcelera quàm ſacerdotum iudicia cenſeamus: aut plus exiſtimemus ad impugnandum poſſe humana conamina, quàm quod ad protegendum præualet diuina tutela. An ad hoc frater chariſſime deponenda eſt eccleſiæ catholicæ dignitas, & plebis intus poſitæ fidelis, atque incorrupta maieſtas, & ſacerdotalis quoque authoritas, & poteſtas, vt iudicare velle ſe dicant de eccleſiæ Præpoſito extra eccleſiam conſtituti? De Chriſtiano hæretici? de ſano ſaucij? de integro vulnerati? de ſtante lapſi? de iudice rei? de ſacerdote ſacrilegi? Quid ſuper eſt, niſi vt eccleſia capitolio cedat, & recedentibus ſacerdotibus, ac de altari ſe remouentibus, in cleri noſtri ſacrum, venerandumque conſeſſum ſimulachra, atque idola cum aris ſuis tranſeant? Armant nos hæretici, dum nos putant ſua comminatione terreri; nec in pace nos deiiciunt; ſed magis erigunt, atque accendunt, dum ipſam pacem perſecutione peiorem fratribus faciunt. Et optamus quidem, ne quod loquuntur furore, impleant crimine, ne qui verbis perfidis, & crudelibus peccant, factis quoque delinquant. Oramus, & deprecamur Deũ (quem prouocare illi, & acerbare non deſinunt, vt eorum corda

Qualis ſacerdos occidi, ſed nõ vinci poſſit.

Diuinæ tutelæ virtus.

Orandum pro inimicis.

corda miteſcant, vt furore depoſito, ad ſanitatem mentis redeant, vt peccatores à delictorum tenebris pœnitentiam agnoſcant; & magis petant fundi pro ſe preces, a que orationes Antiſtitis, quàm ipſi ſundant ſanguinem ſacerdotis Si autem in ſuo furore permanſerint, atque in iſtis inſidiis, ac minis ſuis parricidalibus crudeliter perſeuerauerint, nullus Dei ſacerdos ſeu Præpoſitus ſic infirmus, ſic iacens & abiectus ſit, imbecillitate humanæ mediocritatis ita inualidus, qui non contra hoſtes & impugnatores Dei diuinitus erigatur; cuius non humilitas, & infirmitas vigore, & robore Domini protegentis animetur. Noſtra nihil intereſt, aut à quo, aut quando perimamur, mortis & ſanguinis præmium à Domino recepturi. Illorum flenda, & lamentanda conditio eſt, quos ſic diabolus excæcat, vt æterna gehennæ ſupplicia non cogitantes, Antichriſti iam appropinquantis aduentum conantur imitari.

Non boni, licet occidantur, ſed mali gehennæ immemores deflendi ſunt.

Declinent autem de cætero fortiter & euitent dilectiſſimi fratres noſtri verba, & colloquia eorum, quorum ſermo vt cancer ſerpit, ſicut Apoſtolus ait [a]: Corrumpunt ingenia bona confabulationes peſſimæ. Et iterum [b] Hæreticum hominem poſt vnam & ſecundam correptionem euita, ſciens quia peruerſus eſt huiuſmodi, & peccat, & eſt à ſemetipſo damnatus. Et per Salomonem Spirituſſanctus loquitur [c]: Peruerſus, inquit, in ore ſuo portat perditionem, & in labiis ſuis ignem condit: Item denuo monet dicens [d]: Sæpi aures tuas ſpinis, & noli audire linguam nequam. Et iterum [e]: Malus obaudit linguæ iniquorum: iuſtus autem non intendit labiis mendacibus. Nulla cum malis commercia copulentur; nulla cum malis conuiuia, vel colloquia miſceantur, ſimuſque ab eis tam ſeparati, quàm ſunt illi de eccleſia profugi, quia ſcriptum eſt [f]: Si autem & eccleſiam contempſerit, ſit tibi tanquam ethnicus, & publicanus. Et B. Apoſtolus non monet tantùm, ſed iubet à talibus vt recedatur [g]. Præcipimus, inquit, vobis in nomine Domini noſtri IESV Chriſti, vt recedatis ab omnibus fratribus ambulantibus inordinatè, & non ſecundum traditionem, quam

Hæreticorũ colloquia fugiẽda.

a 1. Corint. 15. et 2. Tim. 2.

Corrumpũt ingenia bona confabulationes malæ.

b Tit. 3.

c Prouerb. 16.

d Eccleſ. 28.

e Prouerb. 17.

Nulla commercia vel cõuiuia cum malis miſcenda.

f Matth. 18.

g 2. Theſſa. 3.

Nulla ſocietas fidei, & perfidiæ poteſt eſſe.

quam acceperunt à nobis. Nulla ſocietas fidei,& perfidiæ poteſt eſſe. Qui cum Chriſto non eſt,aduerſarius Chriſti eſt : qui vnitati, & paci eius inimicus eſt , nobiſcum non poteſt cohærere. Si cum precibus, & ſatisfactionibus veniunt, audiantur: ſi maledicta,& minas ingerunt, reſpuantur; memores ſemper,quod non idcirco relinquenda eſt nobis eccleſiaſtica diſciplina, aut ſacerdotalis ſoluenda cenſura,quoniam conuitiis infeſtamur, aut terroribus quatimur.

a in Syn. Lateranenſ. Romæ, ſub eod. cele.

Cõſolatio Prælatorum, qui propter delicta, & inobedientiam ſuorum ſubditorũ, curam paſtoralem relinquere volunt.

D. verò Martinus Papa I.[a] conſolans Amandum Epiſcopum, qui propter clericorum ſuorum exceſſus,& inobedientiam nimio mœrore affectus volebat paſtorale obſequium deponere,& vacationem ab epiſcopatus laboribus eligere , & in ſilentio atque otio vitam degere, hunc ad perſeuerantiam in officio ſuo. & conſtantiam exhortans ; Laborum,inquit, tuorum certamen cognouimus, ex quibus cæleſtis patriæ aſcenſum humiliatis mentibus , atque contritis corporibus vobis futurorum gaudiorũ largienda ſunt munera Nam

Præmia pro bonis ſeruitiis Prælatus recõpenſanda.

cùm ſit nulli omnino comparationi coæquandũ, quod à creatore noſtro pro bonis ſeruitiis repenſatur , dum breui atque paruo temporis ſpatio finiuntur labores, quos pro dilectione ipſius ſuſtinemus , conſideratione refrigerij nos oportet libenti animo tolerare præſentis vitæ anguſtias. Sed quantum nobis laborũ veſtrorum operatio magnam gaudij vbertatem inducit, tantum pro duritia ſacerdotum gentis illius conterimur,quòd poſtpoſitis ſalutis ſuæ ſuffragiis , atque Redemptoris noſtri contemnendo ſeruitia, vitiorum fœderibus ingrauantur, quibus ad præparandam ſalutem , quandoquidem tanto nos neceſſe eſt importunis prædicationibus imminere , quantum nos perfectæ negotiationis creditorum nobis talentorum duplicat aſſignatio, atque dominicæ vocis , ad ſuſcipiendam eius requiem perſuadet aſſertio . Suggeſtum eſt namque nobis , eo quòd presbyteri, ſeu diaconi, aliique ſacerdotalis officij poſt ſuas ordinationes in lapſu coinquinantur , & propterea nimio mœrore fraternitatem tuam aſtringi, velleque paſtorale obſequium pro eorum inobedientia deponere,& vacationem ab epiſcopatus laboribus eligere,

eligere, & in ſilentio, atque otio vitam degere, quàm in his, quæ tibi commiſſa ſunt permanere, dicente Domino[a]: Beatus, qui perſeuerauerit vſque in finem. Vnde namque beata perſeuerantia, niſi de virtute patientiæ? Quia ſecundum Apoſtolicã prædicationem[b], omnes, qui voluerint in Chriſto piè viuere, perſecutiones patientur.

Ideoque frater chariſſime, non vos afflictionũ amaritudo à pio mentis veſtræ propoſito coarctet recedere, conſiderans quanta pro abſolutione noſtri, & liberatione, creator, Dominusq. noſter pertulerit, quibúsve ſe contumeliis afficiendum tradiderit, vt nos à vinculis poteſtatis diabolicæ liberaret[c]. Propterea nullatenus in huiuſmodi peccato delinquentibus ad deſtructionem canonum compaſſionem exhibeas: Nam qui ſemel poſt ſuam ordinationem in lapſum ceciderit, deinceps iam depoſitus erit, nullumque gradum ſacerdotij poterit adipiſci[d], ſed ſufficiat ei lamentationibus, fletibusque aſſiduis, quoad vſque vixerit in eadem pœnitentia perdurare, vt cõmiſſum delictum diuina gratia extinguere valeat. Si enim tales quærimus ad ſacros ordines promouendos, quibus nulla ruga, nullumque vitæ contagium præpediat, quanto magis ſi poſt ordinationem ſuam quiſpiam in lapſum ceciderit, & præuaricationis peccato deprehendatur obnoxius, omnino prohibendus eſt, cum manibus lutulentis, atque pollutis myſterium noſtræ ſalutis tractare[e]? Sitque huiuſmodi ſemper iuxta ſacrorum canonum ſtatuta, in hac vita depoſitus, vt ab illo, qui mentis interiora ſcrutatur, nullumque de ouibus errare congaudet dum aſpexerit ſinceram pœnitentiam eius, in terribili iudicio habeat reconciliatum. Ideoque iterum hortamur tuam charitatem, exemplo eius, qui pro nobis pati, & mori voluit, promptos vos in cũctis eius ſeruitiis permanere. Neque nos pigeat, temporales cruciatus pro Chriſti nomine ſuſtinere; ſed emolumenta futuræ remunerationis, huius ſeculi vexationes tolerare perſuadeant. Scriptum namque eſt[f]: Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Tantum

a Matt. 10. & c. non reuertebantur. de pœniten. diſt. 2.

Patientia perſeuerantiæ mater.

b 2. Tim. 3. c. ſuggeſtum. 7. q. 1.

Prælati in afflictionibus ſuis meditari debent paſſionẽ Domini.

c d. c. ſuggeſtum. 7. q. 1.

Lapſus poſt ſuã ordinationem deponi ſolet.

d c. qui ſemel. diſt. 50.

Quales ad ſacros ordines promoueri debeant.

e c. ſi poſt ordinationem. diſt. 50.

Chriſtus Prælatis debet eſſe exemplum in ſeruitiis ſuis obeundis.

f Pſalm. 115.

tum enim à nobis exigitur, quantum poſſumus famulatus noſtri obſequio commodare.

Prælati nociua reſecare, & profutura erigere debent.

a in 6 Syn. Rom.

Quales Prælati eſſe debeãt erga ſubditos.

Quare, quia omnes Prælatos oportet ſemper nociua reſecare, & auxiliante Domino profutura erigere, idcirco Symmachi Papæ exhortationem ſequentes [a]; obiurgando, hortando, ſuadendo, blandiendo, conſulendo, prodeſſe quibus poſſumus feſtinemus. Lingua noſtra bonis fomentum ſit, prauis aculeus, tumidos retundat, iratos mitiget, pigros exacuat, deſides hortando ſuccendat, refugientibus ſuadeat, aſperis blandiatur, deſperatos conſoletur, & viam ſalutis gradientibus oſtendamus. Simus in cuſtodia vigilantes; aditus contra hoſtis inſidias ſoliciti muniamus; & ſi quando ouem perditam de commiſſo grege error abduxerit, toto illam anniſu ad caulas reuocare dominicas contendamus; vt de paſtoris nomine quod habemus non ſupplicium, ſed præmium conſequamur. Quia ergo in omnibus diuinæ gratiæ adiutorio opus eſt, omnipotentis Dei aſſiduis precibus clementiam exoremus, quatenus ad hæc nobis operanda, & velle tribuat, & poſſe concedat, atque in ea nos via cum fructu boni operis, quam ſe paſtor paſtorum eſſe teſtatus eſt [b], dirigat; vt ſine quo nihil agere poſſumus, per ipſum omnia implere valeamus.

b Ioan. 14.

FINIS.

Nos infraſcripti declaramus, & atteſtamur, nihil hoc tractatu contineri ſacroſanctæ fidei Eccleſiæ catholicæ Romanæ contrarium , vel quod Canonicorum, & aliorum Eccleſiaſticorum animos meritò poſsit offendere. Quinimo omnes optimè facturos, ſi ſecundum contenta eiuſdem vitam & mores ſuos inſtituant, vel reforment.

Mathias Lambrecht S. Theolog. Licent. Canonicus & Pœnitentiarius Brugenſis, & in alma Vniuerſitate Duacenſi Regius Catechiſmi Profeſſor.

Cornelius Vrancx S. Theolog. Licent. Canonicus & Pœnitentiarius Gandauenſis.

Ioannes Silueſter S. Theologiæ Licent. Canonicus & Pœnitentiarius Ipren.

Viſa ſupraſcripta DD. Theologorum de hoc Canonicorum,& aliorum eccleſiaſticorum ſpeculo cenſura, illud typis meritò committendum iudico. Quin & illa in eo contineri cenſeo, ex quibus diligenter lectis, & in praxin reuocatis,eccleſiaſtica diſciplina hodie turpiter neglecta, & paſsim corrupta, ad Dei honorem, ad Eccleſiæ ſplendorem, ac animarum ſalutem feliciter reformari, & in priſtinum vigorem reſtaurari queat.

Ita iudico ego Thomas Stapletonus Anglus, S. Theologiæ Doctor, & in alma Vniuerſitate Duacena Profeſſor Regius & Ordinarius.

INDEX CAPITVM
SINGVLORVM LIBRORVM HVIVS SPECVLI.

Libri primi capitum argumenta.

QValis vita, & honeſtas clericorum eſſe debeat. cap. i. *fol. 1.*
De fide, eiuſque profeſſione. cap. ii. *fol.* 4.
Super forma iuramenti profeſſionis fidei Pij Papæ quarti bulla. cap. iii. *fo. 8.*
De ſtudio, doctrina, ac inſtitutione clericorum. cap. iiii. *f. 11.*
Clerici quibus ſtudijs vacare, & ſe exercere debeant. cap. v. *fol. 15.*
De clericorum ſeminario. cap. vi. *f. 25.*
De ſermone, & quomodo diuidatur. cap. vii. *f. 30.*
Ad ſermonem fidei, & doctrinæ faciendum, Eccleſiaſque regendas, quales aſſumendi ſint; & quòd hi propterea in ipſis reſidere debeant Eccleſijs. cap. viii. *fo. 36.*
Super reſidentia curam animarum habentium, & aliorum reſidere debentium Pij Papæ quarti bulla. cap. ix. *f. 40.*
Super executione concilij Tridentini, & prædictæ bullæ Pij quarti, & quinti conſtitutiones. cap. x. *f. 44.*
De colloquio familiari. cap. xi. *f. 47.*
In colloquio familiari vitanda eſt adulatio. cap. xii. *f. 87.*
De contentione Canonicis, alijſq; clericis vitanda. cap. xiii. *fol. 91.*
Ab iniurijs, & maledictis abſtinendum eſſe. cap. xiiii. *fol. 95.*
Murmurationem fugiendam eſſe. cap. xv. *f. 99.*
Quam graue, & abominandum ſit detractionis vitium. cap. xvi. *f. 102.*

Quantum mali in Eccleſiam proferat detractio. cap. xvii. f. 109.
Contra detractores quomodo nos gerere debeamus. cap. xviii. fol. 113.
De blaſphemia cauenda. cap. xix. f. 120.
Quomodo blaſphemia nunc puniri debeat. cap. xx. fol. 128.
De ira, odio, & ſimultate refrenanda. cap. xxi. f. 131.
De excuſationibus iram remittere nolentium. cap. xxii. fo. 141.
De impatientia cohibenda. cap. xxiii. f. 147.
De patientia amplectenda, & ſeruanda. cap. xxiiii. f. 157.
In ſermone dicendam veritatem, & mendacium fugiendum eſſe. cap. xxv. f. 165.
An vnquam mentiri liceat; & quot mendacij ſint genera. cap. xxvi. f. 170.
Sermonem Clericorum debere eſſe pudicum & opportunum. cap. xxvii. fo. 174.
Quam vtilis, & laudabilis ſit taciturnitas. cap. xxviii. fol. 177.

Libri ſecundi capitum argumenta.

De rebus quibuſdam ad honeſtatem clericorum requiſitis; & primum de tonſura, ſeu corona eorundem. cap. i. fol. 180.
De veſtitu, & habitu clericorum. cap. ii. f. 184.
Luxus veſtium huius ſeculi quid portendat. cap. iii. f. 197.
Quid Pius quintus, & Concilia Mechlinienſe, & Cameracẽſe de veſtitu clericorum ſtatuerint. cap. iiii. f. 201.
Honeſtatem in motu corporis ſeruandam. cap. v. f. 203.
Conuiuia Clericorum qualia eſſe debeant. cap. vi. f. 206.

In conniuijs frugalitatem,& ſobrietatem ſeruandã. cap. vii. f.212.
Quomodo veſperi eundum ſit cubitum,& manè ſurgendum. cap. viii. f.220.
De comeſſationibus,ebrietate,& crapula fugiendis. cap.ix.fo. 221.
Ebrietatis,& crapulæ fructus,prouentus, & effectus. cap.x. f.233.
Anne dies Dominicos,& Sanctorum feſta epulis, & ſympoſijs decorare,& celebrare liceat. cap.xi.f.245.
Vtrum dies noſtros natales comeſſationibus,& compotationibus celebrare non poſsimus. cap. xii.f.254.
De calendarum Ianuarij,& Vigiliæ earundem ritu, ac cultu. cap.xiij.fol.265.
Quomodo vigilia Epiphaniæ celebranda ſit. cap.xiiii.fol. 270.
An Clerici Bacchanalia celebrare poſsint. cap.xv.f.277.
De ſobrietate amplectenda. cap.xvi.f.283.
Cur ſeruanda in menſa ſobrietas,& continentia. cap.xvii.fol. 291.
Cur in Completorio ſecũdum vſum Eccleſiæ Rom.legatur ſemper;Sobrij eſtote &c. Cap.xviii. fo.300.
De tabernis,& ludis clericis vitandis. cap. xix. 306.
Quando,& quomodo permiſſum ſit clericis ludere. cap. xx. f.309.
De prophanis ſpectaculis,& ſcenis fugiendis. cap.xxi.f.314.
Anne ſcholares,eorumque Magiſtri ludos ſcenicos nunc agere poſsint. cap.xxii.fol.318.
De hoſpitalitate. cap.xxiii. fol.323.
An in hoſpitalitate nulla perſonarum ſit habenda ratio. cap.xxiiii.f.330.

De pauperum portione in Canonicorum Eccleſijs ſi perierit, reſtituenda. cap. xxv. f. 336.

De reformatione hoſpitalium Concilij Viennenſis conſtitutio à SS. Tridentino Concilio innouata. cap xxvi. f. 341.

De beneficentia, & liberalitate. cap. xxvii. f 343.

De quibuſdam liberalitatis, & beneficentiæ ſpeciebus. Cap. xxviii.. fo. 348.

De inſignibus aliquot liberalitatis effectibus. cap. xxix. fo. 351.

An eleemoſyna coram hominibus fieri poſſit. cap. xxx. fol. 354.

Quis ſeruandus ſit ordo in eleemoſyna facienda. cap. xxxi. fo. 357.

De beneuolentia. cap. xxxii. fol. 359.

De amicitia, & charitate. cap. xxxiii. fo. 363.

Quæ amicitia, & charitas optima ſit. cap. xxxiiii. f. 368.

De concordia ſeruanda. cap. xxxv. f. 374.

Quomodo renouari concordia, & charitas debeant. cap. xxxvi. f. 380.

Num ſemper concordia ſeruanda ſit. cap. xxxvii. fo. 382.

De inuidia. cap. xxxviii. fo. 388.

Quãtopere fugiẽda ſit Chriſtiano inuidia. cap. xxxix. f. 393.

Inuidia quomodo curanda ſit. cap. lx. f. 398.

Libri tertij capitum argumenta.

CLericorum conuerſatio, & familiaritas qualis eſſe debeat. cap. i. fol. 402.

Quid faciendum Clericis, qui alios conſilio iuuare nequeant. cap. ij. fo. 407.

Quibuſcum Clerici conuerſari debeant. cap. iij. fol. 412.

De caſtitate, & continentia clericorum ſacro aliquo ordine initiatorum. cap. iiii. f. 414.

Sa-

*Sacris initiandi quomodo ſe voto cõtinentiæ aſtringant. cap.*v. *fol.* 419.
Quomodo caſtitas,& continentia ſeruanda ſit. cap. vi.*f.425.*
*Quam periculoſa ſit clericorum , & mulierum cohabitatio. cap.*vii.*f.435.*
Incontinentia clericorum quomodo puniẽda nunc ſit. cap. viii. *fo.* 444.
*Incontinentia clericorum quomodo olim puniri ſoleat. cap.*ix. *fo.*446.
Quid cogitandum,& meditandum illis, quos ſuprapoſitæ pœnæ ab incontinentia non terrent, neque coërcent. cap. x. *fol.452.*
*Concubinariorum pœnæ antiquæ,& nouæ. cap.*xi.*f.*459.
*Clericorum ſacro ordine initiatorum matrimonium contrahentium pœna. cap.*xii.*f.486.*
*Stuprum virgini profanæ, vel ſacræ, aut filiæ ſpirituali inferẽtium pœna. cap.*xiii.*f.* 488.
Adulterij pœna. cap. xiiii.*f.493.*
Quid inceſtus, eiuſq; pœna. cap. xv.*f.497.*
*Contra naturam luxuriantium pœnæ. cap.*xvi.*f.499.*
Incontinentia Eccleſiaſticorum quomodo puniatur in ipſorum filijs. cap. xvii.*f.509.*

Libri quarti capitum argumenta.

*AVaritiam,& cupiditatem clericis fugiendam eſſe.cap.*i. *fol.512.*
Pro ordinum collatione nihil dandum eſſe,& quando Notarijs cauſa eorundem aliquid ſoluendum ſit.cap. ij *f.* 520.
In nulla beneficiaria prouiſione, ſiue admiſſione ad poſſeſſionem alicuius beneficij quicquam ſoluendũ eſſe.cap. iii. *fol.* 522.

Quibus modis committatur ſimonia in beneficiaria prouiſione. cap.iiii.f.523.

Reuocatio priuilegiorum,& ſtatutorũ quod fructus beneficiorum primi anni, aut alterius temporis, ex quo vacarunt, cedant capitulo, vel alij loco. Qui verò ſunt conceſſi fabricæ, ſeu ſacriſtiæ, ſeu pio vſui vltra ſemeſtre, deinceps ſint illi pro dimidia, reliquum capiat beneficiatus. cap.v.f.533.

Alij quidam modi, quibus Simonia in Eccleſijs cathedralibus, & collegiatis fere committi ſolet in beneficiorum acquiſitione. cap.vi.f.537.

Circa diuina officia, & Vicariorum conductiones quomodo Simonia committatur. cap. vii. f.544.

In diſtributionum perceptione quomodo Simonia, vel ſaltem iniuſtitia committatur. cap. viii. f.548.

An Canonici non cantantes per ſe horas ſuas, aliaque diuina officia, diſtributiones iuſtè, & legitimè percipiant. cap.ix. f.552.

An Canonici Simoniam nõ committentes in perceptione diſtributionum, eas reſtituere teneantur, ſi in choro præſentes, cũ alijs horas ſuas non cantent, ſed per ſe legant. cap.x. fol. 555.

An præſcriptione, & Superiorum tolerantia, Canonici horas ſuas non canentes, a diſtributionum, quas perceperint, reſtitutione excuſentur. cap. xi. f.563.

De pœnis Simoniacorum. cap.xii.f.567.

De ambitione. cap.xiii.f.573.

Locus regiminis fugiendus potius eſt, quam expetendus. cap.xiiii.f.578.

Quomodo ambientium ſtudia a Concilio Tridentino refrenata ſint. cap.xv.fol.581.

Ad cathedralium Eccleſiarum regimen quales aſſumendi. cap.xvi.f.582.

Qua-

Quales in Eccleſijs cathedralibus, & collegiatis ad dignitates, & canonicatus promouendi ſint. cap. xvii. f. 585.

Quibus inferiora beneficia, præſertim curata, conferenda ſint; & de collatorum, indignis, ac inidoneis conferentium, pœna. cap. xviii. f. 587.

Quomodo ad curata beneficia promouendi examinari debeāt. cap. xix. f. 588.

Super collatione parochialium Eccleſiarum Pij quinti conſtitutio. cap. xx. f. 591.

Succeſſiones in beneficijs quaſi hæreditariæ; & coadiutoriæ cum futura ſucceſſione prohibitæ ſunt. cap. xxi. f. 595.

De confidentijs beneficialibus, earumque caſibus, præſumptionibus, & probationibus, Pij quinti conſtitutio. cap. xxii. f. 597.

Super modo, & forma publicandi beneficiorum reſignationes Pij quinti conſtitutio. cap. xxiii. f. 604.

De beneficiorum pluralitate. cap. xxiiii. f. 608.

Ad tollendam, & extirpandam beneficiorum pluralitatē, quid facto opus ſit. cap. xxv. f. 609.

An quis tuta conſcientia per diſpenſationem plura beneficia incompatibilia retinere poſſit. cap. xxvj. f. 612.

Anne conſuetudine, beneficiorum pluralitas excuſari, & defendi poſſit. cap. xxvii. f. 617.

De Eccleſiarum, & beneficiorum vnionibus. cap. xxviii. f. 631.

Quomodo prouidendum ſit parochis, ſi vnione iuuari non poſſint: deque tollendis abuſibus per vnionem fieri ſolitis. cap. xxix. f. 637.

Super declaratione aſsignationum portionū vicarijs in vnione beneficiorū facienda, Pij quinti conſtitutio. cap. xxx. f. 641.

De eccleſiaſticis penſionibus. cap. xxxi. f. 644.

Libri quinti capitum argumenta.

Mercatura, & negotiatio clericis eſt interdicta. cap. i. *fol. 648.*

An clerici ſecularium rerum conductores, aut procuratores eſſe poſſint. cap. ii. *fo. 652.*

An clerici tutores, vel curatores eſſe poſſint. cap. iii. *f.* 654.

An vitæ, & honeſtati Eccleſiaſticorum cõueniat in ſecularibus curijs verſari. cap. iiii. *f. 658.*

Laici curiales olim ad ordines non recipiebantur. cap. v. *fol. 665.*

Clerici vſuris, alijſve turpibus lucris ſe immiſcere non poſſunt. cap. vi. *fol. 670.*

An clerici poſſint eſſe tabelliones, ſeu Notarij. cap. vii. *fol. 672.*

An Clericis permittenda ſit venatio. cap. viii. *fo. 673.*

De ſortilegis, & ſortibus, eorumque diuerſis generibus. cap. ix. *fo. 680.*

Clerici ſortilegi, vel conſulentes ſortilegos qua pœna ſint afficiendi. cap. x. *f. 686.*

De rebus Eccleſiæ non alienandis. cap. xi. *f. 689.*

De rebus Eccleſiæ malè alienatis recuperandis. cap. xii. *fo. 693.*

De Eccleſiarum decimis, alijſq; bonis elocandis, & conſeruandis. cap. xiii. *f. 715.*

Qua pœna afficiendi ſint bona Eccleſiaſtica inuadentes, & occupantes. cap. xiiii. *f. 725.*

Quibus de cauſis, & quomodo interdum res Eccleſiæ alienari poſſint. cap. xv. *f. 729.*

De peculio, teſtamentis, & vltimis voluntatibus Clericorum beneficiatorum. cap. xvi. *fo. 734.*

Cur Clerici de beneficiorum ſuorum fructibus, & reditibus teſtari

ſtari non poſsint. cap. xvii. f. 736.

An Canonici, & alij beneficiati, quorum ſingulis ſua eſt attributa bonorum Eccleſiæ portio, teſtari poſsint. cap. xviii. fol. 740.

Anne teſtamenta contra iuris diſpoſitionem a beneficiatis facta, conſuetudine confirmentur, & ratificentur. cap. xix. fol. 748.

Beneficiati ſuperflua ſua in quoſuis vſus pios an diſpenſare poſsint. cap. xx. fol. 764.

Facultatum teſtandi, & diſponendi de rebus eccleſiaſticis in illegitimos Pij Papæ quinti reuocatio. cap. xxi. f. 766.

Libri ſexti capitum argumenta.

De reducenda, & reſtituenda in clerum honeſtate: & ad quos illud præcipuè pertineat. cap. i. fol. 772.

Quomodo ab Epiſcopis in clerum ſit reducẽda honeſtas. cap. ii. f. 775.

Quomodo Clerici ob ſcelera ſua curiæ ſeculari iam ſint tradendi. cap. iii. f. 777.

Quæ Epiſcopis ad exercendam diſciplinam a Synodo Tridentina permiſſa & conceſſa ſint. cap. iiii. f. 777.

Anne priuilegio exemptionis Canonici & alij Clerici diſciplinam a ſe diutius arcere poſſint. cap. v. f. 779.

Quando Epiſcopus in correctione capituli conſilium adhibere debeat; & quis illi tribuendus ſit ab hoc honor, & locus. cap. vi. f. 780.

In quibus cauſis ceſſet exemptionis priuilegium. cap. vii. f. 781.

Quid Capitula ad reducendam honeſtatem præſtare debeãt. cap. viii. f. 786.

Ob neglectam diſciplinam, & fraternam correptionem quæ mala proueniant. cap. ix. f. 788.

Ad fraternam correctionem quantopere omnes Chriſtiani teneantur. cap. x. f. 792.

De obedientia ad reducendam honeſtatem Canonicis & alijs Eccleſiaſticis neceſſaria. cap. xi. f. 797.

Prepoſitorum vita a ſubditis diſcutienda non eſt. cap. xii. fo. 802.

In quibus, & quomodo Superioribus ad conſequendam, & conſeruandam honeſtatem obediendum ſit. cap. xiii. fol. 807.

An honeſtas clericorum alia nũc debeat eſſe, quam olim fuit. cap. xiiii. f. 812.

De inobedientia, omni cura, & ſolicitudine, ad reſtituẽdam in clero honeſtatem, tollenda. cap. xv. f. 820.

De ſuperbia, omnium malorum, quæ nunc in clerum venerunt, fonte, & origine. cap. xvi. fo. 828.

Superbia quibus indiciis cognoſcatur. cap. xvii. fo. 833.

Varij ſuperbiæ, & inanis gloriæ effectus. cap. xviii. f. 835.

Prelati, & ſubditi quomodo ſuperbia tententur. cap. xix. f. 839.

De humilitate, primo, & præcipuo honeſtatis a clero recuperãdæ fundamento. cap. xx. fol. 841.

Quàm neceſſaria ſit in Eccleſia humilitas. cap. xxi. f. 844.

Honor humilitate non tollitur. cap. xxij. f. 848.

Quomodo relicta ſuperbia ad humilitatem deſcendendum ſit. cap. xxiii. f. 853.

Quibus modis acquirenda ſit humilitas. cap. xxiiii. f. 857.

Quomodo honeſtas per rectam diſciplinam in clero ſit reſtituenda. cap. xxv. f. 864.

Quæ olim Canonicis diſciplina adhiberi ſoleat. cap. xxvi. f. 871.

D. Baſilij animaduerſiones aduerſus Canonicos delinquentes con-

conſtituta. cap.xxvii.*f.874.*

Quid faciendum Canonicis, & alijs Eccleſiaſticis reformationem SS.Concilij Tridentini obſeruare nolentibus. cap. xxviii. *f.878.*

Capitula diſciplinæ quomodo in cathedralibus, & collegiatis Eccleſijs reſtituenda ſint. cap.xxix. *f. 883.*

*Quam bonum, & pium ſit, ſe ſubmittere diſciplinæ. cap.*xxx. *f.896.*

*Synodos cauſa diſciplinæ diligenter celebrandas eſſe. cap.*xxxi. *f.902.*

Ad reſtituendam, & conſeruandam diſciplinam, quid in Capitulis agendum ſit. cap.xxxii. *f.903.*

Prælati in reſtituenda, & conſeruanda in clero per diſciplinā honeſtate, animoſi, fortes, & conſtantes eſſe debent. cap. xxxiii. *f.906.*

BIBLIOTECA IN ROMA

PRAECIPVARVM RERVM, SENTENTIARM, ET VERBORVM QVAE IN HOC continentur opuſculo Index.

ABEL primus martyr, lib. 2. cap. 35. fol. 375.
Abeſſe quando, & quãdiu liceat ab Eccleſijs ſuis Epiſcopis. l. 1. c. 8. f. 39. inferioribus Curatis. ibidem, & c. 10. f. 44. l. 4. c. 18. f. 588. Canonicis. li. 4. ca. 27. f. 619.
Abſolutionis ſuper publico crimine impetratę cognitio, ad quem pertineat. li. 6. c. 4. f. 778.
Abinendũ miniſtris Dei ab omni ſpecie mali. l. 3. c. 7. f. 444.
Abſtinentia eſt mater ſanitatis. li. 2. ca. 17. f 293.
Abſtinentia vera quę ſit. li. 2. c. 18. f. 305. illa omnibus opitulatur virtutibus. ibid.
Abſtinentia vini cur ſacerdotibus & leuitis imperata ſit. d. ca. 17. f. 297. & c. 18. f. 302.
Abuſus calceamentorũ, & veſtiũ. l. 2. c. 2. f. 184. & ſeq. c. 5. f. 205. compotationum ad hauſtus ęquales. l. 2. c. 9. f. 223. & ſeq.
Abuſus quidam Capitulorum cathedralium, & collegiatarũ Eccleſiarum. l. 4. c. 5. f. 534. c. 6. f. 539.
Abuſus per occultam reſignationẽ prouenientes. c. 23. f. 603.
Abuſus non corrigens iis conſentire videtur. li. 1. c. 25. f. 168. in illis corrigendis, quid cauẽdum. ibid.
Accuſatio aduerſus presbyterum non facile recipienda. l. 1. c. 16. f. 108.
Actiones infrugiferę ſunt adoleſcentibus fugiendę. l. 1. c. 5. f. 16.
Actionum noſtrarum bonarum ratio Deo eſt aſſignanda. l. 6. ca. 23. f. 856.
Adeſſe diuinis officijs quis Canonicus dicatur. l. 4. c. 10. f. 556.
Adoleſcentes quibus coniungi debeant. li. 3. c. 3. f. 412. & ſeq. quomodo inſtituendi. l. 1. c. 6. f. 26.
Adoleſcentes inobedientes. l. 6. c. 15. f. 822. in illis inobedientiæ, & ſuperbiæ ſigna. f. 824.
Aduerſa quomodo toleranda. li. 1. c. 23. f. 149. & ſeq.

Adulari

Adulari quis dicatur. li.1.c.12. f.88.
Adulari neſciens, aut inuidus, aut ſuperbus putatur.f.87.
Adulatio quid ſit.l.1.c.16.f.103.
Adulationes ſunt fugiendæ. l.1.c.12.f.87.illæ hoc tempore humilitatis, & beneuolentię loco ducuntur. ibid.Clericus illis vacās, deponendus eſt.f.89. melius eſt pro veritate ſupplicium pati,quā pro illis beneficiū.l.1.c.25.f.168.
Adulatores magis quam cōtumeliātes odiſſe oportet.d.c.12.f.88.
Adulterij pœna. l.3.c.14.f.493. 495. illo inter peccata nihil grauius. f.494.cur nunc leue peccatum cenſeatur.f.497.
AEquitas eſt præferenda rigori.li.3.c.11.f.476.an ſemper.ibid.
Affabilitas ſermonis laudatur; & qualis illa eſſe debeat.l.1. c.12.f.91.illius facilitas multum prodeſt.l.3.c.1.f.404.
Africa quomodo ad hæreſes, & atheiſmum deuenerit.in epiſt.dedic.fol.vii.
Afflictio eſt materia prēmiorum. l.1.c.23.f.156.
Agriculturā clericus exercere poteſt.l.5.c.1.f.651.c.2.f.653.
Aleæ ludus quis ſit.l.2.c.19.f.308. cur clericis prohibitus.f.307.l.3.c.3.f.412. quot ſcelera producat. d.c.19.f.307.308.iure ciuili prohibitus. ibid. prodigalitatis inſtrumentum eſt. ibid.
Aleatoris clerici pœna. f.308.
Alexandri Farneſij Ducis Parmēſis laus, in epiſt.dedic.f.iii. xvi.xix. & ſeq.
Alienatio rerum Eccleſię quando teneat,vel non. l.5.c.11.f.689. c.15.f.729.c.20.f.765. illa quibus de cauſis & quomodo interdum fieri poſſit.d.c.15.f.729.& ſeq.
Alienationis verbo quæ contineātur.d.c.11.f.690.
Alienationes etiam in vtilitatem Eccleſiarum factæ ſine licentia vel confirmatione Sedis Apoſtolicæ, non valent. d.ca.12.f.703.
Alienationum inſtrumēta diligēter cōſeruāda, & dū opus eſt exhibenda ſunt.f.704.ſuper illis lite pendente,fructus quando, & quomodo ſequeſtrandi. f. 705. cauſæ ſuper illis pendentes celeriter expediendę ſunt.f. 706. in examinādis illarum commiſſionibus,quæ obſeruanda.c.15.fol.732.
Alienantium illegitimè, pœna.d.c.11.f.690.f.692.& ſeq.
Alienata illegitimè,quomodo recuperari debeant. d.c.12.fo 693.
de Alieno largiendo, nemo effuſus eſſe debet. l.2.c.28. f. 350.
Alieno vtens, ſuum negligit. ibid.
Ambitio eſt ambientium crux. li.4.c.13.f.573.ſubuertit omnia. c.14.f.580. ab Imperatoribus prohibita. c.13.f.576.
Ambientium ſtudia quomodo refrenanda.c.15.f.581.
Ambitioſis Eccleſia eſt plena. ca.13.f.573.

Amicitiæ principium.l.1.c.18.fo. 115. illa ex beneuolentiæ fonte procedit. l.2.c.33.f.363. illius deſcriptio. ibid. Forma. f. 367. quę probabilis & laudabilis ibid. & f.364.honeſtatē ſequitur.ibid. ſuperbiā neſcit. f.365.ſolatiū eſt huius vitæ. f. 366. pietatis eſt cuſtos. ibid. virtus eſt,non quæſtus. ibid. Angelis & hominibus cōmunis eſt. ibid. Nihil deteſtabilius,quam illam lædere.f.367. Chriſti cauſa fūdata perpetua eſt. c.24.f.368.Spiritalis quomodo confirmetur, & ſtabiliatur.ibid.

Amicitia quibus de cauſis hodie iungatur.c.33.f.368.quę optima. c.34.f.368. in illa correptiones gratæ ſunt.ca.32.f.362.a parentum amicitia quando recedendum.ca.37.f.383.illius diuerſæ ſpecies.c.34.fo.369.

Amicus quis ſit. ca.33.f.366. & ſeq.

Amicus quomodo corripiendus, colendus & iuuandus. d. c. 33. f.365.

Amic⁹ neq; noxio gratificari,neq; innocenti inſidiarī debet.f.365. illius tolerabiliora ſunt vulnera, quam adulātiū oſcula.ibid. ille in aduerſis probatur.ibid.illius cauſa an quid contra fidē,vel patriā fieri poſſit. f.364.

Amicus non poteſt eſſe homini, qui deo infidus fuerit.f.366.

Amicus diligēdus eſt Chriſti cauſa.f.368.quādo deſerēdus.c.37.f. 383.

Amicos vt quis diuites faciat,Deo ſe dedicare non debet.l.2.c.27.f. 345.

Amor debet eſſe gratuitus. ca. 34. f.369.

Angelus angelo imperat, & obedit. l.6.c.15.f.823.

Anima verbis corrumpitur,& ſanatur.li.1.ca. 10.fo.68.

Anima quibus ornanda. li.3.c.1.f. 403.

Annuli geſtatio quibus permiſſa. l.2.c.2.f.192.

Apophthegma Auguſti Cæſaris. l.2.c.2.f. 189.Licurgi,& Stratoclis.l.3.c.14.f.497.

Appellanti Reo quid faciendum. lib.6.c.2.f.776.

Appellatio an executionem reformationis ſuſpendat. l.1.c 1.f.1. l.3. c.11.f.471.

Appellatio quomodo ſit committenda. l.6.c.2.f.776.a ſententia Epiſcopi in cauſis viſitationis, correctionis,habilitatis,inhabilitatis & in criminalibus non valet.ibid.& li.3.c.11.f.471.

Appetitus carnalium deſideriorū quomodo refrēnandus.l.3.c.16. f.508.

Archidiaconi quales eſſe debeant. l.4.c.17.f. 585.

Arma quibus diabolus expugnetur,& beatitudo acquiratur.l.2.c. 21.f.317.

Arrogantia efferri, eſt diabolo ſe ſimilem facere.l.6.c.23.f.855.

Ars artiū omniū quæſtuoſiſſima eſt eleemoſyna. l. 2.c.29.f.351.

Ars ad conſeruādum frumēta & alia bona.l.2.c.28.f.350.

Artificiū clericus exercere poteſt. l.5.c.1.f.651.

Aſia

Aſia quomodo ad hæreſes, & atheiſmũ deuenerit. in Epiſt. dedicat.f.vii.
Aſſentatio vitiorum adiutrix. in epiſt ad Belg.f. xli. homine libero indigna ibid.
Auaritia clericorum Eccleſia Dei ruit.l.4.c.1.f 519.illius mandata.f.513.illa ex quo creuit in Eccleſiis, perijt lex de ſacerdote. fol. 515. ſimulachrorum eſt ſeruitus. f.512. homicidijs, & latrocinijs peior eſt. f. 514.ea nihil eſt fœdius, nihil turpius. ibid. quæ mala per illã in Eccleſiã & clerũ perueniant. ibid. & li.6.c.18.f.838. quomodo ex Eccleſia tollenda. l.4.c.2.f.520.
Auarorum quanta ſit afflictio.l.4.c.1.f.514.f.517. inferno ſimiles ſunt. f.518.non habẽt hæreditatem in Chriſto, neque in regno Dei. f.513.nihil illis ſceleſtius.f.512.
Auditus cuſtodia.li.3.ca.1.f.403. illi quid debet eſſe gratum.f.316.
Augures & augurium, l.5.ca.9.f.682.
Aurea roſa Raynutius Farneſius ab Eug.PP.4.donatus eſt. in epi. dedic. f. xvii. & ſeq.
Aureo vellere Alexãder Farneſius Dux Parmẽſis & Belgii præfect⁹ à Philippo 2.Rege Catholico donatus eſt.in epiſt.dedicat.f.xix.
Auſpices, & auſpicium.li.5.c.9.f.682.
Author huius libri quomodo ad ſuam præpoſituram Caſletenſem peruenerit.li.4.cap.27.f.618 & ſeq. in epiſt.dedic.f.1.

B

Bacchinalia an clerici celebrare poſſint.l.2.c.15.f.277.& ſeq.illa à Romanis olim damnata. fo. 278.
Baſilienſis Cõcilij œcumenici decreta quo loco à quibuſdam habeantur.l.3.c.11.f.462.
Belgij calamitas, ruina, & excidiũ. in epiſt. dedic.f.x. & ſeq.in epiſt. ad Belg. f.xxxvi. & ſeq.
Benefaciendum Catholicis, & iuſtis, præ alijs.l.2.c.27.f.344. qua intentione peccatori. f. 347.an, & quando coram hominibus. ca. 30.f.355.
Benefacto ſuo ne quis extollatur. li.6.c.23.f.855.
Beneficentiæ diuiſio. c.27.f.343.
Benefici quomodo monẽdi. f.345.
Beneficia potius pauperibus, quã diuitibus conferenda ſunt.li.2.ca. 23.f.324. conferenda ſunt gratis. li.4.ca 4.f.529.& potius bonis, quàm malis.f.325.
Beneficia qua intentione peti & quæri poſſint.l 4.c.4.f.528.c.6. 543.Fraudulẽto munuſculo impetrata, reſignari debent. ca.8.f. 551.
Beneficia inferiora, præſertim curata, quibus conferenda.l.4.c.18. f.587.c.20.f.591.c.25.f.610.ad curata promouẽdi quomodo examinandi.c.19.f.588. acceſſus & regreſſus ad illa, ſunt prohibiti.c. 21.f.595.
Beneficiarius quicquid emerit ex pro-

prouẽtibus ſui beneficij Eccleſiæ efficitur.l.5.c.16.f.734.quibus de illis aliqua largiri poſſit.fol 735. c. 18. 754 anne de illis teſtari poſſit.c.17.f 536 c.18.f.746.fo. 759 c.19.f 748 fol 759. an teſtamentum de illis factum contra iuris pontificij diſpoſitionem, conſuetudine excuſetur, & confirmetur. d.c.19.f 748.750.756. & ſeq.de quibus bonis libere teſtari poſſit.c.16.f 735.

Beneficiariorum erga Eccleſiam ſuã ingratitudo. f.735.ſuccedũt prædeceſſoribus ſuis in officiis, non in culpis. c. 19. f. 751. non minus pauperibus,quam fabricæ obligati ſunt ſuccurrere bonis ſuis. c. 20 f.764. contra iuris diſpoſitionem fructus & reditus beneficiorum ſuorum diſpenſantes,peccant in 7.& 10.pręceptũ Decalogi.l.5.c 17.f.737.

Beneficiatus matrimonium contrahens,amittit beneficium. li.3. c.5.f.423.

Beneficiorum fructus primi anni aut alterius temporis ex quo vacarũt, cui çedant.l 4 c.5.f.533 & ſeq.

Beneficiorum reſignationes quomodo fieri,& publicari debeãt. l.4.c.21.f.604.illorum pluralitas cur illicita,& pernicioſa. ca.24. fol.608. mala ex hac pluralitate prouenientia.f, 611. c.26 f 613. & ſeq.quibus caſibus ea tolerãda.c.27.f 618.& ſeq.ad hãc tollendam,quid facto opus ſit.c.25. f.609.an diſpẽſatione excuſetur. c.26 f.612. & ſeq.an cõſuetudine toleiata excuſari queat. c.27. f 617.

Beneficiorum primæuis qualitatibus non eſt in collatione derogandũ.li.6.c 28.f. 82.ſucceſſiones in illis quaſi hereditariæ an tolerãdę. l 4 c.21.f.595.in illorũ poſſeſſione capienda an Canonicis Capitulantibus aliquid ſolui poſſit l.4 c 3 f 522 c.4.f.524.& ſeq.c.5.f 534.

Beneficiorum acceptorum quis ſit delectus habendus. l.2.c.32. f.360.

Beneuolentia non debet cõciliari ſeu captari peccato.l.1.c.12.f.90. quotuplex ſit.l.2.c.32. f.359.potior eſt liberalitate. f.361.ſine illa vius hominum conſiſtere nõ poteſt. f 362.

D. Bernardi aduerſus Eugenium PP 3.expoſtulatio. in epiſt.dedicat.f.vi.

Bibere ad ęquales hauſtus an liceat.l.2.c.9.f.223. & ſeq. f. 228. & ſeq. amore Sanctorum vel alicuius defuncti.l 2 c.6 f.207.

Bibere, & manducare ad gloriam Dei quid ſit.l 2.c.16.f.289.

Blaſphemia quibus modis cõmittatur.l 1 c.19.f.121 ea cum non ſit peccatum grauius , meretur ſupplicium intolerabile.ibidem. quomodo Deus interdum illam ſit vltus.fol.123 f.124 iure ciuili quomodo puniẽnda f. 124. Pij Papę primi contra illam decretũ. f.125. Leonis x. & Pij V. cõtra illam conſtitutiones. f.130 illius

mater eſt impatiētia.c.23.f.147. illius loco quid dicēdum, vel tacendium Deo.ibid. illius cauſæ. f.143.

Blaſphemus,qualis ſit aſinus. d.c. 19.f.126. illi in foro conſcientię grauiſſima eſt iniungenda pœnitētia.c.20.f.131.a quouis Chriſtiano caſtigandus eſt.c.19.f.125. f.126.illos impunitos relinquere magnum parit patriæ malum. f.126. f.127. deteriores ſunt illis qui Chriſtum crucifixerunt. d.c.20.f.129.

Bona Eccleſiæ quæ ſint de menſa Prælatorum.l.5.c.11.f.691.quę alienari non poſſint. c.13.f.715. & ſeq.locari nō poſſunt repręſētata pecunia. f. 716. quomodo conſeruari debeāt.ibid.& f.720. f.721.f.725 illa,& iura Eccleſiæ occupantium pœna.l.5 c.14.fo. 725.f. 728. illa in alium vſum, quam relicta ſunt, conuertere ſacrilegiū eſt. f. 726. illis quilibet clericus pro ſua dignitate eſt honorandus.c.17.f 739 quomodo illis vtendū ſit.l.2.c.25. f. 339. cur olim diuiſa in quatuor partes.l.5.c.18 f.740 & ſeq an per illam diuiſionem Canonici facti ſint veri Domini redituum ſuarum præbendarum.f.743.f.745. & ſeq. illorum verus Dominus eſt Ieſus Chriſtus. fol.744 c.19. fo.756. & ſeq.quomodo dicantur,& legantur eſſe Epiſcoporū vel Capitulorum,aut Canonicorum.c.18.f.745.

Bona beneficiariorum penes Eccleſiā ſuā maneāt.l.5.c.16.f.735.

Bona prębendę ſuę an Canonicus perpetuò locare poſſit.l.5.c.13. f.715 & ſeq.

Bona per antiphraſim dicta, quæ ſint.l 4 c. 1.f.517.

Bona temporalia quibus ſint vera bona,vel mala.l.4.c.1 f.517.an quis illa cupidè,& diligenter cōſeruare poſſit.f.516.

Bona quomodo præſtāda inuitis. l.1.c.23.f.153.

Bonitas quæ ſit inimica iuſtitiæ. l.1.c.12.f.90.quę omnibus grata.l 4 c.1.f.403.

Bonum id ſolum, quod honeſtum eſt,l.1.c.23.f.151.

Bonum vbique proferre nō debemus.l.1.c.15 f.100.

C

Calamitatum, quibus Belgiū nūc premitur, cauſæ, in epiſt. ad Belg.f.xxxvii.li. 1.cap.15.f.99. c.19.f.127.l.2.c 3 f.198.l.35. f.380.l.3 c.11.f.471.479.c.14. f.479.c.16.f.502. & ſeq.l.5.ca. 18.f.746.c.19.f.757.l.6.c.8. f.787.& ſeq.c.12.f.803.c.18. f.828,f.830.

Calceorū ornatus prohibitus. l.2. c.5.f.205.illorum vſus.f.206.

Calendas menſium, & præſertim Ianuarij, a Chriſtianis, gentili ritu non celebrandas.l 2.ca.13. f.265.& ſeq.l.5.c.9.f.683.

Calumnijs, quibus impetimur, quomodo reſpōdendū. l.1.c.14. f.98, illis prouiſionem alicuius impugnans quomodo puniendus.f.99.

Calumniantium pœna. f.98.
Canes in Eccleſijs non eſſe tolerã-dos, nec admittendos. l 5.cap.8. f.676. & ſeq.
Canones antiqui de vita eſt honeſtate clericorũ a SS.Triden. Synodo innouati ſunt. li.1.ca.1.f.1. illos clerici ſcire, & obſeruare debent. c.5.f.21.
Canones ſacros violãs in Spiritũ ſanctũ blaſphemat.l.1.c.19.f.122.
Canones poſteriores derogant prioribus. l.3.c.11.f.484.& ſeq.
Canonicis & alijs Eccleſiaſticis quid faciendum poſt chori officium.li.1.ca.5.f.16 quot ex ijs adhiberi debeant ad rationem redituum Seminarij exigendã. c.6 f.28. ad conſtituendum ea, quę ad ſeminarium ſpectant. f.26. ad procedendum in quibuſdam cauſis cum Epiſcopo.l. 6.c.6.f.780. illis in cultu veſtiũ eſt modus tenẽdus.l.2.c.2.f.185
Canonicorum cõuiuia qualia eſſe debeant.l.2.c.6.f.206.c.7.f.218. ad illa quos vocare debeant, vel non.cap.25.fol.337. & ſeq.quomodo Eccleſiæ bonis vti debeãt. li.2.cap.7.fol. 218. veſperi quomodo illis eundum eſt cubitum, & manè ſurgendum. ca.8.fol. 220.quid illis tunc, & aliàs cogitandũ. li.6.c.11.f.799.
Canonicorum ad diuina officia euntium qualis debeat eſſe intentio.l.4.c.8. f.549.ca.9. f.552. illa per ſe non canentes, & diſtributiones percipientes, anne has reſtituere teneantur, ibid. & cap. 10. fol. 555. fol. 562 quantæ infamiæ, & periculo animæ tales ſe exponant. fol. 554. cap.11. fol.565. anne conſuetudine, & pręſcriptione ſe excuſare poſſint ab huiuſmodi reſtitutione. d.ca. 10.fol 556.cap.11. f.563.
Canonici vtrum Eccleſiæ Domini, an ſeruitores appellandi. d.ca. 10.f.558.illorum viuendi competentia quando & quomodo augeri poſſit.c.17.f.586.quamdiu abeſſe ſingulis ãnnis ab Eccleſiis ſuis poſſint. li.4.cap.27 f.619.
Canonici cum quibus conuerſari debeant.l.6.c.11.f.799.qui non volunt regi, an legitimè præbendarum ſuarum fructus percipiãt. ibid.illorũ libertas. fo.798.c.19. f. 840. etiam boni in quo verſentur periculo.cap.24 fol. 861. aduerſus delinquentes quomodo olim procedi ſoleat. cap.26. fol.871.& cap.27. fol.874.quomodo nunc contra tales procedendum. c. 25. fol. 865. & ſeq.
Canonicis & alijs beneficiatis reformationem Concilij Trident. obſeruare nolentibus, quid faciẽdum.l.6.c.28.f.878. & ſeq. anne illi ad vitam communem rurſum cogi poſſint. fol.879.& ſeq.
Canonicatus, præbendæ, & dignitates, qualibus conferenda. li. 4.cap. 17.f.586. ſacrum ordinem annexum habent. ibidem, perſonalem reſidentiã exigunt. c.27.f.619.

Cantus mulieris quam ſit clericis nox us.l.3 c 7.f 437

Capitula Canonicorũ quomodo reformanda.l.6 c 32.f.903 quã do celebranda.l.1.c. 13.f 93.li 4. ca.10.fol 561. in illis quomodo Canonici ſe gerere debeant. fol. 92 & ſeq.quid Canonicis in iſtis prælegẽdum. d ca 32.f 9 4. illa ſubditos ſuos corrigant,& reforment.l.6.ca 8.fol 787.& ſeq. ab Epiſcopis frequenter viſitanda ſunt, non obſtante eorum exemptione. l.6.c.5.f 779 c.29 fol. 883.in quibus eorum auctoritas ſalua relinquatur.ca.6.f.781.c.8. fol 787 ſi commiſerint ſimoniã, quomodo punienda.l 4.c.12.fol. 571.

Capitula diſciplinę in cathedralibus, & collegiatis Eccleſijs reſtituenda. l.6.c.29 f 883.

Capituli conſilium quando Epiſcopus in reformatione adhibere debeat.l 6.c.6.f 789.

Capitulum quem Epiſcopo ſuo locum & honorem tribuere teneatur. ibid.

Carminis, & orationis quanta vis & efficacia ſit.l.2.c.21.f.316.

Dn. Caroli Borromæi Cardinalis & Archiepiſcopi Mediolanẽſis honeſta admodum & pia viuẽdi ratio,ac norma.li.6.ca 14 f 814.

Caſtitatis laus, & gloria.l 3.c.4. f.414 & ſeq.illius patria eſt cœlum.f. 416. auctor eſt Chriſtus. f.417. illam ſeruans angelus eſt, perdens verò diabolus. ibidem. omnium poſſeſſionum maxima eſt. & pretioſiſſima. fol.418. incorruptibili Deo ſimillimũ facit hominẽ.fo 417.quomodo ſeruãda. li.3.c.6.f 425. illius virtus & efficacia ſingularis. ca.7 fol.443.

Caſtra ſequi an poſſint Clerici.l.5. c.4 f 660.

Cenſura D. Ioan. Chryſoſtomi ſuper paucitate ſacerdotũ ſaluandorum.l 4 c.14.f 581.

Charitas quid ſit. l 2 c.33 f.363. ex illius contemptu naſcuntur hereſes. ibid. vnde gignatur.fol. 364. illa eſt radix omnium bonorũ.c.34 f.371. illius inſignes aliquot effectus.ibid. & li.1. ca. 24.f 161.ad eam probandã quid requiratur. d.c.34.f. 372.alia illius deſcriptio. ibid. quibus gradibus ad illam aſcendatur. f 374. vnde generetur. c.35.f.378.ſine illa non poteſt quis eſſe martyr. f.377. in illa ſumma totius fidei Chriſtianæ conſiſtit.f.379. illius refrixio omnium malorum eſt cauſa. f. 380.quomodo renouari debeat. ca. 36. f. 380. illa eſt prima noſtri commendatio. l.3.c.1. fol.403. illa ad emendandum & corrigẽdum proximũ,vel ſubditum ſerueat iam. li.6.c.25.f.867. illius duo ſunt pręcepta pręcipua. l.4.c.14.f.579.illam diligens debet continere linguam. l.2.c.35. f.377.

Chriſtianus quibus ſignis cõtinẽs eſſe dignoſcatur. l.2.c.16 f.289.

Chriſtiani fruſtra appellamur, ſi Chriſti non ſimus imitatores. l. 6.c.21.f.845.

Chri-

Chriſtus in forma hoſpitis a B. Gregorio ſuſceptus eſt.l.2.ca.23. f.332.ille eſt finis legis.ca.33 fol. 363 illum alloquimur, cum oramus;& illū audimus, dum ſacrā ſcripturam legimus.li.1.c.5.f.16. illi quam ſit gratum ſtudium ſacræ ſcripturæ. f. 19 illius patientia quanta.c.24 f.153. & ſeq illa nobis eſt imitanda.f.160 ſimiliter & alia ipſius opera, l.6.c.21. fol. 844.

Cibis qualibus veſcendū ſit. li.2. c.7.f.217. illi ſunt materia inhoneſtis cupiditatibus. ca.17 f.293. qui vnicuique ętati vtiles, c.18. f.301.a cibis delicatis,& crapula proueniunt plurima morborum genera d.c.17.f.293. priuſquam ſumantur,& edantur,benedicēdi ſunt.d.c.7.f.218.

Cibaria hoſpitibus apponenda qualia eſſe debeant. c 23.f.327.

Chriſtus habet verum dominium & poſſeſſionem bonorū & rerū Eccleſię.l.5 c.18 f 744.

Clerici actionibus ſuis,& vita cūctis debēt adferre venerationē.in epiſt ad Belg.f.xxxix.l.1.c.1.f.1. & ſeq.c.28.f.179 l.2.c 2.f.191. ſuo ordine neceſſitatem bene viuendi, non licentiam peccandi aſſequūtur.d.c.2.f.193.hæreſum in Oriente auctores fuere. in epi. dedic.f vii.quantum illorum honeſtati, fidei, & virtutibus tribuendum. ibid. f. vi.illorum eſt pro ſuis populique delictis Deo ſacrificia offerre.in epiſt.ad Belg. f. xxxiii.cur eorū nō exaudiātur a Deo orationes. ibid. fo.xxxiii. illorum eſt obſeruare quicquid a Pontificibus & conciliis de illorū vita & honeſtate ſtatutū eſt. in epiſt ad Belg.f.xxi. & ſeq.li. 1.c 1.f.1.decreta & canones huiuſmodi ſcire tenentur c.5. f.21. & ſeq. cur illiterati eſſe nō poſſint.c 4 f.11.c.5.f.15. quibus vacare debeant.ibid. & l 5, c 3.fol. 655.Nemini dent vllam offenſionem.in epiſt.ad Belg f.xxxiiii.& ſeq.xxxix.l.6.c.1.f.775 in eccleſiaſticis officiis, & aliis bonis ſtudiis ſe exerceant.d.c.5 f.13 & ſeq.li.2.c.21 f.317.l 5.c 3 f.656. f.657.quibus miniſteriū debeāt. l.1 c.28.f.179 quales eſſe debeāt. ibid.illorū colloquiū familiare. l.1.c.27.f.174.ſuſpecti de fornicatione, cum mulieribus non ſabulentur. f.175. intemperantium hominum conſortia fugiant. fol. 176. Secularibus non dēt obrectandi locū.n.ibid.ex eorum ore non prodeat ſtultiloquium, & ſcurrilitas. ibid, miniſterium altaribus,non hominibus,deferendum ſuſceperunt.c 28 fol.179 in omnibus debent tenere modum, ibidem. Nūquam de formis mulierum diſputent f.178.

Clericorum maledicorum pœna. l.1.c.28.f.179.in ſacris conſtitutum calumniantium. ca.14 f 98. conſpirantium.li.2.ca.37 f 384.

Clericorum tōſura quid deſignet, l.2.c.1.f.180.& ſeq.qui nunc fori priuilegio gaudeant.f.183.illorū cultus omni reprehēſione careat,

ca.2.fol.183. intuentium debent eſſe forma, & exemplum. in epiſt. ad Belg.f.xxxix.f.187. aliud eſſe, aliud videri volunt.ibid.in veſtitu laicis cõformari cupiũt.f.188. in habitu clericali delinquentes quomodo puniendi. ca 4.f.201. illorum cõuiuijs ſacra immiſcẽda eſt lectio.c.6 f.206.c.7.f.218. magis debent eſſe ſobrij, quam laici.ca.10.f.241.inter comedẽdum quid illis cogitãdum.c.18. f.302.in cõuiuijs ſuis frugalitatem, & ſobrietatem ſeruent. d.c.6.f.206. & ſeq.c.7.f.218.In nuptijs, & alijs conuiuijs vbi choreæ ducuntur, vel amatoria cantantur,intereſſe non debent. c.21.fol.315. abutentes Eccleſiæ bonis quibus ſimiles ſunt.ca.25. f.337. illorum inſolentia vbique turpat Eccleſiam.ca.21.f.311.

Clericis quãdo,& quomodo permiſſum ſit ludere.l.2.c.20.f.309 & ſeq. ſecularium cõuiuia vitẽt. l.1.c.27.f.176.l.2.c.21.f.317. ca. 25.f.337 li 3.ca 3 f.412. non ſe Deo dedicare debent, vt amicos diuites faciant. li.2.ca.16.f.285. Laicis ſint exemplar honeſtatis, & aliarum virtutum. l.3.c.2.fol. 408. eorum cum laicis qualis debeat eſſe cõuerſatio. l.2.c.21.fol. 317.l.3,c.1.f.402. c.2. f.408. ex vnius delicto totum clerum hæretici iudicant. l.2.ca.13 fol.269. præſtat paucos eſſe bonos, quam multos inutiles. li. 2.c.21.f.317. illorum inceſſus. l. 2.cap.5.fol. 204.

Clerici ſacro ordine initiati matrimonium contrahere non poſſunt.li.3.cap.5.fol.423.qua pœna vxores ductas dimittere compellendi ſunt. ibid. infra ſubdiaconatum beneficiati ſi vxores duxerint beneficijs priuantur. ibid.c.12.f.486.& d.c.5. fo.423. illorum incontinentiam tolerantes Prælati quomodo puniendi ſunt.cap.6.f.434. cum illis quales mulieres habitare poſſint. ibid. quomodo Diabolus conetur illos decipere per ancilias.fol.438. cum his ad conuiuia, & forum illis ire non licet. c.7.f 444. quid faciendum illis, qui licet concubinas habeant, negant tamen ſe concubinarios.c.10.f 460. illorũ concubinatus toti ordini multũ inuidiæ, & odij peperit.f.464.

Clericis depoſitis, & incorrigibilibus quid faciendum. li. 4.ca.9. f.555. nolentibus ob ſua ſcelera in monaſterio pœnitẽtiam facere, quid fieri debeat.ibid.In quibus ethnicis deteriores facti videantur.l.6.c.1.f.773.

Clericis cauſę ſanguinum ſunt inhibitę.l.5.c.2 f.653.an chirurgiã exercere poſſint.fol 654. quibus vacare debeant.c.3.f.655.ab adminiſtratione diuina nõ ſunt auocandi. ibid. & ſeq.a tutela, & curatela eximuntur.f.657.illis in ſecularibus curijs principum verſandum non eſt. cap.4.f.658. an caſtra ſequi poſſint contra hęreticos, & infideles. f.660.f.661. & 662. curias principum frequen-

quentantium pœnę fol. 664.cur nunc a laicis tam nihili fiant, & vilipendantur.fol.663.an Capellani domicellarum eſſe poſſint. cap.5.fol.668. vſuris ſe immiſcentes quomodo puniendi. c.6, f.670. f.672. an tabelliones, ſeu Notarij eſſe queant. cap 7. fol. 672. an illis permittenda venatio. c.8. f.673. illis cur nondum detur pax, & tranquillitas. li.6.c. 20.f.843.

Coadiutor quibus dari poſſit, l.4. c.21.f 596.

Coadiutoriæ cum futura ſucceſſione ſunt prohibitæ. d.cap.21. fol.595.

Cogitationis efficacia. l.2.cap.6. f.436.l.3.c. 16.f.508. quali cogitatione vitam noſtram traducere debeamus. ibidem. contra turpes & immundas, remedium. d. cap. 6. fol. 428. fol. 43[illegible]

Cogitationis elatę ſeu ſuperbę remedium.li.6.cap.22.f.853.

Cohabitatio clericorum & mulierum quam ſit periculoſa. li.3. cap.7.fol.435.& ſeq. li.6.ca 27. fol.875. & ſeq. diabolus inter illos inimicam nutrit cōcordiam. d.cap.7.fol 438. quales cum illis mulieres habitare poſſint.l.3.c.6. f 434.

Cognatorum qualis habenda ſit ratio. l.2.c.23.f.327.

Collatio beneficiorum gratis fieri debet.l. 4. cap.2.fol. 521.c.6.fo. 537.

Collatio ordinum ſimiliter gratis fieri debet. d.c.2.f 520. eorundē cauſa anne Notarijs aliquid ſoluendum ſit ibid.

Collatorum familiaribus,vel miniſtris anne aliquid dari poſſit. li.4.c.6.f.537.& d.c.2.fol. 521. pro literis prouiſionum quatenus aliquid ſoluendum. ibid.

Collatoribus an poſt collationem aliquid donari poſſit. c. 4. fol.529.illis in dignitatum collatione quid conſiderandum. c 13.f 577.inidoneis & indignis beneficia conferentium pœna. cap.18.fol.587.& d. cap 6.fol. 538.

Colloquium familiare quale debeat eſſe. l.1.c.11.f.87.ca. 12. f.87.& ſeq. c.27.f.174.

Colloquia praua corrumpunt bonos mores.c.11.f.86.

Comeſſationes, & crapulas clericis fugiendas.l. 2.ca.9.fol.221. cōtra illas lex veteris teſtamēti.f.222,

Commendatio noſtri quomodo conciliianda.l.3.c.1.f.403.f.405.

Concilia poſteriora prioribus derogant.l.6.c.32.fo.904.

Conciliorum prouincialium vtilitas. l.6.cap.31. f 902, quibus de cauſis,& quando renouāda, & quid in illis agendum. li.1. c.2.f.7.l.6.c.31.f 902.

Concilia diœceſana,cur, & quādo celebranda. ibid.

Concilium Tridentinum diuerſis in locis inchoatum & celebratum. in epiſt. dedicat. fol. iii. illud cur indictum &

& celebratum, fol. iiij. fruſtra in Belgio videtur habitū. ibid. illius decreta indiſtincte, & ſtudioſe ab omnibus obſeruāda ſunt. in epiſt. ad Belg. xxi. illius interpretatio & diſpēſatio ad quem pertineat. fo xxv. Catholicam repręſentat Eccleſiam, ibid. f. xxv. & in epi. ded. f. iiij.
Concio qualis eſſe debeat. l. 1. c. 7. f. 32.
ad Concionandum rectè qui autores legendi, ibid.
Concionator quis bonus, & quis malus cenſendus. d. ca. 7. f. 35.
Concordia quomodo ſeruanda. l. 2 ca. 35. f. 374 illa, & pax omnibus Eccleſiaſticis, & præſertim Canonicis eſt neceſſaria. fo. 375. & ca 37. f. 384. ca. 38. f. 388. quomodo renouanda. c. 36. f. 380. & ſeq.
Concordia num ſemper ſit ſeruāda. l. 2. c. 37. f. 382. & ſeq. mala eſt fugienda, & diſſoluenda, ibidem. f. 383. l. 3. c. 7. f 438.
Concordia fraterna ad propitiandum & placandum Deum multum valet. l. 2. c. 35. f. 375 f. 378. c. 37. f. 388.
Cōcordia fratrum cuſtoditur humilitate, l. 6. c. 20. f. 843.
Coniugati cur poſt copulam prohibeantur poſtridie communicare. l. 3. c. 10. f. 454.
Concubinariorū pœnę varię ſunt. l. 3. c. 10. f 457. & ſeq. c. 11. f 459. qua pœna nunc afficiendi, ca. 8. f 445. ca. 11. f. 466. & ſeq. qualis pœnitentia illis imponenda ſit. c. 9. f. 449. & ſeq. c. 11. f. 480. & ſeq.
Concubinarij publici qui ſint. li. 3. ca. 11. fol. 462. eorum filij ipſis cohabitare nō poſſunt. ibidem. Notorij qui, & quomodo puniendi. f. 467. Occulti ſeu non notorij, & quomodo puniendi 469. & ſeq.
Conducere res ſeculares cauſa lucri an clerici poſſint, li. 5. ca. 2. f. 652.
Confidentiæ, quæ in beneficiorū reſignatione fiunt, ſunt prorſus prohibitæ. li. 4. ca. 22. f. 597. mala ex illis prouenientia. fol. 599. ex quibus factis & ſignis illę cognoſcantur. ibid. & ſeq. ad probationem illarum requiſita. fol. 601. pœnæ contra illas. f. 602.
Conſcientia nobis eſt neceſſaria, fama noſtra proximo l. 1. c. 14. f. 97. l. 3. c. 2. f 409 & ſeq. hanc qui negligit, illi confidens crudelis eſt, ibid. & l. 4. c. 27. f 620.
Conſentiens peccantibus maledictus eſt. l. 6. c. 25. f 865.
Cōſeruatoriales literę cur, & quibus concedendæ. l. 6. c. 5. f. 7[illegible]2. & ſeq.
Cōſilia præſtātiora ſunt pecunijs, l. 2. c. 28. f. 349. illa non ſunt petenda ab improbis, licet prudētes videātur. li. 3 c. 1. f. 400. illa vt ſint vtilia, quæ requirantur. d. c. 1. f. 407.
Conſiliarius qualis eſſe debeat, l. 2. ca. 28. f 350. l. 3. c. 1. f. 406. & ſeq.
Conſortia quæ fugiēda vel ſequēda.

da.l.3.c.1.f.403.
Conſpiranti aduerſus Eccleſiā vel patriam an aliquid ſit dandum. l.2.c.27.f.343.
Conſpirationem facientes quomodo puniendi.l.2.c.37.f.384. contra ſuperiorem ſuum illam facientes quidam diuinitus puniti ſunt.l.385.& ſeq.
Conſtituta bene cōtrariis ordinationibus non ſunt tollenda.li.6. c.28.f.882.
Conſuetudo quatenus ſeruanda. l.1.c.25.f.167.illi ratio, & veritas prçponēda.ibid.mala,pro priuilegio,ab impijs aſſumitur. ibid. quando non ſeruanda. li. 6.c.28.f.883.
Conſuetudo inueterata paſſim reformationi opponitur.d.ca.25. fol. 166. illius prætextu multi pereunt.l.6.c.25.f.868.
Conſuetudo inebriādi quomodo tollenda.l.2.c.9.f.230.
Conſuetudo ſacris inimica canonibus corruptela eſt.l.4.ca.27. f.618.l.6.c.28.f.883.illam allegantibus, & prætendentibus quid reſpondendum,& faciendum.d.c.28.f.881.
Conſuetudo an inducatur ex non vſu.d.c.28.f.881. quando legē humanam abrogare poſſit. l.5. ca.19.fol.748 mala quomodo tollenda.l.2.ca.11 f.253.illa ad euitandum maius malum interdum toleratur.l.2.c.15.f.280
Contentio quid ſit. l.1.c.13.f.91. inter opera carnis a D. Paulo numeratur.ibid. illam amantes corripiendi ſunt;& quomodo. f.92.95. ab illa in Capitulis abſtinendum f.94.
Continentia quid ſit. li.2. ca.16. fo.278.& ſeq.
Continentiæ vinculo quomodo ſe aſtringant ſacris initiandi.li. 3.c.5.f.419.& ſeq. illa omniū virtutum faſtigium, & conſummatio eſt c.16.f.507.
Contumacia creſcente, creſcere debet pœna.li.3.c.11.fol.466.
Contumacia quid ſit.l.6.c.24.fol. 858.
Contumeliç remedium.li.1 c.12. f.88
Cōuerſatio clericorum qualis eſſe debeat.l.2.c.21.f.317.li 3.ca 1. f.402.& ſeq c.3.f.412.in ea nihil tam vtile,quam diligi. d c.1. f.403. in illa quomodo clerici ſe gerere debeāt.ibid.& c.3.f.413. ad illā quæ ſint neceſſaria. ibidē. illam ſi cum mulieribus habeāt, quæ mala ſibi concilient.l.3.c.7. f.442.
Conuerſio noſtri ad Deum, ne in craſtinum quidem differēda eſt. in epiſt.ad Belg.f.xxxviii.
Conuiuas inebriātium excuſatio. l.2.c.9.f.229.
Conuiuia charitatis, & clericorū qualia eſſe debeant. li.2.c.6.fol. 206.f.211.c.7.f.218.qui ad illa vocandi.c.24.f.333.& ſeq.in illis quomodo exultandū.f.211. ex illis tollēda cōſuetudo bibēdi ad çquales hauſtus.l.2 c.9.f.223. fol.229.c 10.f.241.in illis ſacra immiſcenda eſt lectio.c 6.f.206. c.7.

c.7. f.218. inter comedendum quid illis meditandum.cap.18. f.302.publica fugiant. cap 21. f.317.ſecularium ſeu laicorum vitent.l.1.c.27.f.176.l.2.c.25. f.337.l 3.c.3.f 412.

Corona clericorũ quid deſignet. l.2.c.1.f.180.

Corpus inſtrumentum eſt animę. l.2.ca.6.f.208.illud non excæcat animũ,ſed voluptas.fo.209. quibus habilius, & formoſius reddatur.f. 210. ſobrij diſpoſitio. c.7.f.213.in deliciis viuẽtis diſpoſitio.f.213.craſſi pericula,& incommoda.fo.217. in vero ſtatu non manet. ibid. illud quomodo nutriendum.cap. 17.f.292.quomodo diligendũ. c.34.f.373.

Corpora noſtra mẽbra ſunt Chriſti.l.3.c.6.f.426.

ob Correctionem fraternam moriens,martyr eſt.l.1.c.19.f.126. ab illa facienda excuſatio.f.128. illa licet iniuſta patienter toleranda eſt.l.6.c.20.f.843.in illa qualis debeat eſſe facientis intentio li.6.ca.25.f.866.cap.26. fol.873.illa quomodo faciẽda. l.1.c.18.f.114.117.

Correcto,& pœnitenti nihil vetera peccata officiunt.li.3.ca.16. f.507.

Correptio fraterna quomodo fieri debeat.l.1.c.18.f.114.f.117.ad illã quãtopere teneamur omnes. l.6.c.10.f.792.natura,& iuſtitia ad illam faciendam obligamur. f.795.iure fraternitatis. f.796. illa paulatim fieri debet. fol.794. ſeorſim,& cum lenitate.fol 795. illius quanta ſit vis, & efficacia. ibid. illius faciendæ quæ debeat eſſe intentio.ibid.& c.25.f.866. ad illã nõ faciendã excuſationes. l 6.c.9 f 789. f.791.c.10. f.793. f.796.ex illa quę bona conſpicẽti proueniant. d.ca.10.f.793. illius mẽſura extẽdenda eſt iuxta modũ culparũ.l.6.c.26. f.871.f.873. illa metu mortis negligenda nõ eſt.l.1.c.19.f.125 ob illam moriens martyr eſt. ibid. & ſeq. & f. 127. ob illã neglectã quæ mala proueniãt.l 6.c.9.f 788.quatenus interdũ omitti poſſit. f.789.

Corripiendi inimicitiam incurrere prꝫſtabilius eſt, quã Dei offẽſam. l.6.c.10 f.796.

Corripiẽdi captãda eſt beneuolentia,& patientia.fo.794.quibus id verbis,& modo fieri poſſit. ibid.

Correptiones Superiorũ quomodo a ſubditis accipiendę. li.6.ca. 26.f.876.

Crapulę maxima nocumenta.l.2. c.10.f.239.

Crapula, & ebrietas calix eſt dæmoniorum. ibid.

Culpa inferiorum quibus imputãda.l.2.c.2.f.187.

Culpa ſuos debet tenere auctores. l.3.c.17.f.510.

Cupiditas omnium malorum eſt cauſa,& radix.l.2.c.34 f.371.li. 4.c.1.f.513.f.515.f.519.l.5.ca.5. f.669.c.14.f.725.l.6.c.16.f.831. & ſeq. hominẽ rabidum reddit. l.2.c.18.f.304. dæmone eſt grauior.

uior.l.4.c.1.f.513.animi libertatem tollit.f.514.
Curatores an clerici eſſe poſſint. l.5.c.3.f.654.
Curiæ etymologia.l.5.c.4.f.664
Curię ſeculari quomodo clerici poſt depoſitionem eorundē tradendi ſint.l.6.c.3 f.777.
Curiales olim ad ſacros ordines non facile recipiebantur.l.5.ca.5. f.665.
Curias ſeculares an clerici frequētare poſſint.l.5.c.4.f.658.f.664. illas frequētantiū pœnæ. f.664.

D

Dæmones quibus modis futura prædicere conētur.l.5.c.9.f.682. cur Dei permiſſu interdum vera prædicant. f.683.illorum natura quæ ſit.f 684.quomodo hominū cogitationes interdum cognoſcant.ibidem.
Dare oportet vt proſis,non vt obſis,l.2.c.27.f.343.
Decimæ tributa ſunt egentium.li.5.ca.18.f.744.ſoluuntur Deo in ſignum vniuerſalis dominij.ibid. illas non ſoluentium pœna.c.13. f.716.illarū ſolutio populo prædicanda,& explicanda. li.5.ca.9. fol.724.illę quomodo,& quādiu locari poſſint,c.13 f.715. & ſeq.
Decimas de quibus rebus Canonici ſoluant.l.2.c.24.f.335.
Decreta Pontificum & cōciliorū diligenter obſeruanda eſſe. in epiſt.ad Belg.f.xxi.li.1.ca.1.f.1. & ſeq.c.19. f.122.
Defenſor quis.l.4.c.4.f.527.
Degradatio clericorum ſacris initiatorum quomodo nunc fieri poſſit. l.6.c.3.f.777.
Delicatus grauiter admonetur.li. 2.c.10.f.240.
Delicię faciūt ex hominibus ſues. l.2.c.9.f.225.
Deliciæ veræ quæ ſint.c.11.f.253.
Denuntiatio quādo Superioribus fieri debeat. l.6.ca.25.f.865.illa quando fieri poſſit,non præmiſſa fraterna correptione. ibid.
Deſidia Prælatorū perdidit diſciplinam.l.6.c.25.f.866.
Detractiones Eccleſiam deſtruētes quæ ſint.li.1.ca.17.f.109.fol. 112. illę in collegijs Canonicorū non ſunt nouæ.ca.13.f 94.ca. 16.fol.102, illarum fructus,& effectus.c.14 f.96.c.18.f.116.& ſeq. illas cur contra bonos Deus fieri permittat.c.16.f.105 illarū diuerſæ ſpecies. ca.18.f.118.illę quando licitæ cenſeantur. f.119.
Detractiones ſimulatæ quam ſint pernicioſę.f.118.quæ fiunt ſcriptis quomodo puniendæ.f.120.
Detractores Deo ſunt odibiles. c.16.f.102.c.17.f.110.c.18.fol. 117.cum illis non eſt conuerſandū.f.102.107.c.17.f.113.ca.18. f.117.homicidæ ſunt.f.104. raptoribus ſunt deteriores. ibid. eorū lingua vipera eſt ferociſſima,f.119.lancea acutiſſima, & nocentior ſpinis, & clauis Chriſti corpori infixis. ibid. illorum pœna.ca.17.f.109 illis nunquam credendum c.16.f.106.illos audientium excuſatio.f.107.
Detrahens Superiori ſuo, quam mul-

multis malis ſit obnoxius. ca.17. f.109 & ſeq.f.111.& ſeq.commu-nem Eccleſiæ ſtatum lædit.c.18. f.113.
Deus nulla re magis offenditur quā indigno ſacerdote.l.2,c. 38. f.391.noſtris actibus quodā mo-do cogitur.c.51.f.358.illius cle-mentia & miſericordia erga pec-catores.l.3.c.16.f.501.non miſe-retur aſſidue peccantium. d.c.16. f.515 illius laudes canere,& au-dire debet eſſe Canonicis iucun-dum.li.2.ca 21.f.316.illius filii quales eſſe debeāt.l.2.c.35.f.377. illi ſimiles efficimur liberalitate. l.2.c.28.f.352.illum quomodo amemus,quem non videmus.ca. 34 f.370.ille non eſt diligendus propter temporale prēmiū. ibid. illum diligere quid ſit f.373.illū qui plus diligant, quam ſe. fol. 374.
Deus nunquam iuuat,quod vetat. l.3.c.7.f.439.
Deus quid vnicuique ſit. c.16.fo. 519.
Deus in ſignum vniuerſalis ſui do-minii, decimas ſibi ſolui præce-pit.li.5.ca.18.fol.744. illius ſunt omnes res, & bona Eccleſię. fol. 748.ca.19 fol. 756. illi magis quā parentibus obediendum eſt, lib. 4. cap. 27. fol. 622. ab il-lo cur flagellentur boni cum malis.l.6.c.9.f.789. & ſeq.illius Maieſtas,& cenſura non eſt con-temnenda.l.6.c.33.f.909. illius minæ contra ſacerdotes inobe-dientes.ibidem.vnus timens illū melior eſt, quam mille impij. ibl. in illius laudē omnia ſunt facien-da.l.2.c.6.f.211.
Deus operatur in nobis velle, & perficere.l.6.c 23.f.854.
Diabolus quibuſdam perſuadet odium ſui corporis.li.2 ca. 6.fol. 208.ab illo quibus modis tente-mur li.3.c.3.fol 414 c.7.f.438. quibus mundum perdat.l.6.c.11. f.798.Diaconi quādo,& quoties ſingulis annis communicare de-beant. l 1.c.5.f.23.illi tam obli-gantur ad continentiam, quam ſacerdotes.l.3.c.5.f.419 ſi for-nicentur,eiſdem pœnis obnoxij ſunt,quibus ſacerdotes.l.3.c.10. f 455 eminentia caſtitatis ſplen-dere debent. fol.456. ordinandi quales eſſe teneantur.ibidem.
Dies Dominicus,& feſta cur in-ſtituta.li.2.ca.11.f.245. & ſeq. quomodo celebranda. ibid.& li. 5.c.8.f.675.
Dies noſter natalis quomodo ce-lebrādus.l.2,c.12.f 254 & ſeq.
Dies obſeruare quomodo illicitū cenſeatur.l.5.c.9.f.683.
Dignitates,& prębendę cur in ca-thedralibus,& collegiatis Eccle-ſijs inſtitutæ.l.4.c.10.f.559.plu-res in eadem Eccleſia nullus ha-bere poteſt.c.24.f.609.ad mul-ta mala hominem inducunt. li.2. c.38.f.391.ex illis multa incō-moda proueniunt.f.391. in illis conſtituti difficulter ad regnum Dei peruenient.ibid.
Dilectionis ordinem qui peruer-tant.l.2.ca. 34.f.373.

Diligere

Diligere Deum quid ſit.l.2.c.34. f.373.
Diligere corpus noſtrum quomodo debeamus. ibid. proximum ſicut noſipſos.ibid.& li.6.ca.25. f.865.
Diœceſes cur diſtinctę ſint.l. 4.c. 29.f.6:8.
ad Diſcendum humanę naturę propenſio.l 3.c.5.f.23.
in Diſcendo quę vitia fugienda. ibid.
Diſciplina Eccleſiaſtica reſtituenda. li.1.ca.8 f 36.illa ſine correctione delinquentium conſiſtere non poteſt. l.6. c.8.f. 787. illam qui abiicit infelix eſt.c.25.f.867. illius deſcriptio.f.870.c.30.fol. 896. in inſtitutione cur pueris adhibeatur.f.870.pecunię multę eſt præferenda.f.871.illius neglectu quę mala proueniant.ca.9.f. 788. illa repreſſa,ſæuit impunitas.c.25 f.867.illius vbi rigor, ibi religionis, ac fidei vigor.li.5. c.13 f.725.illius ſolutione creſcit nequitia.l.6.ca.25 f 867. illam qui negat,crudelis eſt.f. 868. in illa capeſſenda , bruta ſunt quibuſdam hominibus pręſtātiora. c.30.f 899.
Diſciplinæ ſe ſubmittere quā bonum & pium ſit.l.6.c 30.f.896. illam qui ſpernit odit animā ſuā. f.899.tantū grauat perditos,aut perituros.ibid a quibus illam accipimus,diligēdi ſunt. f.900.illa non cōſtringit liberum,ſed regit, & dirigit. f 901. qui illam non tenent in Eccleſia manere non poſſunt.ibid. negligentia Superiorum illam ab Eccleſia depulit. c.31.f.902.in ea perſeuerandū. c.32.f.905. qui extra illam ſunt, Filij Dei non ſunt. ibid.
Diſciplina eſt magiſtra religionis, & veræ pietatis.l.6.c.30 f.898. illius inſigne encomium. ibidē. illius varij effectus.fol.896 899. f.901.illius rigor quomodo releuetur.f.901.ad illam reſtituendā & conſeruandam Synodi diligēter ſunt celebrandæ.c.31.f.902. illius cauſa quid in Capitulis Canonicorum faciendum. c.32.fol. 903.ad illam capeſſendā D. Pauli exhortatiō. f 905. ad illam reſtituendam ad Prelatos exhortatio,eorumque conſolatio.ca.33. f.906.& ſeq. illa ob terrores, pericula,& conuitia a Prælatis nō eſt intermittenda f.907.910.
Diſciplinæ regula olim Canonicis præſcripta.li.6 c.26.f.871.& ca. 27.f.874.
Diſciplinæ reſtituendæ,& exercēdę cauſa,quæ Epiſcopis a Synodo Tridentina conceſſa ſunt.l.6. c 4 f.777.
Diſcordia nec paſſione,nec martyrio purgatur. l.2.ca.35 f.376. & ſeq.illa quando bona,& licita ſit.l.2.c.37 f.383.
Diſcretio mater virtutum eſt.l.1. c.15.f.101.
Diſpenſatio quatenus licita , & laudabilis. li.4.ca.26.f.612. fol. 614.
Diſpenſatio ſuper pluralitate beneficiorum an excuſabilis. d.c. 26.

26 f.612.
Diſtributiones an lucrētur Canonici, ſi tantum diuinis officijs interſint, & ea non cantent. l.4.c.9. f.552 c.10. f. 556, & ſeq. cap.11. fol. 563. an illę a non cantantibus perceptæ reſtitui debeant, d.c.9.f.553. & ſeq. ca.10.f.562. anne earundem reſtitutio excuſari poſſet conſuetudine, tolerantia Superiorũ, & pręſcriptione. d.c.11.f.563. & ſeq. illę cur inſtitutę ſunt. d.c.10.f.557.
Diſtributiones ſimoniacę, vel iniuſtè perceptæ cui reſtitui, vel applicari debeant. l.4.ca.12.fol. 572.
Diuinę tutelæ virtus. l.6.c.33.fol. 910.
Diuitiæ non ſunt noſtræ, ſed Dei. li.2.cap.29.f.354. illæ cur a Deo quibuſdam concedantur. ibid.
Doctor Eccleſię qualis eſſe debeat. l.3.c.2.f.411.
Doctrina, quæ per bonam fit vitã, ea eſt optima l.3.ca.2.f 411.li.6. c.22.f.852.
Dolus quid ſit.l.1.c.16.f 103.
Dominus peccans in ſeruum, quomodo reconciliari debeat, li.2. c.36.f.381.

E

Ebrietas fugienda.l.2.c.9.f.221. ea vbi eſt, ibi diabolus eſt. ca.10. f.235.237. omnium vitiorũ fons, & origo.f.225.235. opus diaboli eſt, & omnium malorũ radix. c.17.f.295. mala ex illa prouenientia.f.227.229.232, cap.10, f.233.239 peccatũ eſt maximũ. fol.232. propter conſuetudinem putatur nõ eſſe peccatum.f.228. illam euitare nolens, excommunicandus eſt.f.222.
Ebrietas in ſacerdote ſacrilegium eſt.l.2.ca.16,f.286. in omnibus perniciosa. ca.18.f.303. perfidiæ mater. ca.10.f.235. quas inſanias ſuggerat. ibid. volũtarius dęmõ. ibid. manifeſtiſſimus dæmon. f.237. mors illi eſt pręferenda. d. c.9.f.231. illius deſcriptio. d.ca. 18.fo.304 in ſanctorum nomine cõmiſſa, grauiter reprehenditur. c.10.f.242. illa vt maior ſit, ſalſa cibaria quidam comedunt. ibid. quomodo diſpenſanda, quæ per illam conſumuntur. fo.243. tanquam inferni fouea fugienda eſt. ibid. anxietatis mater eſt, & lætitia diaboli.ca.11.fol.252. illius mala ſubditis ſunt pręḍicanda.li. 2.ca.9.fol.232. illam credentes paruum eſſe peccatum, quanta pœna manet.ibid.
Ebrietas Eccleſiaſticum gradum turpiter infamauit. d.c.10 f.244. illius varię conditiones.c.17 fol. 298 ea corpus ſimul & anima corrumpitur.f.303.
Ebrietas ſine vino varia eſt. fol. 304.
Ebrioſi cuiuſdam a Deo damnati terribile exemplum ex D. Beda deprompium. d.ca. 10. fol.237. & ſeq.
Ebrioſorum clericorũ pœna. d.c. 9 f.222. 223. & ſeq.c.10. f. 244. regnum Dei non poſſidebunt. fol.

fol.221.227.232.aſini & canes illis prȩſtãtiores ſunt. f.226. brutis peiores. f. 230. quam illis ſit pœnitentia neceſſaria. ibid. patiũtur iacturam omnium pene bonorum. f.227. grauiſſimum hîc luunt ſupplicium. ibidem. illis nulla danda eſt venia. ibid. illorum excuſatio. f.231. auctor legis ebrioſorum diabolus eſt f.236. illos ad frugem reuocandi ratio, l. 2.c.16.f.289.

Ebrius homo ſuperflua creatura eſt. d.ca.10.f.234. dæmon eſt voluntarius. ca.17.f.295. illi cœlum eſt inuiſum. ibid.

Eccleſia Dei vna eſt, in qua homini ſalus eſſe poteſt. l.6.c.30.f.897. illa religionis, & fidei mater eſt perpetua. l.5.ca.11.fol.691. illius iura intacta cuſtodienda ſunt. ibidem. illam vehementer deſtruit, meliores eſſe laicos, quã clericos l.4.c.14 f.580. illius vnitas cuſtoditur concordia fratrum. li. 6. cap. 20. fol. 843.

Eccleſia primitiua quomodo floruerit, & poſtea ad ſui ruinã deuenerit. in epiſt. ded. fol. vii. & ſeq.

Eccleſia moderna cur tantopere diſſoluatur, & deſtruatur. li.1. ca.17.f.109. illam auaritia collapſuram prædictum eſt. li.4.ca.1. f.519.

Eccleſiæ nomine quid deſignetur, cum legitur: bona clericorũ manere apud Eccleſiam. li.5.ca.16. f.735.

Eccleſię vna eademque ſubſtantia non debet duplici iure cenſeri. li.5.c.19.f.752.

Eccleſiæ cathedrales, & collegiatę dum viſitantur, quæ in illis inquirenda. l.6.c.29. fol. 885. & ſeq. in illis quales promouendi. li.4.c.17. f. 585. l.6.c.29.f.885. ad illarum regimen quales aſſumendi. l. 1. cap.8. fol. 36. li. 4. ca. 16. fol. 582.

Eccleſiarum direptionem, & deuaſtationem non impediens magiſtratus, an ad reſtitutionem teneatur. l.5.c.14.f.729. illarum inuaſoribus qualis iniungenda pœnitentia. f 728.

Eccleſiaſtici cur nunc vili fiant a laicis. li.5.c 4.f.663. matrimoniũ contrahentium pœna. li.3.ca.12. f.486. illis quid nunc orandum, & faciendum. in epiſt. dedic. f.xiiii.

Eleemoſyna eſt ars omnium quęſtuoſiſſima. li. 2. cap. 29. fol. 351. an coram hominibus fieri poſſit. cap. 30. fol. 354. & ſeq. quis in ea ſeruandus ſit ordo. ca.31.fol.357. manenti in peccato non prodeſt. ibid. non ideo tribuenda, vt liberius peccetur. li.2.cap. 27. f. 247. illius egregij aliquot effectus. d. cap. 31. fol. 352. fol. 358. & ſeq.

Epiſcopi quales eligendi. li.1.ca.7. f.32. c.8. f. 36. li. 4. c. 13. fol. 577. ca. 14. fol. 578. cap. 16. fol.582. illorum officium, d.c.8. fol. 36. & alijs ſupra poſitis

locis

locis. & l. 5 c. 4. f. 659 illorũ res, & bona Eccleſię ſunt. l. 5 c. 14. f. 727. l. 6. c. 1. f. 771. rerũ Eccleſiæ procuratores ſunt, non Domini. l. 5. c. 17. f. 738. & ſeq. c. 18. f. 744 & ſeq. illorum viuendi ratio, & cõuiuia. li. 2. c. 16. f. 284. & ſeq. illis hoſpitalitatem non exercetibus, quid faciendũ. l. 2. c. 24. fol. 332. illos ſuę dignitatis vbi que memores eſſe oportet li. 5. c. 4. f. 662. illorum gloria. c. 20. f. 765. ab illis quę exempla ſubditi petere, & diſcere debeant. l. 2. c. 16. f. 285.

Epiſcopi in reformatione quales eſſe debeant. l. 6. c. 1. f. 774. & ſeq. in illa cur negligentiores ſint. l. 6. c. 4. f. 778. quãdo, & quomodo in ea conſilium Capituli adhibere debeant. ca 6. f. 780. illis a Capitulo quis tribuendus ſit honor, & locus. ibidem. ipſorum cauſæ criminales ſunt ad Pontificem referendę. d. c. 4. f. 778.

Epiſcopatum ſuſcipientes quid cogitare debeãt l. 2 c. 16. f. 285. illo quis ſit indignus. l. 4. c. 14. f. 579. onus eſt angelicis humeris formidandum. l 1. c. 8. f. 36.

Equis pompaticis ſeu Phaleratis an Prælatos vehi deceat. li. 5. ca. 5. f. 658.

Excommunicans aliquem iniuſtè, ſibi, non alijs, nocet. li. 1. ca. 14. f. 96.

Excuſatio, & defenſio criminum. l. 1. c. 11. f. 85. l. 3. c. 11. f. 484.

Excuſatio potatorum, & cõuiuas ſuos inebriantium. li. 2. c. 9. fol. 229. concubinariorum. l. 3. c. 11. f. 482. f. 483. c. 12 f 486.

Excuſatio contra obſeruationem decretorum Concilij Tridentini. l. 6. c. 14 f. 812.

Exemptiones Epiſcoporum iuriſdictionem perturbarunt, & exemptis occaſionem laxioris vitæ dederunt. l. 6. ca. 5. f. 779 illę quomodo reſtringendæ. ibid. in quibus cauſis ceſſet earum priuilegium. li. 6. ca 7 f. 781. 782. 786.

Exemptus a Pręlati ſui iuriſdictione nullus clericus cenſetur. l. 6. c. 5. fol. 779.

Exemptus ratione certæ rei, vel loci, nõ cenſetur exemptus reſpectu alterius. c. 7. f. 784.

Exilium cur non ſit refugiendum. l. 3. c. 1. f 407.

Explicatio illius; Si quis Epiſcopatum deſiderat, &c. l. 4. ca. 14. f. 579. illius; Si peccauerit in te frater tuus, &c. l 6. c. 9 f. 792. & ſeq. c. 25 f. 863. Obedite Præpoſitis veſtris &c. l 6. c. 12 f. 802. & ſeq. Initium omnis peccati ſuperbia. l. 6. c. 16. f. 831. Radix omnium malorum cupiditas. ibid. & fol. ſeq. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. l 1. c. 25 f 169. illius; Attendite, ne iuſtitiam veſtram faciatis corã hominibus. li. 2. ca. 30. fol 355. Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextra. f. 356 Cum oratis noli te in angulis platearum orare. ibid. illius; Vbi duo, vel tres cõgregati ſunt in nomine meo, &c.

&c.l.2.c.33.f.367. Oportet Epiſcopum vnius vxoris eſſe virum. l.3.c 5.f.421. & ſeq. Illius, Modico vino vtere &c. l.2. c.17. f.294. Sobriè, & piè, & iuſtè viuamus in hoc ſeculo.d.c.17.f.299. & c.18.f.300.

Explicatio c. quoniam.de vita & honeſtate clericorum. l.6.c.28. f 879.& ſeq.

Explicatio c. finalis.de ſimonia, l.4.c.8.f.550.

Explicatio c. conſuetudinem. de cleric. non reſiden.in 6.l.4.c.10. f.556.& c.11.f.563 & ſeq.

F

Fabricę an quid dari poſſit in admiſſione ad beneficij poſſeſſionem.l.4.c.3.f.522. c.4.f.533. ex fructibus beneficiorū nouè collatorum quantum recipere poſſit.c.5.f.536.an illi nunc ius cōpetat ad quartam partem bonorum Eccleſiæ. l.5.c.16.f 735. c.19.f.754.ad illius reparationē qui obligētur.d.c.19.f.750.754. & ſeq. illam an Prælatus iuuare poſſit conſenſu maioris partis Capituli, contradicente minore. l.5.c.19.f.755. an illa fructus beneficiorum, lite ſuper eiſdem pēdente, recipere poſſit. l.4. c.6. f.539.& ſeq.

Facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquendi.l.3.c.6.f.433.

Facultas teſtandi de bonis Eccleſiæ in vſus prophanos, an ſit ſufficiens a Pontifice impetrata, l.5. c.19.f.749.

Facultas teſtandi in illegitimos reuocata eſt.l.5 c.21.f.766.

Fama noſtra proximo eſt neceſſaria, conſcientia nobis. l.1.c.14. f.97.& ſeq.l.3.c.2.f.409.

Famam ſuam negligens, crudelis eſt.d.c.14 f.98. li.3.ca.2.f.410. l.4.c.27 f.620.

Fames melior eſt exceſſu ciborū. l.2.c.17.f.292.

Farneſiana familia Itala multa prędara pro Eccleſia Rom. geſſit. in epiſt. dedic. f. xvi. & ſeq.

Fautores malorum qui ſint. l.6. c.25.f.865.

Felicitatis gradus qui ſint.l.6.c.33 f.909.

Feſti Innocentium, ſeu puerorum celebratio in quo ſit prohibita. l.2.c.22. f.322. S.Cæciliç.l.2. c.11.f.251. S.Huberti.l.5.c.8. f.675.

Fides eſt bonorum omnium fundamentum.l.1.c.2.f.5.

Fidei ſcutum contra quæ ſumendum.f.6.

Fidei ſuæ profeſſionem qui, & qualem facere teneantur. ibid. & fol. 7. & ca.3. f.8.li.4 ca.17. f.586.

Fidei tractatus duplex, li.1.ca.7. f.31.

Fides ſine operibus mortua. l.2. c.18.f.301.

Filij legitimi qui ſint. li.3.c.17. f.509.

Filiolam ſpiritualem violantis pœna.li. 3.c. 13.f.490. & ſeq.

Forma profeſſionis fidei. li.c.3. f.8.

Forma mulieris aculeus peccati eſt.l.3.c.7.f.442.
Forma,& exemplum laicorum in omnibus debent eſſe clerici.li.2. ca.2 fol. 191. in epiſt. ad Belg. f.xxxix.
Formare ſe quomodo vnuſquiſq; debeat l.3.c.16.f.506.
Forma veſtium,mentis, & morũ indicium eſt.l.2.c.2.f.187.
de Formis mulierum nũquam eſt clericis diſputandum.l 3.c.7.fol. 435.
Fornicans facit Chriſti membra, meretricis.l.3.c.10.f.454.
Fornicarij pœnitentia. li.3.ca.9. f.450.
Fornicatio de homine brutum facit. li.3.ca.6.f.427. templum & domum Dei corrumpit. f.428. illius friuola excuſatio. f.427. inſigne contra eam remedium. f.428. quomodo contra illam orandum. f.432.
Fornicatio clericorum quando ſacrilegiũ ſit.l.3.ca.10.f.456.illius abſolutio ad quẽ pertineat.f.457. illa adulterio laicorum grauior. f.458.
Fornicatoribus qualis in inferno deſignatus ſit locus,& pœna,l.3. c.6 f 433.c.10.f.452.
Fornicatorum,& incontinentium antiquæ pœnę canonicę,l.3.ca.6. f.433. & ſeq. c.9 f.446. & ſeq. quid cogitandum illis, quos iſtæ pœnę non coërcent,neq; terrent. c.10. f.452. illorum officium an audiendum ſit, priuſquam pœnituerint.f.458.
Fornicatori notorio qualis imponenda pœnitentia. c.11.f.480.& ſeq.an ſi,non peracta iſta pœnitentia, celebret,irregularis fiat. f.482.& ſeq.
Fortitudo nec tentatur cupiditatibus,nec frangitur metu.l.1.c.23. f.151.
Fortis qualis eſſe debeat. f.152.
Fouere peruerſos quis dicatur.l.1. c.25.f.168.
Fraudulentũ munus.l.4.c.8.f.551.
Fraus, & dolus nulli patrocinari debent.l.4.c.12.f.568.
Fructus percepti ex beneficio ſimoniacè aquiſito,reſtitui debẽt. l.4.c.12.f.570.f.572.
Frugalitas in menſa Eccleſiaſticorum laudatur.l.2.c.9.f.223.
Fundationes,quãtum fieri poteſt, ſunt obſeruandę. l.2.c.25.f.340. l.4.c.25.f.611.
Furto ſublatum,an conſilio ſortilegi recuperari poſſit.l.5.ca.10. f.688.

G.

Genethliaci.l.5.c.9.fol.682.
Germanię in initio hæreſeos quomodo a Pontifice ſuccurſum ſit. in epiſt. dedic. fol.v.
Gladius ſpiritualis. li.6.ca.30. f.897.
Gloria Dei in omnibus noſtrum debet eſſe propoſitum. l.2.ca.23. f.327.
Gloria Epiſcopi. l.5.c.20.f.765.
Gloria fugientem ſequitur, fugitq; ſequentem.l.6.c.22.f.851.
Gloria inanis fugienda.li.2.c.23. fol.

fol. 325. illius contemptus quid praſtet. c. 38. f. 392. illa vitiorum eſt anima, & omnium malorum cauſa. l. 6. c. 18. f. 836, & ſeq. cur inanis, & vana dicatur. f. 837.
Gloriæ cupiditas omnia commiſcuit. l. 6. c. 18. f. 837.
Gloriatio vera in quo ſita ſit. l. 6. c. 23. f. 854.
Gothi Sueuos, & Vandalos ab Hiſpania expulerunt. in epiſt. dedicat. f. xviii.
Gradu clericali animo efferri non debemus. f. 855.
Gradus felicitatis qui ſint. l. 6. c. 33. f 909.
Grãmaticæ profeſſio vbi, & quomodo fieri debeat. l. 1. c. 4. f. 13.
Gratia & habendo ſoluitur, & ſoluendo retinetur. l. 2. c. 23. f. 325. illa debetur pauperi, qui dignatur eleemoſynã accipere. f. 329. quomodo referatur. c. 32. f. 361.
Gula quibus modis tentemur. l. 2. c. 7. f. 214. ex illa quæ peccata, & vitia naſcantur. f. 215. l. 6. ca. 18. f. 838, in quibus vim ſuam exerat. l. 2. c. 18. f. 306.
Guloſi quomodo monendi. d. c. 7. f. 215. quibus alijs vitijs obnoxij ſint. ibid. & d. c. 18. f. 306.

H

Habitus clericorum qualis nunc eſſe debeat. l. 2. c. 1. f. 182. c. 2. f. 185. 193. c. 4. f. 201. in illo delinquentes quomodo puniendi. d. c. 2. f. 195. & ſeq. c. 4. f. 201.
Habitus externus internam morũ honeſtatẽ declarat. d. c. 2. f. 193. f. 195. c. 5 f. 204.
Habitum indecentem geſtãtium pœna. l. 2. c. 2. f. 188.
Habitus mentis in corporis ſtatu cernitur. c. 5. f. 204.
Habitus non facit monachum. d. c. 2. f. 195.
Habituum frequens variatio clericis eſt illicita. f. 194.
Hæreſes vnde, & quomodo ortæ. in epiſt. dedic. f. v. & f. vij. li. 2. ca. 33. f. 363. l. 6. c. 33. f. 908.
Hæreſes ex contemptu charitatis, & amicitiæ ſunt ortæ. l. 2. c. 33. f. 363.
Hæretici ex vnius clerici delicto, de omnibus iudicant, & contra Deum blaſphemant. li. 2. ca. 13. f. 269. de Chriſtiano ſeu catholico iudicare non poſſunt. l. 6. c. 33. f. 910. illorũ colloquia ſunt Chrĩſtianis fugienda; nec vlla cum ijs cõmercia habenda. f. 911. hoſpitio recipiendi non ſunt. l. 2. c. 24. f. 330.
Hæreticis clericis ad Eccleſiam redeuntibus quid faciendum. li. 3.
Hæreticis nihil ab Eccleſiaſticis teſtamento legandum eſt. l. 5. c. 19. f. 758. illi a parentibus ſuis hæredes inſtitui non poſſunt. f. 761.
Hæreticorum precibus beneficiũ impetrans, eodem eſt priuandus, & inhabilis ad alia redditur. l. 4. c. 6. f. 542.
Hominis ad verum inueſtigandũ propenſio. l. 1. ca. 4. fo. 11. in quo cæteris animãtibus præſtet. ibid. c. 13. f. 492.

Honeſtas omni æſtimatione grauior ab Ariſtotele habita. l.1.c.1. f.2. in illa continetur vita beata Ethnicorum, & ęterna Chriſtianorum. f.3. l.6.c.1.f.773. ad illā nati ſumus. f.2. illa ſola Zenoni expetenda videbatur, ibid. illius quantus ſit ſplendor. f.3. illa cum voluptate copulari non debet. ibid.
Honeſtatē a clericis obſeruādam eſſe SS. Tridentina Synodus ſanxit in epiſt. dedic. f. iiij. ad hanc illis perſuadendam qua hic auctor vſus ſit methodo, in epiſt. ad Belg. f.xxiij. & ſeq. quibus magiſtris, & authoribus vſus ſit. ibid. f.xliii. & ſeq.
Honeſtas quę ſit beata, & quomodo cōſeruetur. l.1.c.1.f.3.f.4. illius quot ſint loci. ca.2.f.4. illius fons. c.5.f.23. illius primum officium. l.1.c.7.f.31. ca.11.f.47. illā in motu corporis ſeruandam. l.2. c.5.f.203. illius ſigna ſemper in clericis elucere debent, l.3.c.7. f.438.
Honeſtas vera plerunque pecunia amittitur. l.4 c.1.f.517. illius inſignes aliquot effectus. l.6.c.1. f.772. & ſeq. in illa vita beata & æterna Chriſtianorum poſita eſt. f.773. & ſeq. amicitię ſtudio nō eſt prętereunda. l.2.c.33.f.364. quantæ ſit virtutis & efficaciæ. f.773. illius ſumus natura ſtudioſiſſimi, & appetētiſſimi. l.1.c.1 f.3. l.6.c.1.f.773.
Honeſtas clericorū in quibus cōſiſtat. l.6.c.14.f.812. & ſeq. in quibus falſō putetur conſiſtere. f.813. a quibus, & quomodo in clero reſtitui debeat. l.6.c.1.f.774 c.2.f.775. ad illam, & vitæ emēdationē eis perſuadēdam auctoris exhortatio. in epiſt. ad Belg. f.xxiiij. & ſeq.
Honeſtas Eccleſiæ an aliud nunc, quam olim requirat. in epiſt. ad Belg. f.xxii. l.6.c.14. f.812. illa per rectam diſciplinam quomodo reſtituenda. c.25.f.864.
Honeſtas cœlibatus clericorum in quo conſiſtat. l.6.c.26.f.876.
Honeſtæ actiones vnde profiſciſcantur. l.6.c.1.f.776.
Honeſtè iam viuentes clerici cur Ieſuitæ vocentur. f.774.
Honeſtè omnia a clericis fieri debent. l.3.c.7.f.438.
Honeſtum & vtile vnde metiendum. l.1.c.7.f.31. illud quid ſit. l.6.c.14.f.812.
Honeſtum quod eſt, ſolum bonū iudicatur. l.1.c.23.f.151.
Honorans ſacerdotem, Deum honorat. l.6.c.12.f.804.
Honor humilitate non tollitur, ſed augetur. l.2.c.23.f.328. l.6. c.22.f.848.
Honorem, & gloriam cupiens nō videbit regnum cœlorum. l.4. c.14.f.581.
Honore dignus nemo putatur, niſi diues. l.4.c.1.f.516.
Honores ſūt cauſa inuidiæ in clero. l.2.c.38.f.391. illi quibus tędio ſint, & formidini. l.4.c.13. f.574. ad illos quomodo perueniendum. f.576.

Horis

Horis canonicis aliiſque diuinis officijs quomodo Canonici adeſſe, & illa canere debeãt. l.4.c.10. f.556. f.560. & ſeq.

Hoſpitalitatis gratia magna eſt apud Deũ. l.2. c.23. f.323. ad illius regulã, iura ſeruãda ſunt. f.328. illius cauſa a communi victus ratione non eſt recedendum. d.c. 23. f.325. illa in quibus cõſiſtat. f. 329. qualis olim circa illã exercendam Canonicorum fuerit cura, c.24. f.335. qualis a Clericis nunc requiratur, c.25. f.338. 339.

Hoſpitalium reformatio, & adminiſtratio ad quos pertineat. l.2. c.25. f.340. c.26 f.341. & ſeq. illa in beneficium clericis conferri non debent. f.342. illorum mali adminiſtratores ad fructuum reſtitutionem obligantur. li. 2.c.25. f.340. illorum adminiſtratio tãtum triẽnalis eſſe poteſt. ibid. illa reformanda, & reſtauranda. c. 26. f.341. qualibus illa committẽda. f.342.

Hoſpitibus recipiendis qualis debeat adhiberi perſonarum diſtinctio. c.23. f.326. c.24. f.330. c.25. f.337. an hæretici & alij mali pro talibus recipiendi ſint. l.2. c.24. f.330. qualia illis apponenda cibaria. d. cap. 23. f.327.

D. Hubertus quomodo a venatoribus tanquam eorum patronus colatur. l.5.c.8. f.675. & ſeq. f.677. an ille poſt ſui conuerſionem venationem exercuerit. ibidem.

Humilitas omnium bonorũ fons, & mater eſt, omniumque virtutum caput, cuſtos, & propugnaculum. l.6.c.20. f.841. c 24. f.858.860. ſola officij ſacerdotalis eſt erectio. d.c.20. f.841. illa concordiam fratrum, & vnitatem Eccleſiæ cuſtodit. f.843. pacis eſt radix. ibid. Chriſtianum facit admirabilẽ. f. 844. primus religionis eſt introitus. c.21. f.845. ſanctitatis eſt fundamentum. ibid. in illa maximè Domini voluntas perficitur. li. 2. cap. 18. f. 305.

Humilitas quam ſit in Eccleſia neceſſaria. lib. 6. ca. 21. fol. 844. conſeruatrix omnium virtutũ eſt. f.84. quę ſequenda ſit, vel non ſit. ibid. & ſeq. ſapientię mater eſt. fol. 847. illa nihil altius. c. 22. f.848. dignitatem non tollit, ſed auget. f.850. ad illam quomodo deſcendendũ. c.23. f.853. & ſeq. c. 24. f.857. ſine illa ſalus haberi non poteſt. f. 847. in ea quomodo quis ſolidè perſiſtere poſſit. cap.22. f. 852. illam quis verè conſecutus ſit. ibidem. omnium virtutum eſt theſaurus. ca.23. f. 856. ſi de illa obrepat elata cogitatio. f. 853. illius ſumma in quo conſiſtat. cap.24. f.861.

Humilitas caſtitati, & charitati clericorũ neceſſaria.c.24.f.857. in ea virtus perficitur. fol.858. omnes virtutes in ea continentur.c.23.f.856. cui maximè neceſſaria.c.24.f.859. illa ſola poteſt ſaluare animas noſtras. f.860. mater eſt patientiæ, & per obedientiã acquiritur.f.861. illius definitio, & diuiſio.ca.24. f.858. omnibus noſtris operibus adeſſe debet.ca.23.f.856.ca.24. f.863.

Humilis Deo ſimilis. l.6.c.23. f.856.

Humilis, & ſuperbi collatio.c.23. f.856.c.24 f.863.

Humiles grata quotidie Deo offerunt ſacrificia.l.6.ca.22.f.849. illorum pia oratio. c.23.f.857. ca.24.f.864. illis nihil beatius. c.22.f.849.

I

Ianuarij Calendæ quomodo celebrandæ. li.2.c.13.f.265.& ſeq.

Ianus cur bifrons, & quadrifrons pingatur.f.267.

Iapania inſula ethnica adreligionẽ catholicam conuerſa. in epiſt. dedic. f.xii. illinc trium Regum legati Romam ad Gregoriũ 13. papam miſſi ſunt. ibid.

Ieiunãdum publicè an ſit.l.2.c.30. f.355.

Ieiunium aurium, & oris quod ſit. l.1.c.18.f.113.

Ieiunium Calendis Ianuarij cur olim inſtitutũ.l.2.ca.13.f.267. & ſeq.

Ignominia ſacerdotis. l.5. c.20. f.765.

Ignorantia mater cũctorum errorum.l.1.c.4.f.11.

Ignorantia clericis quaſi peſtis fugienda.c.5.f.25. qualis toleranda & excuſanda.ibid.

Imaginem lapidans, quem lædat. l.1.c.23.f.154.

Imago virtutis contemplãda proponitur.l.6.c.21.f.846.

Imaginum Maiorum quis ſit vſus, & effectus.in epiſt. dedic.f.xviii.

Imaginum Sanctorum & templorũ in Belgio deſtructiones, profanationes, & euerſiones. in epiſt.ad Belg.f.xxxviii. & ſeq.

Impunitas ſæuit, repreſſa diſciplina.l.6.c.25.f.867.

Impatientia, blaſphemiæ mater eſt.l.1.c.23.f.147. quomodo refręnanda, & curanda.f.149. quid mali importet.c.24.f.162.

Impatientis iniurię verba.li.1.ca. 21.f.135.

Impiorum ſtudia. l.3.c.1.f.402.

Impudentię non ſemper dãdus eſt locus.l.2.c.28.f.349.

Impunitas eleemoſynis non emitur.l.2.c.31.f.357.

Impunitas, & incuria omnibus Rectoribus ſtudioſè cauenda. l.2.c.2.f.187.

Inebriari nolens & recuſans, ſi propterea tribulationes perferat, hæ illi ad martyrij gloriam reputabuntur.l.2.c.9.f.232.

Impunitas quorum malorum ſit cauſa.l.6.c.1.f.774.

Inceſſus clericorum qualis. l.2. c.5.

c.5.f.204.
Inceſtus quid, eiuſq; pœna.l.3.c.15 f.497.& ſeq.
Indiſciplinatus non diligit caſtigantem ſe.l.6.c.16.f.735.
Incontinẽtia clericorum quomodo nunc punienda. vide ſupra in verb.Fornicatorum.
Incontinentia clericorum quomodo puniatur in ipſorum filiis.l.3. c.17.f.509.l.5.c.21.f.766.& ſeq.
Indignatio quomodo reprimẽda. l.1.c.21.f.136.
Ingratitudo beneficiatorũ aduerſus Eccleſiam ſuam. li.6.c.16. f.735.
Ingratitudo peccatis perniciofior. l.6.c.24.f.861.
Inhoneſtum quid. l.6.c.14.f.812.
Iniuria nemini dicenda. l.1.c.14. f.95. illius impatiens quę dicat. l.1.c.21.f.135.illius patiens Dauid.f.136. ad illam perferẽdam, opus eſt patientia.c.24 f.161.
Iniuriam accipientium tria ſunt hominum genera.l.1.c 23.f.150. illa quomodo facilè tolerari poſſit.l.1.c.22.f.145.
Iniuriæ quas patiuntur prępoſiti cedunt illis in meritum, & defenſionem.l.6.c.12.f.803.
Iniuriam, qua afficitur prępoſitus, Deus ipſe patitur. d.c.12.f.804.
Iniuriarum noſtrarum actio cui committenda.l.1 c.22 f.142.
Innocentiæ eſt cohibere a peccato, vel illud punire. l.6.c.25.f.866.
Inobediens ſacerdoti, quomodo in veteri teſtamento punitus ſit. l.6.c.13.f.811.hęreſi non videtur carere.l.2.c.37.f. 187. infidelis eſt.ibid. & li.6.ca.11.f.800. a dæmone diſcerpetur.f.802.
Inobediens Epiſcopo, olim depoſitus, curiæ tradebatur.li.6 c.15. f.822.
Inobediens ſedi Apoſtolicæ, paganitatis peccatum incurrere declaratur.l.3.c.9 f.452.
Inobedientem diabolus ad omne malum impellit.li.6.c.11.f.798. illum ſeucrioribus corrigi vindictis iuſtum eſt.l.6.c.13.f.811. c.25.f.866.c.30.f.897.bona quę facere videtur, illi in peccatum conuertuntur.c.15.f.822.
Inobedientes adoleſcentes quales ſint.ibidem.
Inobediẽtiæ origo.l.6.c.15.f.821. omnis citra vllam excuſationem culpabilis.d.c.15.f.827.ad illam puniendam Prælati debent eſſe prompti. f.821.quam ſit ſubditis pernicioſa. f.822. nulla parui ducẽda. f.824. quibus ſignis cognoſcatur eſſe in aliquo. ibid. & f.826.inobedientię culpa quãtopere timenda. li 6 c.11.f.801.in illam multi labuntur qui non videntur rebelles. c.15.f.826. quæ æternaliter damnabilis. f.827.
Inobediẽtes Deus interfici iuſſit. c.30.f.897.c.33.f.907.
Inquiſitionum varię ſpecies a Prçlatis in viſitatione obſeruandæ. l.6 c.29.f.886.& ſeq.
Inquiſitione peracta, quid Prælatis faciendum f.895.
Inquiſitus cur mitius puniatur, quam accuſatus. l.3.c.1.f.476.

Inſolentia clericorum quid in Eccleſia mali faciat, li.2. c.20. f.311.
Inſtitutio egregia Perſarum. l.1. c.25.f.166.
Intemperantiæ vitium arguendum, nō venter. l.2.c.17.f.292.
Intentio cupientis in multorū cōgregatione agere.l.1.c.15.f.101.
Interceſſores quales eſſe debeant. in epiſt.ad Belg.f.33.40.
Inuidia quid ſit. l.1.c.16.f.103. omni malitia eſt peior. l. 2. c. 38.f.388. hominem conuertit in dæmonem.f.389.turpiſſimum eſt flagitium.ibid.peſſima,atque ſceleſtiſſima eſt paſſio,& beſtia peſtifera. f.390.illius varij effectus.f.389.
Inuidia in clericis eſt maior quam in laicis.f.391.illius cauſæ. ibid. Chriſtiano quantopere fugiēda. c.39.f.393.illa radix eſt omnium malorum.f.394.alij diuerſi illius effectus.f.397.
Inuidia quomodo cauenda,& expellenda ſit.l.2.c.38. f.388 aduerſus illam remedia.c.39.f.395. & ſeq. f.397. illius deſcriptio. f.396.quantum malorum in mūdum produxerit.f.398.li.6.c.18. f.838. omnium vitiorum peſſimum, & inuentum atque filia diaboli eſt.d.c 39.f.398.quomodo curāda ſit.li.2.c.40.illius crudelitas quāta.f.400.quæ mala gignet. li.6.c.18.f.838.amicitiæ peſtis.l.2.c.39.f.397. quis ab illa immunis cenſeatur. ibidem.
Inuidi deſcriptio. l.2.c.39.f.394. illius familiaritas fugienda. d.c. 39.f.396.nullius magis quam ſuę ſalutis inimicus. f.395. quomodo quis talis agnoſcatur eſſe. f.394.quomodo tractandus.d.c. 38.f.389. corrigendus.d.c.40. f.399.a cœtu fideliū excōmunicandus.f.389.maiorem ſibi, quā aliis,iniuriam infert.f.390.bonorum merita ſua facit eſſe peccata. f.400.ſibi ipſi eſt carnifex. f.401.
Inuidere ſacerdotibus peſſimū eſt. l.1.c.16 f.105.
Ira fera vehemens,furibunda, & breuis dæmon. l.1.c.21.f.132. illius deſcriptio.f.139. quomodo, reprimēda.f.132.& ſeq.vſq;.137. & c.22.f.145.& ſeq.quam ſit ſeuera in hominem.f.133.ad illam quomodo inimicus nos, prouocet.f.135.illi aut reſiſtēdum,aut cedendum. f.136.in ea pertinax cōmunicare non poteſt. f.140. illam remittere nolentium excuſationes.c.22.f.141.& ſeq.
Ira in correctione ſubditorū quomodo adhibenda. d.c.22.f. 145. & ſeq.illa iuſtitię pediſſequa, & ancilla eſſe debet. ibid.
Ira quæ mala producat. l.1.c.23. f 151.l.2. c.18.f.304. li.6.c.18. f.838.
Ira Dei eſt non intelligere delicta ſua.l.6.c.33.f.909.
Irę remiſſio quantæ virtutis, & efficaciæ.l.1.c.21.f.141.
Iraſcendum eſt vitijs ſubditorum, c.21.f.137.
Irato perpetuo nihil miſerius, c.21.f.141.contra illum iuſti officium.

ficium.f.135.
Ira Dei quomodo ſuper omnes veniat, vno peccante. l.1.c.12. f.90.
Iracundia tollit conſtantiam. l.1. c.23.f.151.
Irregularis an fiat fornicator notorius celebrans ante peractam publicam pœnitētiam. l.3. c.11. f.468.& ſeq.f.482.& ſeq.
Iudex an omiſſis pœnis in iure canonico poſitis, alias pro ſuo arbitrio delinquentibus imponere poſſit, l.3. c.9. f.452. c.11. f.471. & ſeq. 476.& ſeq.
ex Iudicio noſtro de alijs dato, Deus nos condemnabit. li. 1. c.18.f.116.
Iudicis boni officiū. d.c.11.f.472. f.476.li.5.ca.14.f.732.
Iuramentum iniquitatis vinculum non debet eſſe.l.4.c.27.f.618.
Iuramentum in poſſeſſione capiēda a beneficiatis præſtari ſolitum.l.5 c.13.f.717.719.
Iuramentum quale præſtare debeant ad dignitatem promoti. l.4. c.13 f.576. hoſpitalium adminiſtratores. l.2.c.26.f.342. c.27.f.618.
Iuramenta de certis quibuſdam priuilegijs, ſtatutis, & cōſuetudinibus obſeruandis præſtari ſolitis, reuocantur, & abolētur. l.4.c.5.f.535.
Iuramenti ſui tranſgreſſores & violatores grauiter ad illius obſeruationem monētur. in epiſt. ad Belg.f.xxv.& ſeq. quomodo puniendi, ibid.f.xxvi. a Deo puniti. ibid. f.xxx. & ſeq.
inter Iuramentum & noſtram loquelam nulla debet eſſe diſtātia. l.1.c.25.f.166.
Iuramentum generatim præſtitū, quatenus ſit obligatoriū. in epiſt. ad Belg.f.xxvii.& ſeq. illius quāta ſit efficacia & auctoritas. f.xxix.& ſeq.
contra Iurgia quid meditandum. l.1.c.23.f.156.
Ius ſibi dicere nemo poteſt. l.1. c.22.f.142.

L

Laici pecuniarum ſuarum ſunt tātum diſpenſatores, ſicut clerici. l.2. c.29. f.354 illorum procuratores, & miniſtri non poſſunt eſſe clerici.l.5.c.2.f.653. illorum de ſuis vitijs & delictis excuſatio, l.6.c.1.f.775. an a cauſis calamitatum Belgij ſint immunes. in epiſt. ad Belg.f.xxxix.
Laicos eſſe meliores clericis vehemēter Eccleſiam Dei deſtruit. l.4.c.14.f.580.
Largitatis duo ſunt genera. l. 2. c.23 f.324.
Largiendum non oſtentationis cauſa ſed miſericordię. l.2.c.27. f.344.
Latrocinium clericorū quomodo puniendum.l.4.c.9.f.555.
Laus Alexandri Farneſij ducis Parmēſis & Belgij moderatoris. in epiſt. dedic. f.iij. xvi. xix. & ſeq.
Laus Dn. Caroli Borromei Cardinalis, & Archiepiſcopi Mediolanenſis.l.6.c. 14.f.814.& ſeq.

Laus Dn. Ioannis Baptiſtę Langhei Prępoſiti S.Petri Caſſeléſis. l.4.c.27.f.620.& ſeq. illius mors. f.630.teſtamētum memorabile. f.631.
Laudi ſibi quidam ducunt, multū poſſe bibere, & non inebriari.l.2. c.9.f.232.
Legis ebrioſorum auctor diabolus.l.2.c.10.f.236.
Legis verba quomodo accipiēda. l.4 c.10. f.556.in illā committere quis dicatur.f.562. contra illā facere quid ſit. ibid. illius certa voluntas quę ſit.ibid.
Lex ſemper mitior eſt, quā iudex eſſe poteſt.l.3.c.11.f.476.
Libellus Promotoris in criminalibus qualis eſſe debeat. l.3.ca.11. f.477.in illo an,& qualis debeat poni concluſio.ibid.
Libello an ſententia debeat ſemper eſſe conformis.ibid.
Liber hic cur Speculum inſcribatur.li.1.ca.1.f.4. illius ſummaria argumenta. in epiſt. ad Belg. f.xxiii.
Lectio Grammaticæ vbi & quomodo inſtituenda.l.1.ca.4.f.13. illius profeſſores quando,a quibus, & quomodo examinandi. f.14.
Lectio ſacræ ſcripturę in quibus Eccleſijs fieri debeat. d.c.4. f.12.
Legem iudicare quis dicatur.l.1. c.16.f.103.illius non ſemper ratio,ſed authoritas quęrenda eſt. ibid.quæ contra illam fiunt, pro infectis habenda ſunt.l 5.ca.11. f.691. qualis ex ore ſacerdotis requirenda.li.6.c.13 f.807.
Liberalitate nihil naturę hominis accommodatius.l.2.c.27.f.343. illius fundamētum. f.344.illius diuiſio. c.28.f.348.c.32. f.360.in ea ſeruans modum, auarus nulli, ſed largus omnibus eſt. f.349, 350. illa Deo ſimiles efficimur. f.352.illius inſignes aliquot effectus.ibidem.
Libertas Canonicorum.l.6.c.19. f.840.
Libido aſpectu maximè concitatur.l.2.c.2.f.315.illius ſeminariū. c.7.f.216. vino accenditur, & ebrietate inflammatur. cap.10. f.235. quomodo refręnanda.l.3. c.16.f.508.
Libri ſacri cur clericis legendi.l.1. c.5.f.23.
Lingua ordinata in laudem Dei. l.1.ca.13.f.94. menti ſit ſubdita. c.21.f.134. ad bene loquendum aſſuefacienda.c.17.f.110.
Lingua detractoris quā ſit mala, & nociua. l.1.ca.18. f.119. eſt gladius triceps., ibid.
Lingua eſt laqueus mortis. l.2. c.35.f.379.l.1.c.27.f.176.
Linguæ iniquorum non ſunt metuendæ.l.1.c.23.f.157.
Linguæ officium eſt per libram animi diſpenſandum.l.1.c.11.f.87. c.21.f.134.c.28.f.179.illa ſupra omnia membra refręnāda.f.177.
Litē ſuper re ſpirituali quatenus redimere liceat.l.4.c.6.f.538.
Lite pendente ſuper præbenda, an fructus illius & diſtributiones ſequeſtranda ſint.l.4. c.6.f.539.

Lite-

Literas ſacras qui contemnant. l.2.c.21. f.316. illę cur ſimplici ſtylo ſactæ. ibidem.
Literæ conſeruatorię ad quid impetrari ſoleant.l.6.c.7.f.782.illis in quibus caſibus ſit derogatum per concilium Tridentinum, f.783. vltra quinquennium non durant.ibid. ab illis qui cenſeantur exempti.ibidem.
Locationes decimarum & aliarũ rerum Eccleſiæ vltra triennium fieri prohibentur.l 5.c.11.f.692. c.12.f.694. f.699.709.719. & ſeq. in præiudicium ſucceſſorum factæ non valent.ibid.
Locationes quomodo fieri debeant.l.5.c.13.f.715.& ſeq.
Locationes continuatę,ſcripto renouandæ ſunt.c.13.f.718.
Locus cuidam monacho ebrioſo, & ad pſallendũ non venienti, in inferno paratus. l.2.c.10.f.238.
Loquendum eſt ſenſim. li.1.c.11. f.84.
Ludi clericis prohibiti qui ſint. l.2.c.19.f.307.309.permiſſi.c.20. f.309. in his quid obſeruandum. f.310.qui iis vti, & frui poſſint. ibidem. an lucri cauſa ludere liceat.f.312.
Ludos ſcenicos an ſcholares, eorumque magiſtri agere poſſint. l.2.c.21.f.314.c.22.f.318.
ex Ludis ſcenicis mala prouenientia.f.320.in illis an nunc perſonę veſtes clericales, aut monachales induere poſſint.f.323.
Ludus aleæ quot ſcelera procreet. li.2.c.19.f.308. quam turpis & infamis a ſapientibus ſit habitus. c.20.f.313.
Luxuria ex homine brutum facit. l 3.c.6.f.427.illius ardor quomodo comprimendus.f.428. & ſeq.
Luxuria filia primogenita ebrietatis. l.2.c.18.f.303.illius mala. l.6.c.18.f.838.
Luxuriantiũ contra naturã pœna. l.3.c.16.f.499. & ſeq. quę mala propter hæc peccata eueniant. f.502. ex quibus cauſis, & vitijs huiuſmodi crimina oriantur. f.504.& ſeq.illis plectendis nullæ gehennæ ſufficiunt. f.505.ſexcentas obire mortes præſtat,quã vnum illorum perpetrare.f.504. talium appetitus quomodo domandus.ibid.

M

Magicos conſulentes, vel eis credentes.l.5.c.9.f.686.
Magiſtris potius obediẽdum, quã extraneis.l.6.c.15.f.824.
Mala aliena quando narrare,& retractare liceat.l.1.c.18.f.119.
Mala quę patimur, quomodo nobis conuertantur in bonum.li.1. c.23.f.156.
Malachię prophetæ comminatio iam impleri videtur. in epiſt. ad Belg.f.xxxvi.
Maledicus quis.l.1.c.14.f.96.
Maledicus clericus quomodo puniendus.l.1.c.14.f.95.
ad Maledicos compeſcendum ſumus timidi. c.17.f.109.
Maledicens Papæ quomodo puniendus.d.c.14.f.95.

Male-

Maledicendi conſuetudo eſt reprimenda.ibid.
Maledictio ex zelo iuſtitiæ eſt licita.f.96.
Mali ad iuſtitiam cogendi ſunt. l.6.c.25.f.869.
Malorum omnium Eccleſiæ quæ ſit cauſa.l.6.c.12.f.803.
Mali nihil faciendum, etſi Deum & homines latere poteſt. l.1. c.1.f.2.
Malitia quid ſit.l.1.c.16, f.103.
Malorum omnium ſumma quomodo adeſſe nunc videatur. in epiſt.dedic.f.x.& ſeq.
Mandata Prelatorum non exequi quando peccatum ſit, vel non. l.6.c.15.f.826.& ſeq.illa nolenti exequi quid faciendum. c.27.f.878.
Mãdati magnitudo vnde eſtimãda.d.c.15.f.825.
Manicarum lõgarum abuſus quomodo tollendus. l.2.c.2.f.188.
Manus alicui citoimponere, quid ſit.l.4.c.13.f.576.
D. Martini inſignia aliquot facta. l.5.c.4.f.659.& ſeq.
Dn. Martini Rythouij primi Epiſcopi Iprenſis ab hæreticis captiuitas. in epiſt. ad Belg. f.xxxv. illius e carceribus epiſtola ad Prępóſitum Euerſamẽſem ibid.
Martyr eſt ob fratris correctionẽ moriens.l.1.c.19.f.126.& ſeq.
Martyria & actiones Sanctorum, an in prophano agi poſſint. l.2. c.22.f.322.& ſeq.
Martyr eſſe non poteſt, qui non tenuit charitatem, & cõcordiã. c.35.f.376.
Martyrum mors, non natiuitas, cur celebretur.l.2.c.12.f.262.
Mathematici.l.5.c.9.f.682.
Medicus an ob ſuam præuidentiã & predictionem diuinus ſit habendus.l.5.c.9.f.684.
Membra noſtra tẽplum ſunt Spiritus ſancti. li.3. ca. 6. f.426. Dei. l.6.c.30.f.896.
Mendacium fugiendum. l.1.c.25. f.165. omnium vitiorũ maximẽ odioſum,& inuiſum, tam Dijs, quam hominibus. ibid. illius multa ſunt genera. c.26. f.171.l.6.c.4.f.777.non tantum fit verbis, ſed etiam operibus. f.173.illud loquentes diſperdet Dominus.d.c.25.f.169.quis illud cenſeatur loqui.ibid.humilitatis cauſa dici non debet.d.c. 25.f.170.nec vitæ conſeruationis.c.26.f.170. de illo prophetia, quæ nunc impleri videtur. f.173.non debet relinqui impunitum. l.6. ca.4. f.777.illius pœna.f.165.
Mendacibus quis ſit in inferno paratus locus. li.3. c.6.f.433.l.6. c.29.f.895.
Mẽdaci,& periuro eadẽ eſt pœna conſtituta.l.1.c.25.f.165.170.
Mendax precator carere debet impetratis.f.169.
Mendicare non decet ſacerdotem. l.4.c.7.f.546.
Mens noſtra quibus ornanda. l.3. c.11.f.403.
in Menſę accubatione quæ ſeruanda

da ſit ratio. li.2. ca.23.f.327. & ſeq.
Menſarum diuitis, & mediocris collatio, & vtra melior ſit. l.2. c.7. f.212.214. in illis quicquid apponitur, quatenus deguſtandū. l.2.c.16.f.289. quis ſeruandus in ijs modus.c.17.f.283. illa pro tēporum, & hoſpitum varietate an ſit mutanda.c.23.f.327. in ea adhibenda munditia & elegantia. ibid.
de Mēſa Prælati, vel Capituli quæ dicantur.l.5.c.11.f.691.
Menſura æquali alteri prębibens, vel præbibenti acquieſcens diabolo ſacrificat.l.2.c.10.f.241.
Menſura ſeruanda in bonis, & pijs operibus.l.2.c.23.f.324.
Menſura correptionis extendenda eſt, iuxta modum culparum. l.6. c.26 f.871.
Mentiens occidit animam ſuam. l.1.c.26.f.169.170.
Mercator ſeu negotiator quis ſit. l.5.c.1.f.649.
Mercatura clericis interdicta. l.5. c.1.f.648.
Miniſtri Domini quales eſſe debeant.l.3.c.2.f.408.
Miſericordia eſt, plectere aliquem pœna ad emēdationem.l.6.c.25. f.867. ad illam natura proni ſumus.l.2.c.29.f.353. ſine illa homo eſſe non poteſt.ibid.
Miſericors non eſt, qui vitijs nutriendis parcit.f.867.
Miſſę tenuiter fundatæ quomodo reduci debeant. l.4 c.29 f.640.
Miſſas votiuas celebraturi an pro illis aliquid ſtipulari poſſint. l.4. c.7.f.545.
Modeſtię ſtudium perpetuò nobis eſt exercendum. l.6.c.23.f.853.
Morbis latentibus ſtatim adhibenda curatio eſt.l.3.c.16.f.508.
Monaſteria monialium frequentans, qua pœna ſit obnoxius. l.3. c.13.f.490.
Mores bonos corrumpunt colloquia praua. l.1.c.11.f.86. illorū corruptione fidei, & doctrinę integritas amittitur.in epiſt.dedic. f. vi. illorum inſolentia diſciplina domanda eſt. li.6.ca.30. f.901. illorum grauitas quomodo amittatur. li. 1. cap.23. f.151.
Motus corporis eſt quædam vox animi.l 2.c.5.f.204.
Muliebrem veſtem vir induere nō poteſt.l.2.c.22.f.319.
Mulieres quę cum clericis habitare poſſunt, vel non.l.3.c.6.f.434. illorum cohabitatio quam ſit periculoſa. ca.7. fo.435.437. mala ex illarum conuerſatione prouenientia clericis. f. 442. quas ob cauſas clerici eis adeſſe poſſint. f. 444. clericis nulla eſt cum illis habenda familiaritas, vel confabulatio. li. 1. ca. 27. f.175.
Multa prohibentur fieri, quæ tamen facta tenent. l.4. c. 10. f.563.
Mundus ſapienti patria eſt.l.3.c.1. f.407.
Munimenta Eccleſiæ ſupprimentium pœna.l.5.c.13.f.718.

Munus fraudulentum quod ſit.l.4. c.8.f.551.
Munus ex affectu donantis, non ex quantitate ſpectandum. l.2. c.27.f.345.
Murmurans a fratrum vnitate eſt abijciendus.l.1.c.15.f.100.
Murmurantibus, & conſuetudinē pro ſe allegātibus quid faciendū. ibid.
Murmurationis mala. ibid. quam grauiter a Deo punita ſit.ibid.
Murmuratio hominū propter hęc mala tempora.l.6.c.9.f.791.

N

Naſci malorum omnium eſt principium.l.2.c.12.f.255.
Natales dies quomodo celebrādi. ibid.
Natalis Chriſti.f.252.Ioannis Baptiſtę. f.260.& ſeq.
Natales Martyrum & aliorum Sanctorum cur Eccleſia non celebret.f.262.
Natalem ſuum quomodo D. Auguſtinus celebrauerit.f.263.
Natura trahimur ad ſcientię cupiditatem.l.1.c.4.f.11.c.5.f.23.
Negligentia noſtrarum precum reprehenditur.l.1.c.21.f.140.
Negligentia Pręlatorum nō caret ſcrupulo, & periculo. l.1. c.25. f.168.
Neſciat ſiniſtra, quid faciat dextra tua.l.2.c.30.f.356.
Negotiatio clericis interdicta.l.5. c.1.f.648.
Negotiator quis ſit.f.649.
Nobilitas vera promptitudine obediendi agnoſci ſolet. l.6.c.11. f.798.
Nobilitas ſumma eſt, clarum eſſe virtutibus.l.6.c.21.f.846.
Notarij an clerici eſſe poſſint. l.5. c.7.f.672. ex illorum imperitia quæ damna, & mala proueniāt. ibid. a quo ſuper idoneitate, & peritia ſint examinandi.ibid. illorum iuramētum quod ſit.f.673. illorum officium cur inuentum, & inſtitutum, ibidem.
Nuptijs, & conuiuijs in quibus amatoria tractantur, clerici intereſſe non debent. l.2.c.21.f.315. l.3.c.3.f.412.
Nutrimenti quantum in mēſa ſumendum.l.2.c.17.f.292.

O

Obediens verus vix poteſt malefacere.l.6.c.11.f.798.
Obediendum in quibus ſit Superioribus.l.6.c.13.f.807.
Obediendū libenter ſacerdotibus. l.1.c.25.f.170.
Obediēdum quomodo ſit in proſperis percipiēdis.l.6.c.15.f.823.
Obedientia Canonicis, & alijs clericis neceſſaria ad reducendā honeſtatem.l.6.c.11.f.797. illa omnium virtutum mater eſt, & cuſtos.ibid. victimis pręponitur. d.c.11.f.800.c.15.f.822.823. ſine illa infidelis quiſque eſſe conuincitur.f.823. Præpoſitorū pręcepta non diſcernit, nec intentionem diſcutit. d.c.11.f.797. per illam dęmones vincuntur. ibid. Canonicis eſt ingrata.f.798. contra

tra illam Canonicorũ excuſatio. ibid. per illam nunquam malum debet fieri, ſed poteſt bonũ, quod fit, omitti. ca. 13. f. 809 ſine illa quiſque infidelis eſſe cõuincitur. in epiſt. ad Belg. f. xxxiii. l. 6. c. 11. f. 800. c. 15 f. 823.

Obedientia quę maioribus exhibetur, Deo exhibetur. li. 6. ca. 13. f. 807. in quibus iſtis obediendũ ſit. ibid. in quibus non. d. c 15. f. 825.

Obedientia, & reuerẽtia quomodo reddenda, & exhibenda Prælato. c. 13 f. 809. quo affectu, & animo illa fieri debeat. ca. 15. f. 824 quis ſit illius terminus, & finis. f. 824. illius generalis regula. f. 825. & l. 1. c 15. f. 101. quãdo ſit moleſta. d. c. 13. f. 807. illius gradus. f. 808.

Obedientia mollit imperium. l. 6. ca. 14. f. 812. quæ ſit Dei amore melior eſt, quam quę metu gehennę. c. 15. f. 825.

Obedientibus lex ſuggerit adiutorium. l. 3. c. 7. f. 437.

Obedire neſciens ſacris canonibus quomodo puniendus. l. 1. c. 5. f. 21.

Obedire nolenti quid faciendum. l. 6. c. 27. f. 878.

Obedire qui non vult, vix poteſt benefacere. l. 6. c. 11. f. 798. ſcelus idololatrię committit. f. 800.

Obedire quibus videtur difficile, quid dicendum. c. 15. f. 827.

in Obediendo diuerſis Superioribus qualis adhibenda diſcretio. d. c. 15. f. 824.

Obedite Præpoſitis veſtris &c. quomodo intelligendum. li. 6. c. 12. f. 802. & ſeq.

Obſeruandum non eſt, quod contra Deum præcipitur. l. 6. c. 13. f. 810.

Occidi ſe pati melius eſt, quã per ebrietatem animam ſuam mori. l. 2. c. 9. f. 231.

Oculi cur dati nobis ſint. l. 3. c. 16. f. 506.

Oculus dexter quid deſignet. l. 2. c. 37. f. 383.

Oculorum ſeu viſus cuſtodia. li. 3. c. 1. f. 403.

Odiſſe felicem, calamitas ſine remedio eſt. l. 2. c. 39. f. 395.

Odium ex diabolo eſt. l. 2. c. 35. f. 378.

Officium ſacerdotis fornicarij an audiendum ſit. l. 3. c. 10. f. 458. & c. 11. f. 460.

Officia diuina a quibus, & quomodo decantãda. l. 4. c. 10. f. 560. c. 11. f. 565.

Officia plura vni perſonæ nõ ſunt committenda. l. 4. c. 26. f. 615.

pro Officij & gradus ſui in Eccleſia qualitate, quemq; meliorem eſſe oportet. l. 4. c. 14. f. 580.

Orandum quatenus publicè ſit, vel non ſit. l. 2. c. 30. f. 356.

Orare Deum pro temporalibus quatenus debeamus. ibidem.

Orãtium concordię, & vnanimitati plurimum tribuendum. l. 2. c. 35. f. 376.

Oratio dicenda pro nolente recõciliari. l. 2. c. 36. f. 382.

Oratio qualis eſſe debeat. l. 1. c. 7. f. 32.

f.32.illius quanta ſit vis,& efficacia.l.2.c.21.f.316 illius qualis debeat eſſe intentio. l.2.c.30.f.356.
Oratio humilium,li.6.c.24 f.864.
Oratio eſt interpres mentis,l.1.c.26.f.165.
Ordinādus nullus niſi certę aſſcribatur Eccleſiæ.l.4.c.7.f.547.
Ordine ſacro initiandi quid promittere debeant. l.6.c.13.f.811. ad illum ſine ſufficienti titulo nullus promoueri debet. l.4.c.7.f.546.& ſeq. quales ad illū promoueri ſoleant. l.6.c.33.f.913.
Ordinum collatio gratis fieri debet.l.4.c.1.f.520.
Ori noſtro verba optima ſunt cōmittenda.l.1.c.11.f.85.& c.27.f.174. a prauo, & multo colloquio cuſtodiendū.l.1.c.25.f.170.c.28.f.178.
Ornatus clericorum qualis eſſe debeat.l.3.c.1.f.402.
Ornatus ſacrorum, eſt redemptio captiuorum.l.5.c.20.f.765.
Ornatus templorum a quibus & quomodo faciendus. li.2.c.23.f.324.
Otium clericis maximè fugiendum. l.1.c.5.f.15.& ſeq. illud omnium malorum fons.li.2.c.9.f.224.c.21.f.318.

P

Paulus iij.papa Familię Farneſianę pręclarū decus. cōcilium generale diuerſis in locis indixit. in epiſt. dedicat. f.iij. & deniq; Tridenti incepit.ibidem.
Palatia Principum ſecularium an clerici frequētare poſſint.l.5.c.4.f.659.661.
Pax dilectionis mater eſt, & concordiæ vinculum.l.2.c.35.f.378.
Pacem, quam vehementer optamus, & deſideramus, cur non obtineamus. in epiſt. ad Belg. f.xxxviii.& ſeq. li.6.c.9.f.791.& c.20.843.
Pactio,& conuentio omnis in ſpiritualibus ceſſare debet.li.4.c.7.f.545.
Parochiarum inſtitutio. l.4.c.29.f.638. cur ſingulæ diſtinctæ ſint. ibid.
Parochiales Eccleſię qualibus cōferendæ. li.4.c.18.f.588.c.19.f.588.& ſeq. c.20.f.594.illis quā citiſſimè de paſtoribus prouidendum.d.c.20 f.593.
Parochis quando concionandum.l.1.c.7.f.34. quid pueros & populum docendum.f.35.
Parentum ſolicitudo in quęrendis pro filijs ſuis beneficijs. l.4.c.6.f.543.
Paſſio Saluatoris & aliorum Martyrū an in profano agi poſſit.l.2.c.22.f.322.
Paſtores in conuerſatione quales eſſe debeant.l.3 c.2.f.410. negligentes concionari,quomodo puniendi. l.1.c.7.f.33.cur honorādi.l.6.c.12.f.806.illiteratis dandi ſunt vicarij, vel coadiutores. l.1.c.4.f.12. turpiter viuentes priuandi ſunt beneficijs.ibid.
Paſtus, ſeu conuiuium an ſolui poſſit

poſſit pro receptione in Eccleſiã, ſeu monaſterium.l.4 c.4.f.530.
Patientia animi cum beneuolẽtia ſeruanda eſt.li.1.ca.14.f 98. illa quibus modis exerceatur.ca.23. f.149.quibus modis acquiratur. ibid. illa omnium bonorum eſt cauſa, & vniuerſę philoſophię radix.ibid. & c.24. f.157. mater eſt omnium cuſtoſque virtutum. ibidem.quã ſit vtilis, & neceſſaria.d.c.24.f.160.162.
Patientia vera in quibus ſit. l.1. cap.23 f.152. illius origo a Deo eſt.d.c.24.f.157.illius varij effectus. d.ca 23.f.154.& ſeq.c.24. f.161.163. ad illam acquirendã media.f.164.quis illam verè ſeruet.f.165.
Patientia Chriſti. d.c.24.f.156.
Patientia qualis in prę latis eſſe debeat. f. 153. in ea quomodo anima poſſidenda.f.154. per illam multa tolerãtur a Pręlatis, quę ſi deducta fuerint in iudiciũ exigente iuſtitia, non deberent tolerari.l.4.c.11.f.565.
Patientię mater humilitas. li.6. c.24. f.860.
Patientia eſt perſeuerantiæ mater. l 6.c.33.f.913.
Patroni quatenus ſe Eccleſiarum rebus & negotijs immiſcere poſſint.l.6.c 29.f.885.
Patrum Societatis Ieſu in conuertendis paganis & infidelibus ſtudia.in epiſt.dedicat. f.xi. & ſeq. illorum honeſta viuendi ratio a clericis imitanda.l.6.c.1.f.774.
Pauperi potius,quam diuiti, benefaciendum.l.2.c.23 f.325.
Pauperum contra Eccleſiaſticos querela.l.2.c.2.f.192.hi quomodo ſint illis obligati.l.2.cap.24. f.332. fol.334.& ſeq.l.5.ca.18. fol.740. & ſeq. fol. 743. 745. & ſeq.c.19. f.749. 752. & ſeq. illis quomodo danda eleemoſyna.l.2.c.24 f 330.& ſeq.illorum portio ſi perierit in Eccleſijs, an reſtituenda ſit. l.2. c.25 f.336. li 5 ca.17.fol 730.& ſeq.ca.18. f.740.& ſeq. ca 19 f.748.761. in illis quæ cõſideranda.l.2.c.27. f.245.
Paupertatis occaſione non decet impudenter agere.l.2.c.6.f.211.
Peccandi pudor quibus perijt nihil non audent.l.1.c.18.f.117.
Peccata manifeſta non ſunt occultè punienda.l.3.c.11.f.480.c.15. f.498.
Peccatori deſperandum non eſt. l.3.c.16.f.597.
a Peccatis publicis vt quis ceſſet an ſalario redimendus ſit. l.2. c.22.f.319.
Peccatori qua intentione benefaciendum.l.2.c.27.f 347.
Peccante vno ira Dei venit ſuper omnem populum. l. 1. c.12. f.90.
Peccans in proximum quomodo reconciliari debeat. l.2. c.36. f.381.
Peccatis alienis cõmunicare, quid ſit.l.4.c.13.f.576.
Peculium Chriſti ne ab indignis conſumatur, cauendum.l.5.c.21. f.766.

Pecuniæ amor cunctorum criminum materia eſt. l.2.c.21.f.317.
Pecuniarum cupiditas dæmone grauior.l.4.c.1.f.513.
Pedum & greſſus cuſtodia.l.3.c.1. f.403.
Penſiones quando licitæ.l.4.c.31. f.644.quando illicitę.f.645.quæ Eccleſiæ illis grauari poſſint,vel non.f.646.
Periculū amans peribit in illo.l.3. c.7.f.443.
Periurium in clericis cenſetur grauiſſimum peccatum,nec homicidio quidem leuius. in epiſt. ad Belg.f.xxvii.tanto grauius vindicandum,quāto maiori pręminent dignitate.ibid. f.xxvi. quis illud committat.f.xxviii. & ſeq. an propter illud quis poſſit priuari beneficio. f.xxx.illud quomodo Deus puniuerit. ibid.& f.ſeq.
Perſeuerantia virtutum eſt conſummatio. l.6.c.13.f.809.
Perſonam induere apud Anglos capitale eſt.l.2.c.15.f.281.
Phyſica.l.5.c.9.f.682.
Pietas ad omnia vtilis. l.2.c.25. f.336.l.5.c.5. f.668. magnus eſt quæſtus f.669. cur amplectenda. ibidem.illi a clericis ſtudendum. f.668.illius cuſtos,amicitia eſt. li.2.ca 33.f.366 illius cognitio, humilitatis,& māſuetudinis cognitio eſt.l 6.c.23.f.855.
Pios Deus de tentatione eripit. l.5.c.5.f.669.
Pœna vna impoſita,non poteſt iudex aliā infligere.l.3.c.11.f.467. quā iudex teneatur imponere. f.471.& ſeq.476.477.& f.479.
Pœnitentiam qualem Eccleſiaſtici Belgij nunc agere debeant. li.2. c.31.f.358.& ſeq.
Pœnitentia publica lenior eſt,quā pœna naturalis delicti.li.3.c.11. f.482.
Pœnitentia fornicarij. l.3. c.9. f.450 quę pro aliis grauibus peccatis vlli eſt imponenda. f.451.
Pœnæ debent commenſurari, & adæquari delictis,d.ca.11.f.470.
a Pœnarum,quæ in iure determinatę ſunt, executione,non cadit appellatio. f.471.
Pœnitenti,& correcto nihil vetera peccata officiunt. l,3. c.16. f.507.
Poſſeſſionis beneficij cauſa, an quid ſoluere liceat. l.4.c.3.f.522. c.4.f.525.531.f.532. c.5.f.535.
Potationis maioris cauſa an liceat ſalſa cibaria comedere. l.2.c.10. f.242.
Præcepta decalogi,leges ſunt naturales.l.5.c.17.f.737.c.19.f.749.
Præcepta ſuperiorum quomodo accipienda ſint. l.6.c.13.f.807. & ſeq.
inter Præceptorem,& pręceptum aduertēda eſt diſtinctio.l.6.c.15. f.824.
Prębendę Canonicorum perſonalem requirunt reſidentiam. l.4. c.27.f.619.qualibus illæ conferendę.l.4.c.17.f.586.
Præcantationum effectus.l.1.c.5. f. 17.
Precaturus Deum quid facere debeat.l.6.c.23.f.857.

Prædicatio quotidiana D. Petri, qualis fuerit.l.1.c.25.f.170.

Presbyteri cur debeant eſſe ſobrij. l.2.c.6.f.208.ſobrietatis, & pudicitiæ ante omnia curam gerāt. l.3.c.14.f.494.

Prælati reformationis præ alijs ſtudioſiores notati.in epiſt.dedicat.f.vi.omnibus mandatum eſt, vt faciant decreta cōcilij Tridēt. in Eccleſijs ſuis obſeruari. in epiſt.ad Belg.f.xxi. & ſeq.nimiā ſuam in ſubditos indulgentiam, & patientiam non debent oſtentare.l.1.c.23. f.153.in regimine quę illis ſeruanda.ibid. & l.6.c.4. f.778.c.25.f.869. in correctione ſi exceſſerint, an a ſubditis veniā poſtulare debeant.d.c.23.f.153. d.c.25.f.869.in reformatione diligētes eſſe oportet.l.6.c.4.f.778. c.5.f.779.quid illos ſegnes fecerit. f.778.illorū deſidia perdidit diſciplinam.d.c.25.f.866. c.31. f.902.incontinentiam ſuorū clericorum tolerantes quomodo puniendi.l.3.c.6.f.434.qua intētione ſubditos ſuos corrigere debeant.d.c.25.f.869.de illis clam conquerēntibus quid faciēdum. f.878.

Prælati in honeſtate reſtituēda,& conſeruanda,animoſi,fortes, & conſtantes eſſe debent.l.6.c.33. f.906.& ſeq. illis timenda nō eſt audacia nequiſſimorum.ibid. periculis, quibus viuunt obnoxij, fiunt glorioſi.ibid. illis ignominia non eſt, a confratribus pati. ibid,illis a regula diſciplinæ recedendum non eſt.ibid.& 907. illorum conſolatio, qui propter ſubditorum delicta,& inobediētiam,paſtoralē curam relinquere volūt.d.c.33.f.908.910.912. illis aduigilandum, & cauendū, ne quis eorū culpa pereat.f.908. illis pro bonis ſeruitijs quæ præmia cōpenſanda ſint.f.912.quid illis meditandum ſit in ſuis afflictionibus.f.913. in ſuis actionibus obeundis Chriſtus debet illis eſſe exemplum.ibid.nociua reſecare,& profutura erigere debēt. f.914.quales erga ſubditos ſuos eſſe debeant. ibidem. diligant quos corripiunt.l.6.c.30.f.896.

Prȩlatis cupientibus placere Deo, quid faciendum. d.ca.33.f.909. bonorum Eccleſiæ qualis eis incumbat cura.l.5.c.18.f.746. rerum Eccleſiaſticarum procuratores ſunt,& non Domini.d.c.18. f.745.

Prȩlatis ſeruanda eſt in corde humilitas, & in opere diſciplina. l.6.c.25.f.869.ab illis dum nimium ſeruatur humilitas, regendi frangitur auctoritas. c.25. f.869. illorum animaduerſiones quomodo correcti accipere debeant. c.27.f.876. illorum conſilia & facta non ſunt anxiè a ſubditis perueſtiganda. fol. 877.quorum conſilio negotia ſua facere debeant. ibidem.

Prælati cuiuſdam aulici inſigne apophthegma. li.2.c.25. f.338.

Prępoſitorum vita a ſubditis diſcutienda non eſt.l.6.c.12.f.802. f.804.& ſeq. ca.13.f.809.ca.27. f.877. illorum honos onus eſt. d c.12.f.804.cur honorandi ſint. f.806 contra illos ſe erigentes, ſerui Dei eſſe contemnunt. l.6. c.20.f.843. quas patiuntur iniurias, illis cedunt in meritum. d. c.12.f.807. illos a ſuis ſubditis interdum deſeri, mirandum non eſt.l.6.c.33. f.908. cupientibus placere Deo, quid faciendum. f.909.

Prępoſitis malis quatenus obediẽdum ſit, vel non. li.6.c.12. f.802.& ſeq. c.13.f.808.810. c.15.f.827.

Pręſcriptio immemorialis malæ fidei poſſeſſorem non iuuat. l.2. c.25.f.336. ad illam quæ requiruntur.l.4.c.11.f.563.

Pręſidentium integritas ſalus eſt ſubditorũ.li.1.c.8.f.36.l.4.c.13. f.575.

Priuilegium in Vniuerſitate docentium, vel ſtudentium.l.1.c.4. f.14.

Priuilegium omne excludit malè viuendi occaſionem. l.6.c.28. f.882.

Priuilegiorum quorundam Capitulis conceſſorum reuocatio.l.4. c.5.f.432.

Priuilegium euntiũ Romam. l.5. c.7.f.785.

Priuilegiorum quorũdam reſtrictiones.l.6.c.7.f.783.784.

Priuilegio fori qui clerici gaudeãt, li.2.c.1.f.183. illud quando amittant.c.2.f.195.

Priuilegijs Vniuerſitatum a Concilio Tridentino nihil eſt derogatum.l.6.c.6.f.781.

Procuratores rerum ſecularium an clerici eſſe poſſint. li.5.ca.2. f.652.

Procurator quis ſit.l.4.c.4.f.527.

Profeſſores quando, a quibus & quomodo examinandi. l.1.c.4. f.14.

Profeſſor Theologiæ in quibus Eccleſijs eſſe debeat.l.1.c.4.f.12.

Promotorum libelli in cauſis criminalibus quales eſſe debeant. li.3.c.11.f.477. cur illorum in concubinarios tanta ſit conniuẽtia.f.478.

Propinare alteri in alicuius Sancti nomine, vel honore, an liceat. l.2.c.11.f.250.& ſeq.

Prouidentia.l.3.c.7.f.443.

Prouiſio beneficiaria gratis fieri debet.l.4.c.3.f.522.c.5.f.534.

Proximus quomodo diligendus. l.2.c.34 f.373.ille quis ſit.ibidẽ.

Prudentię ſuæ quis inniti dicatur. l.3.c.11.f.476.

Pugnare contra inimicos fidei an clerici poſſint.l.5.c.4.f.662.

Pythagoras a Iudęis genus duxit. l.2.c.15.f.281. illius quędã præcepta clericis obſeruanda.ibid.

Q

Quæ contra leges fiunt, pro infectis habentur.l.5.c.11.f.691.

Quęſtus magnus eſt pietas. l.5. c.5.f.669.

Quæſtus turpis omnia ſubuertit. l.4.

l.4.c.14.f.580.
Qualis vir,talis oratio. l.1.c.25. f.165.
Querela Domini cõtra ſymoniacos.l.4.c.6.f.544.
Querela pauperum cõtra Eccleſiaſticos.l.2.c.2.f.192.
Querulosis non facilè credẽdum. l.2.c.28.f.349.
Quinquageſimæ inſtitutio. li.2. c.15.f.280.

R

Rapere regnum Dei quid ſit. l.6. c.23.f.856.
Raptores quomodo puniendi.l.4. c.9.f.554.
Redemptio captiuorũ eſt ornatus ſacrorum.l.5.c.20.f.765.
Rebelliter viuẽs diaboli membrũ eſt.l.6 c.13.f.811.c.15.f.822.
Reconciliari nolẽtium excuſationes.l.1.c.22.f.142.& ſeq.
Reconciliari quomodo alter alteri debeat.l.1.c.22.f.142.& ſeq.
Reformatio a quibus auſpicanda. l.1.c.8.f.36. per illam bene ab initio inſtituta probãtur.l.2.c.12. f.264.contra illam excuſationes. l.1.c.15.f.101.c.25.f.166.
Reformationem SS. concilij Tridentini Canonicis recipere nolẽtibus quid faciendum. l.6.c.28. f.878.& ſeq.
Regiminis locus ęſt ambientibus denegandus, fugientibus verò dandus.li.4.c.14.f.578.
Regimen cathedralium Eccleſiarum qualibus ſit committendũ. l.4.c.16.f.582.
Regnum Dei quomodo ſit rapiẽdum.l.6.c.23.f.856.
Regula diſciplinæ olim Canonicis pręſcripta.l.6.c.26.f.871.
Remedia diuerſa contra varia vitia obrepẽtia.l.6.c.24.f.858.& ſeq.
Remedium contra cõtumeliãtes. l.1.c.12. f.88.contra obtrectantes.c.18. f.113.& ſeq.li.3 ca.2. f.409.
Res Eccleſiæ ſunt vota, & oblationes fideliũ, pretia peccatorũ, & patrimonia pauperum. li.5. c.16.f 734 illas non fideliter diſpenſare ſacrilegij crimẽ eſt. ibid. illarum verum dominiũ, & poſſeſſionem habet Chriſtus. li.5.c. 18.f.743.f.744.illa quomodo dicantur Epiſcoporum, vel Capitulorum.f.745.
Res Eccleſiæ oblata, eſt donum Dei.l.4.c.4. f.526.
Res Eccleſię regulariter alienari non poſſunt.l 5.c.11.f.689.c.15. f.729 illæ quibus de cauſis, & quomodo interdum alienari poſſint.l.5 c.15 f.729.
Res Eccleſiæ pauperibus, & militibus Chriſti ſunt ſtipendiariæ. l.5.ca.18 f.746 illarum qualis cura incumbat Prelatis. ibidem.
Res humanæ ſemper in deterius prolabũtur, niſi Superiorum impediat vigilantia.l 4 c.20. f.592.
Reſidere qui teneantur in beneficijs ſuis. l.1.ca.8.f.36.l.4 ca.17. f 585.c.18 f.587.c.24. f.608. & ſeq.c.27. f.619. l.5.c.5.f.667. quomodo ad reſidentiam conſtrin-

ſtringẽdi.d.c.8.f.37.39.40.c.10. f.44. l.4. c.27. f.619. l.5. c.5. f.667.

Reſignationes beneficiorũ occultę prohibentur. l.4. c.23.f.604. mala ex illis prouenientia. ibid. & ſeq. intra quod tempus publicari debeant. d.c.23.f.603.

Reſignatio beneficij litigioſi quomodo publicari, & inſinuari debeat.f.604.

ante Reſignantis obitum conſenſus præſtitus cui inſinuandus. ibid.

Reuerentia quomodo reddẽda, & exhibenda Prę latis. l.6. c.13. f.809. quantam D. Paulus detulerit impio pontifici. l.6.c.33. f.908.

Riſus quatenus permiſſus ſit, vel non.l.2.c.16.f.288.

Romam euntes pro negotijs ſuis, quibus muniantur priuilegijs. l.6.c.7.f.785.

S

Sacerdos quis ſit. l.6.c.12.f.804. illius officium. li.5.c.4.f.659. illũ honorans, Deum honorat. l.6. c.12.f.804. ex ore illius cuiuſmodi lex requirenda. c.13.f.807. cur iam ſemper vxore carere debeat.l.3.c.5.f.421.c.9.f.449. illi indeſinenter orandum. l.5.c.4. f.659. quanto melior, tanto facilius a Deo pro quibus orat, exauditur. in epiſt. dedic. f.xv.

Sacerdote malo & laſciuo nulla eſt beſtia crudelior. li.3.c.10. f.453. illum tamen honorari Deo gratum eſt.l.6.c.12.f.804. ex illius malitia nullum ſolatiũ capit ſubditus.f.806.

Sacerdotis pœnitentia illi imponenda ob peccata depoſitionem merentia.l.3.c.9.f.451.

Sacerdotes incontinẽtes grauiter admonentur. c.10.f.452.& ſeq. quando Chriſtum rurſus crucifigere cenſeantur. f.453. contra inobedientes Dei minæ.l.6.c.33. f.909.

Sacerdotes cur Dij appellentur. l.1.c.16.f.102. quando, & quoties ſingulis annis celebrare debeant.l.1.c.5.f.23. cur ſobrij eſſe debeãt.l.2.c.9.f.222,& ſeq.c.16. f.284.c.18.f.303.

Sacerdotes pauci ſecũdũ D.Chryſoſtomum, ſalui fiunt. l.4. c.14. f.581.

Sacerdotibus, licet malis, non eſt detrahendũ.l.1.c.17.f.111.f.112. illis libenter obediendum. c.25. f.170.

Sacerdotes veteris teſtamẽti mũdi, & ſancti eſſe debuerunt. l.3. c.10.f.457.

Sacerdotes ethnicorum ſciẽtia, & ſapientia claruerunt.l.1.c.5.f.24.

Sacerdotale regnum videtur hinc alio transferendũ. In epiſt. dedic. f.x.& ſeq. in epiſt. ad Belg. f.xli.

Sacra ſcriptura cur ſimplici ſtylo facta.l.2.c.21.f.316.

Sacrilegium eſt fraudare Eccleſiã. l.5.c.20.f.765.

Sacrilegij pœna.l.3.c.10.f.457.& c.13.f.488.& ſeq.l.4.c.9.f.555.

Sacrilegij crimen eſt, res pauperũ non dare pauperibus. l.2.c.24. f.334.
Sacris initiatus ſi matrimonium contraxerit, non valet, & vxorẽ dimittere compellendus eſt, l.3. cap.12.f.486, & cap.13. f.491. & ſeq.
Sanctorum inuocationes, & interceſſiones quando efficaces ſint. in epiſt. ad Belg. f. xl. illorum nomine ſe inebriantes, & potantes quam grauiter peccent. l.2 ca.10 f.242. an in illorum nomine alteri propinare liceat. l.2 c.11.f.250. illorum nomine ſi clerici venẽtur, vel quid aliud ipſis prohibitum, vel illicitum faciant, grauiter reprehendendi ſunt. f.242. & li.5. c.8.f.675. & ſeq. 677 illorum vigiliæ cur inſtitutæ. li.2.ca.11. f.250. feſta quomodo celebrãda. ibid. & ſeq.
Sãguinis cauſam quatenus clerici tractare poſſint. l.5.c.2.f.654. c 4.f.661.
Sapientiæ nullum cum vitijs conſortium. l.4.c.1.f.407.
Sapientia numeratur inter honeſtatis locos. l.1.c.2.f.4.c.5.f.23.
Sapientia clericorũ circa quæ verſetur. ibid.
Sapiens locuturus quę conſiderare debeat. l.1.c 7.f.31.
Schiſmata vnde orta. li.2.c.33. f.364.
Scholaſticorum officiũ in Eccleſijs cathedralibus, & collegiatis in vſum reuocandũ. l.1.c.6.f.28. ab illis quę prælegenda, & docẽda ſint. ibid.
Scholaſtrię quibus conferẽdę. l.1. c.6.f.28.
Scientia pietatis in quo conſiſtat. l.1.c.5.f.116. & ſeq.
Scientia ſcripturarum quomodo, & a quo diſcenda. ibid. ad illam conſequendam conducit vitæ bonitas. f.20. illius ſtudium quam ſit gratum Chriſto. f.19. illius effectus. ibid.
Scripturę ſacræ lectio, & auditio quam ſit vtilis, & efficax. f.18. 19.23. quomodo legi, vel doceri debeat. f.17. illius verba ſi non intelligantur a nobis, quid faciẽdũ. f.17.19. ad illorũ intelligẽtiã quid requiratur. f.20. ex illa quãtus profectus naſcatur. l.1.c.11. f.86. cur diabolus ſuadeat illam non audiendam. f.87.
Saluti propriæ nullum commodũ anteponendũ. l.4.c.13.f.577.
Sanus quis verè cenſendus ſit. l.3. c.16.f.508.
Seminariũ clericorũ. l.1.c.6.f.25. quales in illud recipiẽdi adoleſcẽtes. ibid. quomodo inſtituendi. f.26. illius inſtituẽdi, & perpetuò conſeruãdi ſumptus vnde ſumẽdi. ibid. ab illius contributione quę collegia ſint exempta. ibid. de illius adminiſtratione rationes quibus reddendæ. f.28. ſuper illo ortę difficultates, quomodo ſopiendę, & decidendæ. f.29. de illius erectione Cõcilij Cameracẽſis cenſura, cõſiliũ, & ſtudium. f.29. concilij Mechliniẽſis. f.30.
Sẽtẽtia iudicis quomodo dicatur

cõformis libello. l 3.ca.11. f.478. illa ſecũdum allegata,& probata, eſt ferenda. ibid.

Septuageſimę inſtitutio.l.2.c.15. f.279.

Sermo quomodo diuidatur, & qualis eſſe debeat. l. 1.c.7 f.30. & ſeq.c.11.f 47.48. & ſeq. c 21. f.134 debet eſſe opportunus,prudens,& diſcretus. d.c.11.f.84. d.c.21.f.134.c.27.f 174.ex diuinis ſcripturis prolatus quantę ſit efficacię.d.c.11.f 86 in omnibus moderatus, ac pacificus ſit. c.12.f.88.illius affabilitas laudatur.ibid. & f.91.in illo fugienda contentio. ibid. & mendacium. c.25.f. 165.

ad Sermonem fidei faciendũ quales aſſumendi, l. 1.ca.8.f.36. & ſeq.

Serui quatenus Dominis ſuis obedire debeant.l.6.c.13.f.810.

Sicera quid ſit. li.2.c.10.f.235. c.18.f.302.

Silentium cultus iuſtitię eſt. li 1. ca.13. f.92. illud a diſcipulis ſuis Hippocrates extorſit Sacramento.l 1 c.28.f.178.

Simonia quibus modis committatur in beneficiaria prouiſione. li.4.c.4 f.523. illa quando committatur conferendo beneficium famulo.c.6.f.537.conſanguineo. ibid,indigno.f 538.ſi quid detur ad redimendam vexationẽ,ibid. ſi emolumentũ accipiat, vt peccatum cælet. f.541. ſi pro re ſpirituali debitum remittat. ibid. illa an noceat ignoranti ſe Simoniacè electum. f.542.a parẽtibus commiſſa, an noceat filio ignoranti.ibid.

Simonia quomodo circa diuina officia,& Vicariorum cõductiones committatur.li 4.c.7.f.545.

Simonia in diſtributionum perceptione quando, & quomodo fiat.l.4 c.8.f 548.& ſeq.

Simonia quomodo punienda.l 4. c.12.f.567.anne excuſetur tolerantia pontificum. c.4. f.532. propter illam innocens interdũ priuatur beneficio.l.4.c.6.f.542. c.8.f.551.per illã acquiſita quomodo,& cui reſtitui debeant. d. c.12.f.571.& ſeq.an mentalis cũ opere ſubſecuto obliget ad reſtitutionem.c.8.f.551.

Simoniaci velut Hæretici a fidelibus ſunt reſpuẽdi. l.4.c. 6.f.537. c.12.f.571.

Simoniaco occulto pœnitẽti quid faciendum.l 4.c.12.f.571.

Simoniacus quis ſit.l.4.c.4 f 527.

Sobrietas quid ſit. l.2.c.16 f.288.

Sobrietas Sacerdotibus veteris teſtamenti præcepta eſt.l.2.c.9. f.223.c.16. f.283.c.18. f.302. ſimiliter noui teſtamenti. f.222. & ſeq.f. 284.f. 303. illius commoda.l.2.c.6 f.210.ca 7 f.212. ca.16.f.286.ca.17.f.296 ca.18. f.303. illius quanta ſit efficacia. f.214 f.292.ad illam ſeruandam exhortatio. li.2.c.16.f.283.illa omnium virtutũ mater eſt.ibid. f.290. c.18.f.303.in menſa ſeruanda cur ſit.c.17. f.291.& ſeq. in ea quis debeat ſeruari modus. d.c.

d.c.16.f.290.c.17.f.292.
Sobrij eſtote,& vigilate &c. cur in exordio Cōpletorij ſecundū vſum Rom.cantetur. l.2.c.18. f.300.l.3.c.3.f.414.
Sobrij magis eſſe debent clerici quam laici.l.2. c.10.f.241.
Sobrios irridentium amentia.l.2. c.9.f.231.in illis & continentibus quid conſiderandum.c.16. f.289.
Sobrij ebrioſos corripere debent. c.17 f.298.
Sobrij quidam quomodo ebrij cenſeantur.d.c.18.f.303.
Societas nulla fidei, & perfidiæ eſſe poteſt.l.6.c.33.f.912.
Sodomiticum peccatum clericis maximè prohibitum, l.3.c.6. f.433.
Sorte quomodo clericis perſecutionis tempore vtendum. l.5. c.9.f.681.
Sortes triplices.d.c.9.f.680. illis in electione nō eſt vtendū.ibid.
Sortilegi qui ſint.d.c 9.f.680.illos conſulentes clerici, vel ſortibus vtentes,qua pœna afficiendi.d. l.5.c.10.f.686.
Sortium diuinatoriarum multę ſunt ſpecies.d.c.9.f.681.& ſeq.
Sortilegium an fieri poſſit ad recuperādū perdita.l.5.c.10.f 688.
Spectacula publica,& profana clericis fugienda. li.2.c.19.f.309. c.21.f.314.318.
Speculū cur hic liber inſcribatur. l.1.c.1.f.4.
Speculum mentis in verbis reſulget.l.1.c.11.f.84.
Spiritûs ſanctus quatenus nos adiuuet.l.3.c.7.f.443.illum vendere vel emere qui cenſeantur.l.4. c.4.f.527.
Spoliatoris pœna. l.4.c.9.f.554.
Spurij Eccleſiaſticorum apud patres ſuos habitare nō debent.l.3. ca.11.f.462.quomodo tractandi ſint.c.17.f.511.
Statuere Superior non debet, niſi quod velit a ſubditis obſeruari. l.2.c.2.f.186.
Statuta, & pręcepta Superiorum a ſubditis diſcutienda non ſunt. l.6.c.13.f.807.contra illa ſubditorum variæ quęſtiones,& murmurationes.f.808.
Statuta Capitulorū, quod fructus beneficiorum primi anni, aut alterius temporis ex quo vacarūt, cedant Capitulo, aut alij loco, reuocantur,& abolentur.l.4.c.5. f.534.
Statuta,quod fructus beneficiorū, & diſtributiones,pēdente lite ſuper illis,cedant Capitulo vel Canonicis,reuocātur,& abolentur. l.4.c.6.f.539.
Stupri pœna.l.3.c.13.f.488.
Subditi,tametſi iure correpti,magnopere tamen Superiorem ſuū oderunt.l.6.c.4.f.778.
Subdiaconi tam obligantur iure Canonico ad continentiam, quā ſacerdotes.l.3 c.5.f 419 ſi fornicentur eiſdem pœnis obnoxij ſunt,quibus ſacerdotes. l.3.c.9. f.451.ca.10 f.455. an poſt fornicationem actum ſui ordinis exercere poſſint ſine diſpenſatione. f.450.

f.450.& ſeq.f.457.& ſeq.quomodo ſuę continentię profeſſionem faciãt. d.c.5.f 420. matrimoniũ contrahentium pœna,f.423.
Subdiaconi quando, & quoties ſingulis annis communicare debeant.l.1.c.5.f.23.
Subiectus ſeu ſubditus. l.4. c.4. f.527.illum nõ amat,qui peccãtem non corripit.l.6.c.25.f.867.
Succeſſoribus in beneficijs conceditur auctoritas, & facultas reuocãdi omnia quæ prędeceſſoribus ſuis relicta ſunt ipſorum illegitimis.l.5.c.21.f.770.
Supellectilia beneficiatorum eodẽ cẽſenda ſunt iure,quo illorũ fructus, & reditus.l.5.c.19.f.761.
Superbia quid ſit, eiuſq; ſpecies. l.6.c.24.f.858. & ca.18.f.835. omnium malorum quę in clerũ venerunt fons, & origo.l.6.c.16. f.828.830. c.22. f.850. peccati principium radix, mater,& arx omnis nequitiæ. d.c.16. f.828. 830.Sicut eſt origo omniũm criminum,ita eſt ruina omniũ virtutum. d.c.24 f.862.in peccato prima eſt,& poſtrema.ibid. illã quanto magis patimur, tãto minus videmus. ca.17.f.835. ſtatim in initio eſt auferenda. ibid. quos inuaſerit, virtutibus exarmat.f.833.
Superbia angelum fecit diabolũ. l.6.c.16.f.828.831.& hominem reddit dæmonem. f.829.& ſeq. quomodo extinguenda. ibidem. ex illa quę naſcantur peccata. f.822.828. 835. illius inſignis deſcriptio. ca.17.f.833. c.19. f.841 quibus indicijs deprehendi poſſit. f.833. illius varij effectus. c.18.f.835. ca.24. f.862. in quo vincat, & ſuperet alia peccata, ibid.& f.839.
Superbia quomodo tentet pręlatos,& ſubditos.li.6.c.19.f.839. 840.vincenda eſt humilitate.d.c. 24. f.863.
Superborum deſcriptio.li.6.c.17. f.833.illi quibus ſignis dignoſcãtur.ibid.& f.841.857. a Deo deſeruntur,occulto condemnati iudicio f.834.fatui ſunt, & ſtultitia pleni.c.22. f.851.
Superiorum vita non debet iudicari a ſubditis.l.1.c.17.f.111.
Suſpenſus ob incontinentiam, ſi celebret, qua pœna afficiendus. l.3.c.9.f.450.
Synodi diſciplinę cauſa diligenter ſunt celebrandæ.l.6.c.31.f.902.
Synodus œcumenica Tridentina catholicam repræſentat Eccleſiã. in epiſt. dedic. f.xxv. plura vide ſupra in verbo Concilium.

T

Tabellio an clericus eſſe poſſit.l.5. ca.7.f.672. vide plura ſupra in verb.Notarius.
Tabernæ clericis ſunt vitandæ.l.2. c.19. f.306. dęmonum ſunt officinæ.ibid.
Tacendo diſcimus bene loqui.l.1. c.28.f.177.
Tacitũ quod vis, nemini dixeris, l.1.c.18.f.115.

Taci-

Taciturnitas quam ſit laudabilis, & vtilis.l.1.c.28.f.177. & ſeq.
Tactus cuſtodia.l.3.c.1.f.403.
Temperantia ſeu cōtinentia quid. l.2.c.16.f.288.illa quam ſit efficax. f.290. in ea quis debeat ſeruari modus. ibid. & c.17.f.292. illius varij effectus.f.298.
Templorum ornatus a quibus & quomodo fieri debeat.li.2.c.23. f.324. illorum in Belgio deſtructiones.in epi.ad Belg.f.xxxviii.
Tempora an nunc alia cenſenda ſint eſſe,quam olim. l.6.c.14. f.813.
Tempus eſt & tacendi, & loquēdi.l.1.c.28.f.178.
in Tentationibus,& tribulationibus quid meditandum.l. 1.c.23. f.156.
Theſaurus eſt maximus, ſeruare fratrem.l.6.c.10.f.793.
Timor diuinus quos a malo non reuocat,quid illis eſt faciendum. l.3.c.6.f.434.
Teſtamēta an beneficiati de bonis per Eccleſiam acquiſitis facere poſſint.l.5.c.16.f.734.& ſeq.cur illa facere prohibeantur. c.17. f.736.& ſeq. illa anne conſuetudine valeāt,& ratificentur. c.19. f.748.f.760. in quo impedimētum iſtud teſtandi conſiſtat.c.18. f.743.
Teſtamēto an quid hęreticis, licet cognatis, beneficiati legare poſſint.d.c.19.f.758.
Teſtandi facultas a Papa impetrata quatenus valeat.f.747.f.756. l.1.c.9.f.43.
Teſtandi facultatem an Epiſcopi & inferiores Pręlati & Capitula,ſuis ſubditis beneficiatis cōcedere.vel ſtatutum deſuper facere poſſint.d.c.19.f.756.& ſeq.anne Canonici quibus certi ſunt aſſignati fructus, & reditus ſuarum prębendarū,de ijs teſtari poſſint. c.18.f.740.& ſeq.c.19.f.758.an in quoſuis vſus pios ſuperflua ſua teſtamento diſpenſare poſſint. c.20.f.762.
Teſtandi conſuetudo in vſus profanos cur tam diu in multis locis tolerata. f.749.
Teſtandi in illegitimos facultas a Pio v.reuocata eſt.c.21.f.766. & ſeq.
Teſtes falſi diuinitus puniti. li.2. c.37.f.385.& ſeq.
Tonſura clericorum cur corona appelletur, & quid deſignet. li.2. c.1.f.180.& ſeq.quid illis in hac tōſuratione ab Epiſcopo dicatur. l.2.c.3.f.200.illum tondēdi mōrem quis primus induxerit. f.180.
Tonſuram clerici ſemper geſtare debent.d.c.1.f.181.illam nō geſtantium pœnæ. ibid. & f.182. 184.& ſeq.
Triſtitia quæ mala procreet. l.6. c.18.f.838.
Tutela triplex. l.5. c.3. f.654. ab illis clerici ſunt immunes. f.657.
Tutelæ diuinę virtus. l.6. c.33. f.910.

Vaſa

V

Vaſa ſacra quibus caſibus vendi ſeu alienari poſſint, l.5.ca.20. f.765.

Vaticinium de his tēporibus. l.2. c.3.f.198. & ſeq.

Venatio an clericis ſit permittēda.l.5.c.8.f.673. & ſeq. illam papa in quodam Epiſcopo deplorat. f.674. illius diuerſa genera.f.679.

Venatione an S. Hubertus, & S. Euſtachius ſint colendi,& venerandi.d.c.8.f.675.677.

Venatorum pœnæ.f.678.

Venatorem nunquam legimus ſanctum.f.674.& ſeq.

Ventrem quis Deum ſuum faciat. l.2.c.9.f.240.c.16.f.290.

Verba ſunt cogitatione ponderāda.l.1.c.11.f.87.ſuper illis,quę de nobis dicuntur, conſulenda mens eſt.c.14 f.96.illis quomodo vtendum.c.25.f.169.

Verbum Dei nutrimētum, & ornamentum eſt animæ.l.1.c.11. f.86.

Verecundia & in factis, & in ſermone ſpectanda.l.1.c.11.f.48.

Veri cognitio in quo conſiſtat.l.1. c.2.f.4.

Veritas in plateis corruit.l.1.c.25 f.166.cum iuſtitia eſt reſtauranda.ibidem,contra illam allegātibus cōſuetudinem, quid dicēdum. ibid. pro illa ſupplicium pati melius eſt, quā pro adulatione beneficium. f.168. illius potentia quanta,ibid.illius impedimenta,ibid.

Veritatis eſt proditor,qui illam liberè non pronūtiat,vel non defendit.l.1.c.25.f.167.illam metu occultās,iram Dei in ſe prouocat.ibid.illam carnalis amor, timor, & auaritia impedit. f.168.illa corde, & ore proferenda. f.170. cur ſit aliquibus moleſta.in epiſt.ad Belg. f.xli. illi iraſci nefas eſt.ibid.illa non quęrit,nec amat angulos. l.1. c.16.f.108.

Veſtium forma mentis, & morū indicium eſt.l.2.c.2.f.187.

Veſtem muliebrem an viri induere poſſint. c.22.f.317.

Veſtitus Auguſti Imperatoris qualis fuerit.d.c.2.f.189 eiuſdē de illo inſigne apohthegma. ibid.Theodoſij Imper. ſuper illo lex. ibid. illum odoriferum reddere an liceat. ibid.in pretioſo nō deeſt peccatum.f.185. nunquam in illo gloriandum. f.190.contra illius abuſum pœna.f.191.circa illum varijs modis grauiterq; offendunt Eccleſiaſtici.f.192. illum interdum tranſformari permittit iuſta cauſa timoris.ibid. in illo ſordes affectatę laudem nō pariūt. f.193. frequens in illo formæ mutatio,& inſolentia quid portendat. l.2.c.3.f.197.

Veſtitus clericorū qualis eſſe debeat.f.185.& ſeq. &.c.4.f.201. & ſeq.in illo virtus diſcretionis a Canonicis tenenda eſt. f.185. feſtis diebus cur nitidiore induamur.f.186. cōtra illius abu-

ſum

ſum pœnę.f.188.& ſeq.f.195.196.
Victor in rixa quis cenſendus.l.1.c.21.f 137.
Vigilia circumciſionis Domini, ſeu Ianuarij quomodo celebrāda.l.2.c.13.f.265. Epiphaniæ.c.14.f.270.272.quomodo aliorum feſtorum vigiliæ celebrari ſoleant. ibid. cur mutatæ ſint in ieiunia. f.270.& ſeq.
Vigiliæ Sanctorum cur inſtitutæ.l.2.c.11.f.250.
Vini immoderatè ſumpti operatio.l.2.c.9.f 227.
Vini maior vis eſt, quam veneni.c.10.f.235.illius menſurā pręſcripſit nobis D. Paulus in Timotheo.c.17.f.294.illius ebrietas in omnib⁹ perniciosa.f.303.
Vini vſus qualis eſſe debeat. l.2.c.17.f.294.& ſeq.297. modico vtendum. d.c.9.f.235. illud ad ſobrietatem a Deo datum,non ad ebrietatem.f.294. illud quatenus optima medicina. ibid.
Vinolentos ſacerdotes Apoſtolus damnat, & vetus lex prohibet.l.2.c.10.f.235.
Vinum Dei,ebrietas diaboli opus eſt. f.295.
Vini vſus non eſt culpandus, ſed abuſus. d.c.9.f.225.c.17.f.297.
Violatores decretorum SS.cōcilij Tridentini,& ſui iuramēti grauiter monentur ad obſeruationem.in epiſt ad Belg.f.xxiiii.& ſeq.vſq; xxxi.
Vir fortis quis ſit.l.1.c.23.f.152.
Virginem ſacram violātis pœna, l.3.c.13.f.488.& ſeq.illam violans, triplex cōmittit peccatū.f.490. matrimonio illam ſibi copulanti quid faciendū.ibid.
Virginitatis encomium. l.3.c.4.f.415.& ſeq. illa hominē Deo ſimillimum facit. f.417. illius integritas angelica portio eſt. f.418.amiſſa ſemel irreparabilis eſt.f.419.c.13.f.490.illa eſt compendium, quo citius itur ad Deum.l.3.c 4.f.416.cur illa non ſit poſita inter mandata Dei.f.417.
Virtutis imago,& deſcriptio.l.6.ca.21.f.846. in illa eſt vita perpetua.l.2.c.21. f 316. illius via cur aſpera nobis videatur. l.2.c.15.f.279.
Virtus in Dei agnitione conſiſtit.l.3.c.16. f.507. in infirmitate perficitur. li.3.ca.7. f.442. illi quicquid contrariatur, contrariatur honeſtati.l.6.c.14.f.812. illius contemplatione quę bona proueniant.
Viſus cuſtodia & directio.l.3.c.1.f.403.illi quid gratum eſſe debeat.l.2.c.21.f.316.
Viſitationes Eccleſiarū a quibus,& quomodo nūc fieri debeāt.l.6.c.29 f.883.& ſeq.quis illarū ſit finis.f.884.illarum ratione quid ſoluendum viſitatoribus.ibid.& ſeq.cum in cathedralibus & collegiatis Eccleſijs fiunt quæ in his inquirēda ſint.f.885.& ſeq.vſq; 895.
Vita bona clericorum laicos ad pietatem inſtruit. in epiſt. ad Belg.

Belg.f.xxxi.vſq; xxxviii.l.1.c.1. f.2.l.3.c.2.f 408.
Vitam ſuam quiſq; diiudicet.l.6. c.12.f 805.ſcrutari alienam extremę illiberalitatis eſt.l.1.c.18. f.114.116.
Vita hæc ſine quibus cōſiſtere nequeat. l.2.c.29.f.353. illa arguit degeneres animos. l.3.c.1.f.406. impura ſchiſmata facit.l.2.c.33. f.364.
Vita beata,& æterna in honeſtate Chriſtiana cōſiſtit.l.6.c.1.f.773.
Vitia quomodo virtutibus cedere debeant.l.6.c.24 f.863.illis nō eſt parcendum,ne peccātium cōtriſtetur voluntas.c.25.f.866.
Vitia in diſcēdo quę fugienda ſint. l.1.c.5.f.23.
Vitia hominē diabolo ſimillimū faciunt. li.1.c.21.f.134.in illis corrigendis qualis Superiorum debeat eſſe auctoritas. li.6.ca.25. f.866.& ſeq.f.869.
Vitiorum maxima eſt inter ſe cōnexio l.6.c.18.f.838.
Viuere ſecūdum carnem quid ſit. l.6.c.11.f.799.
Vnio beneficiorum quot modis, & quibus de cauſis fieri poſſit,& a quibus. li.4.c.28.f.631.& ſeq. quomodo & quando.c.29.f.637. & ſeq.
Vniones quæ ab Ordinariis examinandæ ſunt.d.c.29.f.638. quę reiiciendæ.f.639.
in Vnione parochiarum, quanta earundem Vicarijs portio ſit relinquenda. li.4.c.30.f.641.cur introductæ ſint.ibid.
Vniri miſſæ,& ſimplicia beneficia tenuiter fundata, quomodo debeant.d.c.29.f.640.
Vniti cur ſint Canonicatus nouis Epiſcopatibus Belgij,& Prępoſiturę Caſletenſi.l.4.c.28.f.633.
ad Vſum certum largitione fidelium deſtinata,ad alium nō debent conuerti.l.2.c 26.f.341.
Vſus citò inflectit naturam. l.1. c.27.f.176.
Vſura quid ſit. l.5.c.6.f.671. illi ſe immiſcentes clerici quomodo puniendi. d.c.6.f.670.f.672.
Vſura an ſit,lucrifacere fructus rei pignoratæ.d.c.6.f.672.
Voluntatē ſuā ſemper adimplere, homini pernicioſum eſt.l.6.c.11. f.799.
Voluntas Dei cum nobis certa eſt, quomodo nos gerere debeamus. l.6.c.24. f.861.quando incerta. d.c.24.f.862.
Voluntas Domini maximè in humilitate perficitur.l.2.c.18.f.305
Voluptas oculorū varia.l.2.c.21. f.314. quę ex ſuauitate vocum percipitur,quā ſit vitioſa. f.315.
Voluptatis diuerſi mali effectus.l. 2.c.6.f.208. 209.& ſeq.inimica eſt nō ſolū menti,ſed etiā corpori.ibid.illa diabolus eſt. ibid.illius breuitas.f.210.& ſeq.c.17.f.291. illi imponere frenos nō eſt difficile.l.3.c.16.f.507.illa quid ſit, & in quo cōſiſtat. l.7.c.7.f.213.
Voluptas vera quæ ſit. l.2.c.21. f.316 hęc ſequitur honeſta opera.l.3.c.16 f.506.

Z

Zelus qualis inter clericos eſſe debeat.l.2.c.40.f.401.

FINIS.

Errata corrigenda.

In epiſt. ad Belg. fol.xxxviij. reg.30.lege regulas.

Lib.1.fol. 41.r.28.ſucceſſoris.r.30.eiſdem f.42.r.15.annuarum. f 45.r.18.conniuentibus.fol.47. Notandum hîc,ſequenti pagina,& deinde erratum eſſe in numero foliorum,& pro 48. poſitum 84 ſed operi nihil deeſt: atque ad euitandum ſingulorum deinceps foliorum lituras errorem commiſſum in indice ſecutus ſum,& in hac correctione.fol.107.r.37. Eccleſiaſte.f.108.r.15.veniet.f.123 r.37.ciuis.f.132.r.10.cœnum.f.134.r.30.indicium. f.145. adde.hæc Chryſoſtomus.in Homilia de ſimultate,& ira. f.156.r.4.loca.f.164.r.30. cætera. f 165.r.20.cap.xxv.f.168.r.32. luem.f.170. r.34.cap.xxvj.f.174. r.12.cap xxvij. f.177 r.8. cap.xxviij.

Lib.2.f 187 r 28.inguina.f.189.r 23.violacei.ibid.r.penult. oblinit.f.193.r.1 poſt,diffibulatis;dele colon:f 194 r.12.habituum.r.24.lenitatem.f.206.r.8.angeris?r.9.adiuncta. f.237.r.28.caſtigatiorem.f.252.r.33.nuptias.f. 270.r.9 poſt parentheſin.dele.vt.f. 277.r 2. ad verb. feſtum (adde) ſatanæ.f 279 r 38.ieiunent.f.280.r.17 exiſtant.r.31.veſcantur. f.294.r.30.exilis.f.300.r.6 tantam f.306 Romanis.f.307.r.11.(adde)Si quis verò hęc interdicta violauerit, vt ſacrorum canonum contemptor acerrimis eſt corripiendus diſciplinis. Ivo 6 part decret.c.203.Burchard.d.l 2.c.129. f.307. r.16. ignominioſam. f.308. r.27 enumerat f 310.r.16.in mimis.r.25. Euirantur. r 37.plumas.f.324. r.12 venationibus.f.334.r 35.facultates.f.339.r.33.ſenum.f.351.in illotum f.380.r.14.erga.

Lib.3.f.411 r 30. commonentes f.436. r.18. liminibus. f.439.r.36. alienigena.f.479. r.30.inceperunt.f.497.r.29 cuſtodiri. f.474.r.27. quantumcumque. f.506.r.21. eamq̃ue. f.511 r.15 ſpurios.

Lib.4.f.522.r.31.dele; non obſtantibus &c.vſque,decernit.incluſiuè.f.584.r.6 diœceſani.f.548.r.29.eius.f.550.r.17.diſpenſatiuè.f.569.r 31.indicio.f.582 r.32.prępoſterum, multò.f 589.r.33.autem.f.592.r 19 peruenit.f.634 r.6.Præpoſitus.f.637.r.1.ad eandem. r 2 conſenſus.f.640.r.12.caſſari.f.642. r.26. annuus.

Lib.5. fol 649.reg 29 grana. fol.655.reg.6.collegæ. f.660. r.5.conuiuium.f.687 r.vlt. communis. fol.689. reg.29.Bene.f.707 r.22.poſt verb ignorãter (adde) contigerit f 708. r.27.poſt verb.ſeptuageſimo,(pone)comma.,.f.710.r.36.proprietatis.f.718.r.10.Decanis. f.719.r.27.incommodant.f.737.r.10.vſus f 742.r.vlt poſt verb.poſſent, (pone) .,.f.758. r.14.poſt verb.poterit.interponenda ſunt quæ habentur folio 761.r.32. Nec eſt quod quis miretur &c. vſque ad finem cap.xix.

Lib.6.f 772.r.6. in tit.vigori. r.9 honeſtate.f.775. r.31. corrigendos. f.776.r.1.lenia. f.797.r.14 nolint.f 814.r.26.ſurculas.f.848.r.6 pertranſit.f.872.r.26 remiſus.f.873.r.32. lenitas.f.880.r.33.Epiſcopatus. f.881.r.35.eis. f.885. r.3. (dele) ſe. f.889.r.10. Canonici, f.896.r.6.religionem.

Corrigenda in margine.

Lib.1.f.38.ad literam a.(pone)reſcript.f.86.læditur f.97.ad lit. d. in c.ſententia. f.114. ad lit.b.2.Machab.15. Lib.2.f.194 habituum f.277. ad r.1.(pone) Chryſoſt.Hom 1.de Lazaro. Lib.3.f.488.ad lit.h.c.virginibus. Lib.4.f.572.ad lit.k.c.clerici.f.646.ad lit.h. c.eccleſiaſticis.12.q.2. Lib.5.f.651.ad lit.l.gloſ.in d.ſum.q.3.f.719.ad lit.c.ad l.vnicam. C.de ſent.&c.Lib.6.f.776.quid faciẽdum.f.780.Quis Epiſcopis.f.849.humiles grata &c.

~~6. H. 3.~~

16 H. 4